D. FERNANDI VASQVII PINCIANI MENCHACENSIS IVRISCONSVLTI HISPANI OLIM EX CELEBERRIMO DIVI IACOBI COLLEgio, hodie in summo Dominicæ rei prætorio Senatoris clariss. controuersiarum vsu frequentium Libri tres.

Impreſsi & examinati mandato Reuerendiſsimorum Inquiſitorum.

BARCINONE
In ædibus Claudij Bornat, ſub Aquila forti.
1563.

HERCVLES

HISPALVS

FL. HISP.

IBERVS

ILLVSTRISSIMO DOMINO principi Ebolensi, comiti e Melito. &c.
Fernandus Vasquius Pincianus à Menchaca. S. P. D.

QVVM OMNIBVS in rebus, Princeps Illustrissime, perfectum, tutum, & perspicuum esse hoc vnum animaduerterem, q̃ vsus freqũs qui omnium magistrorum præcepta superat, edoceret, nec imperatores vnq̃, nec iureconsultos, nec medicos, aut oratores etiam disertissimos quicq̃ magna laude dignum, sine vsu & exercitatione assequi potuisse, quumq; rursum cogitatiões suas literis quemq̃ in rebus quantũuis assiduis, omni tamen controuersia carentibus mãdare, hominis esse iam actum agentis, literisq; & ocio abutentis mecũ recolerem: ideo scribendas ad res vsu frequentes & controuersas animum appuli meum, q̃ priore capite vberrimũ fructum, minimeq; suspectum aut incertum afferre, posteriore autem delectatione, admirationeq; allicere lectorem sperauerim. Quæ enim ardua & vehemẽter controuersa sunt, vt rara ita pulchra & iucunda humanis ingenijs esse solent. Deniq; licet ex Socratis sentẽtia tanta sit librorum copia, tamq; sapientiæ studiosis noxia, vt ipse librorum chartæ scriptorum nõnullis pluris essent emendæ: hũc tamen nostrum laborem, studium, diligentiã, qui superfluere existimauerit parũ perspectas quas agimus res habebit. Vt enim agricolæ in malis radicibus extirpandis non minus insudant, q̃ in nouis serendis, vtq; præceptores in suspectis aut noxijs doctrinis dedocendis non minus, sed longè fastidiosius elaborant, q̃ in tradendis præceptis veris, ita huic nostræ tẽpestati geminus labor relictus est. Primus (isq; Antisthenis testimonio difficillimus) in non paucis veterum tradimentis stirpitus euellẽdis, alter in veris disciplinis edocendis. Quum primum enim magistris traditi sumus, tum (ex Ciceronis sentẽtia) ita varijs imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & cœcis opinionibus confirmatis natura ipsa cedat, vt iam pene cum lacte nutricis (quæ humani generis infœlicitas est) errores illos suxisse videamur, vt qui huiuscemodi nebulis hominum pectora veridicis scriptis dictisue purgauerit, vt venenum acceptũ euomere possint, laude, honore, & tropheo dignus non iniuria prędicetur. Iure enim diuino & naturali regimur, à quo nisi ob aliquam non obscuram publicæ rei vtilitatem abscedere nefas est, cuius iuris natura nos ipsa sine vllo doctore peritos effecit, ingenijsq; nostris semina innata virtutum impressit, quæ nos per se sola ad tranquillitatem & beatam vitã, & omniũ necessariarũ rerũ cognitionem perducerent, nisi cœcis illis confirmatisq; hominum inuẽtis cedere cogeremur, eorũ vitio (quorũ numerosa turba est) qui (teste & grauiter incusante Cicerone) incognita pro cognitis perniciose disseruerũt: ô quàm scite Socrates omniũ mortaliũ sapientissimus ab Apolline iudicatus, hoc vnũ (aiebat) scio, q̃ nihil scio: vt non obscura sit eorum insania, noxia, & temeritas, qui ea de quibus ipsimet incerti sunt pro certis tradiderũt in certã humani generis perniciem & calamitatẽ. Quũ ergo, princeps humanissime, raras eximiasq; animi tui dotes cũ summa nobilitate cõiunctas mecũ perpenderem, futurũ non immerito speraui, vt sine vllo etiã magistro vi & acie ingenij tui, & sola iuris naturæ tibi innata peritia & cognitione praua à rectis, suspecta à veris perspicue secernere, atq; ita nostris conatibus & laboribus adspirare facile posses, nec nouũ tibi erga me id erit: memoria enim teneo, quãta abs te, quãq; benigna ac propẽsa humanitate Monarchę nostro potentissmo olim fuerim cõmendatus, quũq; magis ac magis nos graui testimonio & locupleti ornares, id ea modestia & animi candore maiorũ tuorũ imagine fecisti, vt in benefaciẽdo beneficiũ accipere videri volueris. Proinde & si me tantũ tibi debere, quantũ nec verbis assequi, nec prædicãdo illustrare possem, non ignorabã: tacitus tamẽ tantã beneficentiã et gratiã præterire nõ potui, nec quicq̃ mihi iustius esse putaui, q̃ vt meã erga te volũtatem, animumq; tanti beneficij nec immemorem esse, neq; vnq̃ fore hoc munusculo & indicio quasi æterno testarer. Ex nostris itaq; vigilijs & lucubrationibus hũc controuersiarũ vsu frequentium Librũ nuncupare & cõsecrare tuæ curaui Celsitudini, quam summus rerum opifex ac parens Deus seruet incolumem. Vale Hispanorum procerum decus.

Plutarchus Apoph. libro. 8.

Plutarchus in apoph. libro. 7.

Cicero tusc. lib. 3.

Cicero offi. lib. 1.

Plutarchus in apoph. libro. 3.

LICENTIATVS FRANCISCVS ARGOTVS CORDVBENSIS MADRITIIQVE PRAEFECTVS, IN COMMENDATIONEM

nem tractationis controuersiarum vsu frequentium editæ ab eruditissimo, omnibusque numeris absolutissimo F. Vasquio Menchacensi, in summo Dominicæ rei prætorio Regni Senatore meritissimo, sequenti sanè modo ludebat.

FAMA hominum decus, æternis quæ flamina pennis
Ventorum anteuolas, & tantum murmure comples
Terrarum, quantum flammis sol maximus ambit:
Dic, magnæ Europæ, atque Asiæ, & fulgentibus Aphris
Cæsarei vt columen iuris, legumque sacrarum
Additus Hesperiæ est, & terris splendor Iberis
Vasquius, & prolem Menchacam ad sidera tollit
Regius ingenium ob clarum, & decora alta Senator:
Mox plures titulos, summosque habiturus honores,
Diuini ob virtutem animi, atque illustria facta.
Ille quidem antiquis legum haud heroibus impar,
Non ijs qui demum exorti, postquam inclyta triste
Excidium, & miseras defleuit Roma ruinas,
Se que Gothus late glacido diffudit ab Istro:
Sed Labeoni ac Vlpiano, Celsisque duobus,
Et Papiniano, atque alijs, quibus impia fata
Vindicibus scelerum damnata: & candida cœlo
In terras tandem reuocata Astræa refulsit.
Ergo eius nullum præscripti temporis orbem
Scripta timent, mortem, parioque è marmore signa,
Et statuas ære è fuluo, & mortalia vincent,
Quicquid Praxiteles, & Cous finxit Apelles,
Suspicient verò seri per secla nepotes
Hæc Menchaca tui monimenta perennia Vasqui,
Hesperia & magnum genitrix iactabit alumnum,
Fœlix prole virum, & celebrata insignibus ausis,
Nam noster Tyberi ausonio contendet Iberus,
Optatasque feret lauros palmasque virentes.

Vos qui Socinum, doctique volumina Mayni
Assidua versare manu, & triuisse soletis
Cum Decio, atque alijs consultis iuris, & æqui:
Menchacæ hoc opus in primis euoluite plenum
Consilijsque scholæ, rebusque forensibus amplum:
Hic docte explicita, & mire sunt publica iura,
Hic obscura nitent, infuso vt sole, tenebræ
Hic nullæ, & plenis exundant omnia riuis.

ΤΕΛΟΣ.

D. FERNANDI VASQVII PINCIANI MENCHACENSIS IVRISCONSVLTI HISPANI OLIM EX CELEBERRIMO DIVI IACOBI COLLEGIO, HODIE IN SVMMO Dominicæ rei prætorio Senatoris clariss. controuersiarum vsu frequentium libri tres.

*

1 *Regnum quid sit.*
2 *Imperium merum quid sit.*
3 *Imperium non extenditur ad iniuriam.*
4 *Princeps iustam appellationem etiam de plenitudine potestatis auferre nequit, & est dubia quæstio.*
5 *Potentia vera quid.*
6 *Nostrum nobis ex causa auferri potest.*
7 *Princeps nostrum nobis sine causa etiam de plenitudine potestatis auferre nequit, & est egregia quæstio.*
7 *Intell. l. Item si verberatum. ff. de rei vend.*
8 *Princeps nostrum nobis etiam iure regio auferre non potest, etiam de plenitudine potestatis.*
9 *Dominium quæsitum per modum ciuilem an de plenitudine potestatis per principem possit nobis auferri?*
10 *Dominium ciuile an reperiatur? & est egregia quæstio.*
11 *Dominium sententia quæsitum, an sine causa de plenitudine potestatis nobis auferri possit? egregia quæstio.*
12 *Dominium vtile sine causa etiam de plenitudine potestatis auferri nequit contra multos.*
13 *Dominium aditione hæreditatis quæsitum sine causa etiam de plenitudine potestatis auferri nequit cum multis contra plures.*
14 *Idem in dominio legati.*
15 *Idem in dominio præscriptione quæsito cum quibusdam contra Decium.*
16 *Idem in dominio quæsito per emphyteusim contra Decium,*
17 *Idem in dominio quæsito per arrogationem.*
18 *Idem in dominio per monachismum quæsito, vel etiam aliter ecclesiæ acquisito.*
19 *Idem in dominio por monachum monasterio quæsito.*
20 *Idem in dominio quæsito per contractũ emphyt.*
21 *Idem in adquirendis per modũ contractus contra Decium.*
22 *Idem in acquirendis per vltimam volunt, contra Decium,*
23 *Legitimatus hæreditatem alteri delatam non dum agnitam an auferat? egregia quæstio.*
23 *Verosimilia pro dispositis habentur.*
24 *Restitutus à principe an matris hæreditatem alteri delatam capiat? ingens pugna.*
24 *Intell. l. 1. §. filio. ad Tertuli. ff.*
25 *Monachus si fit episcopus hæreditatem alteri delatam non dum agnitam aufert, cum multis contra multos.*
26 *Princeps non præsumitur velle nostrum nobis auferre.*
27 *Legitimatus hæreditatem ab alio aditam & possessam an auferat? ingens quæstio.*
28 *Princeps etiam de plenitudine potestatis, non potest egredi contractum.*
29 *Princeps quod legibus solutus sit vt accipiẽdum.*
30 *Legitimatus hæreditatem ab alio aditã, nõdum possessam an auferat? & est ingens pugna.*
31 *Intell. l. fi. C. de rep. hær.*
31 *Intell. auth. idem est de Nestorianis.*
32 *Dominium an nobis possit auferri declaratio noua.*
33 *Dominium nobis auferri potest ex causa priuatam vtilitatem respiciente contra plures.*
34 *Dominium sententia quæsitum iure gentium acquisitum videri contra plures.*
35 *Legitimatus hæreditatem agnatis delatam tãtum, vel etiam aditam seu etiam possessam an auferat?*

CAPVT PRIMVM.

Non semel animaduerti in causis agendis, quo magis res & negotia frequentia sunt, eo magis ac magis esse controuersa: siue humani generis vitio id fiat, quod ad dissentiendum procliue est, siue impia patronorum auaritia: qui causas non iniustas modo verũ desperatas quoq; patrocinio suo (ne lenocinio dicam) reparandas suscipiunt. Sicq; hic atq; illuc

A varia

varia eorum respõsa (nostri cõsilia vocant) inter sese pugnantia passim volitare videas, que ius nostrum anceps turbidumque reddunt. Et ideo ad huiusmodi res controuersas, & vsitatas (que vt frequentia, ita & vtilitate reliquas omneis facile superant) scribendas animum appulimus, si forte turbinibus sententiarum inuicem dissidentium sedatis, ac compositis, æstu litium laborantibus opem ferre aliqua exparte possemus. Opus igitur nostrum in libros tres diuisum est, quorum singuli & si variarum rerum mistura, quæ vsibus forensibus velitare solent, referti sint: tamen primus ad leges & principes pertinere: alter ad vsus forenses strepitusq; iudiciorum potissimum spectare: vltimus circa contractus quasi contractus: distractusque maxima ex parte versari: conditionumq; naturam quæstionibus quibusdam nõ inamœnis adiunctis describere videntur.

1 Regnum nihil aliud est, quàm merum imperium, vt docemur à lege.1.ff. de consti.princip.& tex. in prin.inst.de *Regnum quid.*
2 perp.& temp.act. & vtrobique per doctores communiter.2. tit.25. par.4. & à l.18.tit.4.par.3. vbi notat Gregorius Lupus. Merum autem imperium esse videtur summa potestas vitæ, & necis, dum modo nihil iniuria fiat. vt. dd. ll. &.l.imperium.ff.de iurisd. omnium iudicum. Vbi plenè per Bart. post antiquos & Bal. nota. col.2. Alex. Ias. Purpuratus Alciatus & Nouiores: ibi qui communiter resoluunt: nõ tam ibi meri imperij definitionem quàm exemplum quoddam describi: licet etiam veram definitionem atque consummatam tradi Alciatus non contendat, modo verum receptius quoque esse testetur id quòd aduertit Ioan. Orosius ibi. num.7. Id autem merum imperium cũ penes populũ antea esset necessitas ipsa coegit, vt ad senatum transuolaret, eiq; reipublicæ cura incumberet: quia non facile populus in vnum conuenire poterat, vel longe frequentius de rebus publicis consultari necesse erat, quàm populus vniu[...]us conuocari posset. l.2.§. *Imperium merũ quid.*

deinde quia nõ facile.ff. de origi. iuris, quinimo ipsa necessitas seditiõis factiõnumq; vitãdarum causa impulit, vt reipublicæ cura ab ipso senatu ad vnum principem transferretur. d.l.2.§.nouissime & ita procedit.l.1.ff.de consti. prin. §.sed & quòd principi inst. de iure nat. Sicque merum imperium quòd antea penes populum erat, hodie penes impe-
3 ratores regesue est. Vt quemadmodum dũ penes populum erat nihil aliud esse intelligebatur, quàm summa potestas vitæ & necis, dummodo nihil iniuria fieret: ita & hodie idem sit: nam populus non potuit plus iuris in principem transferre quàm ipse haberet. l. nemo plus.ff.de regu.iur.cap. nemo potest de regu.iur.in.6. Idque merum imperium ita temperatum ac moderatum esse, vt nihil iniuria fiat, vel ex eo intelligi licet, quòd non nisi ad publicam vtilitatem exerceri potest: Sicque ita definitur, Merum imperium est iurisdictio, quæ iudicis officio nobili vel per accusationem expeditur publicam principaliter vtilitatem respiciens, vt per Soci, in.d.l.imperium. num.12. Ias.nume. 16. Claudi.col.5.Purpur.nu.104. & Orosi. vbi sup. Est tamẽ longe vberius in ipso principe, quàm in suis magistratibus: nã peculiaria fere innũera priuilegia princeps hac in re habet suis magistratibus vtcunq; merum imperium (iuxta. l. 18. titu.4.part.3. & doct. in.d.l.imperium) habentibus denegata vt disseruimus de successio.crea.§.26.nume.1.tradit Iacobinus de feudis verb. princeps, sicque licet iustam appellationem princeps tollere possit. *Imperiũ nõ extenditur ad iniuriã.*

4 De plenitudine potestatis, ꝙ ita tenet Bald.in procemio Gregoriano.nu. 4. Vbi dicit quod in principe est plenitudo potestatis, quod quando aliquid vult ex certa sciẽtia, non potest ei dici, cur ita facis? Idem tenet idem Bald. in præludijs feudorum.nu.34. & in.l.finali.col.1.C.sententiam rescindi non posse. Specul.in titul. de locato. in.§. nunc ostendendum. versic.89. est tex. in.c.in memoria.20.dist.idẽ Bald.ait.in.c.cum super.nu.1.de causa possessionis & proprietatis, *Princeps iustam appel. etiã de plenitudine potestatis auferre neq. & est ingẽs pugna.*

prietatis, quod princeps ex certa scientia super ius, & contra ius, & extra ius omnia potest: quem sequitur Ias. in l. 1. nu. 2. ff. de consti. Principum in l. qui in prouincia. in §. diuus. ff. de ritu nuptiarum Angel. in l. item si verberatum. in. §. 1. ff. de rei vendicatione. Vbi dicit, ꝙ princeps potest mihi auferre dominiũ rei meæ, etiam nulla causa subsistente, idem tenet idem Angelus. in. l. 3. in. §. si is pro quo. ff. quod quisq; iuris. & in. l. 2. C. de quadriennij præscriptione. Bald. in. l. rescripta. co. fin. C. de precibus imperatori offerendis & in. l. 2. col. 7. C. de seruitutibus & aqua. Decius in consil. 191. nume. 4. & in consi. 198. nu. 2. & in consi. 262. nu. 12. & in consi. 269. num. 7. Barbatius in. c. quæ in ecclesiarum. penulti. colũ. de constitu. & in. 4. vol. cõsiliorum. consil. 64. Curtius Iunior in. consil. 1. nu. 19. Nicolaus Belonius in. d. consi. 2. nu. 7. & Iacobus de Leonardis in consi. 114. nu. 43. inter cõsilia Alberti bruni. Tamen ꝙ princeps etiam de plenitudine potestatis hãc iustam appellationem tollere nequeat, & non pauci cõtendunt & nos iustius iurique proximius existimamus: nam vt iam disseruimus, nec reperimus, ꝙ princeps plus potestatis habeat, quàm populus habebat, nec populus quicquàm potestatis habuit præter merum imperium quòd suprema (vt diximus) iurisdictio est: iuris autem dictio iniurię dictioni aut illationi contraria est, & iuris præcepta sunt hæc, honeste viuere, alterum non lædere, ius suũ cuiq; tribuere. l. iustitia. ff. de iust. & iure. §. iuris præcepta inst. eod. at si iustam cui appellationem ademeris, & eum læsisse, & ius suum sibi nõ tribuisse, sed denegasse videreris. & ius est ars boni & æqui. l. 1. ff. de iust. & iure. cui talis ademptio plusquã manifeste aduersaretur, neq; ad rẽ pertinet quòd ordinem iudiciorum possit princeps immutare, vt plene p nos de succ. creati. §. 26. nu. 3. cum seq. nam illud verum vel per legem generalem, quę non solum hanc causam, qua de agitur, sed omnes causas comprehẽdat, ne alias ad læsionem, vel æmulationẽ vnnius factum videatur contra. l. 1. & 2. ff. de legib. c. erit autẽ lex. 4. distinctione vel id quando fieret ex causa non sine causa præsertim, quia & ipse Deus omnipotens optimus maximus ꝙ malum esset facere no posset, posse enim peccare vel malum facere non est potentia, sed potius infirmitas: & impotẽtia à malo abstinendi.

Vnde ille solus recte omnipotẽs appellatur, qui malum facere non potest, qui autem malum facere posset, is omnipotens nec esset, nec recte nominaretur secũdũ Augustinum. vt in. c. principium. §. charitas de pœnit. distinct. 2. Fulgosius consilio. 61. domina Catherina. col. pe. Curtius senior cõsil. 73. col. 29. quasi plenitudo potestatis in sola dispositione bonitatis, nõ etiam prauitatis inesse videatur: vt per Aymonẽ de antiq. part. 1. vers. non omitto. nu. 3. vnde si quãdo princeps ad malum plenitudine potestatis vteretur non tam potestatis quàm tempestatis plenitudine vsus, aut abvsus diceretur ita cardinal. in clem. pastoralis de re iudi. Socinus consi. 120. col. pe. in. fi. quem refert Aymon vbi suprà qui alios allegat. Nam & quotiens princeps ait vti se plenitudine potestatis, intelligẽdus est de potestate bona ac laudabili non de mala, aut vituperabili seu tyrãnica Bald. cõsi. 345. ad euidentiam col. 2. lib. 1. idẽ Bald. consil. 316. rex Romanorum col. 2. eod. lib. 1. vnde conditio turpis non dicitur esse potestatiua. l. filius. ff. de condi. inst. vtcunq; impletu facillima sit vt ibi ad idẽ in simili. l. nepos proculo. ff. de verborum signi. itaq; iustam tollere defensionem seu appellationem princeps minime poterit de plenitudine potestatis, non magis quàm de potestate ordinaria, ꝙ intelligẽdum nisi per modum legis generalis. Tunc enim nõ videretur iustam abstulisse appellationem sed magis ociosam, & nociuam rem a republica remotã voluisse. arg. l. 1. ff. de appel. Nam vt rerum vsus edocuit vsus appellandi, & si ad iustitiam consequendam non raro vtilis & æquus sit, tamen si cũ vexationibus molestiis & impedimen-

Potentia vera quid.

tis quæ litibus fiunt, id bonum conferatur nõ bonum sed teterrimum malum ac perniciosum reputandum est. Item intellige nisi ex causa appellatio in causa aliqua, vel causis particularibus submoueretur, vt iã diximus, & dicemus. tertio intellige nisi ante latam primam sententiam Princeps iuberet aliquam causam prima sententia finiri ac vnicã: id enim cum par sit vtriq; litigatorum, neuter eorum iustã quærelã hac de re mouere posset, & p hoc magis accederemus ad ius antiquum, gentium, & naturale: quo iure vsus multiplicis geminęq; sententiæ inuentus nõ erat. & quo antiquus, eo melius reputatur. arg. l. vni. in prin. iũcta sua glo. C. de cad. toll. facit l. fi. ff. de fide instru. idq; vsibus receptissimum est, cum quotidie tam pontifex summus, quàm reliqui principes soleãt committere causas decidendas appellatione remota; id ꝙ pro libito voluntatis (vt nobis videtur) facere possunt: vel saltem hac in re non magna causa exigenda est.

6 Quid autem in dominio rerum nostrarum, & quidẽ nobis posse per principem auferri iusta ex causa, cõmunis op. est, quam tenent glo. Bart. Paul. Ias. & omnes ibi in l. rescripta. C. de precibus imperatori offerendis, & communiter doct. in l. nec dãnosa eod. tit. & in l. fi. C. si contra ius vel vtilit. publ. Decius in c. quę in ecclesiarum. nu. 19. cum seq. de constit. idem Decius cons. 191. nu. 4. Bal. in d. l. rescripta co. fi. Emanuel Acosta in l. gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & post. part. 1. pagina. 74. cum seq. Decius cons. 198. nu. 2. idem Decius cõs. 262. nu. 12. Aymon de anti. temporum part. 1. in pri. n. 49. Barbarius in d. c. quæ in ecclesiarum col. pe. Decius consilio. 269. nu. 7. idem Decius. n. 3. in l. id quòd nostrum. ff. de regulis iur. Ang. in l. item si uerberatum. §. 1. ff. de rei vendi. Bart. & alij in proœmio. ff. veteris. Alex. in l. cum hæredes in prin. ff. de acq. poss. Ias. in l. fi. C. si contra ius vel. vtil. Ias. cons. 1. col. 7. lib. 1. idem con. 127. col. 3. lib. 4.

Nostrũ nobis ex causa auferri potest cum cõmuni opi.

7 Sed an etiam sine causa posit de plenitudine potestatis rerum nostrarũ dominium nobis auferre princeps, & sunt qui teneant nõ posse, ita plene resoluũt glo. in d. l. fi. C. si contra ius vel vtili. publicam. & ibi Ias. col. 1. Alex. cõs. 93. li. 4. idem cons. 136. lib. 1. col. 1. post alios Bar. in proœmio. ff. veteris. Aymõ de antiq. par. 1. in prin. nu. 49. idem cons. 7. col. 3. idem Aymon consil. 103. col. 1. idem cõsilio. 135. col. 5. per Decium in d. c. quę in ecclesiarum. nu. 25. Nicolaus Belonius cons. 2. Loazes in tract. matrimonij regis Angliæ dubitatione. 2. in responsione ad argumẽta partis secundę. Felinus in d. c. quę in ecclesiarũ. nu. 26. vers. tertio quæro. Archi. & dominicus in c. ius ciuile. 1. dist. Innocentius in c. quia pleriq; col. fi. de immuni. ecclesiarũ. Card. cons. 147. dominus noster papa Dominicus in c. 1. col. 3. de summa Trini. lib. 6. Abba. & alij in d. c. quæ in ecclesiarum Bar. in l. 1. ad fi. ff. de const. prin. glo. Bar. & alij in l. venia. C. de in ius vocando. Dñicus. in c. authoritate de priuilegi. li. 6. Bal. in d. l. si testamentum. C. de testam. Angelus Aretinus in l. si constat. ff. de appel. & Bart. in l. Iubemus nullam. C. de sacra. ecclesi. glo. pe. & ibi. doct. in l. Barbarius. ff. de offic. præt. tradunt nouiores in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. tenet Greg. Lupus. in l. 2. tit. 1. part. 2. idẽ Lupus in. l. 31. titu. 18. part. 3. idem Greg. Lupus in l. 53. ti. 5. par. 5. And. de Isernia. ti. quę sint regalia par. monetę ad fi. Archi. in c. p principalẽ. 9. q. 3. And. Isernia vbi supra. verb. flumina. lo. Orosius. in. leg. ꝙ princ. nu. 17. ff. de const. prin. Za. in l. princeps col. 2. ff. de legibus Hypolitus in l. vn. nume. 96. C. de raptu virgi. Bar. in extrauag. ad repri. verb. totius orbis. Alex. in princ. const. ff. idem Alexã. in rub. ff. si cer. pet. est cõmunis opi. scilicet Feli. in d. c. quæ in ecclesia. num. 33. cõmunis secũdũ Fulgo. in l. fi. c. si cõtra ius vel vtil. pub. Cõtrariam partem vt etiam sine causa posit princeps rẽ nostram nobis auferre tenet Ange. in d. l. item si verberatum. §. 1. ff. de rei vendi. vbi ait, ꝙ qui contrarium dicunt, mentiuntur, sequitur Decius cõs. 191. in causa, quæ agitatur. nu. 4. Ang. in l. 2. C. de quadri. pręscrip. idem Ang. in l. 3. §. si is pro

Princeps nostrum nobis auferre sine causa nõ põt etiã de plenitudine potestatis, et est anceps pugna.

pro quo.ff.quòd quisq; iuris & alij quã plures relati per And.siculum cons.64. col.pe.lib.4.idem And.siculus in.d.cap. quę in ecclesiarũ col.pe. Bal.in.l.rescripta col.fi.vers.tertio quęritur.C. de precibus imperatori offer. Idem Bal.in.l.2. col.7.vers.item nota ꝙ si papa.C.de seruit.Decius cons.198.& pro tenui facultate.nu.2.idem Decius cons.269.consultus ab illustri.nu.10.sentit idem Decius in.c.quæ in ecclesiarum de const.nu.25. idem Decius cons.262.in causa magnifici.nu.12.Albericus in.1.const. ff. col.5. idem Alberi.in.l.quoties col.3.C.de precib.imper.offe.Romanus cõs. 30. Greg. Lupus in.l.2.titu.1.par.2.verb.Buen cãbio.Bal.in.l.2.C.de quadr.præsc.

Et licet ex relatione authorũ suprà facta harum opinionum vtraq; satis recepta videatur,tamẽ receptior vtra earum sit, incertum est mihi : licet priorẽ partem longe & iustiorem,& in pũcto iuris veriorem existimemus.vt sine causa etiam de plenitudine potestatis nequeat princeps nostrum nobis auferre ꝙ in primis probatur,vt iã disseruimus: eo quòd princeps cuius summa potestas est, iniuriũ nihil facere potest. Nec dubium est,quin iniurium sit nostrum nobis sine iusta causa auferre, & quęrere legem , vbi naturaliter sentimus nihil aliud est,secũdũ philosophũ , quàm infirmitas intellectus:& regnum nihil aliud est quàm summa iuris dictio.& nihil magis contrarium est iurisdictioni, quàm iniuriæ illatio. l. meminerint. C. vnde vi id quòd & patet ad sensum , & suprà edocti sumus. Neq; ad rem pertinet tex.in.l.item si verberatum. §.1.ff. de rei vẽdicatione.Nam ille tex. loquitur quãdo nostrum nobis ablatum fuit necessitatis,aut publicę vtilitatis causa: cum respublica Romanorum tot bella sustineret,tantasq; copias aleret, non ciuium Romanorũ modo , sed etiam auxiliariorum & euocatorum alienarum regionum militũ , & bello quolibet finito necessum esset agros assignare militibus , vnde victum quęrere possent, ne irruptiões, incursus, prędas, rapinas ad internecionem vsq;in rem publicam facerẽt Romanorum : atrocissimasque violentias in reliquas (de more)Romanæ ditionis vrbes inferrent : neue omnia conturbarẽt diuina humanaq; iura miscerent.Ad talem ergo consignationem necessarium ac ineuitabile erat,vt aliquando ex publicis, aliquãdo ex priuatorũ agris militibus fieret satis. Atq; ordinarium est leges trãsgredi publicę vtilitatis causa.auth.res quæ. C. cõmunia de lega. idem & facilius vrgẽte publica necessitate.l.vt gradatim.§.1.ff.de muneribus & honoribus. l. vni.in prin. C. de cad.toll.l.si fideiussor. §. qui necessariam.ff. qui satisdare cogantur: vbi in simili multa per Ias. Sic quæ iurecõsultus in.d.l.item si verberatum securus atq; incautus quasi rem indubitatã ac vsitatam proponeret, loquitur de agro nobis ablato vt milibus assignaretur:id que passim apud Liuium , Appianum Alexandrinũ,& alios inuenies. Nec similiter quẽquàm mouere debet.l.2.§.si quis à principe. ff. ne quid in loco publico. Vbi quis impetrauit à principe, ut in loco publico liceret ei ædificare, & lex ait illam concessionem in re dubia intelligendam sine incõmodo & læsione alterius.Cęterum si constet principẽ voluisse vti ædificare liceret etiã, cum incommodo alterius, adhuc vtilis esset cõcessio,& nõ iniuria:quia quemadmodum in area mea possum ædificare, etiãsi per hoc officiatur vicino,quia nemini facit iniuriã qui vtitur iure suo l.altius.C. de seruit. Nã in re sua quisq; arbiter est,& moderator.C. mãd.l.in re mãdata etiam abutendo. l. sed & si lege §.consuluit.ff.de pet. hęre.Ita & facilius potest in publico solo respublica , vel princeps,vel etiã priuatus de cõcessione principis , vel reipublicę ædificare, vel cum incõmodo alterius quia vtitur iure suo vel sibi rite & recte concesso, sicque nemini videtur iniuriam fecisse. Neq; similiter ad rem pertinuit. l. quominus.ff.de flumini . ibi nisi imperator aut senatus vetet.Nam licet aquam ducere è flumine publico cuiq; liceat.l.flu minum in prin.ff.de dãno infecto.§.flumina &.§.ripparum. insti.de rerum diuisione.

Intell. l. itẽ si verberatum . ff. de rei vend.

uisione. Tamen id Imperator, aut sena-
tus vetare & potest, & solet: vel ꝙ flu-
men esset nauigabile vel alia quauis ra-
tione, vt ibi: & illud impedimẽtum tũc
non fit vni aut alteri sed omnibus con-
ciuibus, sicq; id prçeptum cõmune est
& iustum iuxta. l. 1. & 2. ff. de legibus. c.
erit autẽ lex. 4. distinctione. Nos autem
loquimur, quando meũ mihi aufertur,
reliquis autem non ita. Deniq; ad legẽ
2. & l. bene à Zenone de quadri. prçscri.
C. respondẽ peculiare esse principis pri
uilegium datum sibi à lege, prout ei de-
dit alia plura quàm. 60. priuilegia, quæ
enumerantur per nos, de succes. creati.
§. 26. nu. 3. cum sequen. & per Iacobi. de
feudis verb. princeps. Sed illud factum
fuit per modum legis vniuersalis com-
prehendentis omnes subditos, nõ autẽ
vnum aut alterum tantum, sic q; est iux
ta. d. l. 1. & 2. ff. de legi. & d. c. erit autem
lex. Vnde nõ pertinet ad nostram quç-
stionem, & illud priuilegium non fuit
fisco sine iusta causa concessum, tum ꝙ
procurator fiscalis facilius rem, cautam
q; defendet, quàm ille priuatus, qui rẽ
illam à principe meruit tunc etiam, ꝙ si
res illa re vera erat aliena, semper fiscus
est idoneus, ad tantũdem domino prç-
standum: ꝙ non est in priuatis alienan-
tibus. Vnde tutior regressus est ad fiscũ,
quàm foret ad priuatum alienantẽ. Tũ
etiam quia regali magistrati indecens,
ac indecorum esset suam cõcessionem
non esse mansuram. c. decet de reg. iuris
lib. 6. Sic q; illa iura meruerunt ad hanc
cõclusionem allegari. ad. l. si priuatus. ff.
qui & à quibus quam Angelus in. d. l. itẽ
si verberatum ad hanc suam opi. allegat
resp. ꝙ potius nostram quàm suam par-
tem tuetur, idem q;, quo ad alia iura ab
ipso allegata: quorum confutationem
quasi ociosam rem consulto prætermit-
8 mittimus.

Princeps nostrum nobis auferre nequit iure regio, etiã de plenitudine potestatis.

Et tandem hæc pars iure regio ex-
pedita est. vt in. l. 2. titu. 1. par. 2. & l. 31. ti.
18. par. 3. & l. 52. ti. 5. part. 5. quç leges par-
titarum, cum non tam ius nouum con-
stituere, quàm illud ꝙ iam constitutum
erat interpretari, detegere, ac declara-
rare intenderint, superest, vt illæ leges
nostram partem veriorem esse, etiam
de iure cõmuni, ostẽdant, earumq; sen-
sus & interpretatio authoritates docto
rum contrariam partem defendẽtium
facile superabunt.

Dominium quæsitũ per modũ ciuilẽ an de plenitudine potestatis possit nobis auferri? dubia pugna.

9 Hactenus de Dominio quæsito iure
naturali, vel gẽtium, quid autem in do-
minio quçsito iure ciuili? Nam cum ci-
uilia iura facilius tollantur, quàm natu-
ralia. §. sed naturalia quidẽ iura. inst. de
iure nat. l. eas causas. ff. de ca. dimi. aliud
videtur dicendum, qua in re sciendum
est, quòd licet glos. Paulus Castren. &
10 alij non pauci in. l. ex hoc iure. ff. de iust.
& iure: tenuerint dominiorũ aliud esse
naturale, aliud ciuile, tñ cõmunis op. est
vnicũ esse dominiũ. s. naturale, licet plu
res sint modi dominij acquirendi: alij
naturales, alij ciuiles: ita resoluũt Alex.
& alij in. l. cũ hæredes in prin. ff. de acq.
poss. & ait ab omnibus ita teneri Ioan-
nes Orossius in. l. ex hoc iure. nu. 20. ff.
de iust. & iure, post Ias. & alios ibi: sed
Decius firmat esse cõmunem op. vt do
miniũ sit ciuile, vt per eũ in. d. c. quæ in
ecclesiarũ. nu. 26. vers. quintus casus de
consti. Ego existimo dominium in cõ
muni fuisse de iure naturali, vel de iure
gẽtium primçuo, ꝙ cum ipso humano
genere simul proditum fuit: vt proba-
tur in sacra pagina ibi, Omnia subiecisti
sub pedibus eius, &c. Sed dominium in
particulari longe postea in vsu esse cœ-
pit, & vt verosimile est, non simul ab
omnium prouinciarũ gentibus, sed pri
mũ per vnius, deinde ꝑ alterius regiõis
gentem receptum esset, idq; succesiuis
vicibus atq; tẽporibus: sed quia is vsus
serpit, & propagatus fuit in orbem vni-
uersum, dictũ est (& recte) iuris gentiũ
esse secundarij tamen, nõ primçui: vt in
lib. de succ. cre. plenius disseruimus. Id
autem dominiũ in particulari aliquãdo
quçritur per modos naturales, aliqñ per
modos ciuiles, vt in dictis locis habet:
sed an in quibus casibus quæritur, per
modum ciuilẽ dicatur dominiũ ciuile?
sunt contrarietates prædictæ, nam alij
putant dici dominiũ naturale ciuili mo
do quæsitum, alij autẽ ipsum dominiũ
contendunt esse ciuile, quasi iuris ciui-
lis

Dominiũ ciuile an sit? anceps controuersia.

lis non etiam naturalis inuentum quod piam. Sed hanc quęstionem de nomine alijs ociosis relinquamus. Eo de effectu vidēdum est, an per principem sine causa tale ciuile dominiū, iam etiam quæsitum, posit auferri? & sunt qui putant posse: ita Decius cons. 269. nu. 7. idē Decius cons. 202. nu. 2. idē Decius in. c. quæ in ecclesiarū de consti. nu. 26. Bal. in. l. fi. col. 2. C. sententiam rescindi non posse. Angelus in. l. lucius. ff. de euicti. Paulus in. l. cū hæredes in pri. ff. de acq. poss. idē Paulus in. l. col. 1. ff. de testam. Bal. in. c. 1. §. dño guerram in prin. col. pe. tit. hic finitur lex corr. Alex. cons. 2. viso col. 9. li. 1. & hanc dicit cōmunem Decius in. d. c. quæ in ecclesiarū. nu. 26. vers. quintus casus. Abb. cōs. 84. videtur pri. li. 1. sequtur, & dicit cōmunem op. Alex. in. l. gallus. §. & quid si tm̄. n. 27. ff. de li. & posth.

Sed licet hæc opi. affirmatiua sit ex mente, & sententia etiam omniū eorū, qui tenuerunt dominiū per principem posse nobis auferri, etiam sine causa de plenitudine potestatis: tñ verosimillimū est contrarium responsuros omnes illos, quos diximus tenuisse dominium sine causa etiam de plenitudine potestatis nō posse nobis auferri. Nam, eorum nullus fere distinguit inter dominium quæsitum ciuiliter, & dñium quęsitum naturaliter, & etiā quæsitū ciuiliter nō posse de plenitudine potestatis nobis auferri, & ęquius est & iuri lōge proximius, nam vt iam disseruimus principibus à populo dominiū orbis (.i. iurisdictionem summā) datum fuit: singulorū autem dominiū datum non fuit. Et cū iniquius nihil esse posit quàm nostrum nobis auferri sine causa, nihil q; magis contrarium pugnans, aduersum intentioni concedentis, (hoc est populi qui talem iurisdictionē principi concesit) qui vt sibi consuleret nō, vt se internecioni, aut excidio traderet principi cōmisit sese, vt ex superioribus docemur. Certe ineptire videretur, q sub tali cōcesione hanc vim aut violentiam, iniuriā, iniquitatem, tyrānidē ablatiuam comprehensam fuisse existimaret, cum in generali cōcesione non veniant ea, quæ quis verosimiliter cōcessurus non fuisset aut foret. l. mater decedens. ff. de mof. testa. l. obligatione generali. ff. de pignor. quinimo etiā si à populo id nominatim concessum foret, talis concessio non valeret, quasi occasionē iniquitatis non dubiam aut occultam præberet. arg. l. conuenire. ff. de pactis dotalibus. l. iuris gentium. §. si vt maleficiū. ff. de pact. titu. ge. l. si plagij. ff. de verb. obl. cum simi. Nec quicquàm refert vtrum tale dominium, q sic ablatum fuisset ciuiliter, an naturaliter quæsitum esset, nā quocunq; modo quęsitum esset, par eadem q; iustitia esset illud auferre, nam in singulis regionibus ac varijs varia iura obseruantur, & rerum quęrendarum non possunt non esse varij modi ac mores in varijs regionibus, vt patebit ad sensum cuiq;, qui modo non sit rerum omnino inexpertus. Quid ergo interest hoc an illo modo, aut lege, moribusue istius aut illius ciuitatis aliqd quęsierim, quo ad hoc, vt id mihi posit auferri sine causa, vt cōtrariū cōtēdētes imaginē villisime ac turpisime seruitutis ciuibus nō dubie inferre videātur, facit tex. in pri. inst. de oblig. ibi scd'm nostrę ciuitatis iura. vbi q ius in quaq; regione receptū fuerit: id ius & ęquum videtur.

11 Qua etiam ratione ex nostra opinione plane deducitur, dominiū nobis per sententiam quæsitum minime posse nobis per principem, etiam de plenitudine potestatis auferri, non magis quàm si alio quouis modo quæsitum foret, licet contrarium & minus recte tenuerint Decius cōs. 202. nu. 2. idem Decius consilio. 209. nume. 10. idem Decius in. d. c. quæ in ecclesiarum. nu. 26. de cōst. Abb. cons. 84. videtur. 1. lib. 1. Bal. in. l. fi. c. sententiam resci. non posse. Ias. cons. 1. col. 7. lib. 1. idem Ias. cons. 127. col. 3. li. 4. Sed nostram sententiā defendit Aymō de antiq. tēporum part. 1. in prin. nu. 49. idē Crauetus cons. 7. col. 3. in. fi. & cons. 103. col. 1. & consil. 135. col. 5. & cons. 162. col. 2. Neq; ad rem pertinuit vt iam docemur ciuiliter an naturaliter id ius seu dominium quęsitum esset, præterea nō iniuste defendi posset ius seu dominiū senten-

Dñium sententia quæsitum nobis sine causa etiā de plenitudine potestatis nō aufertur cū quibusd. cōtra plures.

sententia quæsitum non ciuili tantum iure, sed etiam gentium iure quæsitum videri: nam reges olim ante iura ciuilia scriptis condita lites & dirimebant ac componebant, & eas executioni mandare liberum erat. l. 2. ad pri. ff. de origi. iuris: idq; vniforme fere videbatur omnibus in populis, qui legibus, aut moribus regebantur, ergo, &c. vt in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. §. ius autem gẽtium inst. de iure nat. gentium & ciuili.

12 Deinde ex nostra opinione, infertur dominium vtile nobis per principẽ de potestatis etiam plenitudine auferri nõ posse, non magis q̃ directum, si modo causa auferendi nulla interfuit. Nam vtrobiq; par iniquitas esset, quæ extra principis potestatẽ est: nec dubium est quin varijs in prouincijs varijs modis iura quærantur, sed quomodo ius quęsitum fuerit nõ refert, si modo legitime (i. secũdũ leges aut mores huius regionis vbi lis agit) quæsitum fuerit, nam id nobis per principem sine causa auferri non posset, & dominium nihil aliud est quàm quoddam ius. l. fi. vers. quid ergo C. de de longi temporis pręscriptione. vnde in rebus incorporeis (qualis est vsusfructus cadit dominium non secus quàm in corporalibus vt in l. qui vsumfructum. ff. si vsusfructus petatur, vnde vt non sit differentia inter ius proprietatis aut vsusfructus quo ad hãc ademptionis materiam, non quoq; fieri deberet inter vtile aut directum dominium. Agnosco tamen contrarium in specie, & non recte, vt nobis videtur tenuisse Decium cons. 269. nu. 7. vbi firmat dominium vtile sine causa per principem nobis de plenitudine potestatis posse auferri, ꝑ & tenet in d. c. quæ in ecclesiarum. nu. 26. idem Decius plures allegans. nu. 13. in cons. 588. viso puncto.

Dñium vtile auferri nõ põt sine causa etiã de plenitudine potestatis cõtra plures.

13 Tertio infertur, idem esse in dominio quæsito ex causa hæreditaria hoc est per aditionem hæreditatis, ꝑ nobis nõ magis auferri potest per principem etiam de plenitudine potestatis nulla causa interueniẽte quàm si alio quouis modo quæsitum legitime fuisset, licet contrariũ & minus recte tenuerit Decius cons. 269. nu. 10. sic q; cõtrarium tenet Crauetus vbi suprà de antiq. temporum part. 1. in prin. nu. 49. & in plerisq; eorum suorum consiliorum quę suprà retulimus, qua de re per Carolum Ruinum & Lancelotum galiaulam, & Ioãnem Crotum in l. gallus. §. & quid si tantum ad finem. ff. de li. & posth. & vi. infra in 12. illatione.

Dominium a ditiõe hæreditatis quæsitũ sine causa, nequit auferri etiam de plenitudine potesta. cũ multis contra plures.

14 Quarto infertur idem esse in dominio quæsito titulo legati: nã & hic eãdẽ esse rationem nullus modo sanus abnegabit, & forte is titulus vt veterior iuxta l. verbis legis. ff. de verb. sig. ita & iustior videri poterit. arg. gl. app. in prin. C. de cad. toll. dum ait, Antiquum ergo bonum.

Idem in dominio legati.

15 Quinto infertur idem fore in dominio quæsito prescriptione nam licet id iure magis ciuili quàm naturali quęsitũ videatur glosa app. cõmuniter in. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure: tñ per principem nobis sine causa auferri nõ magis poterit, quàm si per modũ naturalem quæsitum esset. Ita Aymon vbi suprà. n. 49. & in nonnullis eorum consiliorum quę iam retulimus licet contrarium, & minus recte vt nobis videtur tenuerit Decius in. d. c. quæ in ecclesiarũ. nu. 26.

Idem in dominio præscriptione quæsito cõtra Deciũ cum alijs.

16 Sexto infertur idẽ fore in dominio quæsito ex causa emphiteusi, nam licet illud vtile tantũ intelligatur, adhuc tamen nobis per principem auferri sine causa non poterit, non magis quàm directum: nam vtrobiq; eadem ratio est licet contrariũ, & minus recte tenuerit Decius cõs. 269. nu. 7. vbi plures allegat: sed nostra opi. videtur ex mẽte eorum quorum cõmunem sentẽtiam in principali articulo tuemur.

Idem in dominio quæsito per emphyteusim contra Decium.

17 Sexto, infertur idem fore in dominio quæsito per arrogationis interuentum, nam licet is modus quærendi à lege ciuili non etiam naturali inuẽtus sit, adhuc tamen nobis per principem auferri non poterit sine causa, non magis quàm si ratione aut lege quadam naturali, is quęrendi modus inuentus fuisset: & ita intelligo titulum insti. de acq. per arrogati. & quæ traduntur per glo. Bar. & nouiss. in l. si arrogator. ff. de adop. licet

Idem in dominio quæsito per arrogationem.

cet veroſimillimum ſit, ꝗ cōtrarium in hoc Decius & alij ſuprà relati reſponſuri eſſent, ſed ij quorũ ſententiam tuemur in principali articulo idē & in hoc reſponderent, quòd nos attigimus.

18 Octauo, infertur idem fore in dominio quęſito monaſterio citra interuentum traditionis, idem q; in qualibet eccleſia, cui ſine traditione dominium acquiritur, iuxta .l.fi.C.de ſac.eccl. qui modus acquirendi longe diſtat à naturali acquiſitione arg.l.1. in princ.ff. de acq. poſſ. ibi dominium quæ ex naturali poſſeſſione cœpiſſe: nam & tale dominiũ nobis non poterit per principem ſine cauſa adimi per eandem rationem, & ita intelligo.l.f.C.de ſac.eccleſi.

Idem in dominio quæſito per monachiſmũ vel eccleſiæ ſine traditione.

19 Nono, infertur idem fore in dominio, quòd monaſterio per monachum acquiritur, ſiue per ipſius monachiſmi interuentum, ſiue poſtea, nam licet ciuiliter non etiam naturaliter quæſitũ intelligatur, auth. ingreſsi & authē.ſi qua mulier de ſacr.eccl.&. c.in præſentia de probati. tamē id per principem ſiue eccleſiaſticum, ſiue ſecularem non magis auferri poteſt, quam ſi ex naturali poſſeſſione id dominium quęſitum fuiſſet.

Idem in dominio quæſito per monachũ monaſterio.

20 Decimo, infertur idem fore in iure quęſito per contractum emphiteoticũ, vt per totum.C.de iure emphi. §. adeo inſt.de locatiōe & cōductione id enim ius ſine cauſa nobis per principem auferri non poteſt, non magis quàm ſi iure gentium quęſitũ foret: licet & in hoc contrarium voluerit Decius conſ. 269. nu.7. ſed idem quòd nos veroſimile eſt reſpōſuros eos, quorũ op. ſecuti ſumus.

Idem in dominio quæſito cõtractu emphi.

21 Vndecimo, infertur idem fore in iure quærendo, quòd nobis per principē ſine cauſa auferri non poteſt, nō magis quàm ius quęſitum: nam ſi mihi ſub cōditione ſi nauis venerit donaſti, vendidiſti, locaſti, dotis nomine promiſiſti, aut quouis alio titulo inter viuos cōceſ ſiſti: etiam pendente conditione nō video vt id ius cōditionale nobis ſine

Idem in domino quærendo ex cauſa contractus cõtra Deciũ.

22 iniuria princeps ceſſante iuſta cauſa auferre poſsit. Quinimo nec poſſet etiam ſi ex cauſa vltimę vol. id ius quærēdum proficiſceretur: puta quia ſub cōditione legatum mihi relictum mortuo teſtatore conditione adhuc pendente, id mihi adēptum princeps ſine cauſa voluit, id enim iniurium eſſe nullus negabit: ergo egredi terminos potētiæ principalis ſimiliter certum erit. licet in vtroq; contrarium voluerit Decius cōſ. 269. nu. 8. idem Decius conſil.588. viſo puncto.nu.15.

Idem in dominio quærendo per vlt. vol. cõ Decium.

23 Duodecimo, hinc apparebit quid nã reſpondendum ſit in quæſtione illa, an princeps poſsit quem legitimum facere in prȩiudicium eorum, qui iam hęreditatem adierant, qua in re ſunt tres inſpectiones: prima poſt mortem eius de ſucceſsione cuius agitur, ante eius hæreditatem aditam & poſſeſsionem apprehenſam, altera poſt aditam hæreditatem & etiam apprehēſam poſſeſsionem, tertia poſt aditam hæreditatem poſſeſsionem tamen nondum apprehēſam. Quo ad primum articulum, cũ hęreditas non eſt quæſita, nec eius poſſeſſio apprehenſa cōmunis opi. eſt principem poſſe quem legitimum facere in præiudicium eorũ, qui ceſſante illa legitimatiōe, ad eam hæreditatē à lege inuitabantur, ita tenent Barto. in.l. gallus. §. & quid ſi tantum prope finem. ff. de li. & poſth. Sequitur, & dicit eſſe cōmunē op. Emanuel acoſta ibi part.2.n.177. vbi ita tenet Alex.nu.26. Bal.in.l.2.C.de iuris & facti.ignor. Bal.in.l.1.in fi.C.de iure aure.annullorum. idem in.l.deo nobis ad fi.C.de epiſcopis & cleri. idē Bal. in.l.reſcripta ad fi.C.de precibus imperatori offere. idem in.l.nam ita diuus.ff. de adop. Paulus caſtrēſis in.d.§. & quid ſi tantum, & ibi Lãcelotus galiaula. nu. 90. ſequitur & dicit eſſe cōmunem op. ibi Carolus ruinus col.fi.nu.129. eſt cōmunis op. ſecundũ Iaſ. ibi.nu.48. Paulus & Aretinus in.l.3.ff.de teſta. idem Paulus in.l.cum hęredes in princ. vbi etiam Alex.ff.de acq.poſſ.

Legitimatus an hæreditatē alteri delatã nondum agnitam auferat: ingēs pugna.

Cōtrariam partem tenet Fortunius in.d.§.& quid ſi tantum nu.185. cum pl. ſeq. & ſecundum Acoſtã vbi ſuprà nullus alius contrarium tenuit, ſed certe etiam Iaſ. vbi ſuprà cōtrarium tentat, & apertius Bal.& Angelus in.d. §. & quid

ſi tantũ

ſi tantum Ioa. And. ad ſpec. de ſucc. ibi. in rubrica & alij quos refert Alex. in d. §. & quid ſi tantum nu. 26.

Quid dicendum, & certe pro hac ſecũda opinione facit noſtra opinio, quã proſequimur, dum diſſeruimus principem etiã de plenitudine poteſtatis ius noſtrum nobis ſine cauſa adimere non poſſe, etiam ſi ſit ius quærendum, ſed in ſpecie noſtra eſt ius quærendum ergo, &c. Sed reſponde nihil obeſſe, nam ex cauſa ius noſtrum nobis auferre poſſet, etiam ſi eſſet quæſitum nedum quærendum, vt ſuprà receptiſsimum eſſe diximus, ſed in ſpecie propoſita adeſt cauſa non iuſta modo, verum etiam iuſtiſsima, eſt enim peculiare priuilegium principis à lege ſibi conceſſum, vt poſſit legitimare naturales vel ſpurios vt per totum in auth. quibus modis naturales efficiantur ſui & per totũ quibus modis natur. efficiantur legitimi: ſed nemini facit iniuriam qui vtitur iure ſuo. l. in re mandata. C. mand. & re. ac iure ſuo quilq; poteſt non vti modo, verum etiam abuti. l. ſed & ſi leg. §. conſuluit. ff. de peti. hęr. cum ergo princeps ſpurium legitimat, vtitur re ac iure ſuo, vnde nemini videtur iniuriam feciſſe, licet per hoc alterius vtilitas ceſſet. Quid enim ſi libuit mihi ſyluam meã cædere cuius amœnitate vicini delectabant? Quid ſi pratũ araui, vbi vicinorũ peccora paſcebãtur gratis? certe in his ſpeciebus, & ſimilibus dãnũ vicinorũ nec cõſiderabile eſt, nec ſi eſſet cõſiderabile mihi vlli impedimẽto eſſe põt, quo minꝰ re mea ac iure meo liberrime vtar. Aliter enim nulli fere fas eſſet re aut iure ſuo libere vti, raro enim deeſſent qui cauſarentur ex illa vtendi libera facultate ſeſe lęſos, id quòd perniciofiſsimum eſſet, & ſic libertas hominũ & rerum oneraretur, ac impediretur, præſertim, quia quòd principaliter agitur inſpiciendum eſt, non quòd venit in conſequentiam. ff. ſi cer. pet. l. ſi quis nec cauſam: princeps enim cum quem legitimũ facit id principaliter agit, vt beneficio ac gratia legitimatũ afficiat, non vt alteri obſit & licet in conſequentiam noceat præſertim in iure quærẽdo in cõſideratiõe nõ eſt, neq; ad rẽ ptinere debet, ꝙ hæreditas iã eſſet delata. vt in. l. delata. ff. de ỹb. ſig. ꝙ ius princeps auferẽdo quaſi iniurius videatur, nã imo nõ videt, qa in ſpecie propoſita illud ius adeũdi quaſi ſub hac cõditione reſolutiua delatũ videt, niſi prĩceps legitimũ faciat eũ, q re vera proximior erat illi, cuius de ſucceſsiõe agitur, quàm ſit is agnatus, qui eum excludere volebat. Et vitium illegitimitatis quo lex poſitiua illum ſpurium affecit, eadem lex voluit poſſe purgari ac remoueri id impedimentum ex principis indulgentia, quo remoto, iã ille proximior reperitur, ſicq; præferendus remotiori eſt. Neque ad rem pertinet ꝙ ille qui proximior ante talem legitimationem erat, quaſi inuitatus tacite ab eo cuius de ſucceſsione agitur, videatur, arg. l. conficiuntur. ff. de iure codicillorum. l. 1. §. fi. ff. de lega. 3. vnde quòd poſt mortẽ eius cuius de hæreditate agitur, legitimatus præferatur ei, qui ꝓximior antea erat: videtur eſſe cõtra vol. defuncti, qui non cogitauit nec voluit hæreditatem ſuam ad legitimatum pertinere, aut peruenire, ſed tantũ ad legitimũ. ſed reſpon. fateor quòd defunctus non cogitauit hæreditatem ſuam peruenturam ad legitimatum, quia quæ pendent à ſola principis voluntate, fere impoſſibilia reputantur. l. apud Iulianũ. §. cõſtat. ff. de lega. 1. at ſi id futurum defunctus crederet, veroſimillimum eſt deſideraturum, vt ſua hæreditas ad talẽ proximiorem iam capacem effectum potius perueniret, quàm ad agnatum remotiorem arg. d. l. conficiuntur & d. l. 1. §. fi. vt ſic illa iura pro cõtraria parte adducta ad noſtram partem tuendam reflectantur, pręſertim. arg. l. 3. C. de in of. teſtam. vbi mater filios quos tempore teſtamenti habebat hęredes inſtituit, & in puerperio alterius filij præteriti deceſsit: & licet nec eum nominatim hæredem ſcripſit, nec etiam tacite, quia de eo non cogitauit, tamẽ, quia ſi de eo cogitaret veroſimillimum erat eum non ſecus quàm reliquos filios hæredẽ materna pietate facturã, ideo perinde habetur,

betur, ac si re vera id fecisset: quãdo qui dem iusto impedimento mortis præuẽta id facere nequiuit. Sic ergo & in proposito defunctus credendus est eũ spurium sibi proximiorem honore affectu rum, potius quàm remotiorẽ agnatũ, si cogitasset legitimũ eum futurum, sicq; ille antea illegitimus modo autem legitimus effectus non videtur huius defuncti voluntate destitutus. Nam & similiter filius præteritus eo quòd pater eum se habere ignorabat, aut mortuum putabat, non videtur patris voluntate destitutus, non magis quàm si ab eo nominatim scriptus esset testamẽtó vt. C. de mil. testam. l. sicut certi &. l. si cum vel in vtero. Sic & pro cauto habetur, id ꝙ disponẽs verosimiliter interrogatus responderet, licet tẽpore dispositionis de eo casu non meminisset glo. cõmuniter app. in. l. tale pactum. §. fi. ff. de pact. vbi multa Ias. accumulat, & plenissime per Andream Tiraquellum in. l. si vnquàm C. de reuocandis donati. & per eũdem de vtroque retract. & etiam in tract. de causa cessante text. memorabilis in. l. 3. C. de in offi. testa. vbi vt modo dicebamus mater, quæ oẽs filios suos hæredes instituerat decessit ĩ puerperio alterius filij, sicq; tẽpus nõ habuit aut spaciũ mutãdi testa. filiũq; illũ instituẽdi. & Iustinianus ait ex verosimili mẽte matris eũ filium pro hærede instituto habẽdum.

Verosimilia pro dispositis habẽtur

Sic ergo & in specie nostra pro vocato expresim, vel tacite à testatore vel defuncto haberi debet is, quem (vt verosimile est) ideo defunctus omisit ꝙ eum incapacem putauit non prætermissurus, si per interuentum legitimationis capacem futurum cogitaret, deniq; pro nostra & cõmuni sententia est tex. ĩ. l. 1. §. filio. ff. ad Tertu. & ex ista nostra ratione infertur not. declaratio ad d. §. filio vbi post mortem matris filius seruus pœnæ effectus fuit, & postea antequàm proximus agnatus matris hæreditatem adijsset indulgentia principis restitutus fuit: & tex. ait ad matris hęreditatem admittendum excluso proximiore agnato, cui matris hæreditas post filij deportationẽ illico delata fuerat, & sic ex illa principis indulgentia illi agnato qui post filium proximior erat, ius quærendum aufertur, hoc est ea hæreditas quæ iam sibi delata fuerat, quãq; in manu sua erat illico acquirere eam adeundo seu acceptando. Sed sane huius rei ratio ea est, ꝙ princeps dum in pristinum statum eum restituit, qui seruus pœnę effectus fuerat, vel aqua & igne interdictus vel deportatus vtitur iure suo, sicque nemini iniuriam fecisse videtur, licet id beneficium in læsionẽ alterius cedat, quia ea lęsio vel nulla est, vel inspecta legis censura non est considerabilis. Vnde in terminis illius text. etiamsi is filius viua matre deportatus vel seruus pœnę effectus fuisset, deinde mater decessisset, & postea filius ante aditam per agnatos matris hæreditatẽ beneficio principis restitutus esset, posset matris hæreditatem adire: licet per hoc excluderetur is agnatus, qui filio non restituto proximior erat. Neq; ad rem pertinere videtur ꝙ sic id principis beneficium auferret ius quærẽdum etiam iam delatum illi agnato, qui eam hæreditatem habiturus erat, si is filius restitutus non fuisset, nam respõdimus id iniurium nõ esse quandoquidẽ princeps vtitur iure suo, sicque nemini facit iniuriam, & licet in consequentiam agnatum læserit, tamen id in consideratione non est, quandoquidem princeps beneficium filio conferre principaliter agebat non alteri nocere, & ita eum. §. (licet hac ratione non præuisa) accepe runt Barto. ibi Aretinus in. l. ex facto. §. Iulianus col. fi. ff. de vulgari. Bar. ĩ tract. minoricarum lib. 4. nu. 10. Carolus ruinus. nu. 118. in. d. §. & quid si tantum & ibi Fortunius. nu. 149. Bertrandus cons. 26. nu. 19. lib. 2. Antonius de rosellis de legitimatione libello. 2. c. fi. Ias. ĩ. d. §. & quid si tantũ. nu. 24. cum seq. & idẽ plane probatur in. l. 2. §. 1. ff. ad Tertulianũ & in. l. fina. ff. de sententiam passis tenet Bal. ĩ. l. deo nobis post Frederi. de senis quem allegat. C. de epis. & cler.

Restitutus à principe an matris hæreditatẽ alteri delatã capiat? anceps pugna.

Intell. l. §. filio. ff. ad Tertuli.

Contrarium tamen vt hoc casu cesset. d. §. fi. cum similibus tenẽt Aretinus in. l. si quis mihi bona. §. seruus municipum

pum col.3.ff.de acq.hęr.& in.d.§.& qd si tantum col.9. vbi idē tenet Cumanus nu.10.Salicetus in.l.fi.col.fi.C.de sentē-tiam passis. Ludouicus à sardis de legitimatiōe.§.de legitimatiōe per rescriptū vers.4.quæritur.n.8.& 9.Lācelotus galiaula in.d.§.& quid si tm̄.nu.57. qui ait ꝙ d.§.filio multum nititur, in eo quòd filius postquàm sibi matris hęreditas delata fuerat seruus pene factus fuit: idem tenet Emanuel de acosta ī.d.§. & quid si tantum part.2.nu.179.qui ait hanc partem veriorem esse: motus quia mater quæ tempore mortis sciebat filium esse incapacem & intestata decessit, tacito iudicio videtur hæreditatem suam proximiori agnato non etiam filio incapaci reliquisse.l.conficiūtur.ff. de iure codi.l.2.§.fi.ff.de legat.1.sicq; iniuriū esset si contra defunctæ iudicium princeps eam hæreditatē illi agnato ademisset, ademptamq; in filium restitutū transtulisset, sed iam suprà responsum fuit, id non iniurium, sed æquissimum videri, quandoquidem mater, quæ tacito iudicio eam hæreditatem proximiori agnato relinquere regulariter visa, est hoc casu minime relictura esset, si filium capacem futurū cogitaret, sed materna pietate filium hęreditate sua honoraret, & ita procedit.d.§.filio.cū simi.sup.all.s.l.fi.ff.de sententiā pass.l.2.§.1.ff.ad Tertuli.simillimū est in.l.3. C. de inoffi. test. aliud simile in.l.pe. C. de impuberum: aliud simile in.l.si vnquàm. C. de reuo. donati.vbi ꝙ tibi donaui & tradidi per superuenientiam liberorum ipso iure ad me reuertitur, sic ergo & in specie nostra ius adeundi illi agnato delatum, ipso iure reuertitur ad filium restitutū. Astringitur hoc argumentum, quia fauorabilior est restitutio quàm noua filij natiuitas.arg.l.filio quem.ff.de lib.& posth.& arg.d.§.& quid si tantū, astringitur & secūdo quia.d.l.si vnquàm loquitur in iure iam quæsito, ergo multò facilius idem admittēdum in specie nostra, vbi sumus, in iure quærēdo nondū quæsito argumento.l.fi.C.de codicil.l. quia autem in prin.& .§.1.ff.quæ in fraudem credi. Tertio astringitur quia in.d. l.si vnquàm possessio apprehēsa fuerat, hic minime fuerat ergo,&c. Vt in.l.1.in princ.ff.de acq. poss.vers. dominiumq; ex naturali possessione cœpisse iuncta l.pe.&.fi.ff.de crimi.expilatę hæredi.4. astringitur nā in. d.l. si vnquàm erat ius quæsitum per actum inter viuos, quòd iustius & firmius esse solet, quàm si descenderet ex vltima voluntate argu.l. si quid bello. ff. de capti.in specie autem nostra loquimur in iure delato ex causa hæreditaria, vnde hæc nostra pars tenēda est, quia & æquior est, & longe verior, & forte receptior.

Monachus si sit episcopus aufert hæreditatē alteri delatam nondū agnitā, cū multis contra plures.

25 Vnde si is, qui erat monachus ordinis mendicantium sit promotus ad episcopatum, ius quoq; adeundi hæreditates ex cognatione sua delatas recuperabit, ꝙ intelligo primum, quando ante monachismū sibi delatæ fuissent, deinde etiam si post monachismum delatæ fuerunt, dummodo nōdum aditæ fuissent ab alijs agnatis, id ꝙ tenēt Bal.in.d. l.deo nobis post Frederic.senen. quem refert & Bar.ī.d.l.4.in tract.minori.nu. 10. & Carolus ruinus, Antonius rosellus, Ias.Fortunius, Stephanus, Bertrandus & alij suprà relati, quorum opi. verior est, licet contrarium vellent Aretinus in.d.§.seruus municipum col.3. idē Areti.in.d.§.& quid si tantū col.9. Emanuel vbi suprà Salicetus, Ludouicus à sardis.Lācelotus galiaula vbi supra, quorum argumēta confutantur ex superioribus quæ repetere non expedit, & nostra opinio in hoc & in proximiore articulo procedit, quando constat principem ita voluisse, idem etiā si non sit cōperta eius voluntas, sed simus in re dubia vt ex argumentis nostris deducitur.

Secūdus articulus principalis est, quādo hęreditas erat delata, & adita, & possessio apprehēsa, & postea filius spurius legitimatur per principem: isque filius vult auferre eam hæreditatem agnato, qui eam quæsierat & tenebat, & in re dubia omnes conueniunt vt princeps

Princeps nostrum nobis auferre nō præsumitur velle cū coi.

26 nō videatur voluisse, ꝙ ei auferatur. ita tenet Bart.in.d.§.& quid si tātum ad finem quem sequuntur communiter doc. ibi & vbiq; arg.l.rescripta.C. de precibus

bus imperatori offerre.l.fi.cum ibi notã tis.C.si cõtra ius vel vtil.publ.l.id quod nostrum.ff.de reg.iur.l.nam hoc natura.ff.de condi.indebiti.l.iure naturæ.ff.
27 de regu.iuris, ꝙ si expresſim vellet vt is legitimatus hæreditatẽ iam aditam auferret legitimis eãq; sibi accomodaret, licet illi dominium eius poſſeſsionéque quæsiſſent Bart. in.d.§. & quid si tantũ ad finem ait id fieri poſſe, cõtrarium tenent cõmuniter doctores vt firmat Emanuel acosta ibi parte.2.num.174.qua de re per Fortuniũ ibi nu. 184. Aretin. col.pe. Alex.nu.26.Socin.nu.24.Charolus ruinus col.f.Galiaula col.f. Ludouicus afardis de legiti.§.de legit.per reſcriptum nu. 8. Paulus caſtrẽsis in.l.3.nu.4. ff.de teſtam.idem in.l. cum hæredes in pri.ff.de acq.poſſ.Felinus in.c.quę in ecclesiarum de constit.nu.26. cũ ſeq.Paulus conſ.178.donatio prędicta col.2.lib. 1.Ioannes Crotus in.d.§. & quid si tantum nu.63.& ibi quoq; Claudius co.pe. in pri.Bertrand. conſilio. 26.lib.2.num. 19.quorum opi.contra Bar.veriſsimam ſecundum quoſdam eſſe apparet ex fundamentis noſtræ opi.ſuprà traditę,nam id quod noſtrum eſt ſine cauſa etiã ex plenitudine poteſtas princeps nobis auferre non poteſt, id enim iure naturæ iniquum eſſet cuius tranſgreſsionẽ princeps ſine iuſta cauſa facere nõ poteſt.l. ius ciuile vbi per glo.& oẽs.ff.de iuſt.& iure nec populus in principem amplius quàm ſummam iuriſdictionem contulit & re vera contulit præterea nihil iuris autem dationi vel dictioni contrarium eſt iniuriæ & dãni datio vt ſuprà
28 docemur,& lex eſt cõmunis reipublicę ſponſio. l.1.ff.de legibus. & vt principes contractus tranſgredi non poſſunt, vt ex cõmuni opi.reſoluũt Felinus. nu. 26. cum ſeq.& Decius.nu.26.cum præced. & ſeq.in.c.quę in eccleſiarum de conſt. & Iaſ. in.l.1.ff.de conſti.principum.Decius in.l.id ꝙ noſtrum de reg.iur. ita & leges tranſgredi non poſſunt, quę quaſi ſpõſio(hoc eſt cõtractus publicus) eſſe intelliguntur, cuius tranſgreſsio longe turpior, & intolerabilior eſt, quã trãſgreſsio contractus priuati arg.auth.res

Legitimatus hæreditatẽ ab alio aditam & poſſeſſã an auferat cum Bar.cõtra cõmunem.

Princeps etiam de plenitudine poteſtatis non egreditur cõtractum.

quę.C.com.de lega.l.1.§.huius ſtudij.ff. de iuſt.& iur.Neq; ad rem pertinuit ꝙ princeps legibus ſolutus ſit. l. princeps. ff.de legibus:nam id ſoli & primũ Auguſto imperatori conceſſum fuit, reliquis autem principibus non vtiq; vt docet Oroſius in.d.l.princeps ad princip. poſt Alex.de magiſt.ciuil. offi.fol.2. & Budęus Zazius & Oroſius in.d.l. princeps aiunt princeps legibus ideo ſolutos dici ꝙ leges propter bonos nõ tam plerunq; latæ intelligantur, quàm propter malos. Principes autem eſſe decere ſumma ſanctitate ac pietate præditos, q̃lis minime eſſet,q meũ mihi ſine cauſa adimere, & ĩ aliũ trãsferre vellet.

Princeps legibus ſolutus an ſit.

29 Deniq; ꝙ princeps legibus ciuilibus ſolutus ſit, intelligitur de legũ tantũ ciuilium ſolẽnitatibus, non enim tenetur teſtando ſolẽnitatem teſtamẽtorũ obſeruare.l.ex imperfecto.l.omniũ. C. de teſt.nec tenetur iudicãdo ſolẽnia iudiciorũ obſeruare, vt pleniſsime per Iacobũ à Ictõ Georgio in feudis verb. princeps ꝑnos de ſucc.creatiõe. §. 26.n.3.cũ ſeq.nõ quoq; ſtatuẽdo tenet̃ ad regularẽ legũ ferendarũ ſolẽnitatẽ.l.3.C.de legibus cũ donat vltra quingẽtos ſolidos nõ tenetur ad ſolẽnitatẽ inſinuationis, in ſuis actibus interuiuos ceſsãt ſolẽnia ſtipulationũ & ſimiliũ cõtractuũ à lege ciuili inuẽta, in ſuis enim actibus plena bona fides merũ ius naturę & gẽtiũ ſpectat, & pręualet & reliquis omnibus ſolutus eſt ſolẽnitatibus ciuilibus, vt dictis locis varijs exẽplis docemur, in quibus omnibus & ſimilibus ſpeciebus ſolẽnitati tm̃ nõ etiã naturali rationi ęquitati, aut iuſtitię fit derogatio:ideo princeps quo ad ea ſolutus & liber eſt nõ ſic quo ad ſpeciẽ noſtrã, in qua agitur de iniuria & iniqtate vitãda, q̃ in re princeps ſtrictius abligatus eſt quã reliqui hominũ: tantũ abeſt vt ſolutus videatur ſecundũ Aymonẽ de antiq.par.1.n.9.vſq; ad numerũ.20.in verſ.nõ omitto. Neq; ad rẽ pertinet ꝙ ius quęſitũ agnato quaſi debilius ſit, eo ꝙ ex cauſa hęreditaria ꝓficiſcatur, quàm foret ſi deſcenderet ex actibus inter viuos argumen.l. ſi quid bello. ff. de capti.& quaſi hæreditates

Princeps ꝙ legibus ſolutus ſit, vt accipiendum.

sint inuentum quodpiã ciuile.l.si quãdo in pri.l.de in off.testa.diximus plene de succ. crea.§.1.in pr.nam respondetur quòd si debile ius erat in agnato qui talem hæreditatem iam adierat & possidebat, debilis quoq; ratio & occasio erit in spurio legitimato, vt ad id ius debile hæreditatis maternæ inuitetur: prę sertim cum nullum ius nobis secũdum nostrę ciuitatis iura & leges competẽs possit debile reputari arg.in princ. inst. de obliga.ibi secundum nostrę ciuitatis iura.his tñ non obstantibus teneo opi. Bar.contra cõem vt infra repetã.nu.35.

Legitimat⁹ an hæreditatem ab alio aditam nondũ possessam auferat dubium certamen.

30 Tertius articulus principalis est quãdo agnatus adierat hæreditatem nondum tamen possessionem apprehẽderat: & tunc sunt qui velint spurium qui post aditam hæreditatem ante apprehensam eius possessionem legitimatus fuit eam hæreditatem agnato ademptã habiturum esse, ita tenent Bar.in.d.§.& quid si tantum prope finem Paulus in l.3.nu.4. ff. de testam.idem Paulus Castrẽsis in.l.cum hæredes in pr.ff.de acq. poss.Ludouicus a sardis de legit.§. de legiti.per rescriptum nu. 8. Paulus Castr. consi.178.donatio prædicta lib.1.col.2. Alex.cons.2.n.4.lib. 1. Claudius in.d.§. & quid si tantum col.penu.in pri.& ibi Ioannes Crotus nu.63. Lancelotus Decius in.l.ex hoc iure col.1.de iust.& iure Bal.in.l.fi.nu.8.cum seq. C. sententiam resci.nõ posse. Ias. consilio.127.li.4.col. 3.Bertrandus cons.26.lib.2.num.19.Decius in.c.quę in ecclesiarum nu.26.vers. quintus casus de constitu.idem Decius cons.269.n.10.Curtius iunior cõs. 174. col.3.nu.15.vbi hanc esse cõmunem op. firmat Decius cons.498.nu. 25. idẽ cõs. 698.nu.8.Socinus cons.120.memini me lib.3.col.5. Aymõ sub distinctione quadam de antiq.temporum parte.1.in pri. nu. 51. Alexand.cons.215. nec arguendi sumus lib. 2.col.5.idem Alexand. cons. 2. visis codicillis lib.1.col.6.Ias.in.l.Barbarius col.6.vers.circa duas de offi.pręt. ff. Decius cons.588.viso puncto num.13. vers.capio igitur est cõmunis op. secundum Alex.nu.27.in.d.§.& quid si tantũ vbi Ruinus nu.129. dicit cõmunem Ias. cons.127.col.3.lib.4. idẽ Ias.cons.93.li.1.

Contrariam partem vt talis legitimatus non sit eam hæreditatem habiturus tenent Bal.& Ang.in.d.§. & quid si tantũ. & Ioannes Andr.ad speculatorẽ de successi.ab in.in rubr.vers.per primã Hosti.in summa qui filij sint legit.in pr. col.pe.Bal.in procemio.C.col.pe. idem Bal.in.l.eam quam.C.de fidei.vers.quæro vtrum legitimatio idem Bal.in auth. ingressi ad fi.C.de sac.eccles.idem Bal. in.l.2.col.7.C.de seruit.& aqua. Antonius in.c.per venerabilem ad med. qui filij sint legi. Galiaula in. d.§. & quid si tantum.in.fi.Felinus in.d.c.quę in ecclesiarum nu. 49 . & est cõis & indubitata op.secundũ Fortunium qui eam sequitur in.d.§.& quid si tantũ. 185. sequitur & dicit cõmunem opi.Soci.ibi. nu. 24. dicit cõmunem Acosta ibi par.2.n.174. & sunt qui hãc partẽ lõge veriorem putant ex fundamentis nostræ opinionis principalis suprà relatę, nã argumentãtur, ꝙ id ꝙ nostrũ est sine facto nostro à nobis auelli non potest.l.id ꝙ nostrũ ff.de reg.iur.& iure naturæ iniquum est legitimatum ditari cum iactura agnati, qui iã hæreditatẽ qua de agitur iure legitimo quæsierit.l.nam hoc.ff.de cõdi. indeb.l.iure naturę.ff.de regulis iuris id ꝙ eueniret si is legitimatus audiretur, & princeps sine causa huic iuri naturæ nocere nõ põt.§.sed naturalia inst.de iure nat.l.oẽs populi.ff.de ius.& iur.& populus in principẽ tm̃ iurisdictionẽ non etiã iniurię dictionẽ seu dationẽ cõtulit.l.1.ff. de cõst.prin.§.sed & ꝙ principi inst.de iure nat.& potestas legis & principis exęquãtur vt.dd.iuribus & ꝑ totũ fere inst.de iure nat.l.2.§.nouissime &. §.deinde qa difficile.ff.de orig.iuris. Vñ queadmodũ lex iniusta nõ valeret, nec vim legis haberet, nec esset ei parẽdũ.c. erit aũt lex.4.distinctione: ita quoq; nõ valeret, nec esset ei parendũ præceptũ principis iniustũ, quale ꝓcul dubio esset in specie nostra, & id ęquissimo iure nobis quæsitum videtur, ꝙ acquisitum est secundũ illius ciuitatis iura, vbi res agit̃ in pri.inst.de oblig.ibi secũdũ nostrę ciuitatis iura.d.§.sed & natur.d.l. oẽs populi.

puli. Vnde agnato, qui secundũ nostræ ciuitatis iura semel hęreditatem quæsiuit, ei eã adimi iniuriũ esset, esset q; non dubia seruitutis imago, si id ditioni, aut principũ arbitrio subesset. Simillimum est, ꝙ licet filius, qui abstinuit hęreditate paterna, posit abstensioné suã reuocare, & ad eandem redire. l. fi. C. de rep. hær. l. filius. ff. de iure deliberandi: tamẽ id procedit si modo ea hæreditas nõdũ ab alio iure adita fuerat, vt per Corneũ post glo. & alios cõmuniter ibi in. d. l. fi. sic & in specie nr̃a restitutus à principe, licet ad hęreditaté adhuc vacanté redire posset: tñ non sic ad eã quæ iã ab alio
31 occupata esset, nisi dixeris verũ nõ esse vt in terminis. d. l. fin. denegetur reditus ad hæreditatem, eo ꝙ ab alio sit adita: quinimo nec etiam si eius possesio ab alio iure apprehẽsa esset, nisi etiã bona alienata essent vt plane videt̃ probari in d. l. fi. nã cũ beneficiũ reuocãdæ abstensionis aperto iure filijs datũ sit vt. dd. ll. & quãdiu durat facultas reuocãdæ abstẽsiõis nullo iure aperte denegata fuerit potestas interea adeundi tam legitimis quã substitutis vel cohęredibus dicẽdum est id liberũ esse, quia omnia cẽsentur permissa, quę nõ reperiuntur nominatim vetita. l. necnõ. §. ꝙ eis. ff. ex q̃bus causis maiores id ꝙ plane ostendit d. l. fi. & cũ. d. l. fi. vnico tm̃ casu deneget beneficiũ reuocãdę abstẽsionis. s. qñ hæreditas fuerat distracta, ergo in reliquis omnibus casibus id beneficiũ locũ habebit: sicq; etiamsi hęreditas adita fuerit, & eius possesio apprehẽsa. arg. l. nã quod liquide. §. fi. ff. de penu legata quinimo verosimillimũ est vt id bñficium, quòd per lõgius tẽpus durat, nẽpe post minorẽ ætatem, & etiã aliud trienniũ illi superadditum significet hęreditatẽ: interea minime fore vacantẽ, quinimo plerunq; aditam iri, & eius possesionẽ apprehensam, & nihilominus ad eam datur regressus, vt ibi si modo omnia integra sint, nõ sic si alienata, simile in minore qui aduersus hæreditatẽ omissam bñficio nõ suitatis (vt in. d. l. fi.) sed minoris ętatis restituitur, nã ei impedimento non est, quòd hæreditas fuerit

Intellectus. l. fina. C. de rep. hær.

adita, nec etiam ꝙ eius possesio fuerit apprehẽsa, dummodo res integrę sint, hoc est dũmodo res alienatę nõ essẽt. l. ꝙ si minor. §. Scæuola. ff. de minoribus & fere per totũ. C. si aduersus omissam hæredi. Nam & similiter in terminis totius tituli. ff. de cond. ob cau. &. C. eod. per totum datum ob causam causa non secuta repetitur cum fructibus, si modo integri sint, & nõ alienati, aut deperditi & non aliter: ideq; in terminis totius tituli. C. &. ff. de condit. indebiti & in alijs non paucis speciebus de quibus in. l. videamus per totam. ff. de vsuris, & dixi plenius alibi.

Sic ergo in specie nostra proximus agnatus, qui adiuit hæreditatem, tuendus non est aduersus spuriũ, qui à principe restitutus est: quia non est nouum, vt etiam post aditam hæreditaté quinimo etiã post apprehẽsam & diu obtentam possesionem detur beneficio restitutionis reditus ac recursus ad talem hęreditatẽ quandiu res integrę sunt vt. §. Scæuola sup. all. cũ similibus suprà allegatis. Nec video cur hęc restitutio principis, quo ad hoc debilior esse debeat q̃ restitutio, quę à lege cõditur beneficio suitatis, aut minoris ętatis, prętertim cũ plenisimum effectum videatur sortiri hæc principis restitutio. l. fi. ff. de sentẽtiã passis. l. 1. §. filio. l. 2. §. 1. ff. ad Tertuli. plenisimũq; effectum similiter videatur sortiri & ea restitutio nataliũ à principe concessa, siue per natalium restitutionẽ fiat vt. l. 2. & l. quæris & l. fi. §. fi. ff. de nat. restituendis siue per interuentum legitimationis, vt in authẽ. quibus modis natu. effici. sui. §. reliqui &. §. generaliter &. §. si quis igitur, in quibus sępe dicitur ac reperitur tales legitimatos nihil omnino differre à vere legitime natis. Neque is agnatus, cui restitutus vel legitimatus hæreditatẽ iam aditam & etiam diu possessam adimeret, iustam querimoniam mouere poterit, nam quasi sub hac conditione resolutiua se ad hęreditatem vocatum intelligere debuit, nisi spurius legitimatus foret aut deportatus restitutus fuisset, quasi per interuentum istius legitimati

 vel

vel restituti hæreditas quęsita sibi adimatur veluti reuocabiliter tantum, non etiam irreuocabiliter quæsita, quòd si dixeris, quòd legitimatio magis assimilatur restitutioni gratię, quã restitutiõi iustitiæ, sicq; talis legitimatio & etiã restitutio deportati (quę gratię restitutio est) nõ ita plenũ effectum sortiri deberent, sicut restitutio iustitiæ, quę minoribus lęsis cõceditur, replicabo ꝙ & restitutio bñficio suitatis concessa de qua in.d.l.fi.C.de rep.hær. satis assimilatur restitutioni gratiæ, cũ detur etiã maioribus & ad lucrum hæreditatis quærẽdum, cum de suo amiserint nihil & nihilominns locũ habet etiã post hęreditatem aditam & possessionem apprehẽsam: vt diximus suprà, quinimo lõge iustius videtur beneficiũ legitimationis, quod inculpatis cõceditur (quid enim demeruit, aut mali fecit q nõ legitimus natus peccato non suo sed parentũ fuit vt ait Iustinianus in prin.auth.quib.mo. nat. eff. sui & in pri. quibus mo. nat. eff. legitimi) quã beneficiũ restitutiõis, seu regressus ad paternã hęreditatẽ de quo in.d.l.fi.ꝙ cõceditur ei qui in culpa fuit abstinẽdi sese ab hęreditate paterna, & postea similiter culpãdus variat ac pœnitet de more puerorũ aut mulierũ cõtra.l.sicut ab initio.C.de act. & obliga. præsertim cũ impius non immerito videatur filius, qui hęreditate paterna abstinuit.§.1.inst.qbus ex causis manumi. nõ licet maxime cũ ea hęreditas non erat omnino suspecta, ergo ꝙ huic nõ inculpato cõceditur, non est cur denegeẽ legitimato qui in culpa nõ est, nec vnq̃ fuit sicq; non est cur istius beneficiũ minus plene interpretetur q̃ illius cũ potius cõtrarium dicẽdũ esset vñ satis defendi posse videtur quodãmodo, vt legitimatus ꝑ principis rescriptũ auferat bona agnatis, nõ solũ post aditã tm̃ hæreditatẽ, & possessionẽ nondũ apprehẽsam, sed etiã post apprehẽsam possessionẽ, q̃diu res distractę nõ sunt: idq; cum liqueret de volũtate principis ita volẽtis, vt in eo tm̃ quęstio relicta videaẽ: an in re dubia princeps ita voluisse intelligaẽ, ad regulã ꝙ id nr̃m est sine facto nr̃o à nobis auelli nõ põt: ꝙq; iure naturę iniquũ est alterum alterius iniuria aut iactura locupletari resp. ꝓcedere qñ qd nr̃m esset irreuocabiliter, in specie aũt nr̃a, id ꝙ auferẽ quasi reuocabiliter tm̃, nõ etiã irreuocabiliter quęsitũ visũ fuit, vt disseruimus ergo, &c. vt.l.si vnquã.C.de reuo.donat.l.fi.C.de legat. l.quoties.C.de dona.quę sub mõ.in pr. inst.de donat.l.fi.§.fin aũt sub cõditiõe C.cõ.de legat. & fere per totũ.ff.de in diem adiectione per totum fere.ff.de.l. comi.pro nobis tex.expressus in auẽ.idẽ est de nestorianis.C.de hęret.& manic. vbi quis plures filios habebat partim fideles partim infideles: & infideliũ portiões hęreditarię ad fideles ꝑtinẽt, sed si mulac illi infideles ad fidẽ reuersi fuerint eas etiã iam ab alijs acq̃sitas & diu possessas recuperãt sine fructibus tñ, vt sic qui propter vitiũ infidelitatis excludebantur, simulac id vitiũ purgauerint admittãtur, sic & in ꝓposito qui ꝓpter vitiũ illegitimitatis excludebaẽ, æquũ est vt purgato illo vitio, illico admittaẽ, recuperetq; bona ab alijs nõ mõ quęsita, sed etiã diu possessa: adstringitur hoc argumentũ nã in.d.auth.vitiũ erat oĩm pessimũ ac teterrimũ, at ĩ specie nostra vitiũ est inculpatũ cũ esset vitiũ naturę potius, quã hominis ergo, &c. Vt in.l. maximũ vitiũ.C.de lib.pręt. Hactenus de potestate principis legitimãtis, quid aũt de volũtate & adhuc idẽ, nam quatenus verba sese extendunt, eatenus & volũtas sese porrigere videẽ arg.l.labeo ff.de supp.lega.l.si nõ cõuitij cũ gl.C.de iniur.§.fin aũt ad deficientis.C. de cad. tollẽdis, sed verba legitimatiõis volũt, vt nihil penitus differat à vere legitimè natis ergo, &c.vt in.§.reliqui. & in.§.si quis igiẽ.& in.§.gñaliter in auth.quibus modis naturales effici.sui & fere ꝑ totũ in auth.quib9 modis naturales efficianẽ legi.deniq; qn lex si vellet efficere posset, vt legitimatus hęreditatẽ nõ solũ iã quęsitã, sed etiã diu ab alio possessam ei posset auferre, dubiũ nõ est quẽadmodũ idẽ efficere potuit & effecit in terminis.d.l.fi.cũ simi.C.de rep.hęr.& in terminis.d.auth.idem est de nestorianis, & in.l.

Intell.auth idem est de nestorianis C.de hære.

terminis.d.§.Scęuola, quinimo idem & iustius in specie nostra posset (vt sup. ostendimus) statuere ergo in eo tantum quæstio relicta est an princeps de plenitudine potestatis tm̃ possit, quantũ lex ꝙ videtur.arg.l.1.ff.de consti.prin.&.§.sed & ꝙ principi inst.de iure natur.sed respõderi potest ꝙ tã lex q̃ princeps id quo ad oẽs subditos generaliter facere posset, sed nec lex nec princeps videtur posse quo ad certos hominũ vel casuũ & nõ quo ad oẽs quia tale legis aut principis pręceptũ cõmune & gnale quo ad omnes esse deberet, aliter minime valiturũ.arg.l.1.&.2.ff.de legibus ibi cõmune præceptum.c.erit aũt lex.4.disti. nã in terminis.d.aut.idẽ est de nestorianis filij fideles qui portiones quoq; hæreditatis paternæ ad fratres infideles pertinentes agnouerant & possederãt, sciebant eas se reuocabiliter tantũ non etiã fixas & perpetuas habere & possidere, vt pote quæ simul ac illi ad fidẽ catholicã reuersi fuissent, ab eis abscessuræ essent & ad illos emendatos reuersurę,& in terminis.d.l.fi. de rep.hær.qui patris mei hęreditatem, a qua ego abstinui habebat,& possidebat similiter sciebat eã se habere,& possidere reuocabiliter tãtum, vt pote quæ ad me reuersura esset simul, ac abstẽsionem meam vellem reuocare & in terminis.d.§. Scæuola qui hæreditatem à minore repudiatã adiuit,& possedit, sciebat similiter eam à se abscessurã, & ad minorem reuersurã, si is vellet aduersus talem repudiationem restitui sese, & cum hac conditione & qualitate agnouerũt, nec essent ferẽdi, si huic rei aduersarentur, idemq; in terminis.l.si vnquã.C.de reuo.donati. idẽ in terminis.l.cum hæreditate &.l.si minor.ff.de acq.hęr.&.l.vn.§.hic ita ibi nõ est ferendus.C.de cad.toll.idẽ in terminis.l.quoties & fere per totũ.C.de dona.quę sub modo.idem in terminis.l. fi. C.de lega.idem in terminis totius tituli C.&.ff.de cõd.causa data & de cõd. ob causam &.C.&.ff.de condi.indebiti,& in alijs quã plurimis speciebus de q̃bus in.l.videamus per totã.ff.de vsuris & in terminis totius tituli. ff. de lege cõis.& in terminis tituli totius.ff.de in diẽ adiectione, diuersum esse videtur in eo q̃ adiuit & possedit hæreditatẽ tanquam proximus agnatus cũ sciret neminem esse proximiorẽ, sicq; quasi firmam & perpetuam nõ quasi reuocabilẽ quæsiuit,& possedit:nisi dixeris ꝙ imo quasi reuocabilem quærere & possidere debuisset, cum proximiorem cognatum (hoc est hunc spurium quo de agimus) agnatum principis beneficio fieri posse potuisset cogitare, pro hac sententia optimus tex.in.l.fi.in prin.C.de sententiam passis, vbi per patris deportationem filius patria potestate liberatur,& rursus patre restituto patriam potestatem recuperat,& tamen ea alienata erat & veluti in filium trãslata,& ea libertas, quæ modo per principis gratiã filio adimitur res inęstimabilis est.l.filiusfa. §.secũdum vulgarẽ.ff.de legat.1.ad idẽ.d.l.fi.§.fi.vñ & similiter quicq̃d spurietas (vt ita loquar) huic spurio ademerat, & in agnatũ post se proximiorẽ transtulerat, id omne legitimitas supueniens vt restituat ei,& adimat illi ęquũ est, cũ vtriusq; nominis tã spurietatis q̃ legitimitatis inuentũ sit iuris ciuilis iuri naturali aduersum,& pugnãs auth. quibus modis natu.efficiãtur sui.§.naturę: spurietatis enim morbus à lege positiua effluxit,& ab eadem inuenta fuit medicina legitimationis, vt ibi ergo nulla iniuria fit illi agnato, si filius spurius ei auferat hęreditatem, qui defuncto, cuius de successione agitur, proximior ipso agnato erat ac potior inspectis ipsis naturæ cunabulis,& eadem lex positiua, quæ spurium illũ excluserat, rursus reuocauit facit.l.2.ff.de decuri. & multa quæ traduntur per Fortunium in leg.gallus.§.& quid si tantum.nume.149.cum seq.ff. de lib. & posth.pro hac parte facit optime.l.2.§.fina.verbo non facile à cõtrario sensu.ff.de natal. resti.&.l. quęris eod.titu. ad.l.penul.&.fi.eod.titu.dic ꝙ loquitur in diuersis terminis & ex diuersis nõ fit illatio.l.fina.ff.de calũni.& præterea ius quòd ibi patronus habebat in liberto non tam à legę ciuili dę quàm à iure gẽtiũ descendere videtur.l. manumissiones

nes.ff.de iust.& iure:vñ id per principẽ adimi non debet sine causa, at in legitimatione semper adest iusta causa vt reuocetur,ac inuitetur ad hæreditatẽ per principem is,qui inspectis naturę principijs proximior erat , excludaturq; agnatus remotior alege ciuili subdure inuitatus,quę ratio cessat in terminis.d. l.pe.&.fi.hanc quæst.absoluã illico post quęst.seq.nam potestas legitimãdi principi data est , sed tali legitimationi virtus adimendi hæreditatem alteri quæsitam nõ reperitur attributa. dic vt infra.nume.35.

32 Illud autem notãdum est ꝙ licet nõ pauci doct.vbi suprà faciant differentiã inter ius quæsitum mediãte ministerio iuris ciuilis,& ius quæsitũ iure gẽtium, tamen hanc communem distinctionẽ impugnat Aymon Crauetus de antiq. temporis par.1.in prin.nu.51.dicens, ius quæsitum de iure gẽtium nobis auferri non posse per principem etiam ex causa nisi ea causa publicam vtilitatem respiciat,non etiam priuatam, quòd si inquit quęsitum esset de iure ciuili ex causa priuatam tantum vtilitatẽ respiciente,posset nobis auferre, primum membrum vt ius quæsitũ iure gentiũ neque at nobis auferre nisi ex causa,quæ publicam vtilitatem respiciat,tenet ipse post Bart.in.l.quęcũq; in fi.C.de fide iust.& iure haste fiscalis lib.10.Oldraldus consilio. 224. istæ sunt allegationes col.7. Paulus cons.177.donatio prędicta.li.1. idem Paul.cons.229.visis & ponderatis col.2.idem cons.287.primum dubium col.1.lib.1.Decius cons.371.col.pe.vers. secundo respondetur & incipit omissa longa serie.Felinus in.c.quę in ecclesiarum.nu.26.cum seq.de constitu.Ias.in.l. Barbarius col.6.ff.de offici. prætoris.in nu.24.vers.circa duas. Ias.cons.233. col. 7.lib.2.sed hæc cõclusio dũ in sensu directo tenet, principem posse nobis nostrũ auferre ex causa quę respiciat principaliter publicã vtilitatem , verissima est.l.item si verberatũ.§.1.ff.de rei vẽdi. dum vero in sensu contrario vult, vt ex causa priuatam vtilitatem principaliter respiciente id non posset vera non est etenim est contra.l.1.& fere per totũ.ff. ex qbus causis maiores vbi id licet magistratibus & sic multo magis licebit principibus.Item quid si maior ętate in venditione deceptus fuit, licet non vltra dimidiam,quo casu cessat restitutio regulariter.l.scio.ff.de minoribus, & hoc casu iure gentium emptor dominiũ quęsiuit.§.per traditionẽ inst.de rerum diuisione & in.l.ex hoc iure.ff.de iust .& iure.& quidem non dubito quin princeps ex causa posset huic venditori etiã modice tantũ decepto restitutionẽ cõcedere ad rem suam recuperandam iustam causam dicerem, si venditor deceptus pauper erat , vel nõ admodum industriosus , vel quę alia similis pro hoc tex.expressus in.l.& hoc Tiberius cum. l.præcedente.ff.de hęredi.inst.

Dominium an nobis possit auferri? noua op.

33 Alterum membrum est , quando ius quæsitum erat ciuili iure, & causa respiciebat priuatam tãtum vtilitatem nam tunc nobis per principem posset(secundum Aymonem vbi suprà) auferri veluti inquit si sententia lata fuit contra ius partis quę tamen transiuit in rẽ iudicatã qa vltima erat vt iã nullus esset appellationi locus,ꝙ & tenet Abb. cons. 84.col.5.lib.1.& cons.77.co.2.lib.2. hoc enim casu posset princeps dominium nobis per talem sententiam quæsitum auferre,quia iure tantum ciuili nõ etiã naturali quæsitum fuit, sed dum sentit Aymon hoc casu dominium sententia

34 quæsitũ fuisse errat vt ex cõmuni opi. resoluit Ias.in.l.ex hoc iure.ff. de iust.& iure , sentẽtia enim non inducit ius,sed ꝙ inductum aut creatum erat detegit, ac declarat, vt ibi late per eum per nos de succ.cre.§.1.nu.47.sed & si sententia dominiũ quæreretur (vt ipse Aymon falso opinatur)adhuc errat , dum putat per modum ciuilem tantum non etiam naturalem quæsitum videri , quinimo iure etiam gẽtium quęsitum videretur: nam ius gentium est ꝙ pleriq; populorum qui moribus aut legibus reguntur obseruant,etiam si non omnes omnino populi eo iure vtantur, aut etiam si non simul ac statim ab origine mũdi seu orbis id ius perẽque apud omnes gẽtes in vsu

Dominium nobis auferri potest ex causa priuatam vtil. respiciente contra plures.

Dñium sentẽtia quæsitum iure gentiũ quæsitum dicitur contra plures.

vsu esse cœpisset, sed successiuis vicibus atq; temporibus receptum esset, nã non omnes cõtractus, de quibus in. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure ab omnibus perę que gentibus recepti sunt, aut sunt in earum vsu, & nihilominus iuris gentiũ esse dicũtur, eo quòd recepti sunt à ple risq; earum gentium, quę legibus regũtur vt ex cõmuni opinione resoluunt doct. ibi & in. l. omnes populi. ff. de iust. & iure: & diximus de succ. creat. §. 1. ad pri. sic ergo iure gentiũ reges erant, qui sententias ferebant, nec eorũ officium aut inuentum alio principalius spectabat. l. 2. post prin. ff. de origi. iuris, ergo vt contractus, ita & sentẽtiæ iuris gentium sunt, nec ad rem pertinet ꝙ forma sententiæ à lege ciuili data, & inuẽta fuit, nam & similiter forma omnium fere contractuum à lege ciuili inuenta fuit, nam ipsi fere omnes iure gentium erãt informes ac rudes. l. 1. ff. de cõtrah. emp. tradunt cõmuniter doct. in. d. l. ex hoc iure & in. l. iuris gentium in princ. ff. de pact. ergo tenendũ est contra Aymonem principẽ ex causa nostrum nobis auferre posse, nõ solum si publicam vtilitatem principaliter, sed etiam si priuatam tãtum vtilitatem respiciat, licet nõ abnegemus quin iustior causa ac laudabilior sit, quæ publicam vtilitatẽ respiceret quàmque ad priuatã tantũ vtilitatem spectaret. Illud autem notandũ est, quòd si princeps firmet se meũ mihi abstulisse ex iusta causa, id non sufficit, nisi ea aliter probetur secũdũ quosdam: qua de re, quia modo non probo, nec improbo, videndi sunt Aymon vbi suprà. nu. 62. Decius cons. 191. nu. 4.

35 Denique redeundo ad principalem quęstionem an legitimatus principis rescripto auferat hæreditatem iam aditã, nondum tamen possessam ei, qui post ipsum legitimatum proximior erat defuncto cuius de successione agitur non tam de potestate, quàm de voluntate legis agendum est, cõstat enim quòd lex potuisset inducere vt auferretur quẽadmodum id induxit in alijs speciebus non tam iustam rationem habẽtibus vt suprà diximus, ergo in eo tantum quæstio manebit, an hodie re vera id à lege inductum inueniatur & quidem palam ac expresim non inuenitur sed tantum principi datam legitimãdi potestatem inuenimus an vero huius legitimatiõis effectus hanc ad rem se extendat cautũ satis dilucide non est. & cum hic agatur de restitutione gratiæ tantũ, non etiam iustitiæ quæ angustiorẽ interpretationem recepit magis est secundum quosdam vt non porrigatur ad hęreditatem iam aditione quæsitam auferendã. Fallit in casibus à iure expresis, & ita intelligunt iura in cõtrarium adducta, quid dicẽdum & sane legitimatus principis rescripto (siue ante aditam ab agnatis hęreditatem, siue post aditam nondum eius possesione apprehensa, siue etiam & hæreditas adita esset ab agnatis, & eius possesio apprehensa, & sic in omnibus tribus speciebus suprà memoratis) magis est, vt agnatis auferat hęreditatem, nam id palã & indistinctè inducunt iura superius adducta: dum generaliter vel saltem indefinite loquuntur ergo, &c. vt in. l. sancimus. C. de testam. l. præcipimus. C. de appell. Neq; ad rem pertinet, ꝙ ista sit restitutio non tam iustitiæ quàm gratiæ, nam & in alijs restitutionibus quæ similiter gratię sunt inuenimus, ꝙ restitutus aufert hæreditatem agnatis non solum aditã sed etiam apprehensam, & diu possessam vt suprà ostendimus ꝙ procedere docuimus in alijs speciebus etiam lõge minorem rationem & pietatem habentibus, quàm species nostra: ergo & hic facilius idem admittẽdum. Vnde sic ratiocinãdũ est, hanc facultatem lex principibus concedere potuit, eamq; ipsis concesisse visa est eo ipso ꝙ ipsis concesit, vt spurios possent legitimos facere, & tales legitimatos legitimis a natiuitate ex toto adęquauit: ergo ita indubitanter tenendũ est, cum constat de voluntate principis plenitudine potestatis vti volentis.

Legitimatus hæreditatẽ agnatis delatam tantũ, vel etiam aditã seu etiã possessã an auferat?

1 *Beneficium ecclesiasticum an papa posit sine causa nobis auferre? egregia quæstio.*
2 *Beneficia ad clericos an iure dominij pertineant?*
3 *Priuilegium quid.*
4 *Priuilegium etiam motu proprio concessum per quòd ius alteri competens aufertur non valet.*

5 *Priuilegium per decẽnium non vtẽdo amittitur.*
6 *Priuilegium ecclesiæ concessum quanto tempore amittatur.*
7 *Priuilegium per vsum partis quatenus conseruetur.*
8 *Priuilegium per non vsum non perdit impeditus.*
9 *Priuilegio qui vti desijt, superioris mandato non læditur.*
10 *Ecclesia quando sibi præiudicet in suo priuilegio.*
11 *Priuilegium positum in libera voluntate priuilegiati non perditur tempore.*
12 *Priuilegium non perditur per non vsum quando casus non se obtulit.*

PApa in beneficialibus habet liberam plenissimãq; potestatem, adeo vt etiam sine causa possit suum sacerdotium (quòd beneficium vulgo appellamus) siue illud simplex sit, siue curatum cuiq; auferre ita tenent Antonius & Abbas in.cap.constitutus de religiosis domibus gl.3. in fi. in.c.si gratiose de rescriptis li.6.& Decius in.c.quæ in ecclesiarum. nu. 26.de consti.ait, ꝙ in papa est pro ratione voluntas, liberumq; arbitrium in beneficialibus:& idem notat dominicus in.d. c.si gratiose glo.in.c.per principalẽ.9.q. 3.Romanus consil. 290. circa præmissa col.2.per tex.in clemen. dudũ.§.verum de sepult. Abbas per tex.ibi in.c.ex multiplici de decimis Bal. cons.38.li.1.idem Bal. cons.1.lib.3.prout eum allegat Decius: vbi suprà, sed isthæc cõsilia nõ inuenio. Geminianus in.d.c.si gratiose co. 3.idem Gemini.cons.8.col.3. & cons.53. col.1.& cons.88.col.1. Frederi. de senis cons.200.quòd permutatio col.1. Paulus castrensis cons.253.ad confirmationem col. 2. qui ait id procedere etiã in archiepiscopatu, quo quemq; archiepiscopum potest priuare ignorantem vel inuitum etiam sine causa, idẽ tenet idẽ Paulus cons. 287. primum dubium col. 1.n.3.lib.1.per.c.2.de donati.vbi ait posse bona vnius ecclesiæ ei auferre, & ad aliam transferre: quia papa iuxta illud pasce oues meas, est vniuersalis dominus totius ecclesiæ, & reliquę ecclesię particulares non tam proprietatem in rebus suis quàm solam administrationẽ habere videntur, idem Paulus cõs.414. in facto præsenti col.2.lib.1. Romanus cons.369. in quinto dubio & cons. 298. circa pręmissa col.2.Socinus cons.13.li. 1.col.6.vers.13.probatur Alex.cõs.2.col. fi.lib.1. Corneus.cõs.90.col.fi.lib.4. Ias. in.l. Barbarius col.8. vers.sed non puto ff.de officio pretoris idem Ias.in.l.quoties.C.de rei vendi.col.3.& in.l.fi.col.fi. ff.de pact.idem Ias.cons.19. col.4. lib.3. Ripa.lib.2.respo.de rescriptis.c.19. col. 3. Aymon qui plures allegat de antiq. temp.part.1.vers.non omitto.nu.36.

1 *Beneficium ecclesiasticum an papa possit sine causa auferre? anceps pugna.*

Dominicus in.c.in istis.4.dist. Imola in.c.ad supplicationẽ vlt. not. de renũti. Abb.in.c.translato de const. Card.in clem.1.vlt.not.vt lite pendẽte & in cõs. 85.venerabilis vir faciunt quæ traduntur per Petrum adue.regula.72.

Contrariam partem, vt etiam de plenitudine potestatis papa nequeat alicui inuito vel ignorãti tale sacerdotium sine causa auferre, tenent Card.cons.141. sanctissimus dominus noster per.c. nisi cum pridem.§.verum de renunti.c.admonet &.c.ꝙ in dubijs de renũti. Abb. in disputatione incipienti episcopus & quidam rector per mensis col.12.& idẽ Abb.in.c.fi.co.fi.de cõs.vtili vel inuti.p c.translato de constit.Ioan.And.in.c. ꝙ ob causam de regulis iuris lib.6.Romanus cons.345.omnipotentis col. 5. vers. ex his igitur.Felinus in. c. quæ in ecclesiarum de constit.nu.42.vers. per istam declarationem Abbat.in.c. constitutus col.3.de religi.domibus: vbi refert de ꝙ suo tempore in consilio Basiliens. statutum fuit, vt episcopus aut Abbas non transferentur inuiti, sine causa rationabili: idem Abb.in.c.fi.in.fi.de postu.prelatorum, vbi refert Pisis idẽ fuisse sancitum in concilio cui præfuit Alexand. Papa & Felinus vbi suprà.nu.43.ait cõmuniter dici talem ademptionem fieri non posse nisi & ex causa legitima, & ita vt prouideatur remoto seu priuato de bono cambio: tenet Romanus cons. 467.per tex.in.c.cõquęrente de restitu. spoliatorum.c.cum ad monasterium.§. Abbas vero de statu monachorum. ca. quanto de transla.prælatorũ.tenet Barbatius in.c.ꝙ translationem.num.12.de

offi.legat.idem conf.13.col.5.lib.3. Iaf.in l.fi.C.fi cōtra ius.vel vtil.pub. Ripa lib. 1.resp.de legibus.c.14.col.pen. Selua de benefi.par.3.q.60.Rebuffus in tracta.no min.in.21.q.prin.nu.55.glosa in pragm. titu.de electi.c.licet dudum.

Beneficia à clericis iure tantum administr. non iure dominij tenentur.

2 Sed pro priore opinione affirmatiua facit quia vt apparet ex iuribus & autoritatibus suprà relatis præsertim p Paulū castr.in consilijs suprà citatis & per Abbaté in locis suprà adductis huiusmodi sacerdotia seu beneficia non tam iure dominij à clericis tenentur, quàm iure cuiusdam administrationis: quinimo etiā bona quę ab ipsis ecclesijs(pręter Romanam) tenentur non tam iure proprietatis quàm nudę administrationis teneri intelliguntur, vt ex dictis locis & iuribus constat:sed omnes administratores huius conditionis plerunq; sunt vt libere & absq; vlla causa posint remoueri per dominos, qui eos talibus administrandis rebus præfecerunt:inq; eis submouendis domini voluntas pro ratione esse debet vt notant doctores per tex.ibi in.l. mandatum.C. mand.& in.§.recte inst.eod.& in.c.relatum per tex.ibi de officio de leg. & in.c.si gratiose de rescrip.l.20.titu.13.par.2. verbo officios:vbi per Gregorium lupū. Ergo cum isthæc sacerdotia pro temporalibus officijs haberi debeant,videnť semper permanere sub libera potestate papę.Facit quia princeps donationes, & cōcessiones gratuitas quas facit, potest sine vlla causa moderare vel reuocare, etiamsi & ab ipso datū & ab donatario acceptū esset simpliciter,& quasi perpetuo duraturū vt habetur in.c.1.de probati.vbi Decius nu.6.& Areti.col.2.& Ant.Butr.Cinus in.l.digna vox.C.de legibus.Ias.cons.56.lib.1.col.fi.l.11.ti.delas donationes lib.5. ordin.sed quia id possumus quod honeste possumus.l.nepos proculo.ff.de ṽb.sig.l.Lucius.ff.de cōd. & dem. honeste auté nemini iniuriam facere possumus.ff.de iust.& iur.l. iusti. inst.eod.tit. §. iuris præcepta sunt hæc. iniuria autem facta videtur ei, cui denegatur beneficium & gratia,quæ omnibus concedi solet.§. permittitur in.l. 1.ff.de itin.actuq; pri.cum similibus: & huiusmodi beneficia seu sacerdotia nisi demeritis adimi non solét, vt docet experientia & inueterata ac vniuersalis consuetudo : ideo dicédum est talia sacerdotia nō posse sine causa alicui adimi,ne iniuria affici videatur, neue beneficium nulli vnquàm nisi culpatis denegatum ipsi immerenti denegetur:ꝙ intelligendum est de potestate ordinaria vel de honestate : nam de plenitudine potestatis vel de potestate absoluta id liceret,& ita reducantur ad concordiā iura & authoritates hinc inde adductę: ꝙ & præsensisse nobis videntur nō pauci eorum,quos suprà retulimus, sicque (iuxta illud Senecæ cui multum liceat parum libeat) hæc res à summo pontifice temperanda est.

Hactenus cū summus pontifex beneficium,seu sacerdotium alicui contulit,quòd si ipse vel etiam princeps secularis priuilegium concederent, an & id auferre posint? & an etiā per nō vsum amittatur? vel ex toto si nulla ex parte priuilegiatus priuilegio vsus fuit, vel ex parte si quidem ex parte tantum eo priuilegio vtebatur:sæpe in prętorio nostro ex facto agitatum & sententijs decissum fuit,qua in re quia admodū frequens est præmitte,quod.

Priuilegiū quid.

3 Priuilegium tunc dicitur, quando à principe conceditur aliquid contra ius cōmune neq; potest dici priuilegiū qñ iuri cōi non derogatur vt not. Abb. & Moder in rub.de rescri. & in.c.olim de vebo.signi.Bar.& doct.in.l.fi.ff.de cōst. prin.Alex.in.l.quia tale.ff.solu.ma. cum alijs.

Priuilegiū etiā motu proprio cōcessum per quòd ius alteri aufertur non valet cum cōmuni.

4 Verum cōmuniter tenetur, ꝙ princeps,si concesserit alicui per suum priuilegium dominium vel ius alterius ꝙ tale priuilegium sit nullum, & non obseruetur tex.cum.gl.& ibi Bart.Bald.& dd.in.l.fi.C.si contra ius.vel vtilitatem publicā ad idem text.in. l. nec damnosa & in.l.vniuersa rescripta.C.de precibus impera.offerend.tex.& ibi Bart. & Pla. in.l.1.&.2.C.de peti.bono.subla.li.10. arguendo de fisco ad clericū prout conf. tex.singularis:& ibi Bartol. Ang.&Pla. in.l.

in.l.fi.C.de locatio. prędiorum.lib.11.ꝙ non valet priuilegium principis etiam motu proprio cõcessum, per quod rem donatam vni, donat alteri & plus dicit ille tex. quòd si iudex iudicauerit secundũ priuilegium secũdo concessum, sentẽtia sit nulla: & qui iudicauit puniatur in.c. libras auri. nam tale priuilegium ab omnibus iudicibus est retutãdum, vt in d.l. vniuersa ad idem tex. not. & ibi Pla. in.l.fi.C. de fundis limi.lib.11. vbi habetur quòd non valet priuilegium in quo princeps concedit alicui fundos quos prius asignauerat militibus.

5 *Priuilegiũ decẽnio nõ vtẽdo amittitur cũ cõt.* Et quo tempore perdatur priuilegiũ per non vsum breuiter considerando, hanc rem iura sunt in promptu.l.2.ff.de nundi.c. si de terra. c. accedentibus de priuileg.l.3.ti.7.par.5. tradunt dd. maxime ibi Fel.in.c.cum accessissent de cõstit. Bart.& Alberi.& melius Ia.nu.53.in l.fi.ff.de consti. prin. & melius in.l.falso C.de diuers.rescrip. Deci.cõs.271.n.17. & alij multi tenent quòd per decem annos regulariter non vtendo perditur tale priuilegium & aliquando per.30. vel 40.vt in.d.c.si de terra &.c.accedẽtibus de priuil.& ibi gl. Anto.Andrę.& Abb.

At quando ex rescripto principis fit reductio ad ius cõmune nullo tẽpore pręscribitur priuilegium imò perpetuo durat, vt declarat. Fulg.in.d.l.fi. nu.3.de consti.princ.& sentit Ias. ibi nu.39.& in specie quando ex gratia principis restituitur vetus actio, vt tanto tempore duret quanto actio ipsa restituta duraret not.tradit.Sali.in.l.falso.C.de diuer.res col.2.vers.transeo ad aliam lecturam.

Quia quando per priuilegium conceditur aliquod ius nõ facultas aliquid faciendi contra dispositionem iuris cõmunis idẽ tẽpus requiritur ad amissionẽ priuilegij, quod requiritur ad amissionem illius iuris, vt declarat Bartol.& doct.in.d.l.fi. notabiliter Abb. in.c.pro illorum de pręben.Innoc.host.& alij in. d.c.accedentibus.

Et quando per priuilegium conceditur aliquod concedentis ius tandiu durat priuilegium, quandiu ius illud sine priuilegio duraret etiam si priuatæ personę concessum sit ita declarat Bar. in.d.l.fi.ff.de const.princ. quem sequũtur cæteri docto. idem not. Cinus Alb. Bal.& scriben.in.l.falso.C.de diuer.res. Cinus Albe.& Sali.in.l. voluntarie. C. de excu.tuto.glo.& doct.in.c. cum accessissent de const. & in. c. accedẽtibus de priui.domi.& Phili.in.c.2.de immu. eccle.lib.6. Neq; vllus est qui contra dicat, tunc enim perditur priuilegium ex transcursu decẽnij, quando consistit in faciendo aliquid contra ius cõmune & hoc modo procedit text.in.l.1.ff.de nũdi. secus tamen si consistit in non faciẽdo: vt declarant doct. iã allegati. Alex. cons.33.vol.5.& ita distinguit text.in.l. 42.titu.18.part.3.& ibi plene per Greg. Lupum, Alex.cons.133.lib.2.

6 Et licet priuilegium priuatæ personæ cõcessum minore tempore amittatur, priuilegium tamen quòd conceditur ecclesiæ aut vniuersitati non amittitur nisi spatio quadraginta annorum, casus est in ecclesia in.c.accedẽtibus de priuileg.& idem dicunt doct. procedere in vniuersitate & ita declarat. Ioan. And.& Feli.in.d.c.cum accessissent.nu. 27.vers.hanc limitationẽ qui in fortiori casu affirmat ꝙ si ecclesiæ concedatur priuilegium, quod consistat in faciendo, non amittitur, licet toto decennio nõ veniat in vsum nisi quadraginta anni pręterierint. *Priuilegiũ ecclesiæ cõcessum quãto tempore amittatur.*

Priuilegium tamen intelligendũ est, quod eatenus valeret quatenus priuilegiatus eo esset vsus, vt not.glo.per text. ibi in.c.si de terra ibi de priuilegio tñ indulto tanto tempore vobis detrahere voluistis.de priuile.& in. c. accedẽtibus in glo.fi.in fi.eo.ti.& vtrobiq; not.doct. vnde si habens priuilegiũ nimis latum eo vsus sit stricte, eatenus sibi pręiudicat, vt non possit eo vti magis late vt not.Bar.& Angel.in.l.vsum aquę.C.de aquę ductu.lib.11. Innoc.in.c.accedentibus in fin.de priuileg.& est de mente. Abb.in.c.si de terra, & in.c.cum accessissent de constit.ad.fi.not. Alex.4. volu.cons.33.col.2. Ias.in.l.fin.ff.de consti. princ.& Franc. balbus.in tract.pręscriptio.4.parte.4.partis principalis vers.4.

quęro

quæro in fi.nu.15.

Et de iure videtur quòd non est standum verbis priuilegij sed exactioni solitæ, quia non est exigendum vltra quã consuetum sit determinat in indiuiduo Barto.in.l.vsum.C.de aquę duct. lib.11. vbi dicit illam legem esse notandam cõtra illos qui habent priuilegium nimis largum de aliquo faciendo, & illo priuilegio vtũtur multum stricte, quia nõ poterunt postea eo vti magis large, quã fuerunt vsi.

7 Et secundum decisionem hanc Bar. videtur pars renuntiare priuilegio in parte, qua non est vsus nec potest dici, quòd vtendo priuilegio in parte visus sit conseruare ius in totum, nec potest assignari ratio differentiæ etiamsi priuilegiũ transierit in vim contractus saltim lapsis.30.annis dequo articulo per Alex. cons.33. vol.5. & dictum Bart.sequitur Ias.in.l.2.in fi.1. col. C. de diuer. rescript.

Priuilegiũ ꝑ vsum partis quatenus conseruetur.

Sed sunt, qui putent, quod per vsum partis contentorum in priuilegio, & si non sit totius rei in eo expresse, retinet ipsum priuilegiũ in omnibus, ita quòd non potest dici derogatum nec sublatũ per non vsum, vt probatur in.l. si quis partem cum lege sequenti.ff. quemadmod.seruit.amitta.& in.l. arboribus.§. Iulianus ait.ff.de vsufructu vbi Bal.Bar. not.in.l.1.§.si quis hoc inter dicto.ff. de itinere actuq; priua.dicens quòd si habeo cõcessionem ab aliquo qui ius cõcedendi habet ꝙ ex solutione vel retẽtione partis priuilegij retinetur totum priuilegium, tenent Innocent.& doct. in.c.dilectus de capel. monacho. doct. in.l.1. C. de emancipatione liberorum Paul.de Castro.in.l.imperium.ff.de iuris dictio.omni. iudicum & notat Hẽri. in.c.cum accessissent de consti.col. 5.dicens ꝙ licet per non vsum perdatur priuilegiũ quòd tamen illud est verum quando priuilegiatus eod.non vtitur in aliquo: secus si pro parte vteretur, quia retinetur priuilegium in totum, idẽ tenet Felinus eod.c.cum accessissent. 12. col.est bona glo.c.vt priuilegia de priuilegijs vbi Ioan.Andręas Hostiẽsis Anto.& alij.& glo.c.fin.de consuetu.lib.6. vnde & dicunt Card.& doct.post Innocen.in.d.c. dilectus ꝙ si episcopus longissimo tempore non exercuit contra aliquem de loco iurisdictionem, quã ex priuilegio habet, quòd si in parte eam exercuit, vt cõtra aliquos vel in aliquos de capitulo ꝙ retinetur iurisdictio etiã in omnibus capitularibus plene per Decium cons. 271. in casu ad me trãsmisso de Hispania.nu.17.

Et Accurti. in. l. cum notissimi. §. in his etiam promissionibus in verbo per singulos annos. C.de pręscrip.30.anno. dixit putare se quòd debitor in decem soluens quinq; , per annos triginta non pręscribit alia quinq; & ex antiqs vnus ab alio accepit. Post quos tamen super venerunt alij, qui tenuerunt totum oppositum iuribus & rationibus: dicunt enim hi & recte contrarium, nam videmus quòd ius episcopale præscribi potest pro parte & pro parte non.c.2. de capell.monach.circa finem: item si ego habebam vsumfructum & tantum vtar credens me tantum vsum habere, amitto vtilitatem fruendi vt.ff. quemadmo. vsusfruct.amitt.l.is qui, nam certę partis vel pro indiuiso vsumfructum non vtendo amitto.vt.ff.eod. tit.l.placet & sic etiam aliud ius: à simili isto pẽdet & pro parte præscribi potest. Item aliquis semisses vsuras debebat, si post multos annos minores soluerit semisses, non poterunt ab eo peti de cætero vt. ff. de vsuris.l.qui semisses. Præterea ibi diuersæ sunt istæ summę discretæ ergo vna sine altera pręscribi potest vt.C.de pręscrip.30.vel.40.anno.præterea cum diuersę sint summę solutio in vna re facta alij nõ pręiudicat vt in.c.inter dilectos de fide instr.&.C.res inter alios act.per totum item iuri suo videtur renuntiare creditor, eo quod tanto tempore tacuit, recipiendo singulis annis partem medietatemue vt in.c.si de terra de priuilegijs &.c.puella.2.q.2.&.c.si quis autem de regula. pręterea sibi debet imputare creditor, eo quòd tanto tempore tacuit vt.l.fi.in fi.C.de his qui à non domino manu. Item idem iuris est in parte quod

quod in toto.l.quę de tota.ff.de rei vẽd. &.l.3.ff.pderelict.sed totũ pręscribi põt ergo & pars:itẽ si speciale est in tributis ꝙ minus soluens nõ pręscribat vt.C.de pręscr.30.anno.l. cõperit ergo per argumẽtũ ab speciali in alijs est secus:validũ enim est in iure hoc argumentum speciale,est in hoc casu, ergo contrariũ est ius commune in alijs.l.cum prętor.ff.de iudi.& hoc modo argumentandi arguẽdum est in quæstiõibus de facto occurrentibus.l.quod vero.ff.de legi. l. si vero.§.de viro.ff.solu.matri.vnde Bald.in authentica sed quis.C.de secund.nupr. inquit ꝙ arguendo ad quæstionem de facto debet sic argui:hæc.l.continet ius singulare ergo in contrarium est ius cõmune vnde ex illo iure cõmuni non ex iure singularij arguendum est ad quæstionem de facto secũdum eum, qui infert ad plures quæstiones de quibus per eum ibi & hoc cõmendat multũ Rode. Xuar.in repetitiõe. l. quoniã in prioribus.fol.81.co.4.C.de in off.test.in fi. secundum primam editionem &.ll.in cõtrarium adductæ parum aut nihil faciunt, nam text.in.l. arboribus. §. idem tractat,qui alias versiculus est secundũ. Alberi. ibi vbi dicitur seruum nomine fructuarij aliquid facere, nam ibi nõ erat, qui reliquum vsum fructum perciperet,nec apparet possideri ab alio:vnde nec mirũ ꝙ percipiendo partẽ vsusfructus conseruetur ius in toto & ad.l. vna est via.ff.de serui.iusti.prędior.cum similibus cõgrua datur responsio, nam vt ibi dicit Floria.operatur hoc seruitus indiuidua, quia illud quod est indiuisibile aut in totũ perditur, aut in totum retinetur:& propterea nõ videtur posse sequi eius particularis interitus & ita etiam Hostie.in.c.auditis col.pe. de pręscrip.& illa distinctio quę fit per antiquos sumpta occasione col.is qui vsum fructũ.ff.quibus mod.vsusfructus amit. quòd creditor qui recipit etiam longo tempore quinq;, sciens sibi deberi decẽ tunc sibi non pręiudicat,nec contra eũ debitor præscribet, quia consideratur affectus volentis retinere totum debitum,vt dicitur in versicul.idem tractat. suprà allega.quod esse secus dicunt quã do putabat sibi nõ teneri ad maiorem quantitatem quàm sit soluta, nam tunc cõtra eum bene pręscribitur, quia non videtur habuisse animum retinendi ius illius obligationis, quam ignorat: nam hęc decisio nullatenus contradicit conclusioni nostræ quoniam hæ . ll . loquuntur in seruitutibus quæ per simplicem non vsum amittuntur, & scientia ab ignorãtia vtentis distinguitur, & ibi debitor faciẽdo si creditor vellet vti vel frui totum soluisse dicitur: vnde nõ est inconueniens ꝙ non currat pręscriptio:tamen in quęstione,de qua agitur, non debemus cõsiderare tam animum recipientis,quàm soluentis qui agit de pręscribendo,& quando debitor soluit quinq; non vt partem debiti, sed vt totum quasi vltra nõ teneatur : quis enim poterit asserere quòd non currat præscriptio?Ita in indiuiduo determinat Salice.in.l.cum notissimi.§.in his col.1.C. de pręscrip.30.anno. & sic ꝙ dicitur ꝙ per solutionem partis debitor recipiẽs conseruat sibi ius in toto, procedit in indiuiduis vt suprà dictum est,aut qñ recipit quinq; vt partẽ debiti,& creditor soluit ea mente vt nõ liberetur à toto. Et Anto.debutrio tenuit idem in.c. peruenit de censibus in fina.verb.sui comen. quòd si singulis annis solui decem cum secundum veritatem debebam ducẽta, per lapsum.30.annorum probatur renũciatio pro residuo: & opere preciũ est legisse eundem Anto.debutri.in.c.auditus de pręscri.col.fi. paulo ante finem, vbi dicitur, ꝙ id quod dicitur vtens.in vno articulo cum intentione quærendi totum retinet vt.in.l.pomum.ff. de seruitu.procedit in indiuisibilibus secus in rebus quę possunt separari,vt in pecunia quæ recipit omnimodam diuisionẽ quia possessio non conseruatur nisi voluntate possidentis,vel si ex certa sciẽtia quis vtatur per te, vt quærat totum aliâs in dubio præsumitur quod velit quærere possidens ad limitis vsus & nihil plus quærit : & præterea quod illud etiam possit procedere, quãdo possessio erat vacans,quia tunc non est in cõueniens,

uenienſ, quòd ratione partis conſeruet totum quòd non erat in caſu quo conſuluit Decius.d.conſ.271.nu.17.

8 Sed ꝙ diximus, per non vſum amitti priuilegium fallit primo quãdo quis nõ vtitur priuilegio quia nõ potuit priuilegiatus, nunꝗ perditur priuilegiũ etiã per mille annos tex. notabilis in.l. atilicinius.ff.de ſeruituti. ruſticorum prædior.& per illũ tex.ita tenet gl.in.c.Abbate ſancti Siluani de verb.ſig. & ita notant Antoni.& Abb. cũ alijs de quibus Iaſ.in.l.fi.ff.de conſtitutio. princ.col.10. vnde ſi per vim nõ vtitur quis priuilegio ipſum non amittit vt per doct.in.c. ſi de terra de priuile.cum alijs ſimilibus quibus in locis dicunt doctores ꝙ vbi poteſt conſiderari alia cauſa quã renunciationis priuilegij, nunquàm amittitur per non vſum.

Priuilegiũ nõ amittitur, ſi eo vti deſijt impeditus.

9 Secũdò fallit quãdo mandato ſuperioris vti deſijt vñ in propoſito eleganter dicunt Ioan. Andrę. Hoſtien. Anto. in.c.accedentibus de priuilegijs ꝙ ſi ex mãdato facto ſuperioris quis facit actũ contrariũ ſuo priuilegio nunꝗ amittitur aliquo tempore ipſum priuilegium, quia coacte quodam modo facere dicitur per notata in.c.cum.m̃.de conſti. & late hoc fundat Alex.cõſ.33.incipiẽ.põderatis hijs.4.par.poſt. Romanum.cõſ. 252.fin.col.dicit eſſe.tex.notabilem in.l. cura.ff.de munerib.& honorib.

Priuilegio nõ vtẽs mãdato ſuperioribus nõ præiudicatur.

10 Tertiò, fallit in eccleſia & republica nã licet priuilegium aliqñ vnica cõuentiõe amittatur, fallit tñ in eccleſia & in republica ita declerat Anto.in.d.c.cum acceſsiſſent & ſequitur. Abb.ibi col.fin. verſ.vñ idẽ dicendũ ſequitur & Barba. Feli.nu.29.verſ.3.limita.& verſ.per hoc etiam col.fi.verſ.ſexta & vltima.Carol. cõſ.228.vol.1.not.Inno.& Cano.in.d.c. accedẽtibus ratio horũ eſt quia minores & qui minoribus ęquiparãtur qualis eſt eccleſia & reſpublica nõ poſſunt rerum ſuarum abdicationi cõſentire.l. titio centum in prin.ff.de cond.& de in l.2.C.pro emp.

Eccleſia qñ præiudicet ſibi in ſuo priuilegio.

11 Quartò, ꝙ per non vſum amittatur. priuilegium fallit quãdo facultas priuilegij eſt formaliter poſita in expreſſa & libera voluntate perſonæ priuilegiatæ tunc enim nullo tempore perditur glo. in.c.vt priuilegia in glo.ſemel de priuileg.quam ſequitur Antoni.ibi & Calderi.in conſil.1.titul. de præſcrip.quàm licet Iaſ.in.d.l.fina.nu.57.& Abb.& And. ibi aliter velint intelligere tamen communis eſt & vera ſecũdum.Bal. de pręſcriptiõe.4.parte quintæ partis principalis quæſtiõe. 4.& aurea ſecundũ Fel. in.c.cum acceſsiſſent de conſtit. nu. 26. & Roch.in.c.fi.de conſuet.fol.43.

Priuilegiũ poſitũ in libera volũtate priuilegiati nõ perditur tempore.

12 Quintò, fallit quando caſus priuilegij non ſe obtulit, & ſic quãdo priuilegiatus non potuit vti prædicto priuilegio, tunc quia nunquã fuit in aliqua culpa, per mille annos non perditur. text. eſt in.l. & Attilicinus deſeruit.ruſtico. prædio.& per illum text.ita expreſſe tenet gloſ.in.c. Abbate ſancti Syluani de verbo.ſignifica.& ibi Anton.& Abbas. & idem eius additionator & Fel. & Deci.vbi multa congerũt in.c.cum acceſſiſſent de conſti.& Iaſ.vltra antiquos in l.fina. de conſtitu. princip. nume.53. ibi per mille annos non perditur, & in leg. falſo.ſuprà allega.facit dictum Bar. in.l. in filijs.C.de decurio lib.10.vbi dicit, ꝙ ſi habes ius eligendi in aliqua eccleſia rectorem, & per centum annos nõ elegiſti, quia non expediebat, non amittis: idem tenet de ciuitate, quæ poteſt facere exercitum ſi non facit per multos annos, & idem tenet in.l. cũ ſcimus. C. de agri. & cenſi.lib.11. in alio exemplo de terra recommendata, quæ tenetur facere exercitum, ſi per mille annos nõ facit, ſequitur Ludoui.Roman.in repeti. rubric. de arbit. col. 20. & licet hæc ſufficiant, non omitto Innocen.in.cap. cum dilecti de capel.monacho. tenentem, quòd habens ius iuris dictionale, licet nõ exerceat per plures annos, quia nõ potuit, nec ſe obtulit caſus, nõ amittit, facit gl.in cle.1.in glo.penult.de foro compet.& in.c.plerunq; de reſ.glo.2.& bene.in propoſito loquitur Ioã.And.in addi ad ſpecula. titu. de feud. Abb.c.ad audientiam de præſcrip.col.vlti.& Bal. Ange.& Albe.& Flo.in.l.hæc autem iura.ff.de ſeruitu.vrb.prædio.igitur.&c.

Priuilegiũ non perditur per non vſum quãdo caſus nõ ſe obtulit.

1 *Consuetudini futuræ an derogatũ videatur per legem cõsuetudini derogãtẽ? egregia quæstio.*
2 *Consuetudo ius est.*
3 *Consuetudo inscio principe induci potest.*
4 *Consuetudo inscio principe an iure regio induci possit?*
5 *Principi reseruata acquiruntur, tempore etiam eo ignorante cum communi contra multos.*
6 *Consuetudo legi etiam superioris contraria eo ignaro induci potest tempore immemoriali.*
7 *Cõsuetudo legi superioris contraria eo ignaro an induci possit breuiore tempore q̃ immemoriali.*
8 *Et quid si consuetudo esset particularis.*
9 *Principis aliquid concedentis voluntas qualis esse videatur.*
10 *Consuetudo futura derogat legi etiam derogatoriæ consuetudinis, dũmodo sit generalis contra communem.*
11 *Consuetudinem particularem etiam futuram derogat & vincit lex sibi contraria, cum expressim consuetudini derogabat.*
12 *Intell.l.3.titu.2.part.1.*
13 *Consuetudo tempore immemoriali recepta derogat legi etiam resistenti contra multos.*
14 *Præscriptio temporis immemorialis derogat legi etiam resistenti contra multos.*
15 *Testandi solẽnitas an cõsuetudine minui possit?*
15 *Intell.l.fi.C.de testam.*
16 *Testandi solennitas est iuris positiui.*
17 *Testam. fit à forensi cum solẽnitate illius loci vbi testam. fiebat.*
18 *Consuetudo an liget forenses?*
19 *Consuetudo nõ ligat subditos extra territorium.*
20 *Dotis ad mensuram inspicitur territoriũ mariti.*
21 *Sponsus an pro marito habeatur quo ad dotis mensuram? egregia pugna.*

1 *Consuetudini futuræ an derogatum videatur per.l. cõsuetudini derogãtem & est ingẽs pugna.*

LEx, quę simpliciter & indifinite derogat consuetudini dubiũ est an præsenti & pręteritæ tantum derogasse videatur? an & futurę, & quid in priuilegijs, quæ à summis principibus alicui concessa essent non obstante contraria cõsuetudine vel cõtrario statuto: veluti si à summis principibus alicui datum esset priuilegiũ creãdi tabelliones non obstantibus contrarijs consuetudinibus vel priuilegijs qua in re cõmunis opinio esse videtur, vt tale priuilegium extendatur ad futurum priuilegium vel consuetudinem, & similiter quòd talis.l. vincat consuetudinem futuram postea admissam, ita tenent. Dinus.& Bart.nume.4.in.l.si mihi,& tibi.§.fi.ff.de legat.1. vbi secuntur Bald.Angel.Imol.Cumanus.& Paul.& Alex.nume.7.qui hanc dicit cõmunem sentẽtiam. Sequitur & dicit cõmunem opinionem Ias.ibi.num.21. in prima lectura. Petrus de Ancharrano,& Paulus de Liaça, in clem.pri.de excessib. prælа. Alber.in prima parte statutorum.q.66. incipiente quæro de quæstione. & Paulus de cast.in.l.si stipulatus fuero.§.1.ff.de verb.oblig.

Et quòd.l.vel statutũ derogans consuetudini videatur etiam derogare futurę tenent Paulus de Liaça in Clem.1. de electio. Bald.in.leg.2.in.2. oppos. C. quę sit longa consuetudo Ioan. Andrę. & Anto.in.c.certificari de sepultu.Bal. in.c.1.in pri.de capitibus Corradij.Imola.& Abb.in.fi.de consuet. idem Imol. in.l.3.ff.de testa.& est de mente Dini.& Bartol.vbi suprà firmat & dicit cõmunem opinio. Ias. in. l. cunctos populos nu.73.de summa trinit.C. & Alexandr. vbi suprà.nume.8.sentit Bald.in. d.l. de quibus.ff. de legibus.col. 2. Abb. in. c.2. de prob.Romanus in.l.si nõ speciali.C. de testam.Abb.in.c.fi.n.22.& ibi. Anto. Butrius in repeti.nume.53.Barto.in. d.l. de quibus nu.5.Loazes in tracta. de matrimo.regis Anglię in primo fundamẽto pro parte affirmatiua.n.32. Petrus rebusus.in gl.ad cõstitutiones Galliæ parte.1.in procemio glo.5.nu.144.Alex. in l.si non speciali.nu.4.C. de testam. vbi etiã in nu.2.firmat.magis cõem opinionem esse, vt derogatum videatur etiam futuræ cõsuetudini.quod & tenet Feli. in.c.cũ causa.nu.12.de re.iudica.idẽ Fel. in.c.accedẽtes de pręscri.n.6.col.5.vers. tertius casus.& rursus ibi vers.fallit tertio.& Petrus.in reg.144. Paul. col.fi.& Ias.nu.55.qui hanc dicit cõem opi.in.d. l.de quibus. Cõtrariam partẽ tenẽt glo. in clem.statutũ de electio.verb. consuetudine.Petrus & Cinus.in.l.dudũ.C.de cõtra.empti.Petrus Cinus.& Bal.in.l.fi. C.de test.Bar.in.l.cũctos populos.C.de sum.trini.n.23.vers.nõ obstat.l.fi.infra de test.Sed superiorẽ cõem op. sequũtur, & dicunt cõem Roma.& Corneus co. 3.in.l.si nõ speciali.C.de test.vbi Paul.sequtur & dicit cõem op.Decius in.c.2. de

probati

probati.nume.11.vbi not.limi.per Soci.
in.d.l.si mihi.§.fi.Alex.cõs.195.viso test.
lib.2.domi.in.c.1.col.fi.de const.in.6.

Consuetudo est ius cum communi.

2 Pro hac secunda opinione facit, quia
consuetudo est ius.§.ex nõ scripto.inst.
de iure natu.l.1.C. quæ sit lõg. consue.
l.de quibus cum duabus legibus sequẽt.
ff.de legib.vnde consue[illegible]
venit appellatione [illegible]
But.in.c.quintaualli[illegible]
Alex.in.l.post dotem.[illegible]
matri.Paul.in.l.ius pluribus.nu.3.de iu-
sti.& iure. Abb. in procе. Clementi.in
princ.sequitur & dicit cõmunem opi-
nionem.Crotus.in.d.l.omnes populi in
primo notabili.& est cõ.opi.secũ. Clau
dium de sei sello.in.l.ius pluribus. nu.4.
ff.de iusti.& iure.[illegible] de curte.in ru
brica de consuet. in.6.q.nu. 5. Paul.in.l.
præscriptione nu.11.C.si contra ius, vel
vtil.publ.Abb.in.c.cumana.nu.11.de e-
lectio.& in.c.cum venissent.n.4. de eo
qui mitti.in posse. & in.c. licet causam.
nu.2.de proba.Prepos.in.c.ius generale
1.distin.nu.8.Felinus in.d.c.generali pri
ma disti.in.1.&.2.col. & in.d.c.licet cau
sam.nu.3.& in.c.1.nu.1.de spons.Ias. in.l.
omnes populi in.1.lectura.nu.5.&.in.2.
lectura. nu. 19.ff.de iusti.& iure. & in.l.
præscriptione.nu.14.C.si. cõtra ius. vel
vtilita.publi.& in.nu.18.vbi.in.nu.20.di
cit istam esse cõm.opinionẽ. Philippus
Decius.in.d.c.licet causam.nu.20.

Cum ergo ista futura cõsuetudo su-
perueniens sit ius, & iura posteriora de-
rogent prioribus. l. nam & posteriores.
ff.de legib.l.si mihi & ibi.§.fi.ff.de legat.
1.l si quis in princ.testamenti.ff.de lega.
3.l.pacta nouissima.C.de pact. sequitur
dictam consuetudinem futuram vince
re debere legem illam precedentem, vt
cunq; sit derogatoriam, quia legislator
non potuit illam legem sibi imponere
aqua sibi ipsi non liceret recedere vt.d.
l.si quis in princ.&.dict.l.si mihi & tibi
§.final.

Consuetudo inscio principe induci põt cũ cõi cõtra multos.

3 Præterea induci potest consuetudo
& efficax est etiam si nõ inducatur sciẽ
te principe, vel eo qui ius condere po-
test ita tenent glo.in.cap.in istis.§.leges
in glo.fi.4.distinct.Geminianus.in.cap.
frustra.8.distinct.qui hanc dicit cõmu.
opinionem.& ibi.Prepositus.nu.9. Cor
neus.cons.155.nu.7.lib.4.Abb.in.c.fi.&
ibi cõmuniter doctores de consuetud.
vbi Barba. nume.71.hanc dicit cõmun.
op.Abb.cons.7.lib.2. Quamuis contra-
rium & minus recte teneant. gl. in.c.fi.
de consuetu. & glo.in.dict.cap. frustra.
Oldral.cons.237.nume.9. cons.244.nu.
[illegible].Ioannes Azo, & Accursius in.leg.2.C.
quæ sit longa consuet.Innocen.in rubr.
de consuet.colũ.2. Angel.in dict.leg.de
quibus col.prima Lucas de pœna.in ru-
brica.C.de decret. decurio.lib.10. Gre-
gor.Lupus in leg.3.in glos. consencien-
dolo & in.l.5.in glos.sabiẽdolo el señor.
titul.2.part.prima & in.l.12.titu. 1. part.
1.per text.in.dict.l. 3. & in.d.l.5. in qui-
bus hodie iure regio hæc posterior opi-
4 nio approbatur: sed de iure cõi prior *Quid iure regio.*
opinio verior est quia cũ loquimur de
consuetudine intelligitur de consuetu-
dine legitime præscripta, vt tradunt
omnia iura, & auctores suprà relati,
nec dubium est quin præscriptio noceat
domino rei vel iuris de quo præscribẽ-
do agitur, quando est ignorans non se-
cus quam si esset sciens.l.fin.C. de præ-
scrip.lõgo.tempo. & sic quod principe
etiam ignorante præscribatur talis con
suetudo tenet Bartol. in.l. cunctos po-
pulos.nume. 22.C.de summa trinit. vl-
tra eos quos suprà retulimus & ibi Ias.
nume.79.quod probatur in.l.omnes po
puli suprà allegata & in.§. ius autẽ inst.
de iure natu.& in.d.l.de quibus. Quini-
5 mo etiã ea quæ principi reseruata sunt *Principi reseruata quæruntur tẽpore etiã eo ignorãte cũ cõi contra plures.*
per consuetudinem eo etiam ignoran-
te inductam adquiruntur & præscribũ-
tur, vt est communis opinionis quam
tenent Imol.in.l.si publicanus.§.in om-
nibus col.1.ff.de publi. Gregorius Lu-
pus in.l.3.titu.2.part.1.in glos. consenciẽ
dolo.in fi. Alcia.in.l.minus.ff.de verb.si
gnifi.Felin.qui idem tenet in cap. cum
nobis.nume.2.de præscrip.Ias.in.l.impe
rium.nume. 21. ff. de iuris omni. iudi.
Alex.vbi dicit hanc esse cõmu. opinio-
nem in.cons.6.nu. 6. vol.1. eandem opi.
tenet Alex.in cons.125.nu.1.vol.2. & in
cons.24.num.16.vol.[illegible] Balbus in tracta.

præſcrip.in.2.part.3.par.prin.q.6.nu.22.
Curtius iunior. conſ.158. nu.12. Iacobi-
nus de ſancto Gregorio.in tracta. feud.
in parte cum mero & mixto imperio.
nu.20.Anto.rubeus Alexandrinus cõſ.
21.nu.6.licet contrarium tenuerit gloſ.
in.c.penu.de filijs prębite.& Geminia-
nus.in ſumma.11.diſt.& ſentit Barto.in.
d. §. in omnibus cum ergo conſuetudo
poſterior ſit ius iuſq; poſterius neceſſe
eſt vt vincat legem anteriorem cum le
giſlator eam legem ſibi ipſi aut populo
imponere non poſſet à qua non liceret
recedere paulatimq; ab illa lege vtcun-
q; derogatoria per illius conſuetudinis
contrarię admiſsionem & receptionẽ
receſſum videtur, quid dicendum &
quidem primum de poteſtate agẽdum
eſt deinde de voluntate concedẽtis in-
ſpiciemus ac diſſeremus, quoad poteſta
tem hodie ius & poteſtas legis condẽ-
dæ videtur reſidere penes imperatorẽ
ſolũ vel eos principes qui ad inſtar im-
peratorum nullum recognoſcũt ſupe-
riorem in temporalibus.l.1.ff.de conſti.
principum ibi populus ei & in eũ omne
ſuum imperium & poteſtatem cõtulit
ergo apud populum remãſit nihil, quia
qui totũ dicit nihil excludit.l. Iulianus.
ff.de lega.3.ad idem.§.ſed & ꝙ principi
inſt.de iure natur. ꝙ iure regio expedi-
tius eſt quia leg.12.ti.1. part. 1. nomina-
tim cautum eſt ne quiſquã alius præter
principem poſsit condere leges & cum
conſuetudo ſit lex tacita vimq; legis ha
beat.l.de quibus.ff.de legib.§.ex nõ ſcri
pto inſt. de iure nat.l.1. C. quæſit long.
conſue.non poterit à populo induci nõ
magis quàm lex expreſſa niſi vel prin-
ceps eam cõſuetudinem confirmauerit
vel eam admiſſam ſciat & toleret quia
tunc aſſentiri & permittere videtur ſe-
cundum omnes doct. ſuprà relatos &
Greg.lup.in.l.3.ti.2.par.1. verb. conſen-
ciendolo. vel niſi ea cõſuetudo non ſit
contra legem ſuperioris quo caſu valet
in ea regione vbi admiſſa eſt etiã princi
pe ignaro, vt tradunt pleriq; eorũ quos
ſuprà retulimus & Grego.lupus vbi ſu-
prà & in.l.12.ti.1.par.1. ꝙ & iure regio
procederet quo iure intelligẽdũ eſt ve-
titam eſſe poteſtatẽ condendę legis vel
recipiendę cõſuetudinis quę legi ſupe-
rioris aduerſarentur non ſic ſi minime
6 repugnarentur ſecũdum eum, ꝙ intel-
lige niſi cõſuetudo eſſet tanti temporis
cuius initij memoria nõ eſſet nã ea etiã
iure regio vim legis aut priuilegij à re-
ge cõceſſi haberet licet nõ conſtaret de
ſcientia principis.c.ſuper quibuſdam.§.
præterea de verb.ſigni.tradũtq; nõ pau
ci eorũ quos ſuprà retulimus & Grego.
lu.in.d.l.3.glo.conſenciendolo in fi.etiã
ſi legibus cõibus aut regijs aduerſaretur
ſecũdum eum ergo aut cõſuetudo vel
ſtatutum nõ aduerſatur legi ſuperioris
& valet iure tã regio q̃ cõi in regione
illa in qua recepta eſt ſecũdũ Lupũ vbi
ſup̃ & eundẽ in.l.12.ſup̃.allegata in glo.
otro ninguno de eius conſ.17.viſo pũ-
cto ſecundũ eũd. Decius cõſ.199. col.1.
Alex.cõſ.124.ſuper.1.quęſito li.4. verſ.
quãtũ aũt ancharra.in.c.canonũ ſtatuta
de cõſtitu.Soci.cõſ.272.proſequẽdo or
dinẽ quęſtionũ li.2.Alex.in.l.nemo põt
7 col.1.ff.de lega.1.facit.l.formã.ff. de off.
pręf.prętorio aut tale ſtatutũ vel cõſue
tudo legi ſuperioris aduerſatur & ſi q-
dẽ ſit cõſuetudo admiſſa p totũ regnũ
vel regionẽ vbi rex ille imperat valet ſi-
militer quia præſumitur eius ſciẽtia ne
ipſe turpiter ignorare videatur ꝙ oẽs
intelligũt cũ reipublicæ cura & tutela
ac adminiſtratio quaſi humeris ſuis fe-
rẽda ſit.ff.de Orig.iur.l.2.§.deinde quia
difficile iũcta lege leges ſacrat.C.de le-
gib.& d.l.de qbus ad.c.fi. de cõſuet.re-
8 ſpõdeo ꝙ loqtur in cõſuetudine locali
& particulari nõ in vniuerſali. Quòd ſi
cõſuetudo ſit particularis quę pręſumiť
ignorari à ſuperiore.d.c.fi.tũc cũ aduer
ſetur iuri & legi ſupioris ſi qdẽ ſit ius di
uinum vel naturale nõ valeret iure cõi
nec iure regio ſecũdũ cões opi.in locis
ſuperioribus: ꝙ ſi ſit contra ius poſitiuũ
valeret de iure cõi vt tenet & dicit cõi-
ter teneri Greg.lup.in.l.3.gl. contra los
derechos.titu.2.part.1.idem Greg. in.l.
2.titu.1.part.1. & volunt pleriq; eorum
quos ſuprà retuli.& Bart.col. 2. & 3. &
Iaſ.col.18.in.dict.l.de quibus idem iure
regio ſi princeps expreſsim aſſentiret

Conſuetudo legi ſuperioris cõtraria eo etiã igna ro induci po teſt tẽpore immemoriali.

Quid ſi tẽ pus ſit breuius.

Quid ſi conſuetudo eſſet particularis.

aut cum conscius esset minime contradiceret vt.d.l.3.nō sic si ignoraret & lōge minus si expresśim cōtradiceret vt
9 ibid. secundum eum. Hactenus de potestate nunc vero quoad voluntatem cōcedētis in quæstione superiore dum agebamus an priuilegium creandi tabelliones mihi à principe datum cū derogatione statutorum contrariorum, aut contrarię consuetudinis extendatur, & hæc derogatio ad consuetudines futuras vel ad futura statuta magis est vt extēdatur secundū cōem opi. suprà relatā quia de potestate principis dubitādum non est. d.l.1.de. const. principum. §. sed & quòd principi inst. de iure nat. voluntas autem eius tam ad futura sese vertit quàm ad præterita quia locorū particularium consuetudines præteritas tam ignorare pręsumitur princeps vt in.d.c. fi. quàm futuras quas scire imposśibile est, vnde parem rationem & voluntatē esse credēdum est in vtrisq; consuetudinibus aut statutis derogandis nempe tam præteritis quàm futuris ergo, & c.l. illud ad legem aquiliam, & quia verba & dispositio simpliciter prolata respiciunt tam præterita quàm futura. l. placet. ff. de lib. & posth. l. solemus cum ibi notatis. ff. de cond. & dem. Sed quid in

Pricipis volu. concedētis qui aliis videatur.

10 lege generali quæ facta est cum derogatione consuetudinis an etiam ad futuras consuetudines extendatur ea derogatio cōmunis op. supra relata ꝙ sic sed non pauci tenent contrarium vt cōtra retulimus & quidem de iure communi quando consuetudo esset generalis totius regni cuius rex illam legem tulit pars negatiua communi opinioni contraria verior esset quia cum iure cōmuni cōsuetudo generalis quæ aduersatur legi superioris valeat etiam inscio rege qui in dubio vetare videtur. l. qui vas. §. vetare. ff. de furtis, similiter valebit eo etiam expresśim repugnante quādo talis consuetudo esset contra ius tum positiuum, princeps ergo dum est in fieri antequàm perfecta fiat ea consuetudo poterit legis suę derogatorie transgressores punire sicq; efficere ne ea legitime pręscribatur & introducatur, ꝙ si id omiserit eaq; semel & legitime admissa & præscripta fuerit non poterit non obtinere vim legis donec contraria cōsuetudine vel lege sublata fuerit: sicque vt talis lex facta cum derogatione aliarum legum postea ferendarum adhuc si alię postea leges cōtrarię fierēt, prior illa lex cum suis derogationibus euanesceret. d.l. nam & posteriores. d.l. si mihi & tibi. §. fi. de lega. 1. d.l. si quis in prīcipio testamēti. ff. de lega. 1. si quis in prīcipio testamēti. ff. de lega. 3. d.l. pacta nouissima ita quoq; per consuetudinem contrariam vniuersalē totius regni vel regionis euanescit. d.l. de quibus cum

Cōsuetudo futura derogat legi etiam derogatoriæ cōsuetudinis contra communem dū modo sit generalis.

11 similibus suprà allegatis. Quòd si consuetudo superueniens esset particularis (puta vnius aut alterius oppidi) tunc cū in principe hoc casu cadat iuxta ignorātia. d.c. fi. de consuet. sicq; non potuerit nominatim ortui & progresui huius cōsuetudinis obuiare nisi per derogationem quam antea in lege ferenda generaliter fecerat, ęquius est consuetudinē in contrarium admissam nullius momēti esse magisq; clandestinam & per hoc viciosam videri ita intelligo auth. nauigia. C. de furtis. l. eos. §. 1. C. de vsuris & ita cauetur in. l. 2. titu. 2. par. 1. & per Ioā. Andr. in summa de consuet. quam posuit in fi. tit. de consuet. in nouella vers. visa col. 1. facit. l. palā. ff. de ritu nuptiarum. l. labeo. ff. de aqua pluui. arcēda. ergo isto casu communis opi. suprà relata longe verior esset quàm contraria, tenendumque esset vt lex generalis facta cum derogatione consuetudinis cōtrarię extendatur ad consuetudinem cōtrariam etiam futuram si modo particularis sit nā isto casu ea lex generalis per talem consuetudinem nō videretur sopita etiam in illo populo vel oppido vbi viguit illa contraria consuetudo.

Cōsuetudine in particulari desēditur cōmunis op.

Ergo idē de iure nostro regio quando consuetudo superueniens quæ ad-
12 uersatur legi factę cum derogatione cōsuetudinis contrariæ esset particularis nam tunc quasi clandestina & viciosa videretur nec assumeret vim legis per d.l. 2. titu. 2. part. 1. quòd si consuetudo esset generalis tunc adhuc idem videtur

Intell. l. 3. ti. 2. par. 1.

tur quia contra legem superioris maxi
me habenté clausulã derogatoriam nõ
potuit admitti arg.d.l.3.ti.2.par.1.adhuc
tñ cõtrarium admitti potest nam cum
princeps Hispanus eam cõsuetudinem
vniuersalem vel sciat vel scire debeat
cum non clandestine huc aut illuc sed
vbiq; locorum regni sui non momento
temporis aut vnico actu sed successiuis
vicibus ac temporibus nõ ipso rege aut
alio renitente sed omnium applausu &
tranquillitate & assensu citra vllam cõ
tentionem fuerit admissa satis superq;
ipse princeps vel re vera sciuit vel scire
intelligitur vel magistratus eius locum
tenentes sicque legitime pręscripta in-
telligitur legitimeque per eam à lege
contraria vtcunque derogatoria reces-
sum videtur &.d.l.3.tit.2.part.1.dum ait
non valere consuetudinem contra iura
& leges latas intelligenda est loqui in
consuetudine loci aut locorum particu
larium quę quando est contra legem la
tam quodãmodo clandestina videtur
l.2.eod.titu.vel intelligenda est quan-
do esset contra ius naturale vel diuinũ
quod & iure communi vt diximus obti
nebat sicque hac in re inter ius cõmune
& regium non erit differentia & meri-
to quia constat Regem Alfonsum illa-
rum legum partitarum auctorem non
tam ius cõmune vlla ex parte corrigere
quàm omne illud traducere voluisse est
que nouus & non inelegans sensus ad
dd.ll.partitarum, tenendo nostras sen-
tentias parum me mouet quòd Alexã.
nu.8.in.d.l.si mihi & tibi.§.fi.ff.de lega.
1.& Bartol.in.d.l.de quibus nu.5. aiunt
s.quòd quando lex derogat consuetu-
dini tunc consuetudo contraria super-
ueniens dicitur irrationabilis & illegi-
tima sicque non valet cum ad esse con-
suetudinis requiratur quòd sit iusta &
rationabilis.c.fi.de consuetudine.l.2. &
3.titu.2.part.1. sed id sane nihil est, quis
enim vetat quin vt lege illa derogato-
ria aliquid rationabile reputandum fuit
non similiter alia postea lege lata in cõ
trarium vel in contrarium consuetudi-
ne admissa quòd posterius receptũ est
iustius & ęqu[illegible] videatur cum quoti-

die leges iura & constitutiones mutã-
tionem recipiant.l.omnes populi.ff. de
iusti. & iure.§.sed naturalia instr. de iu-
13 re natur. Deniq; ex superioribus ap-
paret an sit vera sententia Felini in ca.
accendentes de præscrip.nume.6. eius-
dem Felini in.c.cum causa nume. 12. de
re iudi. eiusdem in.c.cum ex officij nu.
13.de præscript.ait enim post alios quos
ipse refert & etiam Petr. du. regu. 144.
quòd quando lex improbat consuetu-
dinem & nominatim resistit tunc con-
suetudo in contrarium non valeret etiã
si esset tãti temporis cuius initij memo
14 ria nulla esset. Idemq; in præscriptio-
ne secundum eos nam si lex resistit in
aliqua materia præscriptioni tunc con-
suetudo vel præscriptio contraria etiã
tanti temporis cuius memoria nõ exi-
steret non sufficeret ꝙ & tenuit Abbas.
in.c.cum ex officij suprà allegato & ibi
Antonius Cardin.in Clem.2.in prin.&
in.8.q.de rebus alie.non alienãdis Imo-
la in.c.fi.de consuet. sed quòd de con-
suetudine cuius initij memoria non est
firmant id indubitanter verum non est
cum illud tempus habeat vim priuilegij
c.1.de præscrip.in.6.c.super quibusdam
§.præterea de verborum signi.l. hoc iu-
re.§.ductus aquę de aqua coti. ff.&.leg.
1.§.fina.l.2.§.apud na musam.ff. de aqua
plui.ar. nec dubium est quin princeps
per legem derogatoriam nõ voluit nec
potuit sibi auferre facultatem similium
priuilegiorum concedẽdorum.l.si quis
in principio testamenti.ff.de legat.3.l.si
mihi & tibi. §. fina.ff. de legat. 1.iuncta
lege.1.ff.de constit.princ.§.sed & quòd
principi inst.de iure nat.quòd in specie
tenuit Gregorius Lupus in leg.3.titu.2.
part.1.in glos. consentiendolo in fin.&
nobis videtur ex mẽte doctorum. De-
niq; quòd dicunt de pręscriptione tan-
ti temporis cuius initij memoria non
est id rursus suspectum puto tum quòd
id tempus vim habet priuilegij vt mo-
do docebamur etiã quòd inter species
præscriptionum id tempus non cõnu-
meratur vt docemur alibi latius sicque
prohibitio illa non comprehendit no-
strum tempus cuius initij memoria nõ
est

Consuetudo tempore immemoriali recepta derogat legi etiam resistẽti cõtra multos.

Idẽ in præscriptiõe cõtra eosd.

est nec acquisitionis modum qui per tãti temporis interuentum contingit pro nobis, quia consuetudo non secus quã l.tollitur per aliam consuetudinem superuenientem priori cõtrariam.gl.in.l. remo.in.§.temporalis. ff.de regul.iuris. quam regulam.per illũ tex.ponit Abb. in.c.fi.de consuet.nu.19.& ibi. Anto.de But.in rep.nume.63.Barba.in.d.c. fi. nu. 76.de consue.l.fin.C.de seruit. & aqua. Areti.in cons.23.nu.11.&.12. Ias.in.l. beneficium.nu.58.ff.de consti. princip. facit text.in.c.1.de reg.iur.in antiquis. & hãc opinionem tenet Felinus in.c.cum accessissent.nu.30.de const.in vers.7.limita.& ibi. Deci.n.93.Ias.in.l.de quibus nu.79.&.80.ff.de.ll. Card.in cõs.131.n.6. Paul.Parisi.in cõs.21.n.14. vol.1. Hiero. cagnolus.in. l.nemo.in.§.temporalis.ff. de re.iur. Alcia.in.l.moribus. nu.3.ff. de vulga.Bernar.delueo.in regul.142.Rochus de curte.in tract. de cõsue.nu.405.

Testandi solennitas an consuetudine minui possit.

15 Ex superioribus etiam apparet an vera sit opinio existimantium non valere statutum aut consuetudinem per quam minueretur solennitas testamentorum faciendorum quam opinionem tenuerunt Iacobus de arena in sua disputatione incipiente secundũ consuetudinem ciuitatis Venetiarum quę reperitur inter consilia Bart.Imola.in.l.3.ff.de testa. sentiunt Abb. & Antonius in.cap. 2. de probati.Ioãnes And.ad Specul.de inst. editione.§.cõpẽdiose vers.sed nunquid de consuetudine.cum vers.seq.Oldraldus consilio.268.præsuposita consultatione.q.2.mouentur primum per.l.fin. C.de testamentis per locum ab speciali nam ibi iure singulari permissum est rusticis testari cum minore numero testiũ quàm sit numerus solennis ergo in cõtrarium est ius cõmune in reliquis personis pręter rusticos, pręterea ibi fit mẽtio de antiqua cõsuetudine rusticorum in testamentis cum leuiore quàm communi solennitate faciendis eamq; consuetudinem ita demum approbat si saltem adsint quinq; testes nõ aliter ergo illa cõsuetudo per se nõ sufficiebat, sed amisso multiloquio verus sensus illius tex.est ꝙ erat consuetudo in aliquo vel aliquibus locis vt rustici facerent testa. cum minore nu.testium quàm solenni, & illa peculiaris consuetudo quę nõ in omnibus terris aut regionibus Romani imperatoris legem illam facientis vrgebat sed huc aut forte illuc vrgere rumor erat dedit causam seu occasionẽ ad illã legem condendam sic generalem per quam in omni orbe liceret rusticis cum minori obseruatione quàm solenni testari sicq; ea lex in eo vtilis fuit & est:ꝙ iam in omni orbe rusticis licebit testari cum minore solẽnitate quàm cõmuni s.cum ea quæ ibi describitur cum antea rusticis non aliter liceret testari quã cũ solẽni obseruatione nisi vbi vrgebat cõtraria cõsuetudo. vbi aũt vrgebat contraria cõsuetudo vel etiã hodie viget nihil per illam legẽ immutatũ est sed etiã post illã legẽ permissum esse intelligẽdũ est sua vti peculiari consuetudine legitime præscripta ꝙ etiã suadetur ex ratione & pręfatione quę in ipsamet.l.fi. expressa est quę tota fertur in fauorem rusticorum & ex qua verus sensus ad illam sumẽdus est.l.fi.C.de hęr.inst.l.adigere.§.quis.ff.de in ius vocãdo. l. cũ pr §.dulcissimis.ff.de lega.2.ergo talis lex fauore facta rusticorũ in eorũ legionẽ cõuerti non debet cõtra mẽtem & sententiam ipsiusmet legislatoris. l. legata inutiliter.ff.de lega.1.l. legata inutiliter ff.de adim.legatis pręterea consuetudo de qua in.d.l.fi.p modũ causę impulsiuę & occasionis illius legis ferẽdę reddita est vñ succedit regula ꝙ etiã si talis rõ impulsiua vel occasio vera nõ esset sicq; re vera tales rustici de quibus mẽtio fit in.d.l.fi.nunq̃ habuissent talem consuetudinẽ.l.illa non defineret locũ habere cõis op.est Bar.& aliorũ in.l.demõstratio falsa.§.ꝙ aũt.ff.de cõd.& dem.p Tiraquelum de causa cessante parte.2.

Res dubia

Intel.l.2.C. de testa.

Ergo in cõsuetudine de qua in.d.l.fi. fit mẽtio nõ põt fieri sufficiẽs fundamẽtũ qa licet ita relatũ fuerit Iustiniano illius legis autori potuit nõ esse verũ talẽ cõsuetudinẽ vllibi vigere, sed etiã si vrgeret ille tex.magis ꝓbat valere talẽ cõsuetudinẽ p q̃ minuatur solẽnitas testãdi quia ibi posito pro [illegible]anti ꝙ aderat

talis

talis consuetudo & ꝙ valebat statuitur l.illa generalis eam consuetudinē porrigens ad vniuersum orbem cum moderamine tamen.

Secūdò, adducitur pro hac parte negatiua.l.si non speciali.C.de testam.vbi dicitur non valere testam.nisi testes fuerint in conspectu testatoris prætérquā si speciali priuilegio id datum esset patriç illi vbi testabatur ergo si ipsa patria vel per consuetudinem vel per statutū posit sibi prouidere frustra precibus & priuilegiis vteretur sed responde quòd ibi fuit exceptus ille casus tanquàm frequentius contingens, vel ꝙ priuilegiū de quo ibi fit mentio est illud ꝙ ipsa patria sibi acquireret per specialem consuetudinem vel per speciale statutū vel peculiarem principis indulgentiam & concessionem.

Tertiò, arguitur ꝙ reprobata cōsuetudine etiam futura videtur reprobari sed ibi in.d.l.fi. reprobatur consuetudo ergo, &c.responde ꝙ ibi non reprobatur consuetudo sed posito pio constanti quòd antea vrgebatur talis cōsuetudo approbatur quo ad loca vbi vigebat intacta nullaque ex parte diminuta, & extenditur ad reliqua omnia loca sub moderamine de quo ibi, ita vt in reliqs alijs locis non sit necessaria talis consuetudo pręscripta sed sola illius legis autoritate vt testamētum à rusticis cum minore obseruatione quàm cōmuni fieri posit sicq; tex. ille re vera probat opinionem contrariam & cōmunem quæ habet p statū vel consuetudinem posse solēnitatem testādi coarctari quam opinionem tenēt Bar.Bal.Sali.Paul. Romanus & Corneus in. d.l. si nō speciali vbi Paul.Roma.& Corn. firmant hanc esse cōmunē op.Cinus Bar.Bal. Sali.& Fulgo. & Ia.nu.80.qui hanc dicit cōmunē opi.in.l.cunctos populos.C.de summa trinitate Decius, qui hāc dicit cōmunem op.in.c.2.de probati.nu.12.Paul.& cōmuniter doc.vbi Corneus col.fi.hāc dicit cōmunem op.in.d.l.fi. de testa. C. Bal.in.l.sed & ea in lect.2.ff. de legibus Angelus & Paul.in.l.3.ff.de test.Speculator de instru. editi. §. compendiose vers.sed nunquid de cōsuetudinē cum vers.seq.Bar.in rep.l.de quibus.ff.de legibus Angelus cōs.126.Ias.nu.1.in.d.l. si non speciali Bar.Bal.Paul. & Ias. nu.10. vbi hāc dicit cōmunem op.in.d.l. fi. C. de testam.Bald.in.l.si certis annis.C. de pact.Bal.in.l.1.C. quę sit longa consuetudo.idē Bal.in auth.defūcto.C.ad Tertu.idē Bal.in.l.de quibus.ff. de legibus.

16 Pro hac cōmuni opinione omissis legibus facit illa cōmunis & vera opinio supra relata quæ habet de iure cōmuni valere cōsuetudinem vnius vel alterius loci contra ius cōmune positiuum, nec dubium est quin solēnitas testandi sit inducta de iure positiuo vt ex cōmuni opinione plenissime resoluimus in lib. de successi.creatione. §. 1. in prin. ergo alio iure cōmuni potest tolli vel minui c.omnis res de regul.iuris.l.nihil tam naturale.ff.eod.§.sed naturalia inst. de iure natur.item facit generalitas.l.omnes populi & quę ibi late habentur per Bar. & alios ibi.ff.de iust.& iure.d. §. sed naturalia.l.ius ciuile.ff. de iust. & iure vbi generaliter videtur populis permissum facere statuta sic ergo, &c. Facit quia sunt innumeri casus in quibus relaxatur solēnitas testandi vt pote descendens à mero iure positiuo vt docemur latissime li.nostro de successionū creatione parte seu li.3.in pri.per totū illum librum ergo quid mirum aut nouum si in specie nostra relaxetur?

Testandi solenitas est iuris positiui.

17 Ex superioribus apparet an vera sit illa cōmunis op. quæ habet valere test. factum cū minori aut breuiore seu pauciori testium numero quàm solēni si fieret. Venetijs etiam à forensi cum ibi vrgeat consuetudo vel statutum quo cauetur valere testa. factum cū pauciore numero testium quàm solēni quam cōmunem op.tenuerunt Bar.nu.25.&.23. in.d.l.cunctos populos.C.de summa trinit.idem Bar.nu.20.ff.de legibus in.l.de quibus Ias.qui hanc dicit cōmunem op. in.d.l.cunctos populos.num.82. Cynus Bart.Bal.Salicet.& Fulgosus.in.d.l.cūctos Ias.in.d.l.de quibus.nu.39. Parisius cons.25.nu.24.lib.1.

Testam. fit à forensi cū solennitate loci vbi testabatur cū cōmuni cōtra multos.

18 Cōtrariam partem vt tale testamētum

Consuetudo an liget forenses.

tum factum cum minore nu. testiū quā solenni non valeat tenuit Iacob.de arena.in disputatiōe superius relata & Oldraldus cons.268. alias. 248. pro quorū opinione facit quòd forenses non ligātur consuetudine peculiari alicuius loci aut populi vbi morā non contraxerūt, licet ibi casu inueniantur.glo.& ibi cōmunitur doc.in.c.qui contra.verbo.aut peregrini.8.distin. facit text.in.c. certificari de sepult.& in.c.vt animarum de cōsti.lib.6.l.fi.ff.de iuris.omni.iudi. Oldral.in cons.248.nu.1.facit tex.in.l.2.C. quę sit long.consue.in. l. venditor. in.§. si constat.ff.cōmu.prædi. ita Bart. in.l. de quibus.nu.26.quē ibi sequuntur Ias. & docto.ff.de legib.idem Bart.in.l. cūctos populos. nu.20. & ibi etiam Ias. & docto.C.de summa.trinita.Corneus in cons.83.nu. 15. volu. 4. Paulus. Parisi.in cons.25.nu.24.vol.1. Albertus Brunus. in cons.20.nu.7. Abb.in.c. postulasti de foro compe.eundem Abb.Barba. & Felinus in.c.fi.eod.titu. Ioannes Igne. in.l. cum fisco.nu.34. ff. ad fillania. Rochus de curte.in tracta.de cōsue.nu.699.Romanus cons.163.Beorius in consuet. Viturícens.ti.de iuris.om.iu.§.3.gl.2.

19 *Cōsuetudo nō ligat subditos extra territoriū.* Nam & similiter per contrariū subditos non ligat consuetudo extra territorium.d.c.vt animarum.§.1.vbi Geminianus.& doct.Bart.in.l.1.nu.50.de summa.trinita.& nume.51. sequitur & dicit cōm.opi.Felinus in.c.à nobis.col.1.n. 6. de sent.excōm. Rochus de curte.de cōsuetudine nu.729.Alex.cons. 111. col. 1. lib.1.Sed isthæc omnia procedunt in iurisdictione cōtentiosa & necessaria nos loquimur in testamētı factione quę est voluntarię iurisdictiōis. Item facit pro hac parte contra cōmunem.l.conficiūtur.§.1.ff.de iure codi.dum ait eum etiā qui testium copiam non habebat licet haberet sufficientem numerum eorum ad codicillos faciendos posse quidē codicillos facere, testamētum autem minime,pro cōmuni tñ sententia suprà relata quę verior est facit.l.fin.ff.de mili. testamen.vbi qui degit in hostili loco is cum pauciori numero testium quàm solēni potest testari sed Ias.in.d.l. cunctos populos nu.83.ait nihil obesse opinioni Iacob.de are.sed magis eam firmare cōtra cōmunem,quia iure singulari concessum fuit vt significętur plane in contrarium esse ius cōmune sed defendendo cōmunem op.responde non tam inspiciendam esse decisionem illius legis quàm rationē quæ mouit legislatorem ad illud decidēdum:cum enim raro agentes in hostili loco possint adhibere omnia solennia quę regulariter desiderantur in testamentis faciēdis ideo tex. ille ait vt ibi degētes testentur quomodo potuerint aut quomodo voluerint iuxtà loci vbi degunt naturam aut comoditatem:vt sic non tam inspicienda sit qualitas personæ quę testatur quàm qualitas loci illius vbi testamentum fit. Sic & in specie nostra nō tam qualitas istius forensis qui testatur quàm ipsius loci vbi testamentum fit considerandа est vt per hoc testam.rite factum intelligatur si fiat iuxta morē loci illius vbi fiebat & cum isthęc materia quæ facit pro conseruatione testamenti sit fauorabilis.l.si pars.ff.de in off.testam.merito.d.l.fi.trahi debet ad casus similem rationem habentes:pro hoc quia in contractibus non tā inspicitur qualitas cōtrahentium aut rerū quæ in cōtractum deducuntur quàm loci vbi contractus fit.l.si fundus.ff.de euict. sic & in specie nostra qualitas loci vbi testamētum fit potius inspicienda est quàm personę testantis aut rerum de quibus disponitur, præsertim cum bonum sit argumētum de contractibus ad vltimam volūtates. §. eum qui chirographum.l.seruum filij ff.de lega.1.l.si diuortio.l.si ex legati causa.ff.de verb.obliga.ad.l.conficiuntur.ff. de iure codi. in. §.1.responde aliud esse quòd mihi vt particulari deesset copia testium cum in eodem loco alijs nō deesset tunc enim isthęc necessitas quę est in particulari non consideratur arg.l.1. ff. de minoribus tradit in simili Tiraquellus de causa cessante limi.32.Aretinus in.l.2.col.5.ff. de vulg.aliud vero est quòd generaliter in loco vbi testabatur is mos testādi vrgeret, vt nos loquimur nam priore casu.d.l.cōficiuntur.§.1. intelligenda

20 telligenda eſt, pro nobis optime facit ꝙ ait Decius conſ.19. & pro tenui col. fin. dum ab eo docemur quemadmodum in dotādis puellis qualitas dotis vbi deſit maritus doſq; recipitur inſpicienda eſt ſi ibi conttactus fiat matrimonij, & ſecundum iura illius regionis vbi maritus degebat & matrimonium contrahebatur res iudicanda eſt non ſecundū iura regionis alterius & ibi Decius col. 1. firmat hanc eſſe cōmunem opi. quam expreſsim tenuit Bar. in. l. 1. nu. 18. verſ. ex prædictis poſſunt. C. de ſumma trinit. vbi plene per . dd. cumanus cōſ. 109. domina Ioanna Fulgoſius conſil. 113. ad id de quo col. fi. Bal. in. c. 1. §. fi. de in veſtitura de re aliena facta Abbas in. c. 1. de ſponſalibus Bald. in rubr. de conſuetudine col. 3. verſic. de conſuetudine dotis eſt comunis op. ſecundum Iaſ. qui eam ſequitur & plures allegat in. d. l. cunctos populos. nu. 60. quod omnes intelligūt ſi maritus habebat domicilium vbi fuit matrimonium contractum ꝙ ſi alibi cōtractus matrimonij fuit cælebratus & alibi maritus habebat domicilium, tunc ſpeciale eſt in dote vt non tam inſpiciatur locus cōtractus cælebrati quàm locus vbi maritus domiciliū habebat hāc dicit cōmunem ſententiam Iaſ. vbi ſuprà per legem exigere dotem. ff. de iud. Decius & reliqui omnes ſuprà allegati & ita iudicanda ſunt ſtatuta quę diſponunt circa dotes lucrandas vel conſtituendas vnde cum in prag. Hiſpana moderata & taxata ſit menſura dotandarū puellarū certe ſi Caſtellæ fieret cōtractus matrimonij inter virum Portugalenſem aut Aragonenſem, & puellam Caſtellanam ea dotis menſura Caſtellę taxata inſpicienda non eſſet ſed potius libera res eſſet cum locus vbi maritus habet domicilium hac in re inſpiciendus eſſet.

Dotis admēſuram inſpicitur domicilīū mariti cū cōmuni opi.

21 Verum cum ſint varijs in regionibus ſtatuta vt ſi mulier conſtante matrimonio ſine liberis deceſſerit maritus lucretur certam partem dotis & quid ſi non ſint illa verba (conſtante matrimonio) ſed illa vt vxore ſine liberis decedente maritus certam dotis partem lucretur an ſi nupta antequàm à viro carnaliter cognoſceretur deceſsit, lucrabitur maritus illam partem dotis & ſi quidē ſpōſalia per verba de pręſenti fuerunt contracta? ſunt qui teneant partē affirmatiuam, vt lucrum illud marito contingat ita tenet & firmat communiter teneri Corneus per tex. ibi in. l. non ſine. C. de bonis quę lib. tenet & firmat cōmuniter teneri Paulus in. l. cū fuerit per text. ibi. ff. de cōd. & demonſtr. Bald. qui ait ſic cōmuniter teneri in. l. deo nobis. C. de epiſcop. & clericis Baldus Fulgoſius & Paulus in. d. l. non ſine. Bar. in. l. nihil ff. rerum amotarum Paulus in. l. ante nuptias. ff. ſolu. matrimonio Matheſelanus not. 74. nota ꝙ ſtatutum Paulus in. d. l. deo nobis Paulus & Iaſ. nu. 18. in. l. ſi donaturus. §. 1. ff. de cond. cauſ. data. Cumanus in. l. ſi cū dotē. §. tranſgrediamur. ff. ſolu. matrimonio Antonius in. c. 1. de ſpōſali Angelus in. §. fuerat inſt. de acti. Romanus in leg. 1. C. vnde vir. & vxor Corneus conſ. 84. licet eleganter lib. 3. Baldus nouellus de dote parte. 6. priuilegio. 37. qui allegat Pontanum in auth. ex teſtamen. C. de colla. & ait ita vidiſſe conſultum. Cōtrariam partem & ſic negatiuam tenet & ait cōmuniter teneri Socinus in. d. l. cum fuerit. ff. de cond. & demonſtr. ſequitur ſub quadam diſtinctiōe & firmat eſſe cōmunem op. Ripa in rubr. ff. ſolu. matrimonio nu. 68. tenet & ait cōmunitet teneri Felinus in rub. de ſponſalibus col. 2. cum ſeq. ſequitur & dicit eſſe cōmunem op. Decius conſ. 67. circa propoſitum conſultationis articulum col. fi. vbi cōtra Bar. in. d. l. nihil firmat eſſe cōmunem opinionē, & hāc partem negatiuam vſibus forenſibus receptam eſſe firmat practicus papienſis in forma libelli quo agitur ad dotē verbo vxor quondam tenet Corneus cōſ. 248. in præſenti conſultatione lib. 2. Angelus in. l. 1. C. de imponēda lucrati deſcrip. lib. 10. Salicetus in. d. l. deo nobis idem Salicetus in. l. cum in te. C. de donationibus ante nup. idē in. l. mulierem ff. de ritu nuptiarum Ancharranus in. c. 1. de ſponſalibus in. 6. Abbas in. c. tertio loco de præſumpti. idem in. c. ex publi-

Sponſus nō habetur ꝓ marito in. q. ſequē. & eſt ingens pugna.

co

co de conuersione cõiugatorum idem Abbas in.c.si inter de sponsalibus idem in.c.2.per illum text.de sponsa.duorum Bal.in auth.dos data.C. de donati.ante nup.Abbas eleganter cons.1.facti contin. lib.1.per totum.

Quid dicẽdum? & sane primum videbimus quid iuris inspecta statuti proprietate verborum deinde quid iuris inspecta mente & sententia statuentium, quoad primum nuptię seu matrimoniũ trifariam accipitur in iure nostro primũ pro ipsa substantia matrimonij quę constat ex mutuo consensu coniugatorũ & sane verificatur quoad hoc in spõsis seu sponsalibus contractis per verba de præsenti licet copula carnis nõdum fuerit sequuta ita ꝓcedit & probat tex. in.d.l.cum fuerit.ff.de condi.& demõst. l.nuptias.ff.de reg.iur.c. omne nuptiarum bonum. 27. q.2. deinde hoc verbũ nuptię seu matrimoniũ assumitur pro ipsa cõmixtione carnali cõtracto prius matrimonio vt probatur in. c. causam & in.c.genuit,eadem causa & quæstione; postremo illud verbum etiam assumitur pro apparatu pompa & festiuitatibus quæ fiunt tempore quo vxor ducitur ad domum viri. c. nostrates &. c. fœmine.30.q.5.& in.l. Sancimus. C. de nupti.ergo negari nõ potest quin inspecta proprietate verborũ is maritus seu sponsus etiam ante copulam ad lucrum dotis inuitatus videatur licet negare nõ posimus quin nomen mariti & vxoris proprius accõmodetur post copulam quàm post sponsalia contracta per verba de pręsenti ante copulam vt nõ obscure probatur in.l.nõ sine. C. de bonis quę liberis vbi glo.allegat.iura concordantia. Verum quia vt homo constat corpore & anima ita lex constat verbis & ratione, & verba quidem quasi corpus mortale ratio vero quasi animam legis prę se ferunt Bal.in.l.si quis seruo col.fi.C.de furtis idem Bald. in.l.fin.15. questione. C.de hæred. insti. plene per Tiraq.de causa cessante part.1. nu. 134. & in præsenti specie non tam circa rudem verborum corticem aut regidam sermonis proprietatem quàm circa mẽtem ac sententiam statuentium vestigãdam morari debemus.c.quæ cũ etiã ex cõiecturis rimari aut captari potest sequenda est etiam contra proprietatem sermonis certam & indubitatam.l.hæredes mei.§.cum ita.ff.ad Trebel.l.3.C. de lib.præteri.li.pe.C.de impuberum.l. licet imperator vbi in simili per Iai. & alios.ff.de lega.1.in specie autem proposita plusquàm manifesta nobis videtur mens & sententia statuentium matrimonijs quo maturius fierent procliuius faciliusq; ad suum effectum finéq; perducerentur consulere volentium, fœmine enim (vt per orbẽ Christiani nominis vniuersum ab experientia rerum magistra docemur) longe auidius ad matrimonia contrahenda nuptiasq; celebrandas plerunq; properant quàm masculi, quia cum non aliter viros qui eas ducere dignentur inueniant quàm si pudicitiam inuiolatam seruent cũq; quotidie senium eis immineat earumq; iuuenilis nubilisq; ętas procliuis ad senectam declinet qua aduentante neq; viros inueniunt, neq; inuenire expediret cum iam infœcundę factę essent nõ possunt non optare & festinare ad nuptias earumq; hac in re honesta festinatio non modo inculpata erit sed etiam laudanda propter bonum sobolis.l.1.ff. sol.matrimonio quæ ratio cessat in masculis, ideo quo magis masculi ad nuptias contrahendas inuitentur contractasq; ad debitum finem prolemq; suscipiendam perducant hoc lucrum eis propositum fuisse intelligẽdum est, sed sane hunc finem non assequimur cum spõsalia tãtũ per verba de pręsenti cõtracta sunt, quandiu nõ subsequitur copula carnis ergo interea lucrum illud dotis nondum esse delatum à lege intelligendum est, ꝙ autem illum finem interea non assequamur patet in.l.1.ff.sol. matrimonio ibi ad sobolem procreandam replendamq; liberis ciuitatem, parum enim reipublicę hominum humaniq; generis propagationi consultum esset per sponsalia verbotenns contracta nisi vlterius progressum fuisset, quinimo nocẽtius ac incõmodius esset matrimo-

trimonium verbotenus celebrare quã si nullum contractum aut minime cõtractũ fuisset tũc enim libera illa puella maneret vt alij nuberet à quo liberorũ mater fieret & reipublicę bono consuleret ergo talis sponsus non est dignus huiusmodi lucro dotali neque ad illud inuitatum fuisse ab statuto intelligendum est. Quinimo contrarium existimantes mihi viderentur prębere occasionem mali quia is sponsus cum sciat sponsa ante copulam defuncta dotis lucrum se minime habiturum properantius vxorem ducet secumq; cohabitabit vnde bonum prolis maturius subsequetur non ita festinaturus si sciret aut speraret post contractas verbotenus nuptias certam esse pręmij dotalis spẽ eo casu quo pacta sponsa decederet. Et est nostra noua inuestigatio quę per se sola sufficeret. scdo optime facit ꝙ cũ lucrũ hoc proponatur ab statuto in defectũ liberorum intelligitur eo casu quo liberos possent suscipere ꝙ accidit post copulam nõ antea: sicq; ante copulam aut copulæ interuentum cessat præmium propositum quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi secũdum tempus verbi. l. miles. ff. de mili. test. Bart. in. l. ex facto in pri. ff. de vulgari idem in. l. 1. ff. de suis & legiti. per tex. ibi vt enim intestatus non videtur decessisse nisi qui test. facere poterat & non fecit ita sine liberis decessisse non videtur quo ad lucrũ propositum nisi quæ liberis operam dabat. Tertio facit quia tale lucrum ꝙ alter cõiugum post mortem alterius sperat inducit quodãmodo votum captãdę mortis argu. l. fi. C. de pact. l. pactũ ꝙ dotali. C. de pact. l. pactum dotali. C. de collati. & consequenter est restringendum vt. dd. ll. & c. detestãda & c. ne captandę de concessi. pręb. lib. 6. l. 2. in fin. cum lege seq. ff. quib. vt indig. l. qui iure. §. fi. cum. l. seq. ff. de donat. præterea ex cõmuni vsu loquẽdi ante copulę interuentum non dicitur proprie matrimonium nec coniuges dicũtur maritus & vxor sed tantum sponsi vt plene probat Abbas in. d. consi. 1. col. 3. li. 1. & Socinus in. d. l. cum fuerit col. fi. per. c. genuit. 27. q. 2. ideoq; Ioseph nõ tam maritus quã spõsus beatissimę Marię semper virginis dicebatur vt ibid. ergo statuti huius interpretatio facienda est secũdum cõmunem vsum verborum. l. si seruus plurium. §. fi. cum. l. seq. ff. de lega. 1. facit nã ꝙ statuentes interrogati verisimiliter responderẽt id pro cauto haberi debet glo. in. l. tale pactum. §. fi. ff. de pact. quæ ibi & vbiq; approbatur & cõmendatur sed sane verosimile ac verosimillimum est ꝙ statuẽtes si de nostra specie interrogati essent respõderent id pręmium seu lucrum nõ tam ob priuatam spõsorum vtilitatem propositum fuisse quã ob publicam vtilitatem quæ in matrimonijs per interuentũ copulę consummandis ad sobolem procreandam replendamq; liberis ciuitatem magis cõsistere videtur quàm in eis verbotenus tãtum celebrandis, præterea istud statututum est cõtra ius commune ergo restringẽdum quominus lędat ius cõmune secũdum Abbatem in. d. cõs. 1. col. 2. & secũdum Socinum in. d. l. cum ita fuerit col. pe. præterea secũdum eosdem satis odiosum & restringibile intelligitur esse id statutum ꝙ alicui immerito pręmium defert & dãnum irrogat immerẽti ꝙ accideret in specie nostra si teneremus hoc lucrum spõso deferendum nam ipse interea nulla onera matrimonij sustinuit neque liberis ex illo matrimonio procreandis actu operam dedit ergo parũ dignus illo pręmio esse videtur & lõge indigni sunt legitimi hæredes illius puellæ vt pœnam patiantur quam quodãmodo subire videntur per denegationem illius dotis quæ sibi iure successionis debebatur. Tenẽdo hãc partem quæ vt nobis videtur satis cõprobatur ex dicta lege non fine. C. de bon. quæ liberis dum ait cum quęritur an appellatione matrimonij vel mariti & vxoris proprie contineantur spõsalia contracta per verba de præsenti vel contineantur spõsi proprie eum nõ videri comprehẽdi sed hac in re plures leges licet reperire quę varijs in casibus varia statuerunt & ideo ad mẽtem sententiamq; legumlatorũ confugiẽdum esse

esse atq; ad benignam interpretationē potius quàm ad corticem verborū aut proprietatem sermonis decet. mens autem & sententia statuētium nostræ interpretationi & huic parti negatiuę lōge proximior videtur quàm parti affirmatiuę, sicq; vt lucrum non deferatur, tenendo hanc partem ad fundamenta partis contrarię dic ꝙ procedunt inspecta vi verborum nos autem loquimur inspectata mente & sententia statuentium quæ pręualere debet.

1 *Statutum, ꝙ cogebat subditos ad molendum in molendinis vel ciuitatibus valet etiam in dānum ecclesiæ, & est ingens doctorum pugna.*

2 *Leges condere iurisdictionis est communis.*

3 *Nostris vti possumus etiam cum damno alterius cum com.*

4 *Nostris vti sine cōmodo nostro & cum damno alterius non licet cum com.*

5 *Legitimatio fieri potest cū dāno alterius cū cōi.*

6 *Appellari potest ab statuto facto in damnum singularis personæ cum communi.*

7 *L. fieri potest ad publicam vtilitatem etiā cum legitimis quorundam.*

8 *Reipublicæ necessitatibus subueniēdū cū iactura vniuersorum nō quorundā tantū cnm cōi.*

9 *Præscribi non potest etiam tempore immemoriali vt molēdinū vel furnū inuitus qs adeat.*

10 *Præscribi etiam tempore immemoriali hospitium non potest. cum communi.*

11 *Præscribitur tempore immemoriali ius facult, à tempore coactionis cum communi.*

12 *Præscribi vt non possunt ius facultatis tempore etiam immemoriali, ita eo etiam tempore non præsumitur actus gestus ex necessitate sed spōte contra plures.*

13 *Necessarie an sponte quando quis fecisse præsumatur noua doctrina.*

14 *Causa obligatoria quando præsumatur.*

15 *Titulus allegatus nō præsumitur ex tēpore etiā immemoriali cōtra eū qui semper actus faciebat ad suam vtilitatem tantū contra nouissi.*

16 *Cōducens per annos. 30. vniformi pretio fundum non quærit ius in posterum conducendi inuito domino contra plures.*

17 *Statutū vt ciues inuiti furnos dñi adeant non fit a ducibus & marchionibus Hispaniæ.*

18 *Statutum ne vinum in vrbē extra fines termini inferat valet, & ligat etiā clerū cōtra plures.*

1 *Statutū ꝙ cogebat sub ditos ad mo lēdū in mo lēdinis dñi vel ciuita-*

STatutum ꝙ cogebat subditos ad molēdum in molendinis domini, vel ciuitatis in pręiudiciū molendinorum priuatarum personarum, quæ per hoc reddebātur breuioris vel forte nullius redditus, a[illegible] valeat quęsitū est, idēq; & in fornis q[illegible]bat, mouet quęstionē ꝙ malicijs hom[illegible]nū indulgendū non est. l. in fundo. ff. de rei vendi. l. 1. §. deniq; Marcellus. ff. de aqua pluui. arce. l. sed & qui data opera. ff. ex quibus cau[illegible]. maiores. l. 19. ti. 32. par. 3. etenim alteri ꝑ alterū nō debet iniqua cōditio inferri vt in pr. inst. de. l. aquilia sed cū ꝑ hoc reliqua molēdina fere inutilia reddantur huiusmodi exēplū admitti iniuriū videretur, & magis iniuriū ac impiū si id fieret in pręiudicium ecclesię, quę forte sua molēdina vicina habebat quę ꝑ tale statutū omnino aut fere inutilia reddebātur, & hac ī re quo ad ecclesiā cōis opi. esse videt̄, vt tale statutū propter pręiudiciū ecclesię nullius momēti sit ita resoluūt in col. Boerius decisiōe. 125. quidā dominus habebat & Aymon Crauet de antiq. temporum par. 4. vers. circa pręmissa. nu. 7. cum pluribus seq. fol. 178. Ias. in. l. ciuitatis col. 4. ff. si cert. pet. idem. Ias. in. l. quominus. ff. de fluminibus col. 29. q. 25. nu. 155 idem Ias. in. l. 1. col. 1. ff. de legibus Socin. cōs. 272. lib. 2. col. 4. Alexand. cons. 211. col. fina. lib. 2. Calderinus inter consilia Ancharr. cōs. 12. & collegiū bononi. ita cōsuluit vt patet inter cōs. Anchar. cōs. 13. Anchar. cōs. 155. & cōs. 298. Ancha. in c. 1. q. 11. de cōst. est cōis op. secūdū. Ias. d. n. 155. cū seq. & est cōis op. secūdū Boeri. vbi suprà. & secūdū Aymonē vbi sup. Sed cōtrariā partē vt etiā in lęsionē ecclesię tale statutū valeat, tenet Bal. inter cōsilia Ancha. cōs. 11. Calder. cōs. 21. eps ti. de cōstit. & illi cōsilio Ancharranus quoq; se subscripsit, seqtur Ias. sibi cōtrarius cons. 236. viso titulo quęstionis col. 3. vers. similiter laici lib. 2. idē Ias. cōs. 39. ad finem lib. 3. curtius iunior cons. 147. ad finem Decius in. cap. ecclesia sanctæ Mariæ de constit. nu. 53. vers. tertia conclusio suprà facta vbi refert & sequitur Ancharranum in. d. cons. 11. idē Decius cons. 269. consultus ab illustri. col. 4. n. 9. Ias. in. l. filiusfa. §. diui. col. 11. vers. tu vltra alios. ff. de legat. 1. Decius consi. 293. col. pe. ad finem idem Decius cons. 271. col. 4. & hæc mihi vid[illegible] receptior

opi.vt patet ex allegatis per Decium & Ias.vbi suprà.quàm & sequitur Aymon Crauetus vbi suprà.nu.14.

Et in hãc posteriorẽ partem proclivior sum, nã supposito ꝙ tale statutum conditum fuisset ab ijs, qui regulariter haberent potestatem statuendi vt infra probabimus,hæc pars probatur coacta ratione, nã *hic nullũ* negotium gestum est *inter* statuentes & ecclesiam qui de ea non meminerunt, aut vllã mentionẽ fecerũt, sed cum suis subditis duntaxat locuti sunt:ꝙ si subditi sponte sua huic statuto parere voluerũt vtilitatem reipublicę suæ insectãtes & à molendinis ecclesiæ abstinẽtes id ꝙ eis liberrimum est facere nõ est cõtra quẽ ecclesia vllã iustam querimoniã mouere possit, non quidẽ contra statuentes qui cũ suis dũtaxat subditis nõ etiã cum ecclesia vllũ negotium gesserũt nõ quoq; cõtra subditos quia ipsis à molẽdinis ecclesiæ abstinere liberrimũ erat cũ iura facultatis nullo tẽpore prę scribantur.l.aq̃.ff. quẽadmodũ serui. amitta.iũcta.l.quæcũq; gerimus.ff.de act.& obliga.l.quo tutela.ff.de regulis iuris, cũ enim statuendi potestas a iurisdictione descẽdat vt tradũt cõmuniter doct.post gl.ibi in.l.1.ff. de iurisdi.omni.iudi.Bar.& alij in.l. oẽs populi. ff. de iust. & iure.Socinus cons. 272.non prosequẽdo col.2. in pri. nu.3.
2 lib.2.& in iurisdictione reddenda quasi cõtrahi videatur.l.3. §. idẽ scribit. ff. de peculio, isq; contractus vel quasi inter statuẽtes & suos subditos non etiã cum ecclesia factus, gestusue fuerit ecclesia nõ debet cũ tali statuto quicq̃ cõe habere aut vllã mouendi querimoniã cõtra statuẽtes occasionẽ habere.Et si subditi qui antea suũ molẽdinum adibãt ab eo, modo abstinere cœperint, ipsa ecclesia videbit an cõtra eos querelam mouere possit ꝙ minime fas erit cũ ipsis abstinere liberũ omnino sit. Præterea liberrimũ est nobis rem nostrã meliorẽ face-
3 re etiã cũ dãno vtcunque graui alterius dũmodo id faciamus non vt illi nocere mus, sed vt nobis cõmodum faciamus nec est cũ quisquàm nobis dicere possit cur ita facia & ideo possumus ædificium vsq; ad cœlum eleuare etiam si luminibus vicini officiamus.l.altius.C.de seruit.l.si in ędibus eod.titu.l.cum eo.ff. de seruit. vrbanorũ prædiorum. etiãsi vicinus esset nimis fauorabilis persona, puta pupillus.l.altius cum sua glos.ff.si serui.vẽdi. Corrasius lib.3. miscellanearum.c.24.nu.3.Decius.nu.1.& Cagnolus.nu.4.in.l.nullus videtur.ff.de regul. iur.Aymon.cõs.84.nu.1.lib.2. Stephan. Bertran. cons.29.nu.2. lib.3. idem Bertrandus cons.234.nu.1.eod.lib.idẽ cons. 67.col.1.lib.2.ex quorum relatione apparet hanc esse cõmunem opi.Sic ergo in specie nostra tale statutũ cum principaliter fiat ad cõmodum statuentium firmũ erit nec iniurium videbitur etiãsi ecclesiæ noceat. Ad id autem quod dictum est de iniquitate & odio statuti, dici potest satis esse, vt aliquam habeat rationem, aut etiam occasionem,& (vt loquar cum Bald.in.l.lege. C. de legit. hęre.) aliquod motiuum. & statuẽtium volũtatem & autoritatem licet (vt idẽ dicit) contineat iniquitatẽ & idem propemodum dicit ipse Bal.in.c. ex rescripto. col. vlt. vers.& nota extra de iure. iur.nota iniquit quod statutũ quod habet in se rationem motiuam non dicitur esse sine ratione. Sed & quod plus est non potest lex infringi etiamsi non habeat rationem. vt dicit idem Bald.in l.non omnium.in princ.ff. de legib. per. l.prospexit.ff.qui & à quibus per quam etiam leg.dicit Innocen.in.c.irrefragabili in fin. de offi. ord. & omnes vbique sufficit sic statutum esse & vt dicit ipse Bald.in.dict.l.non omnium sufficit quod statuẽtes putauerint esse bonum & iustum & idem in.l.1.§.initium.ff. de postu.sufficit ait ita statuentes fuisse arbitratos.nã id pro rõne est ad quod allegat. Fede.senen. in sua quadam disput. & eius rei est optimus tex.in.d.§.initiũ in illis verbis quia moderatam hanc ętatem prætor ratus est ad procedendum in publicum & ibi gl.in verbo ratus dicit hanc esse mirabilem rationem. Qua de re per Ioannem fabrum in. §. ex non scripto inst.de iure natur.Calcaneus cõ si.3.Bal.in.l.Gallus.§.si eius col.2. versic.

Leges cõdere iuris dictiõis est cũ communi.

Nostris vti possumus etiã cum dãno alterius cum cõi.

secundo

ſecundo nota.ff. de lib. & poſthumis. Iaſ.conſilio.188.ſpectabilis ad finem lib. 2.Decius conſ.563. duo dubia ad finem l. non omnium.l. & ideo. ff. de legibus quibus in locis habetur omne ſtatutum eſſe tolerabile, dum modo non ſit aperte irrationabile, aut contra ius naturale vel gentium, ſed nihil tam naturale eſt quàm vt vnuſquiſque melius ſibi malit eſſe quàm alteri, vt Terentius ait, quinimo vt res noſtras tueamur hominem etiam interficere permiſſum eſt, & ſi id omnium facinorum triſtiſsimum ſit. §. 1.inſt.de iniuri.glo.communiter app.in l.vt vim. ff. de iuſt. & iure quanto ergo facilius admittetur, quòd vt melius mihi ſit quàm antea erat, poſsim intactis rebus ac perſonis alienis tale ſtatutum facere, præſertim cum in omni cauſa id tantum inſpiciatur, quòd principaliter agitur minime inſpecto eo quòd venit in conſequentiam. l. ſi quis nec cauſam ff.ſi cert.pet. vbi plura per Iaſ.& per eũdem in leg.neque quicquàm. §. vbi decretum col.6.ff.de offi. proconſ.glo.fin. in.c.quanuis de pact.lib. 6. & ibi Geminianus Iaſ.in.l. decem col. 9.ff. de verb. obligati. Quinimo nemo dãnum facit niſi qui id facit, quòd facere ius non habet ita ait.l.nemo dãnum.ff.de reg.iur.ſi ergo ius mihi eſt rem meam meliorem facere, id quę hominum naturali voto omniq; iuri cõſonat, quid ad rem quòd exinde alteri damnum contingat.certe id omni iure inculpatum videri debet, neq; vnquàm in re aut facto permiſſo vllus dolus ineſſe videtur.l.iniuriarum. §.1.ff.de iniur.l.nullus videtur.ff.de reg. iur.l.1.§.non fuit.ff.de dolo, nam etſi aliquando etiam rem meam eiuſq; præſentem ſtatum mutare in euidentem lę-

4 ſionem necem ac dãnum alterius non liceat ſicq; vetitũ ſit ædificare ad ęmulationem alterius & læſionem.l.1.§. deniq; Marcellus.ff.de aqua pluui. arcẽda Decius & Cagnolus in.d.l.nullus videtur.ff.de reg.iur.Paul.& alijs cõmuniter in.l.altius.C.de ſeruit.Ripa.in.l.de pupillo.§.meminiſſe.n.34.ff.de noui.oper. nunt.eſt q; recep.op.vt diximus alibi tamen id intelligitur dummodo id fieret

Noſtris Vti ſine cõmodo noſtro et cum dãno alterius nõ licet cũ cõi.

ſolum ad necem læſionem & ęmulationem vicini ſine vllo omnino cõmodo ipſius ędificantis, non ſic ſi aliquod cõmodum etiam minimum inde ſentiret, vt omnes ipſi fatentur & probat. d. §. deniq; & l.19.ti.32.par.3. nam & non deſunt qui teneant ꝙ etiam ad necem alterius & ſine vllo cõmodo ædificantis id facere liceat vt tenuit Alberi. in.d.l. altius & Angelus in.l.cum eo.ff.de ſerui.vrbanorum prædiorum quorum op. nimis dura eſt & nõ tenenda, ſed tamẽ omnes conueniunt, vt ſi faciebat ad ſuã vtilitatem licet incõmodum alteri exinde reſultet impedimento ei eſſe non debeat, ſic ergo & in ſpecie noſtra huic ſtatuto ꝙ bono conſilio, ad vtilitatem reipublicæ fiebat, impedimento eſſe nõ debet, ꝙ exinde alteri dãnum ſequatur, quinimo etiamſi omnino ceſſaret vtilitas faciẽtis (ſi tamẽ exinde ſequebatur vtilitas alteri amico forte cognato vel familiari ſeu auxiliari: cui ipſe rem gratam facere volebat) id permiſſum eſſet vtcunq; cum incõmodo alterius, vnde etiam poſt hęreditatem agnatis delatã, poteſt princeps dãnatum reſtituere qui excluſis agnatis ab illo iure iam eis delato eam hæreditatem capiet.l.1.§. filio. ff.ad Tertuli.vnde ſimiliter etiam poſt hæreditatem agnatis delatam, princeps & poteſt & ſolet ſpurium legitimare vt per.d.§.filio cum ſimi. tenuit Bar. & cõmuniter doct.ibi in.l.Gallus.§.& quid ſi tantum ad finem.ff.de lib.& poſth. dixi ſuprà.c.1.ad finem licet per hoc agnati ab hęreditate iã ſibi delata excludãtur, ſic ergo & in ſpecie noſtra id ſtatutũ valebit, vtcũq; eccleſię noceat cũ fiat prĩcipaliter ad cõmodum ſtatuẽtiũ, cũ & ꝙ fortius eſt valeret & ſi ad alterius tãtũ vtilitatẽ fieret. Intereſt enim noſtra alijs bñfacere arg.l.ſi pignore in pr.ff.de furtis & licet mandatarius nõ teneatur, niſi quãdo intererat & quatenus intererat mandãtis.l.ſi procuratorem.§.mãdati &.§.mandaui.ff.mand. tamen quàdo ad vtilitatem alterius mandaui intereſſe mea videtur quòd ille non careat eo cõmodo vt.l.1.ff.eod.& in pr.& §.1.inſt.eod.licet ſecus ſit in ſtipulationibus

De ead. re.

Legitimatio fieri põt cum dãno alterius cũ communi.

bus.§.alteri&.§.si quis alij inst.de inutil. stipu.l.stipulatio ista.§.alteri.ff.de verb. obl.vt plenius disseruimus alibi quia sti pul.stricte interpretantur.

Facit quia in re sua quilibet est moderator & arbiter,idemq; in omni iure suo.l.in re mandata.C.manda.etiã abutendo.l.sed & si lege.§. consuluit. ff. de pet.hęr.ibi dũ re sua se abuti putãt.l.1.§. & magis verb. ꝓdegit.ff. si qd in fraud. patro. quãto ergo facilius in specie nostra vbi statuentes potentia sua iureque suo non abutebãtur sed vtebãtur, facit quia nulli debet auferri aut minui rei iu risue sui vtcunq; disponendi libertas.l. nõ vsq;.ff.si qs aparẽ.fuerit manumi. id q; naturali iuri & rationi cõuenit.§.per traditionem inst. de rerum diui.l. pe.ff. de pact. l.ex facto in prin.ff. de vulgari. ibi auferret enim homini sanę mentis li beram rerũ suarũ.l.testamenti factionẽ facit quia iniurius nullus vnquã videt, eo quòd alteri dãnum dedit nisi & dãnum dederit & iniuriã.i.non iure dede rit dando operã rei illicitę non sic si dã num dedit dando operã rei à iure permissę vt in.§.1.& in pr.inst. de leg. aquili.& tenendo istã partem tũc ad omnia ea quæ pro contraria parte adducuntur longe facilior erit cõfutatio quã nostra enarratione aut contentione egeat. Illud autẽ aduertendũ est in respõsis eorum consiliorũ Ancharrani de quibus suprà mentionem habuimus, esse tale exemplum, ꝙ in fluuio qui iuxta ciuita tem Spoleti elabitur sunt plures domus molendinarię, quædam ipsius ciuitatis quædam vero Archiepiscopi & mos erat in vtrisque vt bladi duodecima pars pręstaretur dominis molendinorum:ci uitas impunitatem quandam quorundam vectigalium pollicita est ijs qui bla dum molendum ad sua molendina de ferrent quo magis hominum turba ad sua molendina confluerent,vnde euẽturum non ignorabatur molẽdina ecclesiæ raros homines adituros, & nihilominus tale statutum valiturum. longe procliuius faciliusq; est quàm in exemplo à nobis suprà defensato,nam intentio Archiepiscopi in contrarium contendentis tyrãnidem quandam hoc vero statutum aut ciuitatis pollicitatio be nignitatem sapiebat ac hominum auxi lium,per hunc enim modum conciues beneficio afficiebãtur cui Archiepiscopus inuidebat, quasi reditus sui minuerentur,ꝙ non abnegamus sed minuebã tur cum vniuersorum hominum illius ciuitatis cõmodo & vtinã omniũ principum & etiã tyrãnorum orbis reditus ita minuerẽtur.Quid enim si magnates pijssimi quo tempore annona aut frumentum carum est polliceantur singulos modios frumenti tenuiore precio se vendituros(vt quandoq; à sanctissimis pręsulibus factum videmus) nõ ne impedietur aliqua ex parte aut minuetur tyrãnis & improba ac inhumana duricies eorũ fœneratorũ aut publicanorũ aut aliorum hominum qui carius sæuiẽ te caristia ac penuaria frumẽtorum frumenta sua vendituri erant isthęc autem quis tam stupidus erit qui nõ videat simillima esse, & tamen illud Ancharrani exemplum cõmuniter receptum suprà esse ostendimus ꝙ mirandũ est,nec dicatur id factum videri ad ęmulationem nam id vel negandum est vel asseuerandũ non ad bonam modo verum ad optimam quoque ęmulationem factum videri,neq; enim alibi dolum bo num improbatum inuenies hic enim si dolus est optimus dolus est, qui aptius ac iustius, prudẽs ac reipublicę vtilissimum consilium nuncuparetur, sed & in eisdem consilijs Ancharrani, aliud exemplum est puta ꝙ ciuitas præcepit vt quicunq; portas ciuitatis subiret flumen ad molendum petiturus ad portas ipsius ciuitatis mercedem molẽdini sol ueret vt sic nec liberum esset molendina archiepiscopi adire.nec pensio merces præstanda ciuitati tenuior erat quã quę pręstanda esset molendinis Archiepiscopi adhuc tamen id statutum nocebit ecclesiæ nã siue tã iniquũ illud diceres vt subditos non posset ligare tũc ecclesię nocere desineret nõ qdẽ ex eo capite ꝙ ecclesię incõmodum esset,sed magis ex eo ꝙ ob sui iniquitatem etiã vim statuti habere desineret.ꝙ si id statutum

tutum neges esse iniquum sicq; firmes subditos tenere vimque statuti habere tunc ob læsionem ecclesiæ vel alterius nullibi scriptum inuenies, ꝙ eneruetur aut enim ea læsio tertij tam euidens ac iniqua fuit vt sufficeret ad talem legem vel statutum nullum reddendum quasi iniquum & intolerabile, & valere desinet, non tam ob dãnum illius tertij quã ꝙ omnis lex iusta esse debet alias nõ valet. c. erit autem lex. 4. dist. aut non erat ita iniqua, & non desinit vim legis habere & cum habeat vim legis dãnum illius in consideratione non est, nam pleręq; legum alijs nocẽt, alijs prosunt: sed parui facimus incõmodũ, vt plurimorum vtilitates sequantur, quid enim si lex iussit fures puniri? Quid si latrones? Quid si homicidas? Quid si falsarios? Quid si adulteros? Quid si veneficos? & similia? nõne id furibus, latronibus, adulteris, homicidis, falsarijs incõmodum est? Reliquis autem vtile? Quid si vetuit lex vestes sericas gestare? Vel forte eas auro & ostro decorare non permisit? Vel equos, aut arma, aut monetã à regni finibus extrahi ꝓhibuit? Isthæc omnia & similia nocent ijs, qui ex illius modi rebus aut negotiatiõibus victum quęrebant, eumq; viuendi modũ elegerãt. Quid rursus si iussit ne qſquàm mula veheretur? Sed oẽs equitarẽt, aut pedites ambularẽt? Iam oẽs mulę vilioris & fere nullius pretij erũt in dãnum dominorum earũ. Sed isthæc omnia & similia fere innumera habemus in libro pragmaticarum huius regni, de quarũ validitate, qui dubitaret, ineptire videretur: sic ergo & in specie nostra statutũ illud, ꝙ ob publicam vtilitaté principaliter fiebat, licet euidẽs dãnum cuidã vel quibusdã inferret, valere nõ desinit. Sed quid si tale statutũ non solũ ecclesiæ, sed etiã ipsis quibus vel eorum non paucis nocebat? eo ꝙ quidã eorũ distabant à molendinis ciuitatis lõgius, quã à molendinis ecclesiæ? Sicq; in eo eorũ conditio fiebat deterior, ꝙ remotiora molendina adire cogebantur, id quòd hodie in salinis regalibus contingit, an hoc casu tale statutũ valere desinat, & magis est vt adhuc valere nõ desinat: quia vt iam docuimus, statutum vt valeat, satis est ꝙ sit tolerabile, satisq; est similiter vt statuẽtes id putauerint esse bonum, & ꝙ longius aliquantulum ad molendum ire cogantur ciues, leue, modicũq; dãnum est, ac ideo non considerandum arg. l. scio. ff. de minoribus idq; modicum dãnum si cõferatur cũ vtilitatibus, quę ipsis ciuibus obueniunt ex eo ꝙ ditescat sua respublica, sicq; cessẽt vel minuantur impositiones, quæ pro publicis necessitatibus solent ciuibus indici certe apparebit facta commodi ac incommodi compensatione rectius veriusque commodum appellari posse, quàm incõmodũ. Deniq; cum tenuerimus etiam in dãnum ecclesiæ tale statutum valere indubitatum, ac plusquã manifestum erit valere in læsionem facilius eorum dominorum, qui alia molendina haberẽt, id quòd nominatim tenuit Aymõ vbi suprà & Nicolaus boerius vbi suprà. & ij fere omnes quos suꝑ pro hac nostra sententia retulimus, quã non minus receptam, quàm cõtrariam reputamus. Hactenus quando molendina ecclesię, vel priuatorum, quibus molendinis nocumẽtum fiebat, essent extra ditionem ac imperium illius ciuitatis, quæ tale statutum faciebat: quid autem si in suo territorio sita essent, & tũc Aymon negat ecclesię id statutum nociturum. Idemq; & in priuatis asseuerat dicens, quòd vt ab statutis iniquis, quæ in odium certæ tantum personæ facta fuissent, posset illa persona appellare, vt
6 tradunt ipse Aymon ibi & Bartol. in. l. omnes populi in. 5. q. pr. ad fi. ff. de iust. & iure idem in. l. fi. ff. de appel. recep. c. cum omnes & ibi Philippus Decius nota. 5. de consti. idem Decius in. c. consuluit. in. 3. de appell. col. 2. Alexand. cons. 190. lib. 2. ita quoq; à tali statuto appellari liceret ecclesiæ, vel priuato, qui sua molendina ibi haberet. Neq; ad rem (inquiunt) pertinebit ꝙ ob publicam vtilitatem possit fieri statutũ in necem, seu pręiudicium singularium personarum, vt tradunt Ias. in. l. 1. ff. de legibus col. 4. Angelus consilio. 63. nobilis miles dñs

Appellari potest ab statuto facto in dãnum singularis personæ cũ coi.

7 Raimundus Aymon de anti. temporū
4.par.versi.circa pręmissa nu.15. Bal. &
Fulgosius.in.l.1.ff.de legi.Angelus not.
in.l. impetrata. C. sententiam rescindi
non posse nā id aiunt procederet, quā-
do tam ingens dānum nō esset.Ego hac
in re aduerto statutum si *iniquū* est re-
spectu dn̄i molendinorum, longe ini-
iniquius esse respectu *ipsorum* ciuium,
nam grauior *compulsio* est in personā,
quàm *in rem* arg.l.in seruorum cum ibi
notatis per glo.& doct.ff.d.pœnis.sicq;
multo grauius ac durius est, ꝙ ciuium li
bertas quibus alterutra molendina adi-
re liberum erat constringatur, quàm ꝙ
nocumentum molendinis priuatorum
vel ecclesię aliqua exparte inferatur fa-
cit.l.1.&.2.ff.de homi.lib.exhi.l.1.§. quæ
onerandę. ff. quarum rerum actio non
detur & quę tradunt Bart. & omnes in
l.Stipulatione non diuidūtur. ff. de vb.
obligati dum aiunt ꝙ in obligatiōibus
facti,ideo non cadit compulsio pręcisa,
ꝙ hominem ad factum precise cōpelli
esset quid grauissimum & quasi species
quędam seruitutis: licet ad dādum cō-
pellatur præcise quia in dando cessat
molestia personalis, quæ adest in fa-
ciendo: vt sic pecuniarium dānum vt-
cunq; immensum leuius reputetur, quā
quælibet molestia personalis ergo gra-
uius ac durius videri deberet ciues cō-
pelli vt abstineant à molendinis eccle-
siæ,vel priuatorum, sicq; ciuium liber-
tatem constringere quàm dānum pecu
niarium ecclesiæ vel priuatis molendi-
norum dominis inferre. Vnde cum ob
hanc læsionem grauiorē, quæ respectu
ciuium vetitorum adesse videtur non
desinat valere lex illa prohibitiua, lon-
ge minus valere desinet ob dānum pe-
cuniarium eorum,qui molendina habe
bant.Præterea aduerto tale statutum in
dubitanter firmum esse per rationes su
pra memoratas & in eo tantum quæ-
stionem relictam esse, an ecclesiæ, vel
reliquis dominis molendinorū dānum
illatum sit, vel ex toto vel aliqua ex par
ter esarciēdum,& quidem si magna lę-
sio sit resarciri equum est argu.l.item si
verberatum in prin.&.§.1.ff.de rei vēd.

L. fieri pōt ad publicā vtil. etiam cum læsione quorūdam.

& quæ plenius alibi disseruimus.s.supra
c.1.etenim vt ciues publicis necessitati
8 bus subueniendis, suum conferāt ius est
vt ibi diximus per.d.l.item si verberatū
tradūt Bar.& omnes in proœmi.ff.vete
ris, at iniurium esset ac intolerabile, vt
cum iactura quorundam tantū ciuium
non etiam vniuersorum huic publicæ
necessitati subueniretur, nā vt vtilitas
vniuersorum est, ita re & ope vniuer-
sorum non etiam quorundam tantum
quærenda, ac parāda est: vnde dicebam
ꝙ in quibus causis princeps vel respu-
blica ex causa potest nostrum nobis au-
ferre(ꝙ accidit cū id publice vtile est)
dānum nobis aliunde recompēsandum
est, ne cōmunem omnium vtilitatem
vnius tantum iactura comparasse vide-
remur, diximus supra.c.1.hactenus cum
læsio immodica esset, ꝙ si modica quia
etiam si ciues talia molendina ecclesię,
vel priuatorū vetita nō adirent, adhuc
tamē nō deessent alij forte finitimi, qui
par fere cōmodum & lucrum talibus
molendinis delaturi essent, putarē non
esse necesse, vt quicquā reficeretur, arg.
d.l.scio.ff. de minoribus. l. si voluntate
C.de resci.vendi.l.altius.C.de seruit.

Omnia superiora intellige, quando
statutum factū erat ab eo, qui habebat
potestatem statuendi: quę potestas pē-
det à iurisdictione, vt per doct. in. d. l.
1.& per Barto.in.l.oēs populi.ff.de iust.
& iure nam si ille talem potestatem nō
haberet, aliud esset, sicq; aliud est quæ-
rere an id statutū valere desinat ex de-
fectu iurisdictionis: nam tūc siue equū
esset siue iniquum non valeret: aliud ve
ro quęrere an desinat valere ex defectu
iustitię & negamus ex tali defectu de-
sijsse in speciebus suprà memoratis va-
9 lere. Sed licet tale statutum valere te-
nendum sit: tamē ius cogendi siue sub-
ditos, siue alios ad certum molēdinum
ire ad molendum, quanto tēpore quæ-
ratur, satis dubium est, nec leuiter con-
trouersum an tempore etiā, cuius initij
memoria non sit acqratur, mouet quę-
stionem quòd iura facultatis nullo tem
pore præscribantur.l.2.ff.de via publica
l.proculus.ff.de dāno infecto. l. 1. §.de-
niq;

Reipublicæ necessitati bus subueniēdum cū iactura vniuersorū nō quorūdam tantū cum communi.

Præscribi nō pōt etiā tēp. immemoriali vt molendinū vel furnum inuitus quis adeat.

10 niq; Marcellus.ff.de aqua pluui.arcẽda l.ſi in meo fũdo.eod.ti.l.qui luminibus. ff.de ſerui.vrbanorum prędiorũ:ideoq; qui iure familiaritatis amicum lõgiſsimo etiam tempore recepit, eodem officio erga eundem amicum deinceps vti cogi non poterit, non magis quàm ſi tale beneficium nunquã contuliſſet vt ex cõmuni opiniõe reſoluũt Riminaldus Iaſ. Decius & alij in.l. ſi certis annis.C. de pact.per illum tex. Bart.Imola,Paulus caſtrenſis,& Alexandr.in.l. qui iure familiaritatis.ff.de acq.poſſeſsione Cinus in.l.1.& rurſus in.l.2.C.de ſeruit. & aqua ſequitur & dicit eſſe cõmunẽ opi. Couaſrub.in.c.poſſeſſor par.2. §. 4. nu. 6.de reg.iur.lib.6.facit optime. l. operis non impoſitis.ff.de operis liber.l.creditor.C.de vſuris, & hanc puto eſſe merã veritatem vt etiam tẽpore immemoriali nõ præſcribatur à me vt ſi quidam populus ſponte ſua per tale tempus molendinum meum iugiter molendi cauſa adibat,cogatur etiam in poſterum illud adire: verum ſi non ſponte ſua ſed neceſsitate coactus populus ille(in populo enim pono exẽplum , quia homo tanto viuere raro euenit)molendinum meum molendi cauſa adire & cœperat & perſeuerabat quia etſi ad aliud molẽdinum ire volebat vetitus fuit , an per tempus immemoriale pręſcriptio procedat? Idemq; in furnis panis coquen-

Præſcribi etiã tempore immemoriali hoſpitiũ non põt cũ cõmuni.

11 di cauſa adeundis ſimiliter quęritur, & magis eſt in his ſpeciebus & ſimilibus præſcriptionem immemoriali tempore contingere?iſta eſt vera & cõis opi. quam tenent gloſ.in.d.l.qui luminibus ſentit gl.in.l.1.C.de ſerui.& aqua. Abb. in.c.ſignificãte ꝑ illũ tex.de appel.Bart. Angelus & Florianus in. l. qui luminibus ſuprà.alleg.Iaſ.n.27.& ibi Ripa. nu. 132.in.l.quominus.ff.de flum.Balbus de præſcrip.in.4.par.5.par.prin. q. 5. Iaſ.in. §.ęque ſi agat inſt.de actionibus Aymõ Crauetus de antiq. par.4 . verſ. materia iſta.nu.99.Brunus aſten.conſ.56. Guido pape.q.298.&.q.531. Decius in.c.cũ eccleſia de cauſa poſſ.nu.50.idem cõſ.197. col.2.& conſ. 8. Cinus & Baldus in.l.1. C.de ſeruit.ſequitur & dicit eſſe cõmunem op.Couaſrub.in.d.c.poſſeſſor.§.4. par.2.nu.6.probatur in.l. hæc autem. ff. de ſeruit. vrb.prædiorũ facit tex.in.l.ſi creditor verb.ex cõſenſu à cõtrario ſenſu.C.de vſuris.l.opis nõ impo.a cõtrario ſenſu in verb.ex ſua voluntate.ff. de ope.lib.l.cum de in rem verſo eod.ti.ff.

Præſcribitur tempore immemoriali ius fa cult.à tẽpore coactiõis cũ cõmuni.

12 Sed poſtquã populus ille aut furnos meos coquendi cauſa, aut molendina mea molendi cauſa adiuit per tempus immemoriale an iam præſumatur ex tãto tempore,ꝙ retro iuerunt,iuiſſe ſemper non tam ſpõte ſua quàm ex neceſſitate.& Salicætus in. l.autoritatem. C. vnde vi Decius conſ.271. in caſu ad me transmiſſo de Hiſpania nu.14. &. nu.15. quem refert,& ita intellexit Couaſrub. vbi ſuprà tenuit cauſam neceſſariã poſt tempus immemoriale præſumi.ꝙ ipſemet Couaſrub.non ſimpliciter admittit,ſed ita demum ſi aliquę prohibitiones probentur, licet nõ retro à tempore immemoriali ꝓcedentes ſed ab hinc forte.30.vel.40.annis ſed vtrunq; ſuſpectum puto nec eam fuiſſe mentem Decij exiſtimo,quia ipſe in eod.conſ. nu.2. &.3.ait ea,quę ſunt mere facultatis, tũc demum poſſe pręſcribi,cum præſcribẽs erat non ſolum in quaſi poſſeſsione illius iuris (forte in flumine publico piſcandi) ſed etiam erat in quaſi poſſeſsione,ne quiſquàm alius de populo ibi piſcaretur,ꝙ hic non erat: nam ponimus quòd populus ille per tempus immemoriale conſueuit ea ſola molẽdina nõ etiam alia adire,eoſq; ſolos furnos non etiam alios adire, non tamen erat vetitum alio ire ad molendum vel coquẽdum:quinimo alio ire liberũ erat, hoc eſt non conſtabat ꝙ dominus ille furnorum vel molendinorũ eſſet in quaſi poſſeſsione,ne populus ille alio ad molendum vel coquendum ire poſſet, nec vnquam talis quaſi poſſeſsio libertatis impeditiua ex tẽpore etiam immemoriali præſumitur.Et deniq; illa cõis op. ꝙ iura facultatis ex tempore immemoriali non tollantur intelligenda eſt tam negatiue,quàm affirmatiue, vt ſiue populus per quandam viam publicam per mille annos nũquàm iuit, nihilominus

Præſcribi vt non poſſunt ius faculta tis tẽpore etiam immemoriali ita eo etiã tempore nõ præſumitur actus geſtus ex neceſsitate ſed ſpõte cõtra plures.

ire posit & ex diuerso vt si per annos mille per eandem viã ibit, nihilominus etiam per aliam ire liberum sit si nihil extrinsecus prohiberet. Neque ad rem pertinet. l. cum de in rẽ verso. ff. de vsuris vbi expluribus actibus positiuis pręsumitur obligatio, nã refert vtrum eos actus positiuos mea tantum gratia facerem vt tunc, nec per annos mille obligatio contra me præsumatur aut cõtra me præscribatur vt in. q. nostra. An vero tua tãtum gratia eos actus facerẽ? Et tunc contra me facile obligatio præsumitur & facile præscribitur.

13 Neq; obscura est harum rerum differentia, nam si ibam ad molẽdum vel coquendum certum est ꝙ hoc faciebam meæ vtilitatis causa, non etiam domini molendinorum aut furnorũ cui mercedem soluebam, sicq; cessat præscriptio seruitutis vel quasi seruitutis, quia nõ vt alteri, sed vt mihi inseruirem faciebam: sicq; ille non solum tempore immemoriali non videtur fuisse in quasi possessione seruitutis cõtra me, sed nec etiam momento temporis fuit. Et hanc puto esse meram veritatem, quę etiam probatur in. l. operis non impositis. ff. de operis libertorum & in. l. creditor. C. de vsuris licet præter Couasrub. Deciũ & Sali. suprà relatos idem & male tenuerit etiam Felinus in. c. cum in ferrariẽsis nu. 7. de const. post Ioannem And. in. c. peruenit de censi. & Ang. in. l. si certis annis. C. de pact. & Bart. in. d. l. cum de in rem verso. quos Felinus ipse allegat. Vnde si per mille annos aliqd feci mea tantum gratia, cessat contra me præscriptio vt dixi in exemplo de furno & molendino: ꝙ si tua tantum gratia, veluti si dabam par caponum singulis annis, tũc aut expressa erat causa obligatoria & legitima, & contingit præscriptio contra me. d. l. cũ de in rem. Aut expressa erat causa obligatoria sed non legitima, & non præscribitur. l. si certis annis. C. de pact. aut expressa erat causa gratuita & voluntaria & non præscribitur in futurũ. d. l. operis. d. l. creditor: aut nulla causa expressa erat: sicque dubitatur vtrum præstationes pręcedentes factę fuissent

Necessitate an spõte qñ quis fecisse præsumatur noua doctrina.

14 ex causa obligatoria, an vero ex causa voluntaria & tunc Riminaldus Decius & Ias. post alios ibi cõmuniter vidẽtur velle vt decẽnium non sufficiat ad causam obligatoriam in futurum pręsumẽdam etiamsi allegetur, & Molineus de contractibus. q. 20. & est cõmunis opi. vt patet ex relatiõe. Couas. in. c. possessor de reg. iuris lib. 6. part. 2. §. 4. nu. 2. licet aliud forte in tricẽnali tempore vt infra videbimus.

Causa obligatoria qñ præsumatur.

15 Quæ hactenus diximus de furno & molendino, procedunt, quando dominus furnorum & molendinorum in solo tempore immemoriali nitebatur nullum allegans titulũ: sed quid si titulum allegaret, & eum per tanti tẽporis præteritionem probare vellet? An sufficeret? Quòd firmat licet titubans Couasrub. vbi suprà qui tamen fatetur cõtrarium sensisse Petrum Iacob. in practi. libello de furno Cepola de serui. vrb. prędi. c. 50. Ripa. nu. 68. in. c. cum ecclesia sutrina de caus. pos. Aymon de antiq. par. 4. vers. materia ista. num. 98. qui omnes nihil aperiũt, sed tamẽ veritas est nihil iuuare tituli allegationem quoad hoc, nam titulus allegatus ex diuturnitate temporis licet præsumatur quando pręstationes annuę fiebant ob vtilitatẽ accipientis, vt in terminis. d. l. cum de in rem secus tamen si fiebãt principaliter ob vtilitatem dantis vt in. q. nostra. Nã qui ad molendum vel coquẽdum item arripit præstaturus magistro furni vel molendini mercedem, sua tantũ gratia non etiã illius faciebat, sicq; sibi non alteri seruiebat, & consequenter alter cõtra eum quasi possessionem seruitutis acquirere non poterat, est q; ratio ab alijs non pręuisa.

Titulus allegatus non præsumitur ex tempore etiã immemoriali cõtra eũ qui semp actus faciebat ad suam vtilitatem tantum contra nouiß.

Vnde si rector ecclesiæ cõsueuit habere certos coadiutores, quos nũquàm remouit, cum ei liberum esset eos remouere non præscribetur, cõtra eum scilicet Aymonem vbi supra Antonius Butrius consi. 3. col. 2. & cons. 51. quia iura facultatis non pręscribũtur secũdũ eos, quibus adde, & quia id fiebat ad eius nõ ad ipsorum vtilitatem, sicq; nõ illis sed sibi inseruiebat, & consequente illi cõtra

De ead. re

tra eum quasi possessioue seruitutis nō acquirebant. Et hac ratione dicebam ꝙ famulantes per immensum tempus siue priuatis personis, siue reipublicę nō præscribunt etiam tempore immemoriali ius ministrãdi inuitis dominis vel republica, quia non tam famulorum gratia, &c.

De ead. re.

16 Quid si locaui tibi fundū meum per vnum annū, & perseuerasti per annos triginta, sicq; tacite re conduxisse singulis annis videbaris vt. C. locati. l. licet cū simi. an præscripsisse videaris ius quasi perpetuę locationis, vt sic in posterum te etsi velim expellere, nequeam quandiu solitam pensionē præstare non cessaueris ꝙ Bald. firmat in. l. male agitur col. 2. vers. si vero conductio. C. de pręs. 30. annorum. idem ipse Bald. in. l. omnes eod. titu. col. 2. vers. exemplum colonus Angelus in. d. l. male agitur col. 2. Alex. in. l. item queritur. §. qui impleto in prima add. ad Bar. ff. locati. Bertachinus in suo repertorio verb. Colonus vers. 11. quę opi. omnino suspecta est, meritoq; improbatur ab Aymone de antiq. temporū parte. 4. vers. materia ista nu. 100. Nam est in primis contra. d. l. male agitur quę non recipit euasionem, estque contra. l. fin. C. de acq. pos. & est contra omnes rationes, nam contractus locationis fit mutuo vtriusq; contrahentis consensu vel expresso vt in. l. consensu in pri. ff. de act. & oblig. & in pr. inst. de oblig. ex consensu vel tacito vt dd. legibus in tit. C. locati. & quatenus consensum fuit vtrinq; & nō vltra arg. l. si procuratorem. §. mandati. ff. mand. sed hic singulis annis consensus vtrinq; & inducebatur tacite, & finiebatur, rursusq; renascebatur vt. dd. legibus suprà addu. ergo cum ad annum tantum consensus ille sese porrigeret vt in simili per. l. 1. §. interdū. ff. de vsufr. accres. dū ait vsumfructum quotidie oriri, & quotidie finiri rursusq; renasci, sequitur talem cōsensum vltra annum porrigi non posse, præsertim cum sine possessione pręscriptio etiam per annos centum non procedat. c. sine possessiōe de reg. iuris: nec dubium sit quin colonus non sibi sed mihi tãtum possideret vt. d. l. male agitur sicq; semper integrã ciuiliter & naturaliter retinuerim possessionem, ille autem nullam ergo, &c. vt in. l. 1. §. per seruū qui in fuga. ff. de acq. poss. nec oporteret nudam illam coloni detentationem operari quicquàm vltra intentionem tam suã quàm ipsius domini. l. si quis nec causam. ff. si cert. pet. constat ergo ius illud perpetuæ conductionis neq; ex partium consensu quæsitū fuisse, neq; longe minus præscriptum videri posse.

Conducens per annos. 30. vniformi precio fūdū nō quærit ius in posterum conducẽdi inuito domino cōtra plures.

Redeundo ad quæstionem furnorū & molendinorum licet suprà tenuerimus valere statutū, vt ciues ad sola reipublicę molendina vel eius furnos molendi, aut coquendi causa non etiam ad alios furnos vel ad alia molendina possint accedere: tamen contrarium tenet & firmat cōmuniter teneri Couasrub. in. d. c. possessor de reg. iuris lib. 6. parte 2. §. 4. nu. 7. Soci. cons. 272. lib. 2. Ioã. Bap. de sancto Seueri. in. l. omnes populi. ff. de iust. & iure. Ripa. l. 1. resp. c. 11. Boerius decisione. 125. Bal. consi. 410. lib. 5. ꝙ ipsi intelligunt, etiam si tale statutum fieret ad ęrarium ipsius cōitatis augendum, quo casu contrarium tenent Iacobinus de sancto Georgio in tract. de feudis. q. 3. Aymon de antiq. parte. 4. vers. circa pręmissa nu. 4. cum seq. & alij non pauci quos suprà retulimus vt incertū sit mihi vtra harum opinionū receptior sit: sed hanc posteriorem partem esse longe veriorē non dubito, si ponas statuentibus statuẽdi ea, quę iusta forent, & vtilia, potestatem non defuisse, nam si talis potestas defuerit, non valeret statutum vtcumq; iustum, non magis quã si Rex Hispanus Regi Gallorum leges vtcunq; vtiles imponeret, aut contra vt suprà docuimus & tradit plene Decius post alios in. c. ecclesia sanctæ Mariæ de constituti. sin autem talis potestas & iurisdictio statuendi adfuit, & sic in eo tãtum quęstio est, an tale statutum vt iniquum valere desinat verissimum est valere vt suprà plene ostendimus, nam & principes & legislatores possunt ex causa nostrum nobis auferre vt plene diximus

mus ſuprà.c. 1. Et licet cum vni tantum de vniuerſitate res ſua auferretur precium eius rei ſibi dandum eſſet ne ſolus iacturam facere ad vniuerſorum vtilitatem videretur contra naturalem rationem.l.nam hoc natura.ff.de cond.in d.l.iure naturę.ff.de regulis iuris. Tamẽ cum vniuerſis de ciuitate dãnum ex ęquo infertur, vt hic ne mutuę viciſsim reſtitutiones fruſtra fierent, nihil reſtituendum eſſet: nec dubium eſt, quin tale ſtatutum & iuſtum ac vtile reipublicę eſſe potuerit (veluti ſi ciuitatis molendina non multum remotiora ęrant, quàm alia, & per augmentum ęrarij cõmunis deſinebãt ciues collectari & exigi.i.exactiones pati) & iuſtum in re dubia præſumatur nec quęuis etiam aperta duricies ad illud debilitandum ſufficeret, ſed ea demum, quæ intolerabilis eſſet. Veluti ſi nullum cõmodum afferret, dãnum autem graue inferret vt ſuprà oſtẽdimus poſt Andr.tiraq.de retr. in præfatione nu.75.

17 Domini tamen temporales aut perpetui Hiſpani, quales ſunt duces, comites, & marchiones: tale ſtatutum ad cõmodum proprium facere non poſſent, ad cõmodum tamẽ illorũ oppidorum, quę ſub ditione ſua ſunt, facere poſſent de conſenſu municipum, nam tunc ipſi feciſſe viderentur, ipſis aũt renitẽtibus non poſſet: vt per Couaſrub.vbi ſuprà.

Statutũ vt ciues inuiti furnos dñi adeant nõ ſita ducibus & marchionibus Hiſpaniæ.

18 Hinc apparet an ea ſtatuta, quę ſunt in oppido Valliſoleti, & oppido de Palacios, & in oppido Mutinẽſi del campo, & in alijs quã pluribus populis caſtellæ vt in eas vrbes vinum vendendũ aliunde tractum, quàm à locis iuriſdictionis talium oppidorũ, minime inferatur an valeãt & Couaſrub.vbi ſuprà tenet nõ valere quo ad eccleſias vel eccleſiaſticas perſonas illorum oppidorum: idem vult Thomas grãmaticus deci. 100. dicens ita iudicatum fuiſſe: ſed contrariũ vſu receptiſsimũ eſt in non paucis oppidorum Hiſpaniæ, ꝙ & in puncto iuris verius eſt, & reipublicæ conducibilius: nam cum clerus qui in hoc oppido cõmoratur, quaſi pars populi videatur, & cõmoditatem ac incõmoditatum publicarum non ſit expers, par eſt vt ſtatutis æqualibus regatur.l. ſecundum naturam de reg.iuris.nec dubiũ eſt quin tale ſtatutum vtile ſit. Nam ſi fines illius territorij abundabant vineis ſufficientibus ad victũ totius oppidi, & amplius ſi vina aliunde etiam inferrentur, non poſſent municipes vina ſua vẽdere, ſicq; id vtile eſt vineas habentibus, reliqs nõ ita id tamen ſufficit, vt ſtatutum valeat vt in ſimili per Crotum in.l.filius.f. §.diui.ff.de legat.1. col. 24. vbi Loazes. nu.424. Fredericus conſ.35. ſtatuto ciuitatis Cardi.cõſ.144. Felinus in.c.eccleſia ſanctæ marię de conſt.nu. 81. Aymõ vbi ſuprà nu. 23. Nam vt tale ſtatutum vtile reipublicę reputatur, quia prodeſt vineas habẽtibus, licet alijs non profit, ſed forte noceat: ita & reſpectu clericorum vtile reputabitur, quia prodeſt clericis vineas habentibus, licet non habẽtibus non proſit ſed forte noceat: nã cũ ſtatuta intẽtionaliter fiãt ad cõmodum l.1.&.2.ff.de legibus.c.erit autem lex. 4. diſti. licet reuera habeant ſe ad cõmodum & incõmodum, adhuc dicuntur fauorabilia: & ligant clerum, quia clerus hac in re tanquàm ciues vel pars populi iudicatur. Et licet aliquãdo per hoc poſsit ei euenire incõmodum: tamẽ plerunq; ſaltem intẽtionaliter cõmodum continget, vt notanter per Aymonem vbi ſuprà verſi. circa pręmiſſa nume.23. Ancharranus cõſ.61. iſta quæſtio Alex. conſil.41.lib.7. Decius conſi. 114. col.3. Iaſ.in.l.fi.col.pe.verſ. ſubdit Bald.C.de ſac.eccleſi. Decius in. c. eccleſia ſanctæ Mariæ de conſtit.nu.27.verſ.tertia concluſi. Itaq; leges & ſtatuta vtilia eſſe videntur re, & conſilio, re plerunq;, conſilio ſemper arg.l.1.ff.de legibus. Et clerus cum pars populi intelligatur, & cũ populo vitam ſimilem ducat, ſimilem ſentire debet in legibus diſciplinam. c. recolentes de ſtatu monachorum.

Statutũ ne vinũ in vrbem extra fines termini inferatur valet et ligat etiam clerum contra plures.

1 *Eccleſias non tenet. l. imperatoris cum cõmuni.*
2 *Ll.ſitæ in ti.de ſac.eccle. & in tit.de epiſcop.& cler.an valeant?*
3 *Eccleſiaſticæ rei alienatio an fieri debeat cum ſolennitate ciuili? noua declar.*
4 *L.ad inſtructionẽ.C.de ſacr. eccleſi. ligat etiam clericos*

clericos cum quibusd.contra plures.

5 Leges imperatorum generales,quæ de clericis mentionē non faciunt,si sint iustæ valent cum communi.

6 Leges tutelarum tenent clericos.

7 Leges contractus tenent clericos.

8 Leges de infamibus tenent clericos.

9 Leges imperatorum etiam de clericis expressam mentionem facientes si sint iustæ,nec reperiātur innouatæ, ligant clericos cum quibusd.contra communem.

10 Præsc.30.annorum de iure ciuili procedit cum scientia rei alienæ quod ius etiam hodie viget cōtra communem.

11 Præscribit.30.annis hæres rem legatam, etiam sciens contra Decium & alios.

12 Rapta bona raptoris,quæ quæsierat, non amittit per matrim.cum eo contractum dubium certamen.

13 L.limitans dotes puellarum tenet contra Hipo. cum Couar.

14 L.iubens ne filia nubat sine consensu patris,non valet cum communi.

15 L.iubens ne filia nubat patris consensu non petito,non valet cum quibusd.contra plures.

16 Lex ciuilis, quæ ex causa rationabili præsumeret contractum iuratum fuisse simulatum, valeret cum cōmuni. licet si omnem contractum iuratum simulatum præsumeret non valeret cum communi.

17 Clericus actor litigans sub iudice laico in respicientibus ordinem procedendi, subest legibus laicis cum communi.

18 Idem etiam in respicientibus decisionem causæ.

19 Clericus litigans sub iudice laico non appellat ab interlocutoria cum communi.

20 Clericus litigans sub iudice laico subest legibus laicis nō solum iuris communis, sed etiam particularis contra plures.

21 Clericus litigans coram iudice laico Hispaniæ tenetur leg.4.hic.all.contra Decium.

22 Clericus litigans sub iudice laico etiam indecisis sequitur leges profanas,cum communi.

23 Clericus litigans sub iudice laico sequitur legē laicam augentem probationem contra Calderi.cum com.

24 Clericus is lege laica vtetur quo ad dilationes cum Corn.contra Bal.& Abb.

25 Clericum hunc tenebit statut. quo libris mercatorum fides dabatur cum Corn.contra Abb.

26 Clericus ille suberit statuto cauenti vt causæ compromittantur contra Decium & Bal.

27 Idem si caueretur, vt non licet petere quòd laudum reduceretur ad arbitrium boni viri contra Decium.

28 Idem si caueretur, quod tale laudum haberet paratam executionem contra Decium.

29 Clericus actor subest legibus regijs.

Ex imperatoris, quæ specialiter de ecclesijs loquitur, vel de ecclesiasticis personis, vtcunq; fauorabilis sit,non valet ex defectu potestatis legislatoris,nō magis quā valeret lex Hispanorum, quæ Gallis fauorabilis esset,aut contra eos enim inuitos non teneret: vt enim beneficium non confertur in inuitum.l.inuito.ff.de regu.iur.& vt consilium vtcunq; saluberrimum nō obligat eum cui datur.l. cum pater.§.mando.ff. de lega.2. l. titio centum in pr.ff.de cōd.& dem. §.1. inst. mand.l.1.&.2. ff.eod. ita & talis lex vtcunq; salubris & vtilis quasi beneficiū consiliumq; cōmodum haberi debet quod non ligat eos, qui subditi nō sunt ita in specie in clericis & ecclesijs tenent cōmuniter doct.in. c.ecclesia sanctę Mariæ per illum tex.de constit. præsertim Abbas ibi & Felinus & Anto.&Decius nu.24.qui alios allegant.

1 — Ecclesias nō tenet.l.imperatoris cū communi.

2 Vnde omnes leges quæ habentur in titulo de sacr. ecclesi.& in titu. de episcopis & cleri.non habent vim legis ita Decius vbi suprà post Abb.ibi Innocētius in.c.1.de rebus eccles. non alienan. lib.6.& ibi Geminianus in gl.in verbo. tract.in fine Albe.in.c.nulli col.1.de rebus eccles.non ali.idem Abb.in. c. inter alia.§.præterea.2.de immuni. eccles.idē Abbas in.c.in præsentia de probati. col. 6.versi.ego in hoc dubito.

Ll.sitæ in ti. de sac. eccl. & in ti.de episco. & cler.an valeant?

3 Et ideo secundum eos solēnitas inducta per imperatorem in alienatione rei ecclesiasticæ per auth.hoc ius porrectum.C.de sac.eccles. non tenet sed licet vtrunq; cōmuniter receptū videatur: tamen non est simpliciter verum nam vt ius prætorium, & ciuile veluti in vnam consonantiam iuerūt, & quasi omnium bonorum socij quodāmodo videbantur:sicq; statutum inuentumq; ab altero,& approbatum,vel inuentum ab altero quoq; intelligebatur arg.§.sed cum paulatim inst.de testa. & fere per totum inst. de iure nat.ita quoq; & disposita per ius ciuile, per ius canonicū ex toto ac ex vniuerso approbata vidētur vt in.c. 1. &. 2. cum vtrobiq; notatis per

Ecclesiastica rei alienatio an fieri debeat cū solennitate ciuili noua decl.

per gl.& doct.ff.de noui opi.nun. vnde cum omnes pleræq; leges, quæ sitę sunt in titulo de sacr.ecclesi.& de epis.& cle ricis & nominatim.d.auth.hoc ius porrectum sint à iure canonico approbatæ & veluti hospitio quodam receptę, iam dubitari nõ oportet quin vim legis habeant, & in eo tantum quæstio erit an eam vim vigorem, ac viuacẽ spiritum ab imperatoribus, an vero ab ipsis pontificibus assumpsisse videantur: & magis est vt ab ipsis põtificibus cœpisse vi deantur, vt fere per totũ de confir. vtil. vel inuti.itaq; dicimus eas leges, vel earum plerasque etiam hodie vigere, non solum quasi vsu totius cleri paulatim taciteq; receptas, sed etiam quasi à pontificibus generaliter admissas. Et alterutrum sufficiebat nedum vtrũq;.§. ex nõ scripto inst.de iure nat.l.de quibus cum seq.ff.de legi.vnde suspectum etiam est ꝙ Decius vbi suprà post Abb. ibi & alios per eũ relatos ait dum negat seruãda esse iura ciuilia, quæ loquuntur de emphiteusi ecclesiæ, nam & ea seruãda sunt, vt pote non solum vsu gentium.i. totius clerici sed etiã canone generali

4 receptum. Qua ratione dũ Decius vbi supra.post gl.in.c.nouarum.16.q.1.Calderi.cons.2.ti.de cẽsi.Bar.in.l.ad instructionem. C.de sacr. eccles. Andr. sicul. cons.1.lib.3.& cõs.29.lib.4.quos ibi Decius allegat & Abbas.cons.3.lib.1.& gl. in.d.l.ad instructionem.dum inquã tenent ꝙ ad instructiones de quibus in.d. l.ad instructionem clerici non teneantur cõtribuere, suspectum est, quia & id vsu totius cleri approbatum, & in generalitate.d.c.1.de op. noui nunt. cõprehensum videtur. Quandoquidem nullo canone nominatim reperitur immutatum, præsertim cum ea res sit ratione naturali munita, quòd enim erogatum est & necessario, & ad vtilitatem vniuersorum per quàm iniurium esset, si quisquàm contribuere recusaret. Sicq; vellet ipse ditari & iuuari cum iactura aliena contra omne ius, & æquitatem naturalem.l.nam hoc natura.ff.de cõd. indebiti.l.iure natu.ff.de reg.iuris. Quę iniquitas longe remotior ab ipsis cleri-

L.ad instructionem. C. de sacr. ecclesi. ligat etiam clericos cũ quibusd. cõtra plures.

cis, quàm à reliquis esse debet: & ita in specie contra Cald. Decium & sequaces suprà relatos tenent Lucas de pena in.l.fi.in fine.C. de exact.tributorũ. lib. 10.Bellamera cons.45.consulis ciuitatis Guido pape.q.78.Ripa.li.2. responsorũ. c.20.nu.5.id ꝙ vbi necessitas postulabat receptum est per.l.54.ti.6.par.1. vbi idẽ tenet Gregorius lupus sentiens cõtrariã op.posse defendi, vbi opus illud publicum esset mere voluntarium, aut vti le tantum:nõ sic si esset necessarium ad idem.l.20.ti.32.par.3.l.1.ti.3.lib. 1. ordin. facit.l.ad portus.C.de oper. pub.l.absit. C.de priui.domus augustę lib.11.l.fi. C. de quib.muneribus lib.10.glos.in.c.non minus verb.releuandas de immuni. ecclesi.confirmatur ex his quæ in.c. præcedenti diximus.s.vt statutũ ne vinum forense in vrbe inferretur, teneat etiam clericos.

5 Infertur etiam ex supradictis an vera sit illa cõmunis opi. quæ habet quòd leges imperatorum, quæ generaliter loquuntur, nec nominatim de clericis aut ecclesijs mentionem faciunt si sint clero fauorabiles, & rationabiles, valeant & quidem valent ita Abb.in.d.c. ecclesia sanctæ Mariæ in.3.casu de cõst.& ibi Decius nu.27.Ancharranus in.c.1.eod. tit.Antonius in.d.c.ecclesia col.3. Host. in.c.fi.de solu. Alex.cons.121. viso themate lib.2.col.fi.Alex.cõs.122.viso pro-

6 cessu col.pen. lib. 5.& eod.lib.cons.123. col.fi.& est communis opi.Vnde ijdem doct.cõmuniter inferunt, ꝙ iura loquẽ

7 tia de tutelis minorũ valẽt etiam de iure canonico. Idem similiter cõmuniter inferunt, ꝙ iura loquẽtia de contracti-

8 bus, valẽt etiam de iure canonico, & similiter cõmuniter inferunt, ꝙ qui sunt infames de iure ciuili, infames quoque erunt de iure canonico.

9 Et in omnibus his speciebus, & simi libus aiunt hanc esse rationem: quia leges illę generaliter loquebãtur, nec nominatim de clericis loquuntur ꝙ Decius impugnat vbi supra, dicens non in eo vim faciẽdam esse, vtrum sint leges nominatim loquutę de clericis nec ne? Sed vtrum sint fauorabiles nec ne? quia

Leges imperatorum generalesquæ de clericis mẽtione nõ faciunt, si sint iustę valẽt cum cõs.

Leges tutelarũ tenent Decius.

Leges contractus tenent clericos.

Leges de infamibus tenent clericos.

Leges imperatorũ etiã de clericis expreßã mentione faciẽtes si sint iustæ nec reperiũtur innouatæ ligant

& cle

clericos cum quibusd. cōtra cōmu.

& clericis inquit priuilegium concedi potest. capitu. nouit de iudic. sed id Decij argumen. leue est, nam & beneficium à lege solet dari, etiam inuitis capitu. si diligenti de foro competenti. Et tamen absurdum esset dicere, quòd beneficium à lege ciuili datum clericis, non posset ab ipsis repudiari: iam enim esset species subiectionis. Sed licet ratio Decij non placeat, eius tamen opinio. contra communem sententiam in principali conclusione, & etiam in tribus illationibus suprà relatis verior mihi videtur, vt leges loquentes de contractibus, vel de tutoribus, vel de infamibus valeant etiam de iure canonico, id tamen non ideo fit, quòd loquantur impersonaliter: sed ideo quia omnes leges Imperatorũ, & vsu totius cleri tacite receptę & generalitatæ dicto capitu. 1. de noui operis nuntiatione, cùm similibus comprehensæ sunt & approbatæ. Quam etiam euenturum esset, licet nominatim dictæ leges de clericis loquerentur: & cum etiam ante ius canonicum scriptum leges Imperatorum starent, clerici, quia non poterant sine lege viuere, illis legibus sponte sua regebantur, nec vnquam postea ab eis discesserunt generaliter, imo à pontificibus fuerunt generaliter approbatæ: nisi in casibus, in quibus modo contrarium modo diuersum statuerunt, modo nouum ius crearunt. In reliquis autem id ius cõmune adseruauerunt, facit illud per me, reges regnant. Itaque ipsis clericis turpe esset incerto iure, & sine lege viuere more ferarũ argum. l. 2. §. exactis. ff. de origine iuris. sicque ipsi & ante conditum ius canonicum legibus Imperatorum vtebantur: & eis vti etiam post conditum ius canonicum perseuerarunt, easque leges veluti hospitio quodam receperunt. d. l. ca. 1. vt in simi. diximus in. §. 1. de succ. creati.

Ergo omnes leges ciuiles, quæ iuri canonico, vel iuri diuino, aut rationi naturali nominatim non repugnant, ab eodem iure canonico approbatæ intelliguntur: non solum vsu totius cleri, sed etiam generali pontificum constitutiõe: estq; vera & communis opinio, in quibus legibus mentio expressa non fit de ecclesia aut ecclesiasticis personis. At diuersum est secundum commun. opinion. suprà relatas, quo ad leges quæ specialem mentionem faciunt de clericis, vel personis ecclesiasticis, nos contra vt & in iis idem sit. Nec enim lex ciuilis, eo quòd nominatim de clericis meminerit odio sed potius laude, & gratia digna videri debet, & vtrobique, vt iam diximus, par ratio est, & vtroque casu leges vigere intelligo, non ex vi iurisdictionis, sed ex vi approbationis: vt in simili aliena iurisdictio approbatur in mille casibus relatis per tex. glos. & nouiores in. l. si conuenerit. ff. de iurisdictione omnium iudicum, & in. l. 1. C. eodem titulo, & alibi diximus, sicque apparet veram non esse opinio. Pauli Castrens. post Iacob. Butrig. ibi in. l. 1. ff. si certum pet. contendentis ius canonicum non omnes leges Imperatorum approbasse videri, sed eas tantum de quibus nominatim canones mentionem faciunt: sicque merito improbantur à Philippo Decio in dicto capi. ecclesia sanctæ Mariæ, nume. 27. versicu. non obstant iura. Nam & similiter Romani legibus Atheniensium, veluti hospitio receptis, vtebantur. l. 2. ff. de origine iuris, & Hispani Romanorum legibus, veluti hospitio receptis vtimur gloss. in capi. Adrianus. 63. distinct. idemque in gallis, & alia similia disseruimus libr. pri. de success. cred. §. 1. sic ergo & clerici Imperatorum leges sponte receperunt. capitu. 1. & 2. de noui operis nuntiatione. sed postquàm eas receperunt, iam eos ligant, non secus quàm si ab eis primordialiter essent inuentę. Nec quicquam refert, vnde originem traxerint, si modo iam à pontificibus autoritatem receperunt. l. non vnde. C. de non numerata pecunia: omnia enim nostra facimus quibus autoritatẽ impartimur, vt ait Iusti. in prima constitutione. C.

Præscr. 30. annorũ de iure ciuili ꝓcedit cũ sciẽtia rei alienæ, ꝙ ius ẽt hodie viget cõtra comunem.

10 Deniq; hinc apparet, an vera sit cõmunis illa opi. de qua per gl. app. in. c. possessor de regulis iuris. libro sexto, quæ habet præscriptionem etiam triginta annorum, non procedere cum mala fide, hoc est cum scientia rei alienæ, quæ quidem communis opinio quatenus habet cum scientia rei alienæ non procedere, suspecta est: nam non bene sequitur habeo scientiam rei alienę ergo habeo malam fidem, potui enim cogitare dominum permissurũ. Quod si dixeris, quod dominus præsumitur vetare. l. qui vas. ff. de furtis, replicabo id verum ad tempus, sed non pepetuo: nam ita præsumitur vsque ad annos triginta: sed postea præsumitur rem suam pro derelicto haberi velle, vel possessori velle concedere, ita Barto. communiter receptus in. l. cum quærebatur ad fin. C. vnde vi. estque ex mente. l. sicut. l. omnes. l. cum notissimi. C. de præscriptione triginta annorum. Itaque lex eam sinistram suspitionem vel præscriptionem ad tempus induxit, & post tempus reduxit ac reiecit, sicque cum bona vel mala fides pendeat ex animo possessoris, qui soli Deo notus esse potest. l. penult. C. de euictio. dum lex canonica in possessore, etiam post longissimum tempus præsumit malam fidem, potuit errare, dumque lex ciuilis post tale tempus longissimum præsumit bonam fidem, potuit similiter errare, ergo stante hoc dubio alterutra lex in suo foro probanda est, licet lex canonica præualeret, ciuilisque conquiesceret, vbi esset peccatum certum & indubitatum. Qua de re alibi latius, & per Decium numero. 25. vbi supra & plenius diximus infra libr. 4. capit. 77. & capit. 79. nume. 16. cum præ. & sequen.

Præscribit 30. ãnis hæres rẽ legatam, etiam sciens cõtra Decium et alios.

11 Hinc apparet, quid respondendum sit in illo articulo, cum quæritur, an hæres rẽ, quã legatã fuisse non ignorabat, posset præscribere? & quidem vbi hęres testamentũ occultasset dolo, ita quòd de legato nullam notitiam habuisset legatarius: & si post annos triginta mero iure non desierit currere præscriptio argument. l. final. C. de præscriptione longi temporis. gloss. communiter app. in. l. licet. C. de iure deliberandi. Tamen restitutionem dari legatario æquum esset iuxta communem opinio. Barto. & aliorum ibi. Cæterum si hæres nihil dolo fecit nec legatarius legatum sibi relictum ignorauit, non dubito quin hęres post triginta annos tutus sit: quia eo tempore omnis actio siue illa personalis sit, siue realis, siue mixta, finitur: vt in pri. inst. de perpet. & temp. act. l. sicut. l. omnes. l. cum notissimi. C. de pręscriptione triginta annorum. Neque hæres malam fidem habuisse videbitur, cum incertum sibi esset, vtrum legatarius agniturus esset legatum, an repudiaturus? præsertim cum nec legatum vnquam fuisse videatur repudiatione secuta text. optimus in. l. 1. §. vtrum autem cũ §. sequen. ff. si quid in fraudem patroni. l. si legatarius. §. final. ff. de legat. 1. l. si tibi homo. §. cum seruus, vbi gloss. & communiter Doctor. ff. eodem titulo. nec refert, imo paria sunt, quod legatarius expresim repudiauerit, vel etiã tacite sinendo tempus ad agnoscendum præterire. l. si quis filium. C. de inofficioso testamento in fin. iũct. l. cum quid. ff. si certum petatur. ergo si postquàm legatarius intellexit legatum sibi relictum fuisse, longissimum tempus præteriit, indubitanter hæres vtroque iure tam canonico quam ciuili tutus erit: licet contrarium & male tenuerit Decius in dicto capitu. ecclesia numero. 26. versicu. & circa illum textum. Post Paulum Castrens. quem refert in quibusdam consilijs. Nec his aduersatur, quòd Cumanus consilio 147. Domina contesia respondit, nam in suo casu hæres dolo occultauit legatum, quod legatarius petere cœpit simul, ac sibi relictum intellexit.

Rapta bona raptoris, quæ quæsierat, non amittit ꝑ matrimo. cũ eo cõtractum dubiũ certamen.

12 Sed an lex ciuilis, quæ virginem raptam vetuit nubere raptori, eiusque bona ipsi virgini raptæ contulit, sit iure canonico correcta, & correctam esse omnes admittunt quo ad hoc, vt matrimoniũ valere non desinat. Sed an lucrum

crũ bonorum, quòd à lege ciuili ad raptam ipso iure translatum fuit cesset matrimonio secuto, inspecto iure canonico, quemadmodum cessat inspecto iure ciuili, vt authentica de raptu mulie. §. superfluam glos. & communiter Doct. ibi in l. vn. §. etsi quidẽ. C. eo. titulo mouet quæstionem quòd si virgini raptæ, quæ raptori ex dispositione iuris canonici nubere potuit, illud lucrũ à lege ciuili auferat, ipsa tardior timidiorq; ad tale matrimoniũ contrahendum reddetur, & tamen lex canonica voluit, ne quòd omnino nuptijs impedimentum fieret, vt not. per glos. & omnes in l. j. C de institution. & substitutio. sed tamen, vt ibidem est communis opi. glos. & Doctorum, licet metu pœnæ, non possit quis remoueri à nuptijs contrahendis, aliud tamen est in lucro oblato. Adhuc tamen magis esse videtur, vt lucro non priuetur, nã illud lucrum semel sibi statim, post sui raptum à lege delatum fuit: & licet ab eo lucro postea per nuptiarum interuentum vetitarum priuetur vt. dd. ll. tamen illa pœna non fuit perpetua, sed temporalis: durauit enim, quandiu legis prohibitio durauit, non vltra, legis autem ciuilis prohibitio iam euanuit, per legis canonicæ permissionem superuenientem, sicque legis ciuilis habetur prohibitio pro infecta: ergo vt si re vera nunquam lege ciuili vetitum esset raptam raptori nubere per nuptiarum interuentum ipsa non lucro semel legitime quæsito priuaretur, sed potius forte laudaretur: ita & hoc casu cum ea legis ciuilis prohibitio iam finita fuerit, & veluti pro infecta, vel nunquam nata habeatur post legis canonicæ interuentum, consequens est vt mulier suum lucrum sibi retineat, præsertim cum correcta ratione legis ipsa lex correcta etiam videatur. l. vn. in pr. C. de caduceis tollendis, vbi plene per Corneum plenius per Andræ. Tiraquell. de causa cessante. Hic autem ratio id lucrum mulieri adimendi erat, ne nuberet, hodie autem id matrimonium non videtur improbatum, ergo cessat ratio legis ciuilis punientis seu pœnalis, præsertim quia si ipsa lex ciuilis cogitasset id matrimonium aliquando permissum futurum, verosimile est quòd hanc quoque pœnam reiiceret, vel minime apponeret, iuxta gloss. communiter ibi & vbique appo. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pactis. sicque pro cauto haberi debet id quod iureconsultus interrogagatus verisimiliter respondisset iuxta dict. gloss. communiter ibi approbatam, & ita in speciem quòd talis pœna hodie cessat, resoluit Decius in dicto capitu. ecclesia sanctæ Mariæ numero. 34. versicu. in quinto casu. glos. in capitu. de puellis. §. fina. verbo nullatenus. 36. quæstio. 2. post Abbat. in dicto quinto casu idem Abbas in capit. cum causam de rapto. idem in capit. j. de sponsalibus. Romanns in rubric. ff. soluto matrimonio, colum. 2. Frederi. Senensis consilio. 36. Decius numero. 11. in l. nuptias de regulis iuris. ff. Couarrub. in. 4. Decret. part. 2. capitu. 3. §. 9. Alexand. in l. Seius & Auger. ff. ad legem falcidiam. licet gloss. in capitul. cum secundum de hæretic. libr. 6. teneat quòd dicta pœna licet cesset de iure canonico in terris ecclesiæ, tamen probatur de iure ciuili in terris imperij. sequitur Ioannes Andræas ibi & Antonius in capit. 1. de sponsali. Salicetus in l. vn. colum. 5. de raptu virginum. C. Ioannes de Anania in dicto capitu. cum causam. Sed prior opinio verior est, quasi pœna à lege ciuili inducta, iam non solum ex dispositione legis canonicæ, sed etiam ex verisimili ipsius legis ciuilis mente & sententia euanuerit, vt iam ostendimus, licet & hanc vltimam partem quam impugnamus, tenuerit etiam Felinus sibi male constans in dicto capitu. 1. de sponsalibus, numero. 15. Pal. rubric. de donationibus inter virum & vxorem. in capitu. per vestras. 3. not. nume. 13. & alij quos refert Couarrub. vbi suprà. Qui tamen in eo fallitur, quod ex defectu potestatis legis ciuilis id descendere intellexit, cum non nisi ex defe-

ctu voluntatis descendat, vt iam ostendimus, & multis comprobat Decius in d. numero. 34.

L. limitans dotes puellarū tentet contra Hyppo. cum Couasrub.

13 Illud autem plane ridendum est, quòd Hyppolitus Marsilius singula. 589. scripsit, quo asseruit non valere legē, quæ modum dotibus asignaret, quem excedere fas non esset, sicque deduceretur non valere legem regiam, quæ comitijs Madritij habitis lata fuit: qua similis modus ac meta dotibus deffinita fuit, non quoque valere diceres similem legem à Venetis latam, vt refert Postellus de magistratibus Atheniensium capit. 33. mouetur Marsilius, quia vt sibi videtur est cōtra libertatem matrimonij, quasi facilius fœminæ maritos inuenturæ essent, si probe dotibus onustas eos quęrerent quam aliter, sed ipse non aduertit, quòd imo facilius eos inuenient tali lege lata, cum sic viri necesse habituri sunt sese abstinere ab immensium dotium postulatione, quę ratio mouit nostram legem regiā, & similes, quæq; & si fallax esset (quæ non est) non impediret, quin vim legis ea lex haberet, cum ad id sufficiat, vt legislator id putauerit vtilius esse, nec iuri naturali palam aduersetur, vt per Baldum in. l. non omnium. ff. de legibus plene per Tiraquel. de vtroque retract. in pręfatione numero. 75. merito ergo à Couasrub. vbi suprà, notatus fuit.

L. iubēs ne filia nubat sine consensu patris, nō valet cum communi.

14 Denique cum sit vera & communis opi. non valere legem ciuilem, qua caueretur filiam non posse matrimoniū contrahere sine licentia patris, vt per Alexandrum in rubri. colum. fina. ff. soluto matrimonio, per eundem in. l. Seius & Augerius. ff. ad legē falcidiā. per Decium numero. 36. in dicto capi. ecclesia sanctæ Mariæ de constitu. per Baldum in. l. nemini. C. de nupt. idem Bald. in capi. pe. de consuet. Francis. de Curte. consilio. 27. magnificus vir. Andræas Siculus consi. final. libr. 2.

L. iubēs ne filia nubat patris cōsensu non petito, nō valet cū quibusd. contra plure.

15 Tamen hæc communis opin. limitatur, vt aliud sit quando non cōsensum sed consilium duntaxat lex ciuilis exigeret, cum enim consilij requisitio nō inducat necessitatem, sed qui illud requirebat possit tali consilio sese accōmodare, vel ab eo si libuerit discedere. l. cum patr. §. mand. ff. de legatis. 2. l. Titio centum in pr. ff. de conditionibus & demonstrationibus. l. j. ff. mand. §. 1. instit. eodem. capitul. cum olim de arbitris, non videtur per hoc infringi contrahendi matrimonij libertas: ita Bald. in capit. statutum de hære. libro sexto, de quo & non iniuria dubitat Perusinus ibi licet Bald. sequatur Decius post Paul. Castrens. quem ipse allegat in dicto capitu. ecclesia sanctæ numero. 36. quorum opinionem suspectam esse duco, quia lex desiderat, ne quod omnino nuptijs impedimentum fiat. l. cum tale. §. rescriptum. ff. de cōditionibus & demonstrationibus, & hæc est vehementissima legis canonicæ intentio. capit. gem. cum similibus de sponsali. nec dubium est quin saltem quale quale impedimentum sit in talis consilij requisitione argumento. l. fina. in pr. & §. j. C. de bonis quæ liberis, & patet ad sensum ergo &c. faciūt q̄ traduntur per Emanu. in. l. cum tale rescriptum li. 6. ff. de conditionibus & demonstra. quid si statutum, vel lex Hispanorum diceret omnem contractum iuratum præsumi simulatum, & sane communis, & vera op. est quòd non valeret ea lex, at si diceret contractum etiam iuratum posse & debere ex causa rationabili simulatum præsumi valeret ex

Lex ciuilis, quæ ex causa rationabili præsumeret contractum iuratum fuisse simulatū, valeret cū cōmuni. licet si omnē contractum iuratum simulatū præsumeret, nō valeret cū communi.

16 communi opiniōe & vera, de qua per Decium in d. c. ecclesia nume. 41. qui plures allegat, & alibi plenius differuimus. Huiusque rei ea ratio est, quòd iuramentum non supplet consensus defectum. l. fin. C. de non numerata pecunia & simulatio inditijs probatur argumen. l. pen. C. de euictio. l. dolum. C. de dolo vnde si interfuit simulatio, sicq; defuit consensus necne? cum ex iudicijs colligi debeat, nihil hac in re habet immutare iuramenti interuentus. Verum hanc nouam legis Hispanæ præsumptionem vtcunque rationabilem sequi non tenerentur iudices ecclesiastici, nec etiam laici non

subditi, cum eos nō ligaret: & leges tā tum ciuiles Imperatorum, non etiam reliquorum regum, lex canonica approbauit dicto capit. 1. de operis noui nuntiatione.

17 In summa si clericus litiget coram iudice seculari in iis, quæ respiciunt ordinem procedendi legibus secularibus, nō etiam canonicis vti debet iuxta veram & communem opin. gloss. in cap. quod clericis de foro competēti, quā gloss. non communiter tantum, sed etiam ab omnibus nullo dempto approbatam esse firmat Decius nume. 42. in dicto capit. ecclesia.

Clericus actor litigās sub iudice laico in respicientibus ordinem ꝓcedēdi, subest legibus laicis cū coi

18 Et cum clericus actor teneatur sequi forum rei capit. cum sit generale & ca. licet. capit. ex tenore. de foro competēti, adeo vt etiam coram eodem iudice teneatur respondere in causa reconuētionis, gloss. in capitu. pr. verb. super suis de mutuis per eti. gloss. in capitu. at si clericis in verb. non tenet de iudicijs gloss. in capit. multi verb. seculari. secunda quæstione, prima. l. 57. titulo sexto part. j. vbi plene per Gregorium Lupum Marianus Socinus in dicto. c. 1. de mutuis petiti. nume. 24. cum plu. sequent. qui hoc varie limitat Decius in capi. at si clerici nume. 25. de iudi. & est communis opin. secundum Iacob. de sancto Georgio in. l. secunda. §. sed si agat nume. 4. ff. de iudi. idem Iacobinus in. l. qui non cogitur colum. 1. eod. titulo sequitur, & dicit esse communē opin. Petrus Dueñas regula. 102; cum inquam clericus teneatur sequi forum rei, & in eo foro necesse sit secundum ius ciuile vel Romanorum vel illius ciuitatis ius dici, vt in pri. inst. de obliga. ibi secundum nostræ ciuitatis iura, & in pr. inst. de officio iudicis. l. ius ciuile. ff. de iustitia & iure. l. omnes populi eodem titulo. §. sed naturalia quidem iura inst. de iure natu. necesse est similiter vt clericus ibi litigans eo iure vtatur, & cum prorogatio iurisdictionis fiat multipliciter capit. pe. fina. de officio delegati. l. si conuenerit vbi omnes. ff. de iurisdictione omnium iudicum: quasi sponte sua is clericus illius iudicis sub quo litigat, iurisdictioni sese submisisse videtur, nam & idem facere necesse habet homo gallus, cum Hispanum in sua iurisdictione conuenire vult, vel contra cum Hispanus hominem gallum in regione sua conuenire velit.

Idem etiā in respicientibus decisionem causæ.

19 Vnde infertur quòd si clericus qui conueniebat laicum coram suo iudice, velit appellare à sententia interlocutoria, non audietur, quia id iure tātum canonico non etiam ciuili iure permissum est: ita tenent communiter Doct. vt resoluit Decius in dicto cap. cum ecclesia. nume. 43. versi. ex pręmissa allegat Archi. in capit. non ita secun. quæstio. 6. & alios plures quòd ipse intelli-

Clericus litigans sub iudice laico nō appellat ab interlocutoria cū communi.

20 git non procedere quando appellaretur à sententia diffinitiua, a qua ex forma statuti appellari non liceret: tunc enim secundum ipsum Decium vbi suprà & secundum Aretin. in capi. quòd clericis de foro competenti, colum. 3. Post alios à Decio relatos iudex ille laicus secūdū iura canonica iudicare deberet, quòd à parte vt nobis videtur suspectum est, & contra tex. in pri. inst. de officio iudicis, vbi dicitur in primis illud obseruare debere iudicē ne aliter iudicet quàm secundum leges suæ ciuitatis: ad idem tex. in pr. inst. de obligat. ibi secundum nostræ ciuitatis iura facit. l. ius ciuile & l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. §. sed naturalia inst. de iure natu. quòd habet rationē, quid enim si iudex ille laicus suæ ciuitatis iura optime nouit, canonica autem iura nec summo digito attigit, & ita in specie tenet glos. in dicto capi. quòd clericis, licet Antonius & Areti. & reliqui aliter & male ibi sentiant secundum Decium vbi suprà, quid enim si secundum illius ciuitatis ius vel vni tātum testi fides adhibēda esset? aut quid si ex diuerso non paucioribus quàm quinque testibus fides esset adhibenda? aut quid si non fœminis sed masculis tantū? quid denique si pro furto nō manifesto nō dupli sed minoris? aut ꝓ manifesto nō quadrupli sed minoris aut pro rapina non tripli sed minoris pœna esset?

Clericus litigans sub iudice laico subest legibus laicis nō solū iuris cōis, sed etiam particularis cōtra plures.

in omnibus his speciebus & similibus, quę pertinent ad litis decisionem per absurdum esset iudicem laicum nō secundū suæ ciuitatis iura sed secūdum aliena iura iudicare compelli, id quod tam distat à mente, & sententia iuris quam distat solis occasus ab ortu, neć arbitror contrarium potuisse ius cano nicum inducere, etiamsi nominatim vellet ad dict. capit. quòd clericis responde quòd loquitur Parisius, vbi ecclesia & ecclesiastici iudices habebant temporalem iurisdictionem, alias secus vt ibi per glosam : & cum tenue-
12 rimus quòd etiamsi per legem ciuilem illius ciuitatis facultas appellãdi à diffinitiua esset sublata adhuc clericus coram tali iudice litigans eo iure vti deberet multo magis idem admittemus, & si statutum ibi esset vt non liceret appellare ab alio grauamine irreparabili, licet vtrunque pertineat ad causæ decisionem, quanuis cōtrarium teneat Decius: vbi suprà quã verosimile est idem responsurum etiam si ageretur de interlocutoria quæ haberet vim definitiuè, in quo & nos contrarium teneremus, & ita intelligo. l. 4. titulo de las appellationes libro tertio ordin.

Clericus litigans corã iudice laico Hispaniæ tenetur leg. 4. hic alle. cōtra deciũ

22 Denique generale est quòd etiam in his quæ pertinent ad ordinationem causæ, clericus litigans coram iudice seculari est iudicandus secundum ius ciuile, vel commune vel peculiare illius ciuitatis vbi lis erat: hanc tenet & firmat communiter teneri Corneus consilio. 114. quanuis per aspectum co lumna secunda in prim. libro secundo. & apparet esse communem opi. vt per Decium in dicto capit. ecclesia sanctæ Mariæ de constitu. nume. 42. & ab hoc nullus fere discrepat secundum eum, sed in his, quæ respiciunt causę decisio nem, an is clericus sit iudicandus secū dū iura canonica, an vero secundum ius commune vel municipale, quando litigat coram iudice seculari: & licet sint varię opin. vt suprà diximus, tamen communis opin. est eum vti debere iure ciuili vel communi vel mnnicipali, ita tenet Barto. in. l. 1. C. de summa trinit. & ibi Bald. Ioannes Andræas ad Specul. titulo de constitut. §. 1. versicu. & nota Hostiensis titul. de testament. §. qualiter versicul. verum & de consuetudine. §. fina. Antonius de Butrio, & Imola in dicto capit. quòd clericis de foro competenti. Sentit Florentinus in capit. cum venissent de eo, qui mittitur in possessionē, quos refert, & sequitur hanc partem communem dicens Corneus dicto consilio. 114. libro secundo nume. 4. nulla tamen iura allegat, sed sunt iura ab aliis non citata in. d. pr. inst. de officio iudic. & . d. pr. inst. de obligati. l. secunda. ff. de origine iuris. in pr. Facit dicta. l. secunda in. §. post originē, dũ ait parũ est enim iura in ciuitate esse, nisi sint q iura reddere possint: sentit enim magistratus nō aliter ius dicturos quam iuxta mores & leges suæ ciuitatis, quòd & inuit. d. l. 2. §. Seruius autē, Sulpitius dum ait turpe esse magistratui ignorare ius ĩ quo versatur, & sic ius suæ ciuitatis secundum quod iudicaturus est non secundum ius alienum, quod ius alienum & si ab eo ignoretur, innuit non esse turpe eò quòd secundum ius alienum iudicaturus nō sit: faciuntque alia iura suprà per me allegata, facit. l. 1. ff. quod quisque iuris quæ iubet æqualitatem in iudiciis probari, simile in. l. cum oportet. C. de bonis quæ liberis: ergo vt laicus si actor esset & clericum conueniret in suo foro & coram suo iudice ecclesiastico, iure canonico vteretur. capit. cum sit generale, cap. ex tenore. capit. quòd clericis. capit. licet de foro competenti, ita quoque si clericus hunc laicum coram iudice suo conueniat, iure illius & sic ciuili vti debet, vt sic illa sũma æquitas ac æqualitas iure naturæ debita, de qua in dicto titu. quod quisque iuris obseruetur.

Clericus litigans sub iudice laico etiam in decisiuis sequitur leges profanas, cum communi.

23 Ex his etiã infertur errasse Calderi. in sua disputatione incipiente, statuta ciuitatis, quem refert & sequitur Imola in. d. cap. ecclesia sanctæ Marię de constit. dum firmat, quòd si erat statutũ ne contractus paucioribus quam quatuor testibus,

Clericus litigãs sub iudice laico sequitur legē laicã augētē probationem contra Calderi. cũ Corn.

testibus posset probari & clericus ibi litiget coràm iudice seculari eo statuto non vtetur, cuius contrarium verius est ex supradictis, merito ergo à Corneo in dicto consilio.114.colum.2.notati sunt.

Clericus in lege laica vtetur quo ad dilationes cũ Cor. contra Bal. & Abb.

24 Infertur similiter suspectũ esse quòd Bal.in.l. omni innouatione. C.de sacr. ecclesi.& Panor.in. c. quòd clericis de foro competẽ. firmant scilicet quòd talis clericus nõ vtetur prę̃scriptione statutaria dum coram iudice seculari litigat, cuius contrarium ex superioribus verius esse apparet, sicq; non immerito à Corneo vbi suprà notati sunt.

Clericũ hũc tenebit statut. quo libris mercatorum fides dabatur cũ Corn. cõtra Abb.

25 Infertur similiter suspectũ esse ꝙ Abbas vbi.s̃.negat clericum vsurũ iure statuti illius, quo cauebatur libris mercatorum fidem adhibendam, cuius cõtrariũ ex supradictis verius esse apparet, merito ergo & in hoc ab Corneo vbi suprà notatus fuit.

Clericus ille suberit statuto cauẽti, vt causæ cõpromittantur contra decium & Bald.

26 Infertur similiter suspectũ esse quòd Bal.in.c.si clericus de foro competen. & Decius in.d.c.ecclesia nu. 45. versi.3. inferri põt post alios quos ipse refert, tenent.s.ꝙ talis clericus litigans coram iudice seculari non vtetur iure statutario, quo cauebatur vt causę cõpromitterentur, cuius contrarium ex superioribus verius esse apparet: subinfertur similiter suspectum esse ꝙ ipse ibid. firmat negans talem clericum vsurum iu-

Idẽ si caueretur, vt nõ liceret petere ꝙ laudũ reduceretur ad arbitrium boni viri contra Decium.

27 re statuti illius, quo cogebantur litigantes compromittere & præterea denegabatur facultas petendi vt laudum reduceretur ab arbitrium boni viri, nec (inquit) vtetur iure statuti quo caueretur tale laudum habere executionem paratam: sed in omnibus his speciebus

Idẽ si caueretur, ꝙ tale laudũ haberet paratam executionem contra Deciũ.

28 contrarium & verius est & forte receptius si credimus Corneo, vbi suprà & ad confirmationem istorum omnium facit: quia ęquale ius vtrinque est, nam & iure regio si laicus clerico decẽ promisit fecitque publicum instrumẽtum, quòd iure regio habet paratam executionem.l.3.titulo de las exceptiones libro tertio ordi. isque clericus laicum conueniat coram suo iudice laico, qui probabit ius regium illud instrumentum statim executioni mandabit. Sicque longè in hoc melioris conditionis erit clericus quàm foret laicus ille, qui si clericum similiter obligatum haberet eumque coram iudice ecclesiastico conueniret, id instrumentum non mandaretur statim executioni. l. si minor vigintiquinque annis cui fideicommissum. ff. de minoribus & ita iudice me milies fere probatum fuit: vides ergo vt clericorum conditio esse huiusmodi statutis melior fieri & põt, & solet: ergo si quando deterior fiat patienter tollerare id debẽt.l.secũdũ naturam.ff. de regu.iur.per totum.C.&.ff.de peri. & commo. rei vendi. aliter enim non essent ferendi vt in simili dicit. l. vn. §. his ita.C.de caduceis tollendis.in summa vide alia statutorum varia exempla per Decium.numero. 48. versicul. Quarto infertur in dicto capi.Ecclesia sanctæ Mariæ de constitut. Ex quibus vtilissime infertur quòd cum iure regio innumeræ leges communes sint

29 immutatę cum † clericus actor litigat sub iudice laico in omnibus illis casibus leges regias subibit nec secundum leges communes iudicabitur.

Clericus actor subest legibus regÿs.

1 *Ecclesiæ an noceat in acquirendis lex iubens omnia prædia esse tributaria? anceps pugna.*

2 *Ecclesiæ interest plus æquo non ditari.*

3 *Ecclesiarũ nocet iure regio lex iubens omnia prædia esse tributaria.*

4 *Clerici tenentur contribuere ad necessarias murorum & viarum refectiones.*

L. iubẽs oĩa prædia esse tributaria nocet ecclesiæ in acquirendis anceps pugna.

1 SI.l.iubeat omnia prędicta esse tributaria, nocebit ecclesiæ in acquirendis ita Barto.in.l. rescriptum in §.fina.ff.de muneribus & honoribus. nume.5.& ibi Alexan.& in eius additionibus idem Bartol.in.l.fin. C. de exactori tributorum lib.10. Ancharra.in capit.1.de immunita.ecclesiarum libro.6.idem tenet Bald.in.l. final. C.sine censu vel reliquis.numero.7.& hoc vult dicere gloss. in l.numerum in §. patrimoniorũ in verbo. pontifex.ff. de muneribus & honoribus. idem tenet idem Bald.in consil. 280. volum.2.

& hanc opinionem Bar. sequuntur alij Docto.relati per Philipp. Deci. in cap. ecclesiæ sanctę Mar.num.52. de consti. quam opi.latissime defendit Io.Mauri.in rub.l.vnicæ.pag.57.C.de mulieribus & in quo loco libr. 10. Sequitur & firmat esse communem opin. Aymon Crauet de antiq.temporum par.4. versi.circa pręmissa nume.10.fo.179.Curtius iunior consi.68.calcaneus.col.7.colum.10.versic. istam etiam opinionem Bal.consil.280.pręmisso statuto libr. 2. idem Bal.consilio.434. licet iudex versi.vtrum autem priores lib.3. post Innocentium,quem allegat in ca. postulasti de foro competenti,vbi idē tenet Abbas consilio.26.lib.1.Ias.consi.39.in præsenti consultat.col. fi. ad finē versi. nec obstat dum dicebatur hanc opin.tenet & firmat esse communem Socinus cōsi.12.ni fallor multum abunde libro. 4. Paul.Castr.in.l.fin. C. sine censu vel reli.Abb.in.c. quòd clericis de foro competen.idem in.c.non minus de immuni.eccles.

Contrariam opinionem tenet Iacobus Butr.in auth.Item nulla communitas.C.de episcop.& clerici. quam opinionem contra Bart. dicit esse communem Iason in.l.placet. suprà allegata in secunda lectura nu.21. eandē opinionē contra Barto.dicit esse communem.Feli.vbi latissime eam exanimat in dicto cap.ecclesiæ sanctæ Mariæ num.76. & eam dicit esse falsam Bald.in dicta.l.placet.& in.l.neminem. C. de sacro sanct. ecclesi.& in.d.authen.Item nulla communitas & in.d.l.fina. C. sine cens. Vel reliquis & in.d.consilio.280. Vbi dicit quod hæc est tutior opinio. Ludo.Roma.in.l.si publicanus.§.1.nume.7.ff.de publi.& vectiga.Abb.num.13. & Ioan. de Imol.nume.16.versi. an autem in.c. fi.de vita & honestat.clericor. pro qua opi.contra Bart.est.tex.in.l. 2. tit.3. lib. primo ordin.secūdū quosdam,& hanc partem sequitur Ias.in.l.fi.nume.24.C. de pactis per Imolam in simili, Romanum & Alexan.in.l.Stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb. obliga. per Angelum consilio. 24. per Fran. Ripam lib.2.de rescriptis.capi.20.nume. 6. Sed prior opinio verior videtur,nam de potestate legis ciuilis: quin omnia prædia ditionis suę potuerit facere tributaria, dubitandum non est argu. c. significatū de prębendis, & vt munus reale ordinariū posset priuatus rebus suis imponere.c.verum de condi.apposi.l. fin. C.de lega.l.quoties & fere per totum. C.de dona.quæ sub modo, ita & facilius idē poterit cōmunitas, vel vniuersitas & vt testator potest onera realia rebus suis imponere, vt.l.Vnum ex familia per totam legem, cum mille similibus.ff.de legatis secundo, & vt facere potest maioratum de rebus suis.Sicque res suas tam inter viuos, quam in vltima voluntate veluti vinculis alligare, vt ibi et taurina.l.17.&.l.44.ita quoque & facilius vinculis quibuslibet res poterūt per legē ciuilē alligari & affici: & vt lex induxit,quòd res furtiuæ, & vi possessæ vinculo aut vicio quodam affectæ viderentur, & cum eo transirēt ad quemcunque nouum possessorem vt in.§.furti. inst.de vsucap.l.vicia. C. de acquiren.posses. ita & facilius & vt per interuentū pignoris, vel hypothecæ quilibet priuatus potest res suas sic onere reali afficere, & cum eo transeant ad quemcunque, vt in omnibus titulis.C. & .ff. de pignoribus ita & facilius. Ad idem fere per totum. C. sine censu. vel reliquis & fere per totum. C. de agricolis, & censi. libro pri. Denique si postquam per talem legem omnia prædia essent facta tributaria, aliqua ecclesia, vel ecclesiastica persona allegaret se velle denuo noua prædia ab omni onere libera acquirere ad suum victum & vestitum,replicabimus ad honestum victum & vestitum satis eis superque esse decimas fructuum, quæ à Christi fidelibus clericis præstantur vt per totum de decimis. Nec dubium est quin pro vno clerico ī Christiani nominis regionibus, sint non decem modo, verum etiam centum, & plures homines laici, sicque si clerici exigant ex integro decimas fructuum, singuli clericorum tantum

tum

tum fructuum percipient, quantum decem, vel plures etiam laici, sicque longe plenius & affluentius quam laici victum, vestitumque habebunt, & cum ecclesia, ecclesiasticæque personæ reliquos Christi fideles, loco fratrum, & habere, & fouere debeant. ca. de reditibus. 12. quæst. 2. interq; fratres æqualitas sit seruanda. l. cum oportet in pr. C. de bonis quę liberis superest, vt tales clerici, qui fructuũ quos terra parit, ac reddit duplo, & etiam quadruplo plus quam singuli laici capiunt, contẽti esse debeant. Et cum ecclesia, ecclesiasticæque personæ, solum necessaria ad victum & honestum vestitum quęrere debeant, & præterea nihil. d. c. de reditibus. c. concesso. c. nulli episcopatũ. c. quatuor. 12. q. 2. & cum isthæc plus satis affluenter ex solis fructuum decimis eis suppetant, certè à proprietate prædiorum, omnino vel abstinere deberent, vel si non abstineant, saltem talium prædiorũm onera patienter ferre deberent. Quinimò cùm quod eis vltra victum & vestitũ superest, non sibi ipsis retinere, sed inter pauperes distribuere debeant. d. c. quatuor. d. c. de reditibus. d. c. nulli. Nonne risu & ludibrio dignum videbis, si Christi fideles per prius velint exhaustos & expilatos reddere, atque enudatos, vt eos postea cooperiant? Atqui satius vtiliusque esset,
2 intacta eorũ bona seruare, quam post homines enudatos ac exhaustos palliũ, vestesque repetere: vt in simili ait text. in. l. f. C. in quib. ca. in integrũ rest. nec. non est: & vt refert Sali. in rubr. C. de verb. signi. in Chronicis legitur, quod postquam per Constantinum facta fuit donatio ecclesię, audita fuit vox de cœlo, dicens, Hodie infusum est venenũ ecclesiæ Dei, significans non oportere ecclesiasticas personas plus nimio ditari, quasi quo magis ecclesia ditescit eò magis periclitetur: nã vt Horatius ait, & cellæ grauiore casu decidunt turres, feriuntque summos fulgura montes, & alibi Claudianus ait, Tolluntur in altum, vt casu grauiore ruant, & licet eam vocem è cœlo auditam, quam

Ecclesiarũ interest plus æquo nõ ditari.

refert Salicetus, non sit credẽdum, aut verosimile: tamen nullorum magis interesse videtur, quam ipsorum ecclesiasticorum plus nimio nõ ditari propter rationem modo signatam. Vt in simili dicebat iureconsultus in. l. diuus. ff. de mili. testam. & in. §. plane inst. eodem. 4. Pro hac. parte facit. l. professio. C. de muneribus patri. lib. 10. Facit. l. quia autem. §. j. &. 2. ff. quæ in fraudem creditorum. &. l. j. §. vtrum autẽ. ff. si quid in fraudem patroni. & multa quæ cumumulat Iaso. in. l. patre furi. ff. qui sunt vel ali. iu.

3 Et hæc pars iure regio approbata est in. l. j. tit. 3. lib. j. ordi. dum ait, E otrosi q̃ la heredad que fuere tributaria, en que sea el tributo apropriado a la heredad, qualquier clerigo q̃ la tal heredad cõprare, peche aquel tributo, ques apropriado y anexo ala tal heredad. Et Castellæ facilius hæc pars obtineret argu. quamplurium legum huius regni, quæ allegauimus & induximus in lib. j. de succ. cre. §. 3. nu. 3. vers. superioribus affinis est. Tenẽdo istam partem ad auth. Item nulla communitas. C. de episcop. & cler. auth. cassa & irrita de sac. eccle. C. resp. quod loquuntur in quæsitis, nõ in quærendis, secundũ Aymonẽ & Soci. vbi su. Quicquid enim nostrum est, id legis authoritate nostrũ est. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure cum ibi tradit. per gl. & doct. & vti virtute legum, quę modo vigent nostrum & esse, & seruari gaudebamus, ita quoque si virtute legũ, quæ postea factæ sunt, alius modus in rebus datus fuerit, id ęquo animo ferre debemus. Nec enim ferendus esset, & c. ar. l. vn. §. his ita. C. de cad. toll. Pro nobis etiam facit quia ad structionem viarum, & murorum, clerici debent cõtribuere.

Ecclesiæ etiam nocet iure regio, lex iubens omnia prædia esse tributaria.

4 Vt in. l. ad instructionem. C. de sacrosanct. eccle. & in. l. ad portus. C. de operibus pub. & in. l. absit. C. de priuile. domus augustæ. lib. 11. & in. l. fin. C. de quibus muneribus nemini liceat se excusare. lib. 10. glo. in. c. non minus in verbo. releuandas de immuni. eccles. de iure regio tex. in. l. 54. tit. 6. part. 1. & l. 20. tit.

Clerici tenẽtur contribuere ad necessariã murorũ & viarum instructionem, cũ multis contra plures.

E 5 32. part.

32.part.3.& in.l.1.tit.3.lib.1.ordi. Hanc traditionem ponit Lucas de Penna. in. l. fina. in fine. C.de exacto.tributo. lib.10. Fran.de Ripa in lib.2.c.20.num. 5.&.6. Hanc etiam opinionem tenent Bart. & docto. in.d.l. ad instructiones. C. de sacro. eccles. de quo latissimè & notabiliter per Aegidium Debellamera in cons.45.incipiente.Consulis ciuitatis Aluiniȩ Guido Papa.in.q.78.facit. d.l.1.tit.3.lib.1.ordinamen. per Fran.de Ripa.lib.2.de rescrip.c.20.num.6.Ias.in l.si ex toto in pri.nu.7. & num.10. ff.de legatis pri.Ias.in.l.placet lect.j. num.13. C.de episcopis & clericis, & Salicetus ibi in notab.vltimo. Etenim cum hac de re vtilitatem capiant clerici ecclesiasticæque personȩ,par est ne aliena iactura ipsi iubentur & garriant,arg. l.cũ oportet in pri.C. de bonis. quælib.l.nã hoc natura. ff. de condi. indebiti. l.iure naturæ.ff.de reg.iur.Contrariũ tamen consuluit Abb. in cons.3.in.1. volu.pro qua opinione est glo. in. d. l. ad instructiones, & ideò pro concordia est distinguendum,aut mœnia fiunt, seu reparantur ad ornatum ac pulchritudinẽ decorumque ciuitatis: & tunc procedit,vt quibusdam opinio illa, quòd ecclesia & clericus non tenetur. Aut vero propter certam necessitatem belli, & tunc æquum est, & minime iniuriũ vt sit.secus ita videtur sentire Cinus & Bald.in.d.l.ad instructiones,vbi dicunt quòd tunc sunt compellẽdi clerici per episcopum:allegant.c.1.de immunitate eccle.lib.6.& ita notabi.cõcludit Carolus Degrassalis,in suo regal.Franciæ, libro.2.Ius.6.pagina.255. in versic.cogi. & quòd plenè tradit Nicol.Boërius decisione. 125. Figuorolus de homodeis inter consilia Bal. consilio. 56.casus talis lib.3.Mattheus Afflictus deci.388.Ergo vt contribuere tenẽtur hoc casu ob bonum publicum, laicisque legibus, & statutis ob publicã vtilit. latis subsunt: ita quoque & hoc casu idẽ erit, vt subsint statuto, quòd ob publicam vtilitatẽ præcepit:vt omnia prædia essent tributaria. Et accipe nouissimam, ac coactam rationem, nam clerici, quatenus clerici sunt, contenti esse debent decimis,primitijs,& oblationibus,& cupere prætereà nihil: cùm id ipsis satis superque sit, si auri sacra fames eos nõ tenet. Ergo si prætereà à prædijs abstinere nolunt, sed ea habere, tam respectu prædiorum, quasi laici iudicandi sunt. Nam & Papa,licet sine vlla causa beneficia ecclesiastica possit clericis auferre patrimonialia:tamen bona non potest: quasi in ecclesiasticis bonis tanquã clerici,in patrimonialibus verò ferè vt laici iudicentur,vt ex communi opinione resoluimus.s̃.c.j. Sic ergo & in specie nostra, quò ad prædia patrimonialia ferè vt laici habendi sunt, licet quò ad decimas,oblationes,primitias,sacerdotia, & similia,vt clerici iudicentur& venerentur.

1 *L.ciuilis obligat in foro animæ cum communi.*
2 *Conscientiæ in foro tenetur reus pœnam ipso iure incursam restituere absque sententia iudicis, cum nostris contra nouiss.*
3 *Intell.c.cum secundum de hæret.lib.6.*
4 *Intell.l.44.tauri.*
5 *Declar.l.fi.tit.del consejo,lib.2.ordi.*
6 *Declar.l.2.tit.delos derechos delos secr.lib.2.ordi.*
7 *Declar.l.fi.tit.delos alguazi.lib.2.ordi.*
8 *Declar.l.30.tit.delos alcaldes,lib.2.ordi.*
9 *Declar.l.3.tit.delos escriuanos,lib.2.ordi.*
10 *Declar.d.l.3.*
11 *L.3.tit.delos alguaziles,lib.2.ordi.*
12 *Declar.l.4.tit.de los escriuanos de las audi.lib.2.or.*
13 *Declar.l.5.tit.delos escriuanos delas audi.lib.2.ordi.*
14 *Confiscatio bonorum cum inducitur ipso iure impeditur alienatio etiam in foro animæ, & contentioso, cum communi.*
15 *Declar.l.vn.C.ex delict.defunct.*
16 *Pœna ipso iure cum a.l.imponitur delinquens nõ facit fructus suos cum communi.*
17 *Pœna ipso iure irrogata debetur in foro animæ cum nouiss.contra communem.*
18 *Pœna cum imponitur ipso facto debetur in foro animæ contra nouiss.*
19 *L.3.tit.4.lib.1.ordi.*
20 *Pœna regulariter non debetur in foro animæ,noua declaratio.*
21 *Pœna conuentionalis debetur in foro animæ contra nouiss.*
22 *Intell.c.1.&.2.de adulteri.*
23 *Virginem deflorans quòd in animæ foro eam dotare non teneatur contra nouiss.*
24 *Pœna legalis quæ non irrogatur,ipso iure præscribi potest.*
25 *Pœna ipso iure incursa,an præscribi poßit noua op.*

26 *Præscribi*

26 *Præscribi mala fide non potest bona ipso iure amissa contra nouiss.*
27 *Declar.l.3.tit.1.lib.1.ordi.*
28 *L.5.tit.1.lib.1.ordi.*
29 *Declar.l.7.tit.1.lib.1.ordi.*
30 *Declar.l.8.tit.1.lib.1.ordi.*
31 *Declar.l.21.&.23.tit.3.lib.1.ordi.*
32 *L.22.tit.3.lib.1.ordi.*
33 *Declar.l.1.tit.7.lib.2.ordi.*
34 *Declar.l.2.tit.delos alguaziles,lib.2.ordi.*
35 *Declar.l.21.eodem tit.*
36 *Lex ciuilis an obliget in foro animæ? & declar.legũ quarundam ordi.*

L.ciuilis obligat in foro animæ cum communi.

1 LEX ciuilis obligare potest
in foro animæ, quia leges
feruntur authoritate diui-
na: nã caput.8.prouerb.ait,
Per me reges regnãt,& cõ
ditores legũ iusta decernũt.facit.c.2.de
maiorit.& obed. c. quo iure.8.distin.c.
quod pręcipitur.14.q.1. & ad Roman.
cap.13.tradunt.Bar. & communiter do
ćto.in. l. siquis pro eo col.4. ff. de fide-
ius. & nouissimi.in.c. cum cõtingat de
iureiur. gl. in.c. quæ in ecclesiarum de
constitu.Bal.in procemio feudorũ,nu.
6.Ias.in.l.nemo potest.ff.de leg.j. num.
106.Bal. Barb. & alij communiter in.d.
c.quæ in ecclesiarum.Abb.Felin.& alij
in.c.j.de constitu.vbi Decius nu.17. cũ
sequẽtibus Inno. & Abb.in.c.quia ple-
rique de immunitate ecclesiarũ, Abb.
in procemio rex pacificus.col.4.Floré.
pri.part.tit.18.c.vnico.§.2. Thom.12.q.
96.articu.4.quos ferè refert & sequitur
Disertus Didacus, Couar. in.4. decre-
talium part.2.cap.7.nu.8.intellige tamẽ
quòd habet potestatem obligãdi in fo-
ro animæ, non tamen semper obligare
vult latè Tiraque. de vtroque retr. in
præf.num.73.qui plures allegat: cogita
tamẽ quia &.j.repetã. Retẽta tamẽ cõ
muni opinione existimãtiũ, vt.l.ciuilis
obligare possit in foro animæ infertur.

Conscientiæ in foro tenetur reus pœnam ipso iure incursam restituere absque sententia iudicis cum nostris contra nouiss.

2 Vnde quòd lex pœnalis, si pœnã ipso
iure inducit, ligat in foro animæ non a-
liter atque in foro contentioso, quò fit,
vt qui in crimẽ incideret.vbi.l.pœnam
irrogat ipso iure puta cõfiscationis bo-
norum, is nulla spectata sententia con-
demnatoria eam pœnam præstare, bo-
náque restituere in foro animæ tenea-
tur.ita Abb.in.c.dilecti de arbitris. An-
dręas, Tiraquelus in.l. si vnquã in ver-
bo reuertatur. C. de reuo. donatio.nu.
236.Felin.post Abb.ibi in.c.j.de consti-
tut.Felin.in.c. Rodulphus de rescript.
nu.38. Felin. in. c.in nostra de rescript.
col.2.Petrus a Belluga in speculo prin-
cipũ rubri.14.§. nunc. Videamus Bar.
& Imol.in.l.commissa.ff.de publica.Ci
nus,& Bal.in auth.incestas.C.de ince-
stis nupt.contrariã sententiam, vt pœ-
na legis exterioris nõ habeat vigorem
in foro animæ, tenent Didacus de Co-
uar.lib.4.decretalium,in.2. part. c.6. §.
8.nu.10.post diuum Thom.22.q.62.ar-
tic.3.& ibi Cayetanus Fortu.in tracta-
tu de vltimo fine illatione.18. Felin.in.
c. Audiuimus de simonia, Adrianus
quodlibetico.6.arti.1.mouẽtur ex.c. cũ
secundum de hæret.in.6. Vbi in pœnis
etiam ipso iure incursis ad earum iustã
executionem requiritur. Declaratio iu
dicis ergo ante talem declarationem
nõ tenetur, delinquens pœnam præsta
re facit, quod ait Bar.in.l.eius qui dela-
ratorem per tex.ibi. ff. de iure fisci. Fe-
3 lin.nu.37.in.c. Rodulph.de rescrip. sed
responderi potest talem iudicis senten
tiam ad auferendam à delinquẽte pos-
sessionem rerum propter delictum a-
missarum requiri. Non autem propte-
rea sequitur, quin reus ille in animæ iu
dicio pœnã præstare teneretur, cessan-
te etiam sententia iudicis. Nam apud
rempublicam, vel principem qui faci-
norosos persequitur. Non antea certũ
est facinus admissum fuisse, quàm si de-
claratum fuerit per iudicis sententiam:
cæterùm id certum est apud Deum, &
apud ipsum delinquentem etiam ante
iudicis declarationem. Vnde quo ad o-
bligationem quæ in interiore cõscien-
tiæ foro inter delinquentẽ & Deũ con
trahitur, minimè opus est iudicis sen-
tentia declaratoria, cùm id apud ipsos
magis declaratum, & indubitanter cõ-
pertum esset. Licet talis declaratio ne-
cessaria esset, quò ad principẽ, vel rem
publicã, qui anteà facinoris huius signa-
ri fuerant. Deinde mouẽtur ex lege fi-
nali.§.sin verò.C.de iure de lib. & in.l.

Intell. c. cũ secũdum de hære.lib.6.

si quis

siquis in tantam. C.vnde vi, quibus legibus licet ipso iure pœna imponatur, tamen in foro animæ secundũ quosdã non debetur, quod parum me mouet, quia nec id expeditum est, vt alibi diseruimus. Neque id materiæ nostræ affine est, & pro superiore opinione, vt talis pœna in foro animæ debeatur. Facit quia de potestate legis: quin rerum nostrarum possit nobis dominium ex causa & de merito nostro auferri dubitari non potest. Quemadmodum potest nobis cuiusque rei dominium concedere etiam ignorantibus, & etiam citra vllam possessionis apprehẽsionem, vt in.l.cum patr.§.surdo.ff. de leg. 2.l. à Titio.ff.de furt. quod & in iure possessionis etiam procedit, vt in.l.45. tauri.

4 De voluntate autem legis similiter dubitari nõ potest, quia voluit vt cùm primũ facinus admitteretur, statim pœna irrogaretur, licet in foro contentioso pœnæ executio non possit non recipere aliquã dilationem, cùm manu hominis facienda sit, quæ dilatio cessat in foro animæ & conscientiæ, quæ cùm primum læsa est, statim malefactorem scientem obligat apud Deum huius facinoris, similiter non ignarum.

Intell.l.44 tauri.

5 Vnde infertur necessaria declaratio ad legem finalem, titu. del consejo del rey, lib.2.ordi. vbi variẹ pœnẹ imponũtur Senatoribus regijs, qui transgressores extiterint earum cõstitutionũ, quas ipsi peculiariter ratione, officij seruare tenẽtur, & subdit lex illa verba, En las quales penas dende agora cõdenamos a qualquier que en ellas cayere, ipso iure. Por manera que desde luego sea obligado in foro cõscientiæ a pagar la dicha pena, o penas en que cayere, sin q̃ aya, ni se espere otra condenacion, quãto quier quel delicto sea occulto. Quorũ verborum sensus est, vt cùm pœna infertur ipso iure, obliget in foro animæ continuò à tempore criminis admissi, citra vllam delicti detectionem, aut sententiæ declarationem, &.d.l.fi. hanc dirimit controuersiam.

Declar. l.f. tit.del cõsejo, lib. 2.ordi.

6 Infertur.3. necessaria declaratio ad legem secundam tit.delos derechos de los secretarios, lib.2.ordi vbi trãsgressoribus illius legis imponitur pœna ipso iure, & ait statim teneri ad pœnam prẹstandam in foro conscientiæ, citra vllã iudicis sententiam declaratoriam, quæ lex similiter dirimit hanc quæstionem.

Declar. l.2. tit.de los derechos delos secr.lib.2.ordina.

7 Infertur.4. necessaria declaratio ad legem fi.tit.delos alguaziles, lib.2.ordi. vbi postquam executoribus illius legis formam transgrediẽtibus pœna imposita fuit. Subdit hæc verba, En las quales penas desde luego los condenamos, por manera que sean obligados alas pagar in foro conscientiæ, sin q̃ mas sean condenados en ellas quantoquier que sea occulto. Quorum verborum sensus est, vt cùm pœna imponitur ipso iure, statim à tempore delicti debeatur in foro animæ citra vllam iudicis sententiã, quæ res similiter dirimit hanc quẹstionem.

Declar. l.f. tit.delos alguazi. lib. 2.ordi.

8 Infertur.5. necessaria declaratio ad legem.30.tit.delos alcaldes, lib.2.ordin. vbi iudicibus, qui legis illius transgressores fuerint, pœna imponitur ipso iure, & subijcit hæc verba, En las quales penas desde luego los cõdenamos, por manera que sean obligados a las pagar in foro conscientiæ, sin q̃ mas sean condenados en ellas quantoquier quel delicto sea occulto, Quorum verborum sensus est, vt cùm pœna imponitur ipso iure, statim à tempore delicti debeatur in foro conscientiæ citra vllam iudicis declarationem, quæ lex similiter dirimit hanc quæstionem, non secus quam s̃.all.

Decla.l.30. tit.delos alcaldes, lib. 2.ordi.

9 Infertur.6. necessaria declaratio ad legem tertiam, tit. delos escriuanos de las audiencias, lib.2.ordi. vbi tabellionibus illius legis transgressoribus pœna imponitur ipso facto, citra vllam iudicis sententiã in hæc verba, E qualquier escriuano q̃ cõtra lo suso dicho, o qualquier dello fuere, en qualquier manera que por esse mesmo hecho sin otra sentencia alguna sea suspenso del dicho oficio. Quorum verborum sensus est, vt cùm pœna inducitur ipso facto, nulla sententia opus sit, & licet ibi non exprimatur, intelligendumtamen est in foro

Declar. l.3. tit.delos escriua.lib.2. ordina.

etiam conſcientiæ ſtatim teneri, vt in reliquis legibus.š.citatis.

Decla.d.l.3.

10 Infertur.7.ſimiliter quòd in terminis d.l.3.ille tabellio ſic ſuſpēſus, tanquam priuata perſona iudicabitur, & conſequenter inſtrumenta ab eo confecta ſolennia non erūt, quia ritè ab officio ſuſpenſus, pro perſona priuata habetur, vt in.l.3.tit.delos alguaziles, lib.2.ordi. ibi y de mas que incurrā, en las penas en q̃ caen las perſonas priuadas, que vſan de officios publicos, ſin tener facultad para ello, y ſean auidos en ellos por perſonas priuadas.

L.3.ti.de los alguaziles lib.2.ordi.

11

Decl.l.4.ti. de los eſcriuanos delas audi. lib. 2. ordi

12 Infertur.8. ſimiliter neceſſaria declaratio ad.l. 4. tit. delos eſcriuanos de las audi.lib.2. ordi. vbi tabellionibus iudicum nobilitat'. (quos Hiſpanè allđes de hijos dalgo appellamus) ſi illius legis transgreſſores extiterint, pœna imponitur ipſo iure, vel ipſo facto, & tamen licet ibi non exprimatur, intelligēdum eſt in foro conſcientiæ eos teneri à tempore transgreſsionis, vt patet ex ſuperioribus: vnde ſubinfertur eos ſimiliter pro priuatis perſonis haberi, vt inſtrumenta ab ipſis poſteà confecta pro infectis habeantur, minuſque ſolennia iudicentur, argu.d.l.3. tit. de los alguaziles.

Decl.l.5. tit. de los eſcriuanos delas auds. lib. 2. ordi.

13 Infertur 9. quòd ſimilis declaratio ad l.5.tit.delos eſcriuanos dela audi.libr.2. ordi. vbi tabellionibus qui officia ſeminata exercuerint, ipſo facto pœna priuationis imponitur: & licet non exprimatur, intelligo à tempore transgreſſionis, eos ad pœnam in foro conſcientiæ teneri argu. ſupradictorum, & conſequenter ab eodemmet tempore, tanquam priuatas perſonas reputari, argu. d.l.3.tit.delos alguaziles, per quod d.l.5. vtiliter ampliatur: nam vt.j.dicam, quādo.l. pœnā imponit ipſo facto, vel ipſo iure illico debetur. Nec opus eſt ſentētia declaratoria, vt ex cōmuni opinione reſoluit Andræas Tiraque.in.l.ſi vnquam.C. de reu.don. verb.reuertatur, nu.267.cùm pl.prec.& ſeq.

Infertur ſimiliter.10.quòd ſi pœna à lege ipſo iure impoſita eſt publicationis ſeu amiſsionis bonorū, tunc ſtatim à tempore commiſsi criminis dominium rerum delinquentis ab ipſo facinoroſo ipſo iure abſcedit abſque vlla ſententia declaratoria, tranſuolatque in fiſcum, quia neque de voluntate, neque de poteſtate legis circa tam ademptionem quam tranſlationem horū bonorum dubitandum eſt, vt ſuperius oſtendimus, præſertim cùm lex operetur in momento temporis, vt in. l. ſi. ff. de cōd.inſt.& in. l.neceſſarijs.ff. de acq. hær.§.ſui inſt.de hær. qual.§.ſui inſt. de hęr. ab inteſtato. l. ſi is cui.ff.de lega.2. l. à Titio. ff. de furtis. l.cùm patr.§.ſurdo.ff.de lega.2.

Confiſcatio bonorūcùm inducituri pſo iure, impeditur alienatio etiam in foro animæ & contētioſo cum communi.

14 Vnde &.11.ſi poſt tale delictum bona eſſet alienata ab ipſo fiſco, liberè poſſent vendicari, vt à pleriſque ſcribentium receptum eſt, argu.l.commiſſa.ff. de publi.& vectig.Ioa.And.& alij in.c. cùm ſecundum de hæreti.in.6. Bald.in auth. inceſtas. C. de inceſtis nup. Bar. & Imola in.d.l.commiſſa, Bar.in.l.poſt contractum. ff. de donati. vbi Ioa. Hanib.in.2.tempore nu. 360. Decius conſ. 235.col.3. Tiraq.in.l. Si vnquam in ver. reuertatur.C.de reuo.donati.nu.267.

Vnde &.12.dolo feciſſe neque à peccato inculpatum eſſe videtur is, qui nō ignarus ſe id delictum commiſiſſe, propter quod pœna cōfiſcationis bonorū ipſo iure imponitur, bona ſua alienauit in fraudem certamque lęſionem emptoris, ſecundum Dida. Coua.in.4.decret.parte.2.c.6.num.9. poſt Siluestr.in verb.hæreſis primo.q.8.Ioa.à Medina, de reſtit.fol.4. col. 3. & alios quos ipſe allegat.

Decla.l.vn. C.ex delict. defunct.

15 Infertur ſimiliter & 13. vt licet regulariter delicta extinguantur morte delinquentis.l.1.&.2.C.Si reus vel accuſator.l.vnica.C.ex delictis defunctorum cum ibi notatis.c.a nobis.2. de ſentētia exco.c.cauſamque.2.qui filij ſint legitimi: tamen quoties à lege pœna amiſsionis bonorum irrogatur ipſo iure, tunc etiam mortuo delinquente id crimen tractari poteſt contra hæredes facinoroſi ad finem, vt fiſcus eis auferat bona delinquētis, iſta eſt communis opi. quā tenent Bal. Nouellus in tracta.de dote

parr.

part.12.nu.25.per.l.cõmissa.ff.de publi. & in.l.Cayus.ff.ad Silani.Bar. in. l.1. ff. de priuatis delict. & in. d. l. commissa. gl.in.l.3.§.quod autem ff.quod quisque iuris.vbi per Ias.post alios.Bal.in.l.vnica.C.de priuileg.dotis, Tiraque.in.l.Si vnquam.C.de reb.donat. in verbo. reuertatur. nu. 241. quos refert & sequitur.d.Didacus de Couar.in.4. decretalium.part.2.cap.6.nu.6.

Pœna ipso iure cum a. l.imponitur delinquens nõ facit fructus suos cũ communi.

16 Infertur similiter.14. vt si pœna ob delictum imponitur ipso iure, & bona delinquenti auferantur, tunc à die com missi criminis, iudex debet præcipere fructus etiam bonorum fisco restitui, arg.text.in.l.eũ qui in pri.ff. de ijs quib. vt in dig.& videtur communis opinio, vt per ipsum Didacum de Couar.vbi.s. gl.imminere in auth.de incest.nupt.§.j. vbi per omnes Tiraque.in.d.verbo.reuertatur, nu.219. Felin.in.c. Rodulph. de rescrip.nu.38.idem Felin.nu.31.cum sequentibus in. d. c. de quarta.Petrus à Belluga in speculo principum rubr.14. §.nunc videamus:nam cùm in foro cõscientiæ,vt iam disseruimus, delinquẽs teneatur ad restitutionem omnium rerum quasi sit in mala fide,necesse est vt ipsarum rerũ conditioné fructus quoque sequantur à tẽpore malæ fidei,veræ vel interpretatæ,vt in.l.j.C. de peti. hęredi.in.§.Si quis a non domino cum ibi notatis insti.de rerum diui.l. 1. &.2. ff.de pecu.

Pœna ipso iure irrogata debetur in foro animæ cum nouiss. contra communẽ.

17 Vnde apparet totam non esse illam sententiam quam communem vocitat Didacus de Couar.vbi.s.nu.10. versi.1. ratio.Post Abb.Felin.& Deci. in.c.j.de constit.quæ habet, vt pœna etiam ipso iure à lege irrogata non debeatur in foro conscientiæ, quòd neque in terminis iuris communis expeditum est, & per leges regias.s.citatas euidentius cõuincitur,& disserit plenè Alfonsus à castro,lib. 2. de iusta hæreticorũ punitione,cap.7.

Pœna cùm imponitur ipso facto debetur in foro animæ cõtra nouiss.

18 Vnde infertur quòd in quibus casibus lex ait pœnam committi ipso facto citra vllam iudicis sententiam,aut declarationem, tunc pœna debetur ipso iure,quod planè probatur in.l.fi. titu.3. lib.2.ordi.& in.l.2.tit.9.lib.2.ordi. & in l.40.tit.delos alguaziles, eod.lib.tenet Siluester in verb.Enphyteusis.q.2.licet nouissimè contrarium tenuerit dominus Didacus de Couar. vbi. s. versic.3. Hinc deducitur & quod ipse ibidẽ ait, leges regias.s.citatas,nimis duras & asperas esse,id nobis notãdum visum est, cùm vt iam disseruimus,illæ leges iustę sint, & quęlibet lex iusta præsumatur, vt disseruimus in.§.j.nu.13.de succ. cre. & in.§.2.nu. 8. præsertim cùm id quod nostrum est,plerumq; nostrum fiat authoritate legis positiuæ,vt in.§.singulorum cum pluribus.§.§.& titulis sequẽtibus insti.de rerum diui.vnde alia lege positiua nobis auferri potest, & licet quæsitum esset iure gentium adhuc,tamen per principem vel legem positiuã nobis ex causa auferri posset, vt diximus.§.j.num.48.in. d.tract. nec vlla iustior causa esse potest, quàm vt homines à facinoribus arceantur. Qua in re trãquilitas reipublicæ sita est,& quamobrem legum pleræque,præsertim pœ

19 nalium ferri intelliguntur,vt in.l.j.ff.de iust.& iu.l.1.&.2.ff.de legib.l.3.tit.de las leyes,lib.1.ordi.(cogita tamen propter id quod.j.dicam.) Neque ad rem pertinet,quòd id quod nostrum est, sine facto nostro nobis auferri nequeat. l. id quod nostrum.ff.de reg.iuris: nam delinquenti quod ob delictum aufertur, id facto, & consensu suo sibi aufertur. Nec me mouet,quòd ipse non huius animi fuerit,dum deliquit vt suum amitteret:sed vt animũ suum in alienis fortè rapiendis expleret: nam adhuc olim cõsensum præbuit, cùm lex publica de talibus facinoribus puniendis,lata fuit, quæ ab vniuersis de populo lata intelligitur.l.de quibus.ff.de legibus, & ab illo consensu tunc præstito, iam postea pœnitere nõ licuit.l. Sicut ab initio.C. de act.& oblig. præsertim cùm eius cõsensum requiri hac in re nullus dixerit, modò sanus fiet, præsertim cùm.s. ex communi, veráque assertione ostenderimus leges ciuiles obligare in foro cõscientiæ posse.Cogita tamẽ propter id quod.j.dicam.Illud autem dubium est,

L.3.titul.4. lib.1.ordi.

Pœna regulariter non debetur in foro animæ noua decia.

20 quo caſu pœna à lege poſitiua non infertur ipſo iure, aut ipſo facto, nec lex expreſsit, vt tranſgreſſor legis in foro conſcientiæ teneretur, aut condemnatus ſtatim citra vllam ſententiam haberetur, ſed ſimpliciter pœnam impoſuit, an legis tranſgreſſor in foro animę teneatur, ita vt licet crimen occultum ſit, ipſe ſuimet delator eſſe debeat, & ſunt qui putent ante vllam iudicis ſententiam ipſum delinquentem ſe ipſum deferre debere, etiamſi crimen occultũ eſſet, ita Felinus in.c.1.de conſtit. num. 43. Alij intelligunt demum poſt ſentẽtiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, licet executio facta non fuerit, teneri delinquentem in foro conſcientiæ cõtra ſemetipſum executionem facere, vt ſignificat diuus Thomas.2.2.q.62. arti.3. Tertij dicunt neque delinquentem ante ſententiam ſe deferre teneri, neque poſt ſententiam contra ſe ipſum executionem facere: ſed tamẽ iudici exequẽti non reſiſtere: vti exiſtimat Didacus de Couarub.in.4.decret.part.2.c.6. nu. 10.poſt Deciũ in.d.c.1.nu. 20. de cõſtit. poſt Adrianum, & poſt Caieta. 2. 2. q. 62.artic.3.quos ipſe refert. Et cùm de poteſtate legis dubitandũ non ſit, quin ſi velit, poſsit legum tranſgreſſoribus obligare in foro animæ propter ſalutẽ, tranquillitatem, incolumitatemque reipublicæ, vt ex præfatis edocemur. Reliquum eſt, vt ſtatus ſit cõiecturalis circa legis voluntatem, & magis eſt, vt de hominibus in interiore animæ foro obligandis ad animarum ſuarum internecionem, certamque damnationem, lex cogitaſſe non videatur, tùm quòd per talem animarum damnationẽ reipublicę tranquillitas non comparatur, aut augetur, tùm quia cùm id leges volunt illud exprimunt per aliquẽ ex modis.ſ.memoratis, vel per interuentũ iuramenti, argu.ff.de cõd.inſt.l. quædam in pr.ibi metu diuini numinis, arg.l.properandum.§.1.&.2.C.de iudi.& in omnibus titulis, qui de iuramento calumniæ, & reliquis iuramentis loquuntur, tum etiam quia quo ad Deum in re dubia lex nullum videtur obligare voluiſſe, argu.d.l.quædam vbi conditio iuriſiurandi à teſtatore appoſita, vt metu diuini numinis citius, perfectiuſque hæres præceptum impleret, ideò à lege remittitur, quod animaduertit lex, hominum quoſdam eſſe diuini numinis plus æquo timidos, alios autem impios, & religionis contemptores. Ne ergo aut impij in animarum ſuarum perniciem irruerent, aut perfidi, impijq; perfidiores efficerentur, ea lege per remiſsionẽ iuramenti proſpectũ fuit. Sic & in ſpecie noſtra veroſimilius eſt legem neminẽ voluiſſe in re dubia in foro conſcientiæ obligare, ne & qui ſunt diuini numinis admodũ reuerentes, plus æquo terreantur, & qui ſunt religionis contemptores, impij ac perfidi quaſi deſperati perfidiores fiãt, nam impius poſtquã in profundum peccatorum cecidit, cõtemnere incipit, & legem illam hãc ad rem nullus vnquam ſpeculatus fuit.

Pœna conuentionalis debetur in foro animæ contra nouiſsi.

21 Non ſic eſt in pœna conuentionali, in quam quis per conuentionis tranſgreſsionem inciderit, quæ iudice me indubitanter debetur in foro conſciẽtiæ, etiamſi ab aduerſario non petatur, non ſecus quam etiam aduerſario non petẽte, in foro conſciẽtiæ debetur, quòd ex cauſa mutui, vel alia ſimili acceptũ eſſet, & redditum non fuiſſet, quia cùm lege naturæ obligemur, ex omni conuentione, vt in.l.j.ff.de pact.l.j.ff.de conſti.pecu.l.non minorem.C.de tranſact. Supereſt vt ex conuentione pœnali naturaliter obligemur, nõ ſecus quam ex reliquis conuentionibus, & conſequẽter teneamur in foro cõſcientiæ, & ita tenet Ancharra.in regula poſſeſſor, tertia.q.de regul.iur.in.6. Felin.& Decius in.d.c.1.de conſti. Licet contrarium expreſsim notauerit Corn.conſ.69. lib.2. & conſ.55.lib.3. Rebuffus in.l. vnica.C. de ſentẽtijs quæ pro eo quod intereſt, quos refert & ſequitur dominus Didacus de Couar.in.4.decretalium, part.2. c.6.nu.11. mouentur eò quòd regulariter ad pœnã legalem quis non tenetur in foro conſcientiæ, quaſi idẽ ſit in pœna conuentionali: ſed iſtarum rerum ſimilitudo nulla eſt, cùm lex in re dubia in fo-

in foro animæ neminé obligare voluisse videatur, non sic in contrahentibus, quorũ vterq; alterũ omni iure obligare voluisse videtur, vt dictis legib. & in prin. insti. de oblig. cùm ibi notatis facit l. Siquis cũ totũ. ff. de except. rei iudic.

Intell. c. 1. & .2. de adulteri.

22 Deniq; dum ad pœnã legalẽ in foro animæ neminẽ teneri regulariter docuimus, inde infertur, vt in terminis. c. 1. & .2. de adul. dum ait viciantẽ virginẽ

Virginẽ deflorãs quod in animæ foro eam dotare nõ teneatur cõtra nouissi.

23 cogendũ esse eam dote cõgrua, donareq; is teneatur ad talẽ dotẽ in foro tãtum cõtentioso, non etiã in foro cõsciẽtiæ, licet Florẽ. par. 2. tit. 5. c. 6. §. 1. & Ioa. Bernar. in praxi criminali. c. 77. quos refert & sequitur Dida. de Coua. vbi. s. n. 15. tenuerint etiã in foro cõscientiæ, nõ quidẽ obligari ad integrã dotẽ, sed tamẽ quatenus ea mulier postquã viciata est, pluris eget ad inueniendũ virũ sibi coęqualem, quàm egeret si integra & illibata foret, id quod procederet, si talis mulier vim passa esset, aut dolo, vel metu subducta fuisset, quod raro accidit: cæterũ si spõtaneus fuit viri & mulieris cõgressus, vt plerumque fit, tunc vir ille nullatenus teneretur in foro animæ, neque ad rẽ pertinet, quòd mulieris conditio ad nubendũ deterior facta fuerit, viri autẽ minime: nam damnum quod quis spõte, suaq; culpa senserit, sibi & nõ alij debet imputari, vt in. c. damnum de reg. iur. in. 6. in. l. Si filius qui patri. ff. de vulg. ibi etenim ius dicẽtis propositũ est, liberos oneribus non sponte susceptis liberare: ad idem. l. iam dubitari in fi. ff. de hær. insti. ibi iam non vt necessarij, sed sua spõte hęredes extiterint ad idẽ. l. Si fidei. §. Si necessaria. ff. qui satis dare cogã. vbi in simili plura per Ias. & per Soci. in. l. conditionibus pupillus col. antep. ff. de cõd. & dem. Nam & similiter qui donat rem suã, licet damnũ sentiat, quia rę sua caret, tamẽ non videtur damnũ sensisse, tũ quia id fecit spõte, tum etiã quia beneficij debitorẽ adquisiuit. vt in. l. Si pignore in pri. ff. de furt. sic & mulier cõpressa, illũ virũ quodã modo sibi obnoxiũ reddidit, neque ita stultus sum, vt ignorẽ illi viro nihil emolumẽti accessisse pręter peccatum. Sed tamẽ negari nõ potest, quin moribus receptum sit, vt ille ei mulieri quã cõpressit, obnoxius intelligatur: & prætereà prior ratio spõtaneæ cõcessionis quã mulier fecit, per se sola sufficeret: nam qui spõte cõcedit, neque in toto, neque in vlla parte læsus videtur, & sic cessat omnis restitutio. vt in simili eleganter per Areti. in. l. qui superstit. ff. de acq. hær. Decius cõs. 181. & cons. 182. dũ aiũt, quod filia quę patris viuẽtis futurę successioni cũ iuramẽto gratis renũciauit, nõ potest prętẽdere se lęsam fuisse vltra dimidiã: & ita consulerẽ cõtra nouissimos. s. citatos, præsertim quia hæc pars mitior est, cùm passim innumeræ virgines viciẽtur, neq; quidquã eis offeratur, aut damnũ resartiatur ab earũ cõpressoribus, & quia qui donat, vel aliter cõcedit, & si lęsus fuerit, nil repetit à donatario, sic & ista mulier spõte viciata, & si lęsa fuerit, nil repetit.

24 Ex superioribus etiã infertur an pœna legalis pręscribi posset, qua in re si pœna nõ fuit statuta ipso iure, vel ipso facto, vera & cõmunis opin. videtur, vt pręscribi posset etiã cum mala fide, eò quod nõ debeatur in foro animę, vt per Ioã. Crotũ in. l. nemo potest. fol. antep. ff. de leg. 1. Balb. de pręscr. 2. par. 3. partis principalis. q. 13. & .14. Ab. & Felin. in. c. f. de præscript. quos refert, & sequitur Couar. vbi. s. nu. 16.

Pœna legalis quæ nõ irrogatur, ipso iure præscribi potest.

25 Non sic cùm pœna irrogatur ipso iure, quia cùm tunc debeatur in foro animæ, nullo tẽpore pręscribitur ab eo qui scit debitorẽ se esse, vt in. c. 2. de pręscri. lib. 6. licet hac in re nõ bene sibi cõstet ipse Dida. de Couar. vbi. s. quod nouissimè intelligerẽ, nisi delinquẽs qui ipso iure incidit in pœnã, ignoraret pœnam illã se debere in foro animæ, quia licet hæc sit ignorãtia iuris, quę in alijs rebus non tolleratur, lex, leges sacratiss. C. de leg. l. 1. tit. de las leyes, lib. 1. fori. tamẽ in hac materia præscriptionis tolleratur, & pręscriptio procedit cum bona fide, licet oriatur ex iniusta causa, vt est vera & communis opinio, vt disseruimus in §. 11. nu. 13. cum præcedentib. & sequẽt. in lib. de suc. cre.

Pœna ipso iure incursa an præscribi poßit, noua opi.

Præscribi mala fide nō potest, bona ipso iure amissa contra nouiss.

26 Vnde nouissimè infero, veram non esse eam sententiam quam tenuerunt Roma. Singulari. 477. Bertachi. in tract. de gabellis, part. 9. nume. 5. Abb. in. c. Eum nobis de præscript. quos refert & sequitur Didacus de Couarub. vbi. s. num. 16. dum contendunt bona, ob non solutum vectigal, ipso iure fisco delata, posse præscribi, nam id iure ciuili procedit, vt in. l. 2. C. de vectigalibus, non autem iure canoni. vt. cap. Vigilanti. & c. fi. de præscript. & c. 2. de præscript. in. 6. nisi vt nos interpretamur, præscribēs esset in ignorantia iuris, cogita quia nō firmo.

Declar. l. 3. tit. 1. lib. 1. ordina.

27 In summa dum diximus leges ciuiles obligare in foro animæ, idque intelleximus quantum ad potestatem, nō autem quātum ad voluntatem ipsarū, quasi regulariter non sit ex mēte & sententia legis ciuilis obligare in foro animæ, argume. d. l. Quædam in pri. ff. de condit. institu. licet obligemur in foro animæ, cùm id lex ciuilis expresit, aut verisimiliter sensit, & cogitauit. Inde infertur, an in terminis. l. 3. titu. 1. libr. 1. ordina. pœna ibi statuta contra eos qui corpus Christi (quod appellamus sanctissimum sacramentum) in triuijs cuiusque vrbis offendit, neque illud vsq; ad templum insequitur, & comitatur, debeatur in foro animæ, & magis est, vt in foro animæ nō debeatur, quia lex illa, vt in animæ iudicio deberetur, nō expresit, neque vt mihi videtur, id verisimiliter cogitauit, aut sensit. Vnde illius legis transgressor, neque ad pœnam, neque etiam ad mortale peccatū, vt ego interpretor teneretur, quæ lex in eo memorabilis est, quod etiam alienæ religionis sectatores, iubet corpus Domini venerari: nam & de Alexādro magno Plutarch. in apoph. refert, quod cùm summus sacerdos deorū alienorū ei obuius fieret, eū honorificè veneratus est: & similiter die dominica, opera fabrilia exercere vetantur Iudęi & Sarraceni, in loco saltē frequenti & publico, vt in. l. 5. tit. 1. lib. 1. ordi.

L. 5. tit. 1. lib. 1. ordi.

Declar. l. 7. tit. 1. lib. 1. ordina.

28

29 Vnde infertur an in terminis. l. 7. eod. tit. quæ sub certa pœna vetat mortuos lugeri, & fleri illius legis trāsgressor, ad illam pœnam in foro animæ teneatur, vel ad peccatū mortale, & magis est, vt neq; ad pœnā teneatur, quia. l. illa id nō expresit, neque vt arbitror, cogitauit, neque etiā ad mortale peccatū, quia id est pręter intentionē legis ciuilis, ar. d. l. quędā. ff. de cond. inst. & quia illius. l. prohibitio, & pœnæ impositio fundatur in præsumptiōe, quasi qui mortuos elugent, malè de fide sentiāt, quæ legis præsumptio in foro animæ non attenditur, vt disseruimus in. §. 2. nu. 11. & §. 1. nu. 25. & 24. de succ. cre.

Declar. l. 8. tit. 1. lib. 1. ordina.

30 Vnde in terminis legis. 8. eod. tit. quę certam pœnā imponit ei, qui moritur citra confessionem & sacramentorū receptionē, cùm id per tempus & valitudinem sibi liceret, dicebam hæredes defuncti ad illam pœnam nō teneri in iudicio animę, quia id. l. illa non expresit, neque vt arbitror, cogitauit, præsertim cùm nitatur in pręsumptione iuris fallace, quę non ligat in iudicio animę ad pœnam, neque ad peccatum.

Decla. l. 21. & 23. ti. 3. lib. 1. ordi.

31 Vnde & in terminis legis. 21. ti. 3. lib. 1. ord. quę certa pœna persequitur concubinas sacerdotū, quę non incesserint certo signo notatę & insignitæ, dicebā eas non teneri ad pœnam vel peccatū in foro animæ, quia neque id. l. illa expresit, neque vt arbitror sensit. Idemq; dicerem in pœna, quæ ipsis concubinis à lege. 23. eod. titu. imposita est propter contubernium habitū cum clericis, per quod leges illæ notanter limitantur.

L. 22. tit. 3. lib. 1. ordi.

32 Illud autem dubium est in terminis l. 22. eod. tit. vbi bona clericorum ad suos filios spurios peruenire posse. Vllo titu. (siue ille lucratiuus sit, siue onerosus) prohibentur, an si is filius in earum rerum possessione reperiatur, contra illius legis prohibitionem, teneatur in foro animæ ad peccatum, vel restitutionem illarum rerum, & magis est, vt per illam legm non teneatur, an autem per alias leges obligentur, suo loco dicemus.

Declar. l. 1. tit. 7. libr. 2. ord. & l. 2. ibid.

33 Infertur etiā quòd in terminis. l. 1. tit. 7. lib. 2. ordi. vbi cancellario pręcipitur, ne salarij nomine plus quàm à lege sta-

tutum est ferat, si contra fecerit, non tenetur ad pœnã ibi statutã in foro animę, quia id lex nõ expressit, licet ad restitutionem non iure ablatorum bene teneatur, vt alibi diximus. Verùm in terminis. l. 2. eod. tit. vbi pœna priuationis officij imponitur ipso facto, magis est, vt in foro animæ post transgressionem teneatur, statimque priuata persona intelligatur, argu. l. 3. tit. De los alguaziles lib. 2. ordina. Tenetur ergo in foro animæ illud officium amplius non exercere. per quod. l. illa ampliatur.

34 Vnde infertur declaratio ad legem 22. tit. De los alguaziles, lib. 2. ordinat. vbi qui debiti executionem petit, pro maiore summa quàm sibi deberetur, punitur pœna talionis, quæ quidé pœna in foro animæ secundum nos non debebitur, quia id lex nõ expressit, nec sensit, licet ad resartionem damni ea ratione illati in foro conscientiæ sine dubio teneatur.

Declar. l. 22 tit. de los algua. libr. 2. ordi.

35 Vnde & in terminis. l. 21. eod. tit. quę iussit, vt qui peteret executionem quãtitatis indebitæ, expensas executiones præstaret, dicebã illius legis transgressorem teneri in foro conscientiæ, si ab aduersario iniustè vexato solutę essent, quia ista est restitutio damni dati, quæ lex in eo memorabilis est, quòd inutilis petitio executionis vtilis est in damnum petentis. Simile in. l. Rem alienã, ff. de contrahenda emptio. Simile in. l. 2. ad fi. ff. Quibus vt indig. & in. l. Quidam in iure. §. f. Cum. l. seq. ff. de donatio.

Decla. l. 21 eod. tit.

36 Et eadem declaratio accommodari similiter potest ad legem. 19. tit. 6. & ad legem. 1. tit. 7. & ad legem. 3. & legem. 7 & l. 8. & l. 12. lib. 2. ordin.

Decla. legũ quarũdam ordi.

In summa habes text. egregium in. l. 2. tit. De los contadores mayores, & in l. 13. eod. tit. & in. l. 1. tit. De los contadores mayores de cuentas, quibus legibus quis in foro conscientiæ expressim obligatur, vt & attigimus. s̃. pollicentes eam rem nos hic fusius acturos. Ergo cùm quæritur an lex ciuilis obliget, aut obligare possit nos in foro animæ etiã ad peccatum mortale (qua in re. s̃. nu. 1. cum seque. ostendimus receptiorem partem, multis tamen repugnantibus, esse affirmatiuam, vt etiam tali lege in foro animæ teneamur) sunt tres articuli potissimum faciendi. Primus est, quãdo talis lex ciuilis erat bona, rationabilis, necessaria, iusta. Alter est, quando erat mala, iniusta, irrationabilis, superflua. Vltimus est, quando medium tenebat inter vtrumque, quam appellare possumus mediam, vel tollerabilem, vt in simili per iureconsultum in. l. f. ff. Pro suo. Primo casu cùm lex bona erat vel iusta, vel necessaria, vel rationabilis magis est, vt procedat communis opinio existimantium, vt ad eius obseruationem aliquando obligemur in foro animæ, quia vbi adest obligatio naturalis, ibi nunquam deest obligatio in foro conscientiæ, vt iam attigimus. Naturaliter vero obligari videmur, quoties iure gentium, vel iuris gentium ęquitate, vel ratione tenemur ad aliquid l. Is natura. ff. de regu. iuris. Nec dubium est, quin ad talium legum obseruationem iure gentium, vel iuris gentium æquitate, & ratione teneamur, vt in. l. Veluti. ff. de iusti. & iure. Ibi vt patriæ, & parentibus pareamus, sicque iure gẽtium, de quo ibi sermo est, patriæ obedire iubemur. Nec vllum patriæ præceptum, tam serium, tam graue, aut honestum est, tamque diligenter, ac religiosissimè, & inuiolabiliter obseruandum reperies, quàm præceptum patrię legis, vt in. l. 1. & 2. ff. de legibus, &. ca. Erit autem lex. 4. distinct. & . l. Dignũ, & l. Humanum. C. de legibus. Et vt ex omni contractu, non modò ciuiliter, sed etiam naturaliter, & consequenter etiam in foro animæ obligamur, vt in princ. institutio. de obligat. cùm ibi plenè not. & in. l. Sub specie. C. de postula. l. 1. ff. de pact. l. Iuris gentium, in prin. & ferè per totam, eodem titu. l. 1. ff. de constitut. pecu. l. 5. & l. Stichum. §. Naturalis. ff. de solut. ita quoque per talem legem publicè, & vtiliter latam, naturaliter obligamur: quia. l. est totius reipublicæ spõsio, & cõtractus quidã, vt in. l. 1. ibi reipublicę spõsio. ff. de legibus:

Lex ciuilis an obliget in foro animæ.

bus: quinimò talis contractus vt pote ad vniuersam rempublicam pertinens, longè diligentius, sanctius, atque religiosius obseruandus est, quàm reliqui contractus, ad res tantum singulorum spectãtes, argu. auth. resque cùm ibi plenè not. per glo. & doct. C. com. de legatis. Facit. c. 2. de maio. & obedi. Idque indubitanter procedit, quando iuxta morem & ritum antiquum ad votum, & postulationem totius populi, ea lex facta esset, vt habetur in pr. inst. de iure nat. & ibi in. §. 1. cũ seq. & in. l. 2. §. deinde quia difficile, cum. §. §. praece. & seq. ff. de origi. iur. nam cùm legis natura veluti genuina sit, vt perpetua sit. d. l. 1. &. 2. ff. de legibus, &. d. c. erit autem lex, nõ esset ferendus, qui puerorum de more turpiter vellet variare, & à semel, publiceque placitis recedere, argu. l. Sicut ab initio. C. de act. & obliga. c. Quod semel cum ibi plenè not. de reg. iur. lib. 6. Sed etsi ea lex (iuxta mores quibus hodie plerumque vtimur) à senioribus populumque regentibus tantum, vel etiã ab eius Principe, vel Principibus, non etiam ab vniuersis ciuibus lata esset, adhuc idem per. d. l. veluti cum alijs. s. allegatis. Et quia vniuersi ciues nullo dépto, huic rei consensum præbuisse videntur, eo ipso quòd olim omne suum imperium in illos seniores, vel Principes contulerunt sponte sua, sicque etiã legum ferendarum facultatem, vt in. l. 1. ff. dé constit. Principum, &. §. Sed & quod Principi inst. de iure natu. &. d. l. 2. §. Deinde quia difficile cum seq. ff. de origi. iuris. Sicque de mandato cuiusq; de populo ea lex à principibus, vel à populi senioribus lata intelligitur, & vt tam naturaliter, quàm ciuiliter, & etiã in foro animæ obligamur ex actibus & cõtractibus, quos per alios celebramus, non secus quàm si per nosmetipsos fierent, vt per totum. ff. &. C. de procura. & per totum. ff. &. C. de mandato per totum instit. de manda. per totum inst. de his per quos agere. Per totum extra ijsdem titulis: ita quoque & per talem legem quasi ex illo mandato olim dato senioribus & Principibus naturaliter, & ciuiliter, & in foro animæ nos posse obligari, compertum habere debemus. Ne que ad rem pertinuit, quòd ab hinc fortè annos mille, talè mandatum à maioribus nostris, non etiam à nobis datũ fuerit, quia tunc ipsi non hodie nos populi potestatem & imperium à se abdicarunt, inque populi seniores, vel principes contulerunt legum ferendarum facultatem. Nam populus semper vnus & idem intelligitur. l. proponebatur. ff. de iudi. Sicque etiam nos idem mandatum dedisse videmur, præsertim quia vnusquisque ciuium sub hac demum lege & conditione videtur velle vti, & frui cœlo & terra huius regionis, vbi inhabitat, si paratus sit parere legibus, & moribus illius populi, & regionis, nec aliter ad inhabitandum admissus videri potest, & huic rei præbuisse consensum nullus non videtur. Sicq; sponte sua talibus legibus obnoxius videtur & consequenter, naturaliter & ciuiliter, & in foro animæ obligatur.

Verùm quia in omni mandato (& modo aggredior secũdum articulum) dolus & malignatio mandatarij excepta videntur. l. Omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraudem credi. inque obligatione generali, non veniunt ea, quæ quis verosimiliter non esset concessurus. l. Obligatione generali. ff de pignor. Ideò quando Principibus, vel senioribus populi, vniuersi ciues omnes suum imperium & potestatem, & sic facultatem legum ferendarum contulerunt, non videntur contulisse facultatem earum legum ferendarum, quæ vel malæ essent, vel iniustæ, vel impiæ, vel superfluæ, vel irrationabiles. Sicque talibus legibus, quasi eis nunquam sese subiecisse videantur, non tenebuntur, maximè cùm huiusmodi leges legum naturæ pugnantes aduersæ, ac contrariæ, nec legum nomen habere videantur, nec legum violatores intelligãtur, qui eas transgrediuntur, argumen. l. 2. C. de indicta vidui. l. vni. in prin. C. de caduc. toll. cùm vtrobique notatis iuncto. d. c. Erit autem lex, &. d. l. 1. &. 2. ff. de legibus.

In tertio articulo quando.l.lata medium tenebat inter vtrumq; , quia erat tollerabilis magis est,vt earũ transgressores etiã in foro animæ posint obligari,quia satis est, quòd pręceptũ legis intentionaliter sit bonũ,& reuera, ac existẽter sit tollerabile,sufficit enim quòd legislatores id putauerint esse bonum, aut vtile,& existenter tollerabile sit, vt plenè differuit And. Tiraq.de vtroque retr.in præfa.nu.75.post Bal.in.l. de quibus.ff.de leg.& alios quos allegat And. Tiraque. vbi.s̃. per. l.Non omnium.ff. de legib.

Ergo in quibus casibus lex pro maleficio reuera reprehẽsibili pœnam pecuniariam imposuit, & vt ad eam in foro animæ teneremur,vel expresim voluit, vel tacitè iusit, dicens, quòd ipso iure, vel ipso facto ad eam teneremur, magis est,vt ad eam nos obligare etiam in foro animę potuerit,pręsertim si pœna non sit intollerabilis, habita ratione delicti, (& quid significent hæc verba, ipso iure, vel ipso facto,plenissimè per Andræam Tiraquelum,de reu. don. in l.Si vnquam verb.reuertatur.)

Vnde cùm omnes leges regias, de quibus supra mentionẽ habuimus(quę pœnas ab eis impositas , vel expresserunt , vt in foro etiam conscientiæ deberentur,vel tacitè id voluerunt , dum pœnas ipso iure , vel ipso facto irrogarunt) magis est , vt etiam in foro conscientiæ earum transgressores ad pœnas ibi impositas,præstandas obligauerint , quatenus sese extenderent delinquentium facultates , quandoquidem & pœnas imposuerunt pro maleficijs reuera reprehensibilibus , & tales pœnæ non sunt plus æquo duræ, & intollerabiles, habita ratione delicti,vel admisi. Et cùm earum pœnarum pleræque imponantur officialibus reipublicæ pro maleficijs , circa sua munera, vel officia commissis, verosimillimum est , quòd si vnicuique eorum officialium , tempore quo tale munus publicum (quod plerumque omni conatu, ambitione, & diligentia ciues captare solent) suscepit,proponeretur , an sub pœnis earum legum vellet tale munus suscipere , responderet velle se. Quinimò sub ea tacita conditione & lege,illud suscepisse videtur,argu.l. vn.§. His ita. C. de cad.toll. verb.Non est ferendus . Ergo non est cur non videantur ad tales pœnas etiam in foro animæ obligari quasi sponte sua. Ergo habebis (si non fallor)leges nostras regias abundè defensas , quas nostratium nouissimi impiè(vt nobis videtur)damnabãt, ac vitio dabant.

1 *Declarat.l.82.Tauri, & l.2.titu. de los adulteros, lib.8.ordi.*
2 *Adulteros occidens maritus non peccat cõtra communem.*
3 *Adulterorum necem.ll. præcipientes valent contra communem.*
4 *Intell.l.82.tauri.*
5 *Adulteros occidat maritus, an. l. iudex carnifex differentia est contra nouiss.*
6 *Intell.l.82.tauri,& l.2.tit.15.lib.8.ordi.*
7 *Declar.l.1.tit.3.lib.5.ordi.*
8 *Bãnitum occidens an peccet.*
9 *Bannitũ ex causa,quæ capitali pœna digna nõ erat, occidens ex forma banni non peccat,si fecit bona fide contra communem.*
10 *Adulterium graue crimen.*
11 *Peccatum auget leuis occasio peccandi.*
12 *Adulterium grauius delictum quam stuprum.*
13 *Adulterij rea perdit dotem,aliud in stupro.*

1 ILlud autem cõtrouersum est , an cùm liceat marito, vel patri, vxorem vel filiã adulterantem occidere,vt in.l.2.titul. De los adulterios,libr.8.ordina.& in.l.82.tauri, ibi es ea iustamente hecha la muerte , & dispositio legis ciuilis , si præcipit, vel vetat , vt obligat transgressorem ad peccatum , ita quoque si permittit , excusat à peccato, vt supra,cap.1. iam differuimus. *Decla.l.82. tauri est. 2. tit.de los adul.lib.8.ordina.*

2 An is maritus occidens vxorem adulterantem , adulterumque in crimine deprehensos , reus sit peccati? qua in re eum peccasse communiter receptum est , vt per glos.in.cap.Inter hæc, 33.q.2. plenè Andræas Tiraque. in libr. de iure mariti , l. 8. Ioannes Fauer. in lege Gracus . C. de adulter. Abbas, Ana- *Adulteros occidẽs maritus nõ peccat contra communẽ.*

Anani.& Felin.in.c.Interfecisti de homicidio. Abb.in.c.Si verò.1.de sentẽtia excõ. Abb.& Pręposit.in.c. Veniens.2. de spon.Ias.in.l. vbi pactũ.C. de trãsac. n.16.& in.l. Vt vim.col.5.ff.de iust.& iu. Feli.in.c.Quę in eccles.col.4.de const. Abbas in.c. cùm esses de tota. Fortun. in tract.de vlt.fi.illatione.11.Fel.in.d.c. Si verò.Thom.in.4.senten.dist.37.q.2. Palu.ibi,ac cæteri,Ias.n.22.& Oros.col. 1.in.l.Vt vim.ff. de iusti.& iur. & ibi alij qui idem tenent, in eo qui lege vel statuto permittente,bannitum interfecit, vt per Iaso.col.1. &.Ripam nu.6.in.l.Si plagij.ff.de verb.ob.licet Alex.ibi col.1. contrarium teneat, alijque scribentes, Siluester in summa verb.homicidium, 1.q.2.ver.6.quos& sequitur disertus Dida.de Co.in.4.decreta.part.2.c.7.nu.8.

Contrariam sententiam ausim verissimam dicere,primùm per text.in.c. Si verò.1.de sententia excom.deinde per text.in.c.Interfectores.33.q.2.3.per tex. in.c.Inter hæ. & in.c. Quicunque.& in c.Admoneri eadem causa,&.q. 4. quia lex ciuilis dum permittit excusat à peccato, non secus quàm obligat ad peccatum cùm prohibet.Postremò probatur viua ratione: nam honor cunctis rebus præferendus est,l.Iulianus.ff. Siquis omissa cau.tota. Sed propter res nostras vi ereptas,aut subtractas,si sint preciosæ,quis neci traditur,ergo lõgè facilius & iustius.l.Gladio persequitur eum eãue, qui quæue honorem nostrum ademit. Ademisse autem ex more gentium videtur adulter, qui vxorem nostram compresit,vxorque,si pudorem violauit.Ergo in tales adulteros non est iniusta aut imméſa vltimi supplicij animaduersio, præsertim cùm nihil tam expediat reipublicæ, tamq; necessarium sit ad eius tranquillitatem, quàm temeratores alienarum nuptiarum: cohibere ergo,&c. argu.legis.1.ff. de iust.& iu.l. 3.tit.De las leyes, lib.1. ordin.cùm ergo vltimi supplicij animaduersio non iniustè pro tali delicto irrogetur,superest vt nihil referat,vtrum per legem vel iudicem,vel carnificem, vel patrem, vel maritum adulter,vel adultera neci tradantur: namque hac in re.l. iudex, carnifex,pater, maritus, data paritate terminorum exequantur:nam si hanc vindictam fecerint propter bonum publicum, omnes hi expertes sunt peccati, quò magis reliqui ciues à similium facinorum perpetratione arceantur, vt in.l.1.ff.de iust.& iur.d.l.3.tit. De las leyes,lib.1.ordi.Quod enim occidens occidatur,non fit ad restaurationem vitæ illius,qui necatus fuit,sed fit ad terrorẽ reliquorum ciuium, quò magis à similium perpetratione cohibeantur. d.l.1. &.d.l.3.iuncta.l.Siquis bello.§.Factæ.ff. de capti.Cæterũ si iudex,carnifex,maritus,vel pater vindictam fecerint proprij odij,furorisque persequendi causa, tunc peccasse videntur,isque iudex,vel carnifex homicidij reus erit, non secus quàm maritus,vel pater.In re autem dubi. publicæ tranquillitatis,non proprij odij causa fecisse videntur maritus, vel pater, non secus quàm iudex, vel carnifex, argu. legis, Marito. ff. Pro socio iuncta.l. Vt vim.ff.de iust.& iu.Ibi nam cum cognatione. & authent. Resque. C.com. de leg. quod & incidenter attigimus.§.7.nu.2.de suc.cre.

3 Infertur verum non esse quod dñs Dida.de Co.vbi.s.nu.13.firmat post Tho. Palud.& reliquos theol.in.4.senté.dist. 37.q.2.Siluester in verb.homicidium.1. q.2. Fel.in.c.eccles.sanctæ Mari. nu.42. de const.quos ipse Dida.refert:aiunt enim leges non permittere patri, aut marito adulteros necare, hanc necẽ approbantes, sed pœnam propter iustũ dolorẽ remittentes, quasi si necẽ leges illæ approbarent,iniustæ viderentur, quasi peccatũ inducentes; sed sanè hi omnes
4 fallũtur,quia in.d.l.82.tauri,ibi es ea iustamente hecha la muerte,expressim dicitur talẽ occisionem non solùm impunitam & tollerabilẽ, sed etiam iustã esse:ad idem.l.Gracus.C.de adulterijs,& l.Marito.ff.Eod.&.l.Patri eod.neq; immerito, cùm nocentior sit qui nobis ademit honorẽ,quã si rẽ furto, aut vi auferret: Vnde si propter rẽ ablatã,l. iustè irrogat pœnam mortis,longè iustius id efficiet propter ademptum honorem.

Adulterorum necem ll. præcipientes valent contra communem.

Intell. l.82 tauri.

Addeque Fortunius in tractatu de vlti
mo fine illatione.11.ingenuè fatetur le-
ges tã cæsareas quàm regias id permit-
tentes, ab ipsa iustitia deuiare, nullasq;
esse.c.erit autem lex. 4. distinct. c. f. de
præscript. Vnde infert non valere tales
leges etiam in foro seculari, & conten-
tioso: quinimò maritum adulteros oc-
cidentē, homicidij reum fieri, licet pro
pter iustum dolorem pœna leniēda sit,
& tales leges iniustas esse fatetur ipse
dominus Didacus, vbi.s̃.cuius & Fortu
nij opi.hac in re nefanda nobis visa est,
cùm.d.l. & iustissimæ sint, vt probaui-
mus, & quælibet lex iusta præsumatur,
vt docemur.§.1.nu.13.de succ.crea.&.§.
2.nu.8.&.§.3.nu.1.vnde talis maritus ho
micidij reus non est, si ob bonum publi
cũ occidit adulteros, vt in re dubia præ
sumitur. Vnde quod Ioãnes de Anania
in. c. Interfecisti de homicidio, & ipse
Didacus vbi.s̃.tenent, vt in terris eccle
siæ occidens adulteros nõ sit immunis
à pœna in foro contentioso. Id verũ nõ
est, quia etiã in terris ecclesiæ ius cæsa-
rum seruandũ est: in quibus casibus per
canones nõ reperitur expressim immu
tatum.c. 1. &.2. de noui operis nuntia-
tione: sed id immutatum nõ reperitur,
sed potius confirmatum, ergo, &c.

5 Hęc procedũt, cùm maritus propria
authoritate mœchos occidit, quid autē
si authoritate iudicis, qui iuxta.l.2.tit.15
lib.8.ord.&.l.82.tauri, adulteros pronũ
ciauit marito tradendos, vt eos si vellet
interficeret, isq; traditos interfecit, an
mortaliter peccasse videatur, quod ne
gat Didacus vbi.s̃.nu.18.dicens nihil re
ferre, si lex pœnam irrogans adulteris,
iusta est, vtrum per carnificem laceren
tur, an per ipsum maritum: alioquin in
quit, ipse quoque carnifex peccaret, &
6 similiter ipse iudex, & similiter Prin-
ceps, qui tam iniustam legē tolleraret,
sed hæ omnes deductiones, quas ipse
Didacus facit, non parum sanè, imò om
nino à recta ratione deuiare nobis visæ
sunt: etenim iurisdictio est cum neces-
sitate iuris dicendi, & ęquitatis statuen
dæ, sicq; iudicis munus publicum est, &
etiam carnificis. Vnde si homicidã iu-
dex damnauit ad mortem, id impulsu,
legisq; coactione fecit, sicq; nihil pec-
cauit, non magis quam peccat ignis qui
domos combulsit, aut aqua quę vrbem
inundatione obruit, aut leo dum canes
dilacerat, aut lupus oues, aut aquila co-
lumbas. Hi enim omnes nihil peccasse
videntur, cùm impulsu coactioneq; na
turæ faciãt, neque eis liberum arbitriũ
sit, aut rationis capacitas, non sic in spe
cie nostra, & in terminis iuris regij, quo
iure marito datur libertas à iudice adul
teros vel occidendi, vel (si malit) igno-
scendi, quam libertatē iudex nõ habet,
qui eos marito per sententiam tradere
necesse habet. Ergo si maritus necaue-
rit, spõte fecit, sicq; iudici ex necessita-
te faciēti similis non est, nec etiã similis
est carnifici, cui homicida à iudice capi
tis damnatus traditur, vt dilanietur, qui
similiter necesse habet eũ gladio ferire,
& tamē licet omnes tã rationes quã si-
militudines per ipsum Dida. adductæ,
suspectæ sint, ipsam tamen opi. verã es-
se.s̃.ostēdimus, quãdo maritus ob bonũ
tantũ publicum interfecit adulteros, ꝙ
in dubio pręsumitur, secus si ob propriã
vindictã, quod fortè ipse Did. negaret,
quia indistinctè loquitur. Simile in
l.1.& in.l.Sororē.C.quibus vt indi. vbi
ob vindictã non propriã, sed defuncti
necati permissum: quinimò sub pœna
etiã pręceptũ est à.l.homicidã ab hęre-
de nęcati accusare, quia per hoc mini-
mè peccat, idēq; in plerisq; delictorum
publicorũ, quorum persecutio cuilibet
permittitur.l.1 ff.de publi.iud.& in pri.
inst.eod.& tamen tales accusatores nõ
peccant, si id faciant ob bonum publi-
cũ, non sic si ob propriũ odiũ facerent.

7 In summa ex superioribus apparet ve
rus sensus ad.l.1.tit.3.lib.5.ord.vbi nega
ri nõ potest, quin atrox, immanis & pec
cati nutritiua videatur illa lex, quę indu
cit vt priuetur succ.& hęred.hæres ille
qui necē defuncti.j. quinquenniũ non
vindicauit: ad idē.l.1.&.l.Sororē ibi iu-
re licito.C.quib.vt indi.per totũ.ff.eod.
Ergo lex illa non solum permittit hęre
di, vt occisorem defuncti perimat ri-
tè, accusatione instituta & perlata,
sed

Adulteros occidat maritus an Iudex carnifex, differētia est cõtra nouissi.

Intell. i[illegible]. [illegible]ui, & l. 2.tit.15.lib. 8.ordina.

Decl.l.1.tit. 3.lib.5.ordi.

sed etiam præcipit sub graui pœna, vt id faciat,& tamen neque per hoc videtur lex ipsa,vel legislator peccare,neq; etiam heres accusans illum occisorem, quia per hoc ipsa lex non proprium odium persecuta, sed bonum publicum assecuta intelligitur,idemq; in ipso herede accusante intelligimus.Ergo longè facilius lex, aut Princeps iubentes mœchos occidi,non proprium odium, sed bonum publicum insequi videtur, dum iustũ crimen persequuntur, quod & in marito exequẽte intelligendũ est.

Stat ergo ex superioribus,mœchi occisorem in re dubia peccati, reum non
8 videri. Verùm de eo qui bãnitum in casu à lege permisso,vel statuto,vel reipublicæ decreto interfecit, dubitari solet an in foro animæ tutus sit,nec peccasse videatur, id quod.s. incidenter attigimus,& communis sententia est nõ peccasse secundum Alex.in.l.Si plagij, col. 1.in pr.ff.de verb.oblig. quam & ipse sequitur,qui eiusdem sententiæ fautores concitat Hosti.in.c.f. de consuetu. Alber.in vlt.par.statu.q.17.cum seq.Bald. in.l.Gracus.C.de adulte. & in.l. vn. 12. col.C.de cõfe.& in.l.vn.C. si à nõ cõp. iud.& in.l.cunct.pop.col.11.C.de sũma trini.& in.l.f.C.Si cõtra ius,vel vti pub. aut in.c.quæ in ecclesiarum de constit. Ang.in.l.de quib.ff.de legib.per Ias.col. 1.& ibi Ripa.col.2.in pr.in.d.l.Si plagij, estq; communis op.secundum Orosci. in.l. Vt vim.col.2.ff.de iust.& iur. Nellus in tract.ban.q.1. Secundi temporis. Alex.cons.114.lib.1.& cons.65.lib.3.

Bãnitum occidens, an peccet.

9 Hæc vera & communis opi. limitatur,vt procedat quãdo ille iusta ex causa bãnitus fuit,iustam autem causam accipere debemus, si fecit illud facinus quod irrogat pœnam mortis, secundũ eosd. Verùm si quis ita bãnitus esset, vt impunè posset interfici, isq; crimen nõ commisit capitis animaduersione dignum,sed dignũ alia pœna leuiore,tũc occidi citra peccatum mortale nõ posset,secundum Orosciũ,in.d.l.Vt vim & Ias.in.d.l.Si plagij, vbi Ripa.nu.7.Felinus in.d.c.Quæ in ecclesiarum,col.6. post Ant.& Imolam,ibi Bal. in.c.1.col. 1.de iudi.idem Bal.in .c.f.in pri.de præscript.& in.l.Si mora.ff.solu.matrimonio,idem Bal.in.l.1.col.2.C.Si a nõ cõpet.iud. & hæc limitatio communis est secundum Ias.in.d.l.Si plagij, nu.6.

Bannitũ ex causa quæ capitali pœna digna non erat occidẽs ex forma ban. nõ peccat, si fecit bona fide cõtra cõmunem.

Hæc cõmunis limitatio semper nobis suspecta visa est:nam ei earum legũ & rationum,quas proximè adduximus pleræque pugnant & aduersantur, & patriæ obedire iure naturæ tenemur, l. Veluti.ff.de iust.& iur.neque ad singulos, priuatosque populi ciues pertinet explorare iustum ne an iniquum fuerit ciuitatis suæ decretum,sed illud explere,insequique omni conatu,etiãsi oporteat mortem oppetere, vnde Horatius Oda.2.lib.2.

Dulce & decorum est pro patria mori.
& Olimpius Menesi. egloga. 1. sic ait,
Et parere decet iussis, & iusta iubẽtur.
& Virgilius,primo Aeneidos.
Tuũ est,ô regina, explorare qd optes,
mihi iussa facessere fas est.

Perniciosissimum enim esset nefandumque malum, & veluti portentum quoddam,si de cuiusq; ciuitatis decretis,Senatusue consultis,singulis ciuibus disputare liceret,vt ex illa memorabili Cleonis oratione refert Tuccidides. Hac enim in re singuli ciues non aliter atque meri executores haberi debent, ad quos iuris,iustitiæue cognitio, cura, aut solicitudo nulla pertinet. Denique si bona fide ob bonum publicum,reipublicæque tranquillitatem, maiestatem authoritatemque,& potentiam,nõ ob propriã vindictam,aut odium bannitũ interfeci ex ciuitatis decreto, impossibile est me peccasse videri. Quod si id feci ob propriam,priuatamque,& peculiarem vindictã,tunc indubitanter peccaui.Quod si dubitetur,tunc magis est, vt id fecisse videar ob reipublicę salutẽ & tranquillitatẽ,arg.d.l.meritò. ff. pro socio,id quod omnium arg. quę in.q.superiore adduximus, probãtq; repetere non expedit, pręsertim cùm vt admonuimus.§.1.nu.13.de succ. creat. & fusè tradit Tiraque.de vtroque retr.in pręfatione,nu.75.ciuitatis consulta,& decreta,sancta,piáque ciuiũ, cuiq; videri

debent, non aliter atque filio & liberto persona, iussaque patris, aut patroni honesta semper & sancta videri debēt, vt in.l.liberto.ff.de obseq.

Adulteriū graue crimen.

10 Stat ergo ex superioribus peccasse in re dubia nō videri eum, qui bānitum occiderit, neque etiam eum qui nuptiarum suarum temeratorem gladio ferit, quod etiam iustificatur ex eo quod nullus est dolor, quem tam ægre ferant viri honesti quàm adulterium huiusmodi, vnde summū dedecus proficisci videtur, id quod licet subobscurè innuit tex.in.l.codicillis.§.matre.ff.de legat.2. quem ita intelligunt Ray.Iā.Are.Bald. Alb.& alij docto.ibi Bal.in.l.athletas.§. calumniator.ff.de his qui no.in fa.& in l.vlt.col.pen. ver. Venio ad secundam, & ibi quoque Alex.col.vl. dum allegat tex.no.in.d.§.matre.ff.& ipse Bald.in.c. ex parte nostra, & ibi etiam Barb. col. pen.de consuetu.& idem Bal.cons.176. Cæcilia recesit à Francisco, col.2.lib.1. & cons.277.in causa Gulielmi de Corradis, li.5. Alber.Ro.& Pau.Ca. in.l.vl. §.1.ff.de public. & luc. pe. in.l.1. col. 22. vers.24.quæritur.C.publ.læti.li.12. Roma.in.l.transigere.col.2.ver.item nota quòd in crimine.C.de adult.& Alexa. cons. 24. animaduersis ijs quæ tam per testes.col.10.ver.cùm stuprum.li.2. per Bar.in rubr.ff.de adult. per Ioa.Fabr.in. §.Sciendū, inst.de donati.Bal.con.246. Visis actis, lib.4.Paulus Castrensis cōs. 277.in causa incarceratorum.col.3. versiculo, Item quod fecerunt, libr. 2. plenissimè per Andræam Tiraquelum in legibus connubialibus, l.13. glos.1. part. 13.nume.27. Et Cornel.cons.44.de veniendo, colum.3. versi. circa secundum libr.4.& Barb.in.dict.cap. At si clerici. §. de adulterijs, colum.2.& ibi quoque Philip. Deci. colum. 2. de iud. & idem Barb.in.cap.1.colum.5.& iterum in.ca. Accedens, colum.2.ext. vt li.non conte.& cons.vlt.Sapienter, colum.8. vers. Modo in casu.li. 2. & Baptist. Cacia, in repe. l. Si qua illustris. colum. 13. C. ad S C. Orphi. Ias.in.l.transigere, colum. 2.in.2.no. de trans.Card. Alexa.in.cap. 2.colum.2.ver.no.ibi, ne fortè deterius ext.despons.Catel.Cot.in memor. statutáque bannitus, colum.2.ver.Præterea in muliere.Ioan.Lup.in rep. rub.de dona.inter virum & vxorem, §.78.col. 2. Francisc. Ripa. in. l.vlt.in.2. q. C. de reuocat.donatio.Ferd. Loaz.in repe.l. Filius fa.§.diui.nume.293. ff. de legib. 1. Bauer.in.§. Est autem instit. de hæred. institu. Ludouicus Gomez in.§.fuerat, car.penu colum. vlt.institu.de acti.bene in repetit.c.Raynūtius in verbo, cuidam Petro tradiderunt nume. 109. extr.detesta.Cæsar Lambert.in tractat.de iure patronat.in.19.articu.9.q. princip. pri.partis, lib. 2. Denique & si adulterium sit tam graue scelus, vt in cap.1. 81.distincti.& in.cap. quid in omnibus 32.q.7.dicatur quid in omnibus peccatis adulterio grauius? tamen cùm congressus adulteri fit cum deformi, longè deterior videtur, quàm si cum formosa fieret, ita Ioan.An.in.c.ea quæ fiunt colum.2.de regulis iuris, libr.6. in mercu. & collecta. in ca.1.extra de eo qui dux.

11 in matrimo. quam pollu. per adulte.& Albert.Gan. in tractat.malefic. titu. de multis quæstionibus de pœn. à statut. colum.10. & Panor.in.cap.Veniens.de eo qui cogno. consanguin.vxo.suæ, & in. cap. Cùm quidam, colum. 2. & ibi etiam Felinus colum.3.versic.Item nota, quòd faciens actum extra de iure iurando, & Barb.in procem. Cle. colum. penult.& Christo.Por.in.§.gallinarum institut.de rer.diuis.& Card.Alexan.in cap.Si clericus ad fi.titul. de pact.tené. & in. cap. Si duobus.colum.4.versicu. Et ideo maius, extra de appell. & Iason in.§.ex maleficijs, colum. 2. & ibi quoque Ludouicus Gomesius, col. 4.institut.de acti.vbi ipse Iasōn dicit illam gl. esse ad hoc not. & Ioan. Crotus in repe.cap. Vt animarum, colum.vltim.de cōstitut.lib.6. sentit glos.in cap.1. verb. Meretricis, de pœnit. distinctio.1. Abbas in cap. cùm quidam de iureiurando, facit text.in.cap.fi.14. q.6.Facit glo. communiter approbata in. l. Scire. C. vt in possessionem legatorum, & quæ tradit Andr.Tiraq.de vtroque retract. in præfa.nu.75.

Peccatum auget leuis occasio peccandi.

12 Postre-

Adulteriũ grauius delictũ quam ſtuprum.

12 Poſtremo non ſolum adulterium tam graue ſcelus tamque punibile eſt, vt ex his apparet, ſed etiam ſtuprum à vidua (.i. ab ea quæ nupta eſſe deſijt) commiſſum acriter punitur, arg. tex. in auth. eiſdem pœnis. C. de ſecun. nupt. cuius tamen deciſio & pœna non aliter procedit, quam ſi intra tempora luctus pepererit ex altero viro quam ex marito præmortuo, vt ibi vel etiam ſi nõ pepererit ſi tamen ſtuprum commiſerit, vt per gl. ibi quod ſane videtur locum tantũ habere quo ad lucra quę ex matrimonio illo profecta fuerunt, ſed an forte idem quo ad dotem, & Paulus de Caſt. in. l. ſororem. C. de his quibus vt indignis determinat quod ſicut mulier propter adulterium conſtante matrimonio perdit dotẽ: ita propter ſtuprum viduitate durante, tenet idẽ Paulus in. l. fideicommiſſum. C. de fideicõ. & in conſil. 147. incipiente, reuocatur in dubiũ per totum, volum. 2. ſequitur Auguſtinus Ariminenſis in additionibus ad Angelum, in tracta. maleficiorum: in parte, Chemeai adulterato. nu. 303. Gerardus de Petra ſancta in ſingu. 43. Hyppol. in ſingul. 234. & in ſingul. 416. & in. l. 1. in. §. item diuus nu. 4. ff. de ſicar. & in conſi. 13. num. 16. eandem opinionem ſequitur Pala. Ruui. in repetitione rub. de dona. §. 67. nume. 6. & in §. 81. nu. 6. Fran. de Ripa. in rub. de iudi. nu. 21. Iaſ. in. l. 2. nu. 6. ff. ſolu. matrimo. Ioannis de Neuizanis in ſua Sylua nuptiali. lib. 2. num. 44. Ciſuentes in. l. 14. tauri. nu. 4. vbi pro hac opinione Pauli de Caſtro allegat gloſ. in authen. ſacramentum in verbo contractis. C. quando mulier officio tutelæ fungi poteſt, & tex. de iure noſtro regio in. l. 4. in fine, titu. 4. lib. 5. ordinamenti. tex. & ibi gl. & Bar. in. l. pen. ff. de adulte. vbi probatur quod q offenditur ex adulterio conſtante matrimonio offenditur ex ſtrupro viduitate durante. ſed. d. l. 4. ordi. quę in quibuſdam libris eſt nu. 5. parum facit, nam loquitur in lucris quæſitis cõſtante matrimonio, nec dubium eſt nõ vnam eandemq; eſſe rationem ſuum amittere, aut lucrũ non capere. l. fi. C. de codi. l. quia autem in pr. & §. 1. ff. qui in frau. cre. ſicq; contrariam opinionem tenet Alexan. de Imol. in. l. ſororem. C. de his quib. vt indignis, quẽ ſequitur Iaſon ſibimet contrarius in. l. fideicõmiſſum. nu. 3. C. de fidei cõmiſ. Decius in capi. paſtoralis. nu. 8. de iudi. & in. l. cum quædam puella. nu. 12. ff. de iuriſdi. om. iud. Guillelmus Maynerius in. l. in ambiguis, pro dote. nu. 208. ff. de reg. iur. Carolus Molineus in conſuetudinibus Pariſien. in ti. 1. §. 30. q. 28. nu. 142. Barthol. de Chaſa. in conſue. Burgun. in tit. des droiz rubr. 4. §. 6. fol. 156. col. 1. ver. Sed quęro pro qua opinione eſt tex. in. l. ſi vxor in. §. 1. ff. de adulte. & in. l. rei iudicatæ. §. hæredi. verſi. morũ. ff. ſoluto matri. Sequitur Crottus in. l. 4. §. Cato. col. 4. ver. pro quo etiam adhuc, & in eod. §. lect. 2. verſic. 7. quærit Bart. col. pen. ff. de verb. obliga. vbi etiã ait, mitius puniri ſtuprum viduę quam adulterium nuptæ, vt in. §. Item lex Iulia inſt. de publi. iudi. iuncto. c. non offeramus. 24. q. 1. quod & ſentit Michaël Ciſontinus in. d. l. 14. tauri: dum in finalibus verbis ait hanc partem eſſe mitiorem, quæ longe verior etiam eſt per. d. l. ſi vxor. §. 1. ibi quãuis ſi vidua eſſet impune in eam ſtuprum committeretur, qua de re per Couaſrub. lib. 4. Decret. par. 2. c. 7. §. 6. Ioan. Garro. in. d. authent. eiſdem pœnis. nu. 18. Quid autem quæ ad legatum à marito ſibi relicto ſiue in proprietate ſiue in vſufructu à parte, vel interpretatiue relicto diximus ſuo loco.

Adulteri. rea perdit dotẽ aliud in ſtupro.

1 *Minor & eccleſia æquiparantur in pluribus quam 25. caſibus, & differunt in. 8. per hunc numerum. cũ 35. ſequentibus.*
2 *Eccleſiæ currit præſcriptio ipſo iure cõi cõtra Hoſtiẽ.*
3 *Eccleſia reſtituitur contra præſcriptionem completã cum communi contra Bernar.*
4 *Eccleſiæ debitor conſtituitur in mora abſque interpellatione idem in fiſco.*
5 *Fiſco fit mora ipſo iure.*
6 *Mora quando cauſetur re ipſa.*
7 *Eccleſia habet tacite obligata bona prælati pro mala adminiſtratione.*
8 *Tutores & prælati differunt inter ſe.*
9 *Minori ſunt tacite obligata bona curatoris etiã ad litem tãtũ dati.*
10 *Eccleſia per calumniam litigans nõ ſoluit expenſas*

ſed prælatus idem in tutore.

11 *Eccleſiæ nomine prælatus non agit niſi ſe prælatum doceat.*

12 *Eccleſia vendente non poteſt haberi fides de prætio, idem in minore, idem in fiſco.*

13 *Eccleſiæ bona põt alienare prælatus et qd in minore.*

14 *Eccleſiæ alienatio ſine ſolennitate valet, cum eius cõditio melior fit idem idem minore.*

15 *Eccleſiæ fauore valet ſententia lata cuius minus legitimo procuratore vt in minore.*

16 *Eccleſiæ pecunia res empta fit eccleſiæ & quid in minore.*

17 *Eccleſiæ fauore eſt nulla ſententia lata contra eam dolo aduerſarij idem in minore.*

18 *Eccleſiæ fauore tenetur venditor de euictione ſimul ac ſciret litem eſſe motam, licet ſibi per eccleſiam denunciatum non ſit, idem in minore.*

19 *Eccleſia contumax non auditur niſi refuſis expenſis idem in minore.*

20 *Eccleſiæ relinquendum ſi ſuaſione mea mihi relinquatur teneor ad intereſſe idem in minore.*

21 *Eccleſiæ non nocet ſi rem alienam detineat malignitate ſui adminiſtratoris, idem in minore.*

22 *Eccleſiæ in ſeruo idem iuris quòd in ſeruo reipublicæ idem in minore.*

23 *Eccleſia ſemper tenetur quatenus alieno facta eſt locupletior, idem in minore.*

24 *Eccleſia indefenſa non patitur ſententiam cõtra ſe, idem in minore.*

25 *Eccleſiæ ipſo iure non nocet ſententia lata per ambitionem, idem in minore.*

26 *Eccleſiæ nocet ſententia etiã indefenſe ſi ipſa habebat rectorem aliud in minore.*

27 *Eccleſia nõ fit maior per iuramẽtũ aliud in minore.*

28 *Eccleſiæ currũt ipſo iure præſcriptiões aliud ĩ minore.*

29 *Eccleſiæ rector poteſt conſtituere procuratorem ante litem conteſtatam, aliud in minore.*

30 *Eccleſiæ rector poteſt vti bonis eccleſiæ non ſic in adminiſtratione minoris.*

31 *Eccleſia vtitur iure communi quid in minore.*

32 *Eccleſiæ currit tẽpus reſtitutionis ſtatim poſt læſionẽ.*

33 *Præſcriptio non contigit cum titulo inualido ſecundũ communem contra eccleſiam intellige.*

34 *Præſcriptio non procedit cum titulo erroneo ſi erat error iuris ſecus ſi facti, ſecundum communem.*

35 *Præſcriptio non procedit cum titulo erroneo, ſi erat error iuris, etiam ſi ſimus in præſcriptione. 30. vel. 40. annorum cũ communi cõtra Anto. Imol. & Paul.*

36 *Præſcriptio ceſſat quando ſcio contra contractum cõpetere reſtitutionem.*

[Min]or & eccleſia æquiparatur in pluribus q̃ 25. caſibus & differũt in. 8. p hunc numerũ cũ 35. ſequẽtib.

1 IVxta ſuperiora agendum de reſtitutione eccleſiæ, qua in re poteſt in primis colligere ex gl. in. l. reſpublica. C. ex quibus cau. maio. glo. ꝙ queadmodũ minor poteſt reſtitui in integrum eodem modo eccleſia, idem notatur in authen. de eccleſia ſti. titu. §. pro temporalibus col. 9. & de hoc ſunt plures text. de iure canonico in. c. 1. & d. c. auditus cum ſimil. de in integ. reſti. & in. c. 1. de in integ. reſti. lib. 6. & in clemẽ. j. eod. tit. & ex hoc collige quòd eccleſia & minor æquiparantur, vt beneficium vni competens extendatur etiam ad aliud, & adde ꝙ poteſt reſtitui. l. vſq; ad quadriennium à tempore læſionis glo. d. l. reſpublica, & in authen. quas actiones gloſ. magna de ſacroſan. eccle. & in. d. §. pro temporalibus, & ſunt hodie tex. clari de hoc in. d. c. 1. de in integ. reſti. lib. 6. & in clemen. j. eod. tit. & notatur in. c. 1. de in integr. reſtit. Si tamen ſubeſſet iuſta cauſa per quam deberet audiri, puta quia eſſet enormiſsima læſio, tunc bene poſſet reſtitui etiam vltra quadriẽnium, de hoc eſt glo. in. c. 1. de in integ. reſt. lib. 6. quã reputat ſingu. Abb. in. d. c. 1. de in integ.
2 reſtit. 1. col. quod tene menti, prædicta ſunt vera in reſtitutione cõtra contractum vel præſcriptionem legalem, qd autem de alia præſcriptione temporali, an currat contra eccleſiam, & videtur ꝙ nõ, cum æquiparetur minori, vt dixi iuncta regula. l. fi. l. in quibus cauſ. reſti. in integ. non eſt neceſſe, & iſtam partem tenuit Hoſtien. in. c. 1. de in integ. reſti. & pro hoc faciunt multa quæ ponit Abba. in. d. cap. 1. 3. col. ad finem. Cum prin. ſequen. contrarium tenetur communiter, imo ꝙ iſtæ præſcriptiones currant cõtra eccleſiam, & hoc tenent gl. in authent. quas actiones. C. de ſacroſan. eccle. in ver. durantibus, idem tenuit gloſ. in authen. de eccleſia. titu. §. pro temporalibus colũ. 9. idẽ videtur tenere glo. in. c. de reditibus. 12. q. 2. idẽ vult glo. in. c. placuit el. 2. §. quas actiones. 16. q. 3. in finalibus verbis licet ibi videatur approbare aliam opinionem, iſtam opinionem tenet Innocẽ. in. d. c. 1. de in integ. reſtit. idem tenet Hoſtiẽ. ſibi contrarius in ſumma in tit. de vſucapio. idem tenuit Dign. in regula poſſeſſor de reg. iur. lib. 6. idem tenuit Cardi. in. d. c. 1. de in integ. reſti. idem ſequitur ibi Abb. 3. col. cũ prin. ſequen. licet

Eccleſiæ currit præſcriptio ipſo iure cũ cõi cõtra Hoſtiẽ.

dicat

dicat ꝙ opinio contraria est ęquior, &
quia in fauorem ecclesiæ, & ꝙ optime
posset teneri, opinionem tamen glossa
rum, & Innocen. approbat etiam Iaso.
in. d. authẽ. quas actiones vlti. col. licet
nihil alleget, & dicit ꝙ magis sibi pla-
cet, teneant canonistæ, quicquid ve-
lint, & hanc teneas: qua opinione retẽ

Ecclesia restituitur contra præscriptionẽ completã cũ cõi cõtra Bern.

3 ta succedit alia quæstio necessaria, an
ecclesia contra talem præscriptionem
posset restitui. In hoc reperio ꝙ Ber-
nardus disputat in. c. auditis đ in integ.
resti. gl. magna in vers. iure minoris, &
videtur inclinare, quòd contra pręscri
ptionem ecclesia non potest restitui:
eandem opinionem sentit glos. in cle-
men. 1. de in integ. resti. dum dicit ꝙ il-
la clem. loquitur de restitutione aduer
sus lapsum temporis & non aduersus
præscriptionem, contra quam non da
tur restitutio, & remittit se ad notata
in d. c. auditis. Contrariam sentẽtiam,
imo quod detur restitutio, tenuit glo.
in authen. quas actiones gl. magna. C.
de sacros. eccle. & ibi Bart. vlti. col. idẽ
gl. dicta authẽ. de ecclesiast. titu. §. pro
tẽporalibus, & dicit hoc omnes tenẽt
idem vult gl. in. d. c. placuit &. 2. §. quas
actiones. 16. q. 3. in medio glo. & istam
opinionem tenet dominus Inn. in. c. 1.
de in integ. resti. istam quęstionem me
lius quã alibi ꝑ eum disputat dominus
Abb. in. c. 1. extra de præscript. 3. 4. col.
vbi refert plures opiniones, & istam te
net. s. ꝙ ecclesia restituatur cõtra præ-
scriptionem quemadmodum aduersus
cõtractum, ad ibi dicta plane te remit-
to, & ꝑ supradicta proximè considero
ꝙ quęstio procedens nõ videretur du
bia: nam si quærimus cõtra pręscriptio
nem an possit ecclesia restitui, ergo
necessario pręsupponimus ꝙ currit cõ
tra eam, alias nõ esset necessaria restitu
tio: quæstio ista debet formari retento
pro vero ꝙ cõtra ecclesiam currat præ
scriptio aliàs frustra quæreremus: cogi
ta ex omnibus prædictis habemus vnã
cõuenientiã inter minorem & eccle-
siam, vt quemadmodum minor potest
restitui ꝯtra cõtractum, eodem modo
ecclesia & vtriq; intra quadriennium.

Item habes vnam differẽtiam vt licet
pręscriptiones temporales nõ currant
hodie minoribus. l. fi. C. in quibus cau.
resti. in integ. nõ est necessari. secus ta-
men in ecclesia vt supra dixi. licet au-
tem currant, poterit contra eas resti-
tui vt in quæstione præcedenti.
4 Secunda cõuenientia est inter mino
rem & ecclesiam. s. vt quemadmodum
minori fit mora re ipsa absq; interpel-
latione vt ĩ. l. ĩ minorũ. C. in quib. caus.
in integ. restit. nõ est necess. &. C. de a-
ctio. emp. l. curabit cum concordan. &
fisco vt est glo. singu. in. l. cum quidam
§. fiscus ĩ ver. inferãt. ff. de vsu. eod. mo
5 do ecclesię fit mora re ipsa, tenet Bald.
in authẽ. hoc amplius. 2. col. C. de fidei-
commis. & est pro hoc glo. singu. insti.
de actio. §. item mixta ĩ ver. in iudicio
de qua nõ meminit Bal. & illa gl. est sin
gula. secundum Iaso. in. l. 1. vlti. colũ. C.
6 de his quib. vt indig. illam etiam glo. re
putat singularem Dominus Alex. in. l.
quod te. ff. si cer. pet. 4. col. ante mediũ
vbi pulchre enumerat casus in quibus
mora committitur re ipsa absq; inter-
pellatione, ad quem semper recurras.

Ecclesiæ debitor constituitur ĩ mora absq; interpellatione idem in fisco.

Fisco fit mora ipso iure

Mora quãdo causetur re ipsa.

7 Tertio cõueniũt in alio, nam quem-
admodum bona tutoris sunt tacite ob
ligata minori pro mala administratio-
ne tex. in. l. pro officio. C. de administr.
tuto. & in. l. 1. §. 1. C. de rei vxo. actio. &
in. l. 1. cum glo. C. cõmunia de leg. cum
cõcord. eo. modo bona prelati sunt ta-
cite obligata ecclesi. pro mala admini-
stratione, ita tenet gl. notabilis in. c. ex
literis de pign. in verbo obligata facit,
quia prælati æquiparãtur tutoribus se-
cundum gloss. in. c. ex præsenti gl. vlti.
eod. ti. & gl. notab. in. c. auditis de in in-
teg. resti. gl. magna quã ibi notat Abb.
8 2. colũ. in fine licet alias inter eos sint
multæ differentiæ quas ponit glo. me-
lior de iure ĩ. c. fi. 5. q. 3. vbi videas & ad
uerte in proposito, ꝙ nedũ bona tuto
9 ris vel curatoris generalis sunt obliga-
ta, verum etiam bona curatoris dati ad
litem, & idem in fideiussoribus ab eo
datis, tex. est singul. in. l. properandum.
§. fi. C. de iud. & ibi dicit Bal. quòd ali-
bi expressius nõ inuenit, & ibi plenius
per

Ecclesia habet tacite obligata bona prælati ꝓ mala administratione.

Tutor[illegible] prælati differũt inter se.

Minori sũt tacite obligata bona curatoris ẽt ad litem tãtum dati.

per Ias.4.nota.& ibidem etiã p Alexã.

Ecclesia per calūniā liti gās non sol uit expēsas. sed platus idem in tutore.

10 Quarto quãdo tutor vel curator agũt vel actiones instituũt calumniosè ipsi debẽt in expressis condemnari. Casus est notabilis & ibi Bar.in.l.nõ est ignotum.C.de admini.tuto.quem text.etiã in simili dicit notabilem. Abb.in.c.fi.6. col.in medio de iure calumniato. & vide quod per illũ dicit notabiliter. Bar. in.l.edita.vlti.col.circa finẽ. C. de edẽ. & notabiliter per eum in.l. qui solidũ. §.etiam.ff.de legat.2.idem etiam est in prælato male litigante ꝙ ipse debeat in expẽsis condemnari gl. est quam tenementi in.d.l.nõ est ignotum, in hoc ergo minor & ecclesia parificantur,& illam glo.dicit ibi Bald. esse notandam & menti tenendam.

Ecclesiæ nomine prælatus nõ agit, nisi se prælatũ doceat

11 Quinta exceptio ꝙ officium tutelæ nõ sit iuridice mandatum,potest opponi in quacunq; parte iudicij sicut exceptio falsi procuratoris,tex.est quẽ Bal. ibi dicit esse valde mẽti tenẽdum in.d. l.nõ est ignotum.facit.l.Paul.ff.de ver. sig.quid dicemus id p̃lato ecclesię? dico ꝙ idẽ.s. ꝙ non admittatur ad agẽdũ nisi faciat fidẽ de sua prçlatione,in quo modo sit electus,& confirmatus,quod est notandum secundũ Bald. in hoc ergo minor & ecclesia parificantur, de veritate tamen illius vide ibi per Bald.

Ecclesiæ vẽdẽte nõ põt haberi fides de precio,idem in minore idẽ in fisco.

12 Sexto conueniunt minor & ecclesia, scis ꝙ procurator fisci nõ potest vendere habita fide de precio tex.est nota. in.l.si procurator.§.fi.ff.de iur.fis.vt ibi notatur, quid dicemus in procuratore minoris vel ecclesiæ?gl. ibi dicit ꝙ idẽ quod est singulare, ergo minor & ecclesia æquiparãtur,vt eorum procurator nõ possit vẽdere habita fide de precio,& reperio ꝙ illam gl.dixit singularem Iaso. insti.de actio. §. ex maleficijs iuxta.3.chartam.2. col. circa finem quod multum notabis.

Ecclesiæ bona põt alienare prælatus et quid in minore.

13 Septimo cõueniunt, nam quemadmodum tutor potest alienare res minoris secundum distinct.illius tit.ff.de rebus eorum.&.C.de admi.tut. l. lex quæ cũ cõcordan. quia domini vicẽ obtinet.l. interdum.§.qui tutelam.ff.de fur.&.ff. de vsucapio.pro emp.l. qui fundum.§. si tutor eod.modo potest alienare prælatus in auth. hoc ius porrectum. C.de sacro sanct.eccle. cum simi.& ad istam cõuenentiam vide gl.insti.quib.alie. lice. vel no. §.econtra in glos.magna.

Ecclesiæ alienatio sine solenitate valet cũ eius coditio melior fit,idẽ in minore.

14 Octauo cõueniunt, nam quamuis ecclesia nõ possit alienare sine solẽnitate de qua in authẽ. hoc ius porrectum. C.de sacro sanct.eccle.& in .c.sine exceptione cum cõcordã.12.q.2. eodem modo minor sine solennitate de qua in.l.magis puto.§. nõ passim cum simi. ff.de reb. eor. tamẽ quãdo ecclesia vel minor faciunt conditionem meliorẽ valet alienatio sine illa solennitate gl. est notab.in.l.cum hj.§. eam transactionem in ver.alimentarius.ff. de transactio.& sic ĩ hoc minor & ecclesia ęquiparantur,de veritate tamẽ illius glo.vide Bar.ibi qui eam reprobat, & idẽ ibi Paul.& Bal.& cõmuniter oẽs, & ibi ẽt notabiliter Iaso.& est gl.in terminis in l.si fundus sterilis.ff.de reb. eo. & vide Iaso.in.l.nõ eo minus.C.de procur.vbi etiam allegat glos.d.l.cum hj & ibi põt addere infinita similia ex singularibus hjs quæ ibi addidi, & in materia vide glo.singularem in.c.1.ne sede. vacã. gl. magistra in ver.sede vacante,quam allegat dominus Abb.in.c.causam el primero de iudi.vlti.colum.

Ecclesiæ fauore valet sentẽtia lata cũ minus legitimo ꝓcuratore vt ĩ minore

15 Nono cõueniũt scis ꝙ sentẽtia lata ꝑ curatore minoris quamuis non legitime cõstituto valet,& tenet,licet cõtra eum talis sentẽtia nõ teneret,vt est casus in.l.nõ eo minus.C.de procurat. & nedum procedit in adulto, sed etiam in pupillo vt est glo.in.l.neq;. C.de ꝓcura.gl.pen.quam notat Bal.in.d.l.non eo minus, sed ego dico quòd est gl.similis relata ad text.ĩ.l.1.C.qui legi.per. stãdi in iudi.habent alia in.l.cum & minores.C.si aduer.rem iudi.in ver. statutum,& c.ꝑ quibus ego pondero tex. in d.l. nõ eo minus in ratione sui,vt dixit ibi Bald.& est glo.in.l.pupillus nec vel le.ff.de regu.iur.quæritur ergo quid in ecclesia? an sentẽtia pro ea lata quando procurator est non legitime constitutus valeat?dic quòd sic secundũ Alexan.post alios in.d.l.nõ eo minus& late per

te per Abb.ad quem recurras in.c.causam el primero de iud.penul.& vlt.co. & ista est singul.conuenientia inter minorem & ecclesiam, & idem etiam ponit Iaso.in.d.l.non eo minus.

Ecclesiæ pecunia res ēpta fit ecclesiæ,et qd in minore.

16 Decimo scis ꝙ res empta ex pecunia mea nō est mea.l.si ex ea pecunia cum cōcordan.l.de rei vendi. tamen si ematur res ex pecunia minoris vel ecclesiæ acquirit ecclesię vel minori,in hoc ergo minor & ecclesia conueniunt,de hoc est glo.in.l.si vt proponis.C.de rei vendi.& in.l.si paternus.C.cōm.vtriusque iud.& in.c. inquirendum extra de pecul.cle.& vide.l.curator. C.arbi.tut. & glo.in.l.ex pecunia.C.de iur.doti.& gl.in.l.vxor marito.ff.de dona.inter virum & vxor.& in.l.2.ff.quom.ex facto tuto.& vide gloss.in.l. item veniant in primo.ff.de peti. hære.

Ecclesiæ fauore est nulla sentētia lata contra eā dolo aduersarij, idē in minore.

17 Vndecimo conueniunt, nam quando sententia est lata contra minores dolo aduersarij,indistincte illa sententia est ipso iure nulla,licet in maiore distigua tur,tex.est in tit.C.si ex fal.alleg. per totum Bar.in.l.penult.ff.de iust.& iur.& notabiliter per eum in.l. si is ad quem ff.de acqui.hęre. quid in ecclesia dicerem idem per prædicta,vt ecclesia fungat iure minoris, & quia ecclesia gaudet priuilegijs cōcessis minoribus iuxta gl.in.d.§.item mixta de actio.in cōtrarium videtur ꝙ ecclesia vtitur iure cōmuni, nisi in casibus à iure expressis vt in.c.1.de alie.feud.& in. c. peruenerit de censi.cū simili.sed de iure cōmuni sentētia valet,licet dentur aliqua remedia vt per Bar.in.d.l. si is ad quē ergo,&c.Sed posses dicere ꝙ imo iste casus sit expressus,cum regula sit ꝙ ecclesia fungatur iure minoris,cogitabis.

Ecclesiæ fauore tenet venditor de euictiōe simul ac sciret litem esse motā, licet sibi p ecclesiā denūtiatū nō sit, idē in minore.

18 Duodecimo conueniunt,scis ꝙ communis opinio est , ꝙ etiam si venditor sciat litem esse motam emptori,nō tñ tenetur de euictiōe,si sibi nō fuerit denūtiatum,vt per Bar.& alios in.l.denūtiasse.ff.de adulte.& in.l.emptor.C. de euictio . & late p Moder. maximè per Alex.in.l.2.§.voluntatem.ff.solu.matr. tamē habeo ꝙ si emptor est minor vel ecclesia, sufficit vēditorem scire litem motam esse emptori,licet sibi non fuerit denūtiatum vt possint agere de euictione: cū hijs personis cōmittatur mora re ipsa p.l.i minorū. C. in quib. caus. resti.in integ.nō est neces.ita notabiliter dicit Bal.in.l.1.2.col.in princi.C.de peri.& cōmo.rei vendic.& est,notabi. conuenientia.

Ecclesia cōtumax non auditur nisi refusis expēsis, idē in minore.

19 Decimotertio cōueniunt,scis ꝙ cōtumax amplius non auditur nisi refectis expēsis tex.in.l.sancimus.C. de iudi.& in authē.de litigio.§. omnem & ibi Ange.& in auth.qui semel. C. commo. & qn iudex,sed an illa regula habeat locū etiam in minore & ecclesia, dico ꝙ sic & erit pulchra ꝯuenientia de minore, ponit Bart.in.l.si finita.§. si forte. ff. de damno.infect.de ecclesia. Probat quia minor & ecclesia æquiparātur,vt notatur in nostra cōditione & plene in. c.1. cum similib.de in integr.restit.sed hoc est in minore vt modo dixi ergo,&c. Secundo quia ecclesia vtitur iure cōi, nisi specialiter reperiatur priuilegiata,vt in.c.1.de aliena. feud.& supradixi,sed hic nō reperitur priuilegiata ergo,&c.& ita per hæc duo fundamenta nouissime hoc vltimum tenet Ias.in.d. l.Sancimus.C.de iud.2.col.4. extentione,quod tene menti,quia fundamenta eius de facili possent cauillari.

Ecclesia relinquendū, si suasione mea mihi relinquat tenetur ad īteresse , idē in minore .

20 Decimoquarto cōueniunt,nam habemus,ꝙ si aliquis velit quicquam pupillo relinquere , & tutor fecerit sibi ipsi reliqui,tenetur pupillo suo ad interesse vt notatur in.l.quicquid.C.arbi.tut. & in.l.pupillarum.C.de admi. tuto. & per glo.& Bar.in.l.Titio.§. 1. ff.ad muni.glo.magna.& per tex.gl.& Bar. in.l. Lucius.§.Sempronia.ff. de lega.2. facit tex.singu.& vnicus secundum Paul.ibi in.l.3.§.quamquam.ff.de condi.ob cau. & ibi per Docto. de ista quæstione idē habemus in prælato ecclesiæ, qui fecit sibi reliqua ꝙ quis volebat ecclesiæ relinquere,vt teneatur ecclesię suę ad interesse , ista est gl.notabi.in.c.quinque 12.q.4.quam allegat Abb.in.c.1.in finalibus verbis vt lite nō cōtestata,& ponūt Docto.in.d.l.3.§.quamquam.ff. de cōdi. ob caus. vbi allegat illam gloss.&

maxime

maxime ibi per Iaſo.4.&.5. notabili,& ſic cōueniūt in hoc minor & eccleſia.

Eccleſia nō nocet ſi rem alienā deti neat mali- gnitate ſui adminiſtra toris, idē in minore.

21 Decimoquinto cōueniunt, nam habe mus ꝙ quemadmodū ſi tutor rem mi- noris debitā inuadat, debet reſtitui poſ ſeſſori illico, nec pupillo nocet temeri tas ſui tutoris, vt eſt caſus in.l. memine rint.C.vnde vi eodem modo in prela- to colludēte cum poſſeſſore eccleſiaſti co rei, nam res per prelatum ablatę re- ſtituūtur poſſeſſori ſaluo iure eccleſiæ in vendicādo, ita dicit gl.not.in.d.l.me minerint vlti.gl.quam ibi not.Bal.& li mittat duobus modis.

Eccleſiæ in ſeruo idē iu ris ꝙ in ſer uo reipubli cæ idem in minore.

22 Decimaſexta cōuenientia poteſt col ligi ex tex.cum gloſ. & ibi Bald. in fin. in.l.1.C.de ſer.rei publ. manu mi.nā ibi glo. dicit ꝙ idem quod eſt in ſeruo rei publicæ idem eſt in ſeruo eccleſiæ, er- go idem erit in ſeruo minoris, quia res publica minorum iure vti ſolet, vt in.l. noſtra cogita.

Eccleſia ſē- per tenetur quatenus a lieno facta eſt locuple- tior, idē in minore.

23 Decimaſeptima cōuenientia colligi- tur ex verbis Bal.in.l.fi.C.de vſucapio. ꝑ emp.vbi text.dicit ꝙ ſi minor qui vē dit ſine autoritate tutoris agat ad repe tendū quod dedit cū ex ꝑtio ſit factus locupletior, ꝙ debet repelli ope exce- ptiōis, quia iuris occaſio nō debet tra- hi ad iniquū ꝯpēdiū, dicit ergo ibi Bal. ꝙ illa.l.eſt argumentū ꝙ ex illicito cō tractu tenetur eccleſia quatenus facta eſt locupletior, vel ſaltim ꝑ exceptio- nem repellitur, & facit in argumentū. l.ſi emptor.§.item ſi emptor. ff. de con trahē.emptio.& tex.ſingula. in.l. intra vtile.§.vendentibus.ff.de mino. & iſtā conuenientiam bene nota.

Decima octaua conuenientia colligi tur ex verbis Bal.in.l.ſi tutor.1. q. C.de ſeruo pig.dato manu. vbi videas.

Eccleſia in- [de]ſenſa nō patitur ſen tētiā cōtra ſe, idem in minore.

24 Decima nona cōuenientia eſt ꝙ quē- admodum minor indefenſus nō patiẽ ſententiam ꝯfirmationis ſententiæ cō tra ſe latę vt eſt tex.ī.l. ſi pręſes.C. quo mo.& quan.iudex idem eſt in eccleſia viduata paſtore vel rectore gl. eſt no- tabi.in.d.l.ſi pręſes in fine primæ gloſſ. quam Bal.ibi ad finem dicit eſſe men- ti tenendam.

Eccleſia ipſo iure nō no- cet ſentētia lata ꝑ am- bitionē, idē in minore.

25 Vigeſima conuenientia eſt, nam quē admodum ſententia lata per ambitio- nem cōtra pupillum eſt nulla ipſo iure l.fi.cum ibi notatis,& ibi dixi. C.ſi tut. fal.alle.idem in eccleſia ſecundū Paul. de Caſt.in.l. ſeruo inuito. §. cū prætor ad Trebel.2.col. ad fi. licet regulariter ſecus quia valet, ſed datur reſtitutio vt eſt glo.ſingula.in dicto.§. cum prætor.

Vigeſimaprima conuenientia eſt, ꝗ colligo ex gl.in.l.ſub Spe.C. de re iudi. & in.d.l. 1. C. de ſenten.aduer.fiſ. latis.

Vigeſimaſecunda eſt quā pono in.l. ſi ex cauſa.§.nunc videndum. ff. de mi no.vbi videas per Docto.

Vigeſimatertia eſt quam colligo per Bal.in.l.3.ad fi.C.quomo.fiſ.vel pri.

Vigeſimaquarta quam colligo ꝑ eū in.l.in cōtractibus.§.1.de non impe.pe cu.C.poſt medium.

Eccleſiæ ni cet ſentētia ēt indefen- ſe, ſi ipſa ha bebat recto rē aliud in minore.

26 His viſis in quibus minor & eccleſia cōueniunt, vidēdum eſt de differentijs primo ergo differunt nam ſentētia dif finitiua lata cōtra minores indefenſos etiam ſi non habeant curatorē eſt nul- la, tex. eſt ſingula. & vnicus ſecundum Paul.de Caſt.ibi in.l.acta.§. fin.ff.de re iudi.licet gloſ.in.l. cum & minores.C. ſi aduerſ.rem iudic. idem tenens, dicit ꝙ hoc nulla.l.caueatur, ad idē facit tex. in.l.in vniuerſis.C. qui da. tuto. poſ.& tex.in.l.1.&.l.admonendi. C.qui pe.tu to.&.C.qui legi.per.l.2.& inſtit.de cu- ra.§.item inuiti, & iſtam doctrinam re perio allegatam per Paul.in.d.l.cum & minores & eſt gl.in.l.pupillus.ff.de re- gu.iu.9.carta in fine: in eccleſia tamen diſtinguitur nam ſententia late contra eccleſiam indefenſam habentem præ- latum bene valet vt in.c.prout &.c.fin. de dolo & contu.& in.c.tā ex literis in fi.de in integ.reſt. ſed ſi caret rectore, & ſi vacet eccleſia, tūc ſentētia eſt nul- la, vt in.c.fi.extra ne ſede vacan. & hoc nota quia hæc doctrina à paucis eſt fa- cta de ratione doctrinę, cogita quia vi detur facilis.

Eccleſia nō fit maior ꝑ iuramentū aliud in mi nore.

27 Secunda differētia eſt ſcis, ꝙ licet mi nor poſſit reſtitui in integrum, vt ī to to titulo.ff.de mino.tamen ſi iurat, tol litur ſibi beneficium reſtitutiōis, & ſic per iuramētum efficitur maior in effe- ctu

ctu, vt in auth. sacraméta puberum. C. si aduer. vendic. & incorpore vnde sumitur facit in simili. c. quãuis de pact. lib. 6. & in. c. cũ contingat de iur. iur. cũ cõcordã. secus tamé est in ecclesia, nã per nullum iuramétum potest fieri, ꝙ nõ habeatur loco minoris, & sic semp possit restitui, & hoc est speciale fauore ecclesiæ, de hoc est glos. sing. in. c. 1. de in integ. resti. lib. 6. & illam gl. dicit singularem & menti tenédam Panor. in. c. 1. vlti. col. in princ. de in integ. restit. idé tenet Bal. in l. generaliter, post medium princi. & vide qnod per illud dictum Bal. mirabiliter ponit Iason. in princip. feudorum. 8. carta 3. 4. colum. vbi omnino videas.

Ecclesiæ currũt ipso iure præscriptiões aliud ĩ minore.

28 Tertia differentia est de qua dixi susupra, nam præscriptiones temporales hodie nõ currunt cõtra minores, quia melius est infacta eorum iura seruare, &c. vi. in. l. fi. cum materia. C. in quibus cau. resti. in integr. non est necess. secus tamen est in ecclesia, contra quam bene currũt, licet possit restitui, vt est gl. in authen. quas actiones in ver. durantibus. C. de sacrosan. eccle. & ibi Doct. & gl. in auth. de eccles. tit. §. pro temporalibus col. 9. & in. c. de reditibus. 12. q. 2. & ĩ. c. placuit el. 2. §. quas actiones. 16. quæst. 3. secundũ vnam opinionem & in authét. de nõ alienã. §. finimus colũ. 2. & hoc tenet Imo. & Cardi. in. c. 1. de in integ. resti. & ibi Abb. 3. col. & Dign. in regula possessor de regu. iur. lib. 6. licet multi teneant contra vt dixi. supra 1. carta.

Ecclesiæ rector põt constituere procuratorẽ ante litem cõtestatam, aliud in minore.

29 Quarta differentia est, ꝙ licet tutor vel curator nõ possit cõstituere procuratorem ante litem contestatam. l. nec tutores. C. de procurat. secus tamen in episcopo ĩ causis ecclesię, vt est text. in c. cum causam de iur. calum. & ibi per Abb. 3. notabil. & idem in alio prælato, vt ibi per eum, & sic in hoc est melioris cõditionis ecclesia quàm minor, facit in simili quod ponunt Doct. & ibi Barto. 2. oppositione in. l. 2. C. de bonis mater. & ad prędicta vide glo. in. c. fin. 5. q. 3. contrarium tamen voluit glos. in d. l. neq; gl. magna quæ dicit ꝙ episcopus non constituit procuratorem ante litem contestatam, sed actorem, & idé glo. in. l. 1. in prin. ff. de procu. & glos. in auth. de sanctissi. Episcop. §. si qñ col. 9. sed reprobatur per Bar. Bal. & alios in d. l. neq; de quo ibi notabiliter per Ale. qui etiam ponit rationé huius doctrinæ, ad quem recurras.

Ecclesiæ rector põt vti bonis ecclesiæ, nõ sic in administratione minoris.

30 Quinta differétia est, quia prelatus potest vti bonis ecclesiæ, & æquiparatur vsurario vel fructuario secundum diuersas opiniones iuxta notata per glo. cum his quæ ibi plene pono in. c. fin. de pecu. cleri. & notabiliter Alexã. in. d. l. neq;. C. de procura. secus in tutore qui nõ potest vti bonis pupilli: imò de omnibus tenetur rationem reddere vt. ff. de tute. & ratio. distrahen. per totum: & ponit etiam gl. in. d. c. fin. 5. q. 3. & sic in hoc melioris conditionis est minor quam ecclesia.

Alię differentiæ colliguntur ex glos. magistra in dicto capit. fina. 5. q. 3. gloss. magna ad finem.

Ecclesia vtitur iure cõmuni quid in minore.

31 Alia differentia potest esse, quia ecclesia non reperitur priuilegiata nisi in casibus à iure expressis, imo indubio semper vtitur iure cõmuni vt in. c. 1. de aliena. feud. notatur in. c. peruenit de cẽsi. cũ simi. secus in minore, qui regulariter est priuilegiatus, nisi vbi expressum inuenitur, quòd non sit subueniédum, vt per totum. ff. de mino. cum simili. & est gl. nota, quam omnino videas in. c. turbatur. 1. q. 4. in gl. magna ad finem, ex quo potest per te inferri ad multa q̃ tamen suspectam puto.

Ecclesiæ currit tẽpus restitutiõis statim post læsionem.

32 Alia differentia est, quia tempus restitionis incipit currere minori in princ. 26. anni ætatis suæ. s. cũ factus est maior, vt. C. de tempori. in integ. resti. pe. l. fi. secus in ecclesia, cui statim incipit currere à tépore læsionis. glo. in. d. l. respublica, & tenet gl. in auth. quas actiones gl. magna. C. de sacrosan. ecc. & pbat tex. in. c. 1. de in integ. restit. lib. 6. & est tex. melior de iure in clemé. 1. de in integ. rest. & ibi gl. ponit istam doctrinam in ver. à tempore lęsionis, & notatur in. c. 1. de in integ. rest. rationem huius doctrinæ potest colligere ex notatis per

ris per glo.& Doct.in.l. nisi finita cum concordan.ff.de tutel. & rat.distrahē. & istam rationem in simili ponit nota biliter Bar.in authent.quas actiones.2. opp.C.de sacrosan. eccl. vbi videas. Denique vt superius & plenius supra. §.11.nu.68.tactā materiā præscriptiōis rei ecclesiasticæ pulchro & vtili epilo go cōcludamus atque finiamus illud.

32 Quæritur an contractus nullus aliena tiōis rei ecclesiasticę vel ex defectu solennitatis, vel alias det causam pręscribendi, & videtur ꝙ non, est gl.in.c.apo stolic. de donatio.& in. c.de quarta de præscriptioni, & in.c.2. de his quæ fi.à pręla.& in.c.iura de iu.patrona.quia error iuris in præscriptionibus nocet, & non dat causam præscribēdi.l. nunquā ff.de vsucapio.& in regu.6.quæ contra iura tex.nota.in.l. quemadmodum.C. de agri.& cēsi. li.11. & ibi expresse Bar. & ꝙ cōtractus nullus rei ecclesiasticæ ex defectu solennitatis nō tribuat causam præscribendi, est tex.in.c.dudū de deci. & clarior alioqui ad literam hoc dicit in.c.hoc consultissimo.§. contractus de reb.eccle.non alienan.lib.6. nec obstat quod glo.voluit in.d.§. con tractus quod loquitur in casu speciali, vbi subijciebatur res ecclesiæ laicis, nā in hoc nullam specialitatē cōtinet, dū dicit ꝙ si licentia Romani pontificis quæ ibi requirebatur non interueniat, quòd est nullus ꝯtractus, & quòd iste talis non tribuat iustam causam præscribendi, nam cum in nostro casu eadem licentia Romani pōtificis de qua ibi requiratur, merito eadē nō interueniente contractus nullam dat causam pręscribēdi, præsertim quia hęc est cō munis opinio omniū, ꝙ aut error est facti, vt quia credebat se habere titulum cum non haberet, & talis putatiuus error tribuit causam pręscribendi.l.Celsus.ff.de vsucapio.instit. de re.diui. §. si quis à non domino, aut error fuit iuris quia titulum inualidum credebat validū, aut q͂a credebat valere sine solēnitate.&c. & talis error nedū nō tribuit causam, imo destruit & impedit vt dicūt gl.pręallegatę, & Abb.ī locis pręal legatis pręsertim in.c.de quarta vbi cō cludit dispositionem illius.§.cōtractus nō esse specialē, & tenet Dñi.in.d.§.cō trac.hanc distinctionē erroris iuris aut

34 facti in præscriptiōe post gl.illas tenet etiam Ioan.An.Imol. Anto. & Abb. in d.c.de quarta & in.c. apostolic. de donatio.& in.c.cura de iure patro.& in.c. dudum de deci. & in ca. cū dilectus de consuetu.imo & Cardi.in.d.c.cum dilectus.Imol.& Cardi.in clemen.mona sterium de reb.eccle.non alienā. Imol. in.c.fin.de pręscriptio.nec obstat deci-

35 sio Anto.in.c.cura de iure patro.& ī.c. fi.de præscrip.& in.c. peruenit de emptio.& vendi.quē sequitur Imol. in. d. c.de quarta, & in.c.fin.de pręscrip.& in d.c.peruenit, & Paul.de Cast.cons.152. & idem in.l.Celsus.ff.đ vsucapio.circa princ. qui dicit quod hęc regula ꝙ iuris error nocet in præscriptionibus, locum habet in præscriptione longi temporis, vbi requiritur titulus & bona fides.c.si diligenti.c.vigilanti de pręscri. in longissima tamē.30.vel.40.annorū, vbi non requiritur titulus sed sola bona fides.c.j.de pręscrip.lib.6.gl.in.d.c.si diligenti error iuris non impedit præscriptionem cum error iuris excusat à mala fide.l.sed & si lege.§.scire.ff.de pe ti.hære.quoniam hæc opinio, aut limitatio conuincitur per sequētia, primo per text.in.d.c. dudum de decimis vbi tex.loquitur in præscriptione quadraginta annorum, quia cōtra ecclesiam, & nihilominus error iuris in titulo im pedit præscriptionem, ad idem text.in c.apostolic.de dona. qui in simili præscriptione quadraginta annorum loquitur, & tex.qui ad literā hoc dicit ī. d.c. hoc consultissimo. §. contractus, item pro hoc glosæ quas supra allegaui, quę loquūtur in pręscriptione quadragīta annorum puta cōtra ecclesiā, & tamē dicūt ꝙ iuris error in titulo nō tribuit causam pręscribendi, hoc idem tenent omnes Docto.quos supra allegaui qui faciūt differentiam erroris facti, aut iuris in titulo, & loquitur in pręscriptione contra ecclesiam, & sic quadraginta annorū, & sequendo illas glossas ita

firmat

Præscriptio nō cōtingit cū titulo inualido secū dū cōmunē cōtra ecclesiam intelli ge.

Præscriptio non procedit cū titulo erroneo si erat error iuris, secus si facti, secundum cōmunem.

Præscriptio nō procedit cū titulo erroneo, si erat error iuris, etiam si simus ī præscriptione. 30.vel.40. annorū ī cū cōi contra Ant. Imol. & Paul.

firmat Abb. in.c. de quarta, & in.c. cũ nõ liceat de præscrip. istã conclusionẽ tenet Paul.de Cast.in cõs.72. dicens ꝙ error iuris nõ inducit bonam fidem, allegat Cin.in.l.si quis emptionis.§.1.C. de pręscrip.30.ann.hoc idem Alexã.in cons.410.3.vol.& ibi est, nu. 44. idem in cõsi.214.eod.lib. nec obstãt duo fundamenta per quę Ant.& Imol. se mouebant. Primum ꝙ error iuris excusat à mala fide, tamẽ nõ inducit bonam fidẽ, vt dicit Bart.in.d. §.scire, quia inter bonã & malam fidem est quoddã mediũ. s. nec habere bonã nec malã fidẽ, sed hoc sine titulo ad pręscriptionẽ nõ sufficit, sed debet adesse bona fides. c. vigilanti.c.si diligenti de præscrip. tenet expresse Bart. in.d.§.scire maxime quia tex.in.d.§.scire, nõ dicit ꝙ ille qui posidet aliquã rẽ ex titulo reprobato errore iuris, nõ sit ĩ mala fide, sed ꝙ nõ sit prędo, quia prędo nõ est qui titulũ habet.l.nemo prędo.ff.de reg.iu. nã inter prędonem, & malę fidei possessorẽ

Præscriptio cessat quã do scio contra contractũ cõpetere restitutionem.

36 differentia est. Secundo non obstat. c. peruenit de emptio. & vendi. quia ille tex.patitur plures intellectus, vt ibi per doct. & in tantum est verum ꝙ inualiditas tituli ex iuris errore non dat causam præscribendi, ꝙ etiamsi contractus est validus ð iure, ecclesię autẽ, aut minori põt cõtra ipsum cõpetere restitutio, ꝙ ille qui talẽ titulũ habet. Cũ sciat ꝙ aduersus illũ titulum põt cõpetere restitutio, nõ dicitur habere titulũ aptũ ad præscribendum, nec est in bona fide.hoc dixit valde eleganter Imol.in.c.apostolicę de donatio.3. col. allegat.l.in caus. la primera. §. interdũ cũ lege seq.ff.de mino.& in specie Alexan.3.parte consiliorum cõsi.44.Phil. in.c.de quarta, de pręscrip. 14. col. & in.d.cõsil.tenet dñs Alex.opinionẽ de qua supra, ꝙ error iuris etiã in longissima pręscriptione nõ possit, allegat Archi.in.c.quia cognouimus.10.q.3.Vltimo in proposito vide plene nota.in.c. si sacerdotes.16.q.3. & contra prædicta videt̃ facere quod notat Abb. in .c. cũ nobis de pręscrip.pe.co.ĩ fi.& gl.in.c.si diligẽti de pscrip. gl.magna an mediũ.

Deniq; sic arguitur contra superiora nã cõmunis & vera op.est ꝙ in pręscriptionibus sufficit bona fides orta etiã ex iniusta causa, vt est glos.cõmuniter app.in.l. 1. C. vbi caus. status, dixi late suprà, de succ.cre.§.21.nu.233. sed in.q. proposita si esset error iuris tunc sine dubio adesset bona fides, licet orta ex ĩ iusta causa, ergo impossibile esset pręscriptionem impediri ex defectu bonę fidei, licet non abnegem quin impediat̃ ex defectu tituli, quia titulus nullus, & titulus à lege ĩprobatus quo ad præscriptionem à pari procedunt. l. 2. C, de vsucap.pro empt.l.fi.§.sinautem sub condi.C.cõm.deleg.vnde cũ præscriptio regularis in bonis ecclesię desideret cursum.30.anno.cũ tit. pos.& bona fide c.de quarta de præscrip. hic cessat pscriptio, quia licet adsit possessio, & bona fides deficit titulus ergo, &c. vt in.l.vn. C.de vsucap. trãsfo.in rebus non ecclesiasticis sed laicorũ, quę ĩ pręscriptione.30.annorũ. titulũ nõ desiderãt.l.sicut &.l.oẽs.C.de præscriptio.30. vel.40.annorũ.nõ dubito quin talis error iuris nõ noceat cũ adsit possessio, & cesset mala fides.d.l.sicut.d.l. oẽs, & hoc casu posset pcedere op. Ant.Imol. & Pauli quã supra improbauimus, quã de re forte alibi dicã, & cogita sup his. Deniq; illud tentari potest ꝙ omnes illę similitudines, & differentię, quas inter ecclesiã, & minorẽ enumerauimus habebunt etiã locum inter minorẽ, & rem publicam argu.text.cum gl. & ibi not.in.l.respublica. C.ex quibus causis mai.in delictis autẽ qd iuris, alibi dicã.

1 *Obliga.naturalis an oriatur ex contractu vetito, noua oppo.*

2 *Negatiua non potest, & negatiua non poßit, nihil differunt, contra Barto. & sequen.*

3 *Negatiua non potest tollit omnino potentiam cũ cõi.*

4 *Intelle.l.55. tauri, vt inter negatiuam præsentis vel futuri temporis nihil differat.*

5 *Vxoris contractus est ipso iure nullus in terminis.l.55. tauri & similium statutorum, contra nouißi.*

6 *L. Dispositiue an prohibitiue loquatur non refert cõtra Abba. & alios.*

7 *Fideiussor accedens contractui vetito non tenetur cõtra plures.*

8 *Peccare non videtur mortaliter minor contrahens sine solennitate statuti ingens pugna.*

9 Idem in muliere quæ ſine licentia conſanguineorum eſſet contrahere vetita.

10 Idẽ in vxore ſine licentia mariti contrahere vetita.

11 L.in re dubia nunq̃ videt̃ velle obligare ad peccatũ.

12 L.ciuilis an poſsit obligare ad peccatum.

13 Iudicis ſecularis præceptum an obliget ad peccatum quid in iudice eccleſiaſtico.

14 Intellect. plurium legum regni.

15 Leges an adeo latæ videantur.

16 Obligatio naturalis & obligatio in conſcientiæ foro an pari paſſu ambulent contra nouiſsi.

17 Vxor contrahens ſine viri licentia an in conſcientia obligetur in terminis.l.55. tauri.

18 Conſcientiæ in foro an tutus, ſit electus forma legis omiſſa.

19 Conſcientia in foro an ſit tutus qui cum vxore alterius contrahit viro inſcio.

20 Leges an obligent in foro conſcientiæ.

21 Diſpoſitum tripliciter intelligi poteſt.

22 Mens & veriſimilis intentio diſponentis ſequenda eſt, licet nec verbis, nec etiam mente aut cogitatione tempore actus ea res cont... aut cõprehenſa fuiſſe.

23 Conſcientiæ in foro valet alienatio rei eccleſiaſticæ ſi abfuit læſio & dolus, licet defuerint ſolennia cũ cõi.

24 Conſcientiæ in foro tutus eſt hæres, qui certo ſcit teſtam.minus ſolenne non carere voluntate teſtantis cum communi.

25 Iuramentum an firmet cõtractum ſine licentia mariti, factum in terminis.l.55. tauri, ingens pugna.

26 Conſcientiæ in foro tutus eſt emptor minore ſine decreto prædium alienante contra Innocẽ. & Tiraq.

27 Regiæ alienationes Hiſpaniæ an valeant.

28 Poſſeſsio iuſta quæ dicatur, & quando ſit quis poſsidens tutus in foro animæ.

29 Electus minus ſolenniter tutus eſt in foro animæ, ſi ei non defuit purus eligentium conſenſus cum cõi.

30 Hæres in non ſolenni teſtamento ſcriptus an ſit tutus in foro animæ, noua declaratio.

31 Hæres non conficiens inuentarium an ſit tutus in foro animæ.

32 Legatarius an poſsit tutus in foro animæ retinere legatũ relictum in non ſolenni teſtamento cõtra cõ.

33 Leges ciuiles an poſsint obligare in conſcientia ingens pugna.

34 Conſcientiæ in foro an teneamur cum. l. poſitiua id expreſsit, vel tacite ſenſit inducendo pœnam ipſo iure vel ipſo facto.

35 Donatarius an in foro animæ poſsit retinere donatã rem, quandiu à donatore cui nati ſunt liberi non interpellatur.

36 Teſtam.filij præteritione nullum eo diſsimulante vires ſumit.

37 Legatum repudiatum fingitur numquam datum.

38 Conditio reſolutiua tacite ineſt in omni legis conceſſione etam ſi ipſo iure acquireretur.

39 Donatio natiuitate liberorum non reuocatur, qñ donator tempore donationis cogitauit de liberis, cũ cõi.

40 Hæres iuſte retinet legatum, quandiu legatarius cõſcius legati non petit illud.

41 Sententiæ iniuſtæ in foro animæ acquieſcere non debemus.

42 L.iniuſta in foro animæ non ligamur.

43 Gabella iniuſta in foro conſcientiæ non debetur.

44 Gabellæ impoſitæ cauſa finita ceſſat gabella.

45 Conſcientiæ in foro an teneatur quis in terminis.inſti.C. et .ff.ad legem Aquil.

46 Peccatum geminatum grauius punitur.

47 Geminationis vis.

48 Teſtis qui falſum teſtimo. dedit, an teneatur ad dãni emendationem in foro animæ.

49 Aduocatus q patrocinatur cauſæ iniuſtæ, an teneatur in foro animæ ad emendationem damni.

50 Conſcientiæ in foro an pœna debeatur.

51 Conſcientiæ in foro an teneamur legibus ad venditam factis.

52 Conſcientiæ in foro tutus eſt captus, qui fugit ab hoſtibus contra docto.

53 Fugiens à carceribus in foro animæ non tenetur redire contra commun.

54 Pœna legalis ſtatuta ad damni dati emẽdationem nõ debetur in foro animæ contra Docto.

1 VXOR vt ſine licentia viri nequeat facere contractum, aut quaſi cõtractum aut diſtractum, variis quamplurium regionum ſtatutis comprehenſum eſt, qualis eſt Hiſpania per. l. taurinam .55. &.l.54.& Gallia, vt refert And. Tiraq. in legibus connubialibus glo. 4 . poſt leges connubiales, & alibi ſæpe, qua in re quæri ſolet ſi contractum ineat ſine licentia viri, an inde oriatur ciuilis, & naturalis obligatio? an ſaltẽ naturalis? & ciuilem non oriri nulli vnquam dubium fuit, & in eo tantum quæſtio manet an naturalis quoque obligationis ortus impediat̃? qua ĩ re receptior opi. eſſe videtur, vt etiam ortus naturalis obligationis impediatur, ita tenẽt Bar. in.l.cum lex colum.3.ff. de fideiuſſ. idẽ Bart.in.l.1.colum.penult. ff. de nouati. idem Bart.in.l. ſi non ſortem in pri. ff. de condi . indebi . idem in . l. de his. ff. de tranſact. Aretin.conſilio. 22. venio nunc. Angelus Peruſi. conſil. 160 . pro deciſione, colum.2. Laurentius Calcaneus conſilio.13.colum.3. Guido Papæ conſilio.238.ſpectabiles, ſentit Bal.in.l. cum quis colum.4 . C. de iuris & facti ignoran. Andrę. Tiraquel.in gl.4. poſt leges connubiales, nume. 12. Socinus conſi

Obligatio naturalis an oriat̃ ex cõtractu vetito noua op.

consil. 93. colum. pen. lib. 1. tradunt plerique nouissimorum in. l. 1. §. si quis ita verb. naturaliter. ff. de verb. obliga. vbi Alcia. num. 8. Alexand. nume. 2. & Ias. colum. 1. in. l. si non sortem in pri. ff. de cōdi. indeb. Socinus consilio. 112. lib. 1. idem Socin. consil. 172. multum abūde lib. 2. & alij quos refert Andræ. Tiraquell. vbi supra nume. 2. sentit Bald. in. l. 1. colum. pen. C. qui admitti. Areti. consi. 22. colum. fi. Barb. consil. 12. lib. 1. colum. 3. Bal. in. l. si quis mihi bona. §. si coram. ff. de acquiren. hęre. & in. l. duobus. ff. de vulga. Alexan. in. d. §. si coram cum sequen. Bald. in rubr. C. de rescin. vendi. Ias. in. l. vniuersa. colū. pen. C. de pręci. impe. offer. Areti. in. c. 2. not. 6. de testi. Floria. in. l. 1. colum. 3. ff. si mensor. fals. mo. Imol. & Aretin. in. l. 1. ff. de testam. Angel. cons. 170. reuoca. dum omnes tenent talem contractum esse nullum ipso iure.

Negatiua nō pot, et negatiua non poßit, nihil differũt, cõtra Bar. & sequen.

2 Id quod intellexit Bar. in. d. l. cum lex vt procedat quādo statutum loquitur per verbum futuri temporis, puta mulier non possit contrahere sine licencentia viri, tunc enim contractus aliter initus etiam naturalem obligationem non produceret, non sic quando loqueretur per verbum præsentis temporis, puta mulier non potest contrahere sine licentia viri sui, nam tunc inquit naturalis oligatio non impeditur licet contractus aliter fiat: ratio differētię: quia primo casu facultas cōtrahendi adempta videtur per legem, vnde cōtractus cōtra factus nullius omnino momēti est. l. iubemus. C. de sacr. eccle. iuncta. d. l. non dubium. C. de legibus, non sic in secundo casu secūdum eam, quem in hoc sequi vidētur Ang. in. d. l. si nō sortē in pr. idem Angelus, consi. 353. præmitto pro decisione Bal. in. l. ad exactionem. C. de dotis promi. sed prior opinio indistincte verior est, & hęc limitatio omnino reijcienda, & ꝙ verbalis est cōtra. l. 2. C. cōmu. de legi. & ꝙ est cōtra tex. apertum in. l. 1. in pr. iuncto. §. si quis ita. ff. de ver. obliga. nam postq̄ iurecōsultus in. d. l. 1. in pr. sic locutus fuit, stipulatio nō pōt cōcipi nisi vtroq; loquēte, & sic vtitur verbo præsentis tēporis, subdit ꝙ si aliter stipulatio facta sit puta per nutum, nō oritur etiā naturalis obligatio, vt in. d. §. si quis ita pro nobis. d. l. si nō sortē in pr. l. si vnus. §. si acceptilatio. ff. de pact. l. an inutilis. ff. de accepti. l. suus hæres. C. de rep. hær. l. si causa cognita. C. de transact. l. eo tēpore ver. sed fideiussorē. ff. d' peculi. l. 1. §. deinde. ff. ꝙ iussu, ratio est quia qui facit contractum cōtra legis dispositionē, nullū animū sese obligandi habuisse iustius pręsumet, quā cōtrariū argu. d. l. an inutilis. l. nō solū. ff. de act. & oblig. ergo verū est obligationē etiā naturalē nō oriri īspecta cēsura, & pręsumptione legis positiuę, vt dd. legibus: verū cū animus nr̄ soli Deo notus esse possit, vt patet ad sēsum, vn̄ diuersū sortire possumus, q̄ ꝙ verbis expressimus vel nutū vel facto, vel alio quouis signe simulabamus, vt. d. l. an inutilis, &. d. l. nō solū. &. l. obligationū substātia, &. l. nō figura. ff. de act. & oblig. vnde. l. Labeo. ff. de supel. lega. verba ait esse cerniora reliquis signa animi nr̄i ac volūtatis, nō eūr inquit sunt aut inducūt notitiā indubitatā, cū inquam animus nr̄ soli Deo notus esse possit: si re vera cū cōtractū cōtra legis dispositionē ast formā fecimus, cōsensum illi rei prębuimus naturaliter obligati fuimus, quia naturalis obligatio materialiter orit, & fit ex cōsensu agētiū. l. si sub specie. C. de postul. l. consensu in pr. ff. de act. & oblig. §. 1. inst. de obliga. ex cōsens. l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de const. pec. §. p traditionē inst. de rerū diui. §. 1. insti. de fideiuss. l. 5. §. Imperator. ff. de solu. l. Stichū. §. naturalis. ff. eod. tit. l. eas causas. ff. de cap. dimi. l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. §. f. inst. de leg. ag. tut. & cū isthęc volūtas nr̄a tā liberrima sit, vt legibus positiuis minime subsit, reliquū est, vt ēt inuita lege positiua possimus cōsentire, & consequēter naturaliter obligari, si re vera contractui, quē iniuimus ꝯtra legē, cōsensum prębuimus, ea tamen obligatio naturalis sic orta eorum effectuum quos lex ciuilis obligationibus condonauit, & accom-

modauit habebit nullum, quia lex positiua omnem effectum efficaciam, priuilegia quæ naturali obligationi condonauit, ei adimere hoc casu & potuit & voluit. l. nihil tam naturale. ff. de regul. iur. c. omnis res de regu. iur. pro nobis optimus tex. in. l. Iulianus. ff. de cōdi. indeb. vbi eleganter Ias. idem Ias. in d. l. si non sortem, disseruimus plenissime in lib. de succes. creati. 3. §. 30. nu. 33. cum plu. seq.

Negatiua nō pot, tollit oīno potentiam, cū cō.

3 Denique quòd contractus factus à tali vxore sine licentia viri cōtra legis dispositionem inspecta legis censura præsumptione, & interpretatione nō producat obligationem etiam naturalem, probatur etiam ratione: nam si negatiua præcedat verbum potest, inducit præcisam necessitatē, & denegat omnem potentiam gl. in. c. 1. verb. non potest de regu. iur. lib. 6. Bar. in. l. de his. ff. de transact. Ias. in. l. gallus in pr. ff. de lib. & posthu. nu. 15. lect. 1. & idem ibid. in lect. 2. col. 4. Bar. in. l. fi. col. 2. ff. de feri. sequuntur Fulgos. ibi Paul. Cast. Ludoui. Rom. Alexā. & Ias. idem Bar. in. d. l. gallus in pr. col. 2. Bart. in. §. si duobus. l. Meuius. ff. de leg. 2. col. pen. Bald. in. l. 1. ff. de iniust. rup. Alex. in. l. quia poterat. ff. ad Trebellia. & est communis. & receptissima opini. vt patet ex relatione Andr. Tiraquel. in glo. 4. post leges cōnub. nu. 1. & licet illam Bar. distinctionem inter verbum non potest, & verbum non possit sequantur Socinus, in l. 1. col. 2. ff. d lib. & posth. Ias. in. l. frater à fratre, col. 14. lect. 1. ff. de condit. indeb. Tamen Ias. sibi contrarius in. d. l. 1. ff. de libe. & posthu. in vtraque lectione eam improbat, eamque similiter improbat ipse Ias. in. l. pacta col. fin. C. de pact. idem Ias. in. l. stipulatio ista. §. alteri, col. 6. ff. de ver. oblig. & Bald. in. l nō dubium, col. fi. C. de legibus, & Andr. Tiraquel. vbi suprà, nu. 9. ad. l. 1. ff. de nouati. respōde quòd ibi lex vltra processit declarando, & limitando suam prohibitionem & ad gloss. d. §. alteri respōde veram non esse, vt vtrunque plenissime tradidimus libr. 3. de success. creati. §. 30. num. 32. cum plu. seq.

Intelle. l. 55. tauri, vt inter negatiuā præsentis vel futuri tēporis nihil differat

4 Redeundo ad nostram. l. 55. tauri eius verba ita habent, la muger durante el matrimonio sin licentia de su marido como no puede hazer contracto alguno, asi mesmo no se pueda apartar ni desistir de ningū contracto que a ella toque &c. ecce ergo dum negat. l. illa mulierem posse contrahere sine licentia viri, vtitur verbo præsentis temporis: dum autem negat posse quasi contrahere seu distractum facere sine viri licentia, vtitur verbo futuri temporis: nec dubium est quin mens & sententia illius legis fuerit vtroque casu idem iuris esse nec quicquam referre, vtrum lex dicat non potest, an vero dicat non possit idemque esse prohibere per verba præsentis temporis ac si per verba futuri temporis fieret prohibitio, cum vna determinatio respiciens plura determinabilia debeat ea pariformiter determinare, vt in. l. 2. & l. quamuis. C. de impuberum. l. iam hoc iure. ff. de vulgari. itaque isthæc Barto. distinctio verbalis, quam modo improbamus, præterea quòd iure communi suspecta, est iure quoque regio per. d. l. 55. indubitanter refutanda est, eaq; lex nostram sententiam probat.

Vxoris contractus est ipso iure nullus in terminis. l. 55. tauri & similium statutorum, contra nouissi.

5 Quid autem si in terminis. d. l. 55. vxor faciat contractum sine licentia viri an contractus erit ipso iure nullus? & Cassaneus sentit quòd non in consuetudinibus Burgundiæ quem refert Andræ. Tiraquell. vbi supra num. 6. idem Cassaneus consilio. 39. pro decisione tertio dubio mouetur, quia licet quando lex loquitur prohibitiue actus contrafactus sit ipso iure nullus, licet vltra non processerit actum illum annullando. l. non dubium. C. de legib. tamē nō sic est quando lex processit non permissiue seu dispositiue tunc. n. actus contrafactus non est ipso iure nullus, nisi lex vltra processerit illum actum annullando: ita tenent Salicetus in. l. fi. C. de sententiis ex breui. recitandis, sequitur Alexand. consilio. 24. inspecto processu, colum. 2. libr. 4. Iaso. in. dicta. l. non dubium, colum. 4. idem Iaso. in l. 1. lect. 2. colum. 18. C. de sacrosanct.

eccle

ecclef.per text.in.l. fi. iuncta. l. pen.C. de sentent.ex breuit.recitan. nam in.d. l.pen.disposuit lex, vt omnis sententia prius describeretur, deinde sic descripta recitaretur, postea vero in.d.l.fina. adiecit.l. vt si aduersus ea sententia lata esset nullius momenti foret, vt nec nomē sentētię haberet, nec ab ea appellare esset necesse, ergo aperte significauit quòd trāsgresio illius depositiōis non induceret nullitatem ipō iure nisi id posteriore lege adiectū fuisset. Sed longe verius est, vt transgresio legis licet dispositiue tantum non etiam pꝛohibitiue loquatur, indicat actus nullitatem iure ipso, nam lex parem potestatem habet in imperando vel disponendo, vt in prohibēdo.l.legis virtus.ff. de legibus, ergo quemadmodum trāsgres-
6 sio legis pꝛhibitiue inducit nullitatē actus ipō iure ita quoq; trāsgresio legis dispositiue licet vltra non procedat actum annullando, inducit nullitatem actus ipso iure, & cōtrarium existimantes mihi vident imponere legē verbis contra.l.2.C.com.de lega. etenim pleręq; leges totius iuris dispositiue tantū nō etiā prohibitiue procedūt, nec pꝛocedūt vlterius actū cōtra factū nominatim annullādo, quia pro cōstāti habuerunt, vt actus contrafactus nullius esset momēti, & si cōtrarium diceremus maximā partē nostrarū legū tam ciuiliū quā canonicarū, quasi delere ac infectā reddere videremur, ꝙ q̄ turpe ac nefandū esset nullus modo sanus abnegabit, & sic istā partē in speciē tenuisse videtur gl. & Bar.in.l.1.C.ne fideiu.dotis dentur.Bar.in.l.de his. ff. de transac. Decius.in.c.2.de testibus, col.2.Angelus, in.l.1.ff.de lib.& posthu. idem Angelus, & Imola, in.l.quoties.§.si qs nomen.ff.de hær.insti.Romanus, in.l.hac consultissima in pr.C.qui testa. facere possunt, & alij quamplures quos retulimus lib.1.de succes. crea.§.4.num.17. vbi plenius hac de re. Præterea in specie nostra lex nō fuit vsa verbis dispositiuis, puta vxor cōtractum faciat cū licentia viri, sed vsa fuit verbis prohibitiuis, puta vxor contractum non faciat

L. dispositiue an prohibitiue loquatur non refert cōtra Abba. & alios.

sine licentia viri, quo casu longe expeditius est actum cōtrafactum esse nullum ipso iure, etiam si lex vltra nō procedat, actum contrafactum nuncupatim annullando, vt tenent Bart. num. 20.in.d.l.non dubium per tex. ibi Fulgosius, & Bal. vterq; in.4.no. & Ias.nu. 17.post Ang. Salic. & alios cōmuniter ibi Ias.in.l.1.col.2.ad fi.ff.d lib. & posth. & ibi Alex.col.2.vbi Soci.& Alciatus, nu.10.Decius in.l.hac cōsultissima, co. 2.C.qui testamēta facere possunt. Paulus Parisius consi.10.nu.187.lib.2.& est cōmunis sentētia, vt plenius docemur vbi supra, nu.16. Hinc apparet verā nō esse op. Panormitani qui in.c.ad Apostolicam, col.3.de regul.scripsit ꝙ si ab statuto prohibeatur mulier contrahere sine licētia duorum agnatorum, cōtractus sine eorum licentia factus non esset nullus ipso iure, nisi statutum vltra procederet contractum contra factum nominatim annullando, quę sententia ex superioribus euidentius confutatur quam longa cōtentione egeat, ideoq; merito improbatur per Tiraq. vbi supra, num.7.qui neminem fere sibi auxiliarē aduocauit, licet idem ꝙ Panor.tenuerit etiam Ang. consi.353.præmitto pro decisione per totum.

7 Deniq; cū is cōtractus ab vxore sine licentia viri factus sit ipso iure nullus, ita quòd inde cōstat nō posse oriri obligationem ciuilem, nec etiam naturalē, vt ex superioribus docemur, sequit nec fideiussorē quidē super tali contractu obligari posse, nā quoties ꝯtractus prīcipalis est ita ipō iure nullus, vt nec naturalis obligatio inde oriatur tali cōtractui fideiussorem accedere non posse testatur iureconsultus in.l.j.§. si quis ita.ff.de ver.obli.& in.§.1.insti.de fideius.& in.l.fideiussor obligari. §. fideiussor.ff.de fideiuf.cum.n.fideiussor cōueniri non posit nisi demum principali excusso, nec vlla excusio cōtra talem vxorem hac in re fieri posit, fideiussor quoq; tutus manebit, licet cōtrariū, & male tenuerint Albericus post Iaco.de Arena in pr.par.statutorū.q.182.demū quero Alexand. in add. ad Barto. in.l.

Fideiussor accidens cō tractui vetito nō tenetur contra plures.

Marcellus in pr.ff.de fideiuſ.Bal.in.l.ſi vero.§.hoc amplius.ff.mand.quatenus volunt ꝙ ſtante ſtatuto, vt filiusfa.per contractũ obligari nõ poſsit eius fideiuſſor rite,& vtiliter obligatus videbitur,ſed talem fideiuſſorem,vt fideiuſſoré teneri non eſt poſsibile, vt principalis tamẽ tenebitur ſi hoc inter partes actum eſſet,ꝙ ſane ſenſit Bal. vbi ſupra. Hæc procedunt iure fori nam iure poli ſi re vera conſenſum prębuerunt mulier, & eius fideiuſſor, dic,vt ex ſuperioribus colligitur quia mulier naturaliter iure poli obligata maneret,& conſequenter &c.& noſtrã ſententiã in ſimili tenet Antonius Gomeſius in.l.51. tauri nu.60.Illud autem dubium eſt an peccet mortaliter vxor illa,quæ ſine licentia mariti contraxit cõtra formam

8 d.l.55.tauri & Bart.in auth.ſacramenta puberũ.C.ſi aduer.vẽdi. col.2.& idem Bar.in.l.1.col.fi. ff. de nouati.ſenſiſſe videtur,vt mortaliter peccet dũ ait ꝙ ſi quis lege ſtatuto aut cõſuetudine vetitus ſit alienare, & alienet peccat mor-

9 taliter,quia inquit ſcriptũ eſt q nõ obedierit principibus,morte moriat̃. ca. 2. de ma.& obed.idẽ tenet Bart.in.l.cum lex col.2.ver.ꝑ hoc facit.ff. de fideiuſſ. idẽ Bar.in.l.ſi qs pro eo co.3.ver.aduerte tñ eod.tit.ſentit ipſemet Bar. ĩ auth. decernit.C.de arbitris Ang.conſi.160. pro deciſione col.2.verſ.hinc deſcẽdit

10 Paul.cõſi.400.viſo puncto lib.2.col.1. ver.pręterea Pet.And.in repetit. c.1.in ſi.11.q.prin.de cõſti.Alex.ↄſi. 29. clariſſime Doctor col.5.ver. plus dico lib.7. Felinus ĩ.c.nã cõcupiſcẽtiã in pr.de cõſtit.And.Tiraq.vbi.ſ.nu.18.Card. ĩ clemẽ.2.de vit.& honeſt.cle.idẽ in cle.dudũ.§.fi.de ſepul.Archi.Ioã.And.& Dominicus in.c.de teſtãda de cõceſ.pręb. lib.6.gl.in.c.quis autẽ.10.diſt. ꝙ procedit etiam ſi fiat trãſgreſsio legis municipalis late étiã à populo vel principe ſeculari,vt in.d.gl.ꝙ & ſentit gl.in.c.2. de cõſti.lib.6.vbi Dñicus co.antepe.tenet Felinus vbi.ſ.idẽ in.c.1. de conſtit. nu.47.cum ſeq.& in.c. eccleſia ſanctæ Mariæ.eo.tit. cõtrariũ ſentire vidẽtur nõ pauci noſtrorũ,dum ſi ſit ſtatutum quo caueť ne mulier aut minor poſsit cõtrahere ſine interuẽtu cõſanguineorũ aut alterius ſolẽnitatis, negãt eũ minorẽ aut mulierẽ mortaliter peccare,licet cõtractũ faciãt abſq; illius ſolẽnitatis interuentu,ita tenẽt Paul. Caſtr. in l.legis virtus.ff.đ legibus,idẽ Paulus in l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſſo.idẽ in.l.is cui.ff.de ver.obliga.col.1.idẽ Paulus in auth.ſacramẽta puberũ poſt Fulgoſiũ quem refert.C.ſi aduerſus vendi.& ibi Iaſ.co.11.nu.52.ver. & ꝑ hoc clare colligitur Paulus conſi.190.cum tẽpore co. 2.lib.1.Corneus cõſi.36. videtur prima facie col.3.&.4.libr.1. tradit eleganter Corneus conſi.36.videtur prima facie lib.1.col.4.idem Corneus conſ.35.ſemper mihi fuit col.4.lib.3.nu. 7. Alexan. cõſil.53.viſis & cõſideratis col.pe.lib.3. Decius in.c.nam concupiſcentiam co. fi.lect.1.de conſti.Ludoui. Roma.in.d. l.is cui Imola in.c.cum contingat de iure.Felinus in.c.1. de conſtit.nu. 48.Andræas vero Tiraquellus vbi ſuprà, nume.19. relinquit cogitandum.

Quid dicendum,& quidẽ iſthæc nõ ſunt ſimilia, conſtat enim quòd ſtatutum prohibens minorem contrahere ſine certa ſolennitate,eo tendit,vt ipſi minori proſpiciat, & conſulat quoad tutelam, & vtilitatem rerum ſuarum, vnde in eius læſionem damnum internecionemque conuerti non debet.l.ꝙ fauore.ff.de legibus. l. legata inutiliter. ff.de adim.leg.l. legata inutiliter. ff. de legat.1.in eius autem lęſionem conuerti nullus abnegaret ſi contra faciẽs minor mortaliter peccaſſe videreť,cũ ſalus aĩarũ cũctis rebus humanis pręferẽda ſit.l.ſunt ꝑſonę.ff.đ religi.l. quæ ſub cõd.in pr.ff.de ↄdi.inſt. ergo &c.p̃terea tale ſtatutũ reſpicit vtilitatẽ ipſius minoris,vnuſquiſq; autẽ ſuas vtilitates prętermittere põt.l. quoties ab oĩbus. C.de fidei.l.pe.C.de pact.l.ſi qs in conſcribẽdo.C.de epiſ.& cle.l. cũ patro.§. mãdo.ff.de leg.2.& rebus ſuis põt qs libere vti.l.in re mãdata.C.mãdati & ẽt abuti,& ꝓdigere.l.ſed etſi lege.§. cõſuluit.ff.đ pet.hęr.ergo nõ ſolũ aberrare ſed ineptire quoq; viderẽtur mihi,qui minorẽ

Peccare nõ videť mortaliter minor cõtrahẽs ſine ſolẽnitate ſtatuti ingens pugna.

Idẽ in muliere quæ ſine licentia conſanguineorũ eſſet contrahere vetita.

Idẽ in vxore ſine licẽtia mariti cõtrahere vetita.

minorem citra interuentum illius solẽ nitatis contrahentem peccasse mortaliter existimarent, cum id ab intentione statuẽtiũ lõge abfuisse intelligẽdũ sit, qnimò & ab eorũ potestate longe remotius est, vt illico docemur, idẽq; intelligẽdũ est ĩ muliere, quę generaliter cõtrahere sine cõsensu ꝓpinquorũ vetita esset. Sed longe diuersa ratio est in terminis nr̃æ.l.55. tauri & similiũ statutorũ, quæ varijs in regionibus vigent, vbi mulieres innuptę nubere, & citra illam aut vllam solẽnitatem præter regularem possunt contrahere, nuptę autem sine virorum suorum licentia contrahere vetantur, ꝙ inductum ob sexus fragilitatem meramq; ipsarũ vtilitatẽ, & fauorem videri nõ potest, quãdoquidem reliquis mulieribus in nuptijs nõ ęquè cõsultum fuit, ergo ob meritorum reuerentiam, & autoritatẽ id inductum fuisse intelligendum est, quasi quoque mulier postquam nupta est non tam libera, tamque sui iuris aut laxitatis esse videat̃ quã erat antequã nuberet, & quodãmodo quasi à reliqs hominũ ꝯmercijs præter mariti sui cõmercium quasi aliena, & abstinens esse debeat, nisi de viri sui licẽtia sicq; quodã modo viro suo iniuria fieri videat̃, si se ĩscio aut inuito vxor sua negotiationibus & cõmercijs ĩmisceret sese aliorum hominum, ergo cum tale statutũ authoritatẽ & vtilitatem mariti potissimũ respexisse videatur, eius trãsgressio ab vxore facta peccatũ mortale inducere videt̃, tũ ob inobediẽtiã legislatoris argu. c.2. de maio. & obed. tũ etiã ob lęsionẽ mariti non paruipendẽdam quę ratio cessat in exemplo de minore & muliere nõ nupta cõtrahere vetitis
11 sine certa selẽnitate, adhuc tamẽ longe verius est talẽ mulierẽ nuptã sine licentia viri sui cõtrahẽtẽ mortaliter peccasse minime videri, tũ quia ĩ re dubia lex ciuilis nunq̃ videtur huius animi fuisse vt eius trãsgressor obliget̃ ad peccatũ
12 arg. textus memorabilis in.l.q̃ sub cõditione in pr.ff.de ꝯd.insti. vt plenius docemur alibi tũ & fortius, quia etsi lex ciuilis hoc expresim vellet forte nõ posset, nisi pręciperet illud ꝙ iure diuino aut naturali pręceptũ est, vel vetaret illud ꝙ naturali aut diuĩo iur̃ vetitũ est, vt elegãter docet Decius in.d.c. nã cõcupiscẽtiã col.fi. & Corneus in cõsiliis s̃. allegatis post Imolã, quẽ ipe vtrobiq; allegat & post alios quos Decius allegat vbi.s̃. & hoc casu nõ tam ipsa lex ciuilis ad peccatũ eius trãgressorẽ videtur obligasse q̃ ipsum ius diuinũ, ꝙ nõ tam datũ q̃ repetitũ aut reuocatũ à lege illa positiua videret̃, sicq; Archid. in c. vtinã.77. disti. ait ꝙ licet veniẽs cõtra ius diuinũ semp mortaliter peccet: nõ tñ veniẽs ꝯtra ius humanũ quia illud põt prætermittere aut trãsgredi si habet aliquã causam nõ iniustã: sequũtur Abb.in.c.licet ex quadã co.2. de restit. idẽ Abb.in.c. quoniã ꝯtra col.fi.de
13 pręs. Decius in.d.c.nã concupiscẽtiam col.fi. ꝙ in ꝑcepto iudicis secularis aut legis tenet Imola ĩ.c.2. de mai. & obed. quinimo idẽ firmat Decius vbi. s̃. etiã in pręcepto iudicis ecclesiastici ꝙ puto verũ aliter.n.dum habemus decem præcepta decalogi decẽ milia haberemus, facit qa principes terræ habẽt potestatẽ in bonis ꝑsonisq; nr̃is, sed in aĩo aut aĩa nr̃a minime, vt docemur libr.1. de suc.crea.§.1.nu.38.&.39. tenẽdo hãc partẽ ad.c.2.de mai. & obedi. respõde, vt procedat in pręcepto generali à sũmo põtifice in dicto, nõ sic in reliquis prælatis aut iudicibus etiã secularibus secũdũ Imolã ibi, & ꝑ Corneũ in cõsilijs.s̃. citatis, & sane nullus negabit qn op. cõtraria sit aĩarũ saluti satis acerba perniciosa, & periculosa propter varia pręcepta, q̃ passim à iudicibus secularibus, & ecclesiasticis incõsulto fiũt. Vñ
14 satis dubiũ est an.l.19.ti.6.&.l.1.tit.7.& lex.7.&.8.&.12.li.2.ord.in eod.tit.& aliæ q̃plures leges q̃s citauimus habeãt potestatẽ ligandi animas, quatenus exprimunt, ꝙ earũ transgressor teneatur in foro animæ qua d̃ re latius.s̃. c.7.nu.1.cũ plu.seq. ꝙ si dixeris iniquũ esse, vt lex ciuilis nequeat ea crimina quæ plerunq; occultè fiunt quo ad animã punire, obligãdo trãgressorẽ in foro ꝯsciẽtiæ, qñquidem ob id ꝙ plerũq; occul-

L. ĩ re dubia nunq̃ videtur velle obligare ad peccatum.

L. ciuilis an possit obligare ad peccatum.

Iudicis secularis præceptũ an obliget ad peccatũ quid in iudice ecclesiastico.

Intellec. pluriũ legũ regni.

tè fiunt pœna pecuniara & exteriori ea crimina persequi non potest, respondeā talia crimina satis Deū vltorē habere.l.2.C.de reb.cred.nam quo ad bonum Reipublicę satis superq; nobis esse debet ꝙ si læsio siue Reipublice siue singularis personę appareat, tunc damni illator puniet, sin autem dānum nō appareat nec datum fuisse credendum est: prę sertim cū etiā si datum appareret adhuc tñ ignoscendū esset, si id vellet is qui dānum passus est nisi in atrocioribus.§.fi.inst.de iniuri.l.filio quem pater.ff.de lib.& posth.ad illud per me

Leges an à Deo latæ videantur.

15 reges regnant & cōditores legum iusta decernūt, vt prouerbiorū.c.8.resp. quòd procedit quo ad potestatē statuēdi, sed nō quo ad iustitiam legū latarū quarum multę sunt euidenter iniustæ vt in pr.&.§.1.C.de cad.tol.c.erit autē lex.4.distin.quarum iniquitatem Deo optimo maximo acceptā ferre impiū ac nefandum esset, idemq; dicendū est in eo qui cum tali muliere aut minore contraxit contra formā statuti, vt peccasse minime videatur non magis quā ipsa mulier cum vtrobiq; eadē aut par ratio sit adhuc tamen dicēdum est, vt suprà ca.7.fere per totum.

Hinc etiam apparebit an talis contractus in terminis.d.l.55.factus ab vxore sine licentia viri teneat saltem in foro conscientiæ, licet in foro contentioso

obligatio naturalis et obligatio in conscientiæ foro an pari passu ambulent contra nouiss.

16 indubitāter nullus sit, & hac ī re cōis opi.esse videt vt in quibus casibus quis nō obligatur naturaliter nec ciuiliter, in illis nō quoq; obligetur in foro conscientiæ, ita tenet Corneus consil.299. ante omnia.col.fi.libr.1.nu.28.& idem Corneus cons.251.in hac consultatione, nu.4.lib.3.idem cons.137.placet mi

Vxor cōtrahens sine viri licētia an in cōsciētia obligetur in terminis.l.55.tauri.

17 hi.col.2.lib.2.Innocen.Ioan.Andr.Butrius Panor.& alij in ca.quia plerique de immuni.eccle.Bar.in.l.si pœne causa.in pr.ff.de condi.indebi.idem Bart. in extrauag.ad reprimendū ver.denūtiatio, col.2.Bal.Bal.in authētic.adhæc col.2.C.de vsuris.idē in.l.post diuisionē.ad fi.C.de iur.& fact.igno.Angelus in l.cum quidam.C.de nece.seruis her. insti.Florianus.in.l.cum de in rem verso.co.2.ff.de vsuris. Vnde cum hāc mulierem etiā naturaliter, nō obligari inspecta legis præsumptione, & interpretatione diximus, ɔsequēs est, vt etiā in foro conscientiæ nō teneatur, & sic arguit Andr.Tiraq.post leges cōnub. gloss.4.num.15.tu considera quòd Docto.contra citati licet firmēt, quòd qui tenetur naturaliter tenetur etiā in foro conscientiæ tñ ex diuerso, vt qui nō tenetur naturaliter, is in foro quoque conscientiæ nō teneatur nō satis exprimūt, deinde considera ꝙ cum obligatio naturalis oriatur ex consensu.l.ex consensu.ff.de act.& obliga.&c.s.plene ostendimus, itq; consensus soli Deo satis cognitus esse possit nobis autem aut legibus seu legislatoribus minime, an in quolibet contractu re vera interfuerit naturalis obl.nec ne, certum esse nō potest, sed tantū per legis interpretationē quæ talem interpretatur nostrū animū fuisse, qualem verba hinc inde prolata demonstrant.l.Labeo.ff.de sup.legata.§.sin autem ad deficientis. C.de cad.tol.licet forte aliter res se habeat, put aliter se habere pōt.l.an inutilis.ff.de accep.l.non solum.ff.de acti. & obligati.ergo si ea mulier & is q cū ea contraxit re vera firmū consensum ac purū præstiterūt, nec interfuit fraus aut læsio tā in tolerabilis seu considerabilis, quę si à contrahētibus cognita esset, eorum consensum remoueret, magis est, vt in foro conscientiæ quo ad Deum obligati intelligātur: facit quia

18 licet in electione forma iuris nō sit seruata, tamen si interfuit verus ac purus consensus eligentium quo ad Deum in foro conscientię tutus est electus, & tenet electio vt ex cōmuni opin.illico dicemus & sic licet cū cessat ratio legis generalis in particulari, ipsa lex quę geralis erat in foro cōtentioso nō cesset. l.j.ad fi.ff.de minori.tenēt And.Tiraq. de causa cessante li.32.Aret.in.l.2.colū. 5.ff.de vulg.facit.l.prospexit.ff.qui & à quibus, tamen quo ad Deum non desinit cessare ea legis dispositio, quia ipse pōt habere & habet cognitionē oium in particulari, & ī indiuiduo, quā cognitionē

Cōsciētiæ ī foro an tutus sit electus forma legis omissa

tionem lex humana habere nō potest, vt dictum est. Sicq; vbi legis generalis in indiuiduo ratio cessat, eius quoque dispositio quò ad Deum huius rei con sciam cessare debet, licet nō cesset quo ad legem humanam, quæ huius rei cōscia esse non potest. Nam si conscia esse posset, aut foret, similiter & quo ad eam id cessaret, argume. l. Adigere. §. Quāuis. ff. de iure patr. l. Cùm pater. §. Dulcissimis. ff. de lega. 2. Sicque in specie, vt talis mulier obligetur in foro cōscientiæ, rectius tenuit Ias. in. l. Etsi inutiliter. C. de fidei co. col. 2. Idem Ias. in. l. Nemo potest. lect. 1. col. 14. ff. de lega. 1. Idem in. l. Si non sortem, in pri. ff. de cō di. indeb. Idē in. d. l. Nemo potest. lect. 2. col. 16. Quod intellige, si & ipsa mulier cōscia sibi est, se purum consensum prębuisse, & satis sufficienter intellexit quod agebat, ita quòd si aliqua læsio interfuit, id non ignorabat, & maluit qualem qualem læsionem pati, quàm contractum infectum esse. Cæterùm si vel consensum reuera non prębuit, vel prębuit, sed læsionē tulit, quam non intelligebat tempore contractus, nec illum contractū initura erat, si de tali lęsione cogitasset, tunc certè non obligaretur in foro conscientiæ, quasi eo casu eius consensus cessaret, & per consequens etiam obligatio naturalis abfuisset. l. Si per errorē. cū similibus. ff. de iuris. om. iud. l. f. & ferè per totū. C. de nō nu. pec.

Conscictiæ in foro an sit tutus, quicū vxore alterius contrahit viro inscio.

19 Hinc etiam apparebit an sit tutus in foro conscientiæ, ille qui cum tali muliere contraxit in terminis. d. l. 55. tauri, & an si rem mulieris ex tali contractu habitam detinet, eam possit in foro cōscientiæ retinere. Qua in re Andr. Tira. post leges connub. gl. 4. nu. 20. & nu. 22. tenet eum tutum esse, modò omnis fraus atque læsio absit, mouetur ex tribus: primùm, quia secundum communem opinionē valet electio, in qua defuerunt solennia, si modò verus & purus consensus eligentium non defuit, vt illico docebimur. Deinde quia valet secundum communem opinionē alienatio rei ecclesiasticæ, in qua defuerūt solennia, si modò non defuit consensus eorum, qui huic rei cōsentire debebāt, & abfuit fraus & læsio, idquod & proximè dictū intellige tenere quoad Deū in foro conscientię. Postremò quia hęres in minus solenni testamento scriptus licitè retinebit bona, si modò nō defuit purus consensus testatoris, vt similiter receptior opinio est

Leges o- bligētiā [illegible] ro consci-

20 In contrarium tamen fortiter facit, quod ait gl. in. c. Quę in ecclesiarum. in pri. de consti. quæ non est alibi secundū Bal. ibi qui eā sequitur & gl. in. c. 2. verbo sententijs, eod. tit. lib. 6. Ion. And. in. c. 2. de verb. signi. lib. 6. Bal. in. c. In omni negotio. col. 1. de testibus, Felinus in c. 1. de constit. nu. 47. vers. Extra prædictos tres casus, Innocentius, Antc. Ab. & alij, in. c. Quia plerique. de immunit. ecclesi. Idem Innocen. in rubr. de cōsuetud. ad fi. Alberi. in rub. ff. de lega. 2. Ait enim quòd etiam in foro conscientiæ, per leges superiorum obligamur. Idem Ias. in. §. Sed iste, nu. 126. inst. de acti. Ripa lib. 2. interpret. c. Si quando. col. pe. de rescript. Carolus Ruinus cōsi. 4. proponitur. nu. 11. lib. 5. And. Tiraq. de vtroque retr act. in præf. nu. 73. Idem post leges connub. in gl. 4. nu. 20. ex cuius relatione apparet hanc esse communē opinionem. Abbas in procemio, Rex pacificus, col. 4. Couarub. in. 4. decretaliū, part. 2. c. 7. nu. 8. Si ergo ad legum obseruantiā in foro etiam conscientiæ obligamur, ergo eod. foro & iure contrariū admittere stultum esset, & consequenter eius legis transgressorem in foro cō scientię tutum esse non est possibile.

Dispositio triplicitèr intelligi potest.

21 Quid dicendum & quidem obligamur, & lege obuenire dicitur non solū quòd legis verbis ex pressis comprehēsum est, vt in. §. Sin autem ad deficient. C. de cad. toll. l. Labeo. ff. de supe. lega. l. Prospexit. ff. Qui & a quibus, &. ff. de legib. l. Fraus, sed etiam quod ex mēte & sententia legis colligitur, quanuis verbis cōprehensum non sit apertè. l. Non possunt. ff. de legib. l. Nam & posteriores, eod. tit. l. Ita stipulatus, vers. Sabinus autem ex mente. ff. de verb. oblig. &. ff. de lega. 1. l. Si duobus. §. f. dum ait, voluerit, vel etiam id expresserit, vbi opti-

mus text.iuncta sua gl.l. Conficiuntur ff.de iure codi.l.1.§.f.ff.de lega.3.Quinimò & tertio à lege etiam profectũ videtur,id quod nec verbis expressis cõprehensum fuit,nec etiã mente legislatoris cogitatũ, si modò verosimile est testatorem, vel legislatoré eum casum quo de agitur,quem tam verbis, quàm mente(per obliuionem forte)prætermisit,ita constituturũ esse, si de eo meminisset text. memorabilis in.l.3. C. de inof.test.l.f.C.de posth.hęr.inst.l. Hęredes mei.§.Cùm ita.ff.ad Tre.l.pe.C.de impub.l.Qui duos.ff.de rebus dubi.

22 Vnde etiam effluxit glo.illa celebris in.l. Tale pactũ.§.f.ff.de pactis, quę ait, statutũ videri, quòd legislator nec verbis expresim comprehẽdit, nec etiam tacitus cogitauit,si modò interrogatus sic verosimiliter responderet.d.gl.not. in.l.Tale pactum.§.f.ff.de pact.quam sequuntur doct.Ibi Bal.in.l.1.C.Quæ res ping.obli.pos.& in.l.Barbarius.ff. de off.præto. vbi & ad hoc est optimus tex. in illis verbis, Sed & si ipse sciuisset, & idem Bal.in.l.Quod verò.ff.de legi. & in rub.C.de collat.col.2. & in. l. Si quis ita.§.Siquis eum.ff. de tutel.& in.l.Custodiam.ff.de commo.& peri.rei vend. & in.l.1.C.de ijs qui an.apel.tab.& in.l. Post mortem.col.4.versi. In contrariũ videtur.C.de fidei com.& in.ca.Super tenore.col.vlt.extra de rescript.& in.c. Super literis,col.2.ad fi. extra eod.titu. & in.c.1.col.vlt.uersic.Item Papa.extra de postul.prælat.& in.c.vlt.col.2. extra de elect.& in.c.1.paulo ante fin.de offi. legat.& in cons.339.hoc initio.Casus talis est,quædam indulgentia in fi.lib.1.& cons.57.Punctus quęstionis,col.2.lib.5. & cons. 473. Circa quæstionem. col.2. vers.Conclusiuè eo.libr.5. Angel. cons. 345.Primo matris,col.vl.pet. Anc.cõs. 89.quod incipit,Prima facie,& cõs.339. col.7.vers.Item verisimile est. Ro. in. l. 4.§.Cato.car.penu.ff.de verbor. oblig. &.d.cons.150.fusius per Tiraque.in.l.Si vnquam.C.de reuo.dona.in præfa. nu. 56.Ias.in.d.l.Tale pactum.§.f. Idem in.l. Barbarius col.2.ff.de offic.præt. Ias.in.l. Si vnus.§. Pactus. ff. de pact. Idem in.l.

Mẽs & verisimilis intentio dispo nentis sequẽda est, licet nec verbis, nec etiã mẽte, aut cogitatione tem pore actus, ea res contenta, aut comprehen sa fuisset.

Siue apud acta.C.de trans. col. 2. Idem Ias.in.l.More.ff.de acq.hær.

Modò sic solennia legum non fuerunt introducta frustra,aut ociosè, non quoque vt homines illaquearẽtur, impedirentur, aut ociarentur, sed magis, vt omnis fraus abesset, & læsio, actionesque nostræ, vt iustius procederent, certiusque actorum veritas appareret. l.f.C.de fidei co.§.f.inst.de fidei co. hæred.l.1.in fi.pr.ff.ad Treb.l.Iubemus.C. de testam..l.Hac consultissima.C. Qui testam.fac.pos.l.1.ff.de lib.& posth.vnde si lex humana certa esse posset de fide & veritate rerum ac actorum,ista solennium impedimenta minimè introduceret. Sicque ipsa lex verosimiliter responderet se velle, vt firmus sit contractus sine licentia mariti ab vxore celebratus,si & mulieris consensus affuit & læsio affuit,quia ei consulere voluit, non autem nocere per ademptionem liberę administrationis rerum suarum, cùm talem libertatem habere homines ipsis expediat in rerum suarum vsu, & etiam abusu.l.Sed etsi lege.§. Cõsuluit. ff. de pet.hæredi. . Nam & similiter so-

23 lennia in rei ecclesiasticæ alienat. quæ desiderantur,quo magis ad ecclesiæ vtilitatem alienatio fiat,desiderãtur. Vnde si interfuit consensus eorum qui ius disponendi habent,licet in modo erratũ fuerit,cessante omni lęsione & fraude,alienatio quoad Deum tenet, vt est communis & vera opinio quam tenẽt Abb.in.c.Quia plerique.q.9.de immuni.eccles.& in.c.1. ad fi. de in integrum resti.& alij quamplures, quos refert & sequitur Andr.Tiraque.vbi.s.nu.21. Et cùm similiter prouisio legis tot solennia in testamentis ordinandis exigẽtis, id vnum prospectum voluerit, vt certa sit testantis dispositio, absitque omnis fraus & dolus.d.l.f.C.de fidei.d.§.l.inst. de fide.hęr.iuncta.l.Si quando, in prin.

24 C.de inof.testam. Certè si hæres scriptus in testamento minus solenni, certo scit eam fuisse testantis voluntaté, quæ testamento illo minus solenni continetur, tutus in foro animæ bona illa retinebit,nõ secus quam si testam.illud esset

Conscientia in foro valet alienatio rei ecclesiasticæ, si absfuit læsio & dolus, licet defuerĩt solennia cũ communi.

Conscientiæ in foro tutus est hæres, qui certo scit testam. minus solenne non carere volũtate testantis cum communi.

ſet ſolẽne, quia & lex idẽ permitteret, ſi de eo certa eſſet, ſicq; eſt vera & cõmunis opinio, quam tenent Bal. in.l.1.col. 2.C.de teſtam. Andr. Tiraq. poſt leges connub.gl.4.nu.22. Paulus in.l.ad teſtamenta.§.conditionem.ff. de teſtamen. Corneus con.119.circa primùm, col.9. lib.2. Iaſ.in.l. Poſt diuiſionem, col. 2. C. de iuris & facti ignor. Idem Iaſ.in.d.l. Et ſi inutiliter.col.2. de fidei co. C. Et alij quamplures quos citat Andr. Tiraq. vbi.s̃. Et nos diſſeruimus latè, li.1.de ſuc. crea.§. 2.nu.9.cum pl.ſeq. Vnde in eod. caſu hæres legitimus, qui ſcit alium fuiſſe ſcriptum hæredem in teſtam. minus ſolenni. Siquidem certò ſcit puram veramque teſtantis voluntatem eo teſtamento minus ſolenni contineri, vix eſt vt tutus ſit in foro animæ, quod ſi ignoraret, tutus erit. In dubio autem ignorare pręſumitur. l. Verius. ff. de probati. & ſub hac diſtinctio. ſunt admittendę illæ communes opiniones, de quibus per Andr. Tira. vbi.s̃.nu.20.& nu.23. & nu. 24.& quę fuſè diſſeruimus in.d.§.2.nu. 9.cum plur.ſeq.

His tamen non obſtantibus in.q. de muliere, ſine licentia mariti alienante, crederem non eſſe tutum in foro animę, is qui rem ab ea emptam emeret, quia & ſi purus mulieris conſenſus interfuerit, & omnis fraus & deceptio abfuerit, tamen adeſt iniuria quę quodãmodo fit marito, eo ipſo quod vxor ſe inſcio, aut renitente, res ſuas alienat, aut contractum ſeu commerciũ cum quouis iniuit, nec dubium eſt, quin id leue aut graue, facile aut iniurium iudicandum ſit ſecundum mores cuiuſque regionis. Vnde talem contractum ratum haberi non expedit, etiam in foro animę, non magis quàm in foro contẽtioſo, cùm id fieri non poſsit ſine mariti lęſione. Nam etſi iuramentum firmet cõtractum, alias vetitum, cùm agitur de lęſione ſolius iurãtis, vtcunque magna c.2.de pact.lib.6.c. cùm contingat de iureiur. Tamen non ſic, vbi verè, vel etiã pręſumptiuè interfuit, vel poſsibile fuit interuenire læſionem alterius tertij, licet ea poſsibilitas parũ veroſimilis eſſet, aut frequẽs, vt vtrobique probatur. Vnde licet pactum de futura ſucceſsione iuramento firmetur in pręiudicium paciſcentis, tamen non ſic in præiudicium eius, cuius de ſucceſsione agebatur, licet id præiudicium non adeſſet in actu, ſed tantũ in habitu, vel potentia etiam parum veroſimili: nam mortem alterius captare, cùm ſit tã triſte ac immane crimen non præſumitur. l. Meritò.ff. Pro ſocio, adhuc tamẽ propter illud præiudicium, quod & euenire poſſibile eſſet, tale iuramentum infirmum eſt, vt eſt vera & communis opi. quam tenent Bar. Paul. Roma. Areti. Alexan. Iaſ.& omnes in.l. Stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.oblig. Bar. Bal. Angelus, Salice. Fulgoſius, Paulus, Alexan. Iaſo. Decius, Alci.& alij in.l.f.C.de pac. Georgius, Natan.& Couarub.in.c.2.de pact. diſſeruimus plenè libr.2. de ſucce. crea. Sic & in ſpecie noſtra lõgè fortius is contractus in foro animæ ratus haberi non debet, cùm non contingenter tãtum, ſed etiam exiſtẽter, inſpecta legis cenſura ex ipſa contractus celebratione, marito iniuria fiat, qui inſcius erat, quæ iniuria ex firmitate ipſius contractus augeretur, & quod in noſtra. l. 55. tauri. hæc irreuerentia & iniuria mulieris in maritum inſcium, aut inuitum, cõtrahentis cõſideretur, principaliter patet, quia reliquæ mulieres innuptę, liberè contrahere poſſunt, nuptæ autẽ non poſſunt: ergo iſta licentia & ſolennitas non tam deſideratur ob vitandam mulieris læſionem, quàm ob reuerentiam mariti, vt.s̃. diximus. Plures tenent taliter contrahentem, ſi abfuit dolus & lęſio, tutum eſſe in foro animæ: nam etſi in foro contentioſo ea mariti læſio in conſideratione eſſe poſsit, non ſic in foro animę, in quo ius natu. & diuinũ tantum inſpicitur, non autem id ius poſitiuum: cogita tamen.

Iurame. an firmet contractum ſine licentia mariti factum in terminis. l. 55. tauri ingẽs pugna.

25 Hinc apparet talem contractum per iuramentũ vxoris non firmari, non magis quàm ſi iuratus nõ eſſet, cùm iſthæc prohibitio non ob ſolam mulieris vtilitatem, ſed etiam ob reuerentiam mariti (idque fortè principaliter) facta ſit,

quàm

quàm reuerentiam & pudorem violare. Ea mulier quæ inscio, aut inuito marito cõtrahit videtur: sicque is contractus non firmabitur iuramento, arg. d. c. 2. de pact. in. 6. &. d. c. cùm contingat de iure. & expressum videtur in. l. Alia. §. Eleganter. ff. so. matrimonio ibi contra bonos mores id pactũ esse: quippe cõtra reuerentiam maritis debitam esse appareat: cùm ergo cõtra bonos mores sit id quod ab vxoribus contra reuerentiam maritis debitam sit, idque fiat contra talem reuerentiam, sequitur nõ posse per interuentum iuramenti firmari, non magis quàm si non interfuisset, quod obtinet quo ad forum contentiosum: non sic in foro conscientiæ, vt proximè diximus. Et hęc ratio mihi videtur efficacior, quã ea qua vtitur Andr. Tiraq. vbi. s̃. nu. 26. ait enim talẽ contractum non firmari iuramento, quia ex eo contractu nulla oritur obligatio etiam naturalis, vnde iuramentum nõ potest confirmare, cùm inquit, Nil reperiat confirmabile, vt in simili tenuit Angel. cons. 160. pro decisione. col. 2. & Roman. cons. 12. Viso testamento, col. 2. quę ratio suspecta est: nam ex eo contractu aliquando oritur obligatio naturalis, quę in foro animę efficax est, licet in foro cõtentioso inefficax, vel potius nulla intelligatur, vt. s̃. diximus. Vnde ipse Tiraq. secundò adducit, quòd contrahentes contra tale statutũ quasi propter suam inobedientiã videntur mortaliter peccasse, sicque iuramentũ non confirmat. c. 2. de maioritate & obedie. iuncto. c. non est obligatorium de reg. iur. in. 6. Ita Bar. in. l. 2. in fine. C. ne fide iussores dotium dentur, & in. l. Siquis pro eo, in tertio, &. 5. membro. ff. de fide iuss. & in cons. 88. in. q. col. 2. Angel. cons. 160. Domina. col. 2. Ancharanus in. c. 1. ad finem. q. 11. de cõstitutionibus & cons. 180. Visa diligenter. col. 2. vers. Itẽ liberatio. Bal. in. l. 2. q. 9. C. de rescindenda venditione, & in rubrica. ff. de iure iur. col. 2. & in. c. Cùm contingat, eodem tit. col. 3. & in cons. 450. In pupillo, lib. 2. Paulus cons. 465. Viso compromisso, col. fi. lib. 1. Petrus Ferrara de forma libelli super. restitutiõe verbo Tũc iurauit, col. 4. Barbatius cons. 16. Illud in mediũ, lib. 2. Corneus cons. 77. Quã quam, col. 2. lib. 1. Ange. in authenti. sacramenta puberum. C. si aduersus venditionem, Goçadinus cõl. 16. In hac causa, col. 2. nu. 13. Anto. in. l. Si tauri. nu. 57. & Michael Cifontinus. in. d. l. 55. tauri, col. 1. vers. 4. dubitatur.

Sed hoc casu vt peccatum absit, & sic iuramentum firmet contractum, tenet Ioannes Andræas, ad speculatorem de sententijs prolatis. §. vt autem, Ioannes Lignanus, Anto. Abb. & Imola, qui hãc dicit communem opinionem in. c. cùm contingat de iure iur. Bal. cons. 408. Super eo quod quęritur, lib. 4. Ab. in. c. ad apostolicam, col. 1. de regularibus, Imola, consil. 67. in casu præmisso. Fulg. cons. 219. Visis, col. penul. Paulus, cons. 190. cum tempore, col. 2. lib. 1. Aretinus cons. 54. In causa magistri, Felinus in. c. Siquis, col. 2. de maioritate & obe. Alex. cons. 19. clarissimè, col. 6. lib. 7. Soci. cõs. 77. In præsenti, col. pen. lib. 1. Idem cõs. 147. Visa, col. 4. eodem lib. & cons. 233. Præsentis consultationis, col. 2. & cons. 279. Visa donatione, col. 1. lib. 2. Corneus cons. 35. Videtur prima facie, lib. 1. & cons. 127. Licet, col. 1. libr. 1. & cons. 35. Semper, col. fi. lib. 3. & cons. 224. Licet claram, eodem lib. Andręas Tiraquellus post. ll. connubiales gl. 4. nu. 28. Dominicus cons. 51. supra pręmisso per totum, Romanus cons. 437. In casu proposito, Alex. cons. 125. Visis, lib. 1. Hipolitus Marsilius in. l. p. col. 12. ff. de quęst. & alij quamplures relati per Tiraquellum, vbi. s̃. Et hęc pars longè verior est, tum quia vt diximus transgresio huius statuti non inducit peccatum, tum & fortius, quia statutum inducens, ne minor, aut mulier posit alienare fine certa solennitate, respicit principaliter ipsius minoris, aut mulieris vtilitatem, & regula dictat posse vnumquemque suis commoditatibus, ac fauoribus renuntiare. l. pe. C. de pact. l. Si quis in cõscribendo. C. de episco. & cleri. l. cùm pater. §. Mando. ff. de lega. 2. l. Quoties ab omnibus. C. de fidei. posseq; res suas etiam

etiam prodigere.l.Sed etsi lege.§. consuluit.ff.de peti.hære.& licet id non liceat minoribus, & reliquis qui sensus inopia laborant,argu.l. Titio centum, in pr.ff.de cōd.& de in.l.2.C.pro emp. secundum vnum intell.tamen etiã istis suum prodigere liberum est per interuentum iuramenti,minoribus dico, & mulieribus,argu. auth. sacramenta puberum.C.si aduersus vendi.quia tollerabilius est,vt rerum suarum, quàm vt salutis æternę detrimentum patiantur, vt d.c.cùm contingat de iure,&.c.licet mulieres eod.tit.&.c.2.de pact.lib.6.

Cùm ergo isthæc ratio de iuramēto apposito super contractu minoris, aut mulieris contrahere vetitis sine interuentu consanguineorum propter inopiam intellectus ipsorum minorū, aut mulierum præsumptam suspecta sit, superest, vt aliunde nobis firmius quodpiam argumentum aduocandum sit ad nostram partem tuendam,qui defendimus, seu contendimus in terminis.d.l. 55.tauri, mulierem contrahentem sine licentia mariti, nihil agere,etiamsi iurauerit. Dic ergo id inde procedere, ꝙ ea mulier quasi contra bo.mo. contraxit,& iurauit, inspecta legis nostræ interpretatione, inspectisque nostræ regionis moribus,arg.d.l.alia.§.elegāter. ff.so.matr. Sicq; iura.nō est obligatoriū C.nō est obligatorium de reg.iur.lib.6. Deinde id iura.tēdit in præiudiciū mariti,vt.s̄.diximus.Sicque non est obligatorium.d.c.cùm contingat, &.d. c. Licet mulieres.Postremò est contra pręceptum iuris naturæ alterum lædere.l. Iustitia.ff.de iust.& iure,&.§.Iuris præcepta,inst.eod.tit. Sed si tale iuram.firmaret contractum,esset ius mariti lædere,ergo,&c.præsertim cum iurame. non debeat esse vinculum iniquitatis, vt iam disseruimus etiam occasionaliter,argu. l. Quæ sub conditione in pri. ff.de cond. iust. Intellige tale iuram.nō probãdum quoad forum contētiosum: at in foro animæ, si maritus qui postea contractum celebratum sciuit,non reclamauit vxor,tenebitur stare iuramēto,vt.s̄.dixi.

26 Ex superioribus apparet, an vera sit opinio eorum qui contendunt, Quod si in alienatione prædij minoris defuerit authoritas tutoris,aut decretum pręsidis,tunc emptor non est tutus in foro conscientię,sed restituere tenetur,quia vt eam rem retinere posset, oporteret quod adesset bona fides & iustus titulus,qui hîc non adest, cùm ille pro non titulo habeatur,ergo alienam rem detinet nullo iure,ergo,&c.vt in.l.nunquã nuda.ff.de acq.rerum dominio. Quod verissimum dicerem,si minor læsus esset,non sic,si non esset,sed si vitalē contractum facere expediret:nam minoribus ob vtilitatem suam,ne decipiantur rerum suarum alienatio interdicta est, atque administratio, quæ eis à lege liberè permitteretur, si ipsa lex certa esset, eos decipiendos non esse. Vnde in quibus casibus non decipiuntur, cessat ratio legis prohibitoriæ,& consequenter eius prohibitio,saltem quoad Deū, argu.l.Non ideò minus.C. de procurat.§ Pupillus,in pr.inst.de inut.stip.& quod latè tradunt Decius & Cagnolus in.l. In negotijs.ff.de regul.iur.Aliter enim, quod fauore minorum inductum fuit, in eorum odium conuerteretur contra l.Quod fauore.ff.de legi.& contra.l.legata inutiliter.ff.de lega.1.l. Legata inutiliter.ff.de adi.lega.Quo ad forum autem contentiosum, id non esset ita expeditum,arg.eorum quę traduntur per Areti.in.l.2.col.5.ff. de vulg. per Andr. Tiraq.de causa cessante limi.32. per.l.1. ad fi.ff.de minoribus, & dictum Innocentij in.d.c. Quia plerique:refert & sequitur Tiraq.post leges connub.glo.4. nu.20.Qui tenent quod in foro animæ talis emptor tutus non est,cuius contrarium defendimus cessante minoris læsione.

Cōscientia in foro tutus est emptor minore sine decreto prædium alienante cōtra Innocēt.& Tiraq.

27 Ex superioribus etiam deducitur necessaria declaratio ad.l.5. tit. De las donati.lib.5.ordi.dum ait alienationes rerum ad regiam coronam pertinentium fieri ab ipso rege non posse, citra longū solennium interuentum, de quo ibi, Vt si contra alienatio ab ipso rege fiat, ea nullius momenti sit, nec possessor etiã

Regiæ alienationes Hispaniæ àn valeant?

quoad

quoad Deum possit in foro conscientiæ esse tutus, cùm titulus ille pro nõ titulo habeatur. Sicque in talem possessorem non fuerit translatum dominium. d.l. Nunquam nuda, vnde alienum restituere necesse habebit ille. c.f.&.c. Vigilanti. de præs. Nec voluntas Principis alienantis, illicque legi derogantis quicquam prodesse videatur, etiamsi sit iurata, cùm illa prohibitio emanauerit in vtilitatem regni, & Reipublicæ, non ipsius Principis, qui suas vtilitates prætermittere, & lædere potest: alienas verò non vtique, & vt ius alterius tertij lædere etiam per interuentum iuramenti non posset, ita etiam & lõgè minus poterit lædere ius reipublicæ, argu. d.c. cũ contingat. d.c. Licet mulieres. d.c. Quãuis pactum iuncta auth. res quæ. C.cõ. de leg. nisi dixeris eam. l.5. ipsum tantũ regem qui eam tulit tenere, reliquos autem successores suos non vtique, argu. §.f. inst. quib. mod. test. in fi. l. Princeps legibus. ff. de legibus.

Possessio iusta quæ dicatur, & quãdo sit quis possidens tutus in foro animæ.

28 Denique quod diximus tenuisse Innocentium & Tiraq. qui eum sequutus fuit, vbi. s. dum aiunt minore sine decreto aut authoritate tutoris alienante, tutum non esse in foro animæ possessorẽ, quasi titulus ille habeatur pro nõ titulo & sic nullo iure dominiũ illius rei quæsisse videatur. d.l. nunquã nuda, id quidem regulariter verum non esse patet ex. l. si vir. ff. pro donato. l. si id quod. ff. pro derelicto, ibi quasi volente & concedente domina, vbi vxor fundum donauit marito contra legis interdicta, & licet maritus dominium non quæsierit, adhuc tamen dicitur habere iustã causam possidendi, quia non erat destitutus dominæ volũtate. Nec enim necesse est, vti quisque iustè possidere videatur, habere dominium rei possessæ. Satis enim est habere domini voluntatẽ, vt per totum. ff. de positi. per totum. C. &. tit. commodati. per totum. ff. de præcario, fallit quãdo ille qui vendidit, vel alia quauis ratione rem suam cõcessit, sensus inopia laborabat ob teneram ætatem, vel ob aliam rationẽ, sicque non habebat liberam rerum suarum administrationem. Tunc enim eius concessio non præberet iustam causam possidendi. l.2. §. si à pupillo. ff. pro emp. Ita potest saluari Innocentius.

Electus minus solenniter tutus est in foro animæ, si ei non defuit purus eligentium cõsensus cũ communi.

29 Ex superioribus infertur, quòd licet in electione non fuerit obseruata forma data à canonibus, dummodo nõ defuerit purus consensus eligentium, tutus est electus in foro cõscientiæ, vt tenent doct. communiter, quales sunt Innocentius in. c. Quia sicut de electi. Ancharra. in. c. beneficium, de reg. iur. libr. 6. col. 34. vers. 7. principaliter, idem Ancharra. in. c. possessor, col. 9. eod. tit. Decius in. c.1. de constit. col. 8. vers. Ex ista conclusione nu. 19. & Felinus ibidẽ nũ. 39. Ias. in. l. si non sortem in pr. ff. de cõd. indeb. idem Ias. in. l. etsi inutiliter, col. pe. C. de fidei co. idem in. l. post diuisionem, col. 2. C. de iuris & facti ignor. idẽ Ias. in rub. ff. de acq. hær. col. 3. idem Ias. in. l. nemo potest, lect. 1. nu. 78. ff. de leg. 1. idem in. §. sed iste, inst. de act. col. pen. Andr. Tiraq. post leges connub. glo. 4. nu. 21. Abb. in. c.1. ad finem de in integrum restit. Innocen. in. c. si celebrat de cleri. ex communi. Domin. in. c.1. in pr. de sponsali. lib. 6. Huiusque rei vera ratio (quam à nostris non satis animaduersam inuenio) ea est, quòd licet verbis legis id non cõprehendatur, sed potius contrarium, quia ius iussit seruari in tali alienatione certum ordinẽ, quẽ prætermissum esse ponimus. Nec etiã comprehendatur iuris mente & intentione, quam habuit, tamen comprehenditur iuris intentione, quam lex ipsa habitura esset, si is casus sibi in mentẽ venisset, vbi purus, verusque cõsensus eligentium interfuit, quia omnia solennia quæ à lege in electionibus exiguntur, eò tendunt, vt verus, purusque eligentium cõsensus non desit, vnde cùm hîc adsit, quoad Deum hoc vnum desideratur, & præterea nihil. Nec enim lege destitutus videtur quis, licet eius verbis comprehensus non sit, nec etiam intentione præsenti, quia hunc casum lex nõ cogitauerat, si modò intentione legis futura destitutus non sit, hoc est ea intentione quam. l. verosimiliter habitura

ra esset, si de hoc casu meminisset glos. com. ibi app. in. l.tale pactum.§.f.ff.de pact.l.3.C.de inof.test.

Hæres in nõ solenni testamento scriptus, an sit tutus in foro animæ noua declara.

30 Vnde licet hęres scriptus in re dubia hæreditatem in foro animæ restituere teneatur hæredibus legitimis, vt ex cõmuni opinio. resoluimus, lib.1.de succ. crea. §.2. nu.10. tamen si is certo scit se habere voluntatem testatoris, eam hęreditatem in foro animæ restituere nõ tenebitur, sed impunè eam retinebit, quia licet nec verbis legis, nec etiam intentione præsenti cõprehensus videatur, tamen futura legis intentione (hoc est ea quam lex habitura esset, si de vera voluntate testãtis certior facta esset) destitutus non videtur, vt non inelegãter præter doctorum sententias docemur, vbi.s.nu.11. Neque ad rem pertinet, quod dominia rerum à legis cõcessione descendat.l.ex hoc iure.ff.de iust. & iure.§.ius autem gentium inst.de iure natur. Vnde cùm is hæres lege destitutus sit, res hæreditarię in eius dominium non transierunt, sicq; alienas res vel eas ad quas alter à lege inuitatus est nullo iure detineat, & consequenter in foro animæ tutus esse non possit.c.f.de præscript. Nam respondeo, quòd cùm is hęres scriptus mente, sentẽtia, & dispositione legis tacita, ac verosimili destitutus non sit, sed comprehensus, satis possemus intelligere earum rerũ dominium quæsisse, argu.l. verbis legis. ff. de verbo.sig. & eorum quæ.s.diximus. Quinimò etiamsi fateremur talem hęredem dominium minimè quęsisse adhuc, tamen non desineret esse tutus in foro animę, nam iustã & legitimã causam possidedi is habere videtur, qui voluntate domini possidet, licet lex illam domini voluntatem & concessionem non probet, si modò ille qui concessit, non laboret inopia intellectus, nec per hoc alter lædatur, tex. in.l.si id quod.ff. pro derelicto, ibi quasi volente & concedente domina.l.si vir. ff.pro donato. præsertim cùm etiam iure gentium nihil tam naturali æquitati conueniat, quã volũtatem domini, rem suam in alium transferre volentis, ratam esse.§.per traditionem inst. de rerum diui. vt fusius per nos in.d.nu.10.

Hæres non conficiens inuentarium, an sit tutus in foro animæ.

31 Qua ratione hæres non conficiens inuentarium, licet in foro contentioso vltra vires hæreditarias teneatur, tamẽ non sic in foro animæ, si cõscius sit fraudis perpetrasse se nihil, nam nec huius contrariũ lex statueret, si hac de re certa, & indubitata esse posset, vt ex cõmuni opi.resoluimus, vbi.s.nu.12.

Legatarius an possit tutus in foro animæ retinere legatum relictum in non solenni testam. contra communem.

32 Vnde legatarius legatum sibi in minus solenni testamento relictum, licet in re dubia retinere possit, secundũ cõmunem opi. de qua per Andr. Tiraque. post leges connub.gl.4.nu.22.cum seq. per nos in.d.§.2.nu.13. tamen ea opinio communis vera non est, cùm in minus solenni testamento non adsit probatio legitima, & sufficiens contentorum in tali testamento, cui vt lex fidem nõ putauit adhibendam, ita nec legatarius ille fidem adhibendam putare deberet, & eius credulitas hac in re inculpata nõ foret, sicque etiam in foro animæ hoc casu alienum retinere videretur, quia aut credebat, aut credere debebat alienam esse, vt fusius in.d.nu.13. contra cõmunem opinionem ostendimus. Verũ si is legatarius certò sciret eam fuisse testantis voluntatẽ, tunc in foro cõscientiæ tutus esset, & iustè id legatum retinere posset, vt ex superioribus deducitur, quæ iuuant ad supplementum eorum quæ docemur in. d. §. 2.nu.13. cum plur.seq.

Leges ciuiles an possint obligare in cõsciẽtia inges pugna.

33 Redeundo ad illum articulum, an vxor, quęsine licentia mariti contraxit, videatur mortaliter peccasse in terminis. d.l.55.tauri, dum conclusimus mortaliter non peccare, quia lex ciuilis non potest nos obligare ad peccatum, nisi cùm præcepit illud, quod iure diuino præceptum erat, vel vetuit illud, quod eodem iure vetitum erat, quibus casibus etiam non tam ob præceptum legis ciuilis transgressum peccasse videremur, quam ob transgressionem præcepti diuini, quasi id ipsi iuri diuino primęuo. non autem iuri positiuo acceptũ ferre deberemus: nam & similiter facultas abstinendi ab hæreditate paterna,

quæ

quæ filijs f. competit, licet innumeris ferè legibus iureconsultorum approbata & comprehensa sit, tamen de iure prætorio esse dicitur, eò quòd proprius eo iure admissa fuit, vt ex comuni opi. diximus, lib. 1. de succ. crea. §. 1. nu. 5.

Conscientia in foro an teneamur, cũ lex positiua id expreßit, vel tacitè sẽ sit inducendo pœnã ipso iure, vel ipso facto.

34 Cùm igitur constare debeat legẽ ciuilem non posse nos obligare ad peccatum, inde infertur, quòd si pœna à lege ciuili ipso iure, vel ipso facto, imposita sit, ad eam in foro conscientiæ non tenemur, id quod mihi videtur sẽsisse gl. mag. in. f. in. c. fraternitas. 12. q. 2. cũ qua transeunt scribentes, ibi tenent Abb. & Feli. nu. 41. in. c. 1. de cõsti. vbi refert Feli. Abbatem dixisse se dictum illius gl. nescire: alibi Decius in. c. 1. col. 8. de cõsti. vers. prædicta conclusio. Felin. in. c. audiuimus de simonia, col. 2. Hieronymus Cagnolus in rep. l. si quis maior. C. de transact. car. pe. nu. 160. Stephanus Costa in tract. de ludo. col. 12. vers. & limitando prædicta in simili per Bal. in. l. 2. C. de vectiga. & comi. Fortunius de vltimo fine illati. 18. Sanctus Thomas, 2. 2. q. 62. & ibi Cayetanus, Couarub. in. 4. decret. par. 2. c. 6. §. 8. nu. 10. licet in cõtrarium se habeat receptior (sed vt nobis videtur) iniustior opi. quam tenent Abb. in. c. 1. de constit. & ibi Feli. nu. 47. & nu. 43. qui plures allegat Abb. in. c. extirpandæ. §. quia verò de præbend. in rep. col. 8. Thomas Parpalia in rep. l. si quis maior. q. 9. C. de transact. quam sequitur, & receptiorẽ esse firmat Andr. Tira. in. l. si vnquã de reuo. donat. verb. reuertatur. nu. 291. cũ sequẽ. & alij quos iam retulimus, & hãc op. cõmunẽ olim tenebã, interq; alia mouebar, quia vt lex potest nobis etiã ignaris dominiũ rerũ cõcedere, efficereq;, vt ipso iure acquiratur. l. cũ pater. §. surdo. ff. de lega. 2. ita quoque videbatur posse per pœnę irrogationẽ rerũ nostrarũ dominiũ nostrũ nobis auferre, arg. l. cõficiuntur. ff. de iure codi. idq; facit. l. in omnibus prę script. vt in. l. f. C. de longi tẽp. præs. sicque licet regulariter id quod nostrũ est sine facto nostro nobis nõ auferatur. l. id quod nostrũ. ff. de reg. iur. tamen aliquãdo sine facto nostro per legẽ nobis aufertur, vt in specie notat Decius in. d. l. id quod nostrũ, sed responderi potest rerũ dominia nobis & dari, & adimi posse à lege, quasi iura realia quo ad cõmutationẽ & migrationẽ sint in potesta. legis ciuilis. facit. l. f. C. de leg. l. quoties & per totũ. C. de donat. quę sub. modo & ferè per totũ. C. & ff. de capt. & postl. reuer. Diuersum tamẽ est in obligationibus personarũ, & lõgè diuersius in obligationibus animarũ, quę sub ditione ac imperio legũ ciuiliũ minimè nobis esse videntur, & hac in re nobis videtur, aptari posse illud philosophi, quæ supra nos nihil ad nos.

Donatarius an in foro animæ poßit retinere donatam rem quandiu à donatore cui nati sũt liberi nõ interpellatur.

35 Hinc apparebit an vera sit opi. existimantiũ, quòd in terminis. l. si vnquã. C. de reuo. don. donatarius simul ac filius donatori natus fuerit ei restituere teneatur quod dono acceperat, etiã in foro cõscientię, quã op. tenẽt Io. Imo. nu. 12. & iterũ nu. 18. in. c. f. de dona. Corneus cõs. 15. ex quo dictus nu. 5. lib. 1. Archid. in. c. quicunq;. 17. q. 4. gl. in ag. in. d. c. fi. vbi Io. And. col. 2. collect. col. pe. Io. Calder. ibi col. 1. in rep. & Ab. col. 2. gl. f. in. c. ex transmissa de renun. Oldra. cõs. 278. licet quãtũ ad claustrales. col. 2. vers ad tertiã. q. Fulg. in. l. 1. C. de inof. don. Corneus cõs. 11. in præsenti cõsult. col. 3. lib. 3. idẽ cõs. 30. in hac cõsultat. col. 2. lib. 4. Andr. Tiraque. de reuo. donati. l. si vnquam verb. reuertatur. nu. 293. post Fortuniũ Garciam, quem ipse allegat. Mouentur per c. quicunque 17. q. 4. ibi iure fori. non iure poli. Quid dicendum & quidẽ aut donatarius certò scit sub hac cõditione (licet tacita fuerit) sibi donatum esse, vt nascẽtibus donatori liberis restitueretur, & tunc in foro animę restituere tenebitur, vt. d. l. si vnquã, quæ hoc casu sine dubio procedit, nec is donatarius vlla ratione retinere posset, cũ & dominiũ rerũ donatarũ ipso iure à lege fuerit à donatario in donatorẽ retractũ, secundũ cũmu. op. de qua per And. Tira. in. d. l. si vnquã per tex. ibi in verb. reuertatur. Et pręterea ipse donatarius conscius sit, se iam destitutum esse voluntate donantis. Quod si donatarius certò sciat donatorem etiam post natiuitatem

tiuitatem liberorum non huius animi fuisse, vt sibi restituatur quod dono dederat indubitanter in foro animæ donatum licitè retinebit, quia licet dominium rerum donatarum ipso iure à lege de donatario in donatorem retractum fuerit.d.l.si vnquam.verbo.reuertatur, tamen rem alienam possum tutus in foro animæ volente domino retinere, estque tam iusta causa posidendi & retinendi, vt hæc causa posidendi sufficiat etiam ad vsucapionem. l. si id quod, ibi quasi volente & concedēte domina. ff. pro dereli. l. si vir. ff. pro donato. Nam & similiter iustè res alienas retinemus in terminis totius tituli. C. & . ff. depositi & commodati, & de precario, &c. Quod si simus in re dubia, tunc communis opinio supra rélata, vult fieri debere restitutionem in foro animæ, quia & dominium rerū donatarum ad eum ipso iure per legem retractum fuit, & donatarius à tempore natiuitatis liberorum destitutus videtur (inspecta legis interpretatione) voluntate donatoris, licet eam antea habuerat, sicque nullo iure, nullaue ęquitate retinere potest alienum domino ex legis interpretatione inuito.

Testam. filij præteritione nullum eo dißimulante, vires sumit.

36 Quid dicendum, & quidem hoc casu magis est, vt si ille donator vti vult beneficio.d.l. si vnquam, procedat cōmunis opinio, sin minus secus. Nam & similiter filiof. præterito testament. est ipso iure nullum. l. inter cætera.l. pen. & f.ff.de lib.& post.l.1.ff.de iniust. rup. & in pri.inst.de exhær.lib. est cōmunis opinio, vt plenè per Alexan.Paul.Corneum, Deciū, Curti. Iuniorem & alios in.l.f.C.de cō. tab. disseruimus plenè li. de succ.crea.§.20.nu. 178. & tamē cùm primùm is filius in quem lex hoc beneficium etiam ipso iure contulerat, eo vti noluerit, vel illud à se repulerit, nunquam id beneficium sibi à lege datum, aut oblatum, seu pollicitum videtur, sic

Legatum repudiatū fingitur nunquam datū.

37 que id testam. semper tenuisse videtur l.filio præterito.ff.de iniust.rup.nam & similiter legatum ab ipsa morte testatoris, ipso etiam iure legatario quæsitum videtur.l.à Titio.ff.dę furtis.l. cùm pater.§.surdo.ff.de lega.2.& tamen si legatarius repulerit à se legatum, nunquam in eius dominio fuisse videtur, vt quod repulsum est, nec datum quidem fuisse videatur. l. si tibi homo. §. cùm seruus, vbi & omnes doct. communiter, præserum Alexan.l.proinde.ff.si cert.pet.l.

Conditio resolutiua tacitè inest in omni legis concessione, etiamsi ipso iure acquireretur.

38 si legatarius.§.1.ff.de lega.1.Et compensatio inducitur ipso iure, si tamen à parte non opponatur, neque inducta vnquam fuisse videtur: & supplementum legitimè inducitur ipso iure, & tamen si non petatur, neque inductum quidē videtur. Et canone non soluto res quæ cecidit ipso iure in commissum, nunquam quidem recidisse videtur, si dominus non petierit, quasi isthæc & cætera id genus beneficia sub hac conditione resolutiua à lege nobis data, aut oblata videantur, vt si ea prætermiserimus, vel ijs vti noluerimus, quasi nec vnquam à lege nobis data, aut oblata videātur, vt isthęc & alia multa similia cō gesta inuenies p Ia.in.l.f.C.de cōtra.ta. nu.24.cū seq.Bal.in.l.f.C.de reuo.don. And.Tira.in.l.si vnquā.C.eod.tit.verb. reuertatur.nu.10.cum pl.seq. Simile in. l.si me in vacuam.ff.de acq. pos. Simile in.l.si iure.ff.de lega.3. Simile in. §. posteriore, inst.quib.mo.test.infir. Simile in.l.2.ff.de lege comi. Simile in.§.f.inst.

Donatio natiuitate liberorū non reuocatur quādo donator tempore donationis cogitauit de liberis cum cōmuni.

39 de iniur.modo sic. Cùm ergo retractus donatarū rerū in terminis.d.l. si vnquā cōtingat, non ob id quòd verbis expressis donatoris id cautū fuisset, non quoq; quòd tacite id cogitasset, quinimò tēpore donationis nō meminerat de liberis, imò si meminisset.l. illa locū nō haberet, vt ex cōm.op.resoluit Corn.cōs. 15.li.1.col.1.post Bar.Bal.Ang.& Raph. in.l.si totas.C.de reuo.donationib.Bar. Bal.& Im.in.l. Titia Seyo.§. imperator ff.de lega.2.vbi alij cōmuniter. Sicq;.d. l. si vnquā fundetur potissimū in eo ꝙ donator, si de liberis tpe donat.sibi euenturis meminisset, vel nō donasset, vel cauisset, vt is retract.fieret, cūprimū sibi liberi nati fuissēt, euenit, vt in spec.nr̄a, ꝙ diu donator, q̄ scit sibi liberos natos fuisse, res donatas nō repetit, tutus sit donatarius in foro cōscientiæ, iusteq; exi-

 stimare

ſtimare poſsit eum donatorem eo legis beneficio vti nolle, vt ſic perĩde ſit atque ſi ad id beneficiũ nunquã à lege fo-
40 ret inuitatus. Nam & ſimiliter nõ dubitarem, quin res legatas (quarum dominiũ in legatariũ ipſo etiam iure trãſiſſe diximus) hęres tutus in foro animæ retinere poſſet, quãdiu legatarius qui legati conſcius erat, eas nõ peteret, quia iuſte cogitaſſet hęres legatarium nolle vti liberalitate & beneficio ſibi à lege conceſſo: præſertim cum iſthęc omnia vt inuitatis ipſo iure acquirantur, quaſi ſub hac cõditione reſolutiua lex voluerit, vt ſi ipſi non petierint, ſed ab eo beneficio abſtinere voluerint, quodãmodo videãtur nunquã fuiſſe inuitati, quo dammodoq; id ius videatur nunquam abſceſsiſſe, aut ſeparatum fuiſſe illinc, aut ab ea perſona apud quã antea erat. Ergo in ſpecie noſtra donator qui liberos ſuſceperat, aut beneficio legis vti volebat, idque donatario notum erat, & in foro animæ retinere tenebitur. Aut donator eo beneficio vti nolebat, idq; ſciebat donatarius, & tunc indubitanter donatarius non tenebitur reſtituere. Aut & tertio dubitatur, hoc eſt, donatarius hac de re incertus eſt, & quãdiu ille non petierit, donatarius tutus eſt in foro conſcientiæ, non ſecus quàm in foro contentioſo. Sicque primo caſu procedit cõmunis opi.ſ.relata, ſecundo & tertio minime. Vnde regulam contra cõmunem opi. conſtitui oportet. ſ. quòd in re dubia in foro conſcientiæ tutus ſit donatarius, licet non reſtituat, quãdiu à donatore interpellatus non fuerit. Ad.c.quicũque. 17. q.4. reſpõde quòd procedit de quadã æquitate ſeu perfectione non de neceſsitate vel de cõſilio, non de præcepto, vt ſenſit glo.ibid. Præterea fragmẽta illa quibus decretum à Gratiano compoſitum fuit nõ habent vim legis, vt alibi fuſius docemur. Et noſtram opinionem intellige quando donator non ignorabat liberos ſibi natos fuiſſe, nam ſe donaſſe ignorare non pręſumitur, cum in facto proprio non cadat ignorantia. l. ſi res obligata.ff.de legat.1. Redeundo ad regulam.d.glo.in.c.fraternitas. 12. q.2. vt pœna in re dubia nõ obliget in foro animæ, nec. l. ciuilis obliget nos regulariter in foro animæ.

Hæres iuſte retinet legatum, quandiu legatarius coſcius legati nõ petit illud.

41 Inde etiam infertur quòd & ſi condẽnatio iniuſta quæ tranſiuit in rem iudicatam in foro contentioſo debeatur, quia iure fori iuſta præſumitur. vt in.l. res iudicata.de regu.iur.c.in præſentia. de renũ.l.Herénius.§.Caya.ff.de euict. tamen in foro conſcientiæ nón debebitur, quia in tali foro iuſtiſsime recedimus à præſumptione legis quę decepta eſt, vt ſequamur veritatem. Ita tenent Antonius in.c.quòd ſicut.col.penul.de elect.Bald.in ſua diſputatione incipienti ſtatuto cauetur.col.9. Felin. in.d.c.1,
42 nu.40. de conſtit. Vbi etiam ſubinfert quòd in foro animæ non ligamur lege iniuſta, quam forte princeps edidit ad ſolam ſuipſius vtilitatem aut lucrum, & longè minus ſi ea lex excederet authoritatem & iuriſdictioné ipſius principis.c.vt animarum.de conſti. lib. 6. c. erit autem lex. 4. diſtin. Tenet ſanctus Thomas.2.2.q.96. articulo. 6. Vnde licet poſtquã lex lata eſt in foro contentioſo de ea diſputare non liceat, quia iuſta præſumitur.d.c.erit autem lex. Tamen in foro cõſcientiæ ſi illa reuera iniuſta eſt, ei obedire nullus tenebitur: & ita ſunt limitanda quæ traduntur per Bald.& alios in.l.non omnium.ff. de legibus, & quę pleniſsime enarrat Andr. Tiraque. in tracta. de vtroque retract.
43 in præfatione nu.75. Vnde ipſe Felinus vbi ſupra, poſt Abbatem ibi & Hoſti. & alios in.c.innouamus, de cenſibus & poſt glo. & docto.in.c.ſuper quibuſdã. de verb.ſignifi.ait, quòd defraudans gabellam iniuſtam, in foro animæ non tenetur, quamuis in foro contentioſo à poteſtatibus compellatur. Iniuſta autem videretur ſi onera non iuſte ſubditis diſtributa eſſent, ſecũdũ Thomã & Feli. vbi.ſ. Vnde cũ quotidie in omnibus populis totius Hiſpaniæ ab adminiſtratoribus ciuitatũ parũ ex ęquo diſtribuat illud onus ſeu gabella (ꝙ Hiſpanę ſeruicio appellat, itẽ illud qđ alcabala vocatur, & alia multa huiuſmodi) dicebam

Sentẽtiæ iniuſtæ in foro animæ acquieſcere nõ debemus.

Lege iniuſta in foro animæ non ligamur.

Gabella iniuſta in foro conſcientiæ nõ debetur.

bam eum qui nō iuste oneratus erat in tali distributione, quatenus iustus modus seu mensura trāsgrediebatur, posse in foro animę subterfugere præstationem, licet in foro contentioso cōpellatur. Idemq; dicendū secūdū Feli. vbi. s. & Bal. in l. 2. C. de iure aureorū annulorū, quoties talis gabella immanitate

De ead. re.

44 intollerabilis & barbarica est. Et longe facilius secūdū eūd. Fel. & Hosti. in sūma de cēsibus. §. ex quib. vers. Sed quid si mercatores. Bal. in l. veluti. ff. de iust. & iure. & in l. cū proponas. C. de nauti. fœno. Idem Bal. in rubr. de cōsuet. ad fi. & in rubr. C. de fide instr. Anto. colū. 3. in proœ. R. ex pacificus. Petrus Ancha. in reg. possessor. de reg. iur. Lōge inquā facilius idem dicendum quoties cessante iam causa vectigalis illius, seu gabellæ imponendæ ea non cessaret, sed adhuc extorqueretur. Vnde ex facto pluries ac pluries quid dicendum esset, respondimus quoad pragmaticam quandam editam anno. 1558. cuius causa an iam finita fuerit, colliges ex prefatione ipsius iuncta lege vni. in. prin. C. de cad. toll. ibi, vt quod belli calamitas introduxit, lenitas pacis sopiret.

Gabella imposita causa finita cessat gabella.

45 Illud autem dubium est, an qui damnum culpa dedit, vt sic teneretur lege aquilia, si inde nullum emolumentum percepit, teneatur dānum resarcire in foro cōscientiæ, an vero satis sit reddere pœnitentiam. & Feli. in c. 1. de cōsti. nu. 41. post Innocētiū in c. sicut dignū, de homici. tenet quòd non teneatur resarcire, sed sufficere vt ageret pœnitentiam: in quo idem quoq; tenet ipse Felinus in. d. c. sicut dignum. col. fi. Idem tenēt Ioānes de ana. & Abbas, Panormi. in. d. c. 1. de cōstitutionibus. col. 2. nu. 11. Abbas in. c. dilecti. col. 5. de arbitris. Romanus in singulari. 107. facit, quòd notat idem Panormit. in. c. significatū, per illum tex. de pœnitē. & remissionibus. Abbas in. c. si egressus, de iniuri. Areti. in. c. sicut. colū. 2. de testib. Abb. in. c. cū causam. de testib. colū. 8. Decius in. c. 1. lect. 2. nu. 10. de constit. Ias. in. §. sed iste. nume. 130. inst. de acti. Barb. in. c. 1. col. 1. de comod. Couarub. hanc dicit cōmunē opi. lib. 4. decret. par. 2. c. 6. §. 8. nu. 12. cōsuetus in fin. verb. pœna. & verb. forum consci. Alex. in. l. si mora. col. 6. ff. sol. matri. Contrariū tenent Abb. in. c. fi. de iniuri. Barb. in. c. Rainaldus. de testam. col. 114. Sūma ang. verb. culpa. in fi. Adrianus. 4. sentent. in tract. de resti. c. vtrum in foro. Sed hac in re considerandum est cum agitur de restitutione facienda, non illud inspiciēdum esse an damnificator lucrum fecerit, sed an alteri damnum immerenti dederit cōtra illud præceptum iuris naturalis & diuini, alterum nō lędere, vt in. l. iustitia. ff. de iust. & iure. & §. iuris pręcepta, inst. eodē tit. Expressius in. l. 1. §. causa. ff. de ędili. edicto. Nam & si quod mihi rapuisti proieceris in mare, tam ad restitutionem teneberis mihi, quàm si id tibi seruasses. argu. dd. legum. Et cū lege aquilia non teneatur nisi is qui damnum iniuria dedit. l. 2. 3. & 4. ff. ad legem aquil. in prin. §. 1. & 2. inst. eod. & is etiam qui culpa damnum dedit, cui etiam imperitia connumeratur. §. præterea medicus. & §. itē si putator. inst. de lege aquilia. l. si putator. l. idem iuris. ff. eodē tit. Sed & infirmitas culpæ annumeratur, cum quis dabat operam rei, quæ hominem firmiorē exigebat. §. impetu. inst. de lege aquilia. d. l. idem iuris. in prin. & in. §. fi. inst. de obliga. quæ quasi ex delicto nascuntur. Ergo cum quæritur an quis damnum dedit eo casu quo lege aquilia tenebatur, etiam in foro animæ reus sit, respondendū est vtique si damnum dolo dedit, vel culpa lata, vt. dd. ll. quod abnegat nullus, quòd si negligentia aut infirmitate aut imperitia, & siquidem pluries aut pluries hoc fecit, veluti si susceperat militiam humeris suis imparem tenebatur: argumento. d. §. item si putator. & d. §. præterea. cum similibus supra alleg. facit illud Oratij. in arte Poetica. Quid humeri ferre valeāt

Conscientiæ in foro an teneatur quis in terminis iustit. C. & ff. ad leg. aquil.

46 quid ferre recusent. Sic licet maritus semel recipiat vxorem adulterā postquā pœnitētiā egerit, non tamē semper debet recipere peccatricē. c. si. vir. de adul. & monialis, quę semel a monasterio recessit, & ab eo recepta rursus recedit.

Peccatū geminatū grauius punitur.

Recludēda est.c.peruenit. 27.q.1. Itē factū iteratū semper magis punitur.c. ita nos. 25.q.2.& nō datur venia ꝑ delicto amplius quā semel cōmisso.l.nemo.C. de epi.aud.l.1.ff.de iur.pat. Item tyronibus semel deserentibus bellū, quod prima vice parcitur illis,pro secunda vero
47 vice,pœna cōpetenti afficiuntur. l. desertorem.§.si plures.ff.de re mili. Itē deterius contingit infirmo, cui infirmitas ex peccato prouenit, si sanitati restitutus amplius peccat.c.cùm infirmitas de pœni.& remissionibus. Item semel à ciuitate expulsus,iterum reuertens castigandus est,& vehementius expelli debet in auth.de quæsto.§.illud.col.6 Itē ex frequenti iuratione periurium sæpe cōtigit.c.etsi Christus de iur.iur.& suspectus de adulterio pluries deprehēsus alloquens secreto cū vxore,licitè à marito interficitur.§.pe.in auth.vt lic.ma. & auie. col.8.c. si quisque de cohabitatione cle.& mul.& qui post reconciliationem & abiurationem,iterum in hęresim deprehenduntur seculari iudicio puniendi tradūtur. c.ad abolendam de hæret.&.c.super eo,eo tit.lib.6.Item assiduè peccantium non miseretur Deus. c.diaconi. 93. dist. faciunt quæ diximus de geminatione.§. 3.nu.13.de suc. creat.

Geminatio nis vis.

Ergo in iudice non dubito, ac in reliquis similib.publicę rei ministris,quin ex culpa,& ex infirmitate, ex negligentia,aut ex imperitia teneātur,quia cùm illius rei,seu muneris cui præsunt,peritiam publicè profiteantur,est & quid ipsis quasi temeritatis imputetur, & nihil est quod imputari possit illis qui hac publica fide ac professione decepti,dānum passi fuerunt,vt dd.ll.probatur,& arg.l.1.§.sæpe euenit.ff. depositi iuncto §.præterea, inst.quib.mo. re. con. obli. nā licet regulariter depositarius de culpa non teneatur,tamen tenetur cùm vltro obtulit sese custodiēdæ rei,ergo publicus officialis cū sese obtulisse videatur,de culpa etiā tenebitur:& à primordio publicæ administrationis susceptę, quasi huic rei sese obtulisse videbitur, consensumq; huic obligationi prębuisse tacitum verum,licet iure ciuili talem diligentiā in rebus alienis non sufficiat adhibere,qualem in rebus quisque suis adhibere solitus est.§. item is cui,instit. quib.mo.re.contrahi.oblig.tamen in foro animæ (cùm non sumus in publicis officialibus)qui circa res alienas talem diligentiā adhibuit,qualem in suis adhibere solitus est,nō tenebitur,& ita procedat cōmu.opi.s.relata, sicque limitabitur.d.§.item is cui, vt in foro tantum cōtentioso,non etiā in foro animęprocedat:nam regulariter res sua cuiq; perire debet. i. in domini detrimentū.l.si pignus.C.de pigno. act.& licet quoad Deum teneatur, qui perperam sese habuit quoad res meas,tamen quoad Deū non potest videri perperā circa aliena se habuisse quis,cum eodē modō se circa sua habere solitus esset, nisi cum rebus suis abuti solitus esset,iuxta.l.sed et si lege.§.consuluit.ff.de pet.hær.

Ergo si in sylua tua ignem accendi, quo ipsa combusta fuit, siquidem cùm ignem accenderem,vehementer suspicatus fui syluam cōbustam iri, tenebor in foro conscientiæ, debueram enim præcauere & abstinere, quia scriptum est,qui amat periculum, peribit in illo. Quod si suspicatus non fui tale incendium euenturum, non tenebor in foro animæ:quod si occurreret mihi in mentem incendium inde posse oriri,tamen verisimiliter euenturum non putaueram:sed tantum potentialiter ignem illū minimè facturus,si id mali inde profecturum opinatus fuissem, & tunc similiter non tenebor in foro animæ, licet in quibusdā ex his casibus ī foro cōtentioso obnoxius forē,vt in.ll.s.allegatis,& superior cōmu.opi.secundū hāc, & superiores distinctiones est vel tuenda,vel declināda,quia in hoc interiore animę iudicio,vbi sola veritas īspicitur quisq; sibi esse debet iudex,& pars,& testis.Illud indistinctè tene quod in quib. casibus damnificator in animę iudicio tenetur, nunquā tenetur ad pœnā legalē pręstandāin animę foro,sed tantū ad damni dati emēdationem,quod potest esse vel pluris,vel minoris,vel etiam paris summæ cum pœna legali.

Ex

Testis qui falsum testimonium dedit, an teneatur ad damni emēdatione in foro animæ.

48 Ex superioribus infertur verum nō esse quod tenuit Vincentius, quem refert Panor. ibi in. c. 1. de custo. eucha. s. testem qui falsum testimonium dixit ad restitutionē damni dati non teneri, sed tantum de mendacio & periurio in foro animę, licet in contentioso etiam de damno propterea dato teneretur, sicq; meritò improbatur per Felinum in. c. 1. de cōsti. nu. 42. Veritas est quòd aut putabat se falsum dicere, & in vtroque foro tenetur ad restitutionem damni dati, aut putabat se verum dicere, & indubitanter non tenebitur in foro animæ, aut dubius erat de veritate eius quod asseruit, & similis est ei qui scienter mentitum testimonium dixit, argu. l. f. C. de condit. indeb. & quia ista in teste esset plusquam lata & intollerabilis culpa, vt sentit Innocētius in. d. c. sicut dignum. & Felinus nu. 42. in. d. c. 1. de constit. facit, quia & aduocatus qui scienter litibus iniustis patrocinatur, culpę reus est quoad Deum, & tenetur in foro conscientiæ ad emendationem damni dati, secundum eum, post Antonium in. c. ad aures de ætate & quali. ad prin. host. Ioannes Andr. Anto. in. c. calumniā de pœnis. Abbas in. c. 1. col. 3. de iuram. cal. Antonius Butri. in. c. tua nos de homici. vbi plenè per Felinum & alios, ergo multo magis testis tenebitur, qui penitius damnum liti intulisse videtur, & periurium præterea adhibuit.

Aduocatus qui patrocinatur causæ iniustæ, an teneatur in foro animæ ad emendationē damni.

49

Conscientiæ in foro an pœna debeatur.

50 In summa executores testamentorū qui habent exonerare cōscientiam defuncti, non tenentur soluere pœnā ab eo incursam in foro animæ, ita Bal. in. l. id quod pauperibus. q. 9. C. de episco. & cleri.. idē Bal. in. l. quib. diebus. §. dominus. ff. de condi. & dem. Deniq; iura inducta ad vindictā non obligāt in foro cōscientiæ, vt tenet Anchar. in. c. si propter, de rescr. in. 6. idē in. c. 1. de cōst. lib. 6. sequitur Felinus in. c. 1. de cōst. nu. 43. Vnde si quis cecidit in pœnam legis, si quis in tantam. C. vnde vi illam in foro cōscientiæ præstare non tenetur, secūdū eund. post Anto. de dolo & cōtu. in. c. 1. col. 3. arg. gl. d. c. fraternitas. 12. q. 2.

Conscientiæ in foro an teneamur legibus ad vindictam factis.

51

Conscientiæ in foro tutus est captus qui fugit ab hostibus cōtra doct.

52 Sed regula. d. gl. fallit in eo qui est captus in bello iusto, vt tenet glos. 1. in. c. ius gentium. 1. disti. quā sequūtur doct. ibi secundum Felin. in. d. c. 1. de cōst. nu. 46. quæ eam etiā sequitur & Abb. in. c. sicut de iureiu. qui omnes mihi non errare modo, sed etiā ineptire videntur, etenim capta in bello, licet iure gentium capientiū fiant. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iu. l. manumissiones, eod. tit. tamē homo captus ab hostibus, sicq; seruus eorū factus, cùm primùm ab eorū manibus effugere potuerit, rursus iure gentiū liberatur, & pristinum statū recuperat, ita probat tex. in. §. itē ea quę ex hostib. inst. de rerū diuisi. &. §. si ab hostib. inst. quib. mo. ius patrię potest. soluitur. l. postliminiū. ff. de capt. & ff. de acq. rerū dominio. l. naturalē, &. l. 3. Quinimò huius serui liberatio longè iustior est, quàm fuerat ipsius acquisitio, arg. l. Arrianus. ff. de act. & oblig. Pręterea nihil tā cōmutabile & migrabile est, quàm rerū dominia, vt dictis legibus, & patet ad sensum, sicq; non sequitur, dominiū serui quęsitū hostibus fuit, ergo perpetuò manere debet, & lōgè minus sequitur, quòd in foro cōscientiæ permanere deberet, pręsertim cùm iura gentiliū qui homines liberos seruos capiētium fieri induxerūt forū cōscientię ignorarēt: quinimò plerique eorū vitā æternā ignorabāt, æternitatēq; animarū nunquā didicerāt, cū corporibus animā quoque interire existimātes, vti edocemur lib. de suc. crea. 1. §. 1. quomodo ergo credendi sunt leges tulisse ęternā vitā, quā ignorabāt, aut abnegabāt respicientes. Pręterea seruitutes hominū liberorum cōtra ius naturale permissæ sunt, ob vitādā ipsorū necē: nā antea capti à victoribus, illicò trucidabātur. l. manumis. ff. de iust. & iu. per totū. inst. de iure perso. vnde si captus ab hostib. elapsus sit, sicq; cessat necis periculū, lex mauult eū liberū esse, q̄ seruū, ergo, & c. vt in. l. adigere §. quis. ff. d̄ iu. pa. l. cū pa. §. dulcit. ff. d̄ le. 2

Fugiēs à carceribus in foro animæ non tenetur redire cōtra communē.

53 Infertur etiā ex superiorib. suspectā esse op. Bar. qui in. l. relegati, nu. 1. ff. de pœnis, ait peccare mortaliter eū, q cū iustè captus esset, carceres euasit fugitiue, q̄ op. Bar. ait tenere theol. quā tenuit Ab. i. c.

 1. nu.

1.nu.3.de testibus cogendis, idem Abb. in.c.si verò.1.ad fi.de iure.idem in.c.sicut.3.eod.tit.Ludo.Roman.in.l.stipulationes nō diuidūtur, col.14.ff.de verb. oblig.Sed cùm tenuerimus pœnam, etiam ipso iure incursā posse subterfugere ligitimè etiā condemnatum, tutūq; manere etiam in foro animæ, idem & in pręparatorijs ad talem pœnam (qualis est incarceratio) lōgè facilius admittendū est.Confirmatur ex his quę proximè diximus, de captiuo fugiente ab hostibus.

Pœna legalis statuta ad damni dati emendationē, nō debetur in foro animæ contra doct.

54 Quid autem si pœna pecuniaria pro membro truncato, seu debilitato sit statuta, an ea pœna debeatur in foro animæ, quasi loco restitutiōis succedat, debeaturque damnum passo, & Petrus de Anchar.in.c.possessor, de reg.iu. & Felin.vbi.s̄.nu.46.tenent quòd sic. Sed cū vt diximus, pœna non debeatur in foro animæ, neque hoc etiā casu debebitur pœna à lege statuta, sed debebitur dāni dati, iusta & moderata emēdatio, quę potest esse lōgè pluris, vel etiā lōgè minoris quā sit pœna ab statuto definita, & fortè erit æqualis æstimationis.

1 *Vxore sine viri licentia contrahente, non potest nouatio fieri super tali contractu.*
2 *Stipulatio de alteri dandon, on parit obligationē naturalē cum effectu, cum multis contra communem.*
3 *L.55.tauri, cuius fauore facta videatur, dubia.q.*
4 *Intell.l.55.tauri, vt sit præter intentionē vulgaris interpretationis.*
5 *L.55.tauri.*
6 *Intelligentia perfectè desideratur, vbi cōsensus exigitur cum communi.*
7 *Intell.58.tauri.*
8 *Contractum facere vetitus sine interuentu, &c. an distractum facere poßit, dubia.q.*
9 *Contractus appellatione, an distractus contineatur.*
10 *Iuramento minorum firmatur distractus cum communi.*
11 *Iuramento non firmatur contractus, aut distractus vxoris factus inscio marito, de iure regio.*
12 *Distractus & contractus parificantur, quoad solenni. cum communi.*
13 *Spoliatus per iudicem sine citatione, est sine citatione eius in quem temerè translata poßeßio fuit restituendus, cum communi.*
14 *Distractus continetur appellatione contractus, vbi est ead. ratio non aliter cum communi.*
15 *Gabella soluenda ex contractu, non extenditur ad distractum.*
16 *Gabella quæ Hispanè alcabala vocatur, debetur, cū fit contractus census, non cùm resoluitur.*
17 *Gabellarum ex contractibus præstandarum, statuta dicuntur odiosa, suntq; restringenda cum communi.*
18 *Gabella ex contractibus soluenda, an debeantur ex donatione cum communi contra plures.*
19 *Gabella alcabalæ iure regio non debetur ex donatione.*
20 *Gabella alcabalæ quādo debeatur ex distractu, vel ex contractu à quo contrahentes recesserunt.*
21 *Gabella quando debeatur ex cōtractu innominato.*
22 *Gabella an debeatur ex contractu fideiußionis.*
23 *Fideiußio non venit in statuto, vt ex contractibus sociorum socij teneantur contra nouiss.*
24 *Fide iubere vxor inscio marito non potest iure regio cum communi.*

Vxore sine viri licēcia contrahente, nō potest nouatio fieri super tali contractu.

1 REdeundo ad.d.l.tauri.55.diximus mulierem, quæ sine licentia mariti cōtraxit, nō obligari ciuiliter, nec etiā naturaliter, neque tali contractui fide iussorē posse accedere, qua ratione nouè dicerem etiam super tali contractu nouationem fieri non posse, vt in.§.pręterea, inst.quib.mo.toll.obli. l.1.ff.de nouat.sicque licet pupillus sine authoritate tutoris contrahere vetitus sit, tamen si sine tutore contrahat, cùm non desinat, si doli capax sit, naturaliter obligari, vt in.d.l.1. apparet fortiorē esse prohibitionem, quę à lege nostra mulieri fit, ne sine licentia mariti contrahat, quàm quæ fit pupillo, ne sine tutoris interuentu contractum ineat, ratio fortè differentiæ, quia ibi agitur de solius pupilli contrahentis præiudicio, hìc autem non de præiudicio solius vxoris contrahentis, sed etiam de præiudicio mariti, cuius authoritas læditur ex irreuerentia vxoris se inscio cōtrahentis, vt superius disseruimus, argument.d.l.alia.§.eleganter. ff. sol. matrimonio. Item etiam ex tali contractu pupilli naturalis obligatio non orietur, si lex prohibitoria stetisset in terminis nudæ prohibitionis, siue per modum prohibitionis, siue etiam per modum dispositionis procederet, vt fusè disseruimus de successio.creat. lib. 1.§.4. numer. 16. & numer. 17. At in prohibitione pupilli.d.l.1.de nouat.processit

cessit

cessit vlterius, sic declarando & dispensando, ac temperando suam prohibitionem: at in prohibitione vxoris non sic processit vlterius, nec dispẽsauit, aut tẽperauit suã prohibitionẽ, disponẽdo vt contractus ab vxore sine licentia mariti factus, produceret obligationem saltẽ naturalẽ: nam si id ita disponeret, idẽ quoque iuris esset quod in pupillo est.

Stipulatio de alteri dãdo, non parit oblig. natu. cũ effectu cũ multis contra cõmunem.

2 Vnde si alteri dari stipulatus sim, licet ex tali stipulatione vti oriatur obligatio naturalis, cõmu. opi. sit, quã tenẽt gl. in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. verb. cõuenit, quam sequũtur ibi Bar. & Ale. nu. 7. & Ias. nu. 17. qui firmat cum. d. gl. omnes ibi indifferenter tenere sequitur. Angel. in. d. l. stipulatio. §. si quis insulã, vbi etiã ita tenent gl. & cõmuniter doct. Bar. in. l. si non sortem in pr. vbi etiam Ias. ff. de cond. indeb. idem Bar. in. l. 1. ff. de nouati. idẽ in. l. cùm lex, & in. l. si quis pro eo in. 6. membro. ff. de fideiusso. Ang. in. d. §. si quis insulam. idẽ Ang. in. l. 1. ff. de pact. sentit gl. in. c. quoties cordis. 1. q. 7. Anton. in. c. Si cautio de fide instr. Bal. in. l. illud. C. de sacr. eccles. Fortunius in. l. 1. num. 23. ff. de pact. And. Tira. post leges connub. gl. 4. nu. 9. Corneus in auth. sacramenta puberũ. nu. 58. C. si aduer. vendi. Abb. nu. 31. in. c. cum contingat de iure. & ibi Alcia. nu. 221. sed licet ab hac opi. neminem declinare firmet Ias. in. d. nu. 17. tamen errat, quia ex professo contrarium (vt etiam nat. oblig. non oriatur) defendunt Rapha. Cuma. & Paul. Castr. & sentit Ludo. Roman. in. d. §. alteri, vbi etiã Ang. idem Ang. in. l. ita stipulatus. §. Chritogonus. ff. de verb. oblig. Bal. in. l. certi cõditio. §. quoniã. ff. si cert. pet. & alij quos refert Alex. in. d. §. alteri. nu. 7. tamẽ nos semper tenuimus hanc opi. vt nat. obli. non oriatur ex stipulatione de alteri dãdo, vt fusius docemur de succ. crea. lib. 3. §. 30. nu. 28. cũ pl. seq. licet pro cõmu. op. faciat quòd pœna super tali stipulatione adiecta, nõ deberet tenere nisi ex tali stipulatione nat. obliga. nasceretur, cuius contrarium dicit in. d. §. alteri iuncta. l. stipulatio hoc modo. ff. de verb. oblig. sed vbi. s̃. responsum dedimus

L. 55. tauri, cuius fauore facta videatur, dubia. q.

3 Redeũdo ad. d. l. tauri. 55. animaduertendum est eam legem, vt quibusdã videtur, ob vtilitatẽ tantũ mulierum latã esse. Ob fragilitatẽ enim sensus earum, quo magis rebus suis cõsulatur, inductũ esse aiunt, vt cõtractus inire inscio, aut incõsulto marito nequeat, sed demũ de licẽtia ipsius ita in simili consuetudine Franciæ viginti tradit Andr. Tira. post leges cõnu. gl. 5. nu. 26. qui huius rei nullã aliam rationẽ reddi posse firmat, sentit Bal. in simili. in. l. 2. per illũ tex. C. de adop. idẽ Bal. in. l. 2. q. 9. C. de resci. vẽd. & quod in fauorẽ mulierũ ad supplendã earũ fragilitatẽ & imbecillitatem, id inductũ sit, tenent etiã Bar. Bal. Paulus Castr. in. l. transactionẽ. C. de transact. Bar. & alij in. l. qui exceptionẽ. ff. de cõ. indeb. Bal. in. l. pactũ dotali. q. 12. C. de collat. idẽ in. l. 2. ad medi. C. de adopti. idẽ in auth. sacramẽta pube. C. si aduersus vend. Bal. Areti. & Ale. in. l. qui in aliena. §. iussum. ff. de acq. her. Bal. Cuma. Imola & Alex. in. l. 1. §. fuit quæsitũ. ff. ad Treb. Bal. in. c. cùm cõtingat, col. 2. de iureiu. idẽ Bal. cõs. 407. præsupponẽdum. col. 2. lib. 2. & cõs. 60. quædã soror. lib. 5. & cõs. 394. statuto cõmunis Papię. li. 5. Paul. Cast. in. l. f. §. necessitatẽ. C. de bo. quæ lib. Ias. in. l. 2. §. Voluntatẽ, col. 2. ff. sol. matr. Decius cõs. 502. ex duobus. col. 2. & cõs. 503. col. 2. vbi addit etiã propter mariti vtilitatẽ id fieri, tamen principaliter propter ipsius mulieris commoditatem, cum alijs quamplurimis congestis ab Andr. Tiraq. vbi. s̃. glo. 6. num. 37.

Contrariã tamẽ sentẽtiã, vt tale quid inductũ esse potissimũ videatur, ob fauorẽ maritorũ, tenẽt Bal. & Sali. in. l. 1. C. vnde vir & vxor. Palaci. Rubi. in repe. rubr. de dona. inter virũ & vxorẽ. §. 68. col. 1. qui allegat. Ang. idẽ tenẽtẽ cõ. 88. in fi. sequitur Barb. in. c. possessiones col. f. de reb. ecclesi. nõ alien. facit ꝙ notat Ale. cõ. 29. nu. 12. lib. 3. Panor. in. c. cũ in veteri de elect. Ang. cõs. 191. hoc capite, & in hanc partẽ inclinat And. Tir. sibi in hoc cõtrarius post leges connub. glo. 6. nu. 40. & 41. Nam licet Decius in consili. supra citatis & Palaci. Rubi. vbi supra, & Soci. 23. columm. 4. lib. 4. &

eorum quos.s̃.retulimus. Alij non pauci velint id inductum esse, partim fauore nuptarum, partim vero fauore maritorum, id quod verissimũ est, tamẽ negari nõ potest, quin potissima earũ causarum sit fauor & vtilitas mariti, seu authoritas, neq; enim matrona nupta imbecillioris sensus est, quàm ea quę soluta est. Vnde cùm id in solutis cautũ nõ sit, in quib. eadẽ ratio fragilitatis est, superest, vt virorũ fauore potissimũ inductũ esse credatur, quinimò quo magis quisque egenus ac indignus est, eò magis à legislatoribus subuenitur. l. id ꝙ pauperibus. C. de episcop. & cleri. l. hac consultissima. §. at cum humana. C. qui testa. facere pos. sed mulier innupta donec maritum inuenerit, indigentior est ea, quæ iam nupta est, sicq; vt magis ei subueniatur reipublicę interest, arg. l. 1. ff. sol. matr. vnde cum ipsis solutis statutũ & nostra. l. 55. tauri nõ prospiciat, sed nuptis tantũ, ob vtilitatẽ maritorum id fecisse videtur, vel si ob cõmu. vtriusq; vtili. potissimũ tamẽ ob mariti fauorẽ.

4 Denique pro nobis insignis text. in. l. alia. §. elegãter. ff. so. ma. secũdũ quod. s̃. induximus, id quod licet nõ iustè in cõtrouersiã, inspecto iure cõmu. (vt nobis videtur) deducatur, tamẽ longè expeditius est de iure regio, quo nominatim cautũ est, posse maritũ vxori licentiã generalẽ dare ad omnes contractus ac distractus, inscio se, celebrãdos. l. tauri. 56. quam licentiã sic generaliter dare in terminis iuris cõmu. (.i. illius regionis vbi tale statutum esset) maritus non posset nisi nominatim id cautũ esset, secundũ Tira. post leges connub. gl. 5. nu. 198. Cùm ergo sufficiat ea generalis licẽtia, sequitur eã nõ desiderari, ne vxores decipiãtur cũ sic inscijs, & incõsultis maritis possint quãplures facere cõtractus, inq; illis falli, lædi, ac decipi: ergo nostra lege. 55. tauri authoritati, ac reuerentiæ maritali potissimũ prospectũ fuit, arg. d. l. alia. §. elegãter. ff. sol. matri. sed quod etiã fragilitas mulierũ hac in re in cõsideratione sit, patet ex lege taurina. 59. vbi in absentia mariti peregrè agentis, si est periculũ in mora, iudex licentiã contrahẽdi præstare potest vxori, cũ causæ tamen cognitione, vt cõsulatur mulieris cõtrahẽtis vtilitati, ac necessitati, ergo & id quoque in cõsideratione est, licet principalior causa sit authoritas & reuerẽtia maritalis. In statuto autẽ ne minor, aut mulier possint cõtrahere sine interuẽtu cõsanguineorũ, nõ dubitarim exigi eorũ interuentũ in singulis cõtractibus, nec sufficere generalẽ licentiã, vt ex And. Tira. vbi. s̃. deduximus, quia ibi cessat ratio illa authoritatis & reuerentiæ maritalis.

Intell. l. 56. tauri, vt sit præter intẽtionem vulgaris interpr.

L. 59. tauri.

6 Etenim generale est, vt cuius cõsensus authoritas, vel licẽtia in aliquo actu desideratur, is cõsensisse authoritatẽ aut licentiã præstitisse nõ intelligatur, nisi id quod agitur perfectè, cumq; omnibus suis qualitatibus intelligatur, idẽq; in ratihabitione Dinus in. c. ratũ. col. 1. de regu. iur. lib. 6. Florẽtinus cõs. 44. ꝙ ratificatio per. l. quo enim. §. Iulianus. ff. rẽ ratã haberi ibi certior factus. l. cùm testamentũ. l. nõ idcirco. C. de iuris & facti ignor. gl. in. c. cõcertationi verb. sciuerit de appell. lib. 6. vbi Geminianus & Philippus Frãcus Romanus cõs. 343. ex proposito ad finẽ. Andr. Tira. de vtroq; retract. tit. 1. §. 36. gl. 2. verb. not. fier. l. in totum. ff. de reg. iur. per Bal. in. l. 1. col. 9. C. qui admitti. idem cõs. 375. certũ est ꝙ filia. col. 2. lib. 3. Laurẽ. Calca. cõs. 25. col. 13. Corsetus in suis sing. verb. minor. Ias. in. l. 1. §. item acquirimus, col. 3. ff. de acq. pos. Ludouicus Roman. in. l. Sub specie col. 11. C. de postul. And. Tir. post leges cõnub. gl. 8. q. 22. Barb. in repet. rubr. C. qui admitti. q. 1. Socinus cõs. 92. in causa domini Anto. col. 9. lib. 3. l. Diẽ proferre. §. corã. ff. de arbitris. l. corã. ff. de verb. sig. vbi Alciatus. l. Hæredes palam. §. in testamentis. ff. de testamen. l. non multum. ff. de authorit. tutorum. l. si is ad quem. l. hæres institutus. ff. de acquiren. hæredit. l. fi. §. sin autem nescius. C. de furtis.

Intelligẽtia perfectè desideratur vbi cõsensus exigitur cũ communi.

7 Vnde licet per. l. tauri. 58. cùm maritus possit cõtractũ se incõsulto ab vxore celebratũ ratificare, oporteret, inspecto iure cõmuni, vt pfectè intelligeret, quod ratificabat, at iure regio cõtrariũ obtinet, cùm per illam. l. generalis

Intell. l. 58. tauri.

lis ratihabitio sufficiat post contractus celebratos, quemadmodum generalis licentia sufficit ante initos contractus. l.56.tauri.

Cõtractum facere veti tus sine interuentu, &c. an distractum facere posit, dubia.q.

8 Illud autẽ quæri potest, an stante. d. l. 55.tauri mulier posit inscio marito distractum facere, & receptior op. esse videtur vt non posit: ita tenent Bal. in.l. si vnus.§.pactus ne peteret, col.4.ff. de pact. idem Bal. in.d.l.si vnus.§.ꝙ in speciem, co.fi. Ia.in.d.§.pactus ne peteret. Bal. in rubri.C.de pact. Baldus in.l.pactum dotali. q. 21. & ibi Romanus. C. de collati. Romanus, in.l.de tutela. C. de in integrum restitu. idem in. l. mutui.ff.de acq.hære.§.1.idem Romanus, consi.280.& cons.194.co.1. Fulgosius, in.l.cõtra iuris.§.si filius.ff.de pact. Baldus nouellus in rep.rub.ff.de ver. obli. col.pe.Barba.in.l.2.in pr.col.9.eod.tit. Areti.in.l.5.in pr.col.4.ff.de ver.oblig. Ias.in.l.siue apud acta, co.2.C. de trans. Alciatus, in.l.Labeo verb. actum. ff.de verb.sig.Ripa in rub.ff.de acq. hær. co. 2.Andr.Tiraq.qui plures refert post leges connub.glo.5. in pr. quod intellige quãdo statutum erat, ne mulier posset facere contractum prout, in.l.55. tauri continetur.

Contrariam partem tenet Angelus in.d.§.pactus ne peteret, num.12.vbi ét Alex.idem Alex.in.l.more.ff.de acquirenda hære.& alij quamplures quos refert ipse And. Tiraq.vbi.s̃.nu. 4. distinguentes, vtrum mulier prohibita esset se obligare sine interuẽtu, &c.vt tunc etiam distractum facere nequeat, non sic si contrahere vetita esset, nam tunc distractum facere secũdum eos posset. Sed prior opi. verior est præsertim in specie nostra, cum nostra.l.55. tauri nitatur duabus rationibus. s. in reuerentia maritali, & in vtilitate vxoris, & sane vtraq; ratio ęquè militat in distractu ac in contractu: parũ enim prodesset ꝙ cum interuentu mariti, vxor vtiliter contraheret, si illico eundem contractum auxilio mariti destituta, & forte decepta posset inconsulto viro infectum reddere ab eo contractu discedẽdo, per quod etiã obligaretur téere, vt d.§.pactus ne peteret, maxime cum authoritas mariti lęsa eiq; debita reuerẽtia male seruata videatur, cum mulier inscio se miscuit sese alterius negotiationibus siue contrahendo siue distrahendo, et alterutra harum rationũ quę vigeret, sufficeret: quia quando lex nititur duabus rationibus altera etiã cessante in altera quæ salua, & integra manet, legis dispositio sustinetur. l. si non lux eha sentia.ff.de hæred. instit.§.affinitatis inst.de nupti.qua ratione etiam in minore, vel muliere sine interuentu consanguineorum contrahere vetitis idem respondendum est, cum eadẽ ratio.l.altera saltem ratio in distractu militet.s.ne decipiantur ac lędantur. Denique iure regio hæc res siue controuersia est per. d.l. 55 . ibi no se pueda apartar ni desistir de ningun contracto, quæ verba indubitanter ad distractum pertinent: facit etiam quòd appellatione contractus sępe etiam distractus cõtinetur.glo.per tex.ibi, in.l.in omni.C. 9 de omni agro deserto, lib.11. gl. not. in l.1.in pr.ff.de act.& oblig.in gl.mag.in fi.Bal.& Iacobi.à sancto Georgio, ĩ rubri.C.de pact.Bal.in.l. cõtractus. C.de fide instr.l.si maior.C.de dolo.l.de tutela.C.de in integ.resti. Vnde auth. sacramenta puberum.l.si aduersus vend. 10 loquens in contractu procedit etiam in distractu gl.sing.in.l.3.§. cõtrarium. ff.de contrario iudi.tutelę.Areti.in.l.si quis cum aliter, col.6.ff. de verb. oblig. sicque procedit etiam in renuntiationibus, & liberatiõibus Dinus, Bar. Bal. & alij in.d.§.contrarium Bal. in rub.extra de iureiur.& ibi Anto.Corse.in.18. priulegio iuramenti, & hoc idem voluerunt, Bar.col.vlti.Bal. Ange.Salice. & omnes præter Cin. in.d.auth.sacramenta puberum, & ibi quoque Frãc. Curti. Senior in repet. cart. penu. nu. 42.& seq.& ibi quoq; Corne.etiam in repet.col.8.num.25. ipse Bal.& Iac.à.S. Geor.qui & eam gl.dicit sing. in.d.rubri.C.de pactis.& idem Bal.in.l. pactũ quod dotali.ĩ.21.q.C.decollati.& in.d. §.item sacramenta. col.3. versic. quæro nunquid ista authen.titul.de pact.iura.

Contractus appellatione an distractus cõtineatur.

Iuramento minorũ firmaĩ distractus cũ cõi.

fir.& confi. 408. fuper eo ꝙ quæritur, li.4. Ange.& Imol.in.l. Pomponius.§. fi quis precario in fin. per illum tex. & ibi quoq; Vincen.Hercu.col.pen.ff.de acqui.pof.& idem Ange.conf.50. tefta tor quidam circa medium. Anto. in.c. vlti.cart.antepe.in. 1. fall. extra de con fue.Ro.conf.190.clarum eft, circa medium.Barb.in.l.fciendum,col.80.ff. de verb.oblig. Alex.in.d.l.Pomponius. §. præterea.col.2.verfi.item ex ifto. ff.de acqui.pof.vbi, & illam gl. dicit fing.& hanc effe cõmunẽ opi. & in.l.minime. C.de leg.& conf.185.vifo titulo,col.an tepe.verf.benefacit lib.2.& conf.53.vifis,& confideratis poft prin.lib.3.& cõ fi.51.videretur pro decifione,col.2.ver fi.ad idem facit lib.5.Fran.Aret.in.c.in præfentia,per illũ tex.& ibi quoq; Phi lip.Deci.in vlti.no. extra de probatio. Franc.Cur.fenior,& Lancelo.Deci.in ter conf.ipfius Curt.confi.44.contingentia,col.5.Pet.Ferra.in tit. forma.libel.fuper.pet.reft.in integ.Decius cõf. 639.in pr. Alci.de ver.fig.lib.2.Ruinus, confi.137.lib.4.col.2. Tiraq. poft leges cõnub.gl.5.nu.7.vnde videtur ꝙ fi mu

Iuramento non firmat cõtractus aut diftractus vxoris factus ĩfcio marito de iure regio.

11 lier fine licentia mariti hunc quafi cõ tractum renũtiationẽ aut liberationẽ iuramento firmauerit, validus reddãt. Sed cum fuprà tenuerimus ꝙ.l.55.tauri non ceffat etiam fi mulier contractũ inconfulto marito initum iuramento firmaffet,longe minus ceffabit in quafi contractu qui non tam indubitanter hac lege continetur. Denique quę fo-

Diftractus & contractus parificantur quo ad folen. cũ communi.

12 lennitas requiritur in cõtractu in effe producendo, eadem quoque folennitas, & in eo reficiendo feu refcindendo exigitur. l. fi ad refoluendam.C.de prędi.minorum quem dicit not.Bald. in.l.pręfes.C. de tranfa.col.2.idem in.l. 1.poft.pri.C.fi aduer.trãfac.idem cõfi. 220.pro ponitur lib.1. Romanus confi.280.ex cuius relatione apparet hanc effe communem fententiam Bar.in au then.econtra,col.1. C.de repudi. Aret. in.l.fi quis cum aliter,col.6. ff. de verb. oblig.ergo in fpecie noftra cum pro fo lennitate hæc mariti licentia exigatur, fuperest,vt eius interuentus adeffe debeat in diftractu,non fecus quam in

Spoliatus ꝑ iudicẽ fine citatiõe eft fine citatione eius, ĩ quẽ temere translata poffeſ. fuit reftituẽdus cum cõi.

13 contractu. Vnde fi iudex facilis fuit in tenuta(vt ita loquar)bonorũ alicui cõ cedenda,vel in deiiciendo aliquẽ a fua poffefsione eo non citato, ita quoque facilis effe debet in reftituendo non ci tato eo, cui minus iufte minusque rite poffefsionem cõcefferat.l.1.§. 1. ver. facilis.ff.fi mulier ventris nomine glo. etiam not.in.l.minor.in prin. in verbo fecus.ff.de euictio.Inn.in. c. querelam. col.3.ver.alij dicũt,& ibi Bal.col.vlt.ex tra de elect.Oldra.confi. 12.q.1.ad fi.1. dubij.Bald.in.l.fi pacto quo pœnã,col. 1.in.5.not.& ibi quoq; Salic.Pau. Caft. Alex.& Iaf.C.de pactis,Idem Bal.in .l. fi deferta.in fi.C. fi propt. publi. penfi. & in.l.2.col.7.verf.quarto quęro. fi iudex.C.de feruit.& aqua.& in.l. vl.col. 2.verfic.fecundo cafu. C. de edu. di.ad tol.& in repe.l.tale pactum.§. qui prouocauit in.10.quæftione. ff. de pact. & in.l.de pupillo.§.vlt.& ibi quoque Sal. C.eo.& idem in.l.1.ad fin.C.prohi.fequeftra.pec.& in.l. poft fententiam, in fi.& ibi etiam Sali.verfi.quarto quęro. C.de fenté.Ioã.Fab.in.l.2.C.fi per vim vel alio modo.Ange. Imol.& Alexãd. in.l.de vno quoq;.ff.de re iudi. aut Panor.& Philip.Deci.in. c. cum ceffante de appell.Pet.And.confi.6.vifo themate,col.pen.verfi.contrarium, & rurfus ante fi.& confi.20.vifo prędicto,etiam in fi.& confi.188. vifis confiliis,colũ.2. Imol.& Alex.in.l.1.§.nũtiatio.ff. de ope.no.nunt.Ro.fing.769.poffefsio etiã iniufta.& confi.158.circa articulũ,col. 1.& latius confi.220.circa prin.col.etiã 1.in duobus locis vbi & ad hoc dicit effe tex.multum no.in.l.fraudem.§.ficut ff.de mili.tefta.& Rapha.co.cõfi. 146. Simon Helias Maria,Soci. confi.32.ex his quæ fuperius in fin. Alex.in.l.quod iuffit,col.10.verf.prædicta tamen intel ligas,& rurfum verfi.quęrit etiã Bart. ff.de re iudi.& late confil.5.in caufa,& lite.col.pe. verfi. Item fi probatum eft lib.2.& Barb.confi. fi fcripfit fapienter fons col.22.verfi.3.accedit lib.1.& Feli. late in.c.qualiter,& quando.le.1.col.8. ver.3.limita.extra de accufa. Bal. in.l.1.

C.de ex

C.de excep.rei.iudi.idem Bal.in rubri. C.de suc.edi.col.2.& hanc rem pluries ex facto habuimus, & hodie sub me collegisq; meis pendet ingens lis inter fiscum, & illustrissimum ducẽ de Scalona, qui se spoliatum dicit eo reditu qui Hispane (Decimã de puertos secos appellatur) pendetq; alia similiter ingens lis inter fiscum, & nobilissimum comitem de Medellium, qui se eo reditu (qui Hispane Alcauala vocatur) spoliatum dicit, sed pro fisco allegatur superiorem regulã nõ procedere, quãdo is qui aduersarium spoliasse dicitur, suam de iure intentionem fundatam habebat, qua de re plenius docemur alibi: stat ergo ex superioribus eandem solennitatem in cuiusq; actus resolutione desiderari, quę in eius creatione exigebatur.

Distractus cõtinet appellatiõe cõtractus, vbi est ead. ratio nõ aliter cũ communi.

14 Stat similiter ex superioribus in specie nostra, & in terminis. d.l.55. tauri, & similium statutorum idem iuris esse in distractibus mulierum, quod in contractibus: nam vbi est par ratio appellatione contractus venit etiã distractus, vt patet ex superioribus, licet vbi par ratio nõ esset secus esset, arg.l.labeo.§. contractum.ff.de ver.sig. Bal.in.l.fi.C. si tutor vel curator interuenit, idẽ Bal. in.l.siue apud acta, co.1.C. de transact. vbi etiam Alex.idẽ Alex.in.l. more.ff. de acq.hær.Ias.consil.53. in quæstio. ad fin.li.1. Vnde statutũ quod de quolibet

15 contractu soluatur, gabella non porrigitur ad distractum: ita Bart.Bal.& alij cõmuniter in.l.ab emptione.ff.de pac. Bal.col.2.vbi Salic. & Paulus Castr. in l.1.C.quãdo liceat ab emp. disced. Bal. in.l.si donatiõis.C.ꝙ metus causa, idẽ in.l.fratres, not.3.ff. de pact. Cinus, & Bal.in.l.3.§.contrarium. ff. de cõtrario iudi.tutulę. Ang.consi.94.pro parte affirmatiua col.5.Angelus, & Imola, in l.si hominem.ff.de vsucap. Curtius senior in authẽ.sacramenta puberũ cart. pe.C.si aduersus vend.Felin. in.c.querelam, co.1.de simo.Alex.in.l.Pomponius.§.præterea.ff.de acq.pos. Areti.in d.l.Pomponius.§. cũ quis.not.3. Alex. in.l.siue apud acta, col.2.C. de transac. Bar.in.l.si ita stipulatio.ff.de verb.obli.

Gabella ꝗ Hispanè alcabala vocatur, debetur, cũ sit cõtractus census, nõ cum resoluitur.

16 Vnde cum illa gabella quę vulgo Hispanè alcabala vocatur ex contractu cẽsus resolubilis (quòd Hispanè censo al quitar appellatur) peteretur, dicebã nõ deberi tempore quo resoluitur.i. ex distractu, licet nõ desinat deberi tempore quo fit, & sic ex contractu: itaque si super rebus meis annua centũ tibi præstanda imposui mille absque acceptis, tu qui numos mille enumerasti loco emptoris haberis, ego vero qui numos recepi loco vẽditoris habeor, vnde cum prædicta gabella (quæ alcabala Hispane appellatur) ex solo ꝯtractu emptionis vel etiam permutationis quæ emptioni assimilatur, l.1. cum ibi notatis. C.cõmu.vtriusq; iud.non etiam debeatur ex reliquis cõtractibus, vt fere per omnes leges quaterni alcaualarũ euenit, vt ex dicto contractu cẽsus resolubilis (qui vicẽ aut similitudinem habet contractus emptionis, & venditionis vt in extrauag.vnde emp.& vendi.) ea gabella debeatur, nõ secus quam ex reliquis contractibus emptionis, & vẽditionis vsitatioribus, & cũ. d. gabella plerunq; ab ipso venditore qui numos recepit, non etiam ab emptore qui eos refudit, debeatᷣ, euenit vt hac in re illã gabellam is præstare teneatur, qui numos recepit non alter qui numerauit vt in.l.4.cum pl.seq.in.d.quaterno.neque ideo minus in hoc cõtractu ea gabella præstanda est, ꝙ is contractus sit resolubilis, nam & reliqui omnes contractus similiter resolui pñt.l. ab emptione.ff.de pact.per totum. C. quando liceat ab empt.discedere.l.fin.ff.de acceptil.§.fi.inst.quib. mo.tolli. oblig.& harum rerum differentiã in eo tantum relicta est, ꝙ is contractus census de voluntate solius vẽditoris resolui potest, reliqui autem contractus demũ ex mutua vtriusq; voluntate. Verum licet ex isto contractu cẽsus debeatᷣ gabella tẽpore quo fit: tamen (& hoc est ꝙ expẽdimus) tempore quo resoluitur, seu infectus aut rescissus redditur, non iterũ debetur altera gabella: quia ea gabella quæ contractibus imposita est, cũ odio

sa, &

ſa,& oneroſa ſit ex veris contractibus, & proprijs, non etiam ex improprijs, debetur: nec dubiũ eſt quin contractus appellatione diſtractus minus propriè comprehendatur, vt ex communi opi. š. reſoluimus, id ꝙ ſub me collegisque meis iudicibus quotidie ſententijs pronunciatum eſt, & obtentumq. idemque in reliquis omnibus diſtractibus acceptum, & optentum eſt.

Gabellarũ ex cõtractibus præſtãdarũ, ſtatuta dicuntur odioſa, ſũtq; reſtringenda cũ cõi.

17 Sed an ea gabella ex contractu donationis debeatur? mouet queſtionem ꝙ cõtractus ꝓpriè is dicitur qui vtrinq; obligatorius eſt. l. Labeo. §. contractũ, vbi Alciatus. ff. de ver. ſign. conſtat autem donationem eſſe contractum nõ vtrinque obligatoriũ, quinimo nec ex altera etiã parte, ſi modo incipit à tra-

Gabellæ ex cõtractibus ſoluẽdæ, an debeantˉ ex donatione cũ cõi cõtra plures.

18 ditione: ergo cum non ſit proprie contractus ex eo non debetur gabella, cõfirmatur nam ſtatutum de gabella ſoluenda ex contractibus, odioſum reputatur, quia eſt contra libertatem naturalem contrahendi iure gẽtium humanis neceſsitatibus exigentibus conceſſam. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. §. ius autem gentium, inſt. de iure natu. ita tenent Panormita. conſi. 83. lib. 2. Alexã. in rubr. ff. ſoluto matrim. col. 6. Ruinus conſi. 112. circa primũ, nu. 14. lib. 5. Bar. in. l. ſi pupillus in fi. ff. ad legem falcid. Bal. nouellus, in rubr. ff. de verb. obliga. And. Tiraquell. in conſuet. pictor. tit. 2. §. 1. gl. 2. & poſt leges connub. gl. 5. nu. 29. Bal. in. l. contractus in pr. C. de fide inſtru. & ita in ſpecie ꝙ ex tali contractu donationis nõ debeatur gabella, tenent Ange. conſi. 94. cũ lis & quæſtio. nu. 7. ver. reſtat videre. Bal. in. l. contractus, col. 2. C. de fide inſt. & ibi Salice. Bal. in. l. fi. col. fi. C. de litigi. Ant. Cana. de inſinuati. q. 53. Cumanus, in. l. quòd ſeruus. ff. de Stipu. ſeruorum. Alexã. in l. ſi donationis. C. quòd metus cauſ. idẽ conſi. 76. col. 3. lib. 5. incipit viſis dubitationibus. Bertachi. de gabellis parte. 3. 8. par. prin. q. 12. Barba. conſi. 13. clementiſsimi, co. 5. lib. 1. Laurentius Calca. cõſi. 1. colum. 14. & conſi. 74. ꝙ dictis filiabus, col. 8. Corneus conſi. 41. co. fi. lib. 1.

Contrariam partem vt ſtante ſtatuto, quòd ex contractibus debeatur gabella, debeatur etiam ex donatione, tenẽt Bar. Romanus, & Socinus, in. l. 1. ff. ſi ex noxali cauſa agatur, ſequitˉ, & dicit receptiorem eſſe op. Tiraquel. poſt leges cõnub. gl. 5. nu. 52. Bar. in. l. quòd ſeruus ad fi. ff. de ſtip. ſeruorum, Bal. in. l. ſi donationis. C. ꝙ metus cauſa, idem in. l. fi. C. de litigi. Corneus conſ. 78. quãquã, col. fi. lib. 1. per. l. ſi donationis. C. ꝙ metus cauſa. & per. d. l. fin. C. de litigi.

Quid dicendum & quidem prior pars vt gabella non debeatur (quæ non minus recepta eſt quam contraria) nobis & verior & equior videtur, nam appellatione contractus large negari nõ poteſt, quin etiam donatio cõtineatur, vt in. d. l. fi. & d. l. ſi donationis cum ſimili. ſed proprie & ſtricte non continetur, vt. d. l. Labeo. §. contractum. ff. de verb. ſigni. vnde cum gabella ſit impoſita cõtra libertatem naturalem iuriſgẽtium, ſitq; odioſa, non video cur contra vim propriamq; ſignificationẽ verborum

19 ad odium pergamus equitate relicta, & demum quicquid ſit in terminis iuris communis, tamen iure regio cõſtat eam gabellam (quæ alcabala vocatur) ex donatione nõ deberi, vt p. ll. totius quaterni alcabalarum patet.

Gabella al cabalæ iure regio nõ debetur ex donatione.

Deniq; ꝙ ſuprà diximus ex diſtractu eam gabellã non deberi, & ſi à pleriſq; noſtrorum receptum ſit quos ſuprà retulimus, quòd & tenent Angelus, in. l. ab emptione, nu. 1. & Paulus Caſt. poſt Guili. Cunum, ibi num. 10. tamen ſunt etiam non pauci contrarium tenentes quos refert Andr. Tiraquellus, vbi ſuprà, nu. 29. quales ſunt ipſemet Angel. & Paulus, & Guil. vbi ſuprà ſub quadã diſtin. Bal. in. l. 3. §. contrarium. ff. de cõtrario iud. tut. Angelus, conſi. 94. cum lis, col. pe. Bertach. de gabellis. in. 5. par. prima. q. 5. & in. 3. par. 8. par. prin. q. 14. Sed in hac controuerſia magis eſt, vt regulariter ex diſtractu gabella nõ debeatur, quia ipſa odioſa eſt, & cõtra naturalem libertatem iuris gentium, nec diſtractus proprie appellatione cõtractus comprehenditur, licet large ſic, vt in. l. omni. C. đ omni agro deſerto li. 11.

l. ſi

l.si ad resoluendam C.de prædi.minorum, cum alijs.s.allegatis, & in eo tãtũ

Gabella al cabalæ qñ debeat ex distractu, vel ex contractu d quo cõtrahẽtes recesserunt.

20 quæstio erit quando sit propriè,dicaturq; distractus,nam quoties id quod agitur nullam producit obligationem, sed potius antea natam perimit, ꝓpriè distractus est,nec ĩde gabella debetur, ergo si emi abs te fundum,qui contractus sola conuentione perficitur, inst. de emptione,& venditio.in pr.l.cõsensu.ff.de act.& oblig. & ante preciũ solutum,& rem traditam cõuenit, vt ab emptione discederemus perempta saltem ope exceptiõis,vtpotè re integra, prior obligatio est,nec vlla denuo nascitur, sicq; ex tali distractu gabella nõ debetur. Quod si aliquo addito detracto vel mutato circa rem aut precium id conuenisset,iam quasi nouus cõtractus esse videretur,sicq; deberetur gabella.arg. d. l. ab emptiõe vltimo resp. &.l.ius ciuile.ff.de iust.& iu.vbi in simili p gl.& Ias.post alios. Deniq; aut post emptionem conuentione tantum celebratam vterque cõtrahẽtiũ expleuit, aut alter tãtum, aut nullus, si vterque, & conuenit vt ab emptione discederetur,ex interuallo iam quasi nouus contractus esse videtur, & ex eo debebit gabella,vt sentit glo. cum qua videtur ibi transire Doct.in. l. 1. C. quando liceat ab emp.dis. aut in continenti post quam hinc inde impletum est, conuenit,vt preciũ numeratũ redderetur,& res tradita restitueretur venditori, & licet dubiũ sit an nouus contractus videatur,tamen magis est,vt primus contractus ĩfectus reddi nõ nouus fieri videatur,vt in.d.l.1.ad fin. sicque gabella non debeatur ex hoc distractu,licet ex primo contractu deberi nõ desinat, vt & sentit Paulus,nu.10.vbi Angel. co.1. in.d.l.ab emptione.Secundo casu quãdo alter tantum contrahentium nõ ẽt vterque impleuerat, & conuenit, vt ab emptione discederetur, non tam nouus cõtractus fieri quam primus infectus reddi videtur arg.d.l.ab emptione.ver. Aristoni.sicq; ex hoc retractatu gabella nõ debebit. Tertiò casu cũ nõdum vterque nec etiam alter impleuerat,& cõuenit vt ab emptione recederetur, indubitanter nouus cõtractus nõ fieri,sed primus infectus reddi videtur,vt.d.l.ab emptione in pri. respõ. & d.l.1.C.quando liceat ab emptio.dis.& §.fi.inst.quibus modis tollitur oblig.& cõsequenter ex isto distractu gabella nõ debebitur,licet ex primo cõtractu in omnibus his casibus debeatur. Ea-

21 demque distinctió etiam in contractibus innominatis admittẽda est,quo ad hoc,vt nõ debeatur gabella ex distractu, cũ illi sint tardiores in sui creatione,vt in.l.1.ff.de rerum permut.l.1.2.& 3.&.l.si pecuniam.ff. de cõd. causa data,sicq; distractus facilius eis accedat, vt.dd.iuribus,&.l.naturalis,& fere per totum.ff.de pręs.ver. Sed ex primo cõtractu an gabella debeatur, & si quidẽ vtrinq; impletũ est,debebitur.d.l. 1. ff. de rerum permu.per totũ.C.eo. quod si neutra ex parte impletum est, minime debebitur.d.l.1.de rerum permu.ff. quod si alter tantum impleuit,alter vero pœnituit,similiter nõ debebit, quia licet is qui impleuit possit ab aduersario interesse cõsequi, vel repetere ꝙ dedit.l.naturalis.§.1.ff.de præs. verb.tamen adhuc non perficitur ille contractus sed infectus redditur,licet ĩteresse veluti loco pœnæ exigat, vt ibi: quid si emptio facta sit iusta titulum.ff.de in diem additione. 1. vt si melior cõditio allata in certum diem fuerit, res inepta sit, & postea melior cõditio allata fuerit an duplex gabella dedeatur vna ex primo contractu, altera ex posteriore?(Trãsfertur.n.venditio.l.eũ qui verbo trãsferatur.ff. de in diem addi.) & magis est,vt gabella debeat ex priore venditione,quæ non conditionalis fuit,sed pura, licet sub cõditione resolui possit:quemadmodum hominẽ natum fuisse nõ negabimus, licet postea moriat.l.1.2.&.3.&.4. ff.de in diẽ add. glo.in.d.l.2. vbi omnes. Ex posteriore autem resolutione minime debebitur, quia hic non nouus contractus fit, sed qui prior erat transfertur đ persona in alteram personam. d. l. eum qui verbo transferatur,& quòd transfertur idem adhuc esse

Gabella qñ debeat ex cõtractu innominatis.

adhuc esse intelligitur. l. filio quem. ff. de lib. & posthu. Idemq; eadem ratione si emptio fiat sub pacto. l. commissoriae, argu. l. 1. & . 2. ff. de leg. cōmis. & sub hac distinctione possunt reduci ad cōcordiam varietates nostrorum suprà relatę, quòd nota quia nullibi sic declaratum inuenio, sed qui vellet in parte fraudare gabellam (quę alcabala vocatur) posset fundum qui re vera centum valebat, cuidam amico supposito pro numis quinquaquinta vēdere, ita vt si infra mensem melior ɔditio allata esset res fieret inempta, & cū alius postea centum pro eo fundo offeret, sicq; emptio in eum transferretur, is venditor diceret se quinq; tantum alcabalæ nomine debere nō decem: quasi prior venditio quę minoris, nō secunda quę maioris precij fuit inspicienda esset, ne ergo sic fraus legi fiat tene alcabalam deberi ex venditione maioris precij non ex alia.

Gabella an debeaĩ ex cōtractu fideiussionis.

22 Sed an stante tali statuto, vt ex contractu debeatur gabella, debeatur etiã ex cōtractu fideiussionis, mouet quæstio nēq; negari nō pōt quin fideiussio sit ɔtractus vtilissimus, & frequētissimus in oībus actibus tã iudicialibus, quã extraiudicialibus, vt p totū. ff. de fideiuss. & per totum inst. & . C. eo. & ita quòd ex eodem debeatur gabella, tenet Bal. in. l. 1. col. pe. ff. si cer. pet. sequitur And. Tiraq. post leges connubiales, gl. 5. nu. 105. Contrariam partem vt ex eo non debeatur gabella tenet Fran. de Ripa, nu. 59. in. l. 1. ff. si cer. pe. cuius opinionē longe veriorē puto, primū quia cōtractus fideiussiōis nō est ꝓpriè ɔtractus; quia licet ipse fideiussor obligetur: tñ nō obligat is qui eū recepit, vel ĩ cuius vtilitatē fideiussit, ergo, &c. l. Labeo. §. contractū. ff. de ver. sign. deinde quia verba indubio intelliguntur per prius non per posterius. l. hoc legatum. ff. de legat. 3. tradunt Socin. & alij in. l. 1. ff. de vulg. Vnde verba statuti loquentis de contractu intelligenda sunt per prius, & sic de primęuo contractu non de fideiussione, qui est secundarius contractus, & accce ssorius ad principalē, vt in pr. ĩst. de fideiussoribus. Tertiò quia ex principali contractu gabella soluta fuit nec expedit vt de isto secūdario cōtractu etiã exigat, quia & nimis durū esset, & contra. c. bona fides de reg. iur. lib. 6. l. qui bis. ff. de verb. oblig. Quartò quia id inuiolabiliter obseruat consuetudo quę optima est legū interpres. ff. de legibus. l. si interpretatiōe. Postremo quia in re dubia ita iudicandum cū gabella sit contra libertatem iuris gentium, sicque id statutum restringendū; & hęc pars lōge benignior est, & in alcabala iure regio expedita, quia vt per omnes. ll. quaterni alcaualarū patet alcabala ex solo contractu emptionis, & permutationis debetur.

Fideiussio nō venit in statuto, vt ex cōtractibus sociorū socij teneantur cōtra nō ussi.

23 Quid si sit statutum, vt ex contractibus vnius ex socijs reliqui teneātur, an ex fideiussione vnius ex socijs reliqui socij obligati videbūtur, videtur quod sic quasi sit eadem ratio in fideiussione quæ in reliquis contractibus. s. quo magis tuti sint qui cum talibus cōtrahūt argu. in pr. inst. de fideiuss. & ita tenent Bal. consi. 428. li. 2. idem Bal. cōsi. 100. Petrus fideiussit. libr. 4. Tiraq. vbi suprà, nu. 106. pro hoc quia fideiussio inter species contractus non inter species quasi contractuum aut delictorū, vel quasi cōnumeratur, vt in pr. & per totum inst. de oblig. iuncto titulo de fideius. inst. qui collocatur, antequã Iustinianus transiret ad quasi cōtractus, vel delicta vel quasi delicta facit, quia fideiussor ex stipulatione obligatur. l. blanditus. C. de fideiuss. l. 5. §. satus acceptio. ff. de verb. oblig. quid dicendum, & sane non abnegarim quin fideiussio contractus sit, sed tamen tale statutum est contra æquitatem de qua. C. per totū ne filius pro patre, &. C. per totum ne vxor pro marito, & . l. si quis in suo. §. legis. C. de inoffi. testa. sicq; in benigniorem partem procliuior sum, vt ad fideiussionem id statutum non porrigatur præsertim cum vt diximus vix est, vt propriè fideiussio contractus esse dicatur, & pro hac parte faciunt pleræque earum rationum quas proxime adiecimus quas non expedit repetere.

24 Pręterea

Fide iubere vxor inscio marito non pōt iure regio cū cōi.

24 Præterea circa.d.l.55. vidēdum est an mulier incōsulto marito posit fideiubere, mouet quæstionem quod auth. sacramenta puberū.C. si aduer.ven.loquens ī cōtractibus porrigit ad fideiussioné, vt tenet Bal. in auth.sacramenta puberum.s̄.all.col. pe.sed ibi eadem ratio est in fideiussiōe, quę in reliquis cōtractibus.l.n.id prospectum voluit, vt licet res nostræ perirét salus animę nō periclitaretur, ideo voluit, vt per interuentum iuramenti fideiussio firmaret non secus quā reliqui contractus, quia tam perfidus esset qui fideiussioné iuratam violaret quam si reliquos contractus iuratos violaret. Sed & in specie nostra hæc ratio magis iuuat, quā aduersetur: nam si mulier fideiuberet inscio marito tam maritalem reuerétiam violare videretur, quam si eo inconsulto reliquos contractus iniret, argu.d.l.alia.§. eleganter. ff.solut. matri. sed etsi ad bona vxoris respicias ex cōtractu fideiussionis longe facilius lædi poterit quam ex reliquis contractibus argu.per totum.ff.&. C. ad Velleianū, ergo,&c.quòd intelligas in quibus casibus mulieris fideiussio valet, vt p gl. in.l.fi.C.ad Velleian.& in specie quòd inscio marito fideiubere nequeat, tenet gl.ī.l.exceptiones, & ibi Bal. C. de euict.Ias.in.l.si ita quis.§.ea lege, col.fi. ff.de ver.oblig.in simili per Soci. consi.23.ad fi.lib.4.Pal.rub.in rep. rubr. de dona.inter virum & vxoré.§.33.in pri. hodie hæc opin. iure regio sancita est, per.l.14.titul.f.lib.3. fori per Tiraquel. post leges connubi.glo.5.nu. 104.

1 *Vxor iure regio donare ca. mor. potest etiam inscio marito, idemq; vbi esset statutum ne mulier cōtraheret sine licentia mariti, cum multis contra cōmuni.*
2 *Adultus sine curatoris interuentu pōt facere testa.*
3 *Adultus sine curatoris interuentu cau. mor. donare potest cum multis contra quamplures.*
4 *Donatio cau. mor. vltimis voluntatibus simillima est in sui creatione, & in progressu, & in sui resolutione. Vnde mulier quæ sine licentia consanguineorū cōtrahere nequit, pōt tn̄ donare cau.mor. ibi contra multos.*
5 *Donatio cau. mor. valet inter coniuges.*
6 *Genus à quo remouetur qn̄ species remota videatur.*
7 *Donatio cau.mor.nudo pacto fieri pōt cum communi.*
8 *Resolutio, vel reuocatio non semper eadem solennid. desiderat quæ in dispositionis ipsius creatione exigebantur, & nu. 10.*
9 *Intellect.l.17.&.l.44. tauri.*
10 *Creatio & resolutio nō semper pari passu ambulāt.*
11 *Maioratus quæ.notab.*
12 *Intellect.31.&.l.32.&.l.35. tauri.*
13 *Vxor iure regio pōt sine licentia mariti testari.*
14 *Testandi potestatem an lex.55.tauri posset si vellet adimere, ingens quæ.*
Testandi facultas quo iure inducta.
15 *Intellect.l.55. tauri.*
16 *Vxor iure regio an debitū posit cōfiteri egregia q̄.*
17 *Confessio prohibiti non probat.*
18 *Intellectus.l.taurinæ.55.*

Vxor iure regio donare cau.mor. inscio marito pōt cum multis contra cōem.

1 Illud autē dubiū est, an in terminis dictę.l.55. mulier posit inconsulto marito donare causā mortis, mouet quæstionem quod adultus qui habet curatorem licet sine

Adultus testatur sine curatore cū cōmuni.

2 tutoris interuentu posit testari, vt est est vera, & communis opi. quam tenēt Alberic. in.l. cum pater.§. curatoris.ff. de leg.2. Bart.in.l. Aurelius.§. Caius in pr.ff.de lib.leg. Bald.in.l.1.in lect.C.de sacrosan.eccl.& iterum in rep.d.l.1.co. 8.idē Bald.in.l.2. C. qn̄ Decreto opus non est.idem Bald.in.c.1.co.1.per quos fiat inuesti.in feudis, idem Bald. consi. 83.an prohibita lib.2.& cons.37.Decreto.li.3.& cōsi.108. Domina Ioanna, eo. lib.Barb.consil.23.clementissimum, li. 4.Ias.in.l.2.col.3.ff.de leg.1.idem Ias.ī.l. quæ de legato, col.fi.eod.titul.Decius, in.c.in presentia not.4. de probati. Andrę. Tiraq. qui plures allegat, in.l. si vnquam verbo donatione largitus. q. 13. C.de reuo.don. Tamen is adultus mor

Minor sine curatoris interuentu donare causa mor.cū multis contra multos.

3 tis causa donare citra curatoris īteruétum non potest, vt tenent Bal.in.c.1.§. ité sacramenta puberum.col.pe.de pace iuramento firmand. Alex.in.l.2.col. fin.& ibi Ripa.nu.20.ff.de leg.1. Areti. in.l.si curatorem habens.C.de in integ. resti. Francis.Crem.sing.117.hęres minoris, Andr. Tiraq. post leges connub. gloss.15.nu.83.

Sed contrarium vt adultus curatorem habens citra ipsius interuentum posit donare causa mortis tenēt Bal. & Alex.sibi contrarius in.d.l. si curatorem, idem Bal.in.l.1.ff. de tutel. & rati.

dis.

dis.idem consi.108. Domina Ioanna in vltimo dubio lib.3.Ioan.Ana.in.c.q. ex omnibus co.15.de vsuris Ias.in.l.2.ff. de leg.1.col.3.nu.13.& in hanc partem pro

Do.ca.mor. assimilatur vlti.volũ.in creatiõe, et ĩ ꝓgressu et ĩ resolutiõe.

4 cliuior sum, moueor quia talis donatio in sui creatione multum accedit vltimę volũtati, cum nõ paucioribus quã quinq; testibus contenta sit nec egeat vlla insinuatione.l.fi.C.de donat. cau. mortis, in effectu autem omnes omnino admittunt similiorem esse vltimæ voluntati quam cõtractui, vt testatur esse communem opi.Ias.col.2. in.d.l.2. vbi plene p Alex.& alios in resolutione longe similior est vltimæ voluntati quam contractui: quia per nudã donatoris voluntatem seu pœnitentiam reuocatur, vt nominatim probatur in pr. inst. de donationibus. l. non omnis in pr.ff.si cer.pet.Ias.nu.14. & nu.18.in d.l.2.cum ergo assimiletur vltimæ voluntati in sui creatione vel origine, & in effectu & sic in principio, & in mẽdio, & etiam assimiletur in resolutiõe & sic in fine, superest, vt licet & cõtractibus in quibusdam assimiletur, tamẽ vltimæ voluntati longe similior sit, & re vera licet olim id quæstionis esset, tamen hodie de hoc est casus, in.d.l.fi.C. de dona.cau.mor. ad solam huius articuli decisionẽ factus, vt talis donatio vltimis voluntatibus quã contractibus similior sit, quinimo in fine verbis ait, vt vltimis voluntatibus nulla ex parte absimilis videatur.

Dona. cau. mortis põst mulier veti ta contrahe re sine licẽtia consanguineorũ, e gregia quæ Do.ca. mor. valet inter coniuges.

Hinc infertur decisio nostrę quęstionis, vt si sit statutũ ne mulier possit cõtrahere sine licentia consanguineorum, ea mulier adhuc possit facere do-
5 nationem causa mortis, ꝙ etiam suadetur, quia licet simplex donatio sit prohibita inter cõiuges, tamẽ permissa intelligitur donatio causa mortis.l. si eũ. §.f.cum duabus legibus, sequentibus.ff. de dona.inter virum, & vxorem, tenet Bertachi.de firmo.post Paul.quem refert ĩ suo repert. ver.donatio cau. mortis, vers.45. & ita in specie quòd ea mulier possit vbi est tale statu.sine interuẽtu consanguineorũ donare causa mortis, tenent Antonius Rubeus cons.27. in finalibus verbis Ias.in.l.2. ff. de lega.1.nu.11.col.2.Ludouicus Romanus, in l.2.in pri.ff.de verb. obliga.

Contrariam partem, vt ea mulier ne queat sine licentia consanguineorum donare causa mortis, tenent Ancharranus, cõsi.384.dubiũ, in hoc facit Alex. in.l.2.ff.de leg.1.num.3.licet Tiraq.post leges connub.gl.5.nu. 74. dicat Alexã. ibi contrarium tenuisse.& Soci.in. d.l. 2.nu.12.quem similiter pro parte cõtraria diligentissimus Tiraquel.allegauit, idẽ tenent, Alex.col.f.& Aretinus, col. 4.& Barb.col.9. in.l.2. in pr.ff.de verb. oblig.& ibi Soci.col.3.Soci. consil.112. & multum abunde, col.6. lib.1.idẽ consi.172.li.2.Guil.Bened.in.c. Raynutius de testamen.ver.testamentum.4.num. 35.Ias.sibi contrarius in.§.omnium, col. 5.inst.de acti.sentit Decius in.l. omnes populi.ff. de iusti. & iure, & Tiraquel. vbi suprà, nu. 78. qui hanc dicit cõmunem op.in nu.79.quam & tenent Corneus, consi.41. videtur in hac consultatione lib.1.idem consil.126. licet in hac consultatione, co. 5.eo.lib. sed hanc cõtrariã partẽ (vt mulier possit donare causa mortis.) longe veriorem puto ꝑ iura & rationes ꝓxime adductas, quas repetere nõ expedit, nam & si iure veteri hæc donatio in quibusdam casibus similior esset contractui quam vltimæ volũtati, in quibusdã vero vltimę voluntati similior quam cõtractui, vt plenissime per Iaso.Alex. Ripam, & alios in.l.2.ff.de le.1.& per Tiraq.vbi supra: tamen hodie facta est.d.l.fin.C.de donatio.cau.mor. quæ generaliter statuit eam donationem nulla ex parte absimilem esse vltimæ voluntati sicq; præterquam in quibus casibus iubetur esse similis contractui nominatim in reliquis omnibus vltimæ voluntati, non etiam contractui similis parque esse intelligitur: vnde noster casus cũ nulla lege veteri decisus esset, sub dicta lege noua & generali comprehenditur.

Genᵒ à quo remouet qñ species remota videatur.

6 Vnde infertur veram non esse op. Bal. post Iac.Ar.in.c.1.in pr.co.4.de prohi. feud.ali.per feud.& ibi Card.Alex. co. 1.Areti.in.l.qui potestate.ff.de testam.

post

post prin. Maria. Soci. cõsi. 19. pro decisione, col. 5. lib. 1. cõsiliorũ Bartolomæi Socini eius filij Barb. consi. 23. clementissimum, col. 1. li. 4. Firmianus de Gabellis. 3. par. 8. par. princ. q. 12. Ripa in. d. l. 2. nu. 10. ff. de leg. 1. aiũt. n. ꝙ cum simpliciter donatio prohibetur etiam donatio causa mortis prohibita censetur, nam à quo inquiunt remouetur genus videtur etiam remota & quęlibet species. l. filiusfa. §. pari. ff. de donat. sed secundũ hoc etiam legatũ remotũ dicemus ꝙ est donatio quędam. §. legatũ insti. de leg. l. legatum. ff. de leg. 2. oĩs. n. cõcessio gratuita siue descendat ex cõtractu siue ex vlt. voluntate, donatio dici põt. l. neq; adiecit. ff. pro socio. l. vn. C. de nup. luc. desc. li. 10. q̃d dicẽdũ, & ꝯtra eos, vt mihi videt est tex. ĩ genere, in. d. l. fi. C. de do. cau. mort. & in specie est text. ĩ. l. si eũ. §. fi. cũ duabus legibus, seq. ff. de dona. inter virũ & vxo. vbi licet donatio inter cõiuges vetita sit adhuc tñ donatio causa mor. cõprehensa nõ videt. Nõ obstat ꝙ à quo remouet̃ genus, videat & quęlibet species remoueri: nã resp. ꝙ dona. cau. mor. videtur esse alterius generis q̃ donatio simplex l. si statu. liber. §. f. ff. de statu lib. l. f. §. mista. ff. de muneri. & ho. plene ꝑ Tiraq. vbi supra, nu. 69. Deinde & elegantius resp. quod etiam si ex vi comprehensiua, & ex proprieate verborum ꝯprehẽderetur adhuc tamen ex mẽte, & sententia legislatoris restringeretur. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebelli. lex autem longe liberior esse voluit facultas disponẽdi post mortẽ quã inter viuos, ideoq; minori curatorem habenti permisit testari, cui tamẽ nõ permisit sine curatore ꝯtrahere, sed ꝙ de ꝓprietate verborũ non cõprehẽdat ea donatio ꝓbat̃. ĩ. l. verba ꝯtraxerũt. ff. de ver. sig. iũcta. d. l. fi. C. de dona. cau. mor. Facit. l. quæritur. ff. de statu homi.

Do. ca. mor. nudo pacto fieri põt cũ communi.

7 Neq; ad rẽ pertinuit ꝙ. l. si quis argumẽtum. C. de dona. loquẽs simpliciter de donationibus. licet sit exorbitãs, habet tñ locũ in do. causa mortis, ex sententia. gl. in. l. cũ patr. §. meuio. in verbo donabat, & iterũ ĩ verbo reuocaretur, & ibi Bar. Bal. & alij. ff. de leg. 2. Bal. ĩ. l. de dila. 2. ante. fin. ff. de cõdi. ob caus. & in repet. l. 2. co. 7. ver. tertio modo. ff. de iureiur. & in. l. si donationis. C. de ꝯtra. empt. & cõs. 272. in causa egregiè, col. 2. ver. 5. probatur, lib. 5. Salic. in. l. 1. §. sin autem aliquid sub cõditione. in fin. C. de cad. toll. & in. l. licet inter priuatos, & ibi quoq; Fran. Aret. C. de pact. Ioã. Fab. in. d. l. si quis argumentũ Petr. Ancharr. consi. 76. per modum, col. 2. vers. Sed ad hoc dubium, Fulgo. cõsi. 217. viso exemplo. col. vlt. Imo. in. d. l. 2. & ibi Iaso. col. 2. ff. de leg. 1. & Ang. Aretin. in §. 1. primo in. 2. locis. inst. de dona. & in §. in personã, col. 4. ver. & prędicta procedunt, & ibi Ias. col. 10. vers. an autem inst. de act. Pet. Cor. cõs. 41. in hac, col. 2. lib. 1. Ferra. in tit. for. libel. quo agit, ꝓ donat. in gl. 1. col. 3. ver. amplius querit̃ Barb. q̃ hoc late disputat ĩ rub. extra de don. col. 2. ver. 2. cõsidero, Phil. Deci. in l. semp qui ꝓhibet, co. 1. ff. de reg. iur. & Steph. Bertr. ꝯsi. 156. ex themate, nu. 11. & 12. lib. 4. & Viglius, Phrisius. ĩ. §. sed cũ paulatim in ver. vnõ ꝯtextu. inst. de testa. ordi. And. Tiraq. de reuo. don. in l. si vnq̃ ver. donatiõe largitur. q. 13. nu. 248. sequit̃, & dicit cõem op. esse Cor. ꝯs. 41. videtur in hac ꝯsultatione, nu. 6. lib. 1. Ang. Fulgo. Areti. Alex. & Alcia. in pr. in. l. licet inter priuatos. C. d̃ pac. Deci. in rub. col. f. eod. titu. Anto. Rub. ꝯsi. 93. viso col. fi. Neq; inquã id oberit nrę assertioni, nã. d. l. si qs argentũ facta quo magis ac facilius sustineant̃ donationes facile recipit argumẽtũ, & interpretationẽ extensiuã nõ sic in muliere ꝓhibita sine interuẽtu cõsanguineorũ ꝯcõtrahere, nã hæc ꝓhibitio ĩterpretationẽ potius restrictiuã recipere debet arg. tex. cũ sua gl. no. ĩ. l. 1. & 2. ff. de acq. hęr. facit. l. quoties ĩ stipulationibus. ff. de ver. obl. l. quibus diebus. §. dñs. ff. de ꝯdi. & dem. Quinimo hoc arg. iustiorẽ reddit nr̃am sentẽtiã, tñ abest, vt cõtrariã tueat̃: nã cũ hodie donatio cau. mortis solo ꝯsensu ꝑficiat̃ citra rei donatæ interuentũ aut traditionẽ, donator ex tali donatiõe minime lædi potest, cum si reconualuerit, vel pœnituerit tutus

 sit vt pote

sit, vtpotè qui tradiderit nihil nec quicquam repetere necesse habeat. Vnde si vis poteris has varietates hoc modo cōponere, vt cū donatio causa mortis nō incepit à traditione, fieri possit à tali muliere citra interuentū consanguineorū: quia tūc læsio nulla esse pōt, sin autē incœperit à traditione tūc sine interuentu consanguineorū non valeat, quasi tūc læsionē afferre posset, licet in priorē op. ego procliuior sim, & in terminis. d. l. 55. taurino conuentu cōditę eadē fere ratio est quia reuerētię maritis debitę nunquā inspecta legis censura visum fuit aduersari ꝙ vxores faciāt vltimas suas voluntates, seu eas ordinauerint, neq; id earū vtilitatibus aduersum est sed accōmodū, arg. l. 1. C. de sacros. eccle. cum ex rebus quas morientes secum ferre non possunt nihil vtilius exigere possint quā animū suum explesse. Retenta ea (quam suspectam diximus) op. vt ī terminis. d. l. 55. mulier nequeat donare causa mortis marito inconsulto, sed demum ipso consentiēte. Videndum est an si fiat cum eius li-

Actus sui natura reuocabilis in quibus casibus fieri nō pōt sine interuētu alicuius, potest tñ sine eo reuocari.

8 centia, & postea mulier pœniteat reuocetur talis donatio, an vero etiā mariti consensus requiratur in eius reuocatione, & an forte solius mariti pœnitentia in ea reuocāda sufficiat, & magis est, vt ipsa mulier donationē fecisse non etiā maritus videatur, quia aliud est agere aliud agenti ꝯsentire. l. aliud ff. de regul. iur. ergo sola mariti pœnitētia non sufficeret, item vtriusq; consensus in pœnitendo non exigitur sed solius mulieris pœnitentia ad eam donationem reuocandam sufficiens esse videtur, arg. l. 3. C. de don. inter virū & vxorē: ita Guido Papę in simili decisione Delph. 223. ad fi. item in causa. Simile per Bal. consi. 209. licet consulentes, libr. 4. Vbi ait stante statuto ne mulier sine consensu consanguineorum testari posset, si cum eorum interuentu testata fuit posse sola sine interuentu eorum id testamē. reuocare, pro quo elegans tex. quem nullus allegat. in. l. fin. C. de pactis. Vnde in terminis taurinę

Intell. l. 17. & l. 44. tauri.

9 legis. 17. &. 44. si cōiuges de omnibus suis bonis communibus maioratū mutuo cōsensu in persona vnius filij fecerunt, alteruter sine alterius licentia regulariter pœnitere, & reuocare id poterit, & ita consultus respondi in maioratu illustris comitis de la Gomera.

Creatio & resolutio nō semper pari passu ambulant.

10 Et quòd in his casibus quòd solius mariti vel patris consentientis, vel consanguineorū cōsentientiū voluntas in eo reuocādo ꝙ iam perfectum cum eorū interuentu, vel consensu legitime fuerat, nulla sit, tenuerunt, Bar. in. l. 2. §. 1. q. 4. ff. de donat. Fulgosius, & Corneus, in. l. seruum. C. qui testamē. facere poss. Bal. in simili in repet. l. 1. colum. 5. C. de sacros. ecele. Alexand. consi. 246. placet lib. 6. Philippus Francus in rubr. de testamen. lib. 6. cart. 7. in simili, p Bart. in. l. neque. C. de procur. idem Bar. in. l. actor. ff. rem ratam haberi, per Aretin. Alex. & alios in simili, in. l. ii per epistolam. ff. de acqui. hęredi. argumen. d. l. 3.

De ea. re.

Idemq; intelligendū est cum queritur an ad ꝯfirmationē. d. donationis inter vir. & vxo. desideretur mors vtriusque in terminis. d. l. 55. nam magis esse videtur, vt sola morte mariti cōsentiētis ea donatio non cōfirmetur, neque vtriusq; obito necessario exigatur, sed solius vxor donantis morte confirmata videatur, per. d. l. 3. C. de donatio. inter virū & vxorē, & argum. d. l. fi. C. de pactis, quòd in specie tenuisse videtur glos. in. l. neq; fratris. vbi Cinus, & Bal. C. de dona. cau. mor. gl. in. l. qui precio in fi. ff. eo. tit. vbi Bar. Imola, & Paulus Castrensis. per. l. si alienā. §. Marcellus, eo. tit. in simili per Guidonem, vbi. s. & per Fulgosium, & Corneum, vbi supra aliud simile per Bar. Imolam, Paul. Romanum, Areti. in. d. l. si per epistolam pro hoc hodie, elegans, text. in. l. taurina. 35. vbi qui pro alio de mandato ipsius testatur iuxta. l. taurinā. 31. cum seq. postquā semel test. fecit quasi iam videetur ex toto functus officio suo, id testa. non potest reuocare nec vlla ex parte moderare aut alterare.

Maioratus qua. notād.

11 Denique in successione maioratus cuiusdam comitis nobilissimi (cuius nomen quia hodie res integra est prętermitto)

mitto) interrogatus fui de quæstione tali, auus & auia huius comitis durante matrimonio conuenerunt, vt de bonis vtriusq; maritus faceret maioratũ (quẽ dicimus) in persona filij maioris
12 (certis bonis ad alimenta aliorum filiorum relictis) illumq; maioratum fecit, & ordinauit maritus iuxta mãdatum, & cõsensum vxoris, postea mulier pœnituit, mandatumq; reuocauit sicq; decessit, & nihilominus filius maior cœpit bonorum omniũ possessioné, quæ sine vlla controuersia pluribus annis possedit, posteaque fratres impugnare cœperunt illum maioratum contendẽtes bona esse diuisibilia saltem quo ad partem matris eorum. Ex aduerso dicebatur mulierẽ illam re integra potuisse, vol. & mãdatum de maioratu faciẽdo quod marito dederat reuocare, sed post maioratum semel constitutum seram esse pœnitentiam quia factum legitime, &c. vt in regula factum legitime de re. iur. in. 6. cũ vulg. Nos respondimus illud procedere in dispositionibus inter viuos quæ nõ admittunt pœnitentiam, vt ibi: & l. sicut abinitio. C. de actio. & oblig. cum simi. Diuersum esse in vltimis volũtatibus. l. 4. ff. de adim. leg. c. cum matre de celebra. mi. l. 1. C. de sacros. eccles. l. si quis in principio testamenti. ff. de legat. 3. l. si mihi, & tibi. §. in legatis de leg. ff. de uersumque similiter esse etiam in alijs dispositionibus, quæ proximiores ac similiores esse videntur vltimis voluntatibus quã actibus ĩter viuos, in qubus etiam post actum consumatum pœnitentiæ locus est vsque ad mortem, arg. l. fi. C. de donatio. cau. mor. d. l. fi. C. de pactis d. l. 3. C. de donatio. inter virum & vxo. l. si alienam. §. Marcellus. ff. de donatio. cau. mort. cũ alijs quę supradicta sunt: & magis placuit hæc pars, & op. quam contraria, & ita pulchre, & vtiliter declarantur. l. 31. cum. 4. seq. in conuentu taurino edita: in quibus terminis similiter intelligo quòd postquam dedi tibi mandatum, vt pro me testamẽ. faceres vel maioratũ de oĩbus, meis bonis tuq; fecisti, vtriusque mors ad confirmationẽ huius testamenti, vel maioratus necessaria non est hoc primo. Item quòd mors mandatarij solius non sufficeret, quia ego postea possem pœnitere hoc secũdo: sed morte mea firmaretur nec postea mandatario pœnitere liberum esset hoc. 3. ad quod. d. l. 35. argu. eorum quæ supra diximus. Idemq; quo ad pœnitẽtiam nam factum semel infectum redderetur per solam meam pœnitentiã, nec illius tantũ pœnitentia sufficeret nec vtriusque pœnitentia necessaria foret. Sicque siue dubitetur seu tractetur de tali testamẽto per mortẽ cõfirmando mors solius testatoris. i. eius de cuius successione agitur id efficiet, mors autem mandatarij nihil ad rẽ pertinet siue etiam agatur de tali testamẽto per pœnitentiam reuocando solius testatoris (. i. eius cuius de successione agitur) pœnitentia id efficiet: eius autem qui de mandato alterius testabatur pœnitentia in consideratione non est, vt patet ex superioribus, & probatur. d. l. 35. & testatorem ideo eũ cuius de successione agebatur appellaui non ipsum commissarium qui testabatur, ꝙ qui ꝑ alium facit per seipsum facere vr̃ l. 2. & 3. ff. de iure dotium sicq; is cuius de successione agitur, in hac specie testari videtur, testatorisque nomine dignum est, non etiam ille commissarius qui testamentum ordinauit.

13 Sed an ĩ terminis. d. l. 55. poterit mulier testamentum facere sine cõsensu mariti aut sine eius licentia, & receptissimũ est posse per. l. verba contraxerũt. ff. de ver. sig. facit. l. milites, ĩ pr. iũcto. §. fi. ff. de re mili. l. decurio. ff. decurio. in simili p Paul. Cast. cõs. 40. col. 2. lib. 2. gl. ĩ. l. testamentum, verbo contractus. C. de testam. & ibi Bal. vlti. no. & Fulgosius, & Corneus, & per Alexan. in addi. ad Bar. ĩ. d. l. verba Decius, in. l. fi. C. de edi. diui Hadria. col. 3. Bal. cons. 349. lib. 1. incipit statuto Placentiæ. Bal. consil. 253. casus talis lib. 3. Imola, in. l. si ita quis. §. ea. l. colũ. pen. ff. de verb. obligat. Alex. consi. 90. super eo ꝙ quærit. lib. 4. co. 2. Ias. in. l. 2. col. 4. ff. de lega. 1. Calcaneus, consi. 74. quòd dictis filiabus, num. 19.

Intellect. l. 13. & 32. & 35. tauri.

Vxor iure regio põt sine licentia viri testari

Testandi potestas sine licētia mariti an per l. 55. tauri possit si velet adimere? ingens quæ.

14 Quinimo non solum. dict.l.55. tauri nō videtur voluisse, vt mulier nequeat testari sine licentia viri: sed etiam si id palam statuere vellet nō posset, vt sentiunt Paul.Cast. in.l. ex facto, in prin. colum. 2. per rationem illius text. & ibi:quoq; Franc. Areti.col.4. in.8.not. & Alex.col.2.ff.de vulg. & pup. substi. & idem Alex.consi. 55. consideratis dicti statuti verbis, in fi.lib.1.& consi.155. visis & accurate consideratis, co.2. versi.ad idem, & seq.lib.2. & late Iason, in l. stipulatio hoc modo concepta, in. 1. not.ff.de ver.oblig.& in.l.non idcirco. C. de codicillis, vbi hoc dicit sing.& consi.127.pro parte negatiua, col.5.versi.moueor, in.1.lib.& Ioan.Lup. in rep. rub.extra de do.iter vir.& vx.§.81.el.1. Contrarium tñ vt tale statutum, vel cōsuetudo valeret tenent Bar.in.d.l. non idcirco.C.de codici.& in.l. si cum dotem.8.eodem autem tēpore, & ibi quoque alij.ff. soluto matri. & consil.10.in nomine, & c.viso statuto, ī prin.& Bal. in rubr.C.de contrahen.empt.in.24.q. & in.d.l.omnes populi, colum.7.versi. item si statutum dicat.ff.de iusti. & iur. idem Bal.& Salic.in.l.1.C. vnde vir, & vxor, & ipse Bal.in.l. ex duobus. §.vlti. paulo ante fi.ff.de vulg. & pup. & cōsi. 208.licet consulētes, iuncta casus positione.lib.3.& consi.139. statuto communis Asisij, lib.5.& Corne. cons.241.de duobus, quęritur, col.2. lib. 2. & Berta. in tra c.Gabel.in.6.parte prin.in.5. q.& id expresse voluit Ang.in.§.pronūtiatū, in auth.vt fac.not.constit.motus.quia potestas testādi introducta est de iure ciuili, vt no.Di.in.c.indultū, de reg.iur. li.6. quod quidē ius tolli pōt, & mutari per leges, & cōsuetudinē.l.de quib9.ff. legib. & ita cōsuluit, cōs.88. pręmitto primo quod solēnitas, & iterū, cōsi.126.testamēti factio.Bened. Cap. cōsi,21. cū de duobus, col.2.ver. sed his nō obstat, & col. 3.ver.quod & primo, Soci.in.l.pactum quod dotali ad fi.C. de pact.Ias. sibi cōtrarius, in.d.l.ex facto, col.2.in.3.not.& iterū, col.4.ver.facit ista lex.& ibi:quoque Claud.Seyss.co.quoq;.2.ff.de vulg. & pup.sub.& Philip.Deci.cōl.612. conclusionē, pōt princ. & Matth.Afflic.in deci.Neapo.260.nūquid mulier, per Lancelo.politū, & Zasiū, ī trac.subst.exēp. ad prin.per Frāc.de Rip.post Pau. Alex. & alios, in.l. ex facto.ff. de vulgari. vbi Rip.nu.22.cū seq. videt̄ esse ī noua op. est ergo.tertia op.in qua fuit Ripa, vbi s. vt statutū ne vxor posit testari sine licētia cōsanguineorū, valeat:sed statutū, vt nō posit testari sine licētia mariti nō valeat, ratio inquit differentię ea est, quod marit9 facile vim faciet vxori, vt eū hæredē instituat, quē ipse voluerit, non sic facient consanguinei. Quid dicēdū, & quidē veritas huius articuli illinc pēdet an facultas testādi sit de iure naturæ, an vero de iure positiuo? nā si esset de iure naturæ non facile tolli posit per legē cōsuetudinem, vel statutū: at si sit de iure positiuo facile tolli porit.§.pe.inst.de iure nat.l.oēs populi.ff. de iust.& iu. magis tamē est, vt de iure positiuo esse videat, vt plenissime tradidimus de suc.crea.lib.1.§.1. in pr. vnde huiusmodi mutationē per talia statuta admitrere pōt quod facile admittēdum in lege vel statuto ab eo factis qui non recognosceret superiorem, idemq; in simili consuetudine ab ea ciuitate inducta quę non recognosceret superiorem. Cęterum si consuetudo, vel statutum procederent ab recognoscente superiorem non sat expeditum, pendetque ab intellectu.l.f.C.de testa.de quo per Doct. ibi, & fusius docemur vbi.s. ad.l. ex facto. ff. de vulg. dū ait iniquū esse homini sanę mētis auferre testamēti factionem:resp.verum esse si vni aut alteri auferret, vt ibi nō sic si omnibus ciuibus vel subditis quādo laborāt inopia ītellectus inspecta legis cēsura, cui legis cēsurę standū est in foro cōtētiotioso, vt per Tiraquel.de vtroq; retra. in præfatiōne, num.75.

Testādi facultas quo iure īducta.

15 Ergo in terminis.d.l.taurinę.55.si lex expressim prohiberet ne vxor sine licentia mariti testamētū facere posset: nō dubito, quin talis prohibitio efficax esset talisque lex nō solum ob mariti authoritātem augendā facta videret, sed etiā ob imbecillitatem sensus muliebris, vt.s. diximus

Intellect. l. 55.tauri.

diximus ĩ principio huius legis ĩterpre tãdę,& alterutra harũ rationũ sufficiẽs esset ad firmitatẽ hui9 legis,suiq; validi tatẽ, ergo vtraq; simul lõge certius te nebit,quia singula quę nõ pñt,&c.l.testamẽto vbi p omnes.C.de impuberũ, & cũ tales legis cõsiderationes sint tolerabiles id ad earũ validitatẽ sat super que esse debet:nã advaliditatẽ legis nõ exigitur vt sit rationabilis, sed satis est, vt sit tolerabilis,vt p Bal.ĩ.l.nõ omniũ. ff.de legibus,& est cõmunis opi.vt per And.Tiraq.de vtroq; retract.in pręfatione.nu.75.p legẽ prospexit.ff.qui & à quibus cũ simi.l.vn.in pr.C.de cad.tol. diximus de succ.cre.§.1.circa princ.

Vxor iure regio an cõfiteri debitũ possit inscio marito quæ.elegãs

16 Deinde quęrit an in terminis.d.l.55.taurino cõuentu editę mulier possit sine licẽtia mariti debitũ cõfiteri,talisq; cõfessio sibi noceat nõ aliter ac noceret dempto statuto, & quidẽ in statuto ne minor aut mulier possint obligare sese sine cõsensu cõsanguineorum aut contrahere,Bar.tenuit posse ĩ.l.apud Iulianũ.§.si pupillus.ff.ex quib.caus.in poss. eatur,sentit Angelus,in.l.1. C.de præs. 30.annorũ,quẽ refert & sequitur Alex. in.l.ita stipulatus.§.Crisogonus, col.8. ff.de ver.oblig.Ias.in.l.certi cõditio.§.si numos,col. 6.ff.si cer.pet. etenim aliud est cõfessio,aliud est cõtractus,confessio.n.nõ inducit cõtractum,vbi nõ est, sed contractus existentis inducit probationẽ ergo, &c. vt. l.duo sunt Titij. ff.de testa.tutela.& licet hanc Bar. opi. reprobent Andr.Tiraq. post leges cõnub.gl.5.nu.118.post Purpuratum,in.d. §.si numos,col. 11. quem ipse refert:tamẽ longe verior nobis visa est,Bar.op. argu.d.l.duo sunt Titij.etenim confessio nõ contractum inducit sed iã inductum detegit, vt insimili dixit tex. in.l. adeo.§.cum quis ex aliena. ff. de acqui. rerum dominio, & inst. de rerũ diui.§.

Confessio ꝓhibiti nõ ꝓbat, cũ cõi.

17 cum quis ex aliena.Neq; ad rem pertinet ꝙ prohibitus donare, si fecerit debiti confessionẽ ea nõ probat,quasi in fraudem prohibitionis facta videatur, Bal.in.c.fi.col.2.de confess.& cõs. 496. tenore literarum.libr.1. & alij quos refert Tiraq.vbi.s.& in.l.si vnquã. C. de reuo.don.ver. donatione largitus, nu. 45.& nu.87.Decius post gl. & alios ibi in.l.si donatione.C.de colla.Ias.in.l.frater à fratre.ff. de condi. indebi. nu. 44. Segura,in.l.vnũ ex familia.§.sed si fundum,nu.124.ff.de leg.2. nam sola cõfessio nõ sufficit,vt cõfitens sibi pręiudicet, sed si aliter id ꝙ ꝯfessum est probaretur,tũc ea cõfusio vtilis esset ad qualificãdã probationẽ,vt in quibus casibus nullũ genus probationis admittit pręter cõfessionẽ,in illis casibus hæc confessio admitteretur ad qualificandã illam alteram probationẽ quę per se nõ sufficiebat,etenim licet pręsumptio iuris sit contra cõfitentẽ quãdo erat prohibitus donare vel se obligare:tamẽ ab ista pręsumptione fraudis,& simulationis seu mentite assertionis recedimus per interuentũ probationis alterius illius rei qua de agebatur,quęq; asserebatur,& tunc accedit cõfessio illi probationi,eamq; qualificat vbi alias illa extranea probatio nõ sufficeret per se solã,sic & in simili ait lex Titius. ff. de libe.& posth. aliud est inquit aliquid esse factũ,aliud vero in eo faciendo fuisse erratum,de errore. n.vel simulatione apud iudicẽ agi oportere, sic & hic confessio quidem valuit,nec prohibitiõe statuti comprehẽsa fuit, sed p pręsumptionem simulationis, & mentitę assertionis non probat sola de per se nisi alijs adminiculis adiuuetur: non tamen inutilis ex toto est,facit per totũ. C.si minor maiorẽ seduxerit, &.l.f. C. de fideicom.&.§.fi.inst.de fideicõ.hęr. &.l.fi.ff.de rebus eorũ.facit ꝗa cõfessio facta in contractu etiã inutili vtilis est dic.§. Crisogonus,vbi no.Barto.& alia multa tradita p Ias.in.d.§.si numos, nu. 34.cum seq.nec per hoc leges,vel statuta prohibentia ludibrio erũt,quia cum sola cõfessio nõ sufficiat, nisi & adsint alię probationes,vel cõiectura, id periculũ cessat vel id absurdũ.Ergo & ĩ terminis.d.l.55. teneo vtilem esse ꝯfessionẽ mulieris aliqd se debere incõsulto marito ꝯfitẽtis,nã & hic cessant ambæ rationes in quibus,vt.s̃. diximus fundatur illã ꝓhibitio, quia autoritas mariti

ad aliquid denuo agendū requirit,nō autē ad id quod actum erat detegēdū, & aperiendū facit.l.publica.ff. depositi.facit.l. hæredes palam. §.1.&.§. sed si notā.ff.de testa. Denique nostra opin. probatur ratione sat peremptoria,nam aut mulier illa mentitā declarationē fecit,& omni beneficio tūc indigna esset, vt per totū. C. si minor maiorē se dixerit, aut veram declarationem seu confessionem fecit,& tūc nihil vnquā Deo, & legislatoribus,q statuta de quibus agimus cōdiderūt) amabilius dicere aut facere potuit: nā Deus est veritas,&c.ergo cum id statutū, & ob vtilitatē mulierū,& ob authoritatē maritorū factum fuisse intelligatur,huic cōfessioni vtilitas mulieris impedimento esse nō potest, & lōge minus authoritas mariti cum & re vera, & inspecta legis censura ea mulier nihil iussu aut aut inconsulto marito fecisse sed iā actū declarasse videatur, præsertim cū talē declarationē à iudice interrogata nullo modo posset recusare aut subterfugere: vnde succedit regula dictans prohibitū alienare,vel cōtrahere videri prohibitū respectu alienationis volūtariæ, vel spontanei contractus non etiā necessarij:nā in tali prohibitione, vtcunq; generali is comprehensus nō videtur.l.peto.§.prędium. ff. de lega.2. l.si fideiussorē.§.si necessaria,vbi multa
18 p Ias.ff.qui satisd.cog.l.iā dubitari.ff.de hęre.inst.ergo.d.l.55. tauri ī actibus tm̄ volūtarijs pcedit, nō etiā ī actibus necessarijs,qualia sunt iudicialia quę reddūtur ī inuitū.l. inter stipulātē.§.1. vbi tradūt oēs.ff.de ver.obl.et hic cessat vtraq;ratio pter q̄ facta fuit.d.l.55.sicq; cessat ipsa lex.iuxta.l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patr. ꝙ cesset vtraq; ratio patet,nā siue respicias vtilitatē mulieris ipsa nō pōt talē confessionē recusare, quin vt ꝯtumax cōdemnaretur: siue respicias mariti authoritatē eam excludere debet, & facere vt conquiescat authoritas principū, & magistrastratuū, & Reipublicæ,arg.l.1.§.huius studij.ff.de iusti.& iure iuncta auth.res quę.C.com.de lega.in actibus vero volūtatijs,& extraiudicialibus tenē ꝙ inutilis erit talis cōfessio ab vxore facta sine licentia mariti,tum quia sibi nocere pōt,vt.l.fi.C.de fideic.§.fi. inst. eod. tū etiā ꝙ offenditur authoritas maritalis,nā si falsum vxor declarauit,licet iuste puniatur argu.p totū.C.si minor se maio. adhuc tn̄ superest mariti reuerētia,quam offendi non decet eo prętextu,quod vxor beneficio indigna esset.

Intellect. l. 55. tauri.

1 *Vxor inscio marito an iure regio poßit donare.*
2 *Donatio continetur appellatione contractus.*
3 *Vxor inscio marito an iure regio repudiare legatum vel hæreditatem poßit.*
4 *Vxor inscio marito an poßit repudiare donationem sibi absenti factam iure regio vel illius ciuitatis, vbi esset statutum,ne vxor sine licentia mariti contraheret contra communem.*
5 *Quærendis in rebus inopis intellectus non magis sibi ipsi præiudicare potest quam in quæsitis.*
6 *Maritus & vxor an iure regio poßint cōuenire inter se ne fundus constante matrimonio emptus fiat communis egregia quæ.*

1 DEinde quęrit̄ an in terminis.d.l.55. mulier īscio marito posit donare, mouet quæstionē ꝙ in donatione mulieres alieno cōsilio nō egēt,natura.n.sūt tā auarę, vt addo natiōes lōge magis parce, & tardiores sint quā viri : vn̄ Velleianū senatuscōsultū mulieribus donantibus non consuluit: quasi hac in re alieno ꝯsilio non egeāt, sed in reliqs ꝯtractibus eis cōtulit ne decipiātur.l.sed si ego.ff. ad Velleia.In cōtrariū tn̄ vt inscio marito do
2 nare nequeat, facit,qa appellatione cōtractus donatio quoq; cōtinet̄. l. si donationis.C.ꝙ met.cau.vbi gl.& ibi Alberi.& oēs ppe doc.ad idē tex.in.l. bene à Zenone post princi.C. de quadri. pręscr.& ī.d.l.ꝯtractus,& in.l.pe.C. de don.inter vi.& vxo.& ī.l.2.ibi,donationibus,vel emptionibus,vel quibuslibet alijs ꝯtractibus.C.de litigio. & rursus, in.l.vlt.post prin.ibi ad donationes seu ad alios ꝯtractus,iterūq; ver.tali videlicet pœna.ibi, nō solū ī alijs ꝯtractibus, verū ēt in donationibus.C.eo.tit.& in l.vlt.in prin.C.de prędi.decur.li.10. ibi donationes vel pmutationes, vel quoslibet alios ꝯtractus,& ī.l.vlt.ver.vlt.cū dicit

Vxor inscio marito iure regio an donet.

Donatio cōtinetur appellatiōe cōtractus.

dicit neq; donatiões neq; aliũ ꝯtractũ. C.d̃ pact. ex quo Philip. Deci. id quoq; no. i. 9. no. ibi, & tex. deniq; i. c. prǽterea ibi donatiõis titulo, alijsq; ꝯtractibus, & iterũ ibi, ꝯtract9 quoq; huiusmodi, iũcta gl. & ibi ẽt Doc. extra de iur. iur. l. si qs ẽptio. ĩ prin. C. d̃ præscri. 30. vel. 40. an. vbi no. gl. Bal. Ang. & [illegible] donatione esse ꝯtractũ, ideoq; eã ꝯprehẽdi sub auth. sacramẽta pub. C. si aduer. vẽd. loquẽte de cõtractibus. Q̃d & voluerũt gl. Bar. Bal. Ange. Rap. & Pau. ca. in ea ipa auth. & gl. in authẽ. vñ illa sumit, & doct. in. d. l. si donatiõis quod met. cau. c. Bal. cõsi. 331. quędã puella. col. 1. lib. 3. Imol. cõsi. 123. i. causa quę vertitur, col. 2. ad fi. Corn. consi. 11. in pręsenti. co. 2. lib. 3. Alex. in. l. Pomponius. §. preterea. col. 2. ver. ad argu. ff. de acquir. poss. & consi. 53. visis. post prin. lib. 3. & cõsi. 50. videretur col. 2. lib. 5. Franc. Areti. in. c. in præsentia. per illũ tex. & ibi Feli. co. 4. versi. in tex. ibi. Iuramẽto, & Philip. Deci. in vlti. no. extra de pign. Soci. consi. 278. visa donatione. co. 1. lib. 2. & Phi. Deci. cõsi. 639. visa cõsultatiõe in prin. & in statutis, & alias appellatione contractus, venit donatio Alber. in. d. l. Labeo. ff. de ver. sig. Bal. cõs. 108. dña Ioãna. ĩ. 5. dubio, li. 3. Paul. Cast. in. d. l. si donationis p eũ tex. C. q̃ met. cau. & cõsi. 164. in pręsenti causa, col. 7. ver. Itẽ nõ obstat. [illegible] gra. lib. 2. Socin. cõsi. 130. visa coniugetia, col. 1. ver. 6. & vlt. lib. 1. Fab. à mõte. S. Sabini ĩ tract. de emp. & vẽd. in. 4. pte prin. col. 20. ver. circa decimũ quintũ. Ant. Canar. in. d. trac. ĩsinuationum. Postremo hæc pars longe verior est, nã cũ. d. l. 55. nitat in duabus rationibus, prima ob vtilitatẽ mulierũ ne decipiant, altera eaq; potissima ob honorẽ reuerẽtiamq; maritis [illegible] quã vxor violare videtur cũ inscio marito cõtractus reliquasq; res serias aggressa [illegible] sufficit, vt & in specie nra vtraq; ratio militet vel saltẽ altera quę sufficit. l. si nõ lex Elia sentia. ff. de hęre. inst. §. affinitatis inst. de nupti. & ita tene, licet hãc rẽ post longã disputationẽ infactã nobis reliquerit. i. cogitare nõ iusserit disertissimus Andrę. Tiraq. vbi. s. glos. 5. q. 2.

3 Illud autẽ dubium est an in terminis. d. l. 55. possit mulier incõsulto marito hęreditatẽ, vel legatũ sibi relictũ nondũ agnitum repudiare, præter quæstionẽ q̃ etiam prohibitur creditorũ suorũ fauore alienare põt talia ad se repellere. l. quia autem in pr. & §. 2. ff. quæ in fraud. credit. & in statuto vetante ne possint mulieres aut minores citra consanguineorum interuentũ alienare. ita tenuerunt Pau. Cast. cõsi. 171. lib. 1. Corn. ꝯsi. 11. in præsenti consultatione, col. 1. lib. 3. Soci. consi. 53. viso instrumento, co. 6. lib. 4. Ias. in. l. fi. col. 8. ff. de consti. princ. Decius cons. 269. ꝯsultus ab illustri, nu. 8. idẽ Dec. cõ. 624. copiose, & elegãter nu. 10. Ioannes de Imol. consil. 74. per totum. Palacios rub. in rep. rubr. de donatio. inter virũ & vxore. §. 47. col. 2. & 3. & §. 6[illegible]. col. 1. 2. & 3. Felin. in. c. quæ in ecclesiarum, col. 19. de constit. Ias. in l. non solũ. §. morte, col. 14. de op. noui nũ. ff. And. Tiraq. [illegible] leges connubiales gl. 5. nu. 31. Ias. in. l. [illegible] legatum, col. [illegible] ff. de leg. 1. l. si sponsus. §. maritus. ff. de dona. inter vir. & vxo. Bal. in simili, in. l. illud, col. 3. C. de sacr. eccl. Bal. consi. 375. certũ est, col. 1. li. 3. & Pau. Cast. ꝯl. 419. viso puncto, & aliis col. 1. lib. 2. Alex. cõsi. 29. [illegible] clare & subtiliter, col. 3. vers. nec insinuatio. lib. 3. & Calca. in. d. cõsil. 25. col. 8. Ant. Cana. in. d. tract. insinuationũ. q. 49. Barb. in consi. 41. col. 16. ver. Itẽ est ponderandũ [illegible] & seq. li. 1. Ias. cõs. 236. an rex Romanorũ, col. 4. li. 2. Philip. Dec. i. l. [illegible] C. de pac. Contrariã partẽ iure regio expeditã, est per. l. 54. tauri, quę induxit, vt mulier incõsulto marito nõ posset hęreditatẽ repudiare quimo ẽtsi ea. l. lata nõ foret idẽ respõdẽdũ esset post quã. d. l. 55. facta fuit, nã cũ hęreditates plerũq; emolumentum pecuniariũ secũ ferant. l. hęreditatẽ. ff. [illegible] l. vn. de [illegible] li. 10. semperq; honoris emolumetũ adducat. l. Iulia. ff. si qs omi. cau. test. mulier inscio marito repudiãdo, & suis cõmodis [illegible] incõsulta, & iprudẽs plerũq; [illegible] & mariti authoritatẽ [illegible] rẽ tã seria eo inconsulto [illegible] uerẽtiã violasse nõ posset [illegible] vt

Vxor inscio marito an iure regio possit hære. vel lega. repudiare.

ſuperius diſſeruimus dũ.d.l. 55. rationẽ
ſpeculati fuimus,p̃terea is põt repudia
re q̃ põt adire.l.is.poſt.ff.đ acq.hær. l.is
qui hęres.§.fi.eo.ſed ex cõi opi. prope
referẽda talis mulier inſcio marito adi
re nõ poſſet hęreditatẽ, ergo nec pote
rit repudiare, pręterea emolumẽtũ hę
reditatis ẽt quęrẽdę à ſe repuliſſe lęſio
eſt ꝯſiderabilis, vt ꝑ totũ.C.ſi aduer.hę
redi. omi. ergo id vxori inſcio marito
nõ debet licere, tenẽdo iſtã partẽ quæ
cõtra cõmunẽ opin.s. relatã veriſsima
(vt nobis videt̃) eſt ad.d.l.quia autẽ cũ
ſimilibus reſpõdeo ꝓcedere ĩ viro, qui
integrã habet rerũ ſuarum adminiſtra
tionem in vtendo. l. in re mandata. C.
mand.& etiam in abutẽdo. l. ſed etſi le
ge.§.conſuluit.ff.de pe.hære. quiq; cõ-
moditates ſuas prætermittere poteſt.l.
pe.C. de pac.l. ſi quis in conſcribendo.
C.de epiſ.& cle.l.quoties ab omnibus.
C. de fideicom.l.quòd fauore.ff.de le-
gibus, non ſic in eo qui ob imbecilli-
tatem intellectus liberam rerum ſua-
rum adminiſtrationem non habet,nã
is ſuis vtilitatibus renuntiare non põt.
l.Titio centum in pr.ff.de condi.& de
monſt.ſed talis eſt mulier nupta inſpe-
cta.d.l.55. & ſimilium ſtatutorum cẽſu
ra, vt.s.diximus ergo, &c. præterea ex
tali repudiatione inconſulto marito fa
cta eius authoritas læderetur, vt ſimili
ter ſupra diximus, quę ratio ceſſat ĩ ter
minis.d.l.quia autem.ad.d.l. ſi ſponſus.
§.maritus.ff.de don.inter virũ, & vxo-
rẽ: reſp. quòd procedit in muliere cui
rerum ſuarum adminiſtratio non ſim-
pliciter adempta erat, prout adempta
nõ erat de iure ciuili, & prohibitio do
nandi non erat generalis ſed limitata,
quatenus donator ſuũ prodegiſſet, at
ſi per interuentũ talis donationis pau-
perior nõ efficeretur id pmiſſum erat
vt ibi: nec enim tã amare, nec quaſi vt
inter infeſtos id vetitum erat, vt.ff. de
dona.inter virũ & vxor.l. ſi id quòd.§.
& ſane: at in ſpecie noſtra generaliter
denegata eſt mulier, inſcio marito fa-
cultas diſponendi in rebus ſeruis ergo,
&c.ſicq; licet ĩ terminis iuris cõmunis
mulier repudiare hæreditatẽ poſset ad

cõmodũ mariti ſubſtituti, vt. dd. ll.id
aſſertiõi nrę, nil obeſt, licet hodie an id
ei liceat poſt.d.l. 55. tauri dubitari põt.
Et is qui ob ſuam vtilitatem contra-
here prohibetur ſine interuentu alicu-
ius, neque hæreditatem eo inconſulto
adire neque repudiare põt.§. ſed neq;
cum ibi not.per gl.& Doct.inſt.de au-
to.tutorum, etiamſi ea hęreditas opu-
lenta ſit, vt ibi, quãto ergo magis & in
ſpecie noſtra idem erit, vbi prohibitio
contrahendi nõ ſolũ ob vtilitatẽ pro-
hibiti ſed etiam ob autoritatem illius
qui interuenturus erat facta eſt, vt ſupe-
rius diſſeruimus, noſtra op.in legato re
pudiato iuſtior et expeditior eſt per.l.
magis puto.§.ſi fundum.ff. de rebus eo
rum, facit quia cum mero iure legatæ
res dominiũ quęratur huic vxori lega-
tariæ difficilius id à ſe repellere pote-
rit, argu.l.patre furioſo cũ ibi plene per
Iaſ.congeſtis.ff. qui ſunt ſui vel alieni
iuris iuncta.l.cum patr.§.ſurdo.ff.de le
ga.2.l.à Titio.ff.de furtis, ex ſuperiori-
bus infertur quod hæc mulier ſibi abſen
ti donationem factã inſcio marito re-
4 pudiare nõ poterit, & eius repudiatio
nullius momenti erit: q̃ ſi dixerit quid
proderit non poſſe repudiare cum ſibi
nolenti minime quæratur.l. abſenti. ff.
de dona.l.qui abſenti.ff. de acqui. poſſ.
reſpõdeã aliud eſſe nõ poſſe repudiare
aliud poſſe nõ acceptare, nam ſi hodie
non vult acceptare, cras vel deinceps
poterit mutata volũtate agnoſcere: nã
& ſimiliter hęreditatem ſeruus inſtitu
tus repudiare iniuſſu domini non põt,
et tamẽ põt nolle adire.l.cũ ꝓponas cũ
ibi notatis.C.de hęr.inſp. idẽ in filiofa.
inſtituto qui olim poterat nolle adire,
ſicq; patri pręiudicare, & tñ expreſsim
repudiare nõ poterat iniuſſu patris.l.f.
in pr.&.§.1.C.de bo.quæ lib.cũ ibi no-
tatis, quinimo ſi is ſeruus vel filius đ fa
cto iniuſſu patris vel domini repudia-
rent hæreditatẽ, ea repudiatio nullus
momẽti erat, & rurſus eandẽ iubente
patre, vel domino adire poterat. l. qui
ſuperſtitis cũ ibi notatis per gl. & doc.
ff.đ acq.hęre.l.is qui hęres.§.fi.eod. tit.
& ita tenendũ eſt licet contrarium in

Vxor inſcio marito an donationẽ ſibi abſenti factã poſsit repudiare. cõtra cõem tam iure regio quã ibi tale ſtatutũ eſſet.

ſpecie,vt ea vxor talem donationem ſibi abſenti factã poſsit inſcio marito repudiare, vel inſcio eo cuius interuẽtus ab ſtatuto exigebatur poſsit minor repudiare, tenuerint. Paulus cõſilio. 171. in caſu pręſenti.lib.2.& Decius idẽ ſentit quòd Paulus in duobus conſilijs.ſ.allegatis.& And.Tiraq.vbi.ſ.glo.5.nu.31. & Corneus conſi.11.in præſenti cõſultatione,lib.3.col.1.Iaſ.in.l.fi.nu.49.ff.de conſti.principũ. Felinus in.c.quæ in eccleſiarum.col.19.de conſti.Ioãnes Lupus in rep.rub.de dona. inter virum & vxorem.§.47. & rurſus.§.68. Iaſ.in.d.§. morte.Imola cõſi.74. Socinus cõſi.56. viſo inſtrumẽto.lib.4.Agnoſco tamen quòd expeditior eſt noſtra opi. in terminis.d.l.taurinę.55.quàm in ſtatuto in quo loquuntur doct. Ipſi.n. loquuntur quãdo mulier alienare vetita erat, nos quando vetatur cõtrahere. &c. Sed & idem in illo ſtatuto,quia totum fundamẽtum doctorum omnino ſuſpectum (ne dicam fallax) eſt.Ipſi.n.aiunt prohibitum alienare non videri prohibitum nolle acquirere. d.l. quia autẽ, cũ ſimi.

5 Nec aduertunt illud procedere in eo tantũ qui inſpecta legis vel ſtatuti cenſura eſt integrę mentis & perfectę, vel ſaltẽ idonei intellectus & frugalitatis, non ſic in eo qui inſpecta ſtatuti cenſura eſſet minus idonei intellectus, & ſic ſenſus inopia laboraret. Hi.n. vt ſibi non poſſunt pręiudicare in quęſitis,ita quoque nõ poſſunt ſibi præiudicare in quærẽdis.l. Titio centum. in prin.ff.de cõd.& dem.l.2.C.pro emp.iuncta.l.filiusfa.§.diui.ff.delegatis.1.d. §. ſed neq; inſt. de auth. tut.l.1. &. 2. cũ vtrobique not.per gl.& doct.C. ſi vt omiſſam hęredi. Ergo à regula doctorũ excipitur is caſus de quo loquimur, ſicque ſumus in caſu fallentię,non in caſu regulę.Iuſtificatur noſtra opinio,quia vt dictum eſt ſtatutum ne mulier poſsit alienare ſine interuentu cõſanguineorum,vnicam hãc videtur habere rationem.ſ.ob vtilitatem ipſarum mulierũ, eaq; pro expreſſa habetur ad extẽſionem vel reſtrictionẽ ipſius ſtatuti.glo.cõmuniter ibi app.in.l.quãuis.C. de fidei. vbi plene per Iaſ.poſt alios præſertim Bald. & Paul.ſuſe per Andr. Tiraq. de cauſa ceſſante limit.21.nu. 7. Ex cuius dictis apparet hanc eſſe cõmunem opi. & cũ ratio in ſtatuto expreſſa eſt, vel pro expreſſa habetur, ipſa intelligitur habere vim legis,non ex vi extenſiua,ſed ex vi comprehẽſiua,vt ex cõmuni opinione docemur,de ſucc. creati.lib.2.§. 12. nu. 58. Ergo cũ ex tali repudiatione in quęrendis lędi poſsit, ſupereſt vt eam facere non poſsit inſcio vel inconſulto eo, cuius interuentus hac in re ab ſtatuto deſideratur.

Quærendis non præiudicat inops intellectus non magis quã in quæſitis.

6 Sed an ĩ terminis.d.l.55. vel vbi eſſet ſimile ſtatutum,ea vxor poſsit cõuenire cũ ipſomet marito,vt fundus ab ipſo marito conſtante matrimonio emptus nõ ſit cõmunis vtriuſque, ſed ad ſolum maritum pertineat: mouet quæſtionẽ, quòd quiſque poteſt vtilitates ſuas prętermittere, iurique ſuo renũtiare.l. pe. C.de pact.l. ſi quis in conſcribendo.C. de epiſco. & cleri. Et ſic quod talis pactio valeat,tenet Nicolaus de Vbaldis, de ſucceſ.abint.parte.4. in fi. vt ita limitetur.l.1.2.3.&.4. tit. delas ganãcias del marido y dela muger.lib.5.ordin.Quibus iuribus cauetur lucra habita conſtante matrimonio cõmunia eſſe vtriuſque coniugis.Et idem tenet Pal.rub. in repe.rubr. de donati. inter virum & vxorem.§.47.nu.allegat.l.ſtili.221.voluit allegare.l.ſtili.223.incipit.Otroſi el marido . Idem tenent domini de rota deci.392. cõſuetudo eſt in antiquis prout refert Nicol.vbi.ſ.& rota deci.12. ſimiliter in antiqs, prout refert Pal. rub. vbi ſupra.arg.d.l.ſi ipſius.§.maritus. & d.l.quia autem.cum ſimi.ſ.allegatis. & ait Pal.rub. ita ex facto iudicatum fuiſſe in Regia chancelleria Valiſoletana. Quid dicendum,& quidem & illa ſententia & iſtorum opi.nobis ſuſpecta eſſe videtur,nam licet ex tali conuentione non reſultet donatio vlla, vel non talis,quę per titulum. ff. de dona. inter virũ & vxorem vetita ſit, quia per hoc mulier non efficitur pauperior, quòd vnum leges illæ prohibitoriæ proſpectum voluerunt, tamen inde deſcedit

Maritus cũ vxore an poſsit conuenire ne fundus emptus cõſtãte matrimonio fiat, cõmunis quæſtio not.

aliud

aliud deterius pernitiosiusque malum. Nam longe promptior, facilior, frequentiorque deceptio contingit in reliquis contractibus & conuentionibus, quàm in donationibus. vt in. l. si voluntate. C. de resci. vendi. Etenim in contractibus vltro citroque obligatorijs alterutri cōtrahentium studio est suam cōditionem meliorem facere, alterius vero deteriorem: vt ibi id quòd in donationibus cessat, vnde licet prętextu lęsionis vltra dimidiam contractus etiam iuratus regulariter rescindatur ex comuni opinione, quam tradit Decius consi. 181. & cōmuniter doct. in. l. fi. C. de pact. & diximus de succ. crea. §. 18. tamē aliud est in donatione, quæ si iurata sit, cessat omnino rescissio, quia (& hoc est quòd expendimus) donator plusquā manifeste intelligit se lęsum iri in toto, eo quod donauit, & prudens sciēsque vult cum iactura sua in alterum id beneficium conferre, sicque allegare non poterit de tali lęsione non cogitasse se ita: elegāter Aretinus in. l. qui superstitis. ff. de acq. here. & Decius vbi supra: quam opi. cōmunē esse alibi ostendimus. Sic ergo & in specie nostra longe turpius esset quod per interuētū vilissimę deceptionis, quàm quòd per interuētum benignæ liberalitatis alter coniugum alterius iactura ditior fiat. Deinde facit. l. si quando. §. illud. C. de inof. test. ibi meritis magis filios ad obsequia paterna prouocandos, quàm pactionibus astringēdos. Ideoq; tex. ait non valere pactum, etiam de fu. succ. omittēda initum inter patrem & filiū. Sic ergo & in proposito coniuges decet meritis inter se certare, non pactionibus sese perfide ac impie astringere velle. Ad idem. l. conuenire. ff. de pact. cōuen. vbi pactum inter coniuges vt donatio inter eos valeat, non valet: ergo pari ratione nec id pactū quo deloquimur [illegible] tam ius ciuile per huius pacti [illegible] lęditur, quàm per illius admissionē, & vtrūq; pactum nō admitti [illegible] videtur Reipublicę expedire. Quarto [illegible] militat & illa ratio, de qua in. l. 2. ff. de donat. inter virū & vxo. ibi ne cesset eis studiū liberos potius educandi. Honestior. n. occupatio seu exercitatio est in liberis educandis, quàm in sese inuicē per talē pactionem captādis. Quinto militat & illa ratio de qua in. d. l. 2. ibi, quia sæpe futurū esset vt discuterent matrimonia. s. quia cū alter alterius auaritiæ assentiri nollet, matrimonia dissoluerent. Sexto militat & illa ratio de qua in. d. l. 2. ibi atq; ea ratione euenturū vt venalia essent matrimonia. Septimo militat illa ratio, de qua in. l. 3. in prin. eod. tit. ibi amorē honestū solis animis æstimantes. Inhonestus. n. amor esset, qui per interuētū cōtractus paratus esset. Octauo militat & illa ratio de qua ibidē dū ait, ne concordia precio cōciliari videret. Nono militat & illa ratio ibidē, dū ait, ne melior, pauperior aut deterior ditior fieret. Decimo, nuptiæ sunt diuini & humani iuris cōmunicatio. l. 1. ff. de ritu nupti. Ergo impius est cōiunx, qui nō vult periculū esse cōmune nō secus q̄ cōmodū. Et per hoc resp. ad fundamentū cōtrariam partē tenētiū. Vndecimo, si cōtrarium esset verū frequētissime in vsu esset id quod in vsu esse nō video. Postremo pro nobis videt tex. expressus per locū ab speciali in. d. l. 223. dum ait hanc pactionē admitti quādo maritus negotium suspectū & periculosum aggredi volebat, veluti si regalia conductionis aut administrationis nomine volebat suscipere. Ergo in cōtrarium est ius cōmune extra illos casus, nam ille tex. & illi casus habent specialem & non impiā rationē, de qua in simili per. l. quia poterat. ff. ad Treb. §. sed neque inst. de auth. tutorum. Neq;. n. impia videri potest vxor quę oneribus suspectis & periculosis se implicare noluit. arg. l. si filius qui patri. ff. de vulg. ibi oneribus nō sponte susceptis. Et hunc casum habuimus de facto in vxore cōductoris illius vectigalis (quod Hispane diezmo dela seda appellatur) in persona Didaci Sanctij de Auila. Denique nostra opi. tuetur omnes leges regiæ allegatæ: & qui dixerit illis posse pactione renuntiare, loquetur contra illarum generalitatem, sicque id probare debebit.

D. FERNANDI VASQVII MENCHACENSIS IVRECONSVLTI HIspani, in summo dominicæ rei prætorio Senatoris clariss. controuersiarum vsu frequentium Liber secundus.

NVnc videndum de iurisdi-
ctione, & vt prorogetur, &
posito casu, materiam istã
diuido pro nunc in quinq;
partes: primò quid sit pro-
rogatio, secundo quot modis fiat, ter-
tio in quem fiat, quarto cuius consen-
sus in prorogatione requiritur, & quo
tempore debeat cõsensus interuenire,
quinto quæ impediant prorogationẽ.
1 Dico ergo ad primum, quòd proro-
gatio in materia nostra, dicitur iurisdi-
ctionis extẽsio ad aliud tempus, vel res
vel causas, vel personas, quæ non sunt
sub iurisdictione ordinaria, vt per mo-
dern. in. l. si per errorem, in princi. ff. de
iurisd. omni. iud. Ex hoc infertur, quòd
vbi non est aliqua iurisdictio, vt est vi-
dere in priuato, ibi non cadit aliqua pro
rogatio. l. priuatorum. C. de iu. om. iur.
& in. l. 1. eod. à contrario sensu, & in. ca.
significasti. de foro, compe. & in. l. 1. ff.
2 de iudi. quia quod non est prorogari,
vel extendi non potest. l. sed si manen-
te. cum. l. præcedenti. ff. de preca. per
Bart. in. l. 4. in pr. ff. de damno infecto.
3 Ex hoc ego infero sequentia: primo
ergo infero rationem, quare hæreditas
non adita non transmittitur. l. 1. §. in no
uissimo, cum simil. de cadu. tollen. nam
ratio est quia transmissio, est quædã suc
cessionis prorogatio eiusdem formę &
naturę, secundum Bal. in. l. 3. 3. coll. C. de
hære.

Prorogatio quid sit.

Nihil vel nullum non recipit augmẽtum vel diminutionem.

Illatio. 1. Trãsmißio quare cesset in hæredit.

hære.insti.sed hæreditas antequã adeatur, non est in bonis nostris. l. præterea rerum.ff.ad legem falcidi. ergo non potest transmitti, quia quod nõ est prorogari nõ potest, vt debet esse, & quia nemo plus iuris, &c. vt in reg. iuris, & istã rationem ponit Bal.in. l. quoniam sororem, de iur. deliber. & Paul.in.l.3. C.de fideicom. Hinc est quod hæreditas pa-
4 tris quamuis non addita transmittitur. l.si infãti, cum ibi notatis, de iure de lib. & in.l.8.eo.tit.cum concor. Ratio est, quia ipso iure censentur sui hæredes, & ipso iure propter suitatem continuatur in eos dominium.l.1.§. qui sunt in potestate.ff.si quis.omi.ca.test. & in.l.in suis. de lib. & posthu. ergo possunt transmittere, quia quod est bene, potest trãsmitti, & prorogari. Et eandem rationem in effectu vult Bart.in.l.à testatore, de cõdi. & demõstra. vbi dicit quòd hæreditas non adita, non transmittitur, ideò quia hæres antea quam adeat, nullum ius habet, & Bart.in.l.1.ff.de acquirend. hære. dicit quòd hæreditas non est hæredis antea quam adeat.

Trãsmißio hæreditatis paternæ quare fiat.

5 Secundo, principaliter infero rationem, quia ille qui partem adit, videtur alias partes adire.l.si solus.de acqui.hęre.l.quidam elogio, de iure delib. tamẽ ille qui partem repudiat, non videtur alias partes repudiare, vt est glo. notabilis in.l.2.ff.de acqui.hęre. nam ratio est, quia illud quod est aliquid positiuè, recipit augmentum, & potest prorogari, illud autem quod nihil est, non potest augmentum, vel extensionem recipere.l.adeo.§.quod si tutor.ff. de acquirẽ. rerum domi. notatur in.l.1.ff.de iudi. facit.C.significantibus, cum ibi notatis. de offi. delega. modo sic aditio est habitus, repudiatio est priuatio, & habitus est aliquid, ideò potest recipere augmẽtũ, & alias partes ad se trahere, sed priuatio est nihil, ideò augmentum recipere non potest, nec alias partes trahere ad se, quia quod non est, prorogari non potest, vt dictum est, & sic repudiatio partis erit nulla, ne quis decedat pro parte bonorum intestatus, quod est subtile.

Illatio.2. Accrescẽdi ius recipit aditio nõ repudiatio.

6 Tertio, principaliter infero rationẽ, quare in exhæredatione non habet locum ius accrescendi. l. si ita quis hæres institutus fuerit excepto fundo. ff. de hære.insti.l. cùm quidam. ff. de libe. & post. & ibi Bal. & Alex. Bald.in. l. 1.4. quæst.C.de li.pręte. licet secus in institutione.l.1.§.si ex fundo.cum simi.ff.de hæredi.insti. nam ratio est ista, quia institutio est habitus, & per consequens aliquid in esse, vnde benè potest augmẽtum recipere, & sic habet locum ius accrescendi, ne quis decedat pro parte intestatus: at exhæreditatio est priuatio, & sic nihil, ergo non potest augeri, nec prorogari, vel extẽdi, & sic nihil trahit ad se: quia quod non est, prorogari non potest, vt dictum est, & istam rationem voluit Bald.in.d.l.1.4.quæsti.de li.præti. Vnde cùm ius accrescendi non possit habere locum, ideò ne quis decedat pro parte intestatus, statutũ fuit, quòd exhæredatio esset penitus nulla, & sic haberetur pro præteritione, iuxta glos. singula. in. l. si posthum. à primo. glos. 1.de lib. & post, pro qua est tex. melior de iure instit. de hæred.instit. ibi liberis pręteritis.i.neq; hęredibus ĩstitutis, nec vt oportet exhæredatis, &c. facit.l.non putauit.§.non quæ ius.ff.de bo.po. contra tabu. cùm ergo habeatur pro præteritione, testamẽtum erit nullum, & per consequẽs decedet omnino intestatus, quod iuri cõmuni non repugnat, & vide quæ dicet singul. Bal.in.d.l.1. de libe.pręte.

Illatio.3. Accrescẽdi ius quare cõtingat in institutione non in exhæredatione.

Quarto infero declarationẽ ad quædam verba, Bal.in.l.1. C. de indi. vidui. tollen. vbi Bal. dicit in institutione, habet locũ ius accrescendi. Ratio est quia si contrarium dicemus, esset eundẽ intellectualem hominem.i. testatorẽ qui representatur in hærede, diuidere, seu secare in duas partes contrarias.i.in casum testati, & casum intestati, quod est impossibile.ff. de regu.iur. l. ius nostrũ. Si enim sunt contraria paris potentiæ, & semper sint in pugna, nunquam resultabit aliquid certum. C. innotuit cũ simil. de electio. Vnde statutũ est, quòd causa testati, tanquam fauorabilior præualeat,

Illatio.4.

ualeat, tantum quia honor est hæredis, & testatoris in causa testati. l. & quia. de integ. act. Tum etiam & istud est quod pondero, quia omne caducum est odiosum: quæ verba ego sic declaro, causa testati non est caduca, quia aliquid: causa intestati est caduca, quia nihil est, vnde cum causa testati sit aliquid, nimiũ si alias partes, de quibus. s. trahere per ius accrescẽdi, ad te possit aliud in causa intestati, quod sic non potest augmẽtum recipere, quia quod nihil est, non potest prorogari, vel extendi, vt supra dictum est, quod est notabile, & subtile.

Illatio.5. Accrescat portio hæreditatis venditori an emptori.

7 Quinto infero ex supradictis, quòd portio cohæredis repudiantis, non accrescit venditori hæreditatis, sed transit in emptorem, quia cùm ille qui vendit, nihil videatur habere, ergo sibi nõ accrescit, quia nihil habẽti nihil potest accrescere, cùm portio accrescat portioni, de cadu. tollen. §. his ita. ff. de cond. & demõstra. l. hæc scriptura cum simil. & quod nihil est, nõ potest prorogari, nec extendi, vt supra est dictum.

Accrescẽdi ius quare denegetur accommodãti fidem de restituendo incapaci.

8 Pro quo facit tex. singula. in. l. si totã. ff. de acquirẽ. hære. vbi est tex. quod accomodanti fidem tacitam de restituendo incapaci, non accrescit pars cohæredis repudiantis. Ratio est, & hoc pondero, quia cùm iste accommodans fidẽ sit effectus indignus. l. in tacitis. cũ vulga. de lega. 1. ergo rem non videtur habere. d. l. si totam. infi. ergo sibi non accrescat, quia nihil habenti, &c. Et ita reperio tenere Bart. in. l. re coniuncti. de lega. 3. 5. quæst. primæ quæstionis principalis, de cuius veritate non discutio, quia contrarium tenet Ray. & Flori. in l. 1. §. interdum. ff. de vsu fr. accres. Salic. in. l. 2. C. quando non pe. partes, & inde per moder. in. l. 2. C. de pactis. dicam. j. lib. 4. de succ. cre.

Illatio.6. Prorogari non potest terminus iã finitus, licet prorogatio habeat interdũ vim nouæ concessionis.

9 Sexto infero aliud, Ponamus quòd iudex post lapsum termini dicat proroga ad talem diem, vtrũ valeat talis prorogatio, & videtur quòd nõ ex prędictis, quia elapso termino non est terminus, vnde non potest prorogari, quia quod non est, vel nihil est, nõ potest augmentum recipere, vel prorogari, & ita reperio tenuisse Specula. in tit. de dila. §. nunc videamus, versic. & sunt hæc. Pro hoc facit. l. Sed si manẽte. de preca. supra allegata, cum simil. Contrarium tamen hoc casu reperio tenuisse Bal. in l. f. C. de tempo. appe. nec obs. supradicta ratio, quia quanuis terminus iam elapsus, qui nullus est, prorogari nõ possit, tamen subest litis materia, quæ prorogari potest, licet dilatio quoad temporalem sui formam, sit sopita, nam etsi iudex nulla data dilatione hoc sermone vteretur, prorogamus tibi terminũ ad probandum ad octo dies, valeret dilatio inspecta mẽte iudicis, ad quã verba debent trahi. l. 3. cum simil. C. de lib. præte. secundum Bal. quod est mẽti tenendum, & istud puto verius.

Illatio.7. Compromissum elapso tempore prorogatũ, nouũ esse intelligitur.

10 Septimo infero, quòd si compromissum est factum vsque ad certum tẽpus, & elapso tempore, partes iterum compromittant & prorogent, non dicetur idẽ compromissum, sed aliud nouum, quia per lapsum primi temporis fuit finitum compromissum, & sic post tempus non dicitur prorogatio, quia quod non est, non potest prorogari, vt dictũ est, sed dicetur cõpromissum nouum, casus est in. l. sicut dies, in pr. ff. de arbit. secundum vnum intellectum.

Illatio.8.

Octauo infero ad decisionem text. singula. in. l. cum stipulatus, sunt mihi à proculo. de verbo. obliga. vbi prorogatio termini impedit pœnam committi, sed commissum non perimit, & sic quãdo sumus infra terminum, habet locum prorogatio, & euitatur pœna, quia tunc superest terminus, qui potest extẽdi, & prorogari, vt in nostro proposito, vbi iurisdictio aliqua potest prorogari, & extendi, secus si nulla est, vt est dictum, imò plus dic. ille tex. singula. in. d. l. cùm stipulatus, quòd prorogatio facta infra terminum, nihil operatur, quominus pœna committatur ipso iure, quando sumus certi, quòd infra primum terminum opus non poterat perfici, quod est valde notandum.

Illatio.9.

Nono infero ad id quod dicit Paul. in. l. siue pars. C. de dila. post medium, & in

& in.l.fi. C.de repu.hęr.vbi tenet quod si iudex dedit parti decem dies ad aliquid opponendum, vel probandum, & lapsis quinque diebus, iterum dat sibi octo dies, quòd isti octo dies non incipiunt à fine primę dilationis, & sic post lapsum aliorum quinque, sed incipiunt statim, & videtur potius iudex prorogasse primam dilationem, vt vbi debebat finiri. Finitis quinque diebus, durat per octo, licet contrarium tenuerit Alberic. in. d.l. siue pars, per ea quæ notat Iser. in.l.fi. C. de repu. hær. sed ista illatio, si bene cõsideras, non facit in proposito nostro, quia ibi non est quæstio an id quod est, vel quod non est, possit prorogari, vt in nostro casu, sed concesso quod habet locum prorogatio, quia sumus infra terminum primum, quæritur ibi, quãdo illa dilatio, vel prorogatio facta incipiat currere, an statim an verò post lapsum primæ, & sic non tangit propositum nostrum, & est verum.

Illatio.10. Prorogatio termini finiti fieri nõ potest.

11 Decimò infero ad idem quod tenet Specul. in tit. de dilat. §. nunc dicemus, alias nunc videamus, versicu. sunt hæc vbi dicit, quòd secundam dilationem finita prima, non debet iudex dare sine magna causæ cognitione, & si dederit, non valent probationes factæ in ea, etiamsi fuerit vsus his verbis, Progamus, &c. quia non debet prorogari dilatio quæ finita est, sed dicetur de nouo dari, sed si non erat finita, dicetur prorogari. l. sed si manente. de precar. Ratio diuersitatis est, secundum Paulum, in.l. 1. ante finem. C. de dilation. vbi sequitur Specul. quia finita dilatione, iam est ius quęsitum alteri parti ad excludendũ volentẽ probare, vnde non potest iudex sibi ius auferre, sed ante lapsum dilationis, non erat adhuc ius quæsitum, vnde facilius potest impedire ne acquiratur, argument. l. patre furioso. ff. de his quæ sunt sui, vel alien. iuris. Et vide etiam per Angelum in.l. fi. ff. de feris, qui tenet idem quod Specul. licet de eo mentionem non faciat.

Illatio.11.

12 Vndecimò, infero ad id quod dicit Abbas in. c. de causis, de officio delega. 2. coll. vbi est text. quod si datus est iudex cum præfinitione temporis, elapso tempore, expirat iurisdictio, nisi partes prorogent, vt ibi modo dicit Abb. Aduerte quia ista prorogatio debet fieri durante termino. Nam post finitum terminum non potest dici prorogatio, cùm iurisdictio sit finita, quia quod nõ est, prorogari post lapsum temporis, dilationemque finitam non potest, argument. c. ad dissoluendum de dispon. impub. Et pro hoc bonus tex. in. l. sed si manente. ff. de preca. facit. l. bonorum. ff. rem ratam habet.

Iurisdictio delegati cõsensu partiũ non prorogatur post tempus finitum.

Illatio.12.

Duodecimò, facit quod dicit Bald. in. l. 1. C. qui admi. ad bo. po. possunt. pe. car. 2. coll. ad finem, in quantum dicit facilius est aliquid finiri, quàm totaliter constituere. & allegat. l. 2. §. 1. ff. de iudi. &. l. quod si dubitet, de acquiren. hæreditat. quasi velit dicere, vt in proposito, facilius est iurisdictionem alicuius iudicis cum sit aliqua finire, perficere, & prorogare, quam totaliter constituere. i. dare iurisdictionem de nouo, non habenti quod fieri non potest, quia quod non est prorogari non potest, vt sæpe est dictum.

Habetis igitur ex omnibus prædictis, quod id quod nihil est, prorogari non potest, quia sine materia non potest fieri prorogatio. Eodem modo dico, quòd id quod nihil est, non potest in aliquid conuerti, quia sine materia non potest fieri conuersio, text. in. l. cùm nemo. C. de acquirenda possessione, & in. l. 2. §. quod vulgo. ff. pro hæredi. & in. l. 1. C. de successorio edic.

13 Ex quo infero rationem, quare substitutio cõpendiosa facta à pagano verbis directis, post pubertatem nullo modo valet, nec conuertitur in fidei commissariam, vt notatur in. l. precibus. C. de impub. cum simil. & est cõmunis sententia: nam ratio est, quia cùm per aduentum pubertatis expiret, quia post pubertatem, non potest fieri directo, ergo non potest in fidei commissariam cõuerti, quia esset ex penitus non ente in

Compẽdiosa facta à pagano verbis directis, an post pubertatem oblique tur.

in aliquod ens, quod est impossibile, nã sine materia non potest fieri conuersio vt dixi, & facit in simili, quia non entis nullum est fundamentum, & ideò deficit extremum, à quo vt eleganter inquit Bal. in. l. ex persona. vltima coll. de prob. ex quo infero ad id de quo ibi subtiliter per eum, & alibi dixi. Item adde quòd id quod nihil est, non potest aliquid ad se trahere. l. 3. §. fi. de lib. & post. iuncta. l. nam etsi sub conditione. §. fin. de in inst. testa. & ibi dixi, & hoc de prima parte, in quantum quæsiui quid sit prorogatio.

Prorogatio iurisdictionis quot modis fiat.

14 Secundò quæritur quot modis fiat prorogatio, Et dic quòd multis, de quibus per glo. in. l. 2. §. sed si iudex. ff. de iudi. & in. c. penult. vbi glo. de offi. de leg. glo. magna, & per dd. in his locis. Dico

Iurisdi. prorogatur de persona ad personam.

15 ergo primo, quod iurisdictio potest prorogari de persona ad personam. d. l. 2. §. 1. de iudi. & in. d. l. 1. C. de iu. om. iud. cum simil. Et hoc procedit quando est iurisdictio. Ordinaria iurisdictio autem de-

Iurisdi. delegata nõ prorogatur de persona ad personam.

16 legati non potest prorogari de persona ad personam non contentam in rescripto delegationis: nam si impetraui rescriptum ad iudicem delegatum contra te, non potest alius quàm tu subijcere se illius iurisdictioni, & eius iurisdictionẽ prorogare. Iste est casus in. d. c. pen. vbi glo. de offi. delega. & ibi per glos. & dd. Ratio diuersitatis potest esse, quia iurisdictio ordinaria est vniuersalis, respectu omnium personarum infra territorium existentium, & vniuersitas de facili potest recipere augmentum, & incrementum. l. si grege. ff. de leg. 1. nam si legatur grex, veniunt non tantum capita eadem, quæ erant tempore testamenti, sed etiam illa quæ postea fuerunt addita: censetur enim eadem vniuersitas. l. proponebatur. cum simil. ff. de iudi. Iurisdictio autem delegata non est vniuersalis, sed particularis, etiamsi impetraui, contra omnes mercatores. Nam licet sint plures, non tamen faciunt vniuersitatem: ista enim particularis iurisdictio, non sic recipit augmentum, arg. l. si ita. ff. de aur. & arg. leg. vbi si quis legat omnes vestes, vel supellectilia, non tamẽ veniũt ea quæ postea addita sunt, & reperio quòd istam rationem vult ibid. Paul. 2. coll. in pr. in. d. l. 1. C. de iur. om iu. quamuis sit viciosus, quam reputo tenendam menti.

Iurisdi. prorogatio fit de tempore ad tempus, etiam in delegato.

17 Est & secunda prorogatio de tẽpe ad tẽpus, & ista è contrario habet locũ in iurisdictione delegata. l. 2. §. sed si iudex ff. de iudi. C. de causis, de offi. delega. secus in ordinaria, quæ non potest prorogari de tempore ad tempus: nam si officium & iurisdictio iudicis ordinarij est limitata (quod est verum, nisi prorogatio sit prohibita per delegatum, vt ibi & intellige, siue delegans sit Princeps, siue alius quicunque, vt ibi per Bald. & per eandem. l. in pri.) Ad certum tẽpus ad annum puta, non possunt partes facere, quod vltra illud tempus sit iudex, quia iurisdictio debet esse vniuersalis, & isto casu esset particularis post tẽpus s. inter istos litigantes, cùm iurisdictio fuerit extincta per lapsum temporis, ergo non potest fieri, præterea post lapsum tempus ad quod iurisdictio ordinarij est limitata, extincta est illa iurisdictio, vt dictum est, & sic est secunda persona particularis & priuata, ergo impossibilis est prorogatio, arg. l. priuatorum, cum simi. C. de iu. om. iu. Nec obs. si dicas, quòd prorogatio fuit facta infra tempus suæ iurisdictionis, & sic debet valere attẽto initio prorogationis, nam dico quòd cùm fuerit prorogatio collata in tempus prohibitum. s. quãdo erat priuata persona, ergo prorogatio inutilis, arg. l. quod sponte, cum simi. C. de donati. ant. nup. & super his cogita, & vide Paul. in. d. l. 1. C. de iu. om. iu.

Iurisdi. prorogatio fit etiam de loco ad locum etiam in delegato.

18 Est etiam tertia prorogatio. s. de loco ad locum, & ista bene habet locum, in iurisdictione delegata: nam si certus locus continetur in rescripto, possunt partes prorogare ad alium locum text. est in. c. statutum. §. in nullo. de rescrip. lib. 6. requiritur tamẽ consensus expressus, vt ibi etiam vtriusque partis, vt ibi in litera, vnde non sufficit tacitus consensus, nec consensus vnius partis, vt ibi in glo. hæc autem prorogatio de loco ad locum non habet locum in iuris-

dictione

diĉtione ordinaria, quia ordinarius debet seruare locum maiorum.l.penul.ff. de iusti.& iure,& nec priuati possunt facere quod sedeat in alio loco pro tribunali,quã in loco statuto à iure,& istã rationẽ voluit ibid.in.d.l.1.Pau.circa principi. Est & alia ratio, quia licet partes possint prorogare in proprium præiudicium in non suum iudicem, non tamen in præiudicium alterius iudicis,vt C.res inter alios acta per totum. Est & tertia & fortior ratio secundum Bal.in d.l. 1. quia iudex ordinarius vnius loci, in alio loco est omnino priuatus.l. fi.ff. de offi.præfecti.vnde consensu priuatorum non potest ei ibidẽ iurisdictio cõferri.l.priuatorum.C.de iu.om. iud. Et hęc ratio est multum efficax secundum eũ,nec obs.l.quæro,de solu.vt ibid. per eum post Iacob.Bu.

Iurisd.prorogatur de re ad rem.

19 Est & quarta prorogatio. s. de re ad rem,de qua dic vt in gl. d.l.1. & in locis supra allegatis.& in.l.de qua re.§.1.ff.de iudi.& in.l.1.cum ibi notatis.C.si à non compet.iudi.

Iurisd.prorogatur de casu ad casũ.

20 Est & quinta prorogatio.s.de casu ad casum.de quo per Paul.in.l.2.§.sed si iudex.ff.de iudi.vbi ponit exemplum, & vide Abb.in.c.pe.& gl.s̃.all.coll.6.

Iurisd.prorogatur de causa ad causam.

21 Est & sexta de causa ad causã,de qua per Abb.6.coll.ad fi.cum sequen.vbi.s̃.

Iurisd.prorogatio in quẽ fieri possit.

22 Tertiò principaliter quęritur in quẽ possit fieri prorogatio, & dicit primò, quòd in eũ qui nulli præest iurisdictioni,non potest prorogatio fieri,vt supra dixi per.c.significasti.de foro compe.& l.priuatorum,cum simi.C.de iu.om.iu. quia quod non est,prorogari nõ potest vt.s̃.dictum est.Ex quo vltra 12.illationes quas supra feci,nunc infero sequentia.

Illatio.1.

Primò ergo infero,quòd iurisdictio delegata non potest prorogari, quia delegatus non dicitur propriè habere iurisdictionem,sed notionem.l.ait prętor de re iudi. ergo prorogari non potest, quia quod non est,&c.& ita istam.l.allegat gl.in.l.1.ff.de iudi.gl.pe. in prin.in quo breuiter dicas,quòd delegata iurisdictio prorogari non potest. s.de persona ad personam.c.pe.& gl.de officio de lega.sed de tẽpore ad tẽpus bene potest prorogari.l.2.§.sed si iudex.de iudi.c.de causis.de offi.delega.Item de re ad rem l.de quare.§.fi.ff.de iudi.idẽ de loco ad locũ.c.statutũ.§.in nullo.de rescrip.lib. 6.interuenientibus his de quibus ibi.

Illatio.2.

Secundo infero rationẽ contra Specul.in tit.de compe.iudi.§.1.vers.quid si duo pisani.vbi in quæstione ista,si potestas,vel rector,cuius iurisdictio est prorogata,finiat officium anteaquàm causa terminetur,vtrum successor eius possit determinare,distiguit,an habuit prorogans respectum ad iurisdictionem, & tunc successor poterit terminare, an ad personam,& tunc secus: contra hoc vltimum facit,quia ad personã non potest prorogans habere respectum, quia persona iudicis est de se priuata, ergo non potest sibi dare consensum priuatorum iurisdictio.l. priuatorum. C. de iu.om.iu.sed solummodo potest prorogari illa quã habet, & ita reperio quòd per istam rationem Paul. de Castro in. l.1.ff.de iudi.1.coll.reprobat distinctionem Specul.de qua modo dixi. Plura alia ex hoc possem inferre, quæ colligas per te ex his quę ponuntur scdm Bal.in d.l. priuato. quæ p te poteris extẽdere. 23

Iudicis ordi. iurisd. cũ cõsensu partiũ prorogatur, fieri videtur respectus ad iurisd.non ad personã, cũ Pau.contra Spe.Ideo ea prorogatio transit ad successorem in officio cũ Pau.contra Specul.

Iurisd. ordinarij vt prorogetur.

24 Habes ergo quod in eũ, qui nulli pręest iurisdictioni, non potest fieri prorogatio,si autem iurisdictioni præest, tũc aut partes ignorant eum esse iudicẽ incompetentem,& prorogatio non valet ratione ignorantiæ.l.2.§.1.ff.de iudi.l.si per errorem,de iurisdic. omnium iudi. Ista regula patitur plures extensiones, & limitationes, quæ ponuntur per modernos in. d. l. si per errorem. maximè per Iasonem.2.3.coll.quæ per te videas, quia sufficerent pro im̃. lectione. Si vero partes sciant illum esse incompetentem,& coram eo litigant, tunc habet locum regu.nostra,&.l.1.cum simi. ff.de iu di.s. quod videantur prorogare de persona ad personam,& valent acta gesta coram tali incompetenti ratione prorogationis.Nunc extendo istam regulam.s. quòd etiamsi potestas, vel rector,cuius iurisdictio est prorogata, finiat officium suum, anteaquã tamẽ terminetur, quod nihilominus eius successor

sor poterit illam terminare. Ratio est, quia cẽletur habitus respectus ad ipsam iurisdictionem, non ad personam, post quam tãquam in ordinarium iudicem, consenserunt, & iurisdictio non mutatur, imò est eadem cum persona successoris. c. nouit. de electione, facit. l. proponebatur, ff. de iudi. l. pen. cum simi. C. de peda. iud. & ita notabiliter reperio tenuisse Paul. de Castro, in. l. 1. coll. 1. ff. de iudi. licet Specul. aliter dixerit, de quo. s. proximè memini.

Iurisd. prorogata extenditur ad ius statut.

25 Secundo pro extensione dico, quòd iudex cuius iurisdictio est prorogata, poterit procedere summariè & de plano, & ab eius sententia non poterit appellari, si ex forma statuti ille iudex poterit sic procedere, & cognoscere, ratio est, quia iurisdictio prorogata est eiusdem naturæ cum iurisdictione quã habet inter suos subditos, arg. l. etiam. C. de iure do. cum simi. vbi idẽ iuris est de augmento, quod de principali, & ita tenet Petrus in. l. si qui ex consensu. C. de episcopa. audi. refert & sequitur Pau. in d. l. 1. de iudi. 2. coll. in prin.

Tabellio dicitur iudex ordinarius, vnde de cõsensu partium possũt cognoscere vt iudices.

26 Tertio extendo, quòd etiam iurisdictio iudicum cartalariorũ (.i. notariorum, qui etiã sunt iudices ordinarij, ex natura officij, sunt tamen sine administratione, quia non reddũt ius inter homines) potest prorogari, & sic habent eam in habitu, nõ in actu, & ita vult gl. in. l. 1. gl. pen. ff. de iudi. & sic vult illa gl. quòd possit prorogari in iurisdictione de habitu ad actum, & dicit ibi Paul. de Castro vlt. coll. quod est notandum, & quod semper allegatur, & dicit idem in simili teneri Innocen. in. c. prudentiam. de officio deleg.

Iurisdi. etiã simplex potest prorogari.

27 Quarto extendo, quòd potest prorogari, non solum iurisdictio illius qui habet plenã iurisd. puta cum imperio, sed etiã illius qui plenã nõ habet, puta simplicẽ iurisdictionẽ sine imperio, vt est videre in magistratibus municipalibus, hoc voluit gl. si benè intelligatur in. d. l. 1. ff. de iud. gl. pe. in fi. & ibi Pau. de Cast. vlt. coll. ante mediũ, idẽ tenet Innoc. in c. de causis, de offi. delega.

Iurisdi. quæ etiam caret tribunali, potest prorogari.

28 Quinto extendo, quod potest prorogari iurisdictio iudicis, nedũ illius qui tribunali præest, sed etiã illius qui non præest tribunali, vt in rectore scholariũ qui habet iurisdictionẽ ordinariã, sicut cęteri rectores vniuersitatũ. l. fi. C. de iurisd. omni. iudi. nã potest prorogari ad illos qui nõ sunt scholares, si se subijciãt iurisdictioni illius, ita probatur in. d. l. 1. in fi. ff. de iudi. iuncta expositione Pauli, ibi & est indubitatum.

Iurisd. delegati potest prorogari.

29 Sexto extendo, quòd nondũ ordinarij, sed etiã delegati iudicis iurisdict. potest prorogari, ita vult gl. in. l. 1. C. de iu. om. iud. & in. l. 1. ff. de iudi. quod est verum de tẽpore ad tẽpus, vel de re ad rẽ, vel de loco ad locum, vt dixi. s. non autem de persona ad personam. C. p. & g. de offi. delega. &. s. posui rationem diuersitatis.

Iurisdi. etiã causarũ criminaliũ potest prorogari.

30 Septimo extendo, per gl. in. l. 1. de iud. gl. vlt. & in. l. 1. C. de iu. om. iud. gl. vlt. & in. l. 1. C. ad legẽ. Corn. de sica. & in. l. nõ valet. C. ad legẽ. falcid. de plag. & in. l. inter cõuenientes. ad munici. quod etiã causæ meri & mixti imperij, & sic causæ criminales possunt prorogari, quod intellige cum modificatione, de qua in dictis locis per tex. in. l. 1. C. vbi de crimine agi oportet.

Iurisd. prorogata tenet solos consentientes.

31 Limita istam regulam, vt procedat solum inter consentientes, per. l. 1. ff. de iudi. quasi dicat nõ inter alias personas, etiamsi sint necessarię ad illam causam, ex quo sequitur, quòd licet iudex acquirat iurisdictionem in illos qui in ipsum cõsenserint, & possit eos arctare ad cõparẽdum, ac si essent sibi subditi, & eos multare, si non comparent. l. 1. ff. si quis ius dicen. non tamen acquirit iurisdictionem, in eos qui inducerentur in testes istius causæ, vt posset eos compellere ad testificandum. Item non posset cõpellere partem alicuius prorogantis vt consentiat filio agenti in iudicio, iuxta. l. fi. §. necessitatem, de bonisque libe. licet hoc sit necessarium, ita tenet Angelus notabi. in. l. 1. ff. de iudi. per illum textum, & ibi Paulus in principio. Ego addo in simili glosam notabilem, & ibi Baldus in lege, omnes dies. C. de feris, quam vide in glosa vltima. Item facit

quia,res inter alios acta,vt.C. res inter alios,per totum. Itẽ addo in ſimili, Bal. in.l.1.C.de iur.om.iud. in verſ.3.quęro, & circa fi.col.4. Addo in ſimili, quod notat Abb.in.c.interpoſita,in pr.de appel.vltima coll.in prin. & poſſes confirmare per multa.

Iuriſd.prorogari non poteſt in ſpiritualibus.

32 Secũdo pro limitatione dico, quòd in ſpiritualibus non habet locum prorogatio iuriſdictionis, quantum ad poteſtatem abſoluendi, vel exercendi, cum iſta procedant à ſolo Deo,vt notat Archi.in.c.quoties cordis.1.q.7.Inno.in.c. de cauſis,de offi.delega.idẽ vult Pau.in
33 l.1.ad fi.ff.de iudi. Tertia limitatiõe per c.ſi diligẽti.&.c.ſignificaſti. de foro cõpeten.vbi latè videas. Quarto limitoꝙ
34 iuriſdictio poteſt prorogari.ſ.illa tantũ quam iudex in quem prorogatur habet in ſuos ſubditos,alias ſecus,& ideo,ſi in ciuitate deputatus ſit iudex ſuper maleficijs,non poſſent forenſes in caſu ciuili coram eo litigare.l.ſolemus.§.latrũ culator.ff. de iudi. quia prorogatio debet fieri in his quæ ſunt eiuſdem naturæ & formæ.gl.in.c.hi qui autoritate.de pręben.lib.6.& ita tenet Cyn.& Bal.in.l.teſtamẽta.C.de teſtam. & vide ibi aliquãdo per modern. maximè per Ial. & per eum notabiliter,& ibi dixi in.l.ſi per errorem.de iuris omnium iudi.1. coll. cũ prin.ſequentis.Et prædictas extẽſiones & limitationes nota,quia nullibi reperies eas cumulatas; ſed proprio labore collegi. Quinto limito, niſi per ſtatutũ

Iuriſdi. non prorogatur in præiudicium reipublicæ.

Iuriſd.prorogatio debet eſſe eiuſdem formæ & naturæ.

35 eſſet prohibita prorogatio, tale enim ſtatutum bene valet,vt per Ang.in.l.2. §.ſed ſi iudex,de iudi.& ibi Pau.poſt pr.
36 per illum tex. Sexto limito per caſum eiuſdẽ.§.ſ. quando princeps prohibuit & idem ſi quicunque alius delegãs, vt ibi per Bald.Hanc rem longiuſculè aliquantulum egimus, quod ſubtilibus animus fuit, res quoque ſerias, vſitataſque adiungere.

Iuriſd.prorogatio ceſſat ſi id caueatur ſtatuto.

Iuriſd.prorogatio ceſſat volente eo qui eam cõceſſit.

1 *Mandatum tibi reuera datum ignorans mea negotia geſſiſti,an ſit actio mandati,& quid ſi ſciuiſti,licet tibi non nuntiauerint,dubia pugna.*
2 *Mandatum differt à reliquis contractibus.*
3 *Feſtinatio improbatur.*
4 *Mandatum admittit pœnitentiam.*
5 *Procurator quando videatur certus de domini voluntate.*
6 *Mandatum tibi datum ignorans negotia geſſiſti,an ſit actio mandati,ingens pugna. Quid ſi ſciuit,ſed nõ à domino ingens ſimiliter.q.*
7 *Procurator quod egit antequam dominus per ſe, aut per alium ſibi notum feciſſet,ſine mandato actum videtur contra Bal.*
8 *Donatio abſenti facta,licet ab eo acceptetur,non valet,ſi donans ei notum non fecerat,cum communi.*
9 *Litem meam ſine mandato agere cœpiſti,ſi poſtea do tibi mandatum ad eam peragendam,etiã ante geſtum firmatur cum communi.*
10 *Procurator meus homo mihi ignotus eſſe poteſt cum communi.*
11 *Procurator an ab alio quàm à domino poſſit nominari.*

Mandatum procuratoris antequam ad eius notitiã peruenerit, an vtile ſit quæritur,veluti ſi tibi dedi mandatum ad litem,vel negotium agendũ,& antequam ad tuam notitiam perueniſſet caſu, eam litẽ,vel negotium agere cœpiſti, deinde id mandatum ad tuam notitiam peruenit, an geſtum,antequam mandati notitiã haberes tenuerit,quæritur,& ſunt qui velint nõ valere, ita Bal.in.l.1.§.dari.ff.de procur,& ibi ben.va. eius additionator idẽ Bal.in.l.qui teſtam.dñi.ff.de teſtam. & ibi Aret.col.1.&.2.qui ter firmat hãc eſſe cõm.opi.& ibi ben. va.in additi.ad ipſum Are.ſequitur & ait eſſe cõm.op. Corn.cõſ.73.eleganter & diffuſè. nu.8. lib.3.tenẽt Imo.& Lancelotus,Decius, qui hanc dicit eſſe cõm.op.in.d.l.qui teſtam.dñi ſentit Bar.in.l.multũ intereſt. ff.de condi.& de monſtr.Archid.& Ioannes Andræas.in.c. is qui de procurat. ſentit Barto.in.l.ſi pupilli.§.item ſi procurator.ff.de nego.geſtis.Bal. in.l.quæro. ff.de eo qui pro tutore ſentit,Angelus in.l.2.ad finem.ff.de procurator.qui dicit idem tenuiſſe Ioannem Andręam in clem.1. eodem titu.eſt communis opinio ſecundum Curtium Iuniorem, cõſ.63.nu.1.2. &.3.& ita tenetur,nõ ſolũ cõmuniter,ſed etiã per oẽs indifferẽter in.d.c.is qui ſcd̃m Boer.deci.274.an valeat procuratoriũ,nu.1.Dñic. in. d.c. is qui.col.1.Spec.de procu.§.1. Bar.cõſ. 73.an procurator,Are.cõſ.68.col.2.Bal. & Ia-

Mãdatum tibi reuera datum ignorãs mea negotia geſſiſti,an ſit actio mandati, & quid ſi ſciuiſti,licet tibi non nuntiauerim,dubia pugna.

& Iacob.de ſanctoGeorg.col.f.nū.19.iñ
l.falſus.C.de furtis.idē Iacob.in.l.cū fu-
rioſus.nu·4.ff.de iud.Roma.ſingul. 67.
neſcio ſi magiſter, Ale.cōſ.146.in cauſa
nu.32 col.f.lib.5.Fulgo.Ale.& Iaſ.in.l.Iu
lia.ff.qui ſatiſdare coga.qui omnes ferè
volūt nō ſufficere ꝙ procurator ſciat ſe
procuratorē cōſtitutū fuiſſe,niſi præter
ea per dn̄m ip ſum, vel eius nūtium,vel
epiſtolā hac de re fuerit certior factus,
vel inſtrumentū mādati dn̄i ordinatio-
ne receperit,vt plenius reliquis p Cor.
& Boer.vbi.s̄.& etiā per Aretin.vbi.s̄.

Contrariā tamen partē, vt licet geſta
per procuratorē non valeāt,antequam
ipſe mādati notitiā habuerit,tamē poſt
quā mādati notitiā habuit,valeāt, licet
à dn̄o nondum fuerit certior factus per
eius nuntium,vel epiſtolā, nec eius or-
dinatione procuratoriū,hoc eſt inſtru-
mētū mādati receperit, volūt plures re
lati p Are.col.1.&. 2.in.d.l. q teſtam.&
per Alex.cōſ.146.lib.5.col.f.& eſt com.
op.ſcd̄m Curt.Iunio.cōſ.63.nu.6.cū ſeq.
& in ſingulari,Hippo.Marſilij,637. rota
deci. 145. in nouis ſequitur & firmat ita
ſeruari in practica,Boer.vbi.s̄.nu.2.

Quid dicēdū,& quidē cōtractus mā
2 dati non parū diſtat à reliquis cōtracti-
bus,reliqui enim plerunq; fiunt ob mu
tuā vtriuſq; cōtrahentiū vtilitatē, ſicq;
vnicuique eorū ſtudio eſt, cōditionem
ſuā meliorē facere, aduerſarij vero non
vtique.l.ſi voluntate.C.de reſcind.ven
di.& ideo quod in eis ab initio eſt volū
tatis ex poſt facto, eſt neceſsitatis. l. ſi-
cut ab initio.C.de act.& obliga.Suis. n.
vtilitatibus quiſque renuntiare poteſt.
l.pe.C de pact.l.ſi quis in conſcribēdo.
C.de epiſcopis & cleri. alienis vero nō
vtique,quia alteri per alterū non debet
iniqua cōditio inferri.c.alteri.de reg.iu
ris,lib.6.l.id quod noſtrū.ff.de reg.iur.l.
iure naturę,eod.ti.l.nā hoc.ff.de cōd.in
deb.ſicque in reliquis cōtractib. nō eſt
locus pœnitētię.d.l.ſicut ab initio, niſi
in cōtractib.nominatis, & tūc demū re
integra.l.1.ff.de rerū permu.& ferè per
totū.C.eod.l.1.&.l.3.ff.de cōd.cau. data
l.naturalis.§.1.ff.de pręſcr.verbis.Diuer
ſum eſt in cōtractu mādati,quo de agi-

Mādatum differt à reliquis cōtractibus.

mus, qui ſit ad ſolius mādātis vtilitatē,
nō etiam mādatarij,vt in pri.&.§.1.inſt.
mād.ff.eod.l.1.adeo vt ſi ſolius mādata-
rij vtilitatē reſpiceret, iā mādatum eſſe
deſineret,conſiliumq; fieret, ac in eius
formā migraret,vt.d.§.1.cū ſeq. nec eſ-
ſet obligatoriū vt ibi: ſicq; is cōtractus
mādati gratuitus eſſe debet, & neceſſe
habet,aliter.n.trāſiret in aliā ſpeciē cō-
tractus.§.f.inſt.mād.ſicque is cōtractus
eſt totus benignitate,acbeneuolētia ple
nus,vt ibi merā mādātis vtilitatē reſpi-
ciēs,à qua (vt nobis videt̄) is cōtractus
omnino degeneraret,ſi receptior op.s̄.
relata, quę habet mādatariū poſſe mā-
datū arripere, antequā à dn̄o fuerit inti
matū,recipiēda eſſet: quid enim ſi abſē
ti mādaui,vt domū mihi emeret,& hac
de re feci inſtrumētū cōſcribi id ad mā
datariū illico miſſurus,& nō miſi, quia
intellexi tale negotiū mihi cōmodū nō
eſſe,ſed incomodū: quid ſi mādabā, vt
litē inchoaret, vel inchoatā perageret,
ſed nō miſi nuntiū,epiſtolā, aut ſcriptu.
publicā,ſeu priuatā hac de re cōfectam,
quia mox intellexi iſthæc omnia mihi
minimè expedire,ſed obeſſe, in his enī
ſpecieb.& ſimilibus, ſi illi abſēti iniuſſu
meo liceret talē rē aggredi,mihi inſcio
aut inuito damnū inferret cōtra naturā
mādati,ſicq; is cōtractus ob mādātis tā
tum vtilitatē inuētus inciperet ſibi eſſe
dānoſū cōtra pręceptū in ſimili.l. ex fa
cto,in pr.ff.de vulgari, dū ait, ſicque be
neficiū principis inciperet eſſe dānoſū:
nā & generaliter īducta ad vnū effectū
nō debent operari contrariū effectum.
l. legata inutiliter. ff. de legat. 1.l.legata
inutiliter.ff.de adim.lega.Deniq; man-
datū dicit̄ quaſi manudatū, ſicq; vltro
dari,nō autē veluti inuito,& renitēti ar
ripi oportet,ꝙ eſſe videretur ſi ſimulac
3 volui anteq̄ ipſemet tibi volūtatē meā
notā facerē,tu vltro eā,vel eius occaſio
nē veluti arripiēs velles inſcio me exe-
cutioni mādare, eſſet enim nimia & pu
nibilis feſtinatio, ac quodāmodo cōtra
bonos mores,vt in ſimili ait, nō inelegā
ter iurecōſultus in.l.quidam in iure.§.f.
cum lege ſeq.ff.de donat.nā & ideo di-
ctū eſt iuſſū,ſeu mādat.debere p̄cedere

Feſtinatio improbatur.

nõ etiã subsequi.l.siqs mihi bona.§.iussũ.ff.đ acq.hęr.qsi iniussu patris hæreditaté adijsse videat, q vltrò ante pris iussũ acceptũ hęreditaté adiret, licet pri animᵘ esset eã hęreditaté adiri iubere, vt ibi ergo in specie nra, qui volũtatis meę nõ p me, vel meũ nũtiũ, vel epistolã, sed aliunde certior factus eã expleuit, id ad summum firmare poterit se id me non inuito fecisse, sed me mandante fecisse, verũ non vnquã erit. In summa licet in

Mãdatum admittit pœnitentiam.

4 reliquis cõtractibus nominatis pœnitere nõ liceat.d.l.sicut ab initio, tamen in hoc cõtractu mãdati pœnitere licet re integra, nõ solũ ex parte mãdãtis, vt in.§.rectè quoq; inst.mãd.ꝙ indubitatum erat, quia quisque potest cõmodis suis renũtiare.d.l.pe.C.de pact.l.sed etsi lege.§.cõsuluit.ff.de pet.hęr.sed etiam ex parte ipsius mãdatarij, etiã postquã mãdatũ suscepit, vt in.§.pe.inst.mãd.cuius verba: mandatũ nõ suscipere cuilibet liberũ est, susceptũ auté cõsumandũ est, aut quamprimũ renuntiandũ, vt per se dñs, vel per aliũ id negotiũ cõmodè expedire possit. Humanũ.n.visum fuit, vt saluis adhuc vtrinq; rebus in hoc cõtractu pœnitere liceret, etiã mãdatario, ne sua beneuolétia, suaq; opera gratis pollicita, sibi onerosa esse inciperet, cum potuit nouũ impedimentũ sibi occurrere ad illã ré pactã, & à se susceptã, & fortè etiã optatã, nõ peragendã, ideoq; statutũ est hac in re mãdati actioné non esse ob mandatũ desertũ, aut remissum, nisi quatenus interest mãdãtis.l.si procuratoré.§.mãdati.ff.mãdati.vnde cũ in specie proposita res integra & salua sit mãdãti, nihilque eius intersit, mãdati actio nõ est: nihil auté interesse intelligendũ est quãdo deterior cõditio mandãtis facta nõ est per acceptationé mãdati, quã mãdatarius fecerat: nã si alius eo tépore suscepturus erat mandatũ, qui illud cõmodè expleret, & per interuétũ istius, qui id in se suscepit, res deterior facta est, tunc mãdati actio esset, sed si etiam eo tépore nullus alius suscepturus fuisset, tunc mandati actio cessat, vt.d.d.ll. modo sic mihi si mandanti pœnitere liberum est.d.§.rectè. Non videtur ferédus qui talem libertaté arrepto veluti mandato mihi ademerit. Hoc amplius, si pœnitere mihi licet, etiã postquã dedi tibi mandatũ, & tu illud suscepisti, vt d.§.rectè, quanto magis antequã mandatum daré, vt in specie nostra. Dare enim non videor, cùm tecũ nullũ adhuc negotium gesserim, argu.l.absenti.ff.de dona.l.qui absenti.ff.de acq.poss.ergo tu non es ferendus qui talé libertatem mihi ademptã mandato veluti arrepto & furato, non vltrò oblato volueris. Pro nobis.l.1.ff.de procuratoribus, vbi procuratorius contractus per nuntium demum, vel per epistolã fieri potest, & licet non negemus quin & per aliũ similem modũ fieri poterit, quasi illa verba per nuntiũ, vel per epistolã, quasi exempli gratia apposita videatur, tamé negari similiter nõ potest, quin oporteat vt ille modus sit similis. Similis auté tunc demum erit, cùm & procurator de dñi voluntate certior factus fuerit, & ipsius dñi ordinatione certior factus sit, tunc enim datum, seu oblatũ à dño mandatũ & ab eo susceptũ videretur, aliter enim non tam à dño acceptũ, quàm ei arreptum id mãdatum videretur. Ad idé.l.1.ff.mãdati.secundũ eand.induct. Facit etiã.l.cõsensu.in pr.ff.de act.& oblig. & in pr.inst.de oblig.ex cõsensu.vbi idem generale est in omnib.cõtractibus, qui cõsensu cõtrahuntur, puta in emptionibus, venditionibus, locationibus, cõductionibus, societatibus, & mãdatis, & in

5 d.l.cõsensu, & in.d.pr.inst.de obliga.ex cõsensu est dictio veluti quę manifestũ facit quòd dñs procuratori, vel mãdatario id notũ facere potest, nõ solum per nuntiũ vel epistolã, sed etiã per aliũ quẽcunq; modũ, vt tamé dñs omnino notũ faciat, vel alius de volũt.ipsius, quasi antea eius voluntas nõ satis rata, firma, ac deliberata videat.p nobis.l.quero.ff.de eo q p tutore negotia gessit, vbi q reuera tutor erat, licet tutoré se esse ignoraret, pupilli negotia gessit, & ait.l.tutelę actione nõ teneri, quasi tutelę actio nõ sit, quãdiu se tutoré ignoraret, sic ergo & hic mãdati actio nõ erit, quãdiu ipse mãdatarius mãdati ignarus sit. Ad idem.

Procurator quando videatur certus de domini voluntate.

dem.l.2.ff.de procur.vbi si absenti quid mandatur,mandatum esse non videtur, donec mandatarius ratum habuerit:nã vt sit cõtractus, oportet vt sit duorum pluriumue in idem placitum & cõsensum.l.1.ff.de pact.iuncta.l.labeo.§. con tractũ.ff.de verb.sig.ergo duorũ placitũ non erit,donec mandatarius ille absens & ignorans ratũ habeat.Pro nobis c.is qui de procura.lib.6.verb.ante man datum subsecutũ.Pro nobis.c.super eo. 2.de appella.Pro nobis.l.Iulianus.ff.qui satisdare cog. Pro nobis.l.3.§.1.& in pr. ff.rem ratam haberi.Tene ergo cum cõ mu.op.cõtra Dinum & sequaces, quos referunt Imol.& Areti.in.d.l.qui testamento domini.ff.de testam.quòd in ijs quę per procuratorem,vel mandatariũ antequã mandati notitiã haberent,casu gesta sunt,non est mandati actio : facit vltra.s.allegata.l.2.cũ materia. ff.d cõd. & dem.Deinde tene, quòd etiam post quã procurator,vel mandatarius mandati notitiã habere cœperunt, & domi ni negotium egerunt:cessat mandati a-
6 ctio,siquidẽ dominus perse,vel per aliũ id eis notũ non fecit,id quod mihi non solũ verius, sed etiã receptius videtur, licet sint qui velint contrariã partem æ què receptã, vel etiã receptiorem esse. Pro nobis etiam facit tex.in.l.honores. §.f.ff.de decuri.& in.l.siquis mihi bona. §.iussum.ff.de acq.hær.in.l.2.ff. de pact. Clem.1.§.verum,vbi Cardi. Floren.de hæreti.l.1.ad finem.ff. de cõtrahẽ emp. l.obseruare.§.f.de offi.procon.& vi.fuse per And. Tir.post leges cõnub.gl.6.nu. 21.cum seq. Ad hanc conclusionẽ tradit tres limitationes Ale.cõs.146. col.f. nu.33.cum seq.lib.5.aliã limi.tradit Are. in.d.l.qui testam.domini,col.1.in fin.& alias limitationes tradit Iacobin.de san cto Georg.in.l.cum falsus.ff.de iudi.ple nè per Alex.Aret.& Iaso.in.d.§.iussum.

Mãdatum tibi datum ignorãs negotia gessisti,an sit actio mandati,ingẽs pugna: quid si sciuit,sed nõ à domino,ingens similiter.q.

Ex superioribus etiam apparet errare
7 Bal.in.l.1.in pr.nu.3.ff.de procura.dũ ait tenere factũ à mandatario, antequã sibi dominus per se,vel per aliũ id mãdatũ notũ fecisset:nã imò antea nec mandatũ quidẽ videtur:neq; ad rẽ pertinet quod ratihabitio firmet ante gestũ,etiã si reuera nullũ mandatũ præcesserat.c. ratihabitionẽ de reg.iu.lib.6. nã resp.ꝙ & in spec.nr̃a, si dñi ratiha.secuta esset, etiã gestũ ante mandatũ à dño intimari iussum firmaretur, sed & gestũ ante mandatũ à dño cogitatũ nedũ datũ. Verũ nos loquimur quãdo ratihabitio dñi nõ apparet,tũc.n.gestũ post mandatũ à dño ordinatũ, antequã illud per se,vel per alium notũ faceret ꝓcuratori,nõ valet,nõ magis q̃ si nullũ mãd.interfuisset.

Procurator quod egit antequã dominus per se,aut per alium sibi notum fecisset sine mandato,actum videtur cõtra Bal.

8 Hinc vtiliter infertur,quòd si absenti quid donaui, licet talẽ donatiõnẽ iura dicãt valere.l.absenti.ff.de donat.tamẽ intelligitur dũmodo donãs donatario id notũ fecerit per se,vel per alium, nec sufficeret, vt donatarius aliunde huius rei notitiã haberet,etiãsi eã acceptaret, ita firmat esse cõm.op.Corn.cõs.73.elegãter.nu.7.lib.3.quę satis probatur ex superiorib.In omnibus tamẽ his specieb. intelligo quòd si instrumentũ mandati ad manus peruenit procuratoris, pręsumetur ex volũ.dñi ad eũ peruenisse,sicq; ab eo gestũ valebit,nisi ꝓbet cõtrari.

Donatio absenti facta, licet ab eo acceptetur, non valet,si donãs ei notum non fecerat cum communi.

9 Deniq; dũ diximus.s.gestũ ante man datũ nõ valere,sed pati quasdam limitationes,adde aliã singul.vt si post litẽ à te sine mãdato in ea cœptã, tibi mandatũ dedi ad talẽ litẽ prosequẽdã,nõ ignarus eorum quę iã gesseras,firmetur ante gestũ,& postea gerẽdũ,ista est cõm.op. quã tenent per tex.ibi in.l.Iulianus,vbi Bal. Ang. Ale.Ias.& alij cõmuniter,vt ibi etiã per Paul.ff.qui satis.cog.Angel.in.l.licet de procur.Fulgosi.in.d.l.Iulianus.Io.And. ad Specul.de procur.§.1.&.d.l.Iuli.non est alibi scd̃m Iaso.ibi nu.3. quod & firmãt Bal.& Ange.ibi videbatur contra, quia ratihabitio firmat præterita,mãdatũ verò respicit tãtũ futura.l.si verò nõ remunerãdi.§.si post creditã.vbi gl.no. scd̃m Ias.vbi.s.sed in specie nr̃a tale mãdatũ propter ante gestorũ notitiã, quã dñs habebat,vim habere videtur, & mãdati,quoad futura,& ratihabitionis taci tæ quoad præterita,præsertim quia aliter quoad futura vix valere posset,scd̃m Ias.ibi vnde ꝙ Paul.ibi firmat, nõ aliter ante gesta ꝑ talis mãd.interuẽtũ ratificata videri, q̃ si dñs eorũ notitiã haberet,

Litem meã sine mandato agere cœpisti, si postea do tibi mãdatum ad eam peragendã, etiã ante gestum firmatur cum cõmuni.

 verissi-

verisimum esse patet ex nostris fundamentis.s.relatis,licet Ias.ibid.impugnare tentauerit.

Procurator meus homo mihi ignotus esse potest cum cõmuni.

10 Illud autem non est prætermittendũ si in procuratorio,seu instrumento mãdati, nomen procuratoris nominatim non sit descriptũ,sed albũ relictũ(prout moris est)vbi tale nomẽ describatur, dominus tamẽ cõstituẽs notũ minimè haberet hominem illũ, qui postea descriptus esset, an mandatũ tale valeret, & legitimus procurator ille videretur: qua in re cõis õp.esse videtur, vt legitimus videatur,vt plenè tradit Nicol.Boerius deci.274.an valeat procuratoriũ per totã.Ale.cõ.26.nu.10.lib.6.idẽ Ale. cõs.32.nu.7.eod.lib.idẽ Alex.cõs.78. & cõs.101.lib.5.prout refert Boerius vbi.s. Corn.cõs.72.in hac consult.col.1.in pr. Bar.& Bal.per illũ tex.quem millies ad hanc rẽ se allegasse Bar.ait in.l.1.C.creditorẽ euict.pig. non debere Bar.cons. 90.dilecto.Dominic.& alij in. c.15. qui de procur.lib.6.Multi tamen tenẽt contrariũ,quos refert Boer. vbi.s. pro quibus facit.l.3.&.l.1.&.2.ff. de procurato. & de iure regio videtur tex.satis expressus in.l.13.tit.5.par.3.ibi que diga senaladamente quien es aquel que quiere hazer su personero.& in.l.14.eod.titu. ibi deber ser escrito el nome de aquel que face el personero, y el nome de aquel a quien otorga la personeria,quorũ verborum sensus est,nomen procuratoris nuncupatim exprimi debere in mandato. Pro cõmu.tamẽ op.quã Boer.vbi.s. vsibus forensib. receptisimã esse ait,vt nomẽ procuratoris exprimi non sit necesse,multũ facit quod ipse procurator si habuit mandatũ substituẽdi,potest alterũ dño ignotũ substituere: quinimò sic plerunq; fieri experti sumus:qua ratione videtur quòd valeat talis cõstitutio procuratoris,nẽpe constituo procuratorẽ eum,quem Titius nominauerit, nam nominatus à Titio, ab ipso domino datus videbitur,arg.l. vnũ ex fam.§. si de falcidia.ff.de lega.2. & similiter ꝙ valeat,quãdo cõstituo procuratorẽ incertũ de certis.d.l.vnũ ex fam.per totã §.in certis,cum ibi not.inst.de lega.l.cognatis,cũ ibi traditis per doct.ff.de reb. dubi.ad.l.3.ff.de procura.& ad.d.l.13.& d.l.14.Respõde quod loquuntur exempla riter,exẽpla verò non arctant regulã.Denique considera quod si fiduciam fortè habebã repositam in quodã tabellione,mihi notũ & valde amicum volebãq; procuratorẽ ad negotia,vel litẽ cõ-

Procurator an ab alio quàm à domino possit nominari.

11 stituere,nõ tamen vllũ virum notũ habebã,cui ea cõmitterem, ideoq; illi tabellioni cõfidere volui electionẽ illius hominis, qui mihi procurator futurus esset,sicq; ab eod.tabellione cõscribi feci scripturã solennẽ mãdati, seu(vt more nostrorũ loquar)procuratorij,in qua nomen illius procuratoris futuri descriptũ non fuit præsentialiter, sed albũ relictum,in quo postea,vel ab ipsomet tabellione,vel à me describeretur:tunc ꝗ postea ibi descriptus fuerit, meus procurator erit,dummodo vel à me describatur,vel ab ipso tabellione, cui expressim,vel tacitè cõmisi, vel ab alio etiam quocunque,cui id tacitè,vel expresim mandassem. Non sic si ibi descriptus esset ab alio,cui ego minimè mandauerã: nam is solus potest videri meus procurator,qui per me, vel per aliũ de voluntate mea nominatus fuerit.l.1.2. &.3. ff. de procur.&.dd.ll.partitarũ, de quib.s. facit.l.hæredes palã.§.sed si notã. ff. de testam.l.1.ff.de lib.& posthu.l.illa institutio.ff.de hær.insti.l. si ita scripsero. ff. de cõd.& dem.& illa cõm.opi.quæ habet:quodsi dixi eũ hæredẽ, facio qui in quadã schedula, quę est apud guardianũ diui Frãcisci descriptus est,valet institutio,vt per Ias.in.l. vbi autẽ. §.illud. ff.de verbo.ob. diximus de succ.crea.§. 17.nu.53.

1 *Procurator vt exhibeat mandatum,iudex ex officio cogere potest,& est ingens pugna.*

2 *Lites breuiari interest reipublicæ etiam principaliter adeo,vt ab hoc non recedatur ex partium consensu cum communi.*

3 *Procurator etiam cum cautione de rato non admittitur,si fatetur se non habere mandatum:quod si habeat,etiam sine cautione admittitur,si dubitetur,admittitur,sed cum cautione.*

4 *Procuratorem post litem cõtestatam falsum dicebat, an probare tenear,dubia pugna.*

5 *Iudex delegatus coram quo cœpi litigare, quasi corã delegato constituitur in quasi possessione iudicis delegati, adeo vt si postea pœnitens dicam eum non esse iudicem delegatum, mihi incumbat onus probandi.*
6 *Mandatum an per scripturam tantum, non etiã testibus possit probari, ingens pugna.*
7 *Scriptura necessaria non est nisi in casibus à iure expressis.*
8 *Procurator vt constituatur.*
9 *Procuratoris mandatum non probatur nisi testibus omni exceptione maioribus.*
10 *Procuratoris mandatum interdum non probatur testibus.*
11 *Temporis diuturnitas non facit mandatum præsumi cum communi.*
12 *Mandatum ad lites generale non comprehendit futuras, quando mandans nullam litem tunc habebat cum communi.*
13 *Mandatum ad lites, si aliqua lis tunc erat, ad futuras extenditur, anceps.q.*

Procuratorem vt exhibeat mandatũ iudex ex officio cogere potest, & estingẽs pugna.

1 IVdex ex officio suo etiam parte non petente, an possit cõpellere procuratorẽ ad exhibendum mandatũ, dubiũ est, vel ad cauẽdum de rato, ne iudiciũ reddatur frustratoriũ, & sunt tres opi. Prima op. est negatiua, vt nequeat id facere iudex ex officio, quã op. tenet Io.Im.in.l.inter quos §.alieno. per tex.ibi.ff.de dãno infecto, idẽ Imo.in.c. cùm in iure peritus de of. delegati. Feli.in.c.causam quæ.nu.1.co.1.&.2.de iudi.vbi firmat hanc esse cõm. opi.cõtra gl.quæ contrariũ tenuit in.l.c.1.in pr.verb. absentia in fine de electi. lib.6.sentit Bar.in.d.l.inter quos.§.alieno.sentit Abb.in.d.c.causam quæ de iudicijs, vbi idẽ sentit Ioa.And.idẽ Sali.in l.licet.C.de procur.& in hanc partẽ inclinat Alex.nu.7.in.d.l.licet.C.de procur.sub quadam tamen distinctione.

Contrariam partẽ, vt iudex possit ex officio etiam parte non petẽte cogere procuratorem, vt ostendat mandatum sufficiens, vel præstet cautionẽ de rato, vel eum iudex repellat à iudicij limine, tenet gl.in.c.1.de elect.lib.6.in verb.absentia, in.f.quæ singul.est scđm Ale.nu. 6.in.d.l.licet, & aurea scđm Ant. in.c.cũ in.de cõst.Bal.in auth. offeratur de litis cõt.C.tenet.Ang.in.d.§.alieno. Bal.in. l.vn.C.vt quę desunt aduocatis. Bal.in. l.executionẽ.C.de probationibus sequitur, & dicit esse cõmu.op.cũ.d.gl. Dec. in.d.c.causam quæ.tenet Abb.in.c.1.de accus.Card.in.c.dilecti de iud.Bal.in.l. 1.ff.de edẽdo.idẽ in.l.exigẽdi.C.de procu.Rom.in.d.§.si alieno. idẽ in.l.1.ff.de arbitris.Ang.in.l.põponius.§.ratihabitio.ff.de procur.Barb.in.d.c.cũ in.Paul. Cast.in.d.§.si alieno.Dominicus in.d.c. causam quæ. Abb.in.c.ecclesia.1.vt lite pend.Idẽ Ab.in.c.1.& in.c.nulli de app. Roma.cõs.67.nu.5.Ripa in.l.4.§.hoc autẽ iudiciũ.nu.49.ff.de dãno infect.Iacobinus de sctõ Georgio in.d.l.licet.nu.9.

Tertia fuit op. Alex.in.d.l.licet. nu.7. C.de procur.vbi distinguit, dicẽs, quòd in quib.casibus procurator teneretur, si mandatũ non habuisset, aut dñs ratum non habuisset, in illis iudex ex offi.non potest eum cõpellere mandatũ exhibere, aut cautionẽ de rato pręstare, quia iã iudiciũ non redderetur elusoriũ, sed in quib.casibus talis procurator nõ teneretur, in illis admittẽdus nõ est, nisi pręstita cautione de rato, vel ostẽso mãdato,
2 ne iudiciũ elusoriũ reddatur. Quid dicendũ & quidẽ.2.op. quę habet vt possit cõpellere procuratorẽ iudex, vt ostẽdat mandatũ, vel cautionẽ præstet đ rato, idq; etiã ex offi. & aliter eũ expellat à limine iudicij verior est, primùm quia litibus, pręsertim ociosis & superfluis obuiare interest reipu.etiã principaliter.c.finẽ litib.de dolo & cõtu.Bar. & Ale.per tex.ibi in.l.Seyus & Augeri. ff.ad leg.falci.l.si quis ingenuã.§.in ciuilib.ff.de capt.tex.in pr.& in.§.f.in proœmio.C.l.properandũ, in fi.pr.C.de iud. dixi plenè in lib.1.de suc.cre.§.7.nu.39. cũ seq.vbi resoluimus reipub.etiã principaliter scđm cõm.op.interesse, vt lites breuiẽtur, litibusq; ociosis vt obuia fiat, & huic rei ex cõsensu etiã vtriusq; partis aduersari nõ posse, etiãsi is cõsensus iuratus fuisset: vnde cũ in his quę reipu. vtilitatẽ prĩcipaliter respiciũt, possit iudex, & etiã debeat ex offi. procedere. l. cõgruit.ff.de of.præsi.superest vt in specie nrã nõ solũ iudex possit, vt vult cõ. op.s.relata, sed etiã debeat ex offi.curare etiã parte nõ petente, vt procurator vel ostẽdat mandatũ, vel cautionẽ pręstet

Lites breuiari interest reipublicæ etiam principaliter, adeo vt ab hoc non recedatur ex partium cõsensu cũ cõmuni.

ſter. de rato.Facit nam is cuius nõ inter eſt regulariter,non admittitur ad agendum.l.ex cõuentione.C.de pact.l.1. C. ſine cenſu vel reliquis.Nec dubium eſt quin nihil interſit procuratoris agere nomine illius,cuius mandatum non habet.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff. de verbo. obliga.§. alteri. &.§. ſi quis alium inſti. de inutil.ſtip.ergo is procurator admittendus non eſt.Neque ad rem pertinet l.4.§.hoc autem iudicium.ff. de damno infecto, vbi habetur iudicem ſuam curam, aut authoritatem interponere nõ debere ad priuatam vtilitatem. Nam negamus hac in re agi de priuata tantum vtilitate.Quinimò etiam de vtilitate publica agitur, idque potiſsimum & principaliter, ergo iudex ex officio non ſolum poteſt, ſed etiam debet ſe interponere pro nobis.d.c.cauſamque de iudici. ibi ne lis ſopita valeat ſuſcitari, ſed in ſpecie noſtra, hæc lis finita non perimeret negocium. Siquidem procurator mandatum non habuit: aliter enim lites ex litibus orirentur contra d.c.finem litibus de dolo & contum.& contra.d.l.properandum,in princip. & per totam.C.de iudici.& contra. l. 1.§. ſi hæres percepto. ff. ad Treb. ibi dirimit multas quæſtiones. Pro nobis text. iuncta ſua gloſ.in.l.1.C. de procura. vbi procurator, ſi conſtat quod non habet mandatum,non admittitur ad agendũ etiam cum cautione de rato,vel quia eius non intereſt,iuxta.d.l.ex conuentione,vel quia domino non poſſet nocere l.neque filius.C.de rebus cred.ergo nec prodeſſe,vt in.l.nõ debet.ff.de iure.per

Procurator etiam cum cautione de rato non admittitur, ſi fatetur ſe non habere mandatũ: quod ſi habeat, etiam ſine cautione admittitur, ſi dubitetur, admittitur, ſed cũ cautione.

3 totum.C. res inter alios actas. Quod ſi is procurator dubitetur an habeat mandatum,tunc non aliter admittitur, quã ſi præbeat cautionem de rato,vt per gl. & communiter doct.in.d.l.1. C.de procur.ergo in ſpecie noſtra,aut certum erat illum procuratorem habere mandatum, & eſt admittendus,ceſſatque quæſtio noſtra,aut certum erat non habere mandatum,& minimèadmittendus eſt etiam cum cautione de rato,aut dubitatur,& tunc demũ cum cautione de rato admittẽdus eſt,& non aliter.Pro nobis,quia nemo inuitus agere, aut accuſare compellitur.l.vn.C.vt nemo inuitus agere,aut accuſare cogatur. In dubio autem quiſque nolle præſumitur.l. qui vas.ff.de furtis,ergo qui nomine alieno ſine ipſius mandato agit,eũ quaſi inuitũ coegiſſe agere videretur, quod eſſet cõtra.d.l.vn.Quod ſi dubitetur de mandato illius,idẽ erit,niſi præſtet cautionem de rato,quia dubietas regulariter merę ignorantiæ exequatur,vel ſaltem aſsimilatur.l.f.C.de condi. indebiti.Pro nobis text.in.c.innotuit, de electione,vbi iudex ex officio repulit falſum procuratorem,& falſum,& nullũ, aſsimilantur.l.2.C.de edicto diui Adri. toll. Faciunt etiam pro hac parte multa, quę congerit Felinus in.d.c.cauſam quę in princi. Neque ad rem pertinet, quòd etiamſi iudicium ageretur cum procuratore nullo, aut falſo, vel mandatum non habente,adhuc iudiciũ non eſſet eluſorium,quia valeret in præiudicium ipſius procuratoris. l.Plautius. ff. de procura.Nam non ſemper contra ipſum procuratorem mandatum nõ habentem, fieri executionem fas eſt, vt ibi notatur.Et præterea ipſe procurator non ſemper, imò raro idoneus eſt, vt contra eum fiat executio,ſecundũ Decium,in.d.c.cauſam,quæ de iudi.in pri. Quinimò & longe elegantius aduertendum eſt, quòd ſæpe cùm actus à lege vetitus contra eius prohibitionem fit, is actus licet quoad alia pro infecto habeatur, & admittendus minimè ſit, tamen in præiudicium eius, qui legis tranſgreſſor extitit,valere non deſinit, hoc eſt pro facto habetur, non pro infecto, vt ſic legis ille tranſgreſſor puniatur: ita probatur in pacto de hæreditate viuentis, nam licet à lege vetitum ſit, etſi fiat contra legis interdictum, nõ valeat.l.f.C. de pact. l.pactum quod dotali,&.l.1.eodem tit.l. pactum dotali. C.de collati. l. hæreditas. C. de pact. conuent.l. nec nos. C. de capti. l. de fidei commiſſo. C. de tranſactionib. tamen quoad punitionem paciſcentis,& legem tranſgredientis,pro infecto non habetur. Quinimò punitur, vt in. l.

2.§.f.ff.quib.vt indig.& in.l. quidam in iure.§.fi.ff.de donat.Sic ergo & in specie nostra cum vetitum sit procuratorem in iudicio admitti ad agendũ sine mandato.d.l.1. cũ ibi plene notatis. C. de procura. licet procurator qui huius pręcepti transgressor extiterit puniẽdus sit, vt.d.l.Plautius cum ibi notatis. C.de procur.tamen nõ ideo magis valet, quod actum est, nonque ideo magis à iudice permittẽdũ aut dissimulãdum est,cum legis prouisio nõ tam, vt vt ille puniatur, quã vt malũ euitetur fiat.Simile in vendente rem alienam.l. rem alienam.ff.de contrah. empt.iuncta.l.1.ff. de cri. Stellio. Simile ĩ iudice q vendidit sentẽtiã quæ licet nulla sit, ipse tamẽ punitur, vt dixi infra. ca.37.

Procuratorẽ post litẽ cõtest.falsũ dicebã an probare tenear,dubia pugna.

4 Deniq; dubium est si post litem contestatam alter litigantiũ dicat alterius ꝓcuratorem fuisse falsum,vter eorũ probare debeat,mouet quęstionem ꝙ hęc negatiua, tu nõ est ꝓcurator verus, videtur improbabilis,arg.l.actor.C.de ꝓbatio.vnde videtur onus probandi ad aduersarium pertinere qui mandatum interfuisse facile probare poterit,& ita vt onus probandi nõ spectet ad istum excipientem sed ad ipsum procuratorẽ, qui falsus dicitur,vel ad eius dominũ,tenet Guido de Suza, Cinus,Frãc. Tigri.& Bar.in.d.l. licet. C. de procurat.Abbas.in.c.quam contra de proba. & sentit ibi Innocentius.Contrariam tamen opinionem,vt ipse excipiens teneatur falsitatem illius ꝓcuratoris probare, tenẽt Bal.Sal.Fulgosius,Paulus, Castren.Alex.nu.5.Iacobinus à Sãcto Georgio, nu.7.& Ias.nu.4.in.d. l. licet post gl.ibi verb.inueniatur,in pr.Imola,in.c.cũ in iure peritus de officio delega.Antonius,in.c.cum in Ferrariensis de consti.& hæc est communis op. secundum Iacob. vbi supra,tenet gl.in l.Pomponius.§.rati.ff.de procur. & ibi Angelus,gl.& communiter doct.in.c. 1.verb.absentia de electi.lib.6.

Quid dicendum,veritas est ꝙ ante litem contestatam, & ante procuratorẽ semel admissum qui excipit ac negat eum esse procuratorem qui se procuratorẽ dictitabat, nihil tenetur probare, at postquã ille semel admissus fuit, & approbatum fuit semel mãdatũ.i. istrumentum mandati, tũc is qui diceret talem instrumentum fuisse falsum, vel esse reuocatum,isthęc,vtpote in facto consistẽtia,probare deberet iuxta.l. si emãcipati.C.de collatio. ibi teq; emancipatum probatum fuerit.l.in bello.§.factę si.de capti,& vtrunq; membrum recte probatur,in.d.l.licet. C.de procu.& in l.1.cum gl.C.eo.facit.l.1. C. de procur. &.l.1.ff.de excep. Sed quid si neq; ante litem contestatã neq; postea apparuit de mandato procuratoris,sed per incuriam tam iudicis quam partis aduersæ admissus fuit,& post lit.contest.quasi è somno surgẽs aduersarius allegauit illũ non esse procuratorẽ verum aut idoneũ, neq; vllũ habere mãdatũ,an ipse hanc negatiuam probare debeat an cõtra,& Iacobinus,vbi supra, & ẽt Alex. expresśim tenẽt eum probare debere hanc negatiuam:quia inquiũt eo ipso quod passus fuit litem cum eo procuratore contestari, eum constituit in quadam quasi posseśsione officij procuratorij,quę sufficit ad transferendũ onus probandi in talem patiẽtem, & modo quasi pœnitentẽ ac excipiẽtem, & ita etiam est de mente eorum qui hãc cõmunem sententiam tenent. Nam et si

5 militer inquiunt,Alex.Iacobi. & alij. s. relati si comparui corã iudice delegato, & postquã litẽ contestatus fui,quasi penitus aut è somno surgẽs excipio ꝙ ille non est iudex delegatus,iam ille quasi in posseśsiõe iudicis delegati cõstitutus, videtur & transfertur in me onus probandi non fuisse illum iudicẽ delegatum:id quod etiam tenuit Innocentius quem ipsi referunt, in.c.innotuit de eo qui furtiue ordines suscepit: cũ quo transeunt ibi Doctores secundum Alexã.vbi supra, & Angelus,in.l. non idcirco.§.cum postea. ff. de iudic. Ego sæpe vidi postquã lis permultos annos durauerat, & acta erat cum procuratoribus,& instrumentum mandati forte substractum fuit,allegari illum non fuisse procuratorem, & talem ex-

Iudex delegatus corã quo cœpi litigare quasi corã delegato, constituitĩ quasi posseśsione iudicis delegati adeo vt si postea pœnitens dicam eũ nõ esse iudicẽ delegatũmihi incũbat onus probãdi.

ceptionem admitti etiam post conclusum in causa, & nominatim ita euenit in summo Dominicæ rei prætorio iudice me in lite salinarũ inter pñsimũ Regem nostrum, & vrbẽ seu ciuitatẽ Malagę, nec dubito hac in specie gl. d. l. licet. C. de procu. & Doct. quos. s. retulimus eam sequentes responsuros, ꝙ modo retulimus, sed cõtrarium verosimile est responsuros, Guido de Suza, Cinus, Frãciscus Tigri, Bar. et alij quos supra diximus tenuisse contra. d. gl. id quod & nos in hac specie verius putamus, nam mandatũ est quid facti, quod non præsumitur nisi probetur. d. l. si emancipati. d. l. §. factæ. nec mihi sat probatur, vt per litis contestationẽ id mãdatum cum facti sit præsumatur, & cõmunem opin. de qua supra eo tantum casu recipiendam puto si prius probatum fuit mandatum, & admissum, tũc enim contra probationẽ possumus adducere aliam probationem cõtrariam monstrando instrumentum mandati fuisse falsum aut reuocatũ fuisse, et alijs modis. Sed si ante mãdatum nullo modo fuerat probatum, essemus in terminis. d. l. actor. C. de proba. vixque possemus hanc negatiuam probare, vt mandatum non interfuerit quod esset contra. d. l. licet cogitate, nã & ꝓ me facit quod supra dicebam: Reipublicæ etiã principaliter interesse ne lites ociose vagentur, d. c. finem litibus de dolo & contu. ociose autem hoc modo fierẽt, si per hunc modũ in lite cœpta pergere posset ille procurator de cuius mandato non iniuste cœpit dubiũ esse pro nobis: quia vt supra ostendimus iudex etiam ex officio eum procuratorẽ posset cogere ad mandatũ ostendendum: quanto ergo magis ad petitionem partis, & qđ lis semel cœpta fuerit, parũ mihi ob esse videtur, vt plene per Ias. in simili, in. l. qui per salutem. ff. de iurei.

> *Mandatũ an p scriptura tãtu nõ etiã testib⁹ possit probari inges pugna.*

6 Deniq; mandatum non posse probari per testes sed tantum per instrumenta tenent Petrus Bellaper. & Paulus Castrensis, nu. 7. in. l. 1. C. de procuratoribus, vbi Paulus ait hanc op. habere maiorem rationem, & ęquitatem quã contrariam, sentit Speculator, & ibi Ioannes Andræas in additione incipiente, videtur autem in titulo de procuratore. §. ratione autẽ formæ, & Fulgosius, in. dict. l. 1. & ibi Iacobus Derauena, & ita obseruabat consuetudo iudiciorũ secundum Iuonem, Andręam, vbi supra & Salic. in. d. l. 1. nu. 11. dicit sequendam esse hanc opi. quę etiam placet Cino ibi. q. 6. & Bal. ibi, nu. 7. ver. an sufficiat testium probatio. Paulus, in. l. non solum. §. qui alieno, nu. 6. ff. de procuratoribus qui ait quod ita obseruat stylus iudiciorũ vbique, & quod fundatur optima ratione, idem Cinus, in. l. pen. C. de procuratoribus, idẽ Bertrandus, vt refert Cardi. in clemen. 1. nu. 9. de procuratoribus, Ioan. Fab. post Iacobũ quẽ ipse allegat. in. §. fin autẽ, versi. sed quæritur, nu. 16. inst. de satisdationib. idẽ Faber. in. l. licet. C. de procuratoribus. & ita tenẽt nouiores Doctores secundũ Fabrum. in. d. §. fin autem.

Contrariam partem tenet gloss. fi. in principio. i. l. maritus. C. de procuratoribus quam sequitur, & dicit communem esse opinionem legistarum, & canonistarũ. Iacobinus de Sancto Georgio. in. l. 1. nu. 9. versi. an autem mandatum. C. de procuratoribus, vbi eam sequitur, & communem dicit, Alex. nu. 14. ver. extra gl. & est cõmunis, secundum Ias. ibi nu. 6. ver. circa prędicta tenent gl. & Doctores, in. c. 1. de procuratoribus secundũ Alex. vbi supra Franciscus Tigri, & Bar. in. d. l. 1. & ibi: Ang. & Bar. Bald. & Ange. in. d. l. non solum §. qui alieno. Anto. in clem. 1. de procuratoribus. dubitat, & Bal. in. l. C. de mãdatis principium. nihil firmat, Iaco. Butrigar. & Bal. in. d. l. 1. distingunt vtrũ sint testes omni exceptiõe maioris vel nõ, Imola, in. c. 1. de procuratoribus aliter distinguit, sed communem simpliciter tenent, Bar. Bal. Sali. & Fulgos. in d. l. maritis. Azo in summa. C. de procuratoribus. nu. 13. idem in summa. C. mãdati. nu. 2. & Abb. in. d. c. 1. nu. 5. ait ita tenere Doctores, Cinus, in. l. 1. q. 6. C. de procuratoribus sequitur, & dicit communem opi. Aret. ibi col. 1. ver. 4. adde

vbi addi-

vbi additionator hanc etiam dicit cōmunem Frā. Curt. ad. Alex. in. d. l. 1. co. pe. in litera. d. & ibi ita tenet & firmat communiter obseruari in iudicijs, Alberi. nu. 8. ver. sed quid si est dubium, & Azo in summa. C. de mandatis principum in fine, Ioānes de Lignano in clementi. 1. de procuratoribus vbi hanc dicit communē, & dicit communē Catelianus Cota. in memorabilibus verbo mandatum, tenet Decius consi. 297. non patit, nu. 4. idem in. l. pactū. quod bona fide. C. de pactis. nu. 2. versi. 7. vbi hanc dicit communem, sequitur & dicit cōmunē Baldus decisio. 190. Sequitur & cōmunē firmat Deci. consi. 281. nu. 1. sequitur & dicit cōmunē Io. Bap. in ęrario communi verb. procurator. Quid dicendum & quidem pro cōmuni opi. quæ verior videtur, facit text. in fi. prin. inst. de ijs per quos agere possumus verbo cœperūt, vbi habetur olim in vsu non fuisse, vt quisquam alterius nomine ageret sed vnusquisq; causam suam agebat, alienam vero non vtique sed paulatim vsibus, & moribus receptum fuit vt per alios qui nomine nostro experirentur agere possemus, donec id quoq; legibus iam stabilitū fuit vt ibi Iustinianus testatur, & vt verosimillimum est quo tēpore moribus tm̄ receptum non etiam legibus latis stabilitum id erat, scripturę solēnia necessaria nō fuisse, ita quoq; postquā legibus latis sancitum fuit nusquā reperitur satis dilucide solēnia scripturæ hac in re necessaria esse: vnde relinquimur in di

7 spositione iuris communis ꝙ habet ad nullius dispositios substantiam scriptu ram requiri, nisi ī casibus à iure expressis. l. pactum ꝙ bona fide. C. de pactis. l. cum te. C. de transact. l. cum res vbi gloss. C. de pactis. scripturę. n. solennia ad faciliorem probationē nō etiam ad dispositionis substātiam desiderantur. l. contrahit. ff. de pig. l. publia. ff. depositi. Nec etiam solennia scripturę ad dispositionis vllius probationē desiderātur nisi in casibus à iure expresis. l. in exercēdis. C. de fide instrumen. Pro ea dem cōmuni op. facit. l. 1. ff. de procur.

Scriptura necessaria non est nisi in casibus à iure expressis.

dum ait procuratorem posse constitui per nuntium, non secus quam emptio & venditio, locatio & conductio per nuntium & per epistolam, & etiam reliqui cōtractus bonę fidei possunt celebrari iuxta pr. inst. de obliga. quæ ex cōsensu nascuntur, itaq; vt si absenti per nuntium notum feci me ei vendere domum cētum aureis simul ac ille cōsensum huic rei præbuit, contractus emptionis celebratus fuit, vt ibi ita quoq; simul ac absenti per nuntium notū feci me eum procuratorem ad talem litē constituere si ille consensum præbuit contractus procuratorius, seu mandati celebratus intelligitur: sicque hac in re solus consensus requiritur, & præterea nihil, vt. d. l. 1. in pr. ff. de procur. & l. 13. & l. 14. tit. 5. par. 3. ad idem. l. si procura-

8 torem absentem. ff. de procura. eodem modo inducendo, ad idem. l. 1. 2. respō. ff. de procuratoribus verb. vel per epistolam, vbi per epistolam constitui pōt procurator puta tibi absenti epistolam misi, qua dixi me velle, vt in tali lite meus esses procurator tu litē mouisti nomine meo per quòd mandatum illud procuratoriumq; munus suscepisse videris, & si iudex vel pars tibi obiecerit vndenam tibi facultas mandatū ue ad meo nomine agendum, ostensa illa epistola apparebit, & substantia & probatio huius procurationis, vt sic ꝑcuratio illa causata & effecta fuerit ex mutuo vtriusq; cōsensu tā domini mādātis quam ꝓcuratoris acceptantis, sed mādatū datū à fuisse dn̄o & agnitū ac susceptum fuisse ab illo amico per illā epistolam probatur, ergo sola epistola sufficit ad hanc probationē, nec exigitur publicum instrumentū, & qua ratione sola epistola comprobata sufficit eadem ratione & testes sufficerent: & reuera is videtur sensus. d. l. si procuratorem absentem, ut per epistolam dn̄i constituentis vel detur vel antea datū ꝓbetur: quinimo & detur & antea datum probetur, & tenendo hāc partem ad argumenta eorum qui contrarium defendunt resp. vt per Alex. in. d. l. 1. C. de procurato. col. pe. & fi. pro nobis. c.

Procurator vt constituatur.

ex insi

ex insinuatione de procurato. vbi mandatum procuratoris quod reuocatum fuerit potest per testes probari, ergo, & quod datum fuerit per testes rectè probabitur, vt seruetur eadem correlatiuorum disciplina.

Procuratoris mandatum nō probatū nisi testibus omni excep. maioribus.

9 Limita primo, vt nō procedat quando testes non essent omni exceptione maiores secundum Iacob. Butrig. & Bald. in. d. l. 1. C. de procur. intellige si numerus non suppleret idoneitatem eorum vt alibi dixi.

Procuratoris mandatum interdum nō probatur testibus.

10 Deinde limita, vt nō procedat nisi pręstetur cautio de rato secundum quosdam eorū quos supra retulimus, vt refert, Alex. vbi supra quod non firmo. Tertio limita, quando si admitteretur probatio testium ad eos producendos dilatio non modica peteretur secundum Iacobinum in. d. l. 1. Quarto limita in œconomo ecclesię, secūdū Iacob. ibi, nu. 9. & Bald. in. l. prohibitum. C. de iure fisci, li. 10. Quinto limita in procuratore constituto ad solutionem recipiendam secundum eūd. Iacobinū, vbi supra Bal. in. l. falsus, col. pe. ver. scias tamen. C. de furtis, Alex. co. fi. in fi. in. d. l. 1. C. de procura. qui ait se id sequi non tam per rationem. Bald. quam propter eius autoritatē Ias. in. d. l. 1. nu. 9. vbi alias tres limi. assignat, & sic erūt. 8. limitationes, & dictam. 5. limit. supra citatā sequitur Clemens, sing. seu notab. 138. si procurator Decius, consi. 297. nō patitur, colū. 2. in pr. Catelianus Cota, in memorabi. verb. mandatum.

Tēporis diuturnitas nō facit mandatum præsumi cū cōmuni.

11 Mandatum autem ex diuturnitate tēporis an pręsumatur tradūt Decius. d. consi. 297. per totum, Catelianus Cota vbi supra, Bal. in. l. 1. ver. pone. C. de rebus alie. nō ali. Alex. in. qui in aliena in pr. ff. de acq. hęre. col. 4. vers. item adde Ias. in. l. 1. co. 5. ver. 2. lim. C. qui admitti, Franc. de Cur. consi. 77. super motiuis, co. 2. & communis op. est quod nō pręsumatūr secundum Feli. in. c. sicut col. 19. ver. aduerte de re iudi. Sed cū interfuit mandatum qualitas ipsius facilius præsumitur secundum Decium, vbi supra, nu. 4. & ex diuturnitate temporis quę causetur, ponit multa Decius con. 36. col. 6. Alex. cōsi. 79. circa primū, li. 1. Mandatum autem ad lites an requirat vt lis, qua de agitur nominatim exprimatur, & considerate quod aliquando datur procurator ad vnam litē. l. 1. verbo vnius rei. ff. de procurat. l. 3. & l. 14. tit. 5. par. 3. aliquando ad lites certas, aliquando ad lites omnes, vt. d. l. 1. & 2. resp. & d. l. 13. & d. l. 14. l. procurator totorum. l. procurator cui. l. mandato ge-

Mādatum ad lites generale comprehēdit futuras, quando mandās nullā litem tunc habebat cū cōi.

12 nerali. ff. de procurator. sed cum procuratoris mandatum continet, vt ad omnes lites vel vt ad lites procurator constitutus ītelligatur, controuersum est, an ad lites etiam futuras constitutus videatur, quod omnes admittunt quādo dominus constitutus tempore mandati nullam habebat litem. argu. l. si quando in pr. C. de inoffi. test. cum gl. l. si qñ ff. de leg. 1. ita Greg. Lupus, in. d. l. 13. Ange. in. l. item ad litem. ff. de procuratori. Specul. & ibi Ioan. And. de procurat. §. ratione autem formę & est communis

Mādatum ad lites, si aliqua lis tūc erat ad futuras extēditur anceps qſtio.

13 opi. vt illico dicemus. Quod si constituēs seu mandās aliquā vel aliquas lites tempore mādati habebat, sunt qui velint ad eas tantum non etiam ad futuras id mandatum extendendum, ita tenent Gregorius Lupus vbi. s. & Ioānes Andręas vbi. s. idem tenent Dinus, Guillelmus de Cun. & Iacobus Butrigarius, quos refert et sequitur Angelus in. l. item ad litē. ff. de procuratoribus. Contrariam tamen partem tenēt Speculator vbi. s. & Albericus in. d. l. itē ad litem. & Abbas in. c. penult. notabili. 3. de procuratoribus. Sed secūdum quosdā tutior & æquior est prima opinio, vt ad lites tātum præsentes non etiam ad futuras id mādatum extendatur, primum arg. l. boues. §. hoc sermone. ff. de ver. sig. l. si quis hęredem. C. de inst. & substi. Deinde arg. quia mandatum videtur esse stricte interpretandum. l. diligenter. ff. mand. §. itē is qui exequitur inst. eod. ti. Tertio quia verba generalia plerunq; ad verosimilia sunt restringēda. l. sed & si quis §. quęsitum. ff. si quis cauti. nec verosimile est de futuris litibus cogitatum. Quarto quia commissio aut renuntia-

tio generalis non videtur extẽdi ad ea quæ quis ignorat.l. mater decedens. ff. de inoff.testa.& is qui mandatũ dedit, verosimiliter lites futuras ignorabat. Quinto argu.l.si ita.ff.de auro & argẽ. legato, vbi dispositio simpliciter prolata, ad præsentia tantum non etiam ad futura extenditur, quod facilius in specie nostra obtinere debet propter magnũ prejudiciũ, & periculũ quod vertitur in hac re, neq; ad rem pertinet.l. Titius in pri.ff.de libe.& posthu.nã nõ abnegamus quin inspecta proprietate verborum tali mandato comprehendi possint lites etiam futurę, sed ex mẽte quæ præualet.l.ita stipulatus ver. Sabinus autem ex mente.ff. de verb. oblig. l.hęredes mei.§.cum ita.ff. ad Treb. cõtrarium obtinere debet, mens autẽ colligitur ex rationibus supra memoratis præsertim quia hac in re declarationi ipsiusmet mãdantis standum esse videtur, argu.l. si quis intentione ambigua ff.de iudi. Quid dicendum, & quidem vsibus edocto si quicqua credis mihi, pro cõperto habere debes in praxi receptum esse, vt id mandatum quod reuera futuras etiam lites comprehendebat ad præsentes tantum nõ restringatur, sed & huic rei fauet iusta legis iterpretatio de qua in. .qui iure militari.ff. de militari testa. vbi vt generalitas verborum inuiolabiliter custodiatur sufficit, quod is qui disponebat hac de re in genere cogitare potuisset, nec quicquã facilius quam ꝙ in mentẽ huic mãdãti venissent lites futurę, cũ rari sint homines exceptis pauperibus quibus quotidie lites nõ oboriatur. Vnde nihil frequentius quam mãdatum ad vnam tãtum litem vel certas lites taxatiue, & nominatim dare, vt sic qui ad omnes lites: dederit id animo concepisse videatur, vt procurator ille omnes suas lites tam præsentes quam futuras agere posset: sicque pro hac parte stant verborũ proprietas communis vsus iudiciorũ, verisimilis mens constituentis, & iusta legis ĩterpretatio, estq; vsitatissimum.

1 *Procurator an admittatur pro reo absente, in quibus casibus potest absens dãnari ingẽs pugna.*

2 *Procurator ad allegandas causas absentiæ admittitur in criminibus publicis.cum cõm.*

3 *Procurator an in publicis criminibus admittatur iure regio pro absente.*

4 *Absens iure regio hodie potest damnari.*

5 *Absens in quibus casibus damnari potest: damnari non poterit si sit incarceratus in alieno territorio.contra nouissi. tali casu per procuratorem non audietur. contra Hipolitum.*

6 *Procurator an admittatur in criminibus vbi pœna tantum relegationis esset imponenda. dubia pugna.*

7 *Procurator non admittitur pro absente quando esset imponenda corporis pœna afflictiua. cum com.*

8 *Procurator admissus ad allegandas causas absentiæ non satisdat.cum cõm.*

9 *Procurator talis causas facti tantum non etiam iuris allegabit.*

10 *Absentiæ iustas causas si procurator ille probauit, & adhuc absens condemnetur, sententia est nulla.*

11 *Procurator admittitur pro absente etiam in criminibus capitalibus, quando ex forma statuti non poterat nisi pecunialiter damnari. cum communi.*

1 ILlud autẽ dubium est an in quibus casibus contra absentem potest procedi ex forma statuti, illis admittatur pcurator in tali crimĩe publico quo de agimus ex parte rei? & sunt qui velint posse admitti, ita Cinus in.l.reos quęstione.3.C.de accusati.post Dinum quem ipse refert Iacob.de Arena, in.l. inter accusatorem. ff.de publi.iudi.Ioannes Andr.ad Specul, de procura.§.1.ver.itẽ quod est causa.Imola in.l.pe.§.ad crimen.ff.de pub. iud. Alex.consi.116.animaduersis, col.1. li.2.ver.tertio. nam contra Titium est communis op.secundum Ias.nu.7.ver. & aduerte diligẽter, in.l.si is qui.C.qui testa.facere possunt per.l. seruũ quoq; §.publice.ff.de procura.vbi etiam Bar. & idem Bar.in.l.pen.§.ad crimen.ff.de publi.iud. Aret.consi.147.col.3. Cepola consi.40.licet inuitus, co.3. idem Cepola consi.46.Titius vulnerauit, col.1. Alex.consi.4.viso processu inquisitionis, nu.1.ver.plus voluit li.6. vbi firmat ita cõmuniter practicari, & quod ipse ita seruari, & practicari fecit quamplu ries, est communis opi.secundum Gregorium Lupum, in.l.12.tit.5.par.3. ver. secundum quem hanc opin.firmat esse communẽ. Angel.in.d.§. ad crimen, & hãc tenet, & ait cõiter teneri Imol.ibi

Procurator an admittatur p reo absente, in quibus casibus põt absens dãnari, ingẽs pugna.

nu.17.

num. 17. versicul. tu adde pro ista.

Contrariam partem vt procurator cũ mandato ita quod nocere & prodesse possit in tali crimine, nõ admittatur ẽt in quibus causis absens posset condẽnari tenent Raynerius, & Bal. col. 8. versi. quæritur si absunt, in d. l. reos. C. de accusa. & ibi Sali. q. 2. vbi etiam Fulgosius Bar. in d. §. ad crimen, col. 5. idem Bart. in l. 1. ff. an per alium causæ, idem Bar. in extrauag. ad reprimen. ver. legitime, Alex. cons. 116. animaduersis statutis, li. 2. col. pe. nu. 18. versi. quinimo magis cõmunis: vbi hanc firmat esse magis communem opi. & ista est cõmunis opinio secũdũ Bened. de Punbli. in rep. d. §. ad crimen. nu. 4. col. 2. vers. ista op. fuit originaliter. est cõmunis secundũ Hippo. Marsi. in sua practi. §. sequitur. num. 27. vers. item. potest etiam interuenire per Corneum cons. f. lib. 3. & cõsi. 273. eod. lib. & consi. 122. lib. 4. tenet Montal. in l. 7. ti. 10. lib. 1. fori. Gregorius Lupus, in l. 12. titu. 5. par. 3. in gl. no podria.

Procurator ad allegandas causas absẽtiæ admittitur in criminibus publicis. cũ cõmuni.

2 Quid dicendum, & cõsidera quod nõ solum communis sed op. etiam receptissima omnium opi. vt in quibus casibus cõtra absentem sententia ferri põt in illis ad opem absenti ferendã admittatur procurator ad allegandas causas absentię, & similia vt tamen absenti ꝓdesse tantum possit non etiam nocere, ita tenent omnes illi quos supra retulimus, nam in hoc vtriusque partis fautores conueniunt, & plene Decius, consi. 429. in pr. Hippolitus Marsi. in sua practi. crimi. ver. sequitur, nu. 42. Gregori. Lupus, in d. l. 12. & Montaluus, in d. l. 7. Benedic. de Punblino, in d. §. ad crimẽ, col. 2. Corneus cons. fi. primo est aduertendum, lib. 3. idem Corneus consi. 273. idem Corneus consi. 122. li. 4. sed in eo tãtum quæstio est an vt procurator cũ mandato is admitti possit, & debeat, vt sic ad merita etiã causæ principalis admittendus sit, possitq; probationes facere pro reo aduersarijq; probationes impugnare, & reliqua huiusmodi, & hac in re sunt varietates supra relatæ, & licet absens regulariter ĩ criminibus publicis damnari non possit licet aliqñ possit. l. absentem. ff. de pœnis: tamẽ in quibus casibus dãnari post videbatur ęquum, vt ꝓcurator admitteretur ne ille desertus ac indefensus maneret, aut enim reus pręsens erat, & ipsemet debebat sui defensionẽ suscipere non alij committere, aut absens & non poterat dãnari. d. l. absentem, sicq; necesse nõ erat sui defensionem procuratori committere, at in quibus casibus etiam absens damnari poterat iuxta tex. & gl. in d. l. seruum quoque. §. publice. ff. de procurat. satius esse videbatur sui defensionem fido amico cõmittere quam nulli omnino, argu. in l. 1. & per totum. ff. de nego. gest. l. vt vim. ff. de iust. & iure ibi cognationem quandã, &c. & ita in specie videtur, tex. in d. §. publice, at ꝑ contrariũ cũ quilibet possit omni conatu omniq; diligẽtia si vellit, hui9 absentis defensionẽ suscipere, ꝓducendo testes & ĩstrumẽta ad eius defensionẽ ipsiusque innocẽtiam monstrandam. l. si nõ defendantur. ff. de pœnis, certe cum is prodesse absenti possit nocere autem non possit, videtur vtilius esse absenti, vt potius defensoris nomine qui nocere non potest admittatur quam nomine procuratoris qui & nocere, & prodesse potest. l. non solum. §. fi. ff. de ꝓcura. ergo nullorũ magis ĩterest quã ipsorum absentium huiusmodi exemplum nõ admitti, cum per simplicem defensorem qui prodesse tãtum põt nõ etiã nocere vtilius tutiusq; experiũtur, quã per procuratorem cum mãdato qui vt prodesse ita & nocere potest, vt in simili ait. l. Diuus. ff. de mil. testam. & §. plane inst. eod. Quid dicẽdum, & sane adhuc lõge verior mihi videtur prior op. vt in quibus casibus absens de crimine damnari põt in illis admittatur procurator cum mãdato, per tex. in d. l. seruũ quoque. §. publice. ff. de procur. qui bis hanc partem probat si non exterminetur ac veluti à vero & genuino sensu exulare cogatur, pręsertim cum is sensus sit iuxta materiã illius tituli in quo ea lex collocata est ergo, & c. argu. l. Imperatores. ff. de in diem addic. ad idem tex. ęque apertus si non cauilletur, in l.

non

non solum.§.fi.ff.de procu.ad idem.l.1. §.1.&.§.2.&.§.3.ff. an per aliã causę appel.quę iura, vt nobis videtur hanc partem euidentius probant, quam vlla inductione egeant. Neque ad rem pertinet quod simplex defensor idẽ quoq; posset, et per eius interuentum plenius consulitur absenti quam per interuentum procuratoris, cum ille prodesse tãtum posit nõ etiam nocere, is vero & prodesse & nocere, nam respõ. leges ad cõmuniter accidẽtia aptari, & in re dubia fidiorem, aut diligentiorem vtilioremq; eũ amicũ fore, quem ad sui tutelam absens elegit quam vllus alius, arg. in.§.præterea cum ibi not. inst. de act. cuiq;.n.tutela corporis sui maiori curę est quam alteri.l.vt vim.ff. de iust.& iure, vnde quem absens ille ad sui tutelã elegit is plærũq; vtilior erit quã vllus alius, & denique ratio quã mouẽt contrariam partẽ tenẽtes, debilior est quã vt posit iura tam aperta tamque nominatim hac de re loquẽtia euertere, aut superare, pro nobis tex. in extrauag. ad repri. dũ ait personaliter vel legitime non cõparuerit, sensus enim est ꝙ etiã qui personaliter non comparuit in eo crimine de quo ibi: in quo absens damnari poterat, adhuc tamen legitime poterat cõparere alio modo quam personaliter. s. per suum procuratorem cum mandato. Hactenus de iure cõmuni, iure autẽ regio quo vtimur in omni crimine etiam capitali admittitur procu-rator ad allegãdas causas absentiæ.l.12. titu.5.par.3.l.7.tit.10.lib.1.fori, sed ad decisionem causę principalis non admittitur procurator in criminibus capitalibus, vt.dd.ll. capitalia autem crimina declarãtur esse in.dd.ll. veluti mors, seruitus, exilium perpetuum, idem si ageretur de membri mutilatione, vt. dd.ll. In reliquis autem pœnis leuioribus bene admittitur procurator, vt.dd.ll.à cõtrario sensu. Sed & in crimininibus capitalibus hodie iure regio idẽ videtur, quia hodie absens etiam de crimine capitali damnari potest.l.4.titu.3.lib.2.fori, quę licet loquatur ĩ pœna tãtũ mortis de cõsuetudine extẽditur ad omnia

Procurator an in publicis criminibus admittatũ iure regio pro absente. 3

Absens iure regio hodie potest damnari. 4

alia crimina secundum Montal. ibi in gl.2. idem Montal. in.l.7.ti.10.lib.1.fori, col.2. ad fi. sed in quibus casibus absens damnari potest in ijs, & per procuratorem causam suam agere potest, vt.s̃.diximus, ergo, &c. Neq; ad rem pertinet quod si talis absens fuisset damnatus capitaliter sententia non posset executioni mandari, nã & similiter si sine interuentu procuratoris damnatus esset ea sententia non posset executioni mãdari ĩspecto pręsenti statu, ergo isthęc ratio quę mouit potissimũ eos qui cõtrariam partem tuebantur, nullius momenti est: nã lex quæ in casibus permisit accusatum vel inquisitum de crimine etiam absentem posse damnari non ignorauit sententiam eo tempore non posse executioni mandari, & nihilominus permisit iussitq; absentem damnari: nam interea in eius bonis fiet executio, & postea etiã in eius persona si reuersus fuerit, quę non ideo minus fieri poterunt quãdo per procuratorẽ se absens defendebat, quã si nullo se defente damnatus fuisset, adhuc tamen iure regio consuetudinario in causis capitalibus absens non potest se defendere ꝑ procuratorẽ, vt testatur Greg. Lup. in l.12.tit.5.part.3.verb. no podria, in fi. ꝙ & tenet Montaluus, in.l.7.tit.10.li.1. fori.in gl. ninguno ad finem. Et licet ipsi non pręsenterint pro hac opinione est tex.ĩ.d.l.7. ibi ca la iustitia no se podria cumplir en otro sino en aquel que fizo la culpa, ad idẽ tex. ĩ. d.l.12. vbi sunt similia verba, ergo sensus illarum legũ est, quod ĩ quibus casibus executio sententiæ non potest fieri in alterius persona quam ĩ ipso accusato, quia pœna erat corporalis ĩ illis casibus absens nõ põt se defendere ꝑ procuratorẽ, & cũ ratio illa sit expressa, in. dd. ll. habetur pro lege expressa, vt est cõmunis opi. quam tenẽt gl. in clem.1. de elect. verb. eligatur. gl. in auth. de hęre. ab int.§.fin. verbo ordine. quam dicit vnicam Bal. in.l.fi.ff. de hęr. inst. idem Bal. in.l. maximum vitium. C. de lib. præt. Alexã. nu. 5.& Corneus num.25. in.l. humanitatis, per tex. ibi. C. de impub. Curtius iunior

nu.9.

nu.9.Decius,nu.15. Purpuratus,nu. 23. in.l.fi.C.de pactis.Crotus,in.l.si cõstãte.in.7.q.Bar.lect.2.ff.solu.matri.Ripa nu.50.& Hãnibal,nu.349.in.l.nemo potest.ff.de leg.1.Ias.in.l.transigere. nu.15. C.de trãs.Ias.in auth.quas actio. nu. 22. C.de sacros.ecc.Ias.in.l.stipul.hoc modo concepta,nu.12.ff. de verb. obliga. Georgius Natan, in.c.2.nu.32. de pact. li.6.sed licet hodie per.d.l.4.absens possit etiam capitaliter damnari adhuc tamen talis condemnatio nõ posset exequi in persona ꝓcuratoris vel alterius, preterquam in persona ipsiusmet condemnati, ergo hodie p illas leges in talibus causis non admittitur procuratoris defensio aut interuentus: verum cũ per totam fere italiam, vt nostrorũ plerique referunt, sint statuta, vt absentes possint etiam capitaliter damnari, magis est, vt iure Italorum in ipsorum absentium causis admittatur procurator, non secus quam de iure cõmuni secũdum veriorem opi. admitteretur, licet aliud sit iure nostro Hispanorũ, vt ex superioribꝰ satis edocemur. Sed si etiã capitaliter accusatus sit incarceratus tunc vtroq; iure tam communi quam regio potest se per procuratoré defendere, vt ex communi op. resoluit Montal.in.d.l.7.gl.ninguno,col.2. Io. Andr. ad Spec.de procurator.§.1.ver.sed nunquid.Ioan.Imol.in.l. pen. §. ad crimen. ff.de pub.iud.n.18.Hip.Marsi. in pract. cri.ver.sequitur,nu.31. Contrarium tñ tenent Odofred.& Richad. in.l. seruũ quoque.§.publice.ff.de procura. Salic. in.l.reos.C.de accusati.Antonius,in.c. veniens eod.tit.Sed Ioannes Andr. & Imola, vbi.s̃. sunt etiam in tertia opinione, vt ad media causæ admittatur procurator non ad substantialia puta ad litis contestationem,& ad sententiam,& ita practicatur, nam talis accusatus incarceratus compellitur personaliter litem contestari, & ad audiẽdã sententiam euocatur, reliqua auté fiũt per procuratorem.

Absens in quibus casibus dãnari potest: dãna

5 Hæc quando erat incarceratus per iudicem qui de eo crimine cognoscebat quod si per alium iudicem alterius iurisdictionis, Hippo.in.d.§.sequitur, nu. 31. cum seq. tenet indistincte posse se per procuratorem defendere, Montal. vbi supra, in gl.nunguno, col.2.ad medium tenet contrarium allegat, Bal.in l.eos.§.super his.C.de app.& horũ opi. contra Hippo.veriorem puto, nam impedito subueniendũ est, argu.l.1. C. de annali excep.vnde vt iure cõmuni abſés dãnari nõ põt, ita & iure regio quo absens dãnari põt regulariter puto dãnari non posse, quãdo cõparere nõ potest iusto impedimẽto tẽtus, quale est incarcerationis, vt pluribus exemplis ornat Hippo.vbi.s̃. quod & generaliter intelligo in omnibus casibus, in quibus variarum regionũ statutis absens damnari posset,& nostra op. euidẽtius procederet quãdo in carcere tyrãni detentus esset, ergo dum Bar. & Montal. volũt quod tunc admittatur defensor ad allegandas causas absentiæ.Hippol. vero quod admittatur procurator etiã ad causam principalem, & omnes tres intelligũt contra talẽ absentẽ etiam legitime impeditũ posse procedi ad condemnationem, ex forma talis statuti teneo contrarium per superiora, & quia id statutum satis odiosum nõ debet extendi ad hunc casum tam durum, & inhumanum, argu.c. odia de reg. iur.li.6. l.cum quidam.ff.de lib.& post.l.pen.ff. de pœnis.Id quod infra latius probabo ꝓ nobis, quia recedetur à regulis iuris fauore incarcerati sicq; testam.sine solennitate potest facere, vt diximus de success.crea.§.24.nu.2. Nicol.de Mata Bal.Salic.Corn.co.2.Ias.n.3.in.l.f.C.de test.Decius,consi.274.viso puncto Parisius,ꝯs.46.nu.24.lib.3. Guil.Bñd.ĩ. c. Raynu.de testa.verb. testa.1.nume.13.

ri non poterit si sit incarceratus ĩ alieno territorio.contra nouissi. Ergo talica super procuratorem nõ audietur.cõtra Hippol.

6 Deniq; in relegatione, an possit interuenire procurator gl.in.l.1.ad princ.ff. an per alium causę ap.tenuit quod nõ, rursus alia glo.in ead.lege, & etiam gl. in.l.seruum quoq;.§.publice.ff.de procurat.tenent quod sic, sequitur Angel. in.d.§.ad crimen sequitur, & dicit esse communem op.Imola ibi, nu.20.sequitur,& firmat esse communem opi.Benedic.de Punbli.in.d.§.ad crimẽ, nu.7. & rursus

Procurator an admittatur in criminibus vbi pœna tãtũ relegationis esset imponẽda dubia pugna.

& rursus,nu.8. post Dinum Odofredū, Iacob.de Arena,& Iacob. Butrigari.& Bal.quos allegat Cinus,in.l.reos.C.de accusatio. contrarium tenēt Petrus de Bellaper.Iacob.de Rauena,Marti.Silli. quos refert Benedi.vbi.s̄.num.7.qui in vtranque partem mutat,tenet Gregor. Lupus,in.l.12.ti.3.par.5.& Bar.in.d.§.ad crimen,per.d.l.seruū quoq;.§.publice. & per.d.l.1.ff.an per alium causa appel. Nos sumus in noua opi.vt si relegatio sit tēporalis admittatur procurator,sin autem perpetua non admittatur,quia tunc deportatio esset vtrūq; membrū: recte ꝓbat Bened.vbi supra,& iure regio quo vtimur vtrunq; mēbrū ꝓbat.l.12.s̄.allegata.

Procurator nō admittitur pro absente quando esset imponēda corporis pœna afflictiua. cum cōmu.

7 Quid ī pœna corporis afflictiua puta ictus fustiū,flagellorū cæsio,& similia,& Benedi.vbi.s̄.& Greg. Lup.in.d.l.12.in gl.& Imo.in.d.§.ad crimē,col.13.Alberic.in.d.§.publice,col.3. Ang.in tract.malefi.verb. qui iudex videns.Guil.& And. de Pisis quos refert Alueri.vbi.s̄.tenēt non admitti ꝓcuratorē,estq; vera,& cōis op.prelertim iure regio ꝑ.d.l.12.tit.5.par.3.&.d.l.7.titu,10.li.1.fori inducendo,vt supra induxi.

Procurator admiss' ad allegandas causas absentiæ nō satisdat. cum cōmuni.

8 Sed ī quibus casibus admittitur defensor solum ad allegādas causas absentiæ & ꝓbandas an teneatur satisdare,ꝙ negat cōis doctorū op.vt per Grego.Lupum,in.d.l.12.in gl.algūa escusanza,& ita communiter practicatur secūdum

Procurator talis causas facti tantū non etiā iuris allegabit.

9 Alueri.in.d.§. publice. Intellige tamen quod alleget causas facti nō iuris exceptiones id.n̄.nihil releuaret secundum Lupum ibi,& Antoni.in.c.veniens de accus.Bal.in.l.ex quacunq;.ff. si quis in

Absentiæ iustas causas si procurator ille ꝓbauit, & adhuc absens condēnetur, sentētia est nulla.

10 ius vocatus nō ierit. Quod si iustas causas absentiæ defensor ille allegauit, & probauit,& nihilominus iudex processit ad absentis condemnationem sententia esset ipso iure nulla secundum Gregorium Lupum, in.d.l.12.in glos.e si la prouare, Bar.in.l.2. §. si quis in iudicio. ff.si quis cauti.idem Bar.in.l.liberto.§.litem.ff.de negotijs gest. Aluer.in.d.§.pu

Procurator admittitur pro absente etiā in criminibus capitalib' quādo ex forma statuti non poterat nisi pecūialiter dānari.cū cōmu.

11 blice. Vnde apparet verum esse quod contra Montal.& Hippoli.supra tenuimus in quæstione de incarcerato,quid si ex forma statuti pro quodam vel quibusdam criminibus capitalibus imponeretur pœna pecuniaria, & Bar.in.d.§.ad crimen.l.pe.ff.de publi. iudi. tenet admitti procuratorem. argū.l.2. C.de procur.l. quod ad metallum.ff. de pœnis.l. crimen.ff. an per alium caus. app. sequitur,& dicit esse communem opi. Imola,in.d.§. ad crimen,num.20.

1 *Procurator qui impetrauit ius iniquum quando teneatur,dubia pugna.*
2 *Procuratori non videtur mādatum ius iniquum aut illicitum petere.cum communi.*
3 *Aduocatus an teneatur edicto, quòd quisque iuris.*
4 *Procurator etiā cum libera non videtur habere mādatum ad id per quod dominus in pœnam caderet. cum cōmuni.*
5 *Talionis pœna testis tenetur.cum cōmuni.*
6 *Talionis pœna tenet accusatorem.cum cōmuni.*

Procurator qui īpetrauit ius iniquum quādo teneatur, dubia pugna.

1 PRocurator ī petrauit ius iniquum, quēadmodū teneat quæritur, & quidem si dominus vel mandauit vel ratum habuit, expeditum est, ipsum dominū teneri pœna edicti illius quod quisque iuris,ipsum autem procuratorem non vtique,vt.ff.ꝙ quisq; iuris.l.3.§.si procurator,ꝙ si dominus nec mandauit nec ratum habere voluit sicq; ipse nō tenetur an saltem procurator teneatur, & eum teneri voluit gl.mag.in.d.§.si procurator,quam sequitur Bart.ibi, nu. 4. ver.ex quo nota, estque communis opinio secundum Socinum ibi: num.9. quod tenendum est quando etiā si dominus eo iure iniquo semel impetrato non vtatur adhuc damnum datum infectum reddi non potuit, veluti in longa dilatiōe à procuratore rei in damnū actoris impetrata: contrariam partem tenent ibi Bald.Fulgosi.Ludouic.Romanus, Alexand.& Curtius Iunior,nume.14.qui firmat hanc esse communē opinionem, tenet etiam Ias.ibi, nu.12. idem Ioannes de Monte Sperello,ibi quem refert Socin.vbi supra,& Iacobinus de Sācto Georgio qui ait quod ita tenent Doctor.contra glo. tenet similiter procuratorem non teneri.Mouentur hanc partē tenētes primo,qua pœna illius edicti locum nō habet, nisi qñ damnum cum effectu datum fuit per

L. iuris

iuris iniqui impetrationem.l.1.§. fin.ff. quod quisque iuris sed in specie nostra conatus caruit effectu, ergo cessat pœna edicti quòd conatus effectu caruerit, patet quia iuris iniqui impetratio q̃ nomine meo fecit meus ꝓcurator, me non mandante neque ratū habente cessat: quia neq; procurator meus vtitur sibi eo iure quia non sibi sed mihi illud impetrauit, nec ego eo vtor quia nolo, ergo nemo vtetur, sicq; læsio cessat, & cōsequenter pœna illius edicti quæ nō ob læsionem procuratam tantum sed ob re vera datam locum habet, vt.d.§. fin. Secundo facit.d. §. si procurator. 1. respon. vbi nominatim & generaliter ait pœna illius edicti dominum in casibus teneri posse, procuratorem autem non vtique. Tertio facit.d.§.si procurator, in.3.respon. dum ait procuratorem tunc demum pœna illius edicti posse teneri, si erat procurator in rem propriam non sic si simplex procurator. Postremo facit.d.§.si procurator.2. respon. dum ait tutores vel curatores minorum vel furiosorum illius edicti, pœna cum ius iniquum impetrant teneri: ergo in reliquis procuratoribus nō ita sed & cum tutores, vel curatores minorum vel furiosorum impetrant ius iniquum: tunc demum eos teneri puto cū ad effectum ea impetratio ꝑducta est, quia minoribus ipsis aut furiosis nihil est imputandum, argumen.l. Titio centum in pr.ff. de conditionib.& demon. &.l.1.ff.de mino. Diuersum est, in procuratore maioris, nam si maior vtitur eo iure iniquo ip̄e tenetur, non autem procurator: quod si non vtitur neuter tenetur per.d.l.1.§.fi. Quinimo ipse dominus quando speciale mandatum ad

Procuratori non vide tur manda tum ius ini quū aut illi citum petere, cum cōi.

2 ius iniquum impetrandum non dedit sed tantum mandatum generale etiam cum libera, in tali mādato nō comprehenditur facultas ius iniquum impetrandi, vt ex communi opin. resoluunt glo.magn. in dict.l.si procurator quam sequuntur ibi Barto.Bal. Fulgosius, Socinus, Alexand. Iason.& Curtius Iuni. nume. 14. vbi ait communem opinio. esse cum gloss. Ergo aut iuris iniqui impetratio ad effectum perducta nō est, & cessat pœna illius edicti. d. §.fin. aut ad effectum perducta est quia dominus vel mandauit vel ratum habuit, & tūc ipse tenetur, procurator autem minime, & adde Alexand.in.l.sępe, num. 88.ff.de re iudi. Sed si damnum fuit irreparabile, puta quia procurator rei in damnum actoris longam dilationem impetrauit tenetur ipse. Sed quid si ad-

Aduocatus an teneatur edicto quòd quisq; iuris.

3 uocatus tuus contra me sententiam iniuria reportauit, an contra eum fiat retorquutio (vt more nostrorum loquar) & Socinus, num. 10. & Alexan. nume.16.& Iacobinus colum. fin. post Raynerium Guilielm. de Cuno, & Angelus, in.dicto. §. si procurator tenent quod cessat edictum idem Bart. in. l. 1. §.1.& Cinus, in.d.l.1.in pr. quęstion.13. ff.quod quisque iuris, & est communis opinio. quando aduocatus non fuit vsus falsis allegatiōibus, quod si falsis allegationibus vsus esset adhuc idem secundum Iacobinum, & Cinum, & Socinū, vbi supra nume.10. Contrarium tenet Raynerius Guilelmus de Cuno, Angelus, & Alexand. num.16.in.dic.§. si procurator, argumen.l.1.ff.de rei vendi.l.1.ff. si mensor falsum modum dixerit, & argumē.l.2.ff.quod quisque iuris quæ nihil facit quia loquitur in assessore qui ius dicit nos ī aduocato, & cum ea opinio contra aduocatum non probetur iure non est tenēda.l.illam.C. de collati. præsertim in materia pœnali, argumen. l. cum quidam. ff. de liberis & posthumis.l.penu.& fin.ff.de pœnis. c. odia de reg.iu.lib.6. Pręsertim quia ip̄e iudex tenetur ad illius damni emendationem, vt in pr.inst.de oblig.quę quasi ex male.nal. ergo non tenetur aduocatus, quia bona fides non patitur, vt bis idem exigatur.c. bona fides de reg. iuris.lib.6.l. qui bis.ff. de verb. obligat. pro nobis.d.§. si procurator. 1. respon. vbi quando dominus tenetur procurator liber manet, ergo cum hic iudex teneatur liber manebit aduocatus.

Procurator etiam cū li

4 Illud autem notandum est procuratorem, vt cunque habeat mandatum generale etiam cum libera, nō videri mā-

datum

datum habuisse ad talem actum faciendum, per quem dominus in pœnam incideret, licet ex illo actu delictum cōmune nō argueretur, ita tenent Alex. Socinus, Iacobinus de Sancto Geor. & alij communiter, in d. §. si procurator, est communis opini. secundum Curt. Iuni. ibi, colum. fi. ad fin. idem Curtius Iunior, consi. 149. nu. 9. firmat hanc esse communem opinio. estque communis secundum Ioannem Bap. in ærario communi, verb. procurator. Denique licet pœna retorquutionis seu talionis non habeat locum cōtra aduocatum, vt proxime diximus, habet tamē locū cōtra testem iniquum, ita probat, text. in. l. 1. in. §. præterea. ff. de sicarijs, vbi pbatur quod falsus testis in causa homi-

Talionis pœna testis tenetur, cum cōmuni.

5 cidij punitur tāquam homicida, si dolo malo deponat: & ita per illum text. tenet Bald. in. c. 1. in. §. iniuria, de pace iuramen. firmanda, in vsi. feu. & in. l. 2. C. de rebus creditis. Corset. in sing. incip. testis. el. 12. Iaso. in. l. & si. ll. nu. 5. C. si contra ius vel vtilitatem publicam. & in. l. si duo patroni. §. fin. num. 5. ff. de iureiurando, in. §. item si quis postulante, numero. 64. instit. de actio. Bartho. Chas. in consuetudi. Burgund. rubri. 1. in titul. des iustices. foli. 14. colum. 3. nume. 15. pro quo est gloss. in cap. rex debet furta. 23. quæstione. 5. l. 26. titulo. 11. part. 3. & in. l. 83. Tauri. vbi tradunt Pal. Rub. Micha. Cifon. Gomezius Aries,

Talionis pœna tenet accusatorem, cum cōi.

6 & alij communiter. Idem in accusatore nam accusans aliquem tenetur se inscribere ad pœnam talionis, probatur hæc regula, in. l. fin. C. de accusatio. & in authent, sed nouo iure. C. de adulte. per totum. C. & ff. ad turpilia. & de calumniatoribus, de iure canonico probatur in capit. 1. &. 2. 2. quæstione. 3. & in capit. 1. 2. &. 3. &. 4. 5. quæstione. 6. in capit. qui crimen. 2. quæstion. 8. de iure regio probat in. l. 5. &. 7. titulo. 20. lib. 4. fori. & in. l. 18. &. 26. titulo. 1. par. 7. & in l. 92. stili. & ita concludit Ias. in. l. transigere, nu. 3. C. de transa. & consi. 2. nu. 11. volum. 1. Alexand. in consi. 11. nu. 7. volu. 1. hanc dicit cōmunem opinionem. Mathęus de afflictis in const. Neapol. lib. 1. rubri. 14. num. 49. & in eo. lib. rub. 21. numero. 5. facit egregius text. in. l. si quis in suo. in prin. C. de inof. testa. vbi etiam in causa ciuili ponitur pœna fere talionis. tex. elegans in auth. vt qui pro uin. homi. in rubr. & in nigro, quę iura vtinam ad vnguem seruarentur, vt esset tandem litium finis: sed isthæc pœna an tam in ciuilibus quàm in criminalibus locum habeat, & seruetur vsibus forensibus & cōsuetudine, tu videris, nam nec video accusatores pœna talionis puniri, nec etiam video, vt qui per calumniam mille forte à me petebat tantundem si non obtinuerit, sed per calumniam egisse detectus fuerit, de suo reddere mihi cogatur, sed vt leuibus pœnis de quibus in titulo. instit. de pœna temere litig. subijciantur, & non pœnæ talionis.

Denique quòd diximus procuratorem aut aduocatum ius iniquum impetrantes non teneri, quādo dominus eo iure vsus non fuit limita. vt non procedat quando damnum fuit irreparabile, veluti si pro reo damnū in actoris longam dilationem ipso reo inscio impetrarunt, quæ dilatio tandem reo adhuc inscio præterijt.

1 *Procurator damnatus appellare tenetur iure ciuili, canonico & regio.*
2 *Procurator appellationem prosequi an teneatur dubia pugna.*
3 *Appellationis causa est eiusdem natura, cuius & principalis, ideo. &c. cum cōmuni.*
4 *Intellectus. l. si actor. C. de appella.*
5 *Locatione prima finita tacita renascitur, si inquilinus perduret in possessione rei conducta. cum cōmu.*

Procurator dānat° appellare tenet iure ciuili, canonico & regio.

1 PRocurator cōdemnatus appellare tenetur, hoc est non solum potest sed etiā debet appellare, text. gl. et communiter Doct. in. l. inuitus. C. de procura. tex. gloss. & communiter Docto. in. l. fin. ff. an per alium cau. appellatio. tex. & ibi gl. parua dum exponit possunt. i. debent, in. l. si actor. C. de appellatio. vbi ita tenent communiter Doct. Estque communis opinio. non solum de iure ciuili, vt. d. ll. sed

etiam de iure canonico, vt tradunt cõmuniter Doct. in dictis locis, & cõmuniter canoniſtę, in c. nõ in iuſte de procurat. per tex. ibi dum ait potuit quoq; is, & debuit. Eſtque vera & communis opinio. etiam de iure regio, per. l. 3. titul. 23. par. 3. l. 23. tit. 5. eadem partita, & vtrobique per Gregorium Lupum.

Procurator appellationem proſequi an teneatur, dubia pugna. 2 Sed an teneatur proſequi appellationem, & gl. in. d. l. fi. ff. an per alium cauſę ap. reſpõdet qđ ſub iudice lis eſt, & reperio tres opiniones, prima opinio eſt exiſtimantium, vt eam proſequi teneatur, hanc tenet, & firmat cõiter teneri Curtius Iunior, in. l. Imperium. ff. de iuriſdictio. omnium iudic. nume. 117. qui ita intellexit gloſſ. d. l. inuitus. quæ gloſſ. in contrarium potius inclinat, & ita tenet Placenti. ibi.

Altera opinio eſt, vt non ſolum nõ teneatur, ſed etiam ſi velit non admittatur, vt procurator quaſi eius mandatum fuerit finitũ, licet admittatur tanquam quilibet de populo ad appellandum pro reo condẽnato. ita tenuit gl. in. l. ſi actor. C. đ app. & qđ nõ admittatur etiã ſi velit, tenuit etiã & probat iure regio. l. 23. ti. 5. par. 3. vbi per Lupũ. Iacobi. nu. 13. in. d. l. inuitus, Bernal. Diaz de Luco regul. 610. verb. procurator. Tertia opinio eſt, vt talẽ appellationẽ nem proſequi inuitus non cogatur, ſed ſpõte ſua bene admittatur, & hæç pars de iure canonico indubitãter videtur procedere per. d. c. non iniuſte de procurator. Idem de iure regio per. d. l. 3. titu. 23. par. 3. ſed de iure ciuili communi dubia eſt, licet eam teneant glo. & communiter Doctores, in. d. l. inuitus gl. & communiter Doct. in. d. l. fi. ff. an p aliũ cau. appella. Grego. Lup. in. d. l. 3. titul. 5. part. 3. idem Gregor. in. d. l. 23. firmat eſſe communem opi. Salic. in. d. l. inuitus, num. 7. eſtque communis opinio. ſecũdum Alexan. ibi, nume. 14. tenẽt Odofredus, Cinus, Ioannes Faber, Bart. Aluericus, Bald. Angelus, Fulgoſius, Paulus Caſtrẽ. Iacobinus, de Sancto Georgio. Iaſ. in. d. l. inuitus, tradunt communiter Doctor. in. d. l. ſi actor Innocentius Collectarius Ioann. Andræas Zabarela, Hẽricus Abb. Siculus, Ioan. de Imola, in. d. c. non iniuſte. Nicol. Boër. deciſio. 285. quæritur nunquid lite conteſtata, nu. 9. ſecundũ quem hæc eſt cõmunis op. eſt cõis ſecundum Iacob. vbi ſupra nu. 13. quid dicẽdum in principali quęſtione de iure cõmuni, & quidem pro priore opinione quam cõmunem dixit Curtius, vbi. s. quæ habet, vt pcurator talem appellationem non poſsit modo, verum etiam teneatur pſequi, facit, nam mãdatum non ſuſcipere cui libet liberum eſt ſuſceptum autem cõſummandũ eſt, nec licet pœnitere mãdatario niſi re integra. §. recte inſti. mãdati. Sed is qui ad certam litem procurator datus fuit litemque agere cœpit, non poteſt videri eam conſummatam reliquiſſe ac perfeciſſe, niſi eam ad vltimam vſque ſententiam peregerit, ergo, &c. quod autem eam litem aliter conſummaſſe, & peregiſſe non videatur quam ſi vſque ad vltimam ſententiam proſecutus fuerit, patet quia ſententia appellatione reſcinditur. l. 1. §. fi. ff. ad Turpili. ergo lis per talem ſentẽtiam non ſolum non fuit peracta aut conſummata imo nihil actum eſſe videtur, quando quidem quod actum erat veluti infectum redditur per talem ſententię appellationem, præſertim cũ nihil actum eſſe intelligatur cũ aliqd ſupereſt agendum. l. pen. & . f. C. ad Sillania. & id pfectum eſſe videtur quod ex omnibus ſuis partibus conſtat. l. 1. ff. de orig. iur. text. elegans vbi multa in ſimili per Bart. & Iaſo. in. l. qui vſumfructum. ff. de verbor. obligatio. facit quia qui ad certam cauſam agendam vel pagendam mandatum dedit de tota ac integrali cauſa nihilo dempto intelligiſſe videtur, argum. l. ſi quis cũ totum ff. de excep. re iudi. l. qui vſumfructum ſupra alle. l. 1. §. interdum verbo totius. ff. de vſufru. accre. l. inde Neratius ver. ſolidum eod. ti. l. Meuio in pri. verb. totus. ff. de lega. 2. l. ſi ſeparatim. ff. de conditionibus & demonſtration. l. ſi pluribus. ff. de legat. 1. l. coniunctim. ff. de legat. 3. ver. ſolidam. §. ſi eadem res inſti. de leg. §. vbi aũt cũ. §. ſeq. & . §. his ita. C.

de cad.

de cad.toll.sed is q mādatū suscepit totā causam nō peregit,ergo nō dū fecit ꝙ faciēdū suscepit.Pręterea negari nō potest quin causa appellationis sit quasi pendens,& annexa ad causam principalem argum.l.eos in pr.C. de appel. ergo de ea idem iudicandum est quod de causa seu instantia principali seu primęua,argum.l.3.§.fin.ff.de iniu.rup.optimus tex.in.l. si quis hæres institutus. ff.de acqui.hære. dum ait quasi appendices præcedentis institutionis facit.l. 1.&.2.ff.đ peculio,facit quia accessoriū naturam sui principalis sequi debet.c. accessorium de regul.iur.quinimo etsi causam appellationis non accessoriam sed subrogatam in locum causæ principalis seu primordialis dixeris adhuc eius naturam sequi deberet, quia subrogatum sequitur naturam eius in cuius locū subrogatur.l.cum qui.§.qui iniuriarum.ff.si quis cauti.plene per Iaso.in rubr.ff.de verb.obliga.Facit quia causa

Appellationis causa est eiusdem naturæ cuius & principalis,ideo &c.cū cōi.

3 appellationis dicitur esse eiusdem formæ & eiusdem naturæ cuius erat causa prīcipalis:& ideo si magistratus municipalis qui non habet merū aut mixtum imperium, sed simplicem tantum iurisdictionem causam delegauerit, & à delegato ad ipsum delegātem appellatum fuerit, ea causa appellationis dicitur esse simplicis iurisdictionis, sicut erat causa principalis:non autē dicitur esse meri aut mixti imperij, vt est communis opi.secundū Curtium iuni.in.l. imperiū.nu.117.ff.de iurisdi.omni.iud. Pro nobis in specie tex.in.l. inuitus. C. de procura.cuius verus sensus est vt inuitus nemo alienā suscipere ꝓcurationem aut defensionem cogatur,hoc amplius etiam si semel aliquam causam agendā suscepit non propterea ad alias causas diuersas agendas compellēdus est,sed causam appellationis illius causæ principalis quā suscepit, bene cōpellitur peragere,vt hęc tria ibi ꝓbātur,ad idē.l.f.ff.an p aliū cau. app.ibi eo cessante, nā ibi ꝓcurator absentis appellauit, nec leue dubiū erat an ꝓcuratore cessāte dñs posset causam appellatam prosequi quasi solus procurator posset,& decidicitur posse quando procurator cessauit,ergo si ꝓcurator non cessaret dominus prosequi non posset.

4 Tenendo istam partem tunc ad legem si actor.C.de app.in qua repositum est vnicum fundamentum eorum qui cōtrariam partē tuentur, responde quod ex diuersis non fit illatio.l.fi.ff.de calūniatoribus:nec dubiū est quin casus ille lōge differat à nostro,nam ibi loquiť in actore nō in ꝓcuratore,& ibi ī actore qui ordinatus fuerat à minoris tutore vel curatore, qui etiam si vellent nō possunt ordinare aut dare procuratorē ad litem sui minoris, vt in.l.neque tutores,vbi tradunt gl. & communiter Doctores,nos loquimur in vero procuratore inter quos sunt plures differentię, vt per gl.mag.& Doct.ibi,& ad tollendam cōsequentiam sufficit dare etiam vnam instantiam, gl. in.l. si creditori.ff. de operis noui nuntiatione, quæ videtur communiter appel.vt aparet ex relatione Iason.ibidem. Possemus etiam has varietetes ad vnam consonantiam reducere hoc modo,vt procurator qui stipendium pepigerat, vel solitus erat similes operas suas locare,teneatur appellationem prosequi, & ita procedat opinio nostra per.d.l.inuitus,sed defensor qui neque mercedem pepigit prosequi non teneatur, sed etiam appellationem interponere, & ita procedat opinio contraria,&.d.l.fi.ff.an per alium cau.app.nam loquitur in procuratore absentis, & sic verosimile est quòd potius erat negotiorum gestor,quàm pro curat.cum mādato.Pro cōtraria tamē parte facit,nā facultas p aliū agēdi moribus īducta fuit,vt primū ꝓbatur inst. de is p quos agere possumus circa prin. id qđ postea & si legibus similiter receptū fuerit seu approbatū, vt p totū.C. &.ff.de ꝓcura.tamē cum hoc moderamine receptum videbatur,vt causa tātum primęua non etiam causa appellationis p procuratorem agi liceret,vel quod talis permissio videbatur intelligenda de prima tm̄ vice seu litis instantia vel causa,arg.l.boues.§.hoc sermōe ff.đ ver.sig.vel ꝙ difficilius admittēdū

Intell.l.si actor.C.de appella.

videbatur in causa appellationis, cuius damnum irrepabile erat quam in causa primęua, vbi damnum sententię per appellationem reparari facile poterat, donec tãdem admissum fuit, vt omnes causas tã ciuiles quam criminales per procuratorem regulariter agi fas esset. l.1.& per totum an causę appellationis per alium reddi possint.ff.secũdũ, quæ mirum videri non debet, si qui mãdatum accepit ad causam agẽdam ad primam tantum causam nõ etiam ad causam appellationis peragendam mandatum recepisse videatur: id quod intellexit ita Accursius, in .l. si actor post alios supra relatos. C. de appellat. sed certe secundum hoc non esset liberum p̃curatori causam appellationis p̃sequi etiam si vellet, cuius cõtrarium tenuit cõmunis op. s. relata per d.c. non iniu. de procurat. Præterea cum iam hodie vtraq; causa tam primęua quam ppellationis per procuratorem agi possit, vt per totum an per alium ca. app. ff. non est cur in re dubia non videatur mandatum datum, & susceptum ad vtrãq; peragendam cum prima causa, & sententia per appellationis interuentũ rescindatur, & quasi infecta reddatur. d.l. 1.§.fi.ff. ad turpilia. Nisi dixeris procuratoris fauore receptum, vt mãdatum officiũq; susceptũ satis peregisse videatur per primæuæ causæ consumationẽ & appellationis interpositionem, quia cum mandatum esse debeat gratuitum vt inst. mandati.§.fi.l.1.&.2.ff. eod. titu. satisque superque esse debeat, si cui vel in paucis amici labore consulatur, durũ nimis ac inhumanum videretur si qui gratis mandatum amici causa suscepit non videretur officium peregisse, impleuisse satisque fecisse per primęuę causæ consumationem, & appellationis interpositionem, idque etiam ipsi mandati vtile videtur, quia cum per litis cõtestationem procuratorus fiat dominus litis. l. procuratoribus. C. de procuratorib. nec à domino possit remoueri, vt ibi satis durum videretur si saltẽ quo ad causam appellationis in quo maius periculũ vertitur (vt diximus) non liceret domino rem suam per se ipsum agere, cum vnusquisque rem suã quam alienam diligentius ac vtilius expediat. l.1.§.fin.ff. de carboniano edict. facit. l.24. titulo.5. part.3. vbi Gregorius Lupus, in glo. si despues desso, denique magis esse videtur, vt officium procuratoris quòd vtrinque vsque ad primam sententiam, & appellationis interpositionẽ est necessitatis (.1.& procurator tenetur peragere, & eum dominus sine causa reuocare non potest, d.l. procuratoribus. d.l.24.) postea quo ad secundam instãtiam seu causam appellationis, videatur esse voluntatis etiam vtrinque, nam & per dominum poterit reuocari, & ipse procurator vltro poterit etiam non reuocatus abstinere, argumen. d.l. fina. ff. an per alium cau. d.l. inuitus. C. de procuratorib. d. l. si actor. C. de appellatio. d.l. 24. quasi mandatum illud non tam abinitio ad vtranque causam datum quam ex post facto tacite progatum videatur, si nõ reperiatur nominatim vel repudiatũ è procuratore, vel reuocatum à domi-
5 no, vt in simili dicimus quod finito tẽpore conductionis domus, si in domo conducta inquilinus perseueret tacita quædam reconductio hinc inde inducitur. l. legem. C. locati. Alexã. consil. 1. lib.2. idem Alexan. cons. 76. lib.5. Socinus consil. 17. prosequendo lib.3. & ita videtur tenendum per tex. in d.c. non iniuste de procurat. & quia ista est magis communis opi. & quia vsibus forẽsibus ita receptum est, quod diximus p̃curatorem no teneri p̃sequi apellationem, limitatur quater per Iasonẽ in .d. l. inuitus. plenius per Boerium decisio. 285. per Gregoriũ Lupum, in .l. 23. tit.5. par.3. & ĩ alijs locis supra allegatis. Panor. cõsi. 7. primum lib.2. Oldra. cõs. 308. quia bos & consilio. 317. Seneca.

Locatione prima finita tacita renascitur, si inquilinus perduret in possessione rei cõductæ cum cõmu.

1 *Sententia an sit fereda in procuratorem assumptum post litem contestatam, ingens pugna.*

2 *Procurator si fuit assumptus lite iam contestata, sententia potest ferri in eum vel in dominum, vel in vtrũque, de iure ciuili.*

3 *Sententia an sit ferenda in procuratorem, de iure canonico.*

4 *Procurator rei an in criminalibus possit damnari.*

Postquã

Sententia an sit ferenda in procuratorem assumptũ post lit.cont. ingẽs pugna.

1 POstquam lis cõtestata fuit, transitum fecit in procuratorem, cum per dominũ tãtum inchoata fuisset, dubiũ est an sententia ferri debeat in personam procuratoris, an vero in personã domini? & sunt tres opiniones. Prima est existimantium procuratoré esse cõdemnandum non etiam dominum, ita tenent gl. & Doct. in. l. 1. C. de sentẽtia. per tex. ibi. gl. & Doct. ĩ. l. nihil. C. de ꝓcurato, gl. & doctores, in. l. si quis cum procuratorio nomine in pr. in glos. 1. ff. eod. tit. gl. & Doct. in. l. licet. §. si plures verbo ad iudicationes eod. tit. tenet, et firmat esse communem opi. Bal. in. d. l. 1. C. de senten. nu. 11. versi. breuiter. Socinus, in regu. 316. verb. procurator tenet, & firmat esse communẽ opi. Alex. nu. 3. in. d. l. nihil. vbi etiam Ias. hãc partem sequitur, & firmat esse communẽ opi. tenet Bar. in. d. l. 1. glo. ĩ verbo caue re, in. l. qui procuratorio in pr. cũ qua transeunt Doct. ibi. ff. de procura. glos. mag. cũ quã trãseunt doct. ibi in. l. liberto. §. fi. per tex. ibi. ff. de nego. gest. Nicolaus Boërius, decisio. 285. quæritur nũquid lite contestata. nume. 2. Iacob. de Raue. in. d. l. 1. C. de sententijs.

Contrariam partem, vt ipse dominus non etiam procurator condemnãdus sit, tenent non pauci relati in locis supra allegatis, & fuit opi. Martini relati in pleritque earum glosarum quas supra retulimus, & hanc opi. sequitur, & firmat esse communem Panormi. in. c. cum te de re iudic. nume. 4. col. 2. versi. quid autem si iudex, & hæc seruatur in causis tam in spiritualibus quam tẽporalibus in regno Franciæ secundum Boërium vbi supra.

Tertia fuit opinio, vt vterq; tam dominus quam procurator ꝯdemnetur, & hæc vsibus forensibus recepta est secundum gloss. in. d. l. 1. C. de sententijs, & tradit etiam gloss. in. c. querelam de electione, & istam appellat communẽ theoricam Panormi. in. d. c. cum te. nu. 4. sed de iure ciuili ꝓ prima opinione facit. l. liberto. §. fin. ff. de nego. gest. vbi etiam defensor qui interfuit post litem contestatam cõdemnatus fuit, ergo lõge facilius idem admittendum in procuratore. Deinde facit. l. qui proprio in pr. ff. de procurato. vbi etiam si ꝓcurator post litem à domino contestatã interfuit, dominus pro eo cauere debet, quorsum ergo dominus ꝓ suo procuratore caueret nisi quia ipse procurator non etiam dominus veniebat condemnandus. Tertio facit. d. l. 1. C. de sententiis, vbi sententia esset ipso iure nulla si non procurator sed dominus qui in litis nulla parte interfuit damnatus esset. Quarto facit. d. l. licet. §. si plures. ff. de procuratoribus, secundum quod ibi inducit Accursius. Quinto facit. dic. l. si quis cum procuratorio, in pr. ff. de procuratorib. dum ait, si quis cum procuratorio nomine condemnatus esset: ergo procuratorio nomine ꝓcurator ipse non autem dominus condemnatus fuit. Sexto facit. l. furti. §. si quis alieno. ff. qui notantur. infam. vbi, vt quis ex s̃nia infamis nõ fiat cõsilium est, vt litiget ꝑ procuratoré tunc enim euenturũ, vt ꝓcurator si dãnatus fuerit, infamis neuter fiat, nõ quidem dñs quia ipse ꝯdẽnatus nõ fuit, nõ quoque ꝓcurator quia alieno noĩe, & culpa dãnatus fuit cũ ipse inculpatus esset, ergo ꝓ cõstãti habet iurecõsultus qui ĩ. l. furti. §. si quis alieno. ff. de infamibus: hoc consilium dedit condemnandum esse procuratorem, non etiam dominum. Septimo facit secundũ Alex. in. d. l. nihil. C. de procura. quia in iudicijs quasi cõtrahitur. l. 3. §. idem scribit. ff. de peculio, sed in contractibus qui ad alienam vtilitatem contrahit non in illius sed in suãmet pesonã verba obligatiua cõferre debet, aliter enim inanem actum illum efficiet. l. quęcunque gerimus. ff. de act. & oblig. l. quo tutela. ff. de regul. iur. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de ver. oblig. & ead. l. §. si stipuler. §. alteri, insti. de inuti. stipul. tradunt plene Bart. Alex. & Iaso. in dicto. §. si stipuler, & in, d. §. alteri. Octauo facit. d. l. nihil. C. de procurat. vbi lis ad procuratorem vtrum postquã per dominm contestata fuerit, an vero antea trãsitum fecerit nihil interest.

interest.Si ergo verum est quod nihil interest, sequitur quod quemadmodũ si ab initio per ipsum procuratorem citra domini interuentum inchoata, & peracta fuisset ipse & nõ dominus cõdemnandus esset, ita quoq; & si postq̃ à domino cœpta fuit, trãsitum fecit ad procuratorem, quia aliter illa vniuersalis oratio negatiua non verificaretur contra.l.si is qui ducẽta.§.vtrum.ff. de reb. dub.l.Iulian.ff.de leg.3.l. si chorus, eod.tit.Sed & pro secunda opi. vt dñs. possit condemnari, est tex.in.d.l. furti. §.si quis alieno.ff.de infam.secundũ ꝙ eum tex. accommodauit Iaco. Butrig. & Paulus, in.d.l.nihil, licet contrarium velint ibi:Bal.Salice.& Alex.nu.3. supplendo hanc vocem maxime, quæ interpretatio intolerabilior duriorq; est
2 quam nostra confutatione egeat. Ter
tiam opinio.vt vterq; etiam iure ciuili damnari possit, probatur, i.l.liberto. §. pe.&.fi.ff.de nego.gest. Sicq; etiam de iure ciuili teneo ꝙ alteruter vel vterq; possit damnari, vt omnium concilientur opiniones. Iure autẽ canonico sunt
3 tres ꝯmunes op.prima, vt solus dñs, secũda, vt solus ꝓcurator, tertia, vt vterque tam dominus quam ꝓcurator possit damnari, ita firmat cõmuniter teneri, Alex.in.d.nu.3.firmat esse ꝯmunem opi.Abb.nu.4.in.c.cũ te de re iudi.tradunt glo. & cõmuniter doct.in.c.susci tata de in integ. resti.gl.& cõiter doct. in.c.querelam de electio. Boerius de-
4 cisione.285.nu.2.Roman.sing.20.In criminalibus cõmunis op. videtur esse vt dominus damnetur secundum Boeriũ ibi:nu.3.Iacob.de Rauena, & Cinus, in l.1. C. de sententijs, in ciuilibus tamen Hispaniæ practicatur, vt tam dominus quam procurator condemnetur.

Procurator si fuit assũptus lite iã contest. sentẽtia potest ferri in eũ vel in dñm vel in vtrũque de iure ciuili.

Sẽtẽtia an sit ferenda an ĩ ꝓcuratorem de iure canonico.

Procurator rei an ĩ criminalibus possit damnari.

1 *Procurator quando in crimine publico admitti nequit, si de facto admissus fuerit, an processus sit nullus, ingens pugna.*

2 *Conditiones resolutiuæ sæpe subintelliguntur à lege, sed non impediunt acquisitionem.*

3 *Testamenti annullatio inducitur ipso iure filiof. præterito, sed sub conditione resolutiua, cum cõmuni.*

4 *Legitime supp. inducitur ipso iure, sed sub conditione resolutiua.cum cõmu. Compensatio inducitur ipso iure, sed sub conditione resolutiua.cum cõmuni.*

5 *Conditio resolutiua non impedit acquisitionem, cum communi.*

6 *Membrorum suorum nullus est dominus.*

7 *Verbum non posse, inducit nullitatem ipso iure.*

8 *Beneficium abijcere interdum non possumus.*

9 *Processus factus cum persona inhabili vel vetita, est nullus ipso iure.*

10 *Processus factus cum minore vigintiquinque annis. est nullus ipso iure.*

1 IN quibus casibus crimen publicum per procuratorẽ agi ex parte rei non potest, quæstionis est an si ex facto procurator parte non opponente admissus iudicis forte imprudẽtia fuerit, sit processus ipso iure nullus:an vero validus sit quousq; oppositum fuerit per iudicem vel partem, mouet quæstionem ꝙ in nõ paucis iuris speciebus, quod inducitur ipso iure, ita demum sortitur effe
2 ctũ si pars opposuerit multaq; fieri prohibentur quæ postquam facta sunt parte non opponente sustinentur. Nam licet filiof. præterito testamentum patris sit ipso iure nullum, vt ex cõmuni, & vera opinione resoluit. Ias. (per.l.filio præterito.ff.de in ius.rup.) in.l.post
3 humo nato.nu.23.cum seq. C. de cõtra tab.vbi plene ꝑ Deci.Cur.Iuni. Alexã. Corne. & alios diximus plene de succ. crea.lib.2.§.20.nu.138.est tex.in.l.1.ver. nullius momenti.ff.de iniust. rup. l.inter cætera.ff.de libe.& posthu. cũ duabus legibus sequentibus, in pr. insti. de exhær. liberorum, id tamen testamẽtũ filio non opponente sed abstinente sustinetur p.d.l.filio præterito.Et licet le
4 gitime supplementũ ipso iure inducatur.l.scimus in pr.verbo ipso iure, & eadem.l.§.repletionem.C.de inoffi.testa. intelligitur tamen filio petente, vt tenet glo.communiter app. vt per Ias.ibi in.d.l.scimus in pr. diximus plene in li. 1.§.10.nu.522.de suc.cre. Et ius compẽsandi vel ipsa compẽsatio licet ipso iure inducatur.l.fi.C. de compensa.tamẽ intelligitur parte petente, vt per gl. d. l.scimus, & per Ias.in.d.l.posthumo.nu. 23.cum sequẽ.& ex communi opinione resoluit Andreas Tiraq.de reuo.dona.in.l.si vnquam verb.reuertatur, nu. 15.cum pluribus præced.& seq.vbi tradit alia

Procurator quãdo ĩ crimine publico admitti nequit, si de facto admissus fuerit, an processus sit nullus, ingẽs pugna.

Conditiões resolutiuæ sæpe subintelligũtur à lege, sed nõ ĩpediunt acquisitionẽ.

Testamenti annullatio inducitur ipso iure filio præterito, sed sub cõditione resolutiua, cũ cõi.

Legitime suppl.inducitur ipso iure, sed sub cõditione resolutiua, cũ communi. Compensatio ĩducitur ipso iure, sed sub cõditiõe resolutiua, cum cõmu.

dit alia multa similia, & plenè per Iaso. in.l.patre furioso.ff.qui sunt sui, vel ali. iuris, col.pe.& fina. quibus de rebus tyrones mirari solent, quasi videatur contra generalitatem dictarum legum, sed non est: vt enim legatum, licet ipso iure à morte testatoris legatario quęsitū videatur.l.à Titio.ff.de furtis.l.cùm pater §.surdo.ff.de lega.2.tamen legatario nō petente, remanet apud hæredem, vt ex euentu res iudicetur: nam legatario acceptante suum à morte testatoris fuisse videtur, eo vero repudiante, suū nunquam fuisse intelligitur, secundum cōmunem opinionem per text.in.l. si tibi homo.§.cùm seruus, vbi tradūt gl.Bart. Alex.& alij, l.1.§.vtrum autem. vbi optimus tex.ff.si quid in fraudem patro.& vt filio à patre instituto, si immiscuerit sese hæreditati, semper à morte testatoris dominus & hæres fuisse videtur. l. Cornelius.l.iam dubitari.ff.de hęr.inst. §.sui inst.de hær.quali.§.sui inst.de hęr. ab in.l.necessarijs.ff.de acq.hær.& tamē si abstinuerit, nunquam hæres fuisse videtur. l.nam nec emācipatus.ff.de lega. 1.& vt filio præterito, sese patris hęreditati immiscente, semper à morte patris hæres fuisse videtur. At si abstineat, nūquam hæres fuisse videtur.d.l.filio pręterito. Ita quoq; & in reliquis iuris speciebus.s.memoratis, quæ à lege ipso iure inducuntur, ex euentu res iudicatur, vt si is cui lex prospectum, concessumque quid voluit, agnouerit semper suū fuisse, ipso iure videatur, sin autem id à se repulerit, ad eum nunquam id pertinuisse intelligatur, quasi non sub conditione suspensiua (quę impedit acquisitionē .l. si ita.§.illi si volet, de lega.1.ff.) sed sub conditione quadam resolutiua, id commodum delatum videatur, quæ quidem conditio resolutiua non impedit, quin acquisitio contingat ipso iure.

5 *Conditio resolutiua nō impedit acquisitionem cum cōmuni.*

l.2.vbi gl.communiter app.ff. de in diē adiect.l.1.2.&.3.ff.de lege comi. Sic ergo & in specie nostra videbatur, quod quando crimen publicum per procuratorem agi cœptum esset, valeret quidē parte non opponente processus, licet si initio pars, vel iudex opponeret, nō valeret, neque inchoaretur, & ita vt is processus valeat, quandiu oppositum non fuit, tenent gl.in.c.1.de iudi.lib.6. argu. tex.in.c.exceptionem de excep. iuncto c.pia de iudi.lib.6.tenent Roman.cons. 215.duo sunt quę principaliter sequitur & firmat esse cōmunem opi. Gometius in.c.1.de iudi.lib.6.nu.75.versi.quia prima pars huius glosę. Oldraldus cōs.130. omnia prolixitate, col.3. Belamera dec. 717.si clericus. Iaso. in.l. patre furioso, col.3.ff. qui sunt sui, vel alieni, vbi allegat gl.d.c.1.de iudi.lib.6.sequitur & dicit esse cōmunem opinionem Decius de reg.iu.in.l.in ambiguis.§. non est nouum.nu.11.versi.& idem in procuratore tenet & firmat esse communem opi. Bal.C.de procurat.in.l.ita demum.col. 2.nu.5. tenet gl. cum qua transeūt doct. ibi in.l.quanuis.C.de adulterijs, in verb. præsentiam, Felinus in. c. meminimus. col.pe.de accusati. Areti.& Ias. col. f.in. l.licet.C.de procu.& alij plures quos refert Francus in.c.1.de iudi.lib.6.

Contrariam partem, vt si crimen publicum ex parte rei ageretur per procuratorem, non valeret processus, etiamsi nec pars, nec iudex opponeret, tenent Abb.col.pe.& Anania in. c. veniens de accus. Felinus in.c.sciscitatus.col.3.vers. probant ista generaliter de rescrip. Alexan.qui hanc dicit veriorem op.in.l.ita demum.C.de procur.col.1.Aret.in.l.cū ea.C.de transa.sequitur & firmat esse receptiorem op.Gometius in.d.c.1.de iudi.lib.6.nu.80.vbi nu.88.ait hanc op.esse legatiorem, firmiorem, veriorem, & hæc posterior pars reuera magis ex mēte iuris esse videtur: nam quod accusatus de huiusmodi crimine nequeat per procuratorem se defendere, ideò receptū est, quia vt in prouerbio est, si quicquam rectè curatum velis, id ipse tibi vt mandes oportet: quasi reliqui non videantur satis idonei ad rem tam grādis præiudicij, in qua agitur de vita, de honore, deq; omnibus fortunis accusati. Id quod plerūq; vertitur, in quibus casibus procurator non admittitur, argu. l.2.ff.de publi.iudi.§. 1. inst. quod. iuncta gl.mag.in.l.seruum quoque. §. publice.

ff. de procura. nam cùm ex illa gl. communiter (vt illico dicemus) approbata reus de crimine accusatus possit se per procuratorem defendere, in quibus casib. de tali crimine est accusatus, in quo veniebat pœna relegationis, vel. j. imponenda, & tunc demum per procuratorem se defendere nequeat, cùm grauior pœna imponenda veniebat, puta mortis, aut libertatis, aut deportationis & similia. Et cùm nullus sit dominus membrorum suorum, aut sui honoris, arg. l. liber homo. ff. ad legem aquiliam. l. 1. &. 2. ff. de homine libero exhibẽdo, euenit, vt licet res nostras prodigere liceat nobis. l. sed etsi lege. §. consuluit. ff. de pet. hær. ibi dũ re sua se abuti putant l. 1. §. & magis, verbo prodegit, &. §. q̃ si in lite. ff. si quid in frau. patroni tamẽ vi
6 tam suam, aut membra perdere nemini liberũ esse videatur, vt. d. l. liber homo, cum simi. & consequenter vt capitis sui defensionem alteri quàm sibi ipsi committere ac fidere non liceat, ne quasi vitæ suæ prodigus videatur, quæ ratio etiam iudice, aut accusatore nihil opponente, integra permanet, nullaq; ex parte debilitata. Quid enim si per incuriã, aut ignauiam procuratoris, cùm accusatus de crimine essem, aut falsę probationes accusatoris non fuerũt repulsę, aut necessariæ, ac verę probatiões meę fuerunt omissæ, certe vitam eludi accusati inhumanum esset, & hanc rationẽ ponit Bar. in. l. non solum. §. f. ff. de procurato. idem Bar. in. l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iudi. Bened. de punbli. in. d. §. ad crimẽ. nu. 14. Quinimò est tex. aptus in. d. c. veniens de accusat. ibi nec procuratores eius possemus in causa recipere criminali, vbi ipsi etiam iudici denegat facultatem hac in re dispensandi, aut dissimulandi, præsertim quia verbum non potest, denegat potentiam, inducitque omnimodam impotentiam, & actus cõtrafacti omnimodam nullitatem, vt ex
7 communi opinione resoluit Andr. Tir post leges connub. gl. 4. in pr. Bar. Bald. & alij communiter in. l. gallus, in pr. super verbo posse. ff. de lib. & post. vbi Ias. nu. 15. Panor. & Felin. in. c. quãto de præsumpt. per. l. non dubiũ. C. de legibus. Præterea tale iudicium frustra fieri ait tex. in. d. §. ad crimen, quod verbum denotat nullitatem ipso iure cõtingentẽ, vt latè probat Gometius, vbi. s. per. l. verbis ciuilibus, vbi Ias. in. 2. not. ff. de vulgari. Felin. in. c. Rodulphus, col. 21. de rescriptis. Ad idem text. in. l. f. C. de iniuri. præsertim in verbo nullus, vbi nominatim vetitum est in tali causa procuratorem admitti. Nec dubium est, quin dispositio prohibitiua inducat formam, & omnimodam actus contrafacti nullitatem, vt tradunt communiter doct. per tex. ibi in. l. 1. ff. de lib. & post. & communiter doct. in. l. non dubium, per tex. ibi. C. de legibus, & ex communi opinione resoluimus, lib. 1. de succ. creation. §. 4. nu. 1. cum pluri. seq. Tenendo istã partẽ tunc ad fundamenta in contrarium adducta, dum dicebatur multa facta tenere, quæ fieri prohibentur, resp. id procedere solum in casibus à iure expressis, in quibus lex vltra processit, sic declarando, vt probatur in. l. 1. ff. de nouati. & in. l. 1. ff. de lib. & posth. & fusius, ac non ineleganter disseruimus in. d. §. 4. in pr. & ferè per totum. Et dum obijciebatur quòd inductum, & concessum à lege in fauorem alicuius, etiamsi dicatur ipso iure, tamen intelligitur illo demum petente, & veluti sub hac conditione resolutiua, nisi ille eo iure vti noluerit. d. l. filio præterito cum similibus. s. allegatis:
8 sed resp. illud procedere in quibus casibus nobis liberum est tale beneficium à nobis repellere, prout regulariter est, vt in. l. inuito. ff. de reg. iur. nõ sic in quibus casibus id beneficiũ repudiare non possumus, quos enumerat Decius ibi, & quale est in specie nostra, argu. d. l. liber homo. ff. ad leg. aquili. l. 1. &. 2. ff. de homi. lib. exhi. l. alia. §. eleganter, vbi per Alex. & alios in simili. ff. sol. matrimon. l. Seyus & Augerius, vbi per Bar. Alex. & alios. ff. ad legem falci. & diximus in simili. lib. 3. de succ. creat. §. 30. nu. 295. & §. 22. nu. 78. & Decius in. d. l. in ambiguis. §. non est nouum. ff. de reg. iuris, agnoscit hinc pendere veritas, veraque huius rei cognitio.

Membrorũ suorum nullus est dominus.

Verbum nõ posse, inducit nullitatẽ ipso iure.

Beneficium abijcere interdum non possumus.

9 Pro

Processus factus cũ persona inhabili, vel vetita est nullus ipso iure.

9 Pro nobis facit, quia processus factus cum ea persona quæ inhabilis est, per legem, vel statutum intelligitur ipso iure nullus, vt tradit & firmat esse communem opinionem Petrus Rauena, in alpha. aureo verb. lex, estque cõmu. op. secundum Ioa. Bap. in suo ęrario cõmuni
10 verb. processus. Vnde si processus fieret cum procuratore, qui minor esset. 25. annis, esset ipso iure nullus, etiã parte non opponente, vt tenet & firmat esse cõm. opi. Philippus Francus in. c. qui generaliter. §. licet de procu. lib. 6. & Io. Bap. vbi. s̃. Sic ergo & in specie nostra is processus super eo crimine, in quo procurator nequit admitti factus nullius momẽti erit, etiam parte non opponente. Pro nobis facit, quod eleganter tradit Iaso. in. l. qui per salutem. ff. de iur. dum quærit, an testes nulliter recepti, iterum possint produci, & an post publicatas nulliter tamen attestationes, possent testes produci super ijsdem articulis, vel directo contrarijs.

Processus factus cũ minore. 25. annis est nullus ipso iure.

1 *Status mutatione quando videatur reuocatum mãdatum tam adiecti quam veri procuratoris, ingens quæstio.*
2 *Mandatum ad sol. recipiendam reuocatum videtur, status mutatione mandatarij.*
3 *Status mutatio adiecti ad sol. etiam in deterius: facto tamen creditoris contingens non consideratur.*
4 *Status mutatio quoad solutionem reci. nocet si mutetur in deterius, contra communem.*
5 *Mandatum reuocatum videtur per manumissionem cum Fulg. Paul. contra Alexan.*
6 *Status mutatione an mandatum reuocatum videatur, cum mihi mulam, aut Titio bouem dari stipulor, noua declaratio.*
7 *Stipulatio illa mihi, aut Titio vsum fructũ dari, qualis sit contra cõm. plures conclu.*
8 *Status in melius, an in deterius mutetur, refert contra Iason. cum communi.*
9 *Status mutatio in melius adiecto non adimit facul. sol. reci. contra Decium.*
10 *Procurator per malos mores superueni. videtur reuocatus cum communi.*
11 *Intell. §. plane insti. de inutili. stipu. cum simil.*
12 *Mandati act. datur contra adiectum, qui sol. recipit contra communem.*
13 *Intell. l. cùm quis. ff. de solut.*
14 *Mandatum valet etiam, si tempore quo interponitur nihil intersit mandantis, contra communem.*

Status mutatione quã do videatur reuocatum mandatum tam adiecti quam veri procuratoris, inges. q.

1 FAcultas recipiendæ solutionis, an per mutationem status eam solutionem recipere debentis intercidat quæritur, mouet quæstionem, quod si dedi tibi mandatum ad pecunias recipiẽdas, vel exigendas, simul ac statum mutasti, ea facultas adempta,
2 idque mandatum reuocatum videtur. l. eius qui in prouincia. ff. si cert. pet. §. rectè quoque, ad fi. inst. mand. quod procedit siue in melius, siue in deterius status mutatio contigerit, & siue ex facto alterius, siue etiam ex facto ipsius mandãtis, vt dictis iuribus, cuius rei ratio illa esse potest, quod mandati natura respicit meram vtilitatem mandantis. l. 1. ff. mand. & in pr. inst. de his per quos agere possu. ideoque gratuitum esse debet. d. l. 1. & §. f. instit. eod. Porro par est quemque posse suis vtilitatibus renuntiare. l. pe. C. de pact. l. siquis in conscrib. C. de episcopis & cleri. l. quoties ab omnibus. C. de fideico. l. Titio centum, in pr. ff. de cond. & dem. Ergo consequens est, vt & indubitanter possimus tale mãdatum, quod meram nostram vtilitatẽ continet, reuocare, & facilè id nos reuocare voluisse videamur, quando mandatarius ille conditionem suam. i. statũ suum mutauit. In tali enim mãdato, quasi hæc tacita conditio inesse videtur, si mandatarius in eadẽ conditione & statu permanserit. l. cùm quis. in fi. prin. ff. de solut. facultas enim & mandatum recipiendæ solutionis, res magni ponderis, ac præiudicij esse videtur, & ideo hac in re speciale mandatum exigitur, nec sufficit generale. l. vero procuratori. l. hoc iure. ff. de soluti. & ideo facile præsumitur pœnitentia, ac diffidentia, sicque quælibet status mutatio sufficit, vt tacite id mandatum reuocatum videatur. d. l. eius qui. d. §. rectè.

Mãdatum ad sol. recipiendam reuocatum videtur, status mutatione mandatarij.

Per contrarium tamen videtur, vt per mutationem status, ea facultas recipiendæ solutionis non intercidat, vt nominatim voluit text. in. l. Stichum, aut Pamphilum. §. vsum fructum. ff. de sol. & in. l. eum qui. §. qui sibi. ff. de verb. obli. agti. Timore huius contrarij, variæ solutio-

lutiones hanc ad rem asignantur, per gl.& doct.vtrobique,sed in mero mandato regula perpetua est, quam.s.signauimus per.d.§.rectè.d.l.eius,qui &.ff.de fur.l.si is qui ré.2.§.Iuli.l.si quis seruo.ff. de solutionibus. Sed quando non erat simplex mandatum,sed facultas recipiẽdæ solutionis,puta quia mihi,aut Titio dari stipulatus fueram, isque Titius solutioni adiectus, statum mutauit, capiteque minutus fuit,dubium est,an ea facultas recipiendę solutionis intercidat, & quidem aut loquimur ex necesitate aut ex voluntate. Ex necesitate enim non intercidit,potuerunt enim contrahentes conuenire, vt nulla status mutatio adimeret facultatem recipiendę solutionis,vt.d.§. vsum fructum: nec mutat,quòd adiectus ille si denuo factus esset seruus,iam quasi alius homo, non idẽ qui antea erat, videretur.ff.de adim. lega.l.si seruus legatus.§.f.nam respondeo,quòd & similiter,si mihi,aut pupillo,vel furioso dari stipulatus essem, posset fieri solutio in alia persona quã mea, vel etiam illius adiecti puta in persona tutoris,vel curatoris illius pupilli,vel furiosi:nam etsi mihi,aut seruo dari stipulatus essem,etiã domino illius serui dari liceret,ut isthæc omnia exempla traduntur in.d.§.vsum fructum.& ita sentit gl.ibi verbo,non interdicit, dum ait hîc actum fuit nominatim. Secundo vero casu,cùm quæritur an ex contrahentium voluntate mutari ea facultas possit post status mutationem, & si de eorum voluntate expressa constet, non est dubium.l.cùm quis.in prin.ff.de soluti. iuncta.l.contractus.ff.de reg.iur.c.contractus,eod.tit.lib.6.sed an in dubio actum fuisse videatur, vt mutetur ea soluendi facultas per status mutationem, illius qui ad solutionem adiectus fuit,& quidem videtur,si sit maxima capitis diminutio,vt.d.l.cùm quis.in pri.iuncto. §.maxima insti.de capitis dimi. Idem si sit media capitis diminutio,vt.d.l.cùm quis.in pr.iuncto.§.minor inst.d. capitis dimi.Quod si minima tantum capitis diminutio acciderit,quia homo qui sui iuris erat,in arrogationem se dedit, vel filius f. sui iuris per emãcipationem factus fuit iuxta.§.minima insti.de cap. dimi.tunc si de homine sui iuris, alieni iuris factus fuit, recipiendæ solutionis facultas intercidisse videtur.d.l.cũ quis in pr.Quod si de homine alieni iuris, sui iuris per emancipationem factus fuit, adhuc solutionem potest recipere. d.§. vsum fructum:ratio differentiæ,quia illo casu in deterius, isto autẽ casu in melius statum mutasse videtur, arg.l. cùm oportet.§.cùm autem. C. de bonis quæ liberis,vbi filius f.cùm emãcipatur,summo beneficio affectus videtur.facit.l.filius f.§.secundum vulgarem.ff. de legat. 1.l.Diuus.ff.si à par.quis fuerit manumissus.l.in suis.ff.de lib.& post.Quod si dixeris.d.§.vsum fructum nimis restringi quia cùm loquatur de capitis diminutione,eum restringimus, vt non habeat locum in maxima,nec in media, sed tãtum in minima: quinimò non semper etiam in minima, vt.s.diximus:resp.aliter conciliari eum.§.cum.d. l.cum quis. minimè posse, & præterea eam restrictionem necessariam esse: nam text.ait eam stipulationem valere mihi,aut Titio dari, cum capite diminutus fuerit, quæ quidem conceptio in maxima,vel media capitis diminutione nõ valeret, quia casum,aduersamque fortunã, &c. l.inter stipulantem.§.sacram.ff.de verb. oblig.idem iuris. insti. de inuti. stipula. Ergo is text.de minima tantum capitis diminutione intelligendus est certè,& qua ratione quoad maximã & mediã restringitur,eadem ratione & quoad minimã restringi potuit,vt intelligatur, cũ ille in melius potius quam in deterius capite diminutus fuit. Nec ad rem pertinuit, quòd arrogatio vtilis videatur arrogato,cùm fiat cum causę cognitione.ff.de adop.l.nec ei:nam illi compendio pecuniario, de quo ibi præpõderat libertas amissa,vt in.ll.s. allegatis, iuncta lege Iulianus.ff.si quis omissa cau.testamenti.ergo adiecto,qui capitis diminutionem passus est,solui non potest,intellige in maxima capitis diminutione. Idem in media,idem in minima, quando in deterius,quod vltimum limita,nisi fa-

Status mutatio adiecti ad sol. etiam in deterius, facto tamen creditoris non consideratur.

3

si facto creditoris id accideret: nam si mihi, aut Titio dari stipulor: deinde Titius ille à me fuit arrogatus, licet p hoc etiam in deterius statum mutasse videatur, adhuc ei rectè soluetur, quia in alternatiuis debitoris est electio.l.plerunque.ff.de iure dotium.c.in alternatiuis, de regu.iuris,lib.6.quod ius debitori auferri ex facto creditoris iniurium esset, & contra.l.id quod nostrum.ff. de reg. iuris.l.iure ciuili.ff.de reg.iur. facit. l.in iure ciuili.ff.de cond.& dem. & ita etiã potest intelligi.l. cùm qui. §. qui sibi. ff. de verb.oblig.vbi adiectus mutauit statum,& tamẽ adhuc ei solui potest, cum quia in melius mutauit,tum quia ex facto creditoris ea mutatio contigit,quæ debitori ius suum eligendi auferre iniquum esset.

Status mutatio quoad sol. reci. nocet si mutetur in deterius,contra cõmunem.

4 Ex superioribus infertur verum non esse quod ait gl.verb.vel emancipato in d.§.qui sibi. quam sequuntur Bal. & Alex.nu.2.ibi Bar.in.l.siquis seruo.ff.de soluti.Aiunt enim quòd adiectus qui statum mutauit,siue in melius,siue in deterius, nõ potest solutionem recipere per d.§.rectè.& p.d.l.eius qui.ff. si cer. pet. l.si is qui rem.2.§.Iulianus.ff. de furtis.d. l.siquis seruo.& ad.d. §. qui sibi: respon. quòd loquitur in filio adiecto, in quo est speciale propter cõiunctionem personarum:sed id sane suspectum est,cùm specialitatis rationem ipse nullam assignet, nec reuera vlla sit quæ sufficiens videatur,&.d.§.rectè, cum similibus.s. allegatis, procedunt in simplici mandato,quod pendet ex mera vtilitate mandantis,ac voluntate,vt.s.diximus, vnde tale mandatum ipse mandans, & indubitanter potest,& facillimè videtur reuocasse ex quacunque vel leuissima causa,hic autem reuocandi tacitè interuenisse videtur causa, & non leuis, cùm mandatarius capite diminutus fuit. Et noster intellectus ad.d.§.rectè. d.l. eius qui.d.l.siquis seruo.d.§. Iulianus. si non fallimur verissimus est, & à nullo eorũ in cuius scripta inciderimus, præuisus.

Mãdatum reuocatum videtur per manumissionem cum Fulg. Pau. cõtra Alexan.

5 Vnde Fulgosius & Paulus Castrensis in.d.l. eius qui rectissimè aiunt mandatum per manumissionis interuẽtum reuocatum videri, vt probatur in quatuor iuribus proximè allegatis, licet cõtrarium,& malè teneat Alex.in.d.§.qui sibi.col.1.in pri. Denique si mihi vnum, aut Titio adiecto aliud diuersum stipularer, etiamsi status adiecti in deterius

6 mutatus esset,facultas recipiendę solutionis non intercidit. Ista est communis opi. quã tenẽt Bar. & Ang.in.d.§.vsum fructũ.pe.d.l.cum quis,in pr.ff.de verb. oblig.Ale.in.d.§.qui sibi,nu.3. & ibi Ias. nu.14.idem vult Imo.in.d.§. vsum fructũ.Roma.in.l.rogasti.§.si tibi.ff.si cert. pet.Alex.ad Bar.in.d.l.cum quis, in pri. Alex.& Ias.2.not.in.d.l.rogasti.§.f.& alij quos allegat addit. ad Iaso.in.d.§.qui sibi.nu.14.ver.limita singulariter, in litera.a.Hæc cõm.op.suspecta est: nam si mihi fundum, aut Titio domum stipulor,non video vt valere possit talis stipulatio: nam in alternatiuis debitoris est electio.c.in alternatiuis, de reg. iur. lib.6.l.plerunque.ff.de iure doti. Vnde si petatur fundus, dicet promissor se ad fundũ pręcisè non teneri,si petatur domus,dicet quòd stipulator alteri, & sic Titio non potuit stipulari. l. stipulatio ista.§.alteri.&.§.si stipuler.ff. de verb.oblig.l.certi cõditio.§.quoniam.ff.si cer. pet.§.siquis alium,&.§.alteri inst.de inuti.stipul.sed certè defendi potest,vt stipulatio valeat, vt siue promissor eligat fundum dare,rectè eum mihi dari stipulatus sim in persona mea,siue eligat dare domum,sed dicat illum non potuisse alteri stipulari,replicabitur quòd hac in re ille tertius non ad obligationẽ (quod non licet) sed ad solutionem tantũ adiectus fuit, quod permissum est vt.d.l. cum quis.d.§.vsum fructum,cum similibus.s.allegatis,sed quia inter dictas species,puta inter fundum & domum, & similia, plerunque esse solet diuersitas valoris,seu ęstimationis,iniurium esset, si promissor per mutationem status adiecti cogeretur fundum præcisè dare stipulatori adempta sibi facultate eligendi,vtrum malit fundum,an domũ præstare: sed cùm is promissor possit salua sibi electione præstare ipsi stipulatori, vel domum, vel fundum, vtrũ ipse maluerit,

Status mutatione an mãdatũ reuocatũ videatur, cũ mihi mulã, aut Titio bouẽ dari stipulor, noua declaratio.

luerit, non video quare non, & in hac
specie per mutationẽ status adiecti in
deterius, videatur ei adempta facultas
solutionis recipiẽdę, & sanè si recte in-
spexeris, vtrobique par ratio est, & sen
sus vtriusque contrahentis, iuxta legis
interpretationem esse videtur, vt si ad-
iectus in eodem statu permanserit, libe
rum sit promissori alterutri præstare,
sin autem adiectus in peius mutauit sta
tũ, tunc promissor præcisè cogatur sol-
uere stipulatori. Nec ad rem pertinere,
quod sibi per hoc ius eligẽdi auferatur,
quia eius parum interesse videtur, vtri
eorum soluat, cùm omnino idem solue
re necesse habeat. Neque ad rem perti-
7 nuit, quòd Bart. in d. §. vsum fructum,
quem reliqui. s. citati communiter se-
quuntur, velit. Quod si vsum fructũ mi
hi, aut Titio stipulor, talis stipulatio pe
rinde habeatur ac si vnã rem mihi, aut
aliam Titio stipulatus esset, quia diuer
sus, ac diuersæ durationis est vsus fru-
ctus meus, quàm vsusfructus adiecti, nõ
aliter atq; diuersus est cursus vitę meę,
quàm vitæ illius, arg. l. stipulatio ista. §.
si quis vti frui. ff. de verb. oblig. nam etsi
omnes qui communem illam limitatio
nẽ sequuntur, hoc quoque Bartoli fun-
damẽtum communiter, taciti tamẽ, ad
mittant. At vtrumque ex æquo suspe-
ctum puto, tam ratio fundamentalis,
quàm d. limitatio exinde profecta: nam
in. d. §. si quis vti frui, dicitur quòd vti
frui mihi, hæredique meo stipulabar,
quia hæredibus nostris stipulari possu-
mus, licet extraneis non possimus, quo
casu cũ sint duo vsus fructus, alter meus
alter hæredis mei, diuersi indubitanter
erunt. Non sic in specie nostra: nam si
mihi, aut Titio vsum fructum stipulor,
nõ sunt diuersæ res, aut diuersi fructus
sed tantũ vnus: nec enim valet in vtrius
que persona, sed in alterius tantum. i. sti
pulantis, non etiam adiecti, nec durabit
per vitam adiecti, sed tantum per tem-
pus vitæ stipulantis: nam si verum est il
lum tertium adiectũ videri ad solutio-
nem tãtum, non etiam ad obligationẽ,
necesse est vt vsus fructus duret per to-
tam vitam stipulatoris, non autem per

Stipulatio illa mihi aut Titio vsum fructum dari, qualis sit contra communem plures con.

vitam adiecti, aliter enim ad obligatio-
nẽ adiectus videretur contra. d. §. vsum
fructum. Tenendũ est ergo contra Bar.
& sequaces, ibi pr. Quod si stipulor vsũ
fructum mihi aut Titio, non sunt duo
vsus fructus, vnus in persona mea, & al
ter in persona adiecti, sed vnus tantum
isque in persona mea, nõ etiam adiecti.
Secũdo, quòd is fructus durabit per to
tam vitam meam, non etiam per adie-
cti vitam. Tertio, quòd quandiu adie-
ctus vixerit, & in eodem statu perseue-
rauit, videbitur habere mandatũ sol. re
cipiendæ. Quarto, quòd idem erit si sta
tum mutauit in melius. Quinto, quòd
si in deterius mutauit statum, is fructus
stipulatori, non etiam adiecto præstabi
tur. Sexto, quòd ea stipulatio nõ est par
huic stipulationi, mihi fundum, aut Ti-
tio domum stipulor. Septimo, quòd in
hac stipulatione mihi fundum, aut Ti-
tio domum stipulor, si Titius in dete-
rius statum mutauit, & nolit promissor
mihi præstare fundum, non liberabitur
à pręstatione domus, eo prętextu, quòd
adiectus statũ mutauit in deterius, sed
quasi reuocatum videatur mandatum
recipiendi solutionem, quod à me Ti-
tius ille habebat, mihi deinceps præsta-
re debebit.

8 Ex superioribus etiam apparet verã
esse differentiam. s. notatam, vt si status
in melius mutatus fuit, non videatur re
uocatum tacitum mandatum adiecti, se
cus si in deterius, quam differ. commu-
niter approbari firmat Ias. nu. 14. in d. §.
qui sibi, & est nõ solum communis, sed
etiam ab omnibus recepta, secundum
Alex. ibi in pr. post Bar. Paul. & alios, ibi
Romanus, Alex. Ias. 2. notab. Decius nu.
5. in l. rogasti. §. f. ff. si cert. pet. licet con-
trarium velit Ias. in. d. nu. 14. & Ale. tam
in. d. §. f. quàm in. d. §. qui sibi, sed ad hãc
regulam, quod per mutationem status,
mandatum recipiendæ solutionis extin
guatur, tradit quatuor ampliationes, &
totidem limitationes, Ias. in. d. §. f. 2. no-
tab. aliã tradit Dec. ibi nu. 5. post Ale. &
alios: alias tradit Bernardus Diaz đ Lu
co in regula, 452. verb. mandatũ. Neq;
ad rem pertinet, quòd Decius vbi. s. ait
quòd

Status in melius, an in deterius mutetur refert, contra Ias. cum cõmuni.

quòd seruus meus, cui mandaui pecunias exigere, simulac liber factus fuit, quasi in melius statum mutasse videtur respectu sui, non sic respectu meo, quo ad facilitatem exigendi, quia tunc meo respectu, quasi in deterius statum mu-
9 tasse videbitur, vnde sentit quòd si mihi, aut seruo meo dari stipulatus essem, deinde eum seruum manu mitterem, ei libero facto solui non posset, quod verum non est, quia sic ius promissoris ex facto meo fieret deterius, adempta sibi eligendi facultate, quod est contra omnem rationem & ius. l. id quod nostrum ff. de reg. iur. c. alteri per alterum, de regu. iur. lib. 6. præsertim iuncta. l. Arrianus. ff. de act. & oblig. ca. fauorabiliores, de reg. iur. lib. 6. Dic ergo referre vtrum mandatum pendeat ex voluntate vnius vt tunc ex sola voluntate tacita, vel expressa illius reuocetur, tacitè autem id voluisse videtur, cùm ille statum mutauit, siue in melius, siue in deterius. d. §. rectè quoque. d. l. eius qui. d. l. siquis seruo. d. l. si is qui rem. §. Iulianus. An vero id mandatum pendeat ex volũtate duorũ. s. promissoris & stipulatoris, vt tunc id mandatum demum ex mutua vtriusque voluntate reuocatũ videri debeat, non etiam ex voluntate tantum stipulatoris, tacitè autem vterque voluisse id mandatũ reuocare videtur, cùm in deterius, non etiam cùm in melius status mutatus fuit, vt in. l. cùm quis, in prin. ff. de sol. iuncto. d. §. vsum fructum. & d. §. qui sibi. Denique si habẽs mandatum
10 recipiendæ sol. factus est ribaldus (vt ita loquar) prodigus, lusor, tabernarius, pauper, libidinosus, aut domini inimicus, vel arenarius, iuxta. l. in arenam. C. de inof. test. mandatum reuocatum videtur ex cõmuni opi. quam tenet Bart. in. l. rogasti. §. si tibi. & §. f. ff. si cert. pet. vbi. s. in. d. §. f. idem sentiunt Romanus, Alex. & Ias. not. 2. & Decius nu. 5. Bart. in. l. liberto. §. largius, per tex. ibi. ff. de annuis legatis. Bar. in. l. in confirmando, per tex. ibi. ff. de confirm. tutore, Dinus Bar. & Cinus in. l. si cùm, Cornelius, per tex. ibi. ff. de sol. Bar. in. d. §. qui sibi, vbi Alex. nu. 2. Cinus & Bal. in. l. pater hære

Status mutatio in melius adiecto non admittit facul. sol. recipi. cõtra Decium.

Procurator per malos mores superueni. videtur reuocatus cum cõmuni.

di. §. f. ff. de testam. tutela. Quod procedit in mandato, cuius tam datio, quàm reuocatio pendet ex voluntate vnius, sed an procedat, etiamsi pendeat ex voluntate duorum, veluti si mihi, aut Titio dari stipulor, qui ganeo postea factus est libidinosus, lusor, arenarius, &c. & non satis expeditum, quia hoc casu videtur necesse, vt superueniat talis status mutatio, quæ inducat capitis diminutionem, arg. d. l. cùm quis. in pri. d. §. vsum fructum. d. §. qui sibi, cum simi. id quod non euenit in plerisque horum exemplorum, quod not. quia ex mente communis opi. proximè relatæ esse videtur, vt etiam hoc casu idem esset, vi. l. aliud. ff. de sol. & §. planè, instit. de mut. stipulat.

11 Denique ad. §. planè iuncto. §. seq. inst. de mut. stip. quæro de ratione diff. quare si mihi, aut Titio stipulor, Titius ad sol. tantum adiectus videtur. At si mihi & Titio, tunc Titius etiam ad obligationem adiectus videtur: resp. quia si Titius in terminis. §. planè. etiam ad obligationem adiectus videretur, posset promissor dicere stipulatori, dare nolo quia mea est electio, cùm in alternatiuis, &c. adiecto autem dare non debeo, quia sibi obligatio acquiri non potuit, quia alteri per alterum nõ quæritur. d. §. alteri. cum simi. Ne ergo sit in potestate debitoris, vt obligatio nullius momẽti sit, id receptum est. At in. §. seq. licet ex eo quòd Titius etiam ad oblig. adiectus videatur, obligatio pro parte extinguatur, tamen pro alia parte valebit, & facilius admittitur, quod ex parte pereat dispositio, quàm quod pereat ex toto, vt ait Corn. in. l. cùm quæstio. col. pe. in f. C. de leg. probatur in. l. cùm alienã. iuncta. l. 5. §. pe. & f. de leg. 1. ff.

12 In summa ad. d. §. planè in gl. mandati inst. de mut. stip. similis gl. in. l. Iulian. §. 1. ff. de verb. quas vtrobique communiter sequuntur doct. vt per Ias. ibi nu. 10. tamen indistinctè dic quod in terminis illarum ll. cum quibus cõc. l. qui res. §. qui stipulatur. ff. de sol. semper competit actio mandati, vt tenuit Mart. per gl. relatus, quem sequitur Ias. vbi. s. post Areti.

Intell. §. planè inst. de inuti. stip. cũ simi.

Mandati act. datur contra adiectum, qui sol. recepit, contra communem.

Aretin.& Bex.quos allegat. Tenendo hanc partem ad.l.1.in pr.ff.de procu. & l.vero procuratori.in.§.interdum.ff. de sol. in quibus fundatur communis opi. resp.non esse inconueniens, quòd licet ille adiectus non sit verus procurator, tamen contra illum detur actio mand. nam si mihi, aut Titio stipulor, licet Titius sit absens, ei dedisse videor mandatum, & faculta.recipiendi sol.quod quidem mandatum, licet ab initio contractum esse perfectè non videatur, ex eo quod ille non suscepit in se, tamen postquam ex post facto recepit sol.tunc mãdatum in se suscepisse videtur, & mandatum perficitur simil. in mutuo per. l. certi.condi.§.f. cum. l. seq.ff.si cert.pet. Præterea si verum esset, quod vult communis opi. vt mandati non teneatur adiectus ex eo quod non est verus procurator per.d. §. interdũ certè cum ille.§. interdum generaliter dicat eum non esse procuratorem, sequeretur quòd nunquam teneretur mandati, quod est euidéter falsum. Itaque quod ille adiectus mandati teneatur, luculenter probant quatuor iura, nempe.l.Iulianus.§.1.ff.de verb.oblig.l.aliud.ff.de soluti. l. qui res. §. qui stipulatur, eod.tit.§.planè, inst.de mut. stipul. quod & non obscurè probat.l.cùm quis, & l.si cùm Cornelius.ff. de solutionibus.l.Stichum, aut Pamphi
13 lum.§.vsum fructum.eod.tit.l.eum qui. §.qui sibi.ff.de verb.oblig.in quibus habetur, quòd si solutioni adiectus passus est maximam, mediam, vel etiam minimam capitis diminutionem, in deterius tamen semper sibi videtur reuocatum mandatũ recipiendæ solutionis, idque contigisse intelligitur ex tacita voluntate ipsorum contrahentium, vt luculenter expresit iurecõsultus in.d.l.cũ quis, ergo cùm priuatio præsupponat habitum.l.decem.ff.de verb.oblig. sequitur quòd mãdatũ præcessisse videtur, si mãdatum fuit tacitè reuocatum, & consequenter etiam sequitur, quòd mandati teneri potest ille adiectus, siue præsens sit, siue absens tẽpore stipulationis, quãdoquidem tot legibus dicitur eum mãdati obligatum. Neque ad rem pertinere debet, quòd non sit propriè procurator.d.l.vero procuratori. §. interdum, vnde stipulator mandatum recipiendæ solutionis ei reuocare non potest regulariter.d.l.aliud, &.d.§.planè, licet regulariter contra, vt.d.§. rectè inst. manda. nam ille adiectus nõ est procurator verus, antequam recipiat solutionem, quã etiam recipere posset recusare si vellet, cùm nondum tacitè, aut expressè illud mandatum suscepisset, licet recusare nõ posset libere, si semel illud suscepisset.§. mandatum inst.mand. At postquam semel eam solutionem recepit, iam procurator videri cœpit, mandatique tenetur, vt iuribus.s.allegatis. Nam & similiter si quem absentem procuratorem constitui, is nondum est procurator, donec mandatum acceptet, quod patet, quia mandati contractus fit mutuo partium consensu, qui consensus cessat in absente & ignorante, vt in pr.inst.de obliga.ex consensu.l.consensu.in prin.ff. de act.& obliga. At postquam absens ille consensit expresim, vel tacitè mãdatum, suscipiendo tunc demum, & non antea cœpit esse procurator, vt.dd.ll.& l.1.&.2.ff.de procur. sic & in proposito mandatum recipiendæ solutionis, vt pote absenti datum efficit, vt absens ille interea, nec procurator sit, nec mãdati teneatur. At postquam illud acceptauit, solutionem recipiendo, & procurator fit, & mandati tenetur, sicq; opinio Ias. Aretin.& Bexutij in. d.l.Iulianus.§.1.ff. de verb.oblig. verissima est contra cõmunem opi.quam tenet gl.& communiter doct.ibi in.d.§.planè, inst.de mut. stip.Bar.in.d.l.Iulianus.§.1. nu.4. & ibi Alberi.col.2.ad fi.& Ioannes de Imola, & alij præter supra exceptos, & communem opinionem videtur tenere glo. cum qua transeunt doctor. ibi in. d.§. interdum, & glos. cum qua transeunt doct.ibi in.d.l.aliud. & gl.cum qua transeunt doct.ibi in.d.l.Iulianus.§.1.dum istæ glosæ negãt inter absentes posse cõtrahi contractus mandati, nisi per interuentum nuncij, vel epistolæ.

14 Præterea ad gl.in verb. negotia.in.l. 2.ff.mand.& gl.in.l.si remunerandi. §.si tibi

Intell.l.cũ quis.ff.de soluti.

Mãdatum valet, etiãsi tẽpore quo interponitur, nihil intersit mandantis contra commun.

tibi eod. quæ communiter app. vt per
Ias. nu. 21. in. l. stipulatio ista. §. alteri. ff.
de verb. oblig. in illa quęstio. an stip. al-
teri facta conualescat si cœpit ĩteresse
ex post facto stipulatoris, concludunt
enim quod mandatum non valet si tē-
pore mandati non interfuit mandãtis.
Primo per. l. si procuratorem. §. manda
ti, &. §. mandaui. ff. mand. Secundo per
l. stip. ista. §. alteri cum simi. de ver. obli.
Tertio per. l. quęcunq; gerimus de act.
& obli. l. quo tutela de regul. iur. ff. sed
tñ aiunt quod si ex post facto interesse
cœpit, tũc incipit cõualescere, vt. l. si re
munerãdi. d. §. sit ibi. Quę duæ quęstio
nes procedunt ẽt in stipulatione secũ-
dum Bar. nu. 10. vbi Ias. nu. 21. in. d. §. al-
teri, tñ dic mandatum abinitio valere,
licet nõ ĩtersit mandatoris tẽpore mã-
dati, vt probatur, in. l. 2. ff. mand. in sex
locis, & in pr. &. §. 1. insti. eod. similiter
in sex locis. Secundo dic ꝙ ex tali man
dato agi non potest, interim dum non
interest mandatoris, vt. l. si procurato-
rẽ. §. mãdati. ff. eo. quod & probatur ra
tione, quia in obligationibus facti præ
statur interesse, sed ista est obligatio fa
cti: nã si mãdo, vt alia negotia geras vel
vt pecuniam Titio credas fundumue
emas, obligatio facti est, ergo si manda
toris nil interest nil petere potest. Ter
tio dic ꝙ postq̃ interesse cœperit põt
agere. l. si remunerandi. §. si tibi. ff. man.
ratio quia ꝙ abinitio valuit, sed ꝯquie
uit propter deficiens interesse id effe-
ctum consequitur, cũ primũ interesse
cœperit, quę ratio cessat ĩ stipu. quę cũ
secundum nostrã sentẽtiam nõ valeat
vllatenuus quo ad effectus ciuiles, si nõ
cõtineat vtilitatẽ stipulatoris, sequitur
ꝙ ex post facto nequeat cõualescere,
quia ista cõualescẽtia effect9 ciuilis est
vt. l. cętera. §. 1. ff. de le. 1. l. 1. d reg. cat. ff.
hoc. Quarto cõtra cõem. Bar. nu. 10. &
Ias. nu. 21. in. d. §. alteri. Quod cõfirma-
tur, nam si stipulatio in alterius vtilita-
tẽ facta regularetur secũdũ regulas mã
dati, certe non video quare. ll. in stipul.
posuerũt regulã negatiuã ꝙ alteri sti-
pulari nõ posset, & ĩ mãdato regulã af
firmatiuã ꝙ ĩ vtilitatẽ alterius mãdatũ
ĩterponi posset, vt. dd. ll. ad. §. mãdati re
ipõ. ꝙ ibi nõ dicit mãdatũ abinitio nõ
valuisse, quinimo posito, ꝑ ꝯstãti ꝙ va
luerit, ait mãdati nõ posse agi quousq;
incipiat interesse. Ad. l. quæcũq; resp.
dupliciter: vel ꝙ loquit qñ verba tã ob
ligatiua q̃ executiua collata fuerũt ĩ al
terũ, vt patet ibi in verbo initiũ obliga
tionis, vel ꝙ ibi nõ negat valere sed ait
nõ valere quo ad hoc, vt ille Titi9 suo
noĩe agere possit: quia ꝑ liberã perso-
nã nobis acqri nõ põt. ad. §. alteri resp.
ꝙ loquitur in stipulatione quibus hæc
forma data est, vt nõ valeãt nisi ꝑ ĩter-
esse stipulatoris, nã loquitur ĩ mãdato
ꝙ est cõtractus bonę fidei, q inuẽtus vi
detur, vt cõi vtilitati, et sic ẽt alteri sub
ueniat, arg. l. ius aũt ciuile. ff. de iusti. &
iu. vñ. l. 1. ff. mã. ait mãdatũ totũ pẽdere
ex offõ, beneuolẽtia, & amicitia. ad idẽ
l. si pigno. ff. de fur. ibi beneficij debito-
rẽ sibi acquirere, ergo licet ĩ stipulatio
ne interesse cõsiderabile non sit alteri
prodesse, tamen in reliquis contracti-
bus interesse considerabile reputatur.

1 *Procurator datus ad agendum tantum, an dominũ possit defendere ĩ causa recõuentionis? ingẽs pugna.*
2 *Accrescẽdi ius impedit ꝑ dictionẽ taxatiuã cũ cõi.*
3 *Procurator an factus videatur, qui me sciẽte & patiente litem nomine meo agebat? ingens pugna.*
4 *Mandatum stricte interpretandum.*
5 *Procurator si sciente & patiente domino excessit fines mandati, augetur mandatum, cum communi.*
6 *Coniunctus si sciente & patiente coniuncto, egerit mandatum, tacitè inducitur cum communi: sicque cautio de rato necessaria non est, nec etiam domini ratihabitio, cum communi, sed nos in his tribus tenemus contra communem.*
7 *Amicus pro amico sine mandato agere nequit, cum communi, lic. ita quando amicus id ignorabat, secus si sciret, secundum quosd. nos contra.*
8 *Coniunctus facta coniuncti scire præsumitur.*
9 *Filius non dicitur procurator patris.*
10 *Procurator in rem suam est impropriè procurator.*
11 *Procurator in rem suam non continetur in statuto de procuratore mentionem faciente.*
12 *Coniunctio personarum nihil operatur in requirentibus speciale mandatum.*
13 *Sententia inter alios, alijs non nocet.*
14 *Sententia non nocet non litiganti, nec prodest.*
15 *Sententia nocet non litiganti in multis casibus.*
16 *Sñia nõ prodest nõ litiganti, fallit in multis casibus.*
17 *Res ĩter alios acta, alijs ꝑdest ĩ. 14. casibus hic relatis.*
18 *Res inter alios acta, facit quale quale damnum, vel commodum.*

Procurator datus adagendū tantum, an dominū poßit defendere in causa recōuētionis? ingens pugna.

1 Dedi tibi mādatū ad agēdū tātū
quæriť an illa taxatiua tm̄, īpe-
diat, quominus me posſis defē
dere ī cā recōuētionis, & ſunt q̄ velint
impedire, quo minus in cā ēt recōuen
tionis defendere posſis quaſi ceſſante
mādato, ita tenet Bar. in. l. ſeruū quoq;
§. ait prętor, nu. 3. ff. de ꝓcu. ſequitur &
firmat eſſe communem opi. Alex. in. l.
1. col. 1. ad fi. ff. ſi qs ius dicē. nō obtēper.
Contrariā partē tenēt, Bar. in. l. mutus,
& ſurdus. §. pœna. ff. de ꝓcurat. qui ſibi
ipſi pugnat, Romanus, ī. d. l. 1. col. 2. ī pr.
verſ. ex hoc pone. ff. ſi qs ius dicē. & ibi
Iaſ. col. 4. nu. 11. ver. 5. fallit idem Iaſ. ī. l.
actionē. C. de procu. col. 1. verſ. ſed hic
offertur pulchra quæſtio. Fulgo: in. d. l.
ſeruū quoque. §. ait prętor. Panor. in. c.
accedens de procura. & Antonius ꝓut
refert Iaſo. in. d. l. actionem, vbi etiā ait
ſe non videre vbi ſint illi Docto. quos
Alexan. vbi ſupra firmauit communi-
ter tenuiſſe cum Bar. in. d. §. ait prætor,
quaſi ſentiat cōtrariā opi. eſſe receptio
rem, prout & mihi receptior videtur.
Quid dicendū, & ſane prior pars vt ꝑ
illā dictionē taxatiuā videatur adēpta
facultas defendēdi longe verior videť,
nā cū regulariter mādatū datū ad agē-
dū in aliqua cauſa includat etiā faculta
tē defendedi in eadē cauſa vel in cauſa
reconuentionis. l. ad legatū, & . l. ad rē.
ff. de ꝓcu. l. ſed & hæ in pr. & . §. 1. & §. fi.
eo. ti. l. mutus. §. pœna. eo. l. 2. ff. de iuriſ.
om. iud. certe illa dictio taxatiua, tātū,
ad nihil aliud adiecta videri pōt, quā ad
adimēdā illā defendendi facultatē ali-
ter. n. ea vox operaretur nihil contra. l.
ſi q̄n in pri. cū gl. C. de inof. teſt. l. ſi q̄n
ff. de leg. 1. l. quoties in ſtipulationibus.
ff. de ver. oblig. Deinde eſt tex. in. l. mu
tus. §. pœna, ſupra allega. vbi ita iurecō
ſultus ait pœna ꝓcuratoris non defen-
dentis eſt, vt denegetur ei actio, ergo li
berum eſt procuratori dominū ī cauſa
reconuentionis nō defendere, hoc eſt
pręciſe defendere nō compellitur ſed
cauſatiuē tantum, quia ab agēdo repel
litur ſi defendere recuſet, ergo ſimili-
ter & tale mandatum ad agendum tan
tum datū valebit, licet prout verba ſo-
nant defenſio denegata videatur: quia
etſi poſſit iudex parte petente vel for-
te etiam ex officio talem procuratorē
ideo repellere, quod ad agendum tan-
tum non etiam ad defendendū manda
tū habeat: tamen ſi nō repulerit mādа-
tum valebit, & iudiciū in agendo tene
2 bit, pro hoc. d. l. ſeruum quoq;. §. æquū,
&. §. ait prętor eodem modo inducen-
do. Ad idem tex. in. c. cōſtitutis de pro-
cu. vbi videtur tex. expreſsis ſi nō cauil
letur, facit q̄a ius accreſcēdi licet videa
tur eſſe quædam naturalis acceſsio ac
veluti augmentum naturale. l. ſi Titio.
ff. de vſufru. l. 1. in pr. & . §. interdum, &
l. inde Neratius. ff. de vſufr. accreſ. l. vn.
§. his ita. C. de cadu. tol. & . §. vbi autem
legatarij eadem. l. tamen tale ius accreſ
cendi, vtcunq; augmētum naturale eſ-
ſe videatur, impeditur per dictionē ta-
xatiuam, vt eſt communis op. quam te
nent Doct. communiter per tex. ibi, in
l. Lucius. §. quę habebat, in fi. ff. ad Tre
bel. Iaſ. in. l. 1. co. 2. nu. 10. ff. ſi quis ius di
centi. Et ibi Romanus, Bal. in. l. arroga
tor. ff. de adopt. tradunt omnes repetē-
tes poſt Bart. ibi in. l. reconiuncti. ff. de
leg. 3. ſi ergo per dictionem taxatiuā il-
lud tam naturale augmentum impedi-
tum ac denegatum videtur, quanto iu
ſtius ac facilius denegata videbitur fa-
cultas defendēdi, alienam. n. ſuſcipere
defenſionem virile officium eſt, homi
nemq; induſtrioſum ac ſtrenuū deſide
rat. l. f. C. de legiti. tuto. l. alienam. C. de
procurat. in que ea agitur de damno vi
tando, vt patet, ſicq; res fauorabilis eſt
argumen. l. fi. C. de codi. vnde magis pe
riclitari videtur, qui ſui defenſionē mi
nus forte īduſtrioſo viro committeret,
quam ſi actionem exercendam cōmit
teret facit. l. vnum ex familia. §. ſi rē. ff.
de leg. 2. l. quia autē ī pr. & . §. 1. ff. quę in
frau. credi. l. 1. §. vtrū autem. ff. ſi quid in
frau. patr. Facit quia mādatū eſt ſtrictē
interpretādū, arg. l. diligēter. ff. manda.
§. itē is qui exequitur inſt. eo. ti. faciunt
multa quæ cumulat, Iaſ. de virtute di-
ctionis taxatiuę, ī. d. l. 1. ff. ſi qs ius dicē.
col. 2. 3. & . 4. Ne q; ad rem ptinet quod
vox taxatiua ſoleat excludere extra-

Accreſcēdi ius impeditur per dictionē taxatiuam cum communi.

nea nõ aũt cõnexa vel similia Cle.exi ui de paradiso. §. cũ autẽ natura cũ sua gl.de ver.signifi.nã resp.quod licet illa gl.vera esset, tamen loquitur in casu diuerso,& ex diuersis nõ fit illatio.l. fi.ff. de separ.præsertim cum ad tollendam consequentiam sufficiat dari vnam instantiam,& hic sunt quamplures gloss. communiter app.vt p Ias.ibi:in.l.si creditori.ff.de oper.noui nuntiatio. inuti. pręterea & melius illud non procederet,vbi aliter dictio taxatiua operaretur nihil,vt hic esset,nisi facultas defendendi abnegata videretur,vt iam disseruimus.Nec verũ est quod Ias.in. d. l. actionem ait quod talem defendendi facultatem auferre esset contra naturam actus,nam imo non esset, vt supra probaui,quia sub mandato agendi defensio non continetur pręcise,sed tantum causatiue. Nec ad rẽ pertinet quod inuitum, & contradicentem possum defendere.l.soluendo.ff.de nego.gest.iam & in specie nostra is pcurator de quo agimus defendere poterit licet sine mãdato,erit tamen vt negotiorum gestor, nõ vt procurator eius, quę defensio pdesse poterit domino,nocere autẽ minime,licet si ex vi mãdati id faceret, & nocere,& pdesse posset. l.3. cũ ibi not. C.de nego.gestis. Nec flocci faciunt rationem Panormitani,in.d. c.accedens, quam bonam esse dicit,Ias.in.d.l.actionem: aiunt enim quod etiam sine mandato de defendendo quilibet admittitur ad defendendum cum cautione de iudicato soluendo.c.1.cum ibi not.de pcuratori. nam respondeo id esse indubitatum,& extra nostram quęstionem, qui hoc vnum contendimus illum non videri mandatum habere ad defendendum, sicque domino nõ posse nocere: cęterum suo periculo non etiam domini defendere poterit, vt quilibet alius de populo. Stat ergo primum quod valet mandatum ad agẽdum tantum. Deinde quod p talem taxatiuam videtur denegata facultas defendendi. Tertio quod pars aduersa poterit petere, vt ẽt ad agendum is procurator non admittatur, nisi à domino impetret mandatũ etiam ad defendẽdum,sed & an iudex ex officio idem facere possit,ne si forte in medio litis reconuentio fiat ex defectu mãdati procuratoris lis differatur, videtur quod sic cum intersit reipublicę etiã principaliter ne lites pferãtur, vt diximus.s.& tradũt,Bar.& Alexan. per text.ibi,in.l.Seyus,& Augeri.ff. ad leg.fal.& cõmuniter Doct.per tex. ibi: in.c. finem litibus de dolo & contumacia,&.in.l.properandum.C.de iudi.

3 Huic proximus est ille articulus quo disceptari solet,quis sine vllius mandati interuẽtu litem meã nomine meo agere cœpit me sciente,& patiente,an mihi nocere,& prodesse possit non secus ac verus pcurator noceret aut prodesset, & sunt qui velint ex scientia, & patientia mea effici, vt is quasi verus pcurator habeatˉ, & vt talis possit mihi nocere aut prodesse.ita Innocentius,in c.ex parte decani de re iudic. Abbas cõsilio.7.colũ.3.secundo dubio lib.2. idem Abbas,consilio.6.dubio.3.eod.lib. Calderinus consilio.4.tit. de procuratore, & est communis opi.secundum Barba. lib.3.consiliorum consilio.17.colũ.4.& col.2.versi.hoc pręsupposito dico. Archi.& Ioannes Andræas,in.c. qui ad agendum de procura.lib.6.Innocentius, in.c. inter alios de fide instru. & idem tenuit,in.c.in nostra in gl.pe. de procu. & in.c.cum in iure in gl.mag.de officio delegati, & decis.Neapo.308.nu.8. Rota deci.443.item fuit dubitatum, & decisio.444.Cardi.in.c.cum olim.1. de officio delegati,idem Cardi.in.d.c.ex parte,Bal.in.l.2.§.voluntate. ff. soluto matrimonio,idem Bal.in.l.Iulianus. ff. qui satisda.cogan.sentit gloss.2.in.l.1.ff. de negotijs gestis,Paulus Castren.in.d.l.sępe,idem Paulus,in.l.Cayus. ff. de pign. act.Romanus,in.l.quę dotis.ff.sol.mat. & est cõmunis opi.secũdum Aret.in.l. 1.in pr.col.pen.num.8.ff. de verb. obli. licet ipse neutram partem firmet.

Procurator an factus videatur qui me sciẽte & patiẽte litem nomine meo agebat, ingẽs pugna.

Contrariam partem, vt illa scientia, & patientia non sufficiat ad inducendum mandatum,neque ad hoc, vt mandatum interfuisse præsumatur,tenet, & ait communiter teneri Ioannes

de Imola in.l.sæpe.nu.22. de re iudi. sequitur & dicit esse cõmu.opi.contra Innocentium, Alex.lib.4.consiliorũ,cõsi. 80.viso processu.in nu.14.tradit plenissimè idem Alex.in cons. proximè allegato, & latisimè in.d.l.sæpe. nu.87.cũ quampluribus seq.&ista regulariter est cõmu.op.cõtra Innoc. secundũ Aymonẽ Crauet.de antiq.temporũ,par.1.ver. 4.limitatur.nu.57.fol.58.pagi.1.licet dictũ Innoc.saluetur in quibusdã casibus. vt ibi per eũ,& per Alex.in.d.l.sæpe.nu. 87.ver.pro hoc etiã & quarto per Imo. in.d.nu.22.vers.quinta datur cõcordia, & hanc partem contra Innoc. tenet & firmat cõmuniter teneri Fel.in.c.cæterum.nu.5.vers.huic motiuo.de iudi. Innocẽ.sibi contrarius,& Felin. nu.5.in.c. quãuis.de re iudi.Bar. in.d. l.sæpe.

Quid dicendum,& quidem pro parte negatiua,vt talis scientia & patientia domini non habeatur pro mandato.facit.l.sicut.§. non videtur.ff. quibus modis pignus, vel hipothe. soluitur.in pri. resp.vbi etiã si debitor rem mihi pignoratã me sciente & patiente vendiderit, adhuc mihi non obest, nec videor ius meum remittere, nisi etiam instrumentũ tacitus, ac callidus subscriberem , vt ibi in.2.resp.ad idẽ.l.Cayus.ff.de pigno. act. vbi testator rem mihi obligatam legauit, & eo testamento testis adhibitus fui,sed per hoc ius meum lęsisse,aut remisisse nõ videor. Tertio facit.§.fin autem ad deficiẽtis.C. de cad.tollen.dum ait,quod si testator voluisset,dixisset,ergo & is dominus quo de agimus, si voluisset, vt ille amicus rem, litemque suã ageret,dixisset nominatim. Quarto facit, quia in re dubia quisque vetare præsumitur.l.qui vas.ff.de furtis. Quinto facit text.notab.in.l.fin.in fin.versi. quare. C.de pact.dum ait,Quare enim,&c. & versic.Iubemus.dum ait,cùm in alienis rebus, contra domini voluntatem aliquid fieri,vel pacisci, secta meorum temporũ non patiatur.Sexto facit quia
4 mandatum videtur esse strictisimè interpretandum, præsertim cùm agitur de præiudicio mandantis. l. diligenter. ff.mandati.§.item is qui exęquitur.inst.

Mãdatum strictè interpretãdum.

eod.titu.Id quod si in mandato expresso,certo,& indubitato procedit, vt ibi quanto magis in eo quod certũ non est, sed tantum coniecturale, vt hic. Septimo facit quia in hac re agitur de magno pręiudicio,quia qui actionem habet,ad rem ipsam habere videtur. l. qui actionem.ff.de regulis iuris. Vnde in lite inferenda,cùm de magno præiudicio agi videtur,siue quis agat,siue defendatur, adeo vt siue cùm reus esset litem perderet,siue cùm actor esset, eam parũ strenuè intulerit,ac sequutus fuerit, is suum alienasse, ac prodegisse videatur. l. 1. §. quod si in lite.cum.§. sequẽ.ff.si quid in fraudem pater. At suum prodigere velle, ac dissipare nullus præsumitur. l. cũ de indebito.ff. de probat. Octauo facit per totum in rubro,& in nigro.C.res inter alias actas.Nono facit.l.1.& ferè per totum.C.quibus res iudi.non no.Decimo facit.l.nec filius.C.de rebus credi. ibi nec litigando, vbi etiam coniunctissima persona, litigando sine expresso mandato nihil egisse videtur in præiudicium , licet agebatur de re patris, & pater,& filius, vna, eademque persona reputetur,& vtriusque vnum patrimonium videatur.l.in suis.ff.de lib.& post. l.fi.C.de impub.quanto ergo minus extraneis id licebit, vt hic faciunt multa iura, quę cumulat glo.in.d.l.neq; filius, & quæ not.Decius consil. 58. & pro tenui.Vndecimo facit per totum. C.ne filius pro patre & per totum. C.ne vxor pro marito,&.l.si quis ĩ suo.§. legis. C. de inoff.test.Duodecimo facit quia speciale est,vt ex longa temporis diuturnitate iũcta cum arctisima sanguinis cõniunctione,& scientia, & patientia præsumatur mandatum, & etiam quod sit materia plerunque vtilis & lucratiua (qualis est hæreditas,l. hæreditatem.ff. manda. & .l.1. C.de imponend.lucr.descriptio.lib.10.) ergo si hæc quatuor requiruntur quorum pleraque aut forte omnia hic cessant, cessabit & mandatũ præsumptum, vt in.l.filiusfa.C. de petitione hęreditatis.ad idem.l.sæpe.ff.de re iudic. per locum ab speciali, nam ibi enumerantur casus in quibus alter meo nomine

nomine agere poteſt, ita vt mihi obſit, & inter illos caſus iſte quo de agimus non reperitur. Quinimò & ratio in caſibus ibi expreſsis lõgè diſtat à ratione noſtra. Et præterea ibi ille qui agebat, quique nobis obfuit, nõ nomine noſtro, & ad noſtram vtilitatem, ſed tantũ nomine ſuo, & ad ſuam vtilitaté agebat, & in eo tantũ nobis obfuit, quòd cum ſecundo loco à lege eſſet ad agendũ inuitatus, ageretque me qui pro loco inuitatus erã, ſciente & diſsimulante, quaſi locũ ei feciſſe videor, & à iure meo deſtitiſſe, ac abſtinuiſſe. Simile in. l. filio prçterito.ff.de iniuſto rupto. Nam cum plures ad aliquod ius à lege ordine inuitantur, qui poſteriorem ſcit agere, idq; tollerat & patitur quaſi ab illo iure deſtitiſſe, ſeu abſtinuiſſe videtur, vt pleniſſimè per varia exempla tradit And. Tiraq. de reuo. dona. in. l. ſi vnquam. verb. reuertitur. in pr. per quamplures. col. 14 Ad idem. l. filiusf. §. inuitum. ff. de procura. vbi in hac materia inuitum intelligere debemus eum eſſe, qui nominatim conſenſiſſe non probatur. Facit &. 15. c. quanuis. de re iudi. & plura iura quæ allegat gl. in. l. filiusf. §. all. d. §. inuitum. ad. c. cùm olim. 1. de offi. delega. l. f. ff. quod cum eo. c. f. de iureiu. lib. 6. auth. ſi qua in prouincia. vbi de crimi. agi oport. l. 1. §. magiſtratuum. ff. de exercit. l. qui patitur ff. mand. l. Iulianus. ff. qui ſatiſd. cogan. l. ſemper qui non prohibet. ff. de reg. iu. Reſponde quòd loquuntur in caſibus longè diuerſis: ex diuerſis autem nõ fit illatio. l. f. ff. de ſepara.

Procurator ſi ſciẽte & patiente domino exceſſit fines mãdati, augetur mandatum cum cõmuni.

5 Tenendo iſtam partem negatiuam, eam limita, vt procedat quando ille qui meo nomine agebat, erat omnino falſus procurator, non ſic ſi mandatum habebat, & domino ſciente, & patiente fines mandati exceſsit, tunc enim mandatum ad illud quoque porrectum tacitè videtur, argu. l. f. ff. quod cum eo. eſt tex. à contrario ſenſu, in. c. cùm olim. 1. verbo. protinus contradixit. de offi. delega. vbi ita ſentit gl. magn. in pri. quam in hoc ſequuntur communiter doct. ibi & eſt cõmu. opi. ſecundum Alex. qui idem ſequitur in. d. l. ſæpe. de re iudic. nu. 85. verſ. & ex his vlti. loco dictis, Anto. in. c. cæterùm. col. fi. de iudi. tradunt communiter doct. in. c. f. de iureiu. lib. 6. Imo. in. d. l. ſæpe. nu. 22. cum ſeq. And. de Iſernia in. c. imperialem. §. pe. de prohi. feudi ali. per Frederi. Imo. in. d. c. ex parte decani. de re iudi. Dominic. in. c. qui ad agendum. de procu. lib. 6. Imo. in. l. 2. §. voluntate. ff. ſol. matrimonio. Cuius rei ratio illa eſt, quòd id quod nihil eſt, non recipit augmentum, quia ex nihilo nihil fit, ſecundum Philoſophum, ſed quod eſt aliquid, facile recipit augmentum, & extenſionem. l. ſed etſi manente. ff. de precario. l. priuatorum. C. de iuriſdi. omnium iudi. iuncta. l. 1. eod. tit. l. 1. & 2. cum ſua gl. ff. de acq. hære. Vnde quando reuera nullum interfuit mandatum ex ſcientia, & patientia domini, non contingit augmentũ, vel noua mãdati creatio, quando vero mandatũ ad aliquid interfuit, id mandatum facilius ad aliã rem ex ſcientia & patientia domini extenditur optimum. Simile in. l. legem. C. locati.

Coniunctus ſi ſciẽte & patiente cõiuncto egerit mandatum, tacitè inducitur cũ cõmuni: ſicque cautio de rato neceſſaria non eſt, nec etiam domini ratihabitio, cum cõmuni: ſed nos in his tribus tenemus contra cõmunem.

6 Secundo limita, vt non procedat inter coniunctos: nã coniunctus non ſolùm defendere coniunctum etiam ſine mandato poteſt, ſed etiam pro eo, eiuſque nomine agere poteſt, dummodo caueat rem ratam dominum habiturum. l. ſed & eæ perſonæ. in pr. &. §. defendere. &. §. pe. & f. ff. de procur. l. exigendi. C. eodem titu. l. 10. titu. 5. par. 3. vbi per Gregorium Lupum, ad quam regulam enumerat. 5. ampli. & 17. limi. Iaſ. in. d. l. exigendi. & alias plures limit. & ampli. accommodant Alexand. ibi & Petrus Due. regula. 123. & Bernar. de Luco. regula. 129. Felinus in cap. coram. nume. 3. de officio delegati. Id quod intellige, quando iſte cuius negotia per coniunctum gerebantur, id ignorabat: nam ſi ſciebat, & tacitus patiebatur litem nomine ſuo inferri, & exerceri, tunc ex iſta ſcientia, & patientia tacitum mandatum arguitur, & præſumitur, & conſequenter is coniunctus cautionem de rato præſtare neceſſe non habebit, & licet tali ſcientia, & patientia ceſſante, iudicium actum per

 talem

talem coniunctum exigeret dominiratihabitionem, vt ex communi opinione resoluit Iaso.in. d.l.exigendi, limitatione. 12. C. de procurato. tamen per interuentum huiusmodi scientiæ, & patientiæ euenit, vt ea ratihabitio necessaria non sit, non magis quàm si mandatum expressum interfuisset, & in specie, vt ex tali scientia & patientia mandatũ domini, cùm coniunctus eius nomine agebat, præsumatur, vel quasi à lege fingatur, tenent Alex.in.d.l. sæpe. ff. de re iudi.nu.88.vers. secundò potest saluari. Cinus in.l.inuitus.q.1.C.de procu.Anto.& Imo.in.c.ex parte.de cani.de re iudi.Imo.in.d.c.cùm olim.idem in.d.§.voluntate.Anto.in.c.quanuis de re iudi.& ista est cõmu. opi.secundum Alex. vbi.s.per.l.in adoptionibus, ibi vel consentiendo, vel non contradicendo.ff.de adopti. vbi si filium meum tibi in adoptionem dabam, filij ipsius cõsensus exigitur: consensus autem ipsius interfuisse videtur, non solũ quando expresim consensit, sed etiam quando non cõtra dixit, cùm sciret id quod agebatur: sicque vbi est illa cõiunctio personarum, taciturnitas illa pro consensu est. Sed certè ex diuersis non fit illatio.l. fi.ff.de calum. & quàm longè distet materia adoptionis ab ista nostra materia litigãdi in iudicio, nullus nõ viderit, & in nostra materia de indiuiduo, ac in specie videmus, quòd tacens habetur pro cõtradicẽte.l.si filiusf.§.inuitum.ff.de procura.cũ mille similibus.s.allegatis: quinimò etiamsi res ageretur inter coniunctissimos, adhuc tacẽs non habetur pro consentiente, sed pro cõtradicente: nã omnium cõiunctionum arctissima est filiatio.l.1.ff.de gradibus.in pr.inst.eod. tit.& tamen filius litigando nomine patris, ei nocere non potest.l.neque filius. ibi nec litigando.C. de rebus credi.qui tex.de quo scribentes.s.citati, non vidẽtur meminisse, tam apertè hanc partem probat, vt nullum relinquat disputationi locum, nec dicatur eo duntaxat casu illum tex.procedere, quãdo pater quod filius agebat ignorabat: nam id esset eũ tex.miserè restringere cõtra.l.præcipimus.C.de appell.Idẽ euidentius probat d.l.nec filius. 2. resp. dum ait non aliter patri prȩiudiciũ generari, quàm si quod patris nomine filius litigauerat, ipse pater ratũ habuerit, ergo nõ videbatur tacitũ præcessisse mandatũ: nam si prȩcederet ratificatio superflueret.& vi.Aymonẽ, qui communemsententiã sequitur de anti.temp.par.1.ver.quarto limitatur.nu.58.

7 Quid autẽ in eo qui esset summa amicitia coniunctus, an sine mandato amici nomine agere posset, & quidem domino ignorante? cõmu.op.est non posse, licet multi teneant contrariũ, vt per Ias.in.d.l.exigendi.C.de procur. ampli. 4.nu.6.Sed domino sciente & patiente sunt qui velint posse, ita Petrus & Cinus in.l.inuitus.C.de procurat.per.l.latæ culpæ.§.amicos.ff.de verb.sign. Anchara.in clẽm.1. de procur. sed contrarium tenent Dominic.in.d.c.qui ad agẽdum.de procu.libr.6. Imola in.d.c.cùm olim.idem in.d.§.volũtate.l.2.ff.sol.matrimonio.Alex.nu.88.in.d.l.sæpe. *Amicus pro amico sine mandato agere nequit cum cõmuni, limitata quando amicus id ignorabat secus, si sciret, secundum quosd.noscõtra.*

Quid dicendum, & quidem eandem pietatem, & consequenter parem iuris rationem admittendam esse in amico, qui summa pietate cõiunctus esset, quȩ admitteretur in coniuncto ratione sanguinis, æquissimũ nobis semper visum est, & etiam receptissimum puto, vt pluribus, ijsdemque receptissimis iuris speciebus tradit & ornat disertus Andrȩas Tiraquel.de reuo.dona.in.l.si vnquam. verbo libertis.nu.102.cum plur.sequentib.C. de reuo.donat. Alexand.& Iaso. in.d.l.exigendi. Verùm cùm scientiã & patientiã domini pro mandato minimè haberi, etiam in coniunctis ratione sanguinis tenuerimus per.d.l.necfilius. multo facilius idem in coniunctis ratione amicitiæ defendẽdum erit, quòd eo

8 magis iustificatur, quod coniunctus ratione sanguinis præsumitur in re dubia scire facta vicini & consanguinei. l. Octaui.ff.vnde cogn.l.si vicinis.C. de nupti.l.de tutela de in integrum resti.minorum.l.si ita..ff.de fundo inster.c.quãto.c.quosdam.de præsump.Deci.consi. 29.nu.8.idẽ consi.206.gratus.cõs.25.nu. *Coniunctus facta cõiuncti scire præsumitur.*

7.&

7.& conſ.51.nu.4.lib.2.Ale.conſ.113.lib. 2.Purpuratus.in.l.1.nu.91.ff.ſi cert. per. & ibi per omnes Pet.Du.reg.125. Vnde licet in terminis.d.l.nec filius.pater pręſumatur ſciſſe, quòd filius eius nomine agebat, adhuc tamẽ non videtur mandatum dediſſe, nec ſibi geſtum per filiũ nocere poteſt, niſi ratum poſtea habuiſſet, vt ibi. Denique dictum Innocentij.ſ.improbatum ſaluat Alex.in.d.l.ſæpe.nu.87.cum ſeq. in decẽ caſibus, quẽ vide, quia non in omnib.benèloquitur.

Adde quòd vltra.ſ.allegatos Aymõ Crauet de antiq.par.1.verſ.quarto limitatur,nu.58.Tenet(& malè vt nobis videtur) quòd præſumitur mandatum ratione amicitiæ, in terminis quæſtionis præcedẽtis.Verùm dum ait quòd ſi ſint ſocij alicuius negotiationis, vel etiam omnium bonorum, & in libro ſocietatis,quid per vnum ex ipſis ſcriptum reperiatur,id de mandato quoque aliorũ ſcriptum videtur, allegat in ſimili Socinum,conſ.291.col.8.verſ.præterea.libr. 2.Alexand.conſ.186.lib.2.Paulum con. 314.col.2.libr. 2. Dic id fere in terminis probari per text. quem ipſi non allegãt in.l.f.ff.quod cum eo.idque eſt notandũ ad ea quę ſemper ſcripta reperiuntur in libris mercatorum.

Denique redeundo ad materiam de coniuncto, qui nomine coniuncti agebat, an ei nocere poſsit,cùm(vt.ſ.oſtendimus)etſi coniunctus factum coniuncti ſcire præſumatur, adhuc tamẽ filius litigando patri non noceat.d.l.neque filius.C.de reb.credi.ſequitur quòd ea patris ſcientia non induxit tacitum mandatum.Vnde generaliter dicendum eſt quòd ſententia lata contra filium, non nocet patri,nec filius,etſi coniunctiſsimus ſit patri,cẽſebitur eius procurator. 9 *Filius nõ dicitur procurator patris.* l.neque filius.C.de rebus credi. vbi probatur hoc apertè:nam ſententia lata cõtra procuratorem,nocet dño.l.ſi procurator.ff.de procura.l.etiam.C.mand.cũ ſimi.ſed ibid.dicitur,quòd filius litigando nõ nocet patri,ꝙ exponit glo.1.ſuccumbendo: & ſic de neceſsitate debuit exponi:nam ſi non ſuccũberet, non eſſet dubium,nec eſſet in quo noceret:cũ ergo ſententia lata contra filium nõ nocet patri, ergo non dicitur procurator, (nec obſtat.l.ſed & hæ.in prin.ff.de procura.vbi dicitur,ſed & hæ perſonæ procuratorum,&c.& ſic appellatur ibi procurator, quia intelligitur ibi procurator.ſ.impropriè.& ita ibi glo.1.notabiliter exponit, quam approbant Doct.) iſtud etiam probo, nam procurator dicitur, qui mandato dñi negotia adminiſtrat.l.1.in pr.ff.de procura.ſed iſte non habet mãdatũ, vt patet, ergo,&c.& iſtã rationẽ ponit Bal.in.l.1.C.quibus res iudi.non nocet.Tertiò pro hoc eſt tex.in l.1.C.quibus res iudi.nõ nocet: & ibi notabiliter per Pau.de Caſtr.in fi.& illum tex.dixit notabilem Abb.in.c.quanuis. 1.col.5.q.extra.de re iudi. Quartò, pro hoc allegatur tex.ſingularem.in.l.3.§.ſtipulationem.ver.ſed etſi fortè.ff. iud.ſolui.vbi tex.dicit, loquẽdo in coniunctis perſonis: quod enim eis agere permittitur,edicto prætoris non facit eos procuratores, & illum text.ſignat ibi Bart. illum etiam dicit notabilem Bald.in.l.1. 4.col.C.de actio.& obliga. & notabiliter Abb.in.d.c. quanuis.ſ.q. Nec obeſt, ſi dicatur quòd iſte habet mandatum à lege,cùm ſit coniunctus,patet quia admittitur ſine ſpeciali mandato.c. ex parte decani.cum vulgar. de reſcrip. ergo dicitur procurator. reſp.quòd hoc non ſequitur:nam licet ei permittatur agere non tamen habet mandatumà lege,nec ſpeciale,nec etiã generale, vt probatur in.d.§. ſed etſi fortè. dum dicit,quod enim eis agere permittitur, aliud enim eſt permittere,aliud mandare, vt patet ad ſenſum,&ita notabiliter dicit Bal.in l.Senatus. C.qui accuſa.non poſſ.in pri. Probatur quintò ex eod. §. alio modo. in verſ.ſed etſi fortè iunctis præcedentibus,vbi probatur,quòd magis operatur mandatum generale, quàm cõiunctio perſonarum, ergo coniunctæ perſonæ non habent mandatum etiam generale,& ſic non ſunt procuratores. Et ex his ego dicerem,licet non inueniam quòd ſtatutũ faciens mentionẽ de procuratore,non comprehenderet cõiunctã perſonã. Probatur apertè, quia ſtatuta

tuta debent intelligi propriè. l. 3. §. hæc verba. ff. de nego. gest. & ibi Bar. & in. c. in nostra. de iureiur. cum simi. sed coniuncta persona dicitur impropriè procurator, vt probaui, ergo non comprehenditur.

10 Secundo, notabiliter probo, procurator in rem suã dicitur impropriè procurator, vt est glos. valde notabilis, ĩ. l. 1. in prin. glo. magna. ff. de procura. quam ibi approbant doct. cui addo similẽ, in. l. non solum. in pr. in gl. magna. eo. ti. Modo sic dicit Bal. in. l. 1. 4. col. in me. C. de actio. & obliga. quod in statuto faciente mentionem de procuratore, non cõprehenditur procurator in rem suã, ergo ead. ratione nec coniuncta persona.

Procurator in rem suã est impropriè procurator.

11 Tertio hoc suadetur: nã eò ipso quod est actio alicui cessa. per hominẽ videtur, sibi mandatum exercitium directũ, vt per Bal. in. l. 1. 4. col. in pr. C. de actio. & oblig. secus in cessione legali, vel statutaria, vt ibi per eũ, & probatur in. l. ex legato. C. de leg. & in. d. l. fi. C. quãdo fi. vel priua. & in. l. emptor. C. de hæred. vel actio. vende. sic dicamus in proposito, vt non comprehendatur procurator admissus per. l. licet comprehendatur admissus per hominem, & est coloratum fundamentum.

Procurator in rem suã non continetur in statuto de procuratore mentionem faciente.

Istud tamen ego intelligo singulariter, nec inuenio per aliquẽ in specie tactũ. s. quod sit verum in statuto odioso, vel saltem non fauorabili, secus in statuto fauorabili, loquente de procuratore, in quo dico comprehendi etiã coniunctã personã, licet impropriè dicatur ꝓcurator, & idẽ dico ead. ratione in procuratore in rem suam, vt cõprehendatur in statuto fauorabili faciẽte mentionẽ de procuratore, licet dicatur impropriè procurator, vt. s. dixi. Et idẽ dicerẽ in illo qui admittitur ad appellãdũ pro alio in causa capitali, iuxta. l. non tãtum. ff. de appell. vt cõprehendatur in statuto fauorabili faciente mentionẽ de procuratore, licet dicatur procurator impropriè.

12 Secundo nouissimè põdero istũ tex. in. d. l. neq; filius. quod in requirẽtibus speciale mandatũ nihil operatur cõiunctio personarũ, patet, quia iuramẽti delatio requirit speciale mandatũ, vel generale cũ libera. l. iusiurãdi quod ex cõuentione. §. fi. cum cõcor. ff. de iur. iu. & tamẽ dicitur quòd filius non potest deferre, & si deferat, nihil agit, ergo in requirẽtibus speciale mandatũ non operatur coniunctio personarũ, etiãsi sit filius, in quo magis videbatur posse hoc fieri, quàm in alijs, per notata plenè per Ias. in. l. filius. in pr. C. de pactis. Secundo pro hoc allego text. expressum in. l. 1. C. si in cõmuni. eadẽque causa in integ. resti. postu. vbi dicitur quòd ius sororitatis, vel fraternitatis, nihil operatur, quo magis frater possit transigere in causa cõmuni sui & fratris, cùm in ea requiratur speciale mandatũ. l. transactionis. cũ si. C. de transac. imò à fortiori pondero nouiter illũ tex. quòd in requirentibus speciale mandatũ nõ operatur coniunctio personarũ, etiãsi coiunctus habeat ius à cõiũcto in re de qua agitur, vt probatur ibi, vbi frater non potest transigere super re cõmuni sibi & fratri suo. Videbatur contrarium: nam si habens rem communem cum alio, potest de sua parte disponere, etiam ante diuisionem inuito, vel ignorante socio. l. dudum. C. de contrahen. empt. l. ante diuisionem. C. de iure doti. l. portionem. C. de donat. l. falso. C. de communium rerum alienat. l. 1. C. qui testament. fa. possũ. cum simil. Videbatur quòd coniunctio personarum aliquid adderet, cuius contrarium, ibi dicitur, solutio est facilis.

Coniunctio personarum nil operatur in requirentibus speciale mãdatũ.

Et ex hoc infero extensionem ad illa iura cum concordantijs, vbi dicitur, quòd ratione partis non potest quis disponere de toto, quoad prẹiudicium socio generandũ, cùm etiã de parte propria videbatur nõ posse disponere, ratione cõmuni. d. l. 1. qui test. fa. possũnt illa iura procedunt etiãsi habẽs partem sit cõiunctus: nã etiã ille nõ potest disponere de alia parte in prẹiudiciũ cõiũcti. d. l. 1. C. si in cõmu. quod est satis notãdũ, & ꝓbatur apertè, quia speciale reperimus in fisco, ꝙ rõe partis põt đ toto disponere. l. 2. C. đ cõmu. rer. alie. ergo in ꝯtrariũ est ius cõmu. & quia casus

excepti

excepti firmant regulam in contrariũ. l. nam quod liquide. §. fi. cum simili. ff. de penu. lega. & propter ista perpetuo nota illum tex.

Tertio pro ista parte allego tex. in. l. transactione matris. C. de transact. vbi mater quę est coniuncta persona, non potest transigere in causa filij, quia est causa quę requirit speciale mandatum, & si dicatur ibi: nimirum cũ agatur de causa status, vt ibi patet, respondeo & dico quod idem in quacunque alia causa, etiam si nõ sit causa status, vt est tex. in. l. de re minorũ. ff. de trãsactio. nisi sit legitimus administrator, vt ibi notatur. Quarto hoc subtiliter probo, nam cõiunctio personarum nõ plus operatur quam mandatum generale imo minus vt probatur, in. l. 3. §. 1. ff. iudi. sol. tex. singularis, & ibi Paul. in. l. 1. C. quibus res iudi. nu. nocet, nam sententia lata contra procuratorẽ generalem nocet domino, vt est notum, secus si contra coniunctũ. d. l. 1. C. quibus res iud. non nocet, & vbi supra: si ergo mandatum generale non valet ad ea quæ requirunt speciale mãdatum, ergo multo minus coniunctio personarum.

Quinto pro hoc videtur text. apertus quod in hijs quę requirũt speciale mãdatum, cõiunctio personarũ nihil operetur in. l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acqui. hære. vbi filius qui est coniunctus non potest adire sine speciali iussu patris, nec sufficit generalis, vt ibi: ergo in requirentibus speciale mandatũ coniunctio personarum nihil operatur, & ita alleget illum tex. Bal. in. l. exigendi. C. de procuratorib. imo à fortiori ego pondero illum tex. nam si coniũctus habens generale mandatũ non potest se ĩtromittere circa requirẽtia speciale, vt ibi, ergo à fortiori non poterit circa illa se intromittere vbi nullũ habuit mãdatum vt in casu nostro, nisi respondeas quod quando habet generale ab homine tollitur illud quod habet à lege argumẽ. l. fi. cum simi. C. de pact. conuen. ergo quemadmodum alius extraneus habens generale nõ potest circa requirẽtia speciale intendere eodẽ modo coniunctus habens generale, vt ibi, item quia qui veniunt de iure speciali, nunquam admittuntur donec veniunt alij de iure cõmuni. l. Senatus cũ simi. C. qui accus. non poss. sed coniunctus habens generale venit de iure cõmuni propter mãdatum, ergo non admittitur tanquam cõiuctus de iure speciali, &c. aduerte tamen quia per hoc non tollitur fundamẽtum prædictum, sed illatio quam feci à fortiori, quæ nõ sequitur per prędicta: item contra prædictam illationem facit quia si coniunctus habet mãdatũ circa aliqua, in alijs videtur prohibitus. l. maritus. C. de procurat. l. cum prætor. ff. de iudi. ergo nimirum, si tunc non posset se intromittere circa requirentia speciale, sed hęc obiectio nõ facit quia fateor quod quãdo est datus ad vnum articulum circa alios videtur ꝓhibitus. d. l. maritus: sed quando habet generale mandatum ab homine non possumus dicere quod videatur prohibitus à requirentibus speciale mandatum, cum sub illo genere omnia possent comprehẽdi, nisi lex statueret quod non sufficiat quo ad requirẽtia speciale mãdatum, ergo &c.

Sexto pro hoc facit. tex. in. l. filius paciscendo. C. de pact. Septimo videtur facere. l. fi. C. res inter ali. acta. Octauo facit. l. proportione. C. de excep. & vide l. filius. ff. de noua. Nono de hoc est glosa in. l. exigendi. C. de procurat. in vers. non cogitur. Decimo est text. singularis & inimicus à cõtrario sensu in. l. pater ꝓ filio in prin. & 2. resp. ff. de minori.

Prædictis non obstantibus posset nouiter attentari quod etiam in requirẽtibus speciale mandatũ admittatur cõiunctus sine mandato. Primo per text. in. c. nonnulli in fi. de rescrip. Secundo per tex. in. c. ex parte de cau. eodem tit. Tertio per tex. cum glo. in. c. constitutus de in integr. resti. Quarto per. c. cũ pridem de pactis. cum glo. Quinto per tex. in. c. accedẽs de procura. Sexto per l. maritus. C. de procurato. vbi maritus qui est coniunctus habet liberã facultatem, & c. Ergo põt facere ea quæ requirunt speciale mandatum. l. procura-

torem cum ibi notatis.ff.de procurato. & per notata.in.l.si procurator.C.de ꝓcurata.& ita per ista tenuit quidam dũ legeret de oppositione me audiente, nec obst.l.patri pro filio in prin.de mino. vbi aperte dicitur cõtrarium,nam respondebat ipse ponderando ibi tex. hoc modo,quia in prin.l. dicitur quod pater petit restitutioné pro filio licet filius restitui nolit,deinde dicit tex. ex quo apparet cæteros cognatos vel affines alterius esse conditionis, &c. quasi dicat licet pater petat restitutioné inuito filio,cęteri tamen cognati non petunt, inuito illo filio,vt sic fiat relatio ad proximum dictum,quasi dicat etiã cæteri cognati petunt restitutionem si ille filius non contradicat,& sic potius facit ille tex.pro,quam contra, confirmatur per.l.Pomponius.§.fi.ff.de procura.vbi coniuncti non admittũtur cõtra voluntatem cõiuncti alias sic. Ego etiam fortius induco illum tex.in.l.patri pro filio,nam si vbi non requiritur speciale mandatum non admittitur cõtra voluntatem.d.l.Pomponius. §.fi.ergo à fortiori vbi requiritur speciale, vt d.l.patri pro filio. Sed his non obstantibus veritas est in cõtrarium, prout est communis sentẽtia,& patet aperte per ea quę supra allegaui. Nec obstãt iura contraria,quia loquũtur in specialibus casibus,vt per Doct.in suis locis, & oĩa supradicta quæ modo vltimo loco allegaui,præter.l.maritus allegat.Iaso.in.l. exigẽdi.3.col.C.de procura. pro limitationibus. ad illam regulã. licet ille sibi ascripserit tacito auctore. item illam.l. maritus.allegat.Ias.in.d.l.maritus & ibi ad eam respõdet,& sic illa iura non obstãt.Nec valet responsio quam ille dedit ad.l.patri pro filio quia certe minus subtiliter ponderauit,nam nõ ponderauit omnia verba tex. ĩ. 1.respõso vbi dicitur quod cęteri cognati non petũt restitutioné,respondebat ipse. s.inuito illo filio.ergo secus eo non inuito,hæc responsio non valet,quia tex.ibi subdit quod non possunt admitti nisi ex volũtate expressa minoris, & ad illum text. totus mundus non respõdebit per qué Doct.tenent istam partem.Pręterea vltra illum text.faciunt, omnia iura,quæ ego supra addidi,quibus non potest responderi,& ita tenendum est, præsertim per.d.l.neq; filius.C.de rebus cred.

13 Ex qua colligo quod res inter alios iudicata alijs non nocet patet ibi: ĩ ver. litigando,&c.& aduertendum quia illa regula habet locum etiam si coniunctus litiget, contra qué lata sentẽtia nõ præiudicat coniuncto.ita dicit Abb.in c.quãuis prima coll.de.re iudica.5.quæstione allegauit.l. 1. vbi hoc ꝓbatur.C. quibus res iudica. non nocet,allegauit etiam tex.in.l.3.§.sed & si forte.ff. iudi. sol.dum dicit non facit eos procuratores,&c.ego allego.d.l.neque quæ aper. dicit quod sententia lata,etiam contra coniunctum nõ præiudicat cõiuncto, & sic iste est vnus casus in quo iudiciũ claudicat,nam sentẽtia lata pro coniũcto prodest coniuncto, & ad hoc sunt facta omnia iura quæ dicunt coniũctũ admitti sine mandato, alias essent frustratoria,tamen videmus quod sibi nõ pręiudicat si contra coniunctum senteñtia feratur contra.l.si cum dies.§.fin.cũ concor.ff.de arbi.item videbatur contra,quia contrariorum,&c. & quia nõ debet quis postulare, cuius contrariũ non esset petiturus.l. si ea lege cũ simi. C.de vsur.ideo bene nota illa iura:quare autem sentẽtia illa prosit sed nõ noceat,facilis est solũ,& inter alia potest esse ratio,quia lex nunquam voluit aliquem obligari sine facto suo vel cõtractu vel quasi vel delicto vel quasi:sed hic nullum horum interuenit,vt patet ergo,&c.& istam rationem potest cõfirmare per multa, & in specie per id quod ponit Ias.in.l.fi.de sacrosan. eccl. 5.nota.facit.l.nõ ideo minus.C.de ꝓcu.

14 Modo ante omnia quęro de ratione illius regulę quod reş ĩter alia acta aliis non nocet,doct.non ponunt hæc,quia hęc regula nõ legitur nec in tit.quibus res iu.non no.nec in tit.res inter alia. Abb.mouet istam quæstionem in.d.c. quanuis.1.q.& ponit tres rationes.Prima est naturalis.s.quia alteri per alterũ non debet iniqua conditio afferri,vt in regula

Sentẽtia inter alios alijs non nocet.

Sñia nõ nocet non litiganti nec prodest.

regulā iuris & est bona ratio. Secunda ratio est, secūdum eū, quia disposita ad certum finem non debent alium effectum operari, cum.n. sententia sit data inter litigantes super eorū iure, nec ibi sit discussum de iure tertij, nec etiā deberent de alterius iure litigare sine mādato, merito non detur eis qui nō fuerunt in iudicio, nocere vel obesse. Tertia ratio est secundum eum, quia cū agentem de iure suo non valeam à iudicio remouere, indignū esset si ex facto suo mihi præiudiciu generaretur, quia res quę culpa caret, in damnum vocari non conuenit. c.2. de consti. & hanc videtur ponere text. secundum eum in. l. sæpe. ff. de re iudi. ver. cum autem, ego addo rationes sequētes. prima est, quia merita causarum partiū assertione pādūtur. l. fi. C. si p vim vel alio modo. c. tantum ex literis de in integ. resti. c.j. de causa posse. & proprie, ergo alteri nō debet obesse qui nec mandauit nec ratum habuit. Secunda & notabilior quia. l. non vult, vt quis sine facto suo obligetur. l. sic. C. de actio. & obliga. cū concor. sed quādo sentētia est lata inter alios non interuenit factum suum, ergo, &c. & est necessaria ratio. Ex qua ego nouissime infero ratione ad aliud, certum est de iure quod in legato vel fideicommisso particulari transit dominium ipso iure absque acceptatione, vel traditione. l. à Titio. cum simi. ff. de fur. secus in fideicommisso vniuersali, quod nō acquiritur fideicommissario vtiliter sine traditiōe, et restitutiōe reali vel saltim verbali. l. restitut. ff. ad Trebel. & l. fi. in prin. eo. tit. traditur plene, in. l. 1. ff. de leg. 1. dubitatur quæ sit ratio diuersitatis, sæpe quæsiui in suis locis maxime in. l. 1. ff. de leg. 1. nec potui inuenire, puto quod ratio diuersitatis aperte colligatur ex ratione pręcedenti, nā in fideicōmissarium vniuersalē transeunt non solum rerum dominia. & sic cōmoditatis, sed actiones & onera passiue. l. 1. §. 1. & per totum. ff. ad Trebel. & insti. de fideicō. hære. §. restituta, sed lex nunquam voluit quod aliquis ipso iure obligetur absque fratro suo, vt in ratione pręcedenti, ideo in fidecōmissorium non transeunt nec iura nec dominium actiue vel passiue, nisi sibi fiat restitutio re vel verbo: postquam autē est restituta & acceptauit, obligatur fratri suo quod ius bene patitur, secus est in legato vel fideicommisso particulari, in quo nullum est onus hęreditariū. l. si hæreditatem. ff. mandat. §. 1. quia ergo in legato particulari nō est onus annexum nec aliqua obligatio hęreditaria, sed solum emolumentum, ideo ibi transit dominium absque traditione. quā rationem perpetuo not. & ex hoc dicimus idē in hærede opus est, quod ipse adeat, & sic interueniat factū suū, & tunc in eum transit dominium si tenetur creditoribus alias non. l. cum hæredes cum concor. ff. de acquiren. poss. nec obst. si dicatur quod non interest. acquiratur sine traditione necne cum in sua sit potestate repudiare, & sic nō afferetur sibi damnum, quia fateor, sed ius non considerat nisi de acquisitione & per consequens de onere ipso iure infligēdo, quod alicui absq; fratro suo nō vult ius infligere, quod ppetuo nota. & postea reperi quod prædictam rationem ponit Ias. in. l. fi. 5. notabili. C. de sacr. ecc. & in. l. 1. C. corā de lega. credo quod sit in. 5. col. Tertia ratio potest esse, quando talis est actus qui potest alij nocere, requiritur quod ipe sit citatus. l. de vno quoque. ff. de re iudic. l. cām C. quomodo & quando. in. l. nam ita Diuus. ff. de adop. cum simi. & melius, in. l. si deserta. C. si ppter. pu. pēsi. quā sępe allegat Bal. cum ergo iste non sit citatus nec fuerit in iudicio, iniquū esset quod pateretur damnum, ratio ius hoc non permittit, & istam rationem forte sensit in vna gl. in. l. 2. C. res inter ali. acta dum allegat. l. de vno quoque. ff. d re iudi. Quarta ratio, pōt esse quia limitata causa limitatum parit effectū. l. age. cum Geminiano cum suis concor. C. de transac. & ibi late per Ias. sed ista causa vel lis est limitate agitata cū alio: ergo nō debet alij nocere quia sic non pareret limitatum effectum. Aliā rationem ponit Bal. in. l. pro portione. C. de ex-

C.de except.quæ est quod inter quos non est cognitum,sententia nō potest extēdere suum effectum,sed inter hūc & illum non est cognitum ergo,&c.alias rationes potes colligere ꝑ te: aliā rationem mirabilem ponit glo.in.l.res hæreditarias.ff. de crimi. expila. hære. secundum Barto.ibi:& est. optima secundum Angel. ibi.

Sētentia no cet non liti ganti: multis casibus.

15 Regula prędicta quod res inter alios &c.alijs nō nocet patitur plures limitationes,& primo vide in apostil.ad Bar. in.l.1.C.res īter ali.acta vbi colliges.13. limitationes,deinde vide Bal.in.l.2.C. quibus res iudi non no.1.2.co.vbi ex oppositionibus factis per eum colliges ꝑ ordinem.12.limitationes. Et vltimam. s.quando sentētia facit ius limitatis pluribus modis,vt ibi per eum.2.coll.alias etiam limitationes colligo per text.gl. & Abb.in.c.quanuis de re iudi. Aliam limitationem colligo ex.l.fi.in fi. & ibi Bar.C.de vsur.rei iud.aliam colligo ex l.3.§.pœna secundum vnum intellectū ff.quod quisque iur.Item addo alios casus de quibus in proposito nemo tangit.primus ergo sit quem ponit Bal.in l.dotis tuę post gl.ibi.C.de iure do.vbi dicit quod pōt statuto fieri, vt filius teneatur ad debita patris etiam si non sit hęres,et sic delictū patris nocet & onerat filios,si autem essent hæredes:esset indubitatum eum,idem esset in quolibet hęrede qui tenetur ad omnia debita defuncti,vt est vulgatum, & iste est casus quotidianus,& singularis & quē ibi in simili ponit Bal. & ibi in apostillis,in.l.1.2.col.C. ne fili us ꝑ patre, pro confirmatione tamen regulæ prędictę quod res inter alios acta alijs nō nocet adde iura sequentia. Primo ergo facit tex.notabilis in.l.si veteris.C.de fide instru.quem vide.Secundo facit glo.notabilis in.l.omnis dies.C.de feri.vbi gl. dicit quod licet ferijs īductis ob necessitatem hominum possint partes renūtiare,tñ non impedit testibus allegare ferias quia res inter alios acta, &c.& illa glos.est valde notanda secundū Bal. ibi plures alios casus ego colligo ex notatis per Bal.in.l.si constante.C.de do. ante nup.& ibi dixi,& quę plene notāt Docto.post glo.in.l.gallus.§.& quod si tantum.ff.de libe.& posth. plures etiā, alios potes colligere,& huic addere ex notatis per gl. singularē, & ibi Moder. maximè Ias.in.l.venia.C. de in ius voc. super verbo ꝓcedere, alium casum colligo per tex.ī.l.sed etsi vnius. §. filiosa. ff.de iniu.vbi pater vilis & abiectus nō potest remittere iniuriam factam filio, etsi remittat filio non nocet:alium casum collige nam propter adulterium filię maritus nō lucratur dotem in præiudicium patris mulieris,& sic adulterium filiæ non nocet patri, vt notatur in.l.consensu cum suis concor. C. de repudi.plures alius casus potest applicare ex plene notatis,in.l.Sācimus. C.de pe.& in.l.si quis suo.§.legis. C.de inof. testamen.vbi ponitur regula quod pœnę suos debent tenere auctores, confirmo per authē.econtra. C. de repudi. facit.l.2.§.quod si in patris.ff.soluto matri.post medium. Adde multa in simili quæ ponit Iaso.in.d.l.si quis in suo. §.legis,adde etiam tex.in.l. expulsos. C.de actio.empti.vbi violentia illata emptori non nocet venditori, idem in alia iniuria vel iniustitia. l. si ꝑ imprudētiam ff.de euictio.l.emptor.C.de euicti.notatur in.l.1.C. de pericu.& commo.rei vend.ad idem pro ista regula facit tex. singularis,in.l.si te bonis.C.de iure delíber.& ibi dicit Bartol. quod non est alibi,& nota illum casum & ibi dic.gl. licet ab alio patiaris iniuriam nō tamē per hoc mihi iniuriosus eris: faciūt plene notata in.c.1.de iniu.& damno. li.6. cum simi. Ad idem pro ista regula. l. si pater.C. de nouatio.vbi dicitur quod non debet quis mihi fidem rumpere licet sibi rumpatur ab alio, & ibi. Bal.ad idem facit.l.2.& quod ibi notabili. Bal. C.de liberali cau.&.d.l.Arrianus.eo.ti. Ad idem.l. legē. C. de naturali libe. ad idem.l.fi.circa fin.C.de acqui. posse.& totus ti.ne vxor pro marit. & ne filius pro patre.ad idem.l. 1. C.si in cōmuni eademque caus.in integ. resti.ad idem pro ista regula.l.desiderium. C.deposi. &.l.nō aduersus.C.si cer.pe.cum ibi allegatis

legatis. Ad idem tex. in l. si quis libertatem, in princi. cum glo. 1. 2. ff. de peti. hęre. & ibi Barto. 2. coll. Item adde multa quæ ponit Bal. in l. is apud quē. 3. 4. col. C. de eden. ex quibus omnibus ad primam regulā quod res inter alios acta alijs nō nocet, facies plures extēsiones.

Sentētia nō prodest non litigāti fallit ī multis casibus.

16 Secunda regula est econtra, quod res inter alios acta vel iudicata, alijs nō prodest, & istam ponit Abb. in d. c. quanuis 2. q. de re iud. sed ad istam non ponit rationes, mihi videtur, quod ꝑ ista regula faciunt rationes sequētes, prima est quia contrariorum eadem est disciplina instituti. de tute. §. 1. cū cōcor. quod debet intelligi per contrarium, sed sententia vel res acta contra alium sibi nō nocet, vt supra diximus, ergo pro alio lata sibi non potest prodesse, quia contrariorum, &c. Secunda ratio est quia vbi commodum ibi debet esse damnū & econtra. l. secundum naturam. ff. de regu. iur. sed ex sententia contra alium lata quis nō patitur incommodum, vt supra ergo. nec debet cōsequi commodum per dictam regulam. Tertia ratio est quia non debet quis postulare cuius contrarium non esset petiturus. l. si ea lege & l. si ea pactione. C. đ vsur. l. 1. C. de pact. l. pen. C. de solu. cum simili. nō ergo debet quis petere, vt sententia ꝑ alio lata sibi prosit cum cōtrarium nō esset petiturus. s. quod contra alium lata sibi noceret, & videtur cō clusiua rō. Quarta ratio potest esse, quia vna et eadem res non debet diuerso iure censeri. l. eum qui ędes cum simili. & ibi Bar. ff. de vsucap. sed istud hic contingeret si diceremus sententiam pro alio latā mihi prodesse, & non nocere, ergo nō debet permitti ne eadem res censeatur diuerso iure, sed ad hoc posses respondere quod hic non est eadē res imo diuersa, nam quando est condemnatoria dicimus nocere, & quando est pro alio lata dicimus etiam non prodesse, et sic sunt diuersę sententiæ non eadem: sed replica quia imo antequam feratur nō reputatur nisi vna, & regula debet constitui anteq̄ casus de facto eueniat vnde siue postea ꝯtingit quod sit cōdēnatoria, siue absolutoria debet idē ius in vtraq; cōstitui ne cēseatur diuerso iure cognita. Quīta ratio pōt esse quia eadem dispositio non debet contrarios effectus operari, ne se adinuicē cōfundat iuxta. l. vbi repugnantia, cum simi. ff. de reg. iur. sed si sententia pro alio lata ꝓdesset, & nō noceret, operaret istā contrarietatem, ergo non debet ꝑmitti: sed & ista ratio posset cauillari sicut præcedens, & ad eandem eodē modo responderi de alijs rationibus pro ista regula, cogita per te.

Ista secū da regula, quod res inter alios acta alijs non prodest vltra allegata in suis locis, confirmatur ꝑ casum singularem, in l. creditor in prin. ff. mand. ad idem quod notabiliter dicit in l. fi. 2. colum. in pr. versi. vlterius not. C. de fide instru. ad idem facit tex. singul. in l. qui seruum, in pr. ff. de interro. actio. & ꝙ per eum dicit Abb. in d. c. quāuis. 2. col. in pr. de re iudi. ad idem. l. 1. C. de trāsactio. & per alia plura confirmabis. Ista tn̄ regula limitatur multis modis, quos Doctor. non ponunt. Primo per. l. 1. C.
17 de diuersis rescriptis. Secundo per. l. petend. in fi. C. de temp. in integr. restitu. peten. Tertio per. l. si communē. ff. quēadmodum serui amittāt. Quarto per. l. si res in fi. C. ad exhib. Quinto per. l. si duo in pr. & §. 1. ff. de iure iu. & istas ponit gloss. in l. C. res inter ali. acta, addo sequentia. Sexto ergo modo, limitatur per authē. item si quis liberos, & ibi gl. C. de naturali. lib. Sexto per tex. notabili. in l. hæredes. §. idem scribit, & ibi gl. hoc dicit. ff. fam. ercisc. Octauo modo limitatur, & istud etiam ego addo per tex. in auth. & omnino in fin. C. ne vxor pro mar. alios tres casus adde per gl. in l. 2. C. quibus res iud. non no. & sic sunt. 11. Duodecimū adde per. l. fi. C. de fruct. & liti expē. Decimustertius colligitur ex. l. res hęreditarias. ff. de crim. expila. hęr. cum ibi notatis. Modo ego dico, quod om̄es casus quibus dicitur quod quis cōsequitur per alium, quod per se non potest consequi, possunt applicari pro fallentijs ad istam regulam, & sunt infiniti de quibus, in l. si quis ex

Res īter alios acta alijs prodest. in. 14. casibus hic relatis.

argen

argētarijs.§.1.ff.de eden.vbi vide,& ibi colliges quāplurimas limitationes, ad iſtam regulam.Colligo aliam limitatio nem per gl.ſingularem in.c.1.de iur. pa tro.lib.6.quę allegat dictam.l.ſi cōmunem.ff.quemadmo. ſerui amittā. Item limito per illum tit.C. ſi vnus ex pluri. appel.l.1.2.item hæc regula fallit in om nibus caſibus in quibus alteri per alterum acquiritur ſtipulatio, quos ponit, gl.in.§.ſi quis alij inſti. de inuti. ſtipula. alias etiam limitationes quæras per gl. & doc.in.l.ſi vnus.§.ante oīa.ff. de pac.

Res īter alioſ acta facit quale quale damnum vel cō modum.

18 Modo eſſet inueſtigandum an iſta regula quod res inter alios acta neq; nocet neq; ꝓdeſt ſit vera indiſtincte quo ad omne pręiudicium?& Bart.in.l.admonendi.ff.de iure iu.tenuit,quod prodeſt & nocet quo ad ſemiplenam probationem,quod dictū eſt ſingulare,de quo vide ibi per eum,& per Abb.in.c. quāuis de re iud.1. col. & ibi in apoſtil. & late per Alex.in.l.ſępe.ff. de re iudic.

1 *Nuntio firmanti aliquem citaſſe ſe an credatur? ingens pugna.*
2 *Nuntio dicenti citaſſe ſe de iudicis mandato an credatur? anceps pugna.*
3 *Citatio non valet niſi de mandato iudicis cū cōmu.*
4 *Citatio fieri non poteſt ſine iudicis mandato in non exigētibus cognitionē cum quibuſdam cōtra cōmu.*
5 *Citatio ſine mandato nunquam fit iure regio.*
6 *Citatio nulliter facta non interrumpit præſcriptionem,cum communi.*
7 *Citatio non rite facta non perpetuat iuriſdictionem.*
8 *Citatio non rite facta non inducit præuentionem.*
9 *Accuſatio ſeu denuntiatio generalis non ſufficit, vt quotam partem litis accuſator lucretur.*
10 *Citatum reſpondiſſe ſe non venturum, an nuntio affirmanti credatur? dubium certamen.*
11 *Nuntio dicenti ſe à citato verberatum,non creditur cum communi.*
12 *Citato an ſint referēdæ omnes criminis qualitates? dubia pugna.*
13 *Citatorius libellus in ciuilibus non exigit,vt ſigillatim qualitates petitionis exprimantur cū communi.*
14 *Citatio nulla iure regio deſiderat qualitates exprimi.*

Nuntio firmātī aliquē citaſſe ſe an credatur? īgēs pugna.

1 NVncius firmabat aliquem citaſſe ſe, citat9 id negabat, erit in arbitrio iudicis cui magis credatur ita Ioan. Andr. in. c. comparati de app. eſt communis opi.ſecundum Abb.ibi.nu.12. quam & ipſe ſequitur.Sequitur etiā & dicit cōmunem Marianus Soci.in rub. de dilati.articul.16. ſed receptius eſt hac in re vt nuncio dicēti aliquem citaſſe ſe vel in ius vocaſſe credendū ſit,hæc eſt cōmunis opi.quam tenent glo.in.l.magis puto.§.ne tamen.ff.de reb.eorum,cum qua ibi tranſeunt Doctores, & ibi Bar. in extrauag.ad reprimendum.ver. per nuntium Ioan.Andr.ad Spec.tit.de citatiōe.§.1.verſ. ſed nūquid credatī Bar. in.l.1.§.cura carnis.ff.de offic. præfecti vrbis. Cinus, in.l.1. C.de relati.Bart.in tract.de citatore. Angelus, in repet.l.ſi vacantia in pr.C.de bon.vacan. lib.10. Sali.in.l.tres denūtiationes.C. quomodo & quādo iudex Romanus,& Alex. num.45.in.l.ſciendum.ff.de verb. obli. ſequitur,& dicit communem op. Feli. in.c.quoniam contra nu.13. de probat. quod & tenent omnes ſecundum eūd. Feli.in.c.1.nu.13.de iudi. eſt communis opi.ſecundum Alciatum,in reg.3.præſump.14.in trac.de pręſump.plene per Hippol.de Marſi.in.l.de vno quoq; nu. 115.cum plu.ſeq.ff.de re iudi.per Innocen.Ioan.Andr.Anto.& Imolam, in.d. c.1.de iudi.per Iaſ.in.l.age cum Geminiano.C.de tranſact.Bart. in.l.neminē. C.de exhib.reis per Bart.& Alexā.in.l. ſed ſi hac.§. prætor.ff. de in ius vocan. per Iaſ.in.l.neque is,col.fi.ff. de acquir. hære.per eund.Hippol. ſing.560. habemus,gl.& ibi communiter doctores,in c.cum parati de app.per text . in.d.§.ne tamen cum ſimilib. quod procedit de iure communi tam canonico quam ciuili , vt apparet in dictis locis nō ſic de iure regio,vt in.l.1.ti.7.par.3.vbi nūcio dicenti aliquem citaſſe ſe nō aliter creditur,quā adhibita fide vnius vel duorum teſtium iuxta diſtinctionem illius legis,niſi ꝓprio ore ipſius principis vel eorum iudicum, qui principis vicē gerūt à quibuſq; ꝓuocatio nulla eſt,ea citatio facta dicatur,tunc enim nullius teſtis interuētus exigeretur ad firmitatē illius citationis,vt ibi quæ lex eo nomine memorabilis nobis viſa eſt,quòd eorum iudicium qui curiæ ius reddūt, ipſius principis fidei ęquauit,cuius arg.

noue iure regio tentari possemus, vt testamentum corã tali summo iudice factum etiam si destitutum esset, solenni testium numero firmum esset, non aliter atque si coram ipsomet principe factum esset, argu. C. de testa. l. omnium, cum ibi notatis iuncta. d. l. 1. & quæ scripsimus, in tract. de succes. crea. §. 26. nu. 1. cum seq. quod quia nimis nouum nõ firmo. Deniq; an in re dubia nũcio fides adhibenda sit tradit plene, Andr. Tiraq. de retr. lig. § . 8. gloss. 9. stat ergo nuncio quem in ius vocasse se assereti credendum esse. Quid autẽ si dicat de commissione, & mandato iudicis citationẽ fecisse se, nec in actis apparet de tali iudicis mãdato, an presumetur precessisse, an per contrarium minime interfuisse credẽdum magis sit, & hac in re partem negatiuam, vt non interfuerit mandatum, aut vt non presumatur interfuisse tenent Innocen. Ioan. And. Ant. Imola, & Feli. nu. 13. qui hanc dicit communem op. in. c. 1. de iud. Sequitur & dicit communem opi. Aret. cõsi. 33. consultatio, col. ante pe. sequitur & dicit communem opi. Andræ. Tiraq. de retract. lig. §. 8. gl. 9. nu. 20. hãc sequitur & firmat communẽ opin. Ripa. in. c. 1. de iudi. cart. p. versi. tertio amplia. quã op. sequitur, & dicit communem Feli. in. c. quoniam contra de probatio. nu. 13. post Anto. & alios ibi Romanus, in l. sciendum. ff. de verb. oblig. vbi Alex. nu. 45. Bar. in extrauag. ad reprimendũ verb. per nuncium sequitur, & dicit cõmunem opi. Bernar. Diez, de Luco in regul. 80. Sali. in. l. tres denuntiationes. C. quomodo & quando iudex, Ioã. Andræ. ad Specul. tit. de citatione. §. 1. ver. sed nunquid credatur. Bar. in. l. 1. §. cura carnis. ff. de offi. prefect. vrb. Bar. in. l. neminem. C. de exhib. reis. Bar. & Alexã. in. l. sed si hac. §. prætor. ff. de in ius voc. est communis opi. secundum Alcia. in tract. præsum. reg. 3. præsumptione. 14. nu. 7. per Hippo. in. l. de vno quoq;. nu. 115. ff. de re iudi. idem in. l. de minore. §. plurimum, col. 3. ff. de quæsti. sequitur & dicit communem op. Decius, in. c. 1. de iudi. lect. 2. col. antep. ver. retenta cõclusione, Tiraq. de retr. lig. §. 8. gloss. 4. Contrariam partẽ, vt præsumatur præcessisse iudicis mandatum etiam si aliter nõ constet de ipsius commissione, tenent Cin. Bal. & Sali. in. l. fi. C. de exhib. reis. Bal. in. l. sciendum. col. antepe. ff. de ver. oblig. quos refert, & sequitur Ias. in. §. quadrupli. nu. 18. insti. de actio. vbi hanc dicit communem opi. quam & sequitur Alci. in. d. regula. 3. presum. 14. nu. 7. & ita obseruabat cõmunis cõsuetudo secundum Marantam de ord. iudi. parte. 6. verb. proposui, nu. 52. pag. 364. & ita etiam obseruat communis consuetudo tam Galliæ quam Florentiæ secundum Ioan. Nicol. ad Alciatũ in. d. præsumptione. 14. d. nu. 7. Horum ratiocinatio ea est, quod istud videatur esse de connexis ipsius citationis, & relationis à nuntio factæ, & consequenter videbatur in hoc credi debere nuncio, non secus quam in ipsa citatione, argu. c. cum parati de appell. Sed nobis non videtur de connexis aut ita dependẽtibus, quod necessario vnum sequatur ex alio: constat. n. potuisse nunciũ facere citationem, & tamen non præcessisse iudicis mãdatum, pro nobis facit. ff. de acquiren. hære. l. si quis hæres institutus ex parte in pr. ibi erunt nãq; appendices præcedentis institutionis.

Nuntio dicenti citasse se de iudicis mandato an credatur? anceps pugna. 2

Sed pro hac vltima opinione affirmatiua, vt mandatum precessisse intelligatur, facit quia alias nuncius committeret falsum, quod nõ est presumendum argumẽ. l. marito. ff. pro socio sed sane non bene sequitur quia non ponimus nuncium affirmasse quod habuit mandatũ à iudice, sed etsi assereret adhuc idem. Facit etiam pro hac parte. d. l. magis puto. §. ne tamen verbo viatorem presertim cum huiusmodi commissio videatur esse modicę vtilitatis secundum Alciatum, vbi supra, sed quidem nobis non modici sed maximi momẽti esse videtur ne quisquã molestiã patiatur vtcunque leuem, argumẽ. l. quia poterat. ff. ad Trebel. §. sed neque insti. de aut. tutorum. l. 1. & . 2. ff. de homi. lib. exhib. Vnde prior op. verior est, cũ isthæc videatur solẽnitas extrinseca, quæ

non

non præſumitur niſi probetur. l. quæcunq;. §. fi. ff. de public. d. §. ſed neq;. l. ſi quis mihi bona. §. ſed quid ſi mandauit. ff. de acq. hære. gl. & omnes, in. l. ſciendum. ff. de ver. obliga. Facit, nam communis opi. eſt non valere citationẽ niſi de mandato iudicis, & ad petitionẽ partis. l. neminem. C. de exhib. reis. §. ſi vero quidam iurant in authẽ. de exhib. reis. col. 5. tex. in. c. ex parte de reſcript. Felinus, in. c. 1. col. 1. de iudi. per Petrũ Duen. in regula. 97. qui plures refert, & tamen id requiſitum neceſſarium non foret, fruſtraq; depoſceretur, ſi ſemper poſt factam citationem intelligeretur iudicis mandatum prçceſsiſſe, idq; procedit in cauſis tam criminalibus quam ciuilibus. c. propoſuiſti de foro cõpet. c. ex parte. 2. de reſcrip. c. 1. de iudi. ſecũdum recep. intellect. l. abſentem. ff. de pœnis. Interdum tamẽ valet citatio, & fieri poteſt citra iudicis mandatũ, quale eſt cum ſubiecta materia non exigebat cauſç cognitionem, ita tenent Decius, in. c. 1. de iudi. lect. 2. col. antepen. vbi Areti. nu. 41. Bal. in. l. ſi quando, nu. 12. C. de teſtibus, Philip. Fran. in. c. cum parati de app. Iaſ. in. d. §. quadrupli inſt. de actio. nu. 34. Alciatus, & Ioan. Nico. in additio. ad eum de præſump. regu. 3. præſump. 14. nu. 7. ad fin. allegat Cinũ, in. l. neminẽ. C. de exhib. reis. Pe. Duen. regula. 97. in fi. quæ communis opi. ex mente ipſorum procedit vbi eſſet conſuetudo, & nũcius eſſet publicus, & generalis ad omnes citationes faciendas: iure autem regio hæc res expedita eſt, vt fieri non poſsit vlla citatio, ſiue res qua de agĩ, cauſç cognitionẽ requirat ſine non requirat, niſi interfuerit iudicis commiſsio per. l. 2. ibi por mãdado. del titu. 7. part. 3. Quinimo generaliter verius eſt tam iure regio quam cõmuni citationem nõ valere, niſi fiat de mãdato iudicis, etiãſi nuncius habeat mãdatum generale ad citationes faciẽdas: niſi contrarium eſſet vel lege municipali conſtitutum, vel cõſuetudine prçſcriptum per iura ſuperius adducta, ꝙ & tenẽt non pauci relati per Decium, in. d. c. 1. col. antepe. verſi. ſucceſsiue. lectura ſec. de iudi. etenim hominem ingenuum in ius vocari perquam durũ ac moleſtum eſſe ignorat nemo, & quçlibet moleſtia perſonalis non pauci eſſe momenti docet iure conſultus, in. l. quia poterat. ff. ad Trebellia. facit. l. in ſeruorum. ff. de pœnis. l. 1. & 2. ff. de libero homi. exhi. l. 1. §. quæ onerandç. ff. quarum rerum actio. non detur, & quæ plene docemur per Bart. & alios in. l. ſtipulationes non diuidũtur. §. Celſus. ff. de verb. oblig. dum in obligationibus facti tradunt neminem cõpelli ad factum præciſe, ſed ad intereſſe agẽdum eſſe, quia hominẽ ingenuum ad factum quodlibet cõpelli præciſe quaſi imago & ſpecies quçdam foret ſeruitutis, idquod ab illuſtri omni republica alienum eſſe debet, vnde ſi hominũ viliſsimi quales plerunq; ſunt huiuſmodi nuntij viatores ſeu apparitores, quẽque ingenuum citra iudicis mandatũ ſpeciale citare inque ius trahere poſſent, non leuis moleſtia in perſonam irrogaretur, quæ eo magis à republica remotior eſſe debet quo illi nuncij viliores eſſe intelliguntur, & conſequẽter cum huiuſmodi pſonalis moleſtia non pauci momenti ſit in ea irrogãda, ſi non cauſç cognitionem poſtules, ſaltem mandatum iudicis prætermittere nõ debemus.

Citatio non valet niſi de mandato iudicis cũ cõmuni. 3

Citatio fieri nõ põt ſine iudicis mãdato in non exigẽtibus cognitionẽ cũ quibuſdam cõtra cõmunẽ. 4

Citatio ſine mãdato nũquam fit iure regio. 5

6 Denique cum huiuſmodi citationẽ factam citra iudicis mãdatũ infirma eſſe edocti ſimus, intelligẽdũ eſt per eã nõ interrũpi prçſcriptionẽ cœptã, vt plene p Tiraq. de retract. ligna. §. 1. glo. 10. nu. 82. & rurſus p eũdẽ ibidẽ. §. 8. gl. 2. nu. 3. Bar. & Alueri. in. l. accuſatur us. ff. de adulteri. Bar. in authẽ. offeratur, colum. 2. C. de litis conteſta. vbi Salicetus col. f. Bar. in. l. cum notiſsimi. §. imo col. fi. C. de præſcrip. 30. annorum, idem in l. fi. ff. de eo per quem factum erit, & ibi Soci. idem Bal. in. c. quoniam cõtra falſam de probatio. col. 5. Iaſ. in. l. licet, col. 2. C. de procurato. nu. 5. per tex. in. c. propoſuiſti de foro compe. verb. legitime citatus, & hanc eſſe communem opin. apparet ex relatione autorum de qua per Iaſ. & Andræ. Tiraquel. vbi ſupra.

Citatio nulliter facta nõ interrũpit præſcriptionem cũ cõmuni.

nam

Citatio non rite facta non perpetuat iurisd.

7 Nam & similiter citatio inualida non perpetuat iurisdictionem, glos.fin. in capit.cum plures, & ibi Ioann. Andræ. Philippus Francus, & Dominicus, de officio delegati.libro.6.Felinus,in cap. gratum,colum.1.de offic.delega. Pala. rub.in repetitio. capitul. per vestras de donati.inter virum & vxorem charta. 88.colum.3. & Andræ. Tiraquell. vbi supra,nume.4.in.d.glos.2.pluraq; in si-

Citatio non rite facta non inducit præuentionem.

8 mili per Ias.vbi supra, nu.5. Neque etiã inducitur prçuentio iurisdictionis,per talem citationem nullam, aut generalem,vt plene per eundem Andrę. Tiraquel.d.nu.4.&.5. qui plures allegat.

Accusatio seu denuntiatio generalis nõ sufficit vt quotam partẽ litis accusator lucretur

9 Illud autem vsibus forensibus frequẽs admodum est, vt à quibusdam fiant citationes, & etiam denunciationes generales præsertim iure regio,quo iure quota pars pœnæ pecuniarię à lege irrogatę accusatoribus delictorũ cõcessa est,quo magis ad facinora delictaue prodenda inuitentur(quale est cũ quis dicit,accuso talem de tali crimine, & omnes alios qui eodem de crimine p iudicem ea de re cognoscentem aut inquirentem noxij inuenti fuerint) & sane hoc casu magis est talem generalẽ accusationem seu denuntiationem ad quotam illam pœnę pecuniariæ partẽ consequendam non prodesse,quia ea generalis accusatio pro nulla est text. in clem.fi.vt lite pend.& ibi glos.fin.& Imola,colum.fi.& Cardi. Elorenti.nota.3.& plene per Andræ.Tiraquel. vbi supra qui plures citat, & hanc rẽ sæpe habuimus de facto in prætorio Hispalensi.

Citatum respondisse se nõ venturũ an nuntio affirmanti credatur? dubium certamen.

10 Vidimus nuncio credendum esse,cum firmat se aliquem citasse,sed quid si p. dat vlterius dicens citatum respondisse se non venturum, an ei sit fides adhibenda? & communis opi. esse videtur hoc casu fidem sibi adhibẽdam esse ita tenent gloss.in. c. comparati de appellatio.quam sequitur, & dicit cõmunẽ Decius ibi,nume.10.Bar.in extrauagã. ad repri.ver.per nuncium Imola,& alij in dicto cap.comparati.Romanus consilio.497.diligenter colum.2. Bald. in l.1.§. si quis neget.ff. quemadmodum testamenta aperiantur. Angelus in.§. quadrupli.colum.5.instit.de actio.Bar. in.l. tres denuntiationes.C. quomodo & quando iudex Florianus in clemẽ.1. de dolo & contumacia.8.quæsti. Imo. in.l.si finita.§.Iulianus.ff. de damno infecto.idem in.l.ex consensu. §. final. ff. de appellatio.

Contrariam partem, vt non credatur tali nuncio,dum firmauit illum se nunquam venturum respondisse tenẽt Io. And.ad Spe.ti.de contumacia.§.1. Bal. in.l.Diuus lect.1.& ibi Ang.ff.de in integ.resti.idem in dic.c.cum parati lect. 1.idem in addit.ad Specul.titu.de sent. ver.citatio debet esse legitima. Anton. & Panorm.in.d.c.cum parati, Dominicus.in.c.venerabilibus de sententia ex communi.Paulus Castren.consi. 165.li. 2.Corneus consi.79.lib.3.Iaso.in.§.& si quidem col.3.insti.de actio.sentit idem Ias.nu.30.in.§.quadrupli, eod.tit.sentit Andr.Tiraq. qui alios plures refert de retract.ligna.§.8.glo.9. num.16. Quod & sentiunt Salice.in. l. tres denuntiationes. C. quomodo & quando iudex, idem in.l.absentem quæst.5.C. de accusati.Bal.in. c. quoniam contra de proba.Maria.in rub.de dilati.artic.16.dum isti aiunt iudicis arbitrio relinquendũ, vtri magis credendum sit ipsi nũcio an potius citato, & quod credendum sit nuntio in tali responsione tenent Abbas & Philip.de Perusio.in.c.præterea de officio deleg. Alciatus qui plures allegat in tract.de prçsum.reg.3.prçsum. 14.nu.2.& hæc nobis videbitur receptior opi.quę & verior est argu.d.c.cum parati,vbi creditur nũcio quo ad locũ & consequẽter ęquũ parq; est, vt fides quo ad verba ei adhibeatur. Præterea quin respõsio citati sit de connexis, & appendicijs ipsius citationis seu mãdati,ꝙ nuntius habuit à iudice,vix vllus negabit,& cõsequenter idem in eo iudicandum est,argu.l.si quis hæres institutus ex parte.ff.de acqui. hær.in pr.ibi sunt enim appẽdices,&c. Deniq; vt nũtio referenti citatum dixisse vẽturum

sese crederetur, non video cur non idē per contrarium cum retulit illum negasse se venturū. Diuersum est cum nū
11 tius retulit se verberatū aut aliter vim passum fuisse, tūc enim magis est, vt nō sit credendus, id enim neq; est de contentis in mandato citationis, nec de cōnexis illi mādato ita vult receptior op. quam tenent Ioan. And. ad Spec. tit. de contu. §. 1. ver. circa secundum Bald. in sua pract. tit. de quæsti. & citati. q. 11. Antoni. & Abb. in. d. c. cum parati, Alciat. de præsump. nam & ex hoc nuntius interesse pecuniarium cōsequi posit, ergo ei non credendū. l. omnibus in re ꝓpria. C. de testi. l. magistratibus. ff. de iurisd. om. iud. & ita etiam tenent plures relati per Alciatum, qui idem sequitur. d. tract. de præsumptionibus regula. 3. presump. 14. nu. 5. Philip. de Perusio, in d. c. cum parati, Cardinalis ī cle. si ante de dolo & contuma. Guido. Papa decisione. 557. Imola, in. l. si finita. §. si plures, col. 2. ff. de damno infect. Petrus Iacobus, de constitu. pecu. ver. responsio per. l. ea quidem. C. de accusati. Iaso. in l. age cum Geminiano. C. de transact. col. pen. idem Ias. in. l. properandum. §. & si quidem. C. de iudi. Hipp. Marsilius singul. 560. Ioannes Nicolaus, in addit. ad Alci. ubi supra. Corneus consi. 79. li. 3. Andræas Tiraquel. de retract. ligna. §. 8. glo. 9. nu. 14. ex cuius relatione apparet hanc esse communem receptissimamque opinionem.

Nuntio dicēti se à citato verberatum non credatur cū cōmuni.

12 In summa in libello citatorio causarū criminaliū non leuiter controuersum est an sin necessario inserendæ omnes qualitates criminis obiecti, qua ī re sūt qui tueantur partem affirmatiuam, vt necessario sunt inserendæ, ita tenēt gl. in. c. 1. de dilatio. Abbas ibi, nu. 8. qui firmat quod cum illa gl. transeunt ibi doctores, & est communis opi. cū illa gl. secundum Imolam, in. l. inter accusatorem. ff. de publ. iudi. nume. 2. ff. ad fi. gl. in capi. si Episcopus. 3. quæstione. 2. Specul. de citatione. §. 1. colum. 5. & ibi Ioannes Andræ in additio. Alueri. in. l. 1. ff. de in ius vocan. Bald. in. l. sicut de præscriptione triginta annorum, Cinus, & Barto. in authenti. offeratur. C. de litis contestatio. vbi etiam Salicetus Grego. Lup. in. l. 1. titu. 7. par. 3. in gloss. fazer derecho, quem vide, contrarium tenēt Bar. nu. 6. & Imo. nu. 2. in fi. in. d. l. inter accusatorem, & hac esse communem opi. videtur firmare Bar. ibi vt necessario non sit causa, & qualitas delicti in libello inserenda, sed sufficiat dicere, vt veniat responsurus accusationi.

Citato an sint referēdæ oēs criminis qualitates dubia pugna.

13 Et sane in causis ciuilibus constat valere citationem, obtemperandumque esse etiā si tenor libelli aut causa inserta nō sit in literis citatoriis, vt volūt ij quos priore loco citauimus, et hāc esse cōmunem opi. firmat Bar. num. 6. in. d. l. inter accusatorem. In causis autē criminalibus magis dubiū est, sed adhuc in hanc partem procliuior sum, vt citatio, & valeat, & rite facta intelligatur: id quod probari videtur, in. l. 2. C. de exhi. reis, & iure regio id expeditum,

Citatorius libellus ī ciuilibus non exigit, vt sigillatim qlitates petitionis exprimātur cum cōmuni.

14 videtur per tex. in. l. 1. titu. 7. par. 3. ibi a fazer derecho, cuius verbi sensus est valere literas citatorias, quibus continetur, vt citatus compareat responsurus petitioni seu accusationi etiam si qualitas speciesque delicti aut causæ ciuilis peculiariter non sit declarata ad idē l. 2. eodem tit. ibi venir deue antel iuzgador todo home q̄ fuere emplazado por mandado del, quorum verborum sensus est, citatum cōparere debere simul ac viderit mandatum sui iudicis, etiam si aliud sibi non constiterit. Ad idem. d. l. 2. in ratione sui dum ait, esto es por horra del lugar, & poderio que tiene el juez por el Rey, ca si no quisiesse venir semejaria que lo hazia mas por desdé que por otra cosa, quorum verborū sensus est citatū cōparere debere ne videatur iudicis magistratē cōtemnere, & illa iura cū loquantur generaliter, sunt generaliter intelligenda. l. præcipimus. C. de appell. Nec me mouet capitu. si primates: quinta quæstione. 2. capit. significantibus de appellatio. capi. præterea de dilatio. nam speciale

Citatio nulla iure regio desiderat qualitates exprimi

cial e eſt in Epiſcopo, propter venerandam eius dignitatem ſecundum Bart. numero.6.& Imolam, nume.2. in dicta l. inter accuſatorem, vel dic idem eſſe in reliquis,& optimũ eſſe cauſam ſpecificam petitionis ciuilis vel accuſationis criminalis inſeri in literis citatorijs, adhuc tamen ſi non inſerantur citatio valere non deſinit, priore modo intelligendum eſt text. in dicto ca. ſi primates cum ſimilibus, poſteriore autem modo intelligenda ſunt iura cõtraria, prætoris enim eſt inſpicere an ſua ſit iuriſdictio, vocati autem eſt nõ contemnere iudicis maieſtatem, vt dd.ll.& exemplo turpiſsimum eſſet admittere, vt ſubditis citatis liberum eſſe reſponſum refutatorium reddere eo prætextu, quod qualitates petitionis non eſſent in libello citatorio expreſſę, ſic enim facile euenturum, vt vix tã ſigillatim poſſent enarrari quin adhuc citatus cauſaretur ſibi non ſatis palam ac dilucide enarratas videri, vnde conſultius mihi hac in re iure regio quam communi proſpectum videtur, vt indiſtincte citatus non poſsit recuſare quin ad iudicis conſpectum veniat eo prętextu aut colore, quod non ſatis ex libello citatorio perceperit omnes aut criminis obiecti aut rei petitæ qualitates.

5 *Iuramentum calumniæ an per pactum iuratum remitti poſsit?*
6 *Iuramentum calumniæ quo iure inductum.*
7 *Iuramentum calumniæ poteſt quandocunque præſtari ante cauſæ concluſionem.*
8 *Iuramentum calumniæ poteſt iudex exigere inuitis partibus.*
9 *Iuramentum calumniæ peti poteſt etiam poſtquam actor plene probauerat, contra Bald.*
10 *Sententia licet ſit pro ea præſumptio iuris, & de iure tamen contra eam admittitur confeſsio partis.*
11 *Probationes non inducunt ius.*
12 *Confeſsio admittitur contra præſumptionem iuris, et de iure.*
13 *Iuramentum calumniæ petitum à parte ſi non præſtetur reddit proceſſum nullum cum Bar. contra Bald.*
14 *Iuramentum calumniæ quare inductum.*
15 *Iuramentum calumniæ an procurator præſtet.*
16 *Iurari de calumnia poteſt procurator habẽs ad hoc ſpeciale mandatum ſecus ſi generale cum libera.*
17 *Mandatum cum libera an ſufficiat ad iurandum de calumnia.*
18 *Mandatum cum libera ſufficit ad caſus qui requirant ſpeciale mandatum.*
19 *Mandatum cum libera ſufficit ad tranſigendum.*
20 *Iuramentum calumniæ in quibus cauſis præſtetur.*
21 *Iuramentum calumniæ in multis cauſis ceſſat.*
22 *Iuramentum calumniæ an poſsit remitti?*
23 *Iuramentum calũniæ remitti poteſt per principem.*
24 *Iuramentum calumniæ recuſans vt puniatur.*
25 *Iuramentum calumniæ recuſanti pœna non irrogatur ipſo iure ſed per ſententiam.*
26 *Confeſsio intelligitur cum qualitatibus in libello contentis.*
27 *Intellect. l. fi. C. de fideicommiſſ. & §. fi. inſtit. eo.*
28 *Confeſsio an intelligatur cum omnibus qualitatibus.*
29 *Iuramentum calumniæ recuſans an poſsit appellare.*
30 *Iuramentum calumniæ an præſtetur in cauſa appellati.*
31 *Iuramentum calumniæ deferens an prior iurare debeat.*
23 *Reus poſitionibus non antea reſpondere tenetur, quã actor iuret ſe putare eas eſſe veras.*
33 *Iuramentum calumniaæ ſubiturus an poſsit petere tempus ad deliberandum.*

5 ILLVD dubium eſt an ideo quod iuramentum calumnię non poteſt per ſimplicem litigantium conſenſum remitti, vt in l. 2. §. ſed quia veremur cum ibi plene notatis per gloſ.& Doctor. C. de iuramento calũniæ, ſimiliter non poſsit remitti per interuentum iuramenti ipſarum partiũ litigantium. Mouet quęſtionem quod nonnulli litigantium ſunt tam diuini numinis reuerentes, vt nec verum ſacramentũ audeãt pręſtare, vt in l. quę ſub conditione in pri. ff. de condi. inſti. vnde æquũ videbatur vt mutuo conſenſu litigantium præſertim iurato ad ſacramentum poſſet remitti. Confirmatur, quia tacite poteſt remitti vt notatur in dicto. §. ſed quia veremur, ergo facilius poteſt remitti per expreſſum conſenſum præſertim iuratum, argument. l. cum ex filio. §. j. ff. de vulgar.& l. cum patro. §. filius. matrem. ff. de lega. 2.& d. c. quanuis. dicta leg. cap. licet mulieres. d. c. cum contingat cum ſimilibus, facit tex. in capit. 1. §. 1. de iuramento

Iuramentũ calũ. an per pactũ iuratum remitti poſsit.

iuramento calumniæ, libro.6. Sed an per simplicem partium cõuentionem possit remitti, infra dicam, per conuentionem autem iuratam puto quod remitti posit à parte parti, argu. d. c.1. §.1.ea tamen remissio quantuncunq; iurata impedimẽto non erit, quin ipse iudex possit ex officio partes ad iurandũ de calumnia compellere, argu. tex.in.d.§. sed quia veremur cum ibi plene notatis pręsertim per Bal.in.d.l.2.in fine pr. C.de iura.calumn.nec.n. leuis suspicio erit, quod vtrinque dolus interueniat cum tale sacramẽtum subire recusant, quod si iudici persuasum esset id ab ipsis litigantibus cupi timore diuini numinis, quasi nec verum iuram. auderẽt pręstare, tunc forte non erraret partiũ voluntati sese accõmodãs. Quę res qa vtilissima, & frequentissima est, ideo istam materiam intendo declarare per

6 quæstiones, & primo quæro quo iure fuit introductum iuramentum de calũnia, & breuiter dicas quod iuramẽtum de calumnia in quibusdam casibus bene fuit inuentũ de iure veteri, sed iuramẽtũ generale de calũnia fuit inuectũ per Iustinianum ita dicit Bald.in.l.2.C. de iuramento calumniæ, in princ.ver. quærunt hic quidam, &c. & licet ipse non dicat, de illis casibus fit mentio in l.delata.C.de iureiu.& in. l. iusiurãdũ, et adpecunias.§.qui iusiurandum.ff.de iureiu.& in.l.si non fuerit eo. tit.& alibi sępe. Ratio autem quare de iure veteri non fuit inuentum iuramẽtum generale, erat quia tunc potius tendebat ad reperiẽdam veritatem quam ad solẽnizandum iudicium, hodie vero pertinet ad solẽnitatem iudicij: ideo si peteretur, & non præstaretur non valeret iudicium secus si non peteretur, vt in capit.1.§.1.de iuramento calumniæ, lib.6.& notatur, in.l.2.§. sed quia veremur.C.de iuramento calumniæ, istam rationem reperio per Paul. de Castro, in.l.1.circa princip.C.de iuramento calumniæ. Et dum dixi quod si iurã. hoc sit petitum, & non præstitum processus redderetur retro nullus, adde quod

Iuram. cal. quo iure inductum.

ex hoc cauti aduocati quando respondẽt libello, & negant narrata prout narratur postea, petunt in fine iurari de calumnia nec vlterius insistant, vt si postea omittatur, reddatur totus processus nullus secundum Iacobum Butri. in dicto.§. sed quia veremur. Imola, & Alexand.in.l. qui bona.§.si alieno.ff.de damno.infecto. Et adeo est præstandũ si petatur quod non valeret consuetudo vel statutum, quod iuramentum calumniæ posset expresse remitti.c.cõstitutus de fide inst. casus notabilis in ca. cęterum de iuramento calumnię. Vnũ

7 tamen est quod potest quandocunque præstari ante conclusionem in causa, & sufficit, glos.est notabilis in capit.ex literis de iure iu.facit text.in capitul. 1. in princip.de iuramen.calumniæ, lib.6. imo quod est plus etiã post conclusio-

8 nẽ in causa, potest iudex ex officio suo istud iuramentum calumniæ recipere inuita parte, vt tenet Bald.in.l.1.penul. quæstione.C.de iuramento calumniæ, & in.l.2.§.sed quia veremur. eodem ti. post Ioan.Andræ. in capit.1. de iuram. calumnię, libr.6.in nouell.& sic termini assignati partibus non concludunt

9 iudici. Id tamen quod dixi quod si petitum non præstaretur processus esset nullus, procedit nisi iuramentum calũniæ peteretur postquam actor probauerat plene intentionem suam, nam si tunc non pręstaretur nõ esset propterea processus nullus, ita singulariter tenet Bald.in cap.2. de probatio. per illũ textum, & dicit non reperiri alibi ita expresse. Sed tamen aduerte, nam ille text. loquitur in iuramento veritatis quod esset frustratorium, postquam quis plene probasset, nos autem loquimur in iuramento calumniæ vbi est diuersa ratio, vt patet aperte, & euidenter probo nam postquam actor plene probat nõ grauatur onere iuramenti, quia vt dixi esset superfluum, & quia non debet quis in eo probando grauari quod probatum non releuat. l. ad probationem cum simil.C. de probat. & ista etiã potest esse ratio ad dictum

Iuramentũ cal. põt qñcũq; præstari ante causæ conclusionem.

Iura.cal.potest iudex exigere inuitis partibus.

Iura.cal.peti potest et postq̃ actor plene ꝓbauerat cõtra Bald.

C.2.

c.2.de proba. sed in iuramento calũniȩ hæc ratio cessat, nam si ego plene probo, & postea mihi deferatur iuramētũ de calumnia, si forte iuro me per calũniam litigasse, debeo succũbere, & sic iuramētum non est superfluum, quod autem debeam succumbere patet, quia præsumptio quæ oriebatur ex probatione mea præcedēti est sublata per cõfessionem contrariã, & probatur à fortiori, nam si contra sententam quæ trã-
10 siuit ĩ rem iudicatam, & ex qua oritur prȩsumptio iuris, & de iure admittitur probatio in ꝯtrarium per confessionē partis, vt tenet singulariter, Inn.ĩ.c.qa pleriq; de immuni.eccle. ergo à fortio-
11 ri contra probationem solã ex qua nõ oritur ius, vt est glos. singularis, in.l. sed & si possessori.§.item si iurauero. ff. de iureiur. debet admitti confessio partis contraria, vt in nostro casu. Item patet
12 nã contra præsumptionem iuris & de iure admittitur cõfessio partis, licet alia ꝓbatio nõ admittatur, vt est gl.ĩ authē. de æquali.do.§.illud.col. 7. & in.l. in contractibus.§.1.C.de non nu.pe.& in.l.qui iurasse.§. si pater. ff. de iureiur. notat. Doct. in auth. sed iam necesse.C. de don.ante nup. cum simili. ergo à fortiori contra probationē solam, ex qua non oritur præsumptio, & si oritur esset iuris tm̃ non autem iuris, & de iure vt est notum, & per hoc puto dictum Bald. non procedere super quo cogitabis.

Sentētia licet sit ꝓ ea præsumptio iuris & de iure, tñ contra eam admittitur cõfessio partis. Probatiões nõ inducũt ius.

Cõfessio admittitur cõtra præsumptionem iuris, et de iure.

13 Secundo limita dictam regulam, vt ꝓcedat quando iuramentum esset petitum à iudice, nã si non præstaretur processus redderet̃ nullus, secus si esset petitum à sola parte, nam tũc etiam si nõ prȩstaretur non esset processus nullus, ita singulariter tenet Bald. referens se ita consuluisse, in.l.2.ff. de iureiu. in repetitione.2.quæstione, & pro eo stringit.tex.in.l.de pupillo.§.qui opus. ff.de operis noui nuntiatio. Barto. tamen ibi prima oppositione vult contrarium, præterea hoc est contra cautelam de qua supra dixi, nam si ea ratione aduocati petunt iurari, vt si postea non iuratur processus sit nullus, ergo contra do-

Iuram. cal. petitũ à parte si nõ præstetur ĩ reddit processum nullum cum Bar. cõtra Bald.

cet Bald. dum tenet ꝙ debere necessario pati à iudice ad hoc, vt processus sit nullus, cogita ergo, & c. ad prȩdicta vide notabiliter. per Ias. in. l. iusiurandũ, & ad pecunias.§.qui iusiurãdum.1.col. ff.d iureiuran. vbi dicit aliqua de prædictis, & hæc de prima quæstione.

14 Secũdo quȩro, quare fuit ĩtroductũ iuramentũ calũniæ, respõdeo ideo, vt calũniosa litigantium ĩstãtia compēsaretur, istam rationem ponit Imperator, in.l.j. circa medium. C. de iura. calum. & ibi in specie notat Bal. post princ. & vide quod ex. hoc ibi infert ad istam rationem, addo quod dicit tex.in.l.2.§.ꝙ si actor. C. de iuramento calumniæ, ibi quid aliud nisi pro omnibus deũ, &c. Secundo facit.l.fi. C. ad legem Iuliam repet. & tex. in capit.fina.1.q.7.ibi, & licet neminem diuini timoris contēnēdo iusiurandum arbitramur immemorem, &c. & cõfirmabitur per multa, & hoc de secunda quæstione.

Iuram. cal. quare inductum.

15 Tertio quæritur, quȩ personȩ debeant iurare de calumnia, pro solutione considero quod aut quis litigat per se aut per alium, & si per alium aut per legitimum administratorem, & sic per eum quem lex admittit, aut per procuratorem, & sic per eum quē quis suo arbitrio constituit. Primo casu ipse litigãs, debet iurare, vt.l.2.§.1.& authen. principales. C. de iuramento calumniæ. Secundo casu illi legitimi administratores debent iurare, non autem illi quorum nomine agunt vel conueniuntur, & de hoc est proprie tex.in.l.2.§. quod obseruari cum ibi notatis, eodem titu. Tertio casu quando litigat per procuratorem, diligenter aduertendum est, nam text. in dicta.l.2.§. sinautem abfuerit, dicit quod antequam procuratori lis mandetur tenetur dominus de calũnia iurare text. authen. in.c.fin. de iura. calum. libro. 6. dicit quod procurator potest de calumnia iurare & sic videtur corrigere .d. §. sinautem quod est absurdum: quare dicendũ est ꝙ practica põt esse multiplex: ꝙ si dñs vult totã litē ꝑ ꝓcuratorē agitare, tpe quo ipsũ ꝯstituit debet apud iudicē loc vbi agit

Iuram. cal. an procurator præstet.

 iura

iurare de calumnia super lite futura, p̄ procuratorem agitãda, siue sit actor siue reus, & istam practicam ponit proprie tex.in.d.l.2.§.sinautem abfuerit de iur.cal. Secunda practica potest esse ꝙ dominus constituat procuratorem ad totam litem, si vult absque eo quod ipse iuret de calumnia, & postea procurator incipiet litem eamq; contestabitur, et postea dabitur sibi terminus ad faciẽdum dominum comparere in iudicio, & ad iurandum de calumnia, & istum modum ponit Paul. de Castro. in. d.§. sinautem.

Iurari de cal. pōt procurator hñs ad hoc speciale mandatũ secus si generale cum libera.

16 Tertius modus, practicandi est, & melior, quod dominus constituat procuratorem cum speciali mandato ad iurandum de calumnia, licet olim nõ sic esset, & de hoc est tex.in.d.c.fi.de iura. calum.libr.6. Et sic loquitur in diuerso casu.ab illo.§.sinautem abfuerit nec vnus corrigit alium, & ad dictum.c.fin. addo glos.per illum text.in.c.1.de iudi. lib.6.in glo.vltima, & gl. in.c.licet mulieres de iureiur.lib.6. vbi etiam allegauit illum tex.facit in simili.tex.in.c.fin. de procurat.eodem, lib. & in propsito vide gl.magnam, in. c. tibi domino .l.3. distinct.& ad prædicta vide magistraliter Paul. de Castro. in.d. §. sin autem abfuerit.1.colũ.per totam, ad quem recurras.

Mandatũ cum libera an sufficiat ad iurãdũ de calũnia.

17 Iuxta hoc incidenter, & necessario quæro, quid si dominus non dedit mandatum speciale ad iurãdum de calumnia, sed generale cum libera vel plena vel alijs modis qui æquipollent speciali mandato de quibus in.l.procurator, cui. ff. de procuratori.& ibi per Barto.& in alijs locis an illud sufficiat, & reperio quod Bal.in.l.si procurator, in medio.C.de procurato. dicit singulariter quod illa verba.cum libera, &c. & similia ad iurãdum de calumnia nõ sufficiunt, & ideo in iuramento de calumnia requiritur speciale mandatum secundum eum, imo quod est plus, nõ sufficeret speciale mandatum hoc modo etiam ad iurandum de calumnia, &c.Sed est necesse quod dicatur ad iurandum de calumnia in tali causa, &c. vt.l.si quis mihi bona.§.iussum.ff.de ac qui.hære.secundum Bar.in.d.§. finautem abfuerit post medium idem vult ibi Paul.1.col.ad fin. & sic quod requiratur nedum speciale sed etiam singulare. Ratio est secundum Bar. ibidem, quia si mandatum esset simpliciter ad iurandum de calumnia, intelligeretur in causis iustis, nõ autẽ in iniustis: quia mandatum non continet in dubio illicitum.l. si procurator. ff. de condi. indeb.& sic non ligaret dominum, & sic esset superfluum quod secus est quando est datum mandatum in tali causa,

18 &c.Sed aduerte quia contra prædicta facit, nam in casibus in quibus requiritur speciale mandatum sufficit generale cum libera, vt singulariter tenet Bald.in.l.illud.§.si talis. ff. de minor.& allegatur in apostil.ad Bartol.in.l. procurator cui.ff.de procur. & illa decisio est singularis secundum Ias.ĩ.l.ĩdebitã. ff.de condi.indebi.sed ista est huiusmo di.d.c.fi.de iura.cal.lib.6.ergo.&c.præterea pro hoc facit tex.notabi.in.c.qui ad agendum in fide procurat.libr.6.ibi bonorum vel causę administratio, &c. vbi paria sunt conceden . administrationem cum libera in omnibus causis, vel in vna tantũ, si ergo in causa in qua litigat dedit ei mandatum cum libera, videtur sufficere & illum tex.allegauit notabilem Bar.in.l.qui Romæ.§. Callimachus.ff.de verb.obliga. & in. l.iusiurandum quod ex conuentione.ff.de

Mandatũ cum libera sufficit ad casus qui requirũt speciale mandatum.

19 de iureiur.§.fin.1.col. Ad idem facit nã in transactione requiritur speciale mãdatum, vt.C.de transac.l.transactionis, & tamen sufficit quod quis habeat generale cum libera à lege, vt.l.pręses.C. de transact.iuncta glosl.singulari, in.l. mandato generali.ff.de procurator.ad idem.d.l.iusiurãdum quod ex conuentione.§.fina.ff.de iureiur. Tenendo tamen opinion.Bald. & quod supra dixi posset responderi ad omnia prædicta vno verbo, quod procedunt vbi requiritur speciale mandatum solummodo, sed vbi requiritur speciale, & singulare vt in iuramento calumniæ, vt supradixi parte dicta nõ adstringunt qa quẽadmodum non sufficit speciale ita non debet

Mãdatũcũ libera sufficit ad transigendum.

debet sufficere generale cum libera, & hęc est vera responsio, vel secundo fateor quod in requirétibus speciale, sufficiat generale cum libera vbicunque est eadem ratio, alias secus, quod auté in ꝓposito sit diuersa ratio patet quia in mandato generali cum libera nō includitur quod iuret de calūnia in causa iniusta, quia est delictum, argu. l. si ꝓcurator cum simil. ff. de condict. indeb. sed ista ratio cessat in mandato speciali, qua tunc bene potest iurare in quacunque causa cum de voluntate constituētis constat. d. c. fin. de iur. calumn. li. 6. ergo, &c. & hoc de tertia quæstione. De qua etiam vide Bart. in. l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infect. & ibi Alexan. 3. coll.

Iura. cal. in quibus causis præstet.

20 Quarto quæro, in quibus causis debet hoc iuramentum præstari, & videtur, dicas quod in ciuilibus prophanis, & temporalibus iurandum est secundum omnes, vt in toto tit. C. de iuram. calum. & extra eodem titul. per totum quid in criminalibus gl. tenet quod eodem modo in eis sit iurandum, vt notatur in. l. 1. gl. magna. C. de iuramen. calum. addo quod idem videtur tenere, glos. plenior, in. c. 1. de iuramen. calum. gl. mag. idem gl. in. c. 2. eod. titu. idem tenet gl. remissiue. in. c. 1. in fi. de iura. calum. libr. 6. & glos. instit. de public. iudi. in prin. glo. 2. facit. l. fin. C. de fide instr. breuiter dicendum est, quod in eis sit iuradum de veritate dicenda, vt in ca. cum dilecti de accusa. nam in criminali respondendum est de veritate non de credulitate, & ita est iurandum, & ita seruat consuetudo secundum Bald. in. l. 1. C. de iuramen. calum. antepenul. quæstione. Facit. l. vltima. ff. de crimin. expilatæ hæreditatis: si tamen hoc iuramen. omittetur non propterea processus esset nullus secundum eum, in. d. l. 1. & vide Paul. in. d. l. 1. ad fi. vbi idem vult in effectu licet clarius loquatur, & eum omnino vide, idem vult ibi Bart. circa fi. Quid in spiritualibus an in eis iuretur de calumnia & text. in capit. literas de iuramento calum. dicit quod non idem tenet glo. per illum textum, in. l. 2. §. sed quia veremur. C. de iuramē to calumniæ. Illud tamen hodie immutatum est per text. in capit. 1. §. fin. de iuramento calumniæ libro. 6. vbi statuitur quod in spiritualibus iuretur ne dū de calumnia sed etiam de veritate simul, rationem ponit ibi text. Quid autem differat iuramentum de calumnia à iuramento de veritate, & quid habeat quis respondere per iuramentum de veritate. Vide magistraliter per Abbatem, in capit. 2. de iuramento calum. penult. & vltima columna, ad quem recurre, & ad text. in capitu. 1. §. fina. de iuramento calumnię, libr. 6. quem modo allegaui, adde gloss. cum text. in. ca. 2. de confess. libro. 6. in gloss. prima, & vide Bald. in. l. 2. C. de iuramento calūniæ, in fin. princi. vbi per hoc infert ad quæstionem nunquid ille qui non vult iurare in causa spirituali, habeatur pro confesso, & breuiter concludit, quod ex quo tenetur iurare si non iurat, habeatur pro confesso in sui pręiudiciū, sed non quod per hoc aduersarius acquirat titulum in causa spirituali, vel beneficiali, allegauit Archidia. in capi. 2. de confesso. libro. 6. nisi de titulo ponens legitime probet, ne per collusionem in illis patiatur vitiosus ingressus, & de ista quæstione proxima per Paul. de Castro in. l. 2. §. quod si actor. C. de iuramento calumniæ. 2. colum. ad fin. allegauit in argumen. text. in capi. eum qui de eo qui mittitur in posse, vbi propter contumaciam in non comparendo non fit missio ex primo Decreto in beneficialibus ratione prędicta. Vnum scias quod, vbicunque non iuratur de calumnia, iuratur tamé de veritate, & vbi etiam fuit iuratum de calumnia generaliter, potest nihilominus in singulis actibus exigi iuram. de cal. tex. in. c. 2. §. f. de iuramen. calum. lib. 6. & ista nō fuerūt inuenta de iure ciuili, & de hoc vide etiā Pau. in. l. 1. in fi. C. de iura. cal.

Iura. cal. in multis causis cessat.

21 & hoc de. 4. q. Cui tamen adde quod in notorijs, vel vbi proceditur in confessum, non est de ordine iudicij iuramentum calumniæ, vt per Specu. in titulo. de iuramento calumniæ. §. finali,

idem vbi non esset quæstio facti sed iuris, quia talis quæstio nō desiderat probationes facti sed allegationes legum, ar.l.ornamētorum.ff.de au. & arg. leg. item in cauſ. ibi: volūtariæ iuriſdictionis non habet locum iura. de cal.vt ſuper declaratione priuilegij, vel diſpenſatione, vel ſimilibus. Item quando iudex procedet ex officio ſuo inquirendo non iurat de calumnia, licet ipſe aliquid faciat per quod onus probandi ingerit reo, vt per Spec. iſto tit.ver.quid ſi cauſa facit.l.2.C.de offi.ciuili. iudi.& prædicta ſi aduertis colliges ex verbis, Bal.in.l.1.C.de iuram. calum. primo.2. 3.notabili quem videas.

Iura. calū. an poſsit remitti.

22 Quinto quæritur an hoc iuramentum de calumnia poſsit à partibus remitti, & videt quod non, vt.l. 2.§.ſed quia veremur.C.de iuramē.calum.adeo quod non valeret cōſuetudo de eo remittēdo, tex.eſt in.c.cęterum de iurā.calum. alij dicunt quod expreſſe non poteſt. remitti, tacite tamen ſic, arg. l. filius fa. §.veterani.ff.de procura.&.C.de procura.l.ita demum iſtam quęſtionē late diſputat, gl.in.c.tuis extra de teſtib. hodie videt apertè deciſſum, in.c.1.§.1.de iura.cal.libr.6.vt tacite bene poſſet remitti, nec propter hoc ꝓceſſus eſt nullus, vel annullandus videtur, poteſt dici ꝙ omitti bene poteſt, & hoc ſecundum omnes, & hoc eſt quod dicit tex. in.d.c.1.remitti aut aperte parti nō poteſt, quin ſaltim ſemper poſsit exigi ex officio iudicis ſed à iure bene poteſt remitti, ſic remittitur parentibus, & patronis, vt.ff.de iureiu.l.iuſiurandum, & ad pecunias.§.hoc iuſiurandum, & vide de hoc Bal.l.2.circa fi.prin.C.de iura.calum. prędicta in iuramento de calumnia. Sacramentum autem teſtis bene poteſt remitti aperte, & hoc eſt vulgatum, de hoc tamē nos legiſtæ nō habemus textum, ſed allegamus gl.in.l.1.ff.deferi.& eſt.gloſ.in.l.iuriſiurandi. C. de teſt.& in.l.2.§.ſed quia veremur.gl. magna.C.de iura.calum.& gl.in.c.ſi teſtis.§.item iuris iurādi.4.q.3. & eſt tex. de hoc in.c.tuis, extra de teſti. & gl.per illum tex.in.c.fraternitatis glo. fi. eodē tit.& gl.in.c.de cauſis de officio deleg. & in.c.3.loco de probatio. Licet autem

Iura. cal. remitti poteſt per principē

23 à partibus iuramentum calumnię non poſsit remitti, vt dixi reſcripto. tamen principis bene poteſt remitti, vt tenet gl.magna in.d.§.ſed quia veremur, ſi tamē faciat mentionem de illa lege. Circa quod tamen dicas quod de principe non eſt dubitandum quin poſsit, cū ſit ſupra ius poſitiuum ſecūdum quod fuit hoc iuramentum introductum, vt in.c.propoſuit de conceſ.præben.& in l.princeps.ff.de legibus, & qualis clauſula derogatoria requiratur, dic vt notatur, in.c. nonnulli de reſcriptis, & in c.vno de exceſſ.præla.lib.6.in nouella, ſed inferior à principe etiam legatus non poteſt tollere illa ſubſtantialia iudicij, de quo vide gl.ſingularem, in.c.fi. de hære.lib.6.& hoc ponit dn̄s Abb. in c.cæterum in fin.extra de iura. calum. & hoc de quinta quæſtione.

Iura. calū. recuſans, vt puniat.

24 Sexto quęro, quę ſit pœna nolentis iurare de calūnia, dicas quod regula eſt qđ actor nolēs iurare cadit ab actione, reus vero habetur pro cōfeſſo, tex. eſt in.l.2.C.de iura.calumē.in.§.quod ſi actor, tex.ī.c. Imperatorū de iura. cal.& in.c.fi.§.fi.eo.titul. Circa hoc tamen an omnis contumax in non reſpōdendo habeatur pro ꝯfeſſo? latius dicas quod aut quis recuſat reſpōdē.interrogatio. quæ fuit ante lit.conteſt.ad pręparationem indicij de quibus in titul.de interroga. actio.& tunc erat prouiſum per ll.illius ti.quod haberetur pro confeſſo vel pro negante prout ſibi eſſet magis damnoſum, & vtilius interrogāti. l.de ætate.§.quæ tacuit.ff.de interroga. actio.cum ibi nota. Aut recuſat reſpōdere libello, & ſic litem conteſtari, & tunc non erat prouiſum olim nec etiā hodie, quod habeatur ꝓ confeſſo. Imo proceditur contra eum tanquā contra contumacem admiſsionem ex primo vel ſecūdo Decreto, vel etiam cogitur pręciſe captus pignoribus, vel multa in d.l.1.§.quid ergo.ff. de ventre inſpi. & quod notat per gl. ſingularem in auth. qui ſemel gl.mag.C. quomodo & quādo iudex. Aut recuſat reſpondere poſitioni.

tioni. quæ fuit poſt litem conteſtat. ad releuandum ponentē ab onere probādi, et licet olim fuerit magna dubitatio vt referūt doct. in d. §. quod ſi actor hodie tamen hoc eſt expeditum. ſ. quod habeatur. Pro confeſſo, vt in c. 2. de cōfeſ. lib. 6. concurrentibus multis de quibus ibi, & de prædictis vide notabil. Paul. in d. §. quod ſi actor. 2. coll. Prædicta ſunt vera in prophanis cauſis, quid autē in cauſis ſpecialibus puta beneficialibus, vel ī cauſis criminalibus an cōtumax habeatur? pro confeſſo videtur dicendū quod non vt notabil. ꝑ Paul. d. §. quod ſi actor. 2. co. in fi. cum princi. ſequentis ration. de quibus ibi per eum, & vide quę dixi ſupra. 4. quęſtio.

Iura. cal. recuſanti pœna non irrogatur ipſo iure ſed per ſentētiam.

25 Licet autem actor cadat ab actione, & reus habeatur pro confeſſo, vt dixi illud tamen eſt verum ſecuta ſententia non autem ipſo iure, vt tenet gl. in d. §. quod ſi actor, & gl. in c. fi. §. fin. de iura. cal. & notatur, in c. 2. ad fi. de confeſſ. li. 6. & notabili. Bar. & ibi in apoſt. in l. eius qui delatorem in prin. ff. de iure fiſ. Ex quo infertur quod licet actor noluerit iurare de calūnia ſi tamen iudex fert ſententiam pro actore valet, ſi. n. cecidiſſet à cauſa ipſo iure ſententia lata eſſet nulla ipſo iure ſecundum Bald. in d. §. quod ſi actor circa prin. infertur ſi antequam lata ſit ſentētia decederet ille, quę recuſauit iurare, illa pœna nō transmitteretur contra hęredē eius, vt poſſet hæres rei condēnari virtute dictę tacitę, vel fictę confeſsionis, nec ēt hęres actoris repellitur à iudicio, vt eſt caſus ſingularis in iure in l. eius qui delatorem, in prin. ff. de iure fiſ. & ibi hoc vult Bar. in fi. idem Bar. in d. §. quod ſi actor, & notabilius ibi per Paul. circa princi. quem videas, & idem vbicunq; propter cōtumaciam vel alias, quis habetur pro confeſſo, vt pœna illius fictę confeſsionis non tranſeat cōtra hæredē, vt. d. l. eius qui in princ. Item pro limitatione adde quod habetur pro cōfeſſo, eſt verum ſuper capitulo tātum, cui noluit reſpondere non autem ſup alijs tex. eſt, in d. §. quod ſi actor, & ibi notat Bal. ad fi. & notatur ī c. 2. de ꝯfeſ.

26 lib. 6. Item pro limitatione addo quod eſt verum, vt habeatur pro confeſſo ſi qualitas cauſę petitur alias ſecus, vnde ſi ex tenore libelli apparet aliquid contra ipſum actorem propter quod reus deberet abſolui, licet reus vere vel ficte confiteatur contēta in libello, non deberet condemnari ſed abſolui, quia cenſetur confiteri cum ſuis qualitatibus, ita eſt text. cum gloſ. ſingulari in dicto. §. quod ſi actor, in ver. rei qualitas, & ibi notat Bal. ante fi. & dicit eſſe nota. dignum & illa gl. eſt ſingularis ſecundum Paul. ibi in fi. quem videas.

Cōfeſsio intelligitur cum qualitatibus in libello cōtentis.

27 Et ex hoc infero, ſcis quod quando hęres negat relictum ſi probetur, ſibi tenetur illud ſoluere, quanuis volūtas ſit non ſolennis, vt eſt caſus ſingularis in inſti. de fideicom. hære. §. fi. & in l. fi. C. de fideicom. nam intelligo illam. l. quādo fideicommiſſarius aſſerebat fideicommiſſum fuiſſe relictū. Sed aduerſarius negabat fuiſſe relictum, vnde de ſolennitate non expediebat allegare poſtq̄ negabat factum. Si autem actor confitebatur fuiſſe relictum minus ſolenniter, nō puto quod aduerſarius haberetur pro condemnato ex ſuā ficta cōfeſſione, arg. gl. in d. §. quod ſi actor, quæ eſt ſingularis ad hoc, & per id quod notat Bar. in l. abſentem vlti. col. ff. de pœnis, nam contra prǽſumptionem iuris, & de iure quæ reſultat ex negatione vel recuſatione iuramenti, videlicet ꝙ fuit relictū ſolenniter vt in illa. l. f. admitteretur probatio in contrarium ꝑ confeſsionem partis. ſ. actoris. vt notatur in authen. de ęquali. d. §. illud col. 7. & per Doct. in autē. ſed iam neceſſe. C. de dona. ante nup. cum concor. cum ergo in libello ipſe confiteatur de minus ſolenni voluntate, ergo &c. & poſtea reperi quod hoc tenet Paul. de Caſtro in terminis, in d. l. fin. C. de fideicom. ſ. coll. in fi. & allegauit gl. pro ſingulari, in d. §. quod ſi actor, & dicit quod nec gl. nec Doct. hoc tangunt, ſit ergo cautus reus, vt ab ipſo principio cum interrogatur non neget factum ſed ſolennitatem, vel ſi vult negare factum ſtatim ſubijciat quod poſito quod fideicom-

intellec. l. f. C. de fideic. & §. fi. inſtit. eodem.

missum fuerit relictum, tamen minus solenniter & tunc non erit locus illi legi. Imo poterit allegare defectum solénnitatis, posito quod recusauerit iurare super facto secūdū Paul. in dicto loco.

De eadē re. Incidenter hic quæritur, reus habetur pro confesso si recusat iurare, vt supra dixi, quæro an habeatur pro cōfesso cū omnibus suis qualitatibus. In hoc text.

Cōfessio an intelligatū omnibus qualitatibus. 28 vi. dicere quod sic in. d. §. quod si actor dum dicit quemadmodum ipsa requalitas suggesserit, & Bal. ibi in f. notat q̄ confessio ficta de qua ibi includit factum cum qualitate intentatum per illum tex. quod dicit esse tenendum mēti, & idem ibi notatur in apost. ad Bal. & idem videtur velle Abb. in. c. fi. de iuramen. calum. 4. coll. circa fin. vers. sed quæro nunquid debet haberi, &c. pro hoc adduco quod tenet Bar. in cōsilio incipiente in nomine domini, proponitur quod Ioannes, vbi ponit regulam quod vbi ex aliquo actu oritur aliqua præsumptio, illa debet assumi cum omnibus qualitatibus, & modis illi actui cohærentibus: allegat pro hoc text. in. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit el. 1. ff. de iureiur. vbi text. vult, quod quando ex iuramento præsumitur contractus intercessisse, quod præsumuntur omnia quę sunt adherentia illi contractui, & per hoc infert ad cōsultationem de qua ibi per eum. Contra prædicta tamen vltra omnes faciūt sequentia: primo quod tenet Petrus de Ancharra. in consili. 412. quod incipit probata tanti vir. sæuicia &c. ad fin. vbi consuluit quod lex vel statutū disponens quod quod contumax habeatur p̄ confesso, intelligitur quo ad casum principalem nō autem quo ad qualitatem personæ aggrauātis delictum: idē videtur tenene. Bar. in consilio incipi. statuto ciuitatis Florentię, & sic directo contra prędicta. Secūdo in contrarium facit illud quod tenet Ange. in consil. 146. quod incipit, Super primo dico sententiā fore nullam, vbi plus tenet quod etiā vere confitens delictum, non videtur cō fiteri qualitates dilecti. Tertio in contrarium facit illud quod tenet Baldus, in. l. quidam æstimauerūt. ff. si cer. peta. vbi dicit quod aliud est haberi pro confesso quo ad factum, aliud quo ad qualitates facti, allegat tex. in. l. 1. §. quod autem. ff. ne quid in loco publi. fiat. Quartò in contrarium facit illud quod decidit Bar. in. l. si an semper omnes. §. si à filio per illum tex. ff. de lega. 1. vbi quærit, pone quod aliq̄s accusatur eo quia commisit adulterium cum Sæya vxore Titij, ille ꝯfitetur contenta in inquisitione esse vera, determinat Bar. intelligitur quo ad adulterium, sed nō quo ad qualitatē personæ. s. quod Sæya sit vxor Titij, & licet moderni ibi videantur dubitare de illa doctrina Bar. tamē Bal. in. c. prudentiam de mutu. peti. & Anto. in. c. 1. de plus peti. idem tenent, idem tenet Francis. de Aretio ponderando, ibi esse tex. de hoc in. l. scire debemus, in prin. de ver. oblig. 4. colū. Et tenendo istam partem restat respondēdum ad contraria, & ad text. in. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. de iure iur. potest dici quod nihil facit, quia loquitur in hijs quæ veniunt ex natura actus ideo veniunt ī iuramento, & in pręsūptione, & sic prima theorica procederet quando illę qualitates essent de natura cōtractus vel actus, quādo autem non essent de natura actus, secus esset, vt patet per ea quæ proxime allegaui, & de prædictis vide Ias. in. d. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. 3. coll. à quo didici. Restat respondendū ad tex. in. l. 2. §. quod si actor. C. de iura. calum. in quo se fundat Bald. quod est difficile, cū ille tex. hoc videatur dicere expresè, & ibi Pau. in fi. dicit quod censetur confiteri cum omnibus suis qualitatibus, credo posse dici quod ille tex. hoc non dicit, nam pondera quod tex. ibi bene dicit, quod habetur p̄ cōfesso: quod intelligo simpliciter nō cū qualitatibus: iudex tamen pōt condēnare secundum quod rei qualitas suggerit, & hoc subijcit ibi tex. non tamen quod ille videatur confiteri cum qualitate illa, de qua impetitur, & si dicas contra sententiam debet esse conformis confessioni, si ergo potest cōdemnari

nari ſecũdum qualitatem rei,vt ibi,er-
go videtur illam cõfiteri,ad hoc reſpõ
deo quod non ſequitur,nã licet ille vi-
deatur confiteri ſimpliciter:poteſt ta-
men iudex cõdemnare vel abſoluere,
ſecundum qualitatem negotij,quę qua
litas ſibi conſtat ex libello actoris vel
ex actis,maxime cum ſẽtẽtia ſemper
debeat referri ad acta.l.hęc ſententia cũ
ſimili.C.de ſentẽtia quæ ſine cer.quan
ti.& ſic licet condemnet ſecundũ qua
litatem,illa tamen qualitas poteſt ſibi
conſtare aliunde non ex ↄfeſsione rei.
Præterea text.ibi hoc ponit in arbitrio
iudicis dum dicit liceat iudici quemad
modum qualitas ſuggeſſerit, &c.ſi er-
go videretur confiteri cũ qualitate in-
tentata non poneretur in arbitrio iudi
cis,quia in his quæ ſunt determinata à
iure non ſtatur arbitrio ſuo.ca. iudicet
in fi.3.q.7.cum concord.cogita. Poſſet
& aliter reſponderi quod ille text.vult
poſito & conceſſo quod videatur con
fiteri cum qualitate intentata, quod in
telligatur de qualitate minuente deli-
ctum vel petitionem,vt ibi in tex.iun-
cta gl.ſingulari. Si autem per illã quali
tatẽ aggrauaretur ↄdemnatio, vel de-
lictum,tunc illam nõ videatur confite
ri,& ita intelligantur omnia quæ ſupe
rius in cõtrarium allegaui, & ſuadetur
hæc ſolutio p regulã. l. Arrianus. ff. de
acti.& oblig.& in.c.ex literis cum vul-
garibus de probat.facit. c. allegant.26.
q.vlti. Sed iſta ſolutio non videtur tu-
ta cum interpretatio debeat fieri in du
bio contra illum qui ex cõtumacia nõ
reſpondit,& prout ſibi eſt magis dam
noſum,vt.l.de ætate. §. qui tacuit cum
ibi notatis de interrog.act.& quod no
tabi.dicit glo.in.c.ſi poſt præſtitum,gl.
pen.de confeſſ.lib.6.& in ſimil.tex.ſin-
gularis,in.l.ſi quis ſolidum. ff. de hære.
inſt.& quod notat gl.in.l.ſi ſeruus plu-
rium.§.ſi quis ante cum ſimi. ff. de leg.
1.Sed pro ſolutione quam dedi facit re
gula, quod quando iudex poteſt con-
tra aliquem abſentẽ procedere ad defi
nitiuam poteſt de facto ſupplere, & p-
qurere defenſiones eius authent.qui ſe
mel,& ibi Barto.1. col. C.quomodo &
quando iudex.& in.l.ampliorẽ ĩ princ.
C.de appell.cum concor.& hoc etiam
videtur velle gl.in.d.§.quod ſi actor,co
gita ſuper prædictis quia ſunt noua, &
melior ſolutio non occurrit.

iura. cal.recuſans an poßit appellare.

29 Nunc concluſiue quæro de alijs,ſepti-
mo ergo quæro, poſito quod contu-
max in non iurando habeatur pro con
feſſo vt in pręcedẽti quæſtione, an ſal
tim poſsit appellare,gl.in.l.2.§. quod ſi
actor de iura.calum.in ver pro confeſ-
ſo,tenet quod ſic, idẽ tenet gl.in. l.cre
ditor.§.iuſſus.ff.de ap.idem gl.in.l.1. C.
quorum app.non recipi.idem ſimplici
ter tenet Bart.in.d.§.quod ſi actor, idẽ
ibi:& notabi.Pau.de Caſt.vlti.col. quẽ
omnino videas in iſta quęſtione:tamẽ
ego diſtinguerem prout magiſtraliter
diſtinguit.Abb.in.c.fi.de iura.cal.4. co
lũ.in fi.cũ ſequẽti quẽ omnino videas.

iura.cal.an præſtetur in cã appell.

30 Octauo queritur,an etiam in cauſa ap
pellationis ſit iurandum de calumnia,
glo.diſputat,in.l.2.in prin.C.de iura.ca
lum.in ver.mouiſſe, & videtur tenere
quod ſic idem Bar.ibi.2.coll.in princi.
idem Bal.in authen.hoc ſacramentum
eo.tit.hodie eſt,de hoc tex. ad literam,
in.c.2.in prin.de iura.calum.lib.6.

iura.cal.deferens an prior iurare debeat.

31 Nono quæritur an deferens iuramẽtũ
debeat prius iurare de calumnia ſi peta
tur,& dic quod ſic.l. iuſiurandũ, &ad
pecunias.§.qui iuſiurandum. ff. de iure
iu. quis prius tamen debeat iurare vi-
de tex.& glo.in.l.2.§.1.C.de iura.cal.in
ver.& actor iuret. Adde quod eodem

Reus poſitionibus reſpõdere nõ anteà tenetur, qd actor iuret ſe putare eas eſſe veras.

32 modo ille qui facit poſitiones debet iu
rare quod credit eas eſſe veras,alias nõ
tenetur pars reſpondere ita ſingulari-
ter Bal.in.c.in pertractandis de iura.ca
lum.per glo. quam ad hoc reputat ſin-
gularem in.l.1.gl.mag.in fi. C. de con-
feſſ.ſed ego dico quod eſt ſimilis iudi-
cio meo,in.l.2.§.quod obſeruari. C.de
iura.calum.glo.magna.ad fi.& illa glo.
in.l.1.in fi.de confeſſ.eſt ſingularis ſecũ
dum Iaſ.in.l.iudices in fi.C.de iud. quẽ
videas.Adde quod eodem modo ſi in
ſtrumento conuentum eſſet,quod de
damnis datis credatur ſimplici dicto
creditoris abſque iuramẽto, tamẽ cre
ditor tenetur iurare de calũnia ſi reus

petat secundum Bald.in.c.cęterum de iuramen.calum.ratio est secūdum eū, quia licet iuramentum de veritate possit remitti.l.remittit.ff.de iureiu. & supradixi, secus tamen est in iuramento calumniæ.d.c.cęterum quod bene nota.Et ad prędicta vide Iaso.in.d.l.iusiurandum.§.qui iusiurandum circa prin.

Iura. cal. su biturus an possit petere tempus ad deliberandum.

33 Decimo quæritur an interrogatus vigore iuramenti de calumnia debeat habere tempus ad deliberandum, si dicat se dubitare, glo. videtur velle quod sic in.l.2.§.quod obseruari.C. de iura. cal. glo.mag.dum allegat.l. si debitor.ff. de peti.hęre.& in.l. iusiurandū circa prin. ff.de iureiu. idem tenet clarius glos.in §.quod si actor, eadem.l.s.in.l.2. de iur. calum.& plenius per glo.in.c. cum causam de iura.calum.gl.mag.de quo vide ibi per Abb.1.coll.in fin.cum sequenti per totam, ad quem in hoc passu semper recurras.

1 *Fugæ suspicio an iuramento creditoris probetur? dubiam pugna.*

2 *Fugitiuus debitor capi potest propria authoritate creditoris.*

3 *Fuga an delictum probatum videatur.*

4 *Fugiens à carceribus pro confesso habetur cum cōi.*

Fugę suspicio an iuramento creditoris probet? dubia pugna.

1 Creditor per solum sacramētum probare posset suspitionem fugę, ita Ioan. de Imol. in.l.2.in fine. principij. ff.soluto matri.idem tenet Ang. in repet.l. nemo carcerem.C. de exacto tributo. lib.10.Benedictus de Plumbino, in.d.l. nemo carcerem in pen.col.in prin. ratio huius ampliationis est, quia in hoc casu vertitur periculum in mora, & vbicunque periculum est in mora, ad ꝓbationem suspitionis sufficit iuramentum, vt est glo.& ibi Innocen.in.c. quoniam frequenter, vt lite non contest.& in.l.2.vbi Doc.C.vbi in rem actio. pro qua opinione est casus, in. l. eorum.ff. de dāno infect.vbi dicitur quod timēti damnū debet de damno infecto caueri, & talis timor probatur per iuramentum calumnię, vt in.l. qui bona, in §.si quis stipulaturus.ff.eo.tit.per Ioannem Baptis. Cacialupum de debitore suspec.q.4.nu.11.Ias.in.§.superest, nu. 81.inst.de actio.& licet non valeat pactum, vt debitor possit propria autoritate capi, vt resoluimus de succes.crea. §.6.num.33.tamen is debitor qui sic fu-

Fugitiuus debitor capi pōt propria authoritate cū cōmuni.

2 gitiuus per sacramentum creditoris ꝓbaretur, posset capi propria authoritate.l.ait prætor.§.si debitorem.ff.quę in fraud.creditorum.l.generali.C. de decur.libr.10.gl.in.l.extat.ff. quod metus cau.gl.in.l.quæsitum.ff.de pign. glos.in pr.ver.iudicio, insti.de actio.l.12.titu.2. lib.3.fori.l.10.tit.15.par.5.Parisi. ↄsi.107. nu.52.& consi.99.col.1.libr.3.qui sentit fugam iuramento creditoris probari, & in specie. Hanc opinionem tenuit Roma.in.l.si fideiussor.in.§.fi.ff.qui satisdare cogan. Hanc opinionem dicit communiter practicari Ioan.Baptista, Caccia Lupus in tractatu de debitore suspecto, & fugitiuo, in.6.q.nu.18.eandem obseruare totum mundum testatur expresse Pau.Castre.in consil.473. nume.1.in.2.col.volu.1. eandem tenet Ias.in.l.2.nu.29.ff.solu.matri. Alexan.in consi.19.nu.2.vol.3. & ita tenet Paulus Parisius, in consi.107.nu.54.vol.3. sentiunt Castellus, & Pal.Rub.in.l.66. taurino conuentu edita, quæ opinio satis dura esse videtur cum omnibus in re ꝓpria dicendi testimonij facultatem iura submoueant.l.omnibus. C.de testib. l.magistratibus.ff.de iurisdict.om. iud. pręsertim cum hic non de leui, sed de graui pręiudicio agatur, hominem em̄ capi & molestia affici magni præiudicij magnique momenti esse intelligetur, argum.tex.& quæ ibi notantur per glo.in.l.in seruorum.ff.de pœnis.l.quia autem ad finem. ff.quæ in fraudem melior tex.in.l.quia poterat.ff.ad Treb.& cōtra hac opinionem de iure regio benefacit.d.l. 66. vbi satisdationem de iudicato soluendo, qui conuenitur dare non tenetur, donec de debito constet per testium vel instrumentorum interuentum. Facit regula generalis.l.qui accusare volunt probationes afferre debent.C.de edēdo.l.1.l.actor, quod asseuerat.l.fin.C.de probatio. Merito ergo licet.d.opi. omnes supra allegati tenuerint. Contrariam tamen opinionem tenet Bal.in.l.apertissimi.C.de iud. nu.9.

idem

idem Bal.in conſ.285.nu.3.&.4.in.1.vo lu.Ang.ſibi contrarius, in.l. ſi arbitrio. §.qui ex cauſa.nu.2.ff.qui ſatiſ da. cogã. & in auth.de exhiben.reis.in.§. ſi vero colla.5.Hanc opinionem tenet Lanfrã cus in tract.recuſationum.nu. 7. Alex. ſibi contrarius in.l.2.nu.22.ff.ſolu.mat. eandem opinionem tenet Iaſon ſibi cõ trarius in principio inſtit. de actio. nu: 91.& ĩ.l.ſi ab arbitro. nu.8. ff.qui ſatiſd. cogan.per Cattelianum Cotta in me- morabi.ver.creditor,Cacialu.de debi- tore ſuſpec.4.q.nu.9.cum ſeq .facit, nã

Fuga an ꝓbetur delictum.

3 ſi delictum non probatur fuga etiamſi reipublicę principaliter interſit ne de- licta maneant impunita.l. congruit. ff. de offic.præſi.vt in.l.1.§. ſinautem poſt commiſſum.C.de rap.virg.l. lege Cor nelia.ff.ad Syllani.tradit Hippo.in rub. de probatio.nu. 259. Bernar. de Luco, regula.303.Corneus,conſilio.58.libr.2. lõge minus per talem fugam debitum probabitur, nec de debito ĩ abſentiam debitoris ſufficienter liquere poſſet. Et duo ſpecialia admittere, vt & illegi tima probatio (qualis eſt illa quæ in- ſcio, & abſente aduerſario ꝓducitur) probatione legitima habeatur quo ad ipſum debitum principale, & pręterea ipſa fuga per ſolum iuramentum debi toris probata videatur , cum id iuram. à creditore præſtetur in re propria, vi- detur eſſe nimis irregulare, & cõtra.l. 1.cum ibi notatis.C.de dotis promiſſi. præſertim cum ipſa fuga quaſi delictũ eſſe intelligatur,arg.l. 1. & fere per to-

Fugiens à carceribus pro confeſſo eſt cum cõi.

4 tum.C.de ſeruis fugiti.Vnde fugiens à carceribus ꝓ confeſſo eſt,vt tenet Bar. in.l.miles agrum.§.pe.ff.de re mil. An- ge.de Maleſi.verb. quod fama publica, nu.46.Hippoli.in ſua practica.§. diligẽ ter,nu.46.idem in eadem pract.§.attin gam,nu.44.idem in rub.de proba. nu. 261.Socin.reg.162.Iaſo.in.l.admonendi de iureiu.ff.lect.1.nu.90. & lectu.2. nu. 172.glo.ꝑ tex.ibi,in.l.in eos. ff. de cuſt. & exhi.reorum.Ex quorum relatione apparet hanc eſſe communem opi. Cũ ergo tam magni effectus fuga ſit,non debet tam leuiter pro probata haberi. Pręterea cum debitorem capere pro- pria autoritate graue delictum ſit,iniu riarumque creditor qui id auderet te- neatur, vt ex locis,ſupra memoratis ap paret, certe abſurdum eſt dare occaſio nem delinquendi , nã creditor qui de- bitorẽ afficere vellet iniuria, facile poſ ſet iudici allegare đbitorẽ fugiſſe, idq; iuramento firmare,moxque illum pro pria autoritate capere, ſicque hominẽ iniuriã inſigni afficere quod admitte- re ſtultum eſſet,ſeditionis tumultus de lictorum anſam ac occaſionem apertã præberet contra.l. ſcire oportet, cũ ibi not.C.vt in poſſ.leg. Expedit enim rei publicæ non ſolum delicta punire, ſed etiam & conſultius eſt delinquendi oc caſionem remouere.l.ſi.C.de pact.l.de fideicõmiſſo.C.de tranſ.c.captandę & c.de teſtanda de conceſsi.præben.

1 *Dilatione pendente nihil innouandum.*
2 *Dilatione pendente ſuſpenſa eſt iuriſdict.*
3 *Conſenſus partium an firmet quod nulliter factũ eſt.*
4 *Filius cõſentiens ſine cauſa exhæredari poteſt niſi cõ ſenſus adhibeatur poſt teſtamentum.*
5 *Iuramentum non poteſt remitti,põt periurium com- miſſum cum Bald.*
6 *Clericus vt de rebus ĩtuitu quæſitis eccleſiæ teſtetur, an Papa poſſit dſpenſare.*
7 *Inuentarij dilatione pendente an hæres poſſit conue niri? vel conuenire?*
8 *Dilatione teſtatoris pendente nihil nouandum.*
9 *Teſtatoris & iudicis factum æquiparantur.*
10 *Dilationis cauſa ceſſante an ceſſet dilatio.*
11 *Dilatione pendente nihil nouandum etiam fauore libertatis.*
12 *Dilationem tenetur etiam hæres ſpectare.*
13 *Dilatio quæ inducit etiam conditionẽ ſemꝑ ſpectatur.*
14 *Dilatione pendente nihil nouandum, etiam ſi illa di latio interpretatiue finita videatur.*
15 *Mors ciuilis non æquiparatur morti naturali niſi in caſibus à iure expreſſis.*
16 *Dilatione pendente nihil nouandum, licet perſona cu ius cauſa dilatio ſit de medio ſubducatur.*
17 *Dilatione pendente cum ceſſat cauſa finalis ipſius an ceſſet virtus dilationis?*
18 *Dilatione pendente nihil nouandum licet ceſſet cau ſa finalis illius dilationis, qa erat in ptãte debitoris.*
19 *Dilatione pendente vel etiam ciuiliter impleta nihil nouandum.*
20 *Subſtitutus poſt mortem primi nominati apud quẽ teſtator relictum putauit duraturum admittitur vi- ro primo nominato, qui in vita illo relicto excluſus fuit, cum communi.*
21 *Dilationis pendentis cã ceſſante ceſſat virtus ipſius.*
22 *Dilatio inutilis non ſpectatur.*

Poſt

Dilatione pẽdente, nil nouãdum.

1 Post lit. contesta. & iura. cal. de
quo egimus, conceduntur liti
gatoribus dilationes ad probã
dum, & tali pendente dilatione iudicis
officium conquiescis. l. siue pars. C. de
dilatio. text. & ibi plene notatur, in. c. si
gnificante, de appel. nota. in. c. 2. de ele-
ctio. sic videmus in simili quod appel-
latione pendente nihil est innouandũ
per iudicem à quo. l. appellatione. C. đ
appella. & in titu. ff. nihil noua. appella.
penden. Nisi tendat in fauorem appel
lantis, puta quia turbetur in sua posses
sione, nam tunc pendẽte appellatione
iudex à quo potest illi pessessionem re
formari, vt in. c. cum teneamur, de ap.
Siue sit ordinarius siue etiã delegatus,
vt ibi notalibiter per Abbatem, reie-
ctis quæ ibi dicuntur per glo. Vnum ta
mẽ est, quod si delegatus detulit appel
lationi, quod non poterit amplius se in
tromittere, quia per appellationem est
ab eo in totum abdicata iurisdictio, vt
in. c. cum appellationibus, de app. lib. 6.
secus in ordinario, quia ex generali iu
risdictione quam habet potest se intro
mittere in nouiter ortis, & isto mo-
do potest saluari distinctio seu differẽ-
tia quã ponit gl. in. d. c. cum teneamur
inter ordinarium, & delegatum secun
dum Abbatem, ibi in fine. Simile in. c.
si quis contra clericum, de foro cõper.
& in. c. cum speciali, de app. iuncto. c.
iudex de officio delegati, lib. 6. Fallit &
in alijs casibus ille ti. nil noua. appel. pẽ
den. quos ponit glo. & ibi Paul. de Ca-
stro, in. l. appellatione. C. de appellatio.

Dilatione pendẽte, suspẽsa est iurisdictio.

2 Ratio regulæ nostræ potest esse quia
pẽdente appellatione suspensa est etiã
iurisdictio quantum ad hoc tandiu, er-
go quandiu est suspensus nõ potest ali
quid innouare, ex quo infertur quod
processus quem interim faceret esset
ipso iure nullus, nec esset opus rescisio
ne, vt notatur per gloss. in. l. 1. ff. de fe-
rijs in verb. nullius momenti per Bal.
& Paul. in. l. siue pars. C. de dila. notant
Docto. in. d. c. significante: comproba-
tur ista ratio quia cum sit suspẽsa eius
iurisdictio, est iudex incompetens illo
tempore pendente, ergo factũ per eũ
est nullum ipso iure. C. si à nõ compe.
3 iud. per totum, & in. c. at si clerici. cum
simi. de iudi. in tantum quod etiam de
consensu partium non posset cõfirma
ri quod interim esset factũ, licet à prin
cipio partes possent renuntiare dilatio
ni, tamen ex post facto partium cõsen-
sus nihil operatur, ita singulariter dicit
Bal. in. l. cum antea. C. de arbit. vlti. col.
in medio quod perpetuo nota. Facit in
simili quod licet partes possent renun
tiare ferijs ĩductis ob vtilitatem homi-
num, est verum si à primo renuntiant,
secus si aliquid esset factum pendenti-
bus ferijs, & postea partes confirmarẽt,
nam earum confirmatio nihil operare
tur, vt ibidem per eũdem quod diligẽ
4 ter not. addo nouum simile, nam licet
verum sit, quod quãdo filius volens ex
hæredatur valet exhęredatio absq; ex-
pressione alicuius causæ, vt per glo. &
Doc. in. l. si quãdo. §. & generaliter. C.
de inofficio. testamen. illud est verum
quando filius à principio consensit ex
hæredationi, & ita etiã procedit. l. nõ
putauit. §. si quis sua manu. ff. de contra
tabu. secus si ꝯsensit ex post facto post
testamẽtum, nam cum à principio fue
rit nullum, nõ potest postea reconuali
dari, vt est tex. in proposito insti. de ex
hære. libe. in prin. ita dicunt singulari-
ter Angel. & Imol. in. l. si quis posthu-
mos. §. 1. ff. de liber. & posthu. refert Ia-
so. in. d. §. & generaliter vlti. col. in me-
dio, vbi contra hoc dictũ adducit vnã
5 decisionem, vide ibi per eum. Item in
simili addo aliud, nam quando iuramẽ
tum est licitum potest ille, cui est præ-
standum, remittere iuramentum. l. f. ff.
qui & à quibus: tamen illud est verum
ante incursum periurij, attamẽ post in
cursum periurium non potest remitte
re, nec periurium tollitur nec infamia
inde contracta. l. nemo potest. ff. de leg.
1. ita dicit notabiliter Bald. in authenti.
6 quod eis in fi. C. de nupt. vbi videas. Ap
plico aliud in simili, est quæstio, an Pa-
pa possit dispensare quod clericus te-
statur de rebus intuitu ecclesię acquisi
tis, istam quæstionem ponit Abb. in. c.
cum esses, in repe. de testa. 4. charta, &
ibi

Consensus partium an firmet ꝙ nulliter factum est.

Filius cõsentiẽs sine cã exhæredari põt nisi cõsensus adhibeatũ post testamẽtũ.

Iuramẽtũ non põt remitti post periuriũ cõmissum cũ Bal.

Clericus vt de rebus intuitu quæsitis ecclesiæ testetur, an Papa possit dispensare.

ibi.3.co.concludit quod non hoc dicitur esse verum, nisi tantūdem daret ecclesiæ quantum velit alienare, nā tunc potest per.c.si quis qualibet. 12. q. 2. & in cap.si Episcopus.12.q.5. istud tñ sub limitatur, & hoc est quod adduco qñ s. tātummodo dedit ante alienationé, secus si post, nam tunc nō releuat quo minus incidat in pœnam, vt ibi per eū quod nota.& ista dicta ego solus appli co in simili proposito.

Inuentarij dilatione pē dēte an hæres poßit cō ueniri? vel cōueniret

7 Modo regulam iuris nostram & similium confirmo,& cōprobo per sequētia quæ non reperio in proposito applicata per aliquem, primo pro confir matio.facit tex.notab.ī.l.fi.§.donec.C. de iur.delict. vbi dicitur quod pendente tempore dato ad conficiendum inuentarium,nihil potest innouari cōtra hæredem nec potest conueniri,non tamen pēdente illa dilatione aliquid prę iudicij generatur creditoribus, cū inte rim nō possit agere,vt ibi dicitur, & īpedito agere,&c.l.1.in fi.C. de anna.ex cep.est tamen dubium, an pēdente illo tempore dato ad conficiendum inuentarium,hęredes possint cōuenire debitores,cum ipsi à creditoribus conueniri nō possint,vt dixi.Bar.in.d.§. donec, tenet quod possint hęredes conuenire debitores hæreditarios , nec obstat regula quod quisq; iuris,&c. quia illa dilatio concessa hæredibus non est data ad sui postulationem , sed est concessa per legē, vnde non obstat quod quisq; iuris,&c.per text.singula. in.l.3. in.1.ff. quod quisque iuris, & idem tenet Bar. in.l.fi.C.de fruct.& li.expen.Cōtra eū tamen facit aperte.l. die sabbati. C. de iudę.& ideo quia est dubiū, de illo dicto vide Iaso.in.d.l.3.in princ.Ex isto simile infero quod pendente dilatione, &c. est verum non solum quando per alium modum est concessa , vt regula nostra,sed etiam quando per.l. vt. d.§. donec cum simili.facit ratio,quia cum iudex cōcedit dilationé de permissio ne.l. & autoritate est perinde ac si lex concederet.l.j. §. omnia. C. de vete. in enucle . vbi dicitur omnia merito nostra facimus, quibus à nobis autoritas impartitur,item omnia iura quæ dicūt qui per alium, &c.vnde bene valet illa tio de dilatiōe data à lege ad dilationē datam à iudice,&c. & ex qua prædicta ratione infertur quod statuta recipiūt interpretationem,nam si lex recipit in terpretationé. l. si de interpretatione. ff.de leg.ergo & statuta quę fiūt autoritate.l.& ita illum text.reperio allegatū per Bar.in.l.cęsar.4.col.in princ.ff.de publica.quod non est præsentis speculationis quia veniret à remotis.

Dilatione testatoris pendēte nihil nouādū.

8 Secundo pro confirmatione nostrę degulę facit tex.singula.in.l. ex his verbis C.quādo dies lēga.ce.vbi dicitur quod tempus certę ætatis appositum præstationi legati facit diem , & nō conditionem,vnde si ille cui est relictum interim decedat,bene trāsmittit , est tñ dubium,an hęres illius legatarij possit statim petere vel debeat expectare , donec totum tempus sit completū, & ibi est tex. quod pēdēte dilatione statuta vel posita à testatore nihil est innouan uandum,nec potest interim peti.Et be

Testatoris & iudicis factū æquiparantur.

9 ne arguo de dilatione data à iudice ad dilationem testatoris, quia sæpe factū iudicis, & testatoris æquiparantur vel etiam legis.l. non est mirum.ff. de pig. act.l.solent.in.prin.ff.de alimen.& cib. lega.l.2.C.de diui.tute. & alibi dicitur, quod factum iudicis & partis æquiparantur.l.1.C.si in cau.iud. pigno. captū sit.l.si ob causam.C.de euictio.l. si plus §.mota.ff.de euictio.glos.in.l. meminerint.C.vnde vi. cū cōcordan . & quod de iudice ad testatoré,& econtra sit bona illatio,allego text.nouum in.l.1. §. si pupillis ver.ergo.ff.de tute. & ratio. distrah.facit bonus tex.in.l. qui testamēto.§.cum qui.ff.de testamen.Etsi dicas contra, nam habeo quod ex diuisione hæreditatis facta per iudicem debetur euictio.l. si familię cum concord. C.fam il. ercisc . secus si testator diuidat . l. cum pater.§.euictis.ff.de leg.2.ergo nō procedit argumētum de vno ad aliud, cum ad tollendam consequentiam sufficiat dare instantiam, notatur, in.c.sicut vrgeri.1. q. 1. Respond. quod ideo non proce. Videtur argumētum, quia est

est diuersa ratio, patet quia ex diuisione partium, vel iudicis resultat quędã permutatio, & ideo habet locum euictio, quę datur ex permutatione legis. 1. cum similibus. C. de rer. permutat. vt patet, ergo nimirũ si de vno ad aliud non inferatur in illo casu, & illam rationem ponit Bar. in. d. §. euictis, et Bal. & Paul. in. d. l. si familiæ.

Dilationis causa cessãte an cesset dilatio.

10 Tertio ad idem pro confirmatione huius regulæ facit tex. singula. in. l. Seyus Saturninus. ff. ad Trebellia. cum gl. sua vbi tempus certę ætatis appositum dispositioni legati in illo casu speciali facit diem, & non conditionem, & transmittitur. Sed an hæres transmittentis possit illud statim petere, vel debeat spectare donec transeat illud tempus impositũ honorato, quod deberet expleri, si honoratus vixisset? respondet gloss. quod non poterit statim petere. Ratio illa est, quia illud tempus vel dilatio est apposita à testatore vnde debet impleri, & illa pendente, nihil est innouandum, vt in casu regulæ nostrę. Verum quia de illa glo. est maxima dubitatio, dicetur infra.

Dilatione pendente nihil nouandum etiam fauore libertatis.

11 Quarto & fortius hanc regulam confirmo per casum legis fidei commissari. & de fidei commissa. liberta. & in. l. si ita scriptum. ff. de manu. testa. & in. l. si seruus libertis. ff. de sta. libe. vbi tempus vel dilatio apposita à testatore ẽt in causa libertatis debet ĩpleri, nec potest relictum interim peti, nam ibi est casus, quod tempus certæ ætatis tertij appositum fuit dispositioni in causa libertatis, ponamus quod ille tertius est morutus pendente illa dilatione, nõne debebitur statim illa libertas? & dicit ibi tex. quod non, donec elabatur illud tempus statutũ in persona tertij. Ratio quia pendente dilatione, &c. Videbatur mihi contra duplici ratio. Prima fauore libertatis. Secũda qa spectatur illud legatum fieri caducum, nam si seruus moriatur pendente dilatione, morĩt seruus & nõ libertus: vnde ne hoc contingat, videbatur cõtra, id est quod statim possit peti libertas, quod incõueniens non est in alijs relictis, quæ licet non possint peti pendẽte dilatione, possunt tamẽ trãsmitti: quod satis est. His rationibus non obstantibus deciditur ibi contra illa ratione, quia pendẽte dilatione, &c. item vt defuncti volũtas impleatur, quæ præponderat fauori libertatis. Secunda ratio quia spectatur fieri caducum, &c. non obstat quia si diceremus contrariũ sequeretur magis absurdum, quod probo, quia ĩ dictis legibus ponitur vnum speciale. s. quia tempus certę ętatis appositum dispositioni facit legatum in diem non conditionale, quod est contra regulã de qua in. l. si cui legetur. §. hoc autem legatũ de leg. 1. & in. l. si Titio in primo. ff. quã. di. leg. cede. & in. d. l. si ita scriptum. ff. de manu testa. in secundo casu, vbi dicitur quod tempus certæ ætatis honorati vel alterius appositum dispositioni facit legatum conditionale non in diẽ, & fauore libertatis est statutum, quod libertas isto modo relicta sit in diẽ nõ cõditionalis, vt dictis iuribus: & sic est vnum speciale ibi. Si ergo diceremus, quod illa libertas cõpeteret statim nõ expectata dilatione posita à defuncto, esset aliud speciale contra dictam. l. si cui. §. 1. cum concor. Ergo non debet ꝑmitti ne duo specialia concurrant, &c. contra. l. 1. de do. promi. & in. l. mulieri. & Titio. ff. de condi. & demõst. nec potest dicere, quod illa duo specialia nascantur ex diuersis fontibus, quare debeãt ꝑmitti iuxta plene notatis ꝑ Bart. in. l. si is qui pro emptore penul. & vlt. colũ. ff. de vsu capio. quia imo in casu illarum legum descendunt ex eodem fonte. s. quia ex eadẽ dispositiõe, & circa eandem personam, & istud fuit pulcherrimum simile & bene inductũ ad istam Regulam. Aduertendum est tamen quod nõ põt applicari pro confirmatione huius regulę & similium tex. in. l. ambiguitatem. C. de vsufruct. licet sit de materia præcedentuim legum, nam ibi loquitur de tempore certæ ætatis, non apposito ab substantiam, vel ad præstationem legati, quo casu esset dare dilationem interim. Sed loquitur de tempore apposito ad extinctionem

legati,

legati, vnde cum illud sit purum & extinguedum per aduẽtum illius temporis, non possumus dicere, quod ibi pendeat dilatio, ergo, nec dicere quod pendente dilatione nihil sit innouandum, secus in dictis iuribus supra allegatis, in quorum casibus est dilatatio temporis à testatore apposita, qua pendente nihil est nouandum, vt dixi.

Dilationẽ tenetẽ et hæres spectare

12 Sexto pro confirmatione nostræ regulę facit tex. singula. in. l. libertis, quos §. ab hęredibus. ff. de alimen. vel ciba. lega. vbi dicitur quod tempus certæ ætatis grauati appositum dispositioni facit legatum ĩ diem nõ conditonale: vnde legatario decedente pendente tẽpore, trãsmittiur legatum ad hæredes: tamẽ dicitur ibi in fine, quod hęredes nõ possunt petere, vel ipse legatarius si viuit, nisi elapso toto tempore apposito in personam grauati. Ratio est quia, pendente dilatione, &c. Ad idem allego. l. quibus diebus. §. quidam Titio. ff. de cõdi. & demonstra. & l. cum testator. C. de testamen. manumis. licet in his duobus iuribus sit alia ratio. s. quia est appositum tempus incertum, puta mortis, vel nuptiarum, quod facit conditionẽ. l. dies incertus. ff. de conditionib. & demonstrationib. vnde cum de sui natura non possit transmitti, nec nimirum si pendente dilatione non possit peti. l. 1. §. sin autem aliquid. C. de cad. tollen. cum concord.

Dilatio quæ inducit etiã conditionẽ, semp spectatur.

13 Septimo posses adducere. l. si cui legetur. §. hoc autem legatũ de lega. 1. & d. l. si Titio in prin. ff. quã dies lega. cedit. vbi pẽdente dilatione posita à testatore nihil est nouandum, sed & isto casu non est multa dubitatio, vt etiam dixi in casu pręcedenti, nam ibi tempus ętatis appositum dispositioni reddit legatum conditionale. Vnde ibi non tantũ pendet dilatio, quam etiam conditio, vnde nimirum si ea pendente nihil innouetur, & si dicas eadẽ ratio est, quando facit diẽ, quæ est quando facit conditionem, cũ semper pẽdeat dilatio, dico ꝙ minor est ratio, quãdo est in diẽ, nam licet nõ possit peti quia nõ venit dies, cessit tamen quia est debitum, & potest transmitti. l. cedere diẽ cũ concord. ff. de verb. signi. quod secus est in conditione vt dictis iuribus: vnde magis videbatur aliquid posse ĩnouari illa dilatione pẽdẽte, & tamẽ deciditur etiam ibi cõtra, vt supra dictum est rationibus iam dictis.

Dilatiõe pẽdente nihil nouandũ, et si illa dilatio interpretatiue finita videatur

14 Octauo addo tex. valde notabilẽ in. l. Statius Florus. §. Corne. ff. de iur. fis. in fine dũ dicit, repulsus est interim à petitione, vbi dicitur ꝙ grauatus restituere post mortẽ, si ciuiliter moriatur, nõ tenetur interim restituere, quia adhuc pẽdet dilatio à testatore posita: sed ibi forte est ratio, qa erat grauatus sub cõditiõe. s. post mortẽ suã, vnde pẽdente conditione nil est innouandũ. Item qa conditiones debent impleri in specifica forma, & naturaliter. l. qui hęredi & l. Meuius, de condi. & demon. nec sufficit ciuiliter fieri vel ficte argu. l. si cum simil. C. de his qui ven. ęta. impe. & l. si ita quis. §. si. de leg. 2. & l. fideicommissum de conditio. & demonstrationi. &

Mors ciuilis non æquipa ratur morti naturali nisi in casibus à iure expressis.

15 pondero tex. in. d. §. Cornelio, ꝙ mors ciuiliter non æquipollet naturali nisi in casibus in iure expressis, vt ibi patet, & sic est text. pro gloss. in. capi. placuit. 16. quæstio. 1. & in capit. susceptum de rescript. libr. 6. & alibi ponderaui alia iura pro illis gloss.

Dilatiõe pẽdente nihil nouandũ, licet persona cuius causa dilatio fit de medio subducatur

16 Nono prædictis addo text. singula. in. l. vxori vsumfructum villę. ff. de vsufruct. legat. vbi si lego vxori vsumfructum per quinquenniũ, quo elapso alium ei substituo, & ista pendente tempore id est quinquennio, decedat non statim admittitur substitutus, imo debet expectare lapsum totius quinquẽnij, & sic pẽdente dilatione nihil est innouandum, nam vxor fuit ibi causa dilationis vt patet, tamen ea subducta de medio, idest mortua, & sic cessãte causa dilationis nihilominus spectatur ꝙ finiatur tota dilatio, quod not. de quo infra dicam.

Dilatiõe pẽdente cum cessat causa finalis ipsi an cesset virtus dilationis?

17 Decimo ad prædicta facit casus notabilis & vulgatus in. l. 4. §. fina. de conditio. & demonstrationibus, vbi si testator dicat, si in quinquẽnio proximo Titio filio nato nõ sit Seyo. x. hęres dato,

ponamus quod Titius mortuus sit infra quinquennium, an statim Seyo debeantur decem, quia certum est quod Titius non est habiturus filios, ex quo iam mortuus est: ibi deciditur quod non, imo quod donec labatur totum quinquennium non debentur sibi decem, ratio quia adhuc pendet dilatio à testatore adiecta & sic in casu rationis nostræ.

Dilatiõe pẽdente nihil nouandũ, licet cesset cã finalis illius dilatiõis, q̃ erat ĩ ptãte debitoris.

18 Vndecimo ad idem casus singula. in l. in illa stipulatione si Calendis de verb. obligationi. vbi si dico, si Calendis Stichũ non dedero decẽ spondeo, non teneor ad decem ante Calendas, etiam Sticho statim mortuo, imo debent spectari Calendę, licet certum sit Stichũ dari non posse. Ratio quia adhuc dilatio pendet, quia pendente, &c. vt in. l. nostra contra illam. l. tamen fortiter facit. l. hoc iure. ff. de verbo. obligationi. quę dicit cõtrariũ solue, vt ibi late per Doctores, ad idem facit text. l. si eum. §. homo sisti. ff. si quis cautio. quæ concordat cum illa lege in illa stipulatione, facit lex in substitutione in fine. ff. de vulgar. & pupilla. substitu.

Dilatiõe pẽdente vel et ciuiliter impleta nil nouandum.

19 Duodecimo facit, ponamus quod quis acquisiuit vsumfructum, vel est sibi legatus, & hæredibus suis, ipse est capite diminutus puta deportatus, & sic perdit vsumfructum, quæritur de duobus. Primo an finiatur quo ad hæredes? Secundo posito quod non finiatur, an admittãtur statim eo deportato? & dic quod non, finitur quo ad hæredes, non tamen admittuntur statim, imo legatario viuente consolidatur proprietati, sed eo mortuo habebit hæres, quia ante mortem adhuc pendet dilatio, ita eleganter dicit Baldus, in. l. antiquitas in fin. C. de vsufruct. Contra dictam regulam facit. primo. l. à filia. §. alumno. ff. ad Trebellianum. 2. l. si quis hæres ita scriptus fuerit. ff. de acquirenda. hæred. tertio l. fina. C. qui admit. &. §. liberis institu. de bonor. possessio. &. l. penulti. C. qui admitti ad bono. possess. possunt, vbi si primus repudiat ante lapsum sui temporis statim sequens admittitur non expectato, quod labatur tempus primi, & sic pendente dilatione primo per. l. concessa, hic dicimus contrariũ, ergo, &c.

20 Quarto contra prædicta facit, quod notabiliter dicit Paul. de cas. in. l. si mater. ff. C. de inst. sub cond. fac. vbi si maritus vxorẽ instituit quousque honeste vixerit, & vitam vidualem seruauerit & post mortem eius alium substituit, ponamus quod vxor statim nubit, & sic hæreditatẽ perdit, nonne substitutus admittitur statim vel demũ post mortem mulieris, dicit Paulus quod statim & sic pendente dilatione: ratio quia testator non expresit nisi casum mortis, credens quod staret semper vidua, & si cogitasset contrarium etiam in illum casum prouidisset, secundum eum allego in simili. l. tale pactum. §. fina. cum glo. ff. de pactis, & . l. Lucius. §. Titius. ff. de liberis & posthum. cum similibus & idem tenet Paulus notabiliter in dicta. l. si quis hæres ita scriptus. de acquirend. hæred. & Alexand. per text. ibi in. l. mulier quæ duobus in fin. princi. ff. ad Trebellianum, & vide Bal. in. l. ambiguitatem. C. de vsufruct. & ibidem Paul. circa finem.

Substitutus post mortẽ primi nominati apud quẽ testator relictum putauit duraturũ, admittit̃ viuo primo nominato, qui in vita illo relicto exclusus fuit, cũ cõi.

Quinto contra prædicta faciunt tres notabiles quæstiones, quas ponit Paul. in dicta. l. si quis hæres ita proxime allegata, quas vide per te.

Sexto pro ista parte facit quæstio notabilis, quam ponit Bald. in. l. 1. §. cum autem secundę quæstio. C. de rei vxorię, actio. secũdum vnam op. vbi vide, & istud nemo applicat in proposito.

Septimo facit quod notat Angel. in §. soluitur instituta de societa. & Bart. in. l. liber. per tex. ibi. ff. de ann. leg. §. fi.

Octauo applico quod dicit Bald. in l. & in prouinciali circa fin. C. de serui.

Nono facit gl. notabi. in. l. si ista scriptum. ff. de manu testa. quæ dicit quod ĩ casu. l. Seyus Saturninus. ff. ad Trebellia. quem supra retuli mortuo fideicõmissario, statim petitur fideicommissum, nec debet spectari quod labatur tempus appositum in personam prædecessoris, idest honorati iam defuncti,

functi, & sic tenet illa glo. contrarium eius quod dixit gl.i.d.l.Seyus, & sic in casu rationis nostræ & similium, quod pendente dilatione aliquid possit innouari, cuius contrarium iam sæpe dictum est. Et per ista cum alijs quæ possent adduci, videtur dubia regula nostra & similium, quę tamen regula vera est, & supra pulchre comprobata.

Dilationis pēdentis cā cessante cessat virtus ipsius.

21 Nec obstant allegata in contrarium, ad quę nunc respondeo per ordinem, & primo non obstat. l. à filia .§. alūno ad Trebel. quia respondeo quod ibi ideo pendente dilatione, & c.s. quia causa dilationis cessauit, patet quia fuit apposita fauore fideicōmissarij, vnde nec mirum si eo mortuo de illa dilatione non curetur, & est nostra limitatio ad responsionem nostram cum concord. & ita respondent Bar, & Paul. in. d.l.si ue pars & Abb.in.d.c.significante vlti. col. Cōfirmatur per illud generale cessante causa, & c.c. cum cessante de appellatio. applica quod not. Ias. in rubri. C. de in ius voc. in medio. Caue tamē, licet ipsi non dicant, quia terribiliter facit in contrarium. l. vxori vsumfructū velle, quam supra allegaui. ff. de vsufr. lega. vbi dilatio fuit apposita fauore vxoris, tamē nihilominus curatur de dilatione: nisi dicas quod illud ibi operatur dictio, tūc, quę significat extremitatem temporis. l. pe. cum simili. ff. de testa. tut. & hoc videtur ibi velle Bart. & de hoc contrario sentit Alexā. licet non ad hoc propositū in. d.l.Seyus Saturninus vltima colum. vbi vide & late per Socin. in. l. 4. ff. de condit. & demon. Secundo non obstat. l. si quis hæ-

Dilatio inutilis nō spectatur.

22 res ita de acquir. hęredi. quia pōt multipliciter responderi, primo quod etiā ibi cessauit causa dilationis, & ita vult ibi Paul. in summario, vel aliter quod ibi illud ideo statuitur, quia alias esset contra regulam iuris. s. contra. l. hęreditas ex die insti. de hære. īsti. & hoc vult ibi glo. ex quo colligo aliam limitationem ad regulam nostram, vel tertio ꝙ ibi est, quia spectare dilationem nihil operaretur, & hoc etiam vult ibi Paul. ex quo colligo tertiam limitationē ad l. nostram. Cōfimatur ista solutio, quia frustra expectatur euentus, ex quo nullus sequit̄ effectus, vt ꝓbaui per multa. Tertio non obstat. §. liberis institu. de bono. possef. & . l. fi. C. qui admi. quia respondeo, licet non inueniam quod ibi non admittitur secūdus infra tempus primi, quia cum primus repudiauerit iam est omnino exclusus, vnde non interest sua, quod expectetur labi tēpus, & sic frustra expectatur euētus, vt modo dixi, at ī ratione nostra interest partium, ne aliquid pendēte dilatione innouetur. Item & secundo respōdeo ꝙ ille, qui repudiauit, habetur perinde ac si nō esset ex eo numero, vt expresse dicit text. in. d. §. liberis ergo non possumus dicere, quod pendeat dilatio primi, ex quo primus iam non est fictione iuris, & est notabilis solutio, & noua. Quarto non obstat quod dicit Paul. in l. si mater. C. de instit. sub condi. factis. & in. l. ambiguitate de vsufruct. cū alijs quæ supra allegaui, quia respondeo quod ibi est propter præsumptā volūtatē defuncti, qui substituisset in alium casum, si de eo cogitasset, vnde habet̄ pro prouiso, argumē. l. tale pactum. §. fi. cum gloss. de pact. & supra dixi & vult Pau. in. d. l. si mater, ex quo etiam colligo aliam limitationē ad regulā nr̄am. Quinto non obstāt quæstiones Paul. de Castr. in. l. si quis hæres ita supra allegata, quia in eis patet solutio. Sexto non obstat quod dicit Bal. in. l. 1. §. cum autem de rei vxo. actio. 2. q. qa respondeo, quod illa quęstio est dubia, vnde de ea nō potest opponi arg. notatorū, in. l. 1. ff. de vsur. cū simi. imo verior opinio est in contrariū, vt ibi vult Bal. & ita facit pro, & non contra. Septimo non obstat quod dicit Ange. in. §. soluitur, & Bar. in. l. liberto de annu. legat. quia est eadem ratio, quæ in l. a filia. s. quod ibi erat causa finita, & c. vt ibi patet. Octauo nō obstat quod dicit Bal. in. l. & ī ꝓuinciali. C. de serui. quia si subtiliter īspicias, nō facit ad ꝓpositū nr̄um. Nono & vltimo non obstat gloss. in . l. si ita scriptum, de ma. testa. posito

quod sit vera, cum de ea sit maxima dubitatio, vt videbis per Ale. i.d.l.Seyus quia respondeo, quod ibi, ideo quia dilatio fuerat apposita fauore fideicommissarij, vnde eo mortuo nō curamus de ea, imo statim hæres eius poterit petere, & ita vult Bart.in. d. l. à filia & sic est eadem responsio, quę ad dictam legem à filia, & per prędicta me expedio de ratione dubitandi, & decidendi ad responsionem nostram.

Ex qua, si aduertis, colliges aliquas limitationes ad istam Respō. cum simi. prima quod pendente dilatione, &c. est verum nisi causa dilationis sit finita, ita Bart.in.d.l.siue pars & Paulus, & Bart.in dicta.l.à filia & in. l. si quis hæres, ita supra allegatis & Abba.in.d.c.significante, & istam limitationem ponunt Docto. Ego ex prædictis colligo alias. Secunda ergo est, quod pendente, &c. est verū nisi ius repugnet dict. l.si quis hæres, ita secundum vnam solutionem gl. Tertia est nisi spectare dilatiōe esset inutile, & nullius effectus, vt eadem. l. secundum aliam solutionem, & supra dixi, quæ limitatio est quando non interest primi, si secūdus vult admitti pendēte dilatione, vt colligo ex solutione quam dedi ad. §. liberis insti. de bono.possef. Quinta limitatio est nisi ex præsumpta voluntate defuncti, nam etiam dilatione pendente, &c. vt colligo ex verbis Paul. in.l.si mater.C.de instit.& substitutio. & supra dixi. Sex alias limitationes colliges ex additio.ad Abba . in ca.significante de appellatio.in tribus apostı. & sic sunt 11.& vide Bald.& Paul . in dicta .l.siue pars.C.de dilatio. Duas extensiones ad respon.nostram colligo ex additio. ad Abba.in dicto capit. significante in additio.magna. in princi. Tertiam colliges per Bal.i.l. siue pars in medio, quē vide. Quartam ego addidi vt ꝓcedat etiam in dilatione legali.l.fin.§. donec cum concordan. C. de iure deliberan. Quintam vt procedat etiam in dilatione apposita à testatore. l. ex his verbis cum supra allegatis.C.quand.dil.ce. Sextam vt idem sit in dilatione apposita à contrahentibus. §. in diem cum similibus institu.de verbo.obligatio. Septimam vt non solum hoc procedat dilatione pendente, verum etiam in appellatione, vt ea pendente nihil posit innouari.l.appellatione. C. de appellationi.& supra dixi, quæ omnia proprio labore collegi. &c. & aliquas notabiles quæstiones ad hanc legem cum materia vide per Abb.in capit.significante: vlti.colum.de appellatio. & per Paul. in dicta.l.siue pars, & aliquid notabiliter per Iaso. in rubrica.C. de successo. ædict. 2. colum. ex cuius verbis colliges.4. limitatio.

1 *Fideiussoris confessio de debito ab ea exacto emissa à creditore an prosit vt illico mandatum actoris intendat contra debitorem? dubia pugna.*
2 *Liberatio fauorabilis.*
3 *Fideiussor mandati actionē non ante exercet quam soluerit pro principali cum communi.*
4 *Confessio quando noceat, aut possit reuocari.*

1 SVFFICIT confessio creditoris dicentis sibi satisfactum esse à fideiussore ad hoc, vt ipse fideiussor possit agere contra principalem, ita expresse tenet Barto.in consi.160.incipienti. Titius promisit Sempronium eum indemnem conseruare, & ibi additionator eius eandem opinion. tenet Salicetus, & ibi Paulus de Castro, & Ludouicus Romanus, numero.1. Alexand. & Iason. numero.9. in .l. duobus reis. in. §. 1. ff. de duobus reis, & ibi Paulus de Castro Barto . in.l. assiduis.C.qui potiores in pignore habeantur. Hæc tamen conclusio dubia est, nam mandati actio non datur, nisi quatenus interfuit mandātis.l.si procuratorem.§.mandati, &. §. mandaui.ff. mand.sed si fideiussor reuera nihil præstitit creditori, non interest eius, ergo non agit mandati, vt ibi facit.l. 1. ff. manda.&.§.1.instit.eodem titulo.quid prętereа si creditor fassus est à fideiussore se recepisse, idq; dixit per errorem quia sibi nūtiatum fuerat institori aut procuratori suo solutū fuisse, nec fuit

Fideiussoris confessio de debito ab eo exacto emissa à creditore an prosit? vt illico mandatum actoris intēdat contra debitorē dubia pugna.

non

non ne reuocabit creditor suam erroneam confessionem, sicq; petet à debitore nō secus quam si confessus nō fuisset, & si debitor excipiat de sua confessione qui fassus fuit se à fideiussore recepisse, replicabit creditor eam per errorem emisisse, sicq; debitor ille cōtra omnem æquitaté bis soluere cogeretur, semel fideiussori mandati actione cōuentus, & rursus creditori. Præterea talis cōfessio, vt prodesse possit debitori, æquū est argu. l. duobus reis. §. 1. cū gl. ff. de iure. vt autem nocere possit admittendum non est arg. l. neq; filius. C. de reb. credi. & per totum. C. res inter

2 alios actas. Et cum pro liberatione sit in re dubia respōdédum. l. Arria. ff. de act. & obliga. certe iniquum videtur fideiussori cōtra principalé debitorem, ante actionem dari, quam legitimis probationibus constaret se soluisse, nā visibus forensibus expertus non semel vidi similes confessiones mentitas per fideiussores exigi à creditoribus in fraudem principalis debitoris, sed tamen opinio Barto. supra relata communis esse videtur & pro hac parte consuluit Franciscus Tigrinus, vt referunt Alexand. & Iaso. in dicta. l. duobus. & refert etiam Alexan. ibi se pro hac parte bis consuluisse, & ita consuluit in consilio. 90. num. 3. volumi. 3. & in consilio 123. volumi. 6. Cepol. in consilio. 12. tenet hanc opinio. in consilijs ciuilibus. Decius in. l. 2. in. §. fina. ff. si certum petatur. & in consil. 493. nume. 6. Matth. de Afflic. in decisio. Neapo. decis. 91. nu. 3. & in decisio. 94. nu. 3. & in decis. 150. nume. 35. & hanc opi. veriorem. & cōmuniorem esse firmat Hippolit. in repeti. rub. ff. de fide iusso. nume. 265. eandem opi. tenet Felinus. in. c. si cautio. nu. 89. de fide instrum. Andrę. Tiraq. in tract. de vtroq; retractu. in tit. de retractu. ligna. gl. 16. nu. 84. & in ti. de retractu cōuentionali glo. 6. nu. 17. Andræ. Alciat. in. l. solutionis verbo. in fin. ff. de verbo. sign. & in. l. 1. in f. C. de transa. & hęc est vera etiā cōmunis op. vt supra dixi. Licet aliter teneat glo. quam ibi sequitur Bart. sibimet contrarius in. d. l. duobus

Liberatio fauorabilis.

reis. in. §. in fide iussore. in verbo solutionis. ff. de iureiuran. idem Bar. per illam glos. in. l. & per iusiurandum. in. §. antepenulti. ff. de acceptilationibus. & in. l. cum filius. in fi. principij. ff. de ver. obliga. & in. l. reos, in. §. q. ff. de duobus reis. Roman. in. l. prædia. ff. de acq. poss. Raph. Fulgos. in. d. l. duobus reis. Caro. Molineus. in additio. ad Alex. in. d. consi. 90. in additio. ad nu. 3. vbi refert Ale. in aliquibus consilijs tenere hanc secūdam opinionem, cui non multū aduersatur autoritas ipsius Bar. in. d. cōsi. 160. quia non loquitur in fideiussore sed in mandante vel in fideiussore indénitatis, & ita etiam loquuntur Andræ. Ti-

3 raquellus & alij nō pauci eorum quos supra retulimus, & pro hac parte facit regula generalis, quod fideiussori cōtra principalem non nascitur mandati actio, nec antea competere videtur, quam pro eo soluerit. l. si fideiussor. C. mandati. §. si quid autem inst. de fideius. l. ex mandato. §. 1. l. inter causas. §. is qui. ff. mand. c. 2. & c. 3. de fideiuss. l. 8. tit. 18. lib. 3. fori. l. 11. & l. 12. tit. 12. part. 5. vnde antequam soluat, non potest agere, vt eum liberet. l. Lucius Titius. ff. mand. l. si pro ea. C. eodem titulo, capi. fina. de fidiussor. d. l. 8. titul. 18. libr. 3. fori. l. 14. titul. 12. parte. 5. Socinus regula. 148. Bellonius, in dicto. §. si quid autē vbi bona gl. & alia glos. in. d. §. l. Lucius Hippo. in rub. de fideiuss. nu. 216. Corr. in. l. frater à fratre. ff. de condi. inde. nu. 38. Afflict. in consti. Neapol. lib. 3. rubr. 12. nume. 11.

Fideiussor mand. act. nō añ exercet quā soluerit ꝓ principali cū cō.

4 Quid dicendū, & sané sunt nonnulli casus inspiciédi, aut enim creditor qui fassus est se à fideiussore recepisse reuera recepit, & tunc indubitanter cōpetit fideiussori cōtra principalem debitorem actio mandati. d. l. si pro ea cū simılib. supra allegatis: aut reuera nihil acceperat creditor à fideiussore, & tūc aut fassus fuit aīo donandi fideiussori, aut animo simulandi, aut spe futuræ numerationis, aut per errorem. Primo casu cum fideiussori donatum voluit, habetur perinde acsi fideiussor soluisset, sicq; mandati actionem habet.

Cōfessio qn̄ noceat, aut possit reuocari.

l.idemq;.§.f.cum.l.seq.ff.mand. secundo casu quando confessio fuit facta animo simulandę solutionis,quę non interfuit cessat mandati actio, quasi simulatum pro infecto habeatur, vt per totum.C.plus valere quod agitur. Tertio casu cum confessus fuit spe futuræ numerationis infra triginta dies, illa confessio non nocet confitenti postea, sic ideoque intra triginta dies cessat mandati actio, sed postea competere cœpit,argum.l. in contractibus.§. super cæteris.C.de non nu.pe.Quarto casu quando per errorem cõfessus fuit se recepisse, quod forte putauit seruũ aut procuratorẽ suum recepisse, quod nondum receperat,non nocet confessio,sicque cessat mandati actio argu. l. vn.C.de errore calculi.l. si per errorẽ. ff.de iurisdic.om.iud.In re dubia nocet confessio.l.generaliter. C. de non nu. pec.l.f.C.de fideicõ.l.vn.C.de confess. sicq; sufficiens probatio videtur vt mãdati actio detur fideiussori cõtra principalem, nam cum illa confessio facta in fauorem fideiussoris noceat ipsi cõfitenti,prosit q; ipsi debitori principali, non secus quam ipsi fideiussori in cuius fauorem principaliter emissa videbatur,argu.l.duobus reis in pr.&.§.1.ff. de iureiur.non poterit dici res inter alios acta, sed magis inter eosdem non solũ respectu ipsi9 fideiussoris,sed etiã respectu ipsi9 debitoris principalis, argum.d.l.duobus reis.§.1.Et sic vides in quibus casibus tenẽda sit cõis opi.& in quibus casibus cõtraria admittẽda sit. Nã eo potissimũ cõis op.iuuatur,ꝙ fideiussor, postq̃ reuera soluit ꝑ principali, sine dubio habet cõtra eũ actionẽ mãdati,vt iã ostẽdimus, soluisse aũt se nullo modo efficaci9 aut euidẽti9 ꝓbare põt,quã ꝑ cõfessionẽ ipsius creditoris,ergo,&c.vt.l.generaliter.C.de non nu.pe. ergo nisi ipse reus talẽ ꝯfessionẽ probet per errorem,aut simulationem emissam, fideiussor obtinebit, recteq; mandati actione expertus videbitur.

1 Scriptura priuata plenam facit fidem ex partium cõuentione, ingens quæstio.

2 Scriptura priuata aliquando pro testibus septem habetur de voluntate agentium. cum. commu.

3 Probationes tenuiores sufficiunt ex conuentione partium.cum communi.

4 Testi vni ex partiũ cõuẽtione dat̃ plena fides.cũ cõi.

5 Probetur vt plene per solum dictum, damnum passi conueniri potest cum communi.

6 Probationem plenam inducit priuata scriptura ex partium conuentione, cum communi.

7 L.Regiæ declaratio.

1 Hominum nõ pauci negotia inituri,quæ occulta esse volũt, & tñ non infirma, hoc cõsilio vti solẽt,faciũt.n.scripturã publicã Tabellionis interuentu,quã sic testantur, nos Pet.& Ioan. testamur tali die,& super tali negotiatione talẽ contractum seu negotium nos esse facturos,de quo fiet chirographum,seu schedula manu nr̃a scripta, vel subscripta, volumusq; tantã vim,tãq; integram probationẽ illã schedulã facere,q̃ publica scriptura à tabellione ꝯfecta faceret. Quęritur,si postea appareat illa schedula, ita vt testatũ erat ꝯfecta,plenã fidẽ faciat? etiãsi nõ fuerit ꝓbatũ quicquã nisi solũ ꝑ ꝯparationẽ lr̃arũ, quia null9 testis firmat,aut deponit se illã schedulã scribi vidisse? videbatur ꝙ nõ, qa ꝯparatio illa lr̃arũ semiplenã tm̃, nõ ẽt plenã fidẽ facit.l cõparationes,C.de fi.instr. & cũ iure publico statutũ sit, vt ĩ qualibet ꝓbatione duo testes exigãtur,neq; aliter (1.minori numero) fiat integra ꝓbatio l.iurisiu.C.de testib.c.veniẽs.c. licet de testib.c.cũ esses de testamẽtis huic iuri publico partiũ cõsensu nihil derogari posse videbatur,vt ĩ.l.ius pub.ff.de pac. l.priuatorũ.C.de iu.om.iu.l.nemo põt ff.de le.1.& qa alr̃ existimãtes viderẽtur fateri partes,priuatosq; hoĩes posse ꝯtra oẽ ius tabellionẽ creare secũ.Inn. q̃ ideo negat talẽ ꝯuẽtionẽ vtilẽ esse in c.cũ.p.tabellio đ fi. ĩstr. cũ quo est cõis op.secũdũ Ale.ĩ.l.j.§.f.col.1.ff.de ꝟ. ob. Deci.cõs.612.cõclusio.nu.5.Ang.ĩ.l. pactũ inter hęredẽ, col.f.vbi Pau.col.1.ff. de pac.Rom.cõsi.205. in pũcto ꝓposito in pr.Bal.ĩ.d.c.cũ.p.tabellio vbi etiã Abb.Bal.ĩ.l.Impator.ff.de sta.ho.co.fi. Rom.ꝯs.204.ꝓ discutiẽda,col.1.Ias.ĩ.l. nõ ĩpossibile.nu.3.ff.de pact.idẽ ĩ.l.iusiurãdũ ꝙ ex cõuẽtione.ĩ pr.col.2.ff.de iure.Ripa.ĩ.l.admonẽdi eod. ti.col.20. Contra-

Scriptura priuata plenã facit fidẽ ex partiũ cõuẽtione, ingens quæstio.

Cõtrariã tñ, vt plenã fidem faciat talis schedula tenet Feli.ĩ.c.2.de ꝓbat.nu.13. post Anto.de But.ibi idẽ Ant.de Butr. in.c.finẽ litibus de do.& ꝯtu.vlt.chart. & ibi Ancha. idẽ Ancha.in cle.1.de fo. ꝯpe.is.not.Bal.ĩ.l. de quibus col.2.ff.de legib.Bal.cõs.275.factũ tale est q̃dam câpsor,col.2.li.3. Ale.in.d.l.1.§.fi.col.1. licet cõtrariã op. ibi dicat cõem.Idem Alex. ꝯsi.113.col.3.li.4.Ias.in repet.l.ad monẽdi.col.42.ver.nũquid aũt partes ff.de iurei.Corn.cõsi.174.col.fi.li.3.Aymõ Crau.de antiq.tẽporũ parte.1.ver. viso de verbis enuntiatiuis, nume.25. Deci.sibi contrarius in.d.c.2.de proba. col.6.nu.9.versi. similiter valet consuetudo idem Decius in .c. veniens in fin. de testibus.nu.19.& in.c.2.col.3.de fide instr. & sic hæc opi.affirmatiua receptior videtur,pro qua facit: nam si dixit testator coram septẽ testibus, dum testamentum faceret,quem codicillis hęredem scripsero,is hæres mihi sto: idque dixit die martis, deinde die veneris fecit codicillos coram quinque testibus,in quibus Titium hęredem scripsit, certe videbatur non valere talem Titij hæredis institutionem,quia codicillis hæres scribi non potest.§.pe.insti. de codicil.l.2.C.eod.Adhuc tñ ea Titij hæredis institutio valet, quia is non tã codicillis vbi hæres scribi non potest, quam testamẽto,vbi scribi potest,scriptus videtur. Nec tam coram quinque testibus, qui non sufficiunt ad testamẽtum faciendum.l.si vnus. C. de testam. licet sufficiãt ad codicillos.d.l.2.d.§.pe. quã corã septẽ illis testibus, qui adfuerant testamento priore,vbi prędixit testator illum se instituturum, institutus videtur, nec die veneris quo codicilli facti fuerũt sed iã retro a die ipso martis,quo coram testibus septem prædixerat se eũ hæredẽ nominaturũ, noĩatus ac scriptus videtur,ita probatur in l.illa institutio.de hære. ĩsti. ibi nec videtur hæreditas codicillis data,& rursus ibi quæ testamẽto data esset. Idem ꝓbat.l.asse toto eo.tit.ibi tñ ex testõ data videtur facit.l.hoc artic.eo. tit.&.l.si ita scripsero.ff.de cõd.& demonst.&.l. quẽ hæred.ff.de reb.du.l.1.de cod.C.l. Teopõpus.ff.de dote prælegata.Istorũ ratio est, qa si coram solẽni numero testiũ dixi Titiũ hęredẽ facio, licet null9 dubitet,q̃n is rite scriptus hæres videatur,tñ si plures sint Titij,illa ĩstitutio,licet rite facta fuerit,ambigua tñ redditur l.duo sũt Titij.ff.de testa.tut. & tñ non ideo minus dicitur rite facta, ꝙ ambigua sit,aut esse possit. Vñ remotio illi9 ambiguitatis,& incertitudinis,declaratioq; illi9 rei, vel psonę nõ satis euidẽter testõ scriptę vel noiatę postea fieri & põt,& minime eget solẽnitate testa-

2 mẽtorũ: sed eã tãtũ solẽnitatẽ vel ꝓbationẽ exigit, quæ ĩ actibus inter viuos solẽt sufficere.l.hæredes palã.§. 1. &.§. sed si notã.ff.de hęr.ĩst. Vñ si corã solẽni nũero testiũ dixit testator, se eũ hęredẽ facere,q̃ ꝯtinetur ĩ quadã schedula manu sua scripta, q̃ est apud Guardianũ (vt ita loquar) diui Frãcisci ostẽsa postea & ꝯprobata illa schedula,is q̃ ĩ ea scriptus erat rite ĩstitutus videt̃, vt est cõis opi.quã tenẽt Bar. Pau.Soci.& alij cõiter in.d.l.quẽ hæredi Aret. ĩ.d.l. hęredes palã ĩ pr.Ias.ĩ.l. vbi aũt.§. illud. ff.d ṽ.ob.Bar.ĩ.d.l. Teopõpus Deci.ꝯs. 489.ĩ casu occurrẽti nu.3.Alex.cõsi.12. viso instrõ donatio.lib.1.nu.6. idẽ Ale. cõsi.47.abũde li.2.nu.7. Pau.Pari.cõsi. 19.nu.13.cõsideratis li.3.Sic & in specie nr̃a illa cõuẽtio cõtractus, vel negotiũ nõ tã ꝓbata aut facta videtur ĩ ea schedula,q̃ modo detegitur, q̃ lõge retro à tpe quo illud istr̃m publicũ factũ fuerat,id negotiũ gestũ videt̃,& in illo publico instrõ negotiũ ẽt quasi ꝓbari videtur,vt scheduda, q̃ modo ostẽditur, neq; inducat substãtiã rei, iã retro gestę,neq; ei9 ꝓbationẽ (ex ipso.n.instrõ publico ꝓbat̃ rẽ gestam esse licet ambigue ꝓbet) sed tm̃ rei gestę & ambigue ꝓbatæ pleniorẽ euidẽtioreq; declarationem,ad quã nõ regularis ꝓbatio desiderat̃,sed longe minor. Nã ẽt indicia sufficerẽt.d.l. Teopõpus &.l. quoties. ff.de hęre.ĩsti.§. sed si nõ incorpore & §.Proculus &.§.si qs nomẽ hęredis, & §.hęres.&.d.l.hęredes palã.§.1.&.§.sed si notã,& ꝙ not.in. d. l. duo sunt Titij.

Scripturā priuata aliqñ ꝑ testib9 septẽ habet de volũtate agentiũ cũ communi.

Probatiões tenuiores sufficiũt ex conuẽtione partiũ.cum cõmuni.

3 Facit quia forma & ordo datus à legẽ circa dispositiones formandas, creandas,& in esse producẽdas,licet nõ possit mutari per hominem.d.l.nemo põt ff.de lega.1.l.ius publicum.ff.de pact.l. priuatorum.C.de iurisdict.om.iu.l. obligationum fere.§.placet.ff.de actio.& obliga.tamen ordo datus à lege in dispositionibus,quæ iã rite creatæ,& formatæ sunt,benè quo ad earũ sic semel que iam inesse productarũ probationem,potest immutari per hominẽ, vt in.c.tuis de testibus,probatur.Nam ibi ex consensu partium admittitur testis nõ iuratus, licet regulariter contra vt in.l.iurisiurandi. C. de testibus qua de re dixi plene lib.1.de succes. creati.§.9. nume.1.cum seq.Vnde in specie nostra cum non de formatione alicuius rei agatur sed tantum de rei iam formatæ probatione,ex consensu partium hæc res immutari potest,vt ibi plene docemur.

Testi vni ex partiũ cõuẽtione datur plena fides. cum cõi.

4 Vnde si inter partes conuentum esset, vt vni duntaxat testi fides plena adhiberetur,faceretque legitimam ꝓbationem hæc conuentio, rata esset,vt tenent,Barto.in.l.Lucius.ff.de fideiuss. Bal.in.l. in bonęfidei, col.pe. C.de reb. credi.Felinus,in.c.2.nu.13.de probatio. Dinus.& Bar.in.l.fi.ff.de prẹto.stip.Iac. Butrig.in.l.iusiurandum quod ex conuentione in pr.ff.de iureiur.Alex.co.1. in.d.l.1.§.fi.ff.de ver.oblig. Bal.in auth. Iubemus.C.de iud.Antonius Butri.in c.finem litibus de dolo & contu.Paul. in.l.quæcunque in fi.C.de seruis fugit. Decius in ca.veniens,nu.9.de testibus, qui plures allegat.& sic hęc est communis opino: quam præterea tenent etiã non pauci eorũ, quos supra retulimus in quæstione principali.

Probet vt plene ꝑ solũ dictũ,dãnũ paßi cõueniri põt cũ cõ muni.

5 Quinimo valet etiam cõuentio, quod credatur dicto damnum passi, ita tenent Decius,in.d.c.2. de probatio. nu. 9.Dinus,& Bar.in.d.l.f.ff.de prẹto.stip. Alex.in.d.l.1.§.fi.col.1.ff.de ver.obliga. Ioan.And.ad Speculatorem de proba. §.vidẽdum.ver.quid si tibi dicitur, Alexan.consi.54.circa id de quo quæritur col.1.lib.2.idem Alex.cõsi.67. viso themate,col.3.eod.lib.& cõsi.102.sup primum de quo quæritur eod.lib.& hanc puto communem opinionẽ,& vsu receptam scio, quia iudice me in summo prætorio Hispalensi, quã plura instrumenta huiusmodi conuentionem continentia, inuiolabiliter obseruari iussa sunt.

Probationẽ plenã inducit priuata scriptura ex partium cõuentione, cũ cõi.

6 Et similiter valeret cõsuetudo, vel statutum, quod scripturæ priuatę plena fides daretur, vt tenet Innoc.in.d.c.cum p.Tabellio,Decius in.d.c.2.nu.9. idem Decius col.f.in.d.c.veniens.Ias.col.41. ver.septimus casus est in.d.l. admonẽ. Aymon de antiq.temporũ.par.1. vers. viso de verbis enuntiatiuis,nu.27.Fredericus de Senis consilio.119.nulli dubium in fi.Feli.in.d.c. cum.p. Tabellio idem in.d.c.2.de probatio.Decius in.c. 1.de fide instru.not.2. & videtur cõmunis ex relatione Aymon. vbi supra. & alios quamplures casus, in quibus scriptura priuata facit plenam fidem, enumerant Doctores, vbi supra. præsertim Felinus & Decius in dicto capit.2. de probat.Sic ergo & in specie nostra, &c.Neque ad rem pertinet quod secũdum Inno.vbi supra.si conuentio partium,vt staretur scripturæ priuatæ valeret,viderentur partes posse tabellionem creare, quod non possunt,sed responde. Quod etiam si quo ad ipsos paciscentes,ille haberet veluti autoritatẽ Tabellionis,tamen quo ad omẽs alios talem fidẽ non haberet: quinimo nec quo ad ipsos cõtrahentes in omnibus omnino negotijs,nisi in illo tantum. Illud autem eleganter quæri posset posita tali partium conuentione, an iure regio quo instrumenta publica habẽt executionem paratã.l.5.tit.8. li.3. ordina.talis schedula executionem paratã similiter haberet, & magis est vt nõ habeat executionem paratam, nam aliud est plenam fidẽ facere. Aliud vero est, vt præterea quod fiat plena probatio, etiam ea probatio sit ita priuilegiata, vt trahat secum paratam executionẽ, nam duo, vel etiam centum testes, qui plenissimam probationem faciũt, etiã inter tales paciscentes iuxta. l. in exercendis.C.de fide instru.l. vbi numerus

ff. de test

ff.de testibus.c.cum esses de testamen. tamen nec inter istos paciscentes ita p barent, vt eorum depositiones essent il lico ex vi talis conuentionis executioni mandandæ. Non enim talis conuen
7 tio ad hanc speciem extenderetur. Vnde cum per statutum caueretur, prout lege quaterni alia cautum est, vt copiis (quas Tabelliones sub breuibus extrahunt ab instrumentis publicis ab ipsis confectis) tanta fides adhiberetur, quãta ipsismet instrumentis adhiberi iure cautum est regio, quo facilius publicani, conductoresue redituum regalium possint ostendere contractus hominũ & gabellas exide debitoris exigere: dicebam tales copias (vt more nostrorũ loquar) plenam fidem facere, non secus quam duo, vel tres testes, priuilegiatam tamen fidem, vt talis probatio etiam executionem paratam secũ ferret (contra regulã iuris communis dictãtis, nullum genus probationis paratam executionem regulariter trahere. l.si minor.25. annis cui fideicomissum. ff.de minoribus) minime facere. Et sat, superq; esse, si fidem plenã faciat absq; eo, quod præterea etiam priuilegiatã fidem faceret, ne duo specialia temere concessa esse videantur contra regulã l.cũ ibi notatis. C.de dotis promi. quæ res in prętorio nostro cũ ex facto causæ agerentur pluries, ac pluries disputata fuit, ac controuersa.

L.regiæ declaratio.

1 *Testes contrarij quando ad concord. redigantur pugna ingens.*
2 *Testis dictum viciat varietas magna, cum cõmuni.*
3 *Verum tamen est aliud si sit modica varietas.*
4 *Testium verba intelliguntur secundum cõem vsum loquendi cum communi.*
5 *Testes fœminæ si masculis contrariantur an reducã tur ad concordi.*
6 *Testes fœminæ in testam. ad pias causas an admittantur? dubia pugna.*
7 *Testimonium fœminæ interdum præfertur masculi testimonio.*
8 *Testis masculus præfertur fœminæ.*
9 *Testes in specie deponentibus an vincãt generaliter deponentes, noua declaratio.*
10 *Testes verisimiliora vel iuri communi proximiora deponentes præferuntur.*
11 *Intellige si erant pares nume. vel modice dispares.*
12 *Probationibus vtrinq; paribus existẽtibus reus vincit. cum communi.*
13 *Testes etiam non dispares conciliantur in causa mãtrimo. cum communi.*
14 *Testis vnus si alteri contradicit reus vincit, cũ cõi.*
15 *Testis vnius partes si inuicem contradicunt sibi nulla probatio est.*
16 *Testis si sibi ipsi contradicit non facit fidem cũ cõm.*
17 *Testis vnius si testibus eiusdem contradicit nocet.*
18 *Testes producens eius personam non dictum approbasse videtur.*
19 *Testi fœminæ an noceat modica variatio?*
20 *Testis an mulier in scriptura priuata esse possit? dubia pugna.*
21 *Testis fœmina tenuioris fidei quam masculus.*
22 *Testis fœmina esse potest in causa matrimo.*
23 *Testis fœmina esse nequit in criminalibus de iure canonico. cum comm. contra Decium & alios.*
24 *Testis in vno articulo disposuit de verisimili. & in alio de fama semiplenam tamen probationem facit. cum Alexã. contra Bal. Soci. & Iaso.*
25 *Ludibrio ne.ll. fiant occulatissime curandum.*
26 *Testibus indefinite loquentibus præferuntur qui specifice dicunt.*
27 *Probationibus indefinita non habetur pro vniuersali: secun. commu. opi. nos sumus in noua opi.*
28 *Indefinita æquipollet vniuersali ex interpretatione tantum secundum communem opi. nos sumus in noua opinione.*
29 *Indefinita æquipollet vniuersali aptitudine noua declaratio.*
20 *Testis licet indefinite dicat, me donum aut fundum possedisse probat contra Alex. Exeã & Socinum.*
31 *Verba in omni materia, & in omni persona intelliguntur secundum communem vsum loquendi.*
32 *Testis dicens me soluisse decem denarios probat cõtra. Exeam. & Curtium.*
33 *Instrumento dicebatur canonicos talem procuratorem constituisse an probet.*
34 *Testium mens non verba inspicienda.*
35 *Testis dictum indefinitum probat si præcessit articulus generalis.*
36 *Intellectus. l.2. ff. de lib. & posthu. contra nouissi.*
37 *Indefinita æquatur vniuersali, qñ in omnibus par ratio est, secundum cõm. op. quod euenire intelligo ex interpretatione, ex necessitate verborum contra cõem.*
38 *Indefinita æquatur vniuersali in statutis non secus quam in legibus cum multis contra cõmu.*
39 *Statuto stante vt homicida occidatur, si non habuerit pacem ab hæredibus occisi, non sufficit ab vno eorum pacem haberi cum communi. contra Barto.*
40 *Intellect. illius ad dictam. l.2. de liber. & posthum. contra nouissi.*
41 *Indefinita æquatur vniuersali in materia necessaria cum communi.*
42 *Indefinita æquatur vniuersali in fauoribus, non in odijs cum communi. contra nouissi.*
43 *Indefinita negatiue p lata sine adiectione signi vniuersalis, non æquipollet vniuersali necessario. contra communem.*

Teſtes cōtrarij qñ ad cōc. redigātur pugna ingens.

1 TEſtes, qui interſe pugnare videtur, quemamodum ad concordiam reducēdi ſint, dubiū eſt,& quidem ſi teſtes ab vna parte ꝑducti plures numero ſunt,& etiam honeſtate: quam producti ab altera parte, ſi quidē aliqua ex parte inter ſe pugnare videntur, ita tamē vt ad cōcordiam poſsint reduci: ſunt qui putēt ad cōcordiā reducendos eſſe quo ad duo, primum vt periurium vitetur, alterū vt ſecundum hanc teſtium concordiā cauſa terminetur, ac decidatur: ita tenet gloſ.1.in cap.in noſtra de teſtibus cum qua tranſeūt ibi Doctores ſimpliciter, ſequitur & dicit eſſe communē opi.Felinus in.c.cum contingat de officio deleg.nu.6. qui dicit ſimilē eſſe gl. in.c.ſi teſtes.4.q.3. & ita tenēt Abb.in d.c.in noſtra & tenet etiā Domi.in.d. c.cum contingat ſecundum Fel.vbi ſupra ſentit Imola licet fluctuans in.l.inter ſtipulantem.§.ſi Stichum.ff. de ver. obli.& Abbas.in.c. cum tu de teſtibus & Innocen. in.d.c. cū contingat Alex. in.l.Gallus.§.ille caſus, nu.16.ff.de li.& poſth.& ſentit Felinus,in.c.cum tu de teſtibus,nu.5.ver.tertia cōcluſio, dum hanc partē vltimo loco refert & quod reducantur ad concordiam quo ad vitandum periurium, tenent omnes illi, quos proxime citauimus,licet contrarium teneāt quo ad cauſæ deciſionem prout tenet Anto.in.d.c. cum tu Soci. nu.13.in.l.2.§.f.ff.ſi cer.pe.& eſt cōmunis op.ſecundū Aluer. in.l.ſed & ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero. ff. de iureiur. Contrariam partem,vt non ſint reducendi ad concordiam, quando numero erāt admodum diſpares quo ad deciſionem cauſę,licet,quo ad vitandum periurium reducantur ad cōcordiam, tenent gloſ.in.c. cum contingat verbo vtriuſque partis de officio delegat. & ibi Imola,col.3.Bar.in.l.2.§.fi.ff. ſi cert. pe.idem Bar.in.l.Gallus.§. ille caſus.ff. de libe.& poſthu.Bald. in.1. conſtitut. C.§.quibus idem Bal.in.l.ſi inſulā. §.1. ff.ſol.matrimonio Florianus, in.l.cum de ætate.ff.de probatio. Paul.Caſtren. in.l.[illegible]ff.ſi cer.pet. tranſit & neutrā partem firmat Felin.in.d.c.cum tu.nume. 5.ſequitur & dicit eſſe communem op. Decius,in.l.2.§.creditum,nu.9.ff.ſi cer. pet.Bald.in.l.ſed & ſi poſſeſſori.§.pe.ff. de iurei.Bal.& Card.Floren.in. d.c.cū tu per tex.ibi hanc partem tenet Alex. ſibi contrarius in .l. inter ſtipulantem. §.ſi Stichū.nu.11.ver. aut pluribus plures.ff. de ver.obliga.Curtius Iunior in d.§.creditū,nu.15.ver.3.limita, qui hāc dicit communem op.& eſt communis opi.ſecundum Socin.ibi nu.13.licet teneat contrarium & hanc partem vt nō reducantur ad cōc.tenet Iaſ.ibid.nu.12. Quid dicendum,& quidem vtriuſque partis fautores in hāc conueniunt ſententiam,primum vt ſi pares ſint numero & autoritate, ſeu honeſtate,ſunt ad concordiam reducendi ad cauſæ deciſionem.Item conueniūt vt licet diſpares ſint ad concordiam, reducantur ad periurium,& pœnam vitandam. Tertio plerique eorum conueniunt, vt licet probationes vtriuſque partis non ſint oīno æquales, vel numero vel honeſtate, ſi tñ diſparitas modica eſt, & iudicis animus ac religio in hoc inclinat ſeſe,poſsit eos teſtes ad concordiā reducere,argu.d.c.cū tu aliter.n.vt oēs fatetur, raro aut nunquā teſtes conciliarentur, nam & ſi contrarietas viciet dictum teſtis.l.1.C. de ſeruis fugit.

2 Bar.in.l.eos.ff.de falſis Abb.in.c.ꝑ tuas de probati.Speculator de teſte.§.1.col. 12.Bar.in authen.de teſtibus.§. quia vero,col.pen.Greg.Lupus, in.l.26.& in.l. 31.& in.l.32.ti.16.par.3.idem in.l.17. ver. non deſuarian, tit.8.par.4.per tex. ibi: tamen modica varietates vel etiam cōtrarietas non viciat dictū teſtis, ita tenēt Anto.in.c.2.in fi.de regu.Felin. nu.

Teſtis dictū viciat varietas magna cū cōi.

3 13.in.d.c.cum. Cæterū ſi ſit inter teſtes diſparitas in numero vel honeſtate nō modica,tūc ſunt varietates, de quibus ſupra,ſed in hanc partem poſteriorem procliuior ſum, quæ non minus quam cōtraria recepta eſt, vt nō ɔciliētur ad cauſæ deciſionē,ſed illi vincere dbeāt, qui plures ſunt numero & authoritate ſuperiores ſeu maiores,argu.l. vbi numerus.ff.de teſtibus,&.l. ob carmen.§. fi.ff.

Aliud ſi ſit modica varietas.

fi.ff. eo.l.iurisiurandi.C.eo. tit.magna. n.vis est ĩ numero testiũ.l.si vnus.C. de testam.& etiam in testium qualitate argu.l.qui testamento.§.mulier. ff. eo.tit. ad.c.cum tu de testibus,resp.quod procedit quo ad vitandum periurium & pœnam vel procedit quãtum ad decisionem etiam causæ, quando erat modica disparitas, nõ aliter:capiẽda. n.occasio est, quæ præbet benignius respõsum vt in.l.capiẽda.ff.de regu.iu. vnde testes varij quo ad pœnam vitãdã sunt consiliãdi,etiam si sint nõ modice dispares numero,vel authoritate quia ad pœnam vitandam benignior interpratatio facienda est. c.in pœnis de regul. iur.lib.6.sed eadem benigna interpretatio non permittit,vt quo ad decisionem causæ testes reducantur ad cõcordiam, quando est non modica disparitas in numero eorum vel authoritate, quia talis consiliatio esset in læsionem tertij, hoc est illius qui pro se vel plures admodũ vel idoneiores testes habebat. Vnde si fundum possidebas,quẽ ego à te vendicabam,eundemque etiã Seyus à te similiter vendicabat,& ego produxi testes decem,qui dixerunt eũ fundum ad me pertinere, Seyus autẽ ꝓduxit duos testes,q similiter dixerũt eum fundũ ad illum pertinere ex parte quarta,vel quantum ad ius vsusfructus:certe hi testes in illa parte quarta vel in illo vsufructu cõtrarij sunt, quia testes mei qui simpliciter & indefinite fundum illũ ad me pertinere dixerũt ex legis interpretatione, de ĩtegro fundo in propietate,& in vsufructu intellexisse videtur. l. si quis cum totum.ff. de excep.rei iud.expressius,in.l. qui vsumfructum.ff.de ver.obliga.l. coniunctim.ff.de leg.3.l.si pluribus.ff.de leg.1. l.Meuio,in pr.ver.tot9.ff. de leg. 2.l.cũ quęstio.C.de legatis.l.vni.§.vbi autem legatarij cum.§.seq.C.de cadu.toll.§.si eadem res insti.deleg. l.si separatim.ff. de condi.& demon.l.1.§.fi. ver. totius. l.inde Neratius,ver. solidum.ff. de vsu fruct.accres. Nec dubium est quin ver-

Testiũ verba ĩtelligũtur secũdũ cõem vsum loquendi cũ communi.

4 ba testium sint intelligenda secundum communem vsum loquendi.l. stipulatio ista.§.hęc quoquẽ iuncta sua glo.in verbo stipuletur.ff.de ver.oblig.quam gl.sequuntur Bar. & cõmuniter Doct. ibi Curtius Iunior in.l.2.§. fi. nu. 14 .cũ seq.ff.si cer.pet. vnde cum ex tot legibus supra allegatis cõmunem vsum loquendi esse, vt rei simpliciter prolatæ appellatiõe integra res tam in proprietate,quam in vsufructu comprehendatur: & decem illi testes à me producti eũ fundum ad me pertinere deposuerint,qui sane ex toto intelligebãt secũdum communem vsum loquẽdi. Certe contrariantur duobus testibus à Seyo productis, qui dicebant partem illius fundi ad eum pertinere, & tamen si hi testes concordandi essent, id fieri posset cum non admodum intolerabili violentia, & verborum improprietate,intelligẽdo quod testes mei ĩtelligãtur de tribus partibus fundi,alij vero testes de reliqua fundi parte:vel quod testes mei intelligerentur loqui de ꝓprietate,contrarij vero de vsufructu,argu. l.quibus diebus.§.dominus.ff. de cõdi. & demon.& arg.d.l.stipulatio ista.§.hi qui &.§. hæc quoque.ff.de verb.oblig. Adhuc tamen nego recedendum esse à proprietate verborum,& cõi vsu loquendi, ne in illa quarta fundi parte, vel in illo vsufructu decẽ testes mei superẽtur à duob9 tm̃ testib9 aduersis ad ius meum mihi auferendum, iniuriamque mihi inferẽdam, id quod plane cõsequitur ac infertur ex hac cõi opinio. quam sequimur contra superiorem cõ-

5 trariam. Idem dicerem si pro me deponerẽt testes masculi, & pro aduersario meo testes fœminę pares numero, nam non conciliarentur cæteris paribus,sed mei pręferrentur,nã in mulieribus propter periurium est,& parum integra fides auth.de nupt.§.quæ vero nunc sequitur & authẽ.vt sine prohib. matri.§.quia vero multã.Vnde in testamentis testes esse non possunt.l. qui in

Testes fœminæ si masculis cõtrariantur an reducantur ad cõcordi.

6 testamẽto.§. mulier.ff.de testa.§.testes insti.de testa.nec etiam ad pias causas: idque etiam obtinet de iure canonico. vt late per Alex.consi.70.viso consilio col.5.ver.venio ad illud.lib.2. & cõ[s].84. viso

Testes fœminæ in testa. ad pias cãs an admittãtur? dubia pugna.

viso themate col.2.eo.li.2.Spe.titu. de testa.§.1.ver. Item quod est mulier iuncto vers. seq. & coll. in c. cum esses de test. fœd.sen.cons.217.factum est tale. quidam nomine.P.in.fi. & Ro.in rep. authen.simili in.16.speciali vltimarum voluntatum.C.ad leg. falci. per tex.in c.relatum ibi. testibus legitimis extra de testa.& aliis quibusdam rationibus Bened.Cap.consi.75.punctus.Iacobus col.7.ver.ad idem lib.3.Barb.in.d.c.relatum & consil.58. Clementissimi col. antepe.li.1. & consi.38.difficile est.col. 8.lib.3.& Socin.consil.92.in causa D̃ni Anton.col.2.ver. quinimo disputatur. li.3.Plato. n. dubitauit an mulieres ĩter animalia rationalia, an inter bruta essent numerandæ.Contrarium tamen tene.Bal.in.l.1.ante fi.in lect.& iterum in repe.col.14.versi.ostenso de principalibus personis.C.de sacrosan. eccle. &in consi.196.licet regulariter lib.5.& cons.230.testamentum.eo.lib.5. Ange. consi.233.in causa prædicta, col.1. Pet. Anchara.in.d.c.cum esses.in.4. not.& ibi etiam Panor.col. 1. & iterum vl. de testa.idem Panor.in.d.c.relatum,co.1. extra eo. tit. vbi firmat mulierem idoneam esse testem in testamẽto ad pias causas,idem Abbas Franc. Areti.& Felin.in.c.quoniam de testibus Pet.Belluga.in Speculum principum, rubric.17. versi.videamus col.pen.Pau.Castr. cõ 327.dubium facit lib.1.& cõs.456. visis & examinatis eo.lib.1.Alex.consi.177. viso themate col.2.ver.& licet Dominus.li.2.& consi.105.viso, ac diligenter col.4.versi.2.respondeo.lib.4.& cons. 102.super .1.col.2.vers.circa secundum lib.7.Corne.consi.261.in hac consultatione col.1.lib.1.& consi.168.in præsenti.col.3.lib.3.& cons.215.videtur prima facie.col.3.ver.nec obstat.si dicatur.eo lib.2.& Soc.in tract.fallẽtiarũ reg. 310. in.36.priuilegio Lanfran.Oria.in repe. c.quoniam contra falsam. in verbo.testes.versi. & primo quæritur ibi, inter liberos,& ibi quoq; Feli.& Philip.Deci.extra de probat.Calca.consi.13.pro parte negatiua co.3.ver.11.quia mulier. Ias.in.l.hac cõsultissima.in prin.col.vl. C.de testa.Fel.in.c. quoniam quod est. 3.col.3. ver. quid autem in testamento & ibi etiam, Philip.Deci.col.2.ver.retenta.communi de testib.& idem Phi. Deci.in.d.l.fœminę chart.4. in paruis. versi.similiter.ff.de reg.iur. Afflictus, in.c.1.col.fi.titu.qui testes sint necessarij Hippol.Marsi.in.l.fi. C.de probatio. chart.8.per eundem cons.18.co.8.Protector lib.1.& hanc opi. longe veriorẽ puto nam testamentum ad pias causas informe esse diximus de succ.crea. lib. 1.§.11.nu.57.vnde cum forma à iure ciuili accommadata cesset in testamento ad pias causas, superest vt secundũ regulas iurisgentium tale testamentũ sit probandum, sicque mulieris testimonium non sit respuendum. l. vbi numerus.ff.de testibus &.d.ca. cum esset.

Testimoniũ fœminæ interdum præfertur masculi testimonio.

7 Etsi testes fœminę essent vitę ĩculpatissimæ & ĩtegræ opinionis,& testes masculi abiectę opinionis ac vilissimę & sinistræ famæ, tũc fœmineum testimoniũ præferretur secundum Afflictũ,in d.c.1.col.fi.sentiunt Felin. & Decius in d.c.quoniam de testib.

Testis masculus præfertur fœminæ.

8 At regulariter in quibus casibus fœmineum testimoniũ admittitur iuxta.l. qui testimonio. §.mulier. ff. de testa. præferuntur mares fœminis cæteris paribus Feli. ibid. nu.5.Bal.in.l.fi. per illum tex.ff. de fide instr.Decius,in.d. c. quoniam idem in l.fœminæ.ff.de regu.iur.glo.in.§.testes instit.de testa.vbi per omnes Doct.per Socinum Iuniorem consi.29.circa prędictam col.2.lib.2.idem consilio.31.themate prædicto col.5.eod.li.Decius cõsilio.163.colum.penul.

Testes ĩ specie deponentibus an vincãt generaliter deponẽtes, noua declaratio.

9 Stat ergo testes plures numero vel authoritate pręferendos esse paucioribꝰ ad causarum decisionem, neq; ad hũc effectum cõsiliãdos esse. Sed quid si testes mei dicebant me iamdiu rem possedisse tanquam meam iure pleni Dominij, & citra vllius perturbationem, aut suspicionem iuris alieni,testes autem aduersarij mei decebant quod aduersarius meus eam rem mihi locauit, sicque ex causa cõductionis ab illo habitę ego possidebam, & tunc hi testes de conductione deponentes sunt præ

ferẽdi secundum Imolam in. c. auditis
de pręscript.col.fi.per illum tex. At se-
cundum hoc si lis esset inter summum
pontificem,& aliquem ex regibus chri
stianis, rexque ille probaret mille testi
bus regnum illud ad se pertinere iure
pleni Dominij,adque suos maiores sic
pertinuisse:& duo testes summi ponti
ficis deponerent se fateri quod rex ille
in diutissima possessione illius regni
fuit, tamẽ habuit initiũ & causam pos
sidendi ab ecclesia, quæ in feudum il-
lud regnum seu eam regionẽ, qua de
ageretur,maioribus istius regis modo
possidentis dederat, certe secundum
hoc hi duo testes mille testibus contra
rijs potiores essent quod quam absur-
dum sit, quamque alienum à mente &
sententia iuris euidentius est quam lõ-
ga contentione egeat.Neque ad rẽ pti
net, quod generi per speciẽ derogetur
l.in toto iure.ff.de regul.iur. cap.gene
re per speciem de reg.iu.lib.6. l.vxorẽ.
§.felicissimo.ff. de lega.3.nam illud ꝓ-
cedit in legibus statutis vltimis volun-
tatibus rescriptis & similibus, in qui-
bus licet millies fiat lex generalis, vel
statutum, aliquod, vel rescriptum,vel
vltima voluntas:tamen legislatori re-
scribenti, vel testanti relicta fuit plę-
na potestas derogandi illis dispositio-
nibus generalibus.§. sed naturalia inst.
de iure natu.l.omnes populi.ff.de iusti.
& iure.l.4.ff.de adi.legat.c. cum matre
de celebr.miss.l.si mihi & tibi.§.in lega
tis.ff.de lega.1.l. si quis in principio te-
stamenti.ff.de leg.3.Diuersum est in te
stibus in quibus,illi qui deponunt,spe-
cialiter non habent potestatem dero-
gandi illis, qui generaliter deposue-
rant contrarium, hoc est, non habent
potestatem maiorem persuadendi, cũ
speciatim deponunt, quam si generali
ter deponerent:magisque vincunt nu-
merositate & authoritate, quam mo-
do testificãdi.Nec refert testes mei cõ
trarientur testibus aduersarij mei in to
to,an in parte tantum,nam vtroque ca
su ad decisionem causę cessabit cõcila-
tio,illique reliquos superabunt,qui nu
merositate & authoritate reliquis po-
tiores fuerint: sicq; opinio Imolæ ad-
mittenda est, quando testes vtriusque
partis sunt numero pares vel non mul
to plures: non sic si longe plures nume
ro vel potiores authoritate, nam tunc
pluribus vel potioribus standum esset,
vel (quod magis placet) relinquendũ
boni iudicis prudentiæ,arbitrio,& re-
ligioni, vt dispiciat quid sit verosimi-
milius omnibus hinc inde circunspe-
ctis iuxta doctrinam iurisconsulti in.l.
3.in pri.&.§.1.&.l.ob carmen.§.fin.ff.de
testibus, vt sic testes specifice loquen-
tes in duobus casibus pręferãtur, nem-
pe cũ sunt pares numero, vel non mul
to pauciores. Tertio autem casu, cum
sunt multo pauciores nõ præferantur,
nisi in eam partem vehementer incli-
net sese animus religiosi, ac prudentis
iudicis: hæc enim res plerunque ac ma
xima ex parte ab eius ęstimatiõe & cẽ-
sura pendet.d.l.3.d.l. ob carmen cum si
mili.& ita in specie hoc dictum Imolæ
videtur coangustasse ipsemet Imo.ibi-
dem col.fi.ver. interdum post Anton.
ibidem.Vnde similiter licet testes sint
proferendi qui deposuerunt verisimi-
10 liora. Verisimilioraque intelligantur
quę consonant iuri communi arg. d. c.
auditis de præscrip.vt tenent Anto.ibi
& Imola vbi etiam Innocentius,& Fe-
linus in.c.in nostra nu.3.de testibus An
char.in.c.1. de pręs.lib.6.idẽ consil.278.
iure statutorum Roma.in rubric.ff. de
arbitris colũ.12. Speculator de teste.§.
postquam versi.quid si plures Anton.
in.c.quid per nouale de verb.signi.col.
4.in simili per Bald.in.c.1. post princi.
quib.mod.feudum amittatur.per Ro-
ma.in.l.1.§.fin.ff.de verb.obliga.Tamẽ
11 illud etiam in specie moderat ipsemet
Imola in.d.c.auditis,col.fi.ver. interdũ
vt procedat quando testes, qui iuri cõ
sonantiora communi deposuerant,nõ
erant plures quam testes contrarij, vel
quando erant non multo plures,nõ sic
inquiũt,si erant longe numerosiores,
vel authoritate longe potiores, quod
& voluit Antoni.ibi. Qua tamen in re
plurimum iudicis censuræ relinquẽdũ
est. Et id etiam videtur esse ex mente

Testes veri similiora vel iuri cõmuni proximiora deponentes præferuntur.

Intellige si erant pares nu. vel modice dispares.

Imo

Innocen.Host.& Abb.nu.15.in.d.c.auditis & ibi per Bellamerã, nu.17.&.18.

Probationibus vtrinque paribus ex istentibus reus vincit. cum communi.

12 Denique cum queritur, si testes inuicẽ aduersantur qd iuris sit? distinguemus in hunc modum, nam aut certi testes certis testibus numero paribus pugnãt, aut pluribus, aut paucioribus. Aut vnus testis sibi ipsi contradicit, aut alteri tãtum aut pluribus. Primo casu cum certi testes totidem testibus aduersantur, ita quod nullã sanam conciliationem recipiunt, mutua vice, mutuoque concursu sese impediunt: sicq; perinde habentur ac si neuter litigantiũ quicquã probasset, nam vbi pugnantia interse inueniuntur, nihil eorum ratum est. l. vbi pugnantia. ff. de regul. iuris vbi per Decium, & alios &. l. si ita fuerit. ff. de rebus dub. l. si quis de pluribus eod. tit. Ias. in simili. in. l. legato generaliter, nu. 29. ff. de leg. 1. idẽ Ias. in. l. si ita sit. ff. eod. tit. ita in specie vt neutra probatio proficiat, quia altera alterã eneruat, ac impedit, tenẽt communiter Doctores dicentes hoc casu sententiam pro reo ferendam esse, non secus quam si reuera neuter litigantum quicquam probasset vt in. §. commodum insti. de interdi. l. 1. l. actor. quod asseuerat. l. f. C. de pba. l. qui accusare. C. de edendo, tradũt in specie Ioan. Imol. in. l. inter stipulantem. §. si Stichum. nu. 7. ff. de ver. oblig. & ibi Alex. nu. 11. post Bart. & alios ibi Bart. Imol. & Alexan. nu. 16. in. l. gallus. §. ille casus. ff. de lib. & posth. Bar. in. l. 2. §. fin. vbi Ias. nu. 12. & Curti. Iunior. nu. 15. cũ seq. ex cuius & Alex. & Imolæ relatione, vbi supra apparet hanc esse cõmunem op.

Testes etiã numero dispares conciliantur in causa matri. cũ cõi.

13 Quod si testes possunt nõ inepte reduci ad concordiam, cõciliãdi sunt etiam ad decisionẽ causæ & ad vitandum periurium ex receptissima opinione supra relata per. c. cũ tu de testibus. In causa vero matrimonij semp reducuntur ad cõcordiam secundum cõem opi. de qua per Ias. consi. 15. lib. 3. Ioan. Bap. in ęrario cõmuni verb. testis qui hanc dicit cõmunem. Secundo casu quando certi testes contradicũt certis testibus ab aduersario præsentatis, qui tamẽ erãt plures numero, & tertio casu cum erant pauciores, & ita inter se pugnant, vt conciliari nequeant sine aliqua violentia, & verborum, sensusq; ĩproprietate & calumnia, & tũc sunt duę opiniones æque fere communiter receptę, de qb9 supra: sed verius est conciliandos esse ad vitandum periurium, non autem ad causę decisionẽ qui ergo fuerint potiores nũero & authoritate, reliquos superabũt, vt supra docemur.

Testis vnus si alteri contradicit reus vincit, cum cõi.

14 Quarto casu cum vnus testis contradicit alteri testi ab aduersario producto, si quidem ex diametro vtriusque fides eneruatur, perindeq; habeñ, ac si neuter quicquam probasset, sicque p reo sententia ferenda est arg. d. l. vbi pugnãtia. d. l. si ita fuerit. d. l. si quis de plurib9. ff. de rebus dub. & licet cum omni violentia possit fieri ad vitandum periurium, conciliatio tñ ad causæ decisionem minime fit, vt. dd. ll. vt per Imolã in. d. §. si Stichum & per Alexan. ibi ille nu. 7. iste num. 11. ex quorum relatione apparet hanc esse communem opi. tradunt Ioan. And. in. c. in nostra, de testibus post Vincenti. ibi quem ipse refert Antonius in. d. c. cum tu. eod. tit. Innocẽtius in. c. qualiter de accusa. Iacob. de Arena. & Bar. in. l. si insulam. §. 1. ff. sol. matrimo. Ioan. Andr. ad Speculatorẽ tit. de test. §. iã de interrogatorijs, Abbas. in. d. c. cum tu, Bar. in. l. Gallus. §. ille casus vbi Alexand. nume. 16. ff. de liber. & posthum. & est de mente omnium eorum fere quos retulimus in prin. huius. c. dum diximus, quid iuris, quando plures testes totidem testibus pugnabant.

Testes vnius partis si inuicẽ cõtradicunt sibi nulla probatio est.

15 Hactenus quando testes vnius partis aduersantur testibus alterius partis: qd autem ex diuerso quando testes vniusmet partis intersese pugnant, & tunc, si quidem actor duos testes produxit, & ex diametro secum pugnant: licet forte cum omni violentia fit conciliatio ad pœnã periurij vitandam: tamẽ non fit ad causæ decisionem, sicque actor iste perinde habendus est, ac si nihil omnino probasset, argumẽ. d. l. vbi pugnantia. d. l. si ita fuerit. d. l. si quis de plu

de pluribus: quod in specie videntur tenere Docto. omnes, quos proxime retulimus, & est ex mente & sententia omnium eorum, qui tenent ad causæ decisionem, nunquam fieri testium cõ-

Testis si sibi ipsi cõtradicit nõ facit fidẽ cũ cõm.

16 ciliationẽ. Quod si vnus testis sibi ipsi contradicit ex diametro, non facit fidem, l.1.C.de furtis, tenent Imola. numero.7.& Alexan.numero.11.in.dicto §.si Stichum, Anto. in.d.c.cum tu, Iac. Butrig.in.l. cum de ætate.ff.de probat. idem Butrig.in.l.optimam. C. de contrahen.& cõmi. stip. idem in.l.sed & si possessori.§.Item si iurauero.ff. de iure iur.Barto.in.l.1.in pri.ff.de operis noui nuntiatio. Spec.de notorio crimi.§.fama. Antonius in.c.licet de probatio. facit.l.qui falsa.ff.de testibus.l.eos in f.ff. de falsis vbi etiam Bar.

Testis vnius si testibus eiusdẽ contradicit nocet.

17 Quod si vnus testis pluribus testibus ab eadem parte productis cõtradicat, licet ad concordiam reducãtur ad pœnam periurij vitandam, si id non omnino inepte fieri potest, tamen non conciliantur ad causæ decisionem, vt sentit gl.in.c.in nostra de testibus gl. in. c. cum ecclesia Vulterana de elect.Inno. in.c.auditis de præscrip.Butrig. in.d.§. Item si iurauero idem in.d.l.cum de ętate glo.& Innocẽ.in.c.cum contingat de offi.deleg. Alexã. in.d.§. si Stichum Anto.in.d.c. cum tu. Et hoc casu is testis qui contradicit reliquis testibus ab eadem parte pręsentatis, non solum ei non prodest, sed potius nocet, & detrahit, quantum noceret, si ab aduersario esset productus, & forte plus. Quia licet non videatur eorum testium quos

Testẽ ꝓducens eius ꝑsonã nõ dictum approbasse videtur.

18 quis produxit dicta approbare, tamen eorum personas approbare videtur, vt per Aymonem Grauet de antiq.temp. par.1.versi.quęritur etiam, nu.14.dicta autem eorum testium approbare non videtur, & ideo si ꝓduxi plures testes, & eorum aliqui pro me, quidam vero contra me deponũt, statur pluribus & honestioribus, vt per eund. ibid.Bal.in c.in nostra de testibus ver. Tertius articulus idem Bal.in.l. in bonæfidei colũ. fi.C.de reb.cred.Alex.consi.66.col.pe. li.1.sicque possem improbare dicta talium testium, non solum quando deponerẽt de credulitate, sed etiã si de certa scientia deposuissent, nisi post publicationem scienter talia dicta produxissem, nam tunc mihi imputãdum esset, Felin.in.c.imputari col.1.de fid.instru.

Testi fœminæ an noceat modica variatio?

19 Denique quod diximus testis variationem aut pugnã eius fidẽ eneruare, procedit, nisi in modico sit varietas, secundum Felinum, in.c.cum tu de testibus, nam tunc parum noceret secũdum eũ post Antonium, quem allegat ĩ.c. 1. de offi.delegat.& eund.Anto.in.c.2. de regul.quod longe facilius procedit in testibus fœminis, quia suapte natura nesciunt sibi ipsis constare, estq; variare in eis viciũ peculiare, vnde Tibullus,

At mulier cupido quod dicit amanti
In vento, & rapida scribere oportet aqua.
Et Ouidius lib.eleg. 2.ait.
Verba puellarum foliis leuiora caducis.

Testis an mulierĩ scriptura priuata eẽ possit? dubia pugna.

Vnde fœmina in scriptura priuata testis esse non potest, ita Bal.in.l. scriptu-
20 ras.col. 2.ver. nota optimum per text. ibi in verbo virorũ.C. qui potio. in pigno.habeantur: Franciſ.Crem.notabili.144.quanquã mulier.& Soci.in tracta.fal.reg. 429. testis mulier.in princ. & Ias.in.l.si quis id quod col.4. ver. 10. limito.ff.de iurisdict.om.iud.& Franc. Curt. Senior in repetit.l.si quis maior. col.2.nu.9.C.de transactio. & Philipp. Decius, in.c.quoniam contra.colũ.5.in 8.not.de probatio, & Feli.in.c.ita quorũdam col.1.extra de iudęis & late tradit idem Felin.in.d.c.quoniã.ver.fallit tertio de testib.Decius.nu.33.ĩ.l.fœminæ.ff.de regu.iur.& rursus in.c.scripta, col.2.nu.6. de fide instr. vbi firmat hãc esse communem opi.Cateli. Cotta. in memorabili. verb. mulier potest esse testis, idem firmat Hippolitus de Marsi.singul.611.

Multi tñ tenent contrarium, sicque de hoc dubitat Felinus, in.d. c. quoniã & alibi clanculum reprobat idem Feli. in.c.licet vniuersis.post prin.eo. tit. de testi.& in.c.scripta.colũ.1.ver. secunda declaratio, extra de fide instr. & etiam Ias.in.d.l.hac ꝯsultissima in prin. col.1. ad fi.C.de testa.& ĩ.d.l.si quis agere, in fi.

fi.C.de codicil.& in repe.d.l.admonē- di.col.44.versi.item adde inquantum. ff.de iureiur.& in.l.1.col.3.versi.2. fallit. ff.de legib. & Bernard. Land. in addit. Bar.consi.10.viso statuto,in fi.& Barb. in cle.1.chart.9.in paruis.ver. sed quid si lex:de elec.& Philip.Deci.in.c.2. co. 20.ver.tertio.quod sit officium de iud. & palā reprobat.Alex.in addi.ad Bart. in.d.l.scripturas:in princ.& in.l.1.ff.de verb.signi.& Frāc.Purpu.in.l.1. col.13. versi.tertio declaretis.ff. si cert.pet.

Testis fœmina tenuioris fidei quā masculus.

21 Quid dicendum,& sane in quibus casibus mulier admittitur in testem receptissimum est minus fidei ei quam masculo adhiberi. l. in quæstionibus. ff.ad leg.Iul. maie.Spec.tit. de teste.§. postq̄ versi.porro.& Iac.But.in.l. in bonæfidei.C.de iureiur.Bald.& Salic.in.l.vlti. per illum tex.ff.de fide instr. idem Bal. consil.455.quis melius.in duobus locis lib.4.Alberic. & Fulgosius, in.l.1.ff.de Senat.& Panor.in.d.c. forus. per illum tex.de ver.signi.& consi.52.quidam in ægritudine.colū.2. ver. item quod fœmina.lib.1.Roma.in rubr.de ai bi. colū. 8.versi.item præferūtur duo testes masculi. Alex.consi.236.perspectis attestationibus,colū.1.lib.6.Barb.consi.64.illud in medium,col.10. versi. & si quispiam opponat.lib.3.Franc.Aret. & Feli.& Philip.Decius.in.d.c.quoniam.de test.Feli.in.c.in nostra.col.pen.eod.tit. Lanfran.in repet.d.c. quoniam contra falsam in materia testium,versi.& primo quæritur,nunquid mulier,de probati.Franc.Curti.Senior in tractatu testium,conclusi.18.Philip. Decius. in.d. l.fœminæ chart.5.in.16.casu.versi.& generaliter in omnibus& iterum colū.7. versi.26.ff.de ver.sig.Hipp.Marsi.d. singu.611.adduxi tibi & consi.2. altissimū col.2.versi.pro quibus lib.1. & consilio 65.in nomine matris.col.6.nu.45.eo.li. 1.& Anto.Corse.in suis sing.in verbo. testis.sing.incipien.duo testes.Ioā.Lupus,in rep.c. per vestras.§.43. circa medium de dona.inter virum & vxorem. Et cum appellatione virorum mulieres non comprehendantur proprie,vt per totum in rubro & in nigro.ff.&.C. de dona.inter vir.& vxo.& per totum eo.tit.in Decretalibus, superest vt decisio.d.l.scripturas,quæ nouissima est vt ibi patet loquēs nominatim in viris ad mulieres,et sic ad casum non īpropriū modo,sed etiam impropriissimum (vt ita loquar)porrigi non debeat. Præsertim cum in mulieribus non sit par,sed longe minor, aut diuersa ratio, cum ipsę vt iam probauimus supra, sint longe proniores ī mendaciū,quam viri,&

22 longe minus fide dignæ. Qua ratione etiā si ageretur de causa matrimoniali,sunt qui putent eas non videri testes idoneas,licet in hoc vlti. in contrariū sit receptior opi.vt per Decium consi. 173.col.pe.Socinus Iunior consi.29.cir

Testis fœmina esse potest in causa matri.

23 ca prædictam col.2.li.2.Et in causis criminalibus similiter non possunt esse testes de iure canonico.c.forus, vbi glos. & Abbas.de ver.signif.c.mulierem.33. q.6.vbi glo.& gl.in.c.ex eo 15.q.3. gl. & Doctores in. c.quoniam de testibus cū quibus gl.transeunt communiter Doctores Albericus, in.l.qui testamēto.§. mulier col.1.ff.de testamē.Florianus in l.ex eo.ff.de testibus Alex.consi.64.viso themate ad prin.lib.1. licet cōtrariū & male tenuerit Decius in.dic.c.quoniam & idem Decius in.l. fœminę col. 5.ff.de regu.iur.Stat ergo modicam varietatem parum nocere in testibus, prę sertim fœminis,quæ sibi constare nesciunt,cuiusque fides suspecta est.Item quod in terminis.d.l. scripturas fœmineum testimonium non sufficeret,qua parte retenta, quæ & receptior est, ad c. licet vniuersis de testibus in quo nititur fundamentum contrarium tenētium,dum ait duorū virorum,vel triū: & tamen secundum eos ibi non excluditur testimonium duarū fœminarū, resp.id negandum esse, quinimo ibi excluderetur duarum fœminarum testimonium,& non iniuria.Nam licet regulariter vtroque iure tam canonico, quam ciuili testes esse permittātur, tñ vbi ipsamet causa suspecta est, fœmineum testimonium vtpore suspectum admitti non deberet,in.d.n. capi. licet vniuersis,loquitur Summus pontifex, vbi

Testis fœmina esse nequit in criminalibus de iure canonico,cum cōs, contra Deci.& alios.

vbi Iudæus agebat contra Christianũ,
cuius Iudæi intẽtio magis suspecta est,
quã foret, cuiusquã Christiani, vt ibid.
exprimitur in prin. versi. multo minus.
Sicq; merito exigitur testimoniũ fœ-
mineũ, cũ res solis duobus testibus vel
tribus ꝓbabatur, sicq; in terminis illius
tex. duobus ꝯcurrentibus ꝙ & paruus
esset testiũ numerus, puta duo vel tres,
quodq; essent fœminę (cuiꝰ suspecta fi
des est) nõ reputat̃ idonea ꝓbatio ĩ fa-
uorem Iudæi malę fidei, contra Chri-
stianũ plerunq; eo tpe innocentẽ, cęte
rum in reliquis casibus aliud esset, vbi
isthęc cessarent, & vi. l. 114. titu. 18. pt. 3.

Testis in vno articulo deposuit de veritate, & in alio de fama semiplenã tãtum probationem facit. cũ Alex. contra Bal. Soci. et Iaso.

24 Illud aũt ꝙ Bal. tradidit in. d. l. Gallus.
§. ille casus dicens, ꝙ si vnus testis depo
suit de veritate, & in alio articulo idẽ
testis, & alius deposuerũt de fama, tũc
induceretur plena probatio quasi vnã
semiplenam probationẽ fecisse videre
tur ille testis, dum de veritate deposuit
& aliam semiplenam probationem in-
duxisse videretur, ipsemet & alius qui
de fama similiter testimoniũ dixit. Sic
que secũdum Alex. in. d. §. ille casus, nu
me. 14. licet regulariter vnus testis ne-
queat facere nisi semiplenam tantum
ꝓbationẽ. l. vbi numerus. ff. de testibus.
l. iurisiurandi. C. eod. ca. licet vniuersis
eod. titu. tamen in isto casu ille testis fa
ceret semiplenam probationẽ, & præ-
terea alterius semiplenæ probationis
medietatem, cum vnus testis deponẽs
de fama non reddat famam proba-
tam, sicq; testis ille iuuaret ad perficiẽ-
dã famę ꝓbationẽ, & pręterea solus de
per se aliam semiplenam probationem
faceret, dum de veritate deposuit. Id ꝙ
nouum & durum reputat Alex. vbi. s.
sed Ias. ibi nu. 8. & etiam Soc. hoc dictũ
Bal. defundunt dicentes notissimum
esse vnum testem posse circa diuersas
res, & circa diuersa facta ĩducere, & fa
cere plures semiplenas probationes.
Quid dicẽdũ, ego credo firmissimam
fuisse mentẽ & sententiã iuris negãtis
oĩno vt vnus testis sufficiat ad inducẽ-
dã plenã probationẽ quo ad vnã cãm,
licet mille semiplenas ꝓbationes face-
re posset ĩ mille causis diuersis, arg. dd.
ll. maxime. d. c. licet vniuersis. sicq; ĩ vnã
na eademq; putarim talem testem solã
vnam semiplenã probationem facere
posse, ac potuisse: etiam si de pluribus
factis deposuisset, quanuis si de diuer-
sis factis tangentibus diuersas causas
deposuisset, posset facere tot semiple-
nas probationes, quot essent illę causę
distinctæ, & separatæ: non sic si illa di-
uersa facta vnam eandemq; causam re
spiceret, aliter enim prohibitio illorũ
iurium facile ludibrio foret: nam si v-
nico teste falso vellem probare, ꝙ Ti-
tius centum mihi debebat, quæ ei mu-
tuo dederam, probarem quidem verã
numerationem per assertionem illius
testis semiplene, deinde ille testis, si di
ceret, quod me præsente Titius ille cõ
fessus fuit se id mihi debere, vel quod
id confessus fuit in præsentia iudicis, ꝑ
hoc induceret aliam semiplenam pro
bationem: sicq; ꝑ solũ vnũ testẽ plena
probatio fieret in vno negotio contra
dicta iura, & cõtra. c. in omni negotio,
& cõtra. c. est nobis de testibus, & hæc
pars præterea ꝙ in puncto iuris verior
videtur, etiam vsibus forensibus rece-
ptior est: nam publica fama & opinio
semper articulatur, & fere semper de
ea deponũt testes, qui de negocio prin
cipali, & eius veritate deponunt: & tñ
inauditum est vnum testem sic admini
culatũ, seu munitum facere plenam ꝓ
bationem, quod nota. quia nihil vsu fo
rensi frequentius, & aliter quidem in
telligentibus iura tam vehementer ve

Ludibrio ne ll. fiãt, occu latissime curandum.

25 tantia, ne testimonium vnius tãtum te-
stis vllum negocium perimeret, quoti
tidie illuderentur, contra. l. vltima. §.
vbi autem puerilis. C. de bonis quæ li-
beris. & l. vltim. §. vlti. C. de vsuris rei
iudicatę, & cap. commissa. de electio. li
bro. 6. Bald. cons. 254. in quæstione prę
dicta versi. præterea cauendum. lib. 4.
Quod etiã procedit in constitutione
pœnali ex sententia glo. in. c. quanquã.
in verbo aliter facta, de vsuris, li. 6. quæ
dicit eam cõstitutionem reprobãtem
testamenta vsurariorũ aliter facta, quã
ibi statuitur, trahi ad codicillos. Quo-
niam (inquit) aliter esset facile eã con-

stitutionẽ eludere, & ibi eã sequuntur Guil.Gar.Ioan.Mona.Arch.Ioan. Andræ.& Domi.& illam quoq; ad hoc ex pendit Iaso.in.l.1.in princ.col.3.versi.2. quia in isto.ff.de verbo.obliga.& Philippus Decius, qui illam dicit not. in.l. non videtur.§.in pœnalibus, colum.2. versic. tertio regula fallit.ff. de regulis iuris, & consilio.196.in casu proposito, colū.1.vbi etiam ex hoc dicit, quod in materia odiosa fit lata interpretatio ne fiat fraus legi aut statuto, & Ant.Burg. qui illam dicit singul.in. c. ad nostram. col.3.ver.secunda rõ extra de empt. & vẽ.sed est ei similis in cle.1.ĩ ṽbo, sepeli re, de sepul. & facit tex.not.in.l.1.§. pecuniã.ff. de calū. quẽ ad id pro not. citat Anto.in sua disputat.icip. Bononiẽsis.Soci.in.l.Gallus.§.videndum. col.2. in fi.ff.de lib.& posth.& alius text.in.c. si ciuitas, de senten.excommu.li.6.Panormi.in.c.vlti.ad fi.de præben.& Ludoui.Gozad.consil.5. an in quæstione, colum.2.num.6.ad fi. ne ergo, leges ludibrio fiant, summa ope niti decet, occultissimeque curandum est.

Testibus indefinite loquentibus p̃ferũtur qui specifice dicunt.

26 Redeundo ad testes, qui sibi ipsis vel aliis contradicunt, videndum est, quid si alij testes in genere vel indefinite deponunt, alij vero specifice dixerunt cõtrarium: puta alij testes dicebant Abbatem in diœcesi cuiusdã Episcopi Episcopalia exercuisse, alij vero dicebant ipsum Episcopum Episcopalium non nulla exercuisse, vtri horum testiũ præferendi sunt, & pendet illinc huius rei veritas, an indefinita orõ æquipolleat

Probationibus indefinita nõ habetur p̃ vniuersali: secũ cõm.opi.nos sumus ĩ noua opi.

27 vniuersali in probationibus, qua in re cõmunis sentẽtia est, nõ æquipollere: ita tenuit Innocentius, in.c. auditis per tex.ibi de præscriptio.sequitur ibi Abbas & Fel.nu.24.Dec.in.c.cum omnes lect.2.vbi Fel.nu.28.& Exea col.1. et idẽ Deci.cõs.61.col.pe.Alex.in.l.rescriptũ in prin.ff.de pact. sequitur & dicit esse cõem opi.Couasrub.lib.1.resol.ca.13.nu.9.Ripa, in.c.cũ in.7.not.de const. Alex.cõsi.108.li.2.Panor.in.c.2. de coniug.lepro.Ias.col.fin.in.l.2.ff.de liber.& posth.vbi cõmuniter doct. & oẽs in.§. nominatim insti.de exhæ.lib.& plerią; eorum quos illico referemus.

Indefinita æquipollet vniuersali ex interpretatione tantum secũdũ cõmunẽ opi. nos sumus ĩ noua opini.

28 Mouentur, quia secundum eos indefinita non æquipollet vniuersali ex proprietate sermonis, sed tantum ex interpretatione, vt.ff.de seruit.vrbano. prædiorum.l.si seruitus tenẽt Bart.in.l.omnes populi.ff. de iustit. & iure numero 57.vbi Crotus super.3.quęstione.6.quęstio.princ. Bar.Bal.& alij communiter in.d.l.si seruitus Bart.in.l. si pluribus.ff. de legatis.2.idem in.l.1.ff. de regul.iur. vbi Decius, nu.12.& Cagn.nu. 8. & est recepta sententia secundum Couasru. vbi supra nu.5. Decius consil.3. colu.3. Dominicus in.c.vt circa de electi.Soc. & Aretinus, col.2.in.l. Titius.ff.de libe. & posthu.Ias.nu.14.in.l.non hoc.C.vnde legi.Decius, in.l.contractus, nu. 20. ff.de regulis iuris, idem Ias. in.l. 2. colũ. fi.ff.de libe.& posth.Corrasius, in.l. pe. nu.12.C.de libe.& posthu. Sunt tamẽ, qui teneant contrariũ, vt etiam ex sermonis proprietate indefinita æquipolleat vniuersali: & huius sententiæ authores in locis supra citatis relatos videbis. Quid dicendum & quidem harum partium neutra simpliciter vera est, & vtraque sub distinctione defendi potest: nam indefinita oratio apti-

Indefinita æquipollet vniuersali aptitudine noua declaratio.

29 tudine ęquipollet vniuersali, etiam ex proprietate sermonis, nã si Episcopus habebat famulos decem, dixią; famulos Episcopi hominem occidisse, si quidem verum est omnes decem homini occidendo operam dedisse, illa indefinita (.s.famulos) etiam ex proprietate sermonis comprehendit omnes decẽ, sicą; æquipollet vniuersali, non secus quam si dixissem omnes famulos occidisse, ita & patet ad sensum, & pręterea p̃batur ĩ.d.l.si seruitus verbo, verbo generali. Secũdo probatur, ĩ. l. si is qui ducenta.§.vtrũ.ff.de reb.dub. Tertio probatur, in.l.vbi numerus.ff.de testib.l. inter illã.ff.de ver.sig.c.pluralis.de reg.iuris, lib. 6. in quibus iuribus dicitur indefinitã seu pluralẽ locutionem duorum numero esse contentam, duorum numero subaudi ad minus, non tamen negatur, quin etiam trium numero, vel etiã triginta, vel forte triginta milium

nume

numero,ea locutio verificetur: licet et duorum numero contentetur, nam & similiter oratio vniuersalis, vel multitudinis trium numero cõtenta & verificata,etiã ex proprietate sermonis esse dicitur:vt insti. de iure personarum. §.f.vbi notãt gl.& Doct.&.l.1.§.hoc re scriptum.ff.ad Sillani. & tamen nullus modo sanus abnegauerit, quin etiã ex proprietate sermonis oratio vniuersalis,vel multitudinis in pluribus quã tribus,vel etiam triginta milium numero verificetur,& numerosiore etiam.Ergo aptitudine indefinita æquipollet vniuersali, etiam ex proprietate sermonis, non tamen æquipollet necessario. Ergo si Episcopus decem famulos habebat, & eorum duo hominẽ occiderunt,dixiq; famulos Episcopi homines occidisse, hic sermo verus est, & non comprehendit omnes decem,sed tantum illos duos, qui occiderunt hominem:ergo,æquipollet vniuersali aptitudine,non necessitate, vel æquipollet contingenter,non necessario: hinc plura bona descendunt, quæ diximus plenius li.2.de suces.crea.§.20.nu.53. cum pl.seq.& nu.175.ergo in specie proposita præferẽdi sunt testes Epi, quia in pbationibus dictum testium debet concludere necessario.l.non hoc. C. vnde legitimi & vnde cognati.c. in præsentia de probati.testes autem Abbatis cũ indefinite tantum,non etiam generaliter deponerẽt,poterãt verificari ĩ quibusdã iuriũ Episcopaliũ, & in reliquis verificarẽtur testes Epi.Cæterũ si testes Abb.deponerẽt de oĩbus omnino iuribus Episcopalibus, testes autẽ Epi de quibusdã, adhuc epi testes essẽt prę ferẽdi,si essẽt pares nũero,vel nõ multũ dispares:quod si admodũ pauciores essẽt testes Episcopi, tunc Abbatis testes prę ferendi essent secundum distinctionem nostram supra relatã, ꝙ & innuit.d.c.auditis ibi pleno iure.

Testis licet indefinite dicat,me domũm aut fundum possedisse pbat cõtra Alex. Exeã et Socinum.

30 Quid aũt si testis ĩdefinite dixit,quod Titius fundũ talẽ, aut domũ tenuit, & possedit,an pbet possessionẽ totius fundi,vel domus ꝙ negat Alex.in cõs.110. visis acutissimis co.1.lib.1.Exea,in.c.cũ oẽs de cõsti.nu.4. qui allegat idem tenuisse Soci.in.l.3.§.Neratius in pri.col. 1.ff.de acq.poss.ratio, nam cum indefinita inquiunt non æquipolleat vniuersali in probationibus: oportebat vt testis diceret totum fundum, aut domũ possedisse,& sic vniuersaliter, non aũt fundum & sic indefinite. Vtilissimum verbum si verũ esset, quia quotidie vsibus forẽsibus agitatur,sed licet non inueniam contradicentem, ausim dicere suspectũ omnino esse,nam verba cancellarij debent intelligi secundum cõmunem vsum loquendi non habito respectu ad ius cõe.l.Labeo.vbi Bar.not.

31 ff.de sup.lega.& tex.in.c.quãuis,in verbo vsus obtinet.ibi Ang.& Ab. ad hoc no.de ver.signi.& tex.not.in.c. quanq̃. in verbo secundum vocabula, quę vsus obtinuit.2.q.7.& in omni materia etiã pœnali,& odiosa, semper debet attendi cõis vsus loquẽdi secũdũ Abba.in.c. p tuas.in.2.col.de pb.& ĩ.c.1.in vlt.col. de iudi.ẽt verba diuinę scripturæ intelligũtur secundũ vsum loquẽdi, tex. est in.c.maiores.ad fi.prĩ.vbi Abb. ad hoc not.de baptis.constitutiones principũ. debent intelligi secundum vulgarem modum loquendi ca.1. & ibi Abba. ad hoc.no.de torneamẽtis:statuta ĩterpretanda sunt secundum cõmunem vsum loquendi,secundum Barto.in.l.omnes populi.in.6.q.prin.ff.de iusti. & iure.& in.d.l.Labeo,& ĩ rub.ff.de ope.no. nũt. & deniq; in omni materia quãtũcũq; odiosa, pœnali & correctoria attendi debet cõis vsus verborũ, idq; in omni dispositione,siue loquamur in legibus, siue in statutis,siue in scripturis Tabellionũ,siue in testiũ depositionibus, siue in actib9 inter viuos, siue in vltimis volũtatibus,siue in iudiciis, vt plenissime declarãt Feli.in proœmio Decret. nu.3.cũ plu.seq.& Ias.in rub.ff.de oper. no.nũt.post.Bar.Ale.& alios ibi p.l.Labeo.ff.d sup.le.l. librorũ.§.ꝙ tñ Cassi9. ff.de leg.3.l.stipulatio ista.§. hęc quoq;. ff.de v̾.obl.c.quãuis de v̾.sig.c. quãq̃.2. q.7.l.vt Alphe.l.vulgari.l. annicul9.ff. de ver.signi.& in teste ꝙ eius dictũ sit ĩtelligẽdũ secũdũ cõem vsum loquẽdi

Verba in oĩ materia, et in omni persona intelligũtur secũdum cõmunem vsum loquendi.

vltra loca supra adducta tradunt gloss. in verb.stipuletur & ibi Barto.Alexād. Iaso.nume.7.& communiter Doctor. in dicto.§.hæc quoque quod omnes intelligunt, etiam si ille communis vsus loquēdi violaret,ac viciaret sermonis proprietatem, vt in dictis locis. Modo sic appellatione fundi,vel domus simpliciter prolatę ex cōi vsu loquēdi nullus modo sanus negabit, quin integra domus aut fund9 intelligatur, ne de re imperfecta ille loqui videretur,cum id vnum perfectum dicatur, quod ex omnibus suis partibus constat. l.1.ff.de origi.iuris.l.fi.C.ad Sillani. & quod integra res intelligatur est optimus tex.in l. qui vsumfructum .ff. de verbor. obligationi.l.si quis cum totum. ff. de exceptione rei iudicatæ.§.si eadem res in stit. deleg.& in pri.instit.de ademp.lega.l.sicut &.l.&si transferā.ff.de adim. lega.l.plane in pri.&.l.si pluribus. ff. de legatis.1.l.Meuio in pri. ver.totus.ff.de paratim.ff.de conditionib. & demons. legat.2.l.coniunctim.ff.delegat.3.l. si se l.1.§.interdum verb.totius. l. inde Neratius verbo insolidum.ff.de vsufr.acc. l.vni.§.vbi autem &.§. seq.C. de cadu. toll.& ideo quod commune est improprie dicitur esse meum.l.5.§.penu.&.fi. vbi per Ias.post Bar.& alios.ff. de lega. 1. ne ergo quis improprie & imperfecte loqui videatur,necesse est,vel saltē admodum conducibile,vt dū de re loquitur,de tota intellexisse videatur,isque est communis vsus loquendi,secū dum quem intelligenda sunt, & interpretāda verba testiū ex cōi opi.s. relata, etiā si per hoc recederemus à ꝓprietate verborū, quāto magis si eēt iuxta verborū & sermonis proprietatem: vt mille legibus probatū vides, stat ergo testem dicentem Titiū possedisse fundum,vel domum de tota videri intellexisse,& sic de tota probare.

Testis dicēs me soluisse decē denarios, probat cōtra.Exeā & Curtiū.

32 Vnde iisdem rationibus & legibus sub infertur,& colligitur verum non esse, quod Francisc.de Curte Iunior consilio. 17.licet per celeberrimos columnn. penulti.& Exea vbi supra.s.in cap.cum omnes de constitu.numero.4. aiunt.s. quod si testes dixerunt se vidisse tales homines soluisse tertium,vel quartum denarium, non videantur probare, ꝙ integrum denariū solutū fuerit, quod præterea quod legibus & rationibus superioribus confutatur,euidenter.Euidētius etiam refutatur ab ipsa experientia, vsu, & consuetudine rerū magistris: nam in omnibus apochis seu scripturis, quibus solutiones factas fuisse continetur, nusquam lectum,nusquam fere relatum, vt nominatim exprimatur integros tot denarios,vel aureos solutos fuisse, sed tantū tot denarios, tot aureos.

Instrumēto dicebat canonicos talē procuratorē constitui sse an ꝓbet.

33 Quid autem si instrumento dicebatur, canonicos talis ecclesiæ talem procuratorem constituisse, & quid si id dicebant testes,communis opini.esse videtur, non videri sufficienter probatum, quod id rite factum fuerit, quasi verbū illud indefinitum non arguat necessario omnes canonicos illud mandatum dedisse,cum in duobus tantum verificetur. Ita tenuit Oldradus, consili.100. Alexan.consilio.7.libro.1.idem consilio.110.visis eodem libr.colum.1. idem consilio. 49.colum.penult.& consilio. 112.li.7.Felinus,Decius & Exea num.2. in dicto cap.cum onmes de constit.Ias. in.l.2. colum.fin.ff.de liber. & posthu. Staphi. de literis gratiæ fo.169.Decius in cap.tertio loco colum.3. de probati. Felin.in.c. auditis nu. 24. de præscript. Ias.consilio.81.communitas libr. 3. col. 3.Thomas Gram.voto. 26. exorta lite.

Testiū mēs nō verba īspicienda.

34 Limita nisi ex mente & testium sensu iudex intellexerit, quod de omnibus canonicis loquebantur. Iudex.n.mentem testium potius quam verba intueri debet,glos.communiter ibi per Bar. & alios appell.in.l. stipulatio ista. §. hæ quoque verb.stipuletur.ff.de verb.obligatio.Felinus. in procemi.Decre.col. 3.

Testis dictū indefintū ꝓbat, si præcessit articulus generalis.

35 Secundo limita nisi præcessit articulus generalis, & subsequatur dictū testis indefinitum: nam tunc generaliter intelligitur secundum præcedentem generalem interrogationem, ita Thomas Gram. vbi supra Romanus, in. l. Celsus.ff. de vsucap.Areti.in.l.5.in pri.

ff.de

ff.de leg.1.Bal.in.l.si non defendantur. ff.de interroga. actio.Decius cōsi.100. in causa inquisitionis colum.5.Exea vbi supra nu.4.per Couas.resol.li.1.c.13. num.8. sed principalis conclusio apud me non satis certa est, dicā forte alibi.

Intell.l.2.ff. de libe. & posthu.contra nouissi.

36 Deniq; quod.s. diximus indefinitā æquipollere vniuersali ex interpretatione, vel aptitudine tātum, videtur cōfundi p.l.2.ff.de lib.& posth.dum ait quod indefinita exhęredatio ex benignitate definit oēs filios exhæredantis cōprehendere, quasi ex proprietate omnes comprehenderet: timore huius argumenti Decius, nu.12.in.l.1.ff.de regulis iur.ait quod licet indefinita ex proprietate sermonis non ęquipolleat vniuersali. d.l.si seruitus. ff. de seruitutib.vrbanorum prædiorum: tamen ex generali legis interpretatione solet vniuersali ęquipollere.l.si pluribus.ff.de lega. 2.l.si plures.ff.de legat.3. vnde in. d.l.2. in eo benignitas, si ita fuit quod adhæremus rigorose verborum proprietati omissa interpretatione, quæ in reliquis dispositionibus fieri consueuit. Sed is intellect.qui satis bonus est, improbatur à disertissimo Couas.rub.vbi supra numer.5. qui alium longe deteriorem assignat. Ait enim benignitatem in eo sitam esse, quod cum in duobus saltē filijs, ea exhæredatio ex proprietate verborum verificari posset,& effectum habere,in nullo verificatur. Sed ipse non aduertit, quod si testator quatuor vel plures filios habebat, etiā si expressim diceret, se duos ex eis exhæredare nihil ageret, propter incertitudinem enim ea exhæredatio viciaretur, ac in nullo eorum effectum haberet.l.Titius.ff.de liberis & posthum. l.si ita fuerit.l.si quis de pluribus. ff. de rebus dubiis. l. ita stipulatus vbi plene per Barto.& alios.ff. de verborum obligationib. ergo non stat benignitas in eo quod talis exhæredatio non verificetur, ac intelligatur in duobus, quandoquidem etiam si expressim dixisset testator, duos se exhæredare ex pluribus filiis nullius adhuc exhęredatio valuisset propter incertitudinem. Dic ergo benignitatem inde effluxisse videri, quod licet ea indefinita exhæredatio aptitudine ad vniuersos filios trahi posset,& etiā deberet, si de omnib9 testator sensisset prout sentire potuit: tamē ex interpretatione nō videtur de oībus sensisse, quia ea materia odiosa est.l.cum quidā.ff.de lib.& posth. licet si fauorabilis esset de oībus eum sensisse interpretaremur.d.l.si seruitus. ff.de ser.vrba.præd.d.l.si pluribus.d.l.si plures vt plenius diximus in libr. de succ. crea.§.20. nume.53.cum sequen.

37 Hæc autem indefinita oratio, quando in omnibus eadem ratio est, semper æquipollet vniuersali c. vt circa, verb. aliorum beneficiorum vbi gloss. communiter app. de elect. libr.6. Dinus de regulis iuris, num.8. in procemio Bart. & alij cōiter in .l.si pluribus.ff.deleg.2. idē Bar.in.l.oēs populi, nu.57.ff. de ius. & iur.Decius consi.30.col.3. Bar.Bald. Angelus,& Paulus, Castr. in.l. si seruitus.ff.de seruitu.vrbanorum prędiorū, Decius consilio.343.colum.1. idem cōsilio.388.nume.3.idem consilio.490.colum.3.quod intelligunt ipsi non solum si proferatur īdefinita à lege, sed etiam si ab homine, nam si dixi lites breuiari oportet, de oībus oīno litibus ītellexisse videor, nec vlla ratio est, cur magis de quibusdā litibus ītellexisse videar, quā de reliquis omnibus, in quibus similiter eadē ratio est: idem si dicerē pacta seruari oportet, & similia, nam cū indefinita aptitudine ęquipolleat vniuersali, si mens loquentium ad vniuersa respexit, hicq; in omnib9 & singulis sit eadē per æquaq; ratio, superest vt nō de quibusdam tātum sed etiam de omnibus sensisse videar. Qua ratione semper indefinita à lege prolata æquipollet vniuersali, quia lex non debet respicere quosdam sed omnes peræque.l.1. &.2.ff.de legibus. & legislator omnes ex ęquo respicere ac consulere debet, vt ibi, vnde de omnibus semper sensisse videtur, nō de quibusdam tantum, vt ī illo exēplo pacta seruabo.l. iurisgētium.§.prætor ait.ff.de pact.d.c. vt circa cum mille similibus, ita tenent gloss.

Indefinita æquatur vniuersali, qn̄ in omnibus par ratio est, secūdum com. op. quod euenire intelligo ex interpretatione, non ex necessitate verborum contra cō.

in.d.c.vt circa,verbo aliorum,quam se quuntur communiter Docto.& ibi & vbiq;,& tenent Dinus vbi supra & Decius in plerisque eorum consiliorum quę supra retulimus & cōmuniter Doctores,in.l.2.ff.de lib.& posthum.& in §.nominatim insti.de exhær.liberorū, Dec. in.l.1.nu.12.ff.de regu.iur.Deci.& Curtius Iunior,nu.7.in.l.1.ff.si cer.pet. Cagnolus,nu.9.in.l.1.ff.de regu.iur.qui hanc dicit communem opin. Sed cum isto casu & superiore, indefinita æquipolleat vniuersali ex aptitudine tantū, non etiam ex necessitate sermonis,ipsaque lex sensum loquentis quasi aptare,& interpretari ad vniuersos videatur,magis interpretatione legis, quam verborum necessitate vniuersi cōprehenduntur:licet talis interpretatio verborum proprietati nō aduersetur, nec verosimiliter aduersetur sensui loquētis,sed potius consonet.Vides ergo,vt etiam his casibus non tam ex necessitate verborum,quam ex legis interpretatione omnes casus comprehendantur, ergo veritas est,quod data paritate terminorum quo ad proprietatem verborum,indefinita non differt in hac specie ab alijs quibuslibet speciebus (licet Doctor.contrariū cōmuniter velint) sed quo ad legis interpretationem differt:ergo,nullus casus in mundo reperietur, in quo indefinita æquetur vniuersali ex proprietate verborum necessaria,sed tantū quo ad legis interpreta. differre possunt. Sed quid si indefinita non à lege vniuersali,sed ab statuto ꝓferatur,& quod æquipolleat vniuersali, non secus quam si à lege prolata esset, tenēt Bar.in.d.l.omnes populi.nu.

38 57.Bal.& Angel.in.d.l.si seruitus.Nellus in tract.bannitorum.2.par.2.tēporis.q.55.Decius & Curtius Iunior, nu. 7.in.d.l.1.ff.si cer.pe.Couasrub.lib.1.resol.c.13.nu.8. qui tamen fatetur in ꝯtrarium se habere receptiorē sententiā. Sed tamē data paritate terminorum, verissimū est nō referre vtrū indefinita ab statuto an à lege vniuersali proferatur,nā & à lege vniuersali ꝓlata non cōprehēdit oēs omnino mortales,sed

Indefinita æquatur vniuersali in statutis,non secus quam in legib⁹ cū multis contra cōmu.

eos tantum,qui subditi sunt illius principis vel reipublicæ eā legem ferentis: ergo,& similiter cum profertur ab statuto, licet non comprehendat omnes omnino homines alienarū ditionum ac imperij: tamen comprehendit omnes subditos illius municipij tale statutum condentis. argumen. d. §. prætor ait, &.d. c. vt circa,aliter. n. cum nulla sit ratio, cur magis ad quosdā quā ad vniuersos referretur, euēturū esset, vt si negares omnes comprehendisse, nullum omnino comprehendisse necesse haberes agnoscere.

39 Vnde stante statuto, vt homicida capite puniretur,si nō haberet pacē ab hęrede defuncti, seu occisi, licet sint qui velint sufficere, vt pacē habeat ab vno ex pluribus hęredib9 interfecti,quales sunt Bar.i.l.4.§.Cato,co.f.ff.de ỿ.obli. & alij nō pauci : tñ frequētius receptū fuit,ab oīb9 occisi hæredibus pacē habēdā,vt mēti statuētiū satisfactū videatur,ita Pau.Cast.C.de lib.& eorū liberis i.l.2.& ibi ēt Sal.Cagn.i.l.1.nu.11.de reg.iu.Cuma.Aret.Rom.Pet.de Bexu. in.d.§.cato.vbi.Ias.refert quīq; op.post Ale.& tenet ēt Ripa ibi,nu. 101. qui in nu.103.dicit hāc esse cōem op.Alcia.in l.in vsu.ff.de ỿ.sig.ꝑ tex.ibi Feli.in.c.cū oēs de ꝯsti.nu.16.facit ꝑ hac opi. ꝙ vna determinatio respiciēs plura determinabilia, intelligitur ea pariformiter determinare.l.2.l.quis. C. de ipub. l.iā hoc iure.ff.de vulg. vñ cū verbū hæres respiciat oēs defuncti hęredes, nō pōt videri satisfactū, habita pace ab vno tātū hęredū,& illa indefinita, hæres hoc in casu æquipollet vniuersali,qa cū iniuria oībus hæredib9 pęque facta itelligat arg.l.1.&.l.sororē. C.qb . vt idig.& ff.ꝑ totū ad Sill.& docet Rip.vbi.s.nu. .95 . nō est cur remissio iniuriæ ab vno dūtaxat hęredū habita suffecisse videatur,cū in reliquis ēt sit eadē ratio vindicādi necē defuncti : vnde succedit regula superius relata,indefinitam æquipollere vniuersali,qn in oibus par eadē ve ratio est,& sic Alcia.vbi.s.l.in. d. §.cato.nu.194.cū seq.hāc snīam firmat & ait receptā esse præsertim i nu. 200.

Statuto stāte vt homicida occidatur,si nō habuerit pacē ab hæredibus occisi, nō sufficit ab vno eorū pacē haberi cū cōi cōtra Barto.

Vnde

Intell. alius ad.d.l.2.de lib.et posth. cõtra nouiss.

40 Vnde & ĩ terminis.l.2.ff. de lib.& posthu.&.§.nominatim inst.de exhęre. lib. ideo indefinita non ęquipollet vniuersali, quia prætere a quod materia exhęredationis odiosa est.l.cum quidam eodem tit.non est eadem ratio in omnibus filijs testatoris, in meritis. n.aut demeritis hominum plerunque æqualitas seu paritas non est,argum.per totũ. C.&. ff.de obseq. & docet experientia rerum magistra, vnde ea indefinita, filios exhæredo,cum tres vel plures habebam, vel filium exhæredo, non debet æquipollere vniuersali, cum à plerunque accidentibus in vniuersis non eadem ratio sit,& est longe melior ratio, quam quæ signatur à disertissimo Couasrub.vbi supra versi.octauo eod. pacto.&c.ait enim paternę pietati aduersari vt omnes filios videatur pariter exhæredare voluisse. At sane si ad paternam pietatem respexeris, eadem est respectu vnius filij, quam respectu alterius,vel aliorum filiorum, sicq; ex diuerso dicendum erat, nõ esse cur vnum potius quã reliquos voluisset exhæredari,sicque vt omnes ex æquo videretur velle exhęredare. Vnde magis est,vt hac in re non tam personam patris exhęredantis,quam ipsorum filiorum exhæredatorum inspicere debeamus, quorum merita seu demerita cũ plerunque diuersa sint,sicque in omnibus non sit eadem exhæredandi ratio, ea indefinita ad om̃es trahenda ac porrigenda nõ sit,vnde etiam fit, vt in ma-

Indefinita æquatur vniuersali in materia necessaria cum cõi.

41 teria necessaria, & cuius contrarium est impossibile, indefinita æquipolleat vniuersali,vt tenent glo.& communiter Doctor.in.d.c.vt circa de elect. lib. 6.ver.aliorum Bar.Paulus Castr.& alij in.d.l. si pluribus,Ludouicus Lusi. in.l. si is qui ducenta.§.vtrum.ff.de reb. dubijs,colum.29.nam si dixi homo est animal, perinde est ac si dicerem omnis homo est aĩal: in omnibus enim hominibus eadẽ ratio est ex æquo nõ verisimilis modo (vt in alijs membris supra relatis) sed etiam coacta & necessaria, vnde non est cur magis de quibusdam hominibus quã de reliquis in vniuersum sensisse videar in illa loquutione.

Indefinita æquatur vniuersali in fauoribus, non in odijs cum cõi.contra nouissi.

42 Deniq; in materia fauorabili semper indefinita æquipollet vniuersali, in odiosa aũt non vtiq;, hęc est communis opi.quam tenent Bar.in.d.l. si pluribus Dominicus & alij in.d.c.vt circa Deci. consi.343.col.2.&.3.Felinus in. c.fin.de treug.& pace tradunt Soci.& alij in.d. l.2.ff.de lib.& posthu.Feli. in. c. auditis nu.24.de pręscrip.Areti.in.l. Titius.ff. de liber.& posthu.vnde verbum instituo filium aut posthumum trahitur ad oẽs filios vel posthumos,at si dixi exhęredo filium, non trahitur ad omnes filios.l.placet.ff.de libe. & posth.iuncta. l.2.eod.tit. ratio differentiæ non quod alterutrum verbum non sit æque potens & amplum ad omnes ex æquo filios,vel posthumos comprehendẽdos, sed quia illa indefinita aptitudine tantum,non etiam necessario oẽs comprehendit (vt diximus) & illam aptitudinem in re,qua de agitur, lex interpretatur verificatam fuisse,cum materia fauorabilis est,eademque lex iustissime interpretatur verificatam nõ fuisse,nec consonare sensui & menti proferentis cum materia odiosa est: quia odia restringi, & fauores cõuenit ampliari.c.odia de regul.iur.libro.6.d.l.cũ quidam.ff.de libe.& posthum.

Vnde ab illa communi opinione, & distinctione, nulla profecto iusta ratione mot9 discedit disertissimus Couasrub.vbi supra loquẽs in hęc verba,hæc (inquit) consideratio sufficiens non est,quando quidem siue actus in fauorem, siue in odium tendat ex propria significatione, & ex mente disponentis, & ex materia subiecta, consideranda est indefinitè interpretatio: at ipse non aduertit mentem disponentis inspecta legis censura coangustam videri, quãdo materia subiecta odiosa est, latam autem videri, quando materia fauorabilis foret: non quoque aduertit propriam significationem indefinitæ eã esse, vt inspecta aptitudine, vel ad omnes, vel ad quosdam trahi possit, prout suaderet materiæ subiectæ odium, vel fauor, & huic iustæ legis

interpretationi ſtandum eſſe, cum vera mens loquẽtis ſoli deo nota eſſe poſſit.l.an inutilis.ff.de accepti.l. non ſolũ ff.de actio.& obligatio.l. ſi quis intentione.ff.de iudic.verba enim animi mẽtisque noſtrę argumenta tantum ſunt, non etiam certa & indubitata cognitio.l.Labeo.ff.de ſup.leg.l.fi.C.de inſt.& ſubſtitu.

Indefinita negatiue ꝓlata ſine adiectione ſigni vniuerſalis, non æquipollet vniuerſali neceſſario, contra cõ.

43 Illud autem dubium eſt an indefinita negatiue prolata æquipolleat vniuerſali, ſiue materia fauorabilis ſit ſiue odioſa, ſiue indifferẽs, & quod æquipolleat vniuerſali, ſentit gl.mag.in.l. iuriſgentium.§.ſed ſi fraudãdi.ff.de pact.& Fulgoſius ibi num.3.idem Fulgoſius in.l.ſi ſeruitus ad fi.ff.de ſerui.vrb. prædi.Decius conſi.3.col.3.Cagnolus nu.8.in.l.1.ff.de reg.iur.Dinus in rubri.eo.titu.nu.8.Probus in.d.c.vt circa,Couaſrub.vbi ſupra nu.7. Titelmanus lib.3. dialectices.ca.8.c.cũ dilectus verb. à ſuſpenſis de conſuetudine,vbi Cardi.col. 4.glo. in.l.hoc genus.ff.de condi.& demonſt. quam ſequuntur Bart.Alberi. & Paul. Bal.in.l. ſi vt ꝓponis colũ.2.C.quomo.& quãdo iudex, Alciatus in.l.boues.§.hoc ſermone.ff.de verb. ſigni.facit.l.ſi ſic.ff.de ver.obli.Ratio eſt, quia vt ipſi aiunt,negatiua efficacius negat, quam affirmatiua affirmet,mouẽtur per tex. in.l.ſi is qui ducenta. §. vtrum ad finẽ. ff.de reb. dub. vbi etiam traditur ꝑ oẽs & per Docto.pręſertim nouiores.in.l. Gallus ĩ pr.ff.de lib.& poſthu. Sed hæc ſane concluſio ſuſpecta nobis videtur, & ratio, qua Doctores mouentur,parum efficax eſt,& data paritate terminorum, vix vllam inuenies differentiam inter indefinitam prolatam negatiue, & eam quæ affirmatiue profertur: nam illa indefinita à teſte prolata, non occiderunt hominem homines huius municipij, licet ad vniuerſos traheretur ſi verum eſſet,quod eorũ nullus homini occidendo interfuit, tamẽ etiam in municipum quibuſdam verificari poteſt, ſicque licet alij teſtes numero, & authoritate potiores dicerẽt, à quibuſdã ex municipalibus occiſum fuiſſe,adhuc tñ teſtes qui negabant,nõ viderentur periuri, quia eorum dictũ ex proprietate ſermonis indefiniti vtcunque negatiue prolati,non ſolum in omnibus ſed etiam in quibuſdam poſſet verificari,idque argu. c. cum tu de teſtibus cum ibi not.per gloſ. & Doct. & arg.l.2.ff.de lib.& poſthu. Idem ſi dixi, non bibunt vinum Sarraceni, nam licet eorum non pauci bibant vinum, adhuc tamen etiam ex proprietate verborum nullus negabit, verum me dixiſſe, cum ſermo ille indefinitus in reliquis qui vinum nec bibunt, verificetur.Idem ſi dicerem non exercent vſuras Chriſtiani, licet notum ſit eas exerceri à Chriſtianorum non paucis: limita niſi poſt negatiuã adijceretur ſignũ particulare,nam tunc ſemper æquipolleret vniuerſali,veluti non Chriſtianorum vllus,aut non Chriſtianorum aliquis exercet vſuras: aut ſic non aliquis Sarracenus,aut non Sarracenorum vllus vinum bibit,is enim ſermo vel vno dempto non verificatur propter adiectionem illius ſigni particularis, quod facit vt pręcedẽs negatio aſſumat vim vniuerſalis, ita proprie loquitur. d.§. vtrum in fine. Sic & ſi tibi obijciebantur multa crimina, puta homicidium, adulterium,rapina,furtum, ſacrilegiũ, & iudex interrogauit,feciſti hęc? & reſpõdiſti,non feci,certe licet quiddã eorum ſi tñ non omnia feciſſes,non videreris peieraſſe, vt. dd.Iuribus:non ſic ſi reſponderes, non feci quid eorum, qa tunc perinde eſſet, ac ſi diceres vniuerſaliter nihil eorũ feci, vt dicto.§. vtrũ in fin.ſit ergo tibi fixum,indubitatumque pręceptum,quod indefinita inſpecta proprietate verborum, non æquipollet vniuerſali ex neceſsitate, niſi referatur ad duo tantũ,vel ad vnum,arg. l.inter illam.ff.de ver.ſigni.l.vbi numerus.ff.de teſtibus.c.pluralis de regu.iur. libr.6.ſed ex aptitudine ſemper poteſt ęquipollere vniuerſali,ſed ex interpretatione æquipollet vniuerſali, quando in omnibꝰ par ratio eſt.Parem rationẽ intelligo multifariam, primũ quando neceſſario erat par ratio, veluti ſi dixi, homo eſt animal,quo caſu etiã ex proprietate

prietate verborũ, possemus dicere oẽs comprehendi: deinde quando verosimiliter, vel à plerunque accidentibus: tertio quando fauorabiliter, vt ex superioribus colligitur.

1 *Minor, et mulier an post didicita testificata testes possint producere? ingens pugna.*
2 *Minor & mulier nõ iuuantur aduersum dolum apertum. cum communi.*
3 *Minor & mulier non iuuantur contra dolum de futuro etiam præsumptum, sed bene contra dolum præsumptum, & de præterito.*
4 *Mulier post didicita testificata testes nõ producit cũ communi contra plures.*
5 *Rusticus post didicita testificata non producit testes.*
6 *Miles post didicita testificata non producit testes.*
7 *Minor contumax restituitur ad appellandum.*
8 *Minor, mulier, rusticus, miles, qui citati responderũt nolo ire, non restituuntur ad appellandum.*
9 *Ecclesia post didicita testificata producit testes.*
10 *Intellect. prag. 42. ver. 18.*
11 *Idem in fisco.*
12 *Minore, ecclesia, fisco, milite, muliere, rustico, ad testes producendos post didicita testificata, restitutis, testes etiam producit aduersarius durante illa dilatione.*
13 *Testes post didicita testificata etiam nulliter exacta non recipiuntur cum quibusdam contra communẽ.*
14 *Ratio expressa in lege pro lege est.*
15 *Testes post didicita testificata producũtur non ad addendum vel detrahendum, sed ad declarandas suas depositiones.*
16 *Sñia quando retractetur per testes denuo repertos.*
17 *Testes post didicita testificata an de iure ciuili super ijsdem articulis admittãtur in causa appellationis? ingens pugna.*
18 *L. canonica facta ad vitandam peccati occasionem non tenet laicos alienæ ditionis, elegans quæstio.*
19 *Instrumenta possunt produci post didicita testificata cum op. communi.*
20 *Testes post didicita testificata producuntur de consensu partium. cum communi.*
21 *Idem in consensu tacito.*
22 *Appellatiõis in causa quid allegare et ꝓbare liceat.*

Minor, & mulier an post didicita testificata testes possint producere? ingẽs pugna.

1 POst didicita testificata testes denuo recipi non possunt propter timorẽ subornationis, authen. at qui semel. C. de proba. & in authẽ. de testibus. §. quia vero multi. Sed tamen minor & mulier licet non restituantur, nec iuuentur aduersus dolum apertum, vt est vera & communis opi.

Minor & mulier non iuuãtur aduersum dolum apertũ cum cõi.

2 quam tenent Docto. per tex. ibi, in. l. 2. C. si minor se maiorem dixerit gl. 2. in l. vbi exigitur. ff. de edendo & ibi Bart. Alberic. Angelus, Imola, Paulus Castr. Alex. Ias. & alij communiter Bar. in. l. 1. §. nuntiatio, nu. 34. & ibi Alexan. col. fi. ff. de oper. noui nuntia. Alex. consi. 103. lib. 1. incipit videtur prima consideratione, nu. 1. versic. & dicit Bal. & rursus ibidem nu. 12. versi. & licet. Nec etiam

Minor & mulier non iuuantur cõtra dolũ de futuro etiã præsumptũ, sed bene cõtra dolũ ꝑsumptũ, & de præterito.

3 aduersus dolum præsumptum, si quidẽ est de futuro, ne minores inuitẽtur ad delinquendum, vt tenent Bart. nu. 34. cum seq. & ibi Alex. col. fi. & communiter Doctor. in. d. §. nuntiatio Alexã. & Ias. in. d. l. exigitur. ff. de edẽdo per. l. auxilium in pri. & §. 1. ff. de minoribus. Tamen duobus concurrentibus, quod & dolus sit de præterito & præsũptus tantum, bene iuuantur. l. 1. §. fi. ff. de edẽdo vt tenuit gloss. quam sequuntur ibi Bar. Alberi. Imola, Paul. Alex. Ias. & alij cõmuniter in. d. l. vbi exigitur. Quinimo etiam aduersus dolũ præsumptũ de futuro restituitur minor, vbi agit de damno vitando: argu. tex. in. l. 1. §. accusationem iũcta. l. qui destitit. ff. ad Turpillia. secundum Bart. in. d. §. nuntiatio col. fi. Vnde infert, quod minor etiam post didicita testificata potest restitui ad testes producendos, quia inquit, licet timor subornationis sit timor doli futuri: tamẽ minori non debet esse impedimento, quando is minor iã in præsenti damnum senserat ꝑ omissam ꝓbationem, & hanc Bar. opi. sequitur Ale. in. d. §. nũtiatio col. fi. & est communis opi. secundum Ias. qui eam sequitur in d. l. exigitur ad fi. vbi Alex. hãc partem sequitur & firmat cõmuniter teneri, & allegat Spe. idem tenentem titul. de restitu. in integr. Anchar. nu. 4. vbi reliqui in cle. fi. de testib. sentit glo. in. l. minor viginti quinq; annis omissam, vbi Bal. idem tenet, hanc sequitur & dicit cõmunem opinio. Franci. de Curte. in addi. ad Paul. Castr. in. d. l. vbi. exigitur Bal. Ang. & Sali. in. d. §. nuntiatio Ioan. Andrę. & alij in. c. auditis de in integrũ restit. prout refert Ias. vbi supra tenent Guil. Cuneus Raynerius, & Ang. in. d. l. vbi exigitur, & Iaco. a Sancto Georgio ibi nu. 7. secundum quem ita tenẽt Docto. & ibi Fulgosius, nu. 2.

Contrariã partem tenet, & firmat teneri à doctoribus Pau. Cast. in. d. l. exigitur

tur motus per.l.auxilium in pr.&.§.1.ff. de minoribus: vbi minor non restituitur aduersus dolum futurũ, ne inuitetur ad delinquẽdum: sed in hac specie est timor doli futuri, ergo,&c.sed tenẽdo communem op. responderi potest, illud verũ, quando minor non agebat de damno vitando, secus si de damno vitando ageret, vt in. l. minor viginti quinque annis omissam, supra alleg.cũ similibus iuncta.d.l.auxilium, sed hanc Pauli opi.tenet Ioan.Fab. in authen.at qui semel.C.de proba.

Tertia fuit opinio distinguẽtium referre, vtrum minor sufficientem numerũ testium in hoc articulo, quo de agitur, induxisset, vt tunc, quia nihil amplius facere posset diligens paterfa. non restituatur, argu. l. non videtur &.l.fi.C. de in integ.rest.mi. An vero nullum testem produxerit, vel non idoneum numerum testium, cum potuerit, vt tunc restituatur etiam post didicita testificata, ita tenent Alex.col.fi.in.d. §. nuntiatio,& Innocen.in.c.auditis de in integ.resti.idemque secundum eos si ꝓduxit testes illius rei, qua de agebatur, ignaros, cum eius rei notitiam habentes posset producere. Et hęc tertia opinio multũ accedit veritati, quę, vt nobis videtur, non est extra mentem eorum, qui communem sententiam tuẽtur. Agnoscunt.n.non ipso iure minorem admittẽdum, vt ad probationem repetitam reuertatur, sed dẽmum per in integrum restitutionem, ergo plane intellexerunt sese læsum in causæ cognitione probare oportuisse, læsum autem videri, cum id omisit, quod diligens paterf.non esset prætermissurus, &.d.l.si minor.25.annis omissam, quæ ita intelligenda est, & totus titulus. C. si aduersus rem iudicatam.

Mulier post didicita testificata testes non producit cũ cõi contra plu-

4 Sed an mulier eodem beneficio restitutionis gaudebit? Guilhelmus de Cuneo, in.d.l.vbi exigitur, tenet quod sic, contrarium tenent ibid. Angelus, Fulgosius & Paulus, & Iacobinus de Sancto Georgio nu.7. Ale.nu.4.& alij cõmuniter Bar.in.l.1.§.nuntiatio.nu.35.ff. de no.ope.nũtiatio.& Alex.ibi col.fin. nu.35.Bald.& alij communiter in.l. iuris ignorantiam.C.qui admitt. Salic.in l.pe.eod.tit.Petr.de Anchar.in.c. canonum statuta de constit.Bar.consil.maritus fecit vxorem hæredem, Bal.in.l.f. in pr.q.3.C.de iure delib.Bart.in.l.1.C. de iuris & facti ignor. licet Raynerius in.d.l. vbi exigitur teneat contrarium opinionem Guilhelmi sequutus, sed cõmunem opinio.tenet Petr. de Ancha. in clemen.fin.numero.4.de testibus.

Mouentur, quia minor non posset facere repetitam probationem, nisi per interuentum restitutionis causa cognita concessę: quam restitutionem iure cautum non reperitur, vt mulieri cõcedatur, ergo,&c.l.illam.C. de collati. præsertim cum hic adsit timor doli futuri, cuius mulier non iudicatur esse ignara. Vnde Seneca, sed dux malorum fœmina,& scelerum artifex.&c.

5 Quid autem in rustico & Paulus Iacobinus, Ang. Alexã.& alij communiter in.d.l.vbi exigitur & Alex.nu.35. i. d.§. nuntiatio.& plerique eorum, quos ꝓxime retulimus, cõmuniter tenent nõ magis eum post didicita testificata posse testes producere, quam posset mulier: quia iure cautum nõ reperitur, vt ipse hoc in casu possit in integrũ restitutionem postulare, citra cuius interuentum post didicita testificata testes *Rusticus post didicita testificata nõ producit testes.*

6 producere nulli vnquam licuit. Qua ratione idem quoque dicendum est in milite, secundũ Fulgosi.n.d.l.vbi exigitur ar.l.regula.ff.de iur. & facti ign.cũ ibi nota. Quod autem de rustico diximus, intellige quãdo potuit consulere peritiores: nam si non potuisset, tunc non secus quam minor etiã post didicita testificata admitteretur ad testes producendos secundum Alexan. in.d. §.nuntiatio, nu.36.post Bar.Sali.& Frã. de Rampo.in.l.1.C.de iur.& facti ignoran. idque ex clausula generali, si qua mihi iusta causa.&c.de qua in. l.1. ff.ex quibus causis maiores, sicq; vt non aliter minor ad tales testes producendos admittitur, nisi per interuentum restitutionis causa cognita concessæ, ita & rusticus quo casu nequiuit consulere *Miles post didicita testificata nõ producit testes.*

peritiores

peritiores non aliter admittitur ad tales testes producendos, nisi impetrata per interuentum causę cognitionis illa restitutione ex claulula illa generali, si qua mihi iusta causa, &c.

Minor cōtumax restituitur ad appellandum.

7 Sed cum mulieri & rustico succurratur aduersus dolum præsumptum, vt tenuit gl.in.d.l.vbi exigitur in glo.2. & supra diximus, & cōtumax à iudice citatus, vel monitus quasi ī dolo ex cōtumacia constitutus videatur, & p hoc denegetur ei appellationis beneficiū, vt in.l.& post edictum.§.fi. ff. de iudic. euenit vt tali mulieri & rustico, qui cōparere desierunt, subueniatur, ne beneficio appellandi destituantur, ita tenent Ang.& Pau.Cast.in.d.l. vbi exigitur, vbi Iacob.nu.8. & Alex.nu.5.& ait Paul.vbi supra, ita per Doct.teneri, & esse vsibus forensibus notandum vult Ange.ibi.Id quod & in minore omnes illi, & alij communiter admittūt, & lōge facilius, quod etiam tenent Iaco. de Rab.in.d.l.vbi exigitur Bal.in.l.j.§.fi.ff. de edendo Bar.in.l.minor etiam si quasi contumax.ff. de minoribus idē Barr. in.l.fi.col.fi.C.de in integr.resti.Imola, in.l.ex consensu.§.fi.ff.de app.ex quorum dictis apparet hanc esse communem op.in minore, muliere & in rustico. Sed & Fulgosius idem admittit in milite, argu.l.regula.ff.de iur. & fac. igno.ita Fulgo.in.d.l.vbi exigitur, quæ omnia sunt intelligenda in cōtumacia

Idē ī rustico — *Idem ī muliere.* — *Idē ī milite*

Minor, mulier, rustic9, miles, q citati responderūt nolo ire, nō restituūtur ad appellandum.

8 & dolo præsumpto. Diuersum esset, si dolus esset, & contumacia indubitata, veluti si minor, aut mulier, aut rustic9, aut miles dicerent, nolo ire ad iudicē, tunc enim non subuenirentur, nō quidem magis quam reliqui argu. l. auxilium in fin.ff.de mino.& glo.2.cōmuniter ibi ap.in.d.l.vbi exigitur.l.1.cum ibi notatis.§.fi.ff. de edendo sicque destituerentur beneficio appellādi vt in. d.l.& post edictum.§.f. secūdum plerosque eorum quos supra retulimus in.d.l.vbi exigitur, vbi Alex.num.5.

Ecclesia post didicita testificata producit testes.

9 Denique vt minor ita quoq; ecclesia etiam post didicita testificata admittitur ad testes producendos, secundum Ange.in.d.l.vbi exigitur, & est ex mente aliorum ibi, & iure, nam minor & ecclesia exęquantur glos. communiter app.in.l.respublica.C.ex quibus causis

Idē in fisco.

10 maiores qua ratione idem quoque & in fisco admittendum est, quia per eād. gl.app.fiscus minori & ecclesię ęquipa-

Intell.prag. 42.ver.18.

11 ratur. Quæ oīa notāda sunt ad pragmaticam regiam.42.versi.18.ibi en caso q̄ auia lugar de pedir restituciō: iūctis illis verbis, por la sobornaciō delos testigos, vbi plane probatur minores & similes, in quibus casib9 post didicita testificata contendunt se admittēdos esse ad probationes testiū faciendas, nō temere audiēdos esse sed demum causa cognita, & cū moderamine, de quo ibidem licet plerunque (quod imperitia an incuria iudicum accidat, incertum est) vsu forensi isthæc non ad vnguem seruētur, quotidie.n.videmus ēt post didicita testificata admitti mino-

Minore, ecclesia, fisco, milite, muliere, rustico ad testes p ducendos post didicita testificata, restitutis, testes etiā producit aduersarius durāte illa dilatione.

12 res & ecclesias ad testes denuo producendos citra vllam causæ cognitionē: & minore vel ecclesia restitutis ad p-ducendos tales testes, an etiam aduersarius nō priuilegiatus possit illa ineūte dilatione alios testes producere? tradūt Bar.& alij, in.d.§.nūtiatio col.f.vbi etiam Alex.col.f. quod hodie expeditum est vt possit, per prag.42. versi.18. ad fin.& in prin.dicto contrarium tantum sau. in.d.auth. at qui semel: quod autem diximus post publicatas attestationes non licere testes producere, ītelligitur quando rite & vtiliter testes recepti fuerunt: quod si tales testes nulli-

Testes post didicita testificata ēt nulliter ex acta, nō recipiūtur cū quibusdam cōtra cōem

13 ter & sic minus rite recepti fuissēt, tūc idem testes possunt etiam post publicatas attestationes produci: ita tenent Bar.in.l.qui per salutem per text.ibi.ff. de iureiur. & est comunis & ab oībus recepta sententia secundum Ias. ibi co. 1.ad med.gl.f.& ibi communiter Doc. in.c.cum causam, quę inter Episcopū de testibus tex.in cle.f.de testibus verbo rite receptis vbi Zēze.ꝺ Fantu.Cardi.Florē. Antoni.& Imola, Speculator de teste.§.satis vtiliter ỽ. quid si publicati tradunt, Bart.& communiter Doctores in auth. atqui semel. C.de proba.est communis opi.secundum Alex.

qui eā

qui eam sequitur in d. l. qui per salutē. ff. de iureiur. licet eam impugnare conetur. Ias. ibi motus, quia post didicita testificata propter timorem subornationis testium productio vetita est, d. cle. fi. de testi. d. authen. at qui semel. d. prag. 42. versic. 18. at qui nulliter dixit post eius testimonium à parte didicitum, poterit similiter subornari, vt aliter deponat, quam prius deposuerat, non secus quam si rite deposuisset, sicque est eadem ratio in eo, qui nulliter deposuit, quę foret, si vtiliter deposuisset ac rite: nam vetitum est super iisdē articulis, vel directo contrariis, non solum vt alij, sed etiam vt iidem, qui semel deposuerunt, iterum recipiantur, vt d. clemen. ibi alios, vel eosdem, ergo quemadmodum si testes primū recepti rite & vtiliter iterum reciperentur, possent subornari, subornatiq; falsum testimoniū dicere, siue illud priori testimonio aduersaretur, siue nō aduersaretur: ita quoque & cum nulliter deposuerunt, si iterum recipiantur poterūt subornari, subornatiq; posterius testimonium mentitū dicere. Neque ad rem pertinet, quod Iason. vbi supra respondet nō esse tam iustam causam subornationis timendæ in ijsdem testibus, quam in diuersis, quia ijdem testes repetita vice recepti, si posterius testimonium priori contrarium proferant, falsi pœnam subibunt, cuius timore à mentito testimonio ferendo vero similiter abstinebunt: Bar. in. l. eos in fi. ff. de falsis & in. l. si quis legatum in pr. eodem titul. Diuersum est in nouis testibus, qui prioribus conciliari debent, ca. cum tu de testibus iuncta lege duobus. §. f. ff. de iureiur. sicque licet falsum mētitumque testimonium dicant, nullam pœnam plerunque subituri sunt. Sed ista saluatio Iaso. quam & ipsemet impugnat, parum releuat cum. d. clem. fi. etiam eosd. testes si fuerunt prius vtiliter recepti, negat posse iterū ꝑduci, licet & ij pœnæ falsi timore verosimiliter etiam abstinebūt à posteriore mē tito testimonio ferendo. Vrget & nr̃a adiectio, nā ratio cum in lege expressa

14 est, pro ipsamet lege habetur, adeo vt vt decisio loco tantum exempli sit, ꝙ non arctat regulam, sicque quatenus extendit sese illa ratio in lege expressa, eatenus eius decisio sese extendere intelligitur: non qudem ex vi extensiua, sed ex vi comprehensiua. gloss. in authen. de hære. abi. §. final. verbo ordine quam dicit vnicam Bal. in. l. 4. ff. de hære. insti. Bal. in. l. fi. C. de libr. præt. Alex. nume. 5. & Corneus, nume. 15. in. l. humanitatis per text. ibi. C. de impub. Ias. in. l. transigere, nume. 15. C. de transact. & Ias. in. l. stipulatio hoc modo concepta nume. 12. ff. de verbo. obligat. idem Iaso. in authē. quas actiones, nume. 22. C. de sacr. eccle. Georgius Natan. in. c. quanuis pactum de pact. lib. 6. Ripa. nume. 50. & Hannibal numer. 349. in. l. nemo potest. ff. de legatis. 1. Paulus Castr. & Iaso. in. l. quanuis. C. de fideicomm. Crotus in. l. si constante in. 7. quæstio. Barto. lect. 2. ff. soluto matrimonio. Raphael Cumanus. in. l. cum mulier. §. 1. ff. soluto matrimonio, text. egregius, in. l. fi. ff. de hæredibus insti. bonus tex, in. l. his solis, ibi tacite cautum putamus. C. de reuoca. donatio. Vnde cum ea ratio prohibitiua quæ expressa est in. d. clemen. fi. de testibus & in. d. pragm. 42. versi. 18. & in dicta authen. at qui semel militet ex integro, quando testes fuerunt prius nulliter recepti, non secus quam si vtiliter recepti forent, reliquū est, vt non posse iterum recipi videantur. Vnde Zenzel de Fantu. & Cardi. Florentinus in dicta clemen. tenent. d. clemen. procedere, quando vel attestationes nondum fuerant publicatæ, vel si fuerant non tamen peruenerant ad notitiam partis, aliter enim si & iam publicatæ fuissent, & ad partis notitiā peruenissent, cessaret. d. clemen. & ita plerique sequuntur secundum Iaso. in dicta. l. qui per salutem colum. 1. ad fi.

15 Tertij dicunt quod. d. cle. procedit etiā post publicatas attestationes, & ad partis notitiam perductas, dū modo ij testes repetiti intra cancellos prioris depositionis sese contineant, vel si quid adijciant, sit declaratorium eius, quod prius

Rō expssa ĩ lege ꝑ lege est.

Testes post didicita testificata producūtur nō ad addendum vel detrahendū, sed ad declarandas suas depositiones.

prius testati fuerant, non autẽ nouum vel diuersum, nam id omne inutiliter & ociose adiectum videretur, nec vllã fidem faceret, ita.n. cum is qui declarat nihil denuo egisse, sed tantũ quod pri9 dixerat detegisse videatur, posterius dictum vtile erit aliter.n. non vtique, ita tenent Ioan. de Lig. & Card. Flor. in d. cle. & sequitur Ias. vbi supra quod verissimum puto, licet cõmunem op. supra relatam, simpliciter etiam teneat Barba. in rub. de testib. in cle. fall. 13. qui plures quam. 40. fallentias accõmodat ibi ad d. cle. & superiorem regulam & communẽ etiam tenet Sali. in. l. p hãc col. 2. ad medi. C. de temp. ap. qui dicit eam tenere docto. Felin. nu. 5. in. c. fraternitatis de testibus Angel. in. d. l. per hanc in fin.

Snĩa quando retractetur p testes denuo repertos.

16 Ex his colligitur, quod cõmunis opin. sit, quod sententia, quæ transiuit in rem iudicatam potest retractari prætextu instrumentorum & etiam testium denuo repertorum, vt tenent Bar. nu. 63. vbi communiter Doct. vt per Ias. ibi in l. admonendi nu. 321. ff. de iurei. arg. d. l. admonendi iuncta. l. notionẽ. ff. de ṽb. sign. & l. 1. ff. de fide instru. Tamen prętextu testium denuo repertorum non potest retractari, quando in priore lite testes super ijsdem articulis, qui nũc agitantur, fuerunt recepti, vt tenent Ias. & Bart. vbi supra ille nu. 321. hic nu. 63. Angel. col. 1. & Paul. Castr. col. 5. in d. l. admonendi vbi plene per Lud. Roma. Abb. col. 3. & Imola, col. fi. in. c. fi. de testibus. Licet contrarium & minus recte tenuerit Ant. ibi: ratio est, quia sub est timor subornatiõis iuxta terminos d. clemẽ. f. de testibus. Quę etiam de iu

Testes post didicita testificata an de iure ciuili super ijsdẽ articulis admittãtur in causa appellationis? ingens pugna

17 re ciuili probatur, vt locum habeat nõ solum in vna eademq; instantia, sed ẽt in diuersis instantiis eiusdẽ causæ vel etiam in diuersis causis secundum Petrum Ancha. ibi & secundum Barb. in rubr. eod. tit. qui plures allegat, & tradunt cõmuniter Doctores in. c. fraternitatis de testibus per tex. ibi vbi Felin. nu. 3. ex cuius relatione apparet hãc esse hodie cõmunem op. quam ibi tenẽt Antonius. Panormi. & Imola, Petr. Anchara. in. c. 1. col. 16. de consti. Ant. in. c. super literis col. 3. de rescrip. vbi Imol. in. 2. not. & plene Sali. in. l. per hanc. C. de tempo. app. 1. 2. & 3. col. & sentit Ange. ibi num. 12. licet agnoscat de iure ciuili contrarium fuisse statutum, ius tñ canonicum seruandum ait Ioan. Fab. in. d. authen. at qui semel. C. de probat. Fulgosi. in. l. per hanc nu. 10. licet agnoscat in contrarium se habere communẽ opi. legistarum, quod & fatetur in. d. authẽ. at qui semel, contrariam tamẽ op. vt de iure ciuili etiam post publicationem testium factam in causa principali possint testes super iisdem causę appellationis articulis vel directo cõtrariis produci, tenẽt gl. in. l. eos. §. 1. C. de appell. ver. persequatur & glo. mag. ad finẽ in. l. per hanc. C. de temporibus appel. Bal. in. d. l. eos. §. si quid autẽ p tex. ibi idem Bal. in. d. l. per hãc col. 8. per illum tex. idem Bald. in. d. c. fraternitatis idem Bal. in. l. ampliorem ad fi. C. de appel. idem in. l. officium in addi. ff. de rei vendic. Anchar. in cle. 2. de testi. prout refert Felin. vbi supra & hanc partem tenet, & firmat in practica seruari glo. in authen. at qui semel, quam ibi tenẽt Bal. & Paulus. C. de probat. & hanc dicit esse communem opi. legistarũ Sali. in. d. l. per hanc col. 2. nu. 2. quam sequũtur ibi Iaco. de Rauena. Iacob. Butrig. Cinus, Bart. & alij cõmuniter vbi etiã Ange. nu. 11. & nu. 12. & hãc esse cõmunem opi. legistarũ fatetur Fulgosius, in d. l. per hãc nu. 10. quod & fatetur in. d. authen. at qui semel.

Quid dicendum, & quidem hanc partem tenentes mouentur ex. d. l. per hãc. 2. respon. cuius sensus reuera fuit, vt si feci articulum in causa principali, ad eum tamen probandum nullum testẽ produxi, tunc in casu appellationis possim testes producere ad talem articulum probãdum (quod & iure canonico procederet) diuersum est, quando testes induxi ĩ causa principali ad illum articulum probandum, & post didicita testificata, postquam ĩtellexi eũ articulum minime probatum fuisse in causa appellationis, alios testes ad eundem

dem

dem articulum probandum probe forte corruptos super addidi. Deinde mouentur per.l.fi.C.de testibus. sed ibi in prima causa fuerant testes recepti corã arbitro, quorum receptio nisi de consensu partis aduersæ non tenet in iudicio acto coram iudice ordinario: vnde quo ad hanc rem quasi nulliter recepti videntur: sicque succedit regula dictãs, vt testes nulliter recepti in causa principali posśint, etiam super ijsdẽ articulis vel directo contrariis, recipi in causa appellationis, vt supra disserui mus. Postremo mouentur per. l. eos. §. si quid autem, in.1.&.2.respon.C.de appel.sed ibi non dicitur, quod illi testes quos appellãs ibi à iudice superiore receptos volebat, antea super ijsdem articulis recepti essent, quinimo intelligi potest, & debet receptos antea non fuisse. Vnde cum non sit, quandiu posśibile est, inducenda discordia inter ius canonicum & ciuile.c.1.&.2.cum vtrobique notatis per gl.& Doct.de operis noui nuntia. quasi vtrunque ius veluti societatem quandam coierit, vt ibi. Superest vt iuris canonici decisio, q̃ hac in re perspicua est, in foro quoq; Cęsareo seruanda sit.d. clem. fi. de testibus, quandoquidem contrarium iure ciuili perspicue decisum non reperitur, & cum sint hac de re opiniones inter iuris ciuilis professores, temerarium esset, & à debita reuerentia alienum negare quin summi pontificis authoritas nostrorum interpretum sensum & au-

18 thoritatem superaret, ac vicisset. Illud autem quod quarto loco pro communi opinione antiqua legistarum afferebatur.s.quod ob vitandum delictum iure canonico inductum fuerit, oporte re, vt in foro quoque Cæsareo religio sisśime obseruetur ex cõmuni opinione de qua per Docto.in.c.1. de constit. & in.c.ecclesia sanctæ Mariæ eod. titu. in specie autem nostra ob vitandũ peccatum, & subornandi occasionem vetitũ esse, ne post didicita testificata testes super ijsdẽ articulis vel directo cõtrariis recipiantur, id inquam contemnendum est: nam ea communis op.pro

L. canonica facta ad vitandã peccati occasionem non tenet laicos alienæ ditionis, elegãs quæstio.

cedit, quando ex facto à iure canonico vetito, sequitur necessario vel certo peccatum, non sic, quando ius canonicum ob vitãdam peccati occasionẽ, pręsertim non multum vehementem, aut verosimilem aliquid statuit, aliter enim summus pontifex vtrãque iurisdictionem tam canonicam quam Cæsaream facile sibi adrogaret: nam si iuberet homines vestib9 sericis ne induerentur siue illi clerici essent, siue laici, adiiceretque id induxisse se ob mollíciem hominum vitandam, & ob peccatum, quod inde solet vel potest enasci, repellendum, iam per hoc totam laicorum iurisdictionem vsurparet. Quid si edictum faceret, ne vllus mortalium equos aleret ad belligerandum, quasi inde tristia ac teterrima mala proficiscantur? quid si iuberet ne canes aleret ad venandum quasi & id ociari homines impellat, exindeque peccandi occasionẽ præbeat? quid si iuberet ne vllus arma portaret, quasi sint occasio necis perpetrandæ, sicque peccati tristisśimi ac lugubris? idque non solum posśibile sed etiam satis frequẽter contingat, adhuc tamen in omnibus iis speciebus & similibus talia Romani pontificis edicta in terris tantum ecclesiæ tenerent, in reliquis autẽ regionibus clericos tantum tenerẽt, reliquos autem non vtiq;. vt enim edictũ quod à summo pontifice proficiscitur, si sit prohibitorium, teneat laicos alienæ ditioni ac imperio subditos, nõ sufficit vt eius edicti transgreśsio peccatũ induceret p posse (vt verbis Bal. vtar) sed per necesse, vt ex ipso inquã facto immediato nõ posśit non sequi peccatum, qua de re alibi latius. Stat ergo post didicita testificata vtroque iure tam canonico, quam ciuili vetitum videri, & re vera fuisse testes super iisdẽ articulis aut directo contrariis recipi, non solum in eadem causa principali, sed etiam ĩ cau

19 sa appellationis. Idque hodie iure nostro lege aperta decisum est, vt lib.3. ordin.l.4.titul. de las prueuas y testigos. Instrumenta vero nõ solum in eadem causa, sed etiam in alia (qualis est causa appel

Instrumenta posśunt p duci post didicita testificata cũ opi. communi.

appellationis) possunt ꝓduci, etiā post didicita testificata, non aliter atque antea, vt est communis & vera op. de qua per Angelum in authent. at qui semel, nu.3. vbi Ioannes Faber, & alij communiter de probat. C. tradunt cōmuniter Docto. in c. fraternitatis de testibus & in d.l. per hanc & in cle. fin. de testibus. ratio est, quia in scripturis producēdis cessat timor subornationis, ī qua ratione nititur isthęc prohibitio. Vnde cessante causa, & c.l. adigere. §. quamuis. ff. de iu. patr. l. cum pater. §. dulcissimis. ff.

Testes post didicita testificata producūtur de cōsensu partium. cō cōi.

20 de legat. 2. Sed an de consensu partium etiā post didicita testificata possint testes produci, cōtra mouet quæstionē, quod ea productio ob vitandum peccatum vetita sit, in quo vitando vertitur vtilitas publica, etiam principaliter. l. conuenire. ff. de pac. dota. l. ius publicū. ff. de pact. tit. ge. l. iurisgentium. §. si vt maleficium eod. titu. l. si plagij. ff. de ver. obli. l. priuatorum. C. de iurisd. omni. iud. Sed responderi potest, ꝙ ex huius rei vetitæ transgressione non sequitur necessario peccatū, sed tātū peccādi ansa & occasio īspecta vtriusq; iuris pręsumptione, à qua pręsūptione recedimus ex dispēsatione & tollerātia, seu ꝑmissione illius, cuius intererat tales testes minime recipi. Quasi ea sinistra suspicio (quę generaliter ī reliquis causis adesse videtur, ī hac causa peculiari, vbi eius cuius interest permissio adest, cessare videatur. Nā & similiter pactū de futura successiōe ꝑsertim acquirēda dicitur esse ꝯtra bonos mores, & præbere peccandi occasionem. l. fi. C. de pact. l. 2. ad fin. ff. de his quibus vt indig. l. quidam in iure. §. fi. cum. l. seq. ff. de don. l. pactū, quod dotali. C. de pac. l. pactū dotali. C. de collati. & tamen si is cuius de successione acquirenda agebatur, tali pactioni consensum præbuerit, valere nō desinit. Quasi ea sinistra suspicio, quæ à lege pręsumitur adesse in reliquis speciebus, in quib9 is, cuius de successione agebatur, cōsensum nō accōmodasset, ī hac quidem pactione vbi is consensum & patientem aurem prębuit, cessare videatur, & quasi viciū illius pactionis præsumptū per consensum istius purgari intelligatur, tex. egregius, i. l. fi. C. de pact. Sic & ī specie nr̄a illa pręsumptio ac sinistra suspicio, de subornatione testium à lege concepta cessat, & quasi purgatur per cōsensum illius, cuius ītererat tales testes nō admitti, quasi is non aliter consensum accomodaturus intelligatur, quā si certo sciat nullum scelus ea in re perpetratū iri. Et sic in specie (licet à nemine hanc rationē præuisam inuenio) tenent communiter Docto. vt de consensu partium produci possint testes post didicita testificata, ita Bal. & Sali. & alij communiter in d. auth. at qui semel Anto. & Feli. nu. 6. & alij communiter in d.c. fraternitatis. Quod proce-

Idem in cōsensu tacito

21 dit etiam si pars non consensit expresse, sed tacite tantum, puta quia sciuit testes post didicita testificata produci, & non opposuit, vt resoluit ex cōmuni op. Feli. vbi supra idē Feli. in c. quoniam de probatio. supra glo. fi. fallit. 4. Denique huic regulæ, vt super iisdem articulis vel directo contrariis non admittantur testes in eadem causa, nec ēt in causa appellationis, non leuiter aduersatur illa regula, quæ habet quod in causa appellationis non allegata allegabo, & non probata probabo. Nam in tali causa non possum allegare, neque

Appellationis in causa quid allegare et ꝓbare liceat.

22 probare impertinentia, puta si cum in causa principali lis de equo ageretur, & succubuissem ī causa appellationis, bouem ad me pertinere allegare & ꝓbare volebam, vt declarant glo. & cōmuniter Docto. in l. per hanc. C. de tēporibus appel. ergo necessum esse videtur, vt in causa appellationis, vel super iisdem articulis probatio admittatur, vel minime admittatur, quandoquidē super articulis remotis & impertinētibus admitti non potest. Sed respon. inter isthæc extrema mediū esse, vt probatio licet non admittatur super iisdem articulis, nec etiam super omnino remotis admittatur tñ super iis quę annexa & finitima sunt, ac veluti ꝯtigua primis articulis, quale esset cum in prima instantia seu causa fundū me præscripsisse

scripsisse allegabã, & probare volebã, articulos aũt feci super cõtinua possessione & bona fide, & tituli allegationẽ prætermisi, certe hoc casu in causa appellationis potero allegare & probare titulum, quia nec est super iisdem articulis, nec etiam est omnino impertinens, sed noua & vtilis allegatio, & probatio: ita tradunt gl. Ang. Fulgosi. & alij cõmuniter in. d. l. per hanc & cõmuniter Docto. in. d. auth. at qui semel & ita debent conciliari inter se. l. 4. tit. delas prueuas, lib. 3. ord. vbi negatur, super iisdem articulis vel directo contrariis fieri posse allegationes, aut probationes in causa etiam appellationis & l. 8. tit. dela audiencia e chancilleria lib. 2. ordi. vbi expressum est in causa appellationis non allegata allegare, & non probata probare fas esse in summa inter reliquos casus, de quibus supra mẽtionem habuimus, in quibus post didicita testificata admittuntur testes sup eisdem articulis, vel directo cõtrariis, connumeratur etiam causa matrimonij: in quo casu bene admittuntur secũdum communem op. Doctorum in. d. §. nuntiatio, quam etiã firmat esse cõmunem Ioan. Bapt. in ærario cõmuni verb. testis, dicitq; esse cõmunem opi. Ias. cõs. 15. li. 3. qui omnes firmant, quod etiam in eadem causa admitterẽtur testes super eisd. articulis, vel directo cõtrarijs, si de matrimonio ageretur.

1 *Testis in vno iudicio si cõtrariatur dicto suo, in alio iudicio statur priori dicto, & est anceps pugna.*
2 *Testi in vno mentienti, in reliquis non creditur.*
3 *Testis fides ex varietate minuitur, cum communi.*
4 *Testis qui iurato aduersatur, eis, quæ antea sine iuramento dixerat, fidem facit, nec punitur de falso, vtrumq; cum communi.*
5 *Intellectus. C. literas de præsumpt.*
6 *Intellectus. C. per tuas de proba.*
7 *Testis dictum iudiciale sed nulliter receptum pro extra iudiciali habetur.*
8 *Testis in ead. depositione sibi contrarius non facit fidem, & punitur cum communi.*
9 *Testis fassus se falsa dixisse etiam indicium non facit ad torturam. cum communi.*
10 *Testi quando obijcitur crimen ad eius fidem minuẽdam, an & locus & tempus debeat exprimi? anceps pugna.*
11 *Testi ad fidem eneruandam eius, vt crimen sit obijciendum. cum communi.*
12 *Exceptio non est necesse vt scriptis ponatur. cũ cõi.*
13 *Exceptio non eget conclusione cum communi.*
14 *Excipienti sufficit factum narrare, cum communi.*
15 *Exceptio incerta non prodest. cum communi.*
16 *Instrumẽta in sæculo produci posse cõtra plures doct.*
17 *Testi cũ crimen obijcitur an sit necesse addere q tpe depositionis criminosus reputabatur? dubia pugna.*

1 SI posterior testis d̃positio priori aduersa sit, frequenter dubitatur, vtri earum depositionũ standum sit, an neutri? an vtrique? qua in re (quæ non raro accidit) quatuor sunt inspectiones. Prima quãdo vna depositio facta fuit in vno iudicio & altera in altero, secunda quando extra iudicium varia asseruit bis, tertia quando prius dictũ fuit iudiciale posterius vero extra iudiciale, vltima quando ex diuerso prius dictum fuit extra iudiciale posterius vero iudiciale. Quo ad primum sunt, qui velint, priori dicto stãdum posteriore reiecto, ita tenent Abbas. in. c. cum in tua & ibi Feli. nu. 4. de testibus, Cardi. in. c. veniens. 2. eo. titu. col. pe. Inno. in. c. præterea de testib. cogen. sentiunt Ant. & Imol. in. d. c. cum in tua. Sentit Bart. in. l. eos nu. 1. ff. de falsis, dum ait priori dicto standum, nisi cum posterius in tormẽtis exactũ fuit: & quod priori dicto stãdum sit, tenet, & firmat esse communem opi. Decius consi. 189. lætatus sum plurimum, nu. 6. & rursus ibidem nu. 10. versic. secundo principaliter, & ibi iterum testatur hãc esse communem op. quam tenet, & cõmuniter receptam esse firmat, Corne. consi. 27. in præsenti consultatione lib. 3. nume. 15. & ita secundum eum sentit gl. in. c. cũ causam quæ, & glo. in. c. veniens. 2. de testibus & in. d. c. cũ in tua, & Ioannes Andr. & cõmuniter canonistæ, in. d. c. cũ causam Speculator de teste. §. 1. versic. quid si ijdem testes; & hãc op. ait Deci. vbi supra tenuisse Alexan. Fulgos. & Ancharr. in locis per eũ allegatis est cõis opi. secundum Alcia. nu. 6. de præsumpt. regula. 2. præsumpt. 29. dicit esse cõmunem op. Ioan. Bapt. in ærario communi ver. testis. Crotus de testibus, nu. 344. ver. secundus casus Ioan. Nic. in addi. ad Alci. vbi. s. num. 6. Contrariam partẽ, vt hoc casu posteriori

Testis i vno iudicio si cõtrariat dicto suo, i alio iudicio, statur priori dicto, & est anceps pugna.

riori dicto stetur priore reiecto, tenet Deci. sibi ɔtrarius, cõs. 429. licet in causis, nu. 17. vbi hanc firmat esse cõmunẽ op. tenet Bar. in l. f. col. 3. C. de re iudic.

Testi ĩ vno mẽtienti, in reliquis nõ creditur.

2 Sunt, qui teneant tertiã opi. vt neutrũ dictum ratum sit, arg. ff. de reg. iu. l. vbi pugnantia, & quia testi, qui in vno falsum testimonium dixit, in nullo adhibetur fides. c. testimonium de testibus, gl. in l. solam eod. tit Alex. consi. 93. in causa & lite li. 5. nu. 10. gl. & Doct. in c. in nostra de testibus. Bal. & Salic. in l. si ex falsis. C. de transact. Sed prima opi. & receptior videtur, & verior, quia factum legitime retractari non debet, licet casus postea euenerit, à quo incipere non possit. c. factum legitime de regul. iur. & quia iam ius parti quæsitum fuit, quod sibi auferri in testis potestate esse non debet, arg. l. id quod nostrũ. ff. de regu. iur. & quia priori iuramento solet stari, quasi veluti clausulam derogatoriam habere videatur, arg. c. intellecto de iurei. Et quia in iudicijs quasi contrahitur. l. 3. §. idem scribit. ff. de peculio, vnde vt in contractibus non est locus pœnitẽtiæ. l. sicut ab initio. C. de act. & oblig. ita & huic testi, qui per testimonium iudicialiter dictũ quasi cõtraxisse videtur, pœnitere non licet, & pro hac parte fere videtur casus in. d. c. sicut de testibꝰ. Nec me mouit, quod talis testis qui mentitum, sibiq; ipsi cõtrariũ testimoniũ dixit, piurij reus sit, falsiq; teneatur. l. eos. ff. de fals. vbi Bar. & cõmuniter alij, nam is sibi ipsi nocere potuit, alteri vero cui ius quæsitum erat, non potuit, vt multa in simili per Ias. per tex. ibi, in l. patre furioso. ff. qui sunt sui vel alieni iuris. Nam & similiter pactum de futura successiõe acquirenda initum inscio eo, cuius de successione agebatur, licet non teneat in præiudicium illius: valet tamen in præiudicium & lesionem ipsorum paciscentium, vt puniantur, ita probatur, in l. 2. ad fi. ff. quib. vt indig. & in l. quidã in iure. §. fi. cum. l. seq. ff. de donati. iuncta. l. f. C. de pact. l. 2. §. interdum. ff. de vulg. l. necnon. C. de capti. l. pactum quod dotali. C. de pact. Cum igitur priori iuramento standum sit, superest, vt posteriori omnino aduerso fides nulla adhibeatur: quia duo contraria & pugnantia simul stare nequeunt. l. Mutius. ff. p socio. l. vbi pugnantia. ff. de reg. iuris. & ita in specie tenent gl. Imola, Anton. & Felinus, nu. 4. vbi alij cõmuniter in. d. c. in tua glos. & alij cõmuniter, in. d. c. veniens Corneus, in. d. consi. 27. nu. 15. Decius. d. consi. 189. nu. 6. & nu. 10. Adhuc

Testis fidei ex varietate minuitũ commu[n]

3 tamen prius dictum licet non ex toto infirmum reddatur, vehementer tamẽ debilitatur, argu. d. l. eos. & d. c. testimonium de testibus & c. sicut eod. titul. & argu. d. l. vbi pugnantia, & quia ex illa variatione arguitur leuitas ac perfidia illius testis, quæ res, fidem, & authoritatẽ eneruare solent. ff. de testib. l. 3. §. 2. cũ seq. & ita in specie tenent Abb. Imola, Feli. col. 2. & alij cõiter in. d. c. cũ in tua Cor. vbi. s. & Zabarella, in. d. c. veniens de testibus. 2. & Innocẽtius, in. d. c. pręterea de testibus cogendis.

Secũdo casu principali, qñ extra iudiciũ semel vnũ dictũ, deĩde alterũ priori cõtrariũ ꝓtulit, simplex mẽdaciũ est admodũ reprehẽsibile, sed nõ in foro cõtentioso, tã punibile, licet ex eo colligatur ac detegatur læuitas proferentis. d. l. 3. in pri. & §. 1. ff. de testibus. Vnde Plautus in mercat.

Mihi scelus summũ videt̃ pareti ꝓloq mendacium.

Tertio casu qñ prius dictum iudicialẽ fuit, posteriꝰ vero extraiudiciale, posterius dictũ nõ eneruat ex toto primũ dictũ: vt ĩ. d. c. sicut de testibus & hæc est cõis opi. quã tenẽt Bat. ĩ. l. eos. ff. ad leg. Cor. de falsis Ant. & Feli. nu. 6. ĩ. d. c. cũ in tua, q̃ firmat ita tenere reliquos scribẽtes, ibi nõnullosq; refert, ꝙ & tenẽt cõiter Doct. in. d. c. sicut. Quod intellige, qñ primũ testis deposuit cũ iuramẽto, deinde lata fuit sñia, postea citra iuramẽti interuẽtũ cõtrariũ eius, ꝙ priꝰ dixerat, asseruit: nã si posterius dictum priori cõtrariũ ante latã sñiam protulisset, adeo prius dictũ debilitaretur, vt deceret iudicẽ retardare sñię pronũtiationẽ, vel eũ testem tormentis subijcere, secundum Felinum, vbi supra post Imolam, & Abbatem ibi.

Q Quarto

Testis qui in rato aduersat, eis, quæ antea sine iuramẽto dixerat, fidẽ facit, nec punitur de falso, vtrunq; cum cõmuni cõtra alterã cõtra.

4 Quarto casu, quando prius dictũ fuit simplex & extra iudiciũ, posterius vero iuratum & in iudicio cõis opin. esse videtur, vt posteriori stãdum sit, ita tenent gl. f. & ibi Imola, in c. cum causam de testibus, Imola in d. c. cum ĩ tua eo. tit. vbi Feli. col. f. hanc partem sequitur, & cõmunem esse firmat Bal. & Panor. in c. per tuas de probatio. Ang. in l. eos. ff. de falsis Rom. in l. qui bona. §. si quis stipulatus. ff. de dam. infect. Bal. in l. nullum in pr. C. de testibus idem Bal. ĩ. c. 1. §. si enim quid sit inuestit: hanc partem sequitur, & ter aut quater firmat esse cõmunem Decius in c. per tuas de probatio. nu. 6. ver. postremo dum gl. Tindarus de testi. varia. li. 2. q. 9. & q. 10. Angelus Areti. in tracta. malefi. verbo falsario col. 3. versiculo an testis, qui dicit, eãdéq; partem firmat esse receptiorẽ, quam similiter cõmunem appellat, & eã sequitur Alexã. consi. 74. viso testamento, nu. 8. versi. nam conficere scripturam tenent Speculator, & Ioan. Andrę. in addi. ad eum tit. de teste. §. 1. vers. quid si idem testis Petr. & Bald. in l. gesta. C. de re iud. Florianus, in l. qui falsa. ff. de testibus, Alexan. consi. 222. visa facti narratione, nu. 13. versic. & dicti testes lib. 2. vbi firmat hanc esse veram & cõmunem opinionẽ, & Philip. Decius vbi. s. plures alios allegat huius partis auxiliares, sed dum allegat Corneum, consi. 107. licet in hac consultatione li. 3. non inuenio quid ad rẽ ibi dicat. Sed hanc etiam partem tenet, & receptam communiter firmat idem Decius consilio. 429. licet in causis, num. 17.

Cõtrariam partem, vt posterius dictũ nõ valeat, sed ipse testis falsi teneatur, & puniatur, tenet Bart. in. d. l. eos. ff. ad legem Corne. de falsis, vbi ait esse vtilẽ cautelam ad repellendum testem suspectum, antequã testificetur vt facias eum extra iudicium interrogari ea de re, qua de agitur, vt sic quod semel, tũc verbotenus dixerit, prosit, vt si postea in iudicio contrarium firmauerit, posterius dictum non valeat, & testis puniatur de falso. Id quod etiã tenuit Anto. B[illegible]ri. in d. c. cum in tua & Anchar. in clemen. 2. de testibus Abbas in c. inquisitioni. §. 3. de accusatio. Cardina. in d. c. per tuas in pr. de prob. per illũ tex. Bar. consi. 86. non creditur. Quid dicẽdum & quidem hanc partem tenẽtes, mouentur in primis per. d. l. eos. 2. resp. vbi si primum aliquid subscripsi, vel serio scripsi, vel sigillo meo signaui, si postea in iudicio dum in testẽ productus fuissem firmaui, cũ sacramento falsum commisisse videor, & falsi tenebor: sed tenentes cõmunem opin. respondent, & recte, nihil obesse, quia ibi loquitur quando serio aliquid prius scripserat, vel signauerat: cui postea aduersari cũ interuentu iuramẽti turpissimum est, nos vero loquimur quando prius aliquid simpliciter dixit, ꝙ forte ioci aut leuitatis causa facere potuit, arg. l. an inutilis. ff. de accep. l. non solum. ff. de act. & oblig. sunt enim quorundã verba folijs leuiora caducis. Ergo istarum rerũ est non obscura differentia. Nã quod quis prius dixerit, ioci aut leuitatis causa cũ serijs aut arduis de rebus minime ageretur, si postea cũ iuramẽti interuẽtu, cũ serio res agitur, impugnauerit, id quidẽ inculpatũ non est: adhuc tamen non tam perfidiæ reatus quã leuitatis viciũ esse videtur: sicq; nec falsi puniẽtur: & ita restringẽda est. d. l. eos, nec posterius dictũ cũ iurisiurandi religione præstitũ fidem facere definit, vt in c. 1. §. si enĩ quid sit inuestitura ĩ feudis.

5 Deinde mouentur per text. in cap. literas de præsumptionibus, vbi quidam cum de crimine hæresis esset accusatus, & publice culpam confessus agnouit, palam fratrem quoque suum eodem morbo laborasse. Sed postea cum iuramento contrarium asseruit in iudicio, & summus pontifex ait priori dicto non iurato standum esse potius, quã posteriori etiã iurato: sed tenentes cõem op. respondẽt per illũ tex. verbo verisimilius, ꝙ ibi prius dictũ erat summopere verosimilius ꝗ posterius: etenĩ prius illud dictum emissum fuit, cum ageretur de re seria, & vehementer ardua, & emissum fuit ex proposito, & publice, & ab eo qui ad fidẽ catholicã reuerteba

Intellect. c. literas de præsumpt.

reuertebatur: quem eo tempore nullũ etiam simplicis mendacij peccatũ admissurum verosimile esset: præsertim in perniciem charissimi fratris sui: vnde posterius dictum priori contrariũ parum verosimile erat, prius autem dictum verosimillimum.

intellect. c. per tuas de proba.

6 Mouentur postremo p tex. in. c. p tuas de probationibus, vbi mulier quę quodã cum viro septénio in ꝯcubinatu steterat, ab eo diuertit, & deinde pręgnãs ad eũ reuersa fuit: asserens ab eo concepisse, ꝙ & ipse agnouit, & filiꝰ inde genitus eorum filius in vicinia reputatus diu fuit, postea ipsa mulier cõtrarium iuraméto iudicialiter pręstito licet firmauerit, tamé priori dicto standũ fuit, quia dictum in præsentia partis, & ab eo agnitum, sicque quasi ius quęsitum, à quo recedi nõ licet arg. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. & præterea ibi plura interfuerunt, nempe assertio mulieris facta in pręsentia viri, & acceptatio ipsius, & longa perseuerãtia, & cõis amicorũ & consanguineorũ opiñ. quæ omnia superare non debet iuramentũ posterius ipsius mulieris. Deniq; mouẽtur per. l. generaliter. C. de non nu. pec. sed ibi vtrunq; dictum fuit absq; sacramenti interuẽtu. Vnde in eam partem procliuior sum quam frequentius receptam diximus, vt posterius dictum iuratum, & iudicialiter præstitum valere non desinat, etiam si prius contrariũ dixisset extraiudicialiter. sunt. n. (vt iã disseruimus) verba nõnullorum foliis leuiora caducis, & hominũ leuitati parcedũ est, & non tam irascẽdum, quam miserẽdũ: arg. l. vn. C. si quis Imperatori maledixerit, & ex ea deducitur à vitio perfidiæ, longe diuersum esse vitiũ leuitatis, & in specie videtur tex. quasi expressus, in. c. 1. §. si enim quid sit inuestitura in vsibus feudorum, verũ vt in simili supra disseruimus, vbi testis leuitas huiusmodi detegitur, non dubium est quin eiꝰ fidei aliqua ex parte detrahatur, arg. l. 3. in pr. & . §. 1. ff. de testibus. Estque ex mente & sensu eorum, qui defendunt communẽ opin. s. relatam.

Limita. 1.

Tenendo istam partẽ limita primum, vt non procedat, qñ primum dictũ esset posteriore longe verisimilius, & ita procedat. d. c. literas de præsumpti. ver. verosimilius tradunt Felin. in. d. c. cum in tua de testibus col. pen. Decius in. d. c. per tuas de probat. col. fi. in. fi. Tindarus de testibus vari. lib. 2. q. 10. Abb. cõsilio. 52. lib. 1. Andręas Siculus consi. 29. lib. 1. col. 10. Roma. consil. 505. & tradũt cõiter doct. in. d. c. literas. vbi Abb. col. 1. & Bald. in. l. 2. de testibus & Felinus, in dicto cap. cum in tua colum. f. in fin.

Limita. 2.

Secundo limita, vt non procedat, quãdo prius dictum fuit acceptatum à parte, & sic sibi fuit ius quæsitum: tunc em̃ in potestate illiꝰ testis nõ est ius ei quæsitum auferre per testimonium iuratũ, postea præstitum arg. l. id quod nostrũ ff. de regu. iur. & eorum quæ tradit Ias. col. pe. & . f. in. l. patre furioso. ff. qui sunt sui vel alieni iuris & in specie ita tenẽt Decius in dicto capi. per tuas colũ. fi. in fin. Tindarus vbi supra lib. 2. q. 9. & . 10.

Limita. 3.

Tertio limita, quãdo inscriptura, & serio id testis asseruit prius sine iuramẽto, & posterius iuramẽto contrariũ firmauit, tunc. n. magis esse videtur vt posterius non valeat, ita tenent Andræas Siculus Aretinus, & Decius col. fi. in. f. in. d. c. per tuas Bar. in. d. l. eos Felin. col. pen. in. d. c. cum in tua vbi alij cõmuniter per. d. l. eos. 2. resp. & hoc casu prius dictum ratum forte non erit argu. l. vbi pugnantia. ff. de regulis iuris.

Testis dictũ iudiciale sed nulliter receptũ pro extra iudiciali habet.

7 Deniq; ꝙ diximus, vt prius dictũ in iudicio emissum potiꝰ posteriore habeatur, ꝓcedit qñ vtile fuit iudiciũ non sic si inutile, tunc. n. cũ ex eo parti ius quæsitũ nõ fuerit, quasi res integra videat, non facit impedimẽtum posteriori dicto: vt probat gl. fi. in. c. cum causam de testibus quã glo. sequuntur ibi cõmuniter Doctores, vt firmat Fel. qui & eam sequitur in. d. c. cũ in tua, nu. 5. de testibus Specul. de teste. §. 1. col. 11. versi. sed si idem testis facit. c. nõ præstat de reg. iuris. li. 6. vbi in simili per Dinum. l. nõ putauit. §. nõ quęquis ff. de bono. possess. contra tab. vnde si in iudicio non iuratus deposuit sicq; nulliter iuxta. l. iuriiurã. C. de testib. nõ fit impedimentum

posteriori dicto contrario, non magis quam si extra iudicium factũ fuisset secundum Feli.ibi.Bal.in.fi.C.de re iudi. Abb.in.d.c.cum in tua. Et dũ supra diximus priori dicto standũ, quãdo erat posteriori verosimilius etiam si iuratũ non esset, & extra iudiciũ emissum vltra.s.allegatos, idẽ tenet Deci. ꝯsil.181. nu.10.post Soci.quẽ ipse allegat. Et qñ vtrũq; dictũ fuit iuratũ, & ĩ iudicio emissum, qñ & an vtrũq; vicietur, tradit Decius ibid.post Alex.consi.20. in causa appellationis.col.2.&.4.lib.4.& cõsi.54.col.4.lib.2.Ant.Butr.in.d. c. cũ in tua de testibus put refert Decius vbi.s. Hactenus qñ in diuersis causis contrarius sibi extitit testis, quod si in eadẽ cã bis dposuit, et posterior depositio priori aduersatur, Bar.in.l.eos.ff.de falsis, & Fulgosi.in.l.qui falsa.ff.de proba. Ant. & Imola, in.d.c.cũ in tua, Cro.in tract. de testibus nu.344.sentiũt neutrũ ratũ esse. Cõtrariũ, vt prius dictũ valeat, tenẽt Inno.Ioã.And.Abb.& Feli.in. d.c. cum in tua & Alciat. de præsumptio. regul.2. præsumptione.29.nume.5.

Testis in eadẽ depositio. sibi contrarius non facit fidẽ, & punitur cũ communi.

8 Hactenus qñ testis diuersas, separatas, easdéq; cõtrarias depositiones emisit. Quid aũt si in vna eademq; depositione sibi pugnãs, ꝯtrariusq; extitit, & tũc nullã ei fidem adhibendã esse, sed falsi eum teneri firmat Bar.in.l.eos.ff.de falsis per tex.ibi in.1.resp.c.licet de proba. l.qui falsa.ff.de testib.tradunt Imol.Anto.& Abb.in.d.c.cũ in tua vbi Feli. nu. 3.Flori. & alij cõiter ĩ.d.l.qui falsa. limita, nisi animo corrigendi posteriora dixisset. c. præterea de testibus cogendis & alias tres limitationes tradit Fel.vbi supra.

Testis fassus se falsa dixisse etiã indiciũ non facit ad torturam.cum communi.

9 Deniq; is testis, qui palam fatetur falsum se precibus alicuius dixisse, nõ facit fidẽ, nec etiã indicium ad torturã, præsertim qñ erat particeps criminis, ita tenẽt Fulgo.cõs.173.in causa inquisitionis col.1.per.l.fi.C.de accusati. &.l.qm̃ liberi. C. de testibus & ibi etiã Fulg.& idẽ cõs.107.sup eo.col.3.& idẽ Fulgo.ꝯsi.136.in cã criminationis col.f. in simili p Bar.Veronẽ.cõs.32. quidam rustic. col.3.Alex.ꝯsi.132. visa facti narratione.lib.1.col.f.idẽ Alex.cõsi.200.in cã & lite lib.3.& consi.90.viso themate eo.lib.est cõis op. secundum Deciũ cõsi.189.nu.9.Aret.cõsi.61.in causa illorũ Corne.ꝯsi.53.post redditum consilium col.pen.lib.3. Anania cõsi.59.visa inquisitione col.2. & dũ diximus cõem esse opi.ꝙ si in eadẽ depositione testis sibi ipsi contrarius sit, nullã facit fidem, sed falsi tenetur, adde quod hanc firmat esse cõem op. Alcia.de præsump.regul.2. præsump.29.nu.5.post Salic.& Fulg.in d.l.qui falsa.

Testi qñ obycit crimen ad eius fidẽ minuẽdam, an et locus & tempus debeãt exprimi? anceps pugna.

10 Verum in quibus casibus testi obiicitur crimẽ siue falsitatis, siue aliud quippiam, dubiũ est an specifice per expressionem quoq; loci & temporis obiici oporteat iuxta formam legis libellorũ. ff.de accusatio.mouet quæstionem, ꝙ reus in excipiendo, sustinet vicem actoris: vnde vt actor seu accusator locum & tempus delicti prætermittere non debet, ita etiam & is, qui per modum exceptionis crimina obiicit siue testi, siue alteri: argu.l.1.C.de probatio.iuncta.d.l.libellorum.l.1.ff.de exceptio.& ita in specie tenet Bar. in.l.1. nume.8.ff.de exceptio. idem Bart. in.l. 3.§.lege Iulia.num. 4.ff. de testibus idẽ Barto.in.l.prætor in pri.ff.de iniuri.sequitur & dicit esse communem opin. Socinus, in.d.l.1.nume.13. ff. de except. Felinus in rubr.de exceptio.num.6. dũ allegat.d.l.libellorum qui allegat idem tenentes Domini, & Ioan.Andræ.in.c. 2.§.testes ad fin.de testibus lib.6.Aretinus, in.l.3.in pri.nume.4.ff.de liberis & posthu.Bart.in.l.1.§.sciẽdum, nu.5.ff.de susp.tut.Bal.in.l.itẽ exigit.ff.de dolo. Contrariã tñ partẽ tenet, & firmat cõiter teneri Ias.ĩ.l.Titiæ textores, nu.12. ver.6.adde illud.ff.de leg.1.Bal.ĩ.l.edita opp.10.nu.33.C.de edẽdo post Ioã.An. & Pau.quos ipse allegat, ꝙ & vult An. Poma.ad Bar.in.d.l.1.de excep.ff.super litera o, col.2.& Soci.vbi.s.ait ita tenere Doct.in.d.c.præsentium, in simili p Alex.nu.14.in.l.1. C.de testa. Quid dicendum, & quidem pro priore opinione, vt locus & tempus sit inserendus, videtur text.in.c. præsentium de testibus.lib.6.in.§.testes ibi facta sigillatim specifica-

ſpecificatione criminum & in d.c.§.fi. ibi ſimili ſpecificatione crimimum & aliorũ obiectorũ obſeruata. Sed parũ vrget, quia nihil ibi dicitur de loco aut tẽpore, & potius facit in cõtrariũ, quã doquidem dũ modo ſigillatim facinus aut crimen quod ꝯtra teſtes obiicitur, detegatur, ac enarretur qualitas illa, vt locus aut tempus exprimatur, parũ ad rẽ pertinet, & ſaltẽ ibi nominatim nõ exigitur, nec etiã mẽtaliter, nam in d. §. teſtes pariter & ſub vna cõceptione verborũ loquitur de criminibus aduerſus teſtes obiectis, & etiam de aliis impedimẽtis, puta vt ibi declarat gl. quia fuerant forte aduocati vel procuratores partis aduerſę, quibus in caſibus nõ loquitur. d.l. libellorũ ſed tantum cum agitur de criminibus, ergo cum vna determinatio reſpiciẽs plura determinabilia đbeat ea pariformiter determinare. l.2.l. quanuis. C.de impub.l.iam hoc iure.ff.de vulgari. vbi per oẽs, & in ſimili per Bar. Alex. & Iaſ.nu.20.in.l.Diuus. ff.de re iudi. ſupereſt, vt d.c. præſentiũ eaſdem qualitates, nõ etiam plures deſiderare videatur in criminibus, quę teſtibus obiiciuntur, quam in reliquis impedimentis, quæ iiſdẽ teſtibus obiiciũtur: ſicq; vt in reliquis impedimẽtis cõſtat neceſſe non eſſe, vt locus & tẽpus exprimantur, ita etiã & in criminibus neceſſe nõ ſit. Deinde pro priore opinione facit. c. vt circa de electione. lib. 6. ibi omnia & ſingula, ſed reſpõ. quod non loquitur de obiectis, quæ fiunt teſtibus, ſed electoribus: præterea ibi de loco & tempore verbum nullũ, ad alia dic vt per Socinum vbi ſupra.

11 Adhuc tñ hæc pars tenẽda eſt quo ad qualitatẽ tẽporis, nã ſi teſtibus obieci, quod ſunt falſarij, infames, perfidi, ſeu piuri, nihil egiſſe videor, pñt.n. hodie hæc omnia vitia habere, & tñ tpe quo teſtimoniũ, quo de agitur, tulerunt oĩbus his vitiis carere potuerunt. Quinimo etiam ſi dictũ eſſet, ſunt, & fuerũt teſtes perfidi, ĩfames, falſarij, adhuc idẽ: nam his omnibus vitiis notati eſſe potuerunt poſt præſtitum emiſſumq; id teſtimonium. Vnde neceſſũ eſt, vt ſic obiiciatur, tẽpore quo teſtimoniũ prę ſtiterunt, erant infames, perfidi, &c. ita in ſpecie tenent Bar. & Iaſ. nu.6. ad fin. in.l.1.C.de teſta. Ange. conſi.308. factũ tale eſt Chriſtophorus Iaſo. in.l. Titiæ textores, nu.10.ff.đ leg.1. qui iubet hoc perpetuo cordi fixum habere, allegat Angelum conſi.1. porrecta fuit colũ.1. nu.4. vbi notab. loquitur niſi dixeris ꝙ etiamſi fuerit prætermiſſũ tempus in obiectione non obſit, ſed ea exceptio à iudice ſit admittenda, cum ineunte lite poſſit declarari, vt ait Felin. in rubr. de except. col.2.nu.5. ſed certe tunc teſtis ille, contra quem crimina obiiciũtur, nõ poſſet ſe defendere, vt patet ergo, &c. Quo ad locum videtur non tã neceſſarium vt exprimatur, quia in loco ceſſat ratio, de qua ĩ tempore.ſ. meminimus, niſi dixeris non ceſſare inſpecta vtilitate & defenſione illius teſtis, cõtra quem crimina obiiciuntur: nam ſi dixeris teſtem periurũ fuiſſe, neceſſe eſt exprimere quo tpe, & loco id admiſerit, vt ſic ipſe poſſit ſe defendere, ꝓbãdo negatiuã: nẽpe ꝙ eo tpe, nõ eo loco vbi falſum perpetratum dicitur, ſed alibi fuerit, & tandẽ in hanc partem ꝓcliuior ſum, quę forte & receptior eſt.

Teſti ad fidẽ eneruãdam eius, vt crimẽ ſit obijciendũ. cum comu.

12 Deniq; ꝙ diximus, vt agere etiam is videatur, qui exceptione vtitur, ꝓcedit large, nõ proprie & ſtricte ſecundum Soci. poſt alios in.l.1.ff.de excep. ꝑ text. ibi verb. videtur, vñ exceptionẽ in ſcriptis proponi neceſſum nõ eſt ex cõmuni opi. de qua per Felin.nu.6. in rubr. de excep. Bar. & Soci. nu.5. vbi hanc dicit cõem opi. poſt Cuma. & alios ibi in.l.1. ff.de excep. Bar. in.l. ſcire oportet.§. ſcire.ff.de excuſ.tut. Et ſimiliter in exceptione nõ requiritur cõcluſio, vt ex cõmuni opi. reſoluit Feli. vbi.ſ.nu.6. tenet & dicit eſſe cõem op. Soci. in.d.l.1.col. 2. vbi Bar. & alij cõtra gl. ibi quę cõtrariũ tenuerat. Deniq; exceptio generica nulli9 momẽti eſt idẽq; ſi ſit generalis, vt tenẽt Bar. & cõiter doct. ꝑ tex. ibi in.l. Titię textores.ff.de leg.1. vbi Alexan.nu.2. & Iaſ.col.2.&.3. Angelus conſi.1.nu.4. Felinus in rub. de excep. Bar. Cuma. & Soci. col.2.in.l.1.ff. de excep.

Exceptio nõ eſt neceſſe vt ſcriptis ponatur. cũ cõi.

13 *Exceptio nõ eget concluſione cũ cõi.*

generica, vel saltem non satis specifica esse intelligitur, quando locus & tempus non fuit designatum, vt iã disseruimus: sed & genericã exceptionem admitti oportet, quandiu id à parte non opponitur, vt ex cõi op. resoluũt Alex. nu.2.& Ias.nu.14.in.d.l.Titiæ textores Felin.in.d.rubri.colum.2. ad fin. Suffi-
14 cit tamen reo factum narrare, ex quo resultat exceptio, licet non dicat formaliter excipio secundum Bar. & docto.in.d.l.1.ff.de except.vbi Socin. nu. 11.hanc op.tenet & communem appellat, vi.no.Ias. in.l.1.colũ.3.C.de testam.

Excipienti sufficit factũ narrare, cum cõi.

15 Ex superioribus apparet inutilem, aut parum vtilem esse illam practicam aduocatorum, qui post aliquas exceptiones nominatim oppositas subiiciũt se opponere oẽs excep. sibi vndecũq; cõpetentes, quę clausula cum nimium generalis, & sic incerta sit non sufficit ex communi opi. quam tenent Bar.in.l.1. ff.de excep.col.2.Alex.in.d.l.Titiæ textores, nu.3.vbi Ias.col.2. Bal.Ange. & Imola, in.l.scire.§.sufficit.ff.de excusat.
16 tutorum. Quid autem si cum præfixus esset terminus ad exceptiones opponẽdas, quis opposuit, seu produxit saculũ plurium scripturarum repletũ, an ista videatur nimium generalis productio, & sic nõ releuet, id quod ita visum est, Ias.in.d.l.Titię textores, colũ. 2. Ioan. Andr.ad Specu.de instr.editione.§.videndum restat versi. itẽ non exhibeas, Anton.in.c.imputari de fide instr. quã op.licet ab ea nullum declinatum inueniam, suspectam tamen puto: primum quia ꝯtrariũ obseruat vniuersalis (quo ad viderim) iudiciorũ vsus, deinde qa satis certũ esse quid dicitur per relationẽ ad aliud.l. vbi aũt non apparet. §.illud.ff.de ver.oblig. & cum tales scripturę iam sint in potestate iudicis, & eius officialium, earũq; copiã iudex faciat parti aduersę, vt cõtra eas dicere possit non video, quid desit, quidue amplius petendum sit. Nam si centum scripturas diuersas in eo saculo produxit, similiter posset totidẽ sigillatim, aut seriatim producere, nec video quid referat vtrũ eas oẽs simul, an vero ordine produxerit, hoc est vtrum vna vice easoẽs, an centũ vicibus singulas produxisset.

Exceptio incerta non ꝓdest. cũ cõi.

Instrumẽta in saculo ꝓduci posse cõtra plures Docto.

17 Testibus cũ per modum exceptionis obiicitur, quod erant serui, vel infames eo tempore, quo vel testimonium dixerunt, vel ad solẽnitatem instrumenti adhibiti fuerunt. Quæri sæpe solet, an prǽter notam infamiæ vel qualitatẽ seruitutis is, q excipit, adiicere debeat, quod ita communi opinione eo tempore reputabantur, vt nisi vtrunq; obiecerit, & probauerit (nempe & infames vel seruos esse & tales reputari) eorum fidem non eneruet, aut instrumẽti authoritatem, ad cuius solẽnitatẽ illi adhibiti fuerãt, infirmam non reddat. Qua in re sunt, qui putent vtrunque ꝓbari oportere, & eo vitio testes laborare, & talem fuisse eo tempore communem opinionem, ita Bar.in.l.1.nu.4.C. de testamen.idem Bart.in. l. ad testium versi.conditionem, nu.1.ff.eod. tit. idẽ Bar.in.l.cum lege ad fin. eo.tit. cũ quo trãsit Aretinus ibidem ad finem tenet Ias.in.l.1.nu.4.&.5.C.de testam.licet agnoscat in cõtrarium se habere, communem opinionẽ tenet in simili Bart. in.l.2.C.de sententiis dum ait, quod cũ obiicitur iudici quod tempore sententię erat excõmunicatus, aut infamis, oportet adiicere quod ita communiter reputabatur, & cum Bart. vt non sufficiat probare testem fuisse ĩfamem nisi & probetur ꝙ talis communiter reputabatur, tenet Zasius cõsi.2.tametsi, nu. 34.lib.2.Alex.consil.24. animaduersis, nu.37.col.pe.versi.præterea lib.2.

Testi cũ crimen obiicit an sit necesse addere ꝙ tpe depositionis crimino sus reputabatur? dubia pugna.

Contrariam partem tenet, & firmat communiter teneri Alexan.consilio.152.viso processu, nume. 16. versi. non obstat etiam si dicatur libr.5.Bald. in.l.1.2.q.C.de testamen. & ibi Corne. num.6. vbi idem tenent Franciscus de Rampon. Paulus Castr. & Romanus quod & sentiunt Angel. & Fulgosius ibidem, & Cuma.& Ioan.Imol.& Pau. Cast.in.d.l.ad testiũ.§.cõditionẽ sentit Cin.post Iac.de Are.quẽ refert ĩ.d.l.1. C.de test.& hãc partẽ sub dubio forte sequitur Are.in.d.l.ad testiũ in pr.co.1. & ꝯtra Bar.esse cõem opi. Modernorũ firmat

firmat Ias.nu.4.in.d.l.1.C.de testa.licet cum Bar.teneat & Alex.ibi.nu.2.hanc partem sequitur contra Bart.

Pro hac parte, quæ receptior est facit regula.l.qui testamento.§. seruus.ff.de testamen.l.hac consultissima. C.eod.l. quoniam liberi.C. de testib. vbi seruus non potest esse testis, nec etiam infamis, vt in.l.3.§.1.&.2.ff.de testib.c. præterea de testibus cogendis, & illa iura non binam aut geminam, sed vnicam & simplicem qualitatem desiderant: vt de istam qualitatem communis opinionis superaddere à iure alienum est. Pręterea cum infamis repellitur à testimonio dicendo, propter sui animi vitium repellitur, quasi parũ fide dignus videatur, quod vitium tam integrum est, dũ latet quã foret, si appareret: sicque ille æque suspectus est vtroque casu, & consequenter pariter remouendus.l.illud.ff.ad legem Aquiliam. Pręterea exceptiones regulariter fauorabiliores sunt, quam actiones. l. Arrianus.ff.de actio.& obligatio.l.qui exceptionem.ff.de condi.indebit. tradit Felinus, colum.2.ad finem in rubr. de excep.ideoque perpetuę sunt. l. vbi.§.fin. ff.de doli except. sed actor recte suam intentionem fundasse videtur, cum eã ex legis præsumptione fundauit.l.omnes.§.Lucius & ibi Bart.ff. quę in fraudem creditorum.l. licet Imperator & ibi Bartol.Alexan.& Ias.ff. de legatis.1. sed qualis quisque re vera fuerit, in tali opinione esse præsumitur, quia error, qui veritati aduersatur, nunquã præsumitur, nisi probetur.l.si per errorem. ff.de iurisdictione omnium iudicum, & fere per totum.C.&.ff. de iuris & facti ignoran. Neque huic opinioni aduersatur tex.in.l.1.C.de testamẽt. Nam ibi hæres scriptus agebat ex testamento, in quo seruus testis adhibitus erat, & legitimi excipiebant de inhabilitate testis, quam sufficienter probabant, eo duntaxat probato, quod ille seruus erat tempore testamenti: rursus actor replicabat, quod licet tunc re vera seruus esset, tamen communi opinione liber reputabatur: ergo onus illius qualitatis de communi opinione probanda, non incubuit excipienti, sed agenti: sicque ille text. palam probat opinionem communem, tantum abest vt contrariam tueatur: ergo qui testem dixerit tempore actus, fuisse seruum, vel infamem, id vnum probare tenetur, & præterea nihil. Neque ad rem pertinet text.in cap.ad probandum de sententia & re iudic.libro.6. nam procedit in iudice, qui regulariter licet excommunicatus sit, non repellitur à iudicando, sed ita demum, si & excommunicatus sit, & præterea id publice notum sit. Diuersum est in teste qui ex sola inhabilitatione citra illã publicitatem (vt ita dicam) inutiliter adhibitus videtur, vt declarat Aretinus in dicta.l.ad testium in pri.ergo ex diuersis non fit illatio.l.final.ff. de calumniatoribus.

1 *Proxeneta potest esse testis de partium cõsensu.cũ com.*
2 *Proxeneta an altero contrahentium inuito possit esse testis? ingens pugna.*
3 *Proxenetæ contractus gratia admissi.*
4 *Aduocatus non cogitur testificari in causa à se defensa. cum communi.*
5 *Procurator non testificatur in causa, quam agebat, nec etiam in causa appella. cum communi.*
6 *Mandatarius quando sit testis idoneus. cum cõmu.*
7 *Solicitator quando possit esse testis.*
8 *Famulus in causa domini quando possit esse testis.*
9 *Debitor pro creditore an sit testis?*
10 *Creditor pro debitore an sit testis?*
11 *Colonus an pro domino testis sit?*
12 *Ciuis pro sua ciuitate quando testificetur. cum cõm.*
13 *Ciuis, cuius interest, etiam priuatim non testificatur pro sua ciuitate.cum communi.*
14 *Ciuis pro sua ciuitate quando testificatur, est fides eius debilior, cum communi.*
15 *Testium suspecta fides suppletur nu.cum cõmuni.*
16 *Monachi pro monasterio testificantur, licet diminuta sit fides eorum, sed numero suppletur.cum commu.*
17 *Testes si sint omnino illegitimi, non fit numerositate suppletio.cum communi.*
18 *Monachus quando testificetur pro monasterio.*
19 *Municipes quando testificentur pro municipio.*
20 *Monachi pro monasterio quando testificentur.*
21 *Legatarius an possit esse testis? ingens pugna.*
22 *Intellect.l.dictantibus.C.de testamen.*
23 *Fideiussor pro fideiussore qñ testificetur.*
24 *Intellect.l.1.tit.de los testa.lib.5.ordi.cõtra Grego.*
25 *Probationes cũ inuicẽ cõtrariantur, qd iuris, [illegible] doctrina.*
26 *Testes esse nequeunt personæ his enumeratæ.*

Proxeneta pōt esse testis de partiū cōsensu cum cōmu.

1 PRoxeneta, seu mediator cuiusque contractus, alteriusue dispositionis an possit esse testis? non infrequens contentio est, & quidem ex mutuo partiū consensu nō dubiū est, quin testis esse possit, vt tradunt communiter Doctores, in.l.omnibus.C.de testibus & Gualdēsis de arte testandi tit.1.cautela.6.Alex. consil. 13.ex his lib.1.nu.14.cum seq.idem Alexan.consi.141.ponderatis nu.9. & pleriq; eorum quos illico referemus, quia omnes possunt esse testes, qui quadam lege nominatim non reperiuntur prohibiti.

Proxeneta an altero cōtrahētiū inuito possit esse testis ingēs pugna.

2 Cæterum si is proxeneta ab altero litigātium producatur in testem, sunt, qui velint, eius testimonium altero litigatorum inuito recipiendum nō esse, ita tenent glo.Ioan.And.in.c.Romana de testibus lib. 6. vbi refert idem tenuisse Innocen. & Ioan. Monach. & Hostien.& Archidi.Bar.in.l.omnibus. C.de testibus idem Bar.in.l. differre.§. idem decreuerunt.ff. de iure fisci.Ant. in.c.cum à nobis col.f.de testibus & ibi Imola idem Ioā.And.in.c.1.de testibus lib.6.in gl.ciuiliter post Hostiē.& Bernard.quos ipse refert Ioan.And. Anto. Imola, in.c.dilectorum de testibus cogendis, post glo.mag.ibi in pr. quod & vult Felin.ibi nu.2.Felin.nu.16.in. c.cū à nobis de testibus Spec. & Io.And.de teste.§.1.versi.quid de proxeneta Abb. in.c.fraternitatis, col.fi.idem in.c.ex literis in pr.de transact.sequitur & dicit cōem opi. Alex.d.consi.13.lib.1. nu.14. idem Alex.consil.141.nu.9. hanc tenet & firmat esse communem opi. Guald. de arte testandi.tit.1.cautela.6. nu.3.Alberi.in.l.si tibi.§.de pignore. ff.de pact. Ias.nu.7.in.l.dictantibus. C. de testam. Imola, in.l.si cui legetur.§.si Titio.ff.de leg.1.sequitur & dicit communem op. Iacob.de Sancto Georgio, nu. 9. in.l.fi. ff.de testibus.

Contrariam partem, vt talis proxeneta etiam hoc casu admittatur ī testē, tenent glo.in.§. quoniam vero in authē. de testibus & Bal.& Sali.col.fi.in.l. omnibus. C. de testibus vbi Salicet. firmat hanc esse cōmunem opi.Iaco.de Belo. & Ang.in.d.§. quoniam vero sequitur, & firmat esse cōmunem Zasius consi. 2.tametsi, nu.27.ver.quod si etiam dederimus vbi allegat Barba.Hanc partē tenuisse, & cōmunem opi. esse dixisse, & allegat Ioan.Oderheim pręceptorē suum, hanc etiam partem & tenuisse, & receptiorem dixisse.

Quid dicendum, & quidem proxenetæ plerunque salarium recipiunt à partibus ratione illius ministerij, quod eis exhibent, dum mediante opera, ac solicitudine sua contrahentes ad placitum consensum & conuentionem perducuntur.l.1.&.l.fi.ff.de proxene. iuncta. l.si voluntate.C.de resci.vend.quo casu omnino sunt à testimonio repellēdi arg.c.1.de testibus lib.6.nisi de voluntate partium vt in.§. quoniam vero legē in authē.de testibus. Quod si salarij nomine receperunt nihil, neque quicquā sperant aut sibi promissum vel debitū est: tunc vtraque parte renitente cessat proxenetæ testimonium glo.communiter appell. ibi in. d.§. quoniam vero. Vtroque vero contrahentium volente testimonium eius admittitur secundum.d.glo.cōmuniter ibi app.per tex. ibi glo.communiter app.in.d.c.Roma. glos.quę ab omnibus recepta similiter est, in.d.c.1.de testibus li.6. Quod si alter contrahentiū velit, vt testimoniū prębeat, alter renitatur, tunc proxeneta nō compelletur inuitus testimoniū præstare, per.d.c. quoniam vero à contrario sensu, nam si demum ex mutuo partium consensu cogitur dicere testimonium, ergo altero tantum volente non compelletur, vt ibi, quod præstanti nititur ratione, & æquitate, nam cōtrahentes huiusmodi mediatoribus atque pōxenetis, palam & luculēter animorum suorum sentētiam deprōmūt, ac reuelant minime id facturi, si id omnibus manifestum futurum sperarent: cum ergo his mediatoribus sua consilia non aliter atque confessoribus aperiant, inciuile ac iniquum esset, si id ab eodem proxeneta palam ac manifestum fieret altero cōtrahentium inuito, eluderetur que eius spes, ac confidētia.

tia. Quæ ratio æque militat, & vrget, vt ipse mediator hoc casu etiam sponte sua ad testimonium pręstandum nõ admittatur, non magis quam inuitus impellatur. Hoc enim beneficium (vt regula de testibus cogẽdis, de qua per totum de testibus cogendis cesset) in his mediatoribus concessum fuisse intelligere possumus in fauorẽ ipsorum mediatorum, quo magis inueniantur, qui velint ad sua negotia facilius expedienda eorum opera vti, & intelligere etiam possumus potissimũ concessum fuisse, quo magis & quo breuius ac facilius hominum contrahentium negotia expediãtur, arg. d. l. 3. ff. de proxene. vel quod tam ipsorum cõtrahentium quam ipsorum etiam mediatorum gratia concessum fuerit, argu. d. l. 3. & d. l. 1. eod. titu. Siue ergo ipsorum tantũ contrahentiũ gratia id beneficium concessum esse intelligatur, consequẽs est, vt ex voluntate proxenetarum non cesset. arg. l. id quod nostrum. ff. de reg. iu. c. alteri per alterum de reg. iu. in. 6. Siue etiã gratia tam contrahentium quam proxenetarum concessum esset, consequens esset, vt sola proxenetarũ volũtas in tali beneficio amittẽdo sufficiẽs non esset, arg. l. fi. ff. de acceptil. & §. fin. insti. quib. mod. toll. oblig. d. l. id quod nostrum & multa in simili per Ias. in l. patre furioso. ff. qui sunt sui vel ali. iur.

Proxenetæ contractus gratia admissi.

3 Præsertim cum potissimum fauore ipsorum contrahentium id beneficium concessum fuisse intelligendum sit, cũ proxenetę ob contractus admissi sint, non ex diuerso cõtractus propter proxenetas, vt in d. l. 3. ergo propter vnum quodque tale, & illud magis secundũ Philosophum. Et propterea ex mutua contrahentium voluntate non spectato consensu ipsius proxenetæ, id beneficium cessat, vt in d. authent. de testibus. §. quoniam vero legem. Pro nobis bonus text. in d. c. 1. de testibus, lib. 6. ibi in detestationem criminis admittantur, ergo in reliquis causis, vbi illud odium cessaret, non admitterentur, & sic non solum inuiti non compellerentur, sed etiam spõte sua aduentãtes nõ admitterentur, nisi de consensu vtriusque cõtrahentium: ad idem. c. Romana eod. tit. vbi aduocati & procuratores etiam sponte venientes ad præstandum testimonium repelluntur. Ad idẽ l. f. ff. de testibus quę non eget inductione, neque ad rem pertinet, quod ad testimonium pręstandum omnes sint admittendi, qui non reperiuntur expressim prohibiti. l. 1. 2. resp. ff. de testib9 nã respõdeo hunc mediatorem, quo de agimus ex mente & sententia dictorum iurium satis videri nominatim, vel saltem mẽtaliter prohibitum. Facit, nam contrahentes in fide & taciturnitate istorum mediatorum plerunque negotia sua reponunt tales contractus minime inituri, si eas res proditum iri sperarẽt, sicq; hominũ cõmercia nõ mediocri ex parte cessarẽt, si aliud diceremus.

Aduocati nõ cogitur testificari i cã a se defensa cũ cõmu.

4 Qua ratione receptum esse intelligo, vt aduocatorum testimonium, qua in causa patrocinium præstitit, nõ admittatur, vt ex communi opinione resoluit, Alex. in d. consilio. 13. num. 13. cum seq. lib. 1. idem Alex. cons. 141. nu. 9. eo. lib. Feli. in c. cum à nobis, nu. 13. de testibus gl. Florianus Iacobinus de Sancto Georgio de testibus. ff. in l. nullus, nu. 2. idem Iacobinus in l. fi. col. 1. ad pri. eod. tit. Ias. in l. dictantibus. C. de testamen. col. fi. gl. Bart. & alij cõmuniter in l. de ferre. §. idem decreuerunt. ff. de iure fis. gl. & Floria. & alij communiter in d. l. fi. ff. de testibus Antonius, & Imola in d. c. cum à nobis idem Anton. & Imol. in c. ex literis de transact. Bart. in bona lect. & ibi Bal. in d. l. omnibus. C. de testibus gl. & communiter Doctores in c. Romana. de testibus in. 6. gl. & ibi doctores in c. 1. eod. titu. est bonus tex. in l. f. supra allegata de testibus, & in d. c. Romana. Idque procedit propter affectionem, quam habere præsumitur ad causam, quam tuebatur: quę ratio & in proxeneta adesse videtur.

Procurator nõ testificat in cã, quam agebat, nec ẽt i cã app. cum cõmu.

5 Facit, nam & eadem ratione procurator ad causas in ea causa, in qua procurator extitit, non est idoneus testis, vt tradunt gl. Floria. & Iacobinus, in d. l. f. ff. de testibus Alex. d. cõsi. 13. nu. 14. idẽ

Alexan.d.consi.141.nu.9.cum sequentibus,Bar.Bal.& alij cõmuniter in .d.l. omnibus Iacob.de Sancto Georgio, in d.l.nullus.ff.de testibus Feli. post Imol. & Anto.in.d.c.cum à nobis,nu.14.An. & Imol.in.d.c.ex literis Anton.in. c.in super de testibus Bar.in.d.§.idẽ decreuerunt Iaso.in.d.l.dictantibus,col.f.gl. & cõmuniter Doctores in.d.c. Romana et per omnes,in.d.c.1.de testibus lib. 6.& per Docto.in.l.magistratibus.ff.de iurisdi.om.iudi.qui similiter resoluunt eum nõ esse idoneum testem, etiam in causa appellationis,licet ĩ ea ab officio procuratoris abstinuerit, idq; propter affectionem,quam verosimiliter ad eã partem quam antea tuebatur retinere præsumitur:& ita intelligitur.d.c.Romana,&.d.l.fi.ff.de testibus.

Mãdatari° qñ sit testis idoneus cũ comuni.

6 In procuratore vero ad negotia cõis opi.est,quod possit esse testis, nisi cum inde commodum vel incommodũ potuit reportare,ita tenent Bar. & alij,in d.§.idem decreuerunt Sali.& alij, in.d. l.omnibus Imo.in.d.c. cum à nobis vbi Feli.num.14.ad fi.Rota decisione.225. quidã agebat in nouis gl.& alij cõmuniter in.d.l.fi.ff.de testibus, Anto. in.d. c.cum à nobis Alex.consi.13.nu.14. supra allegato Iacob. de Aren. & Cinus, in.l.quoniam.C.de testibus vnde si dedi tibi pecunias, vt eas deferres Titio, cui eas mutuo datas volebam, certe si postea lis esset super tali mutuo, me pecuniam repetente,& illo mutuum cõtractum fuisse negante, non esses idoneus testis:quia si ex fide Titio detulisti pecuniam,mihi non teneris: sin minus,tenereris.Sicque commodum,vel incommodũ inde reportare speras,secundum Iacob.in.d.l.nullus & Salicet. in.d.l.omnibus,& est ex mente aliorũ. Vnde secundum eosdẽ, si cum Titius, cui eã pecuniam mutuo dare animus erat,præsens esset,tibi eam pecuniã tradidi,vt ei illico redderes, idque fecisti in nostra præsentia, idoneus testis hac in re esse nõ desineres,argu.l.si procuratori præsentis.ff.de ver.obligat. quod reputat memorabile ipse Iacob.

Solicitator qñ possit esse testis.

7 Solicitator autem testis similiter idoneus non est propter eandem præsumptam affectionem secundum Feli. nu. 15.in.d.c.cum à nobis.vbi Ant. & Imo. idem tenent,& Iacob.de Sancto Georgio,in.d.l.nullus ad fi. Rota decisione. 149.item quod solicitator in nouissimis & Angel.consil.231. Quod ipsi fere omnes communiter intelligunt, vt procedat quando solicitator fuit ordinatus ab ipsomet domino causæ, non sic si à procuratore suo, quia socij mei socius,meus socius non est,vt in regula iuris.

Famulus in cã dñi qñ possit esse testis.

8 In famulis autem huius tempestatis, an in testes contra dños possint recipi? quæri solet,& obtinuit nõ posse,quandiu in tali famulatu perdurãt, sed post missionem,hoc est postquam tales esse desierũt seruitores,seu famuli,eorum testimonium admittendum est,nisi in fraudem missi probẽtur:hoc est nisi cõstiterit ideo à domino dimissos fuisse,quo magis testimonium ferre possent: ita tenent Guido de Susa, Alberic.& Cinus,in.l.etiam.C.de testibus,Iacob.à Sãcto Georgio,in.d.l. nullus,nu.7.idem in.l.testis,nu.3. eo. & est communis opin.vt per.Alex. cons.57. in causa & lite colum.penulti.li.7.

Debitor pro creditore an sit testis?

9 Sed & debitor in causa creditoris non est idoneus testis secundum eund. Iac. ibid.nu.6.quia debitor quasi seruus creditoris censetur gl.in.l.fideicommissa. §.si rem.ff.de leg.3.& consequẽter non poterit in eius causa testimonium dicere.

Creditor ꝑ debitore an sit testis?

10 Creditor autẽ in causa debitoris idoneus testis est,Iacob.in.d.l.testis de testibus,nu.fi.Butriga.& Ang.in.l.non solum.§.quæritur.ff.de procurato. Ias. nu.6.in.l.dictantibus. C.de testa.

Colonus an pro dño testis sit?

11 Quid autem in colono,& idem Iaco. vbi supra,nu.5.refert Alberi.dicentem communiter obseruari,vt in causa eius, cuius colonus est, nequeat testimonium dicere,ita Albe.in.d.l. etiam licet Speculator de iure teneat admittendũ, ita Spec.de teste.§.1. versi. item excipitur q̃ est domestica, cõmunis tñ opin. est vt admittatur,licet non sit omni exceptione maior secundum Alex.cõsi.57. in causa & lite colum.penult.

Ciuis ꝑ sua ciuitate qñ testificetur cum cõmu.

12 Quid autẽ in ciuibus respectu ciuitatis

suæ seu vniuersitatis,& obtinuit regulariter legitimos esse testes, nisi cū cōmodum aut incommodū priuatim & peculiariter inde sperāt,arg. d.l.nullus &.l.testis. ff. de testibus &.l. omnibus. C.eod.l.magistratibus.ff.de iurisd. om. iud.Vnde si agatur de causa ad ærariū tantum cōe non etiam ad singulorum vtilitatē ciuium pertinente, tales ciues testes erunt idonei. Idemq; si ageretur de reditibus ipsi9 ciuitatis, seu vniuersitatis,qui ad singulorum ciuium vtilitatem minime spectant, sed erogari solent in murorum,viarum,pontium,similiumque rerū refectione, seu extru-
13 ctiōe.Quod si ageretur de nemoribus, & pascuis,& similibus rebus: ex quib9 priuatim singuli ciues cōmodum possent reportare, puta quia liberum erat ciuiū cuique pecora sua ibi appellere, syluam cædere,lignari, pabulari,& similia,tunc nō essent idonei testes.Neque ad rem pertinuit, quod etiam superiore casu singulorum quoq; interesse videatur,id quod ad reipublicæ vtilitatem pertinet, nam illud est secundario non principaliter. Interesse autem principale in consideratione est nō secundarium,& incidens interesse,argu. l.si quis neque causam.ff.si cer.pet.hæc omnia sunt ex mente & sententia Bal. Decij & aliorum in.c. tertio loco de pbationibus,Alex.consil.99. visis pcessibus,nu.15.ver.nec obstat si diceretur ꝙ testes lib.5.Spec.& Ioan. And.de teste. §.1.versi.sed nunquid in causa vniuersitatis.Butrig.in. l. i tantū.ff.de rerum diuisione,Bal.& Salicet.in.l. parentes.C. de testibus,Angel.in.l.municipes. ff.ꝙ cuiusq; vniuers.nomine, Corneus cōs. 47.col.fi.libr.3.Decius in.c. insuper de testibus, Alex.consil.133.viso processu, nu.8.libr.1. ex quorum relatione patet superiores conclusiones esse commu-
14 niter receptas.Cum hoc tamen moderamine, vt in quibus casibus diximus municipes testimonium ferre posse in causa ad municipium pertinente,intelligantur tamen nō tam integram fidē facere, quam si alienigenæ forent,quia cum municipij vtilitas ad eos secundario spectet,non potest nō debilitari aliqua ex parte eorum fides,arg. d. l. nullus &. d. l. omnibus cum similibus supra allegatis ex mente eorum, quos pxime retulimus,quibus accedit Aymō Crauetus de antiq.temporum parte.1. versiculo quid in libro officialis vnius monasterij,nu.17. cum seq. secundum quem in quibus casibus, licet non sint testes omnino illegitimi: non tamen sunt omni exceptione maiores, nec fides eorum ab omni parte integra est in illis casibus numerus eorum supplet defectum integritatis. Quod & tenet Alex.in.l.prætor.§.cogentur.ff. de edēdo, idem Alex.cōsi.5.in casu inquisitionis,colū.2.nu.7.lib.1.Butrig.in.l.3. post prin.ff.de testibus post gl.ibi per Doct. in.l.in tantum.§.vniuersitatis. ff. de rerum diuisione & in.d. c. insuper de testibus.Bal.consi.152.plura tangunt lib. 1.Alex.consi.56.viso processu,nu.12.li. 2.Bal.in.l.1.col.3.C. de testibus idē Ale-
15 xan.consi.24.animaduersis,nu.16.eod. lib.vbi subdit quod testis infamis macula ac defectus suppletur per alterum contestem,qui sit integerrimę fidei ac opinionis,idem Alex.cōsi. 47. abunde lib.2.nu. 1. vbi ait quod numerus testiū supplet defectum idoneitatis eorundē Francis. Curtius, in tracta. de testibus, q.1.Ias.in authē. si vero cōtingeret nu. 5.versi.quinto facit.C. de iudi. Bertran. consi.55.visis multiplicibus,nu.1.libr.1. idem Bertr.consi.358.testamētum libr. 2.ex quibus patet hanc esse receptissi-
16 mā op. Vnde cum religiosi possint testimonium dicere pro monasterio, vt ex communi opinione resoluunt Pau. Castr.cons.227.dubium facit col.2.lib. 1.Corneus consi.309.col.3.lib.4. & Aymon vbi supra qui tamen non dicuntur esse testes omni exceptione maiores secundum eandem opi.verum huius idoneitatis defectū supplet amplus numerus eorum secundū eūd.Aymonem ibid.& secundū Alex.cōsi.57.col. pe.lib.7.estq; cōmunis opi. vt proxime
17 meminimus. At quādo testes sunt oīno illegitimi, tūc numerus nō supplet defectū secūdū eūd.Alex.& Aymonē proxime

Ciuis cuius interest et priuatim nō testificat̄ p sua ciuitate cum cōmu.

Ciuis p sua ciuitate qñ testificatur, est fides ei9 debilior cū cōmuni.

Testiū suspecta fides supplet̄ numero cum cōi.

Monachi p monasterio testificant̄, licet diminuta sit fides eorū sed nūero supplet̄ cū cōi.

Testes si sint oīno illegitimi nō fit numerositate suppletio cū cōm.

proxime citatos qua de re p Decium in.d.c.tertio loco & per eũd. in.c. insuper de testibus Corneus consi.333.item sunt multi col.7.lib.1.Alex. ɔs.99. col. 4.lib.5. Sicq; tam in religiosis quam in municipibus & in similib9 personis cõmunis sententia est, vt si causa qua de agitur ad eorum commodum vel incõdum pertineat, in particulari nõ sint vllo modo ad testimonium dicendũ admittendi. Hoc primo quod si ad eos ptineat non in particulari, sed tãtum in communi cõis op. est quod admittantur, licet non sint omni exceptione maiores, sicq; hoc casu numerus supplere potest defectum idoneitatis, superiore autem casu nõ suppleret: & hæ omnes cõmunes sententię sunt vt patet ex supra relatis.

Monachus qñ testificetũ pro monasterio.

18 Vnde apparet suspectũ esse, quod monachus non possit esse testis pro monasterio, quando deponit ad cõmodum monasterij, & ex reditibus eius victũ percipit, vt tenuit Corneus consi. 217. ista cõsultatio.nu.5.lib.4.vers.tamẽ his minime refragantibus, nam licet non sint integri testes, non tamẽ sunt oĩno à testimonio dicendo repellendi, licet non videantur omni exceptione maiores per supra dicta: ideoq; Corneus nõ iniuria notatus videtũ ab Aymone vbi supra, nisi contendas ipsum quoq; Corneũ non satis aperte ab hoc declinasse videri.

Municipes qñ testificẽtur pro municipio.

19 Item apparet ex præfatis municipes testes idoneos nõ videri, quo ad probandam solutionem factam creditori, quando ea non probata collectandi essent (vt nostrorum more loquar) ad eam rursus faciendam: ita Bal.cons. 443.quęro lib.5.Bal.Decius & alij in.d. c.insuper de testibus idem ĩ.d. c. tertio loco eod.tit.Ias.in.l.sed si hac.§.qui manumittitur, quam legit simul cũ.l. 2. §. patronum.ff.de in ius vocando Aymõ vbi supra nu.20.Iacobi.de Sancto Georgio in.l.nullus ad finem.ff.de testib9.

Monachi p monasterio qñ testificẽtur.

20 Vnde etiam non iniquum esse apparet quod tradiderũt Bal.& Decius col. 4. in.d.c. tertio loco & idem Decius consi.62.col.1.& iterum consi.342. colũ.3. & Aymon vbi supra. Aiunt enim fratres prædicatores posse testimoniũ dicere pro relicto eorum ecclesiæ dato: quia id commodum ad eos in cõi tãtũ non etiam in particulari spectat: sicq; pertinet ad eos tanquam vniuersos, nõ tanquam singulos: quo casu licet non sint testes omni exceptione maiores: tamen non sunt omnino à testimonio dicẽdo repellendi. Neq; ad rem pertinere quod de municipibus exigendis, aut collectandis (vt tunc non sint idonei testes) diximus, quia tunc id incõmodum ad omnes etiam tanquam singulos, & in particulari seu priuatim spectat.

Legatarius an possit esse testis? ingẽs pugna.

21 Et legatarius, cum agitur de viribus testamenti, licet dubitari possit, an sit testis omni exceptione maior: tamẽ à testimonio dicendo non est omnino arcendus, cum testis ei testamento quo de agitur adhibit9 fuit.§. legatariis isti. de testa.l.dictantibus.C.eod.ti.l. qui testamento in pri.ff.eo.tit. & part.6.l. 12. titul.1.id quod satis mirabile non paucis videtur, cum nullus.n.in causa propria vel in ea ex qua ad eum cõmodũ vel incõmodum redundare potest, sit testis idoneus.l.nullus. ff. de testibus. l. omnibus.C.eod.l.magistratus.ff. de iurisdict.om.iud.

Intellect. l. dictãtibus. C. de testa.

22 Cur talem legatarium in testem admittimus, cũ agitur de valetudine testamenti, quãdoquidem interest sua id testamentum valere, cum regulariter legata & fideicõmissa intereant pereunte testamento.l. eã quã C.de fideicõ.l.1.ff.de vulgari.l.fi. C.de codicillis, nisi fuerit adiecta clausula codicillaris, vt ibi. Timore huius contrarij sensus illorum iurium variis modis acceptus est: sunt enim qui velint, vt si vnus ex septem testibus testamento adhibitis, legato honoratus fuerit, si quidem scriptura inde confecta fuerit, firmum erit testamentum: nec impedimento erit, quod fuerit is testis legato honoratus, ita tenent Imola, in.l.qui testamento in pr.ff.de testa.Nicol.de Mata.Bal.& Corneus nu.3.in.d.l. dictantibus qui firmat hãc esse communẽ opi. Abb.in.c.insuper colum.pe.de testibus Gregori. Lupus, in.l.12.ti.1.par. 6.quod

procedit

procedit, siue ab initio id testamētum in scriptis factum fuisset, siue per nuncupationem, dum modo inde scriptura cōfecta fuisset. Quod si ad scripturā non esset redactum, tunc is legatarius, idemq; testis non esset satis idoneus ad testamentum illud comprobandū, seu verificandum secundum eandem cōmunem, in quam etiam inclinat Alex. consi. 177. nu. 9. lib. 2. id quod mihi non satis certum est, vt illico dicemus.

Alter sensus est, quando agitur solum de solēnitate testamenti, tunc idoneus testis intelligatur, quasi tale testamētū careat omni vitio visibili, arg. l. 2. C. de edi. diui Adria. iuncta. d. l. dictātibus & d. l. qui testamēto & d. §. legatariis. Sed agenti postea ex tali testamento posset interdū exceptio opponi, quasi ad huius testamenti comprobationem minus idoneus testis esset ille legatarius: ita tradunt gl. & Imola, in. d. l. qui testamento in pr. & est ex mēte eorū quos supra retulimus.

Tertius sensus est, vt valeat eius dictū in vtilitatem hæredis, non sic in vtilitatem ipsius legatarij, qui & testis erat ita Bal. Fulgosius, & Paulus, & etiam Corneus, col. 2. in. d. l. dictantibus post Nic. de Matha. quē ipse refert Spec. de instr. editione. §. postremo alias. §. instrumētum vers. quid de legatario. idem Specul. de teste. §. 1. ver. item quod est talis. Ioan. And. in. c. insuper de testib9, & Simonicēsis ibi prout refert Corne9 vbi supra & etiam Nicol. in. c. cum minus de testibus, & est cōmunis op. secundū eundem Corneum, & sentit Alex. consi. 177. nu. 9. lib. 2. & secundum eandem cōmunē opi. (vt firmat Corneus ibid. col. 2. ad medi.) multo magis valebit testimonium illius legatarij in fauorem aliorum collegatariorū. At quo ad vtilitatē ipsius legatarij, qui & testis erat, eius testimonium non valebit secundum eandem cōmunem opi. Sicq; habes quinq; cōmunes conclusiones, prima quod huius legatarij testimonium valebit ad firmandum, & comprobandum testamentum quo ad validitatem institutionis: altera quod valebit ad cōprobandum testamentum, etiam quo ad validitatem omniū relictorū i testamento citra commodum istius testis: tertia quod non valebit ad vtilitatē huius testis, nec quo ad legatū ei relictū validum videbitur testamentū: quarta quod ad eius etiam vtilitatem validum videretur, si in scriptis factum esset: quinta idem foret etsi factum esset per nuncupationem, si deinde ad scripturam redactum esset. Pro quibus distinctionibus iure regio facit. d. l. 12. tit. 1. par. 6. Quę tamen distinctiones mini me videntur recipiendæ, quia sunt cōtra generalitatem. d. l. dictantibus & d. l. qui testamēto & d. §. legatariis, & prę terea secundū has distinctiones vna eadem res diuerso iure cēferetur, contra l. eum qui ædes, cum simil. ff. de vsucap. nam id testam. non valeret quo ad legatum huius testis, & valeret quo ad reliquos collegatarios, & etiam quo ad hę redes, & dictū huius testis scinderetur tenens quo ad alios, non quo ad se, contra. §. his ita & §. vbi autem. C. de cad. toll. & vna determinatio respiciēs plura determinabilia, debet ea pariformiter nō disformiter dtermiare. l. 2. l. quāuis. C. de fideicō. l. iā hoc iure. l. Lucius. ff. de vulgar. vnde testimonium huius testis respiciens legatum sibi relictum, & legata reliquorū collegatariorum, & institutiones hęredum non deberet disformiter accipi. Et denique hæc vidētur merę diuinationes, & mera somnia contra generalitatē, & præter mentem illarum legum.

Vnde vera solutio est, quod in omni re inspicitur, id quod principaliter agitur nō quę in cōsequentiam & secundario euenire solent. l. si quis neque causam. ff. si cer. pet. & totum ius testamenti in persona hæredis consistere videtur. §. pater. insti. de leg. l. Iuliā. ff. si quis omis. cau. testa. est. n. hęredis institutio caput testamenti. §. ante hęredis insti. de leg. estque totius testamenti fundamētum l. 1. ff. de hære. insti. l. 1. & l. 2. per totam prętertim, in. §. prius. ff. de vulga. Vnde hæres, quia totum id negotium ad eū pertinere videtur, testis i ea re esse nō

debet:

debet: diuersũ est in legatariis, ad quos secundario tantum, non etiam principaliter cõmodum pertinere intelligitur, & licet propter id cõmodum secũdarium, quod legatarij sperant, minus integri testes & non omni exceptione maiores videantur: tamen amplus testium numerus qui in testamentis exigitur, facile supplet defectum idoneitatis eorum, vt patet ex communib9 op. supra relatis, itaq; testimonium istius testis legatarij firmat, & cõprobat principaliter ipsum testamentum in communi, & vniuerso, licet ex eo testamẽto sic confirmato & cõprobato descẽdat cõmodum tam ipsius testis quam aliorum: & ita in specie tenent glos. & plerique scribentium in d. §. legatariis gl. & Docto. in d. l. nullus. ff. de testibus Bart. & communiter Docto. in d. l. qui testamẽto in pr. & hanc fatetur esse cõmunem opi. Ias. nu. 3. in d. l. dictantibus licet eam impugnare conetur.

Fideiussor p cõfideiussore qñ testificetur.

23 Ex his etiam infertur, quod vnus fideiussor poterit esse testis pro alio confideiussore, vt tradunt Bal. in. l. fi. §. fi. col. 2. C. de vsuris rei iudic. Bar. in. l. si quis ff. de reb. dub. Corneus in d. l. dictantibus, col. 2. in fi. post Dinum & Cinum, quos ipse refert. Deniq; cum hodie iure regio legata, & fideicõmissa valeãt in omnem euentum, hoc est siue hæreditas adita fuerit, siue non fuerit, etiam

Intellec. l. 1. tit. de los testa. lib. 5. ordin. contra Gregor.

24 si testamentum nõ haberet clausulam codicillarem vt in. l. 1. ti. de los testamẽtos. lib. 5. ordin. videtur quod indistincte iure regio legatarius possit esse testis, etiam si admitteremus distinctionem eorum, qui volũt talem legatariũ posse testimonium dicere ad vtilitatẽ hæredis, & aliorum collegatariorum: ad suam autem vtilitatem, non vtique: ita Gregori9 Lupus in. d. l. 12. ti. 1. par. 6. Sed id mihi semper suspectum visum fuit, quia in. d. l. 1. non dicitur quod defectus solennitatis ab ea lege requisitæ desinat nocere, licet dicatur, quod interueniente solẽnitate ibi requisita, legatariis non noceat, quod hæres scriptus eo testamento nullus fuerit, vel scriptus repudiauerit: itaque si ex tribus testibus in illa lege desideratis vnus foret legato honoratus secũdum distinctionem supra memoratã (quã & ipse Gregorius sequitur, licet eam nos improbauerimus) is non posset testimonium dicere ad suam vtilitatem, licet ad vtilitatem aliorum posset. Idque tam iure regio, quam communi inspecta dicta distinctione: nec. d. l. 1. quo ad hanc rẽ, quicquam noui inducit.

Probatiões cũ inuicẽ cõtrariantur, qd iuris, nostra doctrina.

25 Illud autẽ dubium est, an si duo testes inuicem ex diametro pugnent, & p dicto alterius stat fama rite probata, fiat plena probatio, quod negat Alex. consilio. 143. quoniam abunde col. 2. versi. per hoc patet lib. 2. nam vis (inquit) & effectus illius testis per cõtradictionẽ alterius eneruatur arg. l. vbi pugnantia ff. de regu. iur. vnde superest sola fama, quæ semiplenam tantum, nõ etiam plenam probationem facit, & fere simile est, quod tradit Alex. consi. 18. ad fi. lib. 1. secundũ quę colligitur, quod si abs te petebam rei vendicatione fundũ, quẽ Titius quoque vendicabat, ille duob9 tantum testibus ad se pertinere probauit, ego autẽ tribus testibus ad me spectare, meumq; esse docui, tũc minime obtinerem: quia quod duo ex his tribus testibus meis fecerunt, duo testes Titij contrarij infectũ reddiderunt: sicque solus vnus testis integer, nulliusq; concursu diminutus, superest, qui non sufficit ad victoriam reportandã. l. vbi numerus. ff. de testibus. c. in omni negotio eod. titu. l. iurisiurandi. C. eod. & in hanc partẽ inclinat Aymon de antiq. temporum par. 1. versi. quid in libr. nu. 19. Sed contrariam partem ausim vsibus forensibus receptissimam dicere, quæ & iure communi similiter verior est, & forte receptior: nam Anto. Abb. & Imola, in. c. in nostra de testibus quorum opinionem communem esse firmat Feli. ibi nu. 13. tenent quod si vnus testis actoris contradicat vni testi rei, & testis actoris dignior sit teste cõtrario, tunc actori iuramentum potest deferri: quia (inquiunt) vt plures testes præferuntur pluribus, quo ad plenam probationem: ita & vnus testis vni pręferri

ferri

ferri potest, quo ad semiplenam, ergo plane volunt, quod vtroque litigantiũ probante, modicus excessus alterius ꝓbationis sufficiat ad obtinẽdam victoriam, quanuis reo nihil probante modica actoris probatio (hoc est quę non plenam probationem faceret) non sufficeret ad victoriam assequẽdam, & ita etiam sentit Ioan. Andræ. ad Specula. de teste. §. postquam versi. quid si aliter licet Fel. post suum pręceptorem in. d. c. tua nos ad fi. in contrarium inclinare videatur. Quod multum nota, quia rarę sunt lites, in quibus hic contrariarum probationum concursus, ac cõflictus non adsit.

Testes esse nequeunt ꝑsonæ hic enumeratæ.

26 In summa pater pro filio, aut econtra: item vxor pro marito, aut econtra: itẽ concubina pro cõcubinario, aut cõtra: itẽ patrinus pro filiolo, aut cõtra: non possunt testimonium dicere secũdum Iacob. in. l. testis. ff. de testibus vbi, num. 7. tradit, an compater pro cõpatre possit testimoniũ dicere, quod & repetit in. l. nullus, eo. tit. nu. 7.

1 *Testis vnus an super facto suo plene probet? anceps pugna.*
2 *Intellect. l. quæro. §. fi. ff. de ædili. edict.*
3 *Testis qñ repellatur ex commodo aut incommodo.*
4 *Testis vnus quando faciat plenam fidem.*
5 *Probatio qualis qualis sit ex actis inter alios.*

Testis vnus an sup facto suo plene ꝓbet? anceps pugna

1 TEsti vni de facto suo deponenti creditur cõcurrentibus aliis indiciis, ita tenet no. Pau. Cast. in. l. quicunq; ad finẽ. C. de ser. fugi. vbi ait ita fuisse permissum cõtra. l. vbi numerus. ff. de testibus, idem etiam si non concurrant alia indicia tenet Salice. in l. si quis decurio. C. ad leg. Cor. de falsis col. 1. opp. 4. sequitur Zazius consil. 2. tametsi nu. 30. lib. 2. versi. facit notabilis doctrina, & dicit ita consuluisse Paul. consil. 329. & rursus idem Paul. consil. 368. quæ loca inuenire non potui. Contrariam partem tenet Alexã. in. l. 2. §. si absens. ff. si ex noxali causa agatur & ibi Ias. col. pe. idem Ias. in. l. cum filius fa. nu. 17. ff. de ver. oblig. vbi ait esse quęstionem ꝑ amico. Idem tenet ipse Iaso. in. l. admonendi. ff. de iurei. col. 21. lect. 1. & licet Alex. vbi supra nonnullos huius partis auxiliares alleget: tamen Ias. negat eos loqui in specie nostra. Quid dicendum, & sane huius partis præcipuum fundamentum est generalitas. l. vbi numerus. ff. de testibus, ca. in omni negotio de testib9, vbi habetur duo saltem testes exigi in omni negotio, neq; vnum sufficere, vtcunque sit magnę dignitatis. l. iurisiurandi. C. de testibus. c. cum à nobis eod. ti. nisi sit summus põtifex vt ibi, & quia vni Cardinali cuius tam præclara dignitas est magis moribus quam iure receptum est, vt ĩtegra fides adhibeatur ita Ias. in. d. l. cum fili9 nu. 17. Aret. in. d. c. cum à nobis Ioã. An. & alij in. c. constitutus de app. Spec. de teste. §. 1. versi. quid si aduocatus. Quin imo & tunc non creditur, nisi alia concurrant indicia vt per eosd. ergo in reliquis ea dignitate non præfulgẽtibus contrarium erit. l. cum prætor. ff. de iudi. Tertio quia speciale est in summo pontifice. d. c. cum à nobis. ergo in contrarium est ius commune. d. l. cum prætor. l. nam quod liquide. §. fi. ff. de penu

Intellect. l. quæro. § fi. ff. de ædili. edict.

2 legat. Sed pro priore opiniõe fortiter facit. l. quæro. §. fi. ff. de ædili. edict. vbi si seruus venierit sub duplę stipulatione, isque ab emptore aufugerit, inq; domum venditoris sese receperit, & dubitetur an antea similiter à domo venditoris fugisset, standum est dicto solius illius serui: aliis tamen indicijs concurrentibus. Adstringitur hoc arg. quia leuior fides, magisq; suspecta est in eo teste, qui seruus erat, quam foret in homine libero. l. qm̃ liberi. C. de testibus. §. testes insti. de testam. l. hac consultissima. C. eo. Vnde in terminis. d. l. quæro nullam aliam rationẽ, propter quam illius duntaxat testimonio aliis indiciis concurrentibus stetur, reddi posse videtur, nisi quia deponit ꝺ facto ꝓprio, in quo certiorem notitiam quisque habere potest, quã in facto alieno. l. si res obligata & quæ ibi tradunt Bart. & alij ff. de leg. 1. Mihi autem videtur vtranq;

Testis qñ repellatur ex cõmodo aut ĩcommodo.

3 opinionem sub distinctione quadã defendi posse, simpliciter autẽ neutram tutam esse: nam regula est nulli fidem adhibendam, cum testimonium dicit de re cuius cõmodũ vel incõmodum

ad

ad eum pertinet.l.omnibus.C.de testibus.l.nullus.ff.eo.facit.l. magistratib9.ff.de iurisdi.om.iu. & supra plenius disseruimus,& non solum quando ex tali depositione proficisci potest commodum aut incommodum pecuniarium, sed etiam si commodum honoris, vel laudis,aut incommodum vituperij, & dedecoris,vt ex cõi opinione resoluũt Felin.in.c.cum à nobis, nu.12.de testibus Corneus cons.217.ista consultatio nu.6.li.4. Aymõ Crauet.de antiq.par. 1.ver.quid in libro officialis nu.17.cum seq. Vnde in terminis.d.l.quæro.§.fi.ex dicto illius serui resultabat ipsius vitiũ seu turpitudo,quia fugitiuus erat,sicq; non potest eius dictum tam pro testis testimonio haberi, quam pro quadam veluti delinquentis aut peccantis confessione, meritoque ei statur concurrentibus alijs indicijs vt ibi. Vnde cum imputetur ei, qui vtitur opera malorũ hominum seu famulorum, si sit officialis publicus vt in.§.fi.insti.de oblig.quę quasi ex male.nas.putarem standum esse in terminis illius tex.dicto solius famuli damnum dantis alijs concurrentibus indicijs, etiamsi agatur de damno illo à domino ipsius famuli exigendo, seu reficiendo,quasi tunc illius dictum imaginem quandam habeat confessionis,& quia cum omnib9 natura insitus sit amor,& studium conseruãdi suum corpus,suum honorem,suasq; res. l. vt vim cum gl.sua ibi & vbique communiter app.iuncta.l.Iulianus. ff. si quis omis.cau.testam. longe verisimilius est, & sic longe fide dignius dictum illius, qui turpitudinem suam detegit, quam si se laudaret, aut in re indifferenti deponeret: nam quod diximus in testem non recipiẽdum, qui cum ageretur de eius laude,aut vituperio,non aduersatur,quin in confitentem vel quasi possit recipi,prout fit in plerisq; omnibus causarum criminalium.Cæterum si cũ quis đ facto suo testimonium dicit, sit ad laudem suã non ad vituperium, nõ faceret fidem plenam, quinimo nec se

Testis vnus qñ faciat plenã fidẽ.

4 miplenam,argu.d.cõmunis op. de qua per Felin.in.d.num.12.d.c.cum à nobis & per Corn.d.consil.217.quod si factũ de quo testimonium ferret esset indifferens,nec pertineret ad eiusdem testãtis laudem,aut vituperium (veluti si diceretur, quod tibi mãdatum dederam de homicidio faciendo, quod tu tamẽ acceptare noluisti sed expresim repulisti) tunc magis est vt semiplenam tantum, non etiam plenam fidem faceret ex regula.d.l.iurisiurandi cum similib. Ergo quando testimonium huius detegeret suammet turpitudinẽ, facit plenam probationem etiam in damnum tertij, aliis indicijs concurrentibus. d.l. quæro.§. fi. & isto casu procedit opin. Pauli & sequaciũ. Quando non turpitudinem sed potius laudẽ non facit plenam,nec etiam semiplenam fidem, & procedit opi.Alex.& Ias.Quando nec laudem nec vituperium facit semiplenam tãtum probationem, & procedit etiam op.Ias.& Alex.Alios.30.casus in quibus statur dicto vnius refert Anto. de testibus,in.c.veniens. 1. & ibi Felin. remissiue colum.penul.super gloss.fi.

Probatio qualis quã lis fit ex actis inter alios.

5 Per contrarium est casus, in quo dicta plurium testium non plenam sed semiplenam tantum probationem faciunt, quale est quãdo plures testes deposuerunt in alio iudicio,& inter alias personas,& eorum dicta trahũtur ad aliam causam comprobandam, vel iustificandam:nam tunc siquidẽ pars qui his testium dictis vti vult, potuit eos & producere,& id prætermisit, sibi ĩputatur, & sic nullam fidem faciunt, nec sunt à iudice talia dicta admittenda. Quod si eos producere nõ licuit, vel quod iã defuncti erant,vel degebant in remotis regionibus, vel alia quauis probabili ratione,tũc admittuntur, & faciũt semiplenam probationẽ secũdũ Bar. in.l.admonendi.ff.de iure. q.4. sed receptior opi. est vt qualem qualem præsumptionem tantum,nõ etiã semiplenã probationem faciat, licet prope accedat vt per Ias.in rep.d.l.admonendi. nu.242.ver.quarto quęrit Bar.& ita tẽperatur titulus.C.res inter alios actas, quod & in sententia procedit secundũ Bar.vbi supra tradunt Anto.& Panor.

in.c.fi.de iurei. & ibi Imola & Anton. in.c.quanuis de re iudi.col.4. Ange.in l.2.C.de edendo Alexan.in repe.l.sępe col.37.de re iudi. qui ait esse de pane lucrando Cinus, Raynerius, Albericus, Alex.in.l.si duo patroni in pr. de iurei. ff.& quando acta iudicij posśint probari per testes, tradunt Innoc.Host. Ant. Panormi.& Felin.nu.55.in.c. quoniam contra de probatio.Barto.in.l. ne in arbitris.C.de arbitris.

1 *Sententia in causis summariis lata dicitur diffinitiua, estque ingens pugna.*
2 *Sententia proprie & res iudicata dicitur, licet appellationi locus sit cum communi.*
3 *Sententia lata à principe dicitur diffinitiua, licet solenibus careat.*

Snĩa ĩ causis summarijs lata dicitur diffinitiua, estq; ingens pugna

1 IN causis summariis lata sententia non est mere diffinitiua secundum Angel. in.l.Imperium, nu.35.ff. de iurisdic. om.iud.qui ait, quod ex facto ita cõsuluit, & obtinuit, licet multi Doctorum contrariũ cõsuluissent, sed pro se fuit iudicatum, huiusque sententiæ pleriq; scribentium sunt, estq; op. cõmunis secundum Deci.in.l.Imperium, nu.22.supra alle. Areti.consi.105.in præsenti dubitatione, idem Areti.consil.118.in pręsenti consultatione. Alex. in.d.l.Imperium, nu.11. Ange.in.l. qui restituere.ff. de rei vẽdi.idem Ang.cõs.111.quidam petiit idem Alex.consil.112.idem Romanus in rubr.ff. de re iudica.

Cõtrariã partẽ, vt talis snĩa sit diffinitiua mere, tenet Paul.Cast.col.pe.in. d.l. Imperium et est cõis op.secundũ Purpur.ibi, nu.293.Roman. sibi contrarius consilio.174. spectabilis pro hac parte videtur tex.clarus in clem. sępe de verbo.signifi. verbo sententiam vero diffinitiuã. Facit quia res iudicata & sententia diffinitiua idem sunt. l. elegãter §.si post rem iudicatam.ff.de condi.indebi.& tamen res iudicata dicitur, quę finem controuersię imposuit pronuntiatione iudicis condemnatoria, vel absolutoria.l.1.ff.de re iudica. sed illa diffinitio verificatur in specie nostra ergo, &c.quinimo sententia, vel res iudicata dicitur, etiam si non dum transierit in rem iudicatã, sed posśit adhuc ap-

2 pellatione suspendi, vt tradũt gl.& cõmuniter Doct.per text.ibi in.d.l.1.ff.de re iud.& gl.in.d.§.si post rem iudi.ver. attentari & alia gl.in eo.§.ver.si appellatum gl.& cõiter Doct.in.l. litigatoribus per tex.ibi.C.de app.ergo si res iudicata, ac mere diffinitiua sentẽtia dicitur, quæ condemnatione vel absolutione finẽ controuersię imposuit, etiã si adhuc ea controuersia posśit suscitari per interuentum appellationis, quãto iustius, mere diffinitiua in specie nostra dicetur. Et leuisśimũ est arg. quod mouit Angelum, & eos, qui cõtrariam partem tuentur, dum aiunt ꝙ licet effectu hæ sententiæ inter se differre non videantur: differunt tamen in modo ineundi, seu in sui creatione, quia in causis summariis non exigitur litis contestatio, prout in causis plenariis nõ quoque exigitur, vt in summariis sententia proferatur à sedente iudice, prout exigitur in plenariis, & similia. Nam respondeo, quod modus creationis in consideratione esse non debet, nam & septimo mense editus puer tam legitimus est, quam ille qui nono vel mense decimo nascitur. l.septimo. ff. de statu hominum & definitiua sententia dicitur à definiendo glos.in. l.qui restituere ĩ gl.f.ff.de rei vẽ.d.l.1.ff.de re iud.sicque ab effectu nec de modo creationis quicq̃ curãdũ est quo ad nr̃am quęstionẽ.Et q̃ differũt tãq̃ plus & minus non differũt in specie.l.f.ff.de fund.ĩstr. nec minus quidẽ diffinitiua erit, eo ꝙ lata fuerit sine strepitu & figura iudicij, q̃ si post lõgas moras fieret, dũ modo potẽs sit ad rẽ definiẽdã, nã & in ipsis causis plenariis interdum lõgę ꝓbationes fiunt, interdũ non fiunt, interdum longiores dilationes dantur à iudice, interdum non dantur, interdum plura instrumenta à partibus producuntur, interdum nulla producuntur, interdum fiunt interrogationes hinc inde interdum non fiunt, interdum hinc inde de calumnia iuratur, interdum non iuratur, & reliqua id genus innumera: & tñ ineptire diceretur, qui putaret non

Snĩa ꝓprie & res iudicata dicitur licet appellatiõi locus sit cũ cõmi.

tā diffinitiuā sñiam esse ĩ his speciebꝰ,
3 q̃ in illis. An aũt in possessorio sñia dicatur definitiua, vel quasi? tradit gl. ĩ. c. ꝯsultationibꝰ de officio deleg. vbi per Feli. nu. 2. col. 2. ꝑ nobis in principali. q. facit, quia sñia lata à principe nullus negauerit, quin sit diffinitiua, non secus quam si lata esset à reliquis iudicibus, vt in. l. & hoc Tiberius. ff. de hære. insti. l. eleganter. §. si post rem iudicatam. ff. de condi. indeb. & tamen per principẽ ferri pōt sine litis contestatione, & etiã sine citatione, & sine reliquis solénitatibus, vt disseruimus de successi. creatione. §. 26. nu. 14. cum multis sequentibus late Iacobinus, de Sancto Georgio de feudis, verb. princeps.

Sñia lata à principe dicitur diffinitiua, licet solẽnibus careat.

1 *Sententia lata ex falsis instrumentis retractatur.*
2 *Sententia lata ex falsis testibus retractatur. cum communi.*
3 *Sententia lata ex falsis testibus nõ retractatur, nisi probet̃ iudicẽ illis testibus adductum ad ita iudicandum, cum communi.*
4 *Sententia falsis testibus lata retractatur, licet testes non essent pecunia corrupti, nec alio modo cum cõi.*
5 *Sentẽtia lata ex testibus pecunia corruptis retractatur, licet non probetur, quod falsum dixerunt testes, dubium certamen.*
6 *Testis falsum committit eo ipso, quod vt testimonium ferret, pecuniam cœpit.*
7 *Probationes dilucidiores in criminalibus quam in ciuilibus requiruntur.*
8 *Probationum nulla concludit necessario, sed tantum verisimiliter.*
9 *Testis pecunia an alio modo corruptus fuerit, nihil interest, nam vtrobique sententia retractatur contra communẽ.*
10 *Testes pecunia corruptos falsum dixisse opponebam, an vtrunque probandum sit ad sententiam retractandam? ingens certamen.*
11 *Intellect. c. licet causam. de probatio.*
12 *Accusaui te de percußione cum sanguinis effusione, an vtrunque probandum sit? dubia pugna.*
13 *Copulata ociose resoluuntur in singularitates cum communi.*
14 *Allegationes copulatæ resoluuntur in singularitates, cum commu. contra plures.*
15 *Copula posita inter diuersas orationes non tam coniunctionem quam sermonis continuationem inducit cum communi.*
16 *Sententia lata falsis instrumentis vel testibus in quadriennium tantum retractatur cum communi contra longe plures.*
17 *Restitutio minoris petita impedit executionẽ cũ cõi.*
18 *Restitutio petita prætextu falsi an impediat executionem sentẽtiæ? conclu. pulchra.*

1 SENTENTIA lata ex falsis instrumentis potest retractari, etiam postquam transierat in rem iudicatam. l. Diuus. ff. de re iudica. l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudi. in rubro & in nigro per totum. C. si ex falsis instrumentis. l. admonendi. ff. de iurei. l. si ex falsis. C. de transact. iuncta. l. non minorem eodem titulo. & l.
2 1. & 2. ff. eodem titulo. Id quod procedit etiam si ex falsis testibus iudicatum esse dicatur vt tenet glo. communiter ibi app. in. l. si prætor in. d. §. Marcellus tradunt glo. & communiter Doct. ibi per illum text. in. c. licet causam de probatio. text. in rubr. C. si ex falsis instrumentis vel testimoniis, &c. quod plane procedit, quando religio iudicãtis circumuenta fuit, eo quod testes & corrupti pecunia vel alio modo fuerunt, & præterea falsum dixerunt, vt
3 dd. ll. Sed quid si non probetur iudicẽ ad talem sententiam proferendam ex eo motum fuisse, cum forte etiam citra interuentum illorum testium eodem modo iudicaturus esset, an prætextu falsorum testium ea sententia retractabitur? & magis est vt non retractetur, ita tenet gloss. communiter ibi app. in. d. ca. licet causam probatur in l. penultim. & fin. C. si ex falsis instrumentis, & probatur in rubr. ibidem, nã illa dictio, ex, denotat causam proximam & immediatam secundum communiter Docto. ibi & vbique & probatur in. c. cum. 1. & 2. de re iudic. vbi tradunt Doctor. communiter Bald. in. l. si quis testibus, colum. 2. C. de testibꝰ per Felinum, nume. 28. in. d. c. licet causam. Sed probato quod ad talem sententiã ferendam iudex ex illis falsis testibus potissimum motus fuit, ipsis demptis, non ita iudicaturus, dubitatur an oporteat probare duo copulatiue, quod & testes corrupti & subornati fuerunt, & quod falsum dixerunt? an vero sufficiat alterutrum probare? & quidem si vtrunque probetur, res expedita est, vt sententia retractetur, vt. dd. ll. & per gloss. communiter app. in. d. c. licet causam gloss. app. in. d. l. Diuus.

Sñia lata ex falsis instrumẽtis retractat̃.

Sñia lata ex falsis testibus retractatur. cum cõmuni.

Sñia lata ex falsis testibus nõ retractat̃, nisi probet iudicem illis testibus adductũ ad ita iudicandũ. cũ cõmuni.

Quod

Snīa falsis testibus lata retractatur, licet testes nō essēt pecunia corrupti, nec alio modo cū communi.

Snīa lata ex testibus pecunia corruptis retractatur, licet nō probetur quod falsū dixerūt, et est dubium certamen.

4 Quod si probetur testes falsum dixisse idem erit etiam si nō probetur quod fuerant corrupti, ita tenet glos. in. d. c. licet causam quam sequuntur ibi Anto. Imola Abb. Panor. Felin. num. 28. & alij cōmuniter vt testatur ipsemet Feli. ibi.

5 Quid autē si ab aduersario corruptos fuisse eos testes, ex quorum fide iudex ad talem sententiam ferendam motus fuit probatur, non tamen probatur, quod falsum dixerunt, potuerūt enim etiam corrupti verum dicere, & hac in re sunt, qui putent, sententiam non retractari, ita tenent Innocen. Ioan. Andræ. Antoni. Cardi. Imola & Felin. nu. 29. in. d. c. licet causam sequitur & firmat esse cōem op. Deci. consi. 189. lętatus sum plurimū. nu. 11. in fin. quæ cōis opi. receptissima est, qñ pecunia corrupti nō fuerūt, sed precibus tantū, vel alio modo citra pecuniæ interuentū, vt & tenent Ias. in. d. l. Diuus, num. 28. post Bar. ibi colū. 1. ad finem Imola, Paul. & Alex. in. d. l. Diuus. Quod si tales testes pecunia fuerūt corrupti, adhuc pleriq; eorū, quos. s̄. retulimꝰ, tenēt snīam nō retractari, quasi indistincte sola testiū corruptio ad snīam retractādā non sufficiat, nisi & falsitas præterea ꝓbetur, & istam firmat esse cōmunē opi. Deci. vbi. s̄. qui nominatim loquitur in teste pecunia corrupto post eos, quos ipse sequitur. Cōtrariā tamē partē, vt eo ipso quod pecuniā testis recepit, etiā si non probetur falsum dixisse, si iudex eius fidem secutus talem snīam tulit, non aliter laturus, quasi falsum is testis dixerit, ea snīa retractari possit, & debeat, tenent gl. in. d. c. licet causam Bar. in. d. l. Diuus ad fi. col. 1. vbi Ias. nu. 11. qui ita intelligit dicta Innocentij, in. d. c. licet cām & ita reuera sentiunt, Imola Pau. & Alex. in. d. l. Diuus & Felin. in. d. c. licet causam innumero. 30. Cinus, in. l. si quis testibus. C. de testibus. q. 11. Abb. & Ant. in. d. c. licet causam idē Abb. in c. sicut de testibꝰ: & reuera ista videtur magis cōmunis opi. quia pleriq; oīes distingunt, vtrum testis pecunia corruptus fuerit, an vero nō pecunia, sed precibus vel alio modo: & sic hac in re, qñ iudex secutus fuit fidem testis, de quo agitur, sunt tres opi. prima, ꝙ vt retractetur snīa sola corruptio sufficiat, siue interfuerit pecunia, siue non. Secūda op. quod nō sufficiat, nisi interfuerit pecunia. Tertia opin. ꝙ etiam si adsit corruptio & pecunię interuentus, non sufficiat, primā tenet gl. ī. d. c. licet causam alteram tenēt Bar. & sequaces, quę nobis videtur receptior: tertiā tenēt Decius, & alij quā ipse cōmunem appellat. Quid dicendū, & quidē prima op. non videtur tenēda, quia saltem iure regio videtur cōtra generalitatē. l. 1. titu. 26. par. 3. & quia non bene sequitur, corruptus fuit testis, ergo mentitū testimoniū dixit, & probatio debet concludere necessario, non contingenter tantū. l. non hoc. C. vnde legitimi. c. in pręsentia de ꝓbationibꝰ. Nec dubiū est, quin ad snīam retractandā falsitatē testium, eaq; circunuentū fuisse iudicē probari oporteat. l. pe. & fi. C. si ex fals. instr. & d. l. Diuus. ibi falsis testimoniis. Neq; ad rē pertinet, ꝙ ibi sint verba consultantis, non ipsius Imperatoris decidentis, quodq; ipsemet Imperator in sequēti respōso, vbi decisio est, nihil dixerit de falsitate, sed tantum de testibus pecunia corruptis, nam imperatoris respōsio de qua ibi ītelligēda est iuxta terminos interrogationis, & ꝯsultatiōis arg. §. ꝑterea īst. de inutil. stipu. & l. Titia. §. idē respōdit. & l. 1. §. si qs ita. ff. de v̇. ob. & auth. de filiis añ dot. istr. na. ad fi. Vñ cum Imperator de falsitate testimoniorū īterrogatꝰ esset, licet simpliciter respōderit eādē falsitatē q̄si ī ipsamet respōsione repetitā intelligere debemus: & hæc pars lōge iustior est, qñ aliter q̄ per pecuniæ interuētum corruptꝰ fuit testis. Nā si pecunia interueniente tūc multo vehementior præsumptio nascitur cōtra ipsum testem, adeo, vt posita pecuniæ receptione sequatur præsumptio falsæ depositionis secundū receptiorē snīam. s̄. relatam, pro qua multū facit. d. l. Diuus. 2. resp. dum ait testes pecunia corruptos fuisse, nec nominatim adiecit falsum testimoniū dixisse, quasi per se notum esset, aut saltem verisimi-

liter pręsumendum falsum testimoniũ ex ipsa pecunię receptione. Facit, nam ipsa suspicio falsitatis pro falsitate habetur, vt tradit Deci. consi. 189. lætatus sum plurimũ, col. 1. nu. 1. Archi. & Dñicus. in. c. in memoriã. 19. distin. per. l. iubemus. C. de testibus Ioã. Ana. in rubr. de crim. fals. col. f. sentit Alex. consi. 77. in causa accusationis. libr. 1. nu. 4. dum ait eum intelle. ad. d. l. iubemus esse approbatum, qui vult vt ibi producẽs falsum instrumentũ falsi teneatur: & deniq; falsitas nõ alio modo probari põt quã indiciis, vt in dictis locis & p Ale. in. d. consi. 77. facit. l. metũ. C. quod metus cau. & l. dolũ. C. de dolo facit. l. pe.

Testis falsũ cõmittit eo ipso ꝙ vt testimoniũ ferret pecuniã cœpit cũ cõ.

6 C. de euicti. facit nam falsum cõmittit testis eo ipso, quod pecuniam vt testimonium diceret recepit, gl. communiter app. in. l. 1. ad pr. ff. de falsis quã vltra Doct. ibi sequuntur Decius. d. consilio 189. nu. 11. Feli. in. c. licet causam de probati. nu. 29. & ibi Imola & reliqui quod aperte probatur in. d. l. 1. 2. respon. ff. de falsis. Neque ad rem pertinet quod Decius, in. consi. 189. s. allegato, col. 1. & 2. respon. eum testem falsum cõmisisse videri, quo ad hoc, vt d falso puniatur, non autem quo ad hoc, vt eius dictum falsum intelligatur: nã imo ideo de falso punitur, quod eius dictum inspecta legis præsumptione falsum fuisse intelligitur, vt ibi patet. Nã & similiter sentẽtia ipso iure nulla est, & iiusta pręsumitur eo quod iudex, qui eam tulit, pecunia corruptus fuit. l. venales. C. quã. pro. non est necess. quinimo longe facilius deberet pręsumi falsitas ad infirmãdam eã sententiã ciuiliter quam ad puniendũ eũ testem criminaliter, arg. l. f. C. de probat. & quia prout est notũ

Probatiões dilucidiores tã ĩ crimĩalibus quam in ciuilibus requirunt.

7 in criminalibus: prout in casu isto agitur clariores probationes requiruntur d. l. fi. C. de probatio. & fama cum vno teste non probat ĩ criminalibus, vt per gl. in. c. veniẽs. in. 1. de test. Alex. in ꝯsil. 143. qm abũde. col. 2. li. 2. cũ si. Deci. ĩ. c. 1. col. pe. de appel. & in cõsi. 133. col. 2. & in criminalibus non defertur iuramentum ĩ defectum probationis vt no. per glo. in l. 3. in verbo, agatur. ff. de iureiur. cum simili. vt tradit ibi, Alexan. col. 3. & in criminalibus non creditur testibus rationem non assignantibus, dato quod non fuerunt interrogati, vt not. dicit Sali. in. d. l. f. col. 2. in ver. exemplũ si testes & sequitur Alex. in cõsi. 15. viso processu inquisitionis, col. 6. lib. 1. & in criminalibus testes omni exceptione maiores requirũtur vt not. Bal. in. d. l. f. col. 2. Ioan. de Ana. in consilio. 17. visa relatione, & in criminalibus probationes imperfectæ non coniunguntur ad plenam probationem faciẽdam; vt not. Bal. in. l. si quis ex argentariis. §. 1. ff. de eden. cum simil. Decius, in. c. cũ causam col. pen. de probatio. & probatio, quę fit per iuramẽtum in casu. l. si quãdo. C. vnde vi. non babet locum in criminalibus, vt not. Bar. in. l. f. ff. de in litẽ iuran. vnde si is testis falsum quo ad suimet criminalem punitionem fecisse videtur, multo magis falsum fecisse videbitur, quo ad hoc, vt ea sñia ciuiliter retractet. Nec me mouet, quod vt Deci. ait in. d. cõsi. 189. nu. 11. non sequatur, testis punitur de falso, ergo fecit falsum, nam resp. ꝙ licet agnosceremus, quod nõ sequatur necessario: tñ sequitur verosimiliter, & licet in aliis causis probationes debeãt cõcludere necessario: tñ in hac causa necesse non est, quod necessario cõcludant, sed sufficit in causa falsitatis vt ex verosimilib9 cõiecturis

8 cõcludatur. Quinimo probationes ẽt in reliqs causis nõ ꝯcludũt necessario, sed tm̃ verosimiliter, nã primo considerãdũ est, ꝙ modus humanæ ꝓbationis ad humanũ iudiciũ fit p fidẽ, & credulitatẽ iudicare debẽtis: fides aũt vel credulitas qñq; iure cogitur p ꝓbationes testiũ, et instrorũ vt ĩ. l. vbi nũerus, & vulgata. l. sciãt cũcti, & l. 1. p totũ de fid. instr. qñq; plura cõcurrũt simul, ex quib9 notitia ĩtellectualis cogit ad credulitatẽ, oportet em̃ credere, & ex credito iudicare, quod tã rõne q̃ ẽt autoritate satis dilucide cõstat, rõ. n. ꝓbatiõis est vt de veritate ꝯstet. At sicut cõstat nobis d veritate p fidẽ testiũ. i. p credulitatem, quam duobus vel trib9 testib9 adhibem9. vt. d. ĩ. c. in oĩ negotio d test. ita crede-

Probationũ nulla cõcludit necessario sed tantum verosimiliter.

ita credere cogimur ex alijs argumentis, pręsumptionibus, & indiciis, ex quibus mens psa instituitur ad veritatē, & cogunt ad aliquid credēdum. Adeo ꝙ quandoq; violentas has præsumptiones appellamus, quia ex eis animus cogitur, & vincitur ad aliquid credendū, vt ī.c.afferte, &.c. quia verisimile & ibi Inno. & Abb. de præsumpt. & qm̄ hæc argumenta, & pręsumptiones ex factis oriuntur, & sunt varia, ex quibus animus moueri pōt, ideo certa regula ad fidē & animi īstructionem diffiniri nō pōt, aliqua tñ in iure positiuo notatur, ex qbus animus ad fidē moueī, quę aliqñ appellātur indicia, qñq; suspiciōes, qñq; præsumptiones, qñq; argumenta vt notatur in.l. admonendi de iureiur. & ibi per Doct. maxime Bar. at cū plurima esse pñt, quā in iure reperiuntur, vt in.l. nā natura de præs. verbis ea arbitrio & iudicio discreti iudicis oportet relinqui, & hoc est quod iure ꝯsultus docebat, in.l.3.§.1.&.§.eiusdē.ff. de testib. in his verbis: quę argumēta ad quē modū probādi cuiusq; rei sufficiant, nullo certo modo satis diffiniri pōt. Sicut nō semp, ita sępe sine publicis monumentis cuiusq; rei veritas deprehēditur: & paulopost subiūgit, nec ad vnā ꝓbationis speciē cognitionē statī alligari debere, sed ex sñia animi tui te æstimare oportet, quid aut cui credas, aut parū ꝓbatum tibi opineris: hæc Calistratus iure cōsultus. Nec refragatur, si quis obijciat probationes certas esse oportere, has aūt præsumptiones sæpe fallere vt notatur.l. nō est verisimile quod met. cā.ff. in.d.c. quia verisimile. Nā nos loquimur de humano iudicio, in quo etiā probationib9 testiū, & attestationib9, & cōfessionibus partiū sæpe fallimur: vt ī.c. cū ęterni tribunal. de re iudi.ī.l.1. §. prudēter de quęstionibus, humanum tñ iudicē humano more, & humana, & possibili cognitione moueri cōuenit, vnde dicebat notāter Bar.ī.l. admonēdi.3.col.ver. quæro qñ dicatur plene ꝓbari, ꝙ tūc dicitur plene ꝓbari, qñ iudex per ea quæ sunt sibi ostensa est adduct9 ad fidē, & credulitatē eius, quod intēditur, vt.C. de edē. in.l. procurator & .l. quinquaginta. in fi. de probat.ff. cū ibi allegatis. vnde ęqualem vim habēt in causis secundum rerum qualitatem testes instrumenta & indicia notatur in.c.3. loco de probat. & in.c. transmissæ qui filij sunt legi. & ibi prępo. Alex. itaq; cum vehemētior cōiectura mētiti testimonij dicendi vix inueniri possit, quam quod testis ꝓ testimonio ferendo pecuniam acceperit, superest vt falsum fecisse videatur nō solum quo ad sui criminalem punitionē, sed etiā quo ad sñiam retractandā: sicq; oīno reijciēda est sñia illa, quā Deci. defendit, & cōem appellat, ī.d. ꝯsi.189.nu.11. nec ad rē ꝑtinet tex.ī.d.c. licet cām de ꝓba. Nā ille text. loquiī qñ data fuit dilatio ad dicendū, & ꝓbādū cōtra ꝑsonas testiū, & nihil ꝓbatū fuit, nec videbatur æquū, vt sæpius hac de re ageretur, vt ibi & ꝑ totū.C. si sępius ī integ. resti. aliter.n. & lites essēt immortales cōtra.l. ꝓperādū.C. de re iu.c. finē litib9 de do. & ꝯtu. & leges ludibrio forēt cōtra.l.f. §. vbi aūt puerilis ętas.C. de bo. quę lib. ergo nr̄a sñia quę habet vt pretextu fal-

9 sorū testiū sñia possit retractari, limitāda est, vt ꝓcedat qñ parti nō fuerat data dilatio ad opponēdū ꝯtra ꝑsonas testiū, sec9 aūt si data fuisset, quia postea amplius admitti nō debet ad dicēdum cōtra eorū ꝑsonas, vel dicta, postq̄ sñia trāsiuit in rē iudic. vt.d.c. licet cām per quē teneo nihil referre vtrū testes pecunia an alio quouis modo corrupti essent, vt patet ibi in ỷ. porro dū ait corrupti falsa dixissent, & rursus in ỷ. quāquā dū ait, videlicet ꝙ corrupti falsa dixissent. Vtrobiq;.n. ait ꝙ corrupti falsa dixerūt, nō distinguēdo vtrū pecunia an alio quouis modo falsa dixissent, & sic nullibi inuenies legē distinguētē inter corruptionē testis, quæ fit pecuniæ īteruētu, an alio quouis modo, & vtrobiq; fere par rō est: qua in re vis tota in iudicis religiōe aut prudētia sita est, q̄si huius rei status ꝯiecturalis sit, licet pro cōi op. iure regio faciat.l.f.tit.26.part.3. sed ipsa & reliquę ita & possunt, & debēt interpretari pro nobis tex. fere ex-

Testis pecunia an alio modo corruptus fuerit, nihil interest, nā vtrobiq; sñia retractatur contra cō.

pressus, in.c.1.§.si em̃ q̃d sit inuestitura ibi odio, vel gr̃a seu p̃cio, vbi nõ refert vtrũ testis precio, an vero gr̃a vel odio vel alio modo corrupt9 sit, de quo tex. in p̃posito nullus vnquam meminit.

Testes pecunia corruptos falsum dixisse opponebam, an vtrunq; probandum sit ad snĩa:n retractãdã ingẽs certamen.

10 Illud aũt notandũ est, ꝙ si actor dixit, testes falsum dixisse, corrupti, vtrunq; probare tenetur. s. corruptionẽ & falsitatẽ: quia in vna eadẽq; oratione vtrũque ampli9 fuit: ꝙ si dixisset testes corruptos fuisse, & falsum dixisse, aliud esset, quia in diuersis orationibus id cõprehendit, sicq; alterutrũ probare sat esset: quia harũ orationũ altera alterã nõ qualificat, ista est differentia cõiter recepta in vtroq; mẽbro, vt tenẽt Bart. in.l.Fulcini9.§.1.ff.quib.ex cau.ĩ poss.ea tur idẽ Bar.in.l.Diuus, col.1.ff.de re iudi.idẽ Bart.in consi.incip. cõe Luciani locauit ꝙ est.193.in ordine, nu.4. sequitur & dicit esse cõem opinio.Ias.in.d.l. Diuus, nu.22.quã iterũ, nũ.20.cõmunẽ appellat Abb.in.c.significãte vlti. not. de app.Bar.in.l.1.§. quæsitũ. ff. de aqua quoti.& æsti.Anto.Abb. Imola & Fel. nu.40.& nu.43.in.d.c.licet causam de p̃b.Anto.Abb.& Imola, in.c.2.de rescrip.Bal.Imola, & Rom.in.l.Titia.ff.solu. matri. & alij quãplures quos refert Feli.vbi.s̃.& hãc dicit cõem opi. Alex. in.d.l.Diuus.nume.12.& nume.14.

Intellect. c. licet cãm d̃ probatio.

11 Mouẽtur oẽs p.d.c.licet cãm, dum ait, corruptionẽ probari satis non esse, nisi & falsitas probetur, sed ad illum text. iã.s̃.respõsum est, vt procedat, ideo ꝙ antea fuerat cõcessa dilatio ad probandũ, & obiiciẽdũ cõtra persõnã testiũ, aliud vbi talis dilatio (iuxta tex. not.in simili, in.l.116.tit.18.par.3.) cõcessa non fuisset. Secũdo, mouẽtur p tex.ĩ.l.Fulcini9.§.1.ff.ex q.cau.ĩ pos. earũ vbi pœna definita est in eũ, q fraudationis cã latitaret, quæ pœna vt cõmittat, vtrũq; cõcurrere necesse est.s.& latitare, & fraudationis cã id fieri, quasi vnũ alterum ita qualificet, vt separari nequeãt. Sed respõde ꝙ ibi alteruter illorũ casuum oĩ vitio carebat, sicq; nullã pœnã merebatur, nã abesse seu latere sine dolo vbiq; p̃missũ, & inculpatũ est: itẽ fraudationis cã aliquid facere punitur, vel alia pœna vel nulla, vt p totũ. ff. &. C. de dolo. Sed vt noua illa pœna, de qua in.d.l.Fulci.§.1.locũ habeat, oportuit illa simul ꝯcurrere, de quibus ibi nos loquimur in eo, q in culpa est p̃pter alterutrũ.s.p̃pter sui corruptionẽ, & etiam p̃pter falsitatẽ, & alterutrũ æque sufficiẽs est, ac vtrũq; ad hunc effectum, vt snĩa rescindatur, ergo ꝙ virt9 à lege alterutri attributa cesset, propterea ꝙ ab hoĩe copulẽtur, ab oĩ rõne alienũ videtur, & cõtra tex. apertũ, & quæ ibi tradũtur à doctoribus, in.l.vn. in pr. C. de rei vxo.act.&.C.d̃ test.l.testa.vbi multa p Alex.Cor.& Ias.ad idẽ.l. ĩ delictis. §.si detract.ff. d̃ noxalib9.&.ff. de app. l.stipulatio.§.f.&.l.appellãti.§.1. ad idẽ, quia inducta ad vnũ effectũ nõ debent opari cõtrariũ effectũ. l. legata inutiliter.ff.de adim.leg.l.legata inutiliter. ff. de lega.1.sed q̃n alterutrũ sufficit, & vtrũq; obiicitur, cõstat cumulationẽ fieri ad augmẽtũ, ergo nõ debet operari diminutionẽ. Præterea quẽadmodum q̃n lex nititur duab9 rationibus, altera cessante in altera sola quæ relicta est, suã virtutẽ seruat.l.si nõ lex Elia sentia ff.de hęr. insti.§.affinitatis inst.de nup. ita quoq; & in hoĩs dispositione, quæ duob9 capitibus nititur, quorũ alterutrum per se sufficiebat, dicendũ est, vt alterutro cessante, & non probato, alterũ suam vim & potestatẽ retineat: ad idem illa regula si non valet, quod ago vt ago, & c. de qua per Bar.& omnes in l.1.§.si quis ita.ff.de verb. obliga.nam si vtrunq; opposui & alterum probaui, in eo saltẽ res vtilis esse debet. Ad idẽ regula, quę habet nunquã actiones, pręsertim pœnales de eadẽ re cõcurrẽtes, alia aliã ꝯsumere inst.si quadru.pauperiẽ fecisse dicatur.§.fi. Ad idẽ quia pluralitas resoluitur in suas singularitates. l.hęredes mei.§.cũ ita.ff. ad Treb.l. pe. C.de impuberũ.l.2.§.f.ff.de cõdi. insti. l.falsa.§.f.ff.de ꝯdi.& dem.l. cui fundus eo.ti.ẽt si verba repugnẽt vt. d.§. cũ ita &.d.l.pe.ergo q vtrũq; dixit, seu obiecit huius animi indubitanter fuit, vt is sermo in alterutrum, hoc est in suas singularitates resolueretur, si id sufficeret

facit

facit regula.c.nullus pluribus de regu. iur.lib.6.facit.l.serui electione.§.fi.ff.de leg.1.l.vxor patrui.C.de leg.Facit quia nullus videtur elegisse viam,per quam eius dispositio infirmetur.l.3.ff.de milit.testa. Vnde qui vtrunq; cumulauit, nõ potest videri hu9 animi fuisse,vt si alterutrũ per se sufficiebat,desinat sufficere, quia id quo magis non quo minus valeret fecit.ff.de cõtra tab.l.3.§.si emancipatus. Et intentioni libellantis subueniendum est.ff.de iud.l.si quis in tentione.Et omnis actus quo magis sustineatur, interpretandus est, denique in specie nostram opi. contra magis cõmunem tenent & iustissime, vt nobis videtur.Bal.in.l.1.q.6.C. de cõdi. inde. idem Bald.in.l.fi. colum.2.C.si ex fals. instr.p.l. fi. §.ĩ refutatorijs.C.de app.& per gl.in.l.circa.ff. de prob. idem Bald. in.l.certi conditio.§.quoniam.col.fi.ff. si cert.pet.Paul.Castr.in.d.l.Diuus,per gl.in.c.2.de rescrip.vbi quando quis in libello plura allegat, quorum vnum tãtum per se sufficiebat ad victoriam reportãdam,nũquam videtur se adstringere,nisi ad illud tantum probandum, & hæc opi.æquior est secundũ Cuma. in.d.l.Diuus,& eam sequitur Alex.ibi nu.12.in fi.vbi idem tenet Vincen.Hercul.nu.12.qui ait id sensisse Bar. in. l.de nuntiasse.§.quid tamen.ff.de adulte.& Bal.in.c.2.de rescrip.& idem Bald.in.l. Titia.ff.solu.matri.Facit.l.prætor ait.§. hæc actio versi.docere.ff. de vi bonor. rap.l.habebat.ff.de insti.l.3.§. hoc autẽ à superiore.ff.de itinere actuq; priuato bonus tex.in.l.si cui fundum.ff. de fundo instr.vbi non refert legem fundum instructum, an vero fundum & instrumentum:facit gl.cõmuniter ibi app.in rubr.insti.de hære.quali. vbi ait non referre dicatur,de hæredum qualitate & differentia,an vero de hęredum differenti qualitate. Et sic non refert oppõnã,quod testes corrupti falsa dixerunt, an vero quod testes corrupti fuerunt, & falsa dixerunt.

Accusauit te de pcussione cũ sanguinis effusione,an vtrunq; pbãdum sit? dubia pugna.

12 Hinc apparet,quod stante statuto,vt si quis percusserit, cum sanguinis effusione grauius puniatur, quam ex simplici percussione puniretur,quod si accusaui te de percussione cum sanguinis effusione, & percussionem tãtum probaui,non etiã sanguinis effusionẽ, adhuc puniri debes de percussione, & nõ ex integro absoluendus, id quod tenet,& ait cõmuniter teneri Bal.in.l.2.col.1.C. de proba.licet contrarium tenuerit Iacob.de Arena,ibi & in quodam cõsilio prout refert Bal.ibid.& contrarium ẽt tenet Abb.in.d.c.licet causam,& idem Abb.in.c.examinata,col.3.de iud.& Feli.nu.40.in.d.c.licet Abb.in. c. conquestus,col.pe.de foro compe.Cinus,in.l. 2.C.de prob.Ioan.And. ad Spec. super rubr.de accus.Bal.in.l.si quis non dicã rapere.C.de epis.& cle.col.3.idẽ Bal.in l.1.C.qui accu.non pos.idem Bald.in.l. & si seuerior.C.de infam. & hæc videtur receptior opin. sed possunt inter se conciliari, vt si nominatim proposuit pcussionem cum sanguinis effusione, & intentauit nuncupatim eam actionem,quæ ob id facinus cõpetebat, tũc si percussionem tantum probauit non etiam sanguinis effusionem,nihil egisse videatur,reusque sit absoluendus:ꝙ si adiecit(prout plerunque fit) eã clausulam petens in omnibus iustitiam sibi exhiberi prout de iure iustũ est, & cõpetit: tunc oẽm actionẽ vtcunq; cõpetentẽ instituisse videatur, sicq; reus veniat de percussione condemnãdus, ita vult Bald.eleganter,in.d.l.2.C.de pba.

Copulata ꝓ ciose resoluuntur ĩ singularitatẽ cũ cõmuni.

13 Quid autem si duo nominauit copulatiue,puta quia dixit testem corruptum fuisse,& falsum dixisse,& hoc casu cõmunis op.est nõ esse necessum, vt vtrũque probetur,sed alterutro pbato sententiam retractari,si testimonio illius iudex motus fuit ad ita pronuntiandum, ita tenent Bar.in.d.l.Diuus.ff.de re iud. idẽ Bart.in.d.l.Fulcini9.§.1.idem Bart.

Allegationes copulatæ resoluunt in singularitates.cũ cõ. contra plures.

14 consi.193.cõe Luciani locauit, num.4. Bal.in.l.1.ad.f.C.de condi.inst.sequitur & dicit esse cõem opi.Ias.in.d.l.Diuus, nu.22.est cõis op.secundũ Alex.ibi.nu. 12.cum seq.Abb.in. c. significante vlti. not.de app. Vincent.de Hercul. in.d.l. Diuus,nu.12.qui hãc dicit cõem opin. Felinus, num.40.in.d.c.licet causam.

Contrariam op. vt etiam isto casu non sufficiat alterutrum probare, sed sit necessarium probare vtrunque, & aliter reus in totũ sit absoluendus, tenẽt Hostiensis, in.d.c.licet causam & Archidi. in.c.præsentium de testibus, lib.6. Ioan. de Imol.& Pet.Bexucius, in.d.l. Diuus: mouentur quia ad veritatem illius copulatiuę corruptus fuit, & mentitũ testimoniũ dixit, oportet vtrunq; esse verum.l.qui hęredi plures.ff.de cond.ist. l.si quis ita stipulatus.ff.de ver.obligat. vnde q plura copulatiue allegauit, vel opposuit quasi ad eorundem omnium probationem sese adstrixisse videtur, vel omnia simul se probaturum professus videtur, & vt qui partem indiuidui facit, fecisse videtur nihil.l.pe.C. ad Sillani.l.si is qui ducenta.§.vtrum.ff. de rebus dub.l.4.§. Cato vbi p omnes. ff. de ver.oblig.l.stipulationes non diuiduntur &.l.in stipulationibus eod.tit.ita & hoc casu is nihil fecisse intelligitur, nihilq; pbasse, vel minimo dempto. Sed prior opi.vt receptior, ita & longe verior est: nam species nostra tam longe abest, vt idiuidua videatur, nihil vt sit, quod faciliorem recipiat diuisionem, cum illa pluralitas in suas singularitates diuidatur.d.l.falsa.§.f.ff.de cond. & demon.l.2.§.fi.ff. de condi.insti.l.pe.C. de impuberum.l.hęredes mei.§. cũ ita. ff.ad Trebel.l. Stichum qui meus erit. ff.de leg.1.cum simi.supra allegatis. Et propius ad nostrum casum in.c.significante de appel.&.c.iam dudum de prę
15 bendis. Præsertim quia quando copula ponitur inter diuersas orationes, nũquam requiritur concursus copulatorum, quia nõ tam copulatiue quam cõtinuatiue apposita videtur: cum enim cœptam locutionem cõtinuare vis, nihil aliud facere poteris, quam per copulam vnam orationem sequentẽ orationi priori adiungere ita probat. l.1.in pri.ff.de infami.&.l.1.in pri. ff. de falsis Bar.in.l.1.in pr.ff.de iustit.& iure.idem Bart.in.l.si is qui ducẽta.§.vtrũ.4.opp. ff.de reb.dub.nam & similiter licet copula, & regulariter inducat cõiunctionem verbalem.l.triplici.ff.de verb. sig. vbi per Alciat.post alios & in.l.re coniuncti.ff.de leg.3. vbi tradunt cõmuniter Docto.præsertim Bar.nu.11.Ias. nu. 74.Francis.de Ripa.nu.44. Lancelot. Politus, nu.16.& nu.20.& nu. 21. Crot. nu.27.& Ludo. Vill.fol.19. col.4.tamẽ quando ea copula cadit inter diuersas orationes, non inducit cõiunctionem verbalem, nec alterius generis, sed tantum sermonis continuationem, & contiguitatem: ita tenent cõmuniter doc. in.d.l.re coniuncti præsertim Bart.ibi, nu.12.vbi Ripa, nu.46.hanc dicit cõem op.quod & firmat Ias.ibi, nu.80.cum.6. seq.& Petr.Bexucius, col.10.& Crotus nu.35.& Politus, nu.8.& nu.17. & Lud. fol.20.col.4.p.l.sicut.§.1.ff. quib. mod. vsusfru.amittatur, sic ergo & in specie nostra is non tam coniunxisse, quã sermonem continuasse videtur. Facit.l.sępe.ff.de ỿ. sig. & gl.cõmuniter ibi app. in.l.eas causas de cond.& demon.ff.& vsibus forensibus ita receptissimũ est cum quam plures fiant articuli, quorũ non omnes semper sed plerunq; vnus aut alter, aut certi probantur, quod vtile esse non desinit ob id quod alij verificati non fuerint.

Copula posita inter diuersas orationes nõ tã cõiunctionẽ quã sermonis cõtinuationẽ inducit cũ cõm.

Deniq; in hac materia quinq; remedia prodita sunt: primum remediũ est, accusatio falsi, quæ datur damnum passo contra eos testes falsos, & etiam cõtra eum, qui eos produxit.l.qui nomine & l.fi.ff. de falsis quod remedium secundum Doct.communiter durat annis viginti, vt.dd.ll. tradunt Felin. post alios in.d.c.licet causam, nu.36.Alexã.nu.17. & Ias.col.pen.& Vincẽ.de Hercul.post Bar.& Imolam, & Paul.Castr.col.pen.
16 &.fi.in.d.l.Diuus, Alterũ remediũ est, restitutio, quę datur ad sententiam falsis testimoniis latam retractandam, vt per totum.C.si ex falsis instr. d.c. licet causam de probatio.& hoc remedium durat quatuor tantum annis: ista est cõmunis opi.quam tenent gl.pe. in.l. qui agnitis.ff.de exceptio. quam sequũtur ibi cõiter Doct.& tenẽt Imola Cuma. Paul.Alex.nu.18.in.d.l.Diuus qui hanc dicit esse cõmunem opi.hanc etiam sequitur & dicit cõem opi.Ias.ibi, nu.30. & Vin-

Snĩa lata falsis instrumentis vel testib⁹ ĩfra quadriẽniũ tantum retractatũ cũ cõi cõtra loge plures.

& Vincentius Hercul.col.pe. qui eãdẽ dicit cõmunem opi.in col.fi.in fi.sequitur Feli.i.d.c.licet causam,nu. 35. tenẽt Pet.Cinus,Raynerius & Bal.in,l.querela.C.de falsis,Cinus,Bal. Paul.Castr. & Alexã.in.l.si ex falsis.C. de transact. Mouentur hanc partem tenẽtes per.l. fi.C.de temp.in integrum resti. petendę,vbi restitutio,quę maioribus datur, annis tãtum quatuor durat, & constat huiusmodi sententiam demum per interuentum restitutionis retractandam d.l.Diuus.d.l.si prætor.§.Marcellus.ff. de iud.& per totum.C.si ex falsis instr. hodie iure regio expeditũ, vt duret annis viginti per.l.2.ti.26.par.3. Sed in terminis iuris cõis contrariam partem,vt remedium ad illam sententiã retractãdam perpetuũ sit,tenent gl.in.d.l.querelam.C.de falsis Bart.in.d.l.Diuus idẽ Bar.in.d.l.qui agnitis.idem Bart. in.l.si ex falsis.C.de trãsact.& Ias.in.d.l.Diu9 nu.30.ait hanc partem quasi cõiter receptam videri eandem op. quasi communem esse ait Alex.ibi,nu.18.qui hãc partẽ firmat à plerisq; canonistarũ teneri in.c.venerabilis de excep. & in.d. c.licet causam,arg.tex.in.l.pure.§.fi. ff. de doli except.&.l.nã & postea.§.si minor.ff.de iureiur.& quidem vtraq; opi. defendi potest,nam aut sententia fuit executioni mãdata & ad eam retractãdam nullum superest auxilium pręter restitu.& tunc intra quadriennium petenda est.d.l.fi.de temp.integrum resti. pet. cum simil.supra alleg. & ita procedat prima op.supra relata. Aut nondũ fuit sententia executioni mandata, & tunc quandiu durat actio ex sentẽtia, tãdiu durabit exceptio aduersus eam, arg.d.l.pure.§.fi.&.d.§. si minor nisi neges isto casu competere exceptionem ad impediendã sententiæ executionẽ: nam durũ videtur vt executio sententiæ differatur prætextu restitutionis in

Restitutio minoris petita impedit executionẽ cum cõi.

17 integrum,cum post longam causę cognitionem & non aliter sit concedenda:& vt concedi, ita & negari possit à iudice,adhuc tamen in integrum restitutione postulata, licet nondum concessa sit,suspẽditur sententiæ executio, gl.cõiter app.per text.ibi,in.l.vn. C.in integrum resti.petita.quã ibi tenẽt idẽ Bar.Bal.Ange.Sali.Pau.& Fulgo.Abb. in.c.suscitata de in integrum restitutione,vbi eam dicit cõem nu.8.in contrarium tamen fortiter facit.l.2. C. de edicto diui Hadria.tollendo,vbi quæ secũ trahunt executionem paratam, nõ differuntur, aut suspenduntur prætextu falsitatis allegatæ, aliter enim priuilegium à lege sibi concessum vt exequi deberent ludubrio foret, contra.l. fi.§. vbi autem puerilis ætas.C.de bon.quæ liberis,sed responderi potest esse harũ

Restitutiõ petita prætextu falsi an ĩpediat executionẽ sententiæ? q̃stio pulchra.

18 rerum differẽtiam,nam restitutio,quæ à lege cõceditur minoribus, à causa fauorabili effluxisse videtur,nempe vt lubricę ætati subueniatur.l.1.ff.de minori.quæ autẽ conceditur maioribus prætextu falsorum instrumentorum ab aduerso productorũ,vel falsorum testiũ, non à fauorabili,sed ab odiosa emanare videtur.s.à turpissimo delicto,quod nunquam præsumitur,nisi probetur.l. merito in pr.ff.pro socio:odia autẽ restringi,& fauores conuenit ampliari.c. odia de reg.iur.l.cum quidam.ff.de lib. & post.vnde restitutio concessa beneficio ætatis suspẽdit executionem, vt.d. l.vn. non sic ea quæ cõceditur prętextu falsitatis perpetratę quod verissimũ puto: præsertim cum restitutio beneficio ætatis longe faciliorem habeat exitum, quam ea quæ petitur prætextu falsitatis commissæ, quia illa conceditur probata læsione, quæ ex ipsis actis processus illico apparere põt: ista autẽ probata demum falsitate, quæ longiorem indaginem plerunque exigit: vnde in hoc casu executionem sententiæ suspendere durius esset,quam in illo:tenẽdo ergo vt huiusmodi restitutionis petitio non suspẽdat sententię executionem,videndum est, si contra talem executionem opponatur de falsitate p modum exceptionis iuxta.c.venerabilis de except.&.c. licet causam de probatio.l.fin.C.si ex falsis instr.an vsq; ad annos.30. hæc exceptio opponi liberũ sit,an vero vsq; ad quadrienniũ tantũ liceat? quæ quæstio ardua est, vt ait

Alexã.in.d.l.Diuus.nu.18. adeo vt sint variæ opiniones supra relatę,parem se re manum auxiliarium habẽtes, sed in eam partem procliuior sum,quę habet exceptionem talem vsque ad quadriẽnium tantum opponi licere, nõ etiam vsque ad tricennium, moueor quia licet exceptiones sui natura perpetuæ sint,eo quod is cui competit,nõ potest aduersarium compellere, vti agat, aut iudicio experiatur, nisi quãdo ipse maluerit,aut sibi libitum fuerit.d.l.pure.§. fi.ff.de doli except.diuersum tamen est in hac exceptione, qua de agimus cum quasi permodum actionis, seu querelæ possit proponi,& sic is, cui competit vltro,possit eam in iudicio proponere,vt.d.l.Diuus cum simil.supra alle.nã & similiter reliquę exceptiões quas ei cui competũt vltro proponere fas est, temporales plerunque sunt,nõ perpetuæ,vt doli & metus exceptio,quæ biẽnio concluditur.l.f.C.de dolo. Et exceptio non numeratæ pecuniæ,quæ similiter biennio finitur in pr.inst.de literarum oblig.l.f.C.de non nume.pecu.l.in contractibus per totam eod.tit.& querela inofficiosi testamenti, quæ similiter quinquẽnio finitur.l.si quis filiũ. C. de inoffi.testa.Iuncta.d.l.fi.C. de temp. in integrum resti.& vi. Abba. nu.11.in c.tam ex literis de in integr. restitutio. Tertium remedium est,actio in factũ, quæ accõmodatur falsitatem passis. l. qui nomine &.l.fi.ff.de falsis & hoc durat vsq; ad tricennium vt.dd.ll. secundum Felinũ in.d.c.licet causam. nu.36. post alios ibi tradunt Alex. col. pe. Ias. col.pe.Vincen.Hercul.nu.15. cum seq. & alij cõiter ĩ.d.l.Diuus.Quartũ remedium est,exceptio, quæ competit contra eum,qui agere vult,vel executionẽ petit virtute sentẽtiæ falsis testimoniis assecutę,& hoc durat per integrum tricennium,ita tenẽt Abbas Imola & Feli.nu.39.in.d. c.licet causam, qui firmat hanc esse communem op. omnium ibi & etiam in.c.venerabilis per tex.ibi de excep.& in.l.querela post glo.ibi.C.de falsis:sed cõtrariam opinionem,vt per quadriennium tantum duret, diximus veriorem,& forte receptior est.

Quintum remediũ est falsi replicatio, nam si agebas contra me, & per falsos testes sententiam absolutoriã assequutus fui,& rursus te eadem actione agẽte excipio de re iudicata,poteris replicare de falsitate secundum cõem opi. de qua per Alex.nu.18.& nu.17.& Iaso. col.pen.& Vincentium Hercul.col.pe. in.d.l.Diuus post alios & per Felin.nu. 29.post Imolam & Abbatẽ ibi in.d. c.licet causam quod remedium per integrum tricenniũ durabit secundũ Vincen.de Hercul.vbi supra & est ex mente eorum omnium qui tenẽt exceptionem,de qua proxime mentionem habuimus esse perpetuam:tamen est contra mentem eorum omnium, qui contendunt eam quadriennio tantum duraturam,quorum sententiam secuti sumus,eamque etiam in hoc articulo sequimur,cum sit eadem ratio, nam & is cui competit talis replicatio, poterit eam vltro proponere per supra dicta: sicq; non est cur non temporalis sit,potiusquam perpetua.Denique talis sententia per falsos testes vel instrumenta consecuta,non est nulla ipso iure,licet possit retractari, vt firmat esse cõmunem opi.Alex.in.d.l. Diuus, nu.6.p l.1.&.l.fi.C.si ex fals.instr.l.1.tit.26.par. 3.quod intelligitur secundum eandem cõem opi.quando solis illis falsis testibus vel instrumẽtis,nõ etiã aliis motus fuit iudex ad ita pronuntiandum.d.l.1. tit.26.par.3.l.fi.C.si ex falsis instrumen. Illud autem prætermittendum nõ est, quod licet gl.in.d.l.querela.C.de falsis cum simili.sentiat ea fere quinque remedia competere ad retractandã sententiam: tamẽ errat,nam accusatio de falso non datur, nisi ad hoc vt criminaliter puniatur,qui falsum fecit, siue ille testis sit,siue etiã pars ipsa, quæ talem testẽ dolo malo ꝑduxit.Itẽ actio in factum non datur ad retractandam sententiam, sed tantum ad interesse consequendum. Reliqua autem remedia dantur,vel ad sententiam retractandã, vel ad eius effectum, seu executionem impediendam, vt declarant Doct. vbi

supra

ſupra præſertim Vincentius de Hercul. in dicta.l. Diuus, colum.penultim.

1 *Sententia mercede lata nulla eſt.*
2 *Clauſula diſpenſatiua impedit diſpenſationem fieri partium conſenſu.*
3 *Forma inducitur per clauſulam annullatiuam.*
4 *Sententia etiam iuſta pretio lata eſt nulla.*
5 *Iudex etiam ſpem recipiendi non debet habere.*
6 *Vſura fit cum mutuo ſpe mutui recipiendi.*
7 *Bello iniuſto capta an ſint reſtituenda?*
8 *Sententia venalis quando inducat Simoniam.*
9 *Snia venalis non valeret etiam ex vi cõſuetudinis.*
10 *Iudex qui pretio tollit iniquam ſententiam damnũ reſtituit victo, nec repetit à victore.*
11 *Iudex qui omiſit fructuum condemnationem an faciat litem ſuam?*
12 *Sententia pretio lata licet ſit nulla quo ad partes, tenet tamen quo ad iudicem puniendum.*
13 *Iudex, qui tulit ſniam nullam an faciat litem ſuã?*
14 *Snia venalis lata ab arbitro eſt nulla, et ipſe punit.*
15 *Sententia venalis an dicatur, quãdo iudex mutuũ tantum, non etiam damnum recipit?*
16 *Sententia non venalis etiam à corrupto iudice lata non eſt nulla.*
17 *Snia lata cõtra minorẽ fauore vel gratia eſt nulla, licet precium nõ interfuerit, ſi interfuit falſa ꝓbatio.*
18 *Snia lata cõtra minorẽ per gratiã ſi nõ interfuerũt falſæ probationes aduerſi tenet, ſed datur reſtitutio.*
19 *Idem in fiſco & in eccleſia.*
20 *Sententia per gratiam lata vt probetur.*
21 *Snia non redditur nulla ex dolo iudicis vel etiã partis, licet detur vtroque caſu reſtitutio.*
22 *Iudicis error an faciat vt parti læſe detur reſtitutio?*
23 *Iudicis culpa lata quando præbeat reſtitutionem.*
24 *Iudex poteſt accipere cautionem de indemnitate.*
25 *Iudex etiã in licitis & honeſtis poteſt accipere cautionem indemnitatis.*
26 *Sentẽtia arbitri venalis valet, ſed ope excep. eliditũ.*
27 *Iudex quo excelſior eſt, eo turpius peccat.*
28 *Arbitri non eſt proprie ſententia.*
29 *Confeſsio coram arbitro non infamat.*
30 *Arbitri à ſnia non appellatur, nec producitur actio.*
31 *Snia ſi ferat ꝑ inimicitias valet, ſed datur reſtitutio.*
32 *Iudex ſalarium exigens non dicitur vẽdere iudicia.*
33 *Iudicũ vnus erat corruptus, alij non, an valeat ſnia?*
34 *Iudici pecunia data ſiue vt ferat iuſtã, ſiue vt ĩ iuſtã ſniam, ſiue etiã ſimpliciter data eſſet, nũquã repetit.*
35 *Fiſcus aufert, quod index turpiter capit.*
36 *Iudici dans pecuniam vt iuſtam ferat ſententiam, an eam repetat? dubia pugna.*
37 *Teſti vel iudici qui dat munus, et ſi exprimat ſe dare pro iuſtitia conſequenda; præſumitur, quod dat ꝑ iniuſtitia aſſequenda.*
38 *Iudicum animos munera peruertunt.*
39 *Teſtis verum dicere debet gratis, non pecunia.*
40 *Teſtem corrumpens cauſam perdit.*
41 *Teſtis, qui pecuniam capit pro dicenda veritate, falſi tenetur.*
42 *Teſti corrupto creditur contra corrumpentem.*

1 IVdici non licet vendere iudicium.c.non licet.11.q.3. & ille tex.diuiditur in tres partes, ſecundum quod continet tria dicta, ſecũdum ibi, & ſi liceat tertium ibi, & iuris conſulto, & c.Ex prima parte tex. colligo vnam regulam, quod non licet iudici vendere iudicium, ſimilis text. eſt in c.cum ab omni, de vita & honeſt.cleri. & in.c.nõ ſane.14.q.5.& in.l.2.ff.de ꝯd. ob tur.cau.& in.c.qui recte.11.q.3.adeo & eſt prima extenſio, quod ſentẽtia lata intercedẽte pecunia eſt ipſo iure nulla: nec eſt neceſſe appellare, vt in iuribus ſupra allegatis, & in. l. venales. C. quam prouoca.nõ eſt neceſſ. & in.c. ei qui appellat.§.venales.2.q.6.& vltra dicta iura addo apertam rationem, nã ille iudex, qui pecuniam recipit, facit cõtra prohibitionem illius tex. Cum concordan.ergo quod fecit eſt nullũ, quia ſufficit legiſlatori, ſi hoc ꝓhibuit.l.nõ dubium.C.de legi.cum ſimil. & quia illa conuentio vel pactum eſt reprobatum, ergo factum cõtra eſt nullius momenti.l.pacta quæ contra, cum cõcordan.C. de pactis, imo plus etiam ſi lex non prohiberet expreſſe, tamen quando illud reſpicit publicam vtilitatem, partum vel factum in cõtrariũ eſt nullum.l.iuris gentium.§. ſi paciſcar. &. §. & generaliter.ff.de pact. quãdo autem dicatur pactum fieri contra legem, vel pręter, declarat Bart.in.l.cũ lex pe.col. ff.de fideiuſſ.& in.l.1.ff.de noua.& Bal. in.l.non dubium pen.q.C. de legib. & ad confirmationem adde, quod vbicũque in aliqua diſpoſitione apponitur à
2 ſuperiore clauſula annullatiua, vt quia dicatur, ſi ſecus factum fuerit, ſit nullũ, vel inane: vt eſt ĩ tex.alleg. ſupra iũcta. l.venales.C.quan.prouo. nõ eſt neceſ. & in.c.ei qui appellat.§.venales. 2.q.6. tunc pactum vel conſenſus partium nihil poteſt operari, vt eſt gl.notabi.in.c. ſtatutum ad finem princi.in ver. committatur, & in.c.diſpendia, in ver.proceſſus de reſcrip.lib. 6. iuncto eo quod vult gl. notab.in clem.1.in ver.inhibẽtes de iur.patro.& eſt glo.de iure ciuili

notabilis

Snia mercede lata eſt nulla eſt.

Clauſula annullatiua impedit diſpenſationẽ fieri partiũ cõſenſũ.

notabilis in.l.à diuo Pio in ver.actionē ff.de ritu nupt.in pr.quam ad hoc multum notat Bal.in.l.non dubium.C.de legi.10.col.& in.l.iubemus.§.sane.C.de sacrosan.eccle.post principi.& in.l.ea quę.C.de donatio.ante nup.& in.c.lator ad fin.de re iudi.& tex.solennis in c.dilecto.ver.nisi forte de præben.quē

Forma īdu cit p clausu. annullatiuam.

3 Doct.ibi multum notāt: ratio est, quia vbi apponit̄ clausula annullatiua, tunc illud videtur datum pro forma secundū Bal.& Ang.in.l.1.ff.de liber.& post hu.Sed vbi aliquid requiritur p forma consensus partium, nihil opatur auth. iubemus.C.de iud.Bar.in.l.de his.ff.de transactio.ergo,&c.dices tamen quod ea, quæ.s.allegaui,nō faciunt ad propositum,nam iura prohibent receptionē pecunię, vnde si recipiatur,videtur recepta contra prohibitionem,& sic receptio est nulla: tn̄ per hoc nō sequit̄, quod snīa esset nulla, nisi iura hoc expresse dicerent,vt dicit.d.l.venales cū simil.tamen dic quod imo optime faciunt,nam iura supradicta dicunt sententiam debere ferri gratis,& non posse pecuniā recipi. Si ergo recipitur,& sententia fertur,videtur ferri contra phibitionē legis,& sic erit nulla.d.l.non dubium cum simili.nam etiā si iura solummodo dicerent non posse pecuniā recipi, hoc sufficeret nā si pecunia nō potest recipi, ergo sententia debet gratis ferri,si ergo propter pecuniā profera tur ergo erit nulla, vt sæpe dictū est, & sic optime faciunt quę supra allegaui:licet non essent necessaria sed gratia

Snīa etiam iusta precio lata est nulla.

4 ornatus addidi.Prędicta procedunt,& erit tertia extensio, quod etiam si sententia sic lata,si talias iusta,& æqua:tamē erit nulla,quia eo ipso quod recipitur merces,dicitur iniusta,ita dicit tex. in.d.c.non licet.11.q.3.dū dicit iustū iudicium,&c.& in.c.qui recte eadē causa & quæstione, dum dicit, qui recte, &c.& text.in.c.non sane prima parte. 14.q.5.& in.c.cum ab omni ad fin.de vita & honesta.cle i.& Pau.in.l.venales supra allegata licet nihil allegat, & hoc est indubitatum:nam si de sententia iniusta intelligerentur prędicta iura,carerent omnino dubitatione.d.c. non sane secunda parte,nam quis dubitat pecuniam non posse recipi pro in

Iudex etiā spē recipiendi nō debet habere.

5 iusta sententia ferenda, imo quod plus est,& erit.4.extensio, quod nec spē debet iudex habere aliquid recipiendi,& peccat mortaliter contrarium faciens, gl.est singula.in.d.c.qui recte supra eo dē iūcto tex.ibi,sicut dicimus in fœneratore,qui propter spem solūmodo aliquid recipiēdi dicitur fœnerator,text. est notabilis in.c.si fœneraueris.14.q.3. notat gl.in.c.ex parte el primero de officio delegat.& in.c.fi.de Simo.& in.c.

Vsura fit cū mutuo spe mutui recipiendi.

6 consuluit & ibi tex.de vsur. Imo quod plus est,quod si aliqd tibi mutuo ea cōuentione, vt tantūdē mutues,cū opus fuerit,nihilominus dicitur vsura:& sic licet propter mutuum, quod tibi feci, tenearis mihi idem facere naturaliter ex illo capite,vt bene facienti bona faciamus.l.Sed & si lege.§.cōsuluit cum simi.ff.de peti.hære.tamen illa obligatio naturalis ad antidoram non potest deduci in pactum quin semp dicatur vsura,ista est gl.singula.quæ forte non est alibi in.d.c.si fœneraueris, quā pro singulari reperio allegatam per Iaso.in l.ex hoc iure.ff.de iusti.& iure.4.char. 4.col.& in.l.si nō sortem.§.libertus.ff. de condi.inde.Vnum tamen est redeūdo ad prædicta quod si rōne spei, quā iudex vel alius habuit,aliquid recipiat̄, non tenetur ad restitutionem,arg.tex. singula.& gl.in allegato.c.fin.de Simo. & facit gl.in.c.vnico de cleri.non resi-

Bello iniusto capta an sint restituē da?

7 den.lib.6.Accedat ad hoc singula.doctrina Sancti Thomæ.2.2.q.77.articu. 2.vbi dicit quod licet peccet princeps mouens bellum iniustum contra inimicos fidei,vt notatur ī.c.sicut.tertio de iureiur.& in concordantiis ibi positis: non tamen tenetur restituere ea, quæ accepit in prædicto bello iniusto. Plus

Snīa venalis qn̄ inducat simoniā

8 est & procedit ista conclusio, & quæ supradicta sunt,& erit.5.extēsio,vt iudex aliquid recipiēs pro iusto vel iniusto iudicio,cōmittat simoniam,glo.est valde notabilis, in.c.vendentes.1.q.3. quod est verum in rebus spiritualibus, secus in prophanis nam tunc licet sit

grauis-

grauissimum peccatum, non tamen cõmittitur simonia. Ratio quia simonia cõmittitur tãtum in spiritualibus & tẽporalibus annexis.1. q. 1. quasi ꝑ totum & hoc vult prędicta gl. & Abb. in. c. cũ ab oĩ de vita & honesta. cle. 2. col. post medium & ibi Imol. & per Abb. et Moder. c. 2. ne pręla. vices suas.

Sñia venalis nõ valeret ẽt ex vi cõsuetudinis.

9 Nec valeret consuetudo, et erit. 6. extensio contra dispositionem huius capituli non licet, supra allegato per nos & similium, cum sit peccati nutritiua. c. ex parte de consuetu. et est text. iuncta gl. in allegato. c. cum ab omni de vita & honesta. cleri. & an hoc procedat in foro ecclesiastico, vel seculari, vide per Abbat. ibi. 3. notabili, & melius ibi per eundem. 3. colum. ver. nunquid autem valeat consuetudo, &c.

Iudex q ꝑcio tulit iniquã sñiam dãnũ restituit victo, nec repetit à victore.

10 Ad prædicta etiam, & poterit esse. 7. extensio facit, quod iudex qui obtẽtu pecuniæ vel per sordes, vel maliciam, tulit iniuste sententiam, quanuis fecerit litem suam male iudicando, vt infra dicam: tamen non habet actionem cõtra eum pro quo tulit iniuste sententiã nec poterit petere ab eo, à quo cõuenitur, vt sibi cedantur iura cõtra victorẽ, qui iniuste obtinuit gl. est de hoc singula. secũdum Ang. & ibi text. secundum vnum intellectum in. l. mancipia in. fi. C. de ser. fugiti. & vide ibi Bal. & Paul. de Castr. de quo latius & notabilius ꝑ Ias. in. l. properandum. §. fine autem alterutra penul. & vlti. col. C. de iudi. vbi videas.

Iudex, q omisit fructuũ cõdẽnationẽ, an faciat litem suam?

11 Vnũ tñ est & singulare, quod si iudex condemnauit in re, et non cõdẽnauit in fructibus, facit litem suam nec potest se defendere, quia condemnauit in re contra ius litigatoris, nã eodem errore debuit condemnare etiam de fructibus text. est de hoc singularis secundum Bal. ibi in. l. ex diuerso post

Sñia precio lata licet sit nulla quo ad partes, tenet tñ quo ad iudicem puniendũ.

12 principi. ff. de rei vẽ. Itẽ & pro. 8. extẽsionẽ dico, quod modo incidenter tetigi. s. quod iudex precium capiẽs, &c. non solum peccauit grauissime & sententia erit nulla, verum etiam ipse facit litem suam: ita dicit gl. in. l. venales. C. quan. prouo. non est necesse allegat. l. si filiusfami. ff. de iudi. etsi dicatur contra sententia lata per pecuniã est nul-

13 la, dicta. l. venales vt supra dictũ est, sed habeo quod quando sententia est nulla, iudex non facit litem suam; quia non interest, vt est gl. singula. in. l. si iudex. ff. de variis et extra ordina. cognitio. de qua vide mirabiliter Bart. in. l. si quis in conscribendo. C. de pact. in fin. et per Bal. in. l. 4. in fi. C. quomo. & qñ iudex, facit bonus tex. in. l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iuris, et ibi per Iaso. 5. notab. vbi limitat, ergo sic in proposito ad hoc reperio, quod respõdet Bal. in. d. l. venales, quod in isto casu ista est mera pœna, propter merũ maleficiũ, & ideo licet sententia sit nulla: tamen suum maleficium non cessat, & ideo tenetur, allegat. l. adeo. ff. de iurisd. omni. iudic. & ex hijs ego colligo notabilem limitationem, ad gl. in. d. l. si iudex quã notabis.

Iudex qui lit sñiam nullã an faciat litem suam?

14 Vltra prædicta, et pro. 9. extensione addo, quod ista regula nedum procedit in iudicibus, sed etiam in arbitris iuris, de quibus in. l. fi. C. de iudic. et in cap. 2. requiris et. c. cum speciali de appellatio. ratio quia isti habent publicã auctoritatem qua abuti non debent, quod not. et hoc colligo ex verbis Bal. in. d. l. venales.

Sñia venalis lata ab arbitro est nulla, et ipse punitur.

15 Item pro. x. extensione addo, vt nedũ videatur iudex corruptus, qui pecuniã accepit, et sic sententia sit nulla, sed ẽt ille qui à fœneratore gratis recipit mutuum: nam habetur perinde, ac si pecuniam recepisset, quam ab aliis pro vsuris consueuit exigere, vel extorquere, ita notabiliter tenet Bal. in. d. l. venales, vlti. q. allegat legem quin etiam. ff. de calũnia. licet in cõtrarium faciat, quod notat Spe. in tit. de vsur. secundum eũ. Vndecima extensio põt colligi ex verbis Bal. in. d. l. venales pe. q. vbi videas.

Sñia venalis an dicat qñ iudex mutuũ tantũ, non etiã donũ recepit?

16 Prædicta, et istum tex. intelligo procedere, quando iudex fuit corruptus pecunia, vel interuentu alterius rei, nam tunc proprie sententia dicitur esse venalis, & sic nulla, vt. ll. s. allegatis, & l. quin etiam. ff. de calumniato. & notat Bal. in. l. 1. C. de pœna iudi. qui ma. iudi. secus si sententia est lata per corruptionem

Sñia nõ venalis etiam à corrupto iudice lata nõ est nulla

nem

nem gratiæ, vel ambitionis, nō per precium, nam tunc valet sententia mero iure, sed competit restitutio ī integrū contra sententiam, hoc voluit gl. reputata singularis, in.l.seruo inuito.§.cum prætor.ff.ad Trebellia.quam dicit non esse alibi Bal.in.d.l.venales & in.l.1.vlt. col.C.quomo.et quan.iudex et eā allegat Bal.in.l.1.1.col.ad fi.C. de condi.indebi.et non est alibi secundum Paul.in d.§. cum prætor.in.1. &.2 .colum.post mediū.Nec obstat, si dicatur, quod reus tūc habet exceptionem doli cōtra sententiam, ergo non competit sibi restitutio in ītegrum, cum sit tutus iure cōmuni, et vbi competit ordinarium remedium de iure cōmuni, non habet locum extraordinariū.l.in causæ cum cōcor.ff.de mino. ad hoc dicendum videtur, qđ nō est ęque tutus per exceptionem doli, quemadmodum per restitutionem in integrū, & quia expedit habere plura remedia, nam exceptio debet esse liquida.l.nam et postea in prin. ff.de iureiur. alias nō prodest condēnato ad impediendam executionem snię sed restitutio in integrum quascunque pbationes admittit, et vide.c.sciscitata cum ibi notatis de in integ.rest.Item quia expedit victo, quod sententia cancelletur, quod fiet restitutione in integrum concessa.l.si pręses.C.quomo. & quan. iudex, & quia pinguius est remedium restitutionis in integrum, licet sit extraordinarium, vt exprędictis apparet, merito potest cōcurrere cum ordinario remedio vt est notabi.tex.in c.ex literis de in integrum resti. & notatur, in.c.ex parte el.2. de rescriptis & est gl.reputata singularis in.l.f.C. si aduersus rem iudica. secundum Bal. in.c. cum Bertoldus de re iud.et in.c.pręter ea de dilatio.Ias.in.l. ita demum penul. 17 col.C.de procu.Prædicta intelligenda sunt vera ī snīa lata cōtra maiorē, si autem contra minorem, tūc nedum si pecunia sit lata sententia, erit nulla, sed ēt si ambitione, vel gratia, et hoc est speciale fauore minorum text.est cum gl. fi.C.si ex fals.allegatio. et gl. in.l.venales.C.quādo prouo.non est necesse po

Snīa lata cōtra minorem fauore vel gratia est nulla, licet precium nō interfuerit, si interfuit falsa pbatio.

nit Nicol.de Neapoli.in.l.scire, oportet.§.consequens.ff.de excusa. tuto.circa prin.et vide gl.in.l.2.C. si ex fals. instru.& in.l.Diuus.ff.de re iudi.ad idem gl.in.l.f.C.si ex fals.instr. et gl.ī.l. seruo inuito.§. cum prætor.ff. ad Trebellia.

Snīa lata cōtra minorē p gratiā si nō interfuerūt falsæ pbationes aduersi tenet, sed datur restitutio.

18 Hoc tamen intellige sane, quando sententia esset lata contra pupillum præsentem & defensum per falsas probationes factas per alterā partem, quo casu est nulla ipso iure, & est speciale fauore pupilli, regulariter secus, quia valet, & datur restitutio.l.Diuus. ff. de re iudi.et.C.si ex fals.instr. per totum nisi concurrant tria. s. quod sit lata contra absentem, & per falsas probationes, & scienter factas, quibus cōcurrētibus, in quocūq; est nulla ipso iure.l. si prætor. §.Marcellus.ff.de iud.& ibi Bar.& Bar. in.l.Diuus.ff.de re iudica.et in.l. si is ad quē.ff.de acqui.hęre.sed si non esset lata contra pupillum per falsas probationes, tunc propter hoc quod esset ambitiosa, nō esset nulla ipso iure fauore pupilli, quia nō reperitur iure cautum, ita reperio declaratum per Paul. de Cast. in.l.seruo inuito.§.cū pretor.ff.ad Trebel.2.col.post princi.quod tene menti.

Idem in fisco & in ecclesia.

19 Et quod dico in pupillo idem videtur dicēdum in ecclesia & fisco, per gl.quæ facit hanc comparationem, in.l.1.C.de senten.aduer.fisc.latis lib.10.per quam ita dicit Paul.de Cast.in.d.§. cum prætor. 2.col.circa fi.& ex hoc ego colligo vnam pulchram conuenientiam inter minorē & ecclesiā, quā adde ad.l. respublica.C.ex quibus cau.maior. modo diligenter aduerte in quantum dixi supra, quia gloss. in.d.§. cum prætor non reperitur alibi, dum dicit, quod sententia lata per gratiā bene valet: datur tamē restitutio, nam certe est gl. quæ idē dicit ad literam, in.l.venales quando puo.non est necesse. Vnde ego crederē quod illę glossæ debent sic intelligi, nā gl.in.l.venales dicit, quod sententia lata per gratiam vel ambitionē bene valet, sed datur restitutio: dicitur autem ambitiosa, quādo iudex per dolū vult fauere, et gratiam facere parti, pro qua dat sententiā, ratione malitiæ vel ma-

leuolentiæ

leuolentię alterius partis. l. ambitiosa. ff.decre.ab ordi.facien.& arg.l. præses. cum ibi notatis. C. de transactio. & sic solus dolus iudicis non reddit sententiam nullam, etiam si quis vellet hoc ꝓbare, quod iudex dixit, quod sic volebat facere odio vel amicitia: nã aliter

Snĩa ꝑ gratiã lata vt probetur.

20 non videtur hoc probare. Cum potius pręsumatur error, quã dolus, vt est casus notabi.in.l.penulti.C.de his qui sibi ascrip.cum concord.& istum modum probãdi tradit gl.in.l. apud Celsum in pri.ff.de doli excep.& in.l. Fulcinius.§. quid si latitare.ff.ex quib.cau.in pos.ea & de hoc vide Pau.in.d.§.cum prætor. 1. col. ad finem dolus ergo iudicis non reddit sententiam nullam: operatur tamen, quod detur restitutio, ita intelligatur gl.in.d.l.venales, vt sic non sit in potestate iudicis lædere partem, quominus sibi restitutio competat, & addo quod quemadmodum dolus iudicis non reddit sententiam nullam, eodem modo nec dolus partis, text.est in l. eleganter. §. si quis post, & ibi notat

Snĩa nõ redditur nulla ex dolo iudicis, vel etiã partis, licet detur vtroq; casu restitutio.

21 Bal.ff.de cond.indeb.& ibi etiam Iaso. in princ.& text.in.l.si fideiuss.§. in omnibus.ff.manda. licet secus in contractibus, vbi dolus dans causam contractui, reddit contractum nullum.l.eleganter in princ.cum suis concordan.ff.de dolo. ratio diuersitatis potest esse, quia in contractib.requiritur consensus, insti. de obligatio.ex cõsensu cum mille cõcordan. sed ille, qui decipitur, non consentit, cum dolus det causam contractui, ergo, &c. Sed in sententia non requiritur cõsensus, cum reddatur in inuitum.l.inter stipulantem.§.1.ff.de ver. obliga.notatur in.l.si diuersa.C.de trãsactio.ergo dolus qui remouet consensum, non reddit sententiam nullam: cũ consensus non sit de substantia, cogitat

Iudicis error an faciat, vt parti læse detᷣ restitutio.

22 modo venio ad gl.in.d.§. cum prætor, & dico quod illa gl. loquitᷣ & potest intelligi in casu magis dubitabili. s. nedũ quando sententia est lata per ambitionem, vel gratiam & sic per dolum iudicis, vt detur restitutio contra eam, sed etiam si non per dolum iudicis, sed per errorem iuris, & sic per imperitiã possit peti restitutio, & quod hoc velit.d. gl.perpendo verba eius, dum dicit: sed dico hic maxime, vbi ꝑ gratiã lata fuit dari restitutionem, pondera verbũ, maxime, quasi dicat, nedum si per gratiã vel dolum, sed etiam, si per errorẽ, nec aliter potest intelligi illud verbum, maxime, alias abũdaret, quod indubio nõ est dicendum & ita reperio quod notat Paul.de Castr.ibi ex illa gl. 2. col.in medio licet non ad hoc propositum, & isto modo intelligendo, dico quod illa glos.est singul. & vnica prout dicit Bal.in locis supra allegatis: & sic nõ solum dolus iudicis, sed etiam error tantum est causa concedendæ restitutionis contra sentẽtiam, quod est mirabile, & istam doctrinam ad dictas glossas ego solus attingo, ideo tene mẽti: an autem illa gl.in dicto.§. cum pretor sic intellecta sit vera, vide Paul. de Castr.ibi 2. col.in medio circa quod amplius nõ insisto, & ex prædictis habes vnã limitationẽ ad casum nostrũ iuncta.d.l.ve-

23 nales cum concord.intelligendo quod hic fuit iudex corruptus. Idem videtur dicendum & erit. 2. limitatio si non interuenerit corruptela, sed lata culpa iudicis, quia sententia nõ erit nulla sed tunc si succumbens hoc sciuit, de lata culpa iudicis infra tempus appellationis debuit appellare, postea non auditur: si autem ignorauit de lata culpa cõmissa, & infra.x.dies nõ appellauit, modo appellare non poterit: sed petet restitutionem in integrum ad totam causam. Ista est sententia glossæ singula.in d.§.cum prætor, sequitur Guil. & Cin. in.l.pen.ff.de iusti.& iur.& Bal.in.l.venales, vbi ad hoc dicit illam gl.non esse alibi. Idẽ Bal.in.l.1.C. de pœna iud.qui male iudi.2.col.in medio & in. l.1. vlti. col.in prin.C.quomo.& quã.iudex, & in.l.1. 1.col.i.f.C.de ꝓd. idẽ.quod nota.

Iudicis culpa lata qñ præbeat restitutionẽ.

24 Prædicta etiam procedunt, & erit.3. limitatio, præterquam in illo, qui conseruat iudicem indemnem, quia nõ dicitur eum corrumpere, si constat quod habeat bonam causam: ideo sententia erit valida, ita notat Bar.singula.per illum text.in.l.si quis vxori.§. si fugitiuũ ff.de

Iudex pos accipe cautione de indẽnitate.

ff.de furt.vnde dicit ibi Bar.illum text. esse ad hoc singularé,quod qui promittit iudici de cõseruando eum indemnẽ, non incurrit aliquam pœnam, licet incidat in pœnam falsi;si aliquid promittit iudici,vt.l.1.ff.de fals.ratio prædictorum est, quia, hæc cautio nihil videtur cõtinere,cum ipsa iustitia cõseruet eũ, nisi forte iudici dedisset pignus,qa tũc res interuenit.l.litigatores.§.1.ff. de arbi.ita tenet Bal.in.l.1.C.de pœna iudic. 2.colum.post medium.ver. extra quæro plus dicens, quod iudex in his quæ facit licite pro executione sui officij

Iudex ẽt in licitis et honestis põt accipere cautionẽ indẽnitatis.

25 potest recipere conseruationem indẽnitatis per tex. quem dicit esse vnicum in iure in.l.1.C.de magistra. cõueni.& idem dicit Bal.in.l.fi.in fi.eod.ti.de pœna iudi.vbi etiã dicit, non esse alibi idẽ tenet Bal.in.d.l.1. C.de magis.conuen. & vide Bar.in.l.si à reo in fine. ff. de fideiu.& in.l.1.in fi.ff.de calumniatori.& in auth.nouo iure in fi. & ibi in apostil. C.de pœna iudi.qui male iudicauit facit in simili,quod dicit Bar. & Paul. de Cast.post eũ ĩ.l. apud Iulianũ ĩ prĩ.ff.ad Treb.ꝙ nota quia habuimus ex facto.

Sñia arbitri venalis valet, sed ope except. elidit.

26 Prædicta etiam procedunt, & erit.4. limitatio,vt sint vera ĩ iudice, secus in arbitro,nam tunc etiam si per pecuniã sententiam proferat,sententia valet,licet agẽs ex ea repellatur ope exceptionis,ita tenet gl.in.l.venales.C.quan.puo.non est necess.et in. c. cum ab omni de vita & honest. cle.vlti.glo.probatur in.l.3.C.de arbi.& in.l.ita demũ in pri. ff.de arbi.eandem tenet Bal. in.l. venales:& potest forte esse ratio:quia arbitri nõ habent publicam autoritatem, sicut iudices : vnde licet abutantur potestate sibi concessa, nihilominus sententia valet,quia non tantum deliquũt sicut iudices. Ista ratio potest subtiliter colligi ex verbis Bal.in.d.l.venales ver. quęro quid in arbitris, vbi dicit, quod illa lex non habet locum in arbitris iuris, quia habẽt publicam autoritatem, qua abuti non debẽt: ergo secus si non habẽt publicam autoritatẽ, vt ĩ nostro casu.l.in arbitris electis à partibus. Et

Iudex quo excelsior est,eo turpi⁹ peccat.

27 pro ista ratione facit,quia magis delinquũt illi quibus maiora cõmittuntur. l.presbyteri.C.de epis. & cleri. & in.c. cum quidam cum simili. de iureiur. & C.de iud.l.properandũ.§. sin autẽ vtraque,& facit quia ille cui latior datur habena, magis debet habere præ oculis ęquitatẽ.l.quod si Ephesi.ff. de eo quod certo loco,& ponit Bal.in.l.fi.circa prĩcipium.C.de pœna iudi. faciunt notata ĩ.l.inter filios. C.fam.ercis. & ad prædicta facit quia sententia arbitri nõ est

Arbitri nõ est proprie sententia.

28 per omnia sententia.l. quid ergo. §. ex
29 compromisso.ff.de arbit. Nec cõfessio coram eo facta infamat, vt est ibi glos. quæ non est alibi secundum Angel. &

Cõfessio corã arbitro nõ ĩfamat.

Arbitri à sñia nõ appellatur nec producitur actio.

30 Paul.de Castr.ibi. Et quia à sententia arbitri appellari non potest, nec ex ea oritur actio.l.1.C.de arbi.vnde cũ non sit tanta eius potestas, sicut potestas iudicis, nimirum si non teneatur tantam legalitatem obseruare,vnde vitium in eo non debet ita reprehẽdi,sicut in iudice per supradicta, & sic sentẽtia eius valet, licet non in effectu vt supra dictum est,aduertendum tamen,quia gl. quam legistæ non allegant in. c. ei qui appellat.§.venales.2.q.6.aliter tenet iudicio meo nam ibi gl.dicit,quod si arbiter ferat sententiam per gratiam, bene valet,allegat dictam.l.3.C.de arbi.quæ hoc expresse dicit, si autem corruptus sentẽtiam proferat tunc est nulla,vt.d. §.venales & sic si consideras, idem est in arbitro quod ĩ iudice: nam si iudex per pecuniam sententiã proferat, erit nulla.d.l. venales si autẽ per gratiã bene valet,licet detur restitutio, vt notatur in.d.§.cum pretor.l.seruo inuito.ff. ad Trebell. & pro hoc regula vulgata, quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum.l.1.ff.de arbit.& regulæ iuris tenaciter sunt seruãdæ, vt inquit Bal. in.l.si tutor in fi.C. de seruo pig.da.manu.& qui fallentiam allegat, debet illã probare, vt alibi late. Et tenẽdo istam partem erit extensio ad nostrã regulã. s.vt procedat nedum in iudicib9, verũ etiam in arbitris,cogitabis:& ita tenẽdo non obstant iura allegata per glo.in l.venales & in.d.c. cum ab omni,nã loquũtur quãdo sententia est lata per sordes,vel

des, vel gratiã, non autem per pecuniã, & sic nõ faciunt ad propositũ: iterum cogita. Si autem tenes primam opi. ex ea colliges notabilem differentiam inter iudicia & arbitria, quã adde ad plene notata per gl. & Docto. in c. cum dilectus. extra de arb. & per legistas in l. 1. ff. de iurisdict. omni. iudic. & p Ange. insti. de actio. §. 1.

Sñia si feratur p inimicitias valet, sed datur restitutio.

31 Prædicta procedunt, vt dictum est, qñ pecunia vel sordes interueniunt, quid aũt, si propter inimicitias capitales iudex contra aliquem sententiã tulit, an sit nulla quemadmodum si per pecuniã? dicito quod non. Imo bene valet, & contra eam datur restitutio, ita vult gl. ĩ d. l. venales. per. l. nõ distinguemus. §. cũ quidã. ff. de arbi. & Bal. in d. l. venales. & erit 5. limitatio ad istam regulã.

Iudex salarii exigens nõ dicit vẽdere iudicia.

32 Vltra prædicta adde, quod regula nr̃a dũ dicit nõ licet iudici, &c. nõ habet locũ in iudice seculari, qui tributa, & gabellas, & collectas recipit p iustitia exercenda & administranda inter subditos, vt in c. tributũ. 23. q. vlti. ex quo infertur quod ipse debet satisfacere suis officialibus nõ autem subditi. Secũdo infertur q fraudans gabellã iuste impositã peccat mortaliter, ita tenet singulariter Bar. ĩ l. vectigalia. ff. d pub. & vectiga. & p Abba. & Moder. in c. 1. de cõsti. & dixi. s. Bar. tangit in d. l. vectigalia & ibi in apostil. & ex hoc habes sextam limitationem.

Iudicũ vnus erat corruptus, alij nõ, an valeat sñia?

33 Iuxta prędicta quæritur necessario, quid si duo vel plures sunt iudices, quorum aliqui sunt corrupti, aliqui nõ, an tũc sñia valeat, vel sit nulla, est notãda quęstio, de qua remissiue per Pau. de Cast. in d. l. venales. & ex decisione colliges extensionẽ, vel limitationem ad istam regulam quod non.

Iudici pecunia data, siue vt ferat iustam, siue iniustã sñiam, siue ẽt simpliciter data esse tanquã repetitur.

34 Pro complemento prædictorum, & materiæ incidit hæc quęstio notabilis, & vtilis, quæ talis est, nunquid tradens pecuniam iudici, possit illam repetere tanquam indebite solutam, & quia ista quæstio non bene declaratur per Docto. aduerte, quia in ea potest quæri de tribus. Primo, an sententia semper sit nulla, qualitercũque pecunia detur iudici? Secundo an dans pecuniam perdat causam? Tertio an illã pecuniã saltim posset repetere? Ad primum dico, quod indistincte sententia est nulla, siue detur pecunia, vt feratur sententia iusta, siue vt feratur iniusta, siue simpliciter: & ratio est in promptu, quia ille qui tenetur gratis aliquid facere, si faciat per pecuniam dicitur illam turpiter accipere. ff. de cõdi. ob turp. cau. l. 1. 2. & l. penul. & fi. cum simili. Cum ergo iudex teneatur gratis suũ officium impendere. c. cum ab omni. de vita & honestã. cler. cum concordan. ergo si pecuniam recipit, turpiter recipit, & sic cum sit corruptus, sententia est nulla. l. venales. quan. prouo. non est neces. & c. ei qui appellat. §. venales. 2. q. 6. Ad secundum. s. an perdat causam? dicas ẽt quod sic indistincte, siue dedi vt iniustam feram sentẽtiam, siue simpliciter, vt l. 1. & auth. ibi posita. C. de pœna iudi. qui male. iud. siue etiam vt ferat sentẽtiã iustã, nã licet isto vltimo casu ex parte mea sit cã honesta: ipsa tñ datio est ĩhonesta, quia res mali exempli, & tendit ad corrumpendũ iudicem, & propter hoc licet non perdam quod dedi, bene tamẽ perdo causam, & iste est verus intellectus, tex. ĩ l. 2. §. 1. ff. de cõdi. ob turp. cau. secundum secundam lect. gloss. & ibi Paul. de Cast.

35 Quo ad tertium nempe an possit repetere quod dedit, ẽt tũc distĩgue, nã aut dedit eo aĩo vt iudicẽ corrũperet ad ferẽdam pręcise sñiam p se, & tunc indubitanter cessat repetitio, cũ turpitudo versetur ex vtraq; par. l. 2. C. de cõdi. ob turp. cau. & l. 1. 2. 3. ff. de condi. ob turp. cau. & in regu. iuris in Paris. & c. fiscus *Fiscus aufert, quod iudex, turpiter capit.* tñ põt repetere, quia ad eũ spectãt oĩa ista illicite acquisita. l. Lucius. ff. de iur. fis. & istũ casum tanquã indubitatũ ponit Abb. in c. cũ ab omni. de vita & ho. cleri. 2. col. circa finẽ, & patet quia isto casu tã cã dãdi, quã ipsa datio, quã etiã receptio dicuntur iniusta: ideo perdo quod dedi p iura supradicta, aut dedi simpliciter, nõ eo expresso vt pro me sñia feratur, & iste casus ponitur in l. 1. C. de pœna iudi. & auth. ibi posita quia idem est in isto quod in præcedenti vt

perdam causam, & etiam quod dedi. 36 Tertio autem casu quando dedi pecuniam vt conseruarem ius meum, & vt sententiam iudex recte ferat, sunt opinã quidam dicunt etiam isto casu non posse repeti quod datum est, per.l.1.cũ authen.ibi posita.C.de pœna iudic.qui male iudi.& hoc tenet ibi Bart. & in.l.2.ff.de condi.ob turp.cau.& Salic.in dicta authẽ.Contrarium tamẽ quod imo quando datur pecunia iudici solum ad hũc finẽ, vt causam expediat, licet causam perdat, tamen potest datum repetere: ita tenet Fulgo.in.l.2.C.de condi. ob turp.cau.idem tenet ibi Alex. idem ego dico, quod tenet Pau.de Cast.licet Iaso. eum male referat & dicat tenere cum Bar.istam partem videtur tenere glo.notabilis in.c.qui recte.11.q.3.& in c.nõ sane.14.q.5.& ibi Areti.& idem ꝓbat tex.in.d.c.nõ sane & Bal.in.c. fi.de app.idem tenet Iai.in.d.l.2.de cond.ob turp.caus.& ibi vide omnino. Paul. de Castr.quamuis in paucis verbis, & facit aperta ratio, quia quando dedi, vt sententia iusta feratur, tunc causa dandi est iusta, & honesta: receptio autem est inhonesta, quia tenebatur gratis facere, vt supra dixi: ergo succedit regula, quæ habet, quod qñ est turpitudo ex parte accipientis tñ habet locũ repetitio.l.3. ff.de cõdi.ob turp.cau.&.l.fi. & quasi ꝑ totũ. Reperio tñ quod Abb.in isto vltimo mẽbro aliter distinguit in.d.c.cum ab ordine, de vi.& ho. cle.2.col.in.f.cũ pri. sequentis dicit eñ ex circũstantiis hãc quęstionẽ dirimẽdã, vt si verisimiliter timebat grauari, nisi daret pecu- 37 niã tũc posset repetere: alias aũt secus: quia prima fronte est præsumptio contra datẽ, quia voluerit corrũpere iudicẽ, vt dicit gl.nota.in.d.c.cum ab omni dũ dicit, nisi manifeste probetur cõtrariũ: nam licet oẽs hodie vtantur bonis verbis, nihilominus mente id agunt, vt iudex ferat pro eis sententiam: & pecu- 38 nia seu munera solent peruertere animũ iudicis, & cęcare vt non videat ius alterius partis pro quo.1.q.1. sunt nonnulli.8.q.1.c.1.2.ego addo quod legitur Exod.23.vbi dicit quod munera excæcant oculos prudẽtũ, & subuertũt verba iustorum facit. c. qui recte in fin.11. causa.q.3.vbi text.dicit, quod qui excutit manus ab omni munere ille ĩ excelsis habitat: cogitabis an hæc op. Abba. sit vera, quæ videtur satis æqua & prædictã distinctionem tene menti, quia nullibi ita reperies. Vltimo in materia vide pulchram distinctionẽ, quam ponit Pau.de Cast.in.l. seruo inito.§.cum prætor.ff.ad Trebelli.pen. col.post medium, cum sequenti, vbi multa colliges in ista materia. Et prædicta procedunt in iudice.

Iudici dans pecuniã vt iustã ferat sententiã, an eã repetat? dubia pugna.

Testi vel iudici qui dat munus, & si exprimat se dare ꝑ iustitia consequẽda, præsumitur, ꝙ dat ꝑ iniustitia assequenda.

Iudicũ animos munera puertũt.

39 Quid autẽ si dedi pecuniã alicui vt testificetur pro me ĩ bonã causam, & secundũ veritatem, an talis testis dicatur corruptus, & puniatur ꝑinde, ac si falsũ dixisset? Paul.de Castr.in.l.2.ff.de cõdi. 40 ob turp.cau.per tex. cum gl. ibi tenet, quod sic, vnde si statutũ disponeret, ꝙ ꝓducens falsos testes perdat causã, ille perderet, & adde quod dicit Bar. in authen.ibi qui semel.C.de ꝓbatio.pe.col. 41 ante mediũ & Paul.in.l.venales. Itẽ adde, ꝙ testis qui accipit pecuniã vt verum deponat, tñ tenetur pœna falsi gl. est & ibi Bar.in.l.1.ĩ prin.ff.ad.l. Corn. de fal.Spec.& Ioan.And.in tit.de teste & in ver.quid si testi, & Imol.ĩ.l.Diuus. 42 ff.de re iudi.vnum tñ est ꝙ creditur tali testi si producatur cõtra eũ qui pecũniã dedit, ita notat Bald.in.c.1.si de inuesti.inter domi.& vass.lis oria. in vsib. feud.per illũ tex.ĩ.§.pręmio, quod Bal. ibi reputat mirabile, tu adde tex.in.c.fi. de testib.cogẽ. per quem notat ibi Bal. quod testes pecunia corrupti possunt produci contra corrumpentẽ, quod raro alibi reperitur secũdũ eum: facit ẽt ad prædicta, quod notat elegãter Bal. in.c.fi.de appel.& per eum in.d.c. cum ab omni: quę omnia tene mẽti, & vide ad proxime dicta per Iaso.in.d.l.2.ff.de conditio.ob turp.caus.

Testis verũ dicere debet gratis, nõ pecunia.

Testẽ corrũpens causã perdit.

Testis, ꝗ pecuniam capit pro dicẽda veritate, falsi tenetur.

Testi corrupto creditur contra corrũpẽtem.

1 *Appellatur à sententia lata in possessorio de iure canonico, aliud de iure ciuili dubia pugna.*
2 *Appellari licet nequeat de iure ciuili à sententia in possess. tamen dicitur de nullitate cum communi.*
3 *Appellari de iure ciuili à sententia in poss. adipis. re ti. vel recup. non licet cum commu.*

4 Minor

4 *Minor licet non appellet à sententia in possess. tamen restituitur. cum communi.*
5 *Appellare an liceat in possess. de iure ciuili, licet non ad executionem retardandam: ingẽs pugna.*
6 *Appellare an liceat à pronuntiatione de exequendo? dubia conclusio.*
7 *Appellari vt possit ab executione.*

Appellat à sñia lata in possessorio & iure canonico, aliud de iure ciuili dubia pugna.

1 Licet de iure ciuili à sentẽtia lata ĩ possessorio nõ appelletur: de iure tamen canonico appellatur, Bar. ĩ. l. 2. col. 3. C. de app. est cõmunis secundũ Sali. in. l. vnica, col. pe. C. si de momenta. poss. & secundũ Abba. in c. cũ ad sedẽ co. 3. de resti. spo. & secundũ Alex. consi. 99. col. 1. lib. 5. secundum Deci. ↄs. 28. col. 3. secũdũ Curti. ↄsi. 168. nu. 39. Maranta de ordi. Iud. fol. 185. nu. 295. est cõmunis secũdũ Iafre. Balb. decisio. 245. Corras. in. l. naturaliter. §. nihil. cõe. ff. de acq. poss. Bernar. Diaz regula. 36. Tamen etiam de iure ciuili in possessorio potest dici de nullitate sententiæ, ista est cõmunis secundũ Curt. Iunio. consi. 163. nu. 9. Verum vt non appelletur regulariter in possessorio, habet locum in quolibet possessorio, cõis est secundũ Deci. cons. 28. nu. 5. Verum minor licet in possessorio nõ appellet, põt tñ restitui gl. in. d. l. vnica: vbi Odofre. Cin. Albe. Bar. Bal. col. 3. Pau. & Sal. col. 2. Roma. consi. 90. est cõis secundũ plures quos citat Boëri. decisione. 350. col. 8. firmat cõmunem Alexã. in. l. more. ff. de acq. hære. Soci. consil. 299. lib. 2. Ias. in. l. sciendum, col. 10. ff. de ver. obli. Verũ in possessorio de iure ciuili licet appellatio nõ admittatur ad effectũ retardãdę executionis: tñ appellari post factã executionẽ liberũ est Bart. in. l. 2. col. 3. de app. recip. Abb. in. c. cũ ad sedẽ de rest. spol. col. pen. firmat cõem opi. Marãta de ordi. iudi. num. 294. fol. 625. par. 6. ỽs. secundus actus principalis: tenet Abb. cõsi. 55. lib. 2. & Ang. cõsi. 107. Iacobelus ad finẽ facit. l. 5. ti. 3. lib. 7. ord. Cõtrariã partẽ vt indistincte appellari nequeat, firmat esse cõem op. Dec. ↄs. 28. nu. 4. ꝙ plures allegat. Sed ꝑ priore opinione iure regio facit. d. l. 5. qua de re alibi latius disseruimus. Illud tñ hoc in loco nõ est prætermittendũ, ꝙ licet ab executione regulariter nõ appellet, fallit tñ si modũ sñię executor excedat quo casu nominatim exprimi debet causa grauaminis Bar. in. l. ab executore. ff. quorum app. nõ reci. cõis secũdũ Marãtam de ordi. iudi. fol. 301. num. 53.

Appellari licet neq̃at de iure ciuili à sñia in poss. tñ dicĩ de nullitate cũ cõmuni.

Appellari de iure ciuili à sñia in poss. adipisc. reti. vel recup. nõ licet cum cõi.

Minor licet nõ appell. à sñia in poss. tñ restituiĩ cum cõmu.

Appellari an liceat in poss. de iure ciuili licet nõ ad executionẽ retardandã? ĩgẽs pugna.

Appellari an liceat à pronũtiatione de exeq̃uẽdo? dubia cõclusi.

6 Nec à pronũtiatione de exequẽdo potest appellari gl. in. l. si cum exceptione §. fi. verb. datam. ff. quod met. cã, cõis secundũ Alex. consi. 236. lib. 2. Felin. in. c. quo ad cõsultationem col. 8. de re iudi. dicit cõem Bernar. Diaz reg. 43. Alex. consi. 95. lib. 2. col. 2. Alciat. in. l. 1. §. si qs ita. ff. de ver. obli. Decius, in. c. nouit de app. nu. 4. qui hanc dicit cõem opi. sed 7 & hanc opi. firmat esse cõem Alexã. d. consilio. 95. quam sequitur, & dicit cõmunẽ opi. Corne. cõsil. 71. sup. 1. col. pe. nu. 20. lib. 1. Odofre. Cin. Bart. Ange. & Imola, in. l. ab executore. ff. de app. vbi etiã Bal. Iaco. de Rau. Pet. & Fulg. in. l. ab executione. C. quo. app. nõ reci. Cõtrariũ vt ab ꝓnũtiatione de exequẽdo possit appellari, tenet gl. ĩ. d. l. ab executiõe. C. quorũ ap. nõ reci. quã cõem dicit ibi Salic. & Soci. reg. 24. ad finẽ firmat hãc esse cõmunem op. quam sequitur & cõem esse testatur Alex. cõsi. 113. viso themate col. f. nu. 10. li. 5. Bart. in. d. l. ab executione & ibi Ang. & Iaco. Butrig. Specu. de app. §. in quibus ỽ. 5. Bar. in. l. si cũ excep. §. hęc aũt actio. ff. quod met. cã, Bal. ad Speculatorẽ de executione sñiæ ỽ. an ꝓnũtiatio de exequendo, idẽ Bal. ad Spe. tit. de app. ver. à pronũtiationib9 de exequẽdo, Imola, in. d. l. ab execut. Abb. in. c. quo ad ↄsultationẽ, col. ante pe. de re iudi. quod & vult gl. 1. in. d. l. ab executore. ff. de appellat. Sed prima opi. tenẽda est, vt à ꝓnũtiatione de exequẽdo nõ liceat appellari, nõ magis q̃ ab ipsa executione ꝑ generalitatẽ. d. l. ab executore & d. l. ab executiõe: aliter. n. esset imponere legem ỽbis cõtra. l. 2. C. cõi de leg. essetq; ĩ manu iudicis legis ꝓuisionẽ, quatenus iubet ab executore nõ posse appellari, eludere ꝓnũtiãdo sñiam exeq debere, ꝙ admittẽdũ nõ est secũdũ Cor. vbi. s. & secũdũ Alex. d. ↄs. 95. Nã etsi à tali ꝓnũtiatione appellari liceret, null9 ferẽ esset litiũ finis, ↄtra. c. finẽ litib9 đ dolo

Appellari vt possit ab executione.

& contuma.l.properandũ in pr. C. de iud.secũdum Alex.ibid.& cum ab executione facti non liceat appellari, non quoq; licere debet à tali pronuntiatione appellare secundũ eund. Alex.quia vtrobiq; eadẽ aut par ratio est,sicq; idẽ ius.l.illud.ff.ad leg. Aquil. Et quia cum quid prohibetur,prohibetur & omnia per quæ peruenitur ad id. c. cum quid de regu.iur.lib.6.l.oratio.ff. de sponsalibus. vnde cum à lege vetitũ sit ab executore appellare, vetitum etiam fuisse & à tali pronuntiatione appellari intelligendum est. Præterea in re dubia ea pars tenenda esse videtur, per quam lites breuiantur,arg.d.c.finem litibus,nã rei publicæ interest lites breuiari, etiã principaliter Bar.Alex.& alij communiter in.l.Seius & Augerius.ff. ad legẽ fal.Docto.communiter in.d.l.properãdum, de iure regio quid iuris, dic vt in l.52.tit.18.par.3.& in.l.Stili.l.161.& plures limi.vltra Soc.vbi supra tradit Pet. Dueñ.reg.41. Vidimus in quibus casibus liceat appellare, modo videndum quando alter pro altero posit appellare, &c.

1 *Appellare quando posit alter pro altero.*
2 *Status causam quilibet de cognatione potest defendere.*
3 *Iniuria vni illata tangit omnem eius cognationem.*
4 *Restitutionis benefi. aliquando datur inuito.*
5 *Appellans pro condemnato an dicatur procurator?*
6 *Procurator tenetur appellare.*
7 *Appellans pro condemnato ei potest prodesse non obesse.*
8 *Procurator in rem suam non est proprie procurator.*
9 *Procurator in rem suam comprehenditur in statuto fauorabili de procuratore loquente.*
10 *Emancipatus dicitur agnatus in statuto fauorabili.*
11 *Statutum fauorabile de affinibus loquẽs extenditur ad improprios.*
12 *Statuta fauorabilia extendũtur ad casum ĩpropriũ.*
13 *Statuta punitiua delictorum dicuntur fauorabilia.*
14 *Statutum fauorabile extenditur ad casum improprium.*
15 *Statutum quod stantibus filijs masculis, &c. extenditur ad nepotes.*
16 *Appellare potest quis pro condemnato etiam in absentia & contumacia.*
17 *Ratio necessaria quæ dicatur.*
18 *Ratio legis semper præsumitur finalis.*
19 *Ius speciale inductum fauore publico recipit extensionem .*
20 *Procurator facilius admittitur in causa principali quam in causa appellatio.*
21 *Iudex potest supplere de facto quando absens posset damnari.*
22 *Regula firmatur extra casus exceptos vel similes exceptis.*
23 *Appellare quis potest pro condemnato ampl. & limi. variæ.*
24 *Procurator an admittatᷓ in criminibus publicis vel priuatis criminaliter intentis?*
25 *Membri abscisio dicitur pœna capitalis.*
26 *Iniuriarum in crimine iudicis arbitrium potest se extendere vsq; ad pœnam mortis secundum gl. quæ communiter rep.*

1 ALTER pro altero non appellat, fallit in.l. addictos. C. de appell. quæ allegatur prio ad hanc rem, quod condẽnatus in causa capitali potest appellare, & nedũ ipse, sed etiam alius quicũque, pro eo concordat.l.addictos.C.de episco.audien.l.addictos. C.de appell. siue sit coniunctus, siue non.l.non tantum de appell.ff.siue sit volens siue inuitus, vt eadem.l.non tantum, & sic ei inuito confertur beneficium, cõfirmatur hæc decisio, per aliqua primo per text. institu. quibus modis tollitur obligatio, in prin.vbi si aliquis soluit pro me, id in quo sum debitor, consequor liberationem etiam inuitus: sic in casu nostro ad idem facit tex. insti.per quas perso.§.item nobis. vbi quod serui acquirunt, quæritur dominis etiam inuitis.concordat.l.seruus vetante de verbo.obliga.illud tamen est intelligendũ s. quod acquiritur cõmutabiliter, quia potest repudiare non autem incommutabiliter, & sic in effectu non gaudet inuitus, facit.l.placet cum concord.de acquiren.heredi.sic dicimus in legato, quod acquiritur ignoranti & inuito, & fit dominus à morte defuncti. s.cõmutabiliter, postquam autẽ repudiat, fingitur non acquisitum.l. seruum filij. §.1.de legatis.1.l.cum pater.§. surdo.de legatis.2.l. à Titio.ff.de furt.l. proinde ff.si cer.pet.secus in fidei cõmisso vniuersali, quod non acquiritur inuito, nisi præcedat restitutio.l.restituta. ff. ad Trebellia .l.facta in princ. eod. titul.& rationem diuersitatis, quia nouissima quæras

Appellare quando possit alter pro altero.

quæras

quæras per Iaſ.in.l.fi.§.notabili.de ſacr. ſan.eccle.& in.l.1.C.commu.delegat.5. col. & aduerte quia id eſt in caſu nr̃o, quod acquiſitio iſta ſit ꝯmutabilis, nõ incõmutabilis, & ſic in effectu nõ gaudet inuitus, patet quia licet ſit pro eo appellatũ, tamen poteſt non proſequi, & permitti labi tempus fatale, & ſic cõfirmabitur ſnĩa, & nõ gaudebit ĩuitus, maxime cum ſecundũ communiorem opinionẽ iſte, qui appellat, non poſſit proſequi, ſi autem poſſet proſequi & ꝑ baret de innocentia rei, tunc reus gauderet inuitus: & aduerte quia ego pondero vnam glo.in.l.non tãtum de app. gl.fi. quæ vult quod iſte appellans poſſit proſequi, non tantum appellare dũ dicit, quod ſi durante cauſa appellationis condemnatus perſeueret, & vellet pati ſupplicium, quod mandabitur ſententia executioni, ſubdit, niſi forte appellans probat cõtrarium, ergo admittitur ad proſequendum, nam alias non probaret, nec admittitur ad probandũ cogita. Item pro confirmatione regu-

Status cauſam q̃libet de cognatione põt defendere. 2 lę facit tex.in.l.1.&.3.de libe.cauſa.&.l. intereſſe &.l.benignius: vbi parẽtes & ſimiles poſſunt defendere filiũ vel cognatum petitum in ſeruitute: & etiam miles, & mulieres, & ſimiles qui alias ſunt inhabiles, admittuntur.d.l.3.§.militi, &.§. cũ vero. & etiã extraneus quã

Iniuria vni illata tãgit võem eius cognationem. 3 quã dictam.l.benignius. Rationẽ hui9 ponit gl.in.l.lex Cornelia. in prin.ff.de iniuriis.ſ.quia cum vni de cognatio. fit iniuria, toti cognatiõi fieri videtur ſed pro illa ratione & gloſ. eſt tex.in.l.1.in prin.ff.de libe.cau.facit quod not.Bal. in.l.1.in.f.C.ſi rector ꝓuin. ĩ lect.antiq. & tex.& ibi Bal.in.l.1. C. ſi quacunque pręditus poteſtate, & quod notatur in c.inſinuãt.in prin.de off.deleg.vlterius pro ꝯfirmatione facit.l. patri pro filio, ĩ pr.ff.de mino.vbi dicitur patri ꝓ filio

Reſtitutiõis benefi. aliq̃n datur inuito. 4 omnino præſtanda reſtitutio eſt, licet filius reſtitui nolit, & ſic inuito, &c.& illa.l.non eſt alibi ſecundũ Bart. & oẽs ad idem.l.ſi procuratorio.§.ſi is qui q̃n appella.ſit ad idem.l.1.§. ſed ſi quis ſuſpectam.in fi.§. ff. de ſepara.

Appellans ꝓ codẽnato an dicat̃ ꝓcurator. 5 Modo ante omnia quęro pro declaratione, quia iſtud conferret ad ſequẽtia, an iſte, qui appellat pro condẽnato in cauſa capitali, dicatur proprie procurator? iſtam quæſtionem non reperio bene declaratam. Et primum videtur, q̃d dicatur.1.per.l.non tantũ, in prin.de appell.vbi dicitur quod appellat nomine condemnati, ergo tanquam procurator.l.pe.ff.quan.app.ſit. Secundo quod dicit Bart.in.d.l.non tantum, vbi dicit, quod quando aliquis eſt incarceribus, vel in fortia alterius, ſicut erat ibi quia ducebatur ad ſuppliciũ, tũc põt interuenire procurator, ergo, &c. Tertio facit.l.ſeruum quoque.§.publice.ff.de ꝓcuratori.vbi dicitur, quod in omnibus cauſis vbi abſens poteſt condẽnari, admittitur procurator, & tamen ibi certum eſt, quod non habet mandatum. Quarto faciunt omnes.ll. quæ dicunt procuratorem admitti, in cauſa capitali, vt in caſibus exceptis, qui ſunt multi ergo dicitur procurator.

6 Prędictis non obſtantibus, indubitanter teneo cõtrariũ, imo quod nõ dicat̃ procurator, quod probo primo, ꝓcurator tenetur appellare inuitus. l. inuitus.C.de procura.licet nõ cogatur proſequi.c.non iniuſte, in fi.de procur.nec probatur alibi ita clare, ſecundũ Abb. ibi: ſed iſte nõ tenetur appellare, ſed volũtarie admittitur vt in.l.additos ſupra alle.ibi copiam nõ negamus, &c. idem in.l.additos.C.de appell. melius in.d.l. non tantum, vbi dicitur quiſquis prouocare voluerit, &c. ergo nõ eſt ꝓprie procurator. Secundo probo, ꝓcurator poteſt appellationem proſequi.d.c.nõ iniuſte, imo in multis caſibus compellitur, vt ibi per Doctor.& in.d. l.inuitus, ſed iſte de quo in regula noſtra, licet poſſet appellare, non tamen poteſt appellationem proſequi ſecundum Bal. & vult Bart.in.d.l.non tantum licet vt ſupra dixi ego ponderem gl. in contrarium in.d.l.non tantum, gloſſ.fina. ergo non eſt procurator.

Procurator tenet̃ appellare.

Tertio ꝓcurator prodeſt, & nocet domino, vt eſt notum, ſed iſte, de quo loquimur licet poſſit prodeſſe. ſ. appellãdo, non tamen poſſet nocere nec face-

re actum præiudicialem domino, nec hoc aliqua.l.probatur, vt in simili dicit Bar.in.l.pen.§.ad crimen.ff.de publi.iudi.3. col.in fi.ergo non est procurator, & ista est forte ratio, quare non potest prosequi secundum Bal. in.d.l.additos ĩ fi. quia isto modo posset nocere si forte snĩa cõfirmaretur ꝯtra cõdemnatũ. Quarto probatur, procurator est, qui mandato domini negotia administrat. l.1.ff.de procura.Sed nõ habet iste mãdatum, imo etiam contra voluntatem domini admittitur, vt dixi, ergo non est procurator.

Appellãs ꝓ cõdẽnato et põt ꝓdesse nõ obesse. 7

Quinto facit optimũ simile, cõiũctus potest admitti ꝓ coniũcto, vt est notũ, & snĩa lata pro eo prodest coniuncto: tamẽ si feratur contra eum, non nocet coniuncto vt est casus notabilis.in. l.1. C.quibus res iudi. non nocet, cui addo similem, in.l.nec filius.C. de rebus creditis, & sic nõ est proprie procurator, ergo idem in isto, qui admittitur ad cõmodum & non ad damnũ, nec põt dari diuersitatis ratio. Sexto apertius probatur, quia vbicunq;.l.aliquem admittit ad agendum, vel defendendũ, nunquam dat mandatum ei, nec eum facit procuratorem, vt est casus singularis, in.l.3.§.1.ff.iudi. solui.ver.sed etsi forte ex liberis, quem sic allegant. Abb.in.c. quanuis.1. col.5.q.de re iudi. ego etiam ad hoc pondero.l.ex legato.C.de lega. &.l.emptor.C.de hæ.vel actio.vẽ.& in l.fi.C.quan.fis.vel priua.quæ inducuntur subtiliter, facit quod notat Bal.in.l. 1.4.col. C.de actio.& obl. & quod admissus per legem non dicatur procurator, nec habere mandatum, ponit notabiliter Bal.in.l.Senatus.C. qui accu.nõ pos.in prin, sed iste de quo quærimꝰ est admissus, per.l.non iussus, vt supra probaui ergo non est proprie procurator. Septimo notabiliter probo, quãdo aliquis appellat tanquam dominus, appellat infra biduum, quando tanquam ꝓcurator infra triduum.l.eos.§. pe.C.de appel.l.1.§.biduum.ff. quando app. fit, & per totum titulum sed. l. dicit quod quando aliquis appellat, quia eius interest, puta in casu.l.additos. s̃. alleg.& similium, debet appellare infra biduum, l.si procuratorio.§. 1.ff.quando app.fit, ergo non est proprie procurator: nam tunc posset appellare infra triduum vt dixi. Et tenendo hanc partem, quæ vera est respondeo ad cõtraria. Primo ad l.non tantum, dum dicit quod appellat nomine condemnati, ergo tanquã procurator, quod debet exponi nomine condemnati.i.ad eius vtilitatem, ex ponitur, in.l.polla.C.de his quib.vt indig. & in.l.tutorem. ff. de his quib. vt ĩdig. & ita vult Bar.in.d. l. non tantum.

Secundo nõ obstat, quod dicit Bart.in d.l.non tantum. Respon. quod illud intelligitur, quando habebat mãdatum, nam cum in illo casu admittitur procurator, & fit casus exceptus, si habet mãdatum, proprie dicitur procurator, ita dico probari, in. d.l. non tantum, dum dicit, non tamen si ille mãdauerit, &c. si autem ponas quod non habet mandatum, tunc sto cũ præcedẽtibus, quod dicatur procurator improprie, quia ꝓcurator dicitur, qui mandato dñi, &c. Tertio ad.l.seruũ.§.public. de procur. respondeo quod ibi etiam non dicitur proprie procurator, nam si vellet facere actum præiudicialem domino, non posset, ergo non est procurator: ita subtiliter declarat Bart.in.l.pe.§.ad crimẽ, de public.iudic.3. col.in fi. & ibi dicit, non est procurator sicut dicitur ĩ.l. nõ tantum, de appellat. quod ibi notatur. Quarto ad omnes.ll.dicentes procuratorẽ admitti ĩ capitali causa, ergo, &c. respon.quod impropie dicitur procurator vt supra dixi, vel si habet mandatum, nil prohibet, quominus dicantur procuratores nõ tamen quia sunt permissi, à.l.quia hoc solum nõ sufficeret, sed tamen quia habent mandatũ à domino & vide omnino.Bar.ĩ.d.§.ad crimen.3.coll.ad finem. Et tenendo hanc partẽ, quæ sine dubio est vera, ego infero quod in statuto faciẽte mentionẽ de procuratore, non comprehenderetur, qui admittitur ad appellãdũ in casu.l.additos supra alle. quod probo primo per vulgatam regulam quæ habet, quod statuta debent intelligi proprie,

& non

& non improprie.l.3.§.hæc verba.ff.de de nego.gest.cum concor. Secundo ꝓ bo,procurator in rem suam dicitur im proprie procurator,vt est gl.not.in.l.1. 8 in prin.ff.de procura.Modo dicit Bald. in.l.1.4.col.C.de act. & obli.quod statutum faciens mentionem de procuratore, non comprehendit procuratorẽ in rem suam,ergo nec istum,& eadem ratione idem dico ego in coniuncto, qui admittitur ad agendum,quod non comprehenditur appellatione procuratoris, & suadetur hoc, nã eo ipso qđ est alicui cessa actio per hominem videtur sibi mandatum exercitium directarum,vt per Bal.in.l.1.C.de actio.& oblig.4.col.in prin.secus in cessione legali vel statutaria, vt ibi ꝑ eum & probatur in.l.ex legato.C.de lega. cum similibus: sic dicamus in proposito vt non comprehendatur procurator admissus per.l. licet comprehendatur admissus per hominem, & est coloratum fundamentum.

Procurator in rẽ suã nõ est ꝓprie ꝓcurator.

9 Istud tamen intelligo singulariter, nec per aliquẽ inuenio in spẽ, tactum.s.quod sit verũ in statuto odioso vel saltim nõ fauorabili secus in statuto fauorabili loquente de procuratore,in quo dico comprehẽdi ꝓcuratorẽ in rem suam, & etiam coniunctam personam & istam,de quo in.d.l.addictos licet improprie dicatur procuratores, ad quod dicendũ mouẽt me sequẽtia.

Procurator in rẽ suã cõprehẽdit in statuto fauorabili de ꝓcuratore loquente.

Primo illud quod singulariter dicit Bald.in.l.qui se patris pen.col.C.vnde 10 lib.vbi dicit singulariter,quod stãte statuto quod agnati litigantes compellãtur ad compromissum,cum tale statutum sit fauorabile, quia inductũ est ad remouendas lites inter agnatos.l. fi.ff. fami.ercis.certe sub tali statuto cõprehenduntur etiam emãcipati, licet non sint proprie agnati,sed largo modo sic in proposito appellatione procuratoris comprehẽdetur persona legitima & similes, licet improprie dicatur procurator,si statutũ sit fauorabile.

Emãcipat⁹ dicitur agnatus ĩ statuto fauorabili.

Secundo facit, quod per illud dictum ibi singulariter tenet Paul. de Castr.& dicit se consuluisse, quod si cauetur statuto,quod affines cogantur ad cõpromittendum,et erant duo inuicem affines, sed in.2.genere affinitatis,de quo 11 ius ciuile nõ curat: tamen de iure canonico illud secundum genus affinitatis erat prohibitorium nuptiarum, hodie non dicit Pau.de Cast. quod tales affines comprehendũtur sub statuto,quia quemadmodum secundum Bal. statutum de compromissis quia est fauorabile, extenditur ad eos,qui non sunt ꝓprie agnati,sed largo modo,eodẽ modo statutum de affinibus extẽditur ad tales affines,sic ergo in proposito nr̃o.

Statutũ fauorabile de affinibus loquẽs extenditur ad ĩproprios.

12 Tertio facit quod singulariter ex his dictis infert Ias.ibi.vlti.cau.1.col.in fin. cum sequentibus,quod licet regula sit, quod statuta sint proprie intelligenda, no improprie vt supra dixi: tamen fallit,quando statutum sit fauorabile,quo casu extenditur ad casum improprium per supradicta,& ibi subdit quod cari penderet inuenire aliquem qui ponderaret ad hoc vel alibi istud dictum, & istud decidit in terminis quæstionem nostram: ideo perpetuo not.

Statuta fauorabilia extendunt ad casum ĩproprium.

13 Quarto pro hoc bene facit,quod dicit Bar.in.l.quemadmodum.C.de agrico. & cens.lib.11.circa med.& in.l.2.§.exercitium.ff.de his qui.not. infa. & Bal.in l.non sine.C.de bon.quæ libe. & Paul. in.l. bona fides. ff. depo. quod statuta quę disponunt super delictis puniẽdis, quanuis videantur pœnalia, & odiosa: tamen quia respiciunt publicam vtilitatem,censentur fauorabilia, & non intelligũtur stricte,sed improprie, & largo modo quod perpetuo nota.& istud ẽt in terminis facit ad propositũ nr̃m.

Statuta punitiua delictorũ dicũtur fauorabilia.

14 Quinto pro hoc facit quod dicit notabiliter Bal.ĩ.l.venia,post gl.C. de in ius vocã.vbi dicit quod stante statuto, qđ existentibus filiis masculis filiæ fœmi-15 næ non succedant,ex parte masculorũ est fauorabile,ex parte fœminarũ odiosum,ex quo infert in spẽ quod cum ex parte masculorum sit fauorabile, & loquatur de filiis, veniẽt autem nepotes ex filiis ad excludẽdas amitas, & tamẽ certum est quod appellatione filiorũ large, & improprie veniunt nepotes, vt declarat late Bart.in.l.liberorum de

Statutũ fauorabile extenditur ad casum improprium.

Statutũ ꝙ stantibus filijs masculis, &c. extẽditur ad nepotes.

ver.signifi.2.q.principali, & tamen cõ prehenduntur, vt dixi quia statutũ est fauorabile,& sic habeo intẽtum, & ex hoc in specie ponderat,& ibi Ias.2.col. & dicit se nouiter allegare, quod quando statutum est fauorabile, extẽditur, vt etiam comprehendat casum improprium, quod bene not. & ibi etiam allegat dicta Bald.& Pau. supra allegata & vide per eundem Ias.in.l.non dubiũ de.ll.9.col.cum prin.sequentis, vbi idẽ refert,& per ista concludo,& teneo ꝙ statutum fauorabile loquens de procuratore, comprehendit legitimam personam,& coniunctam & alios de quibus supra,licet improprie dicantur ꝓcuratores, & forte in proposito nõ audisti, ideo tene menti. Nunc quæro de

Appellare põt qs ꝓ cõdẽnato et ĩ absentia et cõtumacia.

16 alia quæstione not. quæ videtur singularis,& maxime necessaria in proposito,nam.l.additos supra alleg. loquitur quando præsens condẽnatur & ducitur ad supplicium, quod tunc quilibet potest ꝓ eo appellare.d.l. additos propter eminens periculum, &c. quid ergo si absens condẽnatur an poterit quilibet pro eo appellare?super istam quęstionem nil reperio scriptum,& aduertẽdum,quia prima facie ista quęstio videtur fatua, nam absens non potest cõdemnari.l.absentem.C. de accus.l.absentem.ff. de pœnis,si ergo non potest condemnari, si condemnetur, sententia est nulla: ad quid ergo quęrimus de appellatione,cũ nõ sit necessaria:vnde pro solutione huius obiectionis recurrendum est ad plene nota.in.l.seruum, §. publice de procurat. vbi habetur ꝙ absens potest in quibusdam casibus cõdemnari,puta quando est pœna relegationis,vel minor imponenda in illis ergo,forma hanc quæstionem. Itẽ in quibusdã casibus,vbi ĩponitur pœna mortis, potest absens cõdẽnari quos ponit Bar.in.l.penu. §.ad crimen.3. col.de publi. iudi. & ibi etiam exemplificabitur hæc quæstio.Itẽ posses attentare,quod licet sententia contra absentem nõ valeat,tamen si est appellatum confirmabitur,vnde tunc procedit quæstio: sed hoc est ridiculum, primo quia illa regula procedit quando sententia nulla fertur cõtra aliquem, & ipse appellat, dubitatur,an videatur cõfirmari?& cõmuniter dicimus quod nõ,vt in.l. si expressum.ff. de app. & notatur. in.l.2.C. si ex fals.instr.& in.l. 1.ff. de feud. & in l.1.C.quan.prouo.non est necess. & ibi pulchre per Paul. & notabiliter Bal.in l.cum antea, vlt.col.C.de arbi.vnde nõ habet locum quęstio,quãdo tertius appellat,quo casu min9 dubij esset: quod nõ cõfirmaret, præterea ridiculũ esset dicere,quod sententia nulla lata cõtra absentem confirmaretur contra eundem propter appellationem tertij: & sic esset in potestate tertij,ei præiudicare: pręterea iste de quo in ꝓposito non est proprie procurator,vt supra dixi,& ideo admittitur adhoc,v prosit,non vt noceat: & ista ratione non potest prosequi,vt supra dixi,si ergo per suam appellationem confirmaretur sententia, noceret illi,pro quo admittitur: vnde non est admittendus nec aliquo modo posset prodesse, cum postea non posset prosequi,&c.forma ergo quęstionẽ in duobus primis, vt supra dixi. In qua videtur, primo quod non admittatur aliquis ad appellandum pro absente cõdemnato:quod probo,primo à cessante ratione.l.nam ista.l. permittit tertio appellare propter imminens periculũ, & ad impediendum executionem, vt d.l.additos cum conc. sed quando absens condemnatur, nõ tractatur de impedienda executione,vt patet ergo nõ admittitur tertius ad appellandum,& est bonum fundamentum.

Secundo.d.l.additos. est exorbitans & ponens casum specialẽ, in quo tertius, cuius vere non interest appellat contra iura infra alleganda,& patet, in.d.l. additos ibi humanitatis intuitu, cũ cõcord.& clarius Angel.in.l.non tantum de app.non ergo debet extendi ad aliũ casum,cũ.l.exorbitãs,&c.vt est vulgatum, maxime hic vbi non videtur eadem ratio,vt proprie dixi.

Tertio.l. additos loquitur in præsente condemnato,ergo, &c.nam casus excepti firmant regulam in contrarium.l.

nam quod liquide.§.fi.ff.de penu.lega. & quod non mutatur,&c.& quia regulæ iuris tenaciter sunt seruandæ, vt inquit Bal.l.l.si tutor.C.de seruo. pig. da. manu. Quarto pro hoc pôdero vnam gl.in.l.non tantum,gl.mag.in fi.de app. quæ dicit, sed an in principali poterit sic defendere? resp.non quia non est ibi sic promptum periculum, sed sic est in casu nostro,quando condemnatur absens,quod non est ibi promptum periculum vt patet, ergo. &c. Quinto pro hoc applico vnã gl. iuncta ratione doctorum,ibi in.l.alienã. C. de procurat. Sexto pro hoc allego text.singularem, in.l.1.in fin.ff.de appel. reci.vbi dicitur quod mater licet non possit persequi causam principalem pro filio suo dicit l.aliena,cũ simil. tamẽ causam appellationis bene poterit, illa est rõ, quia ibi vertitur periculum, cum post appellationem non supersit remedium, tamẽ principalem causam non potest prosequi,quia cessat periculum, ergo sic dicamus in absente condemnato.

Septimo bene facit quia cessante causa fauoris,cessat fauor.l. Titia Seio.§.vsuras.de leg.2.licet in contrarium faciat, gl.in.l.1.C.in quib.caus. restit.in integ. & in.l.minoribus.C.de his qb.vt indig. facit quod notat Bal.in.l.2. C.qui non possunt ad lib. perue. sed causa fauoris in his.ll. est ĩminens periculum vt dixi ergo,eo cessante, &c. facit totum illud generale cessante causa,&c.c.cum cessante, cum concord. de appella. 17

Rõ necessaria quæ dicatur.

Octauo facit, illa dicitur necessaria ratio,vt quando ipsa deficit &.l. & quando ipsa locum habet, &.l. vt notatur in l.cum exceptione. §. post annum, in fi. ff.quod met.causa.Item ratio.l.semper præsumitur finalis,vt est gl. singul.in.l. cum tale.§.falsam.ff. de cõdi. & demõ. quę allegatur pro singulari ĩ apostil. ad Abb.in.c.cum cessante in prin. de app. & per legistas in variis locis,cum ergo ratio sit posita in.l. non tantum, & illa videatur deficere quando condemnatus est absens,vt ibi patet,ergo defecit. d.l.additos dispositio & similium.Præterea faciunt omnia iura,quæ dicũt aliquid permitti ꝓpter necessitatẽ, quod alias non permitteretur.l. sed etsi restituatur.§. sed etsi dies, cum ibi notatis. ff.de iud.cum concord.vltimo videtur facere quod dicit Bar.in.l.non tantum, de app.post medium.versic.puto quod quando reus,&c.Nunc ad contrariam partem vertamꝰ intuitum, & videtur cõtrarium verius de iure imo quod.d. l.additos habeat locũ etiam in absente condemnato, vt pro eo quilibet possit 18

Rõ legis semper præsumitũ finalis.

19 appellare, ad quod vrgent sequentia. Primo quia quando.l. aliquod speciale inducit fauore publico,tunc ibi habet locum extensio ex identitate rationis, vt notatur,in.l.illud gl.magn.C. de sacrosan.eccle. facit gl. vulgaris & quod ibi not.in.l.miles.in prin.ff.de re iud.& simil.in.c.studeat.l.distin.facit bona gl. in.l.si constante,in princ.ff.solu.matri. gl.mag.& gl.in.l.stipendia.C.de execu tio.rei iudi.sed quod absentes defendãtur à quocũque est publice vtile,vt dicit tex.quẽ ad hoc pondero,in. l. seruũ quoq;.§.publice.ff.de procura. ergo, licẽt.d.l.additos & similes loquuntur in pręsente cõdẽnato,idẽ debet esse in absente cũ sit eadẽ ratio,& sit fauore publico ĩtroductũ, & hoc solũ sufficeret. Secundo facit generalius casus excepti extenduntur ex identitate rationis, vt in.c.cum dilecta.de cõfirma.vtil.vel inutili. Sed iste casus est exceptus quãdo condemnatus est pręsens,ergo etiã habet locum quando cõdemnatus est absens, cum in vtroq; sit eadem ratio, Dices tu nego, quod isto casu sit eadẽ ratio,vnde argu. est falsum, imo dicas quod est eadẽ ratio & hoc patet:nã ratio quare admittitur appellans pro pręsente condẽnato,hęc est.s. propter ĩminens periculum, item quia si sententia transiret in rem iudicatam non esset aliud remedium. Item quia hominẽ beneficio affici interest, &c.l. seruus.ea. l.ff.de seruis expor. Item propter suum interesse,vt supra dictũ est, sed istę rationes habẽt locum, quãdo absens est condemnatus,vt patet ergo, &c.dices tamen imo prima ratio non habet locum,quia cum sit absens non imminet

Ius speciale inductũ fauore publico recipit exten.

periculū executionis, vt patet, istud nego, quia imo eminet, nam si transiret tēpus appellandi, & sic sententia transiret in rem iudicatam remaneret omnino auxilio destitut9, ergo imminet periculum. Item licet non sit ita in promptu periculū, nihil facit, quia quod differtur, &c. & satis est quod iam esset illud damnum irreparabile & illud considerabit lex. Et quando obstinate dices, quod cessat prīa ratio: adhuc tñ dico idem, quia supersunt aliæ rationes. Et regula est quod quando. l. fundatur pluribus rationibus vna cessante, non cessat dispositio. l. si nō lex vbi melior tex. de iure. ff. de hęre. insti. §. affinitatis cū concor. insti. de nupt. nisi forte vtraque ratio esset de substantia dispositionis, nam tunc vna cessante corruit dispositio, vt per Abb. in. c. cum cessante. prima col. de appel. cum aliis quod nō est hic, quia licet cesset eminēs periculum, adhuc sufficit aliud. s. quia eius interest, &c. ergo non cessat dispositio & istud caret responsione.

Tertio pro ista parte quia debet inspici, quod euenire potest de iure cōmuni. l. si quis domum. §. 1. & concor. ff. loca. sed ista sentētia posset exequi de iure cōi. postquam transiuit in rem iudicatā, ergo. &c. Quarto & melius istud probo necessario vbicunq; absens pōt damnari, ibi potest interuenire procurator, istam regulā ponit tex. in. l. seruū. §. publice. ff. de procu. sed ī casu nostro potest damnari absens, ergo potest pro eo interuenire ꝓcurator, imo à fortiori hoc probo, per illum tex. nam ibi dicitur quod vbicunq; absens potest condemnari, ibi pōt procurator interuenire & ibi loquitur in causa principali, er-

20 go à fortiori poterit interuenire ī causa appellationis, vt in nostro casu, nam minus est aliquē admitti in causa appellationis quam in principali, cum ī causa appellationis sit maius periculum, patet in. l. non tantum, vbi potest quis admitti, in causa appellationis, & nō in principali vt ibi notatur & in. d. l. additos, si ergo in casu nostro potest admitti in principali. d. §. publice, ergo à fortiori in casu appellationis, ad idē facit. l. 1. §. 1. ff. de appel. reci. & nota in. l. alienam. C. de procura. vbi mater admittitur ī causa appellationis quę nō potest admitti in principali, quia ibi nō vertitur tantum præiudicium. Quinto hoc notabiliter probo, regula est quod iu-

Procurator facilius admittitur in cā principali q̄ in cā appel.

21 dex non potest supplere de facto. l. 1. C. vt quæ desunt aduo. tamē habeo quod quando absens potest condemnari, ibi iudex ex officio suo potest quærere defensiones pro reo. l. si nō defendantur. ff. de pœ. & ibi Bar. l. 1. §. fin. ff. de acqui. & ista est regula quod vbicunq; in absentem potest ferri sententia, ibi iudex potest supplere de facto, vt dictis iuribus & probatur in authē. qui semel. C. quomo. & quan. iud. & ibi Bart. & in. l. ampliorem, in princ. C. de appell. & ibi Bar. licet gl. ibi dicat quod est speciale sed reprobatur, si ergo ꝓpter absentiā condemnati iudex qui regulariter est ꝓhibitus potest admitti ergo à fortiori alius quicunq;, cui non est sic interdictum à iure, non tamen iste est proprie ꝓcurator vt supra dixi, vltimo ꝑ ista mea opinione reperio quod hoc tenuit, Pau. de Cast. in. l. in tantum, in fin. verb. ff. de appel. & refert idem tenere ibi Angel. quem non inuenio, idem refert ibi Alexā. in additionibus ad Bart. nihil tamen penitus allegant de prædictis ideo quæ dixi perpetuo notabis, quia sunt de mea farina. Restat respondere ad contraria, ad quæ quasi iam est responsum per prędicta, & primo non obstat, quod à cessante, &c. quia vt dixi hic non cessat ratio, imo est eadē ratio, vt probaui plene. Secundo non obstat quod ista. l. sit exorbitans, &c. quia fateor: tamen potest nihilominus extēdi ex identitate ratiōis vt supra ꝓbaui. Tertio non obstat quod casus excepti firmant regulam in contrarium, quia debēt supplere casus excepti, vel simi-

Iudex pōt supplere de facto q̄n absens posset dānari.

22 les exceptis, firmant regulam in cōtrarium & ita etiam dicit Abba. in. d. c. cū dilecta per illum tex. Item aliter posset respondere, casus excepti, &c. fortior tamen etiam iste est exceptus, vt probaui ergo, &c. Quarto non obstat glo. in. l.

Regula firmatur extra casus exceptos vel similes exceptis.

in.l.non tantũ quia imo in casu isto nõ cessat periculum, & posito quod cessaret, non cessant aliæ rationes, vt dixi quod sufficit, & eadem est responsio, ad not.in.l.cum alienam.C.de procur. & ad tex.in.l.1.in.f.ff.de app.reci.Septimo nõ obstat, quia cessante causa fauoris,&c.quia eodẽ modo dico,quod hic non cessat causa fauoris, vt sæpe dictũ est,& eodem modo respondeo ad alia fundaméta vt poteris videre per te,& per hæc me expedio de ista singulari

Appellare qs pōt p cōdēnato. ampl. & limi. varia.

23 quæstione. Modo pro breui summula dicas quod.l.additos.s̃.alle. procedit siue ille appellans sit cõiunctus siue nõ text.est in.d.l.non tantum.Secũdo extende,siue condemnatus velit siue nolit.d.l.non tantum.Tertio extende nedum quando præsens condẽnatur,sed etiam si absens cum sit eadem ratio, vt modo late discussi. Quarto quod habeat locum non solum quãdo ad mortẽ condemnatus, sed etiã si ad membri abscisionem tantum, ita tenet Paul.de Cast.in.d.l.non tantũ,in princ.Quinto quod habet locum non solum quando ad mortem naturalem sed etiam si ad mortem ciuilem quis cõdemnetur, ita Paul.de Cast.in.d.l.non tantum.2.quæstio,quod not. Sexto quod intantũ,potest q̃s appellare,quod si iudex hoc nõ obstãte vellet exequi,posset ei defacto resisti,ita tenet Bal. in. d. l.additos post medium. Septimo nedum si appellans sit laicus,sed etiam si clericus, vt.d.l.additos in glo.dicit tamen Ang.in.d.l.nõ tantum, cautius esse cauere ab his & allegat Specula.vt .ibi per eum.Modo limita, istam regul. quod non habet locum in notoriis secundum Bal. in. d.l. additos.Secũdo quod non habet locũ, qñ quis est cõfessus & conuict9 simul, nã tunc cũ neq; ipse possit appellare. l. 2.C.quorum appell.non recipian.ergo nec alius pro eo secundum Bal.vbi supra quod tamẽ sublimitat duobus modis vt per eum. Tertio limita, quod licet quilibet posset appellare,non tamẽ appellationem prosequi:ita notat glo. in.d.l.additos idem Bal.ibid.in fi.idem vult Bar.& ibi in additionibus, in.l.nõ tantum.ff.de app. sed in contrariũ ego pondero vnam glo. in.d.l.non tantum gl.fi.de qua .s̃. dixi cogitabis sup illam.

Procurator an admittatĩ in criminibus publicis vel priuatis criminaliter intentatis?

24 Supra dictum est quod admittitur procurator in causa capitali ad appellandũ:modo,& tertio principaliter quæro an in criminibus priuatis criminaliter intentatis possit interuenire procurator, de publicis enim criminibus nõ est quæstio.l.penul. §. ad crimen.ff. de publi.iudi.l. tunc conuenit cum cõcor.C.de accusatio. sed ego quæro de priuatis,& aduertendum, quia cõmunis omnium sententia est quod etiam in priuatis non possit interuenire procurator, vt per gl.in.d.§. ad crimen,& in.l.1.ff.an per alium cã app. & est text. qui videtur ineuitabilis,in.l.fi.C. de iniuri.& in.§.in summa ĩsti.eo.tit.& in.c. absens.el.2.ver.nisi.3.q.9. Ad idem pro ista communi opinione allego text.in c.in criminalibus.5. q. 1. vbi indistincte dicitur quod in criminalib9 causis nec accusator potest accusare per aliũ nec accusatus potest se defendere per aliũ: cũ ergo indistincte loquitur ergo,&c. Itẽ quia text.nõ distinguit,ergo,&c.ff. de public.l. de precio. Item quia dicit, in criminalibus & sic indiffinite, quæ ĩdiffinita æquipollet vniuersali.l.si pluribus.de lega.2.l.si plures. delegatis.3. Tertio ad idem facit text.in.c.si quando.2.q.6.& tex.in generalitate sui,in.c. veniens.de accus.& in.c.super his.in.fi. eo.tit. vbi solummodo distinguitur an agatur ciuiliter vel criminaliter, nõ autẽ an sit publicũ vel priuatũ.Itẽ ĩ hac distinctione videtur se principaliter fundare tex.ĩ.c.tuę. de pcu. q̃ distinguit an agatĩ ciuiliter vel crimĩaliter: & ista est vera & cõis sñia nemine discrepante. Quarto ad idẽ allego text. cui videtur non posse responderi,in.l.fi.post principiũ .C. vbi sena. vel clari.ibi publicũ priuatumue, &c. & ibi dicit Bal. quod quemadmodũ in publico crimine, ita & in priuato non potest interuenire, pcurator,& aduerte quia debet intelligi quando criminaliter, nam si ciuiliter, in vtroque posset admitti. Quinto pro hoc allego tex.in.l.2.C. de procu͂ra.qui

plus

plus dicit, quod in criminibus nō pōt
interuenire procurator, ēt si in eo cō-
currat duplex qualitas. s. quod sit ꝓcu-
rator item cōiuncta persona simul, &
illum not. ibi Iaso. 3. notabili, & sic ge-
minatio nihil oꝑatur quo ad hūc casū.
Sexto pro ista parte facit. l. de fide. C.
ad leg. Corneliā, de fals. quem videas.
Prędictis tamen non obstantibus gra-
tia disputationis audeo attentare con-
trarium, vt posteris dem materiam sub
tilius inuestigandi, imo quod in crimi-
nibus priuatis etiam criminaliter intē
tatis possit interuenire procurator, ad
quod moueor per sequentia.
Primo, per tex. in. d. §. ad crimen, vbi di
citur ad crimen publici iudicij, &c. er-
go à contrario sensu, secus in crimine
priuato, & ille bene adstrīgit hoc mo-
do. Secūdo regula est quod qlibet po-
test agere per procuratorem. l. 1. §. vsus.
ff. de procuratoribus, cum similibus, &
reperitur ille casus exceptus. s. in crimi
nibus publici iudicij, ergo non debet
extendi ad crimina priuata, cum. l. ex
orbitans, &c. Item quia non est eadem
ratio in priuatis, vbi imponitur minor
pœna regulariter vt infra dicam.
Tertio pro hoc pōdero, tex. in. l. aduer
sus. C. de furtis, vbi est expressum, nisi
glossæ destruerent, vbi tex. loquitur in
accusatione serui corrupti, item in a-
ctione furti quę sunt priuatę, nec distin
guit ciuiliter vel criminaliter, & tamē
subdit in fine, quas actiones etiam per
procuratorē exercere minime prohi-
beris, &c. Quarto facit tex. in. l. tūc cō
uenit. C. de accus. vbi dicit quod in cri
minibus publicis nemo potest agere ꝑ
procuratorē ergo secus in priuatis, nec
est credendum quod iura totiens pon
derauerint illud verbum, in publicis,
&c. sine mysterio. Quinto notabiliter
probo in criminibus leuibus etiam cri
minaliter intentatis, potest intereueni-
re procurator ita dicit gl. in. c. veniens
de accusa. & in. c. si quando. 2. q. 6. mo-
do sic leuia crimina dicuntur crimina
priuata, vt in. l. leuia, iuncta vna expo-
sitione gl. ff. de accusa. ergo in crimini-
bus priuatis etiam criminaliter intenta
tis potest interuenire procurator & be
ne concludit. Sexto pro hoc nouiter
pondero tex. in. l. si ab Aeliano. C. ad. l.
flauiam de plagia. quem sic induco cri
men. l. flauię de plagiarijs, dicitur publi
cū. l. plagij la prima. C. ad. l. flauiam de
plag. modo dicit. l. si ab Aeliano, quod
crimen. l. flauiæ, debet quis exercere, ꝑ
se & non per procuratorem, ratio est
quia est publicum, subdit tamen text.
quod accusationē de seruo corrupto,
non prohibetur exercere per procura
torem, rationē ego addo. s. quia est pri
uatum, & sic ad crimen priuatum ad-
mittitur procurator, non distinguen-
do criminaliter vel ciuiliter ergo. &c.
& ista differentia colligitur aperte ex-
illo tex. inter publicum & priuatum.
Septimo pro hoc pondero text. in. l. fi.
post principi. C. vbi sena. vel clarissim.
quem supra induxi pro cōtraria parte,
nā ibi dicitur crimen publicū, priuatū
ue, cui per procuratorem respondere
non liceat, secus ergo si liceat, ergo be
ne licet, sed in casibus vbi non licet, ha
bet locum illa. l. quod quando sit, infra
subijciam, in responsione ad eundem.
Octauo pro ista parte allego & retor-
queo tex. in. d. c. si quādo. 2. q. 6. vbi tex.
dicit quod ī causa capitali vel statꝰ nō
interuenit procurator, ergo secus ī a-
lijs vbi hæc pœna non imponitur pu-
ta in priuatis: nam in illis non imponi-
tur ita grauis pœna nam pro furto vel
iniuria vel rapina, quę sunt priuata de-
licta, nō imponitur capitalis pœna vel
status, vt patet in locis suis, ergo, &c. &
si opponas quod pro furto imponitur
capitalis. i. pœna mortis. l. capitalium. §.
famosos. ff. de pœnis, vbi ꝑ furto quis
suspēditur item alibi pro furto abscin-
25 ditur manus, vt in authen. sed nouo iu
re. C. de seruis fugit. & abscisio manus,
vel alterius membri dicitur pœna ca-
pitalis per Bart. in. l. 2. vlti. col. ff. de pu-
bli. iudi. & per Bal. in. l. reos. 2. col. C. de
accusatio. respondeo quod illud in ca-
sibus specialibus, vt ibi patet, vnde nō
trahitur ad consequentiam. l. quod ve-
ro. cum concor. ff. de. ll. Item quia natu
ra rei debet potius attendi quam acci-
dens

Mēbri abscisio dicit pœna capitalis.

dens.l.1.§.ad vestras.ff.de post.l.3.§.qui habet.ff.de tutel.fac.gl.singul.in.l.1.C. de cura.furiof. Item dico quod in illis casibus, vbi talis pœna imponitur, esset idem quod in criminibus publicis, nec hoc nego, tamen ego loquor referēdo me ad regulam, & sic illud non obstat, item contra hoc facit, quia in crimine
26 iniuriarum quod est priuatum, potest īponi pœna arbitrio iudicis vsq; ad pœnam mortis, vt est gl.sing.insti.de iniuriis.§.in summa, cum his, quæ ibi plene allego, respōdeo dupliciter. Primo qđ illa gl.cōmuniter reprobatur, vt late p Ias.in.l.etsi legibus.C. si contra ius vel vtili.publ. quia imo etiam pœnam perpetui exilij non potest imponere iudex.l.1.ff.de furi.balnea. & sic non obstat vel aliter, vt supra dixi, quod illo casu esset idem quod in publicis, quando illa pœna īponetur: vel aliter quod sit speciale in crimine iniuriarū, secus in aliis priuatis, vt infra dicā, & per ista & alia, quæ forte subiiciam videtur ista opi.verior in puncto iuris. Nunc restat respondere ad contraria, & primo nō obstat.gl.in.§.ad crimē.& in.l.1. an per alium causæ app.cum alijs, quia illę gl. allegant, quod obstat prædictis, & si dicas, quod imo fundantur, in.l.f. cum concord.C. de iniuriis, dico quod circa illam.l.pendent.ll.& prophetæ, vbi ponitur speciale in illustribus, quod posset per alium, &c. ergo secus regulariter à cōtrario sensu: respōdeo, primo quod illud arg.à contrario sensu, non est sumendum: quia cōtrariantur.ll.quas supra allegaui, vt.l.2.C.de cōdi.inser. sed ista solutio nihil est, quia imo. d.l.fi. C. de iniurijs, non cōtenta decisione, quæ sumebatur à contrario sensu, expresse subdit, quod nullus alius p procuratorem potest illā mouere: vnde aliter est respōdendū, & dico quod ibi ideo nō admittitur pcurator quia possibile est sequi pœnam maiorē relegatione, & ideo non admittitur procurator, nam cū pro iniuria possit imponi pœna pecuniaria, vel relegationis, vel fustium, ius non vult, vt ibi admittatur procurator, bene facit pro hoc quod dicit Bal. in.l.eos.§.super his.C. de app. vbi dicit quod ad hoc quod pœna dicatur capitalis, sufficit aptitudo.i.quod possit arbitrio iudicis euenire: faciunt iura, quę dicunt, quod inspicitur, quod euenire potest de iure cōmuni, aliter tamē circa hoc loquitur Bar.in.§. ad crimen, licet non ad hoc propositum, vel aliter soluo ex verbis Bal.in.d.l.f.de iniur. vbi dicit quod vbi pœna est arbitraria, procurator non potest admitti, facit.l. fin. ff.de iniur.& ista solutio eadem videtur cum præcedenti, & per hæc videtur quod non obstat.d.l.fi.vide ibi Bal. & cogita p te de alia solutione. Secundo non obstat tex.in.c.in criminalibus. 5.q.3.& in.c.si quando.2.q.6.& in.c.veniens, & super his de accusa. quia dico quod illa iura intelligi debent secundū tex.in.§.ad crimen.l.quod loquūtur in publicis, non autem in priuatis, nec obstat quod loquitur generaliter & indistincte, qa debēt restringi p alias.ll.quę loquūtur de iisdē casib9, vt ī simili dicit Bar.ī.§.ad crimē.3.col.non ēt obstat distinct.tex.ī.c.tuę de pcura.quia dico quod loquitur in adulterio, & sic in crimie publico, & sic nō obstat snię meę: item nō obstat l.fi.post principium. C. vbi sena.vel clari, quia imo facit pro, & non cōtra, vt supra dixi, vel respon.vt ibi colligitur ex verbis Bald. qui dicit. quod non admittitur in crimine priuato procurator.l.vbi est eadem ratio phibēdi ī genere pœnę, pone exēplum, puta si per statutum imponeretur pœna mortis, vel alia pro delicto priuato, nam tunc fateor cum sit eadem ratio, vt supra dixi, secus si nō imponeretur illa pœna, vt est relegare, vt supra probaui, & sic habeo intentum, & ille tex. facit pro me duobus modis. Primo vt supra iam dixi. Secundo vt colligitur ex verbis Bald.quæ modo retuli. Non etiam obstat .l. de fide. C. de fals. quia loquitur etiam in crimine falsi quod est publicum, vt.l.1.& ibi notatur. ff.de publi.iudi. Item ad.l.2.C. de procurat. respon.quod intelligitur de publicis, non de priuatis, nec ibi text.dic. contrarium. Nunc vltra prędicta, pro sententia

iniuriarū ī crimine iudicis arbitriū pōt se extēdere vsque ad pœnā mortis secundū gl. quæ cōmuniter rep.

tentia mea allego.l.licet. §. ad actioné. ff.de procurat. vbi text. dicit ad actionem iniuriarum ex.l.Cornelia procurator dari potest, nam etsi ꝑ publica vtilitate exerceatur, priuata tamen est: & sic text.ibi facit vim ĩ eo quod est priuata, ergo ibi est tex.pro opinione mea: verum est quod gl. ibi restringit illũ text. ad casum, quãdo agitur ciuiliter, sed solum allegat.l.fi. C.de iniur. ad quam supra est respõ. sed cogita circa hãc solutionem, quia non satisfacit, nam.l.fi.C. de iniurijs. dicit procuratorem non admitti, regulariter dict9.§. ad actionem, dicit admitti, & loquitur eodé modo in actione iniuriarum, vnde necessario videtur dicendum quod.l.fin.loquitur quando agitur criminaliter. §. ad actionem, quando ciuiliter cogita, & posito quod hoc sit verum, adhuc dico, idẽ quod.l.fi.C. de iniuri. loquens quando agitur crimialiter, ponit casum specialem s. vbi pœna est extraordinaria: vnde sufficit, quod aptitudine posit magna pœna imponi, vt supra dixi, & ad idem pro ista parte cõtra cõmunẽ sententiam allego.l.nõ solum.§. age. ff.de iniur. vbi vide, licet glo.ibi aliter exponat. Sed aduerte, quia cõtra hanc meã opinionem, reperio vnum text.nouũ, qui eam destruit in totum.s.in.l. 1. circa fi.C.vt omnes iudi.tam ciuil.ad quẽ non possum respondere, alibi forte attingam: & hæc sufficiant de ista singul. quæstione, in qua vehementer dubito, ideo tu diligentius cogitabis.

1 *Appellari an posit à sententia lata in possessorio? ingens pugna.*
2 *Appellari nequit à sñia lata in possessione de iure ciuili, siue simus in adipis. siue in retin. siue in recup. poss. ss. cum communi.*
3 *Appellatur à sententia in posses. iure canonico & regio, quid in causis fisci vel rei publicæ.*
4 *Appellatur de iure canonico à sententia interlocutoria, secus de iure regio & ciuili.*
5 *Appellatio ab interlocutoria non iustificatur ex nouis actis, aliud in definitiua.*
6 *Appellatio à definitiua non semper suspendit executionem.*
7 *Executionis sñia quare appellatione non suspẽdatur.*
8 *Accessorium sequitur principale.*
9 *Fictiones iuris non inspiciuntur in spiritualibus.*
10 *Spiritualia admittunt ratihabitionem.*
11 *Excommunionis sententia lata sub conditione suspẽditur appellatione.*
12 *Ens vbi non est, ibi passio esse nequit.*
13 *Medium impertinens qñ impediat extrema cõiũgi.*
14 *Ratihabitio cessat vbi actus medius obuiat coniunctioni extremorum.*
15 *Conditiones non trahuntur retro, quando medium impertinens obuiat coniunctioni extremorum.*
16 *Ratihabitio nõ trahitur retro, quando mediũ obuiabat coniunctioni extremorum in pœnis.*
17 *Ratum habere non possum nisi quod tempore ratihabitionis ipsemet possem facere.*
18 *Bonorum posses. filio delatam & ab eo agnitam pater post tempora præterita ratificare non potest.*
19 *Tempus in quæsitis non inducit verum cõsensum sed in quærendis sic.*
20 *Præscriptioni rei meæ an videar præbere cõsensum.*
21 *Appellatione pendente suspenditur iurisdictio iudicis à quo.*

1 Appellari non potest à sentẽtia lata in possessorio, ita tenet gl. in.l.vni per tex.ibi. C.si de momen.poss.fuerit. app. quam sequuntur cõmuniter Doct.ibi sequitur Ripa, in l.naturaliter.§.nihil cõmune.nu.13.colum.2.ff.de acqui.poss.sequitur, & ter, vel quater firmat esse cõmumem opi. Decius consil. 28. & pro tenui Petrus Duen.regul.44. Bernar. Lucius regula.36. Socinus regula.18.verb. appellare Catelianus Cotta in memor. verb. appellare.1. Andræas Tiraquell.de morte ĩ.6.par.declaratione.6. Corrasius, in l.naturaliter.§.nihil commune, nu. 8.ff. de acquiren. possess. & alij non pauci, quos ipsi referunt. *Appellarẽ an posit à sñia lata in possessorio? igẽs pugna.*

Contrariam tamen partem, vt appellari liceat à sententia lata in possessorio, quãuis ea appellatio non suspẽdat executionem prioris sententiæ, tenet Angelus consi.107. Iacobellus ad finem & Panormi.cons.55. in causa quæ ad prẽsens col.1.ver. aliam limitationem li.2. Bar.in.l.vn.C. si de momentanea poss. fuerit appel. Abba.in. c. cum ad sedem de resti.spo.vlt.char. quam op.posse accommodari legi vnicę supra alleg. firmat Decius, vbi supra licet ipse in contrarium inclinet, & hanc partem tenet Pileus relatus per Alber.in.d.l.vni. vbi Alberi.vtranq; opi.refert sed neutram firmat, hãc sequitur, & firmat esse cõmunem opin. Maranta de ordine Iudiciorũ

ciorum,folio.625.nume.294.part.6.ver si.secundus actus.

Quid dicendũ, & quidem pro prima opinione inducitur.d.l.vn. C.si de momen. possess.& similiter inducitur pro opinione secunda,nam in ea lege reposi tum est vnicum vtriusque partis fundamentum.Nam.d.l. ait quod si de sententia lata in possessorio appellatũ fuerit nihilominus sententia, quæ lata fuerat,sortitur effectũ:sed tenẽtes contra cõem op. exponunt,sortitur effectũ,q sit reuocabilis per iudicẽ ad quem, vt sit sensus, quod licet interea dum pendet causa appellationis ea prima sentẽtia executioni mandetur: tamẽ adhuc appellatio admittit̃:&si forte iuste appellatum fuisse appareat,prima sententia quanuis in possessorio lata reuocabitur,possesioq; semel p primam sententiam adempta restituetur.Sed tenẽtes communem sententiam exponunt. d.l.vn.dicentem,quod sententia sortitur effectum, exponunt inquam quod sortitur effectum irreuocabilem,vt sic appellatio nec habeat vim suspensiuã iuxta.l.1.§.fi.ff.ad turpili.nec etiam resolutiuã,sed frustra interposita, ac nulliter videatur,& hæc interpretatio mẽti, veroque sensui.d.l.vn.proximior,ac amica est.Et præterea verba legis cum effectu irreuocabili sunt in re dubia accipienda.l.non cogendum. §. Sabinus. ff.de procurato.l.qui sic.ff.de solutio.l. qui bis vbi per Ias. post alios. ff. de ver. obliga.l.si quis hæredem,vbi per Alex. Ias.Corneum Deciũ,& alios.C. de institu. & substitutio.

Appellari non à sñia lata in pos. de iure ciuili siue simus in adipis. siue in retin. siue in recup. poss. cum coi.

2 Cum ergo à sententia lata in possessorio non appelletur regulatiter,vidẽdũ est an procedat in possessorio adipiscẽdę tatum,an etiam in possessorio retinendæ, vel recuperandæ, & magis est, vt procedat in possessorio tã adipiscẽdæ,quam retinendæ, vel etiam recuperandæ:ita tenet gl.quam ibi sequuntur Ioan.Fab.Alberi. Azo in summa,Petr. de Bellaper.Odofre.Iaco.Butriga.Bar. Bal.Ange.Sali.Fulgo.& alij communiter in.d.l.vni.sequitur tanquam cõmunem opi.Decius consilio.28.& pro tenui Bernar. Diaz Lucen. in regula.36. Petrus Dueñas regul.44. qui hanc firmat esse cõmunẽ opi. Catelianus Cotta in memorabilib.ver.appellare.Soci. regula.18. estq; cõmunis opinio secundum Augusti.Beroum in.q.52. num.8.

Appellat̃ à sñia in poss. iure canonico & regio quid in causis fisci vel reipublicæ.

3 Quorum plerique tenent id procedere de iure tantum ciuili,nam de iure canonico communis opi. est vt per doct. supra allegatos à sententia lata in possessorio posse appellari, non secus quã si in petitorio lata fuisset & alias quamplures limitationes vi.per Iaso.in.l.1.& 2.C.de bon.pos.secundum tab.per Bernar.& Pet.Du.& Soci.vbi supra. De iure tamen regio appellari potest à sentẽtia lata in possessorio, non secus quam de iure canonico.l.42.c.31.in li. pragm. fallit fauore ciuitatis.arg.l.5.tit.3.libr.7. ordi.& cum causę fiscales & rei publicæ æquiparentur,vt not.in. l. respublica.C.ex quib.caus.maio. & expressius de iure regio fiat hęc ęquiparatio, in.l. 6.tit.3.lib.7.ordi.forte idem erit iure regio in causis fiscalibus: suadetur fortiter ex lege.8.ti.de la restitu. de los despoja.lib.3.ordi.cogita tũ,qa non firmo.

Appellat̃ de iure canonico à sñia interlocutoria secus de iure regio et ciuili.

4 Denique à sententia interlocutoria de iure ciuili non appellatur regulariter.l.ante sententiam.ff. de appell.reci. l.ante sententiam.C.quorũ appel.reci. estq; cõis ac ĩdifferẽter recepta sententia omnium in locis supra citatis. Item quoque iure regio.l.4.tit. de las app.li. ordi.l.13.tit.23.par.3.l.42.c.30.li.pragm. Limita quatuordecim modis,vt p Pet. Dueñ.regul.52.de iure tamen canonico appellari licet ab interlocutoria. c. cum cessante.de app.c. non ita.2.q.6.d. l.13.ti.23.par.3.Sed licet iure regio ab interlocutoria possit appellari,vt.d. l. 4. tamen semel tantum, non etiã pluries appellari licet,adeo vt nec illa supplicatio admittatur, quæ interponi iure regio potest sub pœna mille quingentorum solidorum.l.42.c.30. in libr. prag.

Appell. ab interlocutoria nõ iustificatur ex nouis actis aliud ĩ definitiua.

5 Appellatio tamen à definitiua interposita potest iustificari ex nouis actis. l. p hanc.vbi Bal.Sali.& alij cõmuniter. C. de temp.app.l.eos. §. quid autem.C.de appel.Diuersum est in appellatione ab

interlocu

interlocutoria, quę ex nouis actis iustificari nequit, vt in cle. appellanti. de appel. Bar. in. l. eius, nu. 8. de app. ff. Socin. regu. 22. vbi limi. multipliciter & Petr.

Appella. à definitiua nõ semp suspẽdit executionem.

6 Due. regu. 47. & 48. Denique in casib9 appellatio etiam à definitiua nõ suspẽdit executionem, vt per Abb. consi. 55. lib. 2. Decius consi. 28. col. 1. quale est in sententia appellationis. c. pastoralis. §. verum. de app. Qua in re causam dubitandi præstãt iura sequẽtia, primo tex. in. l. 1. ad finẽ, ad turpil. & in. c. veniẽtes, de iureiur. text. & quæ ibi not. in. l. tale

Executiõis sñia quare appellatiõe non suspendatur.

7 pactũ. §. qui pūocauit. ff. de pact. vbi hr̃ quod app. suspẽdit imo quia extinguit sententiam, ita videbitur dicendum in hac. q. quod ista appellatio interposita haberet suspendere executionis sentẽtiam, cuius contrarium ibid. s. in. d. §. verum. dicitur vbi gl. in præsenti casu, metu huius contrarij laborat in hoc: tamẽ ne tempus detineam, nõ recito eius opinionem, quia nõ attingit veritatem, circa hunc passum solutio tamen põt esse secundum Anton. ibi. quem refert Abb. in prin. quod aliud est in sententia excõmunicationis, quæ secum trahit executionem, aliud ĩ aliis sentẽtiis, ratio specialitatis secũdum eum, quia excõmunicatio dependet à potestate clauium, & in ea tollẽda requiritur certa forma vt ĩ. c. à nobis, ꝺ sentẽtia excõmu. cum ergo appellans nõ habeat hãc potestatem clauium, non potest eã suspendere per appellationẽ suam: sed cũ aliæ sententiæ transcurrant per actus priuatos, & concurrunt ea, quę non depẽdẽt à potestate clauium, merito appellans potest tales sententias suspendere. Dominus Abb. in. d. §. verũ. repræhendit more suo dominum Antoniũ in solutione sua, nã dicit ipse quod infamia, quæ imprimitur ex sententia lata sup furto. l. non potest. de furt. nõ depẽdet à potestate priuati, sed solus prĩceps eã abolere potest. l. 1. §. de qua re. ff. de postu. not. in. c. cum. 1. & 2. de re iudi. & tamen persona priuata appellando ab illa sententia condemnatoria, suspẽdit infamiam iam ad esse perductã l. furti. §. 1. de his qui notantur infamia. quare dicebat ipse, quod propterea excõmunicatio non suspẽditur, quia procedit ex natura excõmunicationis, & idem in qualibet cẽsura. c. is cui. de sententia excõmu. lib. 6. ratio secundũ eũ, nam excommunicatio iusta nõ potest quoquomodo per app. suspendi, quia infligitur propter peccatum, quod ligat animam indissolubiliter, nisi subsequatur competens satisfactio: nam peccatum non dimittitur nisi correcto: regula peccati veniam, & regula peccatum de reg. iur. in li. 6. c. cum tu. de vsur. nam cum per peccatum sit separatus à gratia Dei. c. denique. 11. q. 3. non põt iste per actum positiuum seu à iure positiuo inductum se restituere gr̃æ Dei, nisi aliter se corrigat, & emẽdet: & indubio semper debemus præsumere excõmunicationẽ iustam, quia vbi vertitur periculum animę tutior via est eligẽda, licet durior videatur not. gl. in. c. 1. de scruti. & in ca. cũ tu. de testi. Nec obstat dicebat ipse, si quis opponat de dicto Inno. ĩ. c. bonę de electio. & in. c. cum super. de officio delega. vbi Inno. tenet, quod si à sententia excõmunicationis appellatur ĩ. x. dies non præsumitur pro ea, sicut nec pro aliis, & sic aduersario incumbat onus probãdi eã fore iustam, nam verum est dicit ipse, quod incumbit onus probãdi aduersario quod sit iusta excõmunicatio, sed excõmunicatus interim semper habebitur pro excõmunicato, etiã si præsumeretur ĩiusta: quia forte potest esse iusta, & sic dãnabiliter se immisceret sacramentis ecclesię: pro hoc bonus tex. in. c. per tuas. de sententia excõmu. vbi dicitur quod ante omnia debet petere absolutionem, ne videatur contẽnere censuram ecclesiasticam domini, iudicio meo salua vestra li. disciplina, nec mihi videtur bona sua reprehẽsio, nec sua solutio, nam non est bona comparatio, seu similitudo de infamia ad excõmunicationem, quia ex diuersis nõ fit illatio. l. Papi. de mi. l. non solum. §. quæ primipilum de excusa. tuto. Item quia non est verum dicere, quod tollere infamiam non dependet à potestatẽ

priuati,

priuati,imo depēdet:quod patet, quia etsi verum sit, quod infamia ipso iure infligatur condemnato in consequentiam.d.l.non potest,& instit. de pœ. te me.liti.§.ex quibusdam:tamen appellā do suspendit cōdemnationem,text.est in.l.2.§.fi.de pœn.sed suspenso seu quasi extincto principali suspenditur, seu quasi extinguitur accessoriū,regula accessorium.l.non dubium de.ll. idē Bal. ibid.in. d. §. verum nā ad corruptionē

Accessoriū seqꝰ principale. 8 principalis sequit̄ corruptio accessorij. l.si homo mortuus de verb.obliga. sed excōmunicatio est quoddam ligamē, quod non venit in cōsequentiam nec propter aliud:sed propter se principaliter data cōtumacia.c.ex parte.el. prim. de verb.signif.hanc solutionem Anto. reperio tenuisse Bald.in.l.fi.si à non cōpe.iud.vbi dicit quod excōmunicatio, suspensio,interdictio sunt censurę ecclesiasticę.c.querelam.de ver. signif.& appellationes ab huiusmodi sententiis sunt anomalæ, & non sequuntur naturam aliarum appellationum, nec aliarum sententiarum reprobata ibi gloss. quę contrarium sensit, ratio quare istę sententiæ trahūt secum executionem, & per appellationē non suspēduntur, quia statim ligant absq; aliquo momēto, quia natura earū hoc inducit, nam prolato hoc nomine te excōico,te interdico:statim ipse efficitur extraneus à sacramētis statim interdicitur,seu ex expoliatur ab omnibus, sine aliquo tēporis interuallo,pro hoc melior tex.de iure.in.l.f.C.de sen.pas.ad fin. vbi dicit tex. quod id quod inducit nomen deportatio.quod est rerū spoliatio, id debet inducere indulgentia nostræ serenitatis.Sententię vero in quibus distat effectus ab exordio,tales bene suspenduntur per appellationem, nec trahūt secum executionē.arg.tex.in.l. ex Castrēsi peculio de Castrensi pecul. hinc est quod executio vltimi supplicij,quę fit facto hominis,cum executiōis effectꝰ distet ab exordio,ista nō fit, nec potest fieri tempore appella.interponendæ.l.1.ff. de re iudi. nisi esset confessus. l.qui sententiam.l.cum reis.C.de pœn. faciūt.ff. de trāsac.l.post rem, executio autē quæ fit à iure cū effectus ab exordio non distet,statim trahit secum executionem, vt infamiam.l. quæ vltimo. l.quo ad statum.ff.de pœnis, ita etiam tenet Bar.in.l.furti.§.1. de his quæ not. infam.& idem in alijs censuris, vt superius dixi,ego autem, domini, cogitaui dare aliā solutionē vltra.12. quæstionē in.d.§.verum refert Abb. nam licet aliquę sint bonæ & subtiles:sunt tñ psuasiuę& non concludentes:saluo saniori iudicio dico quod propterea in nostra quæstione appellatio non suspēdit excōmunicationem, nec aliquā censurā ecclesiasticam,vt dicit text.in. c. is cui. de sentētia excōica. quia hoc prouenit ex quadam fictione, nā certū est quod appellatio suspendit pronūtiatum seu quasi extinguit per fictionem,quod patet ad sensum,nam quæ facta sunt, pro infectis haberi non possunt. l. in bello.§.factæ.ff.de captiuis. nisi per fictionem.l.lex Cornelia.de vulg. & pup. & not.in.l.fi is qui pro empto. de vsu capio.sed quod appellatio faciat infectū, quod iam est factum, non potest fieri nisi per fictionem per iura supra allegata,sed fictio iuris non cōsideratur in

9 spiritualibus,tenuit Abba.in.c. cum in iure de electio.not.in.c.si annum de iudi.libro.6.ius enim ciuile procedit per pactum rationis,& per apices iuris.l. si deiussor.§.quidam.ff.manda.ius autem spirituale considerat æquitatem & rei effectum.c.filius noster, & ibi nota. de testam.facit, quod dicit Bal.in.l.1.3.col. C.qui admi.quod ius ciuile procedit p strictū punctum rationis, ius autē prætorium potius cōsiderat effectum rei, quā subtilitates iuris.Nec obstat,si ali- *Fictiones iuris nō inspiciuntur in spiritualibus.*

10 quis diceret, quod in spiritualibus habet locū ratihabitio,vt est tex.ī.c.Lugdunensis.9.q.2.& gl.ī.c.corā.de offi.de leg.sed ratihabitio non fit nisi interueniat fictio.l.f.C.ad Mace.Ad hoc respōdeo,quod in ista ratihabitione non interuenit fictio, qa actꝰ valet vt ex nūc, non vt ex tunc,facit tex.in argu.in.l.est *Spiritualiā admittunt ratihabitionem.*

receptum cõmunia prędio.in.l.per fun
dum,de seruit.rusti.prędio.hoc tamen
an actus valeat vt ex nũc,vel vt ex tũc,
ad præsens non examino, quia non est
materia nostra : de quo in.d. c. coram,
per Abba.in.c. omnis vtriusque sexus.
de pœniten.per eum in clemen.prima
de priuileg. tamen quod in spirituali-
bus nõ habeant locum,fictiones est cõ
munis conclusio. dd. in locis superius
allegatis. Et per hoc posset dari bonus
intellectus ad, c. præterea requisiti de
appella. vbi habetur, quod appellatio
medio tempore interposita suspendit
excommunicationem, etiam si existat
conditio : quia cum euentus conditio
nis faciat actum retrocedere. l. quod
dicitur de testamen. milit. in princip.l.
nec emptio. de contrahend. emptio.
in princi.l.nihil de nautico fœnore, &
hæc retractatio non põt fieri nisi per
fictionem : talis fictio non potest habe
re locum in excommunicatione, quæ
est res spiritualis, ca.1. de sententia ex-
communicatio.lib. 6. & sic ibi non fin-
git, quod conditio extitit à princip.&
quod appellatio fuit post ĩterposita,et

Excõicationis sñia lata sub cõditione suspẽditur appellatione.

11 adde.l.obseruare,in fin.de offic.procu.
sed contra dispositionem huiusmodi
nunc oppono.de text.in.d.c. præterea
requisiti iam allegato, vbi habetur ex-
presse quod appellatio suspendit sen-
tentiam excommunicationis, nam ibi
fuit lata sententia excommunicationis
sub conditione ante euẽtum conditio
nis:fuit appellatũ dicit ibi,quod suspẽ-
ditur excõmunicatio, etsi existat con-
ditio:sed in sententiis tempus existen-
tis conditionis trahitur retro. l.1.§. bi-
duum,& ibi not.ff.quando appel.sit,er
go ibi appel.fuit interposita,postquam
sententia excommunicationis habuit
effectum,& eam suspẽdit,ad huius cor
roborationem induco text.in.l.potior
& in.l.quæ balneum.ff. qui po.in pign.
habe. vbi dicitur quod si tibi obligaui
omnia bona mea sub conditione, dein
de alteri pure demum secuta fuit con-
ditio,quod tu eris potior in obligatio-
ne, quia prima obligatio censetur pure
facta, quia euentus conditionis trahi-
tur retro: sic dicendum videtur in.d.c.
pręterea,metu huius contrarij cogita-
ui dicere,& nunc intro intellectum il-
lius. c. & nostræ quod in.d.c.præterea.
euentus conditionis non trahitur re-
tro per fictionem, nec obuiat conclu-
sioni nostræ,quia vt superius dixi talis
fictio quod retro trahatur cõditio, nõ
habet locum in spiritualibus : sed & si
iste intellectus posit esse bonus ad il-
lam Decretalem, tamen quia videtur
refugium miserorũ dicere speciale in
spiritualibus,vt not.glo.in.l. filium quẽ
habentem. C.familię erciscundæ,ideo
vado cum domino Abba.in.d.c. pręter
ea, qui aliter dicit. s. quod ibi non põt
habere locũ retractatio, quæ fit per fi-
ctionẽ, quia non reperitur id ad quod
fit retractatio,cum sententia, quæ fuit
lata à principio sub conditione fuit ex
tincta per appella. dicit. ca. venientes,
&.d.l.1.in fi.ad turpil.sed in.d.l.potior.
Secunda obligatio, non potuit suspen
dere primã ex mera voluntate contra
hentis procedentem, & dicebat ipse
quod ad hoc quod fiat retractatio & a
ctus fingatur priore tempore gest9, o-
portet quod concurrant duo extrema
habilia.s.extremum ad quod & extre-
mum à quo in proposito in.d.c.præter
ea deficit extremum à quo hoc est tẽ-
pus stantis conditionis : nam illo tem-
pore iudex non potuisset proferre sen
tentiam excommunicationis,obstante
iam appellatione: deficit etiam extre-
mum ad quod, quia iã extinctum per
appel.sic ergo cessat fictio vt actus cen
seatur retro gestus propter inhabilita-
tem extremorũ:sed in.l.potior, & aliis
simi.extrema sunt habilia : quia iste nõ
poterat secundario alteri obligare pu-
re bona sua, cum prima obligatio esset
in pendenti:ista conclusio licet sit in se
vera,quod ad hoc quod habeat locũ fi
ctio,requirũtur extrema habilia, vt est
tex.melior de iure,in.l.quidam referũt
de iu.cod.per Bart.in.l. si is qui de vsu-
capio.& in.l. denique ex quibus causis
maio.tamen quo ad solutionem huius

contrarij, nihil facit, nec iudicio meo p̄ hoc soluitur ꝯtrarium horum iurium, quia non est verum dicere quod in. d. c. præterea. Primum extremū ad quod sit inhabile quia extinctum per appellationem, quia est habile saltum potentia, quod sufficit de primo extremo, vt tenuit Bart. in. d. l. si is qui pro emptore, nec est verum quod extinguatur p̄ appellationem, quia extinctio præsupponit aliquid quod possit extingui in habitu, seu actu. Sed primum extremū est habile quo ad potentiam, ergo non potest extingui, quia priuatio præsupponit habitum. l. 3. in prin. de acquiren. possess. cum similib.

Ens vbi nō est ibi passio esse nequit.

12 Item in non ente non fit passio secundum Aristote. 2. de anima. refert Bald. in. l. actor, post prin. C. de probatio. Item in non ente non cadit remotio, vt not. Bal. in. l. si pater. 3. colum. C. de institutio. & substitutio. Item nec est verum quod in. d. l. potior ambo extrema fuerint habilia, quia extremum à quo quod est tempus existētis conditionis, erat inhabile tam in actu quam potentia, patet quia eo ipso quod secūda obligatio pure facta fuit, fuit cōstitutum ius in re obligata, quia cum hypotheca sit ius reale designatis rebus, quæ debent obligari, statim res afficiuntur, vt not. Bald. eleganter in. l. fine. C. ad Velle. & ad quemquā res trāsit vadit cum onere suo. l. si conuenerit. ff. de pigno. actio. ergo sequitur ꝙ hæc secunda obligatio habuit in habilitate extremum à quo, quod est tempus existentis conditionis.

Mediū īptinēs qn̄ impediat extrema coniungi.

13 Verior forte solutio est, quod ideo in. d. c. prętere-ea nō habet locum retractatio, nec fingimus retrocedere, quia medius actus obuiat coniunctioni extremorum, nā appellatio medio tempore interposita destruit vnionem horum extremorum: si ergo non possunt vniri propter medium actum contrariū cessat fictio, sed in. l. potior cum similib. medius actus nō obuiat coniunctioni extremorum, quia secunda obligatio pure facta etiam si afficiat rem quæ obligatur: nō tamen impedit quin aduenienre conditione, possit obligari, quia vna res potest pluribus insolidum obligari, vt patet. C. & ff. qui potio. in pign. per totū, si ergo medius actus non obuiat extremis sequitur quod vniuntur ista extrema, & tempus conditionis exeuntis trahit retro, & hic iudicio meo est notabilis

Ratihabitio cessat vbi act⁹ medius obuiat coniunctioni extremorum.

14 intellectus ad. d. c. pręterea & ad huius corroborationem facit quod elegāter dicit Bar. in. l. si indebitum. §. si procurator. ff. rem ratam habe. quod si aliquis nomine meo absque mandato cœpit euincere rem aliquam & anteaquā iste euinceret, ego alteri vēdidi, & postea iste euicit, quod talē euictionē nō potero habere ratā, quia actus medius hoc est vēditio per me facta medio tēpore obuiat quod talē euictionem nō potero habere ratā, quia actus medius hoc est vēditio per me facta medio tēpore obuiat coniunctioni extremorū: & ideo tenet Bal. in. l. fi. C. ad Macedo. quod ratihabitio non habet locum vbi actus medius obuiat coniunctioni extremorum: facit bonus tex. in. l. necessa-

Cōditiones nō trahunt retro, qn̄ mediū impertinens obuiat coniunctioni extremorum.

15 rio. §. quod si pendenti. ff. de peri. & cōmo. rei vendi. vbi tex. dicit, quod si venditio fuit facta sub conditione, & pendente cōditione res fuit perempta, demum existat conditio, quod talis contractus est nullus, quia mediū hoc est peremptio obuiat coniunctioni extremorū, & notabilis tex. in. l. eum qui. §. f. de verbo. obligatio. bonus tex. in. l. quotiens de noua. pro hoc induco optimū tex. in. c. quanuis de pact. lib. 6. vbi aliqs reponitur in pristinum statum, ītelligitur restitutus sine præiudicio tertij. Nā & si verum, sit quod restitutio sit in pristinum statutū repositio. l. quod si minor. §. restitutio de minor. l. 1. C. de sen. pass. cum similib. tamē si actus medius obuiat coniunctioni extremorum cessabit retrotractio, seu fictio, & per consequēs restitutio: & hic est optimus in

Ratihabitio nō trahitur retro, qn̄ mediū obuiabat cōiūctioni extremorū in pœnis.

16 tellectus ad illa iura. Et ex hoc īfertur, quod si ciuitas pro se, & complicibus suis fecit pacem, & antequam complices haberent ratam, fuit aliquis de cōplicibus offensus, & post modum fuit

 subse

ſubſecuta ratihabitio per omnes complices, quod ciuitas non poterit agere de fide rupta contra offendentem, qua ſi fuerit facta offenſio poſt pacem factam ſubſecuta ratihabitione: quia medius actꝰ hoc eſt offenſio obuiat vnioni extremorum: hoc tenuit Bald. in. l. ſi vxor. §. ſi quis vxorem. ff. de adulter. infertur etiam ex hoc, quod ſi aliquis nomine meo appellauit à ſentẽtia lata cõtra me infra decem dies, quod niſi infra hos decem dies habeam ratam appellationem, poſtea nõ poſſum habere ratam, quia actus medius hoc eſt lapſus decẽ dierum obuiat vnioni extremorum, bonus tex. in. l. 1. ff. de appel. recipi. ratio huiꝰ colligitur ex. l. bonorum. ff. rem ratam habe. vbi dicitur quod ratihabitio debet fieri eo tẽpore, quo actus poſſit geri, ſed ego poteram appellare infra decem dies, & nõ poſt, ergo ita debeo infra decẽ dies ratificare, ſed in contrarium facit, nam ſi aliquis nomine meo hominẽ interfecit, bene poſſum habere ratum, vt in. c. cum quis, de ſententia excommunica. l. 1. §. reiecisſe. de vi & vi armata: ſed tũc cum ego habeo ratum, non poteram illum interficere, quia iam mortuus, ergo nõ eſt bona ratio illius. l. bonorum Angel. in. d. l. bonorum dicit, quod id quod dicitur quod quis debet habere ratum infra tẽpus, quo poteſt gerere, eſt verum quando agit ad ſui commodum, ſecus ſi agitur ad ſui damnum: hoc non eſt verũ, ſecundum Paul. in. d. l. bonorum, nam ſi fertur ſentẽtia contra meum falſum procuratorem, licet eam poſſim habere ratam. l. licet. ff. de iudi. l. 3. §. falſus. ff. rem ratam habe. ſi tamen ſit lapſum tẽpus inſtantiæ, etiam in mei damnũ nõ poſſum habere ratam, & ideo dicebat ipſe quod deciſio. Angel. debet intelligi in his, quæ veniunt gerenda per partem, vt poſſit haberi ratum eo tempore, quo actus non poſſit geri, ſecus in his quæ veniunt gerenda per iudicem: vt in ſententia, nam hæc debet haberi rata eo tẽpore, quo quis potuiſſet gerere per ſe ipſum, ſed in veritate contra

17 *Ratũ habere nõ poſſũ niſi quod tẽpore ratihabitionis ipſemet poſsẽ facere.*

Paul. fac. d. l. bonorum recte intuenti, nam ibi veniebat actus gerendus per partem non per iudicem, vt erat bon. poſſeſſio. l. pe. & fin. C. qui admi. tamẽ dicitur ibi, quod ratihabitio poteſt expediri eo tempore, quo poſſit actus geri, ſed certe non facit contra Paul. quia ibi ratihabitio fiebat ad commodũ ratum habentis, ſecus ſi ad incommodũ, quia tunc poſſet etiam vltra tempus vt ſupra dictum eſt, & poſſet etiam iudicio meo forte pro concordia aliter dici, quod quando certum tempus ponitur pro forma, inhabilitas temporũ viciat actum. l. 1. §. ita autem. ff. ſi tabulę teſtamenti nullæ extabunt, quia forma eſt quæ dat eſſe rei, & cõſeruat eã in eſſe. c. cũ dilecta, de reſcript. in. l. qui quadringẽta. ff. ad legem Falcidiam, ſecus vbi certum tempus nõ requiritur pro forma, quia tunc ratihabitio poteſt fieri quandocũque: ex prædictis ergo, patet quod in. d. capi. præterea ſententia excommunicationis ſuſpenditur quia non dum habebat effectum, nec conditio poteſt retro trahi, quia actꝰ medius obuiat coniunctioni extremorum, ad confirmationem ſupradictorum induco glo. notabilem, in. l. Gallus. §. ſi eius. de liberis & poſthumis, ad fin. glo. magnę vbi glo. dicit, quod ſi nepos naſcitur in captiuitate viuo auo & patre, & poſt mortem eorũ nepos redeat, quanuis ius poſtliminij fingat eum eſſe in ciuitate. l. retro. ff. de capti. non tamẽ fingitur ſuus auo viuẽte & patre mortuo, niſi poſtquam redeat poſt mortẽ eorum, & ſic habebit in eo locum diſpoſitio Galli, quæ vult quod nepos ſubintret locum ſui poſt mortem aui & filij, & non prius, & hoc propter medium actum. ſ. captiuitatis, quæ obuiat coniunctioni extremorum, quam concluſionem reperio tenuiſſe Barto. in. d. §. ſi eius, & in. d. l. ſi is qui pro emptore, & pro hoc adduco optimũ text. in. l. deniq; & in. l. nec vtilem. ff. ex quibus cauſis maiores, vbi dicit, quod ſi captus ab hoſtibus redit, non fingitur rẽ poſſediſſe in ciuitate, ad hoc vt proce-

dat

dat vsucapio: ratio horum, quia iste a-
ctus medius.s.captiuitas obuiat coniũ-
ctioni extremorum, ad horũ cõfirma-
tionem facit, nam licet verũ sit quod
adita hæreditate hæres fingitur fuisse
Dominus à morte defuncti, vt est text.
in.l.ex re.§.f.ff. de stipu.seruo.tamẽ nõ
fingit possessor à morte defuncti, me-
lior text. de iure, in.l.1. §. Sceuola.ff.si
quis testa.lib.esse iusl.fue. quia medius
actus, hoc est non apprehensio obuiat
vnioni extremorum, quæ de necessita
te requiritur.l.cũ hæredes.§.1.ff. de ac-
quiren.posses.nec obest.l.cum miles. §.
1.ex quibus causis maio.quia ibi loqui-
tur quo ad vsucapionem complendã,
nam tunc bene continuatur possessio:
facit ad confirmationem supradicto-
rum, quod dicit Bald. in.l.1.13. col.qui
18 admi. C. quod ex futuro præsumitur
præcessisse cõsensum de præterito, nisi
medio tempore præsumatur tacita re-
pudiatio vel dissensus, vel sit alteri ius
quæsitum, per quæ dicebat ipse, quod
si filius fa.agnouit bo.poss.sibi debitam
infra legitimum tempus anni vtilis, vel
c.dierum, & pater stetit negligens per
dictum tẽpus, nec ratificauit nec appa
ruit de eius assensu, quod talis negligẽ
tia inducit tacitam repudiationẽ, adeo
quod deuoluit ius quæsitum ad alium:
& ad hoc bene facit, nam licet verum
19 sit, quod in iure quæsito lapsus tempo
ris vel negligentia nunquam inducat
verum consensum vel interpretatiuũ,
glos.notabil.in.l.1.§.pen.ff. de dolo quã
dixit notabilissimã Bald.in.l.cum quis.
7.colum.C.de iuris & facti ignorantia,
secus tamẽ est in iure quęrẽdo de quo
est glo.notab.in.l.si ego.ff.de neg. gest.
hanc etiam conclusionem reperio te-
20 nere Bal.in authen. ad hæc. C.de vsur.
Ex quo infertur, quod si aliquis præ-
scribit rem iam quæsitam, nunquam vi
deor sibi prestare cõsensum, quia igno
rans vel tacens nunquam videtur prę-
stare cõsensum in sui damnũ.l. Gaius.
ff.de pigno.actio.l.fideiussor.§. 1.& ibi
nota.ff.de. pigno.supra dicta tamen vi
detur facere contra.gl.in.l.1. C. qui ad

Bonorũ poss. filio delatã et ab eo agnitã pater post tẽpora præterita ratificare non potest.

Tẽpus ĩ quæsitis nõ inducit verũ cõsensũ sed inquærẽdis sic.

Præscriptiõi rei meæ an videar prestare cõsensum?

mi.& contra.l. si filium fami. C.de pe-
titio.hęre.vbi si filius familias per lon-
gum tempus detinuit hęreditatem sibi
delatam eo ipso videtur acquisisse cõ-
modum hæreditatis patri suo.Bart.in
d.l.1.eleganter dicit, quod cũ ad acqui-
rẽdum vsumfructum patri sufficiat so
la voluntas sibi acquirendi vsumfru-
ctum hæreditatis delatæ filio, longũ tẽ
pus sufficit ad præsumendam volunta
tem intercessisse tempore habili, nisi
medio tpe probaretur dissensus, seu re
pudiatio: sed quoties ad validationẽ a-
ctus requiritur expressus cõsensus, &
determinatus, qui præcedit, vel rati-
habitio expressa, quæ subsequatur, tũc
longum tempus non præsumit ratiha-
bitionẽ secutam, & hoc modo intelli-
gitur.gloss. & Doctrina Bald. quod ex
futuro pręsumitur pręcessisse consen-
sus de præterito, nisi medio tempore
inducatur tacita repudiatio per longũ
tempus, vel per alium actũ: & hoc quia
medius obuiat vnioni extremorum, ad
prædicta etiam faciunt.l.obseruare, ad
fin.de offi.procõs.& leg.si scis induce-
re cum similib.

21 Postremo vt appellatione pendente
suspendatur iurisdictio iudicis, a quo
regulariter iuxta. l. appellatione. C.de
appellatio.l.eiusque pars. C. de dilatio.l.1.
& per totum.ff.nihil nouari appellatio
ne pendente.c. non solum de appellat.
libro.6.l.26. titul.23. part.3. l.4. titul. 15.
lib.2.fori.vt per Socinum regu.21.Cor
setum singul. incipienti appellatio.Ca
telianus Cotta in memorabilibus ver.
appellatione, Petrus Duen. regul.42.

Appellatione pẽdẽte suspendit iurisdictio iudicis à quo.

Redeundo ad.d.c.pastoralis.§.verum
de appellat.dic quod in quibus casibus
pœna irrogatur, ipso iure declaratio
hominis (idest iudicis) necessaria non
est, ad hoc, vt amissio bonorum con-
tingat essentialiter, licet ad executio-
nem sit necessaria, & ideo à tempore
commissi criminis fructus bonorum
delinquentis pertinent ad fiscum, vt
ex communi opinione resoluimus su-
pra.c.7.nume.16. & in foro conscien-
tiæ delinquens tenetur eos restituere,

vt ex communi opinione reſoluimus ibidem .d. nu. 16. plene per Andræam Tiraquell. de reuocandis donationib. in.l.ſi vnquam verbo reuertatur, num. 19. cum. 200. ſequen. nam ſi reuera facinus cõmiſſum fuit, ab eo die dominiũ bonorum ſuorum ab eo ex legis diſpoſitione abſcedit, in que fiſcum tranſuolat, & licet ſi poſtea condemnetur, & à ſententia appelletur, ſuſpendatur executio: tamen quo ad Deum, & quo ad iuris effectum non ſuſpenditur, argumen.l.ſi is cui ff. de legatis.2. Ratio differentię eſt quia homini etiam poſt primam ſententiam condemnatoriam interpoſita appellatione incertum eſt, an ille deliquerit. l. ſi is qui ducenta. §. vtrum ad ſi.ff. de rebus dubiis: Deo autem certum erat eum deliquiſſe, ideo appellatio ſuſpendit quo ad hominem non quo ad Deum. Sic ergo & in. d.c. verum, ſimul ac ille contumax vel malefactor fuit, Deo per peccatum obligatur, & etiam ceſſante excommunicationis ſententia, ad ſacramenta eccleſiæ non deberet accedere, quo ad Deum huius rei non ignarũ, vt ſic quo ad homines, tantum huius rei aut peccati ignaros ſententia excommunicationis neceſſaria ſit ad declarandum eis illum peccaſſe, vnde appellationis interuentus non poteſt impedire executionem pœne iam factã à Deo (non tãtum à tempore ſententiæ, ſed etiam à tempore facinoris commiſſi) licet bene impediat executionẽ in reliquis cauſis ab homine faciendã. Itaq; in quibus caſibus executio fit vel à Deo, vel etiã à lege, ipſo facto, vel ipſo iure neque ſententia poſtea ſecuta quicquam adimit, aut pœnam irrogat, ſed iam ademptum & irrogatum retro fuiſſe declarat, neque appellatio ſuſpendit. Sed qñ tam ademptio, quam executio venit facienda ab homine, tunc vt per ſententiam venit adimendum: ita & per appellationem venit effectus ſentẽtiæ ſuſpendendus, quia executio facti bonorumque corporalis ademptio, non ſimul ac iudex pronuntiauit, contigit, ergo res adhuc integra eſt, quæ poſſit appellatione reparari.

D. FERNANDI VASQVII MENCHACENSIS IVRECONSVLTI HISPANI IN SVMMO DOMINICæ rei prætorio Senatoris clariss: controuersiarum vsu frequentium liber Tertius.

1 *Legitimatio per subsequens matrimonium à nobili viro cū abiecta contractū an cōtingat: ardua quæst.*
2 *Legitimatur per subsequens matrimoniū filius genitus à clerico in minoribus ordi. constituto licet benef. tunc haberet ardua quæstio.*
3 *Legitimatio per subsequens matrimoniū sine dotalibus instrumētis cōtractū an cōtingat? dubia pugna.*
4 *Legitimitas per matrimoniū cōtractū ab eo qui ferme moriens erat, contingit cum cōi contra multos.*
5 *Legitimatus per subsequens matrim. contractum in fraudem substituti eum excludit contra communē.*
6 *Legitimatus ille excludit subst. etiam si animus nocendi esset apertus contra communem.*
7 *Legitimatus per subsequens matrim. excludit substitutum cum communi.*

Legitimatio p subsequēs matrimoniū à nobili viro cū abiecta cōtractū an cōtingat ardua quæsti. 1

QVandocunque nobilis matrimonium contraxit cum vili & rustica vel cum meretrice ex tali matrimonio filij non legitimātur, ita tenet Angel. in authen. quib. mod. natur. effici legiti. in prin. nume. 1. & in. §. sed illud nu. 4. Bal. in authē. item si quis. C. de natu. liber. & in. l. 2. C. quib. res iud. non nocet, Præpositus, in. d. c. tanta, nu. 27. Marti. Laudensis in tractatu de legitima. nu. 158. Cepola. in cautela. 250. incipienti debes scire. Franc. Cur. Iunior, in consi. 136. nu. 10. hanc opin. dicit esse cōmunē: Maria. Soci. Iunior, in consil. 52. nu. 2. vol. 1. eam etiam com. dicit Siluester Aldobrādinus, in. d. §. fi. num. 11. instit. de nuptiis, hanc etiam opi. tenet Carol. Ruin. in consi. 111. nu. 5. &. 6. lib. 1. Geraldus de Petra Sancta, in singula. 60. & alij non pauci quos refert Grego. Lupus, in. l. 1. tit. 13. par. 4. in gl. magn. ꝟ. 4. limita. sentit Bal. in. l. si qua illustris. C. ad Orfi. idem Bald. in. l. neq; 1. C. de nupt. & alij nōpauci quos allegat Dec. consi. 155. col. 1. Contrariam partem vt etiam isto casu per subsequens matrimonium filij antea nati legitimi fiāt tenent Grego. Lupus vbi supra & Deci. vbi supra, qui firmat hāc esse cōem op. col. 2. in pr. Nico. de Vbald. de success. ab intest. nu. 61. Iaso. consi. 234. lib. 2. col. 1. Ripa. in. l. si vnquam de reuo. don. C. nu. 55. Pala. Rub. ī. c. p vestras. §. 20. nu. 17. de dona. inter virum & vxorem idē Pala. Rub. ī. l. taurina. 1. nu. 32. Laure. Silua. consi. 3. nu. 44. Cassiodorus decisio. vn. nu. 6. tit. de spons. Petr. Duen. regul. 350. Cepol. caute. 247. Ion. Andrę. in. c. fine culpa de regulis iuris. in. 6.

Quid dicendum & quidē iure ciuili tale matrimonium nō valebat. l. Imperialis. C. de nupti. auth. quib. mod. nat. effi. legiti. §. sed & aliud cum. §. seq. l. humilem. C. de incestis nup. iure tamē canonico valere nō desinit. c. integritas. §. fi. &. c. non est culpandus. 32. q. 1. &. c. inter opera de spons. c. quemadmodū de iureiur. Idem de iure regio. l. 7. tit. 2. par. 4. &. l. 1. tit. 13. ead. par. & ius canonicum in hac materia seruādum est etiā in foro Cæsareo. c. pe. &. fi. de secundis nup. quod verum quo ad validitatē & substantiam matrimonij, vt ibi non sic quo ad effectus, quos lex ciuilis matrimonio accōmodauit, hos enim vt dedit ita & adimere potuit. c. oīs res de regul. iur. l. nihil tam naturale. ff. eo. §. sed naturalia inst. de iure nat. l. oēs populi. ff. de iust. & iu. l. eius est nolle. ff. de reg. iur. Vnde cum effectus legitimitatis sit patria potestas quę est merū iuris ciuilis inuentum, vt in pr. insti. de patr. potesta. in pr. inst. de nupti. lex ciuilis bene potest facere, vt talis per subsequēs matrimonium legitimatus nō sit in potestate parentū, nā & per dignitatis interuentū & p alias rationes solet lex ciuilis inducere, vt filius desinat esse ī potestate *Declaratio noua.*

testate parentũ, vt per Bar.nu.3. Ias.nu. 14. vbi reliqui, in l. quidam cũ filiũ. ff. de ver. oblig. l. Diuus. si à pare. quis fu. ma. Item cũ succesśio hæreditatesq; sit similiter merũ inuentũ legis ciuilis, nã inspectis principiis iuris naturæ mors omnia soluebat authẽ. de nupt. §. deinceps, sicq; cuiusq; morientis bona vacare intelligebãtur, vt nulli mortalium ĩ eis bonis plus iuris esset quã alteri: sed lex positiua ad seditiones, tumultus, turbationesq; ac irruptiones vitandas satius esse putauit, vt cuiusq; morientis bona certum haberẽt successorẽ: qua ẽt rõne regna quę antea electione nũc succesśione deferuntur, vt plenisśime docemur de succes. crea. §. 1. fere per totum. Cũ ergo patria potestas & hęreditas sint merũ legis ciuilis inuẽtũ sequitur, vt in quibus casib9 dicebat lex ciuilis matrimoniũ nõ valere: lex autem canonica per cõtrariũ valere dicebat: valeat quidẽ matrimoniũ quo ad substãtiam matrimonij & quo ad effectus & dona, quæ quosue lex canonica matrimonio accommodauit non quo ad dona & effect9 quos l. ciuilis ei dedit, hos eñ hoc casu ei, vt adimere posśit par est. Ergo ĩ specie qua de agitur iure canonico valebit matrimonium liberi erũt legitimi in potestate parentum, & eorũ successores idem iure regio. d. l. 7. tit. 2. part. 4. & l. 1. tit. 13. ead. par. Nõ sic iure ciuili in terris Imperij: nã licet valeat matrimonium quo ad sui substantiã & dona quæ ei lex canonica accommodauit, non tamẽ valebit aut nõ operabitur, vt liberi sint necessarij hęredes parentum iuxta l. necessariis. ff. de acq. hær. nec vt sint in eorũ potestate iuxta princi. inst. de patr. potesta. iuncto. §. liceat igitur in auth. quib. mo. na. effi. leg. Vnde infertur ad not. quæst. scis quod secundũ quosdã qñcũq; clericus in minoribus cõstitut9 haberet beneficiũ tẽpore quo habuit filiũ, tũc ille filius nõ dicitur naturalis, nec potest legitimari per subsequens matrimonium, ita cõcludit Bar. in l. in concubinatu, num. 5. ff. de concubi. quam opin. sequitur Ludouicus de Sardis, in tractatu de legitimatione, in 2. par. q. 3. c. de legitimatione per verũ matrimoniũ, nu. 17. Anto. de Rosellis, in tracta. de legitimatione lib. 1. c. de causa materiali legitimationis, nu. 3. hanc etiam opi. tenet Pala. Rubius, in l. 11. nu. 15. in ll. Tauri. & in l. 9. nu. 39. & in repeti. c. per vestras, in 3. notabili. §. 21. nu. 21. Cifuẽtes, in l. 12. tauri. nu. 16. Præpo. in c. per venerabilem, in §. quod aũt, nu. 12. qui filij sint legiti. Io. Bernar. in addi. ad Pala. Rub. in d. §. 21. nu. 21. Panor. in c. per venerabilẽ qui filij sint legiti. Bar. & Bal. in l. etsi contra C. de nupti. Bal. in l. parẽtes. ff. de in ius vocan. Sali. in l. qui contra. C. de incest. & inutilibus nuptiis. Ioan. Imolensis, in clem. f. ad finem de hęreticis Mat. ĩ tractatu de succesśionib9 ab ĩtestato, col. 9. & alij scribentium non pauci quos referunt Doctores, vbi supra, quæ res illinc pendere videtur, an tempore quo is filius quo de agitur, suscepi9 fuit inter talem clericum in minoribus ordinibus constitutum & illã mulierẽ, matrimonium esse posset nec ne? contrariã tñ opin. imo quod etiã si clericus in minorib9 ordinibus cõstitutus habeat beneficiũ, filius legitimatur per subsequens matrimonium, concludit Ioan. Andr. in regula sine culpa, nu. 3. versi. 1. ego probabo de regu. iur. lib. 6. quem sequitur Bal. ĩ c. 1. §. in. naturales, si de feudo fue. ɔtrouer. ĩter do. et agna. ĩ vsibus feudo. & ibi expresse Matth. de Afflic. in §. notab. nu. 38. Anto. de Butr. in d. c. tanta ibi expresse Prępositus, in 6. q. nu. 12. & 13. idem Prępositus, in c. per venerabilem, in §. quod autem nu. 12. eo. tit. gl. in pragma. sanctionibus, in ti. de cõcubinariis. §. ipsas in verb. arcere. Nic. de Vbaldis, in tracta. de succes. ab intes. nu. 6. hanc etiã opin. tenet expresse Ioã. Brunel. vbi eam latisśime examinat, in tracta. de sponsa. in 2. conclu. nu. 26. Et hanc partem tenet Grego. Lup. in d. l. 1. ti. 13. par. 4. quod & velle videtur Micha. Cifor. in taurina. l. 11. dũ ait per interuentum matrimonij eum solum filium legitimũ non fieri quando inter eius parentes matrimoniũ esse non poterat sine Papæ dispensatione, sed hic esse

2 Legitimaĩ p subseq̃ues matrimonium filius genitus à clerico in minoribus ordi. constituto licet benefi. tũc haberet, ardua quæsti

esse poterat sine dispēsatione, ergo matrimoniū valere poterat & filij antea suscepti fierent legitimi. c.1. & c. quod āte de cleri. cōiuga. licet ille beneficiū illud amittat, vt ī. dd. iuribus cum ergo ad hoc, vt filio naturali tantum ipso iure contingat, per subsequens matrimonium legitimitas nihil aliud desideretur, nisi vt tūc inter eius patrem & matrem matrimoniū esse posset, sine summi pontificis dispensatione: & in specie nostra tale matrimonium esse posset, neq; vlla lege interdictum esset, superest, vt per subsequens matrimoniū is legitimus fiat: neque ad rem pertineat quicquam, quod per matrimonij interuentum illud beneficium seu sacerdotium amittat. Idque expeditius est iure regio argum. l.11. in taurinis cōstitutionibus iuncto. d. c. tanta. 1. resp. & l. cum quis & l. nuper. C. de natu. liber. & §. fin. instit. de nupti. & §. si quis igitur dotalia in authen. quibus modis natura. efficiuntur sui, vt per Antonium Gometium nume. 56. in. l. taurina. 9. Modo sic & si hæc quæstio in terminis iuris canonici aliquātulum dubia esse videretur, tamē iure regio, & etiam iure cōmuni, quod ille clericus, qui tale sacerdotium, seu beneficium habebat in minoribus ordinibus constitutus esset, non reperitur esse in consideratione, & cum effectus patrię potestatis & successionis paternæ descendant à iure ciuili, & regio, non etiam à iure canonico, filius ille quo ad hos effectus sine cōtrouersia legitimus videri debet, cū hi effectus sint extra legis canonicæ iurisdictionem, vt fusius disseruimus de successio. creatio. §. 1.

Legitimatio p' subsequēs matrimoniū sine dotalibus īstrumentis cōtractū an contingat? dubia pugna.

3 Infertur etiam decisio illi9 quęstionis, scis enim quod si postquam quis ex cōcubina filium suscepit naturalem sine dotalium instrumentorum interuentu eam in vxorem duxit, licet per tale matrimoniū ille filius naturalis inspecto iure ciuili legitimus non fieret, quia eo iure instrumentorum dotalium interuentus necessarius erat, vt legitimitas ei filio contingeret, nec solū matrimonium sufficiębat, vt in. §. fi. insti. de nup. l. cum quis. l. nuper. C. de natura. lib. authen. quibus modis naturales efficiuntur legiti. §. 2. & 3. tamen iure canonico legitimitas contingere non desinit, licet talium instrumentorum cōfectio nō interfuerit, vt videtur esse communis opi. quam etiā in foro Cæsareo obseruandam esse firmant Panorm. & alij in. d. c. tanta qui filij sint legi. Pala. Rub. de donatio. inter virum & vxorem, in c. per vestras. §. 20. nu. 17. Nico. de Vbaldis de successio. ab intestato charta octaua, Angelus, in. §. fi. nu. 8. inst. de nupti. Decius, in. l. iura sanguinis. ff. de regu. iur. idem Decius consi. 155. & diligēter, col. 1. & 2. vbi firmat hanc esse communem opi. estque communis op. etiā legistarum secundum Abba. in. d. c. tāta, Alex. in. l. ex facto. §. si quis rogatus, num. 19. ff. ad Trebel. idem Alex. in. l. si qs posthumos in pr. col. 1. & 2. ff. de lib. & posth. vbi hanc dicit esse cōmunem opin. Bart. Fumeus in summa armi. ỽb. filius. §. 11. Mainerius, in. l. quoties idem nu. 17. ff. de regul. iuris sequitur, & dicit esse cōmumem opi. Laurentius Silua. consi. 3. num. 30. sequitur etiam & dicit cōmunem opi. Parisius, cōs. 13. nu. 43. li. 2. Cinus, in. l. nuper. C. de natur. lib. Ioā. Andr. in regula siue culpa de reg. iur. li. 6. in mercuri. Salicet. in. l. cum quis. C. de natu. liberis idem Salic. in authen. si quis habens eod. tit. Ruinus consil. 211. nu. 5. lib. 1. Coualrub. in. 4. Decret. part. 2. c. 8. §. 2. sequitur & dicit cōem opini. Gregorius Lupus, in. l. 1. tit. 13. parte. 4. Contrariā tñ sententiā, vt licet sine instrumētorū ꝯfectione matrimonio cōtracto filius naturalis antea natus legitimetur in terris Imperij, quo ad substātiam matrimonij, & quo ad oīa dona, quæ matrimonio lex canonica dedit: nō tñ legitimetur quo ad successionē parētis, quæ à mero iure ciuili descendit, tenēt Ang. ꝯsi. 29. nu. 6. Bal. in. l. nec 1. C. de nup. Ang. in. §. dubitatū in auth. de incest. nup. Bal. in. l. si qua illustris. C. ad Orfici. Iac. de Aren. & Cin. in. l. & si cōtra. C. de nupt. idē Cin. in. l. f. C. de interdict. matrim. Ang. ī. l. nuper. C. de natu. lib. gl. in. d. §. dubitatū ỽb. cōfectio-

 ne

ne Aluarotus,in.c.1.§.natura.si de feudo fuerit cõtrouersia inter dñm & agnatum,Præpositus in.d.c.tanta.q.10.sequitur,& dicit cõem opi.Socin.Iunior cõsi.52.lib.1. quã etiã cõem dicit & tenet Curtius Iunior consilio.136.nu. 7. Quid dicẽdum, & quidẽ veritas huius articuli illinc pẽdet, an succeſsio sit de iure positiuo ? an vero de iure naturæ? nã si hæreditas est ac succeſsio de iure positiuo,et ciuili,ꝑ ipsum ius ciuile adimi põt,& lõge facilius restringi,aut limitari,seu moderari.l. nihil tã naturale.ff.de reg.iur.c.oĩs res de reg.iu.§. sed naturalia ĩsti.de iure na.l. oẽs populi.ff. de iusti.& iur.si.n.posset lex oĩbus filiis parẽtũ hæreditates seu succeſsiones denegare, ergo multo facilius in hoc casu cum matrimoniũ citra ĩstrumẽtorũ dotaliũ interuẽtũ cõtractũ proponeretur,id facere posset.Sed cũ dubitari nõ oporteat quin hęreditates & succeſsiones sint merũ legis ciuilis inuẽtũ, vt.s. diximus & plenisſime disseruimus in lib.1.de succ.crea.§. 1. fere per totũ,cõsequẽs est,vt hoc donũ quod lex ciuilis filiis respectu paternarũ hæreditatũ cõdonauit eis,& adimere posſit generaliter,si libitum fuerit,& longe facilius in hoc casu particulari, quo de agimus. Nec id iuri canonico aduersum,aut pugnãs est, cũ ei iuri integrã,ac illibatam substãtiã matrimonij relinquamus, ac etiam oĩa dona,quæ ab ipsa lege canonica tali matrimonio cõceſsa fuerunt. Ergo in terris ecclesię talis legitimitas ꝓderit ẽt ad succedẽdũ in paterna hæreditate,idẽ de nostro iure regio, quo iure talia instrã nõ exiguntur.l.1. tit.13. par.4.l.7.tit.2.ead.par. nõ sic de iure ciuili cõi ꝙ talia instrumenta desiderat.

Legitimitas p matrimoniũ contractum ab eo qui ferme moriẽs erat contingit cũ cõi cõtra multos.

4 Quid aũt si eã legitimationẽ quis allegaret sibi cõtigisſe ex matrimonio cõtracto in mortis articulo, quia pater iã ferme moriẽs cum illa muliere, ex qua filiũ naturalẽ susceperat, matrimoniũ cõtraxit,an audiẽdus esset? mouet quęstionẽ,quod vt talis legitimitas per subsequẽs matrimoniũ ꝯtigisſe videatur, oportere videtur, vt spe sobolis ꝓcreãdę ꝯtractũ fuerit arg.d.l.nup.C.de nat. lib.ibi spem tollẽdæ sobolis & ibi licet hoc quod speratũ est,qua rõne eadem quoq; dubitatio est ĩ matrimonio contracto à sene decrepito,vel à iuuene cũ muliere sexagenaria, & his casibus, qđ legitimitas cõtigisſe nõ videatur,tenet Bal.in.d.l.nuper idem Bal.in.l.eam quã nu.27.C.de fideicom.facit.c.2. de frigidis & malefi.c.à nobis &. c. impuberes de despons.impuberum.

Adhuc tamen contrariam partẽ, vt his casibus & matrimonium valeat,& legitimitas cõtingat liberis naturalibus antea natis,tenuit Ioan.And.in.c. fine culpa.q.1.de reg.iur.libr. 6. sequitur & firmat esse cõem opi. Gregorius Lupus, in.l.1.titu.13.in gl.mag.par.4.Abb.in.d. c.2.de frigidis & male.Ioan.Andr.Anto.& Præpositus,nũ.7.in.d.c.tanta Ange.ĩ.§.f.col.f.inst. de nup.Alber.ĩ.l. quisquis.C.de natu.lib. & ibi Cin. Ludoui. de Sardis de natu.lib.c.de legitimatione per verum matrimoniũ in pr. Sualdensis de arte testandi tit.1. cautela.14. Nico. de Vbaldis de succeſsio.abintes. in pr.nu.63.And.Tiraq.ĩ.l.si vnquã. C. de reuo.do.ỽ.susceperit.nu. 73. Mõtal. in.l.2.tit.6.lib.3. fori sequitur & dicit eẽ cõem oṗ.Alex.ĩ.l.si ꝗs posthumos ĩ pr. ff.de lib.& post.col.2.Dec.ꝯsi.155.col.1. Ias.in.l.sed est quæsitũ col.3.ff. de lib.& posth.Couasrub.in.4.Decret.part.2.c. 8.§.2.nu.10.Parisi.ꝯs.13.li.1.nu.68. Ant. de Rosel.de legitim. in pr. c.de cã materi.legit.Brunellus de spõsalib9.col.2. nu.10.Mainerius ĩ.l. quoties idẽ nu. 22. ff.de reg.iu.Cifuẽ.& Castell.ĩ.l.12. ĩ taurino ꝯuentu edita ille,nu.13. hic, nu.25. Et magis est vt ex tali matrimonio, ẽt in mortis articulo ꝯtracto legitimitas cõtingat liberis antea natis, nõ secus q̃ si in bona valetudine fieret, nã nuptias ꝯsensus,nõ cõcubit9 facit.l. nuptias.ff. de reg. iur. ergo ex ꝯsensu præstito eo tpe cũ pfectũ matrimoniũ cõsistat, similiter & legitimitas cõtingit, quæ est effect9 illius matrimonij.d.c.tãta. Idq; ꝓbatur viua rõne:nã vt docet experiẽtia rerũ magistra. quicũq; in ea est valetudine,vt animi sui sñiam ac ꝯsensũ ad mrium contrahẽdũ posſit declarare,is

quidem

quidem aspirante Deo cõualescere potest, & cum conualuerit liberos generare, vt sic nõ ex toto absit spes liberorum procreandorum, & c. quod cessat fundamentum eorum, qui contrariam partem defendũt. Tertio hac in re non tam in consideratione est impedimentum accidentale (quale est morbi vrgẽtis) quam naturale, vt naturale obsit, accidẽtale non vtiq;: ita probat text. in d. l. si quis posthumos in pri. ff. de liber. & posthu. vnde quod ille matrimonium cõtraheret tempore morbi impedimẽto esse nõ deberet, sicq; cessat, quod de matrimonio à puero contracto vel de frigido dicebamus, cum in illis esset impedimentũ naturale, & hoc amplius in puero est etiã defectus intellectus, qui hac in re potissimum inspicitur. d. l. nuptias. l. patre furioso. ff. qui sunt sui vel ali. iuris. Neq; ad rem pertinuit. d. l. nup. ibi spem tollendæ sobolis, nã quia plerunq; qui matrimonium cõtrahunt talem spem (vt notum est) habere noscũtur, ideo illud dictum ibi fuit, argu. l. nã ad ea. ff. de legibus, non autem eo quod ea esset qualitas necessaria. Quod si pertinaciter quis instaret eam qualitatẽ esse necessariam, replicarem interfuisse nõ præsumi tantum à lege, se etiam fingi, vt innuit. d. l. nup. sed verius est necessariam minime esse, vt patet ex diffinitione nuptiarum, de qua in. l. 1. ff. de ritu nuptia. & in pr. inst. de nupti. & in. d. l. nuptias cum simi lib.

5 Vnde etiam si quis in fraudem substituti, cui restituere sub hac conditione, si sine liberis legitimis decederet, iussus erat, matrimoniũ contraheret in mortis articulo, adhuc existimarẽ, & matrimoniũ valere, q oẽs admittunt, & legitimitatem liberis ante natis contigisse videri, etiam ad exclusionem substituti, licet in hoc vltimo contrarium teneat, & dicat cõiter teneri Alexan. i. d. l. si quis posthumos in pr. col. 2. ff. de lib. & posthu. Angel. & Soci. in. d. l. sed est quæsitũ. ff. de lib. & posth. idem Ange. in. l. nuper. C. de nat. liberis. Gregorius Lup. in. l. 1. gl. mag. tit. 13. part. 4. Ant. de Rosellis, de legitimatione, in pr. c. de

Legitimatus p subsequẽs matrimoniũ contractum in fraudẽ substituti eum excludit cõtra comunẽ

causa materiali legi. nu. 41. Ruinus cõsi. 163. nu. 7. li. 3. idem Ruinus consi. 211. nu. 7. lib. 1. idem Carolus Ruinus cons. 46. lib. 2. And. Tiraq. de reuo. don. in. l. si vnquã ver. susceperit liberos, nu. 74. Albert. Brunus, nu. 17. consi. 15. Roderi. Xuares, in. l. 9. tit. 11. libr. 1. fori sequitur & dicit esse communem opi. Ias. nu. 11. in. d. l. sed est quæsitũ. ff. de lib. & posth. Decius consi. 175. in causa falsitatis, nu. 7. vers. quarto non obstat idem Decius cõsi. 399. cõclusionẽ col. fi. in f. Feli. col. 15. & Deci. col. 25. in. c. in pręsentia de pbatio. & alij quãplures quos refert Andræ. Tiraq. vbi supra, nu. 73. Sed hęc cõmunis opi. semper nobis suspecta visa est, nam cum liberũ cuiq; sit in mortis articulo matrimonium contrahere, vt etiam ipsi, qui cõmunem sententiã defendunt, fatentur, cõsequens est, vt & hoc casu id matrimoniũ suos effectus assequatur, nõ aliter atq; in reliquis qbuscũq; speciebus: & nemini facit iniuriam, qui vtitur iure suo. l. nemo damnum. ff. de reg. iur. & licet debitor legatũ sibi relictum, & ipso iure acquisitũ repudiet ĩ fraudẽ creditorũ, id ĩ cõsideratiõe nõ est, nec fraudẽ eis fecisse videtũ, qa vtitĩ iure suo. l. q autẽ. §. 1. ff. quæ in fraud. credi. & licet libertus legatũ sibi relictũ, & mero iure sibi quæsitũ repudiet, id in cõsideratione non est, nec patronus in cuius necem id factum videri potest, admittẽdus est ad impediẽdum: quia is vtitur iure suo. l. 1. §. vtrum ff. si quid infra pat. & cũ tale matrimonium ob vtilitatem nubentium principaliter factũ esse intelligi debeat, arg. l. 1. ff. de ritu nupti. in pr. instit. de nupti. l. cum quis. l. nuper. C. de natu. libe. damnũ aut læsio, quę in cõsequentiã in necem substituti emanauit, in consideratione esse non debet. l. si qs nec causam. ff. si cert. peta. & princeps deportatum restituere potest, etiã postq̃ alteri fuit hæreditas delata, ad quã is deportatus modo per restitutionẽ capax effectus admittitur excluso eo, cui ante deportati restitutionem fuerat delata, vt tradunt Bar. in. l. Gallus. §. & quid si tantũ ad fin. & ibi plene per Alex. nu. 20. Iaso.

Lancel.Gali.Ioan. Crotum,Fortu. nu. 149.ff.de libe.& posth.estq; receptissima sententia,vt disseruimus,supra.c.1. &.2.sic ergo & in specie nostra qui matrimoniũ contraxit, cum iure suo vtatur, licet inde læsio alteri emanauerit, iniurius non est, nec id impedimento sibi esse debet. Adstrĩgit hoc argumẽtum,nã si illud procedit etiam ad excludendum tertium à iure iã sibi delato, vt ibi, quanto magis ac facilius in specie nostra,in qua non excluditur à iure delato,sed tantũ à deferẽdo iure: quod pendet non ex libera voluntate acquirere debentis, sed ex incerta ac dubia fortuna.Pro hoc text.fere expressus,in l.1.§.filio.ff.ad Tertuli.l.2.§.1.eo. titu.l. fi. ff.de sententiam passis, & alia multa iura quæ citat Fortunius,vbi supra.Vnde qui habebat filium naturalẽ, & iussus erat hæreditatem Titio sub hac cõ

Legitimatus ille excludit subst. etiã si animus nocendi esset apertus.contra cõmunem.

6 ditione, si sine liberis decederet legitimis,restituere, si contrahat matrimoniũ cum muliere, cum qua cõsuetudinẽ habuerat, & filios illos naturales susceperat,nõ solum matrimonium, etiã in vltimo articulo vitæ contractum valebit,& liberi legitimi fient, sed etiam id eueniet,licet nominatim is dixisset, se in necem illius substituti matrimoniũ contraxisse.Idque lõge facilius admittendũ, quando animus nocendi ex coniecturis tãtum colligeretur, veluti si ille minatus esset substituto se matrimoniũ in necẽ, & ad exclusionẽ ipsius initurum,licet vtroq; casu contrarium velint cõiter Doct.supra citati. Pro nobis, quia liberũ eẽ debet cuiq; iure suo non solum vti,vt in.l.in re mandata.C. mand.sed etiam abuti.l. sed etsi lege. §. consuluit.ff.de pet.hære.l.1. §. vtrũ autem.ff.si quid in frandem patro.&.§.& magis.verbo prodegisset ead.l. ergo lõge facilius licebit iure nostro vti, quando quidem licet etiam abuti.Pro nobis l.2.&.l.quæris .ff.de nata . restituendis, vbi princeps iure suo etiam in necẽ alterius vti non vetatur, quinimo etiam si fiat in internecionem alterius, quod fit lege permittẽte inculpatũ, & stabile, ac firmum esse debet. l. Grachus.C.

7 de adulteriis.Illud autẽ expeditum est, quod si hæres scriptus, vel legatarius iussus fuerit hæreditatem vel legatum restituere,si sine liberis legitimis decesserit, & is decedat cũ liberis olim naturalibus tantũ, sed postea per subsequẽs matrimonium legitimatis, non tenebitur restituere,vt ex cõmuni opi. resoluit Ias.post Corne.& alios in.l. generaliter.§.cum autem.C.de insti.& substi. Anto.in.c.innotuit de electione Deci. consi.155.nu.7.idem Decius consi.284. nu.9.secundum quem hæc est communis opi.idem Decius, in.c. cum in cunctis de electione,nu.28.Iaso.nu.11. in.l. sed est quæsitum.ff.de liber. & posthu. Ripa in rub.nu.3.ff.si cer.peta. Catelia. Cotta.in memora. iuris verb. legitimatus Lauren.Silua.consi.3.nu.22. Boẽri9 decisio.159.nu.20.Ripa,in.l.si vnquam. C.de reuo.don.nu.86.Rubeus,in.l.Titia Seio.§.Imperator.ff. delega.2. num. 46. est communis opi. secundum Carolum Ruinum consi.163. num.6. lib.3.

Legitimatus per subsequens matrimonium excludit substitutum cũ cõmuni.

1 *Maioratus in successione an legitimatus per subsequens matrim.præferatur legitime nato ætate minori? ardua quæstio.*

2 *Intell.c.tanta qui filij sint leg.*

3 *Legitimatio per subsequens matrimonium non contingit inuitis cum communi.*

4 *Legitimatio filiorum per subsequens matrimon. pure contingit,sed sub conditione resolutiua.*

5 *Intell.§.generaliter in auth.quib.mod.nat.effi.sui.*

6 *Intellect.l.cum quis & l.nuper.C.de nat. lib. & c. tanta qui filij sunt leg.*

7 *Legitimitas per subsequens matrimo. pure contingit, licet tantum insit conditio resolutiua.*

8 *Legitimitas vel contra est ciuile inuentum.*

9 *Legitimatus per subsequens matrimon.tam ad feudum capax est, quam legitime natus cum cõmuni.*

1 SI aliquis habuit ex aliqua concubina filiũ naturalem, & postea duxit vxorem, ex qua suscepit filium legitimũ, & naturalẽ,postea mortua vxore accepit concubinam in vxorem,& sic filius est legitimatus ex subsequenti matrimonio, iste filius sic legitimatus non excludit à successione maioratus secũdo natum legitimum, hanc opi.tenet Ioan.Andr. vbi eã examinat post Ricar.Malum in regula, sine cul

Maioratus in successione an legitimatus p.subseques matrimonium præferat legitime nato ætate minori? ardua quæstio.

ne culpa de reg.iu.li.6. quem sequūtur Henricus Cardina. & Anchara. nu.12. in.d.c.tanta.Iaso.in.l.quoties.nu.40.C. de rei vend.& in.l.Gallus.in.§. & quid si tantum,in.1.lectu.nu.89.ff. de libe.& posthu.& ibi Alex.col.fi.& ibi Lancel. Galiaula.nu.80.Albe.in.l.cum quis.C. de natu.libe.Andrę.Tiraq.de iure primo.q.34.Alcia.lib.3.Paradoxo.c.13. Siluester Andobrandinus in.§.f.nu.14.īst. de nuptiis facit.l.si mulier diuerterit.ff. sol.matrim. iuncta lege plerunq;.ff. de ritu nupti.tex.in.c. quanuis de rescrip. li.6.& in auth.quib.mod.natu.effi.legi. §.liceat.ibi & suos de cætero, & rursus ibi & hoc facto exīde filiꝰ facit.l. quod si minor.§.Scęuola.ff. de minoribus & l.fi.C.de repudianda vel abstin. hęreditate & hanc opin.tenet Cifuentes in.l. 40.tauri in principio:eandem dicit esse cōmunem Castellus in.l.12. tauri.nu. 20.& ibi Pala.Rubeus.nu. 28.hanc opi. vbi eā latissime examinat tenet Carol. Molineus: in consuetu.Paris. in tit.1.§. 8.glo.1.q.7.nu.34.cum seq.Ioā.Cirier, in tracta.primæ genitu.q.14.vbi eam p totam quæstionem examinat,eandem tenet Nico.Boërius,in decisi.159.num. fi.Marian.Socin.Iunior,in consi.52.nu. 7.lib.1.Alber.in.l.cum quis.C. de natu. libe.Franc.Cur.Senior,in consi.73.nu. 29.ver.sexto ex capite,hanc etiam opi. tenet etiam Ioan.Brunellus in tract.de sponsal.in.2. conclu.num.32. cum aliis. Alex.in consi.25.nu.2.lib.1.Andræ.Tiraq.in repet.l. si vnquā.in verbo susceperit liberos num.64.Et Cifont. vbi supra hanc dicit cōmunem opin. Anton. & alij in. c.tanta, qui filij sint legitimi. Sed pro contraria opinione, quam tenent innumeri fere scribentium, quos refert Tiraq.in.d.q.34. facit elegans ratio, nā legitime natus ex matrimonio sub hac demū conditione, ad maioratum inuitatus videtur,nisi interueniat alter filius legitimus ętate maior:interuenisse autem videtur per subsequens matrimonium,quasi ille natu maior legitimitatem ocultam ante tale matrimonium haberet: quæ modo post tale matrimoniū cōtractum detegitur,argu.l. ad eo. §. cum quis ex aliena .ff. de acq.rerum domi.§.cum quis ex aliena, insti.de rer.diuisio. & ita intelligendus videtur tex.in.d.c.tāta, nam licet dicat

2 post cōtractum matrimoniū legitimi habeantur,sensus est, non quod à tempore contracti matrimonij in posterū tantum,non etiā retro legitimi habeātur, quinimo sensus est,quod ita habeātur,ac haberentur,si reuera legitimi nati forent: vt sic ex ipso matrimonio legitimitas detegatur,quę a tēpore natiuitatis inesse videbatur,similimū est ꝙ text.ait in.l.si tibi homo.§. cum seruus. ff.de leg.1.& melior text.in.l.1.§.vtrum autem.ff.si quid in frau.patro. vbi si legatum mihi relictum adiui, nō solum à tempore aditionis, sed etiā retro à tēpore mortis testantis, eius dominium quæsisse videor, quod si repudio, nunꝗ ad me pertinuisse videtur: vt sic nō solum à tempore repudiationis eius dominium à me aufugisse,sed etiam retro à tēpore mortis testantis abscessisse videatur, vel nunquam accessisse: ad idē l.legatarius.§.fi.ff.de lega.1.l.à Titio.ff. de furtis. Sic ergo & in specie nostra, si matrimonium subsequatur, semper retro legitimus is fuisse intelligitur, sin minus semper fuisse & esse illegitimus. Pro hac parte quia res facile reuertitur ad primæuam naturam.l.si vnus. §. pactus ne peteret.ff.de pact.l. filio quem. ff.de lib.& posthu. inspectis autem naturæ principiis omnes filij erāt vniformes.i.ęque legitimi nascebantur.§.natura in authen.quib.mod.natu.efficiātur sui.Pro hoc,quia legitimatio simillima est, vel eadem cum natalium restitutione, natalium autem restitutio semper retrotrahitur ad tēpus natiuitatis.l.2.l.quæris.ff.de nat.restit.pro nobis.l.1. §. filio &.l. 2.§.1. ff. ad Tertulia. p nobis.l.fi.ff.de sen.pals.l.1.2.&.l.fi.C. eod.tit.Et præiudicium in iure quęrendo in consideratione non est, vt supra ex cōi opini.plene retulimus per. l. qui autem.§.1.ff.quæ in fraud.cred. & probat.d.§.filio cum similibus supra allegatis,&.d.l.fin. & alia multa iura adducta per Fortunium,in.d.§.& quid si tātum,

Intell.c. tanta q filij sint leg.

num.149.cum plu.seq. Quod si dixeris est multum ęqua spes, quam habet filiꝰ ad successionẽ patris, qua fraudari durum videtur, respondeã lõge plus esse habere ius in re quam in spe tantũ vtcunq; probabili, vnde si in præiudiciũ hæreditatis etiã delatæ retrotrahitur restitutio, & legitimatio vt. s. disserui- mus per.d.§.filio &.d.l.fi. cũ simi.quãto facilius retrotrahetur in præiudiciũ hęreditatis nondum delatę, & quę pręsentialiter quæri non potest. Confirmatur quia de hæreditate delata possumꝰ disponere.l.si quãdo.§. & generaliter. C.de inoffi.testa.l.si auia.C.de iure delib.per totum.ff.de hęre.vel act.vendi. sed de patris viuentis hęreditate dispo nere non possumus.l.fi.vbi gl.verb.alienę.C.de pact.quam gl. cõiter app.diximus alibi quinimo punibile delictũ esset de ea pacisci, aut disponere.l.2.§.fin. ff.quib.vt indig.l.quidam in iure. §. fin. cum.l.seq.ff.de donat. Sed cum inuitus non legitimetur.§.generaliter in auth. quib.mod.nat. effi. sui. ergo antequam declaret se velle, non potest videri legitimus.l. si ita legatum. §. illi si volet.ff. de leg.1.quod procedit etiam in legitimatione per subsequẽs matrimoniũ secundum quosdam, quia inuiti nõ legitimantur, vt est tex.in.§.generaliter auth.quib.mod.natu.effi.sui.col. 7. ibi dũ & filij hoc ratum habuerint: & ibi ex-

3 presse Iacob.de Bellouiso, & Ang.nu. 7.Guiller.de Cug.Alber.Fulgosius, & Paul.de Cast.in.l. benignius & ibi Bal. ff.de legib.Marti.Laudẽ.in tracta.de legitimatione, nu.160.Ludo.de Sardis, in tracta.de natura.liberis. c. de requisitis in legitimatiõe.nu.2.Nico.de Vbaldis, in tracta.de success.ab intesta. lib.1. nu. 64.Anto.de Rosellis, in tract. de legitimatiõe. C. de causa formali legitimationis, nu.11.Ang.in.§. fi.nu.9. instit.de nup.Guil.Mayne, in.d.l.quoties, idem nu.97.ff.de regul.iur.Lauren. Sylua.in consil.3.nu.37.Angel.per text. ibi in authen.quibus mod.natu.effi.legi. in.§.1. & pro ista opinione est tex. in.l. inuiti. ff.de his, qui sunt sui vel alie.iur. Ange. in auth.quib.mod. naturales effici legitimi.§.1.qua de re per Roma.singulari. 588.Ias.consil.156.col.4.lib.4. Decium consi.55.nu.7.Barbati.consil.34. lib.2.p tex.in.d.§.generaliter ĩ auth.quib. mo. nat.effi.sui iuncto.§. reliqui igitur &.§. si quis igitur nam postquam de legitimatione, quæ fit per subsequens matrimonium, & de reliquis legitimationibus locutus fuit, adiecit hæc verba, & generaliter in omnibus, qui per prædictos modos deducuntur ad ius legitimum, tunc hoc volumus obtinere, dũ & filij hoc ratum habuerint, eandẽ op. tenet expresse, Nico.Boërius, in decisi. 160.nu.2.&.3.Matth.de Affl.in.c.1.§.naturales.ĩ.5.notab.nu. 26. si de feudo fuerit cõtrouersia inter dominum, & agnat.vasalli.Fran.Aret.in.l.Gallus.§.forsitan nu.46.ff. de libe. & posthu. & ibi Bar.Soci.nu.5.Ioan.Bronellus in tract. de sponsal.conclusi.2.nu.16. Andr. Barba.in repet.l.cum acutissimi, nu.251.C. de fide cõmiss.per Fran.Curtiũ Iunio. consi.136.nu.10.Socin.Iunior, consi.52. nu.2.libr.1.per gl.in.l.in adoptionibus. ff.de adopt.Bar.in.l.fi.ff.de his qui sunt sui vel ali.iuris per.d.l.fi.vbi habetur, filios naturales vel emancipatos sponte sua non etiam inuitos posse in patriam potestatem reuerti. Sed sane hoc argumentum leue est, nam beneficium aliquando nobis ignaris acquiritur .l. cũ pater.§.surdo.ff.de lega. 2. aliquãdo demum scientibus.l.qui absenti.ff.de donatio.sed in quibus casibus ignaris nobis acquiritur, adest nobis facultas repudiãdi.l.legatarius.§.fi.l. si tibi homo. §.cum seruus.ff.de lega.1.l. quia autem. §.1.ff.quæ in frau.credi.l.1.§.vtrum.ff.si

4 quid in fraud. patroni. Verum per legitimationẽ, quæ fit per subsequens matrimonium, nobis etiam inscijs beneficiũ legitimitatis acquirĩ, adest tñ huic legitimato facultas abstinendi sese ab hoc beneficio, illũq; à se repellendi seu repudiandi.d.§.generaliter ibi ratũ habuerint, ergo non sub hac cõditione si velint, contigit eis legitimitas, sed sub hac conditione resolutiua, si nolint, beneficiũ, quod iam contigerat, abscedit, contrariã tamen op. tenet Ange.in cõ si.17.

Legitimatio p subsequẽs matrimoniũ non cõtingit inuitis cũ cõi.

Legitimatio filiorũ p subsequens matrimoniũ pure cõtingit sed sub cõditiõe resolutiua.

fi.17.nu.5.col.2.ver.hodie aūt, p tex.fit igitur licentia,& ibi gl.in verbo fraudare in auth.quib.mod.natu.effi.legi. col. 6. quam opinionem tenet etiam Salic. in disputatione incipienti,Mediolanēsis quidam in.2.dubio.arti.3.eandē opi. tenet Præpositus,in.d.c.tanta.q.13. nu. 23.& in.c.per venerabilem. in. §. quod autem,nu.17.vers. octauus modus:quā opi.secutus fuit Couasrub. in epitome de spōsalibus in.2.par.c.8.§.2.nu. 13. eādem tenet Pala.Rubius.in repeti.c. per vestras in.3.nota.§.20.nu.13.in fi.ver.itē infertur Montaluus in gl.l.2.tit.6. lib.3. fori & eam videtur tenere Paul. Parisi. in consi.13.nu.36.volu.2. Qua de re per Ias.in.l.posthumo nato,colū.1.nu.2. C. de bono.posses.contra tabulas, qui hac de re ait vidisse se arduam quęstionem in ciuitate Parmæ, tradunt Fulgosi. & Martinus Laudensis. in.l. inuiti. ff. qui sunt sui vel alieni iuris Ioā. Orosius, in l.benignius post gl.ibi vbi Alberi.Guil. Bar.Bal.& alij.ff.de legibus. Quid dicēdum,& quidem vtraque opi. lat habet fautorum,sed neutram simpliciter veram esse duco, & vtranq; sub declaratione quadam posse sustineri non dubito,nam quin per subsequens matrimonium filij antea nati ipso quidem iure efficiantur legitimi, dubitandū nō est, quinimo illico ī patris sui potestate cōstituuntur ipso iure: & sic citra vllum hominis ministerium, & sic citra volūtatis ipsorum filiorū declarationē, ita plane probant, si non cauillētur.d.c.tāta qui filij sint legitimi, &. l. cū quis & l.nuper.C.de natu.liberis,& ita procedit opinio eorū, qui volūt liberos ipso iure citra consensum ipsorum legitimos,& in potestate parentis constitui. Cæterū si ipsi liberi nominatim,ac palam hoc legitimitatis ius ratum habere noluerint,sed expresim reclamauerīt,

Intell. §. generaliter in auth. quib. mod.nat.ef fi.sui.

5 cessat legitimitas,vt.d.§.generaliter ibi ratum habuerint,vbi etiam non obscure significatur legitimitatem quidem ipso iure contigisse, ac accessisse, verū per contradictionis repudij, ac dissensus interuentum abscessisse perindeq; haberi, ac si reuera minime contigisset sicq; nec per momentū legitimitas interfuisse videtur, & vt hæreditas ipso iure filiisfa. quæsita secuta abstensione abscedit illico, vt quo ad iuris effectus nec hæredes fuisse videantur. l. nā nec emancipatus.ff.de leg.1.l.filio præterito.ff.de iniusto rup.iūcta. l. necessariis. ff.de acq.hære.§.sui insti.de hær.qua.§. sui insti.de hęr.ab intest.& vt legatum, quod ipso iure sine vllo hominis ministerio nobis etiam ignorantibus acquiritur.l.cum pater.§.surdo.ff. de leg.2.l. à Titio.ff. de furtis per repudiationis interuentum nō solū ipso iure à nobis abscedit,sed etiā perinde habetur,ac si retro nobis quæsitum nunquā fuisset: vt in.l.si tibi homo.§. cum seruus vbi p gl.Bart.Paul.Alexā.& alios in.l.legatarius.§.fi.ff.de leg.1.vbi similiter per oēs optimus tex.in.l.quia autem.§.1.ff.quæ in fraud.cred.elegantior tex. de iure in l.1.§.vtrum autem.ff.si quid in fraudem patroni,ita & in specie nostra per matrimonij interuentum ipso iure liberis antea natis etiam ignorantibus contingit,& acquiritur legitimitas,verum secuta postea contradictione, seu repudiatione, ea legitimitas non solū illico abscedit, sed etiam retro nunquam contigisse,accessisse,acquisita fuisse vi

6 detur: vt probatur in.d.l.cum quis.d.l. nuper.d.c.tanta iuncto.d.§.generaliter verb.ratum habuerint,estq; vera horū iurium cōciliatio, & genuinus eorum sensus, ad quem reduci possunt, & debent varietates scribentium supra relatę.Facit quod ait gl.in.l.scimus in pr.& ibi Ias.C.de inoffi.testa.idem Ias.in.d.l. posthumo,nu.29.fusius Andrę. Tiraq. de reuo.dona.in.l.si vnquam verbo reuertatur ad principium,dū aiūt, quod multa acquiruntur nobis ipso iure,quę tamen effectu carent ac executione,nisi petierimus à parte. Denique de potestate legis quin efficere possit, quod filius naturalis, qui ante matrimonium contractū erat sui iuris, modo post matrimonium contractū sui iuris efficiatur,& sub potestate patris cōstituatur, dubitandum non est: nā & idem in seruis respectu dominorū cōtingit, inter-

Intelle.l.cū qs &.l. nuper.C.ꝗ na. lib. [illegible] ta qui filij sint leg.

dū ex causa meritoria, ĩterdū ex causa demeritoria, vel ẽt indifferēti, vt fere p totū. C. de reuo. do. & C. de ingra. liberis, & p gl. & Doct. ĩ. d. §. & generaliter Bar. nu. 3. & Ias. nu. 14. ĩ. l. quidā cū filiū. ff. de ver. obli. & per totū inst. de patri. potesta. & fere per totū. ff. qui sunt sui vel alieni iuris, & l. in suis. ff. de liber. & posthu. de voluntate autem legis similiter dubitandum nō est, quin voluerit, vt ipso iure legitimitas, & patria potestas cōtingat id, quod cessurum esse in ipsorū filiorum ꝯmodum existimauit, prout reuera plerunq; accidit. Quod si casus eueniat, in quo ipsis minus vtile sit, salua res est, ipsisque liberū erit tale beneficiū repudiare. Nam & similiter in toto titulo. ff. de in diem adiectione, & ff. de lege cōmiss. ius ipso iure nobis acquiritur sub conditione resolutiua. Redeundo ad quæstionē de primogenito legitimato per subsequens matrimonium, qui volunt vt secundo genitus in maioratu pręferatur, sic arguebāt, legitimatus per subsequens matrimonium nullus intelligitur, nisi demū postquā declarauit legitimum se effici velle, ergo si secūdo genitus legitimus editus fuit, antequam ille voluntatem suam declarasset, ipse vere legitime natus prior legitimitatem habuisse videbitur: & cōsequenter quasi prior tēpore iure potior erit: quod arg. leue est nam saltem posset ille naturalis simul ac pater cum matre sua matrimonium contraxit, declarare se velle fieri ex illo matrimonio legitimum, sicq; pręferetur ei, qui postea legitimus nascere-

Legitimitas p subsequēs matrimoniū pure cō tingit, licet tantū insit cōditio resolutiua.

7 tur. Præterea vt nos non inelegāter docuimus, filio naturali p subsequens matrimoniū non sub hac cōditione, si velit, defertur legitimitas, sed pure ei defertur, ac ipso iure contingit, seu acquiritur, licet semel quæsita, ac iniuncta, seu infusa sub hac conditione, si se nolle declarauerit, ab eo abscedat: sicq; cōtinuo post contractū subsequēs matrimonium legitimus fuit, sicq; prior tēpore quam frater, qui postea legitimus natus fuit. Et quemadmodum in hęreditate diuidua is filius per consequens matrimoniū legitimatus iustus, & legitim9 filius reputatur, & vt talis capit hęreditatem paternā, non secus quam reliqui, qui à sui ortu legitimi nati fuerunt, ita & quo ad capiendum maiora tum non video, cur non & iustus filius & legitimus videatur, præsertim cum hoc nomen legitimitatis sit merum le-

8 gis ciuilis inuentū, & aucupium, vt in auth. quib. mod. natur. effi. sui. §. natura, & auth. quib. mod. nat. effi. leg. §. liceat igitur, & §. sit igitur licentia, vn̄ ea macula à lege ciuili infusa id vitium id impedimētū simul ac per eandem legem ciuilē deleta, deletumue est, perinde haberi debet, ac si nec vnquam reuera ea macula ĩfusa fuisset quo ad iuris oēs effectus: quia nihil tam naturale, & c. l. nihil tam naturale. ff. de regu. iur. c. oīs res de reg. iur. l. nam nec emancipatus. ff. de leg. 1. optimus tex. in. l. 1. §. vtrū. ff. si quid in frau. patr. l. si legatarius. §. fin. ff. de leg. 1. l. si tibi homo. §. cū seruus eod. præsertim cum res de facili reuertatur ad primam naturam. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis, & cum capacitas huic sic legitimato non tam denuo data, quam reddita, aut detecta, cum iā inesset, videatur. l. filio quem. ff. de libe. & posthu. l. adeo. §. cum quis ex aliena in fi. Præsertim cum reuera licet istorū fratrum alter prior fuerit in natiuitate, alter vero prior fuerit in legitimitate, & sic habuerint sese tanquā excedentia & excessa: adhuc tamen qualitas illa anterioris natiuitatis potior esse deberet, quā illa qualitas legitimitatis anterioris, cū illa qualitas ex naturali quidem ratione, hęc autem ex ciuili tantū descendat: naturalia enim ciuilibus potiora ac pręferenda esse negat nullus. §. sed naturalia inst. de iure naturali. l. oēs populi. ff. de iusti. & iur. l. si quis posthumos in pri. ff. de libe. & posthu. Pręsertim cum inspecta legis censura præter naturalem illam qualitatē, in qua prior ille natus fratrem postea natum superat, etiam habeat qualitatem legitimitatis postea à lege sibi infusam, & ita infusam, vt etiam retro eā habuisse videretur. Facit, nam in successione materna tā

Legitimitas vel cōtra ciuile inuentum.

na tam capax erat filius naturalis tãtũ, quam etiã legitimus & naturalis: quasi illa qualitas legitimitatis quo ad materiam succedendi nullius momẽti esset, quia in matre eo quod certa erat merũ solũ ac simplex ius naturæ inspiciebamus.§.nouissime inst. de Senatuscons. Orfi.§.fi.institu.de Sen.Tertul.l. si qua illustris.C.ad Orfici.sic ergo & cũ agitur de successione paterna, idem esse deberet, quando ciuilis illa qualitas legitimitatis vtriq; istorum fratrum vel adest, vel inest, neq; ad rẽ pertinere deberet vtrũ per hũc, an per illum modũ inesset. Sed ad tollendas ambiguitates hodie in praxi sæpe vidimus oẽs fere, q maioratus ꝯstituũt, ĩuitare legitimos tñ, nõ ẽt legitimatos, ẽt per subsequẽs matrimoniũ, verũ vbi sic nominatim cautum non esset ab ipso maioratus cõditore, sed is simpliciter ad suum maio
9 ratum seu primogenium descendẽtes legitimos inuitasset, nõ viderentur exclusi legitimati p subsequẽs matrimonium, nõ magis quã si vere legitimi nati essent: vt ex cõmuni opinione resoluit Laurentius Siluanus, consi.3.nu.49. ita tenens in feudo, de quo ad maioratum firmum est regulariter argumentum, vt fusius docemur in tract. de successio.crea.& in feudo, ita tenent Ias. in.l.sed est quęsitum, nu.11.ff.de libe.& posthu.idem Ias.nu.10.in.l.generaliter. §.cum autem.C.de insti.& substitu.expressius tenet Iac.de Bellouiso, in.c.1.§. naturales si de feudo fuerit controuersia inter dominum & agnatum, Hosti. & Ioan.And.in. c. lator qui filij sint legitimi, & est cõmunis opi.secundũ Ias. in.d.nu.10.Alex.& Franc. de Ripa, in.l. ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad Trebel. ille, nu.18. iste nu.48.idem Ripa, in.l. si vnquam.C.de reuo.do.nu.88. Decius, in.c.cum ĩ cunctis, nu.26. de electione idem Decius cõsi.155.Boërius deci.123. nu.4.Marcus Mãtu.consi.45.nu.15.Ias. consi.148.nu.6.lib.4. Abb.ĩ.c.innotuit de electione, Soci.cõs.3.lib.3.nu.11.Ioã. Crotus in.l.Gallus.§.& quid si tantum ff.de lib.& posthu.nu.82. est cõis opi.secundum Soci.vbi supra Matthæus Afflict.in.d.§.naturales not.5. secũdũ quẽ est cõmunis op. Andr.Tiraq.de primo genitura.q.34.nu.52.cum seq.Bal.consi.129.in principio lib.3.Guilier.Mainerius, in.l.quoties idem, nu.14.ff. de reg. iur.Bernar.Diaz de Luco, regul.231.limitatione.1.Antonius Rubeus, in.l.Titia Seio.§.Imperator.nu.46.ff.de leg.2. Barbatius, in.l.cum acutissimi, nu.241. C.de insti.& substi.Curt.Iunior, de feudis par.3.q.17.nu.41.Zasiꝰ in eod.tract. par.8.nu.87.Parisius cõsi.13.nu.44.lib. 2.Alcia.in.l.ex facto, nu.7.ff.de vulgar.

Legitimatus p subsequẽs matrimoniũ tam ad feudum capax est q̃ legitime natus cũ communi.

1 *Pactum de non succedendo nocet ei, qui integrãm legitimam recepit secũdum cõem opinionẽ, nos cõtra.*
2 *Pactũ de nõ succedendo nocet ei, qui pretio emancipauit filium secundum cõem opinionẽ, nos contra.*
3 *Pactum de nõ succedendo in hæreditate pacto quoq; conseruata valet secundum communem, nos contra.*
4 *Pacto pater à successione filij remoueri põt secũdum communem, nos contra.*
5 *Pactũ de non succedendo nõ excludit patrẽ à successione filij licet integrã legitimã receperit cõtra cõem.*
6 *Filium pretio accepto emancipare non est delictum cõtra cõmunem, licet non quoq; reputetur beneficiũ.*
7 *Intell.l.1.§.si parens.ff.si quis apare.fu.ma.*

Pactũ ꝙ nõ succedẽdo nocet ei, qui integrã legitimã recepit secundũ cõem opini. nos contra.

1 PActum de futura successione vetitum esse iustissimis rõnibus cõstitit, vt fusius quã hic repeti expediat disseruimus in tract.de success. crea.§.18.per l.f.C.de pact.l. stipulatio hoc modo cõcepta.ff.de ver.oblig.l.1.verb. non iniquis rationibus.l.pactum quod dotali. C.de pact.l.pactum dotali.C. de colla. l.necnon.C.de capti.l. hæreditas. C.de pact.conuen.l.2.§.interdum.ff.de vulg. & pup.l.2.in fi.ff. de his quib. vt indig.l. qui in iure.§.fi.cum.l.seq.ff.de donatio. c.de testanda &.c. ne captan. de cõcess. prębẽdæ.c.2.de pactis lib.6.Sed ab hac regula plures casus excipiuntur, vt in d.§.18. meminimus, sed ille memorabilis est, vt pactum de non succedẽdo admittatur, quando is quẽ abstentũ ab hęreditate nostra voluimus, integram legitimam à nobis receperat, ita probat tex.secundum cõmunẽ sensum, in.l.1. §.si parens. ff. si quis à parẽte fuerit manu.tenent gl.Bar.& alij communiter ibi, gl.in.l.si quãdo.§.illud.C.de in[illegible]ff.test.

Odofre

Odofre.in.l.pactum dotali.C.de colla. Curtius Iunior.nu.43.i.d.l.fi.de pactis. C.& ibi Ias.nu.3.Alex.in.l.pactum dotali.C.de colla.nu.6.& ibi Decius, nu.16. qui hanc op.dicit cõmunem, sequitur, & dicit cõmunem opin. Georgius Natan,in.d.c.quãuis pactum de pact.lib.6. nu.6.sequit & firmat esse cõem opi.Couasrub.in.d.c.quãuis pactũ.§.fi. in fine.

Pactũ đ nõ succedẽdo nocet ei,qui pretio emãcipauit filiũ secũdũ cõmunẽ opin. nos contra.

2 Alter casus, in quo tale pactum efficax est,videtur probari in.d.§.si parens, nẽpe cum deliquit is, quem ab hæreditate & successione nostra remotũ voluimus,quale est, cum pater precio & nõ gratis filium emancipauit,filiusq; cum eo pepigit, vt sibi pater succedere nequiret.l. vt supremum filij iudiciũ inquietare non posset, tunc enim tale pactum valeret per. d.§. si parẽs secundũ cõmunem intellectũ, quẽ ad illũ text. assignarunt gl.in.d.§.illud & gl. in.d.c. quanuis pactum,verbo lex ciuilis,Bar. in.d.l.fi.C.de pact.idem Bar.in.l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de ver.ob. vbi Alex.& Roma.nu.20.& Iaso.col.2. &.3.Decius,in.d.l.pactum est cõmunis op.& sensus secundum Couasrub.vbi supra Alex.nu.6.in.d.l. pactũ dotali, & Ias.nu.3.Georg.Natã,in.d.c.q̃uis,nu.6.

Pactũ đ nõ succedendo in hæreditate pacto quoque cõserua[illegible] secũdũ cõem, nos contra.

3 Tertius casus, in quo valet tale pactũ, est cum ius succedendi pacto quæsitũ fuit, nam pacto quoq; amitti põt, quia nihil tam naturale,&c.l. nihil tam naturale.ff.de reg.iur.§.fi.īsti.quib.mo. toll. ob.l.fi.ff.de acceptil.c.omnis res de reg. iur. Vnde si pater filium emancipauit, & pactus fuit,vt ei succedere posset tã quam agnato, ita vt licet regulariter p interuentum emancipationis ius agnationis solutũ intelligatur.§.prȩterea in sti.quib. mo. ius patriæ post sol.tamen id ius agnationis itegrum, intactumq; reseruatum videatur per interuentum pactionis,& sic si cõtracta fiducia succedendi fit emancipatio per quod conseruatur,vel quasi retinetur,ac acquiritur ius succedendi, tale ius sic quæsitũ seu retentum pacto quoq; amitti põt: ista est cõmunis opi.quam tenent glo, Bar.Petr.de Bellaper.Iac.Butrig. Cin. Bal.& Sali.in. d.l. si quando.§.illud.C. de inoffi.testa.& ibi etiã Paul. Castr.& Cinus,& Salic.in.d.l. pactum dotali & Georgius Natan,in.d.c.quãuis nu.2.& iterum,nu.68. licet eam impugnet Fulgosius,in.d.§. illud omnes:tamen mouentur per.d.§.si parens vnde cum hodie pater, qui filium emãcipauit, semp quasi contracta fiducia emancipasse videatur,sicq; ius filio emãcipato succedendi non ex pacto suo sed ex ipsa legis dispositione conseruasse videatur, tale ius hodie non poterit pacto amitti,quemadmodũ non quæritur aut retinetur mediante pactione, sed magis mediante legis dispositione:ita dicunt gl.in.d.§. illud & pleriq; eorũ,quos retulimus tenuisse hanc cõem opinionẽ.

Pacto pater à successiõe filij remoueri põt secundũ cõmunẽ, nos contra.

4 Quartus casus, in quo tale pactum firmum esse videtur, est cũ agitur de patre remouendo ab filij successione, licet enim filius per pactũ non possit remoueri à successione patris, vt iuribus supra allegatis: tamẽ à filij successione pater facile per pactũ remouetur, quia nõ tã debita est patri filiorũ successio, quam parentum filijs.l.nam etsi parentibus.ff.de inoffi.testa.l.scripto.ff.vnde liberi,& ita procedit.d.§.si parens secũdũ cõmunem intellectũ,quem ad illũ tex.assignauit gl. in. d.§.illud cum qua simpliciter transeunt Doctor.ibi & gl. in.d.c.quanuis & gl.in.d.l. pactum dotali, cũ quibus vtrobiq; transeunt Doctores,secundũ Couasru.vbi.s. Sicque omnes hi quatuor casus, in quibus Doctores cõmuniter aiunt admitti pactũ de non succedendo,effluxerũt ab illa.l. r.§.si parens,perperam(vt nobis videtur)intellecta. Vnde si vnicũ hoc fundamentum confutauerimus, illæ communes opiniones omni fundamẽto destitutæ manebunt, relinquemurq; sub regula prohibitiua,ac negatiua, vt tale pactum in his.4. casib9 non valeat, nõ magis quã in reliquis. Verba.d.§.si parens,ita habent,si parẽs vel accepit pecuniã,vt emãciparet, vel postea viuus in eum filius quantum faus est contulerit,ne iudicia eius inquietaret, exceptione doli repelletur. Cõtra istũ text. directo facit.d.§. illud, cuius verba ita habent,

habẽt, Illud etiam ſancimus, vt ſi quis à patre certas res vel pecũias accepiſſet, & pactus fuiſſet quatenus de ĩofficioſo querela aduerſus teſtamentũ paternũ ab eo minime moueretur, & poſt obitum eius filius patris iudiciũ nõ agnouerit, ſed oppugnãdũ putauerit, vetere iurgio exploſo huiuſmodi pacto, filium minime prægrauari: ecce ergo, vt hic noſter. §. illud ait generaliter tale pactum non valere, cuius contrariũ videtur cautum, in. d. §. ſi parens. Sed ſane ille tex. loquitur, cum agitur de deneganda bo. poſ. quę datur contra tab. liberti vel filij emancipati, nos vero loquimur cum agitur de deneganda ſucceſsione ciuili, ergo eſt inſignis diff. inter illum tex. & eius materiã & noſtrã materiam noſtrumq; text. d. §. illud nã in terminis illius textus, qui accepit integram legitimã ſiue ĩter viuos ſiue in vltima volũtate, nõ admittitur ad impugnandũ teſtam. per illã contra tabu. bo. poſſ. quia etiam ſi ea contra tab. bo. poſ. vteretur, adhuc ſolam legitimã nõ etiã amplius cõſequeretur: quod ſi minus legitima accepit vel omnino nihil, tunc ea bo. poſſ. vti põt ad cõſequendã legitimã, vel eius ſupplementũ. Cæterũ in ſpecie noſtra, & in terminis huius tex. in. d. §. illud. filius qui integram legitimã accepit, ſi admitteretur ad impugnandum teſtam. non ſolã legitimã cõſequeretur teſta. reſciſo, ſed vniuerſam hęreditatẽ vel ſuam virilẽ portionem, quæ longe amplior eſt quam legitima: cum legitima ſit minuſcula pars eius quod liberis ab inteſtatõ cõtingit. l. ſi quis in ſuo in pr. de inofficioſo teſt. C. ergo ſi filius integram legitimam accepit hac lege inter viuos ne patris inquietaret iudicium, ſi quidem tale pactum valeret tunc, licet is filius præteritus eſſet in teſtamento patris: quo caſu nullũ ſecundum nos eſſet teſtamen. (vt dixi. ſ.) adhuc ex vi pacti filius excluſus maneret ab hæreditate patris, nec ex eius bonis quicquã pręter illam legitimam quã inter viuos acceperat, conſequi poſſet: at tenendo quod tale pactum de non ſuccedendo vel inquietando patris teſtamento etiam ſi integra legitima recepta fuerit, non valeat non magis, quam ſi legitima deminuta recepta fuiſſet, vel nil omnino: tunc ſequitur quod ſi quauis ratione id teſtamen. euanuerit, tunc filius non legitimam tantum quã receperat inter viuos habebit, ſed etiam vniuerſam hęreditatem vel integrã virilẽ. Quod ſi teſtamẽ. patris valuerit, eo quod iſte filiꝰ pręteritus non fuit ſed inſtitutus (in eo forte quod inter viuos acceperit) vel exhæredatus, tunc ſolam legitimã habebit, & à reliqua hæreditate excluſus manebit: non quidem ex pactione illa inter viuos facta de nõ ſuccedẽdo, vel de non impugnando patris teſtam. ſed ex vi & virtute teſtamẽti, in quo filius nil omnino accepit, ſed fuit exhęredatus, vel ſi aliquid accepit, nõ id exceſſit legitimam, eſt. n. cõtra omnes leges de hac materia loquẽtes dicere, quod ex vi pacti de non ſuccedendo, is filius excluderetur ab hæreditate patris, eo qđ integrã legitimã recepiſſet: nec. n. vllibi ꝓbatur referre quo ad hoc, vtrũ integrã filius legitimã receperit, an deminutã, an vero nil omnino, & vi. Iaſo. in. d. l. pactum. C. de collati. col. 2. & alij in. l. fi. C. de pact. in gloſ. quæ contra, & Didacum de Couarrub. in. d. c. quanuis in fi. Curti. Iuni. nu. 43. in. l. f. C. de pac. & ibi Deciũ, nu. 29. & etiam Iaſo. 27. & Alciatum ibi in gl. quæ contra & in gl. iniquum, & ibidẽ vi. Accur. in gl. mag. poſt prin. & Alex. ĩ. l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verb. obliga. nu. 28. vbi Rom. nu. 20. Bar. nu. 7. in. d. l. fi. & Alexã. in. l. pactum. C. de colla. nu. 8. vbi Iaſ. col. 2. Deci. nu. 16. & gl. Bar. & alij in. d. §. ſi parens gl. in. l. qui ſuperſtitis. ff. de acq. hære. & gl. in. d. c. quis & glo. in. d. §. illud.

5 Et ſecundum Couarrub. vbi ſupra cõmunis op. eſt quod pactum de non ſuccedendo non excludit filium à ſucceſſione patris, etiam ſi is filius integrã legitimam recepiſſet, ſed bene excluderet patrem à filij ſucceſsione: primum probatur in. d. §. illud ſecũdum eum alterum probatur in. d. §. ſi parẽs nec eſt obſcura inquit differẽtia inter patrem & filium,

Pact. de nõ ſuccedendo nõ excludit patrẽ à ſucceſsione filij licet ĩtegrã legitimã receperit. cõtra cõmun.

& filium, cum magis debita ſit filio hę reditas patris, quam patri hæreditas filij, vt in.l.ſcripto.ff. vnde liberi.

Filium precio accepto emãcipare nõ eſt delictũ contra cõmunẽ, licet nõ quoq; reputet benefici.

6 Sed certe veritas eſt, quod per pacti interuentum pater à ſucceſsione filij nõ excluditur non magis, quã filius à ſucceſsione patris, vt probatur cum conc. ſupra allegatis in.§. illud. Neq; ad rem pertinet tex. in.d.§.ſi parens in quo vni cum fundam. cõmunis opinionis repoſitum eſt, nam certe vt patronus prętetitus à liberto nõ poteſt vniuerſam hęreditatem hæredibus ſcriptis auferre, ſed tantum ſuam legitimam portionẽ, vt in.l.ſi ex patronis, & in.l.3.§. ſi debita verſ.ſed ſi non mortis & in.l. ſi libertus cum duos, & in.l.ſi libertus ſub conditione.§.libertis.ff.de bo.lib. notatur, in.l.2.C.de bo.poſ.cõtra tab.liberti: ita quoq; pater, qui à filio emãcipato præteritus fuit, non poteſt hæredibus à filio ſcriptis auferre vniuerſam hæreditatem, ſed tãtum legitimã portionẽ: vt in.l.1.ĩ pr.ff. ſi quis à parente fue. manu. Rurſus vt patronus qui non gratis ſed precio libertũ manumiſerat, impune põt ab eo liberto præteriri, nec habet vllum recurſum ad eius bona, quaſi in eum nullum beneficium contulerit.l.3. §.1.ff.de bo.liber.ita quoq; & pater qui filium precio nõ gratis emancipauit licet à filio ſit pręteritus, non põt eius teſtamen.inquietare vel impugnare, arg. d.l.1.ff.ſi quis à pa.fu.manu, ergo quatenus ĩ.d.§.ſi parẽs, dicitur quod pater q̃ non gratis ſed precio filium emancipauit, non poteſt eius teſta. impugnare. Ratio eſt, nõ quod pater (vt Doctores falſo opinantur) deliquerit, id enim eſſet contra.d.l.vtrum.ff.de ver. oblig.ſed procedit eo quod bo.poſ.contra tabu. tam liberti quam filij emãcipati datur tam patronis quam parentibus in præmiũ & remunerationẽ beneficij, quod contulerunt in filium emancipatũ, vel ſeruum manumiſſum: id aũt beneficiũ tunc demum contuliſſe videntur, & à prætore remunerantur, cum gratis fecerunt: cum autem non gratis ſed precio, tunc nec beneficiũ contuliſſe videntur, nec vllo præmio afficiuntur. Sicq; hi duo caſus generaliter æquiparantur in.d.l.1. in pri.quando gratis beneficiũ fiebat, vnde idem quãdo precio fiebat.

Intellect. l. 1.§. ſi parẽs ff.ſi qs à pare.fu.ma.

7 Quatenus vero in.2.reſponſo.d.§.ſi parens dicitur, quod pater, qui integram legitimam accepit à filio emancipato, eius teſtam.impugnare nõ põt, ſi ea cõtemplatione accepit, vt id in legitimã imputaret, id ſane expeditiſsimam habet rationem: nã & ſimiliter patronus, qui à liberto integram legitimã ea contẽplatione, vt in legitimã imputaret, accepit, non poterit eius teſtam. inquietare.l.3.§.pen.ff.de bo.liber.nam hi etiã ſi ex toto pręteriti eſſẽt, nec quicquam inter viuos accepiſſent, adhuc tamẽ p̃ contra tab.bo.poſ. ſuam tantum legitimam nõ autẽ vniuerſam hęreditatem ſcriptis hęredibus auferrẽt. Non ſic in filio à patre præterito q̃ vniuerſam hæreditatem aufert ſcriptis hæredibus.l. poſthumus.§.ſi quis ex his.l.Titia.ff. de inoff.teſta.& conſequenter, licet enim integram legitimam receperit, & præterea fecerit pactum de non ſuccedendo, ſi tamen præteritus eſſet, poſſet teſtamẽ.expugnare.d.l.inter cætera.ff.de libe.& poſthu.l.1.ff.de iniuſt.rup.in pr. inſti.de exhi.lib.Itaque quatenus. d.§.ſi parens ait, quod pater, qui hac lege expreſſa vel tacita, vt in legitimam haberet quantum pro legitima ſat erat, à filio emãcipato accepit, nõ poterit eius teſtam.impugnare: hanc habet rationẽ quod bona fides non patitur, vt bis idẽ exigatur.c.bona fides de regu.iur. in.6. l.qui bis.ff.de ꝟ. obl.& cũ ſibi ſola legitima debeatur, poſtquam eam recepit: nihil plus petere debet, quandoquidẽ etiamſi ex toto à filio præteritus eſſet per hanc bo.poſ.contra tab. filij emancipati ſolam legitimam, nõ etiam vltra cõſequeretur, vt dictum eſt: nec debet eſſe deterioris cõditionis filius, qui patri aliquid dedit, quã foret, ſi nihil oĩno dediſſet.l.f.C.de poſth.hęr.inſti.ſed potius melioris conditionis, arg. l. omnimodo.C.de inoffi. teſta. Diuerſum eſt in filio, qui à patre integram legitimã inter viuos ea lege tacita, vel expreſſa, vt id in legitimã imputaret, accepiſſet,

is enim

is enim si postea prȩteritus in testamē. patris fuerit, si ad tale patris testamentum impugnandū admissus fuerit, longe plus consequetur, quam quod inter viuos à patre acceperat ꝑ legitima: cū legitima filiorum sit quarta pars virilis portionis. l. cū quæritur iuncta. l. si qs in suo. C. de inoffic. test. l. Papinianus. §. quarta autem &. §. quoniam autē quarta eod. titul. l. si non mortis eod. ergo si huic filio testam. patris impugnāti obijcias, quod bona fides nō patitur, vt bis idem exigatur, replicabit ipse se nolle legitimam semel receptam iterū repetere, sed id tantum quod deest ad virilis portionis repletionē: quod si ei obijcias frustra in iure nostro nihil admitti replicabit nō esse frustra, nec ipse actū agere, cum quod deest supra legitimā ad supplementum virilis portionis deposcat. Vides ergo, vt in. d. §. si parēs pater non ex vi pactionis repellatur, sed ex vi integræ receptionis. Et quatenus ibi dicitur, quod pater qui filium emācipauit, non gratis sed precio caret beneficio illius. bon. posl. quam prætor ijs tantum parentibus accommodatā voluit, qui beneficium emancipationis in liberos contulissent: ideo est, quod qui precio emancipauit, nō beneficium dedisse videtur, sed vēdidisse: sicq; remuneratione iuste caret, & is quidem ab filij successione nō priuatur ex vi pactionis, sed ratione extraneitatis (vt ita loquar) cum ergo per emācipationē ius agnatiōis, ex qua descēdit facultas succedēdi extīguatur, sequitur vt filij morientis successio huic patri nullo iure deferatur, sicq; cum priuatio præsupponat habitum. l. decem. ff de ver. obl. nō possumus dicere quod ius succedēdi quod nunquam habuit, pacto amiserit, prȩsertim cum reuera in terminis illius tex. pactū de non succedendo nūquam interfuerit. Ergo cū oēs illi quatuor casus supra enumerati, in quibus secundum communes opi. dicebamus valere pactum de non succedendo, effluxerint ab illo. §. si parens, vbi id minime probatur, remaneantq; sine vllo fundamento, & præterea aduersentur tot legibus & iurib9, quot retulimus. §. superest, vt ꝑ suspectis haberi debeāt.

1 *Renuntiatio fut. hær. iurata an valeat in fauorē absentis? noua declaratio.*

2 *Pact. de non succedendo inscio eo, cuius de successione agitur, non firmatur iuramento cū communi contra Roma. & alios.*

3 *Pactum de non succedendo inscio eo, cuius de hæreditate agitur, continet turpidinem etiam ex parte renuntiantis, contra omnes noua declaratio.*

4 *Pact. de nō succ. factū fauore fratrū absentiū, an eis prosit ad augendam eorū legitimā? noua declaratio.*

5 *Renuntiatio facta in fauorem fratrū absentium iure regio, non auget eorum legitimam, nisi per modum iuris non decrescendi.*

6 *Declaratio noua.*

7 *Pactum de non succedendo factum à filia cum fratribus absentibus patre cōsentiēte firmatur iuramēto cōtra cōmunem de iure cōi, & iure regio. nu. 8.*

9 *Pactum de nō succedendo factum à filia de consensu patris, licet sit iuratum eneruatur pœnitentia patris cum communi contra Ias.*

10 *Declaratio. 1. cum communi contra Ias.*

11 *Declaratio. 2. cum communi contra Ias.*

12 *Declaratio. 3. cum communi contra Ias.*

13 *Declaratio. 4. cum communi contra Iaso. & Couasr.*

14 *Pactū iuratum de fut. succ. certo modo diuidenda factum de consensu patris eneruatur patre pœnitente, cum communi contra Ias.*

15 *Pœnitentia patris infirmatur, pactū etiam iuratum, quo pater promisit filios se exæquo hæredes facturū, cōtra Iaso. & Couasr.*

1 QVid autem si filia, quæ cum iuramento renuntiauit hæreditati patris viuentis, id fecit in absentia patris, an sibi ipsi noceat? & sunt tres opi. prima est opinio existimantiū, quod valeat talis renuntiatio, si ipsa filia renūtiauit in præsentia Tabellionis, qui eam renuntiationem acceptauit nomine patris absentis, in cuius fauorem fiebat renūtiatio, & in hanc partem inclinare videntur Salice. in. l. fi. col. pe. C. de pact. & Soci. consi. 74. lib. 3. Purpuratus, in. d. l. fin. nu. 44. cum seq. insignis Coualrub. lib. variarum resol. c. 14. & in rubr. de test. part. 3. nume. 13. & in. d. c. quanuis. 3. par. in prin. numero. 4.

Renūtiatio fut. hær. iurata an valeat in fauorē absentis? noua declaratio.

Ratio, quia notarius veluti ꝑsona quȩdam publica potest stipulari absenti, eidemq; acquirere, vt notant gl. & communiter Docto. in. §. si quis alij insti. de

inuti.

inuti.stipul. Aret.Cumanus, Alex.Soc. & Ias.in.l.qui Romæ.§.Flauius.ff.de v. oblig.idem Alexã.& Ias.in.l. stipulatio ista.§.si stipuler.ff.de v.oblig.probatur in.l.2.3.&.4.ff.rem pupilli salu. fore & in.l.nõ aliter.ff.de adopti.& in.l.1.§.exigere.ff.de mag.conueni. Vnde qua ratione Notarius potest alteri stipulari, et acquirere, eadem ratione potest absentis nomine huiusmodi renũtiationem acceptare.

Secunda fuit opinio asseuerãtiũ quod talis renuntiatio per interuentũ iuramenti firma sit, etiam si absentis nomine, in cuius fauorem fiebat, nullus eam acceptasset, quasi partis absentia Dei præsentia repleatur: arg.l.properandũ. §.1.&.2.C.de iudici. & ita videtur trãsire Egregius Didacus de Couasrub.ĩ.d. c.quanuis. Hęc tamen opi.vera non est nã quod ex causa cõtractus absenti ius non quęratur, id descẽdit ex legis prohibitione, vt in.l.absenti.ff.de acq.poss. &.l.qui absenti.ff. de don. is autẽ defectus potentiæ per interuentũ iuramẽti non quidem suppletur, licet voluntas suppleatur, & augeatur argu.l. cum pater.§. filius matrem vbi Bart. Imola, Paul.Cuma.& alij.ff. de lega.2. Puto tamen quod ille absens, cum primũ acceptauerit, & agnouerit talẽ renuntiationem, sibi ius acquiret, quinimo si interea ipse renuntians velit reuocare suam renũtiationẽ, id facere inspecto iure canonico non poterit, argu.d.c.quanuis, &.c.licet mulieres de iureiur. libr. 6.& c.cum contingat extra eod. titul.

Vltima fuit opi.contendentium, quod renuntiatio hæreditatis facta per filiã nec valeat, nec etiam firmetur p interuentum iuramenti, si fiat in fauorẽ patris absentis, quinimo præsentiam patris ad talis renũtiationis iustitiam esse necessariam, & posse filiam antequam pater acceptet suam renuntiationẽ reuocare, & in hanc partẽ Couasrub. ĩ.d. c. quanuis apertius inclinare videtur, quã opinionẽ verissimã puto, si renũtiatio fiat per pactũ conuentum inter ipsam filiam renuntiantẽ, & alterũ fratrem inscio & absente patre: siquidem in fauorem ipsius fratris hæc pactio fiebat, vel quoquo modo ei vtilis erat, argu.d.l.fi.C.de pact.expressius, in.l.2.in f.ff.de his quib.vt indig.& in.l.quidam in iure.§.fi.cum.l.seq.ff.de dona. Cęterum si fiebat in fauorem merum ipsius patris, vt ipse pater posset de legitima illius filiæ renuntiantis libere disponere, tunc istud pactum valeret per interuentum iuramenti: quia ex parte paciscentium nulla omnino turpitudo est, nullumq; omnino pręiudicium patris absentis, cuius de successione agebatur, si inspexeris omnes rationes p̃hibẽdi, de quibus supra in pacto de nõ succedendo mentionem fecimus, & licet vertatur, & ĩteruen iat læsio ex parte ipsius renũtiantis, tamen ea lęsio toleratur per interuentum iuramenti, vt d.c.quanuis, & licet statim patri absenti ius nullum quæratur ex defectu potestatis ipsius filię, quæ potestas nec augetur, nec suppletur per interuentum iuramenti: tamen si postea pater agnoscat, acceptet, & ratam habeat illam renuntiationem, ea cõfirmabitur, nec interea filia renuntians poterit pœnitere, aut renũtiationẽ reuocare impediẽte iuramento, & hoc casu vera non est opinio Didaci de Couasrub. vbi supra. Illud quoq; quod ipse ibidẽ firmat, nẽpe necessariam fore patris præsentiam ad iustitiam illius pacti iurati de nõ succedẽdo, nullo colore, nisi fallor, defendi potest, cũ vt iam probauimus eo casu, quo tale pactum in meram & expeditam ipsius patris vtilitatẽ fiebat, eius præsentia ad iustitiam & honestatẽ illius pacti necessaria non esset.

2 Deniq; si hęc filia tempore nuptiarum faciat tale pactũ de nõ succedendo cũ fratribus suis, inscio patre suo, & nõ in fauorẽ patris, sed in commodũ & vtilitatẽ ipsorum fratrum quibus cum paciscebatur: sunt qui putent tale pactũ valere, quasi nullam turpitudinem contineat, sed potius votũ capt. mortis remoueat. Etenim vt pactum de acquirẽda viuentis hæreditate inducit votum captãdæ mortis, vt in.l.fi.C.de pact.in.l.inter stipulantem.§.sacram.ff. de ver. oblig.l.

Pact. de nõ succedendo inscio eo cuius ꝗ succesfione agitur nõ firmatur iuramento, cũ cõi cõtra Roma. & alios.

obli. l. stipulatio hoc modo ɔcepta eo. tit.l.ex eo. C.de inuti.stipul.l.2.§.interdum.ff.de vulga.ita per cõtrariũ pactũ de non succedendo remouere videtur votum cap.mor.tantum abest, vt illud inducat argu.l.de fideicommisso.C.de transact.ibi remoto mortis captãdę voto,& in. l.1. ibi non iniquis rationibus. C.de pact. Et ita tenent Romanus, in l.qui superstitis.ff.de acq. hære. Matth. de Afflict. in rub.de feudo dato in vicẽ legis comm.c.si quis inuestierit, nu.33. Sed in cõtrarium est vera, & cõmunis opin.vt tale pactum non valeat,vt late per Roderic.Xuarem,in.l. qnoniam in prioribus.C.de inoffic.testa. in.5. limit. super. l. regia per Didacũ de Couarru. vbi.s̃.per Ancha.Imolam, & Dominicum & Georg.Natam,in.1.limi.in.d.c. quanuis.Areti.in. d.l. qui superstitis. ff. de acqui.hęre.Alex.& Ias.col.4.in.d.l. stipulatio hoc modo concepta, Alexã. consil.155.lib.7.col.fi.Ancha.consil.39. Fulg.cõsi.73.Guido Papa, cõsi.162. Cepola,cõsi.ciuil.17.Soci.cõs.74.li.3.Purpuratus,in.d.l.fin.nu.41.& nume.185. Quæ opinio vltra Doctores probatur legibus & rationibus, nam paciscentes hoc casu puniuntur acerrime,nõ secus quam si fieret pactum de futura successione acquirenda,ita probat. l. quidam in iure.§.fi.cum lege sequen. ff.de don. &.l.2.in.fi.ff.de his quib. vt indig.vnde apparet tale pactum nõ valere,nõ magis quã si esset pactum de futura successione acquiréda,quinimo non solũ nõ valet,sed ẽt paciscẽtes puniũtur,vt ibi.

3 Præterea id pactum dicitur esse contra bonos mores, vt dictis legibus probatur,nõ secus quam si esset pactũ de acqui.hęre.viuentis, & cõsequenter improbũest & infirmũ .Etenim vt nõnulli eorũ quos. s̃. retulim9 opportune aduertunt, tale pactum etiãsi ex parte filiæ renuntiantis & succedere nolentis nullam turpitudinem continere videatur, cum nõ tam inducat quam remoueat votum captandæ mortis,argu.d.l. de fideicõmisso.C.de transact.&. d.l.1. ibi nõ iniquis rationibus.C.de pact.tamé negari nõ põt,quin ex parte eius in

Pactum de nõ succedẽdo inscio eo cuius de hæreditate agit, cõtinet turpitudinẽ ẽt ex parte renuntiãtis contra oẽs. noua declaratio.

cuius fauoré fiebat, cõtineat votum captandæ mortis, & quod ille sit sollicitus de hæreditate viuentis, & per hoc improbus esse videatur, arg.d.l.2.§.interdum.ff.de vulg. cũ similib.s̃. allegat. Sed ipse ausim dicere plerosq; eorum, quos supra retulimus,huiusmodi argumento vtentes, grauiter errasse, dũ ex parte tantum eius, qui acquirere volebat, & in cuius fauorem pactũ fiebat, putãt inesse turpitudinẽ, quasi renũtiãtis turpitudo nulla sit, quinimo inest similiter turpitudo ex parte renũtiãtis, qui cõtra bonos mores egisse videtur, nõ secus quã ille,in cuius fauoré fiebat pactũ,& cõsequenter punitur non aliter,atque ille in cuius fauoré pactũ fiebat,vt elegãter probãt text. tam in.d.l. 2.ff.quib.vt indig.quã in.d.l. 2. cum lege seq.ff.de donat.turpitudo autem in eo est,quod siue precio renũtiauerit,iã quasi viuentis hæreditaté vendiderit, turpissime egisse videaṫ, siue ẽt gratis renũtiauerit, adhuc species lucri sit de alieno largiri, & beneficij debitoré sibi acquirere: & p hoc furi assimiletur, vt in.l.si pignore in pr.ff.de fur.& ideo tex.in.d.l.f.C.de pact.ibi quare & c.per pendit quod taliter paciscentes de alienis rebus turpiter,& perniciose disponere, & conuenire videntur.

4 Illud aũt varie cõtrouersum est,an tale pactũ iuratum valeat,si patris cuius de hæreditate agebatur accedéte cõsensu fratres,ĩ quorũ fauoré filia renũtiabat, absentes sint? & refert an pactũ fiat cũ ipso patre,an vero cũ ipsis fratribus absentibus. Primo casu qñ fit pactũ cum ipso patre,aut fit in vtilitaté ipsius pr̃is tm̃,aut in vtilitaté fratrũ duntaxat, aut dubitatur,&si quidé fiat in merũ fauoré ipsius pr̃is,nõ dubito quin pactũ ꝑpter ĩteruẽtũ iuramẽti firmũ sit, & ita ꝓcedit.d.c.quãuis de pac.in 6. idé iuris est,si dubitetur, cuius cõtẽplatione fiebat pactũ : nã in re dubia factũ videtur fauore ipsius pr̃is cõtrahẽtis potius,quã alterius,quia vnusquisq; ad suã non ad alterius vtilitaté ɔtraxisse videtur.l. et magis.ff.de solut. & ita etiam procedit d.c.quãuis, quod si expressim pactum

Pact. de nõ succedendo factũ fauo[...] fratrum absentium an eis prosit ad augẽdã eorũ legitimam? noua declaratio.

fiat in fauorem fratrum absentium: vt per renuntiationē, & exclusionē huius filiæ renuntiantis aliorū fratrū legitimę augeantur, nec pater possit de portione à filia renūtiata disponere in extraneos magis libere, quā si ea filia renūtiās verā & naturalē mortē obiret, tūc similiter puto renūtiationē, pactūque valere per interuentū iuramenti, licet fratres illi in quorum fauorē fiebat renūtiatio abessent: & ita probat text. in sui generalitate in d.c. quāuis, & ita tenet Purpura. in l. fi. C. de pact. nu. 41. & Couasrub. vbi supra nu. 6. idq; indubitatum erat tēpore. ff. quo tēpore: quarta tātum bonorū erat legitima filiorū, siue plures essent siue pauciores. l. Papinianus. §. quarta &. §. quoniam autem quarta. ff. de inoff. testa. l. si non mortis eod. tit. §. fin. instit. eod. l. cum quæritur & l. parentibus. C. eod. ti. Sed cū hodie si filij sint quatuor, vel pauciores, legitima eorum sit triens totius hęreditatis, sin autē sint quinq; vel plures, eorū legitima sit semis hæreditatis, euenit vt huiusmodi renuntiatio facta in fauorē fratrū habeat effectū, quē modo diximus, si liberi erāt quatuor vel pauciores, cōputata etiam persona renuntiantis. Quod si essēt quinq;, vt sic remota persona renūtiātis remanerēt quatuor tantum, tunc iure controuerti potest, an illa filia renuntians habeatur perinde, ac si reuera mortua esset? vt p hoc aliorū quatuor filiorū legitima sit triēs tantum hæreditatis, an vero sit semis? attento quod ipsa expressim renuntiauit, in fauorem fratrū, quo magis eorū legitimę augerentur, & puto quod erit semis eorū legitima, tum quod contractus ex conuentione legem accipiunt. l. contractus de reg. iur. ff. tum quod limitata causa limitatū producit effectū. l. age cum Geminiano. C. de transact. Vnde cum filia sub hac limitatione renuntiauerit, vt hæc renuntiatio cederet in fauorem fratrum, certe aut renūtiatio valebit in fratrum vtilitatē secūdū formā cōuentionis, aut ipsa exclusa nō erit, sed ipā indubitāter excluditur vt d.c. quis ergo, &c. Vnde si filia simpliciter renūtiasset, indubitāter ipsa p mortua haberetur, & quatuor fratrum remanētium legitima esset triēs tantū hæreditatis, cōfirmatur ex illa cōi opi. quæ habet, ꝙ si quinq; fratrū vnus sit rite & recte exhæredatus, tunc aliorum quatuor fratrū legitima est triens tantū hæreditatis, quasi nihil referat, vtrū quis morte excludatur, an exhęredatione, vel renūtiatione, vel alia quauis ratione de qua diximus lib. de succ. crea. post Ias. in authē. nouissima. C. de ioffi. test. tradūt doct. i. l. huiusmodi. §. si duobus. ff. de leg. 1. & in l. plane. 1. §. duob9. ff. de leg. 1. vbi Ias. nu. 29. hanc firmat esse cōem opinionē cōtra Aret. & Imolam, ibi estque cōis op. vt per Fernand. Bereng. in l. in quartam. ff. ad leg. falci. fol. 22. pag. 2. quia qui nō admittitur ad partem, nō facit partē, nec cōputatur in numero aliorū. l. huiusmodi. §. si Titio, vbi Bart. Imol. Paul. Alex. Ias. & alij cōiter. ff. de leg. 1. quæ multū nota, quia
5 nullibi ita declaratū īuenies, hīc nouissime inferro, ꝙ cū hodie de iure regio oīa bona patris sint præter quintū legitima liberorū, siue illi plures sint, siue pauciores, vt in l. 17. & l. 44. ī decis. taurinis, tūc siue ꝯstet ꝙ filia expressim in fauorē patris renūtiauit, siue dubitetur siue ēt cōstet, quod renuntiauit expressim in fauorē fratrū, nunquā eorū legitima p talē filiæ exclusionē augebitur: quia ēt p interuētū ipsi9 filiæ eorū legi-
6 timę nō augerētur. Sed eo casu quo in fauorē patris renūtiauit, vt ipse pr̄ ad libitū de portione ab ea relicta libere disponeret, an ꝙ ipsa amisit, & reliqt, possit pr̄ in extraneos cōuertere, & cōferre, & puto ꝙ nō possit in terminis iuris regij, quia hac in re ipsa renuntiās non habebat vllam potestatē, licet .n. per iuramēti interuētū se ipam excludere potuerit, nō tñ potuit cōsequi quin p suā exclusionē fratrū legitimę augerētur, nō magis quā si post mortē patris eius hæreditatē repudiasset, quo casu ipsa inuita alioū fratrū portiones iure acrescendi augerētur, vt i. l. si pluribus. ff. de suis & legi. l. vn. C. qñ nō pet. part. §. his ita. C. de cad. toll. l. 1. & 2. & l. si solus. ff. de ac-

Renuntiatio facta in fauo. fratrū absētiū iure regio nō auget eorū legitimā nisi p modum iuris nō decrescendi.

Declaratio noua.

de ac-

Pactum de nō succedēdo factū à filia cū fratribus absētibus patre cōsentiente firmatur iuramēto contra cōem de iure cōi & iure regio.

de acq.hęr.§.videamus inst.de hær.īsti.
7 Cęterū licet fratres, cū quibus pactum iuratū fiebat, consentiente patre essent absentes, hoc secūdo casu principali teneo valere pactum, licet cōtrarium teneāt cōmuniter Doct. quales sunt Gouasrub.vbi.s.nu.6.& Decius, in.l.pactū quod dotali.C.de colla.limi.6.Alex. in d.l.stipulatio hoc modo concepta col. 5.ff.de ver.obli.Aymon consi.127.nu.5. Calcan.consi.33.col.pe. Carol.Moli.in addi.ad Alex.consi.155. lib.7. colum.fi. Moueor quia licet stipulatio inter absentes fieri non possit.l.1. §.1.ff. de ver. oblig.in pr.&.§.1.insti.eod. tamē cōtractus bonæ fidei regulariter possunt fieri inter absentes per nuntium, vel per epistolam in pr.insti.de oblig.ex cōsensu, nudæ autē pactiones, & contractus innominati inter absentes similiter fieri nō vetātur, & licet is, qui renuntiat simpliciter in fauorem absentis possit ante illius acceptionem pœnitere, tñ nō pōt pœnitere ille, qui iurauit: ꝙ aūt pactū nudum fieri possit, inter absentes, nō secus quā īter pręsentes, est tex. vbi omnes ī.l.Labeo.ff.de pac. Quod similiter is qui iurauit in fauorē absentis non possit pœnitere, probatur argu. l. properādum.§.cū autē reus.C.de iudi. & argu.c. intellecto de iurei. vbi videmus, quod is qui iurat à priore volūtate iurata nō pōt recedere etiā ꝑ alterā volūtatē similiter iuratā. Pręterea si stipulatio de alteri dādo firmatur iuramēto, vt tenēt Bar.& cōmuniter Doct.in l.si quis ꝓ eo.ff.de fideiuss.in.6. casu, cur non similiter pactū inter patrē & filiū initū sup patris hęreditate futura omittenda ꝑ interuentū iuramenti firmabitur, licet sint absentes? si quidē filius absens ꝑ nūtiū, vel epistolā iuxta.d.l. Labeo suam voluntatē patri suo notā faciat. Cū igitur omnis cōuētio inter absentes fieri possit, nō secus quam inter præsentes, siue illa nominata sit & vestita, siue nuda et innominata, vt in.d.l. Labeo iūcta.l.2.in pr.ff.de act.& obl.& in pr.inst.de oblig. quæ ex cōsensu nas. præterquā stipulatio & similes contractus qui inter absentes fieri nō possunt l.1.ī pr.ff.de ver.obli. superest, vt pactū de nō succedēdo īter filiū & patrē absentē initū ꝑ interuētum iuramēti firmū sit, nō secus quam si iter præsentes fieret: & ita procedat.d.c. quāuis de pactis, in.6.licet.n.non abnegemus, quin ex tali pacto nullū ius patri antequā ad eius notitiam ꝑuenerit, quęratur: quia vtriusq; cōtrahētis cōsensum cōcurrere oportet, vt ius quęratur, vt in.l.in oībus rebus.ff.de act.& oblig.l. obligatio nū substantia.ff.de acti.& oblig.tamen postquā pater scierit, & agnouerit filij sui volūtatē, iam is filius ab eo ꝗ semel placuit, discedere nō poterit ex vi iuramēti: quod intellige de iure canonico, nā de iure ciuili, aliud esset vt in.l. non
8 dubiū.C.de legib.l.si quis inquilinos.§. fi.ff.de leg.1.& nostra opi.iure regio indubitāter procedit, vt in.l.3.titul. de las excepti.lib.3.ordin.

Idē iure regio.

9 Quid autē si filia pactū iuratū fecit de nō succedēdo pr̄i suo, paterq; huic pactioni cōsensum accōmodauit, quē tñ postea reuocauit, an ꝑ talē reuocationē pactū euanescat? & cōis opi.est tale pactū euanescere, ita tenēt Deci.ī.l.pactū dotali.C.de collat.Bal.ī.c.ad nostrā secūdo extra de iurei.Couas.ī.d.c.quāuis in.3.par.in pr.nu.7.& ibi Georg.Nat.in 1.limi.& Fel.in.c.1.de iurei.col.3. Alex. in.d.l. stipulatio hoc modo cōcepta. ff. de ꝟ.oblig.Roderic.Xuarez.in.d.l.qm̄ in prioribus, in.5.limit.super lege regia. C.de inoffi.testa.Purpura.in.l.fin.C.de pact.nu.187.Guil.Bened.in. c. Raynu. extra de test.in ꝟb.duas habēs filias, nu. 288. Carol.Moli.in Alex.consi.156.lib. 7. qui alios huius partis fautores referūt: cōtrariū tenet Ias.nu.13. in.l.f.C.de pact.motus quia reuocatio consensus paterni licet sit in ꝯsideratione quo ad pactū de futura hæredi. diuidēda, vt.d. l. fin. tamen non est in consideratione quo ad pactū đ nō succedēdo scđm eū.

Pactum de nō succedēdo factum à filia de cōsensu patris licet sit iuratū, enervat pœnitentia patris cū cōi cōtra Iaso.

10 Quid dicēdū? teneo cōem sn̄iam, quæ varie ītelligitur, primo eṁ intelligitur cū pactio iurata de nō succedēdo inita fuit inter ipsum filiū & ei9 patrē, cuius de successione agebatur, deinde pr̄ reuocauit cōsensum remittēs ius ex tali

Declarat.1. cū cōi cōtra Iaso.

pacto sibi quæsito, nã tũc pactum euanuit, filiaq; succedere p̃ri pôt nõ aliter, atq; si id pactũ reuera nũquã interfuisset, nam iuram. intelligitur rebus sic stãtibus. c. quéadmodũ &. c. ad nostrã de iurei. vnde cum hic cõsensus patris nõ permanserit in eodẽ statu, reliquũ est, vt iuram. quoq; euanescat. Deinde & subtilius vltra Docto. omnis concessio habet hanc tacitam conditionẽ, si is in cuius fauorem fiebat, ea vti velit. l. qui absenti in pr. ff. de acq. poss. l. si me in vacuam eod. tit. l. filio præterito. ff. de iniust. rupt. cum ergo ius probabilẽ considerabileq; spem, quã filius habet ad successionẽ patris, ipsi patri cõcesserit, & remiserit, atq; condonauerit p̃stito iura. talis cõcessio hanc insitam subintellectamq; habet cõditionẽ, si is p̃r hac cõcessione vti velit: vnde si vti nolit, euanescit, deficitq; conditio ipsius cõcessionis. Postremo iuram. sortitur naturã actus, super quo interponitur. l. fi. C. de non nu. pecu. sed dispositio super hęreditate viuẽtis hãc habet naturam, vt citra cõsensum eius, cuiꝰ de hęreditate agitur, fieri non possit. d. l. fi. C. de pact. ergo si cõsensus deficiat cessat virtus iuramẽti, nec dicatur suffecisse, quod semel consenserit, nam verũ nõ est quinimo si postea pœnituit, consensus antea præstitus nihil iuuat, cũ hæc res assimiletur vltimis volũtatibꝰ, quę variationẽ vsq; ad vltimum vitæ spiritũ admittunt vt in. l. 4. ff. de adim. leg. iuncta. d. l. fi. In summa cõsensus semel reuocatus, nec datus quidẽ intelligitur arg. tex. sing. in. l. quibus diebꝰ. §. quidã Titio in fi. ff. de cõd. demõst. ibi nam ꝙ ademptum est, nec datum quidem intelligitur. Et hoc casu vera est communis opi. contra Ias. secũdũ Couas. vbi. s̃.

Declara. 2. cũ cõi cõtra Iaso.

11 Secũdo hæc cõclusio intelligitur, non solũ qñ ꝑ actũ inter viuos pater cuius de hæreditate agebatur, reuocauit cõsensum, sed etiam si illũ reuocauit tacite in testõ, filiã renũtiãtẽ hæredẽ instituẽdo: nã et tũc ei succedere pôt nõ obstãte iuram. ꝑ funda. superiꝰ adducta, & qa voluntas morientiũ liberior esse debet, quã inter viuos agentiũ, arg. l. 1. C. de sacrosanct. ecclesi. Et hoc etiã casu procedit opin. communis contra Iaso. secundum Couasrub. vbi supra.

Declara. 3. cũ cõmuni cõtra Iaso.

12 Tertio casu ẽt pôt itelligi illa cõis opi. vt procedat, etiãsi filia cũ patre iurato pepigit de eius hæreditate omittenda in fauorẽ vnius ex fratribus, vel aliquorũ, vel omniũ, nã & tũc, si p̃r pœniteat cõsensum inter viuos reuocãdo vel in vltima volũtate filiã hæredẽ instituendo, ipsa citra vllũ iuramẽti impedimẽtũ pôt succedere, argu. d. l. f. C. de pact. & hoc ẽt casu ꝓcedit superior cõis op. cõtra Ias. secũdũ Couas. vbi. s̃. qui tñ fatetur hũc tertiũ casum dubiũ esse, qui mihi iuris indubitati esse videtur: nam fortius id ius intelligitur, ꝙ quis ꝑ suã personam quæsiuit, quam quod ꝑ aliũ quæsiuit, argu. legis si quid bello. ff. de capti. l. 3. & l. qui liberis. §. hęc verba. ff. de vulga. sed si ipsi fratres, in quorũ fauorẽ p̃r suscepit renũtiationẽ à filia factã, eãdẽ renũtiationẽ ipsi ꝑ se de ꝯsensu tñ p̃ris accepissẽt, adhuc tñ simulac p̃r ipse pœniteret, ius eis quęsitũ ex tali renũtiatione euanesceret: ergo lõge facilius id ius euanuit, cũ illud quæsierũt ex ꝯtractu p̃ris, ꝗ postea pœnituit, vt. d. l. f. C. de pact. licet. n. ius quęsitum fuerit, tamen illud ius erat reuocabile ad libitum patris, vt dicta. l. fina.

Declara. 4. cũ cõi contra Iaso. & Couasrub.

13 Quarto magis dubiũ est, an cõis sñia ꝓcedat qñ tale pactũ iuratũ filia interposuit, non cum ipso p̃re, sed cũ ipsis fratribus, de cõsensu tñ patris, qui postea pœnituit, cõsensũq; reuocauit? & hoc casu Couasrub. vbi supra sequitur opinionem Iasonis contra communem opinionem supra relatam, vt filia non possit succedere, quia tale pactum potest seruari sine interitu salutis æternę: vnde licet per hoc coarctari videatur facultas testandi patri competens, quia talem filiam instituere non poterit: tamen id leue malum est, vt filia ad peierandum admittatur secundũ eũd.

Quid dicendum? & certe etiam hoc casu ausim dicere communem opinionem contra Ias. & Couasru. verissimã esse, & non minus expeditam, quam superioribus tribus casibus: primum

quia

quia liberi, qui de cõsensu patris huiusmodi pactionẽ iuratã fecerũt, sub hac demum cõditione tam ipsum pactum quam iuram. videntur interposuisse, si pater in eadẽ voluntate pseuerasset: nã iuramentum sequitur naturã actus super quo interponitur. d.l.fi. C. de non nu.pe. is autẽ actus, & consensus patris hanc habet naturam, vt vsq; ad vltimũ vitę spiritum ad similitudinem vltimę voluntatis possit mutari, vt. d.l.fi. C. de pact. ergo. &c. Præterea vis iuramenti eneruatur, cum primum cœpit inferre pręiudicium tertio vt in. c. cum cõtingat de iureiu. & d. c. quãuis pactum de pact. in. 6. &. c. licet mulieres de iureiu. lib. 6. sed si data pœnitentia patris nõ illico id iuramẽ. delitesceret, euanesceret, & eneruaretur, tũc patri fieret præiudicium: ergo dicẽdũ est tale iuramẽtum euanuisse, cum primũ pater pœnituit. Quod autẽ data patris pœnitẽtia, si iuram. non euanesceret, tũc patri prę iudicium fieret, probatur in. l. 2. in fi. ff. quib. vt indig. & in. l. quidam in iure. §. fi. cum lege seq. ff. de dona. vbi habetur quod pactum de futura successione omittẽda interpositum inuito eo, cuius de successione agitur, improbũ est, & contra bonos mores, & punibile, non secus quam pactũ de futura successione acquirenda, & turpitudo etiã est ex parte renũtiãtis, nõ secus quam ex parte ei9, qui renũtiationẽ captabat, vt nouissime eleganter, & præter omnes docuimus in prĩ. hui9 materiæ, dũ enumerauimus rationes, propter quas pactũ de non succedendo vetitum est, et etiã diximus supra proxime. Et aperte probatur in. d.l. 2. & in. d.l. quidã in iure, & tale pactũ nõ minus acerbum, improbum, & periculosum esse intelligitur, cũ interponitur inter filios eius, cuius de successione agebatur, quam si interponeretur inter extraneos, vt tenet gl. cõmuniter app. in. d.l.f. C. de pact. in ṽ. alienæ: quã sequũtur ibi Bal. Sali. Paul. Fulgo. Alex. nu. 2. & Ias. in pr. & Deci. nu. 12. & Curti. Iuni. nu. 9. & num. 32. & Purpu. nu. 12. & Alciatus ibid. in glo. 1. Cum ergo posita pœnitẽtia patris, sequatur læsio ipsius patris, & sinistra, acerbaq; suspicio contra filios paciscentes, & occasio delinquendi, superest vt tale iuramẽtũ ĩfirmetur, delituisse, euanuisseq; videatur: ne contra omne ius, omnemq; ęquitatem incipiat esse vinculum iniquitatis.

14 Vnde infertur verum non esse, quod quĩto loco Couasrub. vbi. s̃. dubius, tñ & incertus modo huc modo illuc animum vertens tẽtat. Si fratres. n. inquit de consensu patris fecerunt pactũ iuratũ de hæreditate patris certo modo diuidenda, qui pater postea pœnituit, tũc iuramentum firmũ, stabileq; manebit, non secus quã si pater nõ pœnituisset, vt hoc etiam casu procedat Iasonis op. contra cõmunẽ opi. s̃. relatam: nec aduertit quod hoc casu si eius opi. vera esset, tale iuramentũ inferret præiudiciũ patri, cuius de successione agitur, & induceret votum captãdæ mortis: & prę terea occasionẽ delinquẽdi, tolleretq; liberam testãdi voluntatẽ, & quod fortius est, non aduertit hoc casu defecisse tacitam illam conditionẽ, quam modo diximus huic iuramento inesse. Verior est ergo cõmunis opi. cõtra ipsum & Iasonem: in quam etiam ipse postea inclinare videtur.

Pactũ iuratum de fut. succes. certo modo diuidẽda factũ de consensu sũ patris eneruatũ patre pœnitẽte, cũ cõi cõtra Iason.

15 Deniq; pater in dotali instr̃o vel alio ꝓmisit cũ iur̃o se oẽs filios ęquis ex partibus hæredes instituturum, nec ex eis aliquẽ melioraturũ, & postea pater ipse pœnituerit, an pactũ & iuramẽtum infirmetur? & Couasrub. vbi. s̃. sententiã Iasonis secutus tenet ꝑ patris pœnitentiam nõ infirmari pactũ, nec iuramentũ: quia inquit si ex pœnitentia patris ĩfirmaretur, satis pactio ipsa inutilis ẽt à sui primordio videretur, arg. tex. quẽ ipse nõ allegat in. l. sub hac. ff. de act. & obli. vbi tex. ait sub hac ꝯditione, si volã nulla obligatio est: facit tex. ĩ. l. in vẽdentis. C. de cõtrahen. empt. Duo ergo colligũtur ex doctrina ipsius, quod valeat pactũ, et quod valeat iuramentum etiã irreuocabiliter. Vtrũq; euidẽter suspectum est: nam tale pactũ de iure cõi nõ valet, vt in. l. pactũ, quod dotali. C. de pact. tunc quod auferretur libera testandi

Pœnitẽtia patris ĩfirmatpactũ ẽt iu[...] pater ꝓmisit filios se exæquo hæredes facturum, cõtra Iaso. et Couasrub.

testãdi facultas,vt.l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de ṽ. obliga. tum etiam quod improbi esse videntur, qui solici ti sunt de hæreditate viuentis. l.2.§.interdum.ff.de vulg. Iuram.quoque non valet de iure ciuili.l.non dubium.C.de legib.l.si quis inquilinos.§.fi.ff.de leg.1. De iure autem canonico similiter non valet iuram.quo ad confirmationem illius pactionis: quia si ille cõtra iuramẽtum aliter quam conuenerat testam. fecerit, id testa.absq; dubio valebit, nec de periurio testatoris hæredibus ipsius quicquam opponi poterit, argu.l.2.C. de reb.credit.cum ipse cuius de successione agebatur, potuit formidare insidias eorum,qui eius hæreditatem captabant, sicq; iuste aliter testari quã cõuentum fuerat: nec huic rei ius canonicũ resistit, ne detur occasio delinquẽdi,& votum captandę mortis huius,cuius de successione agebatur, quinimo magis iure canonico id approbatum q̃ improbatum videtur,vt in simili argu. c.de testanda,&.c. ne captandæ de con cess.præb.lib.6.&.c. constitutus &.c.fi. eod.ti. in Decretalibus itaque quod ex tali pacto iurato minime obligetur ipse iurans, cuius de successione agebatur, verissimum est, & communiter receptũ,vt in locis supra citatis & p Alexã. in. d.l.stipulatio hoc modo concepta. An autem ipse testator periurium incurrat supra suo loco distinximus. Iure autem regio nõ dubito, quin tale pactum valeat,etiam sine iuramẽto.l.22. tauri quæ lex irrationabilis non est, cũ ex huiusmodi pactionib9 argui possit, vel nõ possit secundum mores cuiusq; regionis suspicio,& occasio delinquẽdi,& votum captandę mortis. Ergo tale pactum simplex de iure cõmuni nõ valet,hoc primo.Nec firmatur iuramẽto de iure ciuili. d.l. non dubium. d.l. si quis inquilinos.§.fi. non quoque firmatur de iure canonico per iuramentum hoc tertio.De iure autẽ regio valet pactum siue simplex siue iuratum hoc.4. Denique tale pactum in terminis iuris cõmunis,etiam iuratum nõ valere cõstat ex defectu potestatis iurantis,cui p legis benignitatem & dispensationem contra omnem iuris formam datũ est, hæreditatem suam post mortem suam cõcedere per testamentũ vel aliã vltimam vol. non autem per pactum: isq; potestatis defectus per iuramentũ suppleri nõ potest,vt docemur.§.1.de suc. crea.quinimo nostra op.adeo vera certa,& expedita est, quod non solum pater potest pœnitere,& tunc id pactum sic iuratum effectu carebit:sed quod ẽt si pater non probetur pœnituisse, nec iuramentum reuocasse, & reuera nec vnquam pœnituerit,nec iuramentum reuocauerit,adhuc tamen tale pactum nullius momẽti erit:quia à sui primordio non fuit obligatoriũ,vt probat tex. in.d.l.pactum,quod dotali. C. de pact. ibi neque vllam obligationem contrahere. Ratio autẽ quare obligatoriũ nõ fuit,ea est, quia impossibiliũ nulla obligatio est.l. impossibiliũ.ff. de reg.iur. l.inter stip.§.sacram.ff.de verb. obliga. §.1.insti.de inuti.stip. qui autem suã hæreditatem pacto se daturum promisit, is quid impossibile pollicetur.l. hęreditas.C.de pact.conuen.sicque non obligatur,neque hæc impotẽtia suppletur iuramẽto vt diximus.§.1.de succ. crea.

1 *Pactum de non succ.non valet.*
2 *Declaratio.1.*
3 *Declaratio. 2.*
4 *Declaratio.3.*
5 *Declaratio. 4.*
6 *Declaratio.5.*
7 *Declaratio.6.*
8 *Declaratio.7.*
9 *Declaratio. 8.*
10 *Declaratio.9.*
11 *Declaratio.10.*
12 *Declaratio.11.*
13 *Declaratio. 12.*
14 *Declaratio.13.*
15 *Declaratio.14.*
16 *Declaratio. 15.*
17 *Declaratio.16.*
18 *Declaratio.17.*
19 *Declaratio.18.*
20 *Pactum simplex de non succedendo, quare non valeat,noua declaratio.*

PActum de futura successione omittenda non valet, vt in lege si quando.§. illud.C. de inoffi.test.& in.l.pactum dotali.

dotali.C.de collat.& in.l.fi.ff.de suis & legiti.& in.l.quidam in iure.§.fi. cum.l. seq.ff.de donat.& in.l.2.ff. de his quib. vt indig.& in.l.13.tit.5.part.6.& i.c.quã uis pactum de pact..in.6.Et vi.sex ratio nes decidendi per Ias.in.l. pactum dota
1 li in pri.C.de collati. & Natam, in.d.c. quanuis,nu.57.Curt.Iuni.in.l.fi. nu.42. C.de pact.vbi Deci.nu.29. Alcia.& Ias. nu.27.Purpur.nu.176.Deci. consil.180. & consi.379.Ripa lib.3.resp.c.15. Corn. & Deci.post alios.in.d.l.pactum dotali Aret.& Roma.in.l. qui superstitis.ff. de acqui.hęre. nos plenius cæteris libr. 2.de successio.crea.§.18.

Pactum de non succe. non valet.

Declarat.1. 2 Intellige primo hanc conclusionẽ,qñ pactũ fit inter eum, cuius de successione agitur,& eius filium,vt ibid.cũ cõc. supra allegat.per rationes de quibus. s̃.

Declara.2. 3 Intellige secundo etiam si pactum fiat inter eũ,de cuius hæreditate agitur,& paciscentes vel trãs. quia militat ratio, quod pact.ius futuræ succ.perimi mutariue non possit,quodq; id pactũ non habet æquitatẽ producendæ exceptionis,quia pro modico de præsenti, &c. vel(quod fortius est) quia ex parte remittentis non videretur habere liberũ cõsensum, cum intelligeret se impune posse præteriri ab eo, cum quo paciscebatur.Tertio quia id pactũ, valere nõ interest eius,de cui9 hęreditate agitur, cum eum possit etiam nullo dato testa. præterire,ergo ex pacto agi nõ potest, cum desiit interesse, vt.l.ex conuentione.C.de pact.& pro hac ext.est in specie tex.in.d.l.si quãdo in fi.ver.& in.d. l.hęreditas iuncta.d.l.f.ff.de suis.& leg. & in parentibus,& ijs quibus potest competere,querela videtur etiam militare: ratio huius rei, vt iniquũ sit eos pactionibus adstringi, cum oporteret beneficijs eos allicere adde.§.quæ onerandæ. l.1.ff.quarum rerum act. non detur.

Declara.3. 4 Tertio intellige etiam in transuersalibus,quibus datur querela inoffi.test.vt in.l.fratres, & in.l.si fratris isto titul.& in.l.Papinianus. §.sed neque impuberis.ff.eod.tit.& in.§.soror insti.eod.iũcto isto text.in.d.§.illud verbo querela ratio, quia etiam in istis militat illa ratio,quia pro modico de præsenti plura amplaq; bona de futuro facile remitteret. Militatq; plures earum rationum, quas supra enumerauimus,quod nota: quia non memini me legisse:& est tex. in fi. verbis huius legis, præsertim ibi, omnis sanctio, quasi diceret quod ad omnes personas quæ inoff. testa.querelam mouere possunt, pertinet nõ solũ vltimum responsum huius.l. sed etiam præcedentia responsa ipsius.

5 Quarto intellige etiam si pactum fieret cũ consanguineo vel cognato, qui ad querelam non vocatur,per generalitatem huius text.cum conc.supra allegatis.Et quia etiam in hoc casu militat illa ratio,quod quis ꝑ modico de præsenti plura amplaq; bona futura remitteret,quod vt diximus in consideratione esse debet in hac materia.Tertio qa hæc ratio lõge fortius militat in cognatis,qui ad inoffi.test. querelam aspirare non possunt, quam in reliquis, qui ad eam possunt aspirare,cum hi facile hãc spem remittent,& abijcient, cum sciãt se nihil habituros contra vol. ei9,cuius de successione agebatur. Quarto quia id pactum nihil interest eius, cuius de successione agebatur, quandoquidem is,qui ius suum remittebat contra vol. & testa.istius,in cuius fauorẽ fiebat pactum,& de cuius successiõe agebatur nihil dicere poterat, & consequẽter nihil intererat eius, qui hanc pactionem remissoriam suscipiebat,vnde pactum, vtpote interesse cessante, nihil valebat l.cum ex conuentione. C. de pact. l.cũ ex conuentione.C.sine censu vel reliq. facit.l.stipulatio ista.§.alteri. ff. de ver. obliga.§.alteri instit.eod. titul. *Declara.4.*

6 Quinto intellige tale pactum de non succedendo non valere, etiam si fiat inter eum,cuius de successi. agebatur, & alterum omnino extraneum per easd. rationes, de quibus in proximo membro & per generalitatem huius tex. cũ conc.ratio dubitãdi, quia videbatur tale pactum valere, & magnũ effectũ habere posse, vt.s. etiamsi is, qui per pactum hanc futuram successionem remittebat, hęres scriptus esset ab eo, qui *Declara.5*

hanc renuntiationē ſuſcipiebat, adhuc ſuccedere non poſſet, ſed ex vi pacti excluderet: ſed non obſtat, quia vt ſuo loco diſſeruimus, per tale pactum nō impeditur ſucceſsio ex teſtamento, licet impediatur ſucceſsio contra teſtam. niſi forte id pactum iuratū ſit de quo inferius: quod no. quia nō inuenio tactū.

Declara.6. 7 Sexto intellige, etiam ſi id pactum fieret inter duos filios eius, cuius de ſucc. agebatur, nam adhuc non valeret: quia in tali pacto ineſt turpitudo, non ſolū ex parte eius, in cuius fauorē fiebat renuntiatio, ſed etiam ex parte renuntiātis: nam ex parte eius, in cuius fauorem fiebat renuntiatio, ineſt turpitudo & votum captādæ mortis, quia captat, ſolicitusque eſt de portione ab altero remiſſa contra bo.mo.& contra.l.fi.C.de pact.cum conc. Ex parte etiā remittētis ineſt turpitudo, quia quaſi de alieno largitur, & huius largitionis debitorē ſibi acquirit.l.ſi pignore in pri.ff.de furtis, & talis præmatura feſtinatio punibilis eſt.l.2.in.fin.ff.quib.vt indig.l. quidam in iure.§.ſi.cum.l.ſeq.ff.de donat. ita ſentiunt, licet non ita declarent gl. in.l.fi.in ver.finalibus.C.de pact.quam ſequuntur ibid. Doctores.

Declara.7. 8 Septimo intellige, etiam ſi tale pactum fiat inter duos aſcendentes illius, de cuius ſucceſsione agebatur, per generalitatem huius text.cum cōc.& per fund. proxime adducta in ſuperiore declaratione: nam vtrinque militat turpitudo, quod in ſpecie tenuit gl.ſingul.in.l.fin. C.de pact. Et intellige quod iſto & ſuperiore caſu id pactum de non ſuccedendo videtur eſſe cōtra bo.mo.& cōſequenter non firmaretur iuramento: quinimo licet eſſet contra bo.mo.ciuiles tantum, non etiam naturales, vel ēt ſi nec eſſet cōtra bo.mo. ciuiles, nec ēt naturales, adhuc non firmaretur iuramento: quia tale iuram. eſt in præiudicium tertij.i. eius cuius de ſucceſsione agebatur, ſicq; non firmat actum. c. cū contingat extra de iurei.&.c.2.de pact. in.6.& pro nobis text.in fin.huius.l.ibique omnis ſanctio.

Declara.8. 9 Octauo intellige, etiam ſi tale pactum de non ſucced. fieret inter duos tranſuerſos eius, de cuius ſucceſſ. agebatur: nam tunc etiam nec pactū valeret, nec firmaretur iuramento, per rationes in ſuperiore declaratione adductas.

10 Nono intellige, etiam ſi tale pactū fieret inter duos extraneos ſub hac conditione, vt ſi quādo ex teſta. hęreditas Titij viuentis ad eos deferretur, tunc pars portioue vnius ad alterum pertineret, quo caſu nec valeret initio tale pactū de non ſuccedendo, nec etiam firmaretur iureiurando: vt in hoc text. cū cōc. iuncta.l.fi.C.de pact.&.c.non eſt obligatorium de reg.iu.in.6. Tale.n.iuram. licet ſit de non ſuccedendo, vtrinq; turpitudinem continere videtur ſecundū ſuperiores declarationes: & eſt in tali pacto quędam præmatura & punibilis feſtinatio, argu.l.quidam in iure cum.l. ſequen.ff.de donatio.l.2.ff. de his quib. vt indig. *Declara.9.*

11 Decimo intellige, quod tale pactū de non ſuccedendo non ſolum nō valet, ſed & quod amplius eſt, ipſe paciſcens punitur, quando fit cum alio, quam cū eo, cuius de ſucceſsione agitur, vt in.l. 2.ff.quib.vt indig. & in. d.l. quidam in iure cum.l. ſeq. de cuius ratione ſuperius diſſeruimus. *Declar.10.*

12 Vndecimo intellige, quod etiam ſi tale pactū fieret ſuper parte tantū hæreditatis, adhuc nō ſolū non valeret, ſed etiam vniuerſa hęreditate quaſi indignus priuaretur.l.2.ad fi.ff.quib. vt īdig. l.quidam in iure.§.f.cū.l.ſeq.ff. de don. *Declar.11.*

13 Duodecimo intellige, etiā ſi id pactū fieret ſuper rebus ſingularibus, nam adhuc paciſcens priuaretur vniuerſa ſucceſsione ſecundum Curti. Iuni. nu.16. in.d.l.fin.C. de pact. quia eſt ead. ratio pręmaturæ improbęque feſtinationis, vt.d.l.quidam in iure in.f.cum.l.ſeq. *Declar.12.*

14 Decimotertio amplia, vt tale pactum de non ſuccedendo nō valeat, etiam ſi filius renuntians integram legitimā recepit, ſi tamen poſtea augeantur patris facultates ſecundum Georgium Natā, in.d.c.quāuis de pact.lib.6. nu. 7. quod veriſsimum puto, nā ſi legitima eſt minuſcula pars eius, quod ab inteſtato cō *Declar.13.*

tingit

tingit.l.si quis in suo.C.de inoffi.test.& tale pactum per generalitaté huius.l. cum conc.non valet, sequitur, quod is filius patri suo succedés vel vniuersam habebit hæreditatem, si fratres non habeat, vel virilem portionem, si habeat fratres, à qua virili portione cum sit lõge amplior, quam legitima non excluditur: licet integram legitimã recepisset, ne in residuo vsq; ad virilé portioné fraudetur, per hũc text. ibi minime prægrauari: nam si per receptionem integre legitim. simul cum pacto de nõ succedendo grauaretur, et fraudaretur in omni eo, quod minus est in integra legitima, quam in virili portione: certe tũc iam nõ esset verũ quod iste tex. ait eũ minime prægrauari: quinimo vehemẽter prægrauaretur, qua rõne secundũ nos idẽ dicendũ est, ét si nõ augerẽtur facultates patris: qua de re diximus in simili & affin. casu i.§.18.de suc.crea.

Declar.14. 15 Decimoquarto amplia, etiã si & patris facultates non augeãtur, & is filius integrã legitimã recepisset, vt ꝓxime dixi, & dixi etiam alibi per multos textus.

Declar.15. 16 Decimoquinto intellige, ét si esset statutũ quod pacta generaliter obseruarẽtur secundũ Purpur.in.d.l.f. C.de pac. nu.176.& secundũ Soci.consil. 163.nu. 12.volu.2.nam tale statutum esset intelligendum, quę à iure nõ improbantur, argu.l.si quando in pri. cum sua gl.singula. supra hoc titu.

Declar.16. 17 Decimosexto amplia, vt tale pactũ de non succedendo interpositũ inter aliquos inscio eo, cuius de successiõne agebatur, non valeat, & faciat paciscentes puniri, etiam si ipsi paciscentes viuo eo, cuius de successione agebatur, pœnituerint: nam id delictum, vt de se patet, huiusmodi est, vt sola conuentione perfici videatur: vt sic pœnitentiæ locus non sit, quod dic vt per Curt.Iuni.nume.17.in.l.fi.C. de pactis.

Declar.17. 18 Decimoseptimo intellige, vt per tale pactum filius renuntiãs hæreditati patris viuẽtis nec impediatur succedere, contra eius testam. vt hic, nec etiam ab intestato vt.ĩ.d.l.fi.ff.de suis & legi.hęr.

Declar.18. 19 Decimo octauo intellige, vt procedat, etiam si essent minores ętate, qui inter se fecerunt pactum de non succedẽdo inscio eo, cuius de successione agebatur secũdũ quosd. nos aũt aduertimus in huiusmodi pactionibus non tam inesse delictum existenter, quã delinquẽdi occasioné, vel si quod delictũ esset, esset nõ verũ, sed præsumptum ciuile, nõ naturale. Vnde minores, qui huiusmodi pacta fecissent, cum cõtra nullã legem naturalé facere viderentur, sed tantũ contra legem positiuã quã ignorare præsumũtur, magis est, vt deliquisse nõ videantur, & cõsequẽter licet pactũ non valeat: ipsi tamẽ nõ subiaceãt pœnis de quibus in.l.quidã in iure in fi. cũ.l.seq.ff.de dona.l.2.ff.quib. vt indig. qua de re vi.per Corn.nu.13.in.l. pactũ dotali.C. de collati. ꝓ hoc quia mulier & minor iuuantur aduersus dolũ præsumptum gl. ꝯmuniter ibi app. per oẽs in.l.vbi exigitur.ff. de in ius vocand.licet non iuuentur aduersus dolum apertum.l.1.&.2. C. si minor se maiorem dixerit. Sed in specie nostra nõ est dolus apertus, sed tantum pręsumptus, vt patet, quinimo vix est, vt ét præsumptus dolus adesse intelligatur, sed tantum occasio machinandi ergo, &c.

Deniq; superiora procedunt, quando pactum de non succedẽdo fiebat inter aliquos, inscio eo, cuius de hæreditate agebatur. Cæterum si cum ipsomet ageretur, tunc nulla vnquam lege cauetur satis explicite, vt tale pactũ non valeat: quinimo contrarium multis legigibus cautum videtur, vt tale pactũ firmum, legibusq; approbatum, receptũque sit, vt in.l.fi.C.de pact.in.§. fi. instit. de leg.ag.success.in.§.accessit, inst.de testam. Præsertim cum omnia intelligãtur permissa, quæ non reperiuntur expresim prohibita.l.nec nõ.§.quod eis. ff.ex quib.caus.maio.maxime quod pactorum obseruatio vehemẽti curę esse debet.l.1.ff.de const.pec.l.non minorem.C.de transact.&.ff.de pactis.l.1.in principio. Item pro hac parte cõtra cõmunem fortiter facit. l. quidam cum filium versi.quare.ff.de verb. obliga.sed certe pro cõmuni opi. negatiua, quod

tale pactum non valeat, facit, quia ſi interponatur ab ijs qui poſſunt mouere querelam inoffic.teſta. ſine dubio non valet, vt hic & in.§.f.in.f.ibi que omnis ſanctio: idq; ſiue illi ſint de liberis ſiue de parẽtibus, ſiue de trãſuerſis qui querelam poſſunt proponere. Quod ſi ſit extraneus vel cognatus remot9, q querelam nullo caſu habere poteſt, adhuc idem probo, quia licet hic tex. aſsignet illam rationẽ.ſ. ſecũdũ Papiniani.reſp. &c. quæ ratio in filiis renũtiantibus dũtaxat militat tamẽ.l.fi.ff.de ſuis & legi. aſsignat rationem generalem, quę generaliter militat in quibuſlibet, dũ ait priuatorũ.n. cautiones &c. quaſi dicat, quod lege datur, vel adimitur hæreditas, non priuatorum cautionibus. eod. pertinent illa verba.d.l.ſ.ius ſucceſsionis non mutaſſe conſtat.

Pactũ ſimplex de nõ ſucc. quare non valeat noua declaratio.

20 Sed certe hęc omnia bene cõcludunt, quod tale pactum de non ſuccedendo cũ eo, cuius de hęreditate agitur, interpoſitũ non habet virtutẽ & effectũ impediendi, quo minus ipſi renũtianti hęreditas illa, de qua agebatur abinteſta. deferatur: ſi quidem erat de legitimis hęredib9 illius: nõ tñ concludũt, quod licet tale pactum hunc effectum & virtutem non habeat, nõ poſsit adhuc valere ad alios effectus producendos.ſ. vt poſt mortem eius, cui9 de ſucceſsione agebatur, ſi hæc hæreditas ab inteſtato deferatur mero iure tam ipſi renuntiãti, quam aliis, reliqui cohæredes poſsĩt eum pacti exceptione repellere, dicẽtes eum conueniſſe cum defuncto, ne ſuccederet, & ex tali conuentione ipſi defuncto ius cõtra eum quæſitum fuiſſe, ne ei ſuccederet: idq; ius ad hæredes ſuos trãſiſſe, præterquam ad ipſum renũtiantem, vt per totum inſt.de perpe. act.per totum.C.de hære.act. & conſequenter hic renuntians, licet mero iure ad hanc hæreditatem quam renuntiauit, vocetur: pacti tamẽ exceptione excluditur: quæ exceptio contra eũ defuncto per prius, deinde ipſis quæſita fuit, contra hunc renuntiantem cohęredem ſuum, ergo licet ſit de genere ꝓhibitorũ, quod tale pactũ impediat hæreditatis delationem mero iure cõtingentem, quę non iure pacti, ſed lege defertur.l.lege obuenire.ff.de ver.ſign. tamen quod tale pactum firmum nõ ſit, nec habeat effectum hu19 exceptionis producendę, id huc vſq; probatum nõ eſt, ſicque fundamenta nobis aliunde quęrenda ſunt.

Conſidera ergo quod pactum non valet quando paciſcentium nõ poteſt intereſſe.l.ex cõuentione.C.de pact.l.ex conuentiõe.C. ſinę cenſu vel reli.facit l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff. de ver.oblig. §.alteri &.§.ſi qs alij inſt.de inuti. ſtipu. ratio quia ĩ iure noſtro nil fruſtra.l.nęc ſtipulatio.§.Diuus. ff. vt legat. no. cau. ſed hoc pactũ valere nihil.intereſt paciſcentium, ergo licet aliorũ poſsit intereſſe, dicendum eſt non valere, quod nil interſit paciſcentium: patet, na ipſius renuntiantis nihil intereſt, vt de ſe patet: non quoq; intereſt eius, de cuius hęreditate agitur, qui renuntiationem ſuſcipiebat, quia contra eius teſtam. nõ poterat vllo iure ſuccedere is, q renũciabat, vt ponimus: non quoq; ex vi pacti, etiamſi illud valere diceremus abinitio deſineret ſuccedere ex teſtamẽ. quia ſi is renuntiantem ipſum hæredẽ in teſtamento faceret, ſatis per hoc à iure pacti abſceſsiſſe videretur, et quia alias libera teſtandi facultas impediretur, id quod omnes, vt iam docuimus admittunt, ergo tale pactum nullũ poterat habere effectũ, quo ad ſucceſsionem ex teſtamẽto vel contra teſta. nõ quoq; quo ad ſucceſsionem abinteſta. nam qui inteſtatus decedit, ſatis videtur hæreditatẽ ſuam dediſſe legitimis hæredibus ſuis.l.conficiuntur.ff.de iure codicill.l.1.§.p.ff.de leg.3.& cum illũ etiam renuntiantem videatur ad hæreditatem ſuam inuitaſſe ſatis à iure pacti receſsiſſe videretur, ſicq; id pactum nullam vllo caſu poſſet vtilitatem continere. Præterea non ſolũ ea pacta deſinunt valere quibus. l. reſiſtit ſed etiã ea quib9.l.nõ aſsiſtit, nec ſuos effectus accommodauit, vt per Bart. & omnes in.d.l.ſtipulatio.iſta.§.alteri.ff.de verb. oblig.per Moder.in.l.iuriſgentiũ in pr.

ff.de pact.tex.in.l.1. in verſ.initiũ. ff. de rerum permut.&.C.eod.per totum & ff.&.C.de condi.ob cau.nã ſi cõueni te cum,vt bouem pro aſino dares, vel vt mea negotia faceres, & ego tua, certe his caſibus antequã alter impleat,nulla eſt obligatio,nec naturalis, nec ciuilis, vt.dd.ll.quia effectus vim & poteſtaté, quã nat.ob. regulariter habet hos effectus,vim & poteſtatem à lege ciuili do no accepit,nec vnquã inuenitur,vt.l.ciuilis in dictis exéplis aliquem effectũ ſuperioribus conuentionibus accõmo dauerit,ante implementũ, & longe minus in cõuentione hac de nõ ſucc. quæ indubitanter eſt de genere earũ conuẽ tionũ quibus.l.nõ aſsiſtit, ſiue cum eo, cuius de ſucceſsiõe agitur, ſiue cũ alio interponatur, imo de conuentionibus quibus.l.reſiſtit.Pręterea lex ciuilis approbauit ſolas eas conuentions,quę ex iure gentium deſcendũt,quęq; legitime videbantur.l.cõuentionum. l. legitima.l.iuriſgentiũ in pr.ff. de pact. hæc autem conuentio de ſucce.vel nõ ſuccedendo in hære. viuentis iure gẽtium non erat cognita,quia imo deſcẽdit ex lege, & conceſsione ciuilium legũ.l. lege obuenire.ff.de ver.ſig.Corraſ.in pr. l.filium quem. C.fa. ercil. Tiraq.in.l.ſi vnquam.C.de reuo.don.verb.libertis, nu.89.& diximus ſupra in princ. Ergo cum hæc conuentio nec à iure gentiũ deſcendat, nec à lege ciuili is mos quærendæ vel amittendę hæreditatis probetur,ſupereſt vt nullo iure valeat.Pręterea hæreditas viuentis vt omitti nõ põt ſimplici repudiatiõe,ita neq; p pactum,vt.l.qui ſuperſtitis.ff.de acq.hær. iuncta.l.nec nos. C. de capt. l. pactum dotali.C.de coll.l.ex eo.C.de mut.ſtip. l.ſi.ff.de ſuis & legi. & hic nec refert pactum initũ ſit inter alios,inſcio eo, cuius de hęreditate agitur, vt.d.l.nec nos ibi trãſigi,an vero cum eo ipſomet fiat vt.d.l.f.&.d.l.pactum dotali, & hic nec procedit ſolum ĩ filijs,vt.dd.ll. ſed etiã in reliquis coniunctis.d.l.nec nos.Itaq; huic conuentioni nõ ſolũ.l.nõ aſsiſtit, ſed etiam expreſsim reſiſtit, niſi in caſu nouo permiſſo per.d.l.fi. C. de pact.

qui caſus nulla antiqua lege exceptus reuera fuit, licet forte non eſſet aliẽnũ à mente alicuius legis veteris:tamen ꝙ fuerit ille caſus verbis alicuius legis veteris comprehenſus, id non vllibi reperitur:ſicq; videndũ, an caſus ille ad noſtrum caſum trahẽdus ſit,quod omnino cum cõmuni opinione negãdũ eſt: eſt enim inſignis horum caſuum differentia. Quia cum pactũ ſit inter cognatos alicuius ſub cõditione hac, ſi illius hęreditas ad eos perueniret, tunc alter contra alterum ius pacti acquirit, non ſic cum ſit cum ipſo, cuius de ſucceſsione agitur,cum is poſsit alia planiore & efficaciore via hac in re proſpicere,illi autem non poſsint hæc in pacto de nõ ſuccedẽdo.Quid autem ſi cum eo,cuius de hęreditate agitur,fiat pactum de ſuccedendo affirmatiue, & longe minus valet,quia & habet votũ cap.mor. & auferretur ei libera teſtãdi facultas. Sed quare nõ valet ſaltem in hoc, vt ſi ille perſeueret vſq; ad mortem, tũc demum valeat,& non aliter vt.d.l.fin.C. de pact. quandoquidem hoc caſu, nec ei aufertur libertas teſtandi, cum ipſe poſsit pœnitere, nec inducitur votum cap.mor. cum cõſenſus huius cuius de hæreditate agitur,huius voti ſuſpicionem fugare videatur,vt.d.l.f.reſp. quia ipſe,cuius de hæreditate agitur, poteſt alio pleniore, & efficaciore modo hac in re prouidere, vt proxime dixi, ſicq; eius nihil intereſt tale pactum valere. At paciſcentes in terminis.d.l. fi. nullo alio modo poterunt illud proſpicere, ſicque ſua multum intererat.

1 *Confeßio dotis receptæ facta constante matrimonio an valeat? ardua quæstio.*

2 *Confeßio de dote recepta facta constante matrimonio aio donãdi an facta præsumatĩ si sit inter viuos?*

3 *Confeßio illa facta in vltima voluntate non præsumitur fieri spe.fu.nu. cum communi.*

4 *Confeßio illa magis suspecta est, quando acceßit renuntiatio non nu.pe.*

5 *Confeßio de recep.dote facta ante matrim.præsumitur fieri spe.fu. nu. cum communi.*

6 *Excep.non nu.pe.an poßit renuntiari?*

7 *Confeßio debiti in vltima voluntate nunquam videtur fieri spe.fu.nu. cum communi.*

8 *Dona.remuneratoria valet ĩter patrẽ et filiũ cũ cõi.*

9 *Confeßioni meritorum non statur inter prohibitos,*

licet

licet fiat in vltima voluntate cum communi.

10 *Donatio inter virum & vxorem licet non cœperit à traditione, interdum tñ confirmatur morte. cũ cõi.*

Cõfeßio dotis receptæ facta cõstãte matrimonio an valeat? ardua quæstio.

1 MAritus conſtãte matrimonio, cẽtum recepiſſe ſe ab vxore dotis nomine confeſſus eſt, cum de numeratione dotis aliunde nõ appareret, quærebatur an ea confeſsio ſibi noceret? & an donationis cã emiſſa videretur? an forte ſpe futuræ munerationis? & nunquid per errorem confeſſus videretur? & cum error in facto proprio regulariter non præſumatur niſi probetur. l. ſi per errorẽ, cũ ibi plene traditis. ff. de iuriſd. om. iud. l. ſi res obligata, vbi per Bar. & Iunio. ff. de leg. 1. & fere per totum. C. & ff. de condi. indeb. cõſtitit eam cõfeſsionem errore emiſſam non videri. Vnde in eo quæſtio erit, an ſpe futuræ numerationis facta ĩtelligatur, an vero in fraudem legis, quaſi marit9 qui ſummam confeſsione comprehenſam vxori donatam volebat, quod donatione aperta aſſequi nequibat, vt ꝑ totum ff. & C. de dona. inter virum & vxorem, id ꝑ imaginẽ debiti confeſſati efficeret, & quod in fraudẽ legis hęc cõfeſsio facta videatur, ſicq; magis donandi animo quã ſpe futuræ numerationis tenuerunt Ioan. Andræ. ad Speculatorem de dona. inter vir. & vxo. in pr. gl. & ibi Bar. nu. 3. in. l. ſi diuortio. ff. ſol. matri. idem Bar. in. l. cum quis decedẽs. §. Titia. ff. de leg. 3. quod & ipſe ſentit in. l. Papinianus. ff. de dona. inter vi. & vxorem, ſequitur & dicit eſſe cõem op. Baldus Nouellus dę dote parte. 10. nu. 7. cum præ. & ſeq. Ang. in. §. fuerat, nu. 14. inſt. de act. vbi hanc opi. dicit eſſe cõmunem Alex. conſi. 45. habita ſuper his nu. 6. ỽ. ſed ita eſt quod cõfeſſio lib. 1. vbi firmat hanc eſſe cõmunẽ opi. Bar. in. l. 2. C. de dote cauta non nume. idẽ in. l. ſi volũtate. C. de dotis promiſ. Bald. in. l. 1. C. de dona. ante nuptias idẽ in. l. 2. §. creditum. ff. ſi cer. pet. Alex. cõſil. 26. libr. 2. Socin. qui hanc dicit cõem opi. in. l. 1. nu. 101. verſi. quinta cõcluſio. ff. ſolu. matri. Marian. Soci. conſi. 61. lib. 1. col. 3. Abba. in. c. etſi neceſſe de dona. inter vir. & vxo. col. 1. Claudius, in. d. l. ſi diuortio, nu. 7. Alexã. conſi. 142. viſo proceſſu colum. 2. lib. 5.

Cõfeßio de dote recepta facta cõstãte matrimonio ãio donãdi an facta præsumitur si fit inter viuos?

2 Et iſta fraudis ſuſpicio, ſicq; animus donandi præſumitur non ſolum, quando in vltima volũtate talis cõfeſsio facta eſſet, ſed etiamſi inter viuos facta diceretur, iſta eſt cõmunis opin. quam tenẽt Bar. & Iacob. de Bell. in l. ſi teſtamẽ. ff. de proba. Alex. d. conſi. 142. lib. 5. nu. 4. vbi firmat ita ab omnibus teneri, & multo magis fraudem pręſumi, vbi inter viuos fiebat talis cõfeſsio, quã ſi fieret in vltima volũtate: & tamẽ cum fit in vltima voluntate, nunquã præſumitur facta ſpe futuræ numerationis: ita

Confeßio illa facta in vltima voluntate nõ ꝑsumitũ fieri spe. fu. nu. cum cõmu.

3 tenet gl. in. l. 1. C. de falſa cauſa adiecta legato, cum qua ibi tranſeunt Doct. & eam ſequitur, & dicit notabilem Bald. in titulo de pace Conſtantiæ verbo, vaſſalli. 1. ſequitur eam & dicit communiter teneri Alexã. d. conſi. 45. lib. 1. nu. 6. Bal. in. l. ſi. C. de non nu. pecu. idem in. l.

Cõfeßio illa magis suspecta est, qñ acceßit renuntiati9 non nu. pe.

4 1. in pr. C. de cõfeſsis. Et ille animus donandi illaq; fraudis ſuſpicio multo magis præſumitur, quãdo tali confeſsioni acceſsit etiam renũtiatio exceptionis non numeratæ pecuniæ, vel dotis, ita tenent Imola, in. l. ſi conſtante col. antepe. in pr. ff. ſolu. matri. ſequitur, & firmat eſſe cõmunem opi. Alex. in. d. conſi. 142. nu. 4. lib. 5. Crotus, in. d. l. ſi cõſtãte in pr. lect. 2. fol. pe. Socin. in. l. 1. ff. ſol. matri. nu. 100. Aretinus, in. d. l. ſi diuortio nu. 4. vbi Alexander, colum. fina.

Cõtrariam partem, vt talis cõfeſsio facta conſtante matrimonio ſpe futuræ numerationis facta ĩtelligatur, non animo donandi, tenuerũt Iacob. de Aren. & Cin. in. l. ſi voluntate. C. de dotis promiſ. ſequitur Sali. poſt Cin. ibi in. l. 2. C. de dote cauta non num. Anchar. conſi. 307. Roma. conſi. 445. col. 3. idem in. d. l. ſi diuortio nu. 6. Feli. in. c. ſi cautio de fide inſtru. nu. 71. ỽ ſi. 1. concluſio allegat Bar. in. l. aſsiduis. C. qui potiores in pignore habeantur, & alios quamplures huius ſententię fautores Ang. conſi. 5. Andrę. Ioan. Ancha. conſi. 302. nulli dubiũ, Cãpetius de dote part. 1. q. 52. Iaſ. ĩ. §. fuerat, inſt. de act. nu. 93. Aymon

Sauil.

Sauil.consi.40.col.1.& hanc op.saltem quando nõ interfuit renũtiatio nõ numeratę pecunię,tenet,& firmat esse cõmunẽ Alex.in.d.consi.142.col.2.tenẽt Areti.nu.4.vbi Alex.col.fi.in.d.l.si diuortio,qui aiunt referre, vtrũ interfuerit renuntiatio pecunię nõ numeratæ, & tũc non videtur facta confessio spe futurę numerationis: an vero talis renuntiatio non interfuerit?& tunc etiã si fiat cõstãte matrimonio, videtur fieri spe futurę numerationis,non autem animo donandi in fraudẽ legis, & hãc distinctionem sequitur Alex. & cõmunem esse firmat.d.cõsi.142.col.2.Aret. & Alex.in.d.l.si diuortio,Ludoui.Gozadi.consil.28.Socin.in.d.l.1.num.100. & alij quamplures relati per Couasru. variarum resol.c.7.nume.4.

Cõfeßio de recep. dote facta ante matri. præsumitur fieri spe.fu.nu. tum cõmu. 5 Quid dicendũ?præmitte,quod confessio dotis receptę aut fit ante matrimonium contractũ, aut post matrimoniũ contractum & finitũ,aut cõstante matrimonio,primo casu semper præsumitur fieri spe futuræ numerationis, non animo donandi. Hæc est vera & communis opi.quam tenent Ioan.Andr.ad Specul.de don.inter vir.& vxo. Bal.& Ang.in.l.pe.§.mulier.ff.so.matr. Alex. d.consi.142.col.2. Socin. in.d.l.1.ff.sol. matri.nu.75.Areti. Alex.& alij in.d.l.si diuortio Areti.consil. 86. col. 2.Baldus Nouell9 de dote par.10.nu.7.sequitur, & dicit cõem op.Couas.vbi.s.vls.est itẽ probatur in.l.fi.de dote cau. nõ nume. C.ibi moris est,& in.1. eod. tit. probatur ratione,quia eo tempore nõ est vetita donatio,vnde si pręsumeretur irreuocabiliter valeret, nec esset locus exceptioni non numeratæ pecuniæ contra.d.l.1.&.d.l.fi.quod intellige, quãdo sponsalia perverba de pręsenti nõ erãt contracta: sed quid si spõsalia erant cõtracta per verba de præsenti, nondum tamẽ erat copula secuta, nec etiã vxor ad domum viri traducta, lõga quæstio est,dicam forte infra. Secũdo casu, qñ fit confessio post matrimonium cõtractum, & morte finitũ vxoris, vel post diuortium legitime factum,tũc cõfessio illa facta nõ videtur spe futuræ numerationis,cum iam cã dandi. 1.matrimoniũ esset finitũ ergo,&c.l.si fullo.ff. de condi.sine causa &. C.eod. per totũ & quia frustra reciperet maritus,quod illico redditur9 esset.l. qui sic.ff.de sol. non quoq; facta pręsumitur animo donandi,arg.l.cum de indebito. ff. de probati.ergo præsumitur vere numerata, & debita.l.generaliter. C.de nõ nu.pe. nisi error confitentis probetur, vt arg. d.l.si res.ff.de leg.1. cum ibi traditis per Bar.& alios.d.l.si per errorem.ff.de iurisd.om.iudi.Tertio casu quando facta fuit confessio constante matrimonio, tunc si interfuit renuntiatio exceptionis non numeratæ pecunię,fere omnes pleriq; cõueniunt nõ præsumi fieri cõfessionẽ spe futuræ numerationis: nã pecuniã sibi numerari non vult (quod patet ex tali renuntiatione) quomodo potest(inquiunt)videri confessionem dotis receptę fecisse spe fu.nu.quinimo hoc casu animo donãdi fecisse videtur, non spe quicquã recipiendi,& ita vidẽtur voluisse omnes illi, q distinguebãt, vtrum confessioni accederet.d.renuntiatio an nõ?& etiam oẽs illi, quos retulimus tenuisse factam videri confessionẽ spe futuræ numerationis, sed horum opi.& ratio nobis satis suspecta visa est,quia in terminis iuris communis qui renuntiat exceptioni non numeratę pecunię,nihil egisse videtur,si quidẽ qua facilitate, vel qua necessitate, aut auiditate confessionem pecuniæ receptę(quam reuera nondum receperat) qs emittit, eadẽ quoq; facilitate renũtiat exceptioni nõ numeratæ pecunię: licet enim regulariter propria confessio cuiq; noceat,nec ei postea aduersari liceat.l.generaliter.C.de non nu. pe. fallit tamen in cõtractu mutui,& in cõtractu dotali, quia in istis moris erat, vt instrumẽta dotalia,vel pecuniæ mutuo acceptæ prius conficerẽtur, quam pecunia numeraretur: sicq; eueniebat, vt postea ea pecunia quasi mutuo vel in dotẽ data repetereẽ à debitore, vel marito,qui falsi fuerãt se recepisse, cũ reuera non dum accepissent: licet chirographũ pecuniæ receptæ quasi statim acce

tim accepturi dedissent. Ne ergo illi cõfitentes per hunc modum fraudarétur, ab eisq; non iure pecunia illa pacta cũ reuera ĩdebita esset, exigeretur, subuẽtum eis est per exceptioné non nu. pe. quod auxilium nullius momenti esset, si per renũtiationé huius benefi. excluderetur: nã semper cũ ab eis chirographum pecunię mutuo vel in doté datę deposceretur, fieret cum renuntiatione hui9 exceptionis, sicq; id beneficiũ eluderetur, vnde talé renũtiationé nul-

Excep. non nu. pec. an poßit renũtiari?

6 lius mométi esse, videriq; etiam factã spe futuræ numerationis, nõ secus quã ipsam cõfessioné ex cõi opi. obtinuit, vt resoluit Emanuel acosta ĩ.l. si ex cautione. C. de non nu. pe. in gl. cõpellitur dixi plene de succ. crea. §. 9. nu. 22. licet iure regio renũtiari possit. l. 9. ti. 1. par. 5. Cum igitur merito obtinere debeat, nihil referre vtrum illius beneficij renuntiatio interfuerit necne: ĩ eo tantũ quæstio manebit, an ea confessio spe futurę numerationis facta intelligatur? an vero in fraudem legis? & animo donãdi? & quod spe. nu. futuræ facta videri nõ possit, apparere videtur, nã confessio nocet confitenti, & contra eum plene probat in omnibus contractibus, & actibus inter viuos, præterquã in contractu dotis aut mutui, vt in. l. generaliter. s̃. allegata, sicq; illud beneficium, & exceptio non numeratę pecunię in illis duobus casibus duntaxat, non etiam in reliquis contractibus vel actibus inter viuos locũ habet, aut opponi põt, vt ex cõmuni opiniõe resoluit. d. Emanuel vbi. s̃. limi. 2. Fel. in. c. si cautio de fide instru. nu. 54. Areti. col. 6. & Alexan. nu. 35. in. l. 1. ff. sol. matrimonio, Iaso. col. 3. in. l. legitima. ff. de pactis diximus plene de successio. creatio. §. 9. nume. 27. Ab hac regula excipitur confessio de recepta, eo quod plerũq; chirographũ de dote recepta fieri solet antequã reuera numeretur. l. fin. C. de dote cauta, ibi conscribi moris est, cum adhuc nulla datio sed pollicitatio tantum subsecuta sit, sed id licet plerunq; fiat in dotibus confessatis ante matrimoniũ contractum, tamen raro fit in dotibus confessatis post matrimonium ꝯtractum: quia post matrimoniũ contractũ raro fiũt illarum dotium cõfessiones, ergo ad hũc casum nõ aptatur. d. beneficiũ: adhuc tamen tenẽda est illa opinio existimantiũ talé cõfessioné factam videri non animo donandi, sed spe futuræ numerationis, vel ratione pręteritæ numeratiõis. Probatur primũ, quia donatio nunquã præsumitur. l. cum de indebito. ff. de probatio. ergo, & c. deinde quia lex voluit confitẽti subuenire, eo tantum casu, quo reuera recepisset nihil: quod in dubio præsumitur non sic, si aliquid recepisset, vt vtrunq; probatur in. l. 1. C. de dote cauta, & in. l. f. eod. tit. vnde aut postea ex ꝓbationibus apparuit recepisse se pecuniam cõfessatã, & tunc illa confessio non potest videri emissa animo donãdi, sed potius debiti exsoluẽdi: aut nõ apparuit de numeratione pecuniæ cõfessatæ, & lõge vtilius est confitenti, vt videatur cõfessioné fecisse spe futuræ numerationis, quam causa donationis: cum donatio posset morte cõfirmari. l. Papinianus. ff. de dona. inter vi. l. 2. C. de dote cauta. l. donationes quas parentes. C. de don. ante nupti. illa autem confessio morte confitentis non confirmaretur. l. fi. C. de dote cau. Tertio est bonus tex. in l. in contractibus. §. sed quoniam in fi. C. de non numer. pec. vbi significatur, quod quando confessio dotis receptæ fit constante matrimonio, nõ videtur fieri animo donandi, & in eo tãtũ quęstio est, an ratione numerationis iã secutę, an vero spe futuræ numerationis facta intelligeretur. pro hoc &. 4. d. l. 1. C. de dote cau. in sui generalitate. 5. d. l. fi. eod. tit. in sui generalitate. 6. authen. de temporibus nõ sol. pec. §. fin autem si recte inspiciatur. Tenẽdo istam partẽ tunc ad. l. si testamẽtum. ff. de probatio. & . l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de leg. 3. respondetur, quod procedunt in vltimis voluntatibus, in quibus nunquam quis videtur confiteri spe futurę

7 numerationis: quia in vltimis voluntatibus nõ tam agitur de acquirendo vel recipiendo, quam de concedẽdo. l. 1. ff. de te

Cõfeßio debiti ĩ vltia volũta. nũquam vide tur fieri spe. fu. nu. cũ cõ.

de testam.& ita tenuit gl.in.l.1.C.de fal sa causa adiecta lega.quam cōmuniter approbari.s̄.retulimus.At in actibus inter viuos secus est,vt patet.Pręterea cū cōfitēti in actu īter viuos sit plenius cōsultum per exceptionē non nu.pe. quā per pręsumptionē donationis,non est cur ille donare præsumatur contra regulam.d.l. cū de indebito aut cur legē fraudare præsumatur contra regulam. l.merito.ff.pro socio iuncta.l.1.&.2.ff. de legib.At confitenti in vltima volūtate, cum nulla lege subueniatur, si ea confessio in fauorem prohibiti capere emissa sit,oportet cōfitentis hęredibus subueniri, ne alias esset aperta via eludendi leges, quæ sic essent ludibrio. Itaq; ad illam pręsumptionē, quod cōfessionē emittens in fraudem legis cōfiteri videatur animo donandi,aut dādi ei,qui a lege capere vetitus erat, nō aliter quam ex necessitate deuenire ęquum est,ea necessitas vrget in terminis.d.§.Titia &.d.l.qui testamentū vbi nullo alio modo subueniri poterat hæredibus confitentis,sed nō vrget in specie nostra,vbi confitenti, & eius hæredibus superest beneficium & remediū ordinarium exceptionis non nu.pe. Et sic non tam refert, vtrum ea confessio facta fuerit in ꝯtractu,an in vltima voluntate,quam vtrum confitenti & eius hæredibus aliud superesset auxiliū,vel non: in quibus casibus lex eis consultū

Donatio remuneratoria valet inter patrem, & filiū cū comuni.

8 voluisset. Vnde licet donatio,quę regulariter non valet inter patrem & filiū, in potestate.d.l.donationes quas parētes,valere nō definat,quādo est remuneratoria secundum gl.Bar.Bal. Ange. & alios ī auth.vnde si parēs.C.de inoffi.testa.gl.in.l.si donatione. vbi ēt Bar. Bal.& alij.C.de colla.& in.l.filiū quem C.fam.ercisc.Bart.in.l.frater à fratre.in prin.& rursum,col.vlti.vers.6. quæro, & ibi post eum Ioā. Montes.in repetit. chart.5.col.1.ver.4.ff.de condi. indebit. idē Bar.in.l.si tibi decem.§.si pactus,& ibi Bal. in.§.si quis post prin.ff.de pact. & idem Bar.in.l.1.§.nec Castrense, co. pen.ff.de colla.bono.& in.l.si quis pro eo.§.1.in fi.ff.de fide ius. & in tracta.de duobus fratribus.col.6.ver.deinde quęro quid si pater,& Bal.in.l.2.ī.4.oppo. C.de inoffic.donat.& in.l.si pater, post prin.C.qui bon.cede.poss.& in auth.ex testō,& ibi Corn.col.2.C.de colla. Plate.in.l.1.C.de castrē.pecu.lib.12. Bar.& Doct.in.l.frater à fratre.ff.de cond. indeb.vbi Ias.in.1.&.2.lectu.nu.44.Iaco. de.S.Georg.nu.33.Ioā.Crot.fol.6.col.3. in.12.q.Marc.de Mār.in.nu.327.&.342. Ferdin.Loaz.in repe.l.filius familias.§. diui.nu.77.&.85.cum aliis, Lud. Ro.in l.si donatione nu.8.C.de collat. Cifuē. & Doct.in.l.17.tauri.Segura,in repeti. l.licet Imperator. nu. 80. cum alijs.ff.ad Trebel.Andræ.Tiraq.in.l. si vnquam, verbo donatiōe largitur,nu.200. C.de reuoc.do.tamē patri asserenti,& confitēti benemerita & seruitia filij pręces-

Cōfessio ōmeritorum nō stat̄ inter ꝓhibitos, licet fiat ī vltima voluntate cū cōi.

9 sisse nō creditur,argu.d.l.qui testam.& d.§.Titia,vt in specie tenuit glo.in.l.si donatione.C.de collati. quod noue intelligo,etiam si pater in vltima voluntate id cōfiteretur: si quidē per talē donationē lęderetur legitima aliorū filiorum,nam quatenus inofficiosa esset et immoderata,licet fieret per modū vlt. volunt.nō redderetur firma per talē assertionē patris,sed adhuc tā ī fraudē legis,& legitimarū aliorū filiorum facta videretur,cū ī vlt.vol.fiebat,quā si fieret ī actu inter viuos dicta cōfessio meritorū per supra dicta,& vtroq; istorū casuum intelligo procedere illam opi. cōmunem negatiuā, quæ habet, quod nō statur assertioni et cōfessioni patris dicentis pręcessisse filij donatarij benemerita ꝯdigna,vt per gl. d.l. si donatione,Andr.Tiraq.in.d.l. si vnquam verbo donatione largitur.nu.19. & nu.45. Pala.Rub.in repet.rubri.de dona.inter vir.& vxo.§.50.nu.29.Ias.nu.9.& Deci. nu.18.in auth. ex testa.C.de colla. Bart. in.l.si forte.de castrē.pecu.Oldra.in cōsi.226.quidā Episcopus.col.pen.Anto. de Butrio ī cōs.39.quia maior pars quęsitorū in fi.& in cōsi.46.iuris rigor circa fi.Pet.de Anchar.in cōsi.248. dubiū facit Feder.in cōsi.49.casus talis, & in cōsi.113.cō cessio facta.Abb.in cōsi.41. videndum est,col.2.lib.1.& in cōsi.71.

quinque

quinq; dubia, col.2.eo.lib.1.Alex.in cõsi.44.visis & põderatis his col.1.lib.4.vbi idẽ cõcludit de ista assertione meritorũ,& in cõsi.55.cõsideratis verbis, colũ.2.in versi.nõ obst.lib.1.& in cõsi.101.visis instrumẽtis,colũ.3.eo.lib.1.& in ꝯsi.pen.visis lib.3.stat ergo, quod cõfessio facta ꝑ maritũ de dote recepta nõ videtur animo donãdi emissa:si quidem fiat cõstante matrimonio, sed potius spe futuræ numerationis, sed retẽ-

Dona.inter virũ et vxorẽ licet non cœperit à traditione, iterdũ tñ cõfirmaĩ morte cum cõi.

ta opinione eorum, qui putãt fieri aĩo donãdi,vel in quibus casibus essent cõiecturæ,quod fiebat animo donãdi,ꝓut fuerũt in terminis.l.2.C.de dote cauta an si maritus qui confitebatur,prior vxore decesserit, ĩtelligatur morte ipsius cõfirmata,ea donatio mouet quęstionẽ, quod regulariter donatio inter vir.& vxo.nõ aliter morte cõfirmatur, quam si interfuerit traditio ante mortẽ donãtis.l.Papinianus.ff.de donat.inter vir. & vxo. sed hic nulla ĩterfuit traditio ergo,&c.adhuc tamẽ cõtrariũ,vt talis donatio, etsi nulla alia interfuerit traditio morte donãtis,cõfirmetur,est cõmunis opi. quam tenuit gl.aurea,cũ qua ibi transeunt simpliciter Doctor. in.d.l.2.eã sequitur et dicit singularem Bar.in.d.l.2.l.Papinianus sequitur & dicit cõmunem op.Couasrub.variarum resol.lib.1.c.7.nu.4.sequitur & dicit eã glo.singularem Mainerius in.l.donari. nu.9.ff.de reg.iur.sequitur tãquam cõmunem opi.Palacios Rubios in repet. rub.de dona.inter vir.& vxo.§.76.nu. 3.vbi eam gl.auream appellat Bart.in.l. cum quis decedẽs.§.Titia.ff.de legat.3. Paul.cõsil.384.lib.2.Alex.in.l.si diuortio col.fi.ff.solu.matri.idem Alex.cõs. 45.nu.6.lib.1.Salice.in.d.l.2.Alex.cõsi. 26.col.1.lib.2.Ias.nu.17.in.l.1.§.si vir.ff. de acq.poss.Felin.nu.77.in.c.si cautio de fide ĩstru.sequitur & dicit cõmunẽ esse opi.Baldus Nouellus,de dote part. 10.nu.7.sequitur & dicit esse cõem op. Soci.nu.71.in.l.1.sol.matri.idem consi. 79.col.1.lib.4.Bal.in.l.2.§.creditum.ff. si.cer.pet.Salice.in.d.l.Papinianus sentit Alberi. ibi idem Alberic.in.l.1.C.de dotis promis.Ang.in auth. de immensis don.col.1.in fi.per Ias.ĩ.§.fuerat col. 30.instit.de act.Bal.post Richar.in.d.l. Papinia.mirantur nõ pauci eorũ, quos s.retulimus, quare cũ donatio certa & indubitata facta à viro vxori, nõ aliter firmetur morte donãtis, quã si incepisset à traditione,vt ĩ.d.l.Papinia. Modo isthæc donatio, quæ per interuentum istius confessionis facta intelligitur, firmetur morte donãtis,etiamsi nulla interfuerit traditio, vt sic ex eodẽ actu plura specialia,& quasi plura monstra, aut portenta contra regulam.l.1.C.de dotis promi.oriantur.s.quod & donatio pręsumatur ex tali confessione cõtra præsumptionem,de qua in.d.l.cum de indebito de probatio.& ea donatio sic pręsumpta(& forte longe aliena ab animo confitentis, qui fortasse spe fu. nu.confessus fuerat) citra interuẽtum traditionis morte donatoris confirmetur,cõtra regulam.d.l.Papinia.Sed defendendo eam cõem sentẽtiam ad primum respõdetur, nõ procedere in casu dubio,sed ita demum cum cõstabat animo donãdi, non autem spe futuræ num.emissam fuisse dictam ꝯfessionẽ, nã licet omnes autores proxime citati nimis securi & incauti existimarint talem confessionem semper vel regulariter animo donandi non spe fu.nu.factam videri:tamẽ verior est contraria opinio,quam secuti sumus eorum, qui tuentur,ac contendunt spe fu.nu.in re dubia potius,quam animo donãdi, aut legem fraudãdi factã videri.Ad secundum respõdetur speciale esse in donatione dotis,aut dotis augmẽti, quã cõstãte matrimonio maritus facit vxori, quia cum dos sui natura constante matrimonio penes maritum esse debeat, tã quo ad proprietatẽ, quã quo ad possessionẽ.l.doce ancillam.C.de rei ven. frustra fieret eius traditio constãte matrimonio, cum statim ad maritum possessio reuersura esset.l.qui sic.ff.de sol. sicq; eius retentio breui manu pro traditione habetur quasi breui manu, & mulieri tradita,& illico ad maritum reuersa fuerit,vt in simili.ff.si cer.pe.l.singularia.l.certi cõdictio.§.fi.& is est verus in-

rus intellec.d.l.2.C.de dote cau. ex mẽte Richar. Bald. & Mainerij vbi supra.

1 *Confeßio iurata de dote recepta constante matrimonio, an noceat? ardua quæstio.*
2 *Donatio inter virum & vxorem non tã contra bo. mo. est quam pact. de fu. succ.*
3 *Iura. non firmat actum simulatum cum communi.*
4 *Falsum aut simulatum quod est, nil est.*
5 *Excipiens quando poßit suam turpi. allegare.*

Confeßio iurata de dote recepta cõstãte matrimonio, an noceat? ardua quæstio.

1 MAritus constante matrimonio centũ nomine dotis ab vxore recepisse se fassus est, si pręter illã confessionem interfuit iuramentũ, quæritur, an talis confessio quasi animo donandi facta videatur? & ea donatio ꝑ interuẽtum iuramenti illico firma sit? & sane cũ vt ex superioribus.§. satis docemur, isthæc confessio aliquando spe futuræ numeratiõis, aliquãdo vero animo donãdi facta videatur, superest primum videre quid quãdo spe futurę numerationis facta videtur, quid item qñ animo donandi: nam primo casu iura. operatur fere nihil q̃a (vt nos interpretamur) vt ipsamet cõfessio spe futuræ numeratiõis facta fuit, ita quoq; spe futuræ nu. & iuram. ad hanc rem accessorium spe fut. nu. factum ac adiectũ fuisse credẽdũ est, & vtrũq; emissum sub hac conditione tacita, si numeratio pecunię secuta esset, vel ĩtẽpus tacite cõprehensum, quo illa numeratio secuta fuisset: vt sic interea obligatio saltẽ efficax nulla sit, & is sane est casus.l.f.C.de non nu.pe. facit.l.cum vltra. C. de non nu.pe.l.1.C.de dote cauta. quod pręter alios ex ꝓfesso attingimus li. 1. de succ. crea.§.9.nu.19. Secundo casu quando animo donãdi talis confessio facta fuit aut dixit, iuro me ea centum dotis nomine ab vxore recepisse, meq; redditurũ adiuro. Aut iurauit se recepisse, simpliciterque promisit se redditurũ; aut econtra simpliciter fassus est se recepisse, iurauitque se redditurum, sicq; aut tam confessio quam promissio fuit iurata, aut confessio iurata, promissio simplex, aut confessio simplex & promissio iurata. Primo casu cum vtrunq; iuratum fuit, necesse est, vt expleatur iuram. eaque pecunia vxori pręstetur, siue vere ab ea recepta fuerit, siue non fuerit, per.c.2.de pact.li.6. cum cõtingat de iureiu.c. debitores eod. titul. in quibus iuribus omne iuramẽ. quod seruari potest sine præiudicio alicuius tertij vel reipublicæ obseruandum est, si quidem animæ iurantis quo ad salutem æternã non nocet, licet rebus suis noceat. Nec dubium est, quin illa iura canonica etiã ĩ foro ciuili, & terris Imperij seruanda sint, vt tradunt oẽs doc. in.d.c.cum contingat. Modo sic in specie nostra, ista centũ maritus vxori pręstare põt sine interitu salutis æternæ, & sine præiudicio reipublicæ, aut alicuius tertij, ergo ea pręstare tenetur, vt cũq; res ipsius mariti diminuatur: quia reipublicæ nihil interest saltem considerabiliter, vtrum illa centum apud vnum ex suis ciuibus sint potius, quam apud alterum: nec maritus qui reuera habuit animum donandi, & ea cẽtum vxori præstandi, potest euadere periurium, si ea non præstet. Quod si reuera non habuit talem animum, satis est ꝙ habere pręsumatur à lege: cum pręsumptiones legis sint liquidißimæ probationes.l.si adulterium cum ĩcestu.§.idẽ polioni.ff. de adulter.l.licet Imperator vbi Ias. post alios.ff. de lega.1. Secundo casu si confessio fuit iurata, promissio autem simplex, quia dixit, iuro recepisse me, & promitto me redditurum, necesse habet præstare, ne directo contrarietur suo iuramento, in cuius inuiolata obseruatione salus æterna consistit, vt dictum est. Tertio casu quando confessio fuit simplex, sed ꝓmissio iurata, quia dixit, agnosco me centum ab vxore dotis nomine recepisse, quę iuro me ei redditurum, similiter cõtrariabitur directo iuramento, si ea centum ei reddere subterfugiat, ergo reddere tenebitur: sicque in omnibus casibus cum probatum vere, vel præsumptiue fuerit, maritum ea centum vxori donandi animum habuisse, non possumus negare, quin ea præstare teneatur, ne animę ipsius salus periclitetur. Et illud expeditum est ĩ omnibus his tribus casibus,

parem fere esse rationem periurij vitãdi, in quod incideret, si promissa non præstaret,& in eo tantum quęstio manebit, an per obseruationem huiusmodi iuramenti respublica etiam principaliter lædatur, quasi per talem obseruationem coniuges inter se inuitentur ad perfidiam,& captionem, dum alter alterius bona captat, per quod qui eorũ esset melior, efficeretur pauperior, & qui peior,ditior fieret: iuxta.d.l.2.& 3.ff. de donati. inter virum & vxorem, & quidem cum in obseruatione iuramenti agatur de salute æterna, stãdũ est censuræ iuris canonici, potius quã ciuilis, vt traditur cõmuniter per Doctores, in. c. ecclesia sanctæ Mariæ de constitu. & in. d. c. cum contingat per Alciatum,& alios.Nec dubiũ est, quin censura iuris ciuilis quodammodo fuerit vtilitatem publicam verti in prohibendis huiusmodi donationibus, tum per rationem expressam,in.dd.ll.1.2.& 3.ff.de donati. inter virum & vxorem: tum quia similes leges ꝓhibitoriæ plerunq; fiunt ob vtilitatem pũblicã principaliter.l.1.&.2.ff.de legib.c.erit.4.distinctione. Verum hac in re nõ tam iuris ciuilis quam iuris canonici censuræ stãdum est,vt plene habetur in.d.locis. Nec dubium est, quin ius canonicum intellexerit ad vtilitaté publicam magis ac magis pertinere obseruationem huiusmodi iuramenti, quam prohibitionem dictę donationis, argumẽ. d.c.

2 2.de pact.in.6.nam pactum de non succedendo interpositum inter patrem et filium,erat cõtra bo.mo.inspecta censura legis ciuilis.l. pactum quod dotali C.de pact.l.pactum dotali.C. de colla. l.si quando. §. illud ibi meritis,&c.vbi optimus text.C.de inoffi.tastamen.l.2. §.fi.ff.quibus vt indig.vbi optimus tex. l.quidam in iure.§.fin.cum.l.sequen.ibi quia contra ius gentium & bonos mores festinasset.ff. de donati.l.2.§. interdum.ff.de vulg.quibus iuribus habetur quod in pacto de non succedendo cõtra bonos mores, & ius gentium fecisse videbatur, non solum is qui agebat de succedendo, vel de in maiore parte

Dona.inter virũ et vxorẽ nõ tã cõtra bo. mo. est quã pac. de fu. succ.

succedendo per pactum in hæreditate viuentis, sed etiam is, qui per tale pactum agebat de abstinendo sese ab hęreditate viuentis:nã & is qui sese abstinere volebat in vtilitatem illius quo cũ paciscebatur, & per hoc illi quasi gratum faciebat, eumque veluti huius beneficij debitorem acquirebat, argumẽ. l.si pignore in pr.ff.de furtis, id quod erat species lucri habiti, cum non immodica læsione eius de cuius successione agebatur, qui huius rei erat ignarus argumen.l.fin.C.de pact.in fi.versi.quare, &c. neque inuenies vllam legem, quæ donationem ĩter virum & vxorẽ, tam contra bonos mores esse existimaret, quam illud pactum de non succedendo. Quinimo donationem inter virum & vxorem, non tam vehementer prohibitam esse intelligendum est quã dictum pactum de non succedendo, nam Paulus iurecõsultus,ĩ. l. si id quod §.si quas. ff. de donatio. inter virum loquitur in hunc modum,& sane non amare nec tanquam inter infestos ius ꝓhibitæ donationis tractandum est, sed tanquam inter coniunctos maximo affectu,& solam inopiam timentes. Vnde in quamplurimis casibus facillime admittitur donatio ĩter virum & vxorem,vt in.d.l.cum pluri.sequẽ.& prec. &.l.si spõsus,&.l. cum hic status fere ꝑ totam.l.si stipulata eod. tit. Cum ergo longe vehementius vetitum esset à lege ciuili pactum de futura successione etiam omittenda, quam donatio inter virum & vxorem, quasi euidentius id pactum esset contra bonum publicum, bonosque mores, quam dicta donatio, & iure canonico adhuc tale pactum si modo iuratum fuerit, iubeatur obseruari longe magis id ius talem donationem inter virum & vxorem,si modo iurata sit obseruari voluisse credendum est: id quod in simili & latius attigimus in tractat. de successio.creati.libro.3. §.29.num.11.vnde quæ hic desunt, petenda sunt.

Stat ergo donationem tacitam,quæ resultat ex cõfessione mariti dicentis, se centum ab vxore dotis nomine recepisse,

pisse, cũ re vera receperit nihil firmari iuramento, in quibus casibus animus donandi reuera interfuit, vel interfuisse à lege presumitur, quod procedit tripliciter. Primũ quando tã cõfessio quã promissio fuit iurata: deinde etiãsi confessio tantũ iurata esset, promissio vero simplex: postremo etiamsi cõfessio simplex esset, promissio vero iurata. Licet ɔtrariũ(& minus recte vt nobis videtur) tenuerint Bar. in. l. cũ quis decedẽs. §. Titia. ff. de lega. 3. quẽ sequitur Ioã. Lup. de Pal. Rub. in reper. rubri. de don. inter vir. & vxo. §. 51. nu. 3. qui eiusdẽ opinionis fautores allegat eundem Bar. in. l. Aurel. §. fi. ff. de lib. lega. Cinũ, in. l. 1. in fi. C. de sacr. eccle. Ioan. Andr. ad Spec. tit. de dona. inter vir. & vxor. Bal. i. l. 1. col. 6. C. de inoff. dona. Romanũ. cõsi. 44. ex. s. narrato themate tenet Bar. Socin. in. l. 1. col. fi. ff. solu. matr. post Maria. Socinum patrem suũ quẽ refert, & ita cõsuluit ipse Soci. ibidem, vt ipse testatur Rom. cõsi. 293. Deci. cõsi. 202. col. 2. Signorol. consi. 106. Iaso. in §. fuerat ist. de act. nu. 86. Lud. Goza. cõsi. 28. nu. 25. Areti. consil. 74. Ripa. lib. 3. responsorum. c. 6. Aymon Cra. consil. 81. in pr. & ita cõsuluit Maria. Soci. consi. 65. col. 8. & cõs. 66. col. 7. & cõs. 61. col. 3. lib. 1. qui hãc opi. firmat esse cõem, sequitur & dicit esse cõmunẽ opi. Curt. Iuni. cõsil. 95. col. 2. Bal. Nouel. de dote par. 10. nu. 10. Crot. in. l. si cõstante lect. 2. nu. 107. ỷ si. ista cõclus. fallit. ff. sol. ma. qui allegat idẽ tenere Ancha. cõsi. 308. dubiũ est. & c. & tandẽ hanc op. cõmunẽ negatiuã tenet disertissim9 Eps Couas. licet modo huc modo illuc animũ vertere visus sit lib. 1. resol. c. 7. nu. 4. ꝙ ipse intelligit i duobus casibus, siue cõfessio tm fuerit iurata ꝓmissio aũt simplex: siue ecõtra ꝓmissio fuerit iurata cõfessio aũt simplex: qua rõne ipsũ idẽ respõsurũ verisimile est ĩ tertia specie, quã nos præter oẽs cõsideramus, qñ tã cõfessio quã ꝓmissio iurata fuit, quod & suadetur ex argu. quo ipse vtitur, dũ ait, sat supq; esse debere, si ex illa cõfessione mẽtita. i. quæ verũ nõ cõtinebat oriatur presumptio donationis(que lõge forte à cõfitentis intẽtione aberat) absq; eo quod etiã per interuentũ iuramenti talis cõfessio, & donatio quæ regulariter inualida est, etiãsi certa sit, vires sumat, sicq; plura specialia oriatur cõtra regulam. l. 1. C. de dotis ꝓmi. quæ ratio eque militat in omnibus trib9 casibus. s. relatis. Sed ad hanc rationẽ respõde, non esse speciale, quod præsumatur donatio, sed regulare, vt in. l. qui testamentum. ff. de proba. & in. l. cum qs decedẽs. §. Titia. ff. de leg. 3. quando cõfessio debiti fit inter ꝓhibitos vt ibi, & in specie nr̃a, preterea etiãsi speciale esset, adhuc tamẽ hæc duo specialia non oriebantur ex eadẽ causa, sed ex diuersis, quod ꝓmissum est: nam ex cõfessione illa quæ mẽtitam dotis receptionẽ cõtinebat, oriebatur presumptio donationis, & ex iuramẽto oriebatur, & accedebat vis illius donationis, & validitas. Postremo non est nouũ duo specialia, & plura etiã oriri ex eadem causa. l. 2. §. mutui, & §. si nũmos & vtrobiq; per Docto. ff. si certum peta. Itẽ arguit Socin. vbi supra, & Pala. Rub. & Bernar. Diaz de Luco, in addit. ad eum ex

3 glos. communiter approbata, in. l. 3. C. plus valere quod agitur, quæ tenet per interuentum iuramenti nõ firmari cõtractum simulatum, nõ magis quam si iuramentum abfuisset, quam gloss. sequuntur cõmuniter Doct. ibi, & Ioan. Crot. num. 107. in. d. l. si constante in. 2. lectu. ff. soluto matrimonio, Soci. in. d. l. 1. colum. fin. eod. ti. Pala. Rub. vbi. s. §. 51. estq; cũ gl. cõis op. secũdũ Alex. col. 4. i. l. nemo põt. ff. de leg. 1. Couas. vbi. s. *Iura. nõ firmat actũ simula. cum cõmuni.*

4 c. 7. lib. 1. resol. Ergo cũ cõfessio qua de agimus, sit simulata, nõ potuit cõfirmari p interuentum iuri, præsertim quia ꝙ simulatũ, aut fictũ, vel falsum est, id nullũ aut nihil est. l. elegãter. §. q reprobos. ff. de pig. act. in rub. & in nigro. C. de fal. mone. l. vix certis. ff. de iudi. l. arbitrio. §. de eo. ff. de dolo malo plene p And. Tiraq. de retra. Ligna. §. 1. gl. 20. nu. 11. vbi ꝓbat falsum denariũ, denariũ nõ esse, falsum iudicẽ, iudicẽ non esse, falsum ꝓcuratorẽ ꝓcuratorẽ nõ esse: et alia multa hoc genus. Sed ex nullo vel *Falsum aut simulatum, ꝙ est nihil est.*

 nihilo

nihilo nihil fit secundum Philosophũ, vt in.l. sed etsi manẽte.ff.d͂ preca. ergo ex ista cõfessione falsa & simulata nec per interuentũ iuramenti quicquã fiet facit.l.filio quem pater.ff.de lib.& post hu.ibi ne imagine naturæ veritas obũbretur. Sed hoc argumentũ facile excluditur, nã in specie nr̃a reuera interfuit cõfessio de qua loquimur,& reuera interfuit donatio, licet sub imagine numerationis,quę neq; adfuit,neq; affutura erat, itaque interfuit confessio mẽtitę numerationis:quinimo ex ipso mendacio numerationis arguimus, & colligimus animũ donãdi. Fortius argumẽtatur Imola,in.d.c.cum cõtingat nu.85.& Signoro. vbi.s̃.inquiunt.n.marito se recepisse iurante cum reuera recepisset nihil,id non tam iuramẽtũ est quam periurium, cum ab ipso primordio peierauerit, cũ neq; quicquam recepisset,nec in posterum recepturũ se speraret, sicq; & ĩspectis verbis peierauit,affirmans recepisse se quod non receperat,neq; inspecta mente posset excusari aut saluari,cũ actum nõ esset, vt deinceps quicquam reciperet. Diuersum est ĩ eo,qui spe fu.nu.iurauit se recepisse, quod nondum receperat, qui licet inspectis verbis piurus videatur, tamen inspecta mente, quæ præualet, nõ ita, quia mẽtaliter iuramẽtũ,& verba ad tẽpus contulit pecuniæ recipiẽdæ,ex natura & cõsuetudine illius contractus mutui, in quo chirographũ de pecunia recepta ac numerata simplex, vel iuratũ exigi solet ante ipsam numerationem,vt docemur lib.1. de success. crea.§.9.nu.19.vbi nõ ineleganter de illo articulo egimus: non sic est ĩ specie nostra, vbi maritus ab vxore cum nec quicquã recepisset, nec recepturus esset,falso iurauit se recepisse,ex quo periurio colligitur animus donandi:sed talem donationem autoritate, & priuilegio illius periurij firmam reddi, non modo inciuile, sed etiam perniciosum esse,& reipublicę bono,vt.d.l.1.2.&.3. ff.de do.ĩter vir & vxo. Et saluti aĩarũ, vt,d.c.cũ cõtingat,&.d.c.2.de pac.in.6. & præberet occasionẽ delinquendi & peierãdi: qa vxores à maritis semp exigerent tales confessiones iuratas, si eas ratas firmasq; fore sperarẽt.Ergo consultius erit, & reipublicę bono & saluti aĩarũ,tales cõfessiones iuratas,aut peieratas nõ maiorẽ vim obtinere, qua si iuratæ nõ essent.Nisi etiã hoc casu cõtẽdas mitiorẽ ac benigniorẽ interpretationẽ admittẽdã,vt is marit9 peierasse non videatur inspecta mente,sed cũ dixit,iuro me ab vxore centũ dotis nomine recepisse,quę reddã,&c.cogitasse ea cẽtũ destinatione dotalia ꝑmanere debere apud ipsum maritũ, quãdiu duraret matrimoniũ.l. doce ancillam.C.de rei vẽ.sicq; breui manu vxori tradita videri, ac rursus ab ea vxore ipsi marito videri reddita,vt dotis nomine tenerẽtur,ne aliter duæ numerationes frustra,& ociose fierẽt, nẽpe vt maritus semel vxori numeraret ea centũ,rursusq; ab ea repeteret,sicq; ea mariti retentio pro vera numeratione, & traditionẽ habetur,& perĩde ea donatio morte ꝯfirmatur,ac si reuera interfuisset traditio, vt eleganter declarat Bal.post Richar.quẽ allegat,in.l. Papi. ff.de do.ĩter vir. & vxo. & Maineri.de reg.iur.in.l.donari,nu.9. & ita saluatur illa cõis op.de qua ꝑ gl.ĩ.l.2.C.de dot. cau.vt. s̃. plenius disseruimus. Quod si isthæc nõ inelegãs ĩterpretatio minus placuerit,posses tenere in isto mẽbro illã coem op. negatiuã.s̃.relatã,vt talis præsumpta donatio nõ firmetur iur͂o, qñ maritus iurauit se recepisse: & simpliciter promisit se redditurum. At ꝑ cõtrariũ si simpliciter dixit se recepisse,& iurauit se redditurũ,tũc longe cõsultius erit animarũ saluti, vt expleat promissũ,ne periuriũ incurrat,vt dixi. Sed & tertio casu cum vtrunq; iurauit. s.& se recepisse, & se redditurũ,siue intelligas periurum fuisse secũdũ cõem interpretationem, siue periurũ minime fuisse secundũ meã proximam interpretationẽ,adhuc oportebit, vt expleat iuramentũ:nã hic sunt duo iuramẽta(vel vnum biceps)primũ quo asseruit se recepisse, & ab ipso initio peierauit quo ad illud caput: alterũ quo

iurauit se redditurum, in quo nõ peierauit ab initio, peieraturus quidẽ si nõ impleat, seruet ergo promissa ne post vnũ alterũ quidẽ periuriũ incurrat, ergo ex his tribus casibus saltẽ in duobus posterioribus nrę sniæ cõtra cõmunes opiniones nobis sequẽdæ vidẽtur, quæ nota, quia frequẽtiora sunt, quã nostra cõmendatione egeãt, tene indistincte cõmunem opinionẽ, vt infra subijciã. Hęc procedunt, quãdo maritus habuit animũ donandi vere, vel pręsumptiue, & vxor similiter habuit animum donationis accipiẽdę: sed quid si neuter eorum talem animũ habuit, sed forte mariti honorandi causa conuenerat inter ipsum & vxorẽ (quam forte indotatã duxit) vt ne quasi vir ignobilis vxorẽ nudam ac indotatam accepisse videretur, instrumẽtum fieret, quo contineretur certam summã nomine dotis accepisse se ab vxore sua, factum fuit instrumentum in hũc modum, inque eo appositũ fuit iuramẽtũ, quo maritus oĩa & singula in instrumento contenta vera esse asseuerabat: & sane hoc casu cõstat confessionẽ illam iuratã nõ interfuisse spe futurę numeratiõis, nõ quoq; aĩo donandi, sed (vt assolet) mariti tm̃ honorãdi gr̃a: & hoc casu siue maritus dixisset, iuro me accepisse, & me redditurũ ad iuro: siue dixerit, iuro me accepisse; & ꝓmitto me redditurũ: siue & tertio dixerit, dico me accepisse, & iuro me redditurum: in omnibus tribus speciebus vxori vel vxoris hęredibus à marito vel eius hæredibus illã summã petẽtibus excipietur desimulatione cõtractus, vel confessionis illius, iuxta d. gl. l. 3. C. plus valere ꝙ agitur: quæ app. cõmuniter secundũ Alex. & alios vbi supra. Quod si replicetur nõ esse maritum audiẽdum, quasi suum periuriũ suamq; turpitudinẽ allegaret, vt per totum. C. & ff. de condi. ob turpem caus. c. in pari. de reg. iur. in. 6. triplicaretur ab eo dicens, quod si ipse ab initio piurus extitit, iã periurium illud semel factũ ĩfectũ esse non põt. l. in bello. §. factæ de captiuis, modo autẽ dum se defendit non peierat, sed potius nititur, ne vxor indebitũ lucrum cum peccato & iniquitate contra fidem conuentionis assequatur: & receptum esse, vt qui sese defendit & excipit, possit turpitudinem suam allegare, ne actor indebitum lucrum assequatur, & ipse dãnum indebite patiatur: vt tenẽt Socin. in. d. l. 1. col. f. ff. solu. matri. Pala. Rub. in rep. rub. de dona. inter vir. & vxor. §. si, col. pe. & ibi Bernar. Diaz de Luco in addi. ad eum idẽ Bernar. Diaz in regula. 24. & in hac specie põt defendi opi. Pala. rub. Socin. & aliorũ vbi supra, oẽs enim illi dum tenent cõfessionem de dote recepta factam cõstãte matrimonio videri emissam animo donandi, excipiunt hũc casum, nempe cum postea cõstitit mariti honorãdi causa factam fuisse, tũc. n. & abest animus donãdi, ac cessat, & consequenter ea confessio nõ confirmaretur morte mariti. 8

Excipiẽs qñ possit suam turpi. allegare.

Redeũdo ad quęst. prin. tenenda est indistincte cõis opi. nam legi id principaliter curę esse debet, vt peccati ac delicti occasio resecetur: nec enim tam expedit delicta punire, quam peccãdi & delinquẽdi occasionẽ remouere. l. f. C. in quib. caus. in integ. restit. ne no. est. l. vn. C. qñ liceat vnicuiq; gl. cõmuniter app. in. l. scire. C. vt in poss. lega. c. detestanda & c. ne captãdę de cõcess. pręb. lib. 6. c. f. eo. titu. l. de fideicõmiss. C. de transact. l. 1. ibi non iniquis rationibus. l. fi. C. de pact. tunc sic qui animo donãdi ac legis fraudandæ animo iurauit se dotem recepisse, quam reuera non receperat, dupliciter peccauit, primũ cõtra bonum reipublicæ, cuius leges honestissimas talem donationẽ vetantes trãsgredi, & circunuenire voluit: deinde contra Deum optimum maximum turpissime deierando: nec dubium est quin si hominibus persuasum esset, talem confessionem effectum non habituram, nõ iurabunt: sin autẽ quod effectum habitura esset, putassent, procliuiores erunt, paratioresque ad iurandum: ergo si tali cõfessioni denegetur validitas, longe euidentius cessabit taliter peccandi occasio, quam si ei validitas concederetur.

1 *Conſcientiæ in foro nullus obligatur ex læſione infra dimidiam cum multis contra communem.*
2 *Animus donandi an præſumatur in vendente rem vili precio ſed infra dimidiam?*
3 *Emptio reſcinditur in tribus caſibus hic relatis.*
4 *Conſcientia tuta eſt, quando re ipſa extra propoſitũ contrahentium læſio contingit, cum communi.*
5 *Deceptio re ipſa, & ea quæ ex propoſito contingit, nõ æquiparantur ſemper, contra communem.*
6 *Deceptio re ipſa tantum contingens non eſt deceptio, ſed error.*

Cõſcẽtiæ in foro nullus obligaĩ ex læſione infra dimidiam cum multis contra cõmun.

1 SI in emptione & vẽditione, vel alio contractu bonæ fidei alter cõtrahẽtium decipiatur. ĩ. dimidiã iuſti precij, quo caſu valet contractus de iure ciuili, & etiam de iure canonico, & neutrũ horũ iurium reſcindit ex poſt facto prætextu iſtius lęſionis intra dimidiam, vt in.l.2.& ĩ.l.ſi voluntate.C.de reſcin.vendi.& in.c.cum dilecti.&.c. cum cauſa de emptI. & vẽ. tñ id procedit in foro cõtentioſo tàm ciuili quàm canonico, ſed in foro conſcientię aliud eſt, vt non liceat contrahentibus decipere ſeſe etiam intra dimidiam iuſti precij: hæc eſt cõm.opin. quam tenent Innoc.Ant.de Butr.Ana.& Felin.in.c.in ciuitate de vſur.Bal. in c.cũ cauſa in fi.de teſtib.Panor. in.d.c. in ciuitate Archid.in.c.hoc ius, colũ.4. 10.q.2.& in.c.ſi cupis.16.q.1. Cardin.& Abb.in.c.1.de emp.& ven. Ant. in.d.c. cum dilecti, & ibi Henric.col.pe. idem Henric.in.c.cũ cauſa.ſ.allegato. Butri. col.antepe.ver.quintus caſus: vbi Abb. in.9.q.de immuni.eccle. Andrę.Tiraq. de retractu, Linaier.§.1.gloſ. 17.nu.64. Gomecius.in.§.ſupereſt.nu.54.inſti.de actio.Iaſ.in.§.ſed iſte quidem. nu. 104. inſti.de actio.Ioan.Crot. in repe. c.2.in 1.notab.de conſti.lib.6. Gome.in. d.c.2. nu.5.cum ſeq. vbi hanc dicit cõem opi. Gerard.de Petra Sancta, in ſing.22.Petrus Aduenas, reg.68.q hãc dicit cõm. ſnĩam.Fred.de Senis, ꝯſi.21.nũquid hæres, Sali.in auth.ad hæc.C.de vſur.q.21. Barba.in.c.Rainal.de teſt.col.173.Dec. in.c.1.col.7.verſ. ſimiliter ex iſta de cõſti.in.1.lect.nu.33.idem Dec.cõſi.5.col. 1.verſi.2.non obſtat Iaſ.in.l.pen.in vlti. notabi.C.de pact.idẽ Iaſ. in.l. ſi quis cũ aliter, col.pen.ff.de ꝟ.obli.And.Tiraq. de.ll.cõnubialibus.l.9.nu.8. Cepola.de ſimulatione contractus in.2. pręſump. col.3.Aret.conſil.92. viſo legato.col.2. Pantaleo.de Crema.in.l.2.col.38.C.de reſcin.ven.Barb.in.l.4.§. Cato. col.27. ff.de ver.oblig.idem Barb.conſi.56.lib. 2.& conſi.67.col.1. lib. 4. Contrariam partẽ, vt etiam in foro conſcientiæ liceat contrahentibus ſe decipere intra dimidiam iuſti precij tenẽt Bal. in.c. ſe proponẽte de reſcrip.Anchar.in.c.peccatum, in.4.cõcluſio.principali de reg. iur.lib.6.Bar.in.c.1.de emp.& vẽ. Aret. in.c.cum cauſam de teſtib. idem Aret. in.l.ſi quis cum aliter, col.f.ff.de ꝟ.obli. Gome.ĩ.d.c.2.de cõſti.lib.6. qui firmat ita tenere ibi Modernos, licet agnoſcat cõtrariam opi.eſſe cõmunẽ, & hãc partem tenet Crot.in rep.c.vt animarum, in prin.de conſti.lib.6. Socin.conſi.49. viſo inſtrumento, col.2. verſi.his tñ nõ obſtantibus.lib.4.Deci.ſibi contrarius, in.l.ſemper ĩ fi.ff.de reg.iur. ſentit gl.in c.ſi cupis, verbo non multum.16.q.1.dũ ait in cõtractibus decipere nõ eſſe peccatum, per.c.innocens.22. q.4.per Cepolam de ſimul.contractus præſum.2. Et ſane hæc poſterior opinio affirmatiua, tam æqua, iuſta, & veritati proxima nobis videtur, quam prior opinio negatiua rigida, & à mẽte vtriuſq; iuris aliena: tamq; pernicioſa, vt pleroſq; hominũ velit ad teterrimas infernorum ſedes pręcipites dare. Quis enim ignorat ſacrũ ius canonicum id potiſsimũ curę habuiſſe, vt ſalus animarum non periclitaretur? vt tradunt per tex.ibi cõiter Doctores, pręſertim Gomezi.in pr. & Ioã.Crot. no.1.in.d.c.vt animarum, ſed eo iure iſthęc deceptio infra dimidiam iuſti precij improbata nõ eſt, ſed permiſſa etiam nominatim.d.c.cum dilecti, &.d.c.cum cauſa, ergo talis deceptio in foro etiam conſcientię permiſſa eſt, vt peccati minime nutritiua, quo argumẽto ipſi quoq; vtuntur. Deinde vterq; cõtrahentiũ cum ad contrahendum animũ inducũt, ſuam conditionẽ meliorẽ facere ſtudẽt, & aliquid lucri

facere: nã vt lucri ratio suadet, ita ad cõ tractum quisq; animũ appellit, vel declinat, vbi aliter euenturũ existimat: & illud lucrũ cedit veluti in præmium, et mercedem illius solicitudinis. Nã si in domibus ædibusue meis fruor quiete, & tranquilitate, ac otio, meq; ad negotium emendi aut vendendi prouocas, cur non aliquid lucri faciã, quasi in remuneratione͂, & ꝯpẽsatione͂ illius otij & quietis amissę istiusq; negotij, & solicitudinis susceptę? arg. l. si voluntate. C. de rescin. vend. Præterea cum is contractus emptionis, & venditionis tam humanis necessitatibus exigẽtibus frequẽs fit, vt nõ semel singulis annis fiat, sed singulis diebus, horis et tẽporũ momentis celebretur, non hic aut illic tãtum sed in omnibus plateis, triuiis, populis ac domibus, vt quot sunt arborũ folia, tot & longe plures cõtractus emptionis, & venditionis et reliquorũ cõ tractuum bonæ fidei fiant quotidie singulis in populis: & in huiusmodi cõtractib9 omnimoda æqualitas inueniri sit impossibile per rerũ naturã, quia aliud pro alio lõge diuersi generis ac speciei commutatur, vt dicebat iure consultus in. l. 1. ff. de cõtrahenda empti. certe his in contractib9 eam æqualitatem deposcere, iam non vt antea dicebamus rigidum, sed etiam ridendũ nobis videretur: cum contraria opinio nõ aliter sustineri possit, quam si totus mũdus orbis terrarum, & omnium hominũ status, qui in cõtinuo motu vt semper sit, necesse est in continua quiete, & somno, & imagine mortis, foret omnibus omnino cõmercijs quiescentibus, cũctisq; hominibus pecudum more vitã agentibus. Quod si dixeris id tolerabile esse. i. contractus inæqulitate͂ tolerabilem esse in parua læsione, nõ in grãdiuscula, replicabo, quæ differunt tanq̃ plus & minus nihil differre in specie l. fi. ff. de fundo instr. vnde si peccatum est in magno, in paruo quoq; erit, licet non ita magnum: sicq; peccatum ex toto abesse non poterit in vlla fere hominum actione aut cõmercio, quod quã absurdũ perniciosum ac ridẽdũ foret, euidentius est, quam vlla demõstratione, aut ꝯtentione egeat. Deniq; nõ cũcti hominũ ijsdem rebus egent, sed alij istis rebus, alij illis rebus egent, aut delectantur: vt. d. l. 1. ff. de rerum permut. nã ecce preciocissimę apud reges margaritæ, gemmæ, & cætera id genus apud agricolas erunt nullius valoris, sic ergo si tecum contraxi, & meæ necessitati ex hoc contractu vel subuentum est, vel voluptas mea expleta est per interuẽtum, & ademptionem huius rei, quam abs te emi, perq; hoc magis lętus sum, & voti compos, quam si eius loco in arca haberem precium, quod pro ea refudi, licet tu similiter lucrũ feceris, quia eã mihi pluris vendideris, quã esse soleat par, & cõmune, aut regulare precium: tamen nostrorũ nullus læsus est, sed vterq; melioris cõditionis quã antea erat: ideoq; cõtractus tenet sine peccati interuentu. Quisque. n. contrahentium præsumitur nõ ignarus valoris illius rei, cuius cõmercium aggreditur. l. quisquis. C. de rescind. ven. & consequẽter si plus ęquo & pari precio dedit, pro re illa superfluum donasse aut gratis concessisse videtur. Quid non ne longe inæqualius cõtrahit, longeq; deterioris cõditionis est, qui dono dat rem suam animi sui explendi causa: & tame͂ is contractus & omni iure (vt patet) probatus est ab initio, & ex post facto regulariter cessat restitutio, aut pœnitentia. l. perfecta & fere ꝑ totũ. C. de donati. quæ sub modo. Ergo longe facilius & valebit is cõtractus ab initio, quo de agimus, & ex post facto cessabit restitutio: quandoquidem in eo læsio non contingit in toto, sed ĩ parte: in donatione aũt cõtingit in toto. Quod si dixeris isthęc nõ sunt similia, quia licet in re dubia nullus præsumatur velle suum ꝓdigere, & iactare. l. cum de indebito. ff. de ꝓbatio, tame͂ cessat illa prę sumptio in casu certo, qualis est, cũ fit donatio: non sic cũ fit contractus hinc inde onerosus, & respectiuus, ac obligatorius, qualis est emptio & venditio: sicq; ĩ donatione vbi erat animus elargiendi, cessat restitutio, quæ ĩ emptio-

2 *Animus donãdi an præsumat ĩ ve͂de͂tere͂ vi li precio sed infra dimi diam.*

ne & venditione, vbi animus elargiēdi nō præsumitur cessare, nō deberet vbi esset inæqualitas. Respondeam, quod vt in donatione vel est, vel esse præsumitur animus elargiendi totum, ita ēt in emptione & vēditione vel est vel esse presumitur animus concedēdi, quatenus imparitas est cum sponte quisq; ad cōtractum accedat. l. nec emere. C. de iure delibe. & rei qua de agitur, eiusque valoris nō ignarus præsumatur. d. l. quisquis & omnimodā æqualitatē ab vtraq; parte cōcurrere, ac adesse sciat esse ipossibile. d. l. si volūtate: vnde cū ipse sciat necessum esse, vt vel ipse suā conditionē meliorē faciat, aduersarius vero deteriorem, vel p contrariū vt aduersarius meliorem, ipse vero deteriorem faceret, huic dubio euentui se subiecisse prudens sciensq; videtur. Vnde pœnitentiæ postea locus non erit. l. de fideicōmisso. C. de trāsact. l. 1. C. de pac. l. si iactum retis. ff. de contrah. emptio.

3 Quod tamen temperatur, quando læsio contingit vltra dimidiam. d. l. si voluntate. d. l. 2. C. de rescin. vendi. d. c. cū dilecti. d. l. cū causa. Secūdo limitatur, qn̄ alter ad contractū ineundū dolo aduersarij inductus fuit alias ne initurus. l. & eleganter. ff. de dolo. gl. cōmuniter app. ibi i. d. c. cum dilecti ver. deceptione. Tertio temperatur etiā si dolus incideret in cōtractū, puta quia alias etiā empturū induxi, vt forte non aliunde quam ex officina mea emeret, idq; carius ęquo cum mentitus essem, quod ille quærebat alibi eū non inuēturum, vt vt. ff. de act. empt. l. Iulianus. §. sed si vēditor gl. cōmuniter ibi approbata, in d. c. cum dilecti. His enim casibus vicium & peccatum non tam est in ipsarum rerum hinc inde interuētu, quam in ipsis verbis, suasionibus & mendaciis. At illo casu non solo rerū hinc inde interuentu inæqualitas erat, quæ inculpata omni iure tam fori quam poli intelligitur: cum non excedit dimidiā iusti precij. Prærerea vt aliud est interesse cōe & regulare, aliud vero īteresse affectionis, vt tradūt cōmuniter Doct. in l. vni. C. de sententiis quæ pro eo quod inter

Emptio rescindit ī tribus casibus hic relatis.

est proferuntur & in simili in l. lex quę tutores. C. de admi. tuto. l. quia poterat ff. ad Trebel. §. præterea insti. de actio. ita quoq; in specie nostra, si rem meā tibi aliquantulū pluris æquo precio & regulari vendidi, potui cogitare te hāc ad rem affectionem habere, quæ facit, vt licet res ipsa apud me & plerosq; ciuium nō tanti esset, pluris tamen apud te esset, & valeret: sicq; intelligerem te deceptum non esse, tuamq; cōditionē deteriorem non esse factam, licet mea melior facta sit. Sicq; cessaret restitutio, quæ non datur, ꝓpterea quod ego meam cōditionem meliorem fecerim, sed propterea quod alter suam fecerit deteriorem, etiam immodice. l. fin. & l. minoribus. C. de in integr. rest. l. non solum. ff. eod. Ergo cum rem meā tibi vēdidi pluris aliquantulum, pari, & regulari, seu cōi precio, aut vterq; nostrorū sciebat verū valorē, aut vterq; ignorabat, aut tu solus sciebas, aut ego solus sciebam: primo casu nostra opin. longe verior est quā cōtraria: quia scienti & cōsentienti nō fit fraus nec dolus. l. cū donationis. C. de trāsact. & quod pluris æquo precio dedisti, id quasi gratis, aut voluptatis, seu voluntatis tuæ explendæ causa concessisse ac fecisse videris. d. l. si volūtate: aut vterq; ignorabat, sicq; sumus in 2. casu, & tunc cum cesset malus animus malaque mens ex parte mea, quo ad Deum innocens fui, & inculpatus, & res legitime trāsacta, perfecta, & cosūmata retractari non debet. c. factum legitime de reg. iur. in 6. facit illa communis & vera op. quam tenent pleriq; scribentium in c. fin. de præscripti. dum aiunt, post pręscriptionem completam superuentus malę fidei non nocere iure poli, nec iure fori: qua de re late disseruimus de suc. crea. §. 10. nu. 35. Facit etiam, quia quando ex-

4 tra ꝓpositum contrahentiū, re tantum ipsa læsio contingit, securi sunt contrahentes in foro conscientiæ, ita Decius in l. semper, in fi. ff. de reg. iur. idem Decius, in c. 1. de consti. col. 8. Abb. in c. qa pleriq; de immuni. eccle. q. 9. nu. 28. Calderinus, in c. nauiganti de vsuris. Are. in c.

Conscietia tuta est, qn̄ re ipsa extra ꝓpositū cōtrahētiū læsio cōtingit cum cōi.

in.c.cũ causam,col.5.de testibus sequitur,& firmat esse cõmunem op.Gomezius,nu.7.in.d.c.vt animarum de cõsti.in.6.Tertio casu qñ tu solus sciebas longe magis tutus sum,tũ quod illud plus videris mihi conscius concessisse, tum quod ipsemet eram inculpatus quo ad Deum propter meam ignorãtiam, nõ secus quam apud homines. Quarto casu quãdo ego solus sciebam, tu autem qui deceptus fuisti,ignorabas verũ valorem huius rei, non potes videri mihi quicquã concessisse,sicq; cessant pleręq; earum rationũ,quas ɔtra cõmunẽ supra adduximus, & isto casu si tẽpore ipsius contractus mihi notum erat, te verũ valorem rei ignorasse,satis esse videor extra bonam fidẽ,sicq; non tutus in foro conscientiæ, vt hoc casu procedat, & admittatur cõmunis opi. supra relata. Quod si tempore cõtractus putabam te scire verum valorẽ rei, licet plus offerres, tũc iuste viderer cogitasse,quod quaten9 plus æquo offerebas, eatenus mihi gratis cõcedere volebas: quãdoquidem re sua quisq; potest vti, & abuti.l.sed etsi lege. §. cõsuluit.ff.de peti.hære.& donare,vt in titulis de donatio. vnde licet postea superueniret mihi notitia ignorantiæ tuæ.i. quod tu ignorabas verum valorem rei tempore contractus, hæc notitia superueniens post ius legitime acquisitum etiã iure poli non noceret, arg.d. c. factum legitime,& arg. eius quod diximus de pręscriptione cõpleta & mala fide postea superueniente. Cęterum in re dubia non teneor credere, quod ignorasses verum valorem rei de cuius cõmercio agebas.d.l. quisq; nisi cum lęsus fuisti vltra dimidiam, quia tunc bene præsumitur: & ideo datur restitutio.d.l.2. cum cõcord. quæ alias nõ daretur arg. d.l.cum donationis.C. de transact. Ergo ex quatuor casibus quos supra cõsiderauimus in tribus primis nostra sententia longe verior,& æquior,& reipublicæ, atque vniuerso humano generi vtilior est,quam sententia cõmunis: at ĩ quarto casu partim nostra, & partim communis sententia admittenda est.

5 Hinc apparet, an vera sit illa cõmunis opi.quæ habet quo ad rescissionẽ contractus ęquiparari deceptionem re ipsa,& deceptionẽ ex ꝓposito,quã opin. tenet Ias.in.d. l. si quis cum aliter in pr. ff.de ver.obli.Anchar.consi.39.pro clariore Abb.consil.8. tria ad decisionem colũ.2.lib.2.idem Abb.consi.109. quatuor sunt.in.2.dubio eod.lib.Deci. consi.180.visa renũtiatione tertia &.4.col. qui plures allegat per tex.ĩ.l.2.ff.de except.doli,melior tex.de iure quem ipsi non allegant in.l.1.§. causa. ff. de ædili. edicto: sed hęc communis in foro conscientiæ non posset simpliciter defendi,sed demum sub distinctione præhabita.Sed & in foro contentioso tam canonico, quã ciuili similiter defendi sic simpliciter & generaliter non posset, sed cum illis temperamẽtis, de quibus supra diximus,post gl.in.d.c.cũ dilecti.

Deceptio re ipsa, & ea q̃ ex ꝓposito cõtingit, nõ æquiparant semp cõtra cõmunem.

6 Deniq; deceptio re ipsa data vtriusq; contrahentium ignorantia circa valorem rei dicitur error, non deceptio gl. in.d.l.si quis cum aliter,Corneus consi. 181.lib.3.sequitur & dicit cõem opi.Gomezius,in.d.c.vt animarum,nume.8.

Deceptio re ipsa tãtum cõtingẽs nõ est deceptio, sed error.

1 *Fructus an restituantur qñ vẽditio facta fuit, vt meliore conditione allata res fieret inepta? not.quæstio.*
2 *Fructus nõ restituũtur,cũ fit vẽditio, ita vt liceat vẽditori ĩfra certũ diẽ precio oblato rẽ recupare. cũ cõi.*
3 *Fructus nõ restituũtur,cũ vẽditio ita fit, vt si ĩfra diẽ certũ emptori libuerit res inempta fieret.cõtra cõem.*
4 *Fructus restituũtur,qñ fit vẽditio;ita vt si displiceret emptori res ĩempta fieret, secundum cõem nos cõtra.*
5 *Emptio admittit hoc pactum, vt venditor teneatur pari pretio ad libitum emptoris redimere: sed tunc fructus non sunt restituendi,contra communem.*

1 VEndidi tibi fundũ in diem facta additione, postea melior conditio allata fuit, quærit, an emptor rem cũ fructibus pendẽte cõditione perceptis restituere teneatur? & gl.in.c.illo vos de pignoribus in verbo pręsumitur. Dum allegat.l.item quod dictum.ff.de in diẽ addict.plane vult quod in terminis. l.2. eod.tit.licet dicatur, quod emptor pendente illa conditione resolutiua faciat fructus suos,tamẽ intelligatur reuocabiliter: vt quemadmodũ pendente illa

Fructus an restituãtur qñ venditio facta fuit, vt meliore cõditione allata res fieret inępta? not.quæstio.

conditione resolutiua habet dominiũ reuocabiliter, ita quoq; habeat fructus reuocabiliter, sicq; allata meliore conditione eos, cum re ipsa restituat etiãsi ita venditio facta sit, vendo fundũ ita, vt si infra mensem melior cõditio allata sit, res sit inépta, quod & tenent Ioã. And. & Abb. nu.6.ĩ.d.c. illo vos, & alij Doct. transeunt simpliciter tenet glo. in.l.2. verbo lucrari.ff. de in diem adiectione, dum etiam eo casu, quo illa vẽditio pura erat sed sub conditione resoluenda, ait fructus emptorem interea suos facere, sed allata postea meliore conditione teneri ad eorum cũ ipsa re restitutionem, & cum illa glo. transeunt simpliciter Doct. ibi idem sentit gl. in.l. item quod dictum est eo. tit. Idẽ vult gl. in.l.2.§. si in diem.ff. pro emptore verbo effici, vbi vult, quod etiam eo casu quo pura venditio erat, sub conditione tamen resoluenda, adhuc allata postea meliore cõditione, fructus interim percepti cum ipsa re restituantur, & ita tenẽt Doct. cõmuniter secundũ Corrasium lib.3. Miscella.c.9. estq; cõis vt per Couasrub. lib.3. resoluti.c.9. col. 2. cuius rei ratio est secundũ Ioã. And. Abb. & alios in.d.c. illo vos, quia nõ est quid vẽditori imputetur, cur citius melior cõditio allata nõ fuerit, sicq; æquũ nõ est, vt fructus interea nati desinant ei restitui, & sic simpliciter trãseũt cũ illa gl.d.§. si in diem Dinus, Iacob. Bart. Alberi. Paul. & alij non eam approbantes neq; improbãtes, & ita tenet And. Tiraq. de vtroq; retract. in l.2.§.5. glo.2. nu.3. & Anto. Burg. in.c. ad nostram de empt. & vẽ. col.10. idem tenẽt Corrasi. vbi.s. & Imo. in.d.c. illo vos, nu.16. moti, quia in pacto legis cõmissoriæ simul ac melior ꝯditio allata fuerit res inempta fit, & dominiũ retransfertur in primũ venditorẽ, sicq; inspecta legis censura nũquã fere ab eo abscessisse videtur, & propterea fructus restituendi ei sunt, vt eorũ emolumento non careat, non magis quam careret, si primus emptor nunquam emisset.

Contrariã partem, vt licet si venditio ita fieret, vendo fundum si alius meliorẽ cõditionem.j. mensem non attulerit: esset vẽditio conditionalis, & sic fructus meliore ꝯditione allata, primo vẽditori essent restituendi: tamen non sicut qñ venditio fieret ita, vẽdo fundum, vt si melior cõditio afferatur, res sit inempta: nam tũc pura venditio esset, quæ sub cõditione resolueretur, & facta resolutione fructus manebũt penes primum emptorem. Tenẽt Andr. Tiraq. in.l. si vnquã de reuo. don. ẏ. reuertatur, nu. 283. & Couasrub. vbi quã plures referũt huius opinio. auxiliares. Et hęc pars videtur verior per tex. in.l. 2. & in.l.4.ff. de in diem adiect. & in.l.2. §. si in diẽ.ff. pro emptore, vbi palam dicitur, quod si tibi fundum vendidi ita, vt si.j. mẽsem alius meliorem cõditionem afferret, fundus esset inemptus: tu statim incipis fructus tuos facere, tibiq; lucrari, licet alius postea meliorẽ conditionẽ afferat, & interpretari eos fructus tuos fieri & lucrari, verum esse restituendos, postquã alius meliorem cõditionem attulisset, alienũ est à mẽte illorũ iuriũ, & ẏbis plane repugnat. Nã si tenereris fructus illos restituere, non esset verũ te fructus lucrari, quod n. lucrũ fecisse videri posses, si fructus pceptos restituere tenereris. Est ne emolumentum laborẽ subire in fructibus colligendis, & custodiẽdis, q postea sint alteri restituendi, vt onus & molestia ac cura eorũ colligendorũ, ac custodiendorum tuum tãtum esset, emolumentum autẽ euanesceret, inq; venditorẽ migraret, & trãsuolaret? Tenẽdo hanc partem, quæ contra magis cõmunem iuri proximior est ad. l. eũ qui l. item quod dictum est. l. Imperator. ff. de in diem addict. l. fi. ff. de iure fisci. l. is qui. §. si fundus. ff. quod vi aut clam, in quibus nititur cõmunis opi. dicendum est, vt procedant, quando ea venditio non pure, sed sub cõditione facta fuit, quale est cum dixi, vẽdo tibi fundum, si alius.j. mensem meliorẽ conditionẽ non attulerit, tunc enim statim nõ potes incipere fructus lucrari propter cõditionẽ pendentem, quæ impedit fructuum acquisitionẽ, & etiam dominij, & cuiusq;

& cuiusq; alteri9 iuris: diuersum est cũ dixi, védo tibi fundũ, ita vt si alius meliorẽ cõditionẽ attulerit, fundus sit inemptus, tũc enim nõ tã sub cõditione cõtrahi, quam sub cõditione resolui videtur véditio illa: nec obscura est harũ rerũ differentia. Vt.n. aliud est hominẽ nasci, aliud postea mori, ita quidẽ aliud est pure à sui primordio véditionẽ fieri, illicoq; suos incipere ꝓducere effectus, quia pure facta fuit: aliud est postea ex euẽtu cõditionis. i. melioris allatæ cõditionis resolui, itercidere ac mori. Quod accidit, quãdo sub ista conditione resolutiua cõtrahitur, non sic qñ sub cõditione suspensiua cõtracta venditio esset, nam tunc nec facta, nec nata videtur véditio, quousq; cõditio nulla meliore precij oblatione accedente impleta sit, quia cõditionalia nihil ponũt in esse. l. si quis sub cõditione dãdo rum decẽ. ff. si quis omissa cau. testam. l. vn. §. sin autem aliquid sub cõditione. C. de cadu. toll. & hanc distinctionem nominatim facit Vlpianus ĩ. l. 2. & ĩ. l. 4. ff. de in diẽ adiect. qui etiã fuit Author d. l. eum qui, & d. l. item quod dictũ est, & d. l. Imperator. Vnde non est credẽdum eum sibi aduersari, secũq; pugnare. Quod si dixeris hanc interpretationẽ durã videri, & generalitati dictarũ legum aduersam, replicabimus longe duriorem esse cõmunẽ interpretationẽ, & apertius ipsis legibus inimicã: deinde nostram interpretationẽ legibus palam aduersari negabimus, nam in. d. l. Imperator, cum similibus simpliciter dicebatur meliore cõditione allata fructus restituendos, qui interea apud emptorem essent in véditione cõditionali, nõ in pura secundum distinctionem d. l. 2. & d. l. 4. Itaq; vbi véditio pura erat, fructus interea capti etiã irreuocabiliter pertinent ad emptorem, vbi autem erat cõditionalis, fructus similiter interea capti pertinebunt ad emptorẽ: si postea emptio illa meliore ꝯditione nõ allata purificetur. d. l. eũ qui. d. l. Imperator. d. l. item quod dictum cũ simi. quod si postea nõ fuerit purificata, sed potius ꝑ ĩteruentũ melioris cõditionis euanuerit venditio, fructus restituentur, vt. dd. ll. Et nostra opinio ęquior, et humanior est, quam cõmunis interpretatio: quia cũ emptori desit pecũiæ suę emolumentum, par est, vt eius loco sibi accedat fructuũ quoq; emolumentum: quod si dixeris, véditor reddet sibi pecuniã cum vsuris (id quod dixit gl. in. d. l. item quod dictum dum huic imparitati prospicere curauit) respondebimus id nulla lege caueri, idq; nõ tã leges interpretari, quam leges condere

2 videri. Pro nobis facit, nam & cũ vendidi tibi fundum, ita vt post certum tẽpus vel quandocũq; liceret mihi eum redimere oblato precio, similiter fructus ĩterea capti ad emptorẽ pertinẽt, vt queadmodũ sibi deest pecuniæ suæ emolumẽtum, ita ei9 loco accedat fructuum emolumẽtum. l. 2. C. de pact. inter emptorẽ, & ibi Bal. & Paul. Couar. resolut. lib. 3. c. 9. glo. in. c. illo vos verb. percepti de pignoribus, vbi Hosti. Ioã. Andr. Abb. & Imol. gl. in. c. ad nostram de empt. & vẽ. verbo patet. vbi Hostiẽ. Ancha. Imol. Panor. Barba. & Anton. Burg. Decius cõsi. 167. in causa quæ coram reuerẽdo in prin. idem Decius cõsi. 170. viso themate in medio. idem ꝯs. 308. in casu ad nos trãsmisso, estq; vera & receptissima opi. vt plene ꝑ And. Tiraq. de vtroque retra. in retract. conuẽti. §. 5. glo. 2. ĩ pr. facit. d. c. illo vos per locũ ab speciali, nã quod ibi emptor fructus suos ex cõuentione facere desineret, illud erat cõtra naturã illius cõtractus, vt ibi tenuit gl. & cõmuniter Docto. vt firmat ibi Abbas colum. fi.

Fructus nõ restituũtur, cũ fit vẽditio, ita vt liceat vẽditori ĩfra certũ diẽ precio oblato rẽ recuperare. cum cõi.

3 Diuersum est, quando véditio fit pure sane, sed sub hac cõditione resolutiua, vt si. ĩ. diem certum emptori res vendita displiceret, inempta esset, tunc aiunt fructus non fieri emptoris irreuocabiliter, nam si postea declarauerit, quod venditio illa sibi displicebat, cũ re ipsa fructus quoq; restituere tenebitur, & ita intelligi, suppleri, & ĩterpretari debet text. in. l. quod si nolit. §. si quid ita venierit. ff. đ ędil. edi. l. 2. §. si in diem. 2. resp. ff. de vsu. pro emp. l. si conuenerit. ff. de rescin. vẽ. l. 3. ff. de contrah. emp. c. ad nostrã

Fructus nõ restituũtur, cũ venditio ita fit, vt si ĩfra diẽ certũ emptori libuerit, res inempta fieret. contra communẽ.

ad nostram eo.tit.secundũ Abb.in.d.c. illo vos,nu.6. nã etsi hoc casu dominiũ reuocabile sit apud emptoré,interea dũ notum non fecit, an sibi res illa placeret,an displiceret, tamen fructus suos irreuocabiliter facere nõ debet, ne interea venditor(ex cuius arbitrio nõ pẽdebat, an emptori res illa placeret, an displiceret,re postea ab emptore reddita)fructuũ rei suæ emoluméto careat: quæ ratio debilis est, nã & similiter cũ venditio fit,ita vt si.j.diem alius meliorem cõditioné afferret, res esset inempta,nõ pendebat ex arbitrio vẽditoris: an ab alio melior cõditio afferret nec ne, & adhuc etiam meliore cõditione postea allata fructus à primo emptore non restituuntur, nec restitui par aut æquũ erat, cũ interea ipse quoq; emptor careret emolumento pecuniæ suæ. Quod etiã accidit in nostro emptore, cui res empta displicuit, nã interea rei suæ.i. pecuniæ emolumento caruit,vñ par & æquum erat,vt fructuum quoq; emoluméto interea potiretur,nec dubium est quin vtrobiq; sit eadem ratio neq; ad ré pertinet quod in pacto legis ꝯmissoriæ emp or, qui ita fundũ emit, vt si infra diem dictũ precium non numerasset,res esset inempta,si cõditioni nõ paruit fructus cũ ipsa re restituere teneatur.l.lege.l.si fundus.ff.de lege cõmisso.l.2.§.Sabinus. ff. pro empt. nam ibi par & æquum est, vt ille fructus nõ lucretur, quandoquidem sibi precium nõ abfuit,vnde quatenus sibi preciũ,et pecunia sua abscessisset,eatenns fruct9 quoq; lucraretur.d.l.si fundus.§.1.sicq; data paritate terminorũ,quoties vtrobiq; eadem ratio reperitur,toties idem ius statuitur,eadem æquitas,& paritas inuiolabiliter obseruatur, etiamsi longe magis erat, quid nomine culpæ imputaretur emptori,qui preciũ cõuentũ quasi fidei datæ violator non refuderat vt.d.l.lege quam illi emptori,qui ex pacti ꝯcessione, & permissione ab emptione discessit, quia res empta sibi displicuit:ergo si illo casu quaten9 sibi pecunia sua abfuit,fructus quoq; emptor irreuocabiliter retinet,multo magis,et isto casu suos irreuocabiliter faciet, q̃tenus pecunia sua abfuisset: ꝙ verissimũ puto:licet contrariũ teneat Abba. col.fi.& ibi Ioan.Andr.& Anto. Burg. col.10.in.d.c.illo vos,& And.Tiraq. in retract.conuen.§.5.glo.2.nu.3. qui dicit idem tenuisse se in.l. si vnquam. C. de reuo.dona.verb.reuertatur,nu.230.v̳s. verũ quantũ ad priores quod v̳si. in li. meo est,& reperitur sub nu. 283. tenet Couasr.in.d.c.9.lib.3.resol.nu.1. q allegat Cõradũ,de ꝯtractib9.q.84.ꝯclu.5. Et sic quod ĩ terminis.d.l.lege. cũ cõc. emptor, cũ res empta displicuit interea fructus suos irreuocabiliter fecisset, tenet Corrasius, in.c.9.nu.5.lib.3. Miscellanearũ, neminé allegãs suæ opinionis fautorem,aut contradictoré prçter gl.in.d.c.illo vos, ver. percepti quæ illud nõ dicit, nã qñ resolutio cõtractus pẽdet ex arbitrio vẽditoris, bene agnoscit gl. fructus interea captos pertinere ad emptoré per.l.si fundũ.C. de pac. inter emptoré: non sic quando resolutio cõtractus penderet ex arbitrio emptoris, qui casus est de quo agimus, & tenendo istam partem non oberit. l. ꝙ si nolit.§.si quid ita vęnierit. ff. de ędil. edict.iuncta.l.cũ aũt.§.pe.&. fi. eod.ti. &.l.videamus.2.ff.de vsuris. §. in Fauiana, quatenus illis iuribus cauetur, quod si seruus vel animal redhibendũ sit, eo quod erat morbosũ, vel res alia simili ratione tũc restituitur cum fructibus: nã illud non est nouũ, sed generale in omnibus restitutionibus, vel redhibitionibus,quæ cõceduntur ob hãc rem, vt dãnum passus subueniatur, & indémnis seruetur, quando adest iusta causa subueniendi. Iusta autem causa adesse videtur in ædilitio edicto ꝑpter multitudinem morborũ, qui animalibus esse solent,quiq; non facile dignosci possunt, vt.dd.ll. Idem si dedi ob causam, nam causa cessãte datur repetitio cum fructibus.d.l.videamus in pr.l. cũ quis. ff.de cond.ca.da. etiamsi per danté steterit quo minus ea causa impleta esset. d.l.videamus.§.1.Idem si ꝑ erroré indebitum solui,nam et tunc cum fructibus datur restitutio, vt not.in.l.1.C.de cõd. indebit.

indeb.d.l.videamus.§.item si indebitũ. l.in summa.§.ei qui.ff.de condi. indeb. Idem si minor læsus sit, cui subueniri ęquum sit propter lubricum ætatis,nã & tunc cum fructibus fit restitutio.l.ꝙ si minor.§.restitutio.l.patri.§.1.&.2.ff. de mino.l.si prædium.l.vtere. C.de prę di. mi. Idem in maiore restituto ob læsione vltra dimidiã, vt disseruimus alibi.l.in.c.71.j. hoc libro. Idem si mortis causa donaui,& cõualuero, nã & tunc etiam cum fructibus datur restitutio, quasi id tacite ageretur. d.l. videamus. §.idemq; est. Idem quãdo repetuntur, quę in fraudem creditorũ alienata sũt, nã & tunc fit cũ fructibus restitutio. d. §.in fauiana, &.l.ait prætor.§. per hanc ff.quæ in frau.cred.Idem si quod vi vel metu ablatum sit,aut clandestine occupatum,restituendũ sit,nam & tũc cum fructibus repetitur.d. l. videamus.§.& ideo, &.§.interdicto &.ff.de vi & vi ar. §.exinde. Idem si ex causa depositi cõmodatiue sit restitutio facienda, nã & fruct9 reddũtur.d.l.videamus. §. si possessioné,& idem ĩ pignore repetito. d. c.illo vos de pignori.In omnibus enim his casibus & similibus adest iusta causa fructuum repetẽdi,quæ in specie nostra cessat. Nã ĩ deposito cõmodato pignore reddãtur fructus, ęquissimũ est, quia res tradita fuit, vt repeteretur,nõ vt perpetuo iure dominij apud accipiẽtem maneret.In re clam occupata metu aut vi ablata, redduntur fructus, ne impius lucrum capiat,aut innocens dãnũ sentiat. In datiõe ob causam vel ob errorem cũ causa cessat, vel falsa detegitur,ęquum est subueniri ei,qui errauit initio,vel ei cuius iusta spes frustrata est.In ædilitio edicto ęquũ est, vt indemnis seruetur,qui initio non sui culpa læsus & deceptus fuit,licet absit culpa aduersarij.l.1.§.causa.ff.de ædil. edi. Non sic in casu nostro, vbi neutra ex parte interfuit læsio vlla considerabilis:in restitutione quæ minoribus læsis conceditur, ęquissimum fuit subuenire in fructibus, non secus quam in proprietate:tum vt læsio resarciretur,tum vt minoribus, quibus erat propter lubricum ętatis merito subueniendũ,subueniretur ex integro. In restitutione, quę fit maioribus lęsis vltra dimidiam, par fere æquitas erat propter enorme damnum, quo casu in re ipsa duntaxat consulere non sat erat, cum nõ leue dãnum in fructibus interea perceptis adesset:non sic in speciebus nostris,in quibus nec vlla læsio adesse intelligitur cõsiderabilis,nec minor ætas,cui consulẽdũ sit. In ijs quæ in fraudem creditorũ alienantur, nõ tam vrgens adest ratio, vt innuit.d.§. in fauiana, sed adhuc nõ leuis,ne fraus debitoris cuiquã noceat. Verũ quando vẽdidi, ita vt meliore cõditione allata res fieret inempta, vel vt si post mensem res displicuisset, fieret inempta,vel vt si post annum precium offerrem, mihi redderetur, cessat fructuũ repetitio:quia & res agebatur inter maiores, quibus subueniri necesse non est, nec læsio vlla intolerabilis ꝑponitur ex parte rei, nec vllum delictũ ex parte eius,qui rem tenebat, nec vlla fraus ex parte alienantis: neq; vllus error, aut spes frustrata, aut causa dandi cessans proponitur, aut voluntas limitata,et aliena à translatione dominij,& proprietatis, & pręterea venditor ĩter ea precio fruebatur loco rei, quæ sibi aberat,nã in terminis tituli.ff. &. C.de condi.indeb.vt res ipsa redditur, neqs locupletetur cũ iactura aliena, eadem ratione & fructus rei:idem in terminis tituli.C.&.ff.de cõdi.ob causam, & de cõditione sine causa, nam vt errore indebitam rẽ solutam nõ debet accipiẽs retinere, ne locupletetur cum iactura aliena,eadem ratione nec fructus illius rei retinere debet. Et in terminis tituli C.&.ff.de don.ca. mor. donatore conualescente cessat causa dandi.s. mortis cogitatio, & in deposito pignore commodato & similibus, non est de intentione agentium, quod fructus maneãt penes depositarium,aut creditoré, aut commodatarium finito vsu, non magis quam quod ipsa proprietas maneret ergo,&c.vt in.l.non omnis.ff.si cer. pet. l. obligationum substantia ad fin. ff.de acti.& obliga. & data vi metu aut

clandestina

clā destinitate, nefas esset fructuū emolumentū, vt etiam ipsius rei manere penes facinorosum, aut fraudulentum. Et in restitutione quæ minoribus læsis cōceditur, huic inconsulte ętati subueniēdum est respectu fructuum, non secus quam ipsius rei principalis ratione: accedit ēt ratio illa, ne aduersarius ditetur cum iactura minoris, quæ ratio militat etiam in restitutione quæ maioribus vltra dimidiam læsis ꝯceditur, pręsertim cum ibi data tā enormi læsione non desit suspicio fraudis ex parte aduersarij, & in ædilitio edicto nec abest suspicio fraudis, & adest altera ratio, ne quis ditetur cum iactura aliena: nō sic in tribus speciebus. s̄. relatis, nam si vendidi tibi fundū, ita vt meliore cōditione allata esset inemptus, pēdēte ista cōditione resolutiua nulla inter nos disparitas est, quia vt tibi accedūt fruct9 rei meæ, ita & mihi accedit emolumētum pecuniæ tuæ, nec est læsio vltra dimidiam, nec ætas cui ob leuem læsionē subueniendum sit, vt sic cessent rationes, ob quas minoribus aliqualiter læsis, & maioribus læsis vltra dimidiā datur restitutio, nec est alicuius rei futurę spes frustrata, vt sic cesset titulus de cō di. ob cau. nec est error indebitum soluētis, vt sic cesset materia condictiōis indebiti: nec est aperta fraus ī re, vt sic cesset ędilitiū edictum: nec est facinus rem accipiētis, vt sic cessēt interdicta, vnde vi, aut quod vi, aut clam, & quod

Fructus restituunt, qn̄ fit vēditio, ita vt si displiceret emptori res inempta fieret, secūdū cōmunē nos contra.

4 metus causa, &c. Et iste rationes militant similiter in illa venditione, quę fit cum pacto redimendi, & in illa etiam, quæ fit, ita vt si res.j. certū tēpus displiceret, inempta fieret in qua vt fructus interea percepti non sint restituēdi, videtur esse de mente glo. & cōmuniter Docto. in d. c. illo vos, dum aiunt, quod illud pactum, vt fructus imputarentur in sortem, erat cōtra naturam illius cōtractus, & Abb. ibi ad finem ait hoc esse commune dictum.

Emptio admittit hoc pactū, vt vēditor teneatur pari pretio ad libitū emptoris vedimere: sed tūc fructus nō sūt restituendi, cōtra cōem.

5 Vnde infertur, quod si vendidi tibi fundum, ita vt cum primum tu velles, ego tenerer eundem fundū pari precio redimere (quod valere tenent Imola, in c. illo vos, nu. 18. de pignori, Alex. consi. 54. libr. 6. col. 1. Couarr. lib. 3. resol. c. 9. in pr.) tunc fructus interea percepti, ad emptorem pertinerēt irreuocabiliter, nec mihi essent restituendi, arg. text. in d. l. 2. C. de pact. inter empt. nā tale pactum non eneruat, aut infirmat illā vēditionē, licet inducat necessitatē celebrandi alteram venditionē de voluntate solius emptoris, si ergo ex prima vēditione efficaci transit dominium, ergo fructus irreuocabiliter in casu regulari pertinēt ad emptorē iure dnij. l. Herēnius. 1. ff. de vsuris: pręsertim cum ille habeat bonam fidem, vtpote qui scit illam rem à se nō abscessuram nisi volēte se, ergo facit fructus suos irreuocabiliter. l. bonæ fidei. ff. de acq. re. domi. Et cū æqualitas sit seruanda. l. illud. C. de collati. l. cum oportet. C. de bo. quę lib. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minoribus. l. si prædium. C. de prædi. minor. l. patri. §. 1. ff. de minoribus, & precium emptoris eiusq; emolumētū sit penes venditorē, par est, vt fructus rei venditæ permaneāt penes emptorē: quod ꝓbatur à fortiori in. d. l. 2. l. 4. ff. de in diē addict. & l. 2. §. si ī diem. ff. pro empt. nā si in illa venditione, vt si melior conditio afferatur, res sit inempta, in qua meliore conditione allata prior venditio resoluitur ipso iure, vt illico dicemus, fructus adhuc manent penes primum emptorem, vt iam docuimus p. dd. ll. quāto magis in hac specie, vbi prior vēditio nō tam euanuisse, aut rescindi videtur, quam alteram, & nouam venditionē cōtrahi. Deniq; non est nouum, vt dominium apud aliquem sit ad tempus cum suis fructibus & emolumētis, vt post illud tempus ad alium transuolet, etiam sine facto huius dn̄i temporalis. l. illud. C. de legat. l. Herēnius. 1. ff. de vsuris, ergo ī hac specie prim9 emptor quandiu dominus fuit, & durauit, tandiu fructus suos fecit etiam irreuocabiliter, vt simul ac dominiū ab eo abscedere cœperit, fructus quoque abscedant, & vtrunq; in primū venditorem refundi videatur, licet cōtrariū, & male teneāt Ioan. Andr. & Abb. in. d. c. illo vos

vos Conradus de contractibus. q. 84. conclusio.5. Anto.Burg.col.pe. in.c.ad nostram de emp.& vē. Andr. Tiraq.de retract.conuenti.§.5.gl.2.nu.3.Couasr. resolu.lib.3.c.9.nu.1.qui omnes generaliter aiunt, quod in omnibus contractibus commutatiuis,& resolutiuis, quoties facultas cōmutandi, aut resoluendi contractum cōfertur in volūtatem emptoris, toties fructus pceptos emptor, qui contractum cōmutare aut resoluere voluit,tenebiť restituere: mouentur p.d.l.cum auté.§.pen.ff.de ædil. edict. quæ nihil obstat, quia ibi prima vēditio rescinditur,resoluitur, infecta redditur,ad nihilum reducitur non secus, quam si reuera contracta nunquā foret: vnde vtrinq; omnia ad pristinū statum reducuntur.ff.de ędil. edict.d.l. cum autem.§. Iulianus iūcta lege quod si minor.§. restitutio. ff. de minoribus: non sic est in specie nostra, vbi per tale pactum non eadem prima venditio tam infecta reddi, quā rursus altera vēditio fieri videtur.d.l.2.C. de pac.inter empt. Præterea in ædilitio edicto res vtrinque veluti ad nihilū reducitur ob læsionem certam,quæ re ipsa interfuit in illo contractu,at in specie nostra nulla læsio interfuit,vnde nō est cur quod legitime factum fuit, & non inique id ad nihilum recidat,aut infirmetur contra.c.factum legitime de regu.iur.in.6. neque enim propterea quod prima vēditio immortalis,& ęterna non fuisset, ac ppetua, ideo desijt legitima videri, quandiu durauit.d.l.fin.C.de lega.facit in pr.inst.de ppetuis & tēp.actionibus. Simillimum est, quod cum sit emptio reuocabilis.i.cōtractus census non ppetui sed reuocabilis iuxta extrauagan. Martini de emp.& ven. tūc cum postea pari precio reddito resoluiť illa venditio,fructus non restituuntur,sed ppetuo manent penes emptoré loco emolumēti pecunię suę,quæ sibi interea abfuit,vt ibi, sic ergo & in specie nostra, nā vtrobiq; par ratio est,ergo idem ius l.illud.ff.ad leg.Aquil.Deniq; in omnibus casibus, in quib9 fructus ab emptore percepti restituendi fuerint,semper debet fieri compēsatio legitimarū vsurarum precij, quod sibi interea abfuerat,vt sic vel ex toto cesset fructuū restitutio, vel aliqua ex parte minuatur, argu.l.curabit.C.de actio.empt.& quę in simili diximus.j.c.1.nume.6.&.nu.7.

1 *Emptor vt dominium acquirat.*
2 *Venditor fidem de precio quando videatur habere.*
3 *Emptor & venditor ad quid inuicem teneantur.*
4 *Conditio tacita inest executioni cuiusq; cōtractus reciproci si aduersarius impleat ex parte sua.*
5 *Vsura an sit carius vendere propter dilatam precij solutionem?*
6 *Vsuras precij retardati recipere pōt vēditor, q rē tradit p cōcurrēte quātitate fructuū, quos res pducebat.*
7 *Vsuras fructus rei excedentes recipere potest venditor pp̄ter retardatā precij solu. quatenus iterest ipsi.*

1 SVperioribus addito, q dominium rei venditę nō potuit queri ipsi emptori citra precij solutionem: casus est in. §. vēditæ,insti.de rerum diuisio. qui tex. pcedit, & si sit facta traditio, quod pbat ibi, dum dicit, venditæ vero res & traditę non aliter emptori acquirūtur, quam si is venditori precium soluerit, & ibi gl.dicit quod venditor potest vēdicare rem venditā, si non fuit sibi de precio satisfactum, vt.l. procuratoris. §.sed si dedit mercem.ff. de tributoria, vbi hoc tenet Barto.est text.in.l.vt res, & in.l.quod vendidi,& in.l.cum res.C. de proba.vbi est casus, quod ille q vult pbare dominiū ex causa emptionis, debet probare titulum ipsius emptionis cum precij numeratione vacuæ possessionis traditione:ratio omnium prædictorum est, quia precio non soluto,nuda est,imaginaria est venditio & emptio:& ideo ex ipsa non transfertur dominium,vt.l.nuda.ff.de cōtrahē.ēptio. Secūdo hoc ipsum aliter probatur, qa de substātia emptiōis,& vēditionis requiruntur tria.i.consensus emptoris & venditoris, & res, & solutio precij:ita declarat Bal.in.l.in ementis.C.de contrahen.emp. gl.in.l.pacta. conuenta.ff. eo. & sicut venditor obligatus est rem tradere, vt in.l.exēpto in pr.ff. de acti. empti. ita emptor est obligatus preciū soluere,vt ibi: & ideo cōtractus emptionis &

Emptor vt dominiū acquirat.

nis & venditionis dicitur vltro citroq; obligatorius, quia ex bono & æquo vẽditor remanet obligatus ad tradẽdum emptori, & emptor ad soluẽdũ preciũ vẽditori vt.l. consensu in fi.ff.de actio. & obliga.& in.l.2.ff.de cõtrahẽ.empti. quãdiu igitur emptor precium nõ soluit, et non impleuit cõtractum ex parte sua, & sic non potest dicere se quæsiuisse dominiũ vt.l.cum ꝓponas.C.de transact.etsi res nõ fuit tradita, ipse nõ posset agere ad tradendum nisi soluto precio, vt.l.ex empto in.§.qui fundum ff.de cõtrahen.emptio.& ibi Bal.&.l.f. ff.de rescin.vẽd. & semp poterit vti vẽditor retentione, donec precium sit solutum vt.l.hæreditatis.ff. de hæredita. vel act.ven. Tertio ad prędicta est tex. in.5.part.ti.5.l.28.ĩ pr.cuius verba sunt, pagar deue el cõprador al vendedor el precio que le ꝓmetio, e aquel que hizo la vẽta deue al otro ẽtregar en aquella cosa que le vendio, &c. ille igitur qui non adimpleuit cõtractũ ex parte sua, non potest ex ipso agere, nec se iuuare, vt ĩ.l.ex placito.C.de rerũ permu.& in l.si diuersa pars.C.de transact. quia frustra petit debitum, q quod debet non impendit, vt.l.ædiles.in f.ff.de ędili.edi. & in reg.frustra, de reg. iur. lib.6. & est qd absurdũ firmare quod ille q preciũ non soluit, nec impleuit cõtractum ex parte sua possit ex eod. contractu, quẽ non impleuit agere de euictiõe, vel ẽt ad interesse contra aliam partem.

Vẽditor fidẽ de precio qñ videatᷓ habere.

2 Et sic quando venditor confitetur se recepisse precium, quod non recepit, nunquam videtur habuisse fidẽ de precio, etiam si tradat: ista est gl.sing.in allega.l.quod vendidi in ver.satisfactione.ff.de contrahen.empt. cuius singularia verba sunt, sed non ne hoc ipso videor habere fidem? & quidem respondeo, sic, nisi forte dicebas te habere pecuniam ad manus, cum tamen non habeas, & sic tradam vt supra de pig.acti. si quasi.&c.ecce igitur aperte descisũ, quod venditore confitente se recepisse precium, cũ tamen non recepit, non videtur habere is fidem de precio. Secundo ad prædicta est tex.expressus in allega.l. si quasi.ff. de pigno. actio. quẽ allegauit prædicta glos.per quem dicit ibi Pau.de Castr.sic formaliter, quod ille tex.allegatus ad hoc, quod venditor non censet habere fidem de precio qñ tradit rem nõ percepto precio, si sperabat statim se percepturum, et nõ percepit: & ideo non transfert dominiũ, & idem dicit ibi gl.ĩ ver.quo minus, quæ formaliter subiũgit, & sic nulla fuit habita fides de debito, nec satisfactum. Tertio induco consilium Bal.lib.2. cõsi.298. cuius elegãtia verba sunt, defundis & precio confessato: dico simpliciter, & est allegatio noua, qđ licet fuisset vera venditio, tamen quia numeratio precij colorate intercesit, & immediate marsupium emptori traditũ fuit, dominium non discelsit à vẽditore: & ostendo sic, res venditæ, & traditæ nõ aliter fiũt emptoris, nisi precio soluto, vel fide habita de precio vt in.§. vendite insti. de rerum diui. sed hic non fuit precium solutum, quia qui sic soluit, vt confestim recipiat, non transfert dominiũ, vt.l.qui sic soluit.ff.de solutio. dominium igitur pecunię non fuit translatum, nec fides habita: posito ergo, ꝙ fuerit vera venditio, tamẽ quia solutio precij nõ fuit vera, sed ficta, dominiũ rei venditę nõ dicessit à dicto vẽditore, & ita debet declarari per sententiã iudicis, &c. Istud consiliũ ad hoc allegat Fabianus in suo tractatu de empti. & vendi.in.5.q.principali.2.chart.fina. con.in ỹ.circa sextum, vbi dicit, quod ista est solennis conclusio Bal.idem Fabianus vbi.s.6.quæstio.princi.num.88. &.6.q.princi.num.71.

Emptor & vẽditor ad quid inuicẽ teneantur.

3 Confirmatio, nam certũ est, quod emptor non solum tenetur preciũ numerare, vt consequatur dominium rei emptæ, verum etiam tenetur nũmos venditoris facere, text.est in.l.ex empto.§. 1.ad.f.ff.de actio.empt. cuius verba sũt, emptor autem nũmos venditoris facere cogitur, &c.& ibi glo.dicit, quod licet venditor non teneatur rem facere accipientis, sed sufficit si eam tradat, licet adhuc non transferat dominium, si nõ est dominus: emptor tamẽ tenetur

facere

facere numos venditorum, quia tene-
tur in genere, & vēditor in specie: sed
ille qui pecuniā depositā reassumpsit,
nec soluit, nec facit pecuniam vendito
rū, tex. est in alle. l. q sic. ff. de solutio. in
hęc verba, qui soluit, vt recuperet, non
liberatur, quemadmodū nō alienātur
numi, qui sic dātur, vt recipiātur, &c.
ex quibus patet apertissime, quod sic il
le qui soluit realiter, vt statim recupe-
ret pecuniā, non consequitur dñium,
multo minus quando nō soluit: sed tā-
tum obtulit, & consignauit, & ipsa ea-
dem die recuperauit pecuniā oblatā &
consignatā: & sic ita est sine dubio: ex
quo dicebat Paul. de Castro in allega. l.
exempto, quod emptor tenetur trans-
ferre dñium precij, quia tenetur in quā
titate, & sic dñium semper remanet a-
pud ipsum venditorē, donec de precio
ipsi non est satisfactū, & per dicta patet
euidēter, ꝙ agens si nō soluit precium,
nec impleuit contractum ex parte sua
super quod se fundat ad agēdū de eui-
ctione, vel ad interesse, ratione aliqua
procedere nequit, puta ratione ratiha-
4 bitionis non secutæ. Ex quibus in hoc
articulo resultat euidētissime decisio,
quod ille qui non impleuit cōtractum
ex parte sua, nō potest ex ipso agere ra
tione euictionis, vel ad interesse ratio-
ne ratihabitionis non factę: casus est in
l. quæro. §. inter locatorē. ff. locati, per
quem dicit ibi Paul. de Cast. notādū, ꝙ
omnis promissio alteri facta censetur
habere in se tacitam conditionē, si ille
cui facta est, seruet promissa: quia non
seruanti cōtractum, vel fidem, non est
fides seruāda, vt in. l. cum proponas. C.
de pact. ad idem est tex. in. l. pe. & fin. ff.
de rescin. vend. facit tex. in fortioribus
terminis in. c. querela. de iureiurā. vbi
ille qui non seruat iuramentū, non po-
test agere contra reliquam partem ad
obseruantiam ipsius, & ideo dicit tex.
in alleg. §. offerri, quod ille qui soluit
partem precij re euicta, non potest age
re de euictio. etiam pro ea parte, ꝑ qua
soluit precium: quinimo plus dicebat
Bartol. in. l. exempto. in pri. ff. de actio.
empt. sic formaliter nota. quod vendi-

Cōditio tacita iest exe cutioni cuiusq; contractus reciproci, si aduersarius impleat ex parte sua.

tor tenetur de euictione, eo ipso quod
vendidit, & tradidit, si tamen precium
est sibi solutū, quasi velit aperte, quod
precio non soluto non possit agere, qa
qui non facit quod debet, non recipit
quod oportet, & frustra petit debitū,
quoniam quod debet, non impēdit, vt
allegata lege ædiles. §. fina. ff. de ædili.
edi. ex quibus redditur impossibile de
iure, quod ille qui non soluit precium
possit agere de euictione, nec etiam
ad interesse ratione ratihabitionis nō
factæ per alteram partem, cum potius
ipse emptor, cui res fuit tradita precio
non soluto, teneatur ad interesse pre-
cij non soluti ipsi venditori, casus est
in. l. curabi, &c. C. de actione empti,
vbi secūdum Bal. probatur, quod em-
ptor, qui pcepit fructus rei emptę pre-
cio non soluto, tenetur ad interesse i-
psi venditori, & ibi glo. quam ibi com
mendat Bal. dicit hoc etiam procede-
re de iure canonico: quinimo carius
vendere possum res meas, quæ fructus
producunt, propterea quod precij so-
lutio differebatur, vt veluti ex com-
5 muni opinione resoluit Socinus con-
silio. 88. nume. 4. id quod hodie apud
omnes mercatores frequentissimum,
ac vsitatissimū est, quod vel ea ratio-
ne defendi ac iustificari potest: quod
interea dum precij solutio differtur, e-
uenturum possibile est, vt nomen de-
bitoris deterius fiat, vnde huius peri-
culi ac dubij euentus ratione tolera-
tur, quod aliter forte non toleraretur,
argum. l. de fideicommisso. C. de trans-
actionib. l. 1. C. de pactis.
6 Denique venditor, qui rem tradidit,
nec precium recepit, aut partem tan-
tum precij, nō etiam totū recepit, qua
tenus precium sibi numeratum nō est,
eatenus potest vsuras recipere iuxta
valorem fructuum rei venditæ, quos
ipse percepturus erat, si eam non vēdi
disset, quod intelligo etiamsi ipse ven
ditor ex solutione precij retardata nul
lum incommodum senserit, sat enim
est, quod emptor eos fructus sine cau-
sa perceperit, vt ad eorum restitutio-
nem teneatur, vt per totum. C. & ff. de
Dd condict.

Vsura an sit carius vēdere ꝓpter dilatā precij solutionem?

Vsuras precij retardati recipere pōt vēditor, qrē tradidit pro concurrente quantitate fructuum, quos res ꝓducebat.

condictione ſine cauſa. Sine cauſa autem eos fructus tandiu percepiſſe videtur, quandiu precium non ſoluit, niſi fides de precio habita ſit, venditoris permiſſu ſolutio precij differatur, argumen.l.ſi fullo.ff.de condictione ſine cauſa, ita videntur velle communiter Doctores.vt per Decium conſilio.119. Alexand.conſilio. 69. nume.4. libro.1. Socin.conſilio.133.nnme.13.libr.1.idem conſilio.176.libro. 2.Cæterum ſi damnum, quod venditor ex mora precij non ſoluti ſenſit, excedebat valorem fructuum, tunc emptor propter dilatam precij ſolutionem tenebitur non

Vſuras fructũ rei excedentes recipere põt venditor ꝓpter retardatã precij ſolu.quatenus intereſt ipſius.

7 ſolum ad reſtituendum tantum, quantum fructuum nomine percepit, ſed etiam ad plus: ſiquidem plus intererat venditoris precium die dicta ſolutum ſibi fuiſſe, vt ex communi opinione reſoluunt Decius & Socinus, & Alexand.in conſiliis proxime allegatis, qua de re per Socin. conſilio.130. circa præſcriptio. libr. 4. Panormita. conſi. 85.videtur li.1.idem Panormita.in cap. conqueſtus de vſuris, idem conſili. 66. duo libro.1.Decius conſil.183. controuerſia, idem Decius conſilio.119.& pro tenui. idem Decius conſilio.116.in caſu Abbas conſilio.7.primum lib.2. Romanus conſilio.94.viſis, Angelus conſilio.387.Sempronius Ancharranus cõſilio.93. verba, idem Ancharranus cõſilio.150.in quæſtione, Ludoui.Bologni. conſilio. 19 .pro tanto, Socinus conſil. 261.libro.2.incipit punctus idem Socinus.conſilio.179.circa præſcriptio. lib. 2.Corneus conſilio. 166. videtur lib.4.

1 *Contractus teſtamento factus an ſit irreuocabilis? ingens pugna.*
2 *Lex per modum contractus facta ſit incõmutabilis.*
3 *Do.cau.mor.conueniri poteſt, vt fiat irreuocabilis.*
4 *Confeßioni à prohibito etiam in vltima volũtate factæ non ſtatur cum cõmuni.*
5 *Intellect.tituli de las dona.lib.5.ordin.*

Contractus teſtõ factus an ſit irreuocabilis? ĩgẽs pugna.

1 CONTRACTVS irreuocabilis eſt.l.ſicut ab initio.ff. de actio.& obligatio. cap. quod ſemel de regulis iuris libro. 6. vltima autem voluntas reuocabilis eſt.l.4.ff. de adimentis legatis.§.poſteriore.inſti.quibus modis teſtamenta infirmentur.l.ſi iure.ff. de legat.3.c.cum marthę de celebratio. miſſarum. l. 1. C. de ſacroſanctis eccleſijs. contractus tamen celebratus in teſtamento, vel in alia vltima voluntate mutat ſuam naturam, & reuocabilis eſt non ſecus, quam ipſa vltima volũtas: ita tenent Dinus conſilio.10. quæſtio talis eſt, Titius Bartol. in. l. ſi quis in principio teſtamenti.ff. de legatis.3. ſequitur & dicit eſſe communem opinionem Iaſo. conſilio. 122. in præſenti cauſa libr. 4. nume.2. colum.3. Bartol. in.l. cum duobus. §. idem reſpondit. ff. pro ſocio, Angelus & Barto. ad principium in.l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de verborum obligationib. Alexand.in.d.l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum obligationibus. vbi hãc dicit communem opinionem reprobando Dini opinionem, qui contrarium tenuerat: & hanc etiam opin. tenent Alexand. conſilio. 83. viſa facti narratione colum.penulti.libro.2. Bal. in.l.ex teſtamento in fi.C.de fideicom. Baldus, & Fulgoſius, in.d. §. idem reſpondit Bald.in.l.Sancimus, & in.l.cum antiquitas. C. de teſtamen. idem Bald. in repetitio.l.1.ad fin.C.de ſacroſanctis eccleſijs.idem in ca.1. de pace iuramento firmanda, Salicet.in. d. l. Sancimus, Angelus in authent. hoc inter liberos. C.de teſtamentis.Bald. Angel.& Imola in l. hæredes palam. §. fin.ff.de teſtamen. Ancharran.& Imola in rubri.de teſtament.Ruinus conſilio.129. donatio libro.1. Brunus conſilio. 43. circa caſum colum.3.

Contrariam partem, vt contractus teſtamento factus ſit irreuocabilis, nõ ſecus quam ſi fieret extra contractum, tenent Din. in dicto. c. quod ſemel. in fin.Oldra.d. conſi. 114. Cinus in.l.1. in vltima quæſtione. C. de ſacroſanctis eccleſijs.Alberic. in. l. ſi quis in principio teſtamenti in fin.ff.de legat.3.Barr. in dicto.§.codicillis. Bald.in.l.vltim.ff. de rebus eorum.& in dict.l. Sancimus, ad fin.C.de teſtament.& in.l. ex teſtamẽto,

mento.C. de fideicommiss. & in.l.si a-uia, in princip. C. de iure deliberandi. Rom.dicto consi.171.in vlti.dub.Barb. consilio. 23. clementissimum.colum. 2.libro.4. Guido. Papa consilio. 233. in causa appellationis in fin. per text. in d.l.vlti.ff. de rebus eorum.Imol.Alexã. & Iaso.in.l.nemo potest.ff.de legatis.1. Alciat.in. l. verba contraxerunt de ver bo. significat.Paulus Castrens.in dicto consilio.330.cõstat enim in vltima voluntate contractum posse celebrari gl. Barto.Bald.Angel.Imol.Paul.Castren. Franciſc.Areti.& alij. in.l.hæredes palam.§. vltim.ff.de testamen. Din. in. c. quod semel ad fin.de regulis iuris. libr. 6.Oldrad.consilio.114. factum est tale, quædam mulier colum.1.l.1.§.si assigna re &.l.assignare. ff. de assignan. libert. Ioan.Andrę.in.c.quanquam,de vsuris. libr.6. Barto.in.l. vnum ex familia. §. si de falcidia.ff.de lega.2.& in.l.cum quis decedens.§.codicillis.ff.de legat.3.Bal. in.l.Sancimus in fin. C. de testamen.& in.l. si mulier.ff.de legat.3. & in.l.si tibi §.1.in fin. ff. de pactis, & consil.14.Antonius.colum.1.libro.2.& consilio.24. præsuposito statuto libr.5.Ioan. Faber, in.§.1.insti.de leg.Lap.allegat. 91.in pri mis videndum colum.2.Alberic.Bald. Angel.Paul. Castren. Alexand. & Ias. in.l.cum antiquitas.C.de testam. idem Alberic. in.l. hac consultissima, in fin. princip.C eod.titu.& in rubr.C. de do nat. Antoni. consilio. 21. viso puncto, in prin.Imo.in .l.vt hæredibus, vers.Itē attende.ff.de leg.2.Card.Flo. cõsi. 125. respondeo ad primum in prin . Panor. consi.95.quædam domin.colũ.1.libr. 2. Ro.qui hanc dicit cõmunem opi. cõsi. 171.pro decisione col . vlti. Paul.Castr. cõsi.330. super primo quæsito post prī. lib.1.& consi.179. primo videndum est vtrum.eod.lib.1.& consi.381 . primo videndum est,qualis col.1. eod. libr.1.Et quidem hæc posterior pars, vt contractus testamento celebratus sit irreuocabilis , non secus quam si fieret extra testamentũ , verior est per regulã. c. ꝙ semel de regu.iur.in.6.l.sicut ab initio. C.de acti. & obliga. nec dubito quin in terminis.l.si auia.C.de iu.deliber.vbi si hæreditatē mihi relictã in meo testõ tibi legaui, ꝑ ꝙ eã adire videor, vt ibi certe ea aditio,isq; quasi cõtractus inde resultãs irreuocabilis erit:licet postea testamentũ illud mutassē, quod & sentit Deci.cõsi.45.quod.s̄.mature & Bal.cõsil.280.libr.5. in ista inuestitura dũ allegãt.d.l.si auia, tam ipse Bal.quam Dec.

Lex per modũ contractus facta sit incõmutabilis.

2 Facit nam & si omnes leges & statuta sint cõmutabilia & reuocabilia sui natura.§.sed naturalia insti.de iure natu.l. omnes populi.ff.de iusti.& iure: tamen si fiant ꝑ modũ contractus,desinũt posse mutari,ita Deci.consi.292.& pro tenui nu.7.Bart.ĩ.l.oēs populi,col.10.ver. & circa prędicta.ff.de iusti.& iu. Alex. consi.54.viso puncto colũ. pe. lib.4.& alij plures quos allegat Deci.vbi.s̄. Tenendo istam partē ad contraria potest responderi, quod procedunt, qñ cõtractus fiebat in fraudem ipsius vlti . volũtatis: vt ea vltima volũtas sua natura relicta in alteram mentitam formã trãsmutaretur, veluti si dum testator incõmutabiliter vellet testari contra.l. si qs in principio testamenti.ff.de lega.3.l.si mihi & tibi.§.ĩ legatis.ff.de leg.2.Cũq; intelligeret per viam vltimę volunta. id sibi non licere, adiecit, vt si quando id testam. mutatum inuentum fuisset, ex tunc ea bona hæredi scripto donata esse volebat , sicq; quasi in pœnã volũ. mutandæ eum contractum faciebat:id quod vetitum est per totũ. C. &. ff.de his quæ pœnæ nomine &.§.fi. instit.de lega. id quod aduersatur etiam liberæ testandi facultati , quod similiter vetitum est.l.cum duobus.§. idem respondit.ff.pro socio,alias ĩcipit ea lex,si fratres.d.l.stipulatio hoc modo concepta. Item Doctores contrariam partem tenentes videntur loqui, quando is contractus erat simulatus,vel aliter diuersus ab eo,quod reuera agebatur.Cæterum si contractus sit licitus , ac legitimus,licet in testamento factus irreuocabilis erit non secus,quam si fieret extra testamentum. Etenim quilibet contractus carebit effectu , si vel simulatus sit, vt per totum. C. plus valet quod

 agitur,

agitur, vel per dolum initus vt per totum.ff.&.C.de dolo. Idque non solum quando in testaméto fieret, sed etiam si extra testamen.vt.dd.ll.& in his casibus loquuntur Docto. contrariam partẽ tenentes, sicque his casibus ille contractus non ideo reuocabilis est, quod in vltima volũtate fieret, sed magis eo quod alias viciosus erat. Aliud est enĩ quærere an contractus initio tenuerit, aliud vero an ex post facto per doli aut simulationis interuentum rescindi possit, vt in simili dixit iureconsultus in.l. Titius in pri.ff.de liberis & posthumis. Pro nobis optime facit, quod donatio causa mortis, & si sui natura reuocabilis sit per pœnitentiã nudã testatoris:

Do.ca.mor. cõueniri potest, vt fiat irreuocabilis.

3 tamen si inter donatorem & donatarium cõuenit, vt esset irreuocabilis, sicque veluti per viam meri contractus fiat, irreuocabilis manebit: vt tradunt Doctor. prẹsertim Alexand.Ias.& Ripa post alios in.l.2.ff. de legat. 1. & Firmianus in repert. verb. donatio causa mortis, & tamen donatio causa mortis vltima voluntas reputatur vt. l. fin. C. de donatio. causa mortis. Et quod diximus, quod contractus factus in vltima voluntate definit esse irreuocabilis rõne simulationis, seu mentitæ assertionis, confirmatur exemplo quod à Valerio Maximo relatum est.c.2.li.8. Caius (ĩquit) Visellius Varro graui morbo correptus trecenta milia numum ab Octacilia, cum qua commercium libidinis habuerat, expensa fieri sibi passus est: eo ɔsilio, vt si decessisset ab hæredibus eam summam peteret, quam legati genus esse voluit, libidinosam liberalitatem debiti nomine colorando: deinde Octacilia fœneratricem agere cœpit, numos petendo, quos vt fronte inuerecunda, ita inani stipulatione captauerat, de qua re Caius Aquilius vir magnæ authoritatis, & scientia iuris ciuilis excellens, iudex aditus, adhibitis in consilium principibus ciuitatis prudentia, & religione sua mulierem repulit. Ibi ergo iuste contractus ille testamento factus & reuocabilis erat per ipsum testatorem, & per iudicem reuocatus fuit, non quidem eo quod sui natura, propterea quod testamento factus esset, reuocabilis videretur, sed magis eo quod vicium simulationis & mẽtitæ assertiõis habebat. Nã & ex fa-

Confessioni à ꝓhibito et in vltia voluntate factæ non stat cũ comuni.

4 cto habuimus quod admodũ cuiusdã, diuitis canonici concubina, quæ cum ĩtelligeret nullum ab eo sibi legatum, aut fideicommis.relinqui posse per.l.2. titul. de las herentias, libro. 5.ordin. & per.l.22. titul.3. libr.1. in eodem ordin. in fraudem illius legis effecit, vt canonicus ille fateretur mille se ei debere, eaque ante omnia ex hẹreditate sua bonisque suis solui madauit, illaque debiti confessio cum inter prohibitos facta fuit, diximus nullius esse momenti: nisi aliter debitum reuera interfuisse probaretur, iuxta gloss. quam Decius ibi post alios ait communiter app. esse in l. si donatione.C. de collati. Tiraquel. in.l.si vnquã.C.de reuo.donat.verb.donatione largitus, nume. 19. & num. 20. & num.45. Segura in.l.vnum ex familia. §. sed si fundum.ff.de legat.2. num. 124, idem in.l.Imperator.eod.titul.nu. 88.Ias.in.l.frater à fratre. ff.de condi.indebiti, num.44.lect.1. In his ergo casibus & similibus, in quibus ɔtractus seu confessio testamento facta vitium habent, reuocabiles erunt, non sic si vicio careant, tunc enim tã firmi erunt, quã forent si extra testamen.facti essent.

Intell.tituli delas dona. lib.5. ordin.

5 Deniq; quod diximus supra legem factam per modum contractus esse irreuocabilem, hinc apparebit, quid respõdendum sit in terminis.l.3.&.l.4.&.l.8. & fere per totum titul. de las donatio. lib.5.ordin.vbi per modum contractus Rex Henricus promisit, legemque hac de re fecit, vt in posterum nulli omnino populorum & aliarum quarundam rerum ibi contentarum alienarentur à se, aut à reliquis Regibus suis successoribus, pollicitus & adiurans illud fixum æternumque fore in omni æuo valiturum. Sed certe quin ipse Rex Henricus illam legem postea mutare non posset, dubium non est. Sed in eo tãtum quẹstio relicta est, an ille cõtractus ab eo factus ligasset suos successores

cessóres in dignitate, id quod negant,
qui principibus nostris persuadét quo
tidie populorum, & rerũ similium alie
nationes fieri; quam rem certis ex cau-
sis, quas aperire nolo, missam facio.

1 *Forum quis sortitur ratione contractus cum com-*
muni.
2 *Gabella imposita contractibus debetur etiam á fo-*
rensi ibi loci contrahenti.
3 *Remißio an habeat locum in contractibus saltem*
ex nimia rei contumacia? quæstio ingens.
4 *Remißio an habeat locum in contractibus? quando*
priuilegio fori fuit á contrahentibus renuntiatum?
quæst. egregia.

Forũ qs sortit rõne cõtractus cũ communi.

1 FORENSIS cum fa-
cit contractum in alie-
na iurisdictione, dubiũ
esse solet an ibi sortiatur
forum ratione contra-
ctus? & Barto. in. l. cunctos populos,
nume. 23. cum præced. et sequen. C. de
summa Trinita. sentit, quod sic, expres
sius Ias. ibi, nume. 56. Bald. in. l. 1. in. 4.
quæstio. C. de contrahenda emptio. Et
plus dicunt Bald. in. d. 4. quæstio. & ibi
dem quæstio. 5. & Ias. vbi. supra p Bald.
& Salicet. in. l. multum interest. C. si qs
2 alteri vel sibi, quod quantum ad gabel
lam idem est, nam etiam forenses dum
contrahunt in aliena iurisdictione ibi-
dẽ tenẽtur soluere aut pręstare gabel-
las ibi impositas, nec excusãtur eo prę-
textu, quod sint forenses, non magis q̃
si subditi essent, aut cõciues illius oppi
di, vbi contraxerũt, arg. l. hæres absens.
in pr. ff. de iudi. c. Romana. §. contrahẽ-
tes. de foro cõpe. lib. 6. l. magis puto. §. il
lud. ff. de rebus eorũ, vbi Bald. idem te-
net, quia quod iudicatur de principali
cõtractu, idem quoq; de accessorio iu-
dicandum est, vt. dd. ll. & l. si quis hęres
institutus ex parte. ff. de acq. hær. facit.
l. 3. §. fi. ff. de iniu. rup. & ita quotidie iu-
dice me obseruamus quo ad pragmati
cam lanarum editam anno. 1560. & in
reliquis omnibus vectigalibus ad cen-
sum regium spectantibus, nam Genuẽ
ses, Itali, Burgũdiões, Angli, Siculi, Lu
sitani, & reliqui omnes hac in re eius-
dem iuris sunt, cuius & Castellani (&

Gabella ĩposita cõtractibus debetur ẽt á forẽsi ibi loci cõtrahenti.

interdum acrius exiguntur) huiusque
rei ratio illa esse videtur, quod talis ga-
bella non tam in personas vel res ap-
posita videtur, quam in ipsum locum
vel solum, quod omnibus non solum
hominibus, sed etiam reliquis animan
tibus cõmune esse videtur, vnde Oui-
dius ait,

Omne solum forti patria est vt piscibus æquor

Cum autem forensis puta Hispalensis
3 contraxit Toleti, non est necesse, vt ad
locum contractus remittatur per iudi
cem loci illius, vbi ipse habebat domi-
cilium ex regula generali, quę habet q
non habet locum remissio in cõtracti
bus, ita tenent Bar. in. l. hæres absens. §.
1. ff. de iud. & Doct. cõmuniter in. c. Ro
mana. §. contrahentes, de foro cõpetẽ.
lib. 6. Bar. in. l. sicut. §. fi. ff. de accu. sequi
tur, & dicit cõmunem op. Marian. in. c.
dilecti, col. 22. de foro cõpeten. Ias. in. l.
1. 4. nõt. ff. de eo quod certo loco, sequi
tur, & dicit cõmunẽ opi. Bernar. Diaz
in reg. 642. qui generalius aiunt huius-
modi remissionem locum non habere
in ciuilibus, sed tãtum in criminalibus.
Contrariam partẽ, vt etiã in ciuilibus
habeat locum remissio ex nimia cõtu
macia rei, tenet Bal. nu. 8. in. l. consenta
neum. C. quomodo & qñ iudex, sequi
tur Barba. in addi. ad eund. Bald. qui a-
lios allegat, dicit esse cõmunem opini.
Lancel. in. d. l. hæres absens. §. si quis tu
tulam. sed sane vtraq; sententia defen-
di potest, vt prior pcedat regulariter,
posterior vero ex nimia, & temeraria
rei cõtumacia: nam talis iam delictum
esset non contemnendũ, sicq; in ea re-
missio nõ aliter atq; in reliquis delictis
locum haberet per. d. l. consentaneum.
4 Limita, vt etiam in ciuilibus locum ha
beat remissio, quando in contractu re-
nuntiatum fuit priuilegio fori, sicque si
ciuis Hispalensis Salmanticę, contra-
xisset ibiq; priuilegio fori renuntiasset,
& cum ibi ab actore cõuentus esset in
absentia. i. cum actor ibi libellũ petitio
nis porrexisset, petijssetq; ab iudice Sal
manticensi, vt literas suas misisset ad iu
dicem Hispalensem, quibus continere
tur, vt Hispalensis iudex illum ei re-

Remißio an habeat locum ĩ cõtractibus saltẽ ex nimia rei cõtumacia? q̃stio ingens.

Remißio an habeat locũ in contractibus qñ priuilegio fori fuit á contrahẽtibus renũtiatũ? quæs. egregia.

mitteret ad locum contractus, vel com pelleret, vt eo mitteret suum procuratoré cum idoneo mãdato ad agendum super illa causa, quod tũc iudex Hispalensis sic requisit9 id, vti ita fieret, curare deberet, ista est cõmunis opin. quam tenet glos. in. l. 1. verbo pro non dato. ff. si quis in ius vocatus non ierit, quã ibi cõmuniter sequuntur Bart. & alij idem Bart. in. d. l. hæres absens. §. 1. vbi Ias. ait esse cum gl. cõmunem opi. sequitur, & dicit esse cõmunem opi. Bernar. Diaz de Luc. in. d. reg. 642. Bald. in. l. cum archimedorã. C. vt in posse. legatorum Romanus sing. 279. regula est, Abb. in c. f. col. 12. qui sũme. d. gl. cõmendat, de foro cõpetenti Soci. reg. 336. remissio. Barb. in. d. c. fi. col. 19. Feli. ibid. colũ. 12. vers. 3. fallit, estq; cõmunis opi. cum illa gl. secundũ Alex. in. d. l. 1. ff. si quis in ius vocatus, nu. 8. Ias. in. l. 1. col. 2. ff. de eo quod certo loc. Ias. in. d. l. 1. si quis in ius voc. nu. 9. qui hanc dicit cõmunem vbi Alberic. ait, quod vsus iudiciorũ hoc probat, & ibi Roma. Bal. in. c. prǽterea. col. fi. de offi. deleg. Ias. in. l. si cõuenerit, nu. 4. ff. de iurisdict. om. iud. vbi. d. gl. dicit vnicam, & sing. hanc tamen opinioné vsibus forẽsibus nõ esse cõmuniter receptam firmant Alex. vbi. s. nu. 8. idem firmat Iacob. de Sancto Georgio, in. d. l. hæres absens. §. 1. nu. 9. vbi ait illam gl. cõmuniter in practica nõ seruari, & illã gl. vsibus forensibus minime admissam esse tenet, ac firmat Imola, in. d. c. f. de foro cõpet. & cõtra eam tenet etiã Ange. in. d. l. hæres absens. §. si quis tutelam, nu. 4. qui nominatim reprobat cõtrarium tenentes, idé tenet Ioan. And. in. d. §. contrahentes. per tex. ibi, & Fulgo. in. d. l. 1. si quis in ius voca. non ierit, & ibi Ang. & secundum eum idem sentit gl. in. d. §. si quis tutelam. Sed quidé superior cõis opi. satis defendi potest per tex. in. d. l. 1. ff. si quis in ius voca. iuncta. l. pen. C. de pact. l. si quis in conscribendo. C. de Episcop. & cleri. cum similib.

1 *Locatio an exigat mercedẽ in pecu. nu. ĩgẽs pugna.*
2 *Pecunia trifariam dicitur.*
3 *Intell. l. naturalis. §. at cũ do. ff. de præs. verb.*
4 *Locatio iure regio exigit mercedem in pecu. nu.*
5 *Locator rem vendendo eludit conductorem.*
6 *Maioratus successor non tenetur stare colono.*
7 *Successor indignus non tenetur stare colono.*
8 *Locator si obligat rem suam postea alienando non eludit conductorem cum communi.*
9 *Locator obligans res suas generaliter an possit alienare in necem conductoris?*

1 LOcatio & conductio esse nõ põt sine mercede certa, quę cõsistat in pecunia numerata, hæc est cõmunis opi. quam tenent gl. & ibi cõmuniter Doct. in. l. naturalis. §. at cum do. ff. de præscr. verbis, Alex. ĩ. l. si pecuniam, nu. 10. ff. de cõd. caus. data, & ibi Ias. nu. 4. gl. & ibi fere oẽs, ĩ. l. 1. §. si quis seruũ per tex. ibi. ff. depositi gl. & communiter Docto. in pr. insti. de locati. & conductione. verb. si merces. gl. & ibi cõiter Doct. in. §. fi. insti. de mãd. gl. & cõiter Doct. in. l. 2. ff. locati & vltra gl. ĩ. d. §. at cum do, verb. pecunia, quã. s. allegaui, est ibi alia gl. in verb. si res, glo. in. l. si vir vxori. ff. de don. inter vir. & vxo. gl. & cõiter Doct. ĩ. l. si olei. C. de loca. præsertim Bar. Bal. Ang. Sali. & Fulgo. ibi Theophil. in pr. insti. de locati. idem in §. 1. eod. titul. est cõis opin. secundũ Pinellum de resc. vẽ. in rub. part. 2. ad finem, licet ipse cõtrarium teneat: dicit etiam esse cõmunem opi. Ioan. Corra. Miscellanearum libr. 2. c. 11. licet & teneat contrariũ. Et cõmuné tenet Azo in summa. C. locati, in pr. & Ang. in pr. insti. eo. tit. vbi cum gl. idé tenente trãseunt simpliciter Ioan. Fa. & Nicol. de Neap. Christopho. Portius, & Ias. Pet. Bellaper. Aemilius, & Ferrarius, & alij. Contra quam cõmuné opi. nouissime insurgunt Corras. & Pinellus (neq; iniuria, vt nobis videtur) vbi. s. sed & Salicetus vacillat. in. d. l. si olei, licet cõmuné Gomezius, de cõtractibus. c. 3. nu. 3. Pro hac vltima opi. contra cõmunem adducitur primo. d. l. si olei. 2. l. & hæc distinctio. §. fin. ff. locati. Tertio. l. licet. C. eo. ti. Quarto. l. excepto. eo. ti. Quinto. l. si merces. §. vis maior. ff. eod. Sexto §. adeo. insti. eod. tit. Septimo. l. si vir. ff. de don. inter vir. & vxo. Octauo. l. 2. ff. locati, & in pri. insti. eod. iuncto. §. precium, & §. item precium. inst. de emp. & vendi

Locatio an exigat mercede in pecu. nu. ĩgẽs pugna.

& vend.nam.dd.iura in emptio.& vẽditione precij interuentũ desiderãt, at in locatione,& conductione mercedẽ certã exigũt,non autem precium,eo ꝙ precium ad pecuniã numeratã referatur,merces aũt etiã ad alias res. Quinimo si merces in pecunia numerata necessario interuenire deberet,iam idem esset quod preciũ,nec esset cur diuersis nominibus nũcuparẽtur cõtra.l. si idẽ, C.de codicill.Nono.l.fi.C. de prędi.de curi.l.si cõuenerit. ff. communi diuid. verb.cum merces nõ intercessit. Quorum iurium inductionem ideo præter misi, quod facilior est, quam lõga persuasione egeat. Tenendo istam partẽ, contra cõmunem ad tex.in.l.1.§.si quis seruum.ff.deposi.& ad.l. naturalis.§.at cum do.ff.de præscri.verb. dum aiunt, in locatione oportere iteruenire pecuniam,respondetur pecuniæ appellationẽ trifariam accipi, stricte,large,& largissime:stricte ꝑ sola pecunia numerata;large pro rebus quæ põdere numero mẽsuraue cõstãt, largissime ꝑ quibuslibet oĩo rebus.l.pecuniæ noĩe.l.pecunię appellatiõe.l.pecuniæ ṽbũ.ff.de verb.sig.l.talis scriptura.ff. de leg. 1. gl. in.l.2.ver.pecuniæ.C.de cõstit.pec.per tex.ibi vbi optimus tex. quid ergo mirũ si ea iura dũ pecunię mentionem faciunt,nõ ad pecuniam tantũ numeratã sed etiam ad alias res,in quibus merces cõstitui põt,referãtur? quinimo iustius est, vt ex tribus sensibus seu pecunię significatibus .s̃. memoratis pecunia in re dubia nõ ad duas extremas significationes,sed potiꝰ ad mediam referatur: vt sic nec pro pecunia numerata,nec ꝑ qualibet omnino re, sed ꝑ ea req; pondere numero mẽsuraue cõstat,accipiatur,arg.l.si paterfa.&.l.& hoc Tiberiꝰ. ff.de hęre.inst.Quinimo text.in. d.§.at cum do,vbi repositum est potissimum fundamẽtum eorum qui cõmunẽ opi. tuentur,si recte accipiatur,nostram potius quam cõmunem probat sententiã in verb.si res sit, iũcto verbo pecunia. Nam ibi fit differentia vtrum si dedi tibi aliquid vt tabulam depingeres, id ꝙ dedi consisteret in pecunia an vero res esset:nã si pecunia erat,tunc erit cõtractus locationis,sin autem res erat,esset contractus innominatus do vt facias,rei autem appellatione licet large omnia omnino cõprehendantur text. cum glo.in.l.2.C.de non nu.pe.l.1.vbi ꝑ Bar.& omnes.ff.si cer. pet. tamen plerunq; sumitur pro specie ad differetiã generis, speciẽ autem more iure cõsultorum accipere debemus,veluti equũ, bouẽ,Stichũ,vas aureũ, argẽteũ,ęreũ, lancem,vestẽ,& similia.Genus autẽ accipere more iureconsultorũ debemus pro illis rebus quę põdere,numero,vel mensura consistunt, vt isthęc probantur ac tradũtur,in.l.2.§.mutui.ff.si cert. pet.in tex.gl.& per Doct.& in.l.plane. 1.§.si eadẽ res sępius,cũ.§.seq.ff. de leg. 1.Ergo in.d.§.at cum do,iureconsultus ait quod si rem.i.speciem,puta bouẽ,lãcem aut seruum dedi tibi,vt tabulã pingeres,ĩnominatus cõtractus est,nõ locatio,quod si pecunia (.i. id quod pondere numero mẽsuraue cõsisteret)tũc locatio esset nõ cõtractus ĩnominatus, & quidẽ ne iureconsultus ibi turpiter diminutus videatur,agnoscẽdũ necessario est, quod ibi pecunia sumatur ꝑ qualibet re generica.i.cõsistente in põdere,numero,vel mensura,ne ille iureconsultus dum plenam distinctionem nobis tradere vellet, videreĩ disseruisse casum traditę rei.i.speciei, & casum traditę pecuniæ numeratę, & turpiter oblitum fuisse de reliquis rebus seu generibus,quæ consistunt in pondere,numero vel mẽsura. vnde opportune gl. in.d.§.at cũ do,cũ qua transeunt Doct. cõiter ibi verbum res accepit pro specie,qualis est asinus,seruus,vas,vt sic reliqua omnia genera sub verbo pecunia ibi posito comprehendi videantur, vt sic dum tex.ait,quod interueniente pecunia locatio fit,perinde sit, ac si diceret, quod interueniente quacũque re quæ pondere numero,mensuraue consistat fit locatio,& est nostrũ inuẽtum. Nec mediocri teneor admiratione, ꝙ strenuus Pinellus vbi.s̃. pro cõi op.alleget.l.insulã.ff.de præscr.ṽb. & pluribꝰ ṽbis ab ea se expedire conatus,vix potuerit

Pecunia trifariã dicit. 2

Intellectus l. naturalis §. at cũ do. ff.de præscr. verb. 3

tuerit euadere cum.l.illa nihil ad rẽ pertineat: nam in cõtractu locationis non sufficit, quod merces interueniat, nisi & ea certa sit: puta certa pecũia numerata, certi corbes frumenti vel vini, certus modus aut amphoræ, vt in pr. inst. de locato.l.2.ff.eod.d.§.si quis seruũ.cũ simi.s.allegatis tradũt cõiter Docto.in dictis locis Bar.& cõiter Docto.in.l.2. in pr.ff.si cer.pet.l.1.tit.8.part.5.l.fi.ti..6. ead.par.Modo sic in.d.l.insulam, insulã tibi dedi, vt aliam meã mihi reficeres, nominatus ꝯtractus est, inquit iurecõsultus nõ locatio. Sed quare non locatio putat Pinellus, eo ꝙ merces, quę ibi interfuit non consistebat ĩ pecunia numerata, vel eo quod contrahentes contractum venditionis ibi expresserunt id, quod sane nihil instruit, sed ibi merces erat incerta inspecta legis censura. Quia quanti valoris esset domus, quã tibi pro refectione alterius domus dedi, incertũ est prima inspectione, licet postea certificari possit, & pecũia ęstimari.d.l.2.C.de consti.pec.& præterea ibi merces non cosistebat in re generica (quod ad formam locationis necessarium est) sed cõsistebat in specie.i.in domo, quo casu innominatus contractus est, do vt facias, vt ibi &.l. naturalis.per totam, eo.tit.&.d.l.fi.ti.6.part.5. pulchre per Bar. quem sequuntur cõiter Docto.ibi in.l.2.in pr.nu.4.ff. si cer. pet.Deniq; hæc opi.quam contra communem tuemur, ab orbe fere vniuerso recepta est, nam domini fundorum eos locare plerunq; solent pro certis annuis pensionibus, seu mercedibus in frumento, vino, oleo, aut similibus longe frequentius cõsistentibus, quam cõsistentibus in pecunia numerata: & tñ quasi pro comperto, & indubitato habent esse cõtractũ nominatũ locationis, nõ autem contractum ĩnominatũ: sicq; in eo non esse locum pœnitẽtiæ. Et vsibus forensibus nusquam aliud vi-
4 di, aut audiui. Agnosco tamen iure regio communem sententiam approbatam esse per.l.1.titul.8.par.5.& facit.l.3. verb.precio &.l.4.verb.precio &.l.16. ṽb.precio. eod.titu.&.l.fin.ti.6.par.5.

Locatio iure regio exigit mercedem in pecu.

5 Is autem conductor regulariter expelli põt à re conducta per eum, cui locator etiam postea vẽdidit.l. emptorẽ.
6 C.locati.l.19.tit.8.par.5.Id quod posset etiã facere successor maioratus, nã expellere potest conductorẽ fundi maioratus, vt plene resoluit Greg. Lup. in.l. 2.tit.8.par.5.arg.d.l.19.&.d.l. emptorẽ. Neq; ad rem pertinet, quod hæres vniuersalis expellere non posset.l.viam.C. locati.l.hæredi.l.ex qua persona, & ibi Deci.& Mainer.de reg.iur.ff.d.l.2.titu. 8.par.5.l.7.ti.17.lib.3.fori, nã illud ideo, quia hæres vniuersalis causam habet à defuncto, ideo eius factum pręstare debet, vt.dd.ll. Diuersum est in successore maioratus antiqui, qui non videtur habere causam ab ĩmediato prædecessore, sed à primo fundatore.l.vnum ex
7 familia.§.si de falsidia.ff. de leg.2. Qua ratione idem quoq; est in prælato, qui prædecessoris colonũ põt expellere ꝑ d.l.emptorem, vt ex cõmuni opi.resoluit Lupus, vbi.s.Rom.& Alexã. nu.22. in.l.cum filiofa.§.si vir.ff.sol.matr.Couasru.lib.2.resol.c.15.Soci.consi.34.nu. 4.lib.3. Sed emptor colonum expellere non posset, quãdo venditoris eiusdẽ què locatoris bona obligata fuissẽt Barto.in.d.l.emptorem, nu.2. quem sequũtur ibi Bal.& Salice.eandem opi.tenet idem Bart.in.l.1.in.§.quod autem.ff.de superficie idem in.l.qui fundũ.ff.locat.
8 & ibi Paul.de Castr. & Salice. nu. 3.idẽ Bart.in.d.§. vir quinquenniũ, nu.2.quẽ sequĩt ibi Paul.de Cast.& Ioã.de Imol. nu.8.Rom.nu.13.Alex.nu.3.Rota in decisio.861.ĩ antiquis secũdũ antiquã impresionẽ, et secũdũ nouã ĩ deci.1.ĩ tit. de loc.Gui.pap.dec.480.Steph.Aufre. in decisi.capellæ Tolosanæ. 420.Abb. in.c.querelam, & ibi Ana.nu.9.ne pręlati vices suas.Imola, Aret.& Alex.nu. 5.in.l.qui absenti.in.§.1.ff. de acq.hære. quam opi.sentit gl.in.l.nihil.§. fi.in gl. fi.ff.de lega.1.pro qua est tex.in.l. si creditor.in.§.vlti.ff.de distract.pigno. tex. in.l.67.in fi.tit.5.part.5.& in.l.2.in fi.tit. 8.part.5. Qua de re per Bal. consil. 255. Abb.lib.1.Francis.Cur.Senior.cons.10. ecclesia, Francisquinus Curt.consi.45.

Locator rẽ vẽdendo eludit cõductorem.

Maioratus successor nõ tenetur stare colono.

Successor in dignitate nõ tenetur stare colono.

Locator si obligat rẽ suam postea alienando nõ eludit cõductorẽ cũ cõmuni.

habita

habita diligenti li.2.Alex. consil.118.in casu.lib.5.Ancha.consil.116.secundum ordinem.Zabarela consil.95. ad primũ videtur.Maria.Soci. consi. 15.adsit.Bartholo.Socin.consi.17.prosequendo,libro.3.Fulgo.consi. 126. reuerendus Ludouic.Roma.cons.309.videtur, Dominicus de Sancto Geminiano, consi.17. pro declaratione,Bal.consi.182.locata, part.1. hanc etiam opin. tenet expresse Montal.in gl.l.19.tit.8.par.5.& in gl.l.7. tit.17.lib.3.fori. Angel.in consi.2.nu.12. & in cõsi.245.nu.6. Guid. Papa in sing. 719.& in consi.129.nu.2.Hipol. in sing. 321.Alex.in cõsi.118.nu.20.vol.5. Cors. in singul.in verb.pactum si propter obseruantiam.Stepha.Bertrã.in cõsi.143. nu.12.volu.1.primę impressionis And. Barba.in cõsi.36.nu.22.col.9. vol.2.Ferdinan.Loazes,in repet. l.filiusfa.in.§.diui.nu.441.ff.de lega.1.Fabia. de Monte in tracta.de emptio.& vend.in.22.q.4. q.principalis.nu.36.Ias.in.l.quoties.nu. 29.C.de rei ven.& Bar.in.d.l.emptorẽ. ait,se ita ex facto habuisse & obtinuisse,iubetq; perpetuo hãc rem menti teneri,nec cuiquã id nouũ videri debet: nam secundum naturã est cõmoda cuiusq; rei eum sequi,quem sequũtur incõmoda.l.secundum naturã.ff. de reg. iur. & onera sequũtur rẽ ad quemcũq; transeant.l.vitia.C.de acq.poss.§.furtiue.insti.de vsucapionibus.l.1.l.pro hæreditariis.C.de hæredi.acti. præsertim in specie nostra,in qua emptor causam habebat ab vẽditore, qui onus illud hypothecæ rei venditæ imposuerat, ergo &c.vt in.l.2.§.ex his.ff.de ver.oblig.iũcta.d.l.si creditor.§.fi.ff.de distract.pigno.Deniq; id intelligitur, quod procedat nõ solum quãdo hypotheca est specialis,verũ etiam qñ est generalis, licet Ioan.de Imol. teneat cõtrarium,in l.qui absenti.in.§.si quis possessionem.

Locator obligans res suas generaliter an possit alienare in necem cõductoris.

9 nu.3.& ibi Ro.nu.3.ff.de acq.poss.Petr. Rebuf.in gl.ad consti. regias Galliæ,in 2.par. in tracta.de constit.redituũ,glo. 14.nu.10.pagi.412.& expressius hoc tenet Alex.in.d.§.si uir in quinquẽnium, nu.4.in fi.Ias.in repet.l. filiusfamilias.in §.diui.in.1.lect.nu.92.ff.de leg.1. Rodeṛ Xuarez,in.l.post rẽ iudicatã.in.§.1.limita.fol.138.nu.8.ff.de re iud. Imo.& Pau. Cast.in.d.§. si vir in quinquenniũ, Sali. in.l.qui fundũ.ff.locati, per tex. ibi Iac. Butrig.in.l.si merces.§.1.eod.tit. Salic. in.d.l.emptorẽ.C.locati,id quod sentit Barto.ibi dum ait emptorem hoc casu non posse expellere colonũ donec sibi præstetur interesse. Facit etiam quod tradunt Ias.& alij cõiter ĩ.l. quoties.C. de rei vendi.dum aiũt, quod licet regulariter is cui priori res vendita tradita fuit,pręferatur ei,cui priori vẽdita antea fuerat,sed non tradita:fallit tamen, qñ illi priori fuerat ea res obligata, nã tunc præfertur posteriori,cui prius tradita fuit. Et quod in nr̃o casu sufficiat obligatio generalis bonorũ, verius est prout hanc opin.tenet.Paul.Castr.in.l. nihil.§.vlti.ff.de leg.1.eandẽ tenẽt Bar. & Sal.in.d.l.emptorem,idem Bar.in.d. l.q fundũ.ff.locati, & ĩ.d.§. si vir ĩ quinquenniũ, & in.d.l.1.ĩ.§. quod autem.ff. de superficie.Pau.de Cast.in.l.merces, in.§.1.ff. locati. & per eũdẽ expresse in l.si ita quis.in.§.ea lege.ff.de vb. oblig. vbi Ias.Angel.Are.in.§.fi.nu.5.instit.de loca.Ang.de Peru.in consil. 245. nu.6. Corne.in consi.6.nu.3.vol. 4. Socin.in consi.90.nu.1.vol.4.Hanc op.dicit esse cõm.Ferdi.Loazes,in repe.l.filiusfamilias,in.§.diui.nu.441.ff. de leg.1.eandẽ dicit esse cõm.Anto.de Fano. in tract. de pigno.in.2.part.principa.in prin.nu. 6.Eandem etiam dicit esse cõem.opin. Hiero.Gratus,in cõsil.95.nu.12.volu.1. D.de Couasrub.in lib.2.variarũ resolu. c.15.nu.3.quam opi.tenet expresse.Carolus Molin.in consuetu.Parisien.§.30. q.23.nu.93.Ludouic.Gozadi. in consil. 24.nume. 9. eam dicit esse cõem Ioan. de Amicis, vbi notabiliter hoc declarat in consi.113.nu.7.Bald.consi. 182. locata.lib.1.Lud.Rom.cons.309.videtur, Soci.consi.17.prosequẽdo,lib.3. deniq; etsi pleriq; doctorũ,dũ simpliciter loquuntur,sibi ipsis pugnare videantur: tñ ita conciliandi sunt ex mente Alex. in.d.§.si vir,vt hoc casu colonus expelli nõ possit, nisi sibi præstetur interesse:cęterum emptor non teneatur præ-

cise ad patientiã, argu.l. Paulus, aliâs Sẽpronius.§.pignoris.ff.quib. mo. ius vel hyp.sol.l.qui fundum.ff.locati. Cęterũ si præter hypothecam etiam fieret pactum de non alienando, tunc etiã prę-cise emptor teneretur ad patiẽtiam, vt ex cõmuni opi.resoluunt Alex.in. d.§. si vir, col.2. Couasr.& alij cõiter vbi.s.

1 *Mercedis remißio fit propter sterilitatem.*
2 *Sterilitas iudicanda secundum vulgi opinionem secundum communem opi..*
3 *Sterilitas iudicanda, ad similitudinem læsionis vltra dimidiam secundum communem opinio.*
4 *Sterilitas iudicãda qñ res locãda nõ produxit dimidiã partẽ fructuũ, quos ãtea solebat secũdũ cõem op.*
5 *Casuum renuntiatio fit in locatione, cum cõi.*
6 *Casuum fortuitorum renuntiatio quid comprehendat egregium certamen.*
7 *Casuum fortuitorũ in renũtiatione ꝙ specifica enumeratio requiratur in iudiciis, speciale est cum cõi.*
8 *Generalitas id operatur quo ad omnia, quod specialitas quo ad singula, cum communi.*
9 *Casuũ fortuitorũ renũ tiatio vt accipiat iure regio.*
10 *Conductor si duplo plus percepit ex fundo quam solẽne erat, an mercedẽ duplicare teneatur? not. q̃stio.*

Mercedis remißio fit ꝓpter sterilitatem. 1 IN cõtractu locationis, & conductionis fit remissio mercedis propter sterilitatẽ.l.si merces. §. vis maior.ff. locati.l. si vno.§.cũ quidam.l.ex conducto.§.si vis. eo.ti.l.licet.C.eod.c.propter sterilitatem de locato.l.22.&.l.23.ti.8.par..5. sterilitatem vero queadmodũ accipere debeamus in varias sententias itũ est: prima enim est opinio existimãtiũ, tunc adfuisse videri, cum secundum vsum & consuetudinem illius loci, oppidi, vel regionis, vbi res agebatur, vel annus ille sterilis

Sterilitas iudicãda secũdũ vulgi opinionẽ secũdũ cõem opinio. 2 iudicaretur, ex cõi & vulgari hominũ illius loci vel regionis opinione, vel cũ saltẽ iudicarẽt in fundo illo, quo de ageretur sterilitatẽ adfuisse, ita sensit gl. in.d.l.licet, gl.in.d.l.si vno.§.1. Gofred. Hosti.Ioan.And.& alij cõiter secundũ eund.Ioã.And.in.d.c. propter sterilitatẽ est cõis op.secundũ Corn.consi.128. videtur primo aspectu, nu.26.libr.2. & hanc sequitur ac dicit cõem opi.Greg. Lup.in.d.l.22.in gl. mag. licet etiam firmet hac in re esse alias duas cões opin. Mouentur, quia iura.s. allegata hac in re iubẽt remissionẽ mercedis propter sterilitatẽ fieri debere, nec declarant, qñ videatur adesse sterilitas, ergo id reliquisse videntur arbitrio boni iudicis, argu.l.1.ff. de iure delib. iudex autẽ iuxta vulgarem hominũ opinionẽ illius regiõis, vbi res agebatur id iudicare debet arg.l.si seruus plurium.§.fi.ff.de legat.1.& ita etiam sentiũt Imola, in.d.c. propter sterilitatem,& Fulgosi.in.d.§. vis maior,& Corne.vbi.s.etenim vero simile est contrahentiũ voluntates ad vsum cõem illius regionis, vbi res agebatur, respexisse.d.l.si seruus pluriũ.§.f. l.ita stipulatus magna.℣ſ.Sabinus.ff.de ver.obli.l.semper in stipulationibus.ff. de reg.iur.vnde cum ipsi vel scirẽt, vel scire deberent remissionem mercedis fieri debere propter sterilitatem, nec ignorare deberẽt sterilitatẽ adesse, vel non adfuisse secundum consuetudinẽ regionis iudicandam fuisse, voluntatẽ suam ad talem consuetudinẽ non possunt non videri accommodasse: & ita etiam esse videtur de mente Bart.in.d. §.vis maior,& est communis opinio.secundum Salicet.in.d.l.licet.

3 Altera fuit opinio existimantiũ sterilitatem adfuisse videri, cum semine, & expẽsis deductis tãta penuria fructuũ maneret, vt si integra pensio præstaretur, conductor lęsus videretur vltra dimidiam: veluti si vt plerunq; Hispaniæ fit, conduxi fundum tuum, ita vt decẽ corbes frumenti tibi darem pro annua pensione, deductis ergo semine & expensis, quatuor tantũ corbes mihi manebant, certe si integram pensionẽ decem corbium præstare deberẽ, iam vltra dimidiam lęsus manerem, sicq; fieret mercedis remissio. Ita tenent Bart. in.d.l.licet.C.locati, vbi ait se nũquam dixisse nisi tunc, sequuntur Bald. ibi & Cinus, post Iac.de Rau.& Pet. de Bellaper.ibi, idẽ Bar.in.l. si vno.§. vbicũq; ff.locati.hanc dicit cõem opin.Grego. Lupus in.d.l.22.in gl. mag. hanc etiam firmat esse receptiorem sentẽtiam Pinellus de rescind.vend.par.1.c.3.nu.22. cum seq.Anto.& Imo.in.d.c. propter, Paul.in.d.l.ex conducto.§.si vis, num.5. Anto.Gomezi.de contracti.c.3. nu.18. *Sterilitas iudicãda ad similitudinẽ læsionis vltra dimidiã secũdũ cõem opin.*

Corne.

Corne.d.consi.128.nu.26. est cõis opi.
secundum Gigantẽ de pensioni. q. 66.
nu.17.dicit cõem Areti.consil.52.nu.2.
Anto.Capitius decisio.88.nu.1. Pau.in
d.§.vis maior,Soc.Iunior,consi.68.nu.
9.Hierony.Gratus,consi.161. nu.5.lib.2.
aliqua per Deci.cõsi.312.licet hactenus
in pr.Ananias consil.74.visis,Rom.cõ
si.432.& consi.178.Ancha.consil.402.
pluribus,Bald.consi.434.pactum inter
locatorẽ,lib.2.mouentur,quia locatio,
& cõductio simillima est emptioni &
vẽditioni.§.adeo,insti.de locati.& cõdu
ctione.l.2.ff.eo.tit. & ista remissio mer
cedis similima est remissioni seu emen
dationi,quæ fit in emptione, & vendi-
tione per.d.l.2.C.de resci.vẽdi.& cum
iure cautũ nominatim sit remissionẽ
mercedis faciẽdã, nec satis expressum
sit, ad quem modum seu mensuram fa
cienda sit, & à proximiore ac vicinio-
re legum decisione exemplum sumen
dum sit.l.quęritur.ff.de statu hom.l.nõ
possunt.l.neq; leges.ff.de legibus,certe
nulli alteri materię vicinior ac similior
est locatio & cõductio,quam emptio-
ni & venditioni.

Sterilitas iu dicãda qñ res locata nõ produxit dimidiã p- tẽ fructuũ, quos antea solebat, secũ dũ cõem op.

4 Tertia fuit opinio tenentium, sterilita
tẽ tunc demum adfuisse videri,cum cõ
ductor non percepit dimidiã fructuũ
eorũ partẽ,qui ex tali fundo colligi so-
lebãt:ita sensit gl.in.l.si vno,in pr.ff.lo-
cati,quod placet Imolę in.d.c.propter
sterilitatem,& Baldo in.d.l. licet.& est
cõmunis opi.secundum Grego. Lupũ
in.d.l.22.in gl.mag.in.2.op.ibi relata &
in hanc magis inclinat Corne.d. consi.
128.col.pe. & fi. qui etiam hanc dicit es
se cõem opi.tenet Ant. in.d.c.propter,
Azo in summa.C.de locati. & condu-
cti.& in hanc partem inclinat Fulgosi.
in.d.§.vis maior,tracta similitudine de
locatione & cõductione ad emptionẽ
iuxta.d.l.2.C.de rescin. vend.

Quarta opi.fuit,vt tunc demum steri-
litas affuisse videatur,cum nulli omni-
no fructus percepti fuerunt, ita tenent
Bar.in.d.§. vis maior,intelligendo nul-
los fructus, quando deductis expensis
nihil omnino fructuum manebat,sen-
tit gl.in.d. c. propter sterilitatẽ,sed ista
est contra.d. c. propter,secundũ Abba.
ibi & secundũ Grego. Lupũ vbi supra.
Quid dicẽdum ? & sane si nihil omni-
no fructuum perceptum est, fit remis-
sio totius mercedis.l.ex conducto.§.si
vis.℣.sed si labes.ff.locati.l.22.tit.8. par.
5.quod si fructus percepti sunt, sed tam
pauci vt non ascendant, vel non egre-
diantur modum seminis & expensarũ,
fit similiter remissio toti9 mercedis. d.
§.si vis,&.d.l.22.quod si fructus perce-
pti sufficiunt ad semen & expensas, &
præterea superest aliquid,tũc aut illud
ascendit vsq; ad dimidiam pactæ pen-
sionis,vel vltra, aut nõ ascendit vsque
ad dimidiam. Primo casu procedit illa
cõis opi.quã supra secundo loco retuli
mus,vt nõ fiat vlla mercedis remissio,
quia modica lęsio tũc esse videtur,quę
in contractu locationis non considera
tur,vt in.d.§.vis maior,& in.d.l.si vno,
§.cum quidam,& quia ad hãc similitu-
dinẽ procedimus in contractu emptio
nis & venditionis vt ĩ.d.l.2. C. de resc.
ven.cui locatio simillima est.d.§.adeo,
inst.de loca.& conduct.l.2. ff. eo. tit.&
quia cum isto modico damno compẽ-
sare cõductor debet immodicũ lucrũ,
quod sibi habiturus foret, si res bñ ces-
sisset,vt.d.§.vis maior,& ita pulchre in
terpretantur.dd.ll. dum de modico dã
no loquuntur, nec quale modicum dã
num esse videatur, declarant, & isto
etiam casu potest intelligi.d.l.22.titu.8.
par.5. Secundo casu quãdo fructus per
cepti nõ ascendebãt vsq; ad dimidium
pensionis præstandæ seu pactę,quia de
cem corbes frumenti præstaturus erat
colonus,& quatuor tantũ vel infra col
legit,remissio mercedis facienda est iu
xta eandem cõem opi.s. secundo loco
relatam,& ita accipiẽdum est illud dã
num immodicũ, de quo loquuntur.d.
§.si vis,&. d.§. vis maior, licet ibi mo-
dus seu mensura illius dãni nõ declare
tur,ita etiam procedit.d.l.22. tit.8. par.
5.&.d.c.propter.Quęquidem remissio
de iure cõi non fieret ex toto, sed pro
rata pensionis pactæ & fructuum per-
ceptorum.d.c.propter,ver.pro rata.d.l.
si vno.§. vbicũq;, verbo,p rata, vt si vi-
ginti

ginti

ginti corbes frumenti conductor præstaturus erat, & quinque tantum collegit, fiet hæc cõputatio, vt quemadmodum si decem colligeret, integram pẽsioné, & sic viginti præstaret, ita & cũ quinque tantum collegit, decem pẽsionis seu mercedis nomine prẹstet: vt sic vsque ad duplũ eius, quod percepit, lędi possit: quemadmodũ longe vltra duplum lucrari potuisset, & hãc cõpensationé ẹquo animo ferre debet, arg. d. §. vis maior. Iure autem regio cõsultius, expeditiusq; id prouisum est, vt isto casu electio sit cõductoris, vt vel integrã pensionem seu mercedé præstet, & fructus pceptos retineat, vel si malit à fructibus percipiẽdis abstineat cessuris in domini prędij vtilitatem: ipseq; cõductor mercedis nomine prẹstabit nihil, damnũ in eo tantũ reportaturus, quod expensas frustra fecit, quod damnũ tollerabile esse visum fuit iureconsulto in d. §. si vis. Quę omnia limitantur, vt nõ procedãt, qñ aliter se habebat consuetudo, cui hac in re standum est secundum cõmuné opi. s. primo loco relatã.

Casuum renũtiatio fit in locatione cum cõi.

5 Verum cum vsibus forensibus, & consuetudine Tabellionũ, in scripturis locationũ, & cõductionũ soleant fieri renuntiationes casuũ fortuitorum, vidẽdum est, an tales renũtiationes valeãt, quando reuera processerunt à mẽte ipsorum contrahentium: qua in re constat valere vt in l. fistulas. §. si frumẽta. ff. de cõtrah. empt. & in l. si quis fundũ, in pr. eo. titu. Constatq; posse generalé renuntiationé facere, quæ tantum sufficere solet, quantum particularis specierum enumeratio. l. si chorus. ff. de legat. 3. quia sufficit cogitasse in genere, argu. l. qui iure militari. ff. de mil. testa. vt ex cõmuni opi. resoluũt Ias. & Ale. nu. 12. in. l. sed et si quis. §. quæsitum. ff. si quis cauti. Ias. cõs. 113. col. 3. li. 1. p Hiero. Gratum consi. 161. li. 2. Ant. Capi. decis. 86. nu. 10. & tenent omnes Doct. quos illico in quęstione sequenti citabimus.

Casuũ fortuitorũ renũtiatio qd cõprebẽdat egregiũ certamen.

6 Sed an talis generalis renuntiatio restringatur ad casus tãtũ fortuitos, qui licet raro, tamen non rarissime, & præter omniũ hominũ spem, & cogitationem euenire possunt? & sunt qui putãt ad raros tantum, non etiam ad omnino insperatos talé renuntiationé referendã, ita Bar. in. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cauti. idé Bar. in. l. Seio. §. medico. ff. de annuis legat. Ias. qui plures refert in. d. §. quæsitum, num. 33. vbi Alex. nu. 14. plures hanc partem tenẽtes allegat, licet ipse in contrariam inclinet, Anto. in. c. 1. de cõmod. idem tenet cum Bar. Angel. consi. 173. in Christi nomine, præmittendum est. Bald. in l. falsus, col. fi. C. de furtis, Dec. consi. 7. & pro tenui, col. 1. licet postea col. fi. in contrarium inclinet Alex. consi. 28. visis & accurate, nu. 10. lib. 1. Barto. in. d. §. frumenta, in. l. fistulas. ff. de contrahen. empt. Fulgo. in. d. §. quęsitum. nu. 11. Socinus consi. 123. nu. 11. lib. 4. Corn. cõsi. 23. lib. 2. Felin. ĩ. c. sedes, colũna. 2. de rescrip. & in hãc partem inclinat Matth. Afflict. deci. 150. num. 22. Frãc. de Rip. de peste, parte. 2. nu. 75. in simili p Bart. Soci. in. l. quidam relegatus. nu. 5. cum plu. seq. ff. de reb. dub. Bart. in. l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publi. idem Bartol. in. disputatione incip. Publicanus, Socinus consi. 123. circa col. f. lib. 4. Contrariam partem, vt hoc casu casus fortuiti, vtcũq; insoliti, ac insperati cõprehendantur, tenuerunt Bal. & Ang. in. d. §. quæsitum, & licet fluctuans, tñ in hãc partem magis inclinat Fulg. ibi, & etiam Lud. Roma. idem Imola, in. c. de locato & Salicet. in. l. licet. ad finem. C. eod. tit. & ex professo Alex. sibi contrarius in. d. §. quæsitum, nu. 14. & Ias. sibi contrarius, vbi hanc firmat esse cõmunem opinio. contra Bart. in consil. 107. redemptoris nostri lib. 1. col. 3. ver. 3. principaliter, Decius. d. cõs. 7. colũ. fin. subijciens pclìuius esse, vt de insolitis et insperatis teneatur, quam de nõ admodum raro contingentibus, Alex. in l. precia rerum. ff. ad leg. Falci. quod & sentit Paul. in. d. §. quæsitũ, qua de re p Bal. consil. 493. multiloquiũ, lib. 4. Roma. consi. 395. vires: Bal. consi. 53. libr. 4. idem consi. 145. casus, lib. 3. Ana. consil. 78. visis & consi. 71. visis, Soci. consi. 123. circa prẹsentem, nu. 2. lib. 4. idem tenet

pro vt

prout ipse refert Francis.de Rampo.in d.§.quæsitum.idem Bal.in.d.§.frumenta. Pinellus de resc.véd.par.1.c.3.nu.29. Et quidem hac in re non tam miror varietatem nostrorũ (rem non quidé nouam neq; insusitatam) sed miror has cõtrarias sententias omnes deduxisse à d. §.frumenta, vt non absimiles mihi videantur nautis, qui non admodum raro ad regiones contrarias iisdem ventorum flatibus properant, & cũ hac in re ĩcertum sit mihi vtra pars receptior sit, hoc vnum certo scio cuiq; liberum fore in iudicando, & consulédo ex animi sui sententia alterutram parté tueri. Ergo periculorum quoddã frequẽter, quoddã raro, quoddã rarissime cõtingit: nec dubiũ est, quin durius sit quẽ obligari ad casum frequenter contingentẽ, quã ad eum, qui raro contingere solet: & consequenter durius sit obligari ad casum, qui raro contingere solet, quam ad eum qui rarissime solet euenire. Vnde qui periculum casus fortuiti in se suscepit, vel ĩ se suscepit oẽs casus fortuitos, quin de casibus rarissime cõtingentibus teneatur, nũquã (vt nobis videtur) dubium fuit legislatoribus: & apud eos in eo tantum quæstio manebat, an teneretur non solũ de casibus rarissime, aut raro cõtingentibus, sed etiam de frequenter cõtingentibus: quod vltimum negant, quia casus fortuiti appellatione, vel appellatione vis seu tempestas, non damna frequenter contingentia intelliguntur, sed ea tantum, quæ perraro, aut rarissime, aut fere nunquam eueniũt. Vnde cõductor, qui voluit ad se pertinere periculũ omnium casuum fortuitorũ de damno frequenter contingente, tenebitur ex natura contractus locationis. l. ex conducto. §.si vis.ff.locati. & de damno perraro cõtingẽte tenebitur ex causa huius conuentionis, quæ non solũ casum inauditum, & omnino insperatum comprehendit, sed etiã casum perraro cõtingenté, in quo maior dubitatio erat. Nam cum in obligationibus interpretandis benigniores esse debeamus, quo minus adstringãt.l.Arrianus.ff.de acti. & obliga. qui suscepit in se periculũ casus fortuiti, si de rarissime tantũ cõtingentibus sensisse videretur, rarissime quidem vel nunquã teneretur, aut periclitaretur. Sed quia verba erant generalia, non quidem restringũtur, sed generaliter intellecta cõprehendunt nõ solum casus rarissime contingẽtes, sed etiam qui raro accidunt, quia id proximius quoq; est menti contrahẽtiũ arg. l.nõ ad ea.ff.de legibus. Ergo à proprietate verborum regulariter recedendũ non est.l.non aliter.ff.de leg.3.l.Labeo. ff.de suppell.leg.§.fin autem ad deficiẽtis.C.de cad.tollẽ. Quod si quando ex mente contrahentiũ à proprietate verborum recedendum esset iuxta.l.ita stipulatus.magna, versi.Sabinus.ff.de ṽb. oblig.vbi notant communiter Docto. præsertim Paul.& Ias. tunc longe indubitabilius contrahentes sensisse viderẽtur de casibus rarissime, quam de raro tantum contingẽtibus: nam si verũ esset alterutrum, non etiam vtrunq; cõprehendi, potius rarissime tantũ contingentes, quam raro tantum cõtingẽtes cõprehendi videretur: vt sic laxius, ac mollius, non etiam durius ille obligatus videretur, sed verius est vtrunq; comprehendi. Vnde si venditor voluit vt contra naturam contractus periculũ casus fortuiti ad se pertineret, indubitanter ad eius onus esset periculũ ac damnum casus fortuiti rarissime euenientis, & in eo tantum quæstio maneret: an & de raro tantũ contingente tenetur, an etiam de eo, quod frequenter cõtingere soleret: quod vltimum non admittitur, quia esset contra vim & ꝓprietaté ṽborũ. Sed duo priora vtiq;, quia esset secundũ verborum proprietatem, & consequẽter secũdum mentẽ contrahentium, vt isthęc probantur in l.ex conducto.§.si vis.ff.locati, in.l.si stulas.§.frumenta.ff.de contrah. emp.in.l. quæ fortuitis.C.de pigno. act.& qa generalitas tantum operatur quo ad oĩa, quantũ specialitas quo ad singula. l. si chorus.l.Iulianus.ff.de leg.3.facit.l.coniunctim, eo.ti.l.Meuio, in pr.ve. bo totus.ff.de leg.2.l.si pluribus.ff.de leg.1.l.

si sepa-

si separatim.ff.de cond.& demon.l.1.§.fi.&.l.inde Neratius.ff.de vsufr.accresc.l.qui vsumfructum.ff.de ver.obliga.l.si quis cum totum.ff. de excep. rei iudi.§.

Casuũ fortuitorũ renuntiatio. q̃ specifica enumeratio requiratur ĩ iudiciis speciale est. cum cõi.

7 si eadem res instit.de lega. Quod si q̃n cõtrariũ reperitur expressim iure cautum.s.vt requiratur specifica rerũ, vel specierum numeratio, id speciale est, prout contingit in terminis.d.l.sed etsi quis.§.quæsitum.ff. si quis cauti. vbi q̃ requiratur specifica casuum enumeratio speciale est in iudiciis, vt tenuit ibi gl.mag.secundum opi.Bulgari quę cõiter app.secundũ Alexã.ibi nu.10. & est cõis opi. secundum Pinellum de resci. vendi.par.1.c.3.nu.27. post Bar.Paul.& Ias.nu.14.in.d.§.quęsitũ,vbi Alex.reddit rationem diffe. inter contractus &

Generalitas id opat, quo ad oĩa q̃ specialitas quo ad singula cũ cõi.

8 iudicia.Et quod regulariter tantum operetur generalitas quo ad omnia, quãtum specialitas quo ad singula, tenuit gl.in.l.si seruitus.ff.de seruit.vrb.pręd. gl.in.l. si quis mihi bona.§.iussum.ff.de acqui.hære.Alex.nu.11.in.d.§.quæsitũ. Deniq; pro nostra opi.facit,quia de voluntate illius, q in se suscepit casum fortuitum dubitari nõ oportet,cum id inducant vis & proprietas verborũ generalium,vt iam ostẽdimus,& longe minus de potestate ipsius expediat dubitari, cum contractus ex conuentione legem accipiant.l.cõtractus. ff. de reg. iur.c.contractus eo.titu. lib.6.& liberũ est cuiq; rebus suis non solum vti.l. in re mandata.C.mãd. sed etiam abuti & prodigere.l.sed etsi lege.§. consuluit.ff. de pet.hęre.ibi dum re sua se abuti putant.l.1.§.et magis vb. prodegit.ff. si qd in fraud.patr.& nostram opi.probat iu

Casuum fortuitorũ renũtiatio vt accipiatĩ iure regio.

9 tant.l.1.§.et magis vb. prodegit.ff. si qd in fraud.patr.& nostram opi.probat iure regio quo vtimur.l.23.ti.8.par.5. vbi sentit Gregorius Lupus in glos.1.quod nota ad.l.1.in quaterno alcaual,

Cõductor si duplo plus percepit ex fundo quã solẽne erat, an mercedẽ duplicare teneatur? not.quæstio.

10 Quod si ex diuerso conductor duplo plus fructuum ex agro percepit, quam solenne erat, idq; nõ industria sua sed casu contigit,veluti si conduxit molẽdinum,& quia vicina molẽdina destructa fuerunt, duplo plus quam solitum erat reddidit, is duplicatã mercedem præstare tenebit iure regio,vt expressum est in.d.l.23.sed iure cõi idẽ quoq; tenet Greg.Lup.ibi Abb.in. c. propter de locato Paul.Castr.in.l.cotem ferro.§.qui maximos.ff.de publi.gl. quæ solẽniter disputat ad partes in. l. si merces.§.vis maior.ff. locati,vbi idẽ tenet Bar. Innocen.Ioan.Andr.Ancha. & Imola, in.d.c.propter Bal. in. l. licet & Cin.in l.legẽ.C.de loca.Contrariam partẽ tuẽtur Sali.Fulgo.& Pau.in.d.§. vis maior Soci.Iunior consi.68.lib.2.Areti.in.d.l. si quis cum aliter nu.8.ff. de ver. oblig. Pinellus vbi supra,nu.34. qua de re per Firmianũ de gabellis part.2.nu.39.Ant. Gom.de cõtractibus.c.13.nu. 19.& hæc posterior pars probatur lege, vsu, & ratione,nam ita probat.d.§.vis maior qui non eget inductione. Et ita vsibus forensibus receptissimum est secundum eũd.Pinellũ, quod sæpe expertus sum, & adest summa ratio,licet contrarium etiã teneat fauor in.d.l. licet. C. locati.

1 *Minor quæ in domum conductam induxit an tacite obligata sint? egregium certamen.*
2 *Iure communi omnes vtuntur cum communi.*
3 *Minore dotem recipiente an eius bona tacite obligata videantur? ingens pugna.*
4 *Dotis esse an oĩa bona mulieris nubentis videant.*
5 *Minoris monachantis bona sine decreto fiunt monasterij cum communi contra plures.*

1 Conductio cum à minore fit ad inhabitãdũ, puta quia minor domum à se habitandam conduxit,dubium est an inuecta,& illata à minore sint tacite hypotecata p̃ pensione illius domus? et sunt q velint tacite obligata videri, ita Bal. in.l.certi.C.locati.q.8.post Nico. Mar. quem ipse allegat Iacob.de Are.& Alberi.in.l.sed hic.ff. de rebus eorũ And. Tiraq.post leges connubi gl.8. nu. 189. q.23.Bal.Ang.& Roma.in l.si constante in pr.ff.solu.matri.Bal.Ang.& Paul. in.d. l. item quia in pr. ff. de pact. & ibi Alex.idem nu.29.in.d.l.si constante in pr.Cinus Ang.& Bal.qui hanc dicit cõmunem opi.in.l.fin.C.de leg. tut. & est communis opi.secundũ Iaso.nu.210.in d.l. si constante Bal. in.§. & vt plenius. C. de rei vxo. actio. dicit communem Ias.nume.20.in.d.l. item quia. Contrarium tenent Dinus in .§. item seruiana

Minor quæ in domũ cõductã induxit,an tacite obligata sint? egregium certamen.

inst.de

insti.de act. quẽ refert & sequitur Bar. in.l.item quia in pr.ff.de pact. vbi glos. idem tenet, sequitur & dicit esse cõem opi.Ias.in.§.item Seruiana,nu.58.versi. quid autem si minor insti. de actio.vbi Gomezius remissiue num.25.ver.alias quæstiones Salicet.in.l.certi.C.locati, Bar.in.l.si constanti in pr.ff.soluto ma. nu.74.versi.quarto quæro pone quod minor & ibi Ioan. de Imola & Fulg. in d.l.item quia.ff.de pact.in pr. Cuma.in d.l.si constante in pr. Ancha.consil.94. ista dña in pr. Ange.in.d.§.item Seruia na,col.2.facit.l.dos data.C. de dona.an te nuptias,in simili per Roma. consilio 423.pro pleniore Hypoli. consil. 22. in causa Bolog.consi.26.sentit gl.in. §.2.l. fi.C.de legit. tut.Sed contrariam parté tenet & dicit cõmunem Ant. Neguf. de pigno.par.2.membro.4. nume.154.

Iure cõi oẽs vtuntur cũ communi. 2 Quid dicendum,& sane vtra harũ opi nionum receptior sit, incertũ est mihi, sed opinio affirmatiua lõge verior no bis semper visa est: nam mortaliũ nullus est, qui regulariter non vtatur iure communi, nisi in quibus casibus reperi tur habere peculiare priuilegiũ.l.si frau dé.§.fi.ff.de milit.testa.tradit Deci.cõ-si.5.idem Decius in.l.ex testamento.C. vnde lib. Alcia.Paradoxorũ lib.4.c.10. Andr. Tiraq.de vtroq; retract. glo.14. nu.91.cum seq.Ioan.Cro.in.l.nemo po test.ff.de lega.1.nu.18. & ibi Hãnib.nu. 369.& Franci.de Ripa.nu.52. Deci.in.l. hac consultissima col.fi.post Cuma.& Paul.quos allegat.C.qui testamé.face-re pos.Ias.in.l.sicut nu.10.C.de test.in.l. ex quorum relatione apparet hanc esse non solum cõem, sed etiam receptissimam opi. sed quæ domus conductor inuexit, & intulit in domũ cõductam, sunt regulariter obligata, & tacite hypothecata pro pẽsione domus.in.l. cer ti.C.locati.l.item quia in pr.ff. de pact. §.item Seruiana cum gl. insti. de acti.l. 2.ff.in quib.ca. pignus vel hypo. tacite cõtrahañ,sed ab ista regula minor non reperitur noïatim exceptus, ergo &c. pro hac parte facit tex.in.l.1.§.fi.cum.l. seq.ff.de reb.eorũ,facit.l. cõditionibus pupillus verbo iure potestatis.ff.de cõdi.& demõ.vbi pupillus à patre sub cõ ditione potestatiua fuit institutus,is cõditionem impleuit, quo facto statim si ne vlla aditione sed iure potestatis, & sic ex legis ipsius dispositione obligatur oneribus hæreditarijs, fitq; hæres. sic ergo & in specie nostra ex ipsa domus conductione, quam minor fecit, resultat tacita eius bonorum hypothe ca,quæ à lege inducitur: & licet facto hominis nequeãt bona immobilia minorum immediate obligari, vt per totũ.C.de prædi.minorũ &.ff.de reb.eorum,tamen ex legis dispositione bene possunt, & sic ex facto hominis media te,licet non immediate.Deniq; nullorũ magis interest, quam ipsorũ minorũ contrarium nõ admitti,aliter.n.euẽ turũ esset,vt vel nõ inuenirẽt, qui vellent eis domos,vbi sese possent recipere,locare,vel maiore precio eas cõducere necesse haberent: quasi periculũ deficientis hypothecæ precio,& damnõ cogerentur redimere:ergo consultius eis fore intelligẽdum est hac in re vti iure cõi, quam huiusmodi priuilegio,ne inducta ad vnum effectũ in cõtrariũ vertãtur,vt in simili ait. l. Diu9. ff.de mil.testam.§.plane insti.eod.titu. l.legata inutiliter.ff.de legat.1. l. legata inutiliter.ff.de adim.leg. Aliter enim si militer euenturum,vt ipsi minores vix inuenirent, quibus cum negotiarẽtur, perq; hoc quasi ab hominũ cõmercio interdicti viderentur, quod esse nõ debet, vtpote eis ipsis perniciosissimum argu.l.quod si minor.§. non semper. ff. de minoribus.In summa prohibitio de nõ alienandis prędijs facta minoribus, non dubium est quin ob eorũ vtilitaté facta fuerit.l.1.l. & magis & fere per to tum.ff.de rebus eorum.l.1.ff. de minoribus,sed vbi minor domum in qua recipiat sese conducit,nulli dubium, quin vt diligẽs ac frugi paterfa. se habuerit, sicque cessat omnis lęsio, & cõsequen ter legis prohibitio cessat,ac omnis restitutio.l.minoribus &.l.fi. cũ vtrobiq; not.C.de in integ.rest.Pręterea huiusmodi conductio videtur necessaria, sicq; cessat prohibitio, nã phibitio de non alie-

non alienando vtcunq; strictissima ac vehemens sit, cessat in alienatiōe necessaria. l. peto. §. prædium. ff. de leg. 2. multa in simili per Ias. per tex. ibi in. l. si fideiussor. §. si necessariam. ff. qui satisda. cog. & per Soci. per text. ibi in. l. conditionibus pupillus. ff. de condi. & demō. per Hānib. in. l. nemo potest. ff. de leg. 1. l. vt gradatim. §. 1. ff. de numer. & honoribus. Facit nā in specie nostra talis alienatio, seu pignoratio, quæ resultat ex ipsa conductione secundaria est, & incidens, sicq; parum considerabilis, arg. l. si quis nec causam. ff. si cer. pet. Præter tim cū is minor si læsus fuerit in tali cōductione, siue in precio, quia maiore mercede quam par erat, domum conduxit, siue in causa, quia talis habitationis minimę īdignus erat, vel non tā ampla domo egebat, possit in integrū restitui, quo subsecuto & hypothecaria quoque obligatio resoluetur. l. 3. §. fin. ff. de liber. & posthu. c. accessorium de reg. iur. lib. 6. Maxime quia etsi reliquæ hypothecæ impediant quodammodo alienationē rerū obligatarū, qa si alienentur, trāseunt cū illo onere obligationis: tamē in hac tacita hypotheca, quæ descendit ex domus cōductione, non ita est, vt probatur in. l. differētia. ff. in quib. cau. pign. vel hypo. tacite contrahatur, neq; ad rem pertinet. l. fi. C. de leg. tut. nā ibi ideo ait cessare hypothecam bonorum minoris non iure alienam curā, aut tutelā gerentis, quia tutela non valuit, sicq; non potuit germinare obligationem tacitā bonorū. Deniq; nostram quęstionem intellige in mobilibus, quę sine decreto alienari non possunt, qualia sunt, quę seruando seruari possunt, vt posui in lib. 1. de suc. crea. §. 10. nu. 72. cum plu. seq. nam reliqua mobilia sine decreto alienari possunt, & ita posuit hanc quæstionem gl. in. d. §. item quia. Deniq; id cōfirmatur per duas conclusiones sequentes, nam si minor vxorem duxit, dotem accepit, an eius bona tacitę hypothecæ vinculo teneantur, dubiū est? & sunt qui velint, vt teneantur, ita tenent, etiāsi non interfuerit tutoris autoritas, aut decre-

3. tum iudicis gl. secundū vnum intellectū in. l. fi. C. de leg. tut. vbi Pet. Bellap. Cinus Raine. de Forli. Ioan. Faber. Angel. Salice. & Bal. qui hanc dicit cōem opi. & est etiam cōis opi. secundū Sali. ibi Ioan. Andr. ad Spec. de dote post diuor. restitu. §. f. ver. quid si mulier, Iaco. de Arena & Albe. in. l. 2. ff. de rebus eorum, idē Iac. de Aren. Bal. Ang. Roma. Alex. nu. 29. versi. item in quātū, & Ias. nu. 210. in. l. si constante in pr. ff. sol. ma. vbi Alexan. ait ita tenere doct. & Iaso firmat hanc esse cōmunem opin. quod & vult Alex. in. l. item quia in pri. ff. de pact. dum se refert ad ea quę dixit in. d. l. si constante, sentit Ias. nu. 20. cum seq. in. d. l. item quia. Sentit contrarium Ias. in. §. item Seruiana nu. 58. insti. de acti. dum refert, & sequitur Bar. in. d. l. si cōstante Guili. de Cun. Bal. Ange. & Pau. Castr. in. l. item quia in pri. s. alleg. Ioan. Fab. in. §. fuerat col. 5. insti. de act. Bal. in l. certi. q. 8. & ibi Angel. C. locati. Bal. in §. & vt plenius. C. de rei vxorię actio. idem Bal. ī. l. 2. C. de priui dotis. Ruin. consi. 61. ex themate col. 2. nu. 4. libr. 3. Calcaneus consi. 13. pro parte negatiua col. 4. Socin. consi. 80. præsens consultatio col. 4. lib. 4. Andr. Tiraq. post leges connub. gl. 8. nu. 188. Corneus consil. 151. videtur in hac consultatione lib. 4. col. 2. Roma. consilio. 280. colum. 2. Contrariam partem, vt bona minoris non sint tacitę hypothecę nomine obligata pro dote recepta sentit gl. secundum vnum intellectum in. l. fi. C. de legiti. tutela, & gl. in. d. l. item quia in pri. vbi ita tenet Bar. idem Bar. in. d. l. si cōstante in pr. ff. soluto matr. nu. 74. vers. quarto quęro pone quod minor, et Iaso. ī. d. §. itē Seruiana, nu. 58. ait cū Bar. in locis. s. citatis esse cōmunem opini. Fulgo. in. d. l. item quia in pri. Imola. & Cuma. in. d. l. si constante in pr. Salic. in l. certi. q. 3. C. locati. Petr. Ancha. consi. 94. ista dn̄a Ioāna post prin. Ang. Aret. in. d. §. item Seruiana. colum. 2. Quid dicēdum, & sane verior videtur pars affirmatiua, vt ꝓ dote recepta bona minoris tacite obligatā à lege videātur, nō aliter atq; si essēt bona maioris.

Minore dotē recipiēte an eius bona tacite obligata videātur? ingēs pugna.

Primū

primũ quia generalitas.l.vn.in pri.& p totã.C.de rei vxoriæ acti. cũ simi. omnes omnino cõprehendit, qui non reperiuntur habere peculiare ac speciale priuilegiũ hac in re qua de agitur. l. in fraudem. §.fi.ff.de milit.test.vtcunq; sit persona multis fauoribus, & priuilegijs insignita, vt ibi & ex cõi opi.s. resoluimus, sed minor hac in re non reperitur habere peculiare priuilegiũ ergo,&c.deinde quia vt proxime in simili dicebamus nullorum magis interest, quam ipsorũ minorũ huiusmodi exẽplum, aut fauorem non admitti, aliter enim vix nubere possent, aut mulieres nõ auderent tot bona eis in dotem dare, sed loco parafernaliũ pleraq; retinerent, ne totus earum census periculo subiaceret ergo,&c.vt in.l.Diuus.ff. de mil.test.&.§.plane insti.eod.tit. Facit, quia fauor publicus etiã principaliter vertitur in dotibus cõseruãdis. l. 1. ff.solu.matri. Facit quia licet strictissima esset alienandi ꝓhibitio, tñ nunquã impedit alienationẽ necessariã.l. peto. §.prędiũ.ff.de legat.2.l.si fideiussor.§.si necessaria.ff.qui satisda.cog.vbi multa per Ias.in simili. Ad idem.l.cõditio. pupillus vbi.iure potestatis.ff. de cõdi. & demõ.vbi p Soci.in simili facit.l.vt gradatim.§.1.ff.de mune.& hono.Sed hęc alienatio necessaria est, & necessario à lege inducitur, simul ac nuptię celebrãtur, & dos recipitur, vt.d.l. vn. cũ simi. ergo cessat ꝓhibitio facta ĩ persona minoris.Facit, q̃a licet ex facto volũtario nubẽdi descendat illa legalis hypotheca, vñ ipsa quoq; videbatur volũtaria, arg.l. iã dubitari, ibi iã nõ, vt necessarij sed sua spõte,&c.ff.de hęr.ĩstit.tñ illud cessat in specie nr̃a, in qua actus nubendi plusq̃ necessarius intelligi debet ad sobolẽ ꝓcreandã replendãq; liberis ciuitatẽ.d.l.1.ff.sol.matri. vnde & factum ipsum mr̃ij cõtracti plus quã necessariũ, & reipublicæ summopere cõducibile intelligi debet, & legalis hypotheca, quę inde emanat, nõ põt non videri regularis, & reipublicę cõducibilis, nã & si qñ minor ille dotẽ ꝓdigeret, et per hoc bona quoq; sua, vtpote obligata periclitarẽtur, diceremus tolerabilius id malũ esse, quã quod matrimonia retardarẽtur, præsertim cũ ipsis minoribus sic rẽ suã ꝓdigentibus, supersit consultissimũ restitutiõis beneficiũ. Quin imo ẽt maiores, & possunt, & nõ raro solẽt res quoq; suas ꝓdigere, nec iuuantur restitutionis beneficio.l. sed etsi lege.§.cõsuluit.ff.de pet.hęre.ibi dum re sua se abuti putãt.l.1.§.& magis ver.ꝓdegit.ff.si qd ĩ fraudẽ patroni cũ simil. Deniq; quod minores nequeãt immobilia alienare, vt p totũ.ff. de reb. eo.& per totũ.C.de prædi.mino.id ideo statutũ ne lędãtur, vt.d.l.1.ff.de reb.eo. & l.magis puto p totã eod.ti.l.1.ff. de minori.quę ratio cessat in minore matrimoniũ cõtrahẽte, & dotẽ recipiẽte: nã etsi per dotis defectum lędi posset: per dotis tñ interuentum lędi non põt, nisi forte in eo, quod nõ tam amplã, vt par erat, recepit. At lõge magis deceptꝰ intelligeretur, si nulla omnio recepisset, ergo cũ dotem recipiẽdo nõ deterior, sed melior eius cõditio fiat, sicq; fecerit, quod diligẽs paterfa.facturus esset: & ex inde inferatur à lege, eius bonorũ obligatio cessat oĩno ꝓhibitionis rõde nõ alienãdo, vt.dd.ll. vel pignorando, vt.l.f.C.de reb. ali. nõ ali.l. lex quæ tutores.C.de admi.tut.& hoc est reale funda.secundũ Ias.in.d.l. si cõstãte, nu. 213. Pręsertim cũ sit inspiciẽdũ id tantũ quod principaliter agitur, nõ quod inde ĩcidẽter resultat. l. si qs nec causã ff.si cer. pet. sicq; parũ cõsideranda incidẽs hęc obligatio, quæ ad bona mino-
4 ris spectat ex dote p eũ recepta. Neq; ad rẽ ptinet, quod mulier dũ nubit, õia bona sua ĩ dotẽ dare videatur, si sit maior, nõ sic si sit minor secundũ Bart. in d.l.si cõstante, nam id cõĩter improbatur secũdũ Ias.ibi.nu.219. Ad auth. dos data.C.de dona.añ nup.respõde, quod loquit̃ in alio casu, & præterea cum varios intel.recipiat, nõ põt in ea fieri sufficiẽs fundamẽtum. Ad.l. prædia. C.de prædi.mino.resp. quod loquitur in casu diuerso, & ex diuersis nõ fit illatio. l.fi.ff.de calũ. Idq; cõfirmatur p cõclusionẽ pręcedentẽ de minore domũ cõ

Dotis eẽ an omnia bona mulieris nubentis videantur?

ducēte,q per hoc inuecta, & illata ī talem domum obligat sine decreto. Deniq; id generale esse videt̄ in oī tacita obligatione, nā nō absimile esse videtur, ꝙ bona, ēt īmobilia minoris intrātis religionē, aut monachātis, ipso iure fiūt monasterij sine decreti interuētu, aut alia solēnitate, ita tenēt Inn. Ioā.
5 And. & Abb. col. 5. in c. pręsentia de ꝓba. Iac. de Are. in l. quidā. ff. de reb. dub. Maria. Soci. de oblationibus libello. 9. q. 5. Andr. Tiraq. post leges cōnub. gl. 8. nu. 190. Fab. in auth. ingressi col. f. C. de sac. san. eccl. Rom. cōsi. 281. col. 2. Spec. de statu mona. §. 1. ver. 47. quęritur. Licet ɔtrariā partē teneāt Nic. Castel. inter cōsi. Bar. cōsi. 475. Per. & Cin. col. 2. in d. auth. ingressi. Quorū opi. tenēda non est, cū contraria receptior sit, & verior. Nā regula est generalis, quod qui ingreditur monasteriū se, & sua dedicat Deo. d. auth. ingressi, & ab hac regula minor nō reperitur exceptus, ergo sub ea cōprehenditur vt cūq; sit priuilegiatus ex cōi & vera op. quā. s. retulimus p. d. l. in fraudē. §. f. ff. de mili. test. Nec similiter ad rē ptinet, quod & generalis sit regula ꝓhibitiua, ne minorū bona sine decreto alienētur, nā illa reperitur excepta, hoc est oēs similes regulę reperiūtur exceptę vt nō comprehēdāt, quod in cōsequētiā resultat, sed tantum intelligātur, qn̄ id fiebat principaliter. d. l. si qs nec cām. ff. si cer. pet. nā et similiter minor, q hęreditatē etiā opulentā sine interuētu tutoris acquirere nō pōt, cū id principaliter agebat. §. sed neq; insti. de auth. tut. nō tamē ꝓhibetur eā ēt nō opulentā acquirere in cōsequētiā alterius actus, quē principaliter agebat. l. ɔditionibus pupillus ꝟb. iure potestatis vbi not. Soci. ff. de cōdi. & demō. licet ꝑ hoc obligetur vt. §. hęres quoq; insti. de obliga. quæ quasi ex ɔtractu nas. Deniq; vt minor bona sua obligare vetatur, vt ꝑ totū. ff. de reb. eo. & ꝑ totū. C. de prędi. mino. ita & cū sui iuris est suā personā alienare, hoc est alieni iuris per interuentū arrogationis facere ꝓhibetur citra causæ cognitiōis interuetū. l. nec ei. ff. de adopt. & tn̄ per ingressū monasterij nō solū bona sua sed & sua ꝑsona alieni iuris fit. d. authē. ingressi, ergo, vt ꝑsonę alienatio fit sine causę cognitione, aut tutore, aut decreto, ita & facilius bonorū alenatio, aut obligatio fiet, quia cui licet quod est plus, licet vtique quod est minus. c. cui licet de regu. iur. lib. 6. id quod firmius redditur ex duabus cōclusionibus præcedent. quas repetere non expedit.

Minoris monachantis bona sine decreto fiūt monasterij cū cōi contra plures.

1 *Locatā in domum quæ inuehūtur etsi sint venalia, an sint tacite obligata ꝓ domus pēsione? igēs pugna.*
2 *Locatam in rem quæ inuehuntur, quo sensu obligata videantur.*
3 *Venalia an legato generali contineantur.*
4 *Venalia mariti an ꝓ dote obligata videāt? cōtra cō.*
5 *Hypotheca legalis etiā ad certum locum restricta cōprehendit venalia, nisi in casibus contra multos.*
6 *Venalium vsusfructus non continetur, qn̄ legaui vniuersaliter vsumfructum omnium rerum, quas domi habebā cōtra communem. Quid si indefinite legassem? adhuc idem cum communi, sed non ex defectu proprietatis sermonis contra communem.*
7 *Venalium vsusfructus non debetur, quando legaui vsumfructum omnium bonorum contra communē.*

1 INuecta ab inquilino in domum conductam pro pensione domus conductę sunt tacite obligata, etiam si essent venalia ita Bal. in rub. C. de ꝟ. fig. q 4. idē Bal. in l. vbi adhuc. 8. q. C. de iure doti. sequit̄ & firmat esse cōem opi. Ias. in l. ꝗ Romæ. §. Calimachus, nu. 5. ff. de ꝟb. obli. Bar. in l. si cōstāte in pr. nu. 74. ff. soluto matrimon. Zazius in §. itē Seruiana, nu. 20. sequitur & dicit communem opi. Gomezius ibi. nu. 22. Alexan. nu. 27. in d. l. si constante, Bar. in l. generali. §. vxori. ff. de vsuf. leg. est cōmunis op. secundū Cror. nu. 103. in d. l. si cōstāte lect. 2. licet ipse contrarium teneat. Cōtrariā partē vt venalia nō videant̄ tacite obligata ꝑ pēsione domus, tenēt Bal. ī. l. certi. q. 6. C. locati, Ang. in §. itē Seruiana instit. de actionibus sequitur, & dicit cōem op. Ias. ibi, nu. 44. vbi sentit gl. ꝟ. Coloni. in f. dū ait tūc demū videri tacite obligata, si quidē inducta essent nō ad breue tēpus, sed vt ibi manerēt, & rursus Ias. ibi num. 52. vbi firmat hāc esse cōem op. tenēt Are. & Soci. in d. §. Calimachus Ro. ī. l. si cōstāte in pr. ff. 10.

Locatā ī domū qua inuehūtur, et si sint venalia, an sint tacite obligata ꝑ domus pensione? ingens pugna.

ff.solu.matri.Iacob.de Aren.in.l.generali.§.vxori.ff.de vsufr.leg.Bal.i.l. debitor.ff.de pign.Bal.in. l. cum tabernam, & ita sentit glo. quam sequũtur Doct. cõmuniter ibi:in.d.l. itẽ quia in princi. ff.de pact.verbo illata dũ ait, vt perpetuo ibi sint, vbi p Ias.nu.20.Socin.nu.2. post Areti.ibi,in.d.§.Callimachus Couasrub.variarũ resoluti.libr.2.c.5. nu.2. qui refert hãc esse secundum Ias. opin. cõmunem,qui ait id procedere,quando tacita ac legalis illa hypotheca ad certũ locũ restricta esset. Nõ sic secundum eũ, vbi ad certũ locũ restricta nõ esset,& hanc op.tenet Ioã.Crotus, vbi supra,& Anton.Neguś.de pign.part.2. membro.4. nume.153.

Quid dicendũ, & sane pars affirmatiua longe verior est,vt pro pẽsione domus venalia obligata videantur,nõ secus quam reliqua: quod probatur primum ex regula generali,quę habet, inuecta, & illata ab inquilino teneri pro pensione domus,vt in.l.2.& in.l.differẽtia.ff.in quib.cau.pig. tacite ꝯtrahatur. §.itẽ Seruiana insti. de acti.l. item quia in pr.ff.de pact.l.certi.C. locati.Deinde quia in specie videtur tex.in.l. cum tabernam.ff.de pignoribus, vbi mercator domum conduxit, in quã multum mercitũ ĩduxit,quęrebatur,an pro pẽsione domus merces illę tenerentur tacitę hypothecę nomine, & iureconsultus ait teneri,neq; ad rem pertinere,ꝙ quotidie vendũtur, nam & earum quę alienantur loco alię reponuntur, sicq; vt quotidie officina euacuatur, ita & quotidie nouis mercibus allatis reficitur: simile in populo, qui quotidie, vt ciuiũ interitu ac obitu euacuari ac minui videtur,ita & quotidie alijs nascentibus,ac crescentibus reparatur, ac sæpe propagatur.l.proponebatur.ff.de iudic.Sic & in grege, nam capitum mortuorũ loco alia quotidie nascẽtia substituũtur,sempq; idẽ grex nõ alius esse videtur.§.si grex. insti. de legatis.l.grege. &.l.si grex.ff. de lega.1.cũ simil.Quinimo si recte aduertis in specie nostra data paritate terminorum, nulla omnino videtur esse differentia inter venalia, & non venalia:nam inuecta & illata in domum conductam, quod tacite obligata videantur, cum hoc moderamine accipiendũ est, vt quandiu habitatio durat, libera sit earum rerũ alienatio,trãseantq; ad emptores sine vllo pignoris grauamine aut onere, quãuis tpe solutionis. [i.quo pensio soluenda erat) si inquilinus solutionẽ moretur, possit locator petere, vt inuentario inscribãtur ea mobilia, quæ domi inuenta fuerint, vt probatur, in.l. differentia. ff.in quib.cau.pignus vel hypoth. tacite contrahatur, & sic inscripta pignoris nomine tenebuntur, donec pensio domus soluta fuerit, quo subsecuto illico res illę nexu pignoris liberabũtur, sicq; quæ ante tempus solutionis aduẽtans alienata fuerint, ab omni pignoris nexu libera transibũt ad emptores: idemq; si postea alienarentur, si quidẽ locator obuiã nõ faciat emptoribus, vt tũc demũ alienatio impediatur, vel cũ nexu pignoris facta videatur, cũ locator res domi quasi deprehendit, & inscripsit, nõ sic si prætermisit, vt. d.l.est differentia. Sed hæc omnia similiter ac eodem modo procederẽt in mercibus venalibus,nam quamdiu dies solutionis nõ aduentat, libere possũt alienari,at postquam dies venit, si pensio domus retardetur, absq; dubio possent à locatore deprehendi,& pignoris loco teneri,donec pensio exoluatur, nõ secus quã reliquæ res, vt.d. l. cum tabernã,vt sic data paritate terminorũ nulla omnino sit harum rerum differentia. Cum ergo certum ac indubitatum esse debeat pro pensione domus obligari inuecta & illata in domum illam cõductã,siue ea venalia sint, siue non sint tunc ad text.in.l.generali.§. vxori.ff.de vsufr.legato,vbi habetur,quod q vxori vsumfructum omnium quę domi habebat,legauit,nõ videtur legasse vsumfructum mercium. Respõde illius text. rationem esse,quia verba generalia testatoris restringuntur, ac coangustantur ex mente ipsius.l.3.C.de liber.præteri.l.hæredes mei.§.cum ita.ff.ad Trebellia.l.cum auus de condi.& demonst.

2 *Locatã ĩ rẽ quæ inuehũtur quo sensu obligata videantur.*

ff.l.penul.C.de impuberum.l. post aditam.l.2.l.quãuis.C.de impuberum, nec dubium est, quin testator vsumfructũ earum rerum, quæ domi duraturæ erant, vxori legasse videatur, nõ autem earum rerum quæ illico abscessuræ e-

Venalia an legato generali cõtineãtur?

3 rant, ne sic hisce in rebus illico abscessuris vsusfructus legatum inutile foret argum.l.qui sic.ff.de solu.l. Titio cum morietur.ff.de vsufruct. & cum ibi esset quæstio voluntatis testatoris, quid ad rumbum, hoc est quid ad nostram quæstionem, vbi non tractatur de voluntate cõtrahentis, hoc est domũ cõducentis, qui simul ac domum conduxit, quę per eum in domum cõductam inuecta fuerunt, velit nolit, pignoris iure pro domus pensione tenentur. Ergo similiter nihil ad rẽ pertinet.l. vxorẽ.§.legauerat.ff.de leg.3. vbi tibi legauerã quicquid in Gadibus habebam, et hoc legato generali non videntur cõprehendi calẽdarium, & pecunia fenebris, quia illæ rationes ac illa pecunia, illudq; calendarium non ibi situ erat, quasi illic perpetuo aut ad tempus nõ modicũ mansurum, sed erat quasi migrabile ac ad omnes omnino regiones pertinens, in quibus quæ testator haberet, vt sic, licet ex vi verborum, etiã ea fenebris pecunia, idq; calendarium cõtineretur: tamen ex mente quæ pręualet verbis.d.l.3.de lib. præte.C. cum simi.supra alleg. ea verborum generalitas restringitur ad ea, quæ Gadibus collocata, vt illic mansura, non vt huc atque illuc migratura erant. Cum ergo ibi tota quæstio esset de voluntate testatoris, quid ad speciẽ nostram, in qua voluntatis quęstio non est, vt proxime disseruimus: quod nota, quia reliqui non sic aduertunt.

Venalia mariti an ꝓ dote obligata videãtur? contra cõmunem.

4 Vnde dum Barto.in.d.l. si constante in pri.ff.soluto matrimonio, nume.73.& ibi Alexand. post plures alios quos refert nume.27. volunt constituere differentiam inter mobilia mariti, quæ venalia erant, & ea quę venalia non erãt, quasi cum venalia erant difficilius pignoris aut hypothecæ nomine pro dote teneantur, quã si venalia non essent, certe isthæc differentia, quicquid ipsi circumuolitent, vera nullo vnquam casu reperietur, cum reuera data paritate terminorum nulla omnino sit in specie nostra istarum rerum differentia, vt iam supra docemur, agnosco tamen hanc esse communem opin. vt fatetur Ioannes Crotus in repetit.l. si constante, nume.103.lectu.2.ff.soluto matrimonio, & secundum Couarrub. libr.2. resol.cap.5.nume.2. Anton.Fanen. de pignori. part.2.membro.2. nume. 4. qui etiam mouentur per.l.debitor.ff. de pignor. vbi qui omnes seruos suos qui erãt, fuerant, vel postea in tali fundo forent, obligauerat, non videtur sensisse de ijs, quos postea ad fundũ miserat tẽporarię culturæ causa, quando dixit se obligare seruos, qui erant, fuissent, vel forent in dicto fundo, quasi contrahẽtes sensissent de seruis ibi commoraturis, non autem de illis, qui illic misi essẽt culturæ causa illico abscessuris, sed text. ille nihil ad rem pertinet, quia loquitur in hypotheca descendẽte ex cõtractu, qui censendus est, non tam iuxta verba, quam iuxta mentem contrahentium.l.ita stipulatus, magna, versic. Sabinus autem ex mente. ff. de verbo. obligatio. Decius in.l. semper in stipulationibus.ff.de regulis iuris, Paulus, & Ias.in dicto versic. Sabinus, mens autẽ contrahentium esse videtur, vt ea pignoratio ad seruos in illo fundo mansuros, non ad illico discessuros referret, at nos loquimur in obligatione legali, quæ nunquam distinxit inter venalia vel non venalia, sed omnia pariter comprehendit. d.l. cum tabernam, cum simili.supra allegatis.

Hypotheca legalis etiã ad certũ locũ restricta cõprehẽdit venalia, nisi in casibus cõtra multos.

5 Idque intelligendum est, etiam si sit hypotheca legalis ad certum locum restricta, vt proxime dicebamus per. d.l. cum tabernam, et per regulam generalem supra relatam. de qua in.d.l. certi.C.locati.cum conc. supra alleg. licet contrarium (& minus recte vt nobis videtur) tenuerint Crotus vbi supra, Couarrub.vbi supra, Bald.in.d.l.certi, quęstio.6. Alexan.ad Bar.in.d.l. cum tabernam, Anton.Fanensis, de pigno.part.2.

membro

membro.4.numero.165.

De eadē re. Vnde apparet Crotū vbi supra non iustam fecisse differētiam inter.d.l. cum tabernam,&.d.l.debitor.ff.de pignori. ait.n.quod in.l.cum tabernam licet debitor non haberet animum merces venales diu possidendi:adhuc tamen veniunt in hypotheca generali, quia habebat animū alias res earū loco subrogādi:vnde perinde est ac si haberet animum eas diu tenendi. At in.d.l. debitor nec habebat animum,vt serui in eo prędio diu essent, nec etiā habebat animum alios seruos eorum loco subrogādi.Sed errat,quia in.d.l. cum tabernam pignus effluebat à dispositione legis, sicque animus contrahentis qui etiam inuitus obligabatur ad pignus in consideratione non erat. Præterea hęc distinctio est contra tex.l.est differentia. ff. in quibus causis pignus tacite contrahatur.

Venalium vsusfructus nō cōtinet, qn̄ legaui vniuersaliter vsūfructū oīum rerū quas domi habebā cōtra cōem. Quid si īdefinite legassem? adhuc idē cum cōi sed non ex deffectu ꝓprietatis sermonis cō tra cōem.

6 Apparet secundo suspectā esse distinctionem Bart.in.l.1.generali.§.vxori.ff. de vsufruct.leg.dum ait,quod si dixi, lego vxori vsumfructum rerum,quas domi habeo:non cōprehenditur vsusfructus venalium:at si dixi, lego vxori vsumfructum omnium rerum,quas domi habeo: tunc comprehēderetur etiā venalium rerum vsusfructus,ratio(inquit) differentiæ ea est,quod primo casu indefinitè, secundo vero casu vniuersaliter locutus est. Quæ ratio parū instruit,& præterea non est vera, quia indefinita æquipollet vniuersali aptitudine,vt tradunt Doct.in.l.2.præsertim Ias.ibi.ff.de lib.& posthu.& in.l. Titius per tex.ibi.ff.de lib.& posthu. dixi plene.§.20.nume.57.lib. de successi. creatione, & in specie nostra necesse est, vt indefinita vniuersali æquipolleat, ne alias legatum propter incertitudinem vitietur iuxta.l. duo sunt Titij. ff. de testamen. tut. l. si fuerit. ff. de rebus dub.nam si legaui vxori vsumfructum rerum,quas domi habeo, & sic indefinite nisi dixeris omnes comprehendi, incertum erit, quęnam earum cōprehenderetur, sicque ex incertitudine legatum vitiaretur, ideoque ne vitietur æquipollet vniuersali.l.si seruitus.ff.de seruitute vrbano. prædio. l. si plures.l. si pluribus.ff.de legat.2.l.si plures. ff.de legat.3. Ergo quod illo casu venalium vsusfructus non comprehendi videatur, non ex vi sermonis contingit, sed ex mente testantis,vt dicto. §. vxori.mens autem vndenam colligatur, aperuit Scæuola, sed ratio est,quia testator nunquam videtur legare plus iuris,quam habeat in re legata.l. quod in rerum.§.1.ff.de lega.1.l. vxor patrui.C. de legat. ne hæres alienum redimere cogatur.l.vnum ex fa.§.si rem.ff.de legat.2.at cum res venales inspecta testātis destinatiōe illico abscessuræ essent, tunc siue dixeris permansurum legatum,vsusfructus etiam post res venales venditas constitutus videretur vsusfructus in rebus alienis contra.d.§.si rē. d.l.vxor patrui.d.l. quod in rerum,siue dixeris duraturum vsumfructum quā diu venalia vendita non essent, inutile foret legatum, argumē.d.l.Titio cum morietur.ff.de vsufruct. d.l. si sic. ff. de soluti. præsertim cum a communiter accidentibus (quod inspiciendum est,argumen.l.nam ad ea.ff.de legibus) inter testamentum, & mortem testatoris res venales exirent à patrimonio testantis, sicque is vsusfructus vel extinctus videretur, vel in rebus alienis constitutus cum summa molestia hæredis, contra.d.§. si rem, hæc ergo est efficax ratio, propter quam vsusfructus venalium ex mente testantis interpretamur, non comprehendi in legato earum rerum, quas testator domi habebat. Et eadem ratione etiam in legato omnium rerum, quas testator domi haberet, non videretur comprehēdi, non quidem ex defectu sermonis, sed magis ex defectu voluntatis, vt sic nihil intersit, vtrum testator dixerit, lego vsumfructum rerum mearū quas domi habeo, sicque indefinite: an vero verbis vniuersalibus dixerit, lego vsumfructum omnium rerū quas domi habeo, vtroque enim casu ex mente testantis vsusfrctus venalium non debebitur, vt.d.§.vxori,licet Barto.ibi

contrarium velit & communiter scribentes vt per Couasrub. & Anton.Fauen. & Crotum alios, vbi supra quorum nullus nostram rationem videtur præsensisse.

Venalium vsusfructus nō debetur, qñ legaui vsumfructū oīum bonorū cōtra communē.

7 Et eadem ratione dicēdum est, quod etiam si testator diceret, lego vsumfructum omnium bonorum meorum, & sic non restringeret sese ad certum locum, quia non dixit, bonorum quę domi habeo, sed generaliter omnium bonorum, adhuc tamen vsusfructus venalium rerum non videretur deberi: quia cum verisimiliter hæ res venales cito exituræ essent à patrimonio testatoris, futurum esset, vt in rebus alienis videretur is vsusfructus constitutus, quia de proximo alienandum quasi pro alienato habetur, ne ergo in alienis rebus constitutus videatur contra d.l.vxor patrui.d.l.quod in rerum.d.§.si rem, iuste ĩterpretamur reliquarum tantum rerum vsumfructum, non etiā venalium cōtineri aut deberi. Restringitur hoc arg. nam lex tam odio habet vt in re aliena vsusfructus is legatus videretur: quod si testator legauit rē, in qua vsumfructum tantū habebat, etiā si is vsusfructus morte testatoris periturus erat, adhuc interpretamur, quod vsumfructum tātum legare voluit, nō etiam proprietatē, licet per hoc & verba improprientur argu.l.qui vsumfructum.ff.de verb.oblig.l.si quis cum totū.ff.de excep.rei iudi. & etiam legatū reddatur ĩutile, ita probatur ĩ.d.l. vxor, & in.d.l. quod in rerum secundum cōmunem intell.de quo late vtrobiq; per Ias.post alios. Si ergo etiam contra proprietatem verborum, & contra conseruationem dispositionis interpretamur testatorem non voluisse legare alienū, vt ibi, quāto magis in specie nostra, vbi legatum inutile non redditur, sed pie moderatur, ne hęres alienum redimere (quod molestum esset nimis argumen.d.§.si rem) cogatur: agnosco tamen contrarium voluisse Bartol. in.d. §.vxori, dum fecit differentiam vtrum legatum esset loco certo circumscriptum, an vero esset generale, in quo cum Bartol. est communis opinio. secundum Couasrub.in dict.cap.5.in pri. versicul. 1. conclusio, & per Alexan. & Antoni.Fauen. vbi supra, sed nullus eorum sane videtur nostram rationem præsensisse. Neque ad rem pertinet text. in.l. quoties. §. finali.ff. de vsufruct. à quo male accepto eorum deffluxit error: nam ille loquitur in legato proprietatis, nos autem in legato vsusfructus, quarum rerum est non obscura differentia. Nam si lego vsum fructum omnium bonorum, non debetur vsusfructus rerum venalium, ne illis illico alienatis hæres subdure cogatur redimere vsumfructum earum rerum venalium iā alienatarum: at si lego oīa bona mea, etiā venalia cōprehenduntur, & debentur: quia & si alienata sint: hæres cui nihil superfluū est, pręter quartam nomine falcidiæ debitam redimere alienata nō tenebitur.l. si vniuerse.C.de lega. sicq; cessat durities de qua in.d. §. si rem. Qua ratione idem quoq; dicendum esset in legato propietatis, quando non omnia bona legata essent: nam si vxori legaui omne ornamētum muliebre, adhuc venalia non continentur, ne illis illico alienatis cogatur hæres ea redimere contra.d.§.si rem ita probat.l.pediculis. §. cum quæreretur. ff. de auro & argento legato, vbi bonus text. diuersum esset, si omnia bona legata essent, nam tunc etiam venalia continerentur, vt dixi argumen.d.l. quoties. §. final. quia tunc hæres præter quartam falcidiæ habiturus esset nihil, nec venalia postea alienata redimere cogeretur. Nam & si cum testator rem legatam alienauit, & quæritur an legatum reuocasse videatur necne, fiat distinctio, de qua in.l.fideicommissa.§.si rem.ff.de legatis tertio.l.si rem legatam. ff. de adimen.lega. vt si omnimoda sponte alienauit, tunc reuocasse videatur, sin autem necessitate rei familiaris, tunc secus. Tamen hæc distinctio quo ad venalia cessat, in quibus casibus dicimus venalia in legato, quo de ageretur cōprehensa non fuisse.

Ergo

Ergo testator aut dixit, lego omnia bona mea, aut omnem substantiam meā, & similia: aut dixit, lego omne ornamētū muliebre, vel omnē penū domi existentē & similia: aut & tertio dixit, lego vsumfructū omniū bonorū: aut & quarto dixit, lego vsumfructū penoris domi existētis, vel muliebris ornamēti. Primo casu venalia debentur, non secus quam reliqua, argu. d. l. quoties. §. f. quia cessat rō. d. l. vnū ex familia. §. si rē. ff. de lega. 2. Secūdo casu venalia nō debentur, ne hæres penum venalem postea illico alienatam redimere cogeretur, ita procedit. d. l. vxorem. §. legauerat. ff. de leg. 3. l. pediculis. §. cū quęreretur. ff. de auro & argēt. legato ỳ. omne. vbi clarius quam alibi facit. l. cū tabernam. ff. de pignori. Tertio casu cum legauit vsumfructum oīm bonorū quo ad materiā, qua de agimus, idē est, ac si partē bonorum legasset in proprietate: puta omnē penum, aut omne muliebre ornamentum, nam & tunc venalia non debētur, ne illis illico alienatis cōtra. d. §. si rem. d. l. si vnum ex familia hęres cogeretur redimere, vt superius ꝓbaui, sicq; idem foret eadem ratione, si testator legasset tertiam, aut quartam partem omnium bonorū suorū, nā & tunc venalia non deberentur pro illa tertia aut quarta parte: licet in hoc exēplo & superiore cōtrariū teneant Bar. in. d. §. vxori, & cōmunis op. supra relata. Quarto casu quando legaui vsumfructum ornamenti muliebris, venaliū vsusfructus non debetur, ne illis illico alienatis hæres redimere cogatur: qua ratione idē foret, etiāsi legassem vsumfructum tertiæ aut quartæ partis bonorum, nam & hic venalium rerum vsusfructus pro illa tertia aut quarta parte non deberetur, ne hęres illis illico alienatis redimere cogetur. Et dum legaui vsumfructum ornamēti muliebris, nō refert dixerim, vniuersi ornamēti muliebris vsumfructum, & sic vniuersaliter, an vero ornamenti muliebris, et sic indefinite, nam vtroq; casu idem erit, licet contrarium velit Bart. in. d. §. vxori faciens inter indefinitam, & vniuersalem differentiam: cum quo est communis opinio supra relata, quæ nobis minime recipienda videtur.

Noua distinctio.

1 *Locatæ domus pro pensione an res aliena sciente domino inuecta videatur hypothecata? ardua pugna.*
2 *Locatam in domū si merces nō in pec. nu. interfuit, an illata obligētur ꝓ pēsione domus? contra cōmunē.*
3 *Libri scholaris, arma militis, breuiarium clerici non obligantur pro pensione domus.*
4 *De pec. nu.*
5 *De rebus famuli.*
6 *De ead. re.*
7 *De instrumentis.*
8 *Hypotheca tenet in re aliena à debitore possessa cū communi.*
9 *Hypotheca potest constitui in re aliena etiam à debitore non possessa contra communem.*
10 *Hypotheca tenet in re aliena etiam à debitore non possessa, licet agat cōtra hæredē debitoris cōtra cōem.*
11 *Hypotheca fuit in re aliena constituta, quam postea debitor vendidit tertio ab eo creditor potest auferre possessi. cum Zazio contra communem.*
12 *Hypotheca in re aliena constituta reualidatur, si debitor nactus sit dominium rei hypothecatæ.*
13 *Emptor tenetur stare colono, cui venditor omnia bona obligauerat cum communi.*
14 *Idē si non vēdidit sed donauit, cū Zazio cōtra cōem.*
15 *Hypothecaria cum agit creditor cōtra tertiū possessorem, qui à debitore causam non habebat, quid probare debeat ardua quæstio.*

1 QVid si cōductor in domum conductam intulit res alienas, an & illę pignoris iure teneantur ꝓ pēsione domus? iuxta. d. l. 2. l. sed est differētia. ff. in quib. cau. pignus tacite cōtrahatur. l. item quia in pr. ff. de pact. §. item Seruiana isti. de act. l. certi. C. locati. & quidem si domino ignorante cōmunis omnium opi. est, vt non teneantur, quia dominus ī re dubia vetare pręsumitur. l. qui vas. ff. de furtis, & nullus videtur iactare suum. l. cum de indebito. ff. de probat. & deteriorem suam cōditionē facere velle similiter nullꝰ pręsumitur. l. si voluntate. C. de rescind. vēdi. Quod si sciuit rem suam in domum conductam inferri, & tacuit, & etiā expressim consensit, vt pignoris iure tenerentur, similiter est cōmunis omniū opi. vt teneatur: quia in re sua quilibet est moderator, & arbiter. l. in re mādāta. C. mād. etiam abutendo. l. sed & si le-

Locatæ domus ꝓ pensione an res aliena sciēte dn̄o inuecta videatū hypotheca ta? ardua pugna.

ge.§.consuluit.ff.de pet.hęre.l.1.in pri. &.§.vtrum autem &.§.quod si in lite &.§.& magis verbo prodegit.ff.si quid in fraud.patr.l.quia autem in pri.&.§.1.ff.quæ in fraud.credi. Quod si nec expressim consensit, nec expressim contradixit, sed sciuit, & tacuit, an per hoc illę res pignoris iure teneãtur? & sunt qui negent eas teneri, ita tenent Cinus in.d.l.certi.q.3.post Iacob. de Aren. ibi vbi etiam Bal.q.7.Bal. & cõiter Doct. in.l.item quia in pr.ff.de pact.Ioan. Fa. Ang.Aret.& Ias.nu.55.in.d.§.item Seruiana vbi Ias.firmat hãc esse cõmunem opi.quam etiam sequitur & firmat esse cõem op.Gomezius ibi,nu.24.vers.circa prędicta, et ibi Zasius,nu.33.cum quibus d.præ.& seq.glo.& Ias.nu.18.in.d.l. item quia Cinus & Sali.nu.2.in.d.l.certi, Sali.in.l.si fine.C.ad Velleia.Ang. in d.l.certi vbi Bal.nu.10.Contrariam partem tenet gl.fi.in.d.l.certi & Ias.in.d.§. itẽ Seruiana nu.55.sequitur & dicit esse cõmunem opi.Anto.Fauẽ.de pignoribus par.2.nu.152.cum seq. Bar.in.d.l. item quia in pr.allegat. d. gl. & cum ea videtur transire, licet dicat, quod quidam tenent contra, & cum gl.d.l.item quia transeunt simpliciter ibi Barto.& Fulgos.Sed Ioan.Fab.in.d.l. certi tenet contra gl.ibi post Din.in.d.§.item Seruiana quem ipse allegat & cõtra illam gl.est cõis opi.secundũ Alex. nu. 28. in l.quæ dotis.ff.solu.matri. contra quam tenet etiam Petr.Bellap. in.d.l.certi,& Bal.in.l.item quia in pri.ff.de pact. Sed gl.d.l.certi tenet Bar.ĩ.l. quæ dotis col. fi.ff.solu.matri.Alex.in addi. ad Bal.in. d.l.certi idem Alexã.in.l. item quia in pr.ff.de pact.Anto. Negus.de pignori. 2.par.prin.membro.4.nu.152.vbi hanc dicit cõem & veriorẽ opi.idem Bar.in l.1.§.1.ff.de pigno.Iac.Butrig.in.l.si fine ff.ad Velleia.& pro hac parte est hodie tex.in.l.9.tit.13.part.5.vbi Grego. Lup. Licet in terminis iuris communis Gregor.Lup.in.l.5.titu.8.par.5.verb. fincan obligadas, tenet & ait cõmuniter teneri, quod est verior op.cõtra gl.d.l.certi: & ita etiam tenet gl. illi contraria in.l. 2.C.si res aliena pignori data sit.

Quid dicendũ, & sane pro parte nõ affirmatiua, vt ex sciẽtia & patientia dñi sibi non fiat pręiudiciũ, vt sic res sua se sciente et non contradicente in domũ conductam illata pignoris iure pro pẽsione non teneatur, facit.l. Caius.ff.de pig.act.vbi cum testamentum faceres, rogasti me, vt testis essem eorũ, quę eo testamento ordinabantur, adfui, disposuisti de re mea, & iurecõsultus ait mihi præiudiciũ nullũ fieri, quasi per illã patientiã, & taciturnitatẽ cõsentire nõ videar in re illa nocenti. Sic ergo & in specie nostra, licet dñs sciat rem suam in domum cõductam inferri, adhuc tamen vt pignoris iure teneatur, consentire non videtur. Ad idem.l. sicut.§.nõ videtur.ff.quib. mo. vel hypotheca soluitur, vbi res mihi obligata erat, & sciui eam alienari, nec contradixi, & lex ait ius meũ saluũ eẽ, quasi sola illa sciẽtia & patientia non noceat: sic ergo, & in proposito sola scientia, & patientia minime nocebit: confirmatur, nam si sciẽtia illa, & patientia non efficit, vt pignus liberetur, longe minus efficiet, vt contrahatur, cum proniores simus ad liberandum quam ad obligandum argu.l.Arrianus.ff.de actio.& oligatio. pro hac parte videtur tex. expressus in l.2.C.si res aliena pignori data sit, vbi si res aliena pignori data sit, pignus non tenet, nisi demum duobus concurrentibus: primum quod domino sciẽte pignori data fuerit, alterum quod ĩ fraudem creditoris dominus ille tacuisset, sed nos ponimus alterum tãtum interfuisse.s.scientia et patiẽtia dñi, ergo nõ sufficit vt pignus teneat argu.l.qui hæredi plures.ff.de condi.inst.Facit etiam l.tutor.§.contrariam.ff.de pig.acti. vbi res aliena, vt põt vẽdi in pręiudiciũq; venditoris, non etiam domini, tenet ille contractus.l.rem alienam.ff.de contrahẽ.emp. ita etiam potest pignori dari, valetq; contractus in præiudiciũ dãtis, non in pręiudicium domini vt.d.§. contrariam. Sicque reclamatio domini non sufficit, aut impedit, quo minus pignus illud dari posset, præsertim cũ creditor non teneatur credere reclamãti,

mãti, vt not.per Alexã. in.d.l. si constã te, nu.28. Neq; ad rem pertinet.l.semp qui non prohibet.ff.de reg.iur.nã procedit in vtilibus, secus in dãnosis. Nec obest.l.sicut.§.non videtur.2. resp. ff.in quib.cau.pig.tacite ꝯtrahatur, nã nos, loquimur, quãdo dominus sciuit, & tacuit, nec fecit alium actum positiuum, ibi autem fecit actum positiuũ sese vt testem subscribẽdo, quarum rerum est longa differentia, vt per Bart. in simili in.l.seruitutes in magna.ff. de seruituti. Decius in.d.l. semper. Neque mutat.l. aliena in pr.ff.de pigno. acti. per quam mouetur gl.d.l.certi, quia agnosco alienã rem pignori dari voluntate domini posse, vt ibi, dñs autẽ quando voluisse intelligatur, ibi non aperitur, deniq; ad hanc regulam vt inuecta, & illata in domum conductam pro pensione domus tacite obligata videantur, enumerat plures ampliationes, & plures limitationes Anton. Negusan. de pignori. part.2.membro.4.num.152. cum pluri. 2 præced.& seq. Quid autẽ si domus locata fuit pro certa mercede, quæ tamẽ nõ cõsistebat in pecunia numerata, & & adhuc magis est, vt inuecta & illata sint obligata pro pensione domus, ita tenet gl.in.§.itẽ Seruiana ĩsti.de act.& Bald.in.d.l. certi. C.locati & Ias.in.l.itẽ quia in pr.ff.de pact.sequitur & dicit esse cõmunem opi. Anto. Negusanti.de pignoribus par.2.mẽbro.4. nu.38. qui allegat Ange. Areti. ita tenentem quasi communiter receptum in. d. §. item Seruiana. mouebat quæstionẽ, quod si merces in pecunia numerata nõ sit cõstituta, non est contractus locationis, & conductionis, vt tenent gl.& cõiter Docto.in pr.inst.de locati.& conduct. & alibi sæpe, licet ego contrarium tenuerim, vbi plene dixi.s̃.c.53. si non est cõtractus locationis, ergo cessat illa tacita hypotheca: sed cum nos ibi tenuerimus esse contractum locationis, licet merces non cõsistat in pecunia numerata, sed in quacũq; re generica, quę põdere, numero, vel mensura cõsistat, superest, vt & isto casu ĩuecta, & illata in talem domum pro pensione ipsius hypothecę titulo teneãtur. Ergo aut merces consistit in pecunia numerata, aut in alia re generica, quę pondere, numero, vel mensura consistat, aut in alia re non generica. Primo & secundo casu, inuecta & illata tacite obligantur. Tertio casu non ita, & sic est declarãda & limitanda præcedens cõis opi.s̃.relata. Deniq; in hac tacita hypotheca nõ veniũt ea, quę quis verosimiliter non esset obligaturus, vt lectũ, & vestes quotidianę, & similia, ita Ioan. Fab. Ang. & Ias. nu.64. in.d.§.itẽ Seruiana per.l. obligatione generali. ff. de pignori.l. 1. vbi Bar. C.quæ res pignori obligari possũt Bald.in.d.l.certi.q.6.tradit Anton. Negus.de pigno.par.2.membro.4.nu.151.

Locatam in domum si merces non in pecu. nu. ĩterfuit, an illata obligentur pro pensione domus? cõtra cõmunem.

3 Vnde in hac tacita hypotheca non veniunt libri scholarium, non magis quã arma militum, aut breuiarium clerici, ita Ias.in.d.§.item Seruiana nu.66. post Ange.ibi.Bald. in rub. C. qui bonis cedere pos.facit gl.in.l. nepos Proculo.ff. de verbo.significa. Zazius nume.22. in d.§.item Seruiana.

Libri scholaris, arma militis, breuiariũ clerici non obligantur pro pensione domus.

Suppellectilia autem, & vtensilia bene veniunt in hac obligatione secundum Zazi. vbi supra, qualia etiam sunt paramenta (vt eius more loquar) & similia, ita tamen vt & si illata alienentur, & alia substituantur, & substituta obligata videantur per.l.cum tabernam.ff.de pignoribus, alienata vero non vtiq;, nisi postquam à locatore fuerunt inuenta-
4 rio descripta: quid de pecunia numerata, & quidem destinata ad esum & potum emendũ, & reliquas expensas, quę fiunt quotidie, & etiam horatim, non venit, quæ autem veluti thesauri loco recondita est, puta ademptiones prædiorũ, & similia collocata venit in hac obligatione secundum Zazium, vbi.s̃.

De pec. nu.

5 Quid de rebus famuli, quæ illatæ sunt in domum, quã eius hærus conduxit, & quidem hac obligatione non tenentur secundum Ias.nu.65.in.d.§.item Seruiana Bal.in.d.l.certi.q.4. Anto. Negusan.de pignori.par.2. mẽbro.4. nu.151.

De reb' famuli.

6 Quid si conuenit inter locatorẽ & cõductorem, vt rerum inuectarum in domum cõductam quędã pignori essent,

De ead. re.

obligatę pro domus pensione,& Ioan. Fab.in.d.l. certi,ait reliquas res obligatas non esse sed tantū res pactas,arg.l.f. C.de pact.conuē.sed Cinus in.d.l.certi, Ange.in.d.§. item Seruiana qui dicit idem voluisse Dinū ibi, quod & ibi voluit Nico.de Neapol.& Angel.& Sali. in.d.l.certi,Ioā.Fab. in.d.§.item Seruiana,vbi Ias.nu.68. tenent contrariū,nēpe vt obligētur etiā reliquę res, & hæc videtur cōis op.& verior arg.l.fundus. ff.de annuis leg.& quia nō facile quisq̄ iuri renuntiasse intelligi debet arg.l. cū de indebito.ff.de ꝓbation. & ad legem f. C. de pact. conuen . in qua fundabat se Ioan.Fab.resp.vt per Ias. vbi supra.

De instrumentis.

7 Instrumenta autem rationum, & eorū quæ conductori debentur,nō sunt tacite obligata, quia non eo animo inferūtur in domum conductā,vt ibi permaneant per totū tempus conductionis, nec etiam vt alia nomina debitorū eorum loco substituantur,sed eo animo, vt quamprimum licuerit exigātur,ita tenent Petr.Cinus,& Bal .in. d.l. certi, Ang.in.d.§.item Seruiana, Ant.Neguſ. de pignoribus par.2.membro. 4. num. 153.limi.8.& est cōis opi.tradit Zazius, num.18.in.d.§.item Seruiana cōtra Ias. & Ang.ibi. Deniq; non solum primus conductor domus,sed & cōductor cōductoris tenetur primo locatori ꝓ rata temporis, quo ipse domū habitauit, & res eius ibi illatę pignori obligantur secundum Neguſ.vbi supra nume. 135. In summa hæc tacita hypotheca est priuilegiata, quia locator præfertur creditoribus etiam anterioribus.d. cōductoris,quo ad pensionem domus secundū Ias.in.d.§.item Seruiana, nu.61. per.l.interdum cum.l.sequent.ff. qui potiores in pignore habeantur. Agens hypothecaria quęritur, quid probare debeat,& gl.in.§.item Seruiana inst.de act. ait oportere,vt dominium fuisse debitoris, tempore quo pignus cōstitutum fuit, probetur, sicq; locator qui iure hypothecæ tacitæ persequi vult, inuecta & illata in domum conductam dominiū earum rerum esse cōductoris probare debebit,id quod tenet.d.gl.& glo.in.§. interdictū inst.de interdi.& gl.in.l.1.C. de Salui. interdi. in glo.mag. ad finem. qua in re sunt nonnulli casus inspiciendi, primus cum creditor agit cōtra ipsum debitorem,alter cum agit contra eius hæredem, tertius cum agit contra alterū tertiū,qui causam onerosam habebat ab ipso debitore, quarto cū agit cōtra tertium, qui causam lucratiuam habebat ab ipso debitore,vltimus cum agit contra tertium, qui aliunde non à

8 debitore causam habebat. Primo casu cōmunis & vera op. est dominiū fuisse ipsius debitoris tempore pactæ hypothecæ,vel à lege tacite inductæ, nō esse necessum,ita tenent Ioan.Fab. Ang. Aret.& Dinus, qui hanc ait cōmunem esse opi.& Ias.nu.89.qui firmat ita communiter teneri in.§.item Seruiana īsti. de act.vbi eand.bis firmat esse communem opi.Gomezius,nu.35.quam etiam sequitur, & cōmunē opi. appellat Zazius,nu. 34. cum seq. nam cum ī re etiā aliena in casibus teneat pignus , vt in.l. 1.in pr.vbi gl.magistra. ff. de pigno.l. si rem alienam.2.&.l.si inter colonum.§. 1.eod.ti.& quęstionem dominij creditori pignus petenti nequeat referre debitor,vt est tex.in.d.l.si inter.§.si debitor, vbi notat gl.Et facit.l.si quis cōductionis.C.locati , superest vt non oporteat quicquam probare pręter conuentionem pignoris,& possessionem, quę tempore conuentionis erat apud debi-

Hypotheca tenet in re aliena à debitore possessa cum cōi.

9 torem.Quinimo licet Doctores supra memorati cōmuniter velint sufficere, vt probetur possessio & conuentio pignoris, nec solam pignoris conuentionem sufficere,nisi etiā probetur, quod tēpore conuentionis erat possessio rei pignoratæ penes debitorem,ego puto hoc vltimū minime necessarium, cum agitur contra ipsum debitorē, quia res aliena potest pignori dari, etiam si alienam scirent tam debitor quā creditor, non quidem vt ab ipso tēpore conuentionis ius reale pignoris cōsistat iuxta l.pignoris.ff.de pigno.l.pignoris.C.eo. tit.sed magis vt si postea debitor illius rei pignoratæ dn̄ium nactus fuerit,id pignus tenere incipiat,ac conualescat,

Hypotheca pōt cōstitui ī re aliena ēt à debitore nō possessa cōtra cōmunem.

vt probat

vt probat.l.1.in pr.verb.difficilius.ff.de pig. vbi ita expressim tenet ibi gl. mag. Quod etiã probatur ratione, nã vt valet conuentio illa, vt omnia bona debitoris etiã futura sint obligata, & tenet hypotheca etiam in bonis postea quæsitis, licet tã debitor quã creditor sciret esse aliena, valetq; in hunc sensum, vt à tẽpore dominij superuenientis pignus inciperet. d.l.1. in pri. ff. de pignori. Ita quoq; et in specie nostra cum agitur de pignoranda re singulari, quam vterq; alienam sciebat, pignus tenebit in hũc sensum, vt ex tunc incipiat, cum dominium superuenerit debitori. Et vt debitori non licet quæstionẽ dominij deficientis referre creditori, ita quoq; quæstionem possessionis deficientis referre non licebit: nã vtroq; casu par ratio est, & vtroq; casu intelligi põt. d.l. si inter colonum. §. si debitor cum sua gl. ff. de pigno. & quod dixit gl. fin. in. l. ante omnia. ff. de probatio.

Hypotheca tenet in re aliena etiã à debitore non possessa licet agatur cõtra hæredẽ debitoris cõtra cõem.

10 Secundo casu eadem cõmunis opi. s. relata vult, idem esse cũ creditor agit cõtra debitoris hæredem, quod esset si ageret cõtra ipsummet debitorẽ: arg. l. 2. §. ex his. ff. de ver. obli. l. 1. l. pro hæreditarijs & fere per totum. C. de hæredi. act. l. 1. §. si hæres percepto. ff. ad Trebel. sicq; vt creditor necesse non habeat probare tempore cõuentionis pignoratitiæ dominium rei pignoratæ fuisse penes debitorem, sed sat esse probare, ac oportere vt probet cõuentionẽ pignoratitiã interfuisse, & eo tempore possessionẽ rei pignoratæ penes debitorẽ fuisse, primũ probo, secundum improbo per iura & rationes prope memoratas, vt solam cõuentionem probare creditor necesse habeat, nouiq; dominij aduentum, & præterea nihil cũ debitori minime fas sit possessionis deficientis quæstionem referre, non magis quam dominij deficientis.

Hypotheca fuit ĩ re aliena cõstituta, quam postea debitor vẽdidit tertio ab eo creditor põt auferre possessi. cũ Zaz. io cõtra cõem.

11 Tertio casu cũ creditor agit cõtra tertium rei pignoratæ possessorem, qui à debitore rem habuit ex titulo oneroso, sunt q velint oportere, vt creditor necesse habeat probare tempore pacti pignoris dominiũ eius fuisse penes debitorẽ, quasi ille tertius possessor, licet causam habuerit à debitore, possit creditori referre quæstionem dnij, ita tenent Bar. in. l. rem alienã col. 3. ff. de pignor. actio. cuius opin. cõmunis est secundũ Gomezium in. §. item seruiana, nu. 35. instit. de actio. & secundũ Iaf. ibi nu. 90. & secũdũ Zaziũ ibi nu. 34. Hæc cõis opi. est cõtra tex. in. l. qui in ius dominiũue. ff. de reg. iur. vbi habet, quod qui in ius dominiũue alterius succedit eodẽ iure quo ille vti debet. l. 1. & l. ꝓ hæreditarijs. ff. de hære. act. vñ emptor habẽs causam onerosam à debitore eodẽ iure vti debet, quo debitor ipse vteretur, sed debitor nõ posset huic creditori pignus persequẽti referre quæstionem dnij, ergo nec poterit emptor, qui ab eo causam habuit, vt supra disseruimus. Et cum nullus possit plus iuris in alium trãferre, quam ipse haberet. l. nemo plus. ff. de reg. iur. c. nemo põt plus de reg. iur. lib. 6. & debitor si nõdũ alienasset, non posset se tueri aduersus creditorem pignus persequẽtem, ita etiã nec emptor, qui ab eo causã habuit, tueri sese poterit. Et qualitas obligationis, vel rei ex persona successoris immutari nequit. l. 2. §. ex his. ff. de ver. oblig. l. 1. §. si hæres. ff. ad Treb. Vnde illa qualitas rei pignoratæ ex persona emptoris succedẽtis immutari nõ potuit, & res semper transit cum suis oneribus realibus. l. cũ hæres. l. an vitiũ. ff. de diuer. & tẽp. præscr. l. vitia. vbi p gl. magistrã & oẽs. C. de acq. poss. d. §. si hæres: nec dubium est, quin pignus vel hypotheca sit onus reale. l. pignoris. ff. de pignoribus. l. pignoris. C. eo. tit. l. fi. C. de rebus alienis non alien. ergo istud onus, iusq; reale transit ad istum emptorem, & contra eũ idem ius habebit creditor, quod cõtra ipsum debitorẽ haberet: nec ad rẽ pertinet. l. apud Celsum. §. de autoris quæ mouit Cinum in. l. cum res. C. de probationibus, nam procedit, & loquitur in vitio malæfidei, & sic ĩ vitio personali; nos loquimur in vitio & onere reali, quod successori singulari nocet, non secus quam vniuersali: licet personale vitium non vtiq;. Et sic fundam. Bar. de quo in. d. l. rem alienã, cõtrariũ

tenẽtis nullius momẽti eſt: agnoſco tñ cõmunem op.s̃. relatam teneri p Ang. in.d.§.itẽ ſeruiana, qui vltra. s̃. citatos, firmat in practica cõmuniter ſeruari, eãq; videntur tenere Cinus Bart. Bal. & alij cõmuniter in.l.cum res. C. ſi res aliena pig.data ſit, ſed contra hanc cõmunem opi. tenet & recte Zazius vbi s̃.tam exultans tãq; elato animo, vt dixerit ſe cõtrariũ tenẽtes veluti vtriſq;

Hypotheca ĩ re aliena cõſtituta reualidatur ſi debitor nactus ſit dominiũ rei hypothecatæ.

12 auribꝰ deprehẽdiſſe, neq; melius quicquã illo ad ſe diſcipulis ſuis tradidiſſe. Nam ſi quis inquit obiecerit, quod tertius ille poſſeſſor poſſet dicere, quod tẽpore pacti pignoris debitor non erat dns, ſed poſtea dñium nactus fuit, eiq; vẽdidit, dominiũq; ſic nactum tranſtulit, replicabimus, inquit, trãſtulit quidem, ſed nõ liberum, quinimo pignore onuſtum: nã poſtquam dominium debitor ille adeptus fuit illico pignus antea contractũ reualidatur, firmatur, ac cõualeſcit.l.1.in pr.verbo difficilius. ff.de pign.& ibi gl.l.ſi inter.§.ſi debitor ff.eod.tit.l.rem alienam.ff.de pig.act.l. ſi debitor.C.de diſtract.pignorũ, ergo fuerunt tria tempora: primũ tẽpus fuit pactæ hypothecę, alterum dñij adepti, tertium venditi pignoris: ſed in illo ſecundo tẽpore, quo debitor dñium adeptus fuit, contingit etiam pignoris cõfirmatio, ac firmitas, vñ alienatio poſtea ſecuta tranſijt cum onere ſuo. Neq; etiam quemquã mouere debet, quod emptor ille videatur habere titulum, poſſeſſionem, & bonam fidem, & per hoc pręferendus videatur huic creditori, qui poſſeſſionem nõ habet, ſed tãtũ titulum, & bonam fidem, nam reſpondemus hic agendũ nõ eſſe de pręlatione, cum vtriuſq; cõcurſus admitti poſſit, locumq; habeat, nam creditor quo de agimus, libenter concedit emptori ſuũ pignoris, quo de agitur, dominiũ, ipſe autẽ ſolam poſſeſſionem vult deprehẽdere dominio ſuo emptori ſaluo manente. Quinimo etiam ſi regulariter emptor non teneatur ſtare colono l.emptorem.C.locati.l.19. tit.8. part.5. fallit tamen quãdo conductor habebat rem conductam, ſpecialiter hypothecatã pro penſione domus, quinimo nõ ſolum ſi ſpecialiter rem illã venditam, ſed etiã ſi non illam rẽ ſpecialiter, ſed tm̃ omnia bona locatoris generaliter, nam & tũc res illa poſtea vendita vide

13 tur cũ onere ſuo, ſicq; emptor tenetur illius rei poſſeſſionẽ cedere huic conductori, qui erat prior tẽpore: hæc eſt vera, & cõis opi. quam tenent Bar. nu. 2.in.d.l.emptorem, Paul.Caſtr.in.l. nihil.§.fi.ff.de leg.1.Salic.in.d.l.emptorẽ, Bar.in.l.qui fundũ.ff.locati idem Bart. in.l.1.§.quod autẽ.ff. de ſuperfici. Paul. in.l.merces.§.1.ff. locati, idem in.l. ſi ita quis.§.ea lege.ff.de verb.obli.& ibi Iaſ. Ang.Aret.in.§.fi.nu.5.inſt.locati. Hieronym.Grat. conſ.95. nu. 12. lib.1.Couaſrub.lib.2.reſol.c.15.nu.13. Caro.Molineus, in conſuetu.Pariſi.§.30.q.23. nu. 30.Ludou.Gozadi. conſi.24.nu.9.Bar. Paul.Roma.nu.13.& Alex.nu.3. in.l.cũ filiofa.§.ſi vir in quinquẽniũ. ff. ſoluto matri. Modo ſic ſi generalis hypotheca ſufficit, vt fundus poſtea vẽditus videatur cum ſua cauſa, & onere reali, & per hoc emptor teneatur ſtare colono, quanto magis in ſpecie noſtra tenebitur morem gerere huic creditori expreſſam hypothecam habenti. Neque etiam ad rem pertinet. l. ſiue autẽ. §. ſi duobus.ff.de publi.nã ibi dicitur, quod melior eſt conditio poſſidentis quam petẽtis, quando in re aliena pignus pactum fuit, quod nec initio valuit, nec poſtea per noui dominij aduentũ fuit cõfirmatũ, ſicq; onus aut ius reale nũquam fuit ei rei, qua de agebatur iniunctum, et per hoc non erat agendum de prioritate temporis, aut poſterioritate, cũ ſola perſonalis obligatio adeſſet, non realis, nos loquimur quando adfuit ius reale.

Emptor tenet̃ ſtare colono, cui vẽditor oĩa bona obligauerat cum communi.

14 Quarto caſu, quando poſt pignus conuentum debitor rem pignoratã cõceſſit alicui tertio titulo lucratiuo ſimiliter, & facile tenent cõmuniter Docto. quod creditor non poſſit rem auocare ab illo donatario, eodemq; tertio poſſeſſore, nã ita Cinus & Bar. ĩ.l. cum res C.quę res pignori obligari poſſũt, Bar. in.d.l.rem alienam.ff.de pigno.act.col.

Idẽ ſi nõ vẽdidit ſed donauit cum Zazio contra coem.

3.vbi

3.vbi addi. ĩ verbo titulo singulari, quã plures huius partis auxiliares refert, tenet & firmat esse cõmuné opin. Ias. nu. 90. in. d. §. item Seruiana, estq; cõis opi. secũdum Gomeziũ ibi. nu. 35. cùm seq. qui & eam sequitur, & est cõis opi. secundũ Zaziũ ibi, licet ipse in cõtrariũ cõtendat, in quã partem contra cõem procliuior sum per omnia iura & rationes proxime relatas, quas non expedit repetere. Neq; ad rem pertinet, quod si reuera ea res, quæ pignori data fuit, aliena erat, pignus nõ tenuerit. l. 2. & fere per totũ. C. si res aliena pig. data fuerit. l. ante oĩa. ff. de prob. d. l. rem alienã. ff. de pig. act. l. si alienam. 1. & l. si alienã. 2. ff. de pignorib. nã si postea tertio cuidam vendita vel donata ab eodé venditore sit, & creditor eam petat à donatario, dicens se habere ius anterius pignoris, si quidé donatarius excipiat, quod debitor dominus nunquã fuit, replicabit creditor se esse in bona fide pignoris, cum ipse donatarius si credit verũ esse, quod allegat, non potuerit nõ esse in mala fide, & quasi turpitudiné suam allegantë non esse audiendũ. Quod si donatarius dicat post pignus conuentum superuenisse dominium debitori, & postea sibi donatam rem fuisse, replicabimus, quod simul ac illi superuenerat dominium, ius pignoris reale ĩ nos transuolauit, ac rem postea donatã comitatum fuisse, quę cum hoc onere reali in donatariũ transiuit, vt. s. diximus.

Hypothecaria cũ agit creditor cõtra tertiũ possessorem, q à debitore causam nõ habebat, qd probare debeat ardua quæstio

15 Vltimo casu, quãdo creditor hypothecaria agebat cõtra tertium possessoré, qui non habebat vllam causam à debitore, magis est vt probare debeat dominium directũ, aut vtile, aut quasi dominiũ secundũ Bar. in. d. l. rem alienam. ff. de pignorat. actio. 2. & 3. colũ. quod tñ pleriq; nostrorũ declarãt, vt procedat quo ad hoc, vt probet rem fuisse tépore hypothecæ conuentę, vel à lege inductę in bonis debitoris: varijs eñ modis dicitur quid esse ĩ bonis nostris, ita tenent & firmãt cõmuniter teneri Angel. Aret. in. d. §. itẽ Seruiana, & ibi Ias. nu. 90. cum seq. tenet & ait cõmuniter teneri Zazius ibi, nu. 35. cum seq. sequitur, & dicit esse cõmuné opi. Gomezi. ibi nu. 33. cum seq. post Cinum Bar. Bal. Ang. & alios cõmuniter in. d. l. cum res C. si aliena res pignori data sit Dinus et Ioã. Fab. in. d. §. item Seruiana, Alex. cõ si. 101. visis omnibus, nu. 3. vers. sed si cõcedatur libr. 5. Soci. consi. 112. viso processu, lib. 4. Ias. in. l. 1. §. per seruum corporaliter. ff. de acq. pos. Alex. consi. 137. in causa & lite, lib. 2. idem cõ. 108. viso processu, col. 1. lib. 5. Corne. cõs. 55. visis & diligenter, lib. 3. col. 1. idem Corneus consi. 22. egregie, col. 1. lib. 3. per text. in l. si superatus, & in. l. & quę nondũ sunt §. 1. ff. de pignoribus, vbi dicitur creditorem debere probare ré sibi obligatã fuisse in bonis debitoris, in bonis auté debitoris, vt fuisse intelligatur, non est necesse probare eũ fuisse dominũ verũ & directum: sed sufficit, quod à nobis ea res bona fide possideretur, sicq; pro ea nobis competeret Publiciana, ita pbatur in. l. bonorũ. 1. ff. de ver. sign. iuncta. l. 1. cũ. 9. legib9 seq. ff. de publi. quinimo generalius in bonis nostris esse dicitur res, quãdo ad eã habemus actionem, aut persecutionem, aut petitioné iuxta. d. l. bonorũ. Facit. l. si ab eo. ff. de pignorib9, & l. ante omnia. ff. de prob. in quibus dicitur, hunc creditorem pbare debere rẽ illam sibi obligatã pertinuisse ad debitorem: pertinuisse auté latissime & varijs modis accipitur iuxta. l. verbum illud pertinere. ff. de ver. signifi. vbi nominatim ait pertinere ad nos dici, non solum quod iure dominij nostrum est, sed etiã id, quod iusta causa possidemus, & alijs multis modis. Agnosco tamẽ quod non pauci nostrorũ tenent contrarium, vt hoc casu, qñ agitur contra tertiũ possessorem, qui à debitore causam non habuit, creditor debeat probare verum dominium fuisse penes debitoré tépore pactæ hypothecæ, vel à lege inductę prout eos refert Gomezius, in. d. §. itẽ Seruiana, nu. 35. firmans hanc esse cõmunem opi. cũ paululum ante contrariam esse cõmunem firmauerat. Mouetur ipse, quia illud verbum pertinere iuxta doctrinã Barto. in. l. Lucius. §. idem respondit, in

2. ff. ad

2.ff.ad muni.p tex.ibi aliqñ largè & aliqñ strictè accipitur, nec est in qt cur tã large accipiatur in legibus. s. allegatis. Quid dicẽdũ,& sane veritas est, quod in quibus casibus is, cui competit publiciana in rem actio, superasset possessorem, qui enumerantur in.l.1. cum.9.legibus sequẽtibus.ff.de publ.in rẽ actione in illis casibus is creditor superabit possessorem, sicq; si creditor plenũ, & liberũ dominiũ probat debitoris fuisse tempore natę hypothecæ, obtinebit vt.dd.ll. Quod si pbauerit ad eum pertinuisse, aut in eius bonis eo tpe fuisse, non tamẽ iure pfecti & liberi dominij, tunc obtinebit cõtra tertium possessorem, qui tenendi nullam iustã causam haberet. Sed si is haberet vllam iustam tenendi causam, tunc qui potiora iura habuerit, is alterum superabit: in pari autem causa creditor hypothecaria agens superabitur à possessore.l.siue autem.§.duobus.ff.de publi.in rem actione.c.in pari de regu.iur.lib.6. c. cũ partiũ iura eod.tit.& ita conciliandę sunt, vt nobis videtur, dictæ communes opiniones, quę sibi ipsis pugnant, & aduersantur: facit.l.fi. &.l. 2. & quæ ibi plene habentur. C.de edict.diui Hadri. tollẽ. præsertim per Decium in.d.l. fin. post Corneum, Alexand.Ias.& alios.

1 *Stipulari alteri non possumus.*
2 *Obligatio etiã nat. non quæritur ei cui alter stipulat.*
3 *Stipulatione alteri facta etiã iure canonico nõ agit.*
4 *Limitatio. 1.*
5 *Limitatio. 2.*
6 *Limitatio. 3.*
7 *Limitatio. 4.*
8 *Limitatio. 5.*
9 *Limitatio. 6.*
10 *Limitatio. 7.*
11 *Limitatio. 8.*
12 *Limitatio. 9.*
13 *Limitatio. 10.*
14 *Naturali actu non ciuili alteri acquirimus.*
15 *Naturali numeratione non tantum pecuniã sed & alterius rei alteri quærimus.*
16 *Limitatio. 11.*
17 *Limitatio. 12.*
18 *Limitatio. 13.*
19 *Limitatio. 14.*
20 *Limitatio. 15.*
21 *Limitatio. 16.*
22 *Limitatio. 17.*
23 *Limitatio. 18.*
24 *Limitatio. 19.*
25 *Limitatio. 20.*
26 *Obligatio mihi non quæritur quando alteri stipulor.*
27 *Limitatio. 1.*
28 *Limitatio. 2.*
29 *Limitatio. 3.*
29 *Aedificans sine sua vtilitate an possit prohiberi noua declaratio?*
30 *Malitiose quando quis videatur facere.*
31 *Stipulatio de alteri dando an valeat postquam stipulatoris interesse cœpit, quod non, contra communem.*
32 *Stipulatio de alteri dando an producat obligationẽ nat. quod non, cum multis contra communem.*
33 *Pœna quando sequatur suum principale.*
34 *Stipulatio princi.quãdo vitiat, an vitietur pœnalis.*
35 *Stipulatio alteri facta tam inutilis est quando verba. oblig. referuntur ad ipsum stipulantem, quàm foret si referentur ea verba ad ipsum tertium.*
36 *Intellect.l.an inutilis.ff de acceptil.*
37 *Stipulatio inutilis si est obligatoria non habet vim pacti, secus si liberatoria cum communi.*
38 *Oblig. natu. nascitur ex contractu facto contra legẽ, quæ posuit clausulam annullatiuam contra Ias.*
39 *L.resistens contractui non effectus facti sed tantum iuris impedit contra Bar. & alios.*
40 *Iuramento an firmetur pactum, quod impedit testãdi facultatem.*
41 *Pactum de futura successione certo modo diuidendæ obligat paciscentes in foro animæ.*
42 *Pactum de quo in.l.fi.C.de pact.non auferebat testãdi facultatem, sed inducebat votum cap. mor.*
43 *Intellect.l.fi. C. de pact.*
44 *Conscientiæ forus quid sit.*
45 *Stipulatio quæ peccat in forma, obligat in foro aïæ.*
46 *Formæ prætermissio, vt vitiet.*
47 *L.dispositiue an prohibitiue loquatur quid referat.*
48 *Intellect.l.1.ff.de lib. & posthu.*
49 *Exhæredatio nominatim facta quando dicatur cõtra communem.*

1 MVltis iuribus & pręsertim in.§.alteri insti. de iuri.stip. probatur, quod alteri per alterum nõ acquiritur stipulatio cõcor.§.si quis alij instit.eo.tit.tex.in.l.stipulatio ista.§.alteri,&.§.si stipuler.ff. de ver. obliga. & tex.in.l.certi ɔditio.§. quoniã.ff.si cer. pet.& tex.nota.in.l. si ita stipulatus fuerõ.§.Crisogonus.ff.de verb. oblig.tex. in.l.cum res.C.de dona. & in.l.3. C.de inutili stipul. cum simili. notatur, in.c. constitutus, de procurat.hinc dicimus, quod per liberam personam nihil nobis potest acquiri in.l.1.C. per quas per so.nobis acqur.& in.l. solutum.§. per li- *Stipulari alteri nõ possumus.*

beram

beram.ff.de pigno.actio. ratio huius regulæ est, quia inuentæ sunt stipulationes, vt vnusquisque sibi acquirat quod sua interest. d.l. stipulatio ista. §. alteri. & in.d.§.nostro: alias rationes inferius subdam. Istam regulam extēdo, vt procedat etiam, si ille qui stipulatur, sit subditus ratione reuerentiæ, vt libertus patrono p̄ tex.in.l.si ita stipulatus.§.Chrisogonus.ff.de verbo.oblig. & ibi Bart. & Paul. idem in vasallo, vt ibi per eos. Secundo extendo vt idem procedat in ciue, qui licet dicatur subditus quodāmodo suę ciuitati, non tamen sibi acquirit. secūd. Bart.in.d.§.Chrisogonus circa prin. sed Paul. ibi post Rapha. tenet cōtra. eo quia nō minor est illa subiectio q̄ filialis. l. veluti.ff.de iusti.& iure, item quia non minus suę reipublicę quis nascitur q̄ patri.l.1.§. si ea.ff.de vē. in posse.mittendo. Ange.tamen in.l.stipulatio ista.§. si quis insulā.ff.de verbo. obliga. tenet cum Bart. idem & notabilius Alex.in.d.§.Chrisogonus.3.coll. ad finem, quem videas. Tertio extendo, vt hæc regula procedat etiā si quis sit subditus ratiōe iurisdictionis, vt nō possit acquirere, & ideo subditus per stipulationem suam nō quęrit fisco, secund. Bart. in.l.arbiter intra certū. per tex.ibi.ff. de arbi. nisi notarius stipularetur fisco, vt ibi per eum, & ideo quando partes faciūt contractū, & apponūt pœnā, cuius aliqua pars applicet fisco illa appositio quo ad fiscū est nulla, & vide Alex. in. d.§.Chrisogonus.3.coll. quasi in fine. Quarto extēdo vt ista regula procedat non solum de iure ciuili sed etiam de iure canonico, quia nō potest quis regulariter alteri stipulari, vt probatur in.l.quamq̄.de vsu.lib.6.& ita illum tex. notat Abb.in.c. si cautio.de fide instru.5.coll. & glo.in.c. constitutus de procura. & glo. in. c. dilecti. de arbitris cum similibus in prin. in cōtrarium tamen facit glo. singula.in.c.quoties cordis.1.q.7. Sed illa cōmuniter nō tenetur, potest tamen verificari & saluari vt per Abb. in.d.c.si cautio.5. coll. post principium, & melius per Alex.in l.stipulatio ista.§.alteri.ff.de verb.obliga.2.col.post mediū. Quinto extendo, vt procedat non solum, quādo ille qui stipulatur, est omnino extraneus, sed etiam si sit procurator secund.Bal. Angel.& Paul.in.d.l. stipulatio ista.§. si stipuler. licet Bart. ibi cōtrarium tenet, & Bal.in.l.certi conditio.§. quoniam.ff.si certum petatur. Sed possunt concordari ex mente Alex. ibi in.§. si stipuletur 2.col.in principio, quē omnino videas, quia est passus summe dubius, & pro vtraq; opin. poteris subtiliter ponderare.l.possessio quoq;.§. & si possessio ff.de acqui.possessio. Sexto extendo, ꝙ
2 in tantū non acquiritur, ꝙ etiā naturalis obligatio nō acquiritur illi cui stipulor, & ita debet intelligi tex.in.§.si quis alij in ẏ si.nihil agit insti.eod. titu.& d.l. stipulatio ista.§.alteri.ff.de verb.obl. & tex. in.l.1.§. si seruus cōmunis meus in ẏ si.nullius momētī.ff.de stipu.seruo.& in.l.certi coditio.§.quoniā in ẏ si. nulla ff.si cer.pe.& tex.melior de iure in.d.§. Chrisogonus in ẏ si. obligationē nulla, & ibi nota. Ange.& ita etiā vult. Alex. in.d.§.alteri.2.col. in prin. & Iaso. in.d. l.certi conditio.§.si numos pe.coll. addo. & Iasso. in.l.nō dubium.C. de legi. vltima coll.& ibi dicit ꝙ dictus.§.Chrisogonus, est ad hoc singularis, ipsi autē stipulanti bene acquiritur naturalis secundū gl.in.d.§.alteri, & ibi Bar.2.col. sed Ange.ibi & Paul.cōtra opinionem tamen Bar.sequitur ibi Alex.2.col.quē omnino videas, & idem Bar.in.l.si quis pro eo.6.mēbro.ff. de fideiusso. & ego addo Abb. in.d.c. si cautio. quinta col. in prin. hoc tamen intellige, quādo verba obligatoria essent concepta in personam stipulantis, vt promittis mihi ꝙ dabis illi &c. Si autem vtraque verba essent posita in personā tertij, puta promittis illi, ꝙ dabis ei & c. tunc esset nulla omnino, nec acquireretur naturalis etiam stipulanti, vt est tex. in.l.quęcunque gerimus.ff.de actio.& oblig. & gl. in.d.§.si stipuler in ẏ si.fieri & ibi Ang. & Ang. in.l.1.ff.de pactis & Iaso in. d.l. certi conditio.§. si numos vlt. col. in princi. Septimo extendo, ꝙ non solum tertio no acquiritur, sed nec etiam sibi

Obligatio ēt nat. non quæritur ei, cui alter stipulatur.

eo casu quo alteri stipulatur, nisi sua intersit. d.§.alteri iuncto. ş. si stipuler cũ simili.adeo, ꝙ nec etiam de iure canonico posset agere, licet sibi sit quæsita

Stipulatiõe alteri facta et iure canonico non agitur.

3 naturalis obligatio vt.s̃. dixi, ita tenet Ang.in.d.ş.alteri & ibi Alex.2.co.licet Ange.in.l.1.ff. de pactis teneat contrarium, sed primũ verius nec obst.c.1. de pactis cum ibi notatis, vbi de iure canonico agitur ex nudo pacto, & sic ex naturali obligatione tantum, quia illud procedit quãdo quis sibi paciscitur vel quando sua interest, alias secus vt in cãsu nostro, & addo ꝙ idẽ tenet Abba.in d. c. si cautio. quinta col.post medium, per viam tamen denunciationis posset agere in foro ecclesiç secundũ Imol.in d.§.alteri & Bar.in extrauaganti ad reprimendũ in versi.denunciationem, & credo ꝙ idem ait Abb.in.d.c. si cautio. ş.col.quod tene menti, & istas extẽsiones tene mẽti, quia nõ reperio hoc collectum nec applicatum pro extensionibus, sed proprio labore collegi.

Limita.1.

4 Modo recolligo limitationes quas possum ad hanc regulam, & prima sit quã do ille qui stipulatur est subiectus illi cui stipulatur per tex. in.d.§. si quis alij s̃.all.& ibi bona gl.& in.l.stipulatio ista §. alteri sæpe allegata, ratio colligitur ex tex.in.ş. ei vero qui insti. eo. ti.&.ş. post mortem eo. ti. facit.l.fi. cum simi. C. de impube & alijs substi.& hoc casu intellige qualitercunq; verba cõcipiantur siue in personã filij, siue patris, siue impersonaliter sit loqutus vt.ff. de stipu.ser.l.j. in pri.& acquiritur illi actio, & stipulanti nulla isto iure, & idem est hodie in seruo, sed in filio famil. debet distingui an stipuletur patri, & videtur idẽ quod olim. s. quod sibi acquirat an sibi, & tunc aut ex causa profectitia, & idem, quia iura vetera non sunt immutata in profecticijs, vt notatur in.l.fi. in prin.C.de bon.quæ libe.& in.l.1.C.qui admi.ad bo.po.possũt, & in.l.is qui hære.ş.fi.cum simi.ff. de acqui. her. aut ex causa aduentitia, & tunc acquirit sibi quo ad ꝓprietatẽ patri quod ad vsum fructum toto titu.C.de bo.quç libe.maxime in.l.cum oportet, si autẽ esset sub potestate nõ dominica vel paterna sed ratione reuerẽtiæ vel alio modo, tunc dic vt sup.quid iuris sit nam.s̃. dixi per viam extensionis.

Limita.2.

5 Secundo fallit in legitimo administratore vt tutore vel curatore, vel sindico vniuersitatis vel actore, qui stipulando illi cuius administrationem gerunt, illi acquirunt, & hoc casu etiam intellige qualitercunq; verba concipiantur, hoc est etiam si omnia verba obligatiua & executiua stipulationis conferuntur in personas principalium glo. in. l.multũ C.si quis alteri vel sibi, & in. l. 1. C. per quas perso.nob.acquiri.& in.l.2.C.quãdo ex fact.tuto. & glo.in.l.quotiens in prin.ff. de admi.tu. & glo. in.d.§. alteri glo.magna, & glo.in.l.Gaius.ff.de vsur. glo.in.l.in omnibus la.1.ff.de præto. stipu. glol. in.l. stipulatio ista.§.si stipuler in ỽ si.fieri.ff. de verbo.obli.gl.in. l.1. in prin.ff.de stipu.seruo.idem Bar. in.d.§. si stipuler.1.col. post medium licet non alleget dictas glosas idem Paul. in. d.§. alteri.2.col.in medio, sed an hoc sit verum quia multi tenẽt cõtra.vide Alex. in. d.§. si stipuler post prin. Extra casus ante prædictos, si verba obligatiua & executiua essent collata in personã tertij, vt promittis Titio dare sibi cẽtũ vel domum, nõ valeret stipulatio propter vicium conceptionis.l.quæcunq;.ff. de actio.& obliga. & glo.in.d.ş. si stipuler in verb.fieri, licet contrariũ teneat glo. in.d.l.quæcunq;, quç cõmuniter reprobatur secũdum Alex.in.d.§. si stipuler in primis verbis.Quãdo ergo verba obligatiua sunt collata in personã stipulãtis, & executiua in personam tertij, vt ꝓmittis mihi quod dabis illi, pro vt est necesse quod concipiatur stipulatio, vt modo dixi tunc &c.

Limita.3.

6 Fallit tertio quãdo esset persona publica vt notarius.ff.rẽ pupi.sal.fo.l.nõ quasi, & quotidie videmus fieri, quod notarius stipulat̃ tanꝙ persona publica nomine eorũ quorũ interest, & acquirit̃ actio, licet incerta sit persona, quia impersonalitas ex parte stipulatoris nõ viciat, lege stipulatio ista.§.sicut aũt.ff.de verb.oblig. &.§. si quis ita eadẽ.l.notat̃

in authen.si quando.C.de constit. pec.

Limita.4. 7 Quarto fallit, qñ procurator stipulatur aliqd quod cohęret personę, puta vsufructum, quia in istis iuribus procurator censetur nudus minister, ideo acquirit dño recta via, vt est tex.cũ gl.ĩ.l. qui ita §.ét.ff.ad Treb.& illa gl.honest alibi secundum Paul.ibi quẽ videas, vbi colliges rationẽ huius casus, & ponit Bart. in.l.possessio quoq;. §. etsi possessio de acq.poss.facit tex.similis in.l. si mulier. §.ex asse.ff.de iure do.facit.c.fi. de procu. lib.6.

Limita.5. 8 Quinto fallit, qñ procurator qui debet actionẽ cędere nõ reperitur, nã tũc in subsidium acquiritur vtilis sine cessione, arg.l.1.C.de act.& oblig.et in l.Sancimus.C.ad Trebel.Bar. in. d.§.& si possessio,& ibi Alex.2.col.in princi.

Limita.6. 9 Sexto fallit, qñ stipulatio est iudiciaria quia tũc acquiritur domino sine cessione, casus est notabilis in.l.in causæ.§.fi. cũ.l.sequen.ff.de procu. & ex hoc ĩfert Bart.notabi.in.d.§.& si possessio, quod hoc sit verũ ét in iudicio voluntarię iurisdictionis, vt si procurator cõtrahit cũ instrumento guarẽtigiæ, & notarius facit pręceptũ debitori ex forma statuti, cum.n.notarius dicatur iudex ordinarius ex hoc pręcepto facto ad instantiã procuratoris, quęritur dño ius agendi, & petendi executionem sine cessione secundũ Paul.ibi per.d.l. in causæ in fi. quo ddicit esse notabile, & sic ĩ iudicio voluntarię iurisdictionis acquiritur actio sine cessiõe sicut ĩ iudicio contẽtiose, qđ est singulariter notãdũ secũdũ Alex.ibi.2.co.añ mediũ, vbi notabiliter p eũ.

Limita.7. 10 Septimo fallit, qñ ĩ stipulatione dr̃, pmittis mihi noĩe Titij, vel mihi recipiẽti noĩe Titij iuxta gl.in.l. huiusmodi in prin.ff.de leg.1.& gl.ĩ.l. quę cũq; gerimus.ff. de act.& oblig.& gl.in d.§.alteri, gl.mag.ĩ fi.& dicit ibid.Ang. iste est mõd9 & cautela, p quã semper possit quis alteri stipulari, facit. l. pe. ff. de neg.gest.& vide Bar. in.l. stipulatio ista.§.alteri ĩ prin.adde Bal.in.l.3. C. de inuti.stipu.& quod not.Bal.in.l. pactũ dotali.C.de pact.cõuẽ. vbi allegat glo. in.d. l. huiusmodi, & addo quod ponit Bar.in.l.nõ solũ.§.si liberationis ad fin.

11 ff.de libe.leg.

Limita.8. Octauo fallit in patre, qui põt stipulari filio existenti sui iuris, vel pterre in casu, quo erit sui iuris, & acqrit sibi vtilẽ.ff.de ṽ. obli.l. quodcũq;.§. si quis ita stipulatus.

Limita.9. 12 Nono fallit, & hic aduertẽ, qñ quis stipulatur alteri rẽ suã quæ durat sua, nã tũc acquiritur illi vtilis actio, vt est casus notabilis i.l.Publia in prin.ff. deposi.facit.l.pe. C.ad exhib. & ita tenet Bartol.in.l. certi cõditio.§. quoniam.ff.si certum petatur, & in.§.si numos, circa princi.eadem.l.& in.l. stipulatio ista.§. si stipuler circa fi.de verbo.obliga.& Paul.in.§. alteri eadẽ lege circa fin.& gloss.in. d. §. si quis alij instit.isto titul. & est communis sententia; omnium: aduertendum tamen est, quod contra istã doctrinam facit in expresso doctrina Bart.in.l.si mercedem. §.fi.iuncto text. ff. de actio.empti. vbi, ét super re quæ nõ durat mea, si tñ fuit mea, possum alteri stipulari, ita ponderat Ias.in.d.l.certi conditio.§. quoniã.1. col.ad fi.ff.si cer.pe.dicẽs se hoc ponderare, & relinquit cogitãdũ, sed ego dico, ꝙ illud dictũ ante eum allegauit, & põderauit Paul.in.d.l.stipulatio ista. §. alteri in vlt.col. post medium, & nõ respondet, sed ego crederem, quod ibi sit casus specialis, & ratio specialitatis est, quia per prouisionẽ hominis tollatur prouisio legis.l.fin. C.de pact.conuen. l.maritus.C.de procuratori. cum ergo emptor non teneatur stare colono, & possit illum expellere.l. emptorem. C. loca cum simili.& hoc ex dispositione l. nec mirum si per pactum cõtrarium non possit, quia per prouisionẽ hominis, &c.cogita tamen quia non cogitaui nisi nunc. Sed redeundo ad principalem limitationem reperio, quod Ias.in d.l.certi conditio.§. quoniam. 2. colũ. attentat nouam opini.scilicet quod etiam super re mea, quę etiã durat mea, non possim alteri stipulari, & pro hoc cõsiderat, quod Docto.mouentur per duos tex.s.per.l.pe.C. ad exhib.& in.d. l.Publia, sed ipse ostẽdit, quod illa iura nihil faciũt, et sic regula remanet firma in contrarium. Sed responsiones eius mihi non placent, vt ibi dixi super eo

vbi videas,& sic limitatio semp remanet vera.
13 Decimo principaliter fallit in mutuo, vbi ex numeratione pecuniæ facta nomine tertij absentis,& ignorãtis, illi tertio acquiritur actio, cas9 est ĩ l.certi ꝯditio.§.si numos.ff.si cer. pe.& in.l.si ita stipulatus fuero. §. Chrisogo. de ỽb.oblig.& hoc est speciale in mutuo secũd.Bar.in.d.§. si numos, & ĩ.§.si stipuler sæpe alleg.cũ si.& in.l. si cũ vẽderet.ff.de pig.act.& in.l. singularia. 3. col.ff.si cert. peta. idemque vult gloss. magn.ad fi.in.d.§.si numos, & gl.in.l.2. C.p quas perso.nob.acq. sed cõiter tenetur cõtrariũ,ꝙ nõ sit speciale in mutuo,imo habet locũ in omni cõtractu de mundo,in quo fit numeratio p actũ naturalẽ & corporeum,vt patet, in.l.si per ignorãtiam.C.de condi.inde. cum multis allega.per Alex.in.d.§.si numos
14 in prin.ideo dixi,& corporeũ.s. numerationis, quia p actũ naturalẽ solũ nõ quæritur alteri,quia pactũ nudũ est actus naturalis.l.1.ff.de pact.& tñ per illud non quæritur alteri,vt est notũ,ita vult Bar.in.l.stipulatio ista.§.si stipuler vlt.col.& Ias.in.d.§.si numos.2.colũ.in prin. Circa istam ergo limitatiõem facio regulã, & dico sic ex numeratione pecunię facta nõie absentis illi acquiritur actio,text.est in. d.§.si numos.&.d. §.Chrisogo.& tex.in.l. si absentis. C.si cer.pet.& ĩ.l.2.C.p quas perso. no.acq. nec obstat.l.stipulatio ista.§. alteri cũ simi.qa illa loquũtur ĩ actu ciuili,nos autẽ in actu naturali,per quẽ semp quæritur alteri p alterũ.d.§. si numos cũ concor.et istã differentiã pprie ponit iuris cõsultus in.l.eaq; ciuiliter.ff.de acq.rerũ domi.& istud nõ solum procedit in mutuo,vt dixi,sed etiam in omni contractu in quo interuenit actus naturalis, vt.d.l. si p ignorãtiam cum simi. C. de condi.indeb.hinc est, quod per liberam personã acquiritur nobis & possessio & dominiũ.l.1.C.de acqui. poss. & in.l.per procuratorem eo.tit.& in.l. 1.C.per quas perso.cum concor.Ratio est,qa ibi interuenit actus naturalis ad idẽ.l.traditio.§.f.ff.de acqui.rerũ.dom. secus in alijs quæ non acquiruntur, per actum naturalem,vt contingit in actione personali,quę acquiritur per actum ciuilem,et istam rationẽ approbat Bar. in.l.solutum.§. per liberam. ff. de pign. acti.& in.l. qui mihi donatum.ff.de dona.& ista ratio text.in.l. possessio quoque.§.& si possessio.ff.de acquiren.possess.potest esse alia ratio, scilicet quia iura realia transeunt de persona in personam,sed personalia sunt inseparabilia à persona saltem quo ad directum ius, & inhærent ossibus, & ideo facilius quæritur possessio & dominium,& sic ius reale quam obligatio, & actio personalis, & istam rationem vult. glo.in l.1.C.per quas personas,& Alexand.in dicto.§.& si possessio. 1. colum. facit.l. quis ergo casus de pecu.ff. &.l.3.ff. pro socio cum simili. sciendum est tamen, quod licet dominium quod est ius reale,acquiratur per aliũ sine cessione.d.l. 1.C.per quas personas, actio tamen realis nõ semper quęritur sine cessione,vt probatur in.l.solutũ.§. p liberam.ff. de pig.act.vbi habetur, quod actio hypothecaria quæ dicitur realis. l. pignoris persecutio.C.de pig.nõ acquiritur per procuratorem,sed dicas,quod ibi ideo est,quia illa hypothecaria est realis accessoria tamen.s. ad personalem, vnde iudicatur de ea idem quod de personali,quia sicut personalis nõ quæritur,eodem modo nec realis accessoria, & ita Bart.in.d.§. p liberam quia accessoriũ. &c.secus in alia reali quæ est prĩcipalis de per se,vt rei vendicatio, nam illa bene acquiritur.d.l.1. C. per quas personas cum simi. & sic non obstat.
15 Secundo istam regulam extẽdo, quod habet locum,nedum qñ numeratur pecunia, sed etiã in quacũq; re mutuata, ita Bar.& alij,in.l.singularia.ff.si cer.peta.3.col.licet Salice. solus ibi teneat cõtrarium, quem reprobat Ias. d. §.si numos.2.col.ad fin.& vide quæ ibi dixi super eo. Tertio extẽdo, quod nõ solum habet locum,quando ego nomine alterius nũero pecuniã meã .d.§. si numos meos, &c. sed ẽt si pecuniã illius cuius nõie mutuo tex. est ĩ. l. si ita stipulatus, §.Chrisogo. de ỽ.obl.ỽ.plane,& p hoc etiam

Limita. 10.

Naturali actu non ciuili alteri acquirimus.

Naturali numeratione nõ tantũ pecuniæ sed & alterius rei alteri q̃rimus.

etiam pōdero text.in.d.§.ſi numos iun cta.l.ſi abſentis. C.ſi cer.pet.nā.§.ſi numos loquitur de pecunia mutuatis, & l.ſi abſentis de pecunia eius cuius noīe mutuatur, & tñ idem ſtatuitur vtroq; caſu,ad idē facit.l. 2. C. per quas perſo. no.adqui.in generalitate ſui,quæ loquitur de pecunia,nec diſtinguit cuius ſit, ergo, &c.ſed videtur,quod hæc extenſio ſit indubitata, nam ſi numero pecuniam meam nomine alterius, & illi acquiritur actio.d.§.ſi numos,ergo à fortiori ſi pecuniam illius,patet quia quādo pecuniā illius, interueniūt duo pro illo.ſ.ꝙ pecunia eſt ſua, item quod ſuo noīe eſt mutuata, ſed quando pecunia eſt mea,vnū tantū facit pro illo.ſ. ꝙ nomine eius eſt mutuata,ergo, &c.qa duę rōnes vincūt vnā, &c. facit. l.cū te, vbi caſus ſingularis,& ibi Bal. C.đ don. añ nupt.cū ſimi.Itē res de facili reuertitur ad ſuā naturā.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pact.cū ergo ſit pecunia illius, ergo facilius debet ad eū reuerti, & ſic acquiri ſibi actio ex mutuo, ergo non habet dubiū prædicta extēſio, & ita alias dicebam ſup.d.l. ſi abſentis,poſtea diligētius conſiderans dixi, & dico, ꝙ imo eſt magnum dubium, nā quando pecunia eſt mea,quid mirum, quod illi acquirat̄ actio, quia mutuū ſtatim valuit ab initio,cū eſſet pecūia mea,& ſic habet locū diffinitio mutui,item adeſt volūtas mea, item pactū ſuper re mea quod debet eſſe potentius,quam ſi ſup re aliena,vt patet multis exēplis, et facit.l.Publia in prin.ff.depoſi.ſed quādo numero pecuniā alterius, nō valet mutuum ab initio,quia mutuum eſt quod đ meo,&c.ergo nō deberet alteri quæri actio ex numeratione:& tamen cōtrarium dicitur in dictis iuribus, ergo maius dubium erat, quam ī alio caſu.ſ. qñ pecunia erat mea.ſ.mutuantis, caue tñ quia iſto caſu qñ pecunia erat illius, cuius noīe mutuatur nō quæritur ſibi actio niſi ſecuta conſumptione,vel ratihabitione,quia prius dominium non trāſtuli.l.id quod noſtrum.ff.de reg.iu. & iſtud colligo,ex vno ỽbo Pau.de Caſtro,in.d.§.Chriſogo.2. col. in fi. quod bene nota. Sed quęro an etiam habeāt locum,quando numero pecuniam alienam nomine tuo, vt tūc etiam tibi acquiratur actio, non inuenio,& videtur quod non, quia tunc non conſiſtit mutuum in pecunia aliena, ergo,&c.Contrarium tamē puto,quia videtur eadē ratio,quę in caſu præcedenti:nam quādo pecuniam tuā tuo nomine mutuaui,non valet à princip. mutuum, vt dixi,& tamen habet locū iſta regula poſtquam pecunia conſumpta eſt,vel ratihabitio ſecuta, quia tunc reconciliatur mutuum, ergo idem eſt in pecunia aliena, ſi ſequatur reconciliatio aliquo modo de quib9.l.2.§. appellata.ff.ſi cer.pe. quia tūc ceſſat impedimētū,facit quia res deuenit ad caſum à quo īcipere potuit,ergo debet cōualidari,facit in ſimili dict.ſingul.Bar. ī.l.quod dr̄ in fi.de ỽ. obl.ff.de quo.ſ.dixi, facit ēt,quia qñ alteri ſtipulor nō valet, niſi mea interſit, tñ licet nō interſit à princi. ſi tñ poſtea cœpit intereſſe, cōfirmatur ſtipulatio ſecūd.Bar.in.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.2. col.poſt prin.eo.tit.facit tex.in.§.quęſitū eadē.l.cū ſimi.& ſic erit. Quarta extēſio,& hoc puto veriſsimū,cogita tñ, modo ꝑ limitatiōe aduerte,ꝙ licet prędicta regula habeat locū ī mutuo, & in quolibet cōtractu in quo interuenit actus naturalis:tñ licet ex mutuo acquirat̄ actio directa.l. ſi abſentis. C.ſi cert. pe.ſecus tñ ex alio ꝯtractu,imo oritur vtilis tm̄.l.Publia in prin.cū gl.ff.depoſi.& vult Barto.in.d.§. ſi numos, tertia cōbinatione,& ī.l.ſingulari.3.co.eo.tit. Secūdo ꝑ limitatione dico, quod licet quærat actio.d.§.ſi numos, illud eſt verum quādo actus naturalis interuenit, & corporeus,ſecus ſi naturalis tantum vt patet in nudo pacto, & dixi in princ. huius decimæ limitationis. Tertio iſta regula habet locum in mutuo vero,& naturali quod contrahitur per numerationem,ſecus in mutuo ciuili,quod cōtrahitur per confeſsionem ſecundum Bald.d.§.ſi numos.& ibi Alex. vlti.col. extra colligo ibi per Ia1.2. colū.in prin. Quarto iſta regula ꝓcedit,qñ numero noīe abſentis, & ille cui nūerō,recepit

nomine absentis, sed si ego nũero nomine absentis, ille tñ nõ recepit nomine eius, nõ quæritur actio absenti text. est singularis secũdũ vnũ intellectũ in d.§.Chrisogon9.ỽ.superest, & ibi Bar. 2.col. quæ omnia tene mẽti, & vide Ias. in.d.§.si nũmos.1.2.col. ex cuius verbis colliges aliqua de prædictis, & per hęc sum expeditus de ista decima limitatione, super qua multa proprio labore
Limita. 11. 16 collegi, quę notabis. Vndecimo fallit, qñ procurator cõtrahit, vel quærit ex re dñi.l.quod procurator ex re.ff. de ꝓcura.Bar.& Pau.in.l.possessio quoque §.si.ff.de acqui.pos.Bar.in.§. si stipuler
Limita. 12. 17 vlt.colũ.circa princi. Duodecimo fallit, qñ creditor vẽdit pignus iure creditoris, et apponit pactum de retro vendẽdo dño, nã per hoc pactũ acquiritur dño dñiũ vtile, vt sic possit vẽdicare oblato pretio, et ẽt actio perso.in factũ i.præs.ỽbis, iste est casus singularis, ĩ.l. si cũ venderet.ff.de pig.acti. secus in pacto apposito p simplicẽ procuratorẽ, & ita intelligitur nra regula, rõ diuersitatis est, quia creditor vendit ex iure, ꝙ habet ĩ re, ideo potẽtior est ad acquirẽdũ debitori q̃ ꝓcurator simplex, q nullũ ius habet, ita elegãter declarat Paul. in.l.1.2.col.ĩ fi.C.p quas pso. qui dicit, ꝙ illa.l. si cũ vẽderet, facit eum dubitare, nec videt vllã respõsionẽ, respõ. tñ eo modo quo dixi, & illũ casum ꝑpetuo not. & si dicatur, ꝙ ex pacto alterius facto super re mea semp mihi acquiratˇ.l. pe.C.ad exhibẽ. ergo, idẽ ĩ.d.l.si cũ venderet, respõdetˇ, ꝙ illud est verũ qñ super re mea quę durat mea, vt ibi: sed qñ sũper re mea quę nõ durat mea, tũc sec9, nisi in casu speciali, qñ creditor vendit rẽ meã iure creditoris.d.l.si cũ vẽderet & ita vult Paul.d.l.1.vlt.col.in prin. De
Limita. 13. 18 cimo tertio fallit qñ ꝓcurator vẽdit rẽ dñi, nã quęrit tũc sibi actionẽ ad pretiũ sine cessione.l.Iulia.§.si ꝓcurator.ff. de acti.emp. ponit Paul.in.l.possessio.§. fi. de acq. poss. & fundatur p rationẽ tex. in.l.quod ꝓcurator ex re, cũ simi.ff. de ꝓcur. et circa hoc posset queri, quid in actiõe ad pẽsionẽ rei meę, an mihi quæratur, itẽ quid in actione ad pretiũ rei meę, et de similib9 vide p Alex.in.§. Si stipuler.2.col. post mediũ cũ prin. seq.
19 Decimo quarto fallit, qñ qs stipulatur ecclesię, nã eius fauore sibi acquiritˇ, ita tenet Bal.in.l.illud.C.de sac.sanc.eccl. dicẽs, quod pauperib9, et pijs locis quilibet põt stipulari, ẽt si ỽba ꝯferãtur, & dirigãtur in pauperes alleg.gl. singularẽ, in.c.quotiẽs cordis.1.q.7. & ꝓ hoc facit, nã q stipulatur ecclesię, videtur stipulari Deo.l.lege Iuli.in prin.ff. ad leg. Iuli.pecu. sed Deus vbique est pręsens, & facit.C.đ iud.l.ꝓperãdũ.§.sin autem reus, ergo sibi debet acquiri, arg.l.si ꝓcuratori præsen.ff.de ỽb.obligat. contrariũ tñ tenet Ang.in.l.stipulatio ista. §.f.de ỽ.obli. dicẽs, quod hoc casu non reperitur iure cautũ, illud tñ reprobat *Limita.* 14.
20 ibi Alex. & sequitur opi. Bal. Decimo quinto fallit in casu quotidiano, quem ponit Bal.ĩ.l.1.circa fi.C.qñ licet ab em *Limita.* 15.
21 ptiõe discedere, quẽ videas per te. Decimo sexto fallit, qñ esset appositũ iurm, prout expresse ponit Bar. in.l.si quis ꝓ eo, vlt.col.ff.de fideius. sexto mẽbro facit, ꝙ ponit Abb.in.c.si cautio.5.col.de fide instr. & est iste notab. effectus iurĩ, quẽ adde ad ea quę pono secũdo tit. de *Limita.* 16.
22 iureiuran. Itẽ addo ꝙ decimo septimo fallit qñ esset cõsuetudo, quod alteri p alterũ acquireretur, nã talis cõsuetudo valeret, vt ꝓbatur in.§. si numos sæpe allegato in ỽ si.cũ quotidie, & ibi notat Alex. & est melior tex. de iure in.l.si qs donaturus.ff.de vsufru. et idem poterit induci p statutũ secundũ Bal.in.c. quæ in ecclesiarum de cõsti. quẽ retulit Ias. *Limita.* 17.
23 in.d.§.si numos vlti.notab. Decimo octauo fallit in casu mirabili, qui colligitur ex doctrĩa Bar.ĩ. d.§.si numos.3. cõbinatiõe, vbi vult, ꝙ in casu quo ex numeratione, tertio acquiritˇ actio, vt est in.d.§.cũ.s.alleg. eo.casu, si illi tertio stipuletur, acquiritur illi actio ẽt ex stipulatione, & sic qñ stipulatio fit alteri accessorie, quæritˇ sibi sicuti ex nũeratione, & sic duę oriuntur actiones, mouetˇ Bar.p tex.ĩ.l.2.C.p quas pso. no. acqui. vbi queadmodum p numerationem factam nomine tertij quæritur sibi actio sine cessione, eodem modo quæritur *Limita.* 18.

hypothe

hypotheca secuta sup illa numeratione, ergo idē in casu Bar. sed illa doctrina cōiter reprobatur, vt ibi: p Bal. Sali. & Alex. & Pau. in. §. Chrisogon9. 2. col. post mediū, & ibi etiā Alex. nec obstat. d. l. 2. quia ibi hypotheca venit accessorie, nimirū si quæratur quemadmodū actio principalis, quia accessoriū sequitur, &c. sed ī casu Bar. stipulatio nō venit accessorie, sed principaliter. l. si ita stipulatus. §. fi. cum. l. sequē. ff. de nouatio. & probatur, quia si stipulatio valeret, oriretur actio ex stipulatiōe nō ex ex nūeratione, vt. d. §. Chrisogon. post mediū, ergo nō est accessoria, cū ergo sit principalis nō sequitur, quod si orit̄ ex nūeratione ergo, & ex stipulatione.

Limita. 19.

24 Decimo nono pro limitatione addo, quod ponit Bal. in. l. si absentis. C. si certum petatur. 2. col. ad fi. vbi vult, quod si vnus sociorū stipulatur societati suę, acquirit etiam socijs, ergo alteri per alterum acquiritur, & vide ibi: in apostil.

Limita. 20.

25 vbi colligitur ratio huius casus. Vigesimo limito in arbitro q stipulari potest pœnam, vt stetur arbitrio suo in fauorem partis, vt voluit glossa singularis, in. c. dilecti. extra de arbi. de quo casu verum ne sit, & qualiter ītelligatur, vide ibi per Abb. pen. col. post mediū. Alias limitationes collige ex notatis per glos. in. §. si quis alij supra allega. & ex notatis per Barto. in. d. §. si stipuler, penulti. colum. ad fin. cum sequenti. Aliam limitationem colligo per text. in. l. nam & postea. §. penulti. ff. de iure iuran. scilicet quando apponitur iuramentum, nam ex iuramento procuratoris quæritur actio domino sine cessione, & est multum notandum secundum Ludou. & Ias. ibidem. Alias quinque limita. collige ex capite sequenti.

Obligatio mihi nō q̃ritur qñ alteri stipulor.

26 Prædicta procedūt, cū quęritur an ex stipulatione mea alteri quęratur, sed si quęratur, an si stipulor alteri, saltem mihi acquiratur actio, & dicas, ꝙ etiā tūc est regula, quod non. d. l. stipulatio ista. §. alteri, & §. si stipuler cum concor. & ita intelliguntur illa iura, & ita intelligit Bar. in. d. §. si stipuler. 1. col. ante medium. Hoc est verum nisi sua ītersit. d.

27 §. si stipuler cū sequētib9. Intellige tñ si intersit pecuniali ter, alias secus, vñ si iter sit rōne affectiōis, vel q̄a ītersit mea quia habeo eū obligatū naturaliter ad antidoram si sibi soluatur. l. sed et si lege. §. consuluit. ff. de petit. hęredi. illud interesse non consideratur. l. fideiussoris cum ibi notatis. ff. de pact. & colligitur ex verbis Bart. in. d. l. stipulatio. §. alteri tertia oppositione. Item pro extensione huius limitationis aduerte, quia quando mea interest, acquiritur mihi actio non solum si ītereſt à principio, sed etiam si ex post facto, vt vult Bart. in. d. §. alteri. 2. colum. in prin. vers. quæro, quid si ex post facto, & c. de quo an sit verum, vide ibi Alexan. in fi. & per *Limita. 1.*

28 Ang. in. d. §. alteri. Secundo principaliter limito, qñ stipulatio conciperetur hoc modo, pmittis mihi dare illi p me nā tūc mihi acquiritur actio, sicut si stipulor dari pcuratori meo, ita etiā colligo, p Bar. in. d. §. alteri. 1. col. in fi. vers. *Limita. 2.*

29 quęro qd si expresse. Tertio limito, qñ stipularer alteri, vt adiecto, puta pmittis mihi aut Titio dare cētū, nā acquiritur mihi, vt des mihi vel illi, vt in. l. vero pcuratori. ff. de solu. §. plane insti. de inuti. stipu. & ille habetur vt pcurator meus. Idē si alio modo esset meus pcurator. d. l. stipula. ista. §. si quis insulā. Itē in alio casu qñ stipulor rē meā, vel mihi debitā dari alij, vel restitui, nā illo casu mihi acquirit̄ actio, quia videor stipulatus vt pcuratori, & oībus his casibus tenet̄ mihi restituere. ff. de solu. l. si cū Corne. l. Iulia. §. 1. ff. de ꝟ. obli. Sed regula nr̄a debet ītelligi de eo ꝙ nullo iure añ stipulationē debebat, vñ cū stipulor alteri, nō adhibeo eū ī aliquo negotio meo. extra istos aūt casus nō valet stipulatio, etiā vt mihi quæratur actio, vt in. §. alteri. & d. l. stipulatio ista. §. alteri cū simi. Vltimo in materia vide gl. in. l. dāni īfect. §. fi. ff. de dā. infect. vbi oīno videas, et gl. in. l. quęcūq; gerim9. ff. de act. & oblig. & gl. singu. in. l. 1. in prī. ff. de stipu. seruo. & gl. ī. l. stipulatio ista. §. si stipuler in ꝟ. fieri. ff de ꝟ. obli. & gl. in. l. huiusmodi in prin. ff. de leg. 1. & gl. in. l. quotiens in prin. ff. de admini. tut. *Limita. 3.*

Item vide quæ ponit Bal.in.l.certi con ditio.§.quoniam.ff.si cer.pet.2. col.per totam,qui multum declarat in ista materia,horum tamē nonnulla vehementer controuersa sunt, & ideo altius ea repetere intēdo,ergo ex.d.l. stipulatio ista.§.alteri.ff.de ṽ.oblig. collige,quod ex stipulatione alteri facta non desinit acquiri obligatio natu.qua de re dic,vt dixi, & illico dicam, & in summa pro limitatione prædictorum adde.

Aedificās q̄n possit phiberi,eo q sua non interest, noua declaratio.

29 Scis quod vetari posset quando quis ædificaret animo nocendi vicino, & sibi non prodest, vt est text.iuncta gloss. in.l.1.in.§. denique el.2. ff. de aqua plu. arcen.& in.l. fluminum. in.§. fi. iuncta glo. ibi, in verbo, non teneri.ff.de damno infecto, & ita tenent Cinus,Bal. & Docto. in.d.l. altius. C. de seruitutibus per text.in.l. opus. ff. de operibus publicis, tex. in.l. qui data opera in prin. ibi,sine lucro hoc affectauit. ff. ex quibus causis maiores,tenet Paulus de Castro,in.d.l.cum eo Philippus Decius in l.nullus nume.1.ff.de reg.iur. & ibi Hieronymus Cagno.nu.4.Hipp. in singu. 154.Franc.de Rip.in. l.de pupillo, in.§. meminisse.nume.34.per gloss. ibi.ff.de damno infecto.Alexand.in consi. 174. nume.4.volumi.2.Stephanus Bertran. consi.329.nume.2.volumi.2.primę impressionis,Aymon cōsi.94.nu.1.vol.1. Marianus Socinus Iunior in consil.76. volu.2.Corasius in lib.3. Miscellaneorum.cap.24.nume.5.Alciatus in tract. præsump.3.regula præsump. 23. nume. 1.Iason in.l.ex hoc iure nume.8.ff.de iusti.& iure.Francis.de Ripa,in.l. quominus,nume.26.ff.de fluminibus.l.19. tit. 32.part.3.& ibi gloss.licet Alber.teneat contrarium in.d.l.altius, & Angelus in in.d.leg.cum eo.num. 2. Florianus in.l. Sabinus nume.2.ff.communi diuidun. tradit.Platea, aliquid in. l. penultima. C.de metallarijs.libr.11.Paul. Castren. in.d.l.altius versicu.vltimo extra glossam, Gregorius Lupus, in. d.l.19. titu. 32. parte. 3. nec enim hominum malitijs indulgendum est.l. in fundo.ff. de rei vendicatione.l.2.in princip.ff. solu. matrimonio,quando autem is malitiose, & ad æmulationem tantum fecisse

30 videatur,& Paulus in.d.l. altius respondet malitiose fecisse videri, cum nullā exinde ipsemet qui ędificat,vtilitatem capit,sequitur Gregorius Lupus in.d.l. 19. qui ait idem tenuisse Paulū Castr. in.d.l.cum eo. ff. de seruitutibus vrbanorum prædiorum. Sed nos aduertimus id posse admitti.quando neque ipse nec vllus alius vllum commodum ex tali ædificio posset capere,non sic si licet ipse qui ædificabat,commodum nullum inde caperet,alius tamen cui ipse gratum beneficiumque facere volebat, commodum capere poterat, id enim sufficit,vt malitiose ædificare nō videatur nec ad æmulationem,quia interest nostra beneficij debitorem acquirere.l.si pignore in prin.ff.de furtis. d.l.1.&.2.ff.manda.§.1.instit.eod.& isto casu posset defendi opinio.Alberic.& sequacium. Tenendū est ergo, quod in reliquis dispositionibus alteri prodesse dicitur esse interesse considerabile,licet non sit idem sed contrarium in stipulationibus.§.si quis alij, & .§. alteri institu. de inutilib. stipulationib.l.stipulatio ista. §. alteri. ff. de verborum obligatio.Preterea ibi agitur de actione acquirenda,hic autem agimus cum quis solum sese defendere volebat, reque sua vtebatur, quod fauendum est argumen.l. sed & si.§.consuluit de petitione hæreditatis.

Malitiose q̄n quis videatur facere.

31 Vnde dicebam,scis communem esse opi.quod stipulatio de alteri dando licet abinitio nō valeat,quia nō interest stipulantis,tamē si postea interesse cœperit conualescit, ita tenet Bartol. numero.10.in.dict.§. alteri est communis opinio secundum Iason. ibi, numero. 21.vbi Imola Romanus, & Alexander Guilielmus de Cuno, Bartolus, Albericus,Baldus, Angelus Paulus Castrensis Alexander, Martinus Laudensis,& Salice.in.l.1.in prin.ff.de pacti. Bald.in l.1.colum.1.C.per quas personas nobis acqui.Salicet.in. l. pacto successorum. C.de pactis,Bald.in.l.certi conditio.§. quoniam. ff. si certum petatur,idem in l.quoties.1. ff. de seruit.Ioannes Imola, in.l.

Stipulatio ꝉ alteri dādo an valeat, postq̄ stipulatoris interesse cœpit, q non contra cōmunem.

in.l.existimo.ff.de verb.oblig.prout refert Ias.vbi supra. Mouetur eo quod sti
32 pulatio de alteri dãdo nõ desinat ab initio ex toto valere, quia saltem producit naturalem obliga. vt tenent gl. Bar. & alij in. d.§. alteri, estq; cõmunis opi. secundum Ias.& Alex.ibi, & cum propterea quod nõ intererat stipulãtis de negetur ei obligatio, & actio ciuilis simul ac postea interesse eius cœperit ei actio, & obligatio ciuilis accommodatur, ita Bar.in.d.§.alteri, num.10.& reliqui omnes. Sed nos tenemus, semperq; tenuimus ex tali stipulatione obligationem etiã naturalem nõ oriri non magis quam ciuilem, vel quod si naturalis oriatur, carebit tamen omnibus omnino effectibus ac donis, quos queue lex ciuilis obligationi naturali accõmodauit, ita probant si pueriliter nõ violentur. l.1.§.quod seruus ỷ.nullius momẽti.ff.de stip.seruo.&.d.§.alteri, &.d.§.si quis alij insti.de inut.stip.d.l. stipulatio ista.§.alteri.&.§.si stipuler. d.l. certi cõditio.§.quoniã.ff.si cert.pet.l.solutum. §.per liberam.ff.de pig.ac.l. quo tutela. §.si.ff.de regu.iur.l.quæcunq; gerimus. ff.de act.& obligat.l.vt inter.C.de inuti.stip.l.si genero.C.de iure dot.l.1.§.1. verbo nihil agit.ff.de stip. seruo.l. si ita stipulatus.§.Chrisogonus inỷ. nullam obligationẽ.ff.de ver. obli.l.eum qui.§. itẽ si mihi.ff.de const.pec. quę iura hãc partem cõtra cõmunem longe euidẽtius probant, quam vlla inductione egeãt, vt qui pro cõtraria parte cõtẽdũt nobis ĩeptire videãtur, & hãc partẽ cõtra cõem opi.tenẽt Rain.de For. Ang. Cuma.Paul.Cast.& Alex. in.d.§.alteri Christophorus de Castelli. & Fulg.in l.1.in pr.ff.de pact.prout eos, & alios refert Ias.in.d.§.alteri, nu.20.et hãc partẽ nos pluribus legib9, & rationib9 defendim9 de suc.crea.§.30.nu.28.vt iã parũ abfuerit, quin hęc pars cõmunem sententiam numero defensorum æquauerit, cum ergo talis stipulatio nullius oĩno momẽti sit quo ad effectus ciuiles, superest, vt & si postea ĩteresse cœperit stipulatoris adhuc non conualescat, non magis quam si reuera interesse non cœpisset ex regula trita dictãte quod ab initio non valet ex post facto non conualescere.l.1.cum alijs.ff.de regula Catoniana, & pro hac parte ĩ specie est text.in.l. si tibi.§. si pactus.ff. de pact.qui non eget inductione nec recipit euasionem, per quem & alia multa iura Ias.tenet contra communem in.d. §.alteri, nu.21.post plures eiusdem sententiæ auxiliares, vt per superueniens interesse talis stipulatio non conualescat. Sed cõtra principalẽ cõclusionem, dũ tenemus ex stipulatiõe de alteri dãdo nõ oriri oblig. etiã natu. obsunt nõ nulla quibus, &.s.& etiã in lib.de succ. crea.§.30.num.28. plene respondimus.
33 Sed adhuc contra meam principalem op.obst.fortiter.d.l.stipula.hoc modo, nam si stipul.principalis, vt dicitur est nullius momenti adeo, vt nec quo ad effectus oblig. nat. prosit in foro saltẽ contentioso, ergo nec pœnalis valere deberet, arg.d.l.stip. hoc modo præsertim q̃a vtrobiq; q̃ ratiõe validitas principalis stip. denegatur eadã ratione, & pœnalis stip.validitas denegari debere videtur, ne alias, ꝙ vna via ꝓhibetur alia via ꝓcedatur cõtra regulas iuris sol. falsum est dicere, ꝙ tam hic quã ibi sit eadẽ ratio prohibendi, nã si ita stipulor me hæredem facere promittis, non valeret stipulatio, quia contra bo.mor. ciuiles est, qui dictant, vt libera sit testandi facultas, & cõtra bo.mor.eius impedimentum.l.1.C.de sacrosan. eccl.&.l. vel negare.ff.quemadmod.test. aper.& ꝯsequẽter pœnalis stipu.l.si me hęredẽ non feceris, cẽtum dabis, similiter est, cõtra bo.mor.quia si valeret liberã testãdi facultatẽ nõ haberes metu ne in pœnã tu hęres ve tuus ĩcideretis, ideo qua ratione (in.d.l. stipul. hoc modo) princi.stipul.nulla, & cõtra bonos mo. est ead.& pœnalis, & nulla, & contra bonos mores esse reputatur, & consequenter neutra valet, cęterum hic principalis stipulatio non desinit valere eo, quod contra bonos mores sit, sed eo quod ĩuẽtæ sunt stipulationes, vt quisque stipuletur, quod sua interest, alteri vero dare nil ĩterest stipulantis ita tex.

Stipulatio d̃ alteri dando an ꝑducat obligatiõnẽ nat. ꝑ nõ cũ multis cõtra cõmunem.

Pœna qñ sequatur suũ principale.

in.d.§.alteri,&.§.alteri insti. eodem titu.hæc ratio cessat in pœnali,quia pœnalis stipulationis sensus est, et effect9, non vt alteri sed vt ipsi stipulāti detur, & consequenter debet valere cum sibi dari sua intersit,pro quo perpendo. d.§.alteri,& nostrum.§.supra alle.dum aiunt,pœnam enim cū quis stipulatur nō illud īspicitur quid intersit eius,sed quę sit quātitas stipulationis.s.pœnalis quæq; sit eius cōd.quasi dicat, cū pœnam,quę certa & definita est,stipulor, frustra quęritur quid mea intersit,nam tantum interest quanta est pœna cōdi. stipulationis:quantitas enim pecuniaria non solet ęstimari per alias res seu species, imo aliæ species solēt per eam æstimari, infero,quod dum.dd.§. aiūt, non illud inspicitur quid intersit eius, debet exponi eius.s.stipulantis pœnam non quod alteri detur, & sic principali stipulationi satisfiat, sed quod pœna sibi pręstetur,& sic satisfiat pœnali,id in quam nō inspicitur,quia satis de se per spectum patensq; est, quod est contra glo.in.d.§.alteri in verb.intersit,infero quod sensus huius.§.&.§. alteri instit. titu.eod.in verb.quæ sit quantitas,sensus inquam non est, vt inspiciatur quātitas,an excedat modū vsurarum,id.n. est omnino pręter mentem horum.§§. sed mēs est,& sensus, vt īspiciatur quę sit quantitas in stipulationem pœnalē deducta,vt eatenus stipulantis proculdubio interesse videatur,& consequēter in tantum sibi reus vel promissor condēnandus sit,quod est contra expositionem Bar.& Doct.in.d.§.alteri.Secunda ratio quare valeat pœnalis ibidē,licet principalis non valeat,est quia principalis valere non potest propter defectum interesse stipulatorum, vt dixi,nam etsi eam valere diceremus,frustra esset,cum postea agēs ad interesse consequeretur nil ex eo, quod saltem attenta legis censura eius nil interfuit, ergo,&c.vt.l.hęc stipu.§. Diuus, vt legat.no.ca. nam & si ab initio vtilis fuisset stip. vt ēt actionē produceret, agere tamē non posset,si ex post facto cessaret interesse.l.ex conuentione. C. de pact.l.2.C.de fine censu vel reliquis,ergo fortius si stipulatoris, nil vnquam interfuit,argu.l.patre furioso.ff. q sunt sui vel ali. cæterum in pœnali hæc ratio cessat,quia in ea(vt dixi)verba tam obligatiua quam executiua conferuntur in personam stipulatoris, inq; eius vtilitatem ea stipulatio committitur, & consequenter valere debet, sed op. non ne etiam principalis stipul.continebat,vt alteri daretur,vt ibid.ibi (cæterum vt alij detur)&.d.§.alteri ibi(cæterum si alij detur) ergo in ista obligatione cum sit dandi,& non faciēdi,deberet agi præcise ad dandum,nec deberet succedere obligatio ad interesse, vt l.stipula.non diui.l.2.3.&.4. ff. de verb. oblig. & cōsequenter etiam in ista stipulatione principali non magis deberet īspici īteresse, quam in pœnali,sed solum quæ est quantitas in stipulatione comprehēsa. Solutio, cum alteri dari stipulor,hæc stipulatio est dandi respectu eius cui stipulor, sed est faciendi respectu mei stipulantis,argu.l.in facto.ff.de condi.& demonstr. quo fit,vt nisi illi alteri detur,tunc ego agere debeam ad interesse. Ad īteresse autem, quod in proposito nullum est attenta legis censura agere non possum,& cōsequenter stipul.nulla esse dicitur,nam cum si eam valere diceremus,id sine effectu foret,superest ne valere possit videri, arg.d.§.Diuus, at in pœnali stipulatione cum ipsa datio sit exequēda in personam ipsius stipulatoris, tunc obligatio non succedit ad interesse, imo ad ipsam dationem pręcise agitur,vt dixi, & probatur in.l.fi.ff.de condi.ob cau.l. exempto in pri.ff. de actionibus empt. & quod ex principali nullatenus agere possit ipse stipulator probatū satis est, quod aūt is cui stipulor, agere nō possit, ea ratione fit, quod in illa re nō fuit ort9 hinc inde cōsensus, imo nec etiā ex altera parte,nā si promittis mihi Titio dare,tūc voluntatē habuisti nō Titio sed mihi obligādi te,quod patet ex eo quod verba obligatiua ad me directa sunt,item Titius vtpote absens, & ignorans nō potuit cōsentire,nec etiā

ratū

ratũ habere, quia ratum habere nõ possum quod meo nomine nõ est gestum, vt no. in. l. mater. C. de rei vẽ. supest, ergo, vt nec promissor obligaretur. Satis ergo patet, vt licet in terminis. l. stipul. hoc modo sit ead. ratio prohibendi tã pœnalem quam princip. stip. tamen in terminis nostris est lõge diuersa ratio. Hinc ĩfero falsam esse rationẽ gl. in. d. §. alteri. licet cõmuniter app. dum ait, quod in. l. stipula. hoc modo concepta, stipulatio erat contra legem, ideo nec valet principalis, nec pœnalis, hic autẽ non contra legem sed tantum præter legem, ideo valet pœnalis, licet non valeat principalis, nam imo dico, quod tã hic quam ibi pariter dici potest contra legem esse, quasi fecerit lege prohibente, vt. l. non dubiũ. C. de legib. ibi (lege contrahere prohibente) sed alteri stipulari non solũ prohibet lex sed etiam vltra procedit dicens, quod talis stipu. fieri nõ potest, vt. d. §. alteri, & quod si fiat erit nulla, vt. l. certi. cõdit. §. quoniã in verbo, nulla. ff. si cer. pet. & inde nulla oritur obligatio, vt. l. si ita stipulatus fuero si Titius. §. Chrisogonus, in verb. nullam de ỿ. ob. & taliter stipulãs nil agit, vt. §. si quis alij insti. eod. & talis stipulatio nullius momenti est vt. l. 2. §. 1. de stip. seruo. & est inutilis, vt. d. §. quoniam in verb. inutiliter, cũ ergo lex dicat, quod talis stipula. fieri non potest, quodq; si fiat nulla erit, & nullius momenti, & inutilis sequitur contra legem apertissime esse, vt. d. l. non dubiũ ibi (lege contrahere prohibente) iunctis his verbis (licet testator fieri tantũ prohibuerit, nec dixerit inutile fore, ꝙ factum est) idq; etiam patet ex. d. l. stipulatio hoc modo in ver. (inutilis est) nam ibi, non dicitur illam stipu. esse cõtra legem, sed tñ dicitur eã inutilẽ esse, quod etiam dicitur, & de stipulatione alteri facta, vt. d. §. quoniam in ver. inutiliter cum concor. supra alleg. ergo non est cur altera magis cõtra. l. esse videatur quã altera, teneo ergo quod vt in. l. stipulatio hoc modo concepta, ita & hic fuit stipul. contra legem, & ꝙ licet stipulatio cõtra legẽ fiat, nõ ideo sequitur quod tã principalis quã pœnalis desinat valere, nam interdum valet pœnalis, vt. d. §. alteri.

34 Cum ergo quæritur viciata principali stipulatiõe quãdo valeat pœnalis, necne? dic, quod si ea. ratio, quę vertitur in prohibenda principali, vertatur & in pœnali, tunc etiam pœnalis desinit valere, vt. d. l. stipu. hoc modo, alias secus, vt in. d. §. alteri secundũ quod supra declaraui, pro quo est tex. in. l. contra iuris ciuilis in pr. ff. de pac. iuncta. l. 1. in. f. de nouati. ff. vbi cõtractus quem facit pupillus sine tutoris autoritate si tẽdat in eius læsionem, dicitur esse contra legem, licet non sit contra bonos mores nec contra publicam sed tantum priuatã ipsius pupilli vtilitatẽ, propter quod redditur omnino nullus. l. si curatorẽ. C. de integ. resti. mino. itaq; cõtractus, qui quauis ex causa inutilis à lege reputatur, is quidem contra legẽ dicitur esse, sed talis est stipu. alteri facta, vt probaui, ergo, & c. Item ex mea princi. opi. 35
infero intellec. ad. d. l. 1. §. 1. de stipu. ser. in verb. nullius momẽti, & ad. d. §. si qs alij in ỿ. nil agit, & ad. d. §. Chrisogo. in ỿ. nullam, & ad. d. §. quoniã in ỿ. nulla, vt procedant nõ solum qñ verba stipulationis tam obligatiua quã executiua fuerunt relata ad illum tertium. Quo casu procul dubio nullius momenti esset stipulatio, vt nec natu. oblig. orire tur vt tenet gl. communiter app. ibi in §. si quis insulã. d. l. stipulatio ita in verbo fieri, quam sequi videntur, in. d. §. alteri, Alex. & Ias. sed etiam quando verba obligatiua sunt collata in ipsum stipulatorem, executiua vero in eum cui stipulatur, nam & hoc casu procedunt dd. ll. vt stipulatio etiam adhuc sit nulla, vt etiam nat. oblig. ex ea nõ oriatur quo ad forum contentiosum, quo attẽto dictæ. ll. loquũtur, licet secus quo ad forum animæ, quod non inspexerunt dd. ll. vtpote à paganis conditæ, quod not. quia est contra Alex. & Ias. ibid. super. d. glo. nihil interest, & contra Iaso. ibid. col. 8. in fi. qui diuinãtes, violãtes, & restringẽtes aiũt, quod. dd. ll. eo solo casu procedãt, quo verba tam obli-

Stipulatio princip. qñ viciatur an vicietur pœnalis.

Stipulatio alteri facta tam ĩutilis est quando verba. obliga. referuntur ad ipsũ stipulãtem, quã foret, si referrẽt ea verba ad ipsum tertiũ.

gatiua, quam executiua fuerunt relata ad illum tertium.

Intell. l. an ĩutilis. ff. de acceptil.

36 Ex mea etiam principali opi. infero. intell. ad. l. an inutilis. ff. de acceptil. cuius verba sunt, an inutilis stip. (supple secũdum doct. ratione formę omissæ) vtile habeat pactũ, & ait iuris cõsultus, minime nisi expressim cautum sit, quod si non valet vt ago, valeat vt melius valere posset, itaq; l. illa non dubitat an inutilis stip. habeat pactum, nam pro constãti tenet, quod habeat sub se pactum, ex quo in ea interfuit cõsensus duorũ, & ait pactum illud inutile fore, itaq; l. bene scit, quod in ineũda inutili stip. interfuit mutuus cõsensus, & consequẽter pactum, & cõsequenter nat. obl. orta fuit, illam tamẽ nat. obl. ad effectum perducere non vult, ex eo quod forma legis omissa est: ergo licet potestatem, & vim, quam lex dedit, huic naturali obligationi propter omissam formam ei auferat, & sic quod ad forũ contentiosum sit nullius momenti, cum tamẽ nat. obl. actualiter nata sit, ꝓderit quo ad forum animę, & ista. l. pulchre probat vtrunq; membrum meę op. vt quãdo contra formam, vel prohibitionem legis aliquis initur cõtractus, ex illo nihilominus nat. obl. actualiter oriatur, licet per legem executioni non mandetur etiam illa nat. obl. quæ solum proderit, quo ad obligandũ in foro animę, ex qua. l. iunctis fundam. meæ principalis. op. infero quod in terminis. d. l. stip. hoc modo concepta, ille promissor in foro animæ ad pœnã tenebitur, si extiterit cõdi. pœnalis stip. licet tutus sit in foro cõtentioso: infero similiter quod quatuor illa pacta quæ prohibentur valere, quia sint facta super futura succ. acquirenda, diuidenda, conseruanda, seu amittẽda, talia inquã pacta licet executioni non mãdentur in foro ciuili, obligabunt tamen in foro animæ propter mutuum cõsensum, ex quo oritur nat. obl. nec obst. quod talia pacta iudicentur esse contra. bo. mor. sicut, & in. d. l. stip. hoc modo, nã dico esse contra. bo. mo. ciuiles, qui non impediunt obligationem in foro animæ contingentẽ ex interuentu nat. obliga. quod intellige in eo, qui cõscius est sibi se cõsensisse.

Stipulatio ĩutilis si est obligatoria non habet vim pacti, secus si liberatoria cũ communi.

37 Sed caue, nã quo ad intell. d. l. an inutilis aliter modo sentio, nam licet sit verus secundum cõmunem literã, de qua ibi per glo. quam literam etiam dicunt omnes maxime Soci. in. l. 1. §. si quis ita de verb. in plerisq; codicibus haberi, tamen secundũ literam Pisanam de qua per gl. ibid. quam veriorem dicit Soci. in. d. §. si quis ita, & quam etiã sequitur Bar. ibi in distinct. dum simul allegat d. l. an inutilis cum. l. si vnus. §. si acceptilatio. ff. de pact. ad hoc, quod cum agitur de oblig. dissoluenda, inutilis acceptilatio vim pacti habet, & hanc literã ego quoq; veriorẽ puto, vnde cũ quæritur, an ex inutili stip. quæ peccauit in forma, oriatur obligatio nat. & consequenter talis stip. habeat vim pacti, distinguendum est secundũ Bar. in. d. §. si quis ita, nam aut agitur de obligatione dissoluenda, & tunc talis inutilis stip. seu acceptilatio vim pacti habet, & ex ea oritur nat. obl. ita procedit. d. §. si acceptilatio, &. d. l. an inutilis secundum literam Pisanam, de qua per gl. ibi quã veriorem dicit Soc. in. d. §. si quis ita, & ibi eam sequitur Bar. & ego sequor, licet alia litera magis cõmuniter habeatur, aut agitur de obligatione cõtrahẽda, & tunc inutilis stip. vim pacti nõ habet, nec ex ea sequitur naturalis obl. secundũ Bar. in. d. §. si quis ita, ita procedit. d. §. si quis ita, &. l. 1. §. si eũ. ff. de consti. pec. secundum eund. quem plerisq; moder. sequũtur ibid. ratio diff. ea est, quod liberatio, quã obligatio, fauorabilior est. l. Arrianus. ff. de act. & obl. l. fauorabiliores de reg. iur. ff. sed dum Bar. in hoc secũdo membro ait, quod inutilis stip. vim pacti non habet, verũ dicit, dum autẽ tam ipse, quam alij sentiunt, quod ex ea non oritur etiã nat. obl. errant, nam secundũ meam principalem op. & funda. ibi adducta negari non potest, quin ibi interfuerit duorum cõsensus, & consequenter tam pactum, quã nat. obl. actualiter interfuerit, est tamẽ verum quod attẽto iure saltem ciuili, illa nat. obl. illudq; pactũ sunt inutilia,

nec

nec mandantur executioni, nam licet lex non potuerit obligationis nat.ortũ pactique tacitam interpositioné impedire, potuit tamen eorũ effectus impedire, cum oblig. illi naturali nõ assistat, nec eius tuẽdæ causa polliceatur vllam act. vel exceptionem, quod etiam satis probatur in.d.l.an inutilis, vbi vt dixi, nõ id quęritur an ex inutili accept. seu stip.obl.nat.oriatur, pactumq; tacitum cõpręhendatur, sed habito pro cõstanti quod cõpręhenderetur pactũ, nasceretur que obli. nat. quæritur an vtile sit necne illud pactum quo ad effectus iuris? quę nota ad intell. illarũ quatuor legum.s.l.an inutilis, &. d.§. si acceptilatio, &.d.§. si quis ita, &.d.§.si eum, licet moderni varient, in.d. §. si quis ita maxime Soci.& Ias. itaque in hoc secũdo membro teneo ortam esse. obl. nat. re

oblig.natu. nascit ex cõ tractu facto contra legẽ quæ posuit clausulã an nullatiuam contra Ias.

38 nõ effectu quo ad ius ciuile, vel quo ad forũ contentiosum, sed proderit quo ad forum animæ vt sup.declaraui, adde quod Ias.in.d.l.si nõ sortem in prin. ait, quod si aliqua lege prohibeatur, vel statutum resistat alicui cõtractui, & procedat vltra exprimendo, quod si cõtra fiat, id inutile sit, & p̃ infecto tũc, propter istam adiectionem, seu clausulam annulatiuã fatetur Ias. quod cõtractus contra illam formã legis seu statuti factus erit adeo inutilis, vt ex eo non solum effectu, sed etiã re nõ oriatur.obl. nat.idem tenet Ias.in.l.cõtra iuris ciuilis in prin. ff. de pact. post.glo.in verb. ob id.& ibi Bar.& alios in.l.non dubiũ C. de legi. tu tene contrarium, vt nat. obl. actualiter oriatur. licet ea orta nullius sit momenti quo ad forũ contẽtiosum, ex quo per legem nõ mandabitur executioni, nec ex illa pollicetur lex act. nec etiam excep. erit tamen vtilis quo ad forũ, vt dixi animæ, moueor ex mea prin.op. & eius fundamentis.nã.l.

L. resistens contractui nõ effectus facti sed tã tum iuris ĩ-pedit cõtra Bart.& alios.

39 non habet potẽtiam impediendi consensus cõtrahentiũ ex quo oritur actualiter nat.obl.& cõsequẽter in foro animæ Deo obligãtur, adde quod.l.nõ dubium.C. de legib.in verb. pro infectis, intelligitur secundũ Bar.ibi super glo. infectis, quod quando quis facit cõtractum cõtra legẽ, & eius verba, vel contra eius mentem tantũ, tunc talis contractus nõ solum inutilis est, sed etiam habetur pro nõ facto quo ad cõmodũ illius, qui contra legem cõtrahit, quod extẽdit Bar. vt procedat nõ solum quo ad effectus iuris, sed etiam quo ad effectus ipsius facti, sed dum ait talem contractum esse inutilem quo ad effectus iuris, fateor (quia in tex.ibi exprimitur, non solum inutilia habeantur, sed etiã pro infectis) sed dum ait, quod etiam quo ad effectus resultantes ex ipso contractu quatenus est facti iuxta.l.cõsilio in.f.de curat.furi.ff. quẽ ad hoc allegat glo.& doct.in.l.ex hoc iure.ff.de iust.& iure. dum inquã ait, quod etiã quo ad effectus ex ipso facto resultãtes est omnino inutilis, id omnino nego ex fundamentis meę op.princip.nam lex non habet potẽtiam impediendi cõsensum contrahentium, ex quo obl.nat.oritur, cuius ratione in foro animę Deo obligantur, quod enim cõtractibus lex dedit, id eis auferre potest, & nil amplius argu.l.nihil tam naturale de reg. iur.ff. quo fit vt actionis, & excep. quas lex accõmodat contractibus vt ad effectum, & executionẽ perducantur, istas inquã act.& excep. possit eis denegare, eo casu quo contra verba & mentẽ, vel contra mẽtem tantũ legis contractus fit, vt tenuit Iac.Butri. quem refert Bar. in.d. l.non dubium super gl.pro infectis, cęterum quod lex ciuilis vel positiua eis nõ dedit, id eis nõ potuit adimere, qualia sunt ea quæ sunt facti vel iuris naturalis argu.l.1.§.si vir. ff. de acqui. poss. l.in bello.§.factę.ff.de capt. & post lim. reu.l.eas causas.ff.de capitis dimi.l.iura sanguinis.ff.de reg.iur. vbi late per Decium post alios.§.fi.inst.de legit.agn.tutela, adde quod Bar. in superiore lege si quis pro eo.ff. de fideiu. tenuit, quod si lege caueretur vel statuto, in hũc modum nullus audeat cum minore vel fœmina contrahere sine licentia duorum consanguineorũ, tunc cõtractus cõtra factus nec valeret, nec etiã firmaretur per interuẽtum iuramenti, oppositum probari videtur in. d.l. non dubium.C.

de

de legibus, vbi generaliter traditur nō solum cōtractum esse nullum, sed etiā iuramento non firmari, quod generaliter intelligendū est, siue cōtra verba, et mentem legis cōtractus fiat, siue solum contra legis mentem, nam vt Bar. & Ias. ibid. circa pr. docēt. l. illa propter verbum (cōmittere) ibi positum, procedit etiā si contra mentem tātum legis, & non solum quando contra verba & mentē legis is contractus fiat, vñ proculdubio teneo iure ciuili, etiam iuramento non firmari, iure tamē canonū puto contrariū, per fund. meæ prin. opi. quibus attentis in tali contractu interuenit cōsensus, & cōsequenter obl. nat. quæ ad effectum iure canonū perducitur, in foro canonico contentioso maxime interueniente iuramēto, idq; firmatur, per. l. filio prçterito. ff. đ iniu. rupt. & quod ait Aret. in rubr. ff. de lib. & posthu. & per tex. in. c. statutū. §. in nullo, de rescrip. in. 6. iuncto pr. illius. c. in verb. pro cōi vtilitate, vbi licet non seruetur forma à iure tradita, adhuc actus tenet, si expresim illi formç renūtiatum fuetit per contrahentes, vt. d. §. in nullo, vel etiā tacita, vt. d. l. filio, sed iuramētum operatur, vt dispositio valeat eo modo quo pleniꝰ, & melius de iure pōt. l. cum pater. §. filius matrē de leg. 2. ff. vbi Bar. & alij not. Bart. in. l. nō dubium, col. 4. de leg. C. & ibi Moder. Bar. in. l. si quis pro eo, nu. 13. de fideiuss. ergo in proposito dicendū est, huic formæ. & solēnitati à lege inductæ, & renuntiari posse per contrahentes, & renūtiatum videri per iuram. quod concludit non solum iure canonum, sed ēt iure ciuili talem contractum cōfirmari, præsertim cū negari nō posit, quin illa solēnitas fauore principaliter ipsiꝰ mulieris cōtrahentis, vel minorum sit inducta, arg. d. l. filio, ergo, &c. vt p Areti. in rub. ff. de libe. & posth. & adde, ꝙ licet talis legis prohibitio, videatur habere vim tantum concilij, arg. l. filiusfa. §. Diui. vbi omnes de leg. 1. ff. l. cum pater. §. mandato. ff. de lega. 2. tamen non habet. sed vim omnimodç prohibitionis. argu. l. Titio, centum in pr. de condi. & demonstr. vbi Docto. ergo in quibus casibꝰ expressa legis renūtiatio nocet, in illis per interuentū iuramēti firmatur dispositio, licet renuntiatio nulla fiat, vt sic iuram. çquipolleat expresse renuntiationi.

40 Adde quod Bar. in. d. l. si quis pro eo, nu. 6. tenet, quod contractus seu pactio *Iuramento an firmetur pactū, quod impedit testādi facul.* per quam auferretur libera testandi facultas: non firmatur iuramēto eo, ꝙ tale pactum est contra bo. mo. l. stip. hoc modo de ỽ. ob. tu considera, quod testamenti factio. i. quod de rebus meis faciendo testa. possim in quemlibet bona mea post mortem meā conferre, id non est iuris naturæ, sed positiui, patet quia mors omnia soluit, & consequēter simul ac quis moritur rerum suarū dominium post que amittit, quæ res attento iure naturæ deberent fieri occupantiū, argu. auten. de nup. §. deinceps iuncta. l. 1. in p. ff. de acq. poss. quo fit, vt hæc facultas, quā quisq; habet res suas post mortē suam in quē voluerit trāsferendi facto testō, hæc inquam facultas iuris positiui non naturalis sit, nec obst. §. per traditionem insti. de rerum diui. ibi (nil enim tam, &c.) nam loquitur in eo qui inter viuos alienat, quiq; quod ipse viuēs habere poterat, alteri concedit, secus in vlt. vol. in quibus, ꝙ post mortem meā habere nō possum, id alteri concedo, vt. l. 4. de adim. lega. quo fit, vt cum hæc facultas testādi nō iuris naturç sed positiui sit, tunc pactū vel cōtractus per quem impeditur, vel minuitur libertas testandi, licet cōtra bo. mo. ciuiles (.i. contra eos mores, qui de iure positiuo boni reputātur) sit, nō tamen sit contra bo. mo. nat. & consequenter, ex tali pacto seu cōtractu nō desinit actualiter oriri nat. obli. quam ortam fuisse in terminis. d. l. stipul. hoc modo existimo, fateor tamen, quod illa na. obl. cum oriatur ex contractu, cuius ciuile resistit, certe nil operabit quo ad forum contentiosum ciuile, arg. d. l. non dubium, & gl. app. in verb. conueniet in sæpe dicto. §. alteri, & consequēter attento iure ciuili, non firmabitur iuramēto, & iura. sup tali cōtractu

apposito erit nullius momẽti,sed cum reuera iste cõtractus non sit cõtra bo. mo.nat. vt probatum est,& diximus supra quoad. d. l. si quis pro eo superest, vt iuram. super eo interpositum de iure canonico sit seruandum,cum sine interitu salutis ęterne posit obseruari,vt in. c. cum contingat extra de iureiu. & in.c.licet mulieres de iure.lib.6.& in.c. quãuis pactum de pact. in. 6. cũ ijs quæ supra diximus,& quod de iure positiuo sit facultas testandi, diximus plene de succ.creati.lib.1.§.1.hęc intellige nisi superueniat iusta causa,per quam promissor a sua promisione recederet,puta quia cœpit timere,ne ille eius vitę insidiaretur,dũ eius hęreditatẽ captabat,

Pactũ de futura succesione certo modo diuidenda obligat paciscẽtes in foro animæ.

41 subdit Bar. in.d. nu.6.quod si in terminis.l.fi.C.de pact.vbi fuit pactum de futura succesione certo modo diuidenda iuramẽ. interponeretur, adhuc tale pactum iuramẽto nõ firmaretur,quod similiter attento iure ciuili expeditum puto,quia.l.tali pacto resistit,vt contra bo. mo. ciuiles inito,vt exprimitur in d.l.fi.ergo &c.vt.d.l. non dubium in fi. sed tamen considera quod licet. d.l.fi. posit intelligi tam ex testato quam ab intestato.i. vt siue ad paciscentes hęreditas illa iure cognationis (iuxta. d.l. fi.ibi ex cognatione forte) siue etiã ex testato (iuxta.d.l. fin. ibi vel si forte, & ibi, & si ad hęreditatem vocẽtur &c.)

Pactum de quo in.l fin. C. de pact. non auferebat testãdi facultatẽ, sed inducebat votum cap.mor.

42 deferetur, certus modus in eius diuisione seruaretur,& per hoc videat̃ impedita libera testandi facultas,cũ si paciscentes instituerentur,tũc illo pacto valente hęreditatis acquisitio non fieret,secundum quod testator voluit in suo testamẽto, sed secũdum formã pactionis, tamen verius est liberam testãsti facultatem nõ impediri,cum ille de cuius hęreditate agebatur posset alios hęredes instituere, qui secundum eius vol. succederẽt arg.l.cum ita cũ.l. seq. ff.de condi. & dem.& obiter cõsidera, quod licet in terminis. l.pactum dotali C.de collat. cum conc. pactum de non succedendo intelligatur ab intestato secus ex testato,arg.l.si patronus nõ aluerit.ff.de bo.lib.tamen in terminis.d.l.fi.

pactum illud de futura succes. diuidenda intelligitur siue ex testato siue ab intestato hęreditas (vt dixi) deferetur pactum ergo de quo in.d.l.fi. licet reputetur esse cõtra bo.mo.vt ibi exprimitur, tamen non ideo contra bo.mo.reputatur,quod per illud impediatur libertas testandi,sed quod tristisimi & periculosi euentus pactio talis plena esse videtur,vt ibi in.d.l.fi. exprimitur,& improbus præsumitur,qui solicitus est de hæreditate viuentis.l.2.§.interdũ.ff.de vulg. cum ergo huic pacto. d.l.fi. resistat propter præsũptionẽ delicti,& periculum delinquẽdi,non propter delictum,quod actualiter esset,superest vt spreta legis ciuilis præsumptione,cũ iure canonum,& naturę quilibet bonus pręsumatur,nisi contrariũ probetur,vt in reg. iuris in. 6. nec præsumatur delictum vt. l. merito pro socio,certe non est cur iure naturę pactio de qua in.d.l. fi. valere nõ debeat,sicut alia quælibet pactio,& consequenter ex ea obl. nat. oriatur inter ipsos paciscẽtes,qua tenebuntur modũ pactionis seruare,& cõsequenter talis pactio firmetur iuramẽto attẽto iure canonũ, quo iure ad effectũ perducitur omnis nat.obl.pro quo facit,quia est seruandũ iuram.quod potest seruari sine interitu salutis æternæ d.c.quãuis.d.c.licet.d.c. cum cõtingat, sed certe longe verior est op.Bar.& cõmunis,ne ei,cuius de hęreditate agitur iniuria & lęsio inferatur,& ne inducatur votum captãdę mortis, & ne homines inuitẽtur ad delinquẽdũ, quod est contra bonum publicũ,cum expediat reipublicę, ne delicta maneant impunita, facit glo.not. in.l.scire. C. vt in pos. legat.denique absurdũ esset ꝙ prætextu iuram. seruãdi delictũ actualiter,& necessario fieret,vel etiã si potentialiter tantũ,seu probabiliter delinquẽdi aperiatur ocasio arg.l.fi.C.vnde vi, maxime cũ impediẽda sint ea omnia, quæ inuitãt nos ad delinquẽdum, glo. app. in.l.scire.C. vt in pos. lega: & ista dispositio iuris ciuilis seruanda est etiã in foro canonum,quo iure nõ reperitur expresim immutata,ergo &c.vt. c. cum

expediat

expediat de elect.lib.6.l.vñ.C. de inof
fic.do. sed licet ista obtineant in foro
contentioso tam canonico quam ciui-
li,tamen in foro animę secus esse puto,
nam quin in terminis.d.l.fi.pactionem
illam pie,& absque voto captãdæ mor
tis interponi possibile esset,negari non
põt:quo fit,vt si absq; vlla turpitudinis
cogitatione pactioné interposuerunt
sub cõditione, si ipsis hæreditas illa de
ferretur,tunc conditione existente iu-
re naturæ teneãtur illã hæreditaté in-
ter se secũdũ formã pactiõis diuidere
nõ obstante legis prohibitione, quę cũ
se fundet in pręsumptione naturaliter
obligare nõ potest ad nõ faciédum, ét
si prohibitio illa esset canonica,arg.eo-
rũ quæ habentur,in.l.2.C.de fideicom.
vbi dixi,& ista obtinẽt etiãsi iuram.in-
terpositũ nõ esset, quod si interpositũ
esset,tunc vltra obl. nat.qua ex vi pacti
tenẽtur,modo etiam vi iuramenti te-
nentur Deo, cui iurãtes obligantur,vt
docet Bart.in.l.si quis pro eo.ff.de fide
ius.col.2.in fi. itaq; nisi hæreditatem in
ter se secundum formã pactionis com-
municarẽt,non solũ contra nat.obl.fa-
cerent, sed etiam periuri essent in foro
tñ cõtentioso etiam canonico non suf
ficiet tale iura.vt pactio firmaretur, vt
dixi,teneo ergo cũ Bar. ꝙ quo ad forũ
cõtétiosum ét canonicũ pactio ista nõ
firmetur iurõ, quod ét tenẽt cõiter do
cto.in.d.l.fi. & ĩ.l.pactũ.C.de coll.& in
d.l.stip.hoc modo dũ aiunt,ꝙ licet pa-
ctum de futura.suc. omittenda iurõ fir
met,secus tñ est in pacto de futura suc
cessione acquiréda vel diuidenda. Sed
dũ cõiter doct.sentiũt (vt puto) ꝙ ex
tali pacto siue iurato siue nõ iurato nul
la oritur nat.obli. (quod expressim col
ligitur ex relatione Ias.in. l. si nõ sorté
in prin.ff.de ꝯd.inde.)teneo cõtra eos,
nã licet orta nullius sit mométi quo ad
effectus fori cõtentiosi,tñ & oritur, &
vtilis est quo ad effectus fori animę,ité
dum ipsi sentiunt, quod tale iuramétũ
nõ est obligatoriũ tanquam contra bo.
mo.præstitũ,vt in reg. non est obli. de
reg.iur.in.6. teneo cõtrariũ,imo quod
sit obligatorium, intellige quando ali-
quis non iurasset furtum homicidiũve
se facturum, nã tũc peccasset cum iura
uit,modo cum frangit iuram. non pec
cat, nec iurisiurandi fidem violasse vi-
detur argu.c.& si Christus extra de iu-
43 reiur.& eorum quæ supra diximus.Et
nostra opi.confirmatur ex illa cõmuni
opi. quæ habet, quod quãdo lex funda
tur in præsumptione,nõ attenditur in
44 foro cõscientię qui est forus veritatis,
vbi vnusquisq; sibi iudex, & testis esse
debet,ita tenent Ioan.Andræ.in.capit.
is qui fidem de sponsalibus, & ibi Pa-
normita. Petrus de Ancharra.in.c.pos
sessor,colum.11.de regul.iur.libr.6.Bal.
in.l.cum quis colum.10.C.de iuris fac-
ti ignoran. Calderinus in disputatio-
ne incipiente vsurarius emit,colum.fi.
Richardus in.4. sententiarum dist. 28.
quæstio.1.articul.3. Ioannes de Anania
in cap.ex literis de raptori.col.11. idem
in.c.in ciuitate,col.8.de vsuris, Antoni.
per text.ibi,in ca.inquisitionem de sen
tentia excõmu.tex.in. c. tua nos de spõ
sali.tenent Abb.Decius,& alij commu
niter in.c.1.de constitu.vbi Felinus,nu.
40.ergo si duo fratres conuenerunt in
ter se,vt si tertij fratris morientis hære
ditas ex testamento vel ab intestato ex
ęquis aut non ęquis partibus ad eos de
uoluta esset, certo modo eã inter se di
uiderent,licet tale pactum propter pe
riculũ, vel præsumptionem delicti &
mortis captandæ in foro tã canonico,
quã ciuili cõtentioso nõ valeat, nec vi
deatur producere oblig. etiã natu.nec
firmetur iuramento,tamen si ipsi con-
scij sibi sunt sese acerbum cogitasse ni-
hil in foro conscientiæ obligati mane-
bunt ad illam hæredi. secundum pactũ
initum diuidendam,non obstantibus
legibus positiuis,quæ fundantur in prę
sumptione sinistrã, quæ hoc casu re ve
ra non fuit verificata,& sic limitabitur
not.in.d.l.fi.C.de pact.
45 Superioribus etiam adde,quod Bar. in
d.l.si quis pro eo. ff. de fideiu.nu.14. te-
net,quod quando dispositio deficit ra-
tione solénitatis formalis, tunc si iure-
tur,licet adhuc dispositio nõ valeat eo
modo quo agebatur,ex eo quod defi-
cit

Intellect. l. fi. C. de pac.

Cõscientiæ forus qd sit.

Stipulatio quæ peccat ĩ forma obligat in foro animæ.

cit forma quæ dat esse rei, valebit tamē propter iuram. eo modo quo poterit vt. l. cum pater. §. filius matrem de leg. 2. quo (inquit) fit, vt si tibi stipulanti non respondi in præsentia & in continenti, sed ex interuallo, & forte per epistolam, quo casu non valet stip. l. 1. §. qui præsens. ff. de ver. ob. tūc si iuram. interponatur, illa stip. licet non iure stipulationis in vim tamē pacti valebit, quod intelligendum est etiā quo ad forū contentiosum arg. eorū quæ Bar. ait in. d. l. si quis pro eo nu. 4. cæterum si iuram. non esset interpositū, sentit Bar. quod stip. illa nullius momēti foret, quod fateor quo ad forum contentiosum ciuile, & etiam canonicum, ex quo in hoc nil video per canones immutatū, cæterum quo ad forū animę secus esset, nā in illa stip. consensus interfuit, & consequenter inde orta fuit oblig. nat. quę obligat in foro animę, & quod Bar. loquatur eo casu quo in tali stipul. interfuit consensus, patet, dum firmat, quod interueniēte iuramēto valeret in vim pacti, ergo interfuit cōsensus, nam eo deficiente tūc nil operaretur iuram. vt docet ipse ibid. nu. 15. veritas est, quod in quæstione nostra interfuerit necne vere consus incertum est, nam possumus intelligere ꝙ interfuerit, & etiam quod nullatenus interfuerit, sed cōtrahentes iocari viderētur, ex quo omiserunt formam legis arg. l. non solum. ff. de acti. & obligati. quo fit vt legis interpretationi fiat locus, quæ eo casu quo iuram. interponitur, interpretatur consensum interfuisse arg. d. §. filius matrē, & consequenter promissor pactione tenebitur etiā in foro contentioso, etiā si vere consensum, & animum se obligandi non habuerit, sed iocandi tantū, quod si iuram. interpositum nō fuerit, tunc lex interpretatur consensum defecisse, & consequenter nat. obl. arg. l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. l. 1. §. eum. ff. de const. pecunia, ergo forma adeo præsumitur substantialis in re dubia, vt eius omissio regulariter vitiet dispositionē, ita vt inde etiā obligatio naturalis vel nō oriatur, vel orta nullius momēti sit quo ad forū contentiosum, nisi interfuit iur. nam tunc nō ioci causa sed serio. l. pręsumit actum fieri, etiam si legis forma omissa fuerit, sicq; ex illo cōsensu præsumpto interpretatur oblig. nat. oriri quæ accedente iuramēto effi-

46 caciā habet. Quid autē si lex formam dedit, an actus cōtrafactus qui nō fuit iurat9, aliquo modo sustineri possit, & dic quod aliquādo. l. formam tradit & desiderat ad rei ipsius cōsummationē vel perfectionē, & tunc siue loquatur prohibitiue siue dispositiue, actus contrafactus est nullus, licet. l. vltra nō processerit. l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. obl. l. an inutilis. ff. de acceptil. & in terminis §. precium, &. §. item preciū de empt. & vend. inst. adeo vt non firmetur iuramento, Bar. in. l. si quis pro eo nu. 14. ff. de fideiuss. ratio &c. vt. l. Iulianus. §. si quis rem. ff. ad exibend. vbi forma dat esse rei, aliquando formam exigit tam ad rei probationē q̄ falsitatis remotionem, & actus contra factus nil est, nec firmatur iuramēto vt sup. diximus, vnde si feci testamētum in quo sex tantū testes interfuerunt, id testamentū non solum in terminis iuris cōmunis nō valebit, sed etiam si interfuerit iuramentum testatoris, non sustinebitur in vim testamēti, vt cum Bar. s̄. & cōmuni opinione disseruimus per. l. si quis pro eo col. pe. de fideiussoribus, est tamen verum quod per interuentum iuramenti testator videtur velle tale testamētum valere eo meliore modo, quo potest, & sic valebit in vim codicillorū vt in. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2. & quæ ibi per Bar. Imolam, Paulum & alios vt. s̄. ostēdimus, quod si solēnitas nō desideratᷓ ad rei, qua de agitur, perfectionē, tunc secundū doct. si loquatur dispositiue, nec subijciat clausulam annulatiuam, dispositio valere non desinit arg. l. 1. ff. de lib. & posth. quod si lo-

47 quatur prohibitiue, tunc secus secūdū Bal. in. d. l. 1. vbi Ias. col. 2. Alex. col. 1. & 2. vbi Soc. nu. 8. Ias. in. l. nemo potest de leg. 1. nu. 27. lect. 1. Bart. nu. 20. Bal. not. 4. Fulgo. nota. 4. Ias. nu. 17. in. l. non dubium. C. de legib. qui doct. tenent expressim

Formæ prætermißio, vt vitiet.

L. dispositiue an prohibitiue loquatur quid referat.

presſim,quod ſi.l.vltra procedat annullando,non valet actus,ſi prohibitiue tãtum loquitur, nec procedat annullando,non aperiunt pręter Iaſo. ſed adhuc ſentiunt idem, itaq; Doctores.s.citati, in.d.l.1.ff.de lib.& poſthu. conſtituunt differentiam,vtrũ lex quę formam dedit alicui diſpoſitioni,loquatur diſpoſitiue, vt tunc actus contra factus nõ ſit ſemper,& ex toto nullus, & ita intelligũt.d.l.1.&.2.ff.de lib.& poſthu.an vero loquatur prohibitiue, vt tunc actus cõtra factus ſemper, & indiſtincte euaneſcat,neq; vtilis ſit ad vllũ ꝑrius effectũ,& ita itelligũt.d.l nõ dubium.C.de legibus, quaſi fortior ſit virtus legis ꝓhibẽtis,quã legis diſponẽtis,id ꝙ quodamodo videtur aduerſari legi virtus legis.ff.de legib9, & nos ĩpugnauimus.§.4.num.29.lib.1.de ſucc.crea.ſed Iaſo. in.l.ſi non ſortem,tenet contra omnes, vt ipſe teſtatur.ff.de condi. inde. quod & atteſtatur, in.l.Iulia.nu.3.eo.ti.quod oriatur obligatio ſaltẽ naturalis, licet ſit inefficax, etiam quo ad obligationẽ naturalem niſi tantum in foro conſciętiæ, eſtque differentiæ ratio,vtrum id deſideretur ad ꝓbationem eruendãq; veritatis fidem, falſitatemque vitãdã, (quod intereſt rei publicæ) an ad tollẽdam ambiguitatem, vt omiſſio formę, quæ in teſtamentis deſideratur ad probationem totius teſta. viciet actum ex toto, ſecus ſi deſideretur ad probationem alicuius qualitatis, ratio differentiæ,quia primo caſu pertinet ad vitandam falſita. in quo vertitur fauor publicus,at ſecundo caſu pertinet ad vitãdam ambiguitatem in quo vertitur fauor priuatus,ne pereat diſpoſitio,vt in terminis.l.duo ſunt Titij.ff. de teſta.tutela.cum ſimilibus, etenim ſi quid diſpoſitum eſt in teſtamento licet ambigue,æquum eſt valere,cum ex poſt facto poſsit declarari,neq; illa ambiguitas pariat vllã falſitatem aut dãnum alicui aut rei publicę,præterquam ipſi teſtatori & ei,cui ipſe quid relictum eſſe voluit, quibus incõmodius eſſet omnino diſpſitionem infirmam eſſe,quam quod ſit ambigua,cum facilius infirma poſsit declarari,quam ex toto infirma denuo fieri.l.hęredes palam in prin. & §.1.ff.de teſtamentis.At ſi diſpoſitio legitimis probationibus defecta ſuſtineretur,facile fierent fraudes contra.l.fi.C.de fideicõ.§.fi.inſtit.de fideicõ.hær. quas vitari expedit reipublicæ:infero,

48 quod in.l.1.ff.de lib.& poſthu. ex hæredatio noĩatim facta videtur,etiãſi vnũ tantum nomẽ exprimatur, licet per illud nomẽ nõ ſimus ſatis certi de perſona exhæredata,quod plane probatur ibid.in fi.nec me mouet, quod gloſſ. ibi quam in ſummarijs ſequuntur Alberi. Bar.Bal.Ang.Imo.Cuma.Paul.Alexã. Areti.Socin.ſuppleant tex.dum modo (inquiunt)de perſona non poſsit dubi-

Intellec.l.1. ff.de lib.& poſthu.

49 tari.Nam reſp.id non eo pertinere,vt exhæredatio valeat,ſed vt præterea, ꝙ mero iure valeat,poſsit probari, & monſtrari pſona exhæredata,valebit tamẽ mero iure,licet mõſtrata non fuerit,vt ibi,&.l.duo ſunt Titij.ff.de teſt.tut.ibi: non ius deficit ſed probatio,et in.l.Titius.ff.de libe.& poſthu.vbi exhęredatio vniuerſaliter facta mero iure valet etiam in perſona illius, quem teſtator mortuum putabat,licet poſsit reſcindi prętextu erroris teſtantis,ſic & hic mero iure valet exhęredatio, quę ſit p expreſsionem vnius tantum nominis, licet ambiguitate veritas rei geſtæ obũbrari poſsit,quid enim ſi fieret exhæredatio p expreſsionem trium nominũ, de quibus in.d.l.1. tunc nullus negaret quin nominatim facta videretur, & tamẽ potuit eſſe ambigua, ſi alter filius, in quo tria illa nomina concurrerẽt,reperiret,ſic ergo,&c.ergo aliud eſt quærere an exhęredatio ſit nominata aliud an ſit ambigua. Nam multiplicatio nominum non eo pertinet, vt magis nominata ſit,ſed eo vt minus ambigua ſit, effectus eſt magnus. Primus quia cum ſit rite facta, poterit poſtea teſtator coram duobus teſtibus declarare de quo ſenſit.l. hæredes palam. §. ſi quid poſt &.§.ſed & ſi notã.de teſta.ff. quod non poſſet,ſi minus rite facta eſſet. Secundus,quia filius qui ſe exhęredatum non ignoraret,nõ poſſet tutus in foro conſcientię

Exhæredatio nominatim facta qñ dicatur cõtra cõem.

ſcientiæ cum alijs fratribus concurrere. Tertius, quia licet exhæredatio codicillis fieri non poſsit. §. penul. inſtitu. de codicill. poterit tamē ambigua ibid. declarari. Infero noue, quod ī terminis. d. l. duo ſunt, poteſt per teſtatorem fieri declaratio abſque noua ſolennitate, ergo in terminis. d. l. 1. ff. de lib. & poſt hu. valebit teſta. in quo filius per vnius tātum nominis expreſsionē exhæredatus fuerit, licet per illud nomen de eius perſona non conſtet, & vtilitas in hoc erit inter reliqua, quod teſtator poſtea poterit citra ſolēnem teſtium numerū perſonam filij exhæredati declarare, licet contrarium velint gloſ. Bar. Alber. Bal. Ange. Imo. Cuma. Paul. Areti. Alexan. & Soci. vbi ſupra, & reliqui Doct. communiter, idque procedit quia. d. l. 1. proceſsit vlterius ſic declarādo, alias enim nō referret vtrū. l. diſpoſitiue tā tū an prohibitiue loqueretur, vt do[illegible] mur lib. 1. de ſucceſsio. crea. § [illegible]

1 *Fideiuſsione iurata an ceſſet b*[illegible]
2 *Fideiuſſor ante principalem* [illegible]
3 *Excep. non nu. pe. datur in ſolo cō*[illegible]*ctu mutui cū cōi.*
4 *Permutatio olim omnes contractus appellabantur.*
5 *Contractus omnes ſunt nominati aut innominati.*
6 *Diſtractuum alij nominati alij innominati.*
7 *Delictorum quædam nominata quædā innominata.*
8 *Contractuum innominatorum quidam reſpectiui.*
9 *Pactum nudum eſt contractus īnominatus ſimplex.*
10 *Actio præſc. ver. datur in cōtractibus innominatis.*
11 *Actio de dolo quare detur in contractu facio vt des.*
12 *Differētiæ inter cōtractus nominatos et īnominatos.*
13 *Stipulatio apponitur ſuper contractibus innominatis, vt actio producatur.*
14 *Dandi obligatio non exigit rem fieri accipiētis, quādo deſcendit ex contractu innominato.*
15 *Contractibus in innominatis non eſt actio cōtraria.*
16 *Oblatio quando habeat vim implementi.*
17 *Debitor ſpeciei quando eius interitū liberetur.*
18 *Contractus innominati implementum non cōſtituit in mora.*
19 *Periculum interitus ad quem pertineat.*
20 *Cōdictio ob cauſam nō eſt in cōtractibus nominatis.*
21 *Emptio differt multipliciter à permutatione.*
22 *Contractus innominatus admittit condi. ob cauſam ampli. 8. modis.*
23 *Contractuum nominatorum & innominatorum vera ratio differentiæ.*
24 *Contractus innominatus in multis caſibus non recepit condict. ob cauſ.*
25 *Stipulatio adiecta contractus innominato facit ceſſare condictio. ob cauſam.*
26 *Tranſ. non admittit condictionem ob cauſam.*
27 *Contractus innominatus admittit repetitionem ex pœnitentia ampli. 14. modis.*
28 *Pœnitētia non datur ſemper in cōtractibus innomi.*
29 *Pœnitere non licet in contractibus innominatis iuratis cum Cor. contra Alciat.*

1 Fideiuſsio iurata tollit beneficium preambulæ excuſsionis, ita tenet Bal. in c. ex reſcripto, número. 2. verſicul. item quia iurauerunt. ff. de iureiurando, quem ſequitur Bartol. Socinus, in regula. 134. in prima limitatione, hanc opinionem tenet Ancha. in. d. c. ex reſcripto, licet de Bal. nullam mentionem faciat, & ibi Abb. per illum textum, Alexand. in additio. ad Bar. in. l. Marcellus, in additione ad nume. 7. ff. de fideiuſſo. idem Alexand. [illegible] conſilio. 29. numero. 38. libro. 7. addi[illegible] [illegible] Abb. in. c. peruenit de fideiuſ[illegible] [illegible]tione magna, & ibi etiam in [illegible] ad nume. 6. in alia parua ad[illegible] [illegible]ton. Corſetus, in tra[illegible] [illegible] n. 8. quæſtio. numero 37. Marcus Antonius Baueria. ī tractatu de virtute iuramenti in princip. nume. 23. Roma. in. l. 1. §. ſi quis ita, nume. 24. ff. de verb. obligationi. Ludouicus Gozadinus, in conſilio. 32. num. 14. Hieronymus Gratus, in conſi. 28. nume. 16. volum. 1. Catellianus Cotta, in memoralibus iuris in verbo, fideiuſſor indēnitatis, Hyppolitus, in. d. rep. rubrica. ff. de fideiuſſor. nume. 9. Ioannes Baptiſta de ſancto Blaſio, in tractatu de arbitris queſtione. 79. colum. 4. verſicu. 5. concluſio. hanc ēt vbi notabiliter eam examinat, tenet Pala. Rubios. in repetio. c. per veſtras, in. §. 12. nume. 27. cum alijs qua de re per Thomam Grāmatic. conſilio. 170. nume. 4. per Iacobum de ſancto Georgio, in. l. fin. ff. ſi certum petatur, nam cum iuramentū denotet enixam volū. l. cum pater. §. filius matrem ff. de legatis. 2. mens fideiuſſoris iurantis eſſe videtur, vt omnino ſatisfaciat creditori. Et hāc opinionem, vbi dicit ita cōmuniter omnes Doctores tenere tenet Ioannes Hannibal, in repet. l. ſi inſulam, nume. 162. ff. de verbo. obliga. hanc eādem opinionem tenet Cinus.

Fideiuſsiōe iurata an ceſſet benefi. excuſsionis.

in.l.si ex cautione,numer.6. C. de non numerata pecunia, & ita fuit decisum in curia Tholosana decisio. 130. Tenet Stephanus Aufredus ad decisiones capellæ Tholosanæ decisione.139. Andr. Tiraquellus de reuocan.donan. in præfatione.l.si vnquam,nume.137.versicu. quin etiam qui alios allegat, & hoc casu limitatur regula, quod fideiussor regulariter ante principalem conueniri non potest text. in authē.præsente. C. de fideiusso.& in authen.de fideiussoribus.in.§.si quis igitur, & in. §. non solū collatio.1.in authē.hoc si debitor.C.de pignori.de iu.regio,text.in.l.9.titu.12. part.5.& .l.229.Abb.& Doct.in. c. peruenit,de fideiuss.Iaso. in. §. item si quis el.1.num.67.inst.de actio. Stpehan.Aufred.in additionibus ad Decisiones Capellæ Tholosanæ decisione. 196. Anto. Barba.in.l.stipulationum la.2.in.§ [illegible] acceptio.colum.4.versic.item glos.ff. de verborum obligationib. Claudium de Seisello,in.l.decem,numero.4.ff.de verborum obliga. Benedictum de Piū bino in tracta.de discusionibus,numero.4.Petrum de Rauena in suo Alphabetico aureo in verb.fideiussor.fol.42. Curtium Seniorem in consilio.6.num. 3.Hieronymum Gratum, in consili.87. numer.23.volumin.1.& in consilio. 63. nume.43.volum.2.Vitalem de Cambanjs.in tractatu clausularum in clausula finali, Hyppolitum in repetitio. rubri. ff.de fideiusso.numer.7. cum alijs,& in singu.2.& singu.220. Paulum Parisien. in consilio.48.nume.5.libro.1.& consilio.110.eodem volumi.Catellia.Cotta, in memorabilibus verb.fideiussor.

Fideiussor añ principalē nō couenit cū coi. 2

Contrariam tamen opinio. imo quod fideiussor,non obstante iuramento, habeat beneficiū excusionis, tenet Bal. sibimet contrarius in.c.cū ɔtingat, nu. 20.ꝟ.ex hoc sequitur quod fideiussor, quam opi.Bal.sequitur Barb.in consil. 43.nu..10.vol.2.Alexā.sibimet contrarius, & ibi Ias.nu.2.Phili.Dec.nu.10. & 18.& Iaco.de sancto Georgio.nu.3.in.l. si.ff.si cer.pet.Thomas Grammatic. in in consilio.170.nume.4.in consilio ciuilibus,Guillermus Benedi.in repet.c. Rainuntius,in verbo testamentum, el 3.nume. 26. versicul.quarto inducitur, Andræas Alciatus,in.c.cum contingat nume.174.de iureiurand.Felinus,in.c. ex rescripto,numero.19. eodem titulo hanc opinionem tenet etiam D.de Couarruuias, in repetitio.cap.quanuis pactum,in prima parte.§.4.nume.4.& secundum hāc opinionem fuit decisum in decisione Tholosana.139. eandem opinio.tenet expresse Antoni. Fran.in additionibus ad Abba. in dicto capitu. peruenit,in additionibus ad num.6. de fideiussorib. Et in hanc partem inclinat Andræ. Tiraquellus, i.d.l. si vnquā in præfatione,numero.152. & in simili per Bartolum consilio.90.lecto Panormita.consilio.72.libro.1.Decius consilio.74.& diligenter. Et hanc partem longe veriorem puto, nam non abnegat solutionem qui petit excusionem, vt in authentic.præsente.C.de fideiussorib9 pro prima opinione facit, quod mulier pro mala administratione tutelę potest incarcerari si renūtiauit Velleiano, & omni legum auxilio cum iuramento ista videtur esse communis omnium opinio. vt per Bartolum, in authentic.matri & auiæ,numero.13.C. quando mulier tutelæ officio fungi, post.eandem opinio.tenet idem Barto. in.l.si quis sub conditione, nume.17.ff. de testamen.tutel. hanc opin. sequitur Salicetus,in dicta authenti.matri,& auiæ,num.14.Roma.Alexan.Iaso.num. 34,in.d.l. plerique. ff. de in ius vocando idem Roman.in.l.si vero.in. §. de viro,et in.l.alia.§.eleganter numero.11.ff. solu.matr.Philippus Deci.in.l.fœminę nu.74.ff.de reg.iur. Alex.in additio.ad Bar.in.l.nemo carcerē.nu.4.C. de exactio.tribu.lib.10. Adhuc tñ pro opinio. negatiua,vt fideiussio iurata non auferat id beneficiū,vt pri9 excusio fiat cōtra principalē,facit fauor legū conseruandarū, qui summus est.l.si qñ.in pri.C. de inoffi.testa.l.vñ.C.de ioffi. dotibus. c.cum expediat de electione libr. 6. & pro nobis stat regula dicta authentic. pręsente.Nec exceptio bene probatur & facit ratio coacta. l. finali. C. de non

nume. pec. vbi iuramentum nunquam egreditur metas consensus iurantis, sed solum operatur, quatenus iurans vero similiter cōsensit, in specie autē nostra verosimillimū est iurantem huius animi fuisse, vt fideiussio firma esset ī suo genere, & natura à lege sibi attributa, nō autē vt degeneraret, qa actiones nostræ iuxta legum traditiones in dubio sunt regulandæ. l. si quando in pri. cum gl. C. de inoffi. testa. quæ gl. cōmuniter app. ibi, & vbique. Ad d. c. ex rescripto de iurei. resp. nihil fere ad rumbū, imo magis hanc partem quam contrariam probat, dum ait per iuramenti interuētum firmari fideiussionem factā à muliere, non tamen ait talem fideiussionē degenerare, sed legalem potius naturā seruare, intelligendum ibi est, & cum ad tollendam consequentiam sufficiat dare vnam instantiam gloss. communiter app. vt per Ias. ibi, in. l. si creditori. ff. de operis noui nuntia. & d. c. ex rescripto loquatur in casu valde diuerso, ex eo non potest fieri ad nostrum casum sufficiens argumen. facit, quia ex diuersis non fit illatio. l. fi. ff. de calumnia. facit etiam, quia nō facile priuilegijs suis quisquam renuntiare videtur argumē. l. cum de indebito. ff. de probatio. tradunt omnes in. l. penulti. C. de pact. facit, quia negari non potest, quin dubiū sit an iurās fideiussionem huius animi fuerit nec ne, vt abstineret à beneficio d. authen. prǽsente, ergo cum hoc pendeat ab eius animo, ei9 declarationi stādum arg. l. si quis intentione ambigua. ff. de iudi. per gl. in simili, & omnes in. l. inter stipulantem. §. si Stichum. ff. de v̄. obliga. & in re dubia pro reo iudicandum. l. fauorabiliores de reg. iur. ff. l. Arrianus. ff. de actio. & obliga. c. cum partium, & c. in pari causa de regu. iur. lib. 6. Facit, quia si voluisset, expressisset. §. sin autem ad deficiētis. C. de cadu. tol. Et voluntas in mente retēta nihil operatur. in. l. si repetendi. C. de condic. ob cau. facit. l. duo sunt Titij. ff. de testam. tut. facit, nam iuramentum non debet esse occasio indebitæ læsionis, arg. tex. memorabilis in. l. quæ sub conditione in prin. ff. de condi. insti. nec debet esse vinculum vllius iniquitatis. c. debitores de iureiu. At si ita interpretaretur, vt beneficiū pręambulę excussiōis adimeret, satis esset iniquū, ergo, &c. Pręterea iuramentum regulatur secundū naturam actus, super quo interponitur & facit, vt animus iuratis qui soli Deo certus esse potest, talis intelligatur, qualis esse oportet ad hoc, vt dispositio illa qua de agitur firma sit, secundum regulas non contra regulas iuris cōmunis tex. in. l. fi. C. de non numera. pecu. etiam si illę regulæ essent nimis priuilegiatę, vt ibi, nam quod quis possit proprię cōfessioni contradicere prætextu spei suæ in mente retentæ, & sic spe fu-

3 turæ num. id quidem speciale est in cōtractu mutui, nec habet locum in reliquis contractibus. l. generaliter. C. de non numerata pecunia, & est vera, & communis opinio, vt diximus de succ. crea. §. 9. numero. 27. si ergo iuramentum id duntaxat operatur, vt actus iuratus valeat secundum regulas etiam priuilegiatas, nō etiam contra regulas iuris communis, vt. d. l. fin. cui dubium quin similiter ī proposito fideiussio iurata debeat valere secundum regulas fideiussionis, etiam si essent tales regulę priuilegiatæ? sicq; talis videri debet mens iurantis inspecta legis interpretatione iusta, nam certius iurantis voluntatem percipere natura humana non sinit. Reliqua dic, vt plenius infra. c. 109.

Excep. non nu. pe. dat ī solo contractu mutui cum cōi.

4 Quid vero in contractibus innominatis? an per interuentum iuramēti eorum natura immutetur, ita vt iuramento firmentur, cesset que tam pœnitentia quā repetitio datorum re integra? & Corneus in authentic. sacramenta puberū. C. si aduersus vendi. quæstio. 14. tenet, quod sic, Alciatus contra in. c. cum cōtingat de iureiuran. in fin. sed vt huius rei veritas certaque cognitio aperiatur, altius res petenda, & exordienda est. Et primo quia hic principaliter sumus acturi de contractibus innominatis, scias quod simplicitas antiqua omnia commercia vocauit pmutationes, ita si datio vel factum vel commutatio

Permutatio olim oēs cōtractus appellabant.

hincinde interuenit, semperq; dicebatur permutatio, postea autē necessitas inuenit nomina specifica, quibus iure cō sultissimi nostras legales dederunt, & baptizauerunt secundum datam eis sapientiam, & illi contractus quibus illi sapientes legum distribuere nomina, vocantur contractus nominati, quando autem prudentibus defecerunt nomina, vocantur contractus innominati. l. 1. ff. de præscrip. ver. quia plura sunt negotia quam vocabula. l. 4. eod. titul. prædicta sunt verba Bald. in rubric. C. de rerum permuta. in princ. & ibid. Iaso. nume. 8. in. princ. l. 2. ff. si certum petatur.

Contractus oēs sunt nominati aut īnominati. 5 Secundo & proprius, præmitte quod omnes contractus de mundo, aut sunt nominati aut īnominati, nominati sūt illi q habent nomē in specie, & non remāserunt in nomine generis, vt est emptio, & locatio, & similes, isti autem dicuntur nominati, quia non sunt in suo nomine generis, scilicet conuentio, sed transierunt in speciale nomen, vt declarat iurisq; consultus in. l. iurisgentiū, in princ. ff. de pactis, illi autem contractus qui remanserunt absque speciali nomine, dicuntur innominati, nam licet habeant nomen, quia cōtractus dicuntur, vel permutationes, tamen dicū tur innominati, quia illud est nomen generis, quod conuenit omnibus, nam emptio & locatio, & similes, licet sint nominati, tamen possunt dici conuentiones vel permutationes, vt patet, vnde cum illud nomen sit omnibus commune, dicūtur innominati propter carentiam nominis specialis, sic homo diceretur innominatus, si nō haberet nomen speciale, vt declarat glo. in. d. l. iurisgentium, in princ. & in rubrica. C. de rerum permutat. & ibi. dd.

Distractuū alij nominati alij innominati. 6 Sic etiā est in distractibus, nā alij dicūtur nominati, nam si fiat liberatio, et resolutio contractus, per acceptilationē, vt in. l. age, & l. actione, & l. siue apud & l. vbi pactum. C. de transactio. tūc ille dicitur distractus nominatus, quia acceptilatio habet nomen speciale, vt patet, si autem fieret liberatio p pactū nudum, diceretur distractus innominat9, patet qa pactū est nomē generis, quod aptatur cuilibet conuentioni, & ita declarat Bal. apud Canonistas in rubrica extra de transact. vlti. col. & tangit Iaso. in. l. cum mota. C. de transact. penulti. colum. Idem etiam videmus

7 in delictis, nam quædam delicta dicuntur nominata alia innominata, de quibus per Bartol. in. l. nunquam plura. ff. de priuatis delictis, & in. l. 1. ff. ad turpil. & in. l. senatus. ff. de accusatio. & in. l. si familia. ff. de iurisdictio. omnium iudicum. Dicuntur autem nominata illa, in quibus cadit nomē speciale, vt furtum, adulterium, homicidium & similia, innominata autem illa quę remanserunt in nomine generis, scilicet in nomine meri facti sicut ipsum factum sonat, vt corrumpere album prætoris, vel dare damnū iniuria, vel facere iniuriam alicui, vt declarat magistraliter Iason ad quem te remitto, in. l. si familia. ff. de iurisd. om. iud. 1. col. *Delictorum quædā noīata quædam īnominata.*

8 Tertio attingendo materiā scias, ꝙ cōtractuū innoīatorū de quib9 supra, quidā sunt correlatiui, seu respectiui, alij sunt non respectiui sed simplices, respectiui sunt quatuor nec plures esse possunt, scilicet do vt des, facio vt facias, do vt facias, facio vt des, de quibus in. l. naturalis per totam. l. ff. de præscript. verb. Non respectiui autem sunt infiniti, de quibus in illo titu. de præscrip. verb. & potes ponere exēp. in. l. quę seruandarum. §. fin. & l. si gratuitam. §. fina. de prę scrip. ver. & in. l. 1. eo. tit. vbi ponūtur duo exempla, quorum vltimum est, scilicet quando rem tibi trado pretij explorādi gratia, nam iste est contractus innominatus simplex nō respectiuus, circa quod exempl. vltra omnes considero, & videtur quod ille dicitur contractus respectiuus non autem simplex, imo dicatur, do vt facias, nam si dedi tibi rē, vt explores, quantum pretij possit colligi ex illa re, ergo est do vt facias, & sic respectiuus, sed dico hoc falsum esse, nam in contractu, do vt facias, causa secuta, nō posset repeti per cōditio. ob causam, vt per totum. C. ff. de cōdi. ob caus. *Contractuū innominatorū quidā simplices q dam respectiui.*

ob causam, nec haberet locum pœnitẽtia, cum res non esset integra. l. si pecuniã. §. 1. ff. de condi. ob caus. sed contrarium præsupponitur ĩ. d. l. 1. imo quod etiam si exploraueris quantũ pretij posset colligi ex illa re, & sic causa secuta, & re non integra, nihilominus teneaaris ad restitutionem, ergo non est contract9, do vt facias, pręterea in. d. l. 1. nõ est, do vt facias, sed trado vt facias, & sic nolui in te transire dominium, licet tu fecisses, & sic non obstat, præterea de materia contractus, do vt facias, est quod id quod tibi do, debeat penes te remanere, si ex parte tua imples, vt dicta. l. naturalis per totum, & in multis locis, & patet in toto titulo de condi. ob causam, vbi cessat repetitio causa secuta, cum ergo in illa. l. 1. ego dedi tibi rem solummodo ad experiendum, quantum ex ea posset colligi, non vt apud te remaneret ergo, &c. argumen. l. non omnis cum simil. ff. si certum petatur. Præterea, do vt facias, proprie dicitur quando do tibi mutuam rem, vt aliquid facias non circa illam, sed circa aliud, & ideo dicitur, do, quia illam volo tibi acquiri, propter aliud quod scis facturus, sed in casu illius. l. 1. trado, vt possit scire pro quãto illam possum vendere, & cum illam rem reddas consumitur tuus labor, ergo, &c. restat ergo quod ibi non dicitur contractus respectiuus, sed simplex, & sic ex eo non transfertur in te dominium, & hoc nota, quia nemo tangit præter me, aliud

Pactum nudũ est cõtractus innominatus simplex.

9 exemplũ potes ponere contractus innominati simplicis non respectiui, scilicet in pacto nudo, nam non est respectiuus, quando simpliciter pacto nudo decem tibi promitto, item non est nominatus, quia stat in nomine generis, nam omnis conuentio dicitur pactum, ergo est cõtractus innominatus simplex, & hoc vult glos. singula. licet non declaret, in. l. 1. in princip. gloss. magna in fin. ff. de actio. & obligat. quam sequitur, Bald. in rubric. C. de pact. & in. l. 1. eodem tit. & in cap. quintauallis, de iure iurand. & melius quam alibi in l. lecta. 6. col. ff. si certum petatur, & illam etiam reputat singular. Iaso. in. l. si quis cum debitore. ff. de iureiurand. 1. colum. in fine, & eam allegat Bald. in. l. petens. C. de pactis. 3. colum. in princi. & 7. colum. in princip. ego pro illa glo. vltra omnes pondero, nouissime tex. in. l. 1. C. de suffragijs, vbi dico esse expressum, nam text. ibi dicit, quod salarium promissum pacto nudo aduocato, debet solui, & subdit text. quod si quid in auro, & argento, vel cæteris rebus promissum fuerit, traditio sola sufficit, & contractus habebit perpetuam firmitatem, pondera contractus, nam licet tota illa. l. loquitur de pacto nudo, tamen appellatur contractus, cũ ergo non sit contractus nominatus, vt patet, nec respectiuus, vt probaui, ergo est contractus innominatus simplex, & hoc nunquam audisti, facit. l. cũ proponas. C. de dolo.

Actio præs. verb. datur in contractibus innominatis.

10 Quarto sciendum est, quod ex omnibus contractibus innominatis siue simplicibus siue respectiuis, regulariter oritur actio pręscrip. verbo. l. 1. & 2. & l. naturalis per totam. l. ff. de præscri. ver. fallit tamen in contractu innominato de quo loquitur. d. l. cum proponas, ex quo non præscrip. ver. sed actio potius de dolo oritur, vt probatur. d. l. cum ꝓponas, & ĩ. d. l. naturalis. §. quod si faciã quæ autem sit ratio specialitatis, multi multa dicunt, tu vide Bart. in. d. §. quod si faciam, & per gloss. & dd. in. l. ex placito. C. de rerum permut. & ibi Ci. 5. quæstione, & infra subijciam, & si dicis ad quid prodest scire, an de dolo detur vel pręscrip. ver. Respondeo quod vtilitas potest esse multiplex, prima nostra actio de dolo extinguitur per biẽnium. l. fina. C. de dolo, secus in actione præscript. verb. quæ cum sit personalis regulariter durat triginta annos. l. sicut & l. omnes. C. de præscrip. triginta anno. l. 2. C. de constitut. pecunia cum cõcor. Secunda potest esse, quia actio pręscrip. verb. per contesta. litis perpetuatur. l. fin. C. de præscrip. triginta annor. quod secus in actione de dolo. l. fina. Tertia, quia actio de dolo infamat, & ideo non datur cõtra patrẽ vel patro-

num.l. honori.ff. de obsequijs à liberis patro.pręstā.&.ff.de dolo.l.non debet, secus in actione præscript. verb.in qua non reperitur quod infamet. Quarta, quia actio de dolo non cōpetit pro mi nori summa duorum aureorū.l.si oleū. §.fina.cum.l.sequenti.ff.de dolo,rationem vide per Bald.in.c. de appellationibus extra de appe.& ibi subdit,quod idem est forte in actione, quod metus causa,tamen non firmat, actio autē præscrip.verb.competit pro quacunq; summa,alias differentias quęras per te, & vide Ias.in.l.cum mota, penul.colū. de transact.C.modo his præmissis aduerte,dicitur in.d.l.cū proponas,quod si aduersarius non impleat, datur tunc contra eum actio de dolo, contra,imo tūc debet dari ꝯdictio ob causam quæ in cōtractibus īnominatis cōpetit quā do aduersarius non implet. C. toto tit. de condictio ob cau.&.ff.eod.maxime in.l.si pecuniam,huius timore,& similium,vt videtur,dicendum est quod in cōtractibus innominatis aut quis vult compellere partē, vt impleat quod cō uenit,& tunc in contractu,do vt des,facio vt facias, do vt facias,ꝯpetit actio, præscrip.ṽb.d.l. naturalis,per totam.l. glo.insti.de loca.§.præterea.gl. in. §.actionum insti.de actio.glo. instit.de in ter.§.fin.cum simil. in contractu facio vt des datur de dolo,vt.d.l.cum propo nas,rationem diuersitatis īfra subijciā, aut q̄s vult repetere, quod dedit, quia causa ob quam dedit non est secuta, & tunc datur condictio ob causam, vt in contrarijs, vel condictio ex capite pœnitentiæ.d.l.si pecuniam, in prin. & sic tria remedia, primum ad compellēdū aduersariū,vt impleat, secundū, & ter

Actio de dolo quare detur in cō tractu facio vt des.

12 tium ad repetendum. Et ex his, habes vnā notabilē differētiā inter cōtractus nominatos, & innominatos.s. quia in cōtractibus nominatis, non habet locū repetitio ex capite pœnitentię.l.nō idcirco.C.de contra.emptio.l. de contractu.C.de rescind.vendi.l.sicut.C.de actio.&.obliga.l.in ciuile.C.de rei ven di.l.eo quod à multis.C.si certum peta. cum simil.secus in nominatis.d.l.si pe-

Differentiæ inter cōtractus nominatos, et īnominatos.

cuniam,ratio diuersitatis quia sicut cō tractus innominati sunt debiles in obligatione producēda,quia cōsensu nō contrahuntur.l.iurisgentium,in principio.ff.de pact.sic & in ea retinenda sūt debiles, et sic pœnitētia dissoluuntur, istam rationē ponit gl.in.d.l.si pecuniā gloss.magn.vel clarius,secundum Bar. ibi.2.col. in medio,& secūdum Cin.in d.l.sicut,contractus innominati anteaquā impleantur, nō producunt obligationē ciuilem.l.ex placito.C. de rerum permut.cū ergo nullus contrahētiū sit ciuiliter obligatus,merito potest pœnitere,et eodem modo post contractum impletum ab vna parte ille qui impleuit pōt pœnitere,quia implēdo obligauit alium sibi non se alteri, & ista ratio quod obliga.non est cōtracta, est generalis, & vrgens ad omnem speciem cō tractus innominati secundum Bar.ibi, ego adhuc clarius dico,obligatio est iuris vinculū quo necessitate astrīgitur. &c.inst. de oblig.in prin.cū ergo,in cō tractibus nominatis ex ipsa cōuētione oriatur obligatio.d.l.iurisgētiū, in prī. īsti.de emp.& vēdi.in prin.si sumꝰ obligati ad soluēdū, ergo à fortiori nō possumus repetere, quia cui damus actionē.1.aduersario,à fortiori exceptionē ꝑ regulā,cui damus, &c. & quia turpius eijcitur,&c. sed in cōtractibus innominatis nō nascitur oblig.ex cōuentione d.l.ex placito,cū simil.ergo habet locū pœnitētia,qa cessat rō,cum nō sit obligatus.

13 Si autē ꝑ stipulationē esset facta cōuētio,nō haberet locū pœnitētia,qa cū tūc posses me ꝯpellere vigore stipulationis ad implendū, ergo à fortiori posses retinere quia est eadē rō, quę in cōtractibus noīatis, ita dicit Paul.in.d. l.si pecuniā.1.col.in fi.&.4. colū. in medio,& ex hoc infert ibi.2.col.in prin.ꝙ ista nō est sola ratio,quare est mihi licitū pœnitere.s. quia non sum obligatus ad recipiendū factū tuū,vel dationē ꝑ vt vult ibi Bar.2.col. Nā si hoc esset verū,& isto casu qn̄ promitto per stipulationē decē,vt aliquid facias,haberet locū pœnitētia,quia etiā tūc nō cogor recipere factū tuū,quod nō est verum,vt

Stipulatio apponit̄ sup cōtractibus innominatis, vt actio producat.

dixi

dixi. Vnde cũ ista rõne debet iungi alia s. qa nec erã obligatus efficaciter ad dã dũ, cũ nõ esset stipulatio, & ex his duabus iũctis resultat ptãs pœnitẽdi, & recusandi secundũ eũ, ibi.2.colũ.in prin. ego dico quod ꝑ hoc est tex. expressus in.l.ex placito.C.de rer. pmu.nã ex placito permutationis, & sic ex contractu nominato quando stipulatio est subiecta statim ꝯpetit actio, vt ibi: si ergo cõpetit actio contra eum, ergo non habet locum pœnitentia, quia est eadem ratio, quæ in contractibus nominatis, vt supra dixi, & in simili addo text.in.l. siue apud acta.C.de transact.& in.l. cũ proponas.C.de pact.& quod not.Pau. de Cast.in.l.1.ad fi.eo.ti.de pac. & in dictis locis dico esse iura expressa ꝗ hoc, & miror quod Pau. & Doct. nõ aduertant, ex his habes notabilem differẽtiã, inter cõtractus nominatos, et innominatos, imo dicas differ. nam in illis oritur obligatio ex conuent. secus in istis, itẽ in illis nõ habet locũ pœnitẽtia, secus in istis. Secunda differentia est, qa cõtractus nominati eo ipso quod sunt in esse producti, statim producũt actionẽ tex.in.d.l.iurisgentium.in princ.sed contractus innominati sunt debiles, et inefficaces, & sic non producunt actionem nisi secuta causa, hoc est nisi perfecte ĩpleuerit ille qui vult agere, tex. in.d.l.iurisgentium in princ.& clarior, in.d.l.ex placito vbi tex.ex placito permutationis re nulla secuta constat nemini actionem competere, & ista differentia colligitur satis aperte ex rationibus, quas dedi ad differentiam pręcedentem, etsi quęras quę est ratio diuersitatis, quare contractus nominati statim producũt actionem secus ĩ innominatis, reperio quod Guili.de Cuni. in.d.l.iurisgentiũ, in fi.prin.dicit quia.l. multũ curauit de cõtractibus nominatis, qa fortiores, arg.l.2.& quod ibi notatur.ff. de vsucap. pro emptio. & in.l. legaui.ff.de liber.lega. sed hoc non satisfacit, quia posses instare, quare.l.magis curauit de cõtractibus noĩatis, &c.

Possemus dicere sic, ratio est, contractus nominati sunt frequentiores.l cer ti conditio.§.quoniam.ff.,si certũ petatur, melius allegasset.§.si numos. ead.l. ibi, cum quotidie, &c. ista est ratio Ias. in.d.l.iurisgẽtiũ, ĩ prin. Tertia ratio & melior secundum Angelũ ibi est, quia contractus innominatus stat nomine simplicis conuentionis, & sic in sua nuditate, & ideo nõ producit actionem, nisi sequatur implementum causæ, & hoc est quod vult dicere text. ibi quæ enim in suo nomine non stant, &c.sed contractus innominati saltim habent vestimentum nominis, & istam sequitur Ias.in.d.l.iurisgentium, circa principiũ, facit pro hac ratione optime tex. in ratione sui, in.l.anullo. C. de ferijs.

Tertia differentia est, & ista est facilis, & colligitur ex prædictis, quia nominati habent nomen speciale, & discretiuum, per quod vnus cõtractus in specie discernitur ab alio, cõtractus autem innominati dicuntur, qui carent nomine speciali, & solum stant in nomine generis quod est nomen ęquiuo

14 cũ, & confusum, & hoc vult tex. in.d.l. iurisgẽtiũ, & gl. ĩ rubr.C.de re. pmuta. Quarta differentia est, scis quod quando in obligatione est rem dare, potest quis precise compelli ad dandum, nec se liberat præstando interesse instit.de actio.§.sic itaque tex.in.l.vbi autem nõ apparet.§.fi.ff. de verbo.hoc est verum in contractibus nominatis, secus in innominatis, nam sicut sunt debiles in obligatione contrahenda, eodem modo in exequenda, & sic poterit quis liberari præstando interesse, hoc probatur, in.l.1.in fi.ff.de rer.permut.& in.l. naturalis.§.1.ff.de præsc.ṽ.hoc tenet gl. in.l. cum precibus.C.de rer permut.& glo. in.l.1. C.de sentẽtijs, quæ pro eo quod interẽ in ṽ.ꝯtractibus, in fi.& in ṽ.alijs in fi.& ibi, vide Bar.11.col.4.q.principali, hanc op.tenet Bar.in.l. stipulationes non diuiduntur.ff.de ver.oblig. 6. coll. ṽ.11.oppono, licet aliqui cõtra teneãt, vt ibi per eum, quem videas.

Dandi obligatio nõ exigit rẽ fieri accipientis, qñ descẽdit ex cõtractu ĩnominato.

Quintã differentiam colligo ex verbis Barto.in.d.l. stipulationes non diuidũtur dicta vndecima oppositione in fin.vbi videas, quia est subtilis.

Sexta differentia est, scis quod ille qui promisit spe futuræ numerationis, non habet necesse recipere, text. est in. l. qui pecuniam. ff. si certũ petatur, sed quid si promisit vsuras, an sit in eius potestate ne accipiendo se astringat? glo. ibi dicit quod sic si vsuras soluat, alias nõ, & idem notatur, in. l. qui Romæ in princ. ff. de ver. obliga. alij dicunt quod nõ habet necesse soluere vsuras, si creditor põt alijs æque bene mutuare, & sic liberatur præstando interesse, hoc tamẽ est verum, & istud pondero, vt procedat in contractibus innominatis, sed cõtractus mutui est nominatus, in quo non est locus pœnitentiæ, & sic est cõtra glo. secundum Ias. in. d. l. quæ pecuniam, vide tamẽ ibi Bar. qui aliter vult.

Contractibus innominatis nõ est actio cõtraria.

15 Septima differentia est, quia licet in cõtractibus nominatis sit reperire actionem directam, & contrariam, vt in tutela in pignore, in deposito, in commodato, & similibus, vt etiã plene no. in. l. 1. ff. de actio. & obligat. & in. l. 1. C. eodẽ titul. cum simili. secus tamen est in contractibus innominatis, vbi nõ est reperire actionem contrariam, quia ibi nulla distinctio est. l. 1. ff. de rerum permu. istam colligo per Bal. in. l. curatoris. C. de neg. gestis vltima colũ. circa princ. quod perpetuo nota.

Oblatio qñ habeat vim implem[illegible]i.

16 Octaua differentia est, quia in contractibus innominatis sola oblatio non habet vim implemẽti, adeo quod possit agi sicut si vere fuisset impletum, imo oblatio non impedit quin sit locus pœnitentiæ, ita tenent gloss. in. l. iurisgentium circa princip. ff. de pact. gl. magna in fin. in versicu. facias, & ibi omnes. dd. & Cin. in. l. siue apud acta vltima quæstio. C. de transact. limita tamen eam multis modis, vt per Iason. in. d. l. iurisgentium in fin. in princip. vbi limitat quatuor modis, & in. l. si pecuniam, colum. 5. ff. de conditione ob causam.

Debitor speciei qñ eius interitu liberetur.

17 Nona differentia est, scis quod debitor speciei interitu eius liberatur, quãdo per[illegible] ante moram. l. quod te. ff. si certum petatur. l. si ex legati causa cũ materia de verb. obligatio. illud est verũ, quando aliquid debetur ex contractu nominato, secus si ex contractu innominato: nam tunc eius interitu non liberatur, ita probatur in. l. fina. versicu. & ideo. ff. de conditio. ob causam, et ibi Alexand. 2. notabil. & caue, quia si non haberemus illum textum, videretur dicendum totum oppositum, quia contractus innominati sunt debiliores in obligatione contrahenda, & producenda, quam sint nominati, vt supra dixi, ergo debitor in contractibus innominatis deberet facilius liberari per interitum speciei debitæ ante morã, quã in contractibus nominatis, quæ est ergo ratio: potest forte dici, quia in contractibus nominatis obligatio dãdi est præcisa dicta. l. quod te, & . ff. de verborum obligationib. l. vbi autem in fin. & supra dixi, & sic præstando interesse non liberatur, cum ergo in contractibus nominatis teneatur quis præcise ad dandum, extincta specie extinguitur substantia obligationis, ideo nec mirum si liberatur, & extinguitur obligatio. l. soluitur. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur, sed innominatis non tenetur quis præcise ad dandum, sed tenetur tantum ad interesse, vt supra dixi, istam rationem reperio per Iason, in. l. quod te. ff. si certũ petatur, secunda causa. 2. colũ. in princ. vide tamen ibi per eum, qui videtur eã impugnare, mihi autem videtur quod illa ratio non sit vera pro tanto, quia licet non teneatur in innominatis, præcise ad dandum, tenetur tamen & hoc nemo negat, licet posset se liberare præstando interesse, si ergo tenetur, ergo perit id quod erat in obligatione, & sic est eadem ratio quæ in contractibus nominatis, quia extinguitur substantia obligationis. Præterea quod nõ sit vera, patet quia ea attenta ille qui vẽdit aliquam rem ea perẽpta non liberatur, qui tñ in obligatione rem tradit liberatur præstando interesse. l. 1. cum similib. ff. de act. emp. sed hoc est falsum vt in tit. C. ff. de per. & cõm. rei vendi. & insti. de ꝯtrah. emp. §. cũ aũt, cũ simi. ergo illa rõ falsa, cogitabis, qa subtile.

Decima

Contractus innominati implementū non constituit ī mora.

18 Decima differentia est, quia licet in cōtractibus bone fidei implemētum constituat, quē in mora. l. curabit. C. de act. emp. quem ad hoc ibi not. Bar. & idem in contractibus stricti iuris habētibus naturam bonæ fidei. l. in minorū. C. in quibus caus. in inte. rest. nō est necessa. tamen in cōtractibus innominatis implemētum non constituti, quē in mora tex. habes & extra in. l. 3. §. sed si Stichus ff. de condi. ob caus. & quia ille tex. potest cauillari, vide tex. vbi melius probatur, in. l. si pecuniam. §. fi. eo. tit. Et ratio differentiæ potest colligi ex plene notatis per Bart. & alios in. l. quotiens in diem. ff. de verbo. oblig. vbi habetur quod euentus conditionis non constituit quem in mora, secus in euētu diei, ratio est, quia ante euentum conditionis non est aliqua obligatio. §. ex cōditionali insti. de verb. obliga. ergo idem actus. i. euentus conditionis non debet inducere obligationem, & cōstituere quē in mora, sed in obligatione in diē statim est orta obligatio secūdum cōmunem sententiā, ergo nimirum si per aduentum diei quis cōstituatur in mora. Modo ad propositum, cū in contractibus innominatis ante implemētum nō sit nata obligatio. l. ex placito. C. de rerum permu. ergo idem implementū non debet esse causa inducendi obligationem, & cōstituendi quem in mora, sed in contractibus nominatis statim est nata obligatio. l. iurisgentiū in prin. sępe allegata, non ergo mirum si implementum quem constituat in mora, & istam differētiam perpetuo not. & vide Iaso. in. l. quod te. ff. si cert. peta. penul. coll. char. 2. in fi. cum prin. sequēti.

Periculū interitus ad quem pertineat.

19 Vndecima differentia est, quod in contractu innominato periculum interitus speciei debitę nō pertinet ad alterū contrahētem, secus est in emptione & venditione, vbi periculum est emptoris, nec potest agere ad æstimationem, aut repetere pecuniam, primum probatur. in. l. fi. vers. & ideo. ff. de condi. ob caus. & ibi vide Iaso. 4. notabili. secundum in. c. cum autē insti. de emp. & vēdi. & ff. de peri. & cōmo. rei vendi. l. necessario, & C. de pericul. & cōmo. rei vendi. per totū, & ratio diuersitatis est, quia cōtractus emptionis est perfectus ante implemētum. d. l. necessario, cum concordan. ideo periculum est emptoris, sed in cōtractibus innominatis ante est imperfectus. l. 1. ff. de rerum permuta. Istam rationē reperio per Iaso. in d. l. fi. ff. de condi. ob caus. 4. notabi. sed licet nō inueniam cōtradicentem nullo modo mihi potest placere, nam cōsidero quod in cōtractu īnominato aut vterq; impleuit, aut neuter, aut alter tātum, primo casu obligatio si qua fuit iā est sublata per implemētum factū hinc inde, quia soluto quod debetur, tollitur omnis obligatio. insti. quib. mod. toll. oblig. in princi. ergo isto casu perit res periculo cuiusq;, cuius est facta per permutationē. l. pignus, cum similibus C. de pigno. actio. frustra ergo est quęrere ad quem pertineat periculum speciei debitæ, cum nulla sit debita, quia iam est sublata obligatio, vt dixi. Secūdo casu quando neuter impleuit nulla est nata obligatio, nec actio. d. l. iurisgētium in prin. & C. de rerum permut. l. ex placito, cum ergo non sit aliqua species debita, ergo non possumus quęrere ad quem pertineat periculum rei debitæ, quia priuatio, &c. hoc tamen casu fateor quod cōtractus est imperfectus ante implementum tamen vt dixi hic non cadit ratio. Tertio autē casu quando alter impleuit, falsū est dicere quod cōtractus est imperfectus, quia cōtradictā. l. ex placito, ibi re nulla secuta &c. a cōtrario sensu, quia ex illo implemēto oritur actio, vt ibi in tex. cogitabis, ergo, posses tamen dicere quod contractus hoc. 3. casu est perfectus ab vna parte, scilicet ex parte iplētis, secus ex parte eius, cui est impletū, nam sibi nō competit actio glo. est singul. in. d. l. ex placito glo. 1. ad fi. & glo. in simili. in. l. si pecuniā in princi. in glo. magna. ff. de condi. ob caus. iterum cogita, veritas tamen huius differentiæ pēdet a veritate cōsequentię differentiæ, de qua supra, quia ambę procedūt per eādē rationē. Duodecima differentia potest colligi

 ex

ex.d.l.fi.ff.de condi.ob cauſ.in verſ. finge.& c.ſ.quod in contractibus innominatis qui nõ dedit, pro vt debet, licet fecerit quod potuit, quia tradidit, nõ liberatur, quin datum poſsit repeti, & vide ibi Iaſo.5.notabili, adde ſecus eſſe in contractu nominato.l. rem alienam cum ſimili.ff.de cõtrahen.empt. & pro hac differentia vide, quæ magiſtraliter ponit Paul.de Caſtr.in.l.1.vlti.col.ad fi. C.de pact.poſt glo.ibi ad quẽ recurras. Decimatertia differentia colligitur ex verbis Bar.in.l.ſi rem meam.ff.de ſolutio.& vide Iaſo.in.d.l.fi.ff.de condi. ob cauſ.7.notabil.

Cõditio ob cauſam nõ eſt in cõtractibus nominatis.

20 Decimaquarta differentia eſt, quia in contractibus nominatis non habet locum conditio ob cauſam, tex.cum glo. in.l.inciuile. C. de rei vendi. tex. & glo.in.l.fi.ff.de condi.ob cauſ. & tex.cũ glo.in.l.1. in fi.ff. de rerum permu. nota in.l.ſi non donationis.C. de contra. emptio,& in.l. ea cõditione. C. de reſ. venditio. & in. l. ſi vt proponis. C. de cõdi.ob cauſ.& in.l.cum te. C. de pact. inter emp. & vẽdi. & in.l.1.C.de dona. quæ ſub mo.nota in.l.pacta contracta. glo.magna poſt medium.ff.de contrahen.emp.ſecus in cõtractibus innominatis, vt per totum tit.C.ff.de condi.ob cauſa.quæ autẽ ſit ratio differentię, aduerte nam in contractibus cauſa dandi eſt ipſa obligatio præcedens, quę obligatio datione tollitur inſti. quibus mõ. tolli.obliga.in prin. vnde ammodo nõ poteſt ceſsare cauſa dandi, quia illa liberatio eſt de præterito & incõmutabilis, iſtam rationem, quæ eſt ſubtilis, colligo per Bal.i.l.dictã legẽ pe. quæſt. C.de condi.ob cauſ.ſed iſta ratio ceſſat in innominatis, licet ipſe nõ dicat natura cauſa dandi non eſt obligatio præcedens, cum nulla fuerit.l.iuriſgẽtium in prin.&.l.ex placito, ſed cauſa dandi eſt id quod eſt implẽdũ de futuro, vnde illa cauſa ceſsante habet locũ repetitio, per condi.ob cauſ.quod notate.

Emptio differt multipliciter à permutatione.

21 Prædictę differentiæ procedunt generaliter inter contractus nominatos & innominatos, ſpecialiter autẽ inter cõtractũ emptionis & vẽditionis ex vna parte & permutationem quę eſt innominatus ex alia, reperiũtur multę differentiæ quæ colliguntur ex tex. & gloſ. in.l.1.ff.de rerum permut. vbi Iaſ.col.2. colligit.7.differẽtias.

Contractus innominatus admittit condi. ob cãm ampli. 8.modis.

22 Modo recolligẽdo materiã facio regulas, prima ſit, quod in cõtractibus innominatis habet locũ cõditio ob cauſam ex capite cauſæ nõ ſequutæ.C.ff. de cõdi.ob cauſam per totã rationem dixi ſupra, hoc extende ne dum in cauſa finali, ſed etiã ſi ſit defectus in caſu efficienti tex. in.l. ſi minor. ff.de ſeruis ex por. cum ſimil. Secunda etiã, ſi ſit defectus in cauſa formali, vt ſi dedi vt ſub certa forma facias & formam omittas. ff. de verb.obli.l.q Romæ.§. Flauius. Tertia etiã ſi ſit defectus in cauſa materiali, vt ſi eſt cõtractũ vt in certa materia, des vel facias,& tu in alia des vel facias. ff. locati.l. cũ plures. §.1.cũ cõcordã. iſtas extenſiones colligo ex verbis.Bal. in.l. dictam legẽ.C.de condi. ob cauſ.2.col. in princi. Quarta vt procedat etiam ſi cauſa ſit appoſita inter priuatũ & rẽ publicã, nã re nõ ſeruata a re publica redditur quod datũ eſt, ita Bal.in.d.l.dictã legem vltima coll.ante mediũ, ibi vbi ergo poſsibile non ſeruatur &c. Quinta etiã ſi cauſa ſit appoſia inter priuatũ & eccleſiam, nam niſi eccleſia impleat quod actum eſt, repetitur quod datum eſt ita Bal.in.l.2.3. oppo.C. de cõdi. ob. cauſ.& in.l.dictam legem. eo.titu. vlti. coll.in medio vbi videris. Sexta etiam ſi cauſa ſit impoſsibilis.l.1.&.l.ſi militẽ. &.l.cum ancillam.C.de condi.ob cauſ. hanc tamen extenſionẽ limita duobus modis, primo niſi apponẽs ſciret eam impoſsibilem, iſte eſt caſus ſecundum lecturam gloſæ.in.l. dictam legem.C. de condi. ob cauſ.Secũdo niſi datio ob cauſam impoſsibilẽ haberet liberalitatem annexam, nam tũc etiã non poteſt repeti caſus in.d.l. dictã legẽ, pro vt ibi habetur,& intelligit Bal.1.coll.poſt mediũ ibi, ſed Nicol.de Mata.& c.Septimo principaliter extẽde, ne dum qn cauſa eſt expreſſa, ſed etiã ſi tacita ab vtraq; parte tex.in.l.1.ff.de cõdi.ob cauſ.& ibi glo.& dd. & in.l. ſi extraneus.&.l.cum quis

quis.eo.tit.cum simi.& Bal.in.l. si repe tendi.C.de condict. ob caus.secus si sit tacita ab vna parte tantū, nam tunc nō potest repeti siue sit tacita ex parte dā tis tm̄.l.si maiores.C.de transact.&.d.l. repetēdi,siue ex parte recipiētis tātum l.si ego.ff.si cer.pet. &.l. si tibi dederint ff.de dona.& per Bal.in.d.l. si repetendi,in fin.Octauo extendo,quod potest repeti,nedū quando nō est secuta, sed etiam si sequatur non tamē de iure sed de facto,tex.in.l.3.§.si liber.ff.de condi. ob causam,not.in.l.1.C.eod.titul.

Contractuū nominatorū, & innominatorum vera ratio differentiæ.

23 Deniq; dum.s̄. attigimus rationem differentię,quare cōtractus innominatus non producat ex sola conuentione actionem,cū eam producāt contractus nominati,considera,quod lex omnib9 conuentionibus ideo actionē nō pollicetur, quod animaduertit cōuentionū quasdam esse honestas quasdam inhonestas, quasdam iustas quasdam iniustas, & ideo nulli omnino conuentionum vigorem & actionem concessit, nisi his conuentionibus, quæ causam dandi vel faciendi iustam haberent, vt sic contra reliquas exceptio doli competat.l.2.§. circa. ff.de doli exceptione. quæ exceptio dicitur esse exceptio, & exclusio intentionis non actionis,quia non præsupponit actionem.l. vbi pure eo.tit.Et quia plura sunt negotia quam vocabula,vel arborū folia.l.4.ff.d̄ pręs. ver.sicq; lex non potuit nominatim enumerare legitimas omniū cōuentionū causas, ideo certas tantum enumerauit,quæ sibi frequentiores, & magis necessarię visæ sunt,de quibus in. l. iurisgētium in pri.cum ibi not. per gl.& Doct.ff.de pact.eisque actionem, & vigorem accommodauit, vt ibi id quod paulatim successiuis vicibus atq; temporibus augmentum accepit,vt in extrauagan.Martini de emp. & vendi.& in.§.adeo,insti.de loca.& conduct. per totum.C.de iur. emp.sicq; præter illas nominatim approbatas vestitas, & armatas reliquę nudę, & inermes manserunt ac perseuerarūt,estq; ratio nouissima,& reliquis efficacior.Modo hanc

Contractus innominatus in multis casibus non recepit condicti. ob causam.

24 regulā limita multis modis. Primo qn̄ stipulatio adjicitur in contractu innominato, nam tunc facit cessare conditionem ob causam,ita probat text.in.l. cū precibus.C. de rerum. permutat.in

Stipulatio adiecta cōtractui innominato facit cessare condicti. ob causam.

25 versi.si vero, &c. & ita tenet Roman. in.l.sciendum,de ver.obliga. & Ias.in.l. cum mota.2.col.in medio.C. de transacti.Secundo limito,quod dicta causa non secuta repetitur,est verum nisi qn̄ seruus domino dederit istā colligo ex l.si liber.2.causa.C.de condi.ob caus.& ibi Bart.in summario. Tertio limita,vt colligitur ex verbis Ange.in.l.d.legem C.de condi. ob caus.& ibi ēt colligitur

Trās. nō admittit condictionē ob causam.

26 alia extensio.Quarto limito,in transactione,nam licet sit cōtractus innominatus,vt in.l.2.& ibi Bar.ff.de iureiurand.& per eum in.l.siue apud acta.C. de transactio. in ea tamen nō habet locum condi.ob caus.tex. est singu. in.l.si pro fundo.C.de transact.quod intellige,qn̄ facit quod potuit, vt ibi singulariter per Bar. Quinto limito in contractu innominato permutationis, quando res permutata esset exposita venalis,nam tunc non habet locum condictio ob causam ex capite causæ non secutæ,casus est singula.& vnicus secundum omnes in.l.1.C. de rer. permut.& vide Bar.in.l.1.in fi.ff.de rerum permu. & Bal.in.l.2.ante fi.C. de cond.ob cau. Alias limitationes vide per Ias.ī.l. si pecuniā.ff.de condict. ob cau.Tertia causa.1.col.qui non dicit aliquid de prædictis,& vide Bar.in.l.fi.ff. de condict.ob caus.vlti.col.vbi in materia distinguit, Aliam vi.per.l.damus.C. de condi.indebi.aliam vi.in fin.pagi.præced.aliam collige ex.l.2.ff.de condi.ob ca. da. aliā ponit Bar.ī.l.si pecuniam, in prin.ff.de condi.cau.da.nu. 16. aliam ibi. nume.8.

Contractus innominatus admittit repetitionē ex pœnitētia ampli. 14. modis.

27 Secunda regula est,quod in contractibus innominatis,habet locū condi. ob cām ex capite pœnitentię.l.si pecuniā, in prin.ff.de cōdi.ob caus.cum simil.rationem rei supra posui, istam regulam extendo primo,quod liceat pœnitere nedum danti sed etiam hæredi eius ,ita Paul.in.d.l.si pecuniam.1.col.in medio & est notum, & ibi Ias.circa prin.facit auth.de iure.a mori. pręst.§.1.colum.5.

iuncta

iūcta.l.1.C.vt actio ab here. facit.l. si ergo.§.1.argu. ab speciali. ff. de iure doti. Secundo extendo, vt habeat locum nedum quando factū respicit cōmodum dantis, sed etiā si vtriusq;, ita vult glo. in.d.l. si pecuniā.glo. magna.in prin. & sequitur ibi Paul.2.coll.3.quæst. Tertio extendo singulariter, etiā si tantu respiciant cōmodum accipientis, vt probat glo. in.l. si cū fundum, in prin. relata ad tex.ff.de pact. per quam ita tenet Paul. in.d.l. si pecuniam.2.coll.2. quæsti.& dicit esse perpetuo menti tenendum, & quod doct. nō tangunt, reperio tamen quod idem Paul.in.d.l. si cum fundum, ad fi. videt velle indistincte, quod quando cōtractus innominatus sit gratia accipiētis vel vtriusq;, nō habet locū pœnitentia, & dicit quod est maxima limitatio in materia, & istam partē puto veram, cogitabis. Quarto extendo etiam si concernat fauorē tertij, ita elegāter Paul.in.d.l. si pecuniam.8.coll. in prin. 4. quæsti. cū distinctione tamē de qua ibi per eum. Quintā extensionē colligo per eum, ibidem.3.coll.5.quæstione. Sexto extendo, vt habeant locū ne dū, in contractu.do vt facias, de quo loquitur,.d.l. si pecuniā, sed etiā in omnibus innominatis, vt per Bart.in.d.l. si pecuniam.2.coll. & ibi Paul.4. coll. in prin. Septimo extēdo, vt procedat etiam si præparaméta sint facta, vt per Bart. & alios.in.d.l. si pecuniam reprobata glo. ibi limita tamen multis modis, vt colligo ibi per Iaso. 2. caus. 3. coll. in prin. Octauo extendo, vt procedat, nedum quādo cōtractus incipit a datione, sed etiā si præcessit conuentio nuda, puta quod daretur.10. vt ires pro me Romā postea dedi, deinde volo pœnitere, & repetere, nam bene possum istud in effectu, vult ibi Bar.1.col.in fi. videbatur contrariū, quia ex illa conuentione fui saltem naturaliter obligatus, & naturalis obligatio impedit repetitionem soluti, & ita per istam rationem tenet ibi. Rapha. sed primū tenet ibidem Paul. 4.coll.8.quæstione, & respondet notabiliter ad obiectionē, & istud perpetuo not. Nono extendo, nedum quādo per fecte impleui, sed etiam si imperfecte, vt si conueni de dando.10. & dedi.5.nā illa.5. possum repetere, ita colligo per Paul.ibidem vlti.quæsti. licet Bar.velit ibi contrariū. Decimo extendo, vt nedū habeat locū in cōtractibus innominatis pœnitentia, sed etiam in nominatis, quādo quis non obligatur efficaciter, vt in deposito, & similibus, nā tunc bene licet pœnitere, istud ī effectu vult Bar.ibi.2.coll.post.glo.& ibidem Paul. in finali. verbis, & dd. in.l. sicut. C. de actio.& obliga. Vndecimo extendo, vt procedat etiā si ex conuentione nō resultat contractus innominatus, sed sit simplex datio ob causam, puta dedi vt tertius aliquid faciat, velut aliquid contingat, vt.l. senatus.§.1.ff.de dona. caus. mor. probatur in.l.1. §. si parendi. ff. de condi.ob caus.& colligo per Bart.in.d.l. si pecuniam vltima. coll. post prin.& ibi per Paul.2.coll.circa prin. Duodecima extensio pōt colligi ex verbis Bar. ibi vltı.col.in medio. Decimotertio extendo, quod etiā id quod datur gratia conditionis implendę, potest repeti ex penitētia.probatur in.l.1.in fi.ff. de condi.ob caus. Contrarium vult glo. in.l.inter mortis.ff.de dona.causa.mor.& vide Bar.in.d.l. si pecuniā.1.coll.post medium, & istas extēsiones nota, quas nemo vnq̄ recollegit. Decimaquarta extēsio etiā si sit pactū liberatorium.l. 4. vbi Paul. Castr. & Iaso.ff. de condi. ob caus.aliam per Iaso.in.l.5.in princ.eod. nu.6.

28 Modo istam regulam limita multis modis, quos per ordinē ponit Iaso. in.d.l. si pecunia.1.2.3.coll.cui adde pro limitatione, quod pœnitentia habet locum, est verū in re integra, alias secus, vt per glo. & dd.in.d.l. si pecuniā, hoc tamen vltra omnes intelligo, quādo gerebat de mādato domini, alias quicūq; potest pœnitere & reuocare, etiam re non integra tex.est in.l.fin.C. de nego. gestis, & ibi Bal.vlti. notabili, quod tamen intellige vt ibi per Paul.2.coll. in prin.quia Bal.nimis generaliter loquitur. Item limito alio modo, quando contractus innominatus esset mixtus cum nominato, vt quia sit ibi apposita stipulatio

Pœnitentia nō dat semper in contractibus īnomi.

ſtipulatio, vt pulchre tenet Bal.ĩ.l. quã uis.C.de trãſact.& ibidẽ.Paul. & Paul. in.l.ſi pecuniam.ff.de condit.ob caul.1. col.ad fi.&.4.col. in medio, & Iaſ.in.l. cum mota.2.col.in medio. de tranſact. Item fallit in trãſactione.d.l. quamuis, rationes ponit ibi Bal.tu dicas quod ibi nõ eſt ſpeciale, vt dicunt.dd.imo illud eſt ſecundum regulas, nam in cõtracti bus innominatis quando res deſit eſſe integra, ab vtraq; parte ceſſat pœniten tia.d.l.ſi pecuniam in prin.ſed ita eſt in trãſactione, nam reus dedit pecuniam, actor promiſit amplius non ire ad iudi cium, adeo quod ſi velit ire obſtaret ſi- bi exceptio, vt in titu.de tranſact. ideo cum res deſierit eſſe integra ab vtraq; parte, merito non eſt locus pœnitẽtię, iſta eſt vera, & fundamẽtalis ratio quã reperi per Iaſo.in.l.2.in prin.ff.de cõd. ob caut.2.col.poſt medium.Item pro li mitatione vide Paul.in.l. ſi cum fundũ in fi.ff.de pact.& ibi Iaſ.in prin.Item li- mito per gl.in.d.l.ſi pecuniam gloſ.ma gna, vt implenti liceat pœnitere, nõ au tem illi cui eſt impletũ, ſic in ſimili glo. in.l.petens.C.de pact.1.q.& gl.in.l.ex- placito de rerum permu.gl.1.in fi.Item fallit, quando cõtractus eſſet impletus ab vtraq; parte, tunc enim nõ licet pœ nitere altera parte iuita, ſed ſi ambo cõ cordãt: ſic, interueniente actu retro ſi- mili.l.ſi diuerſa. C. de tranſact.&.ff.de pact.l.ab emptione, & ponit Paul.in.d. l.ſi pecuniam vlt.col.alias limitationes collige per Bal.in.l.quãuis.C.de tranſa.

Pœnitere non licet in cõtractibus innominatis iuratis cũ cor. contra Alci.

29 Redeundo ergo ad noſtram quæſtio- nem an per interuentum iuramenti fir metur cõtractus innominatus non ſe- cus quã ɔtractꝰ noĩatus firmus eſt per ſolã conuentionẽ, quod tenuit Corne. in.d.authent.ſacramenta.q.14. licet no uiſsime Alciatus contra in.d.c. cum cõ tingat in fin. Conſidera, quod olim oẽs ɔuentiones manu regia exequebãtur, & iuſtę firmęq; reputabãtur pręter eas cõuentiones, quæ manifeſtã turpitudi nẽ facinusq; horrẽdũ, aliudve nefas cõ tinebãt, vt ĩ.l.2.ad pr.ff.de orig.iur. Suc ceſsit poſtea nouus quidã iure ɔſultus, ꝗ librũ actionũ cõpoſuit, obtulitq; po pulo Romano, in quo libro noĩate, & ſpecifice actiones cõprehẽſę fuerũt, at que depictę, nõ quidem ad omnes hu- manos caſus (neque enim eos omnes cuiquam hominum per rerũ naturam comprehendere poſsibile eſſet, vt in.l. 4.ff.de pręſc.ỹ.) ſed tantũ ad eos caſus, qui illo libro comprehenſi fuerũt, qui- que viſi ſũt frequentiores, & vtiliores, quales ſunt cõtractus nominati, isq; li- ber à populo Romano receptus fuit at que laudatus, vt.d.l.2.ff. de origi. iur.§. 2.vel.3.vt illi tantum contractus eſſent vigore actionis donati & inſigniti, qui illo libro comprehenſi fuerunt, reliqui autem minime, præter illos qui poſtea ſingulare beneficium actionis merue- runt, vt fuit contractus donationis, & reliqui, qualis etiam fuit cõtractus em phyteuticus.l.1.&.2.C.de iure emphy. §.adeo inſtit.de locat. & cond.l. ſi quis argentum, &.l.ſi.C.de donat.& contra ctus cenſus, vt in extrauag.de empti.& ven. poſtremo ſucceſsit ius canonicũ, cui quia turpe viſum fuit fidem nõ ſer uare, placuit omnem cõuentionem ẽt nudam in foro etiam contentioſo exe cutioni mandari.c.1.ſecundũ cõmunẽ intellect. de pact. Quod procedit etiã in quibus caſibꝰ de iure ciuili reperiret̃ expreſſa prohibitio, ſi modo interfuiſ- ſet iuramentum, & citra præiudicium animæ, vel alterius tertij ſeruari poſſet talis conuentio iure ciuili vetita, vt in c.quamuis pactum de pact.in.6. & in.c. cum cõtingat, de iureiur. &c.licet mu lieres eod.tit.li.6.Modo, ſic ſi cõueni te cum, vt bouem meũ acciperes, & mu- lam mihi dares, & ita futurum vtrinq; iuratum eſt, licet in terminis iuris ciui- lis citra interuentum iuramenti alter- utri pœnitere liceret, modo autem de iure canonico per interuẽtum iuramẽ ti non licebit, quia vt iure vetuſtiſsimo omnes non inhoneſtæ cõuentiones iu ſtę reputabãtur, & manu regia exeque bantur, ita etiam iure canonico, ſaltem cum interfuit iuram. ſancitum eſt atq; ſtabilitum, & ſuppleta additaq; eſt po- teſtas contractibus, quę iure ciuili defi ciebat. Iure enim ciuili, vt in vltimis vo

lunta

lūtatibus, nullus poterat eam volunta ti libertati,& arbitrio suo legem impo nere,a qua non liceret recedere.l. si qs in principio testamenti cum ibi notat. per Bar.& alios.ff. de lega.3. itaq; rigorosum durumq; videbatur etiam in actibus inter viuos, vt à couentione innominata re integra non liceret recedere, & pœnitere, vt ex superioribus docemur,sed iuri canonico contrariũ visum fuit decentius,honestius,conducibilius, & sanctius,& magis pium, & religioni cõueniens saltem interueniẽte iuramento,cui iuri stãdum est in vtroque foro: vnde cum de volũtate prima contrahentium dubitãdum nõ sit, quin talis fuerit,qualis per eorum verba monstrabatur.l. non aliter.ff.de leg. 3.expressius,in.l.Labeo.ff.de supp. leg. l.3.ff.de mil.testamento.l.1.ff. de pact.l. 1.ff.de constitu. pecu.l. non minorẽ.C. de transact. de qua neq; etiã ipsum ius ciuile dubitabat,licet variari ex post facto,& pœnitere permitteret, quę permissio iure canonico expressim negata est,superest,vt re integra in contractu innominato iuramẽto firmato pœnitere non liceat alterutri contrahentium altero inuito, & hoc casu procedat opini.Corne. contra Alciatum,de mutuo autem consensu non dubie pœnitere liceret, tum quia nõ refert, vtrũ iuramentum expleatur,an vero remittatur,vt.ff.de iureiur.l.non erit.§.fin.& l.remittit.ff.de iureiu.l.1.ibi remisso eo dem ti.C.tum etiam, quia & de iure ciuili in cõtractibus etiã nominatis iam perfectis,in quibus non licebat pœnitere,ij de mutuo consensu contrahentium resoluũtur,& licet pœnitere,nec tũc dicitur impedita creatio, & perfectio ipsius cõtractus, sed postquam semel creatus,& perfectus fuit intelligitur resolutus,& finitus.§.fin.insti.quib. mod.toll.ob.l.fi.ff.de acceptil.c. omnis res de regu.iur.l. nihil tam naturale. ff. eo.titu. Quid autẽ si ego ex parte mea etiam cum effectu impleui bouẽ meũ offerendo,quem tu accepisti, sed post ea nolebas mulam tuam mihi dare sed bouem reddere, & ex parte tua indubitatum est pœnitentiam non admittendam,quia etsi iuratum non esset, pœnitere non posses.d.l.1.ff. de rerũ permu. l.naturalis.§.1.ff. de pręscri. ver. sed an ego possim pœnitere,& possum indubitanter te ex parte tua implere nolente,tum quia mihi iuram.remisisse videris,vt.d.l.remittit.d.l. non erit.§. fina.l. 1.de iureiur.tum & fortius,quia sufficit conditionem iuramẽti semel impleri, licet citra culpam meam implementũ non perdurauerit,argu.l.si quis hęredẽ C.de instit.& subst.l.fi.C. de nõ nu.pec. tertio quia vtrinque sub hac conditione iuratũ videtur,si alter ex parte quoque sua ĩpleat cõtractũ.d.l.fi. C. de nõ nu.pec.ergo potero vel datum repetere vel agere ad interesse, nõ secus quã si iuramentum interpositũ nõ fuisset.d. l.naturalis.§. 1. licet in contractibus nominatis repetere datum inuito aduersario non possem,vt iam documus. In reliquis autem oibus per interuentum iuramẽti nõ immutatur natura cõtractus innominati,quia iura.regulatur secundũ naturã actus, super quo interponitur,vt in.d.l.fi.C.de non nu.pec.Et licet ꝑ interuentũ iuramenti videamur cõuẽtionẽ de permutãdo,vel aliã quãlibet innominatã firmare,nõ tñ ita,qñ illa cõuentio iurata nõ fuit,ratio differentiæ, quia qñ simplex erat cõuentio licet tẽpore couentionis ipsi cõtrahẽtes consentire videantur,tñ nõ videñt ꝯsentire irreuocabiliter remota omni spe volũtatis mutãdæ, sed secundũ naturam actus videntur interim consentire cum facultate tñ libere,& impune pœnitẽdi,si libuerit re ĩtegra,nõ sic cũ interfuit iuram. quod inducit firmitatem pręcisam,remouetq; omnẽ pœnitendi spem,& potẽtiam,arg.l.cũ pater. §.filius matrem.ff.de leg. 2. quæ omnia nota,quia in dubio omnis cõuentio intelligitur esse innominata.l.si gratuitã. ff.de pręscr.ver.& nõ pauci hominum sunt, qui existimãt se celebrare cõtractus nominatos,quibus lex certam formam nõ omnib9 etiam peritis satis notam dedit,quã obseruare nesciũt,sicq; ĩnominatos cõtractus pręter mentem

non

nõ etiam nominatos vt putabant fecerũt, vnde ſecundũ naturam cõtractuũ innominatorũ iudicãdi plerunq; ſunt, iure autem regio quid iuris dic, vt in.l. 3.tit.delas excep. lib.3. ordi. de iure caño. dic, vt per nos late de ſucce.creati. §.12.nu.45.cum ſeq.

1 *Vſurarius manifeſtus non poteſt donare ca.mor. cũ cõmuni contra alteram cõmunem.*
2 *Declaratio.l.2.titulo delos juzgadores lib.2.ordi.*
3 *Vxor iure regio ſine licentia viri donare ca.mor. non poteſt.*
4 *Intell.l.55.tauri.*
5 *Vſurarius non codicillatur cum communi.*
6 *Vſurarij teſtamen. etiam ad pias cauſas non valet cum Bal. Abb.& alijs contra nouiſsi.*
7 *Cambia eſſe licita cum communi.*
8 *Vſura in ſolo cõtractu mutui cõmittitur cũ cõmuni*
9 *Vſura quid.*
10 *Cambij vſura purgatur per loci interpoſitionem.*
11 *Vſuræ macula an tollatur ex loci interpoſitione.*
12 *Vſura quando vltra ſortem aliquid capitur ratione laboris.*
13 *Labor mercede dignus.*
14 *Solicitudo mercede digna.*
15 *Periculum eſt in conſideratione.*
16 *Plus & minus dicitur reſpectu loci.*
17 *Vſura non eſt, cum conuenit vt accipiens minus reddat, quam recepit.*
18 *Contrahentium votum lucrari.*
19 *Solutiõis retardatio efficit, vt carius vẽdere poſsim.*
20 *Cambium ſubiacet reſciſioni prætextu læſionis vltra dimidiam.*
21 *Vſurarius contractus in re dubia non eſt iudicandus cum communi.*
22 *Vſuræ præſtantur poſt moram debitoris ratione dãni emergentis, vel etiã lucri ceſſantis cnm cõmuni.*
23 *Vſura debetur ex mora quatenus interfuit creditoris, etiam ſi intereſſe excedat mẽſuram fructuũ rei venditæ & legitimum vſurarum modum.*
24 *Vſuræ poſt moram debentur, quatenus re vera interfuit cum communi.*
25 *Vſurarum in fraudem facta videtur conuentio, quæ excedit modum eius quod interfuit, ideo non valet niſi quatenus re vera interfuit cum communi.*
26 *Vſura poſt moram debitoris ſecundum conuentionem præſtanda eſt, ſed poſtea reſtituet creditor quod recepit, vltra id quod reuera eius interfuit.*
27 *Mutuum dantes an aliquid inde poſsint ſperare.*
28 *L.1.titulo.8.lib.5.ordi.*

Vſurarius manifeſtus non põt donare cauſa mor.cũ communi cõtra alterã communem.

1 VSurarius manifeſtus teſtamẽtum facere prohibetur vt in c. quamq̃.§.fi. de vſuris.in.6. vbi cõmunietr tradũt doct. is tamen cauſa mortis donare non vetatur, quia mortis cauſa donatio, in ſui creatione & origine contractui potius quam vltimę voluntati aſsimilatur, vt ex cõmuni opi. reſoluunt Iaſo. & Ripa poſt alios.in.l.2.ff.de legi.iſta eſt cõmunis op.ſecũdũ Ripam. in.d.l.2.nu.7. vbi Soci.nu.9. Probus in.d.c. quamquã nu.15.Deci.conſi.196.in caſu propoſito nu.4.Bal.in.l.executorem. nu.11.C.de executi.rei iu.Bal. conſi. 160. quæritur lib.1. vbi refert collegiũ Mediolani ita cõſuluiſſe Io.de Anani.in.c.quia in om
2 nibus de vſuris, vt refert Deci. vbi.ſ. & tamen iudicare vſurarius iure regio nõ poſſet ex ſentẽtia.l.2.tit.delos juzgadores lib.2.ordi.dum ait virũ ſiniſtrę opinionis aut infamię nota aſperſum non poſſe iudicare, vt nos intelligimus, ſed quantum ad facultatem donãdi cauſa mortis contrarium tenent glo. in. d. c. quamq̃, & eſt cõmunis op. ſecundum Imol.in.l.tã his.ff.de donat.cauſa mortis.ſequitur Bal.conſi.294. lib.2.Lapus allegatione.128.licet Anania.variet. in d.c.quia in oĩbus, Laurẽtius de Rodulphis in tractatu de vſuris.q.100.& hæc op. tutior eſt ſecũdũ Soci. vbi.ſ.& pro hac op.videtur tex.in.l.diſcretis.C. qui teſta.face.poſ.in prin. & hæc poſterior op.ab omnibus recepta eſt, ſaltẽ eo caſu, quo vſurarius vniuerſa bona vel maiorem partem bonorũ donaſſet.argu.l. omnis.§.Lucius.ff. quæ in fraudẽ creditorũ, & etiã eo caſu quo talis donatio fieret in teſtamẽto, quia tũc vltima volũtas iudicatur ſecũdũ Soci. & Ripam
3 in.d.l.2.quos refert, & ſequitur Couar. de teſtam.in.3.part.rubri.nu.11.vnde infertur quod donare cauſa mortis non poterit vxor, quæ ſine licẽtia mariti ex forma ſtatuti vetita ſit cõtrahere, nã ita tenent Ripa.nu.10.in.d.l.2. qui hanc dicit cõmunem ſententiam, & ibi Alex. col.fi.Iaſ.i.§.1.inſt. de acti.col.4. Areti. & Alex.in.l.2. in prin.ff. de verb. oblig. Abb.cõſi.40.lib.2. Ancharra. cõſi.384.
4 quos refert & ſequitur Didacus de Couar.vbi.ſ. vnde infert extenſionem ad tex.in.l.55.tauri, quę vetat vxorem contrahere ſine licentia viri, vt procedat etiam in donatione cauſa mortis, quã ſecundũ eum ſine licentia mariti vxor facere

Decla.l.2. titu. delos juzgadores lib. 2. ordi.

Vxor iure regio ſine licentia viri donare ca.mor.non poteſt.

Intell.l.55. tauri

facere nō poterit, non magis quam reliquos contractus, ſtat ergo quod vſurarius manifeſtus non poteſt facere teſtamētum niſi ſecundū formam & obſeruationem. d.c. quāquam, quod procedit non ſolum in teſtamēto ſed etiā

Vſurarius nō codicillatur cum cō muni.

5 in donatione cauſa mortis, vt iam diximus. Tertio procedit etiā in codicillis quod facere non poterit, nō magis quā teſtamentū, iſta eſt cōmunis op. quam tenent glo. Io. An. Dominicus, & Franciſ. in d.c. quāquam, idem Franciſ. in rubri. de teſtamē. in .6. nu. 34. Anani. in c. quia in omnibus de vſuris. nu. 13. Felinus in c. tranſlato. de cōſtitu. col. fi. Anto. Burgenſis in c. ad noſtram. col. 3. de empt. & vendi. Barba. cōſi. 33. lib. 2. col. 6. quos refert, & ſequitur Didacus de Couar. lib. 3. variarum reſolutionū. c. 3.

Vſurarij teſtam. etiā ad pias cauſas nō valet cū Bal. Abba. & alijs contra nouiſſi.

6 nu. 9. Quarto procedit etiam in legatis relictis ad pias cauſas, quæ non valent, non magis quā reliqua legata, ita tenēt Bar. nu. 30. ī. l. j. C. de ſacro. eccl. vbi Bal. nu. 6. & Abb. in rubr. de teſtam. col. fi. & Franciſcus in rubr. de teſtam. lib. 6. nu. 35. contrariū tenet Didacus de Couar. in d.c. 3. in f. poſt Dominicum, quem refert, ſed prior op. verior eſt, & poſterior nullo iure probat̄, quia pietatis cauſa, licet relaxetur ſolēnitas teſtandi. ca. relatū. 1. c. cum eſſes de teſtamentis, nō tamen augetur teſtandi poteſtas, vt. d. iuribus: vſurarius autē manifeſtus quis eſſe dicatur, declarat ipſe Didacus, vbi ſ. nu. 4. qui late, docte, & pulchre loquitur in hac materia vt in reliquis, ſi tamen vſurarius prius fecit teſtam. deinde præſtitit cautionem de qua in. d. c. quāquam, an id teſtam. valeat, tradunt Bart. & alij in l. ſi filius. fa. ff. de teſtam. Illud autem vehementer a noſtris ſępe cōtrouerſum fuit, an teſtamētū facere poſſint illi mercatores ſeu negotiatores, qui victum modumq; viuendi quęrunt ex cambiorum negotiatione, quæ cambia quibuſdam noſtrorum videbātur turpitudinem vſurarum ſecum trahere, alijs autem non ita videbatur, & cum ob ſalutem animarum totiuſque reipublice gubernationē ſummus Cęſaris ſenatus anno domini. 1555. vellet hanc rem lege lata componere, iuſſus fui hac de re ſententiā dicere, quæ quia paucis admodum non videbatur poſſe enarrari, eā ſcriptis ſic tradidimus. Cābium par eſt cōtractibus innominatis, de quibus egimus, ergo acturi de eo genere negotiationis quod vulgo cambium nuncupatur (qua voce & nos in reliquum vtemur) in primis admonēdi ſumus duabus tantum cambiorū ſpeciebus, quę reliquis frequentiores ſunt operam daturū me, vt quoad fieri poterit doceamur eæ cambiorum ſpecies iure in republica noſtra recipiēdæ ſint, an vero exulare debeant, eiuſq; inſpectio partibus tribus conſtabit, primum enim ſpecies ipſas exponemus, deinde vt iure, meritoque recipi poſsint autoritatibus, primū deinde rationibus oſtēdemus, poſtremo argumenta, quæ his aduerſari videbuntur diſſoluemus.

7 Ad primam partem condeſcendendo dedi cētum campſori, vt. 90. Romæ daret, quo caſu plus in præſentia numeraui, quā poſtmodū recepturus ſim. Rurſus cētū Titio Pintię numeraui, vt duo ſupra centū Hiſpali redderētur, in vtraque ſpecie quæritur, an tale lucrum fieri poſsit, an vero vſuram ſapiat, & vtrāque imaginem ſimul pariterq; attingemus, quia inter ſe non multum diſſerunt, licet poſterior non tam expedita plana receptaque vt prior ſiet, & quod in vtraque ſpecie id lucrum fieri iure poſsit, ſentit. glo. in l. 3. C. de inſtit. act. quam ſequuntur Bal. ibi. & etiam Sali. & Fulgo. dum ait, cætera dic. vt in glo. tranſeunt cum. d. glo. ſimpliciter nō reprobādo, vnde approbare videtur Placenti. Cin, Butriga. Ioan. Fauer, Pet. de Bela Per, Odofre. Bar. Ang. Paul. Alberi. ibidem eam ſequitur, & dicit not. Floria. in rubri. ff. de vſur. Bal. in l. 2. C. de vſur. rei iudi. vbi firmat cambium eſſe permutationem nō mutuum, Bal. in rubr. C. de non. num. pe. Sali. in auth. ad hæc. C. de vſuris nu. 10. Alber. in ſuo reper. verb. cambiū, Laurentius de Rodulf. in tract. de vſur. 3. parte pri. q. 1. col. 2. Tomas Deuio in tracta. de cambi. Lugdunēſibus in tertio termino, Chriſtophor.

Cābiū eſſe licita cū cō muni.

ſtophor.de Villalo. in tractatu de cambi.capit.19. Ambroſi. De uignat.in tractatu de vſuris, numero.282. Bald. conſili.348.factę fuerunt volum.1. Alexan. conſilio.61.volumi.2. colum.fina. Paulus Pariſi.conſili.91. volumi.1.nume.4. Guilielmus Bont.in tractatu de camb. in pri.numero.58.Bald.in cap.1.de plus. pet. & ibi eius additionator Baldus in quæſtione incipiente, ſtatuto cauetur, quod fœnerator, in pri.Iaſ.in.l.cunctos populos.C. de ſumma Trinitate, & fi. lectura.1.numero.64.Iaſ. ibidem lectura.2.numero.39.qui refert idem tenere Ananiam in capit.nauiganti de vſuris, & refert Archidiacon. in capitu. 1. 14. quæſtione.3.Ioan. Calder. conſilio. 11. poſito ſub rubric.de vſuris, & eſt communis opinio ſecundum Iaſo. in dicta lect.2.& ſecundum Hieronym.Lucen. vbi ſupra eſt opinio indifferenter recepta, tenet Lauren.de Rodulph. in repeti.cap.conſuluit, de vſuris par.2.q.26. & quæſtione.27.& part.3.q.1.Silueſter de Prierio, in ſumma ſummarum ſub rubri.de vſuris.9. quæſito, quem refert Hierony.Lucen. vbi ſupra, frater Dominicus de Soto in tractatu de iuſtitia & iure libro.7.queſtione.1.articul.2.& Bald.in locis ſupra citatis, contractum cambiorum interdum neceſſarium, interdum quaſi quintum quoddam elementum iure gentium neceſſarium, & conducibilem dicit.

Vſura in ſolo cōtractu mutui committitur cū communi.

8 Hæc pars in primis probatur ſic, vſuræ vitium in conractu mutui proprie cōmittitur non in reliquis cōtractibus, ita tenet Dur.de Roduſf.in tract. de vſur. par.3.q.1.col.2.& eſt communis opinio ſecundum Hierony.de Luca, in tracta. de cambi.q.vltima, nume. 48. quam & ipſe ſequitur, idemq; firmat idem Rodulf.in dicto tracta.in princi.nume.10. poſt Rofred.& Ioan. Andr. & Raine. quos ipſe allegat, idem tenet Ambroſi. de Vigna.in tracta.de vſur.i princ.poſt Rofred.& Raine.& Sanct. Tho. quos refert. Idem ſentit Abb.in rubric.extra de vſuris, & in capi.fin. eo. idem tenet gloſſ.in capit.conqueſtus, extra de vſuris, quam ſequitur totus mundus ſecundum Socinum conſilio.88. nume.9. volumine.2.hanc gloſſ. omnes ſequuntur ſecundum Decium conſilio. 119. num. 3.& eſt communis opinio ſecundū Socinum conſilio.176.volum.2.quam dicit communem in dicto conſil. 88.numero.6.& iterum, nu.16. idem nouiſſime firmat noſtræ tempeſtatis Theologorum diſſertiſsimus frater Dominicus de Soto in tractatu de iuſtitia & iure, libro.6. quæſtione.1. articulo.1. idq; conuincitur ex diffinitione vſurę, quā ipſe ibidem ex omnium veterum ſententia ſic colligit, vſura eſt, vſus preciū

Vſura quid

9 mutuatæ rei, precium autē rei no mutuatæ ſed in alium quam mutui contractum deductæ, vſura non eſſet, quod ſi in tali precio rei non mutuatę aliquod vicium reperiretur, tunc id non vſuræ ſed aliud vicium diuerſum eſſet, ſed cābium non eſt contractus mutui ſed eſt contractus emptionis, vel permutationis, vel contractus innominatus, do vt des, ſecundum Laurentium de Ro. in tract.de vſuris.3.part.colum.2.quæſtione.1. tenet Bald.in.l. 2. C. de vſuris rei iudicatę, idem Bald.conſilio.348.factæ fuerint numero.6.volumi.2. Thom.de Vio in tractat. de cambi.c.3. ſentit Hierony.Lucen.in tracta.de cambi.2.3.colum.4.cum ergo vſura in contractu tātum mutui committatur, cambium autem non ſit mutuum, ſed tranſeat in aliam ſpeciem contractus, ſequitur in cambio vſuram non committi, ex eo quo plus minus ve reddatur quam numeratum ſit, idq; euidenter patet, nā inter cætera quæ ad mutui conſummationem deſiderantur, oportet pecuniā eſſe numerantis, vt in.l.2.§.appellata.ff. ſi certum petatur, in prin.inſtit. quibus modis recontrahitur oblig. at in duabus cambiorum ſpeciebus ſupra relatis nullus ſanus dixerit oportere numos eſſe tradentis, quinimo cambium ipſum perficietur, ſimulac cōuenerint inter ſe debitor & creditor, pecuniaq; debitoris per creditorem, vel alium eius nomīe numerata fuerit, ſiue illa creditoris

ditoris sit siue aliena. Rursus vt mutuũ contrahatur, oportet pecuniam fieri ac cipientis in dicto. §. appellata, &. d. pri. instit. quibus modis recontrahitur obli g. at in cambio similiter nõ reperitur lege, vel cõsuetudine receptum, vt ad cambij perfectionem oporteat numos fieri accipientis, videtur enim sufficere sola numorum receptio cum præcedẽ ti conuentione, quamuis numi non sta tim fiant accipiẽtis. Præterea in mutuo desideratur quod ęque bonum reddatur. l. cum quid. ff. si certum petatur, id quod in cãbio necessũm esse nõ reperi tur, quid enĩ si cambij noĩe numerata fuerãt scutaaurea mille, quę faciunt sũ mam tãtũ marabetinorũ. CCCL.M. quamuis vulgari omnium ęstimatione quodlibet hodie scutum vndecim argenteis, vel forte pluris æstimatur, & debitor reddat marabetinorũ. CCC. LM. tantum certe is debitor huic cam bio satisfecisse videtur, mutuo autem fecisse satis non forte videretur, cum in mutuo par bonitas rei reddite desideretur, in cambio autem id neque iu re cõstitutum, neque vsu præscriptum reperiatur. Præterea conuentionum quibus homines inter se vtuntur variæ innumeręque sunt species, & plures numero quam vocabula. l. 4. ff. de præscriptis verbis: harum autem conuentionum perpaucæ sunt, quæ nominatę dicuntur, vt traditur per text. ibi in. l. iurisgentium, in pri. ff. de pactis, vt autem nominatę dicãtur, tria simul cõ currere oportet, vt & nomẽ habeãt, id que à lege impositum sit, quodque id nomen sit specificum, & tanquam specifico sit à lege accommodata actio, vt inde sequatur vis atque potestas executionis, vt traditur per omnes, in dicta. l. iurisgentium in pri. hinc est, quod permutationis contractus licet habeat nomen, idque nomen sit à lege imposi tum: tamen dicitur contractus innomi natus, quia id nomen non est specificum, nec huic contractui dum estĩ terminis solius conuentionis reperitur actio aliqua accommodata, vt per totum. ff. & C. de rerum permutatione, quinimo etiam post rerum hinc inde interuentum non datur vlla actio specifica, sed quædam generalis condictio, vt per titulos supra dictos patet in omnibus legibus. Quo fit vt cum cambiorum negotiatio neque nomen, ꝙ habet, fuerit impositum à lege, neque aliqua specialis actio sit accommodata, contractus nominatus intelligi non posit sed contractus innominatus, do vt des, & generaliter receptum est, vt cum de alicuius conuentionis natura dubitatur, tunc contractus innominatus existimandus sit potius quam no minat9, vt per omnes, in. l. si gratuitam per textum, ibi. ff. de præscriptis verbis, cum ergo cambiorum species supra relatæ modernis temporibus sint inuentę, veteribus autem essent incognitę, neq; reperiantur in numero con uentionum seu contractuum nomina torum, & longe distinctæ sint a mutuo, & reliquis contractibus nominatis, superest, vt in eis vitium vsuræ com mitti non posit, quod si in eis aliquod vitium interfuerit, tunc erit vitium non vsuræ, sed aliud diuersum: in omni enim contractuum genere plura quotidie vitia reperiuntur, & commit tuntur.

10 Deinde probatur sic interpositio loci facit, vt licet vltra sortem aliquid detur, non sit vsura sed interesse loci reputetur, ita tenet Baldus in. l. rogasti, in. §. si tibi. ff. si certum petatur, sed in duabus cambiorum speciebus supra relatis est loci interpositio, ergo cessat vsura, & præsumitur ex loci interpositione tantum interesse creditoris, quantum vltra sortem additum *Cãbij vsura purgatur ꝑ loci interpositionem.*

11 est. Idque viua ratione ostenditur, quia omnium rerum æstimatio non in omnibus locis par est, sed alibi vilioris precij est, alibi vero maioris, vnde si plus Hispali recepturus sim quam Pintiæ numeraui, intelligendum est, quod id genus mercium in quod pecunia Hispali recipienda conuertenda erat maioris precij, ibi erat quam *Vsuræ macula an tollatᷓ ex loci ĩterpositiõe.*

Pintiæ

Pintiæ, vbi pecunia numerata credita, que fuit, vt in.§.plus institut. de actio. vbi text. ait hanc vtilitatem maximam esse, ergo non pecunia pecuniam parit sed locorum distantia seu diuersitas, nec sola temporis dilatio fuit in causa, vt vltra sortem aliquid daretur sed magis loci interpositio, quę tolllit omnem maculam, & suspicionem vsuræ secundum Dominicum de Soto in tractatu de iustitia & iure libro.6. quæstione.3. articulo.1. id quod ex dicto.§.plus aperte probatur.

Vsura quãdo vltra sortẽ aliqd capit rõne laboris.

12 Tertio probatur sic, in ijs duabus cambiorum speciebus constat inesse laborem creditoris pecuniam numerantis, etenim necesse habet mittere nuntiũ seu mandatarium ad locum solutioni destinatum, vt pecuniã recipiat, vel habere institorẽ, vel factorem qui pecuniam ibi recipiat, & propter talem laborem iure percipit aliquid vltra sortem, iuxta illud dignus est mercenarius mercede sua, & per totum. C. &. ff. de operis libertorum, & quia labor nõ est, vilioris pretij quam pecunia, vt. ff. pro socio. l. si non fuerit, & in.§.de illa insti. de societate quinimo opera, & labor longe preciosior reputari debet, quam pecunia. argumẽ. tex. in. l. in seruorum. ff. de pœnis, & iuxta illud Ouidij.

Ocia corpus alũt, animus quoq; pascitũ illis: Immodicus cõtra carpit vtrunq; labor, Me quoq; debilitat series immensa laborum, Ante meum tempus cogit

Labor mercede dign⁹.

13 & esse senem. & nobiscum expresse tenet Abb. in. c. conquestus de vsu. vbi firmat, quod ẽt ĩ mutui cõtractu & ob laborem creditoris aliquid vltra sortem capere concessum est, id quod in cambijs longe facilius admittendum est, in quibus vsura committi non potest, cũ non assimiletur mutuo, in quo tantum vsura committitur, vt ex superioribus docemur, nec leuis cuiquam videri debet labor creditorum in rationibus cõputandis, earumque exemplaribus documentisq; huc atque illuc mittendis: ad quorum expeditionem ij creditorũ non leuem librorum vim habere solẽt. Adde quod mercedem pro industria accipere omni iure licet. l. inter artifices de solu.§.de illa instit. de societ. l. si non fuerint. ff. pro soci. sed in cambiorum negotiatione est summa industria & subtilitas, ergo precio, & mercede digna. Quarto probatur sic, vbicunq; aliquid expensum est, expensarum ratione permittitur aliquid vltra sortem capere, vt patet in erogatione quæ fit in rebus dotalibus, vt per totum. ff. de impensis ĩ rebus dotalibus factis, & in litiũ expensis, vt patet in. l. sancimus cũ vulgatis. C. de iudicijs, qua ratione maritus qui substinuit onera matrimonij, & moram passus est, in dote recipienda, potest petere vsuras propter expensas matrimonij, vt infra dicemus, verũ in ijs duabus cambiorum speciebus cõstat impensam fieri oportere in nuncijs eo mittendis, vbi solutio facienda erat, vel in institoribus ibi habendis, ergo, & c.

Solicitudo mercede digna.

14 Quinto probatur sic, cura & solicitudo in summo precio, & æstimatione esse debet, vt in. l. qa poterat. ff. ad Trebellianum, ibi quorundam negotia timentium, & in. l. qui autem in principio, & in.§.sed & illud. ff. quæ in fraudẽ creditorũ, & iuxta illud Statij, Suppliciũ exercẽt curæ, & iuxta illud Ouidij, Cura quoque interdum nulla medicabilis arte, & iuxta illud Menesiani, Soluite mortales animos curasque leuate, sed quanta solicitudo, & cura in huiusmodi negotiationibus insit, quantoque precio digna, null⁹ ignorat, quę vltra sortem sua mercede digna est, ergo, & c. Vexatio damno, et interesse assimilatur, vnde minor ad effugiendam vexationem restituitur, vt in. l. cum lege. ff. de arbitris, & in. l. minores. ff. de minoribus notat gloss. in. l. quia poterat per textum, ibi. ff. ad Trebellianũ, quantas autem vexationes in huiusmodi cambijs sustineant creditores, antequam recuperent quę numerarunt, nullus ignorat ergo, vt aliquid vltra sortẽ propter damnum sibi illatum possent consequi (vt illico dicemus) ita quoq; & propter talem vexationem quæ dãno, & interesse assimilatur.

Periculũ est in cõsideratione.

15 Periculum precio, & interesse par est, vt in.l.periculi.ff.de nautico fœnore, et in.l.si iactũ retis.ff.de actione emp.sed quantum periculi subeant huiusmodi creditores, dũ huc atque illuc suas pecunias mittunt (imminet eñ fuga seruorum vel mandatariorum, quibus pecuniæ creduntur perferendæ incursus latronum, perfidię, vel impotentia debitorum) nullus abnegabit, ergo cum tale periculum damno, & interesse asimiletur, par est, vt huius periculi rõne vltra sorte aliqd capi possit, nõ secus q̃ pro dãno, & interesse illato caperetur.

Plus & minus dicitur respectu loci.

Plus & minus dicitur respectu loci
16 non aliter, atque ratione quãtitatis in l.i.§.si quis simpliciter, & vtrobique p modernos.ff.de verbo. obligatio. &.§. plus instit.de actio. ergo per loci interpositionem creditor, qui alquid vltra sortem pactus est, non videtur plus accepisse, quasi illud, quod additur quantitati, sit compensandum cũ damno cõtingenti ex loci distantia, quæ rebus et quantitatibus exequatur, vt in.d.§.plus versicu.ideo autem.

Finis omnium contractuum est humanis necessitatibus subuenire, vt in.§.ius autem gentium, institu. de iure naturali, sed per interuentum cambiorum humanis necessitatib9 subuenit, adeo vt quasi quintum elementum hanc negotiationem vtilem esse dixerit Bal. vt diximus primo fundamento, ergo, &c.

Vsura non est cũ cõuenit, vt accipiẽs minus reddat quã recepit.

17 Vt cõuenire potest quod accipiens minus reddat, quam recepit, vt in.l.rogasti.§. si tibi.ff.si certum petatur, neque ibi committitur vsura, ita etiam conuenire potest, quod reddat plus quam recepit, nec per hoc cõmittitur vsura, tũ quia contrariorum par potentia est, tũ quia quod vltra sortem capitur cũ reliquis incommoditatibus de quibus supra compensandum est, quo argu. vtitur Ambro.de Vig.in tractatu vsur.vlti.part.nume.283. Nunquam contractus reprobatur ex parte boni sed ex parte mali.l.fi. C. de in integrum restitu.l. non solum.ff.eo.l.non idem de procuratori.ergo, si per cambij interuentum subuẽtum est debitori, quæ inuidia est, quod creditor aliquid lucretur, quod si dixeris damnum patitur debitor, respondeo id negandum, quia licet ei bonum esset remedium, opemque inuenire gratis, tamen melius est precio aliquo opem inuenisse, quam neque gratis neq; precio, est enim bono meli9, vt not.ff.de iusti.& iur.in.l.i. estque ordo voluntatis, vt in simil.per tex.in princ. insti.de dona. Finis contrahentium est, vnum quemq; suam conditionem me-
18 liorem facere, aliquidq; lucrari, vt in.l. si voluntate.C.de rescin.vend. idq; nõ peculiare in cãbio est, sed omnib9 cõtractibus cõis ordo, vt ibi, ergo vt in reliquis contractibus animus lucrandi vitio non datur, ita & in hoc cõtractu vitio dari non debet nec mouet illud mutuum dantes nihil inde sperãtes, nã id mutuo tãtum procedit, quod sui natura gratuitũ esse debet, vt p gl.in. c.cõquestis de vsur.Deci.ↄs.116.tex. in.l.rogasti.§.si tibi.ff.si cer.pe.secus ĩcãbio reliquisq; ↄtractib9, q sui natura gratuiti non sunt, in quibus nullo iure spes lucrandi reprobata inuenitur, cambium autẽ nõ mutuo par est, sed vel emptioni, vel permutationi, vel contractui innominato, do vt des, asimilatur, secundum varias opiniones.s̃. relatas, mutuo autem asimilari oẽs fere abnegant.

Cõtrahentiũ votũ lucrari.

Scienti nõ fit fraus neque dolus.l.cum damnationis.C.de transac.& in regula iuris, ergo q scienter plus sorte reddere voluit, is nõ lęditur, quãdo sua volũtate lęditur, id eñ portat leuiter, quod portat quisque libenter.§.præterea vbi glo.inst.de actio. similiter qui errore indebitum dedit, repetit per totum. C.&.ff.de condictio.indebi. qui autem scienter non repetit.l. cuius per errorem de regulis iuris, neque ad rem pertinet, quod qui cambij nomĩe recepit, necessitate compulsus recepisse videatur, vnde ei subueniendum sit nam respondeo hanc necessitatẽ esse non pręcisam sed causatiuam, quę non præbet restitutionem, nec solet esse in consideratione.l.fideicõmissa.§. si rem delega. 2.l.rem legatam de adim. leg. & omnis alienatio, vel obligatio ex simili necessitate

sitate fieri intelligitur, nec tamē p hoc datur vllus recursus, vt dd.ll. ergo, &c. Minus malū permittitur, vt maius malum vitetur, nam ex duobus malis minus vt iuribus vulgatis est eligendum, hinc lupanarium permissio, & adulterorum occisio, et similium, sed post quam cambia permissa fuerunt ad extraneas regiones, non autem infra regionem nostram de loco ad locum, oībus notum est, quam plura mala nata fuerint, vt à primordio huius annotationis sermone vernaculo monstrauimus ergo, &c.

Carius vendere possum propter dilatam

19 solutioné saltem res non consisté tes in pondere, numero vel mensura, Bald. in rubrica. C. de vsur. Anchara. in disputatione incipiéte antiquis, & modernis temporibus, Socinus ɔsilio. 88. numero. 5. volumi. 4. Decius consi. 119. colum. 2. ad fin. Socin. consilio. 130. numero. 15. volumi. 4. & consil. 176. colū. 2. volum. 2. ergo facilius in cambijs, vbi est præter dilatam solutionem loci interpositio, labor, periculum impensa, & reliqua de quibus supra idē permittédū est. Cum cessat ratio finisque, qui legi condédę causam dedit, tunc licet l. non cesset ipso iure, vt in. l. prospexit ff. qui, & aquib9: tamé ab habente potestatem legis condendæ talis. l. deberet abrogari, vt in princi. C. de caducis tollendis, ibi: vt quod belli calamitas introduxit, ęquitas pacis sopiret. l. final. ff. de hæredibus instituendis, sed in comperto est, quod postquam extra regionem nostram exulare cœperunt cambiorum negotiationes, tunc cambia exercita sunt, non secus quam ante solebant, sed in eo tātum mutatio est: quod ante cum modico damno debitoris exercebantur, nunc autem grauissimis vsurarū molibus vexantur: quo fit vt creditorum animæ magis periclitentur, et debitorum facultates facilius breuiusque pesundentur, ergo omni ex parte ea prohibitio perniciosa est, eiusque abrogatio cōducibilis expetibilisq; tam æternarum rerum ratione quam caducarum.

Solutiōis retardatio efficit, vt carius vendere possim.

20 In omni contractu tam bonęfidei quā stricti iuris, tam nominato quam innominato procedit secundum omnes ibi. l. 2. C. de rescindenda venditiōe, vt qui enormiter læsus sit restituatur, tunc sic si debitor in cambijs leuiter læsus sit, tunc ea læsio iure cōmuni despicitur, lex scio. ff. de minoribus si grauiter tūc subuenitur ex iure cōmuni in hoc contractu non aliter atque in reliquis, ergo quid mali hic potius quam ī alijs inuenimus, cum quo ad animam vsurarum suspicio nulla sit, vt supra ostendimus. Si omnia superiora quem nimis formidolosum timidumque quietum reddere nequeant, tunc saltem non poterunt non reddere dubium, vt in ambiguo sit, an cambiorum negotiatio, vsuram capiat necne: tunc sic in re dubia contractus vsurarius non est iudicandus, vt dicunt Bald. Alexan. Iaso. & Decius in. l. rog. §. si tibi. ff. de pactis, A-

21 lexand. consilio. 221. numero. 6. volum. 2. Decius consilio. 119. numero. 3. ergo si non ex capite certitudinis saltem ex capite ambiguitatis contractus licitus dicetur ex forma sui.

Cābiū subiacet rescissioni prætextu læsionis vltra dimidiam.

Vsurarius cōtractus ī re dubia nō est iudicandus cū cōi.

Postremo si quis tam trepidus esset, vt nec ex omnibus superioribus quiescere posset, tunc ei satis faciet non dubie ille casus à nullo vnquam nō probatus ecce enim qui debitor est alicuius quātitatis, si is in soluendo moram fecerit creditori, tenetur à tempore morę ad vsuras propter interesse creditoris præstandas, ita tex. in. l. curauit. C. de actio. empti. & venditi. vbi traditur per om-

22 nes. dd. & traditur per omnes in. l. 2. C. de vsuris, & per omnes in capi. conquestus extra de vsuris, quod dupliciter intelligitur. Primo in interesse, damni emergentis (quod omnes admittunt) deinde etiam in interesse lucri cessantis secundum Alexandrum, consilio. 221. numero. 1. & 8. volumine. 2. & secūdum Decium consil. 116. Corne. consi. 166. volumi. 4. Abb. in capi. conquestus de vsur. post Ancharra. ibi & Innocen. in capi. sacro de pactis, quos ipse refert & nouissime frater Dominicus de Soto in tractatu de iustitia & iure. lib. 6. q.

Vsuræ præstantur post morā debitoris ratiōe dāni emergentis, vel etiam lucri cessantis cū communi.

1.articulo.3.in fine,& Ioannes de Medi
na,vbi supra, idque intelligitur non so
lum quando tantum creditoris inter-
fuit,quantum erat valor ęstimatioque
fructuum,quos forte debitor ille per-
ceperat (veluti si centum debebam ex
emptione prędij,ex quo fructus perci-
piebas) sed etiam si longe pluris inter-
fuit creditoris, vt tenent Socin. consi-
lio.133.nume.3.volumi.1.post Bald.in.l.
2.C.de vsur.Salice.in.l. sed si reipubli-
cę.§.fina.ff.de vsuris, Socinus consilio.
176.in pri.volumi.2.post Anchar.in ca.
peccati veniam de regulis iuris, libr. 6.
& post Ananiam,in.c. cōquestus de v-
suris,idemSocinus consilio.88.nume.
8.volumi.4.Decius consilio.119.nume.
3.quanuis aliud sentiat Alexan. consil.
59.nume.4. volumi. 1. huius, quod rei.
Ratio illa est,quod secundum eosdem
is debitor ad interesse tenetur nō tam
ratione fructuū, quos percepit, quam
ratione perfidię,quę siue ipse plus fru-
ctuum, ꝑcipiat ex fundo siue min9 par
est.Præterea cum de īteresse agitur,nō
illud inspiciendum est,quantum credi
toris intersit posidere fundum quem
à se alienauit, & abdicauit,sed quantū
eius interfuit habere precium,quod ex
fide,et cōuentione habiturus erat:sed
& si tale interesse excedat eum vsura-
rum modum, quem legitimū leges ci-
uiles arbitrabantur,adhuc idē dicendū
erit secundum Alexand.in consili.221.
numero.1. &.8.volum.secundum De-

Vsura debe tur ex mora,quaten' īterfuit cre ditoris, ētsi interesse ex cedat men suram fru ctuū rei vē ditæ,et legi timū vsura rū modum.

23 cium consilio.116.Corne.consi.166.vo-
lumi.4.Abb.in cap.conquestus de vsu.
& ibi Ancharra. & Innocen.in capi.sa-
cro.de senten.excommunica.idque ex
mente omnium procedit ex quacunq;
causa,vel titu.debitum illud procedat
vn fit, vt licet debitor ille sit ex causa,
mutui,tamen simul ac moram in mu-
tuo reddendo fecerit,statim à tempo-
re morę in posterum teneatur ad vsu-
ras,quatenus excreuerit interesse cre-
ditoris,id quod pretereaq̄ quod esse vi
detur ex mente & sententia omniū,te
net in specie Abba.in cap. conquestus
de vsur.Bal.in.l.rogasti.§.si tibi.ff.si cer
tum petatur, & tenet Dominicus de
Soto in tractatu de iustitia & iure, libr.
6.q.1.artic.3.quo fit,vt etiam si cambio-
rum negotiationem absque præiudi-
cio viri fatemur mutuo ęquam parem
que esse,quod vt diximus omnes abne
gant:tamen postquam debitor moram
fecisset,tunc sine dubio ad vsuras pro-
pter interesse creditoris teneretur, vn
de si Pintiæ dedi centū tibi, vt Hispali
i.decē dies mihi actori ve meo à te īsti-
tore ve tuo darētur, ꝙ si aduersus ea fa
ctum esset, tunc à tēpore moræ.i. post
decem dies præteritos tenereris duo
mēstrua præstare ꝑpter meū interesse,
certe non dubie videtur te post morā
obligatum ad duo illa menstrua pręstā
da,etiam vltra sortem vsurarum nomi

Vsuræ post morā debē tur quate- nus re ve- ra interfuit cum cōmu.

24 ne propter interesse.Qua ī re duę sunt
inspectiones,prima an tenearis ad tale
interesse, vel vsuras præstandas, altera
an etiam tenearis ad tantum interesse,
vel vsuras,quantum ab initio cōuenit:
& quod ad vsuras tenearis iuxta men-
suram eius quod reuera interfuit credi
toris,oēs admittunt, vt per Bal. Alexā.
Ias.& Deci.in.l.rogasti.§.si tibi.ff.si cer.
pet.Socin.consi.88.nu.6. volum.2.post
Anchar.in.c.peccati veniam de regul.
iur.Decius,consi.183.& consi.119.Soci.
consi.130.volu.4.& consil.179.num.2.

Vsurarū in fraudē fa- cta videtur cōuentio, q̄ excedit mo dū eius, ꝙ ī terfuit, ideo nō valet ni si quatenus reuera īter fuit cū cōi.

25 volu.2.Quod autem debitor post mo-
ram teneatur nō solum ad id,quod re-
uera interfuit creditoris, sed etiam ad
omne id quod conuenerat, quod forte
longe pluris erat quam verum interes-
se, id licet tenuerint Anch. & alij quos
referunt moderni supra allegati: tamē
magis communis opinio est, quod illa
conuentio non valeat, quasi in fraudē
vsurarum facta intelligatur, & conse-
quenter quod creditor non quantum
conuenerat consequatur,sed id tantū,
quod eius reuera interfuisse probaue-
rit:sed posterior hęc opinio satis dubia
atque periculosa est tū,quod in re du-
bia nunquam debemus interpretari,vt
conuentio videatur vsuram sapere, vt
in specie docent Alex. Bald.Ias.& De-
ci.in.d.l.rogasti.§.si tibi. ff. si cert.peta.
Alexan.consi.221.nume.6.volu.2. De-
ci.consilio.119.nume.3.ne cō.l.merito.
ff.

ff. pro socio delictum præsumatur, tūc etiam quod quantum cuiusque inter sit à primordio conuentionis certum esse potuit, (vt si creditor quod sub v-suris debebat ex pecunia ab isto debito re collecta soluturus erat) postremo quia probatio eius quod cuiusq; inter sit subdifficilis est, vt ait text. in. §. non solum instit. de verbo. oblig. quo fit, vt à primordio conuentionis designatam esse quantitatem eius, quod interfuit, ꝙ ve interfore creditur, id nō tam in fraudem vsurarum factū intelligatur, quā vt vexatio onusque huiusmodi difficicilis probatiōis euitetur, vel quod iam tunc à primordio quantum interfuturum esset perspectum notumque contrahentium erat, cæterum hæ opiniones, & varietates potuerunt conciliari, vt talis conuentio non valeat in vim conuentionis, & tunc procedat communis opinio, valeat tamē in vim probationis, & confessionis, & tunc procedat opinio contraria, eritque magni effectus, quia secūdū hoc debitor poterit probare non tantum interfuisse creditoris, quantum ab initio cōuenerat, id quod non posset, si ea conuentio in vim conuentionis valeret, quæ conciliatio videtur ex mēte, & sentētia omnium: id quod tenet Dominicus de Soto in tractatu de iustitia & iure lib. 6. q. 1. articul. 3. tunc sic si cambium contrahatur, vt alibi solutio fiat, quam vbi pecunia numeratur, id cambium est gratuitum, quandiu eo commode iri mittiue possit, quo solutio confertur, vt si forte post id ipsiꝰ solutio differat, tunc certum quid annuū menstruumve vltra sortem propter interesse creditoris moram passi pręstetur, tum id cambiū nullo colore nulloque iure improbari poterit. Ad vltimam partem deueniēdo in qua agēdū est de confutādis diluendisque argumentis, quæ superioribus aduersari videntur, in primis si dixeris id cambium suspectum esse propter spem lucri faciendi, quā à primordio talis conuentionis concepisse creditor videtur, respondeam, quod spes non est certitudo, lucrum autem vltra

Vsura post morā debitoris secūdū cōuentionē præstāda ē sed postea restituet creditor, ꝙ recepit vltra id ꝙ reuera eius interfuit. 26

sortem tunc demum improbatur, quando est certum, & indubitatum, non qn stat sub spe dubia, & īcerta. Et illud mutuum dantes nil inde sperantes, intelligendum de spe certa, & indubitata secūdum terminos conuentionis, veluti si conuenit, vt post mensem debitor sortem redderet, & præterea aliquid tunc is creditor certum indubitatumque secundum terminos conuetionis sperat, secus si secundum terminos conuentionis certum non sit, sed & illud mutuum dantes non pręcepti sed tātum consilij vim exhibet, vt late docet Theologorum oculatissimus frater Dominicus de Soto, in tractatu de iustitia & iure, lib. 6. q. 1. articul. 1. Præterea illud in mutuo tantum procedit, vt diximus, nos loquimur in cambio, quod mutuum non est: præterea illud vbi non est labor creditoris, nos in cambio vbi maximus est labor: præterea illud vbi industria nulla est, nos vbi maxima est mercede precioque digna: illud vbi periculū creditoris nō est, nos vbi maximum est: illud vbi creditoris impensa nulla est, nos vbi maxima est: illud vbi creditoris vexatio cura solicitudo non est, nos vbi hæc omnia interueniunt: ergo cum ad tollendam consequentiam sufficiat dari vnam instantiā vt per glo. in capi. sicut vrgeri. 1. q. 1. gl. vbi late Ias. in. l. creditor. ff. de oper. no. nuntia. sintque hic tot instantiæ, aliæq; quam plures, quę ex superioribus colliguntur, plusquā manifeste videtur hūc casum intrepide admittendum.

27 *Mutuū dātes an aliquid inde possint sperare.*

Denique illud notādum est, quod etsi à quibusdam perditis hominibus huius modi cambia fiant mēte deprauata, id nobis impedimento esse non debet, cū nullus sit tam vtilis, tam necessarius, tā sanctus, tā iure gētiū vetustissimo receptus ꝯtractus, in quo quotidie nō fiat ab id genus hominibus variæ fraudes, verum ob perditissimorum hominum mores deprauatos reliqui boni, & iusti non deberent cōmercijs ad onerosam hanc vitam quærendam, transigendāque necessarijs carere, neque is contractus exulare, non magis quam reliqui

qui iure gentiũ necessarij similiter existimantur, itaque id vicium nõ contractus est, sed personarum, quibus vt reliquis legum transgressoribus punientium legum imminet formido, ita fere in terminis nostris respõdit Hierony. de Luca in tractatu de cambijs in vlti. termino, nu. 47. post Diuum August. quem refert super Psalmo. 70.

Sed & illud nõ est prætermittendum, quod cũ in regione republicaque nostra vetitũ nõ sit cãbire, hinc ad regiones regnave extranea, alienaq; ab imperio ditioneque nostra (quale est, ad Flãdriam Genuamq;, & similes regiones) vix vlla nõ solum vehemens ratio, sed nec etiam leuis occasio ĩueniri potest, ob quam vetitum sit inspecta animarũ salute cambire ab altero hui9 regionis oppido ad alterum, præsertim si inter se hęc loca longe distarent: etenimque differunt tanquam plus & minus non differunt in specie. l. fi. vbi gl. Bar. & alij ff. de fundo. instru. vnde si inter cętera, quæ hanc cambiorum negotiationem legitimam faciunt, ipsa loci interpositio in causa est principali ac potissima, vt ex superioribus docemur, plusq̃ manifestum esse debet locorum distantiã breuiorem esse, aut longiorem non eo pertinere, vt licitum illicitumve sit cãbium, sed vt interesse, pretium, merces lucrumve cambij plus minusve augeatur, crescat: dilatetur, neq; ad rem pertinet, quod valor æstimatioq; monetarum non idem parq; forte erit in reliquis alienæ ditionis regionibus, vt in nostra est, vt huiusmodi valoris monetarum varietas iustum cambiorum interesse lucrumque pariat, nam respõdetur de huiusmodi varietate nobis nõ esse factam fidẽ, nec si facta fuisset ĩter esse iuxta talis varietatis terminos moderatur, regulatur, cõmensuratur: nec si talis diuersitas inter regionẽ nostrã, et aliquã aliam esset, sequeretur, quod talis diuersitas inter nostrã & reliquas omnes pariter detegeretur, & tamẽ pariter atque exęquo id cambium ad oẽs extraneas regiões permissum est. Nec me mouet, quod cum vetitum sit e regione nostra in reliquas extraneas pecuniam numeratam traducere, ideo p literas necessum sit in ijs regionibus negotia nostra expediri, & cõsequenter per vsum cambiorũ, nã ingenue agnoscimus, quod rerum terrestrium agẽdarũ, ex hac causa crescit vtilitas: verũ cũ anima sit cunctis rebus caducis terrenisque præferenda. l. sunt personæ. ff. de relig. et sump. fu. & iuxta illud, q̃d prodest homini, si totum mundũ lucretur, animæ vero suę detrimẽtum patiatur: euincitur plane vtilitatis rerum caducarum faciliorisque expeditionis augmentum paruipendendum, nihilique æstimandum esse, si ob id animis detrimẽtum incuderetur. Itaque si id cãbiũ, ob hanc vtilitatem iustum licitumque fatemur, reliqua cambia quę licet non tantam: tamen grandem vtilitatem expediendis negotijs præbent, damnare non poterimus.

Stat ergo ex superioribus (si non fallimur) satis abundeq; defensis duas illas cambiorum species de quibus disserimus. Quæ cum iam diu aliqua ex parte exulauerint, totq; mala ob earũ exilium (vt à primordio huius operis peculiari sermone enarrauimus) regioni, reipublicæque atq; principibus nostris ingruerint, non inutile, nõq; iniquum, nonq; à religione alienum videretur, si horũ cãbiorũ vsus nostris restitueretur.

Concluditur tandem cambium in specie proposita nõ esse mutuum sed permutationẽ, vel contractum innominatus, do vt des, & consequenter vsura in eo non cadit.

Rursus concluditur, quod etsi cambiũ esset mutuum, adhuc licitum esse cambij ĩteresse, quia capitur nõ ratione mutui vel temporis, sed ratione expẽsarũ ratione periculi, ratione laboris, ratione solicitudinis, ratione vexationis, ratione industriæ.

Tertia conclusio cambiorum contractũ tam vtilem tamq; iuregentium necessariũ ob negotiorum expeditionẽ esse, vt à quibusdam veluti quintum elementum vocitetur.

Quarta conclusio cambire ab altero, oppi

oppido hui9 regionis ad alterũ eiusdẽ regni licere, non aliter atque liceret ad regna diuersa, nr̃æq; ditioni nõ subiecta, vt vel vtrunque liceat vel neutrũ. In summa cambiorum negotiatio lege

L.1.ti.8.lib. 5.ordina.

28 regia recepta est. l. 1. titul. 8. libro. 5. ordin. qua in re illud memorabile est, huius negotiationis exercendæ facultatẽ non posse locari etiam per interuentũ iuramenti, & hac in re iuramentum relaxari per principem secularem, vt. d. l. 1. per quam ampliatur. l. fi. ff. qui satisda re cogantur: stat ergo ex superioribus cambiorum negotiationes in casibus quibusdam esse licitas, ĩ alijs vero suspectas & vetitas, vnde qui huiusmodi cãbiorum negotiationem exercent non semper testa. facere poterunt: nam ijs casibus quibus illæ negotiationes illicitę sint testa. facere non libere poterũt, sed demum sub distinctione. c. quamquam. §. fin. de vsuris, in. 6. In reliquis autem criminibus licet ante sententiam delinquens testari possit. l. qui à latronibus. §. fi. ff. de testa. tamen fallit, si sit tale crimen, quod inferat bonorum publicationem ipso iure argum. l. lex Cornelia. ff. de vulgar. & l. eius qui. ff. de testam. vnde is si de facto faceret testam. in foro animæ teneretur, quia de bonis quæ iã fisci erãt nullo iure disposuit.

1 *Restitutio ob læsionem enormemdatur, licet fiat vẽditio iudicis autoritate per subastationẽ ingẽs quæ.*
2 *Intellect. l. 1. C. de prædi. decu. lib. 10.*
3 *Venditio quod fiat necessitate rei familiaris non facit, vt pro læsione infra dimidiam detur restitutio cõtra communẽ idem in foro conscientiæ contra cõem.*
4 *Venditione partium consensu à iudice approbata cessat rescisio prætextu læsionis vltra dimidiam secundum communem, nos contra cum nouissi.*
5 *Venditio ne rescindatur ob læsionem vltra dimidiã remedium.*
6 *Maioratui non præiudicat sententia dicta ex placito partium.*
7 *Maioratui nocet sententia dicta ex placito partium accedente regis confirmatione.*
8 *Maioratui etiam facto sine licentia principis idem noceret.*
9 *Restitutio ob læsionem vltra dimidiã datur in trãsactione ingens pugna.*
10 *Restitutio ob læsionem vltra dimidiam cessat data scientia læsi cum communi.*
11 *Locationi quando adfuisse videatur læsio vltra dimidiam contra nouissi.*
12 *Restitutio ob læsionem vltra dimidiam datur etiam post conducti. nem finitam cum Pinello contra Deciũ.*
13 *Restitutio ob læsionem enormem datur licet iã optioni locus non sit.*

1 Licet res sit vẽdita in publica subastatione iudicis mãdato, habet locum remedium. l. 2. C. de rescind. vend. ita pbatur in. d. l. si quos. C. de decurio. lib. 10. pro qua opin. est tex. in. l. 4. tit. 7. libr. 5. ordi. hanc opin. tenet Bar. in l. 1. nu. 1. C. de præscr. triginta vel quadraginta anno. quem sequitur Ioã. de Imola, in. l. pretia rerum nu. 3. in. 2. col. ff. ad. l. Falcidiam, idem Imol. in. l. si quis cum aliter, num. 7. ff. de verb. obli. Abb. in. c. cum causa nu. 6. de empti. & venditio. hanc opi. tenet etiam Pantaleon de Crema. in repeti. l. 2. col. 24. & 25. in. 8. & 9. limita. C. de rescin. vẽ. eandem opinionem tenet Alex. in. d. l. pretia rerum nu. 8. & in. d. l. si quis cum aliter, nu. 15. idem Alex. in additionib. ad Bar. in. l. 1. C. de prædi. decurionum lib. 10. Rom. in. d. l. si quis cum aliter, nu. 9. & 10. eandem opi. (vbi eã latissime examinat) tenet Arias Pinellus, in. l. 2. C. de resci. vend. par. 2. nu. 18. qui hanc firmat esse cõem Claudius in. d. l. si quis cũ aliter, Antonius Burgensis. nu. 27. in. d. ca. cum causa de empt. & vendi. Angelus in. §. si quis agens inst. de actio. Pantal. de Crema in. d. l. 2. C. de resci. vẽdi. nu. 108. Rebufus in. 2. tomo ad const. Galliæ pag. 186. Hieronymus Cagnolus. in d. l. 2. q. 23. Fabianus de empti. & vendi. q. 8. Martinus Nauarrus in. ca. nouit de iudicijs not. 6. nu. 91. Petrus Aduen. in regula. 187. nu. 10. Calcaneus cõsilio. 27. prope finẽ, Ial. in. §. sed iste nu. 107. insti. de actio. Tenet Vincentius de Herculanis in. d. l. pretia rerum in. §. corpora col. 9. versi. circa quintũ. ff. ad. l. falcidia, Contrariam opi. tenet Bar. per tex. ibi. in. l. 1. C. de prædijs decurionum lib. 10. ibi nec immoderatus venditor, nec emptor iniustus inueniatur, idẽ sentit idẽ Bar. in. l. si quos spontaneos. C. de decurionibus. eod. lib. quam opi. Bar. sequitur Ange. in. d. l. 1. C. de prędijs decurio

Restitutio ob læsionem enormẽ datᷓ licet fiat vẽditio iudicis autoritate in subastatione ingẽs quæ.

num.nu.1.& in repe.l.sciẽdum.nu.11.ff. de verb.obligat. idem Ange.in.l.precia rerum.§. corpora. nu.3.ff.ad.l. falcidiã, idem Ange.in cõsi.142. nu.2. ad quam opi.est tex.in.l.220.stili. in.fi. quæ facit contra supra dictam.l. ordinamenti,& hanc Bar.op.sequitur,& firmat esse cõmunẽ Decius consi.210.nu.7.vers. tertio etiam principaliter incipit.d.consi. viso puncto. Ioan.de Platea.in.d.l.1.C. prædi.decur.lib.10. tenent & alij, quos refert Alex.in.l. precia rerum. ff. ad legem falci. Paulus Castr. nu.5. in.l.2.C. de resci.vend. Corneus consilio.16.lib. 3.Bal.i.l.1.col.1.C.de pscrip.30.annorũ. Sed prior op.quam & tenet Gregorius Lupus in.l.56.ti.5.par.5. & receptior est & verior primũ ex regula generali, de qua in.l.2.& in.l. si voluntate.C. de rescind. vendi.l.1.5. si quis in fraudem.ff. si quid in fraudem patr.d.l. 56.l.5. tit. de las vendidas y compras. libr.5. ordin. Item quia præter illius regulę generalitatem adest etiam admodum proxima & fere contigua decisio illa, vt lęsio minoribus, seu ecclesijs contingens, non ideo quod iudicis decretũ interfuit desinat restitutionis interuentu emendari.l.si quidem.C.de prædi. minorum.c. cum dilecti de empti.& vendi.sed quo maior læsio fuit, eo æquior & iustior est restitutio, vnde facilius locum habere debet hæc restitutio iure maioris cõcessa, in qua interfuit lęsio vltra dimidiam iusti precij, quã restitutio quæ beneficio minoris ætatis conceditur præ textu lęsionis etiam modicę.l.scio.ff.de minoribus, & per totũ illum titulum, sicq; cum decreti iudicialis interuẽtus impedimento non sit restitutioni, quæ fauore minoris ętatis conceditur, multominus repellere debet restitutionẽ, quę ob læsionem vltra dimidiã cõcedi tur, præsertim cum plerunq; tale iudicis decretum non eo potissimum spe-ctet, vt ęquo precio res distrahatur, sed magis eo, vt causa & ratio alienandi iusta sit, neq; ad rem pertinet tex.in.d.l.1. C.de prędi.decurio,lib.10.vers.deniq;, nam licet propter iudicis præsentiã & interuentum præsumatur læsio, aut do lus nõ interfuisse, vt ibi.hæc tamẽ prę-sumptio recipit probationem in cõtrarium secũdum nõnullos eorum, quos

2 supra retulimus, & secundum alios ibi decuriones res suas immobiles vendere vetiti erant fauore potissimũ reipublicę: quia solẽne esse solet magis cõtra hẽtibus res suas carius vẽdere quã par

3 est: alienas autem vilius quã par est cõparare, verũ ab hac sinistra pręsumptione recedimus, quãdo is magistratus necessitate rei familiaris coactus vendidit. Tunc enim non tam ex libidine & auaritia subditorum expilandorum fecisse videtur, quam vt suis necessitatibus is magistratus consuleret, ac opem ferret, præsertim interueniente iudicis cognitione & decreto, per cuius interuentum præsumitur, quod emptor ibi ad emẽdum nulla necessitate præcisa, nec etiam causatiua accederet, ergo sinistra illa suspicio læsionis, quæ præsumitur a lege, quando decurio, vel alius magistratus subdito vendit, cessat, quãdo ex necessitate & coram iudice venditio fit: quemadmodũ regulariter cessat, quando inter priuatos etiã sine iudicis interuentu venditio fieret: vt sic necessitas rei familiaris pbata, & iudicis interuentus in terminis. d.l.1. psint duntaxat ad illos contrahentes constituendos in eo statu, in quo contrahentes priuati citra talẽ probationem, aut iudicis interuentum esse solẽt, ergo, vt post vẽditionem à priuatis regulariter factã, in qua in re dubia læsio nulla prę sumitur, adhuc tamen si læsio interfuisse vltra dimidiam probetur, regressus non denegatur.d.l.2.d. l. si volũtate cũ simili.C.de rescin.vendi.ita quoque & in terminis.d. l.1. post talem vẽditionẽ rite celebratam, in qua læsio per interuentum oppresionis, aut timoris reuerentialis non præsumitur, si tamen læsio re uera ex alterutra parte interfuisse probetur, recursus non denegaretur ex generalitate.d.l.2.sed. d.l. si voluntate.quasi solẽnium interuentus de quibus in.d.l.1.non eo pertineat, vt ęquissimum restitutionis auxilium, de quo in d.l.2.auferatur: sed magis eo, vt sinistra suspicio

Intell.l.1.C. de prædi.de cu.lib.10.

Venditio q fiat necessitate rei familiaris nõ facit, vt pro læsiõe infra dimidiã detur restitutio cõtra cõmunẽ, idem in foro conscientiæ cõtra cõmunẽ

suspicio (quæ citra illorum solénium interuentum contra magistratum alie nanté caperetur) cessare intelligatur, estque si non fallor verus ac genuinus sensus.d.l.1.

Quæ eo maxime memorabilis est, & maiore nomine digna, quod quo maio re necessitate rei familiaris quis vilius aliquãtulum (quam par erat) vendidit, eo difficilius admittitur ad rescindendum cõtractum prætextu læsionis, ita plane docemur ab Imperatore in.d.l.1. ibi circũuentum se. Iunctis illis verbis de necessitate distrahentis, & de voluntate patuerit comparantis.q.d. quo strictior erat rei familiaris necessitas venditoris, eo euidentius apparet eum nõ fuisse circũuentum, sed prudenté, sciétemq; verum rei suę valorem, adhuc tamen rei familiaris necessitate impulsus consultius sibi fore putauit, re illa carere, & iniquo precio eam vẽdere, quam necessitate præmi, aut fame forte perire, scienti enim & consentienti non fit iniuria, nec dolus.c. scienti de reg. iur. lib. 6.l. cum donationis. C. de transact. Vnde si quis rem suã vendidit coactus necessitate rei familiaris viliore aliquãtulum precio, quam par erat, non tamé fuit lęsio vltra dimidiam iusti precij, licet Ancharranus in.c.peccatum nu.21. de regu.iur.lib.6.& Laurentius Calcaneus cõsi.27.ad finem, & Marti.Nauarrus.in.c. nouit. 6. not. nu.92. de iudi. & Ias.nu.107.in.§.sed iste quidem.inst. de actio. & Petrus Gerardus.singulari.22. prope finem.& Alex. in addi. ad Bart. in.l.item si precio.§.fi.ff.locati.& Ioan. Cõstan.ad cost.Galliç pag.209.& Dominicus de Soto, quem allegat ipse Ñauarrus, licet (inquam) hi omnes teneãt eum contractum posse rescindi ob lęsionem, etiam si sit infra dimidiam: tamẽ longe nobis verior videtur opinio Ari.Pineli de resci.vendi.l.2.par.2. nu. 35.id negantis, cuius opinio contra cõmunem probatur in. d.l.1.C. de prædi. decuri.lib.10.vt supra induximus, quia sane licet quisque valorem rei suę scire præsumatur. l. quisquis. C. de resci. vendi. tamen hæc præsumptio cessat in eo, qui in ea vendenda lęsus fuit vltra dimidiam iusti precij, sicque restituitur.vt in.d.l.2.&.d.l.si voluntate. C. de rescind.vendi. quasi error veri valoris repulerit cõsensum vẽditoris: hoc est effecerit, vt opinemur illum venditorem nunquam ad talem venditionẽ tam vili precio celebrandam accessũrum, si verum rei valorem compertũ habuisset, at vbi venditor vrgentiore rei familiaris necessitate præmebatur: non tam facile præsumitur ignorantia veri valoris rei suę, nec recedimus a prę sumptione scientiæ veri rei valoris, de qua in.d.l.quisquis, sed magis credimus eum veri rei valoris non ignarum, ad venditionem tamen quasi impulsu necessitatis violento accessisse, eamq; vilissimo precio perfecisse, cum necessitas careat lege, & electione.l.vt gradatim.§.1.ff.de muneribꝰ & hono.l.si fide iussor.§. si necessariã.ff. qui satisd. cog. vbi multa in simili per Iaso. ergo quo venditor vrgentiore necessitate præmebatur, eo vehementius cõiectamur eum non fuisse veri rei valoris ignarũ: sicque tanto minus ad contractum rescindendum admittendus est, vnde cũ regulariter neq; iure ciuili, neq; canonico lęsus infra dimidiam ad rescindẽdum cõtractum prætextu nõ immodicę læsionis admittatur. d.l. si voluntate d.c.cum dilecti.d.c.cũ causa. multominus in specie nostra admittetur, in qua verosimilius est, eum nõ fuisse veri rei valoris ignarũ, in qua præsumpta ignorantia, seu errore potissimũ hæc restitutio nititur. vt in. d.c. sciẽti de reg.iur. lib. 6. d.l. cum donationis. C. de transact.l.62.tit.5.par.5. præterea vtilitas, ac vltimus finis contractuum inueniendorum fuit, vt quisque necessitatibus suis consuleret, opemque ferret. l. ex hoc iure.ff. de iusti.& iure.§.ius autem gentiũ.inst.de iure naturali, sed quo quisq; magis vrgẽtiori suę necessitati (qua prę mebatur) consuluit: eo vtilius negotiatus fuit: sicq; minus lęsus fuit, & ꝑ hoc lõge remotior esse debet a cõtractu rescindendo, pro nobis tex.in.l. nõ idcirco.C.de resci.vendi.&.d.l.si voluntate,

&.l.

&.l.4.C.de pignor. in quibus habetur, non ideo magis quem ad rescindendũ contractum admittendum, quod vrgẽtiore necessitate rei familiaris ad contrahẽdum accessit, idquod nominatim iure regio, quo vtimur, cautum est ĩ.l.62.tit.5.par.5. Stat ergo venditionẽ seu alium contractum, vtcunq; vrgenti necessitate rei familiaris celebratum nõ rescindi ob læsionem infra dimidiam, quod procedit primum iure ciuili cõmuni, deinde iure etiam canonico, postremo etiam iure regio quo ad forum contentiosum, quid autem in foro cõscientiæ? & quidem omnes autores supra citati scilicet Anch. Martinus, Laurentius Calcaneus, Ias. Alex. Petrus Gerard. Ioan. Constan. vbi supra tenent facilius, ac certius eum contractum tutũ non esse, quibus accedunt Salice. in authẽ. ad hęc. q. 21. C. de vsuris, & d. Aries Pinellus, vbi supra Pantal. Cremens. in d. l.2. de rescin. vendi. nu. 162. sed cum nos in. c. 71. nu. 5. tenuerimus cõtractũ, vbi interfuit læsio non vltra dimidiam, ẽt in foro conscientiæ regulariter firmũ, tutumque esse: idem & multo magis in specie nostra defendemus, in qua venditorem verum rei valorem non ignorasse vehementius credimus, sicque eũ magis indignũ esse facultate illius contractus rescindẽdi iudicamꝰ, vt ex iuribus, & rationibꝰ proxime adductis colligere fas est. Stat ergo venditionem posse rescindi ob læsionem vltra dimidiam iusti pretij, etiamsi fiat in publica subastatione, & sub iudicis decreto, quod vim sententię definitiuæ non obtineat. id quod iure cõmuni receptius, & iure regio sine vlla controuersia est, per tex. in. l.4. titu. delas vendidas lib. 5. ordi. cui nõ aduersatur. l. stili. 220. quia loquitur in quodã casu particulari. Verum vt cesset remediũ. d. l.2. C. de rescind. vend. remedium est, vt postquam
4 contractus factus fuerit, partes petant à iudice, vt illum confirmet, seu approbet, quo subsecuto firmitatem perpetuam habebit, cessabitque. d. l.2. remedium ita Pantal. Cremen. ibi limitatione. 21. post Pau. Castr. ibid. col. 2. Bar. &

Venditione partiũ consensu à iudice approbata cessat rescisio pratextu læsionis vltra dimidiã secũdũ cõem, nosco tra cum nouissi.

Ioan. de Platea. in. l. si quos. C. de decurio. sentit Bar. num. 40. in. l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verbo. oliga. & tenet Vitalis, quem refert Cremẽ. vbi supra: contrarium tamen tenet Pinellus, in. d. l.2. par. 2. nu. 23. post Cagnolum, ibi quẽ ipse refert motus, quia decreti iudicialis interuentus non tollit remedium. d. l.2. vt iam disseruimus, ergo nec in hac specie tolletur, quia vtrobiq; eadem, aut par ratio est, quinimo vterq; idem casus esse, videtur. Quinimo (ego non percipio, autoritas iudicis quid momenti hac in re afferre possit, iudex enim potest sententias dicere: cõtractus autem subditorum firmare nõ potest, neque infirmare, neq; eis potest virtutem vllã infundere, aut infusam adimere, quinimo extra potestatem summi Principis, id etiã regulariter esse videtur, vt tradunt Docto. in. l. hoc iure, vbi plene per Ias. & Oroscíũ. ff. de iustitia iure, & disseruimus late supra. c.1. & .2. quãto magis erit extra potestatem iudicis ordinarij. Cæterum si esset lis iam mota super læsiõe illius cõtractus, & partes vellent renuntiare ꝓ-
5 bationibus, & allegationibꝰ, & causam concludere, petereque à iudice, vt sententiam ferret secũdum contractum, id liberum eis esset: sentẽtiaq; ita secuta cessaret rescisio, etiamsi re vera lęsio vltra dimidiam interfuisset, quia iudex sententiam ferre & potest, & debet iuxta placitum, et consensum vtriusque partis, argu. §. fi. cum ibi notatis per gl. & Doct. insti. de perpetuis, & tempor. act. dum ait omnia iudicia absolutoria esse debere, facit. l. tale pactum. §. qui ꝓuocauit. ff. de pact. & hoc casu põt saluari opi. Cremens, & aliorum quos supra retulimus. Hoc tamen non haberet locum in materia maioratus: in quibꝰ,
6 vt plurimum interdictæ sunt voluntarię alienatiões: licet necessariæ (qualis est illa quæ per sententiam contingit) locum habeant. l. peto. §. prędium. ff. de lega. 2. tradunt communiter Doctores in. l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. 1. Sicque si maioratum ab alio possessum quis peteret, & lite pendente transactio fieret, eamque

Venditio ne rescindat ob læsiõem vltra dimidiã remedium.

Maioratus nõ praiudicat sententia dicta ex placito partium.

eamque (pro vt solenne est) partes. i. vterq; litigantium peteret a iudice cõfirmari per suam sententiam: hoc est vt sententiam diceret secũdum placitũ, & consensum partium, sententiaque secũdum eorũ placitum dicta fuisset, ea quidem sententia firma nõ esset: non magis quam ipsa transactio fuerat. Licet enim sententia regulariter feratur in inuitos, inducatque vim, ac virtutem necessariam. l. inter stipulanté. §. si Stichũ. vbi per omnes. ff. de verb. oblig. tamen in hac specie, cum iudex non tam secũdum ius, quã secundũ litigãtium cõsensum sententiã dixit: ea sententia tam voluntaria videtur, quã videbat trãsactio, & consensus seu cõuentio præambula: eiusque naturã voluntariam ea sententia sequi videtur, quasi ipsius trãsactionis sequela, & quid accessorium. arg. d. §. qui prouocauit. & l. si conuenerit. ff. de re iudi. l. qualem. ff. de arbitris. & quę tradunt Bar. Angelus, Imola, Paulus, & Alex. nu. 7. cum seq. in. d. l. si cõuenerit, & ita vsibus forensibus receptum est,

Maioratui nocet sentẽtia dicta ex placito partiũ accedente regis confirmatione.

7 verum in maioratu remedij loco postq̃ partes transegerũt, & secundũ eorum placitum iudex sententiam dixit, accersitur etiã summi Principis. i. Regis cõfirmatio, maxime plenitudine potestatis vtentis: quo subsecuto transactio, & sententia perpetuam firmitaté, ac inuiolatam habere debet: quia maioratus vt licentia Principium fiunt: ita & eorũ nutu infecti reddi possunt, & longe facilius moderari, etiam sine vlla causa. l. nihil tam naturale. ff. de regulis iuris. c. omnis res eod. tit. ergo lõge facilius fieri poterit cum causa, prætertim si sit iusta, idque extra omnem cõtrouersiam esset, si ea causa respiceret publicã vtilitatem, vtilitatem auté publicam respicere videretur in specie nostra, quia cũ lis mota esset super tali maioratu, expedit reipublicę etiam principaliter lites finiri, & breuiari. c. finem litibus. de dolo & contuma. l. properandũ, vbi communiter doct. C. de iudi. l. Seius & Augerius, vbi Bar. & Alex. ff. ad legem fal. id quod procedit sine dubio, nõ solum quãdo is maioratus ex licentia Princi-

Maioratui etiã facto sine licentia Pricipis idẽ noceret.

8 pis, & sic eius dispensatione factus fuisset, eo quod meliorationes fierent extra modum a iure permissum: sed etiã si is maioratus fieret sine licentia Principis, quia meliorationes nõ transgrediebantur mẽsuram, aut modum a lege permissum, nam & tunc (cum hęreditates & successiones sint de iure positiuo) põt Princeps circa illas libere disponere ex causa, præsertim publicã vtilitatem respiciente: qualis est illa, quæ tendit ad lites dirimendas, & ita vsibus forensibus receptum est, vt habuimus, & vidimus in maioratu, inter Conestabilem, & Comitem Beneuẽtaneum in lite ingẽti de pluribus oppidis, arcibus, & villis, ac vasallis, nam transactionem factam sequuta fuit sententia iuxta litigãtium cõsensum dicta, ac Regis Fernandi cognomine catholici confirmatio, & q̃ successiones sint iuris positiui diximus de succe. creatione. lib. 1. §. 1. Quid autem si in tali trãsactione (quę iudicis sententia cõfirmata non esset) inter fuisset lęsio vltra dimidiã? an haberet locum remediũ. d. l. 2. C. de resci. vendi. res quidẽ summæ controuersiæ est, eritque semper, donec Cęsarea decisione finiatur, sunt enim fere innumeri, qui tenẽt in trãsactione cessare. d. l. 2. ita tenet gl. i. l. Lucius. §. fi. ff. ad Treb. glo. in. c. cum causa. de emp. & vẽdi. est cõmunis op. secũdum Ludoui. Roma. in. l. si quis cũ aliter. ff. de verb. obliga.

Restitutio ob lęsionẽ vltra dimidiam datur in transactione, ingẽs pugna.

9 nu. 24. hanc sequitur, & dicit esse communẽ opi. antiquorum Salicetus. nu. 7. & Bal. in. d. l. 2. hanc dicit cõmunẽ opi. Areti. col. 4. in. d. l. si quis cum aliter. sequitur Alex. nu. 8. in. d. l. si quis cum aliter, qui ait, hãc partem esse tutioré, vbi Rapha. Cumanus eam etiã sequitur, & firmat esse cõmunem opini. quã sequitur, & dicit esse cõmunem opi. Ias. nu. 13. ibid. in simili per eund. Iaso. in rubr. C. de errore calcu. col. fi. dicit esse communẽ op. Alex. & ab ea minime discedẽdum. Alex. cons. 42. viso tenore. nu. 11. lib. 1. versi. octauo, quia dato tenent glo. Inocentius. Ioan. Andr. Petrus Anchar. in. c. peruenit. de empti. & vendi. Specul. de empti. & vendi. §. nunc dicẽ-

dum est de testamen. versi.quid de trās actione Guili.de Cuno.in.l.ex causa.ff. pro emptore.Dinus.in.d.l.si quis cū aliter Petrus de Bella per. Richar. Malū. Cinus.Bal.& Salicetus.in.d.l.2.C.de re sci.vendi.Bal.in.l.ordo. C.de executione rei iudi. idem Bal. in.l.fi.§.1.C.comde lega.idem.in.l.1.C.de pact.col.2.tenet & firmat esse cōmunem op. Alex. cōsilio.118. viso instrumēto nu.6.versi. præterea in cōtractu transact.lib.7.vbi dicit.d.l.Lucius.§.fi.ad Treb.ff.esse meliorem de iure:& hanc cōclusionem sequitur,& dicit esse cōmunem opi.Castell.Cota.in memorabilibus verbo.vēditor. tenet,& firmat esse cōmuniorē op.Paulus Parisius cōsi.96. nu.60. lib.1. vbi firmat hāc esse cōmunē op. Aretinus,& Curti.iunior col.1.in.l. sub prætextu.C.de transacti. Alciatus.in.l. quā uis.eod.tit.Ias.in.l.fratris tui.C.de transact.Carolus Ruinus.consi.132.nu.3.lib.1. Bertrādus.consilio.225.lib.1.Mauritius de resti.c.210.Mattheus Afflictus.in decisionibus Neapo. decisione. 220. Abbas Panormitanus. consi.12. lib.2. sunt etiā & alij quam plures, qui hanc eandem partem tenent sub distinctione tamen,vt si vsq; ad dimidiam tātum, vel parū vltra læsio contingit in trāsactione,cesset remediū.d.l.2.C.de resci.vendi. quod si longe vltra dimidiam læsio interfuit,tūc nō cesset,quasi data enormissima læsione semper præsumatur dolus aduersarij, prout referam in sequenti opinione.

Cōtrariā partē, vt remediū. d.l.habeat locū etiam in trāsactione,tenet Bar. in d.l.si quis cū aliter,quē sequitur, & firmat cū eo esse cōmunem opi. Decius cōsilio.216. nu.1. incipit visa transactione Bar.in.l.2.C.de resci.vēdi.idem in.l. societatem.§.arbitrorū.ff.pro socio, sequitur, & dicit esse cōmunem op.Decius consi.60.viso themate.nu.4. tenet, & firmat esse cōmunem op.Decius cōsi.597. superiore anno consului. nu.10. idem Decius.consi.203. vt vera resolutio: vbi hanc firmat esse magis cōmunem opi. licet referat Alex. & Corneū dicentes cōtrariam esse cōmunem & ibi.& in.d.consi.597.distinguit Decius, vt læsio parum vltra dimidiam nō sufficeret,vt locus esset.d.l.2.Sed si esset admodum vltra dimidiā,sufficeret,Corneus consi.166.circa primum.nu.11.lib. 1.vbi tamen distinguit inter enormem, & enormissimam læsionem, quod & facit ipse Corne.consi.27. in primo cōsultationis artī. lib. fi. Decius consi.551. plene & subtiliter.nu.6.vbi etiā in eād. distinct.inclinat,sequitur,& dicit communem op. Fabianus de Monte de empti.& vendi.8.q. pri. tenent Albericus nu. 8. Angelus,Fulgosius.& Paul.Castr.nu.13.in.d.l.2.Abb.Cardi.Antonius Butri.& Antonius Burgensis.nu.32.in d.c.cum causa. Romanus, & Claudius col.1.in.d.l.si quis cū aliter. Marianus Soci.senior.cōsi. 85.lib.1.dicēs hāc esse cōmunē op.Socin9 iunior cōsi.98.nu.17. lib.2. dicēs hāc op.cōmunē Cagnolus. in.l.1.nu.29.C.de pact.vbi hāc dicit receptiorem op. & hanc partē receptiorem dicit strenuus Pinellus de rescind. vendi.parte.1.c.4.nu.15.qui ordine longo refert innumeros fere alterutrius partis fautores, vt ineptire videaī mihi,qui hac in re alicuius momenti esse existimet scribentiū authoritates,quia aduersis congressibus sese impediūt.l. vbi pugnantia.ff.de regu.iur.

Pro priore tamen opinione est tex.clarior de iure in.d.l.Lucius.§.fi.ff.ad Trebeli.qui magis perspicuus est, vt vlla inductione egeat, licet cauillos eorum, qui partem cōtrariam tuentur,effugere non potuerit, pro eadem parte adducitur. l. 8. C. de errore calculi.&.l. sub prætextu instrumēti.&.l. sub prætextu specierum.C.de trāsacti.l.in summa.ff. de cōdi.indebi.l.si supersti.C.de dolo, rursus pro opi. Bart. facit.l.1.&.2.C. si aduersus transact.l.si iactum retis.ff. de acti.empti.& vendi.l. propter spem.ff. fam.er.l.spem. C. de donati.l. fin.ff. de acti.empti.l.nam hoc modo.ff. de her. vel.actione vendi.l.in quantitate.§. magna.ff.ad legem fal.l. nec emptio.ff. de contrahe.emp.l.7.&.l.10.ff. de cōtrahē. emp.l.quidam in iure.§.fi. cum.l.seq.ff. de donati.quę omnia iura aliquātulum

remotiora

remotiora sunt, præterquam. d.l.1.&.2. C.si aduersus transact. nam cum minoribus aduersus cõtractum non antea restitutio concedatur, quã se læsos fuisse probauerint. l.fi. &.l. minoribus. C. de in integrum resti. & aduersus transact. restitui possint. d. l. 1. &. 2. apparet in transactione & potuisse lędi, & læsionem ibi contingentẽ esse in consideratione: item apparet fauor litium finiendarum, & si principaliter etiã intersit reipublicæ. c. finem litibus. de dolo. & contum. Bart. Alex. & alij in. l. Seius & Augerius. ff. ad legẽ fal. l. properãdum C. de iudi. tamen non efficere quominus læsio emẽdetur, sicque non obstat l.2. ff. de trãsact. pro hac parte optimus tex. a nullo vnquã in cuius scripta inciderim, hanc ad rem præuisus. in. l.1. §. ꝗ si in lite. ff. si quid in fraudẽ patroni, vbi amissio litis vtcunq; incertæ in consideratione esse videtur: quo magis quisque etiã maior lęsus intelligatur, quinimo & patronus illius læsus videretur, etiam si ageret de lucro captãdo, & de spe hereditatis liberti viuentis parum laudabili, vt ibi iuncta. l.2. §. interdũ. ff. de vulg. d.l. quidam in iure. §. fi. cum. l. seq. ff. de donat. & .l. fi. C. de pact. & nõ solum id procedit, quando ipse, qui in transactione lęsus dicitur, possidebat: sed etiã si agebat, & aliquo accepto, vel retento (iuxta. l.2. C. de transf.) a lite recessit, & in eo etiã lędi potuit, & ea læsio cõsideratur. vt. d.l.1. ff. si quid in fraudẽ patr. §. quod si nolit, quinimo id expressius probatur. in. d.l.1. §. at si transegit, neque ad rem pertinet, quod ista iura (quæ a nemine præuisa inuenio) loquantur nominatim, ꝗ quãdo talis transactio, vel actionis, seu defensionis prætermissio facta fuit in fraudẽ patroni. Nam respondeo quod fraus (cũ ex animo nostro pendeat) indicijs probatur l.pe. C. de euict. l. dolum. C. de dolo. & animus fraudandi ex ipsamet lęsione forte arguetur, vt ibi.

Quid dicendum? & considera, quod licet regulariter quisq; verum rei suę valorem scire præsumatur. l. quisquis. C. de rescind. vendi. id tãtũ procedit, quã do nulla læsio, vel modica interfuit, nã si enormi. i. vsque ad dimidiam recedimus ab illa pręsumptione: & credimus potius, quod dominus ipse rei suę valorem ignorabat, quam quod eam quasi prodigere vilissimo precio volebat: & ita procedit. d.l.2. C. de resci. vendi. quę nõ habet locum in eo, qui fuit lęsus vltra dimidiam: cum non ignoraret verũ 10 rei suę valorem. arg. l. cum donationis C. de transact. c. sciẽti. de regu. iuris. lib. 6. estq; in specie cõmunis opi. secũdum Decium cõsi. 583. in prin. & vt patet ex relatione Pant. Cremens. in. d.l.2. limi. 1. vbi Bar. col. pe. Sali. q.7. Panorm. in. c. cum causa. de empti. & vendi. Bal. in. d. l.2. q.4. Romanus. in. d.l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. nu. 24. cum seq. Florianus in. l. si seruum. ff. ad legẽ Aquil. Paulus. in. d.l.2. col.2. Alex. cõsi. 127. lib. 2. viso processu. col.2. facit. l. domum. ff. de cõtrahen. emp. ergo cum is, qui per transactionis interuẽtum, vel a lite discessit cum actor esset, vel aliquo accepto cum reus esset, actori possessionẽ rei, de qua lis erat concessit: lęsus vltra dimidiam re vera inspecto præsenti litis dubio euentu fuit nõ tam conscius, quam inscius iuris sui esse præsumitur, ne aliter ius suum iactare, ac prodigere videretur contra. l. cum de indebito. ff. de prob. quinimo hæc ignorantia longe tolerabilior est in dubio litis euẽtu, quam in reliquis rebus, cum vt docet rerum magistra experientia difficilior sit cognitio valoris illius iuris, de quo lis est, quam cuiusque rei corporeę, vel incorporeę: quæ ab aliquo possidetur, vel quasi possidetur, & quo probabilior, ac tolerabilior est ignorãtia, eo iustius dabitur restitutio, deniq; hæc pars hodie iure regio (quo vtimur) probari videtur. in. d.l.4. ti. delas vendidas y cõpras. lib.5. ordi. quæ licet non sat aperte id probet, tamen in sui generalitate recte aptatur, fuitque eius generalitas sufficiens, vt vsibus Hispanorum forensibus, hæc pars recepta fuerit: quæ licet æquior a non paucis nostrorũ vocitetur, nobis semper longe iniquior visa fuit, quia maximũ illud, summopereq; reipublicę

Restitutio ob læsionem vltra dimidiam cessat data scientia læsi cum communi.

reipublicę quieti ac tranquillitati cōducibile remedium finiendarum litiū, ꝗ ex transactionib9 descendebat, ꝑ hanc exceptionē maxima ex parte euanuit, vt ipsa fere tota regula per fenestras huius exceptionis euolauerit, nō aliter atque euenire solet, cū per Riuulū quendam flumen totum elabitur. Regula. d.

Locatiōi qñ adfuisse vi deatur læsio vltra dimidiā contra nouissi.

11 l.2.C.de rescin.vendit.procedit nō solum in emptione, & venditione, prout loquitur, sed etiam in locatione, & cōductione, vt est cōmunis opi. quam tenent Cin.Pet.de Bellaper. Iac.Butrig. Ioannes Faber.Bar.Albe.Bal.Ange.Salice.Fulgosi.Paul.& alij cōmuniter ibi, vbi Pant.Cremen.in.2.ampli.& Pinel. par.1.c.3.nu.17.per.l.2.ff. locati.§. adeo. instit.de locat.& conducti.Sed quo ad praxim videndum est, quando ea læsio probata intelligatur: & cōiter Docto. vbi supra, & Rom.consl.423.col.1. aiūt, eum videri læsum vltra dimidiam, qui cum cōductor esset, fundi, vel domus, vel equi, qui fundus vel domus, vel equus mercedis noīe annuæ, menstruæ vel diurnæ, dignus erat decem duntaxat, ipse viginti vnum obtulit, & in eadem specie locator lęsus vltra dimidiā diceretur, si pactus esset, vt quatuor tā tum mercedis loco sibi darētur: cum inspecta illius regionis consuetudine res similes ꝑ decem locarentur, id ꝗ ꝓbat de iure cōi tex. à reliquis nō allegatus. in.l.1.§.si quis in fraudē. ff. si quid i fraudem patro. & iure regio videtur tex.in l.4.titu.5.lib.5.ordi.in ver.rentas, quod verbum more Hispanorū significat cōductiones. Pinellus tamē vbi supra hāc rem mire limitat: vt procedat in re dubia, quia in dubio eam intelligere debemus esse iustā mercedē, quæ in vsu regionis cōiter est. Sed hæc (inquit) præsumptio cedit veritati: vt si probatum fuerit fundum conductum maiore dignum mercede, quam quæ cōmuniter in ea regione frequentabatur, ea veritas inspiciatur, & præualeat. Sed id sane suspectum est: constat enim rerum omnium valorem varium esse, nō vniformem in varijs regionibus, vnde tantum valet res, quantum esse solet ī vsu illius regionis, qua de agimus: non vero quantum in alia, alijsve regionibus valeret. l.1.§.si hęres per cepto fundo.ff. ad Trebellia.l.precia rerum. ff. ad legē Falcidiam.l.1.ff.de contrahend.empti. verus enim valor rerum nulla lege naturali, aut diuina, aut positiua vniformiter designatus est, sed colligitur ex cōmuni, & frequentiore vsu gētium illi9 ciuitatis, vbi res agitur. Neque quicquā ad rem pertinet, quod plus, vel minus ea res alibi valeret, aut maiore, vel minore mercede digna esset. Quid ergo

Restitutio ob læsionem vltra dimidiā, datꝛ ēt post conductionē finitā cū Pinello cōtra Decium.

12 si post tempus conductionis finitū, cōductor dicat se læsum: an audiēdus sit? mouet quæstionē, quod talis recursus tūc demum admittitur: cum is, qui querelam mouet, offert alteri electionem: vt vel à cōtractu discedatur, vel res ad æqualitatē redigatur. d.l.2.C.de rescin. vēd.id quod in hac specie fieri non potest, nā post finitū tempus conductiōis à cōtractu recedere non licet: sicq; iniurium esset electionē suā illi auferre, & ita in specie tenet Deci.cōsi.583.iuri dicam col.fi.cōtrariū tenet Pinellus in d.l.2.part.1.c.3.nu.19. qui ait, & recte, ꝑ se mētaliter stare cōem op. Doctorum volētē remediū.d.l.2.durare in emptionibus, locationibus, & similibus contractibus, ꝑ ann.30.nec dubiū esse, quin cōductiones plerūq; fiāt ꝑ breuius spatium, & ad cōiter ꝯtingentia leges sūt aptandę.l.nā ad ea.ff.de legib.quinimo (cū locatio fieret ꝑ decēniū, vel vltra) iam non tā locatio, quā alienatio esset, argu.l.1.ff.si ager vectiga.per nouiores, in.l.2. C. de iure emphy. Pro opinione tamen Decij facit tex.quem nullus allegat in.l.1.§.si quis in fraudem.ff.si quid in frau. patr. vbi cum agitur de rescindenda cōductione ead. electio dari debet, quæ daretur in emptione, & venditione, adhuc tamen veriorem puto op. Pinelli, non tam iure nominatim constituto, quam eo iure, quod verosimiliter laturi essent legislatores, si hoc ꝺ casu essent interrogati, superest enim adhuc magna ęquitas, ne quis locupletur iactura aliena.l. nam hoc.ff. de condic. indebit.l.iure naturæ.ff.de regulis iuris licet

licet agnoscã paré non esse hanc ęquitatem illi æquitati, quæ adest, quando res integra est, & dari potest electio: & sic facimus extensionem ad casum minorem rationé habenté. Sed tamen ad est sufficiens æquitas, & ratio, & ius est iuuãdum interpretatione, & procedédum ex verosimili mente legislatoris, gl. receptissima in. l. tale pactum. §. fi. ff. de pact. tex. elegans in. l. 3. C. de inoffic. testament. & de similibus ad similia cũ proceditur. iuxta. l. non possunt. l. neq; leges. ff. de legibus, non exigimus, vt in omnibus & per omnia sit par similitudo, vt ibi ergo, & c. quod iure regio expressius est in. d. l. 4. titu. 5. lib. 5. ordina. dum expressum est, vsque ad quadriennium illam rescisionem admittendam, nec distinguit tempus conductionis, si 13 nitum esset, nec ne. Confirmatur, nam & similiter si in emptione serui deceptus fui vltra dimidiam, & seruus periit sine culpa mea, possum post morté eius petere (non vt rescindatur contractus, id enim impossibile esset) sed vt pars precij indebiti mihi restituatur, licet per hoc cesset electio dicta. l. 2. ita tenent Panormitan. in capit. cum dilecti. ad fin. de emptio. & venditio. Pantaleon Cremen. in dicta. l. 2. ampli. 25. allegat Francis. Cremen. singula. 84. nec dubium est, quin in locatione idem interrogati responderent, Pantale. Cremen. & Franciſc. Cremen. & Panorm. vbi supra, qua ratione idem respondendum in permutatiõe, & in reliquis omnibus similibus contractibus per æquiparationem, de qua in dicto. §. si quis in fraudem, & in dicta. l. 4. titul. 5. libro. 5. ordina.

Restitutio ob læsionem enormẽ datur, licet iã optiõi locus non sit.

1 *Donator an possit reuocare in præiudiciũ tertij onus donationi impositum ingens pugna.*
2 *Donatio omnium bono. præsentium, et fu. an valeat quæ egregia.*
3 *Iur. non firmat actum contra bonos mo.*
4 *Testandi facultatem possum mihi adimere per actum meritorium, vel demeritorium, vel medium.*

Donator an possit reuocare in præiudicium tertij onus donatiõi impositum ingẽs pugna.

1 DONATOR potest reuocare grauamen in prępiudicium tertij, & ideo si aliquis donauit fundum alicui, vt post eius mortem esset talis ecclesiæ donator in præiudicium ecclesię posset remittere donatario tale pactum, Barto. in. l. qui Romæ. in. §. Flauius, Hermes, in medio. ff. de verbo. obligatio. idem Barto. in. l. si quis. ff. de seruis exportan. Ioannes de Imola, in capi. potuit, numero. 68. de locato. Alexand. in dicto. §. Flauius, num. 8. Romanus in. l. sed si hac in. §. prostituta nume. 3. ff. de in ius vocando. facit. l. absenti. ff. de donatio. &. l. qui absenti. ff. de acquiren. possessione iuncta. l. traditionibus. C. de pactis. l. nunquam nuda. ff. de acquirendo rerum dominio. Nam dominium nulli quæritur regulariter sine traditione, idemq; in oĩ iure reali, quod minime differt à dominio. l. fina. C. de longi temporis præscriptio. facit. l. qui vsumfructum. ff. si seruitus vendi. licet enim ius personale sola conuentione acquiratur. l. consensu in pri. ff. de actio. & obligat. in pri. insti. de obligat. ex consensu tamen ius reale non vtique. d. l. traditionib9 cum simi. fallit in ecclesia, quando interfuit duorum conuentio. l. fin. C. de sacrosanctis eccles. sed hic non interfuit conuentio donatoris, & ecclesię, ergo cessat. d. l. fi. et relinquimur in dispositione iuris cõmunis. l. commodissime. ff. de liberis & posthu. l. si extraneus. ff. de condict. ob cau. & hanc opinionem Barto. dicit esse communem Bartholomæus Socin. in consilio. 115. nume. 12. libr. 4. eandem opinionem dicit etiam cõmunem Ias. in. l. fi. nu. 5. ff. de pactis, idem Ias. vbi bis dicit eam communem, et tenendam in d. l. qui Romę. in. §. Flauius, num. 14. & ibi Socinus num. 16. facit quia aut illud grauamen tertio absenti acquirédum, contendimus acquiri ei ex dispositione donatoris: & id esse non potest, propter sui absentiã. d. l. absenti. d. l. qui absenti. Aut volumus ei acquiri ex dispositione donatarij, & similiter esse non potest, quia per liberam personã (quæ iuri nostro non subest) nihil nobis acquiritur nec iuris personalis, vt in. l. stipulatio ista. §. alteri. l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. ff. de verbo. obliga. nec etiam iuris realis, vt in. l. 1. &. 2. C. per

quam perso.nobis acquiritur,& instit. eod.titu.fere per totum facit.l.1.&.2.ff. de procurat. dum ait per nuntium, vel per epistolam,& hāc communem opi. ēt tenet Corneus cōsil.50.nu.14.vol.1. Paul.Parisi.consi.77.num.15.vol.1.Maria.Soci.Iunior in cons.118.num.13.vol. 2.Andreas ab Exea in lib.pactorum,nume.14.cum sequentibus, Zazi9,in.d.§. Flauius.nu.7. Bernard.de Luco. in regula.212. sed tamen contra Bart. tenet Paul.Castren.in.l.si insulam in.§. fin.ff. soluto matrimo.idem Paul.in.l.si pecuniam in prin.& ibi Roma.ff.de condic. ob caus.idem post Doct.per eum relatos in.l.si cum venderet. ff. de pignor. actione per.l.quoties.C.đ donatio quę sub modo.vbi si in donatiōe modus ap-
2 positus fuit in fauoré tertij: ei vtilis actio queritur,vnde succedit regula dictās,id quod nostrum est, sine facto nostro à nobis auelli non posse.l.id quod nostrū.ff.de regulis iuris,& cum postq̄ donatio perfecta est, nō liceat donatori eam modificare.l.perfecta.C.de donati quæ sub modo.quia quæ ab initio sunt voluntatis, ex post facto sunt necessitatis.l.sicut ab initio.C.de actio.& oblig.nec enim in contractibus nominatis (qualis est donatio) licet pœnitere:sed tātum ī innominatis.l.3.in pri.& l.si pecuniam in pri.ff.de condi. cau.data,& fere per totum. C. de condict. ob cau.certe videtur, non licere donatori tale grauamen tollere,& sic eandé opi. contra Bar.vbi adducit plura fundaméta,& dicit esse cōem opi. contra eū tenet Roderi.Xuarez in repetit.l.quoniā in prioribus.in.8.q.nu.1. cum sequenti. fo.102.col.3.vbi pro hac opi.cōtra Bar. alleg.tex.in.l.7.tit.4.par.5.idem Rode. Xuarez.in allegatione.19.col.3.fol.146. Didac.de Couarru.in lib.1. variarū resolutionum cap.14.nume.7.Pala.Rub. in repetitio.rubri.de dona.§.54. in fine Guillel.Benedi.in repeti.capit. Rainū. in versi. si absque liberis el. 2. nume.23. Et ad.l.3.ff.de seruis exportandis.l.1.C. si mancip.ita fuerit aliena.l.3. ff. qui sine manumi.ad libert.peru. vbi si seruū meum tibi donaui, aut vendidi hac lege,vt post certam diem eum manumitteres,vel etiam vt eum exportares:possum hoc onus postea tollere,respōdeo quod procedunt, quādo donatario id onus nocebat,& donator (in cuius fauorem principaliter id iuris reseruatū fuit) dispensauit,ac omisit illud.Simile in.l.stipulatio ista.§. inter certam. ff.de verbo.oblig.Simile in.l. quoties ab omnibus.C.de fidei.Simile in.l.Titio centum in pr.ff.de condi.& demonstra.Simile in.l.filijs matrem.C.de inoffi.test. Simile in.l.multi.ff.de liber.& posthu. ergo in tali onere tollendo donatoris, & donatarij volūtas inspiciéda est: nō etiā illius tertij, in cuius fauorem onus illud appositum fuit, sicq; volente donatario id fieri poterit: renuente vero non vtique. Hactenus cum erat donatio valida,quid in donatione omnium bonorum præsentium, & futurorum? & pręmitte,ꝙ talis donatio etiam iurata nō valet secundū Bar.in.d.l.stipulatio hoc modo ꝯcepta.ff.de ꝟ.obli. qué sequitur Panor.in cōsi.48.nu.2.volu.2. & hāc opi.in specie tenet Pau.de Cast. in cōsi.82.nu.2.lib.2.Philip.Corn.ī cōs. 6.nu.3.& ꝯsi.186.nu.16.vol.2.Fran. Purpu.ī.l.fi.nu.240.C.de pact.quā opi.post Cor.vbi.s.dicit esse cōem Curt.Iunior in.l.fi.nu.57.C.de pact.& in cōsi.25.nu. 6.Hiero.Cagn.ī.d.l.fi.nu.220.& ibi Iac. de.S.Georg.nu.37.Clau. de Seisel.in.l. licet.C.de pact.Castillo.in.l.69. Tauri. & ibi Pala.Rub.nu.10.Ioā. Papo. in gl. ad cōsuetudines Borbo.§.210. Franc.à Ripa lib.3.respōsorū. c.14.Rō istorum
3 est:quia iuramétū nō firmat actū, q ea rōne vetitus fuit, ꝙ esset cōtra bo. mo. c.nō est obligatoriū đ reg. iu.li.6.l.si qs inquilinos.§.fi.ff.de leg.1.nec dubiū (inquiunt)est,quin talis donatio inspecta legis cẽsura sit ꝯtra bo.mo. quia ꝑ indirectū aufert liberā testaméti factioné: quia verosimiliter hæredé nō īueniet, qui nulla bona reliquerit, argum.l.lex Cornelia.ff.de vulga.§.1.institu.quibus manu.non licet auferre autem homini sanæ mentis testamenti factionem, & iniquum est.l. ex facto in pri.ff. de vulga.& cōtra bonos mo.l. stipulatio hoc modo

Dona.oīum bo.præsentiū,& fu. an valeat quæ. egregia.

Iur. non firmat actum contra bo. mores.

modo concepta.ff.de ver. oblig.l. fi.C. de pact.l.pactum, quod dotali.eod.ti.l. pactum dotali.C.de collati. ergo ea donatio, vtpote contra bonos mores non firmabitur iuramento:& sic eandē opi. tenet Bald.in consil.22.libr.1.Decius in consi.225.num.3. Paulus Parisius, in cōsi.72.nu.15.volumi.1. & in consi.26.nume.59.&.60.volumi.2. tenet Zazius in d.l.stipulatio hoc modo concepta. nu. 52.& dicit esse magis verā,& cōem Aymon Crauetus,in consilio.139. volu.1. nu.9.eandem stip.vbi respondit ad adducta .Pro cōtraria parte tenet Maria. Socinus Iunior,in consil.44. nume.35. volu.2.Montaluo,in.d.l.7.tit.12. libr.3. Fori.versi.item quod supra dico. Paul. cōsi.75.lib.2.Alex.in.d.l.stipulatio, nu. 19.Soci.Iuni.cōsil.44.nu.35.libr.2. & hi tres posteriores talem donationem admittunt in vno tantum casu.s.cum donatio post mortem donatoris expressim collata fuit: quia dixit se post mortem suā omnia bona sua donare,hancque donationem iuramento firmauit: tunc enim quasi causa mortis donatio videretur,sicq; valeret etiā quo ad oīa bona præsentia,& futura de quo p Crotum,in rub.ff.de leg.1.col.7. Crauet.cōsilio.139.Bal.consi.8.col.fi.lib.3.Bart.Soci.consi.130.nu.7.idem consil.137. col.1. lib.1.Quod vltimum si vera esset communis op.longe intolerabilius, ac periculosius esset,quam ipsamet opi.cōmunis,nā cum talis donatio causa mortis per interuentum iuramenti effecta esset irreuocabilis,iam ipse donator nullum verosimiliter inueniret hęredem, cum nulla bona relinquere posset. d. l. lex Cornelia,et in hoc deterior eius cōditio fieret,quod eius vita, ac salus posset periclitari:dum ille donatarius forte insidas vitæ suæ pareret,cū intelligaret se viuente illo nihil ex bonis suis habiturum: cum post eius mortem omnia habiturus esset, quæ ratio considerata fuit à iureconsultis,& legum latoribus,vt in.l.1.verb.non iniquis rationibus.l.fi.l.pactum,quod dotali.C.de pactis.l.de fideicommisso.C. de transact. l.2.ad fin.ff.quibus vt indignis.

Contrariam op.vt donatio iurata omnium bonorū præsentium,& futurorū valeat,tenuerunt Corneus consil. 252. lib.3.nu.6.Decius cons.655.num.12.idē Decius in.l. pactum quod dotali col.1. C.de pactis,Fortunius in tract.de vlti. fine illatione.20.nume.349.Cepola cō sil.8.nu.6.Soci.Iunior,consil.65.nu.49. idem Soci.Iunior,consil.143. num.47. lib.1.Bal.in.c.1.§.moribꝰ si de feudo fuerit controuer.inter dominum,& agna. pro hac parte affirmatiua facit,nā omnia censentur permissa,quæ non reperiuntur expressim prohibita.l.nec non §.quod eis.ff.ex quib.cau.maio.sed donatio (qua de agimus) nullibi expressim reperitur vetita,ergo,&c. Præterea quod quis auferat sibi testandi facultatem , permissum est : siue fiat per actum meritoriū,siue per actum demeritoriū, siue per actum mediū , hoc est nec meritoriū,nec demeritoriū:per actum meritoriū licet,veluti per monachismi interuētū authē. ingressi,vbi ita tenēt cōmuniter Doct.C.de sacrosan. eccle.tradunt Anton.Abb.Felin.Deci. & alij cōmuniter in.c. in præsentia. de probat.per actū demeritorium, veluti cum quis vendidit se ad precium participandum.§.fi.insti.de iure personarū, per actū mediū,vel indifferentē,veluti si quis sese arrogandū prębuit insti.qb. mod.test.infir.§.non tamen.l.si arrogator,vbi tradunt cōmuniter Doct.ff. de adopti.l.pen.§.testamento.ff.de secūd. tabu.bo.poss.cum ergo quis liberam testandi facultatem ex toto possit sibi auferre per omnem actum , siue ille meritorius sit , siue demeritorius , siue medius, quāto facilius poterit donare omnia bona sua præsentia, & futura, cum adhuc possit facere testamētum , & habere hæredem?l. hæreditas etiam sine vllo corpore.ff.de petitione hęreditatis.Astringitur hoc argumen.nam si illud licet,quando certo et indubitanter auferebatur testandi facultas, quanto facilius,quando nō certo auferebatur, sed tantum contingenter? vt in specie nostra. Astringitur & secundo , nam si illud licebat etiam per actum illaudabi

4 *Testādi facultatē possū mihi adimere p actū meritoriū, vel demeritoriū , vel mediū.*

lem,& demeritoriū, quanto facilius p actū beneuolentia plenū, qualis est donatio, arg.l.si pignore in pr.ff.de furtis. præterea in re sua quilibet est moderator,& arbiter.l.in re mandata. C. mād. etiam abutendo.l. sed etsi lege.§.consuluit, ibi dum re sua se abuti putant.ff.de petitione hæreditatis.l.1.§.& magis ꝙ bo prodegit.ff.si quid in fraudē patroni,& periniquum esset ingenuis hominibus auferre liberam rerum suarū dispositionem.l.non vsque.ff.si à parente quis fuerit manumissus, si ergo cuique liberū est de rebus suis disponere ad libitū,etiam dissipando,prodigendo, ab vtendo,quāto facilius licebit in specie nostra,presertim cum donator à donatario exigi nequeat,nisi quaten9 deductiōe egeat,facere pōt.l.Diu9.ff.de regu.iur.l.si patronus.ff.de re iud. ergo iā aliqd sibi supererit, de quo possit testari, vel cui9 occasione inueniat hęredē. Nā & plerosq; hominum constat egenos vbiq; esse in singulis,& oībus toti9 orbis regionibus vsu venit,vt opes, diuitiæ, & vniuersa prædia sint apud pauciores ciuiū, & reliquorū omnium ingens,numerosaq; turba,prędijs,fundis, domibus,opibusq; careat,potētioribusque inseruiat,ministret,famuletur: nec tñ illis pauperibus, ac egenis plerūque deficiunt hæredes,superest.n.bonos institutionis.l.Iulia.ff. si quis omissa cau. test. qui omnibus diuitijs præferendus est,vt ibi,nec hodie hæres facto inuentario periclitari potest.l. fi. per totā.C. de iure deliberan. Verior ergo opi.est ceteris habilibus nō desinat valere,nec dicatur esse cōtra bo.mo. nam imo est actus non illaudabilis, sed beneuolentia plenus.d.l.si pignore,& tunc demū contra bonos mo. videri quibusdā posset:qñ donatarius post mortem tm̄ donatoris,non autem eo viuēte donationem assequi,eaq; potiri posset, argu. l. fin.C.de pact.l.de fideicommisso.C.de transaction.l.2.ad fi.ff. quibus vt indig. l.quidam in iure.§.fin.cum.l.sequen.ff. de donatio.quæ ratio omnino cessat in specie nostra, quandoquidem donatarius rebus donatis illico potiri potest non spectata morte donatoris: sicq; eius mortem captare sibi non expedit: sed potius longioris vitæ cursum ei optare,quandoquidem quicquid ille quæsisset,adhunc donatarium peruenturū esset, eumq; quotidie acquisiturum verosimilius esse,ac consequenter donatarij esse commodum.l.defunct9. C.arbitrium tutelæ.Præterea quod quid esset contra bonos mores ciuiles,non sufficeret ad eneruādam vim iuramenti, vt patet in.c.2.de pactis.lib.6.c.cum cōtingat.c.licet mulieres, de iureiurand. nec dubium est, quin facultas,modusque testandi à iure ciuili processerit,vt resoluimus lib.1. de successio. creati.§. 1.& hanc facultatem testandi, si quando contra bonos mores esse intelligitur:id de moribus ciuilibus, non etiam naturalis,aut diuini iuris ītelligitur, vt dd.ll.sicque non eneruant vim iuramēti:quæ ex abundanti dicuntur:nam talem donationem non esse contra bonos mores etiam ciuiles,iā ostendimus cum is donatarius etiam viuente donatore possit donatione potiri:sicque cessat omnis occasio captādæ mortis,quę non cessaret in pacto de futura successione querenda: quo casu demum post mortem eius, cuius de successione agebatur, non etiam eo viuēte ille esset bona eius(cuius de successione agebatur) habiturus. Teneo ergo ꝯtra oēs vtriusque partis fautores valere regulariter donationē oīum bonorum præsentiū. & futurorum hoc primo.Item contra magis communem cum quibusdam teneo talem donationem iuratā proculdubio valituram.Tertio facilius valituram talem donationem simplicē, quā si fieret, vel cōferretur post mortē donatoris.iure regio,obserua taurinam.l. His pręmissis si alicui fundum donaui, & apposui huic donationi aliquod onus in fauorem tertij, puta vt donatarius ei decem daret, vel ei eundem fundum post certum tempus,vel etiā post mortem restitueret, vel si sub his legibus,& oneribus alicui omnia bona mea donaui magis est,vt donatario nō renitente possim(etiam inuito eo ter

tio in cuius fauorem onus fuit appositum) illud onus reuocare p iura, & rationes supra allegat. donatario tamen inuito non possem, quia perfecta donatio non recipit vllam immutationem. l. perfecta. C. de donatio. quę sub mod. Neque ad rem pertinet, quod per hoc conditio ipsi9 donatarij melior fieret, nam respondeam, quod adhuc eo inuito fieri non posset, quia inuito beneficium non datur. l. inuito. ff. de regulis iuris, capit. beneficium de regulis iuris libro. 6. Faciunt quæ diximus, supra. capit. 58. per totum.

1 *Errore solutum repetitur.*
2 *Repetitur indebitum etiam dolo solutum aduersarij.*
3 *Repetitur quod suasione solutum fuit.*
4 *Repetitur indebite solutum à dubitante.*
5 *Errore iuris solutum repetitur si est indebitum.*
6 *Repetitur indebitum etiam geminate solutum.*
7 *Errore indebitum solutum repetitur etiam cōtra pactionem.*
8 *Molestiam nō inferre iussus, suū adhuc potest petere.*
9 *Renūtiatio an impediat repetitionem dubia quæ.*
10 *Repetitio cessat vbi scienter soluitur indebitum.*
11 *Condictio indebiti, vt cesset cautela.*
12 *Repetitio cessat quādo falso procuratori scienter soluitur cum communi glo. Accur. & alios.*
13 *Repetitio indebiti scienter soluti nō cessat, nisi vterq; sciat esse indebitum.*
14 *Repetitur solutum cau. condi. expl. si nō sequatur relictorū agnitio, etiam si non ignoretur esse indebitum, licet vt debitum iuberetur solui.*
15 *Repetitur indebite solutum scienter interdum.*
16 *Repetitur quod scienter soluitur ex necessitate tamē causatiua.*
17 *Repetitur scienter solutum indebitū, quoties alia cōiectura quam donationis capi potest.*
18 *Falsum quod est nil est.*
19 *Donatio nunquam præsumitur sed potius fatuitas.*
20 *Vsuras soluendo scienter non videtur donare.*
21 *Frustratio potius quam donatio præsumitur.*
22 *Fides data ex necessitate etiam causatiua tantum non est seruanda cum communi.*
23 *Datum scienter vel remissum ob necessitatem causatiuam repetitur.*
24 *Repetitur quod ob causam dedi quam non posse expleri certo sciebam cum communi contra nonnullos.*
25 *Delicto pro vno bis puniri non debet, licet prius insufficienter esset punitus.*
26 *Pœna an duplicatur.*
27 *Repeti non potest solutum ex causa iudicati.*
28 *Repeti potest condictione sine causa, quod vi sententiæ solutum fuit indebite secundum communem opi. glossarum, sed contra tenet communis opi. Doct.*
29 *Repeti potest vi sententiæ solutum, quando dolo aduersarij succubuit.*
30 *Repeti potest solutum vi sententiæ latæ per sordes cū communi vel per gratiam.*
31 *Repetitur solutum vigore sententiæ interdum.*
32 *Repetitur solutum vigore sententiæ interlocutoriæ.*
33 *Repeti an debeat solutum quando sententia est absolutoria.*
34 *Repetere an possit absolutus sententia?*
35 *Repetitio an detur quocunq; errore soluatur post sententiam absolutoriam: ardua quæ.*
36 *Repetitio indebiti soluti quando detur.*
37 *Repetitio an detur ei, qui exceptione tutus erat.*
38 *Repeti quid possit condictione indebiti.*
39 *Fructus quando veniāt in contractibus.*
40 *Fructus quando sint restituendi ex contractu stricti iuris.*
41 *Libellandi practica quo ad fructus.*
42 *Fructus an veniant in obligatione rem restitui.*
43 *Fructus an veniāt in obligatione rem tradi.*
44 *Fructus an tanquam fructus an tanquam interesse debeantur, quid intersit.*
45 *Fructus cum petuntur practica libellandi.*
46 *Promissio speciei intelligitur, quod detur, nō quod tātum tradatur.*
47 *Vsura quando debeatur in contractibus.*
48 *Fructus vt veniunt in contractibus bo. fid.*
49 *Fructus non veniūt nisi à tempore moræ, quod variè limitatur, & quando quis constituatur in mora.*
50 *Principis contractus semper est bo. fidei.*
51 *Contractus omnis an sit bo. fidei de iure canonico.*
52 *Fructus pendentes quando veniant.*
53 *Limita. 1.*
54 *Limita. 2.*
55 *Limita. 3.*
56 *Limita. 4.*
57 *Limita. 5.*
58 *Limita. 6.*

1 HIs breuiter supra præmissis agēdum est de rescisione ob īdebiti solutum, & tria pricipaliter intendo examinare. *Errore solutum repetit.* Primo de solutione indebiti per errorem. Secūdo de solutione scienter. Tertio de eo qui soluit ex causa sententię, de quibus singulis dispiciamus. Circa primum dic, Regula est quod soluens indebitum p errorem repetere condictione indebiti. l. 1. C. de condictione indebiti, & in toto titul. ff. eodem & insti. quibus modis recontrahi. obligatio. §. 1. & de oblig. ex quasi contract. §. penu. cum simili. Ratio huius regulę est, quia natura ęquum est, neminem cum alterius iactura fieri locupletiorem. l. nā hoc natura. ff. de cōdictione indebiti. l. rerum quidem in fin. cum concordant. ff. rerū

amo.illa autem æquitas in hoc cõsistit, quia regulariter id quod nostrum est, sine facto nostro à nobis discedere nõ potest.l. id quod nostrum. ff. de regulis iur. Cum ergo per solutionem ille, cui est solutum, sit factus dominus, vt est notum, ergo videbatur quod ab eo nõ posset repeti, contrarium tamen statui tur, vt ĩ.d.l.1. de conditione indebi. C. Ergo illa repetitio datur ex æquitate, non de rigore, & ratio æquitatis poni- tur in.d.l.non hoc natura, & hoc est q̃d propriè voluit dicere tex.in.l. hæc con dictio. ff. de condictione indebiti, vbi tex. hęc condictio ex bono, & ęquo in troducta est, quia quod alterius apud alterum sine causa deprehenditur, re- uocare consueuit, pondera quod alte- rius apud, & c.& sic cõtra.l. id quod no strum de regulis iuris, vt.d.l.1.de condi ctione indebiti.C.

Repetitur ĩ debitũ etiã dolo solutũ aduersarij.

2 Modo necessario quęritur, quid si non per errorem, sed suasionibus aduersa- rij, vel dolo quis est inductus, ad soluen dum indebitum, an possit repetere? & reperio quod gl. cum tex. probat quod sic in.l.1.C.ne filius pro patre, in versi. extorta, & ibi Bal.reputat no.dignum, vnde secundum eum simplices homi- nes circumuenti repetunt tanquã errã tes, quod est notãdum, & illud dictum reperio sequi. Alex.in.l.1.ff.de condic- tione indebi.& ibi Ias.circa princ.illud dictum reputat etiam singulare Ias.in l.error.3.colũ.in fine.C.de iuris & facti igno.nec reperio contradicentem. Vi detur tñ mihi, quod illud dictum non habeat dubiũ p̃ reg. quia nemini dolus & fraus debet patrocinari, &c. Si ergo quando solui per errorem non circun- uētus ab aliquo, possum repetere, vt.l. 1.de condi.indeb.C.ergo à fortiori, qñ dolo aduersarij, & sic nõ habet dubiũ. Præterea si dolus dedit cãm solutioni: ergo solutio est nulla per iura vulgata, nec obstat quod sit distractus, quia idẽ iuris est in distractu, quod in cõtractu. l.de tutela.& ibi not.C.de in integr.re- sti.mino.credo pro solutione posse di- ci, quia quando dolus dedit causam so lutiõi, solutio est nulla, vt dixi, & bene habet locum repetitio, & datur etiam rei vendicatio, & alia remedia, & ita in telligãtur ꝯtraria, sed videbatur, quod non haberet locum condictio indebiti quæ propriè solet cõpetere, quando p̃ errorem est solutũ, vt per totum.de co di.indeb.C.& ff.e.ti. etiam per totum, non quando per dolũ aliquid soluit, co gita, & pro illo dicto Bald. ego nouissi me pondero tex.in.l.cum de indebito. §.1.ff.de p̃b.\& l.si ideo cum quia, & c.vbi tex.ad literam, quod si ille, qui recipit, cõfiteatur se recepisse debitũ sibi, ego autem dico me indebitum soluisse ad hoc quod detur repetitio, est necesse, quod probem me soluisse per dolũ ac cipientis, vel aliquã iustam ignorantię causam, & nisi hoc ostẽderim nullã me repetitionem habiturum, pondera ibi tex.per dolũ accipientis, & c. qui ad ni- hil aliud factus, & ibi propriè loquitur de cõdict.indebi.vt ibi patet, & sic est tex.rotũdus, p̃ gl.& dicto Bal.quod p̃- petuo not. & ex prædictis habes vnam singularẽ extensionem ad hanc regulã

3 qua not. quod nedum quãdo per erro- rem, sed et si per suasionibus, & c.habet locũ condictio indebiti. Ad vnum tñ aduertendũ est, nam tex.in.d.l.cũ de in debito, videt dicere expresse, quod ad hoc vt habeat locum ꝯdictio indebiti, requiritur iustã ignorãtia ĩ soluẽte, dũ dicit, vel aliquã iustã ignorãtiæ cãm, & c.Et ad hoc propositum ego etiã illũ nouissime pondero, sed cõtra, nam ha beo, quod si ego putãs me tibi p̃misis- se, tibi solui p̃missũ, possũ nihilominꝰ repetere, tex.est.in.l.sed et si me pręsen tę ĩ prin.ff.de cõdi.indeb.facit.l.cõmis. in prin.eo.ti. cũ simili. & tamẽ ibi erat error in facto proprio, qui non est to- lerabilis, nec est iusta ignorãtia.l. quãq̃ cum similib.ff.ad Velleia. ergo ad hoc, quod cõpetat ꝯdictio ĩdebiti nõ requi ritur iusta ignorãtia in soluente, & hoc est verum ad dictam.l. cum de indebi- to.§.1.cogita de responsione, vel dic to lerari, cum agitur de damno vitando, vel supple, vbi maximè cõtradicat pręͅ dictis, vel potes soluere ex mente glos. ibi debet, & ex his habes, quod vbi- cunque

Repetiĩ ꝙ suasione solutũ fuit.

cunque quis certat de damno vitando,& alius de lucro captando,probando rē aliter se habere, p̄sumitur error, vt est gl.& Bar.in. d.l.sed etsi me puté, vbi etiam plene per Doctores.Ex prędictis habes duas extensiones ad hanc l.& regulam. Tertiū potes colligere p text.l. penultima, de condictione indebiti.C.

Repetitur ī debite solutū à dubitāte. 4 Quarta extensio colligitur ex.l.fin. eodem titu.scilicet quod nedum errans, sed etiam dubitans potest datum repetere,factumque,text.singula.in.l.fin.§. sin autem iustius. C. de furtis, & instit. de furt.§.quę de fullone, & huic extensioni potes applicare multa, quæ in simili ponit Iaso. in.l. 1. vltima colum.ff. de condictio. indebit. & in.l. quandiu. C. qui admi. ad bonorum possessionē poss. vbi vide.

Errore iuris solutum repetiī si est indebitum. 5 Quinto extendo,quod non solum habet locum, quando ignorantia facti solutum est indebitum, sed etiamsi ignorantia iuris, quia non debet illa nocere in damnis vitandis, gloss.in. d. l.1. & in l.1.ff.eodem & in.l.cum quis.C.de iuris & facti ignorantia & in.c.fin.de solutio.cum simili. hoc tamen intelligendum est secundum distinctio. gloss. in d.l.1.ff.eodem.

Repetiī indebitū etiā geminate solutum. 6 Sexto vltra alios extendo,quod solués indebitum repetit,non solum quando vnica est solutio,vel plures breui tempore,sed etiam si per multum tépus puta octo annorum, nam etiam tunc potest repeti tex.est.in.l.fin. in princ.ff.de condi.indebit.& ibi etiam hoc vult Ias. videtur tamen contra.l.1.C.de fid.com misso.& in.l.cum de in rem verso.ff.de vsur.cum concordan. sed ibi patet solutio,& hic quia esset longum,omitto.

Errore īdebitū solutū repetitur ēt contra pactionem. 7 Septimo vltra omnes extēdo, quod in tantum est verum,quod indebitum potest repeti, quod etiamsi tempore solutionis quis paciscatur super illa solutione se nullam cōtrouersiam moturum, nihilominus tamen potest indebitū repetere:iste est tex.solénis,& singularis in.l.fi.§.penult.ff.de condi. indebi.secūdum omnes ibi,licet nō applicent pro extensione,ratio illius casus est secundum Bart.ibi quia eodem errore, quo soluit indebitum,eodem errore pmittit se non moturum controuersiam,vnde cū idem error sit in vtroq;, ideo nō præiudicat.l.doli mali versi. diuersum. ff.de noua. facit.l.si mulier cum ibi notat.C.ad Velleia.& ex hoc infertur, qd si fratres inter se ęqualiter diuidāt bona paterna, & fraterna, & promittant non venire cōtra talem diuisionem, & alter alterum nō molestare occasione dictorum bonorum, postea autem apparuit, quod bona fratris mortui pertinebāt ad alterū,qa erat vtriq; ꝯiūctus. Sed alter ex vno latere tantum, & sic non veniebant diuidéda, sed illi soli applicanda per authenti. defuncto. C.ad Tertulhanū, quod nihilominus potest repetere partem alteri applicatam tanquam indebitam, quia indebitum pōt repeti, non obstante illo pacto de non molestando:ita singula.dicit Paulus de Castr.in.d.l.fi.§.penult.ff.de condi. indebiti,se consuluisse per illum tex. idē ibi simpliciter refert,& sequitur Iaso.3. colum.in princ.& in proposito occurrit

8 quasi in simili, quod si testator granet hæredem de hæreditate restituenda,& quod non molestet fideicommissariū super illa, nihilominus tamé potest detrahere Trebellianicam,quia illa est sibi debita, ita singulariter tenet Ioannes de Imola,in.l.si pater familias ff.de hęredibus instituendis,& reperio quod illum refert Iaso. in. l. actionem. C.de procuratoribus, prima colum. in fine, & dic quod illa Decisio est singularis, & quod vix alibi reperies, quod tene menti perpetuo,ad idem. l. fin.C. de non numerata pecunia. Nunc quæ *Molestiā nō inferre iussus suū adhuc pōt petere.*

9 ritur an ille, qui tempore solutionis renuntiat conditioni indebiti conditioni sine causa,& omni legum auxilio sibi competenti possit nihilominus repetere per conditionem indebiti? in hoc reperio quod Iacob. Butrig. Guilermus de Cugno,& Albericus de Rosa.in.l. 1. ff. de condictione indebiti tenet,quod sic,mouetur per regulam,qa iuri quod quis ignorat sibi competere, nunquam intelligitur renuntiare.l. *Renūciatio an īpediat repetitionē dubia quæ.*

mater discedens.ff. de inofficioso testa. l. in repudianda.ff. de adquirenda hæreditate, tu adde fortius, quod imo iuri, quod quis dubitat an sibi competat, non intelligitur renuntiare, vt notant Bartol.& alij in.l. finali.§. sin autem iustius. C. de furtis. Secundo mouentur per textum singular. per.l. final.§. idem quæsiuit .ff. de condictione indebiti, addo quod istam opinionem tenet singulariter Bartol. in dicto.§.idem quæsiuit, & sequitur ibi Angelus, & Paulus de Castro, nam idem error, qui est in principali promissione, est in renuntiatione secundum Barto. ibidem, & sicut indebite soluit, ita indebite renuntiauit.l. doli mali versicul. diuersum.ff. de noua.cum simili.& ista est communis opinio. Contrarium tamen tenet Fulgosi. in dicto.§.idem quęsiuit, idem Imol. in capit. cum contingat de iureiurando. colum.124. idem Franciscus de Aretio. in.l. si quis cum aliter.ff. de verbo.obligationib. fundamentum principale colligitur ex regula.l. qui iure militari.ff. de testamento militis, vbi sufficit, quid quis potuerit cogitare de eo cui renũtiat, ergo sic in propsito. Item quia si expresse in instrumento renuntiat condictioni indebiti, apparet aperte quod in ipsa renuntiatione cogitauit de ipsa condictione indebiti, & specifice, ergo videtur quod sibi præiudicet capitu. ad Apostolicam de regula.l. penultima. C. de pactis cum similib.

Vltra prædicta.

Tertio pro hac parte facit. l. iubemus. C. ad Velleianum, vbi mulier (cui.l. magis fauet) si renuntiat hypothecæ, aut Velleiano, sibi præiudicat.

Quarto facit.l. fin. in fine. C. de dotis promissione, vbi text. quod debet quis sibi præcauere, ne nimium effuso sermone in prouisum incidat periculum, & ibi Angel. notat, quod Perusini capiunt prouerbium ex illo tex. quod nõ debet quis inaduertẽter effundere verba renuntiationis, sicut capra effundit stercora.

Quinto pro hoc, quia condictio indebiti datur mero fauore priuati, & sic soluentis, sed in tali iure potest renuntiari.l. penultima. cum vulga. C. de pactis. Sexto facit.l. quæritur.§. si venditor. ff. de ædil. edict. vbi iurisconsultus dicit, quod remittẽtibus actiones suas non est dandus regressus, & tenendo istam partem, responde ad rationem Bartol. dum dicit, quod eo errore, quo quis inducitur ad soluendum, eodem inducitur ad renuntiandum, nam illa regula procedit, quando aliquis fragilitate ætatis impeditur contrahere, quia eadem fragilitate impeditur eius renũtiatio, sed in nostro casu fragilitas ætatis non est impedimento, & ita respõdet Franci. de Aretio, in dicta.l. si quis cum aliter, non obst. alia ratio, dum dicitur quod iuri quod quis ignorat. &c. nam illud procedit, quando neque in genere, neque in specie potuit cogitare, secus si potuit quanuis in genere, vt in casu nostro argumen.l. qui iure militari supra allegat. Vltimo non obstat.§. idem quæsiuit, in quo se fundat Barto. nam ibi fuerunt verba generalia de nõ mouendo controuersiã, non descendẽtia ad aliquam speciem, nec specifice renuntiatio conditionis indebiti, quod secus ĩ casu nostro, sed certũ est, quod q̃uis generalis renuntiatio non noceat, nocet tñ specialis.l. sed etsi quis.§. quæsitum cum materia.ff. si quis cautio.l. si quando.§.& generaliter. C. de inofficioso testamen. & reperio quod istam partem in puncto iuris videtur tenere Ias. in.l.1.2. colum. ff. de condictione indebi. Tenendo tamen opinionem Bartol. quę est communior, pro ea faciunt multa, quæ ponit Iaso. in dicta.l. fina.§. penultim.ff. de condictione indebiti.2. colum. quem videas, & ad fundamenta quæ allegaui pro contraria parte, cogita de respon. quia facile solues, & tenendo istam partem erit octaua extẽsio ad regulam nostram, quod bene nota.

Regula prædicta patitur plures limitationes, quas ponit gloss. in dicta.l.1.& gloss. instit. quibus modis recontrahitur obligatio.§.1.& gloss. institu. de obliga. ex qua. contract.§. penultim.& gl. magistr.

magistra.in.l.eleganter.§.fina.ff.de condictione indebiti, vbi Doct.ibi videas, & hæc sufficiunt de prima regula.

Vnum tamē non omitto, scilicet quod prædicta procedunt, quando aliquis putans se obligatum ī specie, vel in aliqua quantitate, illud soluit. Quid autē si aliquis putans se obligatum in genere soluit aliquam speciem illius generis, an tunc possum repetere? distingue, vt eleganter per Bartolum, in.l.si non sortem.§. libertus. ff. de condictione indebiti.3.colum. circa princi.

Repetitio cessat vbi sciēter soluitur indebitum.

10 Secundus articulus principalis est de eo, qui scienter soluit, in quo faciamus regulam, quod scienter soluens non potest repetere, cum videatur donare: & sic efficitur quodam modo debitum, vt dicta.l.1.C. de condictione indebiti, à contrario sensu in versicu.per errorem text.in.l.indebitum eodem titulo, & in.l.1.ff. eodem, & in.l. si is qui eodem titul.& in.l.si non sortem.§.indebitum, &.§.qui filio, eodem titulo, & in.l.quo quis, & in. l. fideicommissum. eod.titul.&.ff.de inofficioso testamen. l.eum qui in princip.&.ff. de regulis iuris.l.cuius per errorem cum concordā. Ex ista regula infero, quod datum ob causam præteritam turpem, non repetitur per cōdictionem ob turpem causam, vel condictione indeb. ratio, quia quando causa de preterito est turpis, ille qui soluit, scit se non teneri, ergo soluit scienter indebitum, & per consequens videtur donare, ergo repetere non potest, vt.ll.supra allegatis, gloss.tamen tenuit contrarium in rubric.ff. de condictione ob turpem causam, & in rubr.C.de condictione ob turpem causam, & in rubri.ff.de condictione indebiti.pro veritate vide in.l.si plagij.ff.de verbor.obligatio.vbi plene per scribētes, & per Iaso.in rubri.ff. de condictione ob turpem causam, vbi ad hoc propositum allegat istam regulam.

Cōdictio indebiti, vt cesset cautela.

11 Secundo ex ista regula infero, quod licet ille qui renuntiat condictioni indebiti, & omni legum auxilio, nihilominus possit eam opponere, vt supra late dixi, tamen si Notarius in principio instrumenti dicit Titius sciens se ad infra scripta nō teneri ꝓmisit, vel soluit &c. tunc tolletur condictio indebiti: quæ non datur promittenti, vel soluenti scienter, ita tenet eleganter Barto.in l.fin.§.penulti.ff. de condictione indebiti allegat.l.1.eod.titul.&.l. fideicommissum, &.ff.de regulis iur.l. cuius per errorem, idem tenet Ange.ibi idem tenet Bart.in.l.sed & si quis.§. quæsitum. ff.si quis cautionibꝰ in fine, & in.l.si dari.ff.de verbo. obligatio. & Bald.in.l.2. septima quęstio.C. de rescindenda vēditione, & in.l.1.C. de confessis quod bene nota, et idem tenet Alexand.in.d. l.si dari in princip. ff. de verbo. obliga.

Repetitio cessat quando falso procuratori sciēter soluitur cum cōi gl. Accurs. & alios.

12 Tertio ex ista regula infertur, quod qui soluit scienter falso procuratori, non potest ab eo repetere: quia censetur donare gloss.& Barto.in.l. si procuratori falso gloss.penultim.ff.de condictione ob causam, licet contrarium tenuerit gloss.notabilis in.l.dispensatorem.ff.de solutionibus, sed prima communiter tenetur, & in tantum illud procedit, quod etiamsi dominus postea ratificaret, non tamen posset ab eo repeti: nam ex quo censetur donatum procuratori, & sic est ei ius quæsitum, ratificatio sequens nihil debet obstare secundum Alexandrum in.d.l. si procuratori falso: qui in hoc reprobat Paul. de Castro, qui ibi tenebat contrarium, & circa istum casum, & illationem vide pulchre Iaso.in.d. l. si procuratori secūda chart. prima colum. cum princi.sequentis, qui limitat quatuor modis.

Repetitio īdebiti sciēter soluti nō cessat, nisi vterqꝫ sciat esse īdebitū.

13 Ista regula limitatur: primo vt procedat, quando vterque tam soluens quā recipiens sciunt indebitum solui, alias dissensus impediret donationem, ita ꝓbat text.vbi in specie not.Paul.& Alexan. in.l.si ego.ff. si certum petat. & ibi etiam Ias.2.notabili.idem Paul.& Alexand.in.l.1.ff. de condictione indebiti, Angel.in.l.dispensatorem.ff.de solu. & est glo.ordina.de hoc in.l. qui fundum §.seruus.ff. de vsu capioni, pro empto. glo.magna circa finem.

Repetitur solutū cau. cōdi. expl.si non sequa-

14 Secundo vltra omnes ego limito, scilicet quod ille, qui ex certa sciētia soluit,

 & non

tur relictorũ agnitio etiam si nõ ignoretur esse indebitũ, licet vt debitũ iube retur solui.

& non retinuit, nihilominus repetit, quando nõ animo donãdi fecit, sed aĩo cõditionis implendę. ita est tex. de hoc in.l.penul.C.ad.l.falcidi.& ibi Bal. reputat hoc mirabile, a quo didici: faciũt notata.in.l. Neratius. ff. de condi. indebi. Sed videtur quod hoc non sit ita mirabile, pro vt dicit Bal. nam cũ ille soluit animo cõditionis implẽdę, ergo cessat animus donandi, & sic habet locum repetitio. Pręterea vbicũq; cadit alia coniectura, cessat præsumptio donationis l. si cum aurum de solutio. sed sic est in proposito, ergo &c. Præterea ille, qui soluit gratia conditionis implendę, videtur soluere ex necessitate: scilicet vt hæreditatẽ, vel legatum consequatur: quod alias non posset consequi, sed in necessitatibus nemo liberalis existit.l. rem legatam.ff.de adim.legati.l. si quis pro vxore.ff.de donatio.inter virum & vxorem, ergo cum nõ videatur donare, videtur posse repetere, & pro hoc facit optime.c.debitores de iureiurã.vbi qui soluit, vt euitet periurium, bene potest repetere, nec obstat quod scienter soluit, quia videtur soluisse ex necessitate, sed sic est in casu nostro, ergo.&c. cogita ergo in quo consistat illud mirabile.

Repetitur indebite solutũ sciẽter interdum.

15 Tertio vltra omnes limito, scilicet quãdo hęres de restituendo grauatus (postq̃ restituit) soluit creditoribus, nã bene potest repetere a fidei cõmissario, non obstante quod soluit sciens se non teneri, ratio est, quia illud originaliter fuit debitum ab hęrede, qui restituit, vnde propter illud primordiũ potest repetere. Item illud non est indebitũ omni consideratione, cũ iste, qui restituit, remaneat hęres nomine: quod operatur ad multa. Item quia indubio videtur gesisse potius negotium fidei commissarij, quam donasse. arg. de solu.l.dispensatorem. Item quia hic potest cadere alia coniectura, vel occasio, quã donationis, ergo nõ præsumitur donatio, secus si alia coniectura non caderet.l. si non sortem.§.qui filio.ff. de condi.indebi.cum cõcord.per doct. ibi traditis, & de hac limitatiõe est text.in.l.1.C.ad Trebellia.& ibi vide Bal.3. oppositiõe. Quarto ego limito in casu.l. si nõ sortem.§.fi.ff.de cõd.indebi.vbi si ille, qui debet decem, aut stichum, soluat.5.certum est, quod non liberatur, tamen si postea stichum soluat, potest repetere illa quinque, quia sunt indebita, quãuis illa quinque sciẽter soluerit, super quo Fulgo. ibi reliquit cogitandum, cũ sciẽter soluens non possit repetere, tñ pro solutione dicas, quod requiritur solutionem fieri per errorem, quãdo si fieret a sciente induceretur donatio.l.1.ff. de condi.indebi. cũ supra allegatis: tũc enim requitur error, vt excludatur pręsumpta donatio, sed in.d.l. si non sortẽ §.fi.vbi solutio de quinque fuit facta a sciente, non potest cadere præsumptio donatiõis, cũ esset debitor in decẽ, vel stichi alternatiue repeti possunt prima quinque, quæ nunc sunt effecta indebita, quanuis error non interuenerit, & ita collige ex verbis Ias.in.d.l.si nõ sortem.§.fi. facit tex. in.§.1.eadẽ.l.vbi Bar. & alij, & hoc tene menti.

Repetitur q̃ scienter soluitur ex necessitate tñ causatiua.

16 Quinto vltra omnes limito, quãdo dedi aliquid alicui, vt rem meam mihi restitueret, quam tenebatur gratis restituere, nam tũc possum repetere, quod dedi, quanuis dedi sciẽter tex. est in.l. 1.2.ff.de cõdi.ob turp.caus. & in.l.idem est.§.quotiens.eod.tit.& in.l.fi.eod.tit. & in.l. ob restituenda. C. de condi. ob. turpem.caus. scias tamẽ, quod tunc nõ proponitur conditio indebiti: quia fuit solutum ab eo, qui sciebat se non teneri, sed agitur cõditione ob turpem causam, & ita dicit Bal.in.d.l.ob restituenda, & est notum, ratio autem huius limitationis est, quia cum ille alias rem suam non posset consequi, nisi illud dedisset, ergo quamuis scienter dedit, cessat præsumptio donationis, ergo habet locum repetitio, vt supra dictum est, & istam ego solus applico, quam nota.

Repetitũ sciẽter solutũ i debitũ, quoties alia cõiectura quã donationis capi potest.

17 Sexto principaliter limita, licet supra incidẽter tetigerim, & hanc perpetuo nota, quod soluens sciẽter videtur donare, & nõ potest repetere, illud est verum, quãdo alia coniectura non potest capi: si autem alia coniectura potest capi, vel

pi,vel præsumptio,tunc nõ videtur do
nare:& semper potest repetere exem-
plum,quãdo falsam monetam pro ve-
ra solui,nam licet scienter soluerim, &
indebitum,quia debeo monetam verã,
& non falsam, nihilominus possum re
petere,quia solui animo me liberandi,
vel te decipiendi.iste est tex.in.l.si cum
aurum.ff.de solutio.& in.l.eleganter.§.
qui reprobos. ff. de pigno.actio. & sic,
vbicunque potest capi alia coniectura
etiã inductiua deceptionis, vel delicti,
non præsumitur donatio: & ratio,qua

Falsum q̃ est nil est.

18 re ibi non liberatur, est, quia falsus de-
narius nõ est denarius.vt est glo.singu-
laris.in.l.2.C.de hęreti.si ergo nõ est de
narius ergo non liberatur, ac si nõ sol-
uisset,facit, quia quod falsum est, nihil
est.l.Paulus.ff. de verbo.signifi.& in si-
mili glo.singularis.in.l.fi.C.ad.l.Flauiã.
de plagia, & quod dicimus, quod res
mortua nõ est.l.1.§.fi.C.de lati.lib. tol-
len.& procurator falsus nõ est procura
tor.l.falsus. C. de furt.facit.l.seruo ma-
numisso.ff.de cõdi.indeb.cum glo.&.l.
si homo mortu.ff.de verbo. obliga.vbi
cunque ergo potest capi alia coniectu-
ra,non præsumitur donatio, hinc dicit
Bal.in.l.1.C.de condi.indebi. in princi.
quod soluentes monetam falsam frau-
dulenter, nunquã videntur donare per
dicta iura.idem Bald.in.l.si militem.C.
de condi.ob caus.vbi est tex.de hoc se-

Donatio nũquam præsumitur sed potius fatuitas.

19 cundũ intellectum Bal. facit quod ali-
bi dicit Bal. & millies allegatur, quod
potius debet capi cõiectura fatuitatis,
quam liberalitatis,secundum Bal. in. l.
generaliter.C.de nõ nume. pecunia, fa
cit etiã in simili quod.l.cum de in rem
verso.ff.de vsu.nõ habet locum in præ
tendente titulum donationis, quia ibi
potest capi alia coniectura, secundum
Bal.in.l.fi.C.ne de statu.defun.item fa-
cit,quod dicit Bal.in.l.13. opposi.C.ad
Trebellia. Item ad cõfirmationẽ huius
limitationis addo tex.in.l.si nõ sortem
§.si quis quasi.ff.de cõdi. indeb.vbi ille
qui soluit indebitum scienter,ea ratio-
ne ne incidat in aliud debitũ putatiuũ,
potest tanquã indebitum repetere, &
ita ibi summat Bart. & sic cũ soluit alia

contemplatione,& potest capi alia cõ-
iectura,nõ præsumitur donatio.ad id.l.
20 is cui.ff.eod.tit.pro hoc etiã facit.l.si nõ *Vsuras soluens scienter nõ videtur donare*
sorte.§.si quis falso,& ibi in specie no-
tat Bart.quod licet sciam me nõ teneri
ad vsuras,& sim adhuc debitor sortis,si
soluo,non videor donare: quia præsu-
mor soluisse, ne vexer in debito princi
pali,& ita praticant Episcopi secũdum
21 eum, quod tenemẽti,quia quotidianũ, *Frustratio potius q̃ donatio præsumitur.*
& ex illo tex.iuncta illa doctrina. Bart.
colligitur,quod ad excludendam præ-
sumptionem donationis, quę præsumi
tur in soluente scienter indebitũ,suffi-
cit quælibet alia præsumptio,etiã si im
pediendo illam præsumptionem actus
sit inualidus, & inefficax in effectu, &
ita ampliatur regula. l. si cum aurũ cũ
similibus.ff.de dona. & ita per illũ tex.
dixit singula.Frã. de Areti.in.l.a Titio.
penul.coll.ff.de verbo.obliga. quod no
ta,quia est pulchra & subtilis pondera
tio:idẽ reperio tenere Ias. in.d.§.si quis
falso,idem per illum tex.dixit Ias.in.l.si
procuratori falso.ff. de condi. ob caus.
22 2.cap.1.col. post medium vltra prædi- *Fides data ex necessitate etiam causatiua tãtũ nõ est seruãda cũ communi.*
cta,pro cõfirmatione huius limitatio-
nis facit,quod eleganter dicit Iacob.de
Aret.& ibi Ludou.& Alex. in.l.fi.ff. de
condi.ob turp.caus.quod si ego habebã
23 malum debitorẽ, vnde remisi sibi par- *Datum scienter vel remissum ob necessitatẽ causatiuã repetitur.*
tem,vt reliquum mihi solueret: quod
possum nihilominus repetere,id quod
sibi remisi,& hoc quia remisi partẽ, vt
aliquid possem consequi,quod alias nõ
remisissem,possum ergo repetere,non
obstãte quod remisi scienter, vt dicit.l.
si cum aurum,cum concor.& idem te-
net Iaso. in.d.l.fi.ff. de condi.ob turpe.
24 caus.per illũ tex. Vltimo pro ista limi- *Repetitur q̃ ob causam dedi quã nõ posse expleri certo sciebã cum cõmuni cõtra nõnullos.*
tatione facit:scire debes quod,quando
mulier dedit ob causam dotis pro ma-
trimonio,quod nõ potest tenere de iu-
re,si postea nõ fit, vel etiam fit secutũ
de facto,nihilominus habet locum re-
petitio,non obstante quod dederit sciẽ
ter,secũdum opinionẽ Pla.de qua in.l.
fi.ff.de condi.sine caus.quam ibi sequi-
tur Bart.Angel.& Paul. & est commu-
nis opinio,& si dicatur contrariũ, quia
soluens scienter indebitũ censetur do-

nare

nare & non potest repetere.l.cuius per errorem.ff.de regu.iur. cum similibus, & istud erat fundamentum Fulgosi.in d. l.fi. ad istud respondetur, & hoc est quod pōdero in ppposito nostro, quod cum in illa.l.fi.ff.de condi. sine caus. fit expressa causa, scilicet dotis inualida, illa expresio facit cessare præsumptionem donationis tacitę: & sic habet locum repetitio. argu.d.l. si cum aurū de solutio.& hoc tenet Bal.in terminis.in rubrica.ff. solu. matrim. & colligo etiā ex verbis Iaso. in d.l.fi.2. col. in medio vbi allegat. d. l. si cum aurū, ergo sic in proposito nostro. Et aduerte quia iudicio meo.in.d.l.fi. iunctis verbis præcedentibus, est etiā tex.pro eo ad quod.s. ponderaui.l.si non sortem.§.si quis falso nam in. d.l.fi.fuit datum ob causam dotis, quæ datio fuit nulla cū matrimonium nō potuerit tenere, & tamen excludit præsumptionem donationis, & sic si potest capi alia cōiectura, etiam si per eam reddatur actus nullus, nō præsumitur donatio: vltimo si diligenter aduertas, pro ipsa limitatione potes inducere quasi omnia iura, quę supra pro limitationibus adduxi, licet aliter induxerim supra scilicet.l.1.C. ad Trebel.l. penul. C.ad.l. falcidi.l. si non sortē.§.fi. ff.de condi. indebi.&.l.1.2.&.l.4.§.quoties.&.l.fi.ff. de cōdi. ob turp. caus.&.l. ob restituenda.C.de cōdi.ob turp.caus. & est verum, ex prædictis ergo concludendo habes sex limitationes ad istam secundam regulam, quas ego solus applico, & induco, patitur etiā ista regula alias limitationes, quas vide per Ias. in l.1.ff.de condi.inde.2.col.cum sequent. ad quem recurras.

Delicto pro vno bis puniri non debet, licet prius insufficienter esset punitus.

25 Nunc ad prædicta quæritur de vna necessaria quæstione, dicit. l. si cū aurū.§. sæpe allegata, quod si aliquid solui, propter quod non sum liberatus, si postea agatur cōtra me, possum excipere, donec mihi restituatur, quod solui ad idē. l.elegāter.§. qui reprobos. ff. de pigno. actio.& notatur in.l. Neratius.ff.de cō dī.indeb.illud est verū quādo id, quod solui, potest restitui. Quid autem si id, quod solui, nō est repetibile, an tenear iterum soluere? exemplum erit, cauetur statuto, quod pro vulnere sine cicatrice sit pœna fustigationis, si autem sit vulnus cum cicatrice, quod amputatur manus, pone ergo quod fuit imposita pœna fustigatiōis, quia credebatur nō remansura cicatrix, postea apparet de cicatrice remansura, an possit in pœnā manus condemnari cum pœna fustigationis, & sic pœna nō sit repetibilis? & in hoc reperio quod Bart.in. l. senatus ff. de accusa. vltima. col. mouet istam quæstionem, & relinquit cogitandum. Sed idem Bart.in.l.eleganter.§.qui reprobos.in.fi.ff.de pignor. actio.& Bal. in.c.at si clerici de iudi.4.col.decidunt istum casum, pone quod aliquis fuit cōdēnatus, quod deberet sibi effodi oculus dexter: per errorem autē fuit effossus oculus sinister, an debeat effodi oculus dexter? decidit Bar.quod non quia

Pœna an duplicetur.

26 pœna prima non est repetibilis, quod singulariter tene menti, in contrarium prima facie videtur text. singula.in.l. qui seruum in princ.ff.de interro.actio. vbi tex.singula, dicit, quod si aliquis cōfessus est, se delictum commisisse, propter quod fuit occisus: postea autem reperiatur verus delinquens, quod nihilominus debet occidi, ibi ergo est casus, quod licet pœna prima non sit repetibilis (patet ibi: quia erat pœna mortis) nihilominus tamen debet imponi secunda: pro solutione puto posse dici, quod aut loquimur in eadem persona, aut in diuersis, primo casu habet locum decisio Bart. in.d.§. qui reprobos: ratio est, quia non debet bis quæri de admisso eiusdem hominis, vel non debet quis pro eodem delicto bis puniri. d.l. si senatus.ff.de accusa.& in.l.penult.in.fi.ff. nautę caup.stab.& in.c.quid ergo.23.q. 5.cum simil. nota. in.cap. at si clerici.§. fin.de iudi. Secundo casu habet locum tex.in.d.l.qui seruum, ratio potest esse, quia pœne suos debēt tenere autores.l. sancimus.C. de pœnis cum concor. vnde ille, qui deliquit, æquum est, vt puniatur, præterea delicta non debent remanere impunita.l.eum qui necem ff.de iniu.l.ita vulneratus.ff.ad.l.Aquil.

sed

ſed ſi pœna impoſita primo ſufficeret, remaneret delictum impunitū quo ad delinquentem, quod non eſt dicendū, præterea res inter alios acta alijs nō debet prodeſſe, ergo, &c. & pro iſta ſolutione pōdera tex. ī. d. l. pen. ff. nau. caup. dum dicit, ne ſępius de eiuſdem hominis admiſſo, &c. ergo ſecus in diuerſis hominibus. d. l. qui ſeruum, & ad iſtam queſtionem vide quod ponit Iaſ. in. l. Iulianus. de cōdict. indeb. Tertia cauſa. i. col. in fi. & prædicta not. quia quotidiana, ſuper quibus cogitabis.

Repeti non pōt ſolutum ex cā iudicati.

27 Tertio principaliter videndum reſtat de eo, quod ſoluitur ex cauſa iudicati, an poſsit repeti tāquam indebitum, in quo breuiter facio regulam, quod non poſsit repeti. l. 1. C. de cond. indeb. & in l. Iulia. ff. eod. & in. l. eleganter. §. 1. eod. tit. & C. de compēſa. l. ex cauſa. ff. mād. l. ſi fideiuſſor. §. in omnib9 facit. l. ſeruo inuito. §. cum prætor. ff. ad Trebel. & ff. fami. erciſ. l. cum putarem, ratio eſt propter autoritatem ſententię, iſtam rationem ponit iuris cōſultus in. l. ſi fundus. §. ſi plures. ff. de pigno. & in. l. ſi fideiuſſ. §. in omnibus. ff. mand. & in. l. ſi prætor in princi. ff. de iudi. & in ſimili tex. in. d. l. ſeruo inuito. §. cum prætor, ad Treb. Item eſt ratio, quia cū ſententia habeatur pro veritate. l. res iudica. ff. de regu. iur. & ff. de ſtatu homi. l. ingenuum, q̄uis ī veritate ſit indebitum, ſentētia tñ facit debitū, & ſic non pōt repeti. Regula prędicta limitatur plurib9 modis: primo quando ratione noui caſus emergētis, æquitas id ſuadet, nā tunc poteſt repeti, ita intelligitur. l. ſi fullo. ff. de condi. ſine caſu, & tex. in. l. incommodato. §. fi. ff. commoda. & confirmatur hæc ſolutio, per. l. in confirmando, & l. vtilitatem. ff. de confirma. tuto. & in ſimili. l. ſi hominem. ff. manda. & l. cū qs & l. ſi cum Cornelius. ff. de ſolu. & in ſimili. c. ad noſtram, el. 3. de iureiu. & ī. c. cum inter. p. de renū. & quæ late habētur in. l. de ętate. §. ex cā. ff. de īterro. act.

Repeti pōt cōdictione ſine cā, q̄ vi ſnīæ ſolutū fuit indebite ſecundū cōem opin. gloſſarū, ſed cōtra tenet cōis opi. doc.

28 Secundo prædicta regula limitatur, vt licet non poſſet repeti ſolutum per ſententiam: illud eſt verū condictione indebiti, vt ibidem cum concordan. cōdictione tamen ſine cauſa bene poteſt repeti, ita tenet gl. expreſse. in. d. l. ſi fullo, & eſt notabilis, & ſingularis idem ſentit gl. l. 1. C. de cōd. indeb. in fin. gl. mag. idem tenet gl. in. l. ſi fideiuſſor. §. ī oībus ff. mand. & gl. in. l. ſi ſine. §. 1. ff. rem rat. habe. illæ tamen gl. reprobātur cōiter: nam nulla cōdictio cōpetit ad repetēdum ſolutū vigore ſententiæ definitiuæ, ētſi ante ſentētiam fuiſſet omnino indebitum, quia nunc eſt effectum debitum autoritate ſentētiæ, vt ſupra dixi, dicendum eſt ergo, quod nulla condictio cōpetit, per quam directo cōtra dicatur ſententiæ, vt in ꝯtrariis, ſed qñ per condictionem non dicitur ſententia iniuſta, ſed quod cauſa (quę ſuberat tempore ſententiæ) deducta eſt ad nō cauſam: tunc bene datur cōdictio ſine cauſa, iſte eſt caſus proprie in. d. l. ſi fullo, & in. l. incommodato. §. fi. ff. de commoda. & ita videtur dicere Bart. in. d. l. 1. idem tenet Bar. in. d. l. ſi fullo, & in. l. 1. §. parui. ad fi. ff. quod vi aut clam. et in. l. ſi ſine in prin. ff. rem rat. habe. & in. l. Iulia. 4. col. ff. de cond. indeb. & in. l. Senatus vlti. col. ff. de accu. ſequitur Paul. & moderni in. d. l. ſi fullo, facit in ſimili iudicio meo. l. Neſennius. §. fi. ff. de re iud. & l. ex diuerſo. §. fi. ff. ſolu. matri. & tex. ſingul. in. l. 1. C. de iuris & fact. igno. vbi licet exceptio etiam peremptoria non poſsit opponi poſt ſentētiā, tñ ſi nō cōtradicit ſententiæ, bene pōt poſt ſentētiam opponi: ſic in propoſito (quando non contradicitur ſententię) poteſt re

Repeti pōt vi ſentētiæ ſolutū qñ dolo aduerſi ſuccubuit.

29 peti ſolutum per ſententiam. Tertio limita quando per inductionem, ſeu dolo aduerſarij pars eſſet in errore deducta, & ſic ſuccubuit, nam tūc ei ſuccurritur, ſaltim per reſtitutionem, ita probatur in. d. l. quęſitum. ff. quando act. de pecu. eſt annal. ſecundum vnum intellectum, & ibi Bar. & vult Bal. prima oppoſitione in. d. l. 1. C. de cōdi. inde. quod bene not. Quarto limito, vt hæc regula ſit vera, quando allegatur temeritas, vel iudicij facilitas: ſec9 ſi allegatur falſitas, nam tunc poteſt reſcindi ſententia: & habet locum repetitio. ff. de re iudicata. l. Diuus extra de probati. c. licet cauſam.

causam.l.penul.& fi.C.si ex falsi.instru. Quinto fallit, quando sentẽtia propter quam soluit, fuit appellatione suspensa, nam tunc potest repetere. ita Bal.in.l.1. de condi.indeb.C.3. opposi.sed aduerte, quia hæc verba non videntur habere saporem: nam si erat appellatione suspensa, ergo non soluit: quia appellatione pendẽte nihil debet innouari.ff.nil. inoua.appella.penden.l.1.cum concor. ergo non erat, quid repeteretur, præter ea aut sententia fuit confirmata, & cogeretur soluere, nec posset repeti.l.Iulianus cum concordan.ff. de condi.indе.aut infirmata, & non cogeretur soluere, & sic nõ est quid repetatur: vnde dico, quod sentẽtia fuit cõtra me lata, & fui cõpulsus per iudicẽ soluere: deinde in casu appellationis obtinui, isto casu possum repetere, quod solui vigore primę sententię, iste est casus, & ibi Bar.in.l.cum ex causa.ff.de appella. idẽ si iudex, a quo sententiam appellatione suspẽsam executioni mãdauit, nam interea possum repetere secũdum eosd.

30 Sexto hæc regula intelligitur, quando sentẽtia fuit lata bona fide, secus si per dolum, vel gratiam. Nam tunc potest repeti solutum, saltim per restitutionẽ glo.est in.l.seruo inuito. §. cum prætor ff.ad Trebellia. & addo, quod illã glo. dicit vnicam Bald.in.l.venales.C. qua. prouoc.nõ est necesse, & in.l.1.vlti.col. C.quomodo, & quãdo iud. & vide Ias. in.l.eleganter.§. si quis post.in princi.ff. de con.indeb.qui reputat illam glo. singula.licet non ad hoc propositum.

Repeti põt solutũ vi sẽtentiæ latæ p sordes cũ cõmuni vel per gratiã.

31 Septimo vltra omnes pro limitatione dico, quod si ego vere solui debitũ, sed (quia probare non potui solutionem) oportuit me secundo loco soluere per sententiam, si postea probo, de solutione prima potero repetere, id quod primo loco solui, ista est glo. elegans.in.l. Iulianus.ff.de condi.indebi.glo. penul. ante medium, quam ibi Bart.& omnes sequntur. Circa hoc tamẽ aduertendũ est primo, quod ibi non repetitur solutum per sentẽtiam, sed id quod primo solutum est, vt ibi in glo. & omnes tenent, & sic iudicio meo nõ est proprie limitatio, cum hic tractemus de repetitione eius, quod est solutum per sentẽtiam. Secundo aduertẽdum est, quod illa glo. vult, quod illud primo solutum repetatur cõdictione sine causa, nõ autem cõdictione indebiti. ratio est, quia illud, quod primo loco soluit, non erat indebitum, sed debitum, sed causa prima redacta est ad nõ causam, ideo competit condictio sine causa, & quod ibi nõ cõpetat cõdictio indebiti, sed cõdictio sine causa, tenet ibi expresse. Bart. 5. col. ante medium, idem ibi Paul. idẽ tenet expresse Paul.de Castr.ĩ.l.si fullo vlti.col.ff.de condi.sine caus. & in.l.eleganter.§.si quis post.ff.de condi.indeb. & vltra omnes ego pondero quod id vult Bal.in.d.l.1.2.col.versi.3.queritur, vbi tenet, quod si post sententiã condẽnatoriam reperiatur instrumẽtum solutionis, remedium est per actionẽ in factum, licet nõ per cõdictionem indebiti, quod est tenẽdum mẽte, adde Bal. in.l.sub specie.C.de re iudica.sed caue, quia Bal. ibi dicit, quod condicit, quod primo soluit, nec declarat qua actione, vnde etiã ibi posset exponi, condicit.l. condictione indebiti, sed certe Bal. ibi allegat.glo. in.d.l. Iulianus, & sic videtur intelligere de condictione sine causa, idem vult Bal.in.l.1.vlti.col.C. quando prouoca, non est necesse, vbi etiã allegat glo.in.d.l. Iulianus. Contrariũ tamen (imo quod habeat locum illo casu etiã condictio indebiti) sentit Bart. in.d.l.si fullo.ff.de cond.sine caus.& expresse in.l.1.§.parui vltima.col.ff.quod vi aut clam, & etiam pondera hoc expresse tenere Bal.in.l.receptitia, prima col.C.de consti.pecu.vbi expresse etiã dicit, quod si solutum esset indebitum, repeteretur per cõdictionem indebiti non obstante sentẽtia, & istam partem reperi postea tenere Iaso. in. l. Iulianus ff.de cõdi.indeb. tertio casu, prima col. cum sequenti, vbi pro hoc allegat duos tex.prim.in.l.si non sortẽ.§.si.eod.ti. & ibi vide per eum.2.allegat.l. elegãter.§. si quis post eod.tit.vbi dicit esse tex.de directo pro ista conclusione, & vide latius per eum.in.d.l.Iulianus. Aduertendum

Repetitur solutũ vigore sentẽtiæ interdum.

dum tamen est, quia contra prædicta, imo quod nullo modo posset repetere, videtur expresse tenere Bal.in.l. fin. vlti.coll.C.de fideicom.lib. vbi quęrit, Titius ex contumacia positus est ĩ bãno.c.librarũ, & soluit: postea, propter idem debitũ est relegatus, quia ex forma statuti non veniebat imponẽda pœna.c.librarũ.sed relegationis quæritur nunquid.c.posit repetere tanquam indebita? respondet, quod non, quia hoc damnum sentit ex sua contumacia, & hoc tenet per gl.ibi: & sic pondera rationẽ, quia ex sua cõtumacia, & sic nullo modo repetit, sed crederẽ posse dici quod ibi est speciale, quia cum soluit propter contumaciam, videtur soluere propter delictũ: & sic ratione delicti erat debitum, & sic non obstat. Itẽ ibi primo soluit vigore sententiæ: & sic non potest repeti argu.l.1.C. de condi. ĩdeb.& ita ibi in addi.allegatur.d.l.prima cogita, quia Ias.in.d.l.Iulian9.tertia char.1.col.ad fi. allegat illam decisionẽ ad contrarium eius, quod ibi dicit Bal.

Repetiũ solutũ vigore sententiæ ĩterlocutoriæ

32 Octauo principaliter hęc regula ꝓcedit in solutione ex sentẽtia diffinitiua, quid autem in interlocutoria? Bart. videtur dicere quod posit repeti, ꝗ quo vide notabiliter Bal.in.l. 1. supra alleg. 2.col.ad fi.ver.5.quęritur, & c.alias limitationes collige per gl.in.l. cum ex causa.ff.de appel.possunt & aliæ colligi ex plene notatis per gl.in.l.1.C.senten.rescind.non posse; vltimo vide pulchram distinctionem per Ang.in.l.1.C.de cõdi.indebit.ex qua colliges aliquas limitationes ad istam regulã in. d.l. 1. C.de

Repeti an debeat solutũ qñ sñia est absolutoria?

33 cõdi.indebi. Prædicta omnia vera sunt in eo, qui soluit vigore sententiæ cõdẽnatoriæ, vt non posit repetere tanquã indeditum. Quid autem si sententia feratur absolutoria, & absolut9 soluat, an solutum posset repetere tãquam indebitũ? hoc nõ tãgitur in.d.l.1.circa quod considero, quod aut sententia absolutoria est iusta, id est quia in veritate nihil debet: aut iniusta, quia erat debitor. Primo casu dico, quod si absolutus soluat, bene potest repetere, quocunq; errore soluat, siue facti, siue iuris, nam cum nullo modo esset debitor, non debet distĩgui, quo errore soluat, quia error iuris non debet nocere in dãno vitando.l.error, &.l. iuris ignorãtia.ff.de iuris & facti ignorant.not.plene. in.l.1. ff.de condi.indebi.&.l. cum quis. C.de iur.& fac.igno. secundo quando nullo modo est debitor, si soluit, potest repetere, vt hoc tit.& modo dixi, ergo à fortiori si nõ est debitor, & insuper habet pro se sententiam absolutoriam, quę in dubio habetur pro veritate.l. ingenuũ. ff.de statu homi.cum simi. Tertio quia illa sententia est inducta ad finem pariendę liberationis, ergo non debet cõtrarium operari.1.quod si soluat, nõ repetat.l.legata inutiliter cum concord. ff.de leg.1. Quarto pro hoc est tex.à cõtrario sensu in.l.iudex.ff.de cõdi.indebi.vbi tex.si iudex male absoluit, & absolutus sponte soluat, repetere non potest, ergo si bene absoluit, quia nõ erat debitor repetere potest. Quinto pro hoc dico esse tex.in.l.Iulianus.eo. titul. in ratiõe sui, vbi text.dicit, quod absolutus (si soluit) repetere non potest, rõ est, vt subdit tex.quia licet absolut9 sit à simili obligatione, natura tamẽ debitor permanet: & illa naturalis impedit repetitionem, cũ ergo ille, qui nunquã fuit debitor (si absoluatur) non remanet debitor, etiã naturalis: ergo si soluit, repetere potest, & prędicta reputo ĩdubitata, sed ideo dixi, vt satisfiat pertinacibus, qui de omnib9.l.quęrũt, quęrere enim.l. vbi naturaliter sentimus, vt in casu prædicto, nihil aliud est, quã infirmitas intellectus secundum Arist.

Repetere an posit absolutus sententia?

34 Secũdo casu principali quando erat debitor, & absolutus nihilominus soluit, an tunc posset repetere? quidam dicebant, quod sic, tali ratione, quia absolutus est tutus exceptione sententię, quę est perpetua, item est fauorabilis in fauorem absoluti, ergo debet posse repetere per.l.qui exceptionem.ff. de condi.indebi.& ista opinio refertur per gl. in.d.l.Iulianus, in fi.gl. mag. posset etiã addi alia ratio, quia sententia habetur pro veritate.l.res iudica.ff.de reg.iuris. cum ergo fuit absolutus, ergo tãquam non

non debitor deberet repetere, nec ſecũdum hanc opinionem obſtaret.l.iudex.ff.de condi. indebi. vbi dicitur expreſſe cõtrarium, quia debet intelligi, quando ſcienter ſoluit, vt ibi in verſi. ſponte. Sed ibi loquitur, quando ignoranter, nec etiã obſtat.l.Iulianus.eo. tit. vbi tex. ad literam in contrarium, nam poteſt reſponderi ex verbis gloſæ primæ ibi ad finẽ, & ibi declarat Iaſ.4.ca. in princ.breuiter communis opinio eſt in contrariũ, imo quod ſi abſolutus ſoluat, non poteſt repetere, & eſt tex.in.d. l.iudex.& in.l.Iulianus, ratio eſt, quia licet abſoluatur, remanet tamen debitor naturaliter, ergo nõ poteſt repetere.l. naturaliter.eo.tit. &.l. ſi pœne.in prin. &.l.ſi non ſortem in prin.&.l. fidei cõmiſſum. &.l. quod quis cum ſimil. & ad iſtam rationem non reſpondebant tenentes contrarium.

Repetitio andeñ quocunq; errore ſoluatur poſt ſententiam abſolutoriã ardua q̃ſtio,

35 Dubitatur tamen neceſſario, an hæc regula ſit vera, quocunque errore ſoluatur, vel debeat diſtingui inter errorem iuris, & facti, iuxta.l.error. C.ad.l.falcidiam.& Bart.in.l. Iulianus de condi. in deb.6.col.ad fin.fuit in mirabili opinione, quod, abſolutus poſtea ſoluens nõ poſſet repetere, quocunque errore ſoluat ſiue facti, ſiue iuris, & hoc per.d.l. Iulianus, quæ indiſtincte dicit, abſolutum non poſſe repetere, & ad. l. error. reſpon.quod illa diſtinctio procedit in naturali debito, quod nunquã fuit iunctum cum ciuili, ſed quando eſt debitum naturale, quod fuit ſemel iunctum cũ ciuili, illa obligatio naturalis eſt potentior, & ſemper, & indiſtincte impedit repetitionem. d. l. Iulianus: ſecundum eum, idem videtur velle glo.in.c. turbatur.1.queſt.4.§.1.idem tenuit.Bal. in.l.cum quis. C. de iuris, & fact. ignoran. Contrarium tamen tenetur cõmuniter, imo quod debet diſtingui inter errorem facti, & iuris, vt primo caſu repetat, ſecundo non, & ita tenet glo. in l.1.ff.de condi. indebi. & ibi Barto. ſibi contrarius, & ibi Angel. & Alexan. & Ange.in.l.1.C.de iudi.& Ant. & Imol. in.cap.ſi.de ſolu.idem Paul. de Caſtro, in. d.l. Iulianus ſingulariter ibi per glo. in verſicu. natura, & pro iſta opinione ſtringit fortiter nam Bartol. vult, quod in debitore abſoluto per ſententiam, ſi ſoluat errore etiam facti, ideo non repetat, quia naturalis obligatio (quæ remanet, cum fuerit ſemel vnita cum ciuili) eſt fortior ad impediendũ repetitionem, quam illa naturalis, quæ ſemper fuit ſola, contra hoc facit, nam habemus, quod vbi adeſt naturalis, & ciuilis obligatio ſimul, tutus exceptione etiam odioſa ſi ſoluat per errorem facti, nihilominus repetit ſolutum, hoc patet in debitore tuto excep. macedoniani, nam ille eſt, & naturaliter, & ciuiliter obligatus. l. quia naturalis, & eſt nota. ff. ad macedo. eſt tamen tutus except. macedo. quæ eſt odioſa, quod eſt plus: & tamen (ſi ſoluat per errorem facti) poteſt repetere.tex. eſt in.l.fin.ff.ad macedonia.ſi ergo vbi adeſt vtraque obligatio, error facti tribuit repetitionem ſoluti etiam in odioſis, ego a fortiore, error facti debet inducere repetitionem, vbi eſt ſola naturalis, licet fuerit vnita cum ciuili, & hoc videtur carere reſpon. ſecundo cõtra Bart.facit.l.iudex.ff.de condi. indebi.in verſi. ſua ſponte, vbi eſt tex. quod debitor tutus excep. ſententiæ, ſi ſua ſponte ſoluit, non repetit, modo ſic ſi intelligis, ſua ſponte, id eſt ſciẽter. tex. caret dubio.per.l.1.ff.eod.cum concor. neceſſario ergo debet intelligi ſua ſpõte.i.non coacte, & non per aliquem errorem facti ſed iuris, nam tunc non repetit, ergo ſi per errorem facti, bene repeteret. d. l. fin. ff. ad macedo. ſed caue, quia iudicio meo illa.l.iudex nõ probat neceſſario, nam fateor, quod exponatur ſua ſponte, id eſt non coacte, tamen bene poteſt eſſe, quod ſoluit ſponte, & quod errauerit in iure, vel etiam in facto, quia neſciebat ſe abſolutum, & ſic illa.l. neceſſario non ſtringit, fundamentum tamen pręcedens caret reſpõſione: & tenẽdo iſtam partem, quæ eſt vera, & commuuis, ad fundamentum Bart.reſponde, vt per Angel. in.d.l.Iulianus.4.col.vel aliter, & melius, vt per Iaſo.ibi. 4. ca. 2. col. quem ibi videas, & in

& in præcedenti coll. qui etiã sequitur istam opinio. ex prædictis ergo habes, quod soluens postquam absolutus est, non potest repetere, fallit quando erro re facti soluat: alia limitatio colligitur, ex gl.1.in.d.l. Iulianus.l. quando iudex pronunciauit, eum non esse debitoré: aliæ colliguntur ex verbis Iaso. ibi tertia causa.2.col.in princi. sequentis post Barto. quem videas.

Repetitio idebiti soluti qñ detur.

36 His expeditis, pro breui sũmula in hac materia possunt adhiberi sequentes distinctiones, prima an quis soluit scienter,& non repetit.l.1.ff. de condi.indebiti cum concor.an ignoranter & tunc vt in.d.l.1.ff.de condi.indeb.&.l.1.C.de condi.indebit.cum simili.Secundo aut soluit quis errore iuris,aut facti.Primo casu debet distingui, vt notatur ĩ.l.1.ff. de condi.inde. Secundo aut est error facti probabilis,aut non, vt ibidem notatur. Tertio an sit omnino indebitũ, vel indebitum naturaliter, licet debitũ ciuiliter,& indistincte repetitur, vt notatur in.d.l.1.& in.l.cum quis de iur.& facti igno.aut debitum naturaliter, indebitum ciuiliter, & tunc distinguitur inter erroré iuris,& fact. l. error. C. ad.l. Falc. Quarto an solués habet exceptioné vel nõ:etsi habet, aut téporalé,& nõ repetit.l.quod noĩe, &.l.nam & maritus.&.l.in dié.ff.de cõdi.indebi.aut perpetuã, & tũc, si est fauorabilis repetit, si odiosa secus.l.qui exceptioné.eo.tit. quod dixi de perpetua, idem de dubia, quæ potest se habere ad perpetuam,& temporalem, vt interim solutum possit repeti.l.sufficit.ff.de condit.indebit. Quinto an ille qui soluit pédente aliquo dubio, sit in omnem euentum debiturus, vel non, vt primo casu non repetat: quia frustra expectatur euentus, ex quo nullus sequitur effectus.l.aliquando ad velle.& ista ratio.l. in diem. aut non est debiturus in omnem euentum,& tunc repetit,& iste est effectus. l.Iulianus de condi.indebi.per totam.l. si bene aduertis. Prædictæ auté distinctiones non habét locum ĩ minore soluente, vel furioso, vel pdigo, imo possunt indistincte repetere, quocũq; modo sit indebitum, taliter, quod ad illud inuiti compelli nõ poterãt, nec potest eis obijci de scientia, quæ proprie non cadit in eis, & iste est proprie casus in.l.interdũ.ff.de condi.indeb.& ibi declarat Paul.de Cast.2. oppositione, quem videas omnino.

Repetitio an detur ei, q exceptione tutus erat.

37 Vltimo restat expediendũ, licet supra incidéter tetigerim, an tutus exceptione possit repetere? in quo esset cõsiderãdũ, an sit exceptio facti, vel intentionis? vt exceptio solutionis, iuxta notata in.l.qui se debere de cõdi. ob caus.& tũc indistincte põt repeti.l. sed etsi me puté in prin.ff.de cõdi.indeb.an sit exceptio iuris, quę elidit actionem, quam præsupponit cõpetere?& tunc talis exceptio tollit naturalé obligationem, & elidit ciuilem, vt excep.pacti de nõ petendo. l. si vnus.§.pactus ne peteret.ff. de pact. aut ciuilem tollit, & naturalé elidit, vt exceptio pręscriptiõis de qua p Din.& Bart.in.l.fi.ff.ré rat. habe. aut ciuilem tollit, & naturalem nullo modo tãgit, vt exceptio sententiæ, vel rei iudi.de qua in.l.Iulia.ff.de cõdi.indebi. & ĩ.l.iudex.eo.ti.&.s̃.dixi; aut nec ciuilé, nec naturalé tollit: sed vtrãq; elidit, vt exceptio Macedoniani, et Velleia.et similes: de qbus in.l.qué exceptioné.ff. de cõdi.ĩdeb.aut nec ciuilé nec naturalé tollit, nec ẽt elidit, sed solũ elidit actioné, vt est exceptio litis pédétiæ, qua in.l.Iulianus.in prin.de condit. indebi. & in omnibus prædictis, quid iuris sit, vide mirabiliter per Bar. melius quam alibi, per eum, in.d.l. Iulia.6. col. cũ prĩ. sequentis. Et per prædicta sum expeditus de trib9.s. de solutione ignoranter, de solutione scienter, & de solutione ex causa iudicati.

Repeti quid possit condictione indebiti.

38 Nũc videndũ restat qd veniat, vel quid possit repeti per condictioné indebiti, & in hoc melius quam inueniam, ego dicere sic, quod aut quis putauit se obligatũ in genere, aut ĩ specie. Primo casu, aut solutio est facti, in his quæ ĩ suo genere recipiunt fũctioné: & tunc repetit tantũdé, iste est casus in.l.quod indebitum.ff.de condi.indebit.aut soluit in his quæ non recipiunt fũctionem in suo

suo genere, & tunc aut loquimur in his quæ per solutioné extinguntur, & tūc illud solutum nō poterit repeti, sed eius æstimatio, quatenus recipiés factus est locupletior, casus est in.l.si non sortem.§.libertus, eo.titu. aut loquimur in his quæ per solutionem non extinguntur, & tunc, si quidem illud extat, idipsum repetitur, tex.est in.l.cum is.§.fin. ff.eo.tit.si non extat non repetitur, nisi recipiens esset factus locupletior, vt.d.l.cum his in princi. & ad hac distinctionem vide per Bar.in.d.§.libert9.3. coll. à quo didici. Secundo casu quādo quis putauit se obligatum ī specie, & soluit, dic quandoq; repetit, id quod solutum est, si extat.d.l.quod indebitum.ff.eo.interdum minus, vt est casus in.l. in summa.§.si seruū.eo.titu.interdū nihil, si in nullo est locupletior, vt est casus.in.d.§.libertus, qui tex. est melior de iure secundū Bar.in.d. l. quod indebitum, ad idem.l.in summa.§.in frumento.eo.tit. prędicta ꝓcedūt quo ad id, quod principaliter solutum est, an auté accessiones veniant? dic, aut loquimur de naturalibus, vt de fructibus, & similibus, & tūc veniūt tex.in.l.indebiti in princ.de condi.indebi.&.l.in summa.§. ei qui.eo. tit. aut de ciuilibus, vt de vsuris, & tūc secus.l.1.C.de condi.indebit.&.l. quotiens.C.de ꝯdi.ob tur.cau.&.l.emptor. ff.de noua. & prædicta vidétur quo ad

39 condi.indeb. Verum quia hæc materia apud me reputatur summe difficilis, inuestigandum est latius an quō & quando in cōtractibus, & similibus veniant accessiones naturales & ciuiles? Et qa in hac materia reperio multa, & diuersa iura sibi adinuicem repugnātia, ideo omissis oppositionibus, ꝑ veritate, & cōcordia putaui sic distinguendū. Cū ergo quęritur, an, & qn accessiones veniat? dicendū videtur, quod aut loquimur in cōtractibus stricti iuris, aut bo-

40 nę fidei. Primo casu, aut quo ad fruct9, & alias accessiones naturales aut quo ad vsuras, & sic accessiōes ciuiles. Quo ad primū diligéter aduertendum, nam aut in obligatione est ré dari, aut ré restitui, aut ré fieri, vel tradi. Primo casu

Fructus qn̄ veniāt ī cōtractibus.

Fructus qn̄ sint restituēdi ex cōtractu stricti iuris.

qn̄ agitur ad dandū, vel in obligatione est ré dari: regula sit, quod non veniunt fructus, vel accessiones naturales, nisi post li.cōtest.tex. est de hoc in.l.cū fundus in prin.ff.si cer. pet. qui loquitur in certi condictione generali, per quam agitur ad dādum, tex.etiā est in.l. videamus.§.si actionem.ff.de vsur.& in.l.si filius fa.§.cū fundū de ver.obli.quem ita ītelligit Bar.ibi, & text.in.l.vulgo.ff.de vsu.& in.l.in fideicōmissi §.in his.eod. tit.ad idem text. in.l. præterea.ff.de rei védi.& tex.in.l.datio §.1.ff.de act.emp. Hoc est verū, quādo dari tantū quis stipulatur, secus si dari, vacuamq; possessionem tradi, nā tunc debentur fructus à tépore moræ propter illa ỽba duplicata, tex.est notabilis, qui ponit hāc rōnem in.l.si stipulatus in prin.ff. de vsur. sec9 si vacuū tradi tm̄ stipularetur, nō aūt dari, nā tūc secus esset, ita intelligitur tex. qui videtur illi cōtrarius, in.d.l. datio.§.1.de acti.emp. secundū gl.ibi.licet aūt in actionibus stricti iuris nō veniāt fructus vt dixi, habetur tñ rō fundi, quāti plurimi fuerit à tpe moræ, vt dicimus in vino, ita ītelligitur.l.vinum ff.si cer.pet.& text.in.l.in hac, & in.l. fi.

41 ff.de tritica. Et hoc est vtile ꝓpter practicā, nā si ī libello peteré codénari ad fundū cū fructibus, succūberem in fructibus, cū nō debeātur, si vero peteré codénari ad fundū, quāti plurimi fuerit à tpe morę vinceré nec est dubium, qđ plus valebat, cū esset fructib9 plen9 vt est tex. notabilis in.l.fi.§.fructus.ff.q̄ in frau. cred.& hoc ponit Bar.in.l.si filius.§.cū fundū.ff.de ỽ. obli.2. oppo. Videtur tñ mihi, quod cōtrarium sentiat Paul.de Cast.ibi.3.oppo. ad fin.licet de Bar.nō faciat mētioné, & respōdet ad iura ꝯtraria, vide ibi per eū: rō aūt quare in obligationé rem dari, nō veniunt fructus à tpe moræ, pōt colligi ex regula tex.in.l.quicquid astringédæ in prin. de verbo. obliga.vel secūdo, & hāc teneo, quia in obligatione ré dari, nō succedit obligatio ad interesse post morā. l.vbi auté nō apparet.§.fi.ff.de ỽb.obli. &.l.si seruū.§.fi.eo.tit. vñ non pñt peti fructus, nec tanquā fructus, neq; tāquā interesse

Libellandi practica quo ad fructus.

intereſſe,& iſtam rationem ſenſit vno verbo Paul.de Caſt.in.d.l.ſi filius.§. cũ fundum.in.3. oppoſi. in medio in obligatione autẽ fundum tradi, cum ſit facti,ſuccedit obligatio ad intereſſe.l.ſtipulationes non diuiduntur.§.Celſus de ṽb.oblig.&.l.ſi quis ab alio.§.fi.ff. de re iudic.rõ,quia cũ ſuccedat obligatio ad intereſſe,poteſt peti fruct9,vt.j.dicam, & hoc habetur de primo mẽbro, qñ in cõtractu ſtricti iuris venit ĩ obligatione rem dari.

Fructus an veniant in obligatione rẽ reſtitui.

42 Secundo caſu principali quãdo in cõtractu ſtricti iuris venit rem reſtitui:facio regulã,quod veniunt fructus, & acceſsiones naturales à tẽpore moræ nõ ſpectata conteſtatione: ſiue petã reſtitui,quod eſt,vel fuit meum,vel ẽt nunquam fuit meum hoc patet in cõdictione ob cauſam,in qua agitur ad reſtituẽdũ cauſa non ſecuta tex.eſt in.l.q ſe debere.ff.de cõdi. ob cauſ. & in.l. cũ quis eo. tit. Item patet in cõdictione indebiti,in qua agitur de reſtituendo text.eſt in.l.indebiti per totam.l.ff. de condi.indebi.notatur in.l.quod debitum,eo.tit. tex.eſt.etiam ĩ.l.inſumma.§.ei qui. eo. tit.&.§.in frumento ead.l.et notatur in d.l.r.in vlti.gloſ. Item patet in condict. ob cauſ.pro dote, & in donatione cauſa mortis reuocata,in qua agitur ad reſtituẽdum de quibus in.l. videamus, in prin.&.§.1.ff.de vſu.ẽt patet,quãdo agitur ad reuocandum alienata in fraudẽ creditorum:quo caſu ago, vt reſtituatur id,quod non eſt meum, neque vnquam fuit tex.in.§. in Fauiana.ead.l.& facit.§.ſi actionem ead.l.à cõtrario ſenſu.Ratio autem differentiæ inter obligationem rem dari,& rem reſtitui,põt eſſe,quia quãdo ago ad reſtitutionem, verbũ reſtituo denotat plenitudinem, & ſic veniũt fructus, & acceſſoria à tẽpore morę, & quod hæc ſit bona ratio in reſtitutione,eſt text.qui ita declarat in.l.videam9.§.in Fauiana.ff.de vſu. & vult Paul.de Caſtr.in.l.cum fundus. in prin.ff.ſi cer.peta.aliam rationem aſsignat Sali.in.l.vinũ.11.opp. ff.ſi cert.pe. vbi dicit, quod quando peto,quod eſt meum,vel fuit meũ, ergo ratione plenioris iuris quia plenius ius dicor habere: ideo nimirũ ſi fructus prius veniũt, quã alio caſu, qñ ago ad mihi debitũ, & iſtam rationẽ refert, & ſequitur Iaſ. in.d.l.cum fundus ante mediũ,ſed hæc ratio mihi non ſatisfacit, quia non eſt generalis,nam ſolum modo concludit qñ ago ad id, quod meũ eſt,vel fuit,ſecus ſi nec eſt,nec fuit, vt in.§.in Fauiana de quo ſupra,ideo teneo præcedentẽ,& ex regula prędicta venit deciſsio tex.in.l.2.C.de pact.inter empt.& ven. vbi in actione pręſcriptis ver.(quæ eſt ſtricti iuris)veniunt fructus à tempore morę,eo quia ibi agitur ad illud, quod aliquando fuit meum,quod tene mẽti.

Fructus an veniãt ĩ obligatione rẽ tradi.

43 Tertio caſu principali quando in obligatione eſt rem tradi,tunc quia illa eſt obligatio facti, vt eſt notum in obligatione facti poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe, vnde ibi poſt morã, venit itereſſe dãni,& ẽt lucri,quod ſtipulator recipit poſt morã,et ſic veniũt fructus ſati poſt morã promiſſoris, nõ vt fructus ſed vt intereſſe, iſte eſt caſus in.l.ſi fundũ certa die,ff.de ver.obligat. omiſsis alijs ſolutionibus, & tex.in.l.in conuentionalibus.§.fi.eo.tit.quẽ ita intelligit Bar.in.d.l.ſi filius.§.cum fundũ. eo.ti.quod autem dico in obligatione, rẽ tradi,idem intelligas,in obligatione rem præſtari,quia idẽ ſunt ſecundum Bar.in.d.l.ſi fundum certa die, per illũ tex.quod tene menti,quia non eſt tex. qui ad hoc poſsit allegari in illo tit.prę

Fructus an tanquã fructus an tanquam intereſſe debeantur, quid interſit.

44 ter illũ:itẽ dũ dixi quod in obligatiõe rẽ tradi veniunt fructus,non vt fruct9, ſed vt intereſſe: effectus eſt,quia qñq; plus cõtinet vnũ,quã aliud,pone quod ruſticus debet prædium tradere doctori,percepit magnos fructus,ſed doctor perciperet paruos,ſi ergo peterẽtur vt fructus, deberentur omnes, quos ruſticus percepit, ſi autem peterentur vt intereſſe, deberentur illi,quos Doctor percepiſſet, qui poſſent eſſe plures, vel pauciores:differt ergo in effectu, et ita ſentit Specula.in ti.de fruct.et itereſſe §.cõmune in prin.idem Bar.in.l.ſi filius §.cum fundũ,in medio de ver.oblig.&

Fructus cũ petũtur practica libellandi.

45 ibidẽ Paul.de Caſtr.circa mediũ,itẽ eſt

differentia in modo practicandi, nam fructus petuntur officio iudicis.l.videamus.§.ex cauſ.cum ſimil.ff. de vſur.ſed quando intereſſe petitur, tunc venit iure obligationis. l. ſtipulationes non diuiduntur.§.Celſus de ver.obliga.l.ſi qs ab alio.§.fi.cum ſimil.de re iudi.aduertendum erit ergo in forma libellandi, & hoc etiam colligo per Bar.in. d.§.cũ
46 fundum poſt medium,quod bene not. quando autem fundus ſimpliciter promittitur non adiecto dari, vel tradi, an intelligatur promiſſus dari, vel tradi? dicas, quod intelligitur pmiſſus dari,ita notabiliter dicit Bar.in.d.l. ſi fundũ certa die quod prodeſt ſcire ad ea, quæ modo dixi, & in primo membro principali.

Promiſſio ſpecies intelligit, quod detur, non quod etiam tradatur.

Quartus caſus eſſet, quod in obligatione rem fieri, & iſte paſſus eſt pfundus, & latiſsimus, videas plene p Bar.in.l.ſtipulationes non diuiduntur, & ibi late dixi, qualiter ſuccedat obligatio ad intereſſe,& an poſsit qs ad factum compelli preciſe, & de multis alijs ibi videas.
47 Prędicta in acceſsionibus naturalibus quid in ciuilibus,l.vſuris? dicas quod in cõtractibus ſtricti iuris nõ veniunt vſuræ,nec à tempore moræ,nec à tempore litis conteſtatę tex.in.d.l.1.cum glo. & ibid.Bart.in ſummario,& Bal.ibidẽ. tertio notabili idem gl.ibi. per.d. l.1.C. de condi.inde.gloſ.in.l. ſi pecuniam in prin.ff.de condi.ob cauſ.glo. magna ad fi.idẽ gl.per.d.l.pr.in.l.indebiti in pri.ff. de cõdi.inde.& gl.per.d.l.1.in.l.lite cõteſt.ff.de vſur.& Paul.de Caſtr.per iſtũ tex,in.l.cum fundus in pri.ff.ſi cer. pet. & gl.per.d.l.1.C.de condic.indebi.in.l. qui ſe debere.§.fina.ff.de condictio. ob cauſ.ad idem text. in.l. quotiens. C.de condi.ob turp. cauſ. & facit, quia cum nõ debeantur in contractib9 ſtricti iuris, niſi promittantur per ſtipulationẽ. l.quis la primera. C. de vſuris, ergo nõ à tempore moræ,nec litis cõteſta.cum ibi nõ ſit ſtipulatio, licet ſit quidã quaſi cõtractus.l.3.§.idem ſcribit.ff. de peculio,ad idẽ.l.emptor cũ ibi notatis.ff. de noua.idẽ Ang.in.d.l.1.p text. ibi.idẽ ſentit bona gl. in.l. vulgo.ff. de vſur.in

Vſura quãdo debeat i cõtractibus.

ver.quale,dum dicit,non reſpicit pecuniam,quaſi dicat,quod in pecunia non veniunt acceſsiones etiam poſt litem cõteſta.facit.l.mora.§. in bonę fidei eo. tit.vbi in bonęfidei cõtractibus veniũt vſuræ ex mora,ergo ſecus in ſtricti iuris.ſed caue, quia ibi de conteſtatione verbum nullum ad idẽ addo gl.in.l.vſurę ff.de vſu.nã tex.ibi dicit,quod vſurę vicem fructuũ obtinent, dicit ibi gloſ. quod in caſibus differũt fructus ab vſuris,& allegat iſtã.l.quaſi dicat,quod fructus debentur poſt litis conteſta.vt ſupra dixi late:ſecus ĩ vſuris,nec aliud poteſt illa gloſ.velle, idem tenet Bald.in d.l.1.pen.oppo. Ratio autem differentiæ iter fructus & vſuras põt eſſe, quia vſura nũquã fuit de corpore ſortis ſuę, ſed fruct9 aliquãdo fuerũt pars agri,& de corpore agri debiti.ſ.ante ſeparationẽ nimirũ ergo ſi aliud ſit ĩ vſuris, quã in fructibus.ff.de rei vẽdic.l. ſi nauis,& iſtam rationem reperio per Bald. in.d. l.1.vltimis verbis,& ad iſtam rationem ego addo pulchriorẽ tex.in.l. ſi fraudator.§.fructus.ff.quę in fraud.cred.Item pro iſta opinione ego addo talẽ rationem,nam in fructibus diſtinguitur, vt ante litis conteſtat. non veniant,poſtea ſic, vt dixi ſupra in primo membro principali,ſi ergo dicimus,quod licet vſuræ non veniant ante litis conteſtat. deberentur tamen poſt, non eſſet differentia inter fructus,& vſuras: quã differentiam manifeſte faciunt iura .ſ. allegata: præcipue. l.indebite, & . l. in ſumma.§. ei qui.ff. de condictione indebiti.l.1.C.eod.titu.cum multis ſimilibus ergo,& c.& iſta eſt vera, & communis opinio,hoc tamen fundamentũ vltimum bene poteſt cauillari. Contra iſtam tamen communem opinionem ſtringit primo text. in.l. vſuræ.ff. de vſuris,vbi text.dicit, quod vſuræ vicem fructuum obtinent:ergo quemadmodum debentur fructus poſt litẽ cõteſtatam, ita etiam vſuræ,ſed hoc ſoluit ibi gloſ.quia dicit, quod illa regula fallit hoc caſu, debet ergo diſtingui per alias. ll. nam leges dicunt, quod in condictione indebiti veniunt fructus.

d.l.indebiti cum simili. non tamen vsurę, vt dicta.l.1.cum ergo reperiatur hęc differentia, ergo debet distingui illa. l. vsuræ per alias.ll.vt est notum.

Secundo cõtra cõmunem opinionem ego nouiter pondero text. in .l. lite. ff. de vsur.vbi tex. ait, lite contestata vsuræ currũt, & si dicas,quod ibi nõ loquitur in cõtractibus stricti iuris, prout dicit glo.ibi respondeo, quod est falsum: imò quod loquitur in cõtractibus stricti iuris, aut est penitus de ĩdubitabili; quod sic probo,dicit tex.ĩ.l.mora. §.in bonęfidei de vsuris, quod in bonæfidei contractibus ex mora vsuræ veniunt:si ergo veniũt ex mora ét lite non contestata,ergo quid dubij,quod veniant lite cõtestata? cum ergo sic intelligendo de nihilo seruiat : ergo debet ĩtelligi in contractibus stricti iuris, & si forte dicas,quod tex.in.d.l. mora debet intelligi, quod veniunt vsuræ ex mora .i. lite ɔtestata,per quam causatur mora , hoc est falsum , nã hoc modo. d.l.lite nedũ esset indubitabilis, verum esset superflua,quia repeteret eundem casum, & super solutione illius . l. cogitabis,quia nunc se obtulit in contrarium. Tertio contra communem facit,quia nõ reperitur.l. expressa , quod post litis contesta.non debeantur vsuræ licet gl. ibid. in alijsque locis hoc suppleat, & sic nõ est.l.quæ stringat.Quarto quia certum est,quod per litis contesta.efficitur ius actoris potentius,vt infinitis patet exemplis,vnde licet ante litem contestatam non debeantur vsuræ : videtur tamen,quod debeantur post litem,cogitabis,& hæc sufficiunt,quantum ad cõtractus stricti iuris de accessionibus tã naturalibus quam ciuilibus.

Secundo principaliter est videndum
48 quid in contractibus bonæfidei , an & quãdo veniant accessiones naturales, vel ciuiles? & in hoc videtur concludẽdum,quod veniunt tam ante litis contesta.quam post.de fructibus , & sic de naturalibus est.tex.in.l.videamus.§. ex causa.ff.de vsur.& in.l.datio.§.1.in fi.ff. de actio.emp.& in.l.Iulianus.§.si fructibus,eo.tit.quem ita allegat gl.& Bar.in l.si filius.§.cum fundum de verb.oblig. ff.tamen infra aliter adducam, ad idem est tex.l.venditor ex hęreditate.§.quẽadmodum.ff.de hęre.vel actio. vendit. facit tex.in.l.curabit.C. de actio. empt. idẽ in his quę assimilantur contractib9 bonæfidei, vt in legatis , & fideicõmis. vt est tex.in.l.vsuræ.ff.de vsuris,& in.l. apud Iulianum in prin.&.§.1. de lega.1. cum simil.prędicta in accessionibus naturalibus,in ciuilibus idem, siue lis non sit contestata.l.mora.§.in bonęfidei de vsur.siue sit cõtestata.l.lite eo.tit.cũ cõcord.& vide Paul.de Cast. in.l.cũ fundus in prin.ff.si cer.pet. Quæ autem sit ratio diuersitatis,quare in contractib9 stricti iuris regulariter nõ veniunt fructus nisi lite contestata,vsuræ autẽ nec ante,nec post,secus in contractibus bonæfidei, dic,quod ratio diuersitatis est propter exuberantiam bonæfidei,quæ requiritur in actionibus bonæfidei , & istam rationem ponit Bald.in.l.1.C.de vsuris & fructibus legatorum, hæc tamen ratio est persuasiua,sed nõ necessario concludens , & in materia vide Bald.in.l.penultim.2.colum.C.de conditionbus insert. & in.l. si traditio.4.q. C. de actione empti.

Fructus vt veniant in cõtractibus bo. fid.

49 Ex omnibus ergo prædictis facio regulã,quod dato,quod debitor sit ĩterpellatus extra iudicium : & sic sit in mora iuxta gl.in.l.vinum cũ concor. ff.si cer. pet.& est tex.quem pro illis nouissime pondero,in.l.videamus.§. si actionem. ff.de vsu.vbi vide, tamen fructus,& accessoria non veniunt à tempore morę: sed à tẽpore litis contestatę. l. cum fundus in princ.ff. si certum peta. cum concord. supra allegat. Ista regula fallit,primo quando in obligatione est rem restitui,vel agitur ad restituendum,vt supra dixi.

Fructus nõ veniũt nisi à tẽpore moræ, quod varie limitat, & quando quis constituatur ĩ mora.

Secundo fallit quando in obligatione est rem tradi , vel præstari, vt supra etiam dixi. Tertio etiam fallit quando in obligatione est rem fieri.l. stipulationes non diuiduntur cum sua materia. ff.de verbo.obligatio.

Quarto fallit in casu.l. filius.§.in.ff.de colla.doct.& ibi glo. & clarius Bartol.

quā d. rationem assignat, et dicit Bal. in l. si soror. C. de coll. quod casus dictæ. l. si filius. §. fi. est in hoc singularis, & mirabilis: in quo fructus veniunt à tempore morę in actionibus stricti iuris.

Quinto fallit in actionibus bonæ fidei, & sibi similibus in quibus fructus, & ēt vsuræ veniūt, nedum à tēpore litis contestatæ, sed etiam à tempore moræ, vt supra etiam dixi.

Principis cōtractus semper est bo. fidei.

50 Sexto considerandum est, an hęc regula posset limitari, ex eo quod singulariter dicit Bal. in tit. de pace cōstan. ℣ s. si qua vero, vbi tenet, quod oēs ꝯtractus celebrati cum Principe habent naturā bonæ fidei per illū text. quod est multū notandum, sic ergo fructus, & accessoria, & etiam vsuræ deberentur à tēpore moræ: facit in contractibus bonæ fidei. d. l. mora. §. ī bonęfidei cū cōcor. ff. de vsuris, & ratio posset esse, quia in Principe debet exuberare bona fides, & ideo, licet sit contractus stricti iuris tamen propter exuberantiam bonæ fidei ī Principe dicitur habere naturam bonæ fidei, & ita reperio nouissime attentare Ias. in. l. cum fundum in prin. ff. si cer. pet. & illud dictum Bal. refert ēt Ias. in. l. ciuitas. ff. si certum peta. 4. coll. & dicit, quod est singulare nec ab alio tactum legit: illud etiam refert, & allegat ad aliud in. l. & si post tres vlti. col. ff. si quis cau. cogitabis, & tenebis menti has duas vltimas decisiones per illud dictum.

Contractus oīs an sit bo. fidei de iure canon.

51 Septimo cogita, an possit hæc regula limitari, vt ista differentia non procedat de iure canonico, imo de iure canonico non sit differentia, an actio sit bonæ fidei, vel stricti iuris, imo fruct9, & alia veniunt à tempore morę: quia attento iure canonico, vbi attenditur bona fides, omnes contractus censentur bonę fidei, hoc probatur per id, quod singulariter dicit Bal. in. c. 1. in fin. extra de plus petitionibus, vbi expresse dicit, se putare, quod de æquitate canonica, omnes contractus sunt bonæ fidei, et si est vera illa decisio: est magna vtilitas.

Fructus pēdentes quā do veniant.

52 Quid in fructibus pendentibus? & quidem in obligatione fundū dari procedit. l. si filius familias. §. cum fundum. ff. de verbo. obligatio. quem ita ibi sumat. Paul. de Castro, & patet ex tex. ibi qui dicit, quę stipulationis tēpore fuerunt, debet ergo exponi fuerunt, scilicet pendentes, vt habeat dubium, si em̄ essent separati à fundo, nulla esset dubitatio, quia esset res alia ab ipso fundo, cum fundi nihil sit, nisi quod terra se tenet. l. fundi in prin. ff. de actione empti. in pendentibus autem erat magna dubitatio, cum videantur esse pars fundi. l. fructus pendentes. ff. de rei vendica. l. fi. §. fructus. ff. quæ in fraud. credit. non etiam potest ille tex. ītelligi de futuris, cum dicat stipulationis tēpore, & c. de illis enim loquitur. l. cū fundus in prin. cum supra allegatis. ff. si certū petatur.

53 Ista regula limitatur primo, vt procedat in actionibus stricti iuris. d. §. cum fundum, secus in contractibus bonæ fidei in quibus plenior fit interpretatio, vt videatur fundus venditus cum fructibus pendentibus, ita debet intelligi, tex. in. l. Iulian. §. si fructibus. ff. de actione empt. & ita tenet Paul. de Castro, in dicto. §. cum fundum in prin. qui dicit, hoc esse subtile, & nō declaratum per dd. & notabilius ibi per eum, tertia oppositione, & sic venditor nō poterit retinere pro expensis, quas fecit in colendo, & serendo: cum censeatur habere maius precium, & sic veniunt citra omnem moram. *Limita. 1.*

54 Secundo limita, quod hoc est verum, quod non veniunt fructus. d. §. cū fundum nisi à tempore litis contestatę, ita intelligitur. l. videamus. §. si actionem. ff. de vsur. cum concordan. & gloss. & communiter. dd. in dicto. §. cū fundū, sed Paul. ibi tenet cōtrarium, & rectius iudico meo, imo quod non veniāt etiam post litem contestatam, nam cum fructus pendentes videantur exceptuati, sequitur quod super illud nō potuit lis contestari, nec prodest contestatio facta super fundo, nec obstāt cōtraria, quia loquuntur in fructibus, qui nō pēdebāt tempore stipulationis, sed cœperunt postea pēdere: vt quia promissor fundi seuit, quo casu debet distingui, *Limita. 2.*

vt li

vt si post litis cōtesta. pertineant ad stipulationem, secus si ante etiā post moram extra iudicialiter cōmissam quod est singulare secundū Paul. in. d. §. cum fundum. prima opposi. & secundū hoc
55 allego tertiam limitationem ad dictā regulam. s. quod non veniūt fructus, intelligitur de pendentibus tempore cōtractus, secus si postea pēdere incipiāt, nam tunc quandoq; veniūt secundum distinctioné. d. §. si actioné, sed nec ista potest esse limitatio, cū regula nostra sit de pédentibus tantum tépore con-
56 tractus, non de futuris. Quarto limito, quod ista regula est vera ī obligatione dandi, in qua post moram non venit interesse, vnde nec vt fruct9, nec vt interesse possunt peti: secus in obligationib9 facti, puta ī obligatione rem tradi, quæ dicitur facti. l. stipulationes non diuidūtur in prin. de verb. oblig. nam tūc post moram succedit obligatio ad interesse eadem. l. ver. Cellus, & ideo ibi veniūt fructus sati post morā promissoris, nō vt fructus, sed vt ĩteresse, inter quæ est differétia, vt supra dixi, ita intelligitur in. l. si fundum certo die. ff. de verb. obliga. sed aduerte, quia illa. l. iudicio meo non facit ad nostrum propositum, scilicet de fructibus pendentibus tempore contractus: nam ibi loquitur de eo quod postea cœpit interesse: & sic nō facit. Sed si intelligeremus. d. §. cū fundum de fructibus futuris, quod non veniant in stipulatione, nisi post lité contesta. prout etiam loquitur. l. cum fundus in pri. ff. si certum peta. tunc illa. l. si fundum certa die benefaceret ad propositum, & esset limitatio, & ita voluit intelligere gl. & Bart. in. d. §. cū fundū.
57 Quinta limitatio, quod hæc regula est vera in actionibus personalibus, secus in realibus, in quibus veniūt fructus pé dentes, tex. est in. l. fructus pendétes. ff. de rei vendi. & Paul. in. d. §. cum fundū vltim. opposi. ratio est, quia etiam si essent à solo separati, venirent mihi restituendi, si extāt, vel si non extāt: & possessor erat malæfidei, vel bonæfidei, & possessor factus est locupletior iuxta plene notata in. l. certum. C. de rei ven.

Limita. 3. *Limita. 4.* *Limita. 5.*

& isto casu intelligitur ratio dubitandi
58 de qua supra. Sexto limito quando agerem ad rem restituédam, quę olim fuit mea vel ēt non fuit, vt quando ago ad reuocationem alienatorū in fraudem meam, nam tunc veniunt fructus citra omnem cōtestationem, & moram, siue extabant tépore, quo actio fuit mota: siue post inceperunt extare. l. videamus, in princ. & §. 1. & §. in fabiana. ff. de vsur. Et vult Paul. in. d. §. cum fundum, in fi. Concludendo ergo, omnia prędicta vno verbo dicas sic, regulariter nō veniunt fructus pendétes tempore cō tractus. l. si filius. §. cum fundum, de ŷb. obligat. fallit primo in contractu bonæ fidei. l. Iulianus. §. si fructibus. ff. de acti. emp. Secūdo fallit in realibus. l. fructus pendentes. ff. de rei védi. Tertio quādo agitur ad restitutionem. d. l. videamus. §. 1. & . 2. Alias quatuor limit. collige per Alex. in. d. §. cum fundum colum. 1.

Limita. 6.

1 *Emphyteuta rem alienans inscio domino an ipso iure perdat dominium? pugna ingens.*
2 *Emphyteuta cessans in canonis solutione an ipso iure perdat ius suum? ingens pugna.*
3 *Emphyteuta rem deteriorans an ipso iure perdat ius suum? dubia quæst.*
4 *Pœna irrogata per verbum præsentis temporis intelligitur ipso iure cum communi.*
5 *Emphyteuta cessante in canonis solutione potest expelli à domino propria autoritate cum communi.*
6 *Conditio legis intelligitur resolutiua, hominis vero suspensiua.*
7 *Cōpensatio an inducatur ipso iure? egregiū certamē.*
8 *Conditio resolutiua inest tacite in concessionibus legalibus.*
9 *Legitime supplementum an ipso iure inducatur? egregia quæst.*
10 *Dominium facto hominis an legis dispēsatione quæratur interest?*
11 *Feudatarius qui cessauit in canone soluendo an ipso iure cadat iure suo? ingens pugna.*
12 *Pœna inducta à lege per verb. præsentis temporis intelligitur ipso iure.*
13 *Delictorum obl. vnde nascatur materialiter.*
14 *Verb. ex. denotat causam immediatam.*

1 EMphyteuta qui ré alienauit īscio domino, an ipso iure cadat à iure emphyteutico vehementer cōtrouersū est, & gl. f. verbo cadat in. l. fi. C. de iure emphyteu. tenet eum

Emphiteuta rem alienans inscio dño an ipso iure perdat dominium? pugna ingens.

cadere ipso iure priuariq; iure emphy teutico,& cum illa gl. transeunt magis communiter Docto. ibi sequitur,& di cit cõmunem opinionem Corneus cõ si.115.licet in hac nu.7.lib.1. sequitur et & dicit cõmunem op. Decius consilio 146.num.8.& pro tenui.tenet Hostiẽs. in.c.potuit de locato, vbi eandem par tẽ sequitur,& firmat cõiter teneri Antonius de Butrio,quod & tenet Imola ibi,& sentit Bart.in.l.2.ff. de except.rei iudi.Imol.in.c.fi.de prę scrip. Alex.cõsi. 6.circa processum lib.3.col.pen. Imola in.c.ex parte col.9.de feudis,& Decius vbi supra ter firmat hanc esse communem opi. Vnde Alex.in.d.cõsi.6.nu.22. firmat cõmunem esse opinionẽ, vt nõ sit necesse sententiam ferri, qua pronũ tietur illum iure emphyt.priuari priua tum esse, vel priuandũ esse,licet in hoc vltimo Roma.& nõ alij esse cõtrarium tenuerint,vt illico docebimus,& quod ius emphyteuticum hoc casu perdatur ipso iure,tenent Ange.in.d.l.fi.in pri.& Salice.col.pe.& Ias. nu. 104. post Suar. de Ca.& alios quos ipse allegat intelligẽtes sententia declaratoria opus non esse,& in hãc partem inclinat ipse Ias. in.l.2.eod.titu. not.5. quæstio.2. nu.12. cum plu.sequent.& nume. 6. cum seq. Contrariam partem, vt non perdatur ius emphyteuticum ipso iure tenẽt gl. & Bar.in.l.1.ff.si ager vectig.pet. Bart. nu.2.& Bal.nu.6.& Salic. & alij pleriq; in.l.2.C.de iure emphyt.Decius consi. 138.& diligẽter,col.2.in pr.nu. 5. vbi fir mat ita tenere Doctores Bal. in authẽ. qui rem.C.de sac.ecc.vbi ait talem priuationem non esse in actu sed tantum in potẽtia, Ang.in anthen.de nõ alien. §.si vero versi.sed tunc quæro, Abb.cõ si.67.in causa lib.2.Alex.consi.172. viso themate lib.2.Decius,nu.11.in. d. auth. qui rem.C.de sacr. eccle. idem Decius consil.185.in causa istorum nu.9.Speculator in tit.de locato ver.66.Ias.in.l.om nimodo in pr.nu.10.col.fi.in fi.C.de inoffi.testa.vbi ex hoc infert, quod domi nus directus si moriatur antequam declaret velle se emphyteutam iure suo priuare, non poterit hęres hanc declarationem facere. Idem vt non priuetur ipso iure tenent Soci.consi.208. visis lib.2.nu.5.col.3.Corneus consil. 166. quatuor nu.11.colũ.3.lib.2. Areti.in.l.si mihi,& Titio colum.fi.& ibi Ias.col.fi. ff.de ver.oblig.Alex.consi.103.lib.1.nu. 16.col.fi.idem Alex.consi. 173. viso lib. 2.nu.7.col.fi.Alex.consi.6.libr.3.col.fi. nu.21. vbi hanc firmat esse cõem opin. idem Alex.consil.106. viso themate in strumẽti concessionis libr.4.nu.4.Bal. post Dinum ibi in.l.Meuius.§.1. opposi tione.8.ff.de leg.2.colum. fin.ad finem. Deniq; sunt & alij quam plures,qui tenent ita demum cadere à iure suo, si do minus declararit se ita velle, vt sensit glossella in.l.ita tamen.ff. si ager vectiga.& Bar.in.l.1.eod.titu.Cumanus cõ si.164.prę latus certę ecclesię, col.3.Bal. in.l.his consequenter.§.1.ff. fami. ercis. et alij quamplures, quos refert,& sequi tur Tiraquel.in.l. si vnquam verbo reuertatur nu.10.C.de reuoc.don.& sane qui hanc mediam opinionem sequuntur, recidere & inclinare videtur in opinionem eorum,qui partem negatiuã proxime relatam tuentur, nempe vt nõ ipso iure ius suũ pdat emphyteuta.

2 Et aduertendũ est, quod tenẽtes hanc opinionem, vt ipso iure ius emphyteuticum amittatur per alienationem factam irrequisito domino ijdem quoq; tenent idem fore, quãdo cessatum fuit in canone vel censu soluendo, vt sic ẽt in terminis.l.2.C. de iure emphy. pœna ipso iure cõmittatur, non secus quã in terminis.l.fi.eo.titul.ita Ias.ibi,num. 104.vbi dicit, se ita tenuisse ĩ.l.2.eod.ti tu.5.notabili,vbi sane cõtrarium tenuerat.d.5.nota.nu.6.& firmarat sępe in cõ trarium se habere communẽ opin. sed quod inter hos duos casus ĩ specie hac non sit differentia, similiter tenent Doctores per tex.ibi ĩ.c. potuit de locato, vbi illi duo casus æquiparantur, quod canon solutus non fuerit, vel quod alienatio facta fuerit irrequisito domĩo, & sic istos duos casus iungit Andr.Tiraquel.vbi supra, quasi nihil inter se differentes, quod est ex mente eorum fere omniũ, quos ipse fuse refert, quosq; *Emphyteuta cessãs in canonis solutione an ipso iure perdat ius suũ ingens pugna.*

supra

Emphyteuta rē deteriorans an ipso iure perdat ius suū? dubia quæ.

3 supra,& nos retulimus. Idéq; intelligē dū est qñ emphyteuta rē deteriorē fecit,vt p Deciū nu.11.in authē.qui rē.C. de sacr.san. ec.Nobis aūt hac in re tam ab oībus nr̄is elaborata, & inuestigata vtra pars receptior sit īcertū est, illud autem certo scio neminē reperisse me, qui satis dilucide rē ipsam explanarit. De tribus ergo separatim agemus, primum de alienāte irrequisito domino, alterum de cessante in canonis solutione, vltimum de rem ipsam deteriorem praue faciente. Primo casu tenendum est emphyteutam qui rē irrequisito domino alienauit,ius emphyteuticū ipso iure amisisse,vt tenuerunt glo.fi.in.d.l. fi.C.de iure emphy. & alij supra relati

Pœna irrogata p verbū præsentis tēporis ītelligitur ipso iure cum communi.

4 per tex.ibi verbo cadat. Nam illud verbum,vt patet cuilibet, qui literas grammatices edoct9 sit, est verbū pręsentis temporis modi imperatiui,verbū autē pręsentis temporis aut participium est canon latę sentētię,inducitque, & operatur suum effectum ipso iure,vt est vera,& cōmunis op.quam tenuerūt gl.in l.si quis maior ṽbo infamia. C.de trāsa. iuncto textu ibi,verbo infamia quā gl. sequūtur ibi Bar.Bal.Sali. & alij cōiter gl.in.l.1.§.efficerētur.C.ne liceat potēti,gl.in.l.sicut verb.minime. C. de test. mili.cum qua trāseunt ibi cōiter doct. gl.mag.in.l.si quis in tantam.C.vnde vi & ibi Bar.col.fi.& Ange.& alij,Decius in auth.Cassa.nu.3.C.de sacro sanc.ecclesi.per tex.in.c. 2. vt lite nō conte,et in.c.cum contingat de offi.deleg.Bart. in.l.iubemus nulli.§. sane post glos.ibi. C.de sacro sanct.eccl. sequitur,& dicit esse cōem opinionem And. Tiraq.in.l. si vnquam.C.de reuo.dona.verb.reuertatur.nu.21.qui plures allegat hui9 sen. fautores, licet contrariū tenuerint gl. in.l.1.ff. de vi priuata verb. publicatur, & ibi Bar.& alij non pauci,quos aduocat Andr.Tiraq.vbi supra nu.24.Neq; ad rem pertinet tex.in.l.2.verbo,volenti C.de iure emphy.per quem videbatur ipso iure nō perimi ius emphyteuticum, nam prope respondebimus. Secundo casu quando emphyteuta cessauit in canonis solutione res non tam expedita est propter.d.l.2.ver.volenti, & rursus in ṽbo si dñs voluerit,vbi sub hac demū coditione videtur pœna induci si dñs voluerit eā exequi, ergo interea ea pœna iure ipso non videtur irrogari,quia cōditionalia nihil ponunt in esse.l.si quis sub conditione dandorum decē.ff.si quis omi.ca.test.§. fin autem aliquid sub conditione. C. de cad. tol.sed ad illum text.respōden pleriq; eorum,qui hanc partem affirmatiuam (vt pœna ipso iure irrogetur)tuentur, quod illud verbū (volenti) declaratur per illa verba licere ei eū à prædijs emphyteuticarijs repellere,quæ verba significant,vt eū dñs possit propria autoritate repellere nulla spectata iudicis sententia aut declaratione,& cōse

Emphyteuta cessante ī canonis solutione pōt expelli à domino ꝓpria autoritate cum cōi.

5 quenter ipso iure pœna videtur irrogata,& qđ possit ꝓpria autoritate repelli tenet gl.mag.in.d.l.2.ṽb.repellere i pri. cū qua trāseūt ibi cōiter Docto.vbi Sali.col.2.& Ias.nu.13 Host.in.c.potuit de locato, sequitur & dicit esse cōem sententiā Alexā.ꝯsi.6.circa ꝓcessum, nu.22. gl.pe.vbi Inno.& Ioa,And.ī.d.c.potuit de locato Marti.& Bulga.in.d.l.2. C.de iur.emphy.vbi et Oldra.Butrig.& Raineri.& ibi Azo in summa illius tit. plene p Ias.nu.100.in.d.l.2.Imola,in.d.c.potuit Areti.in.l.clam possidere.§. qui ad nundinas.ff.de acq.poss. Præterea illud ṽb.(volenti)qđ est in.d.l.2. licet cum ꝓfertur à testatore regulariter īducat cōditionē suspēsiuā.l.si ita legatū. §.illi si volet.ff.de lega.1. tñ non sic cū ꝓfertur à lege.l.cōditiones quæ extrinsecus.ff. de ꝯdi.& demōst.gl.& oēs in.c.vñ.§.fi. ṽb.ꝯditionē de spōsali.in.6. quia coditio legalis regulariter nō tam substantiā q̄ executionē dispositionis vr̄ respicere,& veluti vitio suspēsionis afficere vt.dd.iuribus ergo ṽb.(volenti)positū in.d.l.2.nō eo pertinet, vt nō ip̄o iure pœna caducitatis irrogetur, sed magis eo, vt ab ea possit dñs tacite vel expressim recedere,cū ei9 vtilitatē respiciat,quo subsecuto pœna intelligit̄, vel fingitur nūquam commissa vel irrogata,vt illico dicemus,quasi illa cōditio potius intelligatur resolutiua quam suspensiua.

Tertio casu cum pœna irrogatur propter rei deteriorationẽ intelligitur irrogata ipso iure argu.auth. qui rem.C. de sacr.eccles.verb.repelli possit, quod verbũ denotat propria domini authoritate posse repelli, & consequẽter ipso iure præterea ibi æquiparatur, quod rẽ deteriorem fecerit, vel canonẽ soluere cessauerit, sicque vt illo casu diximus, pœnam ipso iure irrogari, itaq; & isto casu idem dicendũ est, & ita sentiunt omnes illi, quos diximus tenere hanc opinionem affirmatiuã, vt pœna ipso iure irrogetur, stant ergo tres cõclusiones: prima quod pœna irrogatur ipso iure quãdo alienauit irrequisito domino: secunda quod pœna irrogatur ipso iure quando cessauit in solutione canonis: tertia quod pœna irrogatur ipso iure, quãdo rem fecit deteriorẽ, quæ omnia procedunt quantum ad ortum, & irrogationem inductionẽq; pœnę, & caducitatis, verũ quia incertum est an dominus cuius fauorem isthęc pœnę impositio respicit, ea pœna vti volet nec ne, & eo vti nolente periniquum esset emphiteutam puniri, ideo ea pœna a lege imposita videtur quasi sub quadam cõditione resolutiua, vt dño ea vti nolente pro nõ imposita, & quasi pro infecta habeatur, vt.ff. de lege cõmisso.l.2.&.l.3. vbi si vendidi tibi rem meam sub hac conditione, vt si infra diem certũ precium solutum non fuisset, res esset inempta, pura quidem vẽditio est, quę tñ ex post facto in euẽtum conditionis resolui ac ĩfecta reddi potest.l.1.ff.de lege cõmi.l.2.§.Sabinus, &.§.si in diem.ff.de vsu cap.pro emp. nec enim tam sub cõditione contrahi quam sub cõditione resolui posse intelligitur vt.dd.legibus, vt enim aliud est hominem nasci, aliud vero postea resolui ac mori, nec ideo minus pure, & recte nasci videtur ꝙ postea moriturus sit, sic & talis venditio nõ ideo minus pure facta videtur, quod postea quasi mortalis resolui possit ac mori, & finiri per defectum solutionis, sic & si rem meã tibi vendidi ita vt meliore cõditione allata res inẽpta esset pure quidem facta hæc venditio videtur, licet in euẽtum conditionis resolui possit, vt non ideo minus pura & perfecta intelligatur, quod postea meliore cõditione allata, peritura, finitura, ac moritura sit quasi mortalis, non immortalis esset tex. in.d.§. si in diẽ, & in.l.2. & in.l.4.ff. de in diem addictione, & in his duabus speciebus resolutio, & peremptio illius venditionis cõtingit ipso iure, vt patet in.dd. legibus, & fere per omnes leges illius tituli.ff. de in diem addict. & etiã illius tituli.ff. de lege cõmis. vnde statim continuoq; a tempore, & momento quo venditio (vt dictum est) resoluitur, fructus desinunt pertinere ad primũ emptorem, quia antea dominus erat.i.interea dum conditio pendebat resolutiua, sicque ea aduentante cõtinuo redeunt ipso iure ad venditorem, vt in.l. item ꝙ dictũ est, & in.l.imperator.l.eum qui.ff. de in diem addict.l.si fundus.2.resp.ff.de leg. cõmis. nisi in casu vt.l.lege.ff. eod. per rationem peculiarẽ ibi expressam: modo sic licet ille cõtractus per interuẽtũ melioris conditionis, vel per precium nõ solutũ fuerit ipso iure reuera actualiterque peremptus, ac finitus: tamẽ intelligitur hæc resolutio, & peremptio facta sub quadam conditione, veluti re ualidatiua contractus semel perempti, & resolutiua ipsius peremptionis: vt si primus venditor a meliore cõditione sibi oblata abstinuerit, eaque vti noluerit, vel a pœna quæ ob precium non solutum ipso iure irrogata fuerat abstinuerit, tũc cõtractus ille vel reuiuiscat, vel (quod certius est) videatur, ac fingatur non fuisse peremptus aut finitus: id quod tam in lege cõmissoria probatur per.l.2.&.3.ff. de lege cõmis. quã in addictione in diem probatur per.l.Sabinus, &.l.sed & si proponatur.ff. de in diem addictiõe, ratio horũ est, quia vt vtrobique notatur in glo. cuiq; licet ea prætermittere ac renuntiare, quæ eius fauore inducta fuerint.l. pe.C. de pact. l.si quis in cõscribẽdo.C.de epis.& cle. & quia quod eius fauore inductũ fuerat, in odiũ ipsius cõuerti non debet, ꝙ eueniret si se inuito staret illa legis dispositio

positio.l.quod fauore.ff. de legibus iun cto.§. praeterea cū ibi not. inst. de acti. itaque quod emptio perimatur ipso iure per interuentum melioris conditionis postea allatae, vel quod perimatur ipso iure per defectum precij soluēdi, vtrunq; fit sub quadam cōditione resolutiua, vt si venditor ab hoc beneficio abstinuerit eoq; vti noluerit, fingatur, aut intelligatur illum cōtractum nunq̄ fuisse resolutum, finitum aut infectum: vel illa peremptio facta intelligitur sub cōditione quadam reualidatiua, vt cōtractus ille semel ipso iure peremptus per abstēsionem, ac renūtiationē eius, cuius fauore fiebat, reualidatus perīde videatur, ac si nunquam foret infirmatus, sic ergo & in speciebus nostris per alienationē inscio domino factam, vel per cessationem canonis soluendi, vel per rei deteriorationē licet ipso iure, & reuera ius emphiteuticum resolutum peremptum ac finitū fuerit: tamē cum id fiat in fauorem domini per eius abstensionem hoc beneficio vti nolentis, ius illud perēptum redintegratur, vel fingitur nunquā fuisse peremptū, quasi peremptio fiat sub quadam cōditione resolutiua, vt perēptio illa domino abstinēte infecta reddat̄, quod nota, quia nullus vnquam in cuius scripta inciderim, sic declarauit, deniq; in dotis tam promissione quam datione semper intelligitur a lege haec conditio si nuptię sequātur.l.stipulationem.l.promittendo.ff.de iure doti.& tamen cum subintelligit̄ a lege tantū nec ab homine exprimitur, nō impedit effectū iuris nec
6 dominij translationem.l. sed nisi.ff. de iure doti. Verum si ab homine expressa sit, impeditur dominij trāslatio. l. dotis fructus.§.fi.eod.tit. nec est obscura harum rerū differentia, quia quando apponitur ab homine cēsetur suspēsiua, sicque impedit iuris effectum regulariter.§.fin autem aliquid sub conditione C.de cad.toll.l.si quis sub cōditione dādorum decem.ff. si quis omi. causa testam.non sic quando a lege subintelligitur, quia tunc non suspensiua sed resolutiua consetur, & consequēter pen-

Conditio legis intelligitur resolutiua hominis vero suspensiua.

dente dubio illius resolutionis euentu actus intelligitur purus vt. dd. ll. sic & in specie nostra verbū (si voluerit) positum a lege (in.d.l.2.C.de iure emphi.) iuxta pœnę irrogationē nō habet vim suspensiuam, sed tantū vim resolutiuā, sicque non impedit pœnam ipso iure cōmitti, sed semel cōmissam per domini abstensionem postea sequutam infectam reddit, ad nihilumq; reducit: simillimum est, & accōmodatissimū quod traditur per gl.& cōmuniter doct. praesertim per Alex. ibi in.l. si tibi homo.§. cum seruus.ff.de lega.1.per tex.ibi nam licet ipso iure transeat dominiū rei legatę in legatarium a tēpore mortis testatoris secundū cōmunem op. vel a tēpore aditę haereditatis secūdū alios.l.a Titio.ff.de furtis.l. cum pater. §. surdo ff.de ga.2.tamē id intelligitur, si agnitū fuerit postea legatum, non sic si postea repudiatum fuerit, nam tūc nunquam legatarij fuisse intelligitur vel fingitur d.§.cum seruus (ibi nam si legatarius repulerit a se legatum, nunquā eius fuisse videbitur) quinimo fingitur nunquā fuisse legatum.l.legatarius.§.fi.ff. de lega.1.cuius verba (si legatum nobis relictum constituerimus nolle ad nos pertinere, pro eo erit quasi ne legatum quidem nobis sit) cum ergo legatum nobis relictum cuius dominium ipso iure req; vera iam quęsieramus, a morte testantis simul ac repulerimus, vel abstinuerimus, nunquam ad nos pertinuisse fingatur, quid mirum si in speciebus nostris dominiū vtile nobis per alienationem nō rite vel deteriorationē improbe factam, vel per cessationem solutionis iam quaesitum per abstēsionem, vel repudiationem nostram postea sequutam videatur, nunquā fuisse ad nos deuolutū, nūquamque ab ipso emphiteuta abscessisse, sicque vt illa legalis acquisitio quae ipso iure cōtingit in re legata, fingitur nunquam contigisse sequuta repudiatione eius, cuius fauore fiebat, ita & haec acquisitio legalis quae fit in speciebus nostris, fingitur nūquā contigisse sequuta repudi. vel abstensione domini directi, in cuius fauorem

fiebat

fiebat. Nec absimile est, quod licet hæreditas paterna filijsfa. ipso iure acquiratur. l. in suis. ff. de acqui. hære. l. Corn. l. iam dubitari. ff. de hęre. insti. §. sui inst. de hęr. quali. §. sui inst. de hęr. ab intest. tamen secuta abstensione nihil vnquã sibi acquisitũ fuisse videtur. l. nam nec emancipatus. ff. de leg. 1. sic & in specie bus nostris, &c. Aptissimumque est, & illud, nam etsi legatum à morte testatoris nobis ipso iure quæratur. d. l. à Titio cum similibus: tamen si illud à nobis repulerimus, nunquam in bonis nostris fuisse fingitur adeo, vt p hoc nostrum patrimonium diminutum non videatur, neque quicquam in fraudem crediti torum fecisse existimemur. l. quia aũt. §. 1. ff. quæ in fraudem creditorũ sic, &c. Simile in. l. filio quem. ff. de lib. & posthu. vbi filium emancipaui deinde adoptaui, quæritur an intelligatur verus filius an adoptiuus? & ait adoptiuum nõ videri sed verum, quia ĩquit (& hoc est quod expendimus) non tam translatus quam redditus videretur: sic & in specie nostra sequuta domini repudiatione idem ius quod emphyteuta amiserat redijsse videtur, non diuersum. Istorum ratio ea est, quod cum agitur, vt q͂ meum erat in te transferatur, plerunq; non aliter à me abscessisse videtur, quã si tibi effectualiter accesserit argum. l. si me in vacuã. ff. de acqui. poss. vnde cum hic effectualiter domino non accesserit, quia repudiauit vel abstinuit, neque ab emphyteuta quicquã abscessisse videtur. Confirmatur non ineleganter p sequentem conclusionem.

Cõpensatio an inducat ipso iure? egregiũ certamen.

7 Compensatio non fit ipso iure: sed ita demum: si ab homine obijciatur exceptio compensationis, ita tenent glos. & Doct. in. l. scimus verbo ipso iure. C. de inoffi. testa. gl. & Doct. in. l. is qui in potestate in prin. ver. quia bonorum. ff. de lega. præst. glo. in verb. ipso iure in. §. in bonæfidei insti. de act. gl. in. l. si constat verbo ipso iure: & ibi cõiter Docto. C. de cõpensat. gl. in. l. fi. verbo actionibus in fi. & ibi cõiter Doct. eod. tit. gl. & cõ muniter Doc. in. l. si quid à fideiussore. ff. de cõpensati. Petr. & Cinus, in. l. fin. C. de cõpensat. Azo in summa eod. tit. Bar. & Bal. in. l. verũ. ff. eo. tit. Bar. Bald. & Sali. in. d. l. fi. C. eod. Bald. in. l. 1. C. de distr. pigno. Bar. in. l. gerit. ff. de acq. hęr. Bal. in. l. 1. C. de distr. pig. est cõis opi. secũdũ Pindar. de cõpen. art. 6. nu. 50. hãc sequitur & dicit cõem opin. Ias. in. §. in bonęfidei instit. de act. nu. 76. plene per Bal. in. d. l. si constat: per Ange. & alios in. d. §. in bonęfidei, tenent etiam gl. & Doct. in. l. verũ ỹb. male. ff. de cõpensa. gl. & cõiter Docto. in. l. rei iudicatę. §. 1. verb. obligatus. ff. solu. matri. Tiraq. in l. si vnquam ỹbo reuertatur, nu. 15. C. đ reuo. don. Ias. nu. 3. in l. de pupillo. §. qui opus. ff. de oper. no. nun. Corne. consil. 264. licet in hac colũ. 1. idem consi. 265. circa primũ nu. 3. lib. 1. Mouentur tenẽtes cõem opi. per. l. verum ỹb. male peto. ff. de cõpensati. nam male petere is videtur, qui non caret actione: sed pot excludi exceptione. l. 1. in fi. ff. quando dies vsufr. leg. cedat, sed id arg. leue est: nam & qui cum actionem nullã haberet, temere peteret: male similiter: qnimo pessime peteret, vt de se patet, & probatur. ff. de pac. l. item quia. Secũdo mouentur per. l. 2. ff. de cõpensat. ibi si paratus est compẽsare, sed nihil est: nã ibi sensus est, quod iudex, q ignarus eẽ præsumitur in facto alieno. l. verius. ff. de probat. l. si res obligata, vbi per Iaso. Alex. et alios, si exceptio compensationis non opponatur: non potuit vaticinari, an reo aliqd ab actore deberetur: sicq; eo non opponente condemnabitur: nam etsi per veram sol. ipso iure liberatus esset, nec iterum conuentus allegaret, innocens cõdemnaretur ad iterum soluendum, quod iam soluisset semel, vel dic vt infra dicam: quod licet ipso iure hoc beneficium sibi detur à lege: potest illud prætermittere. Tertio mouẽtur per. l. si quid à fideiussore: vbi reus eligit, si fideiussorio nomine conueniatur, vtrum quod ipsi à creditore agente, an quod debitori principali debebatur, compensare malit. Sed respõ. ipso iure inductam esse compensationem: quæ tantum modo occulta, & velata est: post electionem vero reuelabi-

tur:

tur, detegeturque. Quarto mouentur per.l.quod in diem.§.fi.ff. de cõpensat. & vltra supra allega.communem opinionem tenet etiam Bartol.per tex.ibi in.l.si matre.C. de suis & legiti.

Contrariam partem, vt compensatio inducatur ipso iure, etiam citra vllum hominis ministerium: tenuit Martinus glossator antiquus: vt refert Accursius in.l.si constat. C. de compensati. cuius opinio necessario tenenda est. Primo per.d.l.si constat. verbo ipso iure. Secũdo p.l.fi.i prin.eod.ti.℣b.ipso iure. Tertio per.§.in bonæfidei instit. de act.℣b. ipso iure. Quarto per.l. verum primo responso verbo ipso iure. ff. de compé. Quinto per eandem.l. in secundo respon.verbo ipso iure. Sexto per.l. si ambo.1.respon.eo.tit.verbo ipso iure. Septimo per eandem legẽ in.§.simili modo: verbo ipso iure, vt contra tam apertas legum decisiones contendere: non tam leges interpretari, quã eas perimere, nouasq; condere sit. ad idem & octauo.l.rei iud.§.1.ver. vt hoc minus sit obligatus.ff.sol.matri. Nam illa verba (sit obligatus) cum sint præsentis tẽporis: intelliguntur ipso iure secundum verã & communem opi. quam tenuerũt gl. in.l.si quis maior verbo infamia iuncto suo tex.C.de transact.quam ibi sequũtur Bar.Bal.Sali.Paul.& alij communiter gl.in.l.1.§. afficerentur. C. ne liceat potenti, gl. in.l. sicut ver.minime.C.de testam.mili.cum qua simpliciter transeunt Doct.ibi glo.mag.in.l.si quis in tãtam.C.vnde vi, cum qua ibi tenẽt Bar. col.f.& Ang.ead.col.Bar.in.l. iubemus nulli.§.sane.C.de sacros.eccles.Bart.in auth.qui semel ad finem.C. quomodo & quando iudex, estque vera, & cõmunis opinio secundum Tiraquel. de reuo.don.verbo reuertatur: in.l.si vnquã nume.21.qui quã plures aduocat huius rei auxiliares. Vnde cum verba à lege prolata temporis præsentis intelligantur ipso iure, &.d.l.rei iudicatę.§. 1. loquatur per verbum præsentis tẽporis, superest, &c. & in specie hanc conclusionem vltra Martinũ supra relatum tuetur Tindarus de compensa. artic.6.

Pro hac parte vrget viua ratio, nam regulariter quoties alicui beneficiũ à lege defertur, semper itelligitur: et adest tacita cõditio resolutiua, vt, si nolit, eo non vtatur, nec delatum intelligatur, quia quod quisque malit, id vtilius sibi fore interpretamur.§.preterea cum ibi notatis per glo.& Doct. insti. de act.& inconsultum sat esset, quod fauore cuiusq; inductum esset, id in eius odium aut dispendium conuerti, quod accideret si inuitus illud abijcere non posset cõtra.l. quod fauore.ff.de legibus. l. q̃d fauore.ff.de regulis iuris. Vnde quemque posse fauori suo renuntiare sæpissime constitutum est.l.pen.C. de pactis. l.si quis in conscribendo.C. de episcopis & cleri. Sicque verba consilij nõ inducunt necessitatem præcisam, nec obligãt, ne ei, cui consultum voluerimus, officiamus.l cũ pater.ff.de leg.2.§. mando, nisi vbi esset minor ętas.l.2.C.de vsucap.p emp.secundũ cõem intell. vel industrię incapacitas. l. Titio centũ in pr.ff.de cõdi.& demõ. Sicq; ẽt prohibitio alienatiõis facta ĩ fauorẽ quorũdã, de ipsorũ cõsensu pretermittitur, vt in l.quoties ab oĩbus.C. de fideicõ. Ergo cũ beneficiũ cõpensationis, vt cõsulat̃ ei, qui cõpẽsationẽ obijcit, inuentũ sit. l.1.&.2.ff.de compensa.l.fin.C.eod. si is id beneficium prætermittere velit, cõpensatio cessat, ideo dicitur in.d.l.2. & in.l.quod in diem.§.fin. ff. de cõpensat. et in.l.si autem.§.1.ff.de negotijs gestis, compẽsationem dari ei qui paratus est compensare, qui ve excipere vult obijciens compẽsationẽ, nõ quod talis exceptio sit actionis exclusiua sed magis intẽtionis, datur eñ exceptio intẽtiõis cõtra eũ, qui nullo iure agit, nullãq; actionẽ habet, vel quod sibi cõpetijt, nũquã, vel quod si ꝯpetijt, iã extĩcta erat, sicq; licet actio aduersarij ipso iure ex toto, vel ex parte per legem compensationem inducentem fuerit extincta, datur tamen contra eũ de facto petentem exceptio compensationis, quæ esse intelligitur non actionis iam extinctę exclusiua, sed intentionis.l.vbi pure.ff.de doli exceptio.

Item

Cõditio resolutiua inest tacite in concessionibus legalibus.

8 Item quoties nobis ius acquiritur ipso iure per legem, hæc acquisitio non habet hãc tacitã cõditionẽ suspẽsiuam, si eo vti velimus, sed hãc tacitã cõditionẽ resolutiuã si ab eo iure, ac beneficio abstinuerimus, vt tũc nobis inuitis non cohęreat, aut perduret, sed resoluatur, habeaturq; pinde, acsi delatũ nunq̃ fuisset, vt dictũ est, nã ius & dñium idẽ est. l.si prędiũ.C.de prędi. mi. ibi dñiũ siue ius, & vtrunq; beneficio iuris acquirimus, ac tuemur. l.ex hoc iure verb. dominia.ff.de iust.& iure.§.ius autem gẽtium inst. de iure natur. & tamẽ semel nobis quæsitum nõ cohęret nobis inuitis, sed tandiu, quãdiu illud abijcere noluerimus.l.1.&.2.ff. pro dereli. l. si quis vi.§.differentia.ff. de acqui. pos. vbi per omnes, & sic & in dñio vel quoquo iure nobis a lege delato, & ipso iure etiã quæsito, cum primum a nobis illud separare, abijcere, amittere, constituerimus, statim aufugit, discessit, euasit: quinimo non solum discessit prout ex nunc, sed etiã prout ex tũc.i. quasi nunquã delatũ, aut quæsitũ foret, vt sic nõ tm̃ a tpe repudiatiõis a nobis abscessisse videatur, sed ẽt iã retro a tpe ipsius legalis delatiõis abscessisse videat, vel nũquã ẽt accessisse intelligatur, quasi illa cõditio resolutiua in his acquisitionibus legalibus retro trahatur ad tempus legalis delationis tex. in.l.si tibi hõ.§.cũ seruus.ff.de leg.1.& ĩ.l. legatarius.§.1.eod.ti.l.nã nec emãcipatus eod. iũcta.l.necessarijs.ff.de acq.hę.l.Corne.l. iã dubitari.ff.de hęr.inst.vt sic non obsit.l.si ita legatũ.§.illi si volet.ff. de leg. 1.sic ergo & ĩ specie nr̃a beneficiũ cõpẽsationis nobis a lege delatũ, & ipso iure quęsitũ, quod nobis inuitis non cohęrebit, cũ primũ cõstituerimus ab eo abstinere, habebitur perinde, acsi re vera delatũ, aut quæsitũ nõ esset, vt sic huic beneficio acquirẽdo nulla cõditio suspẽsiua iesse videatur, sed resolutiua vtiq;, vt p hoc discedamus ab opinione cõi, quæ intellexit forte conditionem adesse suspensiuã, & recedamus etiã ab opinione Martini, & sequaciũ, qui ĩtellexit neq; suspẽsiuã adesse, neq; resolutiuã, deniq; et ĩ actibus ĩter viuos simile videmus, nã si tibi vendidi fundũ, ita vt meliore cõditione allata esset ineptus, nõ tã sub cõditiõe cõtrahi, q̃ sub cõditiõe cõtractũ purũ & cõsũmatũ resolui, infectumq; reddi iurecõsultus interpretatur in.l.2.& in.l.4.ff.de in diẽ addictı.l.2.§.si in diem.ff. pro emptore, & licet interea ius & dñium emptori quæsitũ esset, tñ meliore cõditione postea allata, ipso iure abscedit, vt.dd.iuribus, quod & tradit glo. cõmuniter ibi app. in.l.traditionibus. C. de pact. in glo.fi. glo.quã doct.cõmuniter sequũtur in.l. cõmissorie. C. de pact. inter emptorẽ & vendito. & tñ licet dominiũ quod a nobis abscessit, & in primũ emptorem migrauit, allata postea meliore cõditione, ad nos fuerit reuersum ipso iure, & acquisitũ a lege, tamẽ si ab hoc legis beneficio, & acquisitione abstinuerimus, habebitur perinde, acsi revera nobis re acquisitum, aut ad nos reuersum nunq̃ fuisset.l.Sabinus, &.l.seq.ff.de in diẽ addictione, & similiter si vẽdidi tibi fundum, vt si infra certũ diẽ preciũ solutũ nõ fuisset, res esset inempta, purus contractus est, pureq; tibi ac statim dñium quæritur, quia nõ tã sub cõditione contrahi, q̃ sub cõditione cõtractũ iam cõsummatũ, ac purũ resolui, infectumq; reddi posse videt̃. l.1. ff. de lege cõmis. & tñ si preciũ die dicto solutũ nõ fuerit, dominiũ a me separatũ, tibiq; quæsitũ rursus abs te abscedere, ad meq; remigrare, ac recidere ipso iure ĩtelligit̃, vt tñ si ab hoc legis beneficio abstinere velim, nunq̃ ad me reuersũ, aut readquisitũ fuisse intelligatur, vt in.l.2. &.3. ff. de lege cõmi.l.2.§. Sabinus.ff.de vsu. p emp. idéque est, & in illa tertia specie, quãdo tibi ita vẽdidi, vt si res infra certum tẽpus displiceret, esset inempta, vt.d.l.2.§.si in diem in fi.ff.eod.sic ergo & in specie nostra, ius cõpensandi nobis, & si ipso iure quæsitum re vera fuerit, tamen cum primum illud repulerimus, ab eoque abstinuerimus, non tantum vt ex nunc, sed etiam vt ex tunc repulsum videtur, aut (quod certius est) etiam nunquam acquisitum videtur:

vnde

Vnde si tibi ducēta debebā, tuq; mihi cē tum sub vsuris debebas, petis à me illa ducenta integra, ego possé obijcere cō pensationé pro centum, sed nō curaui, nec tu quoq; curasti compensationem obijci, certe cōpensatio, quæ ipso iure inducebatur à lege, abscessit, aufugit, quia eo beneficio ego vti nolui, sed tibi ex integro soluere, sicq; cursus vsurarū pro cētum, quæ mihi debebas, currere non desinit, quod not. ad ea quæ tradit Ias. nu. 82. in d. §. in bonæ fidei.

Legitime supplemētū an ipso iure inducatur: egregia q.

9 Legitime supplementū licet ipso iure inducatur, & acquiratur filio ex dispositiōe. l. scimus in pr. verbo ipso iure. C. de inoffi. testamento: tamē intelligitur ad eius acquisitionem necessarium esse hominis factum, seu ministeriū. l. vt filius petat, ac declaret se velle tale legitime supplementū, ista videtur esse magis cōis op. quam tenuit gl. in verb. ipso iure in. d. l. scimus in prin. quam ibi sequuntur Iaco. Butrig. Pet. de Bellaper. pratica. Alber. Bar. Paul. & Ias. qui hac dicit cōem opi. Bald. in. l. si cōstat in pr. C. de cōpensa. sentit Ange. in. l. Papinianus. §. si cōditioni. ff. de inoffic. test. sentit in simili gl. in. l. filio preterito verbo tuebitur. ff. de iniusto rupto, gl. expressior in. l. si is qui in potestate in pr. ver. quia bono. ff. de leg. præst. gl. in. l. si duo in pr. eo. ti. cum quibus suis in locis trāseunt cōmuniter Doct. Corneus consi. 264. licet in hac lib. 1. nu. 4. col. 1. idem Corneus, consi. 265. circa primum, nu. 3. eod. lib. Iaso. in. l. de pupillo. §. qui opus nouum, nu. 3. no. 3. ff. de oper. no. nunti. Ias. nu. 34. in. l. ex facto. ff. de vulg. And. Tiraq. de reuo. don. in. l. si vnquam ꝟb. reuertatur, nume. 14.

Contrariam opinio. imo quod non requiratur factum hominis, aut ministerium, vel aliqua declaratio, tenent Bal. Ang. & Salic. in. d. l. scimus, sequitur & dicit esse cōem opi. Roderi. Xuarez, cōtra in. d. gl. in. l. quoniam in prioribꝰ. C. de inof. test. in decima ampliatione fol. 33. sentit Ias. nu. 23. in. l. posthumo nato. C. de contra tab. sentit Alex. consi. 150. visto themate libr. 2. qui omnes firmant ad acquisitionem primordialem necessariam nō esse filij vllam declarationé, sed tantum ad acquisitionem incōmutabilem, quod & voluit Ias. in. d. l. ex facto nu. 34. & voluit etiam Corneus in duobus consilijs supra allegatis. Sed & hęc posterior opinio vera non esset sic simpliciter intellecta, nam constat legitime supplementum ipso iure acquisitum trāsmitti ad hæredes, etiamsi agnitum non esset, non secus quam trāsmittitur legatū, vt tenet Sal. in. d. l. scimus, & Ias. nu. 34. in. d. l. ex facto, & Alex. cōsi. 55. visto tit. quæstionis lib. 2. colū. 3. & est cōmunis opi. vt alibi docemur secū dū nostrā distinctionum. At si declaratio filij desideraretur, sequeretur, ꝙ eo ante talem declarationem factam decedente, eius hæres eam declarationé facere non posset, quia facultas declarandi non transit ad hæredes gl. cōmuniter ibi, & vbiq; app. in. l. inter stipulātem. §. si Stichum. ff. de ꝟb. oblig. sicque hęres istius filij tale legitime supplemētum agnoscere non posset, nec illud incōmutabiliter caperet, quod esset cōtra prouisionem, mentem & sentētiam. d. l. scimus, & d. l. omnimodo in pr. C. de inoff. testa. & contra. d. l. non autem, & l. his ver. ff. de adopti. vbi significatur nihil referre vtrum ab initio integra legitima relinquatur, an vero minus integra, si postea ipso iure repleatur à lege. Ideo dicendum est, quod filij declaratio ad primordialem acquisitioné, quæ ipso iure contingit necessaria sine dubio non est, vt volunt hi quos posterio re loco allegauimus, contra eos quos priore loco aduocamus, non quoq; necessaria est ad incōmutabilem acquisitionem, seu irreuocabilem. Nam nullū ius, aut dominiū nobis vnquam acquiritur incōmutabiliter, saltem regulariter, quia omne quod nostrū fit, aut ad nos pertinuerit, libere possumus regulariter, vel in alios transferre. §. per traditionem. §. venditę insti. de rerum diuisione. l. pen. ff. de pact. l. filiusfa. §. Diui cum ibi plene not. ff. de legat. 1. vel ꝑ derelicto habere, & abijcere. l. 1. & 2. ff. pro derelict. l. si quis vi. §. differentia. ff. de acqui. poss. etiam abutendo, & prodigé-

gendo.l.sed etsi lege.§.cõsuluit.ff.de petitio.hęredita. vnde supplementum legitime filio primordialiter ipso iure acquiritur etiã ignoranti, vel ab adita hæreditate, si alius fuit hæres vniuersalis, vel à morte testatoris secundum nostram distinctionem alibi positã irreuocabiliter, vel incõmutabiliter sibi acquiri non potest, etiam post agnitioné. Itaque filij declaratio, neque necessaria est ad primordialem acquisitioné, quę ipsi etiam ignoranti contingit. Neque ad acquisitioné incõmutabilé sufficiés est, nec esse expediret, vt dictũ est. Verũ ad resolutioné supplemẽti iam quæsiti, ac amissionem, vel alienationé, factum, & voluntas eius necessaria regulariter esset, non secus, quam ad abiectionem, amissioné aut alienationem reliquarũ rerũ suarũ.l. id quod nostrũ.ff.de reg.iu. vt sic data paritate termiorum non sit differentia inter hanc acquisitionem legalé, quæ cõtingit ipso

10 iure, & eam quæ nobis ex facto nostro contingit. Quod intellige regulariter, nã fallit in casibus, puta quia secuta nr̃a repudiatione, vel abstensione, tunc in acquisitione, quæ nobis ipso iure ex legis tantum dispositione contingit, fingitur illud nunquam fuisse delatũ, neque acquisitum.l.legatarius.§.fi.l.si tibi homo.§.cum seruus.ff.de legat.1.l.nam nec emancipatus eod.iuncta.l.necessarijs.ff.de acq.hęre.l.Corn. l. iam dubitari.ff.de hære. instit. sicq; ea repudiatio, vel abstensio quasi retrotrahitur ad tẽpus iuris à lege delati, & acquisiti, vt dd.ll.non sic in abiectione, vel translatione iuris, vel dominij, quod iam ex facto nostro acquisitũ habemus, quia illud nõ retrotrahitur ad tempus acquisitionis, prout ex tũc, sed prout ex nũc à tempore abiectionis, vel alienatiõis, vt in simili probatur in.l. Sabinus. &.l. seq.ff.de in diem adiect.l.2.&.3. ff.de lege cõmissoria, vt diximus in lib. de succes.crea.§.10.nu.522.& plenius alibi, ergo opinio eorum, qui volebant, quod ad primordialem legitime acquisitionem factum filij (hoc est animi sui declaratio) necessarium esset, nullo colore defendi potest, constat enim talem acquisitionem filio contingere ipso iure, etiamsi esset inscius, & ignorans, vt dd.ll.opinio quoq; eorum, qui agnouerunt ad primordialem acquisitioné factum filij necessarium nõ esse, sed esse necessarium ad acquisitioné incõmutabilem, etsi bonum sensum habere potuit, eget tamen declaratione, vt supra attigimus. Nostraq; opinio declaratur optime, & iustificatur ex fundamentis duarum cõclusionum, de quibus supra ꝓxime, in quibus par ratio est, vt ĩ ista.

Dñiũ facto hominis an legis dispositione quæratur interest?

11 Feudatarius si cessauit in canone soluendo, vel peccauit contra dominũ intermínis.c.1.quæ fuerit prĩa causa be.ami. in feu.& in.c.1.de legib. corra. & in.c.1. quo tempore miles. Quia forte ingratus extitit, eo quod post morté domini sui infra annum, & diem inuestituram non petijt, nec fidelitaté pollicitus fuit eius hæredi: dubiũ est an ipso iure feudum amittat, an non ipso iure, sed demũ post domini declarationem, qua in tei est cõis op.feudũ ipso iure nõ amitti, sed demum domino petente, ita tenent gl.in.l.fi.C.de reuoc.dona.vbi idẽ tenet Bal. qui generaliter etiam subdit idem fore in omnib9 casibus, in quibus quis re sua priuatur propter suũ maleficiũ, vt res illa reuertatur ad dominũ, nam sane ĩtelligitur, si dñs voluerit, & petierit, sequitur Ias.ĩ.l.2.C.de iure emphy.nu. 8.ver. pro prima opinione idẽ Bal.in.l.si vnquam in fi.C. de reuo. do. vbi etiam addit hoc procedere, licet dictum esset, vt ipso iure feudo priuaretur. Decius consi.138. & diligenter, nu. 5.Corneus consi.115.lib.1.Decius consi. 185.in causa istorum nobiliũ nu.9.Bald. in.c.1.in prin.col.fi. quibus modis feudum amittit in feudis, Alex.consi.124. lib.1.incipit omissis superfluis Bal.cõsi. 136.nihil cõmune lib.1.gl.Bart.& Paul. in.l.omnimodo in pr.C.de inoffi.testa. vbi Ias.nu.10. Aret.in.l.si mihi, & Titio col.fi.ff.de ver.oblig.vbi Ias.eadé colũ. in fi. Alex.cõs.103.lib.1.incipit, videtur col.fi.nu.16.idem Alex.consil.173.viso lib.2.nu.7.Andræ.Tiraquel.de reuocã. don.in.l.si vnquã ver.reuertatur.nu.11.

Feudatarius q cessauit ĩ canoné soluendo an ipso iure cadat iure suo! ingens pugna.

Ias.

Ias.in.l.posthumo nato.C.de cōtra tab. bo.pos.nu.24.versic.pro ista opinione. quem refert And.Tiraq. vbi supra, sed certe ipse Ias.non videtur loqui in feudo, sed tantū in emphyteuta, et eodem modo loquitur Guil.Benedi.in.c. Rainutius de testa.ꝟ.in eodē testamento.1. nu.88. quem aduocat Tiraq.vbi supra, qui ꝗ plures concitat huius sententię auxiliares. Ab hac quidem opinione nostrorū perpaucos declinatos inuenies, quæ tn̄ nobis semper suspecta visa est, per tex.in.d.c.1.quæ fuerit prima causa be.ami. cum conc. supra allegatis (verbo amittit) vbi per verbū præsentis tēporis feudatarius, qui heredem dn̄i infra annū & diem non adierit, eiq; fidelitatē promiserit, iubetur feudū amittere, diciturq; illud amittere: idemq; si ab eo inuestituram non petierit, quod & significatur in reliquis quoq; causis īgratitudinis. Facit.c.1.quib.mod.feud. amittatur ver.amittere. Facit.c.2.eod. tit.verb.amittere. Ad idē.c.fi.in fi.eod. tit.ꝟbo iure ad dn̄m reuertitur. Ad idē c.pe.eod.tit.ibi ad dominū reuertitur. Ad idem.c.preterea eod.tit.ibi nullum regressum ad repetendū habet. Ad idē c.si libellario eod.tit. ibi feudum ad dominum reuertitur. Vnde cū in omnib9 his casib9 ex causa ingratitudinis à feudatario erga dominū admissę dicatur per verbum pręsentis temporis feudū ad dominum reuerti, intelligitur ipso iure, citra vllum hominis factū, aut ministerium, etiā antequā dn̄s declaret se
12 velle, & petat ad se reuerti: quia pœna imposita à lege per verba pręsentis temporis intelligitur ipso iure, vt est vera, & cōmunis opi.quam tenuit glo. in.l.si quis major verbo īfamia.ff. de transact. quam ibi sequuntur Doct. cōmuniter præsertim Bar.Bald.Sali. & Paul.gloss. & cōmuniter Doct.in.l.1.§.afficerētur. C.ne liceat pot.gl.& cōiter ibi Doctores in.l.sicut verbo minime.C.de testa. militis, gl.& cōiter Docto.ibi in.l. si ꝗs in tantam in gl.mag.C. vnde vi plene ꝑ Andræ.Tiraq.de reuo.dona.in.l. si vnquam verbo reuertatur, nu.21. Cū ergo tot iura loquantur per verbum prælentis tēporis, & ab feudatario ingrato feudum amitti, & ad dominū reuerti constituant, idq; ipso iure intelligendum sit, vt edocti sumus: reliquum est nullā desiderari dn̄i declarationem, aut petitionem. Quod luce clari9 probatur, et ostenditur peremptoria rōne, nā quoties ex maleficio, vel ingratitudine, vel quopiā alio delicto oritur actio, nō quidem oritur ex facto eius, contra quem peccatum est (is enim nihil mali fecit) sed ex facto eius, qui in committendo, vel ī omittendo deliquit (nā & omittere facere est, inst.de nupt.§.hactenus ibi cōsultius eos facturos, si se abstinuerint, Decius in.l.id quod nostrum.ff.de regu.iur.l.in facto, vbi per omnes. ff.de cōdi.& demō.) quod autē ex facto delinquentis, non eius cōtra quem delin-
13 quitur, oriatur oīs actio descendens ex malęficio, est tex.in pr.inst.de obli.quę ex deli.nascun.ibi ex ipso maleficio ad idem.l.ex maleficijs in pr.ff.de actio.& obli.ibi ex ipso maleficio. Si ergo ex ipso maleficio oritur ius, & actio cōtra delinquētē, quorsum spectamus factū illius, cōtra quē delictū cōmissum est. Rursus idē probatur ī.d.l. ex maleficijs in pr.ibi nā hę tantū ex re cōsistunt; & in pr.inst.de obli.ex delicto, ibi nam hę tantū ex re ꝯsistunt, quorū verborum sensus est, ꝙ re ipsa, ipsoq; facto, nihilo alio extrinsecus spectādo oritur actio. Tertio probatur ī.d.l.ex maleficijs, ibi cū alioqui ex cōtractu obligationes nō tantū ex re cōsistāt, sed ex ꝟbis & ꝯsensu, ad idē tex.in.d.pr.insti.s. allegato, in ijsdē verbis, quorum verborum sensus est, quod vt in contractibus qui re contrahuntur ex ipsius rei interuentu oritur obligatio, & actio, quæ re contrahitur, vt in pri.&.§.1.&.§.3.&.§.pręterea, & per totum insti.quibus mod. recontrahitur obliga.&.ff.de actio. & oblig. l.consensu.§.ex maleficijs, ita quoq; & hic ex ipso delicto quasi facti vel non facti īteruētu oritur actio, & capit suā formā nullo alio extrinsecus spectādo.
14 Quarto ꝓbatur in. d.l. ex maleficijs & in.d.§.ex maleficiis insti.de act.nā ibi dicitur, quod ꝑducūtur, & nascuntur ex malefi

Pœna inducta à lege ꝑ ver. præsentis tpis intelligitur ipso iure.

Delictorum obl.vñ nascatur materialiter.

Verb.ex.denotat cām īmediatā.

maleficijs actiones, & oblig.sicq;, cum dictio, ex, denotet cam ppinquā, & imediatā.l.nō dubiū, & ibi Bar.C.de legi.l.1.C.si seruus exte.Ias.in.l.certi codic.in pr.nu.15.idē Ias.in.l.non dubiū.s. alleg. nu.31.idē in.l.si mihi & tibi, nu. 11.ff. de leg.1.necesse est simul ac maleficiū admissum fuerit, actiones nasci, nullo extrinsecus spectando. Postremo probatur in.d.l.ex maleficijs in princ.ibi quæ omnia vnius generis sunt, & in pr. inst. de obli.quę ex deli.nas.iisdem verbis. Quorum verborū sensus est actiones & obligationes ex contractu descendēses, non eodem ex fonte, sed alias hinc, alias illinc descendere, variasq; formas à lege sortiri, & assumere, quędā enim contrahuntur re, quædam verbis, quędam literis, quædam consensu, vt in pr. & per totum instit.de oblig & in.d.l.ex maleficijs in pr.non sic in actionibus & obligationibus, quæ descendunt ex maleficijs, hę, em omnes inquit sunt vnius & eiusdē generis ex ipso facto, vel non facto effluentes, aliunde enim oriri minime pnt. Quinimo etsi non dolus, sed culpa tantum ī tali facto, vel nō facto, interfuisse videatur, sępe idem euenit, vt in pr.insti.& per totum de obliga.ex quasi male.&.d.l. ex maleficijs. §. si iudex, &.§.is quoq; &. §. item exercitor. Ergo longe à mente, & sententia legū latorum cuiq; videri debet, existimare vt cōmissa īgratitudine per feudatariū non illico, & ex ipso facto pœna à lege irrogata videatur, neque quicquam nobis absurdius, aut ieptius visum vnquā est, quam contendere vt ex facto domini innocentis oriatur pœna, quā ex facto feudatarij nocentis proficisci iustiꝰ est, naturę & iuri consonantius. Neque ad rem pertinet text.in.l.his solis verb. facultatem.C.de reuocan.dona. vbi cū filius ingratus extitit in matrem donatricem, non priuatur ipso iure re sibi à matre donata, sed matri datur facultas eam repetendi, nam cum in pœnis à lege imponēdis ratio efficax, aut peremptoria apponi, aut reddi nequeat, cur enim p furto dupli, vel quadrupli pœnam imposuit, potius quam quintupli, & c.potuisset iubere quidē, si voluisset. d.l.his solis, vt filius re sibi à matre donata propter ingratitudinem ipso iure priuaretur, noluit tamen contenta pœna de qua ibi, quod & similiter posset in terminis.l.1.C.de reuo. dona. noluit tamen, nam ibi in ver.mutata patronorum voluntate, & in.l.fin.eod.tit.verb. tacuerit, lex considerauit, quod donatarius ingratus iniurius esse videtur erga donatorem, vnde vt actio iniuriarū patientia, & dissimulatione ipso iure aboletur.§.si.insti.de iniuri.l.filio quem.ff. ff.de lib.& posth.ita & illa actio patientia, & dissimulatione abolertur, quę quidem actio donatori datur cōtra donatarium ingratū, vt.dd..ll.Acerbior, duriorq; pœna imposita fuit feudatario, q erga dominum extitisset ingratus.s. vt ipso iure feudum amitteret, vt dictū est, quia & si huius varietatis rationem reddere non teneamur, tñ in re simpliciter donata, cum donatori nullū oino ius remāserit.d.l.1.ibi pleno iure. C.de reu.do.iuncta.l.3.§.ex ɔtrario.ff.de acq. pos.mirū non est, si ob ingratitudinem ad eū nō tam facile reuertatur res, quā ad dñm ob ingratitudinē feudatarij, cū dns semper ɔseruauerit dñiū directū, sicq; propter reliquias, &c. arg.l.patre furioso.ff.qui sunt sui vel ali.Et consolidatio vtilis domini cum directo facilius inducitur, quam totius rei noua acquisitio, arg.l.si totā.ff.de acq.hę.vbi augmētū iuris accrescēdi datur portionē aliquā habēti, nō habēti aūt non vtique, sic & hic habēti ius directū facile accedit augmētū dñij vtilis, nō sic si nihil haberet, vt donator. Facit.l.si Titio. ff.de vsufr.l.si ex toto in pr.ff.de leg.1.l. adeo.§.preterea &.§.si insula.ff. de acq. re.do.&.§.si īsula cū seq.&.§.ꝙ si alueo toto insti.de re.diuisio.Facit ꝗa facilius admittitur cuiusq; rei diminutio, quā totius rei interitus.l.cum questio.C.de lega.vbi Corne. nu.6. at cū feudū amittitur non tam res integra, & plena, quā pars tātum interire videtur. Nō sic si res donata incideret in commissum, quia tūc tota videretur perire, quod difficilius admittitur, facit.§.finitur instit.de vsufr.

vsufruct.cum simili.itaque ob ingratitudinem eius, qui beneficium accepit, commissam in eum, qui beneficium cōtulerat, aliquando lex inducit pœnā in rem, vt scilicet beneficium amittatur, & tunc intelligitur ipso iure, nec declaratio eius, in cuius fauorē pœna imposita est, desideratur, vt in feudo. Aliquando lex parcius processit, nō pœnam in rem inducendo, sed actionem tantum personalem condonando ei, qui beneficium contulerat ad rem donatam, ab ingrato donatario repetendā, vt in terminis.d.l.1.& fi.C.de reuo.dona. & tūc similiter pœna irrogatur ipso iure, quia illi donatori contra donatarium ingratum actio illa personalis ipso iure, etiā si ignorās esset, competeret, sed si actione sua non vtatur, donatarius ingratus in tuto erit ex ipsa personalium actionum natura, quia actio est ius persequēdi, &c. vt in pri.inst.de act.cum ibi plene notatis per gl. & Doct. Denique inter voluntatē et nolūtatem est mediū, scilicet ignorātia, nam rei ignarus, nec velle intelligitur, nec nolle, vt in simili per Bar.ī.l.sed etsi lege.§.scire.ff.de pe. hære.facit.l.fi.C.de conditio.indebi.ergo non bene sequitur donator contra donatarium ingratū, aut dominus contra feudatariū īgratum iure suo nō vtitur, ergo illud repulit, & amisit. In summa vt differt occasus ab ortu, resolutio à creatione, mors ab natiuitate, ita differt opinio nostra ab opinione communi, nos enim his casibus ītelligimus ius re vera quæsitum esse ex legis dispositione domino contra feudatarium, & donatori contra donatarios ingratos, quod tamen ius per repudiationē, vel dissimulationē eorū potest occidere, mori, finiri, resolui, vt animalia moriūtur, licet prius rite, & ex ordine naturę nata fuissent, cōmunis autem opinio intellexit ipsius iuris natiuitatem, & ortū impediri, donec dominus vel donator declarassent animum suū. Hæc nostra opin.confirmatur per quatuor conclusiones proxime præcedētes, & per fundamenta in illis adducta.

1 Minor qui non necessario vēdidit, restituitur ad rem.
2 Minor læsus in precio rei quam vendidit ad quid restituatur, ingens pugna.
3 Intellect.omnium titulorum de restitutionibus.
4 Intellect.l.si res.§.1.ff.de iure dotium.
5 Restitutio an detur ad rem ipsam ei, qui eam venalē habebat, sed tñ compulsus vendidit? egregia quæ.

1 Minor rite fundum vendidit, quęritur si restituendus sit, ad quid restituatur. Et quidem aut in eo deceptus fuit quia vēdidit, cum vendere sibi non expediret, & tunc restituitur ad ipsam rē recuperandam gl.Bald. Sali. & omnes Doct.in.l.siquidem. C.de pręd. mino. Fulgo.in.l.si res.§.1.ff.de iur.dot.sequitur & dicit cōem opi.Soci.cōsi. 1. in cā restitutionis, nu.47.lib.4. Iacob.de sancto Georgio, in. d.l. si res. §. 1. Gozadi. consi.44.non est dubium, nu.14.gl.ī.v.b. oportet in.l.pri.§.1.cum qua in hoc oēs ibi transeūt.ff.de minoribus, Bar.in.d.l. si res.§.1.idem Bar.in.l.non interest.C. de his quę vi met.cā.idem in.d.l.si quidē p tex.in.l.quod si minor. §. resto. ff. de minorib.& in.l.in causæ.1.§.fin.&.l. plane cum.l.seq. eod.& in. d. l. siquidē & in.d.l.non interest cū simi. & ab hac opinione discrepat nullus. *Minor q nō necessario vendidit restituitur ad rem.*

2 Verū si minor nō fuit læsus in eo quod vēdidit, quia expediebat sibi vendere, sed fuit lęsus in precio, quia lōge minoris vēdidit, quā par erat, an tunc ad rem ipsam similiter restituatur, an solū ad precij supplemētū, vehementer cōtrouersum est, qua in re variæ sunt sententię. Prima enim fuit existimantium nō restitui ad rē suā recuperandā simpliciter, sed vel ad rem, vel ad precij suppletionē, vtrū mallet emptor, ita tenuit gl.in.l.si quidē.C.de pręd.mino.cū qua simpliciter trāseunt ibi Azo et Placen. Iacob.Butrig.Odofr.Ioā.Faber.non approbantes eam, nec reprobantes, & expressim eam sequuntur ibi Bal. & Sali. sequitur etiam Fulgo.ī.l.si res.§. 1. ff. de iure dotium, sequitur et dicit cōem Socinus consi.57.in causa restitutionis nume.47.lib.4.Bar.in.d.l.siquidem sentit Alex.& etiam Paulus in.l.non interest.C.de his quæ vi metus ve cau. & ibi Petrus de Bellaper.& Fulgo. qui hoc ait esse singularissimum, & teneri à Do *Minor læsus in precio rei quā vendidit ad qd restituatur. ingens pugna.*

ctoribus Gozadinus. d. consil.44. non est dubium, vbi ait ita ab oibus teneri, sentit gl. ver. oportet in. l. patri. §. 1. ff. de minoribus, quod & sentit etiam gl. fin. in. d. l. non interest, Abba. in dicto capi. constitutus de in integrum restitutio. ad finem, Xuarez allegatione. 21. colũ. fi. Cumanus consilio. 180. ad fi. Aymõ consilio. 7. colum. 1.

Mouentur hanc partem tenentes per tex. in. l. 2. C. de rescin. vend. per locum à simili. & per. d. l. si res. §. 1. ff. de iure dotium, etiã à simili, & quia restitutio tantum reddit, quantum læsio abstulit. l. 1. ff. de minoribus, & . d. §. restitutio.

Altera fuit opinio eorum, qui ex diuerso contendunt minorem esse restituẽdũ precise ad precij supplementũ, quia vt proxime dicebamus, tãtũ reddit restitutio, quantum læsio abstulerat. d. l. 1. d. §. restitutio. vnde si minori vendere tãtum expediebat, vel rem suam venalem habebat, & in eo tantum lęsio extitit, quod minoris vẽdidit, quã par erat, per precij supplementũ lęsio purgatur, vel abscedit, ita Bar. ĩ. d. l. siquidem idẽ Bar. in. d. l. si res. §. 1. vbi firmat se ita millies fecisse practicari, idem Bart. in. d. l. nõ interest tenuit gl. verbo oportet in prima opinione in. d. l. patri. §. 1. sentiũt Gozadi. & Fulgosi. vbi supra: sed horũ opinio minime tenenda est, nam restitutio ex vtraque parte nititur in ęquitate. d. §. restitutio. l. 1. C. de reputati. d. l. 2. C. de rescind. vendi. c. ad nostram de rebus ecclesi. at durum esset, & impium, vt emptor præcise preciũ supplere cogeretur, habereque rem longe maiori precio quam initio contractus conuentum fuerat, forte minime empturus, si plus precij à se extorquendum putaret. Quid enim si substantiam suam distrahere ad hoc precium supplendum necesse haberet, & proprijs laribus carere, ergo & c. vt argumen. l. lex quæ tutores. C. de administratione tutorum, & in. l. vnum ex familia. §. si rem. ff. de legatis. 2.

Tertia fuit opinio existimantium, vt emptor præcise cogatur rem restituere precio accepto, ita tenẽt Albericus, & Cinus, in. d. l. si quidem post Richard. Malu. Pau. in. d. l. non interest Bald. in. l. 1. C. si aduers. fiscum, & ita iudicatũ fuisse refert Fulgosius in. d. l. si res. §. 1. sequitur Pinellus de rescin. vendi. l. 2. par. 3. c. 1. nume. 20. Petrus de Bellaperti. in. d. l. siquidem Iacobinus in. d. l. si res. §. 1. & sentit Gozadi. vbi supra.

Quid dicendum, & sane longe verior videtur hęc opinio posterior, vt generaliter minor lęsus in vendendo, vel in vendẽdo viliori precio quam par erat, semper restituatur ad rem suam recuperandam, nec sit vlla istarum rerũ differentia, hoc enim videtur probare nõ obscure text. in. d. §. restitutio & in. l. patri supra alleg. §. idem ex diuerso, vbi licet læsio esse videbatur in quantitate precij, tamen minor ad rem suam recuperandam simpliciter restitui intelligitur, non secus quam si in vendendo lętus fuisset, cum vendere sibi neq; precio pacto, neque alio expediret. Ad idẽ tex. in. l. penul. & in. l. tutor. §. 1. ff. de minoribus, quatenus generatim, & indefinite loquuntur, & generatim restitui rem iubent, non autem precium suppleri, nec dubium est quin plerunque, quinimo fere semper in precij quantitate læsio consistat, magis quam in ipsa alienatione, cum omnes res in preciũ, aut pecuniam numeratam conuerti, & possint & soleant, neque id cuique nociuum esse reputetur, nisi in precio læsio adsit. Ad idem. capit. 1. de in integrũ restitutione, vbi lęsio fuit in precij quãtitate, & rem restitui iubetur, non autẽ precium suppleri.

3 Ad idem text. in. l. si fine. §. interposito. ff. de administratione tutorum, deniq; hanc partem nobis probare videntur non modo omnes leges, sed omnes fere tituli, qui in. C. & . ff. de restitutione loquuntur, dum generatim, & indefinite minoribus in integrum restitutis rem restitui iubent, neque vllum Romanorum Pontificum Decretum, vllam ve Imperatorum legem, aut iureconsultorum responsum ab hoc sensu declinatum inuenies, vt otiosum esset, ad hanc partem tuendam tam innumera

Intell. oĩum titulorũ de restitutionibus.

numera

numera iura concitare. In summa in in
tegrum restitutio est veluti in rem scri
pta, rem petit, intuetur, insequitur. l.
in causæ. 1. §. fina. cum duabus legibus
seq.ff.de minoribus, nisi in casibus spe-
cialibus, vt ibi. ergo si daretur ad conse
quendum precij supplementũ, iam nõ
tam ĩ rẽ esset, quã in personã, vnde cõ-
stare debuit ad rem ipsam recuperãdã
magis dari quã ad precij supplementũ.
pro nobis: quia etiam ipsum supplemẽ
tum non tam habere expediret mino-
ri in pecunia numerata, quã in rebus i-
psis, nam & in simili, cum integra legi-
tima liberis relicta non est, cum deest,
suppletur ex reb9 ipsis hęreditarijs, nõ
autem ex pecunijs hęredum, vel etiam
ipsius parentis, cuius de hęreditate age
retur. l. scimus. §. repletionẽ. C. de inof.
testa. estque cõmunis opi. id procede-
re, etiamsi parens ille contrarium vo-
luisset, vt diximus, id tamen non pro-
bantes in tract. de successio. creati. par
te. 1. Denique pro nobis est text. in si
4 mili si non inuertatur in. d. l. non inter
est. C. quod metus causa, & hac parte
retenta, ad. l. si res. §. 1. ff. de iure dotiũ,
dicendum est aliud esse ius, ac longe
diuersum inter maritum & vxorem,
quam sit inter minorem, & eum, qui
cum eo contraxit, eumque decepit.
hoc enim casu cessat inter eos illa sum
ma pietas, illa indiuidua societas, ille a-
mor, illa charitas, benignitas, et bene-
uolẽtia, quæ interueniũt, & adsunt, aut
adesse debẽt inter vir. & vxo. Vñ inter
virũ & vxorẽ longe mitius agi debuit,
quam inter emptorẽ & minorem, arg.
ff. de donatio. inter virum & vxorem. l.
si id quod. §. 1. & l. si sponsus. §. conces-
sa. sicque & casus ille longe diuersus à
nostro est, & ratio nõ eadem. Nam &
similiter si vxor rem donatam à mari-
to acceperit, vel contra, præsumitur non
habere bonam fidẽ. l. quod vxor. ff. de
acquir. possessio. l. per seruum. ff. de ac-
quirend. rerum dominio. l. si vxor filio.
ff. de donatio. inter virum & vxorem,
& tamẽ non ideo desinit donatrix fru-
ctus industriales inde profectos suos fa
cere. l. fructus percipiendo. ff. de vsuris.

Intel. l. si res. §. 1. ff. de iu. dotium.

l. de fructibus. l. ex animo cum duabus
legibus sequentibus. ff. de donati. inter
virum & vxorem, & tamen alius pos-
sessor malæ fidei præiudicaretur, qua
de re alibi latius.

Ergo de contractibus inter virum &
vxorem initis non licet, nec licebit vn-
quam arguere ad contractum inter mi
norem, & eũ qui illum deceperat, præ
sertim cum ad tollendam consequen-
tiam sufficiat dare vnam instantiam,
gloss. in. l. si creditori. ff. de noui operis
nuntiatione, quæ recepta est, vt patet
ex relatione Ias. ibi, inter hos autem ca
sus non vnica, sed plures sunt instantię,
& differentię ergo, & c. Rem meam ve
nalem habebam, aut eam vendere ani-
mus mihi erat, tu me vi, aut metu coe-
gisti viliori precio vendere, quam par
erat, quęritur an ad rem ipsam recupe-
rãdam agere possim, an tantum ad pre
cij supplemẽtũ? & hac in re variæ sunt
opiniones. Alij enim existimant ad pre
5 cij supplemẽtum præcise dari actionẽ
non etiam ad rem ipsam recuperandã,
ita Bart. & Ang. in. l. non interest. C. de
his quę vi metusve causa. Alij ex diuer
so, vt præcise detur ad rem ipsam recu
perandam, ita Aret. in. d. l. non interest
Pinellus in. l. 2. C. de resci. vendi. part. 3.
c. 1. nu. 22. Sed & tertia est opinio eorũ,
qui contendunt electionem dari me-
tum inferẽti, vtrũ reddere malit ipsam
rem, an precium supplere. Alij autẽ fue
runt in quarta opinione, vt per cõtra-
rium electio daretur vim passo, vtrum
mallet rem suam saluam recuperare,
an agere ad precij supplementum. Ve-
rum harum varietatum communis ea
est, quæ habet ad precij repletionẽ præ
cise agendum esse, quam tenuit glo. fi.
in. d. l. non interest post Pileum, & Irne
rium, quos ipsa allegat, sequuntur ibi
Petr. Bellaper. Cinus. Bald. Salicet. &
Fulgosi. qui ait ita tenere Docto. quod
& tenent Barto. & Angel. & Alexã. ibi
estque communis opi. vt firmat Pinel-
lus vbi. s. qui tamẽ ab hac opinione dis
cedit, & recte, nam defendendũ est ad
rem consequendam præcise agi, vt pla-
ne probatur in. d. l. non interest, dũ ait

Restitutio an detẽ ad rẽ ipsam ei qui eam vẽ nalẽ habebat, sed tñ cõpulsus vẽ didit? egregia quæst.

improbe factũ in pristinum statum reponi. Quod nõ accidere aliter potest, quam si res ipsa domino reddatur, nam si precium suppleretur, iam quidẽ improbe factũ non reponeretur in pristinũ statum, sed potius perfectionem, & cõsumationem facinus illud reciperet. Deniq; hæc pars probatur in omnibus fere legibus. C. & ff. quod metus causa, & ff. de vi & vi arm. & C. vñ vi quas referre, & huic rei accõmodare, vt facillimum, ita & ociosum putauimus, sicq; omittendum duximus. Præsertim cum à recta ratione, & reipublicæ bono, & trãquillitate lõge alienũ sit vim faciẽti dari facultatẽ precij supplendi, rẽq; vicio, et facinore captam sibi retinẽdi, vt sic ex facinore lucrum sentiret, quẽ pœnam sentire iustius, & reipblicę vtilius erat, arg. l. fi. C. de fideicõmiss. §. fi. insti. de fideicom. hære. l. 1. ff. de iusti. & iur. Sicq; metum passus rem suam vendere ꝯpulsus reperiretur contra. l. nec emere. C. de iure delibe. sicq; homines inuitarentur ad delinquendum contra omne ius, & rectam reipublicæ administrationem, vt per glo. in. l. scire. C. vt in poss. lega. l. stipulatio hoc modo cõcepta. ff. de verb. oblig. l. fi. C. de pact. c. ne captandæ, & c. de testã da de concessio. preben. Neq; ad rẽ pertinet text. in l. 2. C. de rescin. vẽdi. & in. l. si res. §. 1. ff. de iure dotium, in quibus communem tenentes nituntur, nam si ibi viro, qui ab vxore res æstimatas accepit, datur facultas reddendi ipsas res, vel iustũ precium supplendi, & similiter ei, qui bona fide rite, & legitime emit, eadem facultas datur, non idem concedendum est ei, qui metu me compulsit vendere, sicq; facinus fecit, deditq; operã rei illicitę. Vnde & casus sunt diuersi, & ratio nõ eadem, sicq; ex tam diuersis nõ potest fieri illatio. l. fi. ff. de calumniatoribus, præsertim cum ad tollendam cõsequentiam sufficiat dari vnam instantiam, vt dixit gl. quam pleriq; scribẽtiũ sequũtur, vt patet ex relatione Iasonis ibi in. l. si creditori. ff. de operis noui nũtiatione, sed inter illos casus, & nostrũ sunt innumerę differentię, & ratio pręterea longe diuersa.

1 Minor ad fundum quem vendidit restitutus preciũ receptũ restituit, quatenus factus fuit locupletior, sed vter teneatur probare precium in rem eius versum fuisse, ingens quæstio.

2 Pecunia est de rebus quæ seruãdo seruari nõ possunt.

3 Minor vendidit iusto precio, sed illud perdidit, nõ restituitur cum multis contra communem.

4 Minori cum autoritate tutoris si fit solutio cessat restitutio, cum multis contra communem.

5 Minor si vendit fundum viliori precio, restituitur ad rem, nec restituit precium, nisi quatenus aduersarius probat in rem eius versum fuisse, cũ cõi cõtra multos.

6 Minoris in rẽ mutuũ receptum versum fuisse an ipse, an aduersarius probare teneatur? ingens quæstio.

1 REm à minore rite emi, is ĩ integrum restitutus eam à me recuperauit, quæritur vt possim ab eo precium similiter recuperare? nam regula est, restitutionem ita faciendam vt vnusquisque integrum ius suum recipiat, hoc est vt & minor rem cũ fructibus recipiat, & aduersarius preciũ cum vsuris. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minoribus. l. patri. §. 1. eodem. l. vn. C. de reputa. l. si prædium. C. de prædijs minorum. Verum quod diximus minorem ad hãc precij restitutionem teneri, id intelligẽdum est, quatenus locupletior factus fuit, non vltra. l. si sine. §. interpositio. ff. de administratio. tutorũ. d. l. patri. §. item ex diuerso, quod procedit siue cum autoritate curatoris precium recepisset. d. §. interposito, sine siue curatore. d. §. item ex diuerso. Ad. d. §. restitutio, q̃ iniuit minorem teneri etiam vltra quam fact9 fuerit locupletior, responde vt infra dicemus. Verum ingens quęstio est, vter teneatur probare precium illud versum fuisse in rem minoris, an non fuisse. Qua in re sunt variæ opiniones, prima fuit existimantium referre, vtrum contractus non rite cum minore initus esset, vt tunc non minor, sed aduersarius debeat probare precium in rem minoris versum fuisse. Non sic si contractus rite factus esset, nam tũc minor teneretur negatiuam probare, scilicet preciũ in rem suam versum non fuisse, seq; illud culpa perdidisse, vel casu amisisse.

Minor ad fundũ quẽ vẽdidit restitutus preciũ receptũ restituit, q̃tenus fact9 fuit locupletior, sed vter teneat̃ ꝓbare preciũ in rem eius versum fuisse ingens q.

ita te

ita tenent gl. Bar. & cõmuniter Doctores, in l. prædiorum. C. de prædi. minorum: idem voluit gl. in d. §. interposito verbo probetur, dum refert sese ad id, quod scripserat in d. l. prędiorum lato. in l. nam postea. §. si minor. ff. de iureiu. num. 21. Soci. consi. 115. col. fi. lib. 1. Rimi naldus in §. fi. nu. 61. insti. quibus aliena re licet, tenent etiam Iacob. Butrig. Albericus, Angelus, Fulgos. & Romanus, in d. §. si minor, sentit Bar. in l. 1. C. si ad uers. credi. & est communis opinio secundum Socin. in d. consi. 115. circa primam quęstionem nu. 13. lib. 1. & dicit esse communem opin. Pinellus de resci. vend. l. 2. part. 3. c. 1. nu. 25. tenet Alex. in l. nam & postea. §. si minor colum. fi. ff. de iureiu. & ibi Signorol. in repe. nu. 11. Altera fuit opinio Caro. Moli. in tract. de vsuris quęst. 37. nu. 285. dicentis nihil referre, vtrum cõtractus rite factus esset nec ne, vtroq; n. casu pariter minori incumbere onus ꝓbandi pecuniã in rẽ suam versam non fuisse, quasi eo ipso, quod aduersarius docuit precium minori fuisse numeratum, illico pręsumatur saluum adhuc esse, vel in rem suam versum, nisi cõtrariũ probetur. Tertia fuit opinio eorum, qui contendunt nõ referre, rite an minus rite cõtractus fieret, quasi vtroq; casu nõ minori, sed eius aduersario incumbat onus probandi non solũ precium minori fuisse numeratum, sed etiã versum fuisse in eius vtilitatem, & ita tenent Bar. Alber. Bal. Sal. Paul. Iacobi. nu. 6. in l. 1. C. si aduer. credi. Cuma. in l. si fine. §. interposito. ff. de admini. tuto. Paulus nu. 3. in l. vni. C. de repu. & Fulgo. in d. l. 1. C. si aduersus credit. & hanc putat esse communẽ opinio. Pinellus vbi supra, nu. 27. hi enĩ omnes existimant, cũ minor fuit læsus in cõtrahẽdo indistincte, siue ꝯtractus esset nullus ipso iure, siue mero iure valeret, riteq; initus esset, minori ad rem suam restituto nõ incumbere onus ꝓbandi pecuniã fuisse versam in eius vtilitatem, sed aduersario eius id onus incumbere. Deniq; sunt qui defendunt, vt si minori non expediebat contrahere, sicq; eo ipso quod ꝯtraxit, lęsus fuit, tunc non ei, sed aduersario eius incumbat onus probãdi pecuniam versam in vtilitatem minoris, ita tenent Fulgo. et Iacobi. in l. 1. C. si aduersus creditor. Signorolus in repet. d. §. si minor num. 11. Ias. ibi, nu. 21. plenius per Socinum, nu. 13. cõs. 115. ad primam quęstionem lib. 1. Et cum regulariter minori dicẽti se lęsum incumbat onus probandi læsionẽ. l. minoribus. C. de in integrum restit. l. nam & postea. §. si minor. ff. de iure. l. patri. §. 1. & 2. ff. de minoribus. Quinimo non sufficiat ei se lęsum probare, nisi ꝓbet læsionem interfuisse tẽpore ipsius contractus, nam si initio eum contractũ minor satis frugaliter fecit, licet casu vel culpa ipsius ea res postea vel perierit, vel deterior facta fuerit, nõ datur ei recursus aduersus eum, quo cum cõtraxerat. l. fi. cum ibi not. C. de in integrum restit. minorum. d. §. si minor cũ ibi notatis. Quod procedit, quando minor rem accepit, & aliã rem dedit vel pecuniam. Nõ sic si pecuniam accepit, & rem dedit, nam tũc eo ipso, quod ei

2 abest res sua, iã læsus apparet, nec quod loco illius rei abscedentis pecunia adsit, sufficit, aut in consideratione est, q̃a pecunia est de rebus, quæ seruando seruari non possunt, vt diximus in tracta. de successionum creati. §. 10. nume. 72. dicitur autem de rebus quæ seruando seruari non possunt, nõ quod, si eam in arca repositã habeas, putrefiat, sed eo quod si pecũia vti velis ad vsum destinatum, ipsa numeratione consumitur, & alienatur, sicq; apud te esse, & perseuerare non potest; si ea vtaris, & cõmoditatem aliquam ex ea perceperis. Vnde vt Cornelius Gallus cecinit, dum inquit,

Imo etiam pœna est parcis incumbere rebus,
Quas, cum possideas, est violare nefas.

Etenim pecunia, siue ea vtaris, apud te duratura non est, quia alienatur, siue ea non vtaris, non tñ inutilis est, sed et damnum, & molestiam affert custodiẽdi, quod in reliquis reb9 nõ est, quibus vti, & frui possumus, nec semper illico absumũtur. Vnde si minor rem suã mihi dedit, & pecuniã accepit, in eo suam

Pecunia est de rebus q̃ seruãdo seruari nõ pñt.

cōditionē deteriorem fecisse videtur, iuiq; suum lęsisse, quod loco rei suæ sibi vtilis, quā dedit, rē accepit aut inutilem omnino, & molestam, aut illico ab eo abscessuram: sicq; iam à primordio ipsius contractus lęsus intelligitur, fere aut quasi lęsus, ꝙ malū, aut viciū purgari videtur, qn probatur eam pecuniā in rem, & vtilitatē minoris versam fuisse, quod cū facti sit, nō præsumitur, nisi ab allegāte probetur. l. si emācipati, vbi Ias. Deci. & alij. C. de collat. Vnde si minor mutuū accepit, & ab eo per creditorē repetatur, cōstat de lęsione minoris, & nūc, & etiā à primordio contractus, in eo quod ipse obligatus fuit, & est, nō autē cōstat de vtilitate vlla; quā pecunia illa secū tulisset, quia & dū manebat apud minorē, sibi vtilis non erat, & dū postea alienata fuit, icertū est vtilis ne, an inutilis ea alienatio fuerit, ergo in pecunia accepta est singularis, & peculiaris rō, quę in rebus alijs non est, quę suadet, vt siue à minore mutuū repetatur per creditorem, ipse minor ex mutui receptione semper intelligatur lęsus, si non probetur contrariū, & ita intelligo text. in l. 1. & 2. C. si aduersus creditorum, siue etiam minor ad rem suā quam vendiderat restituatur, emptori precium repetenti possit objcere, pecuniam acceptam sibi nō profuisse, neque dum penes se manebat, quia interea non tantum inutilis, sed etiam molesta erat, nec postea quam alienata fuit, quia incertum est, an ea alienatio vtilis fuerit, necne. Itaque siue emptor ille contendat vtilem fuisse pecuniam minori à primordio contractus, & dū apud eum manebat, replicabimus non eē vtilē, sed potiꝰ inutilē, & molestā, siue ēt ꝯtēdat eā pecuniā à minore postea vtiliter alienatā, & in rē suā versā, replicabimus eū allegare, & alienationē factam, & vtiliter factam, quorum vtrunque facti est, vnde ab eo, ꝗ allegat, probandum est, sicque necesse habet emptor hoc casu probare pecuniam in rem minoris versam fuisse, quia primordialis illius pecuniæ interuentus minori non fuit vtilis; nec eius receptio. Non sic in rebus reliquis, quarum primordialis interuentus, & receptio vtilis esse intelligitur. Ergo cum minor contraxit, & ad id, quod dedit, recuperandū restitutus est, sed quęritur quod ipse acceperat, an, & quemadmodum reddere debeat, sunt quatuor casus īspiciendi. Primus quando res hinc inde īterfuit. Alter quando vtrinq; pecunia īterfuit, aut ventura erat. Tertius quando minor dedit rem, & accepit pecuniam. Vltimus quando dedit pecuniā, & accepit rem. Primo casu si rem dedit, remque accepit, puta ex causa permutationis, non aliter ad rem suam restituitur, quam si se læsum docuerit. l. minoribus &. l. fina. cum ibi notatis. C. de in integrum restitutio. l. nā & postea. §. si minor. ff. de iureiuran. l. quod si minor. §. non semper. l. verum. §. sciendum, &. §. item non restituitur. ff. de minoribus, læsum autem intellige in contrahendo, nam etsi postea casu damnū, læsione obtigerit, non subuenitur. l. si. C. de in integrum restitut. d. §. item nō restituitur, &. §. vnde Marcellus, &. §. si locupletem, in. d. l. verum. Ergo si nō subuenitur, quando casu superueniente res perijt, longe minus subueniretur, si culpa superueniente periret, argumen. insti. quibus modis recontrahitur obligatio. §. prętereà. &. §. fina. &. §. item is qui rem, quod nō probo neque improbo, dicturus forte illico. Secundo casu quando pecuniam dedit, pecuniamq; accepit, vel accepturus erat, tunc si vtrinque in continenti par quantitas pecunię interfuit (puta centum numos dedit, centumque paris valoris, & formæ continuo accepit) actus illi ociosi, & inanes & quasi infecti iudicantur, arg. l. qui sic. ff. de solut. sicq; cessabit restitutio, quod si cētū numos minori credidi, tot postea mutuos ab eo accepturus ex conuentione. Tunc si & numos, quos credidi, repetam, & totidē iuxta formam conuentionis mihi reddi deposcam, eo ipso quod minor ille pecuniam accepit, non videbitur factus locupletior, nisi pbetur, sicq; nec numos, quos accepit, reddere tenebit,

nisi quatenus ego, qui dedi, eum locupletiorem factum fuisse probauerim, nec totidē mihi credere tenebitur, cū ex datione pecuniæ suæ læderetur, ex receptione autem pecuniæ meæ locupletior in re dubia non intelligatur, argu. tex. in. l. 1. & 2. C. si aduer. vendi. & l. verū. §. item quæritur. ff. de minoribus, facit. l. quod si minor. §. restitutio eod. dū loquitur de mutuo. facit. l. 1. C. si aduersus soluti. Tertio casu quando dedit rē suam, & pecuniā accepit, puta vēdidit fundum suum, tunc, si sibi fundū suum per restitutionē repetēti obijciam precium mihi restituendum, replicabitur restituēdum quidem, quatenus in rem eius versum a me probatū fuerit, non vltra. l. si siue. §. interposito. ff. de admi. tut. l. patri. §. item ex diuerso. ff. de minoribus. facit. d. §. item quæritur, & facit. l. prædiorum. l. vtere. l. si prædiū. C. de prædi. minorū, intelligēdo illud nō esse speciale. & l. pe. §. fi. ff. de rebus eorum, huius autē rei ratio est, quia postquā minor se læsum probauit, eo quod fundum minoris, quam par erat, vendidit, rem suam iure recuperat, at mihi obijcienti a se precium receptum esse reddendū, replicabitur reddendū esse, quatenus saluum est, nō quatenus culpa dissipatum est, duobus enim de lucro cōcurrentibus, id precium reddi iubetur, quod ego pauperior fierem, si mihi denegaretur, & quod ille fieret ditior argu. d. l. pe. §. fi. & d. §. itē quæritur, sed in hac specie ipse minor non fieret ditior cum iactura mea, ergo &c. neque enim in integrū restitutus videtur per fundi sui recuperationem, si de suo aliquid mihi præstare iuberetur, eatenus enim pauperior fieret, & videretur nō ex integro restitutus, intellige idem facilius, quādo contractus fuit ipso iure nullus, puta si fundum vendiderat sine decreto. d. l. vtere. d. l. si prædiū. d. l. prædiorum. d. l. pe. §. fi. Quarto casu quādo minor emit, & in precio se læsum dicit, læsionem probare debet, quia rei meæ ad eum peruenientis receptio, & interuentus vtilis sibi fuit, nisi probet cōtrarium, & ita potest etiam intelligi. d. l. minoribus, & d. §. sciēdum, & d. §. item non restituitur cum seq. & d. §. nō semper neq; vlliorū magis interest, q̄ plurium minorū contrarium nō admitti, argu. d. §. non semper: quid autem si minor fundum emit æquo precio, vt initio cōtractus læsus nō fuerit, sed postea is fundus vel interijt, vel deterior factus fuit, an ei detur restitutio? & si quidem casu id acciderit, constat restitutionem cessare. d. §. sciēdum. d. §. item non restituitur. d. §. vnde Marcellus. d. §. si locupletem, & l. minoribus, & l. fi. C. de in integrum resti. §. pe. inst. quibus alienare licet. l. sancimus. 1. C. de admi. tut. ratio quia factum legitime & c. d. l. sancimus, & c. factum legitime de reg. iur. in. 6. secunda ratio quia exordium rei bona fide, frugaliterq; celebratæ, inspiciendum est, arg. l. cum hæres in fi. ff. de diuer. & temp. præscrip. quid autem, si fundi interitus, vel deterioratio, culpa adolescentis contigerit, & adhuc idem, argu. dictorū iurium, & quia hi duo casus, quod casu, vel culpa, interitus, vel deterioratio cōtingat, videntur æquiparari in d. §. pe. inst. quibus alienare licet, & quia factum legitime. & c. d. c. factum legitime. d. l. sancimus, & quia exordium rei inspiciēdum videtur, cū & minor frugaliter, & eius aduersarius æquo iure, & bona fide cōtraxerit arg. d. l. cum hæres in fi.
3 Quid per cōtrariū, si minor fundum, aut aliam rem vendidit æquo & iusto precio, verum postea preciū prodegit, aut casu amisit, an detur restitutio? & quidem, si minus rite vendidit, dabitur restitutio minori, vt ipse quod accepit reddat, non ex integro, sed quatenus factus fuit locupletior, & onus probandi minorem factū fuisse locupletiorē, incumbat eius aduersario. l. prædiorū, vbi glo. & cōmuniter doct. l. vtere. l. si prædii m. C. de prædi. mi. l. pe. §. fi. ff. de rebus eorū: quod si rite cōtractus factus fuit, & æquo precio, sed postea preciū perijt, aut multū deminutū culpa minoris, aut casu fuit, an detur restitutio? videtur quod non, arg. l. quod si minor. §. nō semper, l. verum. §. sciendū, & §. item non restituitur,

Minor vendidit iusto precio, sed illud perdidit, nō restituitur cum multis contra communem,

tur,&.§.vnde Marcellus,&.§.si locupletem.ff.de minoribus.l.fi.C. de in integ. rest.cũ glo.l.sancimus. C. de admi. tut. §.pe.inst.quib.alienare licet,& quia factum legitime.vt. d.l. sancimus,&.d.c. factum legitime, & quia ipsorũ minorum id interest,nam aliter non inuenirent,quibus cum cõtraherent,& quasi hominũ cõmercium eis interdictũ videretur,vt ibi quod &c.tenendo istam partẽ ad tex.in.l.patri.§. item ex diuerso.ff.de minoribus,resp.quod loquitur quãdo ab initio fuit deceptio,tũc enim si minor vendidit viliori precio, quam par erat, datur restitutio ad rem suam recipiendã,nec preciũ reddit,nisi quatenus sit locupletior:nõ sic,quãdo initiũ cõtractus bonę fidei ratio,& æquitas tuetur,quia æquo precio processit, tũc enim nec minor reuertitur ad rem suam, nec est agẽdum de precio integro,vel nõ integro reddẽdo.item ad.l. 1.C.si aduersus soluti.vbi postquã adolescẽti authore curatore solutum fuit, dicitur in præsidis cognitione esse, an detur restitutio:resp.ꝙ procedit quando minus rite facta fuit solutio, quod in casibus accidere potest vt in. l. sancimus.1.& in.l.constitutionem.C.de admi.tutorũ, vel quando etiã in ipsa solutione lęsio interfuisset,veluti in quantitate,aut qualitate,aut causa, aut loco, aut alio modo diminuta esset solutio, argu.l. Lucius Titius curator.§. tutelę. &.§.fi.ff.de admi.tutorũ iuncto.§. plus cum.§.seq. inst. de act. aliter enim si ex integro, & rite fieret solutio, statim nasceretur liberatio integerrima,neq; ex post facto daretur restitutio.d.l.Lucius §.tutelę verb.ipso iure,& ibid.§.fi.ṽbo. ipso iure,& l.in pupillo.ff.de solut.probatur ratione,nam longe melius est pignori incũbere, quã in personam agere,sicque si minori cum authoritate curatoris solui,quod ei debebam,hic ipse lęsus in suo recipiendo non est, sed ius, & conditionẽ suam meliorẽ fecit,quia melius est pignori incumbere &c. ergo cõtingit ipso iure liberatio. d.l.1. C. si aduers.sol.d.§. tutelę.d.§.fi.d.l.in pupillo, & consequẽter cessat restitutio, licet pecunia soluta,ex post facto casu, vel culpa, non tamen soluentis pereat, vel deminuatur,vt.d.§. non semper, & d.§.sciẽdum,&.d.§.item nõ restituitur d.§.vnde Marcellus.d.§.si locupletem, &.l.fi.C.de in integr.resti. & quia magis subuenitur soluenti, cum faciat ex necessitate,quam sponte contrahenti, & in hac materia vt probat. l. quod si minor.§. restitutio,vbi per glo. & omnes. l. ait prætor.§.permittitur.vbi glo. & omnes.ff. de minorib. & in reliquis materijs. l. si fideiussor. §. si necessaria, vbi multa per Ias. ff. qui satisd.cog. sed sponte cõtrahenti non obijcitur restitutio, si initio minor lęsus non fuit, licet postea lęsus reperiatur,vt. dd.ll.ergo longe minus obijcietur soluẽti sine vlla læsione,& fraude, licet postea mi-

4 nor lędatur.ad.l.etiã.C. si tutor vel curator interuenerit resp. quod procedit quando minor fuit lęsus,vt dictum fuerat in.l.præcedẽti eiusdem tituli,& idẽ est in terminis.l.siquidem. C.de prædi. minorũ,vbi læsio interfuit, aliter enim cessaret restitutio, vt in specie tenent Bart.in.l.si fine.§.interposito. ff. de admi.tut. Pinellus de resci.vẽdi.l.2.par.3. c.1.nu.28. Moli.de cõmer.q.37. nu. 285. licet cõtrarium, & male teneãt magis communiter doct.dum generatim firmãt, quod pecunia minori soluta cum interuentu etiam curatoris, si postea culpa,vel casu pereat,minori datur restitutio contra soluentem, vt sic plenissima securitas non videatur contigisse,ita tenuerunt glo.& doct.communiter in.d.l.1.C.si aduer. sol.glo. & cõmuniter doct.in.§. pe. inst. quibus ali.licet glo. & communiter doctores in.l. ait prætor.§.permittitur.ff. de minoribus, Barto. & Sali. in.d.l. si quidem, Gozadinus cons. 44. nu.14. nec ad rem pertinet tex.in.d.§.permittitur, vbi desideratur præceptum iudicis in solutione facienda adulto,vt sic cesset restitutio, nam illud verũ, quãdo is non habebat curatorem,alias secus,vt ibi patet.

Minori cũ authoritate tutoris si fit solutio, cessat restitutio cum multis contra communem.

5 Ex superioribus quę diximus in tertio casu apparet veriorẽ esse.d. cõmunem op. Bart. & docto.in.l.1. C. si aduersus credi.

Minor si vẽdit fundum viliori precio restitui-

tur ad rem, nec restituit preciũ, nisi quatenus aduersarius pbat in rẽ eius versum fuisse eũ cõmuni contra multos.

credi dum tenent, quod si minor mihi vendidit fundum viliori precio, & sibi restituto obijciam, vt precium reddat, tũc ego tenear, eum minorem saluum habere precium probare, nec id onus minori incumbere, veriorem inq̃ esse eam cõmunem op. quam d. communis op. glo. Bart. & aliorũ in l. prædiorũ. C. de prædi. minorũ distinguentium vtrũ cõtractus esset ipso iure nullus, vt tũc minori non incumberet onus probandi, secus si esset firmus, sed verius esse apparet non minori, sed eius aduersario vtroq; casu incumbere onus probãdi, vt ex superioribus docemur.

De eadẽ re contra Molineum.

Item apparet euidentius errasse Molineum vbi supra, dum vtroq; casu minori incumbere onus probandi contẽdebat, cum in vtroque casu cõtrarium verius, & receptius esse ostenderimus.

Pecuniam mutuo dedi adolescenti minori. 25. annis, quã ab eo repetebam, is restituitur aduersus hanc obligationẽ, vnde constat nõ teneri ad totam pecuniam mihi reddendam, sed tantũ ad eã pecuniæ partem, quæ apparuerit versam fuisse in eius rem, & vtilitatem. l. 1. & 2. C. si aduer. credi. l. quod si minor

Minoris in rem mutuũ receptũ versum fuisse an ipse an aduersarius probare teneat: ingens quæ.

6 §. restitutio. ff. de minoribus, non leuis cõtrouersia est vter eorũ teneatur probare pecuniã versam fuisse in rem minoris, & hac in re sunt variæ sententiæ, prima fuit eorũ, qui existimant referre, vtrum mutuũ esset gratuitum, an vero esset fœneratitium. i. sub vsuris contractũ, vt si sit fœneratitiũ, quasi in odiũ fœnerantis ipsi creditori incũbat onus probandi pecuniã versam fuisse in vtilitatem minoris, non sic si mutuũ esset gratiosum, & sine vsuris, nam tunc, inquiunt, ipsi minori incumberet onus probandi eam pecuniam in rem ipsius versam nõ fuisse, sed illam sese, vel culpa prodegisse, vel casu amisisse, ita distinguũt. gl. in l. 1. C. si aduers. credi. vbi Cinus Bart. Bal. Alberi. Ang. Paul. Fulgo. Iacobinus de sancto Georgio nu. 5. & rursus nu. 7. & ita tenent doct. secundum ipsum & Fulgosi. Alex. in. l. ciuitas nu. 11. ff. si cer. pet. Ias. in. l. nã & postea. §. si minor nu. 21. ff. de iureiur. vbi fir mat doctores ita tenere, Decius in. l. singularia. ff. si cer. pet. nu. 21. Ripa. in. l. si is qui bona nu. 12. ff. de pignori. Mattheus Afflictus lib. 2. costi. rubr. 3. nu. 20. estq; receptissima op. secundum Molineum de vsuris. q. 37. nu. 280. & est eius op. secũdũ Pinellum nu. 31. in. l. 2. C. de resci. vendi. par. 3. c. 1. & hæc opi. tenetur per doct. secundũ Bart. in. d. l. 1. C. si aduersus creditorem.

Altera fuit opinio eorũ, qui verius esse voluerũt, vt. d. l. 1. & totus ille titulus. C. si aduersus creditorẽ procedat generatim, & indefinite in quocunq; mutuo, siue vsurario, siue gratioso, vel gratuito, vt si creditori mutuũ repetenti minor obijciat læsum se fuisse, nõ incũbat ei onus probãdi læsionẽ, sed potius creditori onus probãdi pecuniam ver sam fuisse in rẽ minoris mutuũ accipientis, ita tenẽt Salicetus i. d. l. 1. C. si aduersus credi. nu. 3. qui ita tenere doctores asseuerat, tenet Imola i. c. 1. col. 7. de deposi to Curti. i. d. §. si minor ad fine Marthe selanus not. 58. Ioannes de Platea in. l. 1. vers. hoc autem. C. de venden. reb. ciui. Alciatus in. l. ciuitas nu. 16. ff. si cer. pet. Socinus cons. 115. circa primã quæstionem nu. 13. lib. 1. & ita tenet gl. in verb. docuit in. d. l. nam & postea. §. si minor, quam sequitur Signorolus ibi in reper. nu. 11. & reliqui omnes, ibi simpliciter transeunt cum glo.

Tertia fuit opinio Molinei, qui tuetur creditorẽ, vt siue gratis, siue sub vsuris mutuum minori dedit, si sibi repetenti minor dicat se læsum, restitutionemq; imploret, probare debeat læsionem, ita Molineus de comerci. q. 37. nu. 280.

Quid dicendũ? & sane loge verior est opinio secũda. s. relata, vt tã in mutuo fœneratitio, q̃ in mutuo gratioso, creditor qui minori mutuã pecuniã dedit, eamq; ab eo repetit, non audiatur, nisi eam versam in eius rẽ, & vtilitatẽ probauerit, hoc in sui generalitate probat d. l. 1. & d. l. 2. probat tex. in. l. patri. §. itẽ ex diuerso. ff. de minoribus, & in. l. si sine. §. interposito. ff. de admi. tuto. pbaturq; multis & iuribus, & rationibus, de quibus. s. q̃ hic repetere nõ expedit.

Minor

1 *Minor contra sol. curatoris autoritate receptam, si læsio abfuit, licet postea emerserit, non restituitur contra communem.*
2 *Intellect. l. 1 C. si aduer. sol.*
3 *Minor contra sol. etiam iudicis autoritate factã pôt restitui contra communem.*
4 *Intellect. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minorib.*
5 *Restitutionem nec tollit, nec inducit iudicis interuẽtus contra plures.*
6 *Concilium Bal. & Paul. explosum.*
7 *Minor restitui potest contra restitutionem hæreditatis sibi minus itegre factã tutore autore cõtra cõem.*
8 *Minor nunquã restituitur per læsionem postea emergentem contra plures.*
9 *De eadem res noua declaratio.*
10 *Iudicis impulsu quando restitutio facta videatur cõtra Paul. & Iacobinum.*

Minor contra sol. curatoris autoritate receptam, si læsio abfuit, licet postea emerserit, non restituitur, cõtra cõem.

1 Adolescenti curatorem habenti centum, quę ei debebam, solui autoritate & interuentu curatoris, ea pecunia postea amissa est, is minor per in integrum restitutioné eam à me iterum petere poterit, ita tenent Placentinus in summa, & Azo. in summa. C. si aduersus soluti. & ibi Accursius, Ioannes Fab. Odofred. Iaco. Butrig. Petr. de Bellaper. Cin. Bar. Bal. Ang. Sal. Raph. Fulg. Paul. Are. & Iaco. de Sancto Georgio, quorum non pauci hanc dicunt receptam sententiam, idem tenent gl. & cõmuniter Doctores in. §. pen. inst. quibus alienare licet vel non, idem glo. & cõmuniter Doct. in. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minoribus. Innoc. & Hostiensis, in. c. 1. depositi. sentit Bal. in. l. 2. de re iudi. & in. c. 1. de ord. cog. glo. fi. & ibi communiter Docto. in. l. si quidem C. de prędi. minorum.

Mouentur omnes per. l. 1. C. si aduersus soluti. quam legem Paulus & Iacob. ibi aiunt videri contra omné ęquitaté, nã qui soluit tutore vel curatore autore, & per hoc consequitur plenam liberationé, quomodo punietur ex amissione postea contingente? ego sane existimo nullam esse legem rationis expertem, eamq; legem irrationabilé oĩno, & e corpore iuris delendam, & exulari iubendam esse ab omni republica, si disponeret (quod scribentes falso opinantur) vt qui ex integro soluisset minori cum autoritate curatoris, ab hoc iterũ ea pecunia exigeretur, eo quod postea amissa esset, sicq; vt præfata conclusio ea lege nõ probetur, postea docemur, quod autem in se vera nõ sit, probatur legibus & rationibus, in primis est contra. l. fi. C. de in integ. restit. & contra. l. quod si minor. §. non semper. ff. de minoribus. l. verum. §. sciendum, & . § item nõ restituitur, & . §. vnde Marcellus, & §. si locupletem eo. tit. l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. in quibus cauetur initium cõtractus seu distractus inspiciendum esse, qui si ex parte minoris frugaliter gestus est, & ex parte aduersarij bona fides sine læsiõe ĩterfuit, nihil amplius exoptãdum est, nec si ex post facto læsio emerserit minorem restituendum, non magis quã si læsus nõ esset, sic & in specie nostra is minor restituendus non est occasione læsionis postea emergentis. Secundo liberatio est longe fauorabilior quam obligatio. l. Arrianus. ff. de act. & obligati. ergo id facilius admittendum in fauorem huius solutionis, quam ĩ reliquis causis, vt sic contingat vel cõseruetur liberatio. Tertio in hac materia magis subuenitur facięti actum ex necessitate, quam si ex volũtate spõtanea faceret. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minoribus, vbi notant gl. & omnes Doct. sed is necessitate coactus soluit, ergo, & c. sic & subuenitur ei, qui necessitate coactus fecit, in multis casibus enumeratis per Ias. i. l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisdar. cogant. l. si filius qui patri. ff. de vulga. vbi per Doct. Soci. in. l. conditionibus pupillus. ff. de conditio. & demõ. per nouissimos in. l. Gallus in prin. ff. de lib. & posthu. Quarto nullorum magis interest, quam ipsorum minorũ huiusmodi iniquitates nõ admitti, aliter eñ neminem inuenirent, quo cum contraherẽt, sicque quasi omnia comercia eis interdicta viderentur, vt. d. §. non semper. Quinto res sua cuique non in dãnum alterius perire & solet, & debet. l. quæ fortuitis. C. de pigno. actio. l. si ex legati causa. ff. de ver. obli. l. quod te mihi, cum ibi notatis. ff. si cer. pet. ergo cũ per so-

per solutioné, ea pecunia soluta ipsius minoris facta fuerit, sibi tantũ non etiã debitori soluẽti perire debet. Sexto factũ legitime retractari nõ debet, licet casus postea euenerit, & c.c. factũ legitime de reg. iuris. in.6.l. iancimus.1.C. de admi. tuto. Septimo minores non sunt alieno incõmodo locupletãdi. l. pe. §. fi. ff. de rebus eorũ. Octauo iuris dicẽtis propositum fuit hominibus frugi minores exæquare, pareſq; reddere, non etiam potiores. d. §. si locupletem, sed id cuique diligẽtissimo patrif. euenire posset, ergo & c. Nono id probat. l. Lucius Titius curator. §. tutelę, vbi aperte contra tutores vel curatores recursus minori hoc casu datur, nõ etiam cõtra debitoré iam liberatũ, facit. §. fi. d. l. ad idem. l. pe. C. ad Treb.

intell. l.1. C. si aduer. sol. 2 Neq; ad rem pertinet. d. l.1. si aduersus sol. a cuius intellectu male accepto nostrorum interpretũ effluxit error, nam ibi quod tutor ratione tutelę gestę debebat pupillo, ei iam adolescenti soluit curatoris autoritate, ait lex cõtingere liberationem ipso iure, quod & dixit d. l. Lucius. §. tutelę, & §. fi. & l. in pupillo. ff. de soluti. verũ vt in reliquis cõtractibus, & distractibus, licet mero iure valeant, tamé causa cognita dari potest restitutio, ita quidem & in dicto casu, licet solutio mero iure valeat, tamé causa cognita dabitur restitutio, verum vt in reliquis causis ita demũ causa cognita datur restitutio, si læsio interfuerit d. l. minoribus, & d. l. verũ. §. sciendum, & §. item non restituitur. § vnde Marcellus. §. si locupletem, & d. §. non semper, & d. §. si minor, ita quoq; in terminis illius legis dabitur restitutio, ita demum si læsio interfuerit, & non aliter, & hoc est quod venit in causæ cognitione. Læsioné auté interuenisse oportet tempore & primordio ipsius solutionis factę, non secus quã interuenisse in reliquis cõtractibus oportebat tempore contractus celebrati, in quibus vt læsio postea cõtingens non præbet restitutionem minori, nec nocet eius aduersario, ita & in dicta solutione, quæ ex integro facta fuit, læsio postea emergens nec restitutionis beneficium præberet minori, nec eius aduersario noceret, vt in omnibus iuri. supra allegatis: isq; est planus, nitidus, & vere originarius illius legis intellectus, qué nullus vnquã scribentium, in quorum scripta inciderim, percepit. Neq; ad ré pertinet, quod ipsi aiunt imputandum esse debitori soluenti, quod iudicis authoritaté adhibere potuit, idq; prætermisit, nam sic etiã possemus dicere imputandum esse ei, quod illi solutioni mille testes potuit adhibere, & duos tantũ vel tres adhibuit, nã tex. in l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minoribus, q̃ doctoribus præbuit huius allegationis occasioné, ideo exigit iudicis authoritaté, q; curatoris authoritas deficiebat, qui tex. plane ęquiparat interuẽtum & authoritaté curatoris iudicis authoritati, vt ille tex. etiam solus nostrã opinioné satis ac satis tueretur, & si alia iura deficerent, tãtum abest vt partem cõtrariam tueatur, quod si dixeris in terminis. d. l.1. C. si aduersus solutioné, si restitutio non daretur ob lęsionem postea emergenté, quam aliam ob causam dari posset, cum minor in solutione recipienda nõ lędatur, cum plus cautionis in rem sit, quam in persona, vt in regula iuris, & melius sit pignori incumbere, quam in personam agere, vt dictum est, & multa accidere possent, propter quæ nõ capias. ff. de acq. rerũ dominio. l. adeo in. §. fere. & inst. de rerũ diuisione. §. fere cum. §. sequẽti, vnde is minor in solutione recipiẽda ius suũ, suamq; conditionem non potuit non efficere melioré, tantũ abest vt lęsus videatur, præsertim cum locupletior factus intelligatur, eo ipso quod pauperior factus nõ sit. l. in pupillo. ff. de soluti. ergo cum in. d. l.1. dicatur ex causa restitutionem dari, nec ex pecunia recepta læsio vlla emanare posset, sed tantũ ex pecuniæ receptę amissione cõtingente, necesse est intelligere, vt ibi ea amissio postea emergés legitimam restitutioni causam præbuerit, sed ad hanc rationé, quæ reuera nostrorũ plęrosq; decepit, coegitque hanc sententiam (quam & ipsi

ipsi impiam iniquamque esse fatentur) sequi facillima cõfutatio est, negamus, enim in ipsa solutione recipienda non potuisse interuenire læsioné, quinimo & interuenire potest, & non raro, sed frequentissime, cũ enim aliud pro alio volente creditore possit exsolui, vt in pr.instit.quib.mo.tolli. oblig.cum mille similibus supra adduct.cumq; minus re possit exolui, & dari per curatorem apocha debitori integra, plenaque quasi totius debiti recepti. d. l. Lucius Titius curator.§.tutelę.&.§.f. cum potuerit soluere minus causa, vel minus loco, vel minus tempore, vel minus cõditione.§.plus, cum ibi notatis instit. de actio. vbi per Ias.& alios, quid impedit quin in tali solutione non potuisset interuenire læsio in terminis. d. l. 1. quid enim si aliud pro alio solui permisit, in quo lęsus fuit, quid si alio loco solui pmisit, in quo læsus fuit, quid si alio tempore solui permisit, in quo lęsus fuit, pter vsuras quas interea creditoribus suis minor ipse pręstabat, quid si minus re recepit minor, reliquumq; remisit, cautionem vel apocham totius debiti quasi iam recepti præbuit, in omnibus enim his speciebus & similibus potuit lędi, & ĩ integrum restitutionem mereri, locumque habere. d. l. 1. quæ hoc modo intellecta impia, aut iniqua nõ erit, sed vtilis & necessaria. A d. l. sancimus. 1.& l. constitutioné. C. de admi.tuto. responde, quod ibi additur solénitas, vt in certis speciebus, & causis, in solutione minori faciéda pręter tutoris, vel curatoris autoritatem, necesse sit, vt etiã adsit iudicis decretum, vt aliter solutio non rite facta videatur, sicque non cõtingat debitori liberatio, vt si damnum postea emergeret, citra auxilium restitutionis posset minor debitum illud repetere, non secus quam si solutum non fuisset, interueniéte auté iudicis decreto liberatio statim cõtingat, nec ex dãno postea emergenti, minori detur restitutio, quod omnes admittunt. Sed si

Minor contra sol. ẽt iu dicis autoritate factã põt restitui cõtra cõem.

3 in ipsa solutione quãuis iudicis & tutoris authoritas interfuit, læsio ɔtigit, tũc licet gl. Azo. Placenti. in summa Odofredus Faber, Cinus, Petrus de Bellap. Bar. Bal. Ange. Sali. Fulgo. Paul. Areti. Iacobinus, & alij in. d. l. 1. & gl. & omnes Doct. cõmuniter in. d. l. ait prętor. §. pmittitur, in glo. mag. gl. & omnes in. d. §. pe. insti. quibus alienare licet teneant cessare restitutionem, propter authoritatis iudicialis interuẽtum, quod & tenuit gl. fi. in. l. siquidem. C. de prædi. mino.& gl. in verb. auditurum in. d. §. permittitur. Tamen nos contrarium longe verius, & æquius putamus, vt etiam eo casu si minor ab ipso primordio solutionis receptę læsus fuit, quod forte minus re, aut tempore, aut loco, aut cã, vel conditione recepit, licet interfuerit ĩ solutione hac, iudicis autoritas ad huc possit restitui, nõ secus quam si iudicis authoritas non interfuisset, sed solius curatoris, in quibus causis curatoris autoritas sufficit, vt data paritate terminorum nulla sit differentia inter authoritatem iudicis, & authoritatem curatoris. Sed vt interueniente curatore, tunc si læsio in ipsa solutione à primordio interfuit, daretur restitutio, ita quoque iudice interueniente detur, & vt si à primordio lęsio nulla esset, licet post ea emergeret, nõ daretur restitutio, qñ iudex ĩterfuit, ita quoq; ĩterueniẽte curatore si à primordio ĩ solutione nulla ĩterfuit læsio, licet postea emergat, cesset restõ, vt sic iudicis autoritas nõ aliter, quã autoritas curatoris, faciat vt solutio rite facta videat̃, nõ auté vt recte facta, & sine vlla læsiõe videat̃, qđ rite fiat ꝓdest adhoc, vt læsio postea emergens non noceat debitori soluenti, nõ vt lęsio in ipso actu interueniens exclu dat minoribus auxilium restitutionis, ne in ipsorum damnum, & dispendiũ conuertatur authoritas & interuentus iudicialis, qui in eorum fauorem exigebatur, & ita intellige, & amplia tex. in. l. si quidem. C. de prædijs minorum.

4 Et ita intelligo, & limito text. in. d. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minoribus qui tex. dum negat restitutioné, est intelligendus quo ad damnum postea emergés sine vlla culpa debitoris soluẽtis. Non sic quo ad damnum re ipsa ex

Intelle. l. ait prætor. § pmittitur. ff. de minorib.

tunc facto, aut culpa & fraude debitoris contingens, cui lex illa subuentum voluit, cum rite & recte soluisset, non sic si rite tantũ non etiam recte, & integraliter, quod enim rite fiat actus sufficit, vt ab initio mero iure valeat, non tamen vt ex post facto desinat posse rescindi. l. non putauit. §. non quę vis, vbi glo. ff. de cõtra tab. l. 1. 2. 3. & 4. ff. de inoffi. test. aliter enim iudicis interuẽtus qui desideratur, quo magis minoribus subuentum esset in eorũ perniciem de negata debita piaque restitutione conuerteretur contra. l. 3. §. si emancipatus ff. de contra tab. l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. l. legata inutiliter. ff. de adim. lega. cui enim nõ compertum est tam facile hac in re iudices decipi, quã curatores aut tutores minorũ, quinimo longe facilius decipiuntur, cum substantię minorũ notitiam nõ tam perspectam, & notam habere possint, quã tutores habẽt & curatores, & cum id naturaliter sentiamus quærere legem, nihil aliud esset quam infirmitas intellectus secũdum philosophum, nec vsibus forensibus aliud admissum vnquam vidi, neq; audiui, si vsibus edocto fides adhibeatur, & noster intellectus ad di. §. permittitur, cõprobatur ex §. pręcedente eius dẽ legis in verbo & hãc perdidit, & iterum in verbo minor perdat pecuniam, vbi pro constanti erat in illis duobus. §. §. initio recte & integraliter factã fuisse solu. & in eo tantũ quæstio erat, an si pecunia ex post facto perderetur, cederet in damnum soluentis.

Restitutionem nec tollit nec inducit iudicis interuẽtus cõtra plures.

5 Hinc etiam apparet vehementer errasse glo. verbo auditurũ in. d. l. ait prætor. §. permittitur, dũ quærit quare authoritas iudicis impediat restitutionẽ in solutione a minore recepta, non sic in reliquis contractibus, aut distractibus, & illud quare vix possemus soluere, si assumptum glosę verum esset, dũ falso opinatur restitutionẽ cessare, verumtamen cõtrarium tenẽdum est, vt restitutio etiã tunc nõ denegetur, si solutio minus recta processisse inuenta fuerit, ibiq; denegata ea sola restitutio videtur, quæ ex capite læsionis postea emergentis peteretur, non etiã ea quæ ex capite læsionis peteretur, quæ a primordio interfuisset in ipsamet solutione recipiẽda, id quod raro accidit, cum iudex adest, quia plerũque cum genus, & pecunia debeatur, idem genus paris quãtitatis formę & bonitatis solet exolui, in quibus dignoscẽdis nulla industria opus est, nõ sic in dignoscẽdis speciebus, quæ hinc inde ex causa permutationis, aut vẽditionis in reliquis contractibus interuenire solent, nam verũ valorem rerũ si quis nosse cupiat, lõga ei terẽda via est, sicq; in illis frequẽtius opus esse solet restitutione, q̃ in solutione facta, agnosco tamẽ ꝙ Azo, & Sali. in. d. l. 1. C. si aduers. sol. sequitur idẽ quod glo. i. d. verb. auditurũ, in summa pro nobis est tex. expressus in. d. l. sancimus, ibi ex alio euẽtu, vbi quod dixerat cessare restitutionẽ quãdo in solutiõe iudex interfuit, declarat ꝓcedere quo ad læsionẽ ex post facto cõtingentem, quæ soluẽti anthoritate iudicis, & sic rite nõ oberit, verũ si initio minus integraliter soluit, sicq; nõ recte, aut sine lęsione minoris, nõ negat dãdam esse restitutionẽ, vnde vides quod. d. l. ait prætor. §. sed & si ei, & §. permittitur, & d. l. sancimus, & d. l. 1. C. si aduer. sol. omnes agnoscũt, ꝙ cum solutio rite, & recte fit, cessat restitutio nõ sic si rite tm̃.

Cõsiliũ Bal. & Paul. explosum.

6 Ex superioribus apparet nõ procedere quod Bal. & Paulus in. d. l. 1. C. si aduer. sol. scripserunt, dum aiunt cautam esse debere matrẽ, quæ transuolat ad secundas nuptias, & liberis ex priore matrimonio, ꝙ ratione administratæ tutelæ debebat, soluit, vt curet hanc solutionẽ cũ iudicis ĩteruẽtu fieri, ne si aliter fiat, & pecunia postea pereat, aduersus eã minoribus restitutio detur, sicq; iterũ soluere cogatur, quod cõsilium nõ procedit, nam restitutio quandoque datur ex capite lęsionis contingentis in ipso cõtractu, vel distractu, quãdoque ex capite læsionis postea emergentis, vt iam deduximus, siue igĩ mater suis minoribus cum interuẽtu curatoris solutione fecerit rectẽ integraliter, & sine vlla læsione, hi siquidem fateãtur rite factam

fuisse

fuisse solutionem, ex læsione postea emergēte restitutionē petere nequibūt, d.l.sancimus ibi ex alio euentu, &.l. minoribus &.l.fi.C.de in integr. restitu.l. verū.§.sciendum &.§.vnde Marcellus, &.§.si locupletem, &.§.item non restituitur.ff.de minoribus.l.quod si minor. §.non semper eod.titu.siue etiam velit petere restitutionem ex capite læsiōis in ipsamet solutione contingentis ab ipso primordio, id non poterit, quia recte & ex integro factam absque vlla læsione proponimus, ergo nullo casu ex post facto restitutionē cōtra suam matrem petare poterūt. Quod si ponas læsionē interfuisse ī ipsamet solutione ab ipso primordio, tunc restitutio nō denegabitur, ētsi iudicis īteruentus adesset, vt supra declarauimus, ergo consilium Baldi non videtur vllo casu necessarium, nec vtile.

Minor restitui potest cō tra restitutionē hæreditatis sibi minus integre factam tutore autore cōtra cōmunem.

7 Ex superioribus etiam infertur, an vera sit ea cōmunis opi. quæ habet, quod in terminis.l.pen.C.ad Treb. cesset restitutio, ibi enim hæres fuit iussus restituere pupillo hæreditatem, isque hęres eam pupillo restituit, & ait lex plenissimam securitatem & liberationem consequit̄ is, qui sic soluit, seu restituit. Docto. autem interpretātur plenissimam consequi liberationem, quia ibi cessāt restitutio, ita tenēt gl.in.l.1.C. si aduers. solu. dum allegat.d.l.pe. quam sequuntur ibi cōmuniter Doct. vt testatur Iacobinus, qui & eam sequitur ibi, et Areti.& alij communiter, sequitur & dicit eam sequi Doct. Corneus in.d.l. pe.nu. 2. idem tenet gl.mag.in. d.l. ait prætor. §.permittitur.ff. de minoribus, dum allegat.d.l.pe. cum qua glo. transeunt ibi cōmuniter Docto.& glo.verb.soluerit in.§.pe.insti.quibus alie.non licet, cum qua ibi etiam transeunt cōiter Docto. idem vult gl.in.d.l.pe.in prin. verbo fideiussionis, dum allegat.l.sancimus.C. de admin.tut. dicens speciale esse in. d. l.pe. vt in quibusdam alijs casibus, vt restitutio cesset, & ibi cum glo. transeunt simpliciter Docto.

Minor nunquā restituitur per læsionem postea emergentē contra plures.

8 Ergo omnes glosæ, & Doctores intelligunt, quod si hęreditas, quę pupillo restitui iussa fuit, ei⁹ tutori restituatur, rite restituta videtur, sicque cessat in posterum omnis restitutio, quam aduersus talem restitutionem minor petere velit: sed contra hanc communem sententiam tenent Fulgo. Paul. & Iacobinus, in.d.l.1.C.si aduer.vend. qui existimant dādam esse restitutionem minori ex capite lęsionis postea emergentis in illa hęreditate sic restituta: neque ad rem pertinet (inquit Iacobinus) quod d.l.pen. dicat plenissimam securitatem nācisci hæredē, qui tutori restituit, nā & in.l.omnes.C.de præscripti.triginta annorum, lex ait plenissimam securitatem nancisci, qui quadragin. annis præscripsit, & tamen contra talem præscriptionem quadragenariam datur restitutio ex capite ignorantiæ.

Quid dicendum? & sane harū opinionum neutra vera est, nam Fulgo. Paul. & Iacob. aiūt restitutionē dari ex capite læsionis, emergētis.s. iam docuimus verū nō esse, cum solutio rite facta est, veluti si tutori pupilli fiat.l.Lucius Titius curator.§.tutelę, &.§.fi.ff.de admi. tut.§.pe.insti.quibus alienare licet.l. in pupillo per locum ab speciali. ff. de sol. l.in pupillo per locum ab speciali.ff. de excep. iuncta.l.fi.C.de in integ.restit.l. verum.§.sciendum, &.§. item non restituitur, &.§.vnde Marcel.&.§. si locupletem.l.quod si minor.§.non semper. ff.de minoribus.d.l. sancimus vẏ. ex alio euentu. Quod obtinet, regulariter fallit tamē quando soluitur pecunia adulto, qui curatore carebat, quo casu ex lęsione etiam postea emergenti datur ei restitutio.l.ait prætor.§.1.ff.de minori. Rursus qui communē sententiā tuentur, aiunt restitutionē cessare non solū ex capite læsionis postea emergentis, sed etiam ex capite læsionis in ipsa restitutione obtingentis, puta quod non sat ex integro restitutio fieret, quo absurdius, aut insanius nihil vnquam dici potuit: autoritas em̄ tutoris, facit vt rite facta solutio intelligatur, & consequenter liberatio ab initio cōtigisse videatur.d.§.tutelę, in.d.l.Lucius &.d.l.1. l.si curatorē habens minor.C.de in in-

tegr.

tegr. resti. non tñ impedit, quin ex post facto ea liberatio rescindi possit ex læsione in ipsamet solutione, & hæreditatis restitutione eueniéte, vt in legibus, supra allegatis. Quod etsi leges, & iure consulti tacerent, iuméta loquerétur, quid enim turpius, aut perniciosi9, quã permittere vt hæres, qui forte ab initio non ignorauit se nõ ex integro, nec ex fide hæreditaté restituere, sed sibi multa forte bona hæreditaria perfide retinuisse, saluus, & impunitus maneat, cõpédiũq; turpe hęreditariarũ rerũ, quas occultauit sibi, retineat in pernicié pupilli, cui erant restituédæ, vt sic impius hæres lucretur, & pupillus innocens iure suo priuetur. Ergo ĩ terminis. d.l.pe. C. ad Treb. verius est ex capite lęsionis contingentis in ipsa hæreditatis restitutione restitutionem, recursumq; dari pupillo cõtra hæredem perfide restituentem. Ex capite auté læsionis postea emergentis non dari, vt. d. §. si locupletem cum similibus supra allegatis.

De eadem re noua declaratio.

9 Hinc infertur declaratio ad gl. sing. ĩ. l. verũ. §. sciédum ꝙ bo nõ pmittitur. ff. de min. quã sequũtur doct. & Bart. qui eã dicit notãdã, sequũtur, & singularé appellãt Paul. Are. & Iac. in. d.l.1. C. si aduer. véd. sequit̃ Alb. & Matha. & Vber. de Bo. quos ipse allegat, aiũt em̃, quod si aduersus solutioné ex ĩtegro, et absq; vlla læsiõe facta minor velit se restitui ex capite lęsionis postea emergétis, licet audiat̃ qñ sua facilitate ea lęsio postea obtigisset, tñ nõ audiret̃ si casu accideret, sicq; limitãt. l. ait p̃tor. §. 1. ff. đ mino. et sane dũ aiũt, qđ si lęsio casu emergeret, nõ audiret̃, verũ est: dũ aũt aiunt eũ audiendũ, qñ sui facilitate pecunia postea periret, similiter verũ est, si sine autoritate curatoris ei solutũ esset, siue curatoré haberet, siue nõ, vt ĩ. d.l. ait p̃tor. §. 1. & .2. nõ sic si cũ authoritate curatoris solutio facta esset, nã tũc si liberatio ꝯtingeret ab initio, vt in casib9 pmissis, de qbus. ĩ. d.l. sancimus, & .l. ꝯstitutioné. C. de admi. tut. cessaret postea restitutio ex læsiõe emergéte, quacũq; ex cã cõtingeret, vt in iuribus & argu. s. adductis. sicq; limitãda est. d. gl. longe

10 forte præter meté nostrorũ. In summa qñ iussu iudicis minori qs soluerit, vt à iudice ꝯpulsus videatur, oportet quod ipse cõtradicat præcepto iudicis, & faciat cõtradictioné suã in actis scribi, aliter em̃ nõ videretur cõpulsus soluisse, ita Paul. & Iacob. in. d.l.1. C. si aduer. so. mouentur per tex. in. l. ait pretor. § permittitur. ff. de minorib. nos per eũdem tex. tenemus cõtrarium, vbi notũ esset iudici eum esse minoré, quod in re dubia intelligendum est, nã si maior esset minime opus esset pręcepto iudicis, vt ipse posset solutioné recipere, ergo qui soluit, nõ habet necesse ꝯtradicere præcepto iudicis appellãdo, vel aliter impugnando, reluctando, aut contradicédo, licet iudici debeat significare illum esse minorem, aliud enim est allegare, aliud auté postquã iudex & allegata intellexit, & insuper præceptũ dedit suæ iussioni contradicere contra reuerentiam magistratibus debitã (iuxta. l.1. §. huius studij, & veluti. ff. de iustit. & iur. nã dum ait patriæ parendũ, ĩtelligitur de magistratib9 patriæ, ipsa em̃ est inuisibilis et ĩtellectualis) vñ poeta cecinit,

Et parere decet iussis, & grata iubentur.

Iudicis impulsu quando restitutio facta videatur contra Paul. & Iacobinum.

Deniq; ꝙ in minoribus dictũ est extendit Faber in. d.l.1. ét ad ecclesias post Innocé. & Hosti. in. c.1. depositi, quos ipse allegat, ĩtelligés quod gl. ĩ. d.l.1. & gl. ĩ. d. §. pmittitur & gl. in. d. §. pe. isti. quib. ali. licet. Dũ distingunt & aiũt solutiõe facta minori aliqñ plenã, aliqñ plenioré, aliqñ plenissimã liberationem parere idé fore in solutio. facta ecclesiæ, quod suspectũ esse ĩtelligas in oĩbus casibus qbus id suspectũ diximus eẽ ĩ minore.

1 *Dubietatis ratione receditur à regulis.*
2 *Intellect. l. de fideicommis. C. de transact.*
3 *Transactio rescinditur per læsionem enormem.*
4 *L. fideicomis. C. de trãsact. an procederet inter filium testatoris & extraneum.*
5 *Intellect. d.l. de fideicom. vt procedat etiam inter extraneos quæ. noua.*
6 *Transactio inter minores facta de fideicõ. reciproco remittendo an valeat sine tutoris interuentu.*
7 *Intellect. d.l. de fideicom. vt minor ille contra tutoré suum agere nequeat quæst. noua.*
8 *Dubietatis ratione receditur à regulis.*
9 *Procurator cum libera potest compromittere.*
10 *Vsura an sit in casu de quo hic.*

11 *Vsura an sit, cum emi fructus fundi p totũ tẽpus vitæ meæ, et fructus sic collecti lõge excedũt preciũ datũ.*
12 *Euictionis nomine vt inuicem non teneremur tecum conueni saltem ad precium, an teneamur.*
13 *Donatio reciproca qñ valeat iter virum et vxorem.*
14 *Insinuatio non est necessaria in donatione reciproca.*
15 *Vsura cessat in emptione de qua hic.*

Dubietatis rõne recedĩt à regulis.

1 DVbij euẽtus ratiõe denegatũ restitutio.l.de fideicõmisso. C.de transact.l.si pater. C.de inoffi. test. Cõfirmatur hoc notabiliter quod ratione dubij euẽtus, &c. per sequentia, primo per tex. in.l.1. C de pact. vbi remissio fideicõmissi cõditionalis non rescinditur prætextu lęsionis postea superuenientis, licet regulariter ratione enormis læsionis possit peti rescisio per.l.2.cum simili.C.de rescin.vendi.tamen in casu.d. l. non põt, licet postea appareat enormiter læsus, & hoc ratione dubij euentus, quia illa cõuentio habebat se ad bonũ, & ad dãnũ, vnde neuter videtur lędi, quicquid postea contingat, quod est notandum, maxime quia debet attendi tẽpus contractus, an tũc sit lęsio, vel nõ, in.c.cum dilecti cum gl.de empti.& vendi. & in c.cum causa in fi.eod.tit.bona glo.in.c. ad aures de rebus ecclesi. non alienan. tex.notab.in.l.si voluntate in fi.C.de rescin.vend.facit.l.ex mille.ff.de euict.& Bald.in.d.l.2.in multis locis, & in illa.l. 1.C.de pact.con.l.cum proponas.eo.ti. Secundo confirmatur per casum notabilem.in.l.de fideicommisso.C.de trãsactio.vbi fratres ad inuicẽ grauati possunt sibi remittere fideicõmissum, nec rescinditur quicquid postea cõtingat, & hoc ratione dubij euẽtus, quia tunc nemo videtur lædi in tm̃, quod etsi alter esset minor, nõ haberet locũ restitutio, vt est ibi tex.in fi.secũdũ Bal.in.l. cũ Archimedorã.C.vt in posses. leg. dicit in Ias.in.d.l.de fideicom. quod concor.tex.ĩ.l. si pater puellę. C. de inoffi. test.& in.l.si ea lege. C.de vsur. sed certe iudicio nr̃o illæ duę leges nõ faciunt ad finẽ illius.l.in quo est sing. sed ad primum de dubio euentu, nisi forte dicas, quod faciunt hoc modo in ratione sui, quia in ratione dubij euentus nemo pręsumitur lædi, vt dicunt illa iura, ergo etiã

Intellect. l. de fideicommis. C. de transact.

si aliqs esset minor nõ posset restitui, cum non sufficiat quod quis sit minor, nisi etiam sit læsus.l. nam & postea. §.si minor.ff. de iureiur. cũ simil. vt est intẽtio mea. Sed certe sic intelligẽdo posses addere tex. similem, ĩ. l. si ea pactione. C. de vsur.& in.l.Lucius.§.fina.ff.ad Trebel.cum alijs. Vnde ego dico, quod ibi est tex. singularis in suo casu, nã si ille tex.non esset, diceretur forte contrarium de iure, quod licet dubius euentus esset remissus haberet nihilominus locũ restitutio per notata in.l. postquã liti.in ver.nulla ratio.C.de pact.vbi.l.prohibet rescisionẽ, intelligitur tamen, nisi ope restitutionis vt ibi notatur, & ibi pulchre per modernos, & quæ late dixi post gl.simil.in.l.1.C.si de momenta. posse fue.appella.per quę posses facere multa argumenta cõtra illum textum. Item patet aperte, nam in transactione
3 remittitur dubius euentus, patet quia transactio est de re dubia, item iudiciorũ euentus est incertus.l.quod debetur.ff.de pactis, & ideo in transactione non videbatur habere locum.l.2.C.de rescin.vẽdi.l.Lucius.§.fi.ff.ad Treb.no. in.c.cum causa gl.mag.de emp.& ven. & tamen videmus, quod habet locum resci. vt not.in.d.c.cũ cau.& in toto tit. C.si aduer.transact.& sic in veritate ille tex.est mirab.& singu. & subtilizantes, quia conantur addere similia, nõ intelligunt illam.l. quare ergo in illa.l.de negatur restitutio, quę videbatur concedenda p supradicta, posses forte dicere quod quando.l.prohibet rescisionẽ actus, nunquam videtur prohibere restitutionem in integrum, etiam si apponatur dictio negatiua.d.l.postquam liti.cum ibi notatis, & quæ ibi allegaui, illud est verum ĩ dubio, quia prohibitio l.nõ videtur tollere remedia p alias leges ĩducta, vt ibi dr̃, & ꝓbatur ĩ multis locis, & sic oĩa.s̃.dicta loquũtur ex pręsumptiõe iuris, secus aũt esset vbi aliquo casu lex expresse tolleret bñficiũ restitutionis, vt.d.l.de fideicõm. nã tũc amplius nõ est quærendũ cũ.l.vsura ꝓcedat, & cũ i certus nõ sit locus præsũptioni, & ꝓiectui ę.l. de qua ĩ dictis iuribus

Trãsactio rescinditur per læsionẽ enormem.

bus

cibus.l.cōtinuus.§.cū ita de ỹ b.obli.etsi vlteri9 ĩstes, q̃ sit rō quare,ĩ.l.de fideic. ſ.vltra ꝑcedat denegādo bñficiū restit. in integ.rñ.multiplex.Prima quia fidei cōmissū fuit iniūctū eorum fauore, vñ potuerūt ei renūtiare.l.pe.C.de pac.& quia ꝑ illud pactū tollit votū captādæ mortis.l.fi.C.de pac.&.d.l. de fideic.& quia ꝑ hāc ꝗuētionē reducūtur fratres ad ęqualitatē,quæ iter eos maxime est seruāda.l.cū pr.§. euictis, de leg.2.l.cū oportet.§.1.C.de bo.quę lib.isti. ꝑ quas perso.nob.acq.§.1.& his ēt rōnibus fundatur.l.1.C đ pac.vt ibi ꝑ.dd. etsi dicas, quęlibet istarū rōnū de ꝑ se nō est sufficiēs ad tollēdā restitutionē, patet quia minor pōt restitui aduersus repudiationē, & renūtiationē,vt in tit.C.si mi. ab hær.se absti.fateor tñ, quod supersunt alię rōnes, quæ sunt efficaciores.s. quia tollitur votū cap.mor. & quia reducūtur ad æqualitatē,tū succedit regula,ꝙ qñ.l.fundatur plurib9 rōnibus, vna cessante nō cessat dispositio.l. si nō lex.ff. de hæ.inst.& qa singula quæ nō ꝓsunt, &c.vel secūdo & meli9.in.l.de fideicō. denegatur restitutio, quia restitutio requirit lęsionē tpe cōtractus.l. si volūtate in fi.cū his quę.s̃.allega.C. de rei vē. sed in illa.l.nō fuit læsio tpe cōtractus, vt patet,quia habebat se ad lucrū, & ad dānū rōne dubij euētus,ergo nō habet locū restitutio,& ista est notāda responsio,quā credo verā, sup qua cogitabis. Prædicta ꝑcedūt qñ fres sūt istituti, & grauati.Pulchrū ergo esset quęrere,qđ

4 si testōr filiū suū cū extraneo instituit, et eos fideicōmisso ad inuicē grauauit, secūdūq; formā.d.l. de fideicō.fecerūt pactū de remittēdo de quo ĩ illa.l.quæro si fili9 testōris est minor,an possit restitui cōtra cohęredē suū extraneū,nā l.de fideicō. loquitur qñ erāt duo fres, istud dubiū nemo tāgit. Vr̄ tñ ꝙ possit restitui cōtra cohæredē extraneū.Prīo quia renūtiatio sola nō tollit hoc bñficiū,vt.s̃.dixi, & quia hoc casu nō est inuidia ĩter eos de qua in.d.l. cū oportet. §.1.de bo.q̃ lib.itē licet.l. exigat ęqualitatē ĩter fres,nō tñ hoc ita exigit ĩ extraneis ĩstitutis,vt patet,quia cū nō teneat ad ĩstitutionē extraneorū, ergo nō quærimus de æqualitate, & quia posito qđ quis extraneos ĩstituat, pōt eis quamcūq; partē ēt minimā relinquere,ꝙ nō est in filijs,cū ergo cessēt rōnes de quibus in.d.l.de fideic. vr̄ quod habeat locū restitutio.Scđo sic,casus.l.de fideic. est exorbitans,patet, quia est casus specialis,in quo ꝓhibetur restitutio, cū ēt regulariter sit minoribus permissa,& si dicas, imo restitutio est exorbitās,quia cōcedit̃ cōtra ius cōe, fateor,tñ est gñaliter ꝑmissa minorib9, nisi ĩ casib9 exceptis,vñ cū casus.l.de fideic.sit exceptus ab illa generalitate dr̃ casus specialis, et exorbitās à regula, & quod sit exorbitans patet,quia vt supra probaui.l. quæ ꝓhibet rescisionē act9, nō ĩtelligitur ꝓhibere restitutionē,cū ergo tollat̃ in casu illi9.l.ergo est exorbitās,cūq; loquat̃ in frīb9,nō debet ad alios casus extēdi, vt est vulgatū, maxime quia nō subest eadē rō,vt.s̃.declaraui. Præterea & tertio Bald.in.l.cū Archimedorā.C. vt in poss.leg.dicit,scias ꝙ qñ duo fres sunt grauati,& c.et ad hoc illū casum dic nō eē alibi, vñ vr̄ sentire,quod si nō essent oēs fres remaneremus in regula iuris.s. ꝙ ꝓcedatur restitutio.Pręterea & quarto vr̄ ꝓbari à cōtrario sensu in.d.l. de fideicōm. nā si qñ ambo sūt fres,tollitur restitutio,ergo si alter est extraneus debet cōcedi,maxime cū per illud argu.à cōtrario sensu redeamus ad ius cōe, & de facili qs reuertitur ad suā naturā.l.si vnus.§.pact9 ne peterēt.ff.de pac. Quīto ergo vr̄ facere quia inter fratres par affectiōis rō oēm suspicionē remouet l.nō solū.§.de vno.ff. de ritu nup. & qđ not.in.c.postremo de app. ideo nec mirū si isto casu denegetur restitutio, sed ista rō cessat, qñ extraneus est adiūctus arg.l.hac ꝯsultissima.§.ex ĩperfecto.cū simil.C. de test. ergo possit minor ꝯtra

5 eū restitui.alia fundamēta poteris addere ꝑ te.His tñ nō obstā.credo cōtrariū, imoquod etsi cū extraneo esset fili9 testatoris institutus, nō posset restitui in casu.d.l.de fideicom. Primo probatur, quia licet vt.s̃. dixi, cessat prima ratio. quod renuntiatio non tollat beneficiū

L.de fideicō misso. C. de trāsact. an ꝑcederet inter filiū testatoris, & extraneū.

Intelle. d. l. de fideicō. Vt procedat ēt inter extraneos q. noua.

resti.itē quia cessat inuidia, &c. & quia inter extraneos nō requiritur illa ęqua litas,quæ ĩter fratres,vt dixi: tñ dico ꝙ cū vrgeat alia & prĩcipalior rō.i.qa tol litur votū captādæ mortis,in qua prin cipaliter fūdat se.d.l.de fideic.debet ha bere locū dispositio illius legis, nā secū dū regulā quod qñ.l.fundatur pluribus rōnib9,quarū vna vr̃ cessare, nō cessat dispositio,vt.s̃.dixi,et ꝑ hoc est sublatū primū fundamētū quod.s̃.feci pro con traria parte.Pręterea & secūdo rō prin cipalis qua fundatur.l.de fideicō.est,qa cū dubius euētus sit remissus,neuter vi detur lędi ex casu superueniēti,& ideo nō habet locū restitutio.l.nā & postea. §.si minor.ff.de iureiu.sed ista rō vrget ēt qñ fili9 est cū extraneo institutus,vt patet,ergo non habet locū restō, & ad hoc fūdamētū difficulter poterit respō deri. Præterea & tertio ille minor tpe quo remisit,vsus fuit iure cōi, qa fecit quod quilibet pr̃ fa. diligēs fecisset, vñ quicquid postea cōtingat, nō debet re stitui, qa succedit regula tex.ĩ.l.fi.C.de in integ.resti.mino. & quia quod legiti me facit,ex euētu retractari nō debet, vt in regula iuris lib.6.c.factū legitime. Præterea & quarto licet casus dictæ le gis de fideicomisso sit exorbitās, vt.s̃. dixi,vñ nō deberet extēdi,vt est vulga tū, dico tñ,qđ in casu illius legis nihilo minus pōt extēdi,ꝓbo,nā regula est, ꝙ casus except9,& exorbitās, pōt extēdi ex identitate rōnis,ĩ.c.cū dilecta in me dio de ꝯfirma.vtil.vel ĩuti.& in. c. post trāslationē.ȳ.quāq̄.de renūtia. gl. not. in.l.i.cū simi.C.de cōdi.indeb.sed in ca su,quē ponim9,est eadē rō,vt.s̃. ꝓbaui, cū remaneāt rōnes prĩcipaliores, ergo extēditur ad illū,& ꝑ hoc tollitur secū dū fundamētū, quod feci ꝓ prĩa parte. Pręterea & quinto ꝓ ista parte,& istud magis adstrĩgit,& caret rñsiōe,ad hoc, ꝙ habeat locū restitutio,vel rescisio,re quiritur lęsio tpe cōtractus, alias nō ha bet locū,vt.s̃.late dixi,& ideo in.l. de fi deicō.nō habet locū restitutio,quia nō fuit minor lęsus tpe remissionis, cū fue rit reciproca remissio, q̄ ēt se habet, & ad lucrū & ad dānū,sed ista eadē rō ha bet locū,qñ cū extraneo est ĩstitutus,vt patet,ergo nō habet locū restitutio , et istud solū fundamentū sufficeret, licet alia bñ adstrĩgāt.Nō obst.allegata ĩ cō trariū,nā ad primū & secūdū iā.s̃. rñsū est.Nō obst.tertiū quod dicit Bal. in. d. l.cū archimedorā,nā Bal.allegat.d.l.de fideic.necꝑ hoc negat aliū casū,de quo modo quęrimus,in quo debemus dice re idē statui,postq̄ est eadē rō, vt.s̃.ꝓba ui.Nō obst.quartū.s.arg.à cōtrario sen su quod feci,quia cū sit eadē rō ĩ vtroq; casu,vt dixi,debet esse idē ius , ne alias arg.à ꝯtrario cōtineat abiurdū cōtra.l. 2.C.de ꝓdic.inter.itē pōt dici ꝙ.l.de fi deicō.loquēs de fr̃ibus ponit cōtingen tiā facti, quia frequētius fr̃es quā extra nei ĩstituūtur,vñ non ꝑ hoc negatur a lius casus in quo est eadē rō gl.in.l.i.C. de his q ad ecc.ꝯfu.cū multis, q̄ alibi al legaui,& ꝑ hoc ēt est rñsū ad vltimū si aduertas,& hęc sufficiant de ista qōne. Si tñ velles tenere primā partē, posses prĩa facie allegare tex.l. hac cōsultissi ma.§.ex ĩperfect.C.de testa.vbi statuta ĩter fr̃es nō hñt locū, qñ extranea ꝑso na est ꝯiūcta, ergo sic in ꝓposito. Scđo ꝑ eadē parte posses disputādo addere, qđ nō sit eadē rō,qñ fr̃es sunt ĩstituti so li,& qñ fratres cū extraneo, patet,quia reprehēdit ille,q ꝯtra ꝓpriū sāguinem mouet qōnē,maxime post trāslactionē vt ĩ.l.fr̃es & ibi Bal.C.de trāsa.quod nō est,qñ qs agit cōtra extraneū,& sic nec mirū si cōtra fratrē nō possit restitui.d. l.de fideicō.& quod possit cōtra extra neū,quia nō est eadē rō. Ad primū rñ deo.ꝙ.§.ex ĩperfect.nihil facit,qa ibi lo quit respectu solēnitatis,q̄ ĩter filios nō requirit eorū fauore, vñ si adhibeat ex trane9,illud bñficiū iuris sibi nō ꝓdest, qa est bñficiū ꝑsonale,ꝙ ꝑsonā nō trās greditur, nos aūt loquimur qñ pr̃ solē niter est testatus,alias quo ad extraneū nō valeret,vt dixi ꝑ.d.§.ex ĩperfect.fru straq; quęrimus,an cōtra eū possit mi nor restitui,cū nec valeret ĩstitutio,nec fideicōmissū iniunctū,imo si subtiliter aduertis,ille tex . magis facit ꝓ hac vlti ma parte q̄ tenui,aliter ĩducēdo,nā qđ ibi statuitur in filijs,qñ soli sūt instituti.

i.quod valeat testm̃ nõ solẽne, idẽ statuitur qñ cũ extraneo sunt instituti.i.ꝙ ꝑ eorũ parte semꝑ valeat, licet quo ad extraneũ sit nullũ, sic in ꝓposito qñ ambo fratres sunt instituti, denegatur vni ꝯtra aliũ restit.d.l. de fideicõ.ergo eodẽ mõ qñ cũ extraneo, quia extranea persona haberetur ꝓ nõ adiecta, vt dicit.§.ex ĩperfecto, & in ꝑsona filij nihil ĩmutatur, &c.Secũdo.d. l. fris de trãsa. nõ obst.quia loquitur de vrbanitate, ergo semꝑ teneas quod dixi.Prędicta oĩa

Trãsactio ĩter minores facta de fidei reciproco remittẽdo an valeat sine tutoris ĩteruẽtu.

6 intelligo vera, nisi qñ trãsactio, vel remissio esset nulla, tũc eñ frustra quęreremus de restitutione, cũ id quod nullũ est nõ possit rescindi.l.nã etsi sub cõditiõe.§.post factũ.ff.de iniust. test. melius in.l.quos retrah.C.si aduer. libe.& quod trãsactio vel remissio non possit fieri sine tutore, vide vnã gl. not.dignã in.l.i.C.si aduer.trãs.vbi plene nota. & facit simile, licet nõ sit necessarium, nã hæreditas vel bo.poss.non põt adiri sine tutore.§.neque tamen insti.de auto. tuto.l.obligari.§.pupillus.ff.de auto.tu. ergo, &c.& bñ applico, nã queadmodũ transactio, vel remissio habet se ad lucrũ, & ad dãnũ, eodẽ modo hæreditas, vñ quo ad hoc iudicentur à pari. Dices tu cõtra hoc facere, nã aduersus aditionẽ põt minor restitui. C. si minor se ab hęr.absti.cũ ti.sequẽti, & aduersus trãsact.C.si aduer.trãsa.ꝑ totũ, quare non ergo aduersus remissionẽ de qua in. d. l.de fideicõ. resp. notabiliter aduersus aditionẽ põt restitui, eo qa si est læsus, contigit læsio tpe aditionis, vñ sumus in regula, quod minor lęsus tpe act9 gesti põt restitui, ex quo notabiliter intero, qđ si minor hęreditatẽ locupletẽ adeat cũ tutore, & ex post facto aliquo casu sit dãnificatus puta chasmate, vel alio, quod nõ habet locũ restitutio, qa quod fato cõtingit, cuiuis ẽt diligẽtissimo prĩ famil.posset cõtingere, tex.est sing.ĩ.l.verũ.§.itẽ nõ restituitur.ff.đ mi. vbi vide. Et idẽ est in trãsactione, quia si læsus est tpe trãsactionis restituitur, alias secus, & ita ille titul9 ĩtelligitur.s. C.si aduer.trãs.secus aũt est in casu. d.l. de fideicõ.nã ideo ibi nõ restituitur, qa dubius euẽtus est remissus, itẽ quia tpe remissionis nõ fuit lęsus, sed ex post facto, ideo nõ restituitur, quia restitutio nõ solũ requirit lęsionẽ, sed ẽt quod cõtingat tpe actus gesti, vt.s.dixi, quæ oĩa diligẽter no. quia in ꝓposito ꝑ neminẽ tãgũtur. Subsequẽter se offert alia qõ.

Intellec.d.l. de fideicõ. vt minor ille cõtra tutorẽ suũ agere neqat quæ. noua.

7 dicit.d.l.de fideicõ. ꝙ frater ꝯtra frẽm nõ põt restitui in casu illi9 legis, sed an possit dãnũ ꝯseq à suo tutore, vel curatore, cuius autoritate dixi debere fieri remissionẽ prædictã, istã qõnẽ in ꝓposito nõ legi, vñ ĩ prima facie, ꝙ possit, primo quia regula est ꝙ minor lęsus habet diuersum auxiliũ.i.restitutionẽ, itẽ ius agẽdi ꝯtra tutorẽ, vt ĩ tit.C.si tu. vel cura.iterue.sed ĩ casu illius.l.nõ põt restitui, ergo possit agere cõtra tutorẽ. Præterea & secũdo regula est, quod si alicui cõpetũt duo remedia, sublato vno ẽt ꝑ renũtiationẽ nõ tollitur aliud. l.si domus, cũ cõcor.ff.de ser.vrb.pręd. & ibi Bar.sed hic tollitur vnũ.s.restitutionis ẽt absq; sua renũtiatione, ergo à fortiori debet remanere aliud, cõfirmatur ꝑ.l.hęres stat.liberũ.ff.de ꝯdi. & de mõ.& ꝑ id quod dicit Bal.ĩ.l.tres.i.col. in fi.C.quõ & qñ iud.vbi alleg.d.l.si domus, & Ial.C.qñ nõ pe.par.15.col.i f.vbi ẽt allegat illã.l. Tertio dicta duo auxilia sũt diuersa, & separata, qa vnũ datur ad rẽ, aliud ad interesse. Itẽ dãtur cõtra diuersas ꝑsonas, vt patet, ergo nõ licet ĩferri, vel arguere de vno ad aliud.i. qđ sublato vno, tollatur aliud, quia separatorũ separata debet eẽ rõ.l.fi.ff.de calũ. & à separatis nõ fit illatio. l. si marit.cũ ibi nota.C.de do.inter vi.& vxo. Præterea & quarto satis habet.l.ꝙ ꝯtra fratrẽ denegatur restitutio, vñ cũ hoc sit odiosũ minori, nõ debet ad aliũ casum diuersum extẽdi, ne inueniatur minor oĩ auxilio destitutus. Quinto difficilius tollũtur iura cõia, quã priuilegia.l. eius milit.§. si militi amissus.ff. de mili. test. cũ ꝯcor.sed hic tollitur priuilegiũ.i. restitutio, ergo nõ sequitur, ꝙ ꝑ hoc tollitur ius agẽdi cõtra tutorẽ ad interesse, quod est de iure cõi, cũ facili9 tollitur primũ.i.priuilegiũ, quã secũdũ, vt dixi, vñ à remotiõe vni9 nõ sequit remotio

alterius. Sexto bene facit tex. in. §. quæ aūt cum simi. inst. de excu. tuto. vbi habens plura remedia, per propositioné vnius non prędiudicat sibi in alio, quominus etiam illud posit proponere tépore competéti, ergo sic in proposito, qđ sublato vno nō remoueatur aliud. Probatur quia positio & priuatio regulantur à pari. l. is potest cum simili. ff. de acqui. hæred. si ergo à positione vel ꝑpositione vnius nō tollitur aliud, ergo nec à priuatione vnius, vt i. d. l. de fideicōmisso debet sequi priuatio alterius. His & alijs quæ posses adducere non obstantibus, cōtrariū credo de iure verius, imo quod etiam cōtra tutoré denegetur etiā sibi ius agendi, quod si. ꝓbo, in casu. d. l. de fideicōmisso, minor remisit dubiū euentum, qui se habebat ad bonum & ad damnum, & propter illud dubium fingitur non lędi quicquid postea contingat, vnde denegatur sibi restitutio, si ergo ideo denegatur restitutio, quia non est lęsus, ergo eodem modo denegatur actio contra tutoré ad interesse, quæ nunquam sibi conceditur nisi propter lęsionem, & aduerte bene, quia necessario concludit. Secūdo facit, qa minor isto casu est vsus iure cōmuni, vt supra dixi, vnde quemadmodum quilibet maior nō haberet aliquod remedium, ita nec iste minor. Præterea & tertio si contrarium diceremus, in quo casu auderet tutor autoritaté interponere, si semper posit conueniri, ne ergo hoc sequatur absurdū, nō debet teneri. Quarto & istud necessario ɔcludit, ratio quare denegatur restitutio, potissima est, quia tépore contractus, vel remissionis, nō fuit minor lęsus, quod requiritur ad hoc vt habeat locū restitutio, vt sępe dictū est, sed ista eadé rō viget, si velit agere cōtra tutoré, quia pōt sibi opponi, quod tempore actus gesti nō fuit lęsus, ergo eadé rōne debet sibi ius denegari ɔtra tutoré, & caret respōsione. Cū vbi est eadé rō, idé ius, &c. & qa rō legis est. aīa legis, ꝑ Bal. in. l. si qs seruo. C. de fur. nec curamus d' euétu superuenieti, vt dictū est, quia quod fato contingit cuiuis, &c. d. l. verū. § ité nō rest. de mino. Quito nemini offm suū debet esse dānosum sine culpa sua. l. si quis ex signatoribus. ff. quéadmo. test. ape. sed si hic tutor teneretur, cōtingeret cōtrariū, ergo, &c. qa tutor nō fuit in aliqua culpa, vel negligétia, vt in casu qué ponimus. Pręterea & sexto tutor tenetur de dolo lata culpa, & leui, & nō de leuissima. l. quicqđ. C. arbi. tut. sed hic nō fuit dolus, nec lata culpa, nec leuis, ergo, &c. & est not. fundamétū, ꝑ quod videtur, quod ista quæstio nō sit dubia. Nō obst. allegata in cōtrariū, & primo nō obst. primū et secūdū, nā verū est quod si alicui cōpetūt duo remedia, sublato vno nō tollit aliud, fateor, sed in quæst. nrā nō cōpetūt, nec cōpetierūt duo remedia, vnde nō possumus dicere sublato vno remanere aliud, & ita loquitur. l. si dom9, cū cōcor. s. alleg. Præterea posito ꝙ à principio cōpetissent, nō obst. nā cū remoto vno. i. restitutione, remoueatur rō, quare dabatur vtrūq; i. quia nō dicitur interuenire læsio, vt. s. ꝓbaui, ergo remoto vno remouetur & aliud, qđ sublata rōne, non poterit subsistere, & est pulchra rnsio, & quod hic nō cōpetierūt ista duo remedia, patet aperte, quia cū a principio nō fuit lęsus, non potuit nasci restitutio, quę dabat̄ respectu læsionis, & ꝑ cōsequés nō fuit verū ius agendi ɔtra tutoré. Pręterea nō obst. primum. l. ille titul. si tu vel cur. interue. quia dico qđ ille tit. est intelligédus, qn̄ minor fuit læsus facto, vel negligentia tutoris, alias nō haberent intellectū, vt patet ꝑ oēs. ll. illi9 tituli, quod nō est in nrō casu, vbi nō fuit læsus facto, vel negligétia tutoris, sed à fortuna, vñ casus aduétitij nō sunt cōputādi. l. Iulia. cū simi. ff. qui & à qb. Tertio nō. obst. quod ista auxilia sint diuersa, vñ à sepatis nō fit illatio, & à remotione vnius, nō deberet alterū tolli, qa dico, qđ cū illationes semp fiunt ex rōne. l. vt patet, & eadé rō hic sit ad vtrūq;, vt dixi, ergo licet sint separata, debet iferri de vno ad aliud, & à remotione vnius aliud tolli, quia nō ɔsidero, quod sint diuersa, sed quia cōpetunt eadé rōne, vnde ēt debent

bent tolli, vbi subest eadē rō in vtroq;, & nō poteris ad hoc respondere, nā iō à separatis nō solet fieri illatio, quia cū sint separata, pręsumit̄, ꝙ habeāt diuersam rōnē, nā tūc ꝓprie dicūtur separata, sed qñ eadē rōne fundat̄ vtrūq;, nō sunt omnino separata, cū vna & eadē ratio illa coniungat, & est viua ratio. Nō obst. quartū quod hoc est odiosū pupillo, ergo nō debet ad aliū casū extēdi, nā vt.s̄. dixi ista remissio fuit fauorabilis rōibus, de quibus iā dixi, & licet remaneat oī auxilio destitutus, nec mirū cū cesset rō, quare minoribus solet subueniri, de qua late.s̄.dixi. Non obst. quintū quod facilius tollit̄ priuilegiū .r. restitutio, vñ à remotione priuilegij nō sequitur remotio iuris cōis, fateor, sed ego non sic arguo, qđ remoto vno tollatur aliud, sed dico quod cū ratio, qua remouetur priuilegiū, ligat etiā in remotione iuris cōis, quæ est quod nō præsumitur læsio, vt.s̄.dixi, ergo remoto vno remouetur aliud, nō arguendo de vno ad aliud, quia sic obstaret cōtrariū, sed arguēdo à rōne vnius ad aliud, & per hæc posses soluere subtiliter oīa prędicta. Sextū fundamē. si aduertas, iā est solutū, cū iā negaui hic ꝯpetere duo auxilia. Itē quia arguo à ratiōe vnius, vt dixi, & p ista remanet expedita ista q̄stio, & ista sint q̄tū ad secūdū simile qđ adduxi ad quartā nostrā. d.l. de fideicō.

Dubietatis rōne receditur à regulis.

8 de trāsactio. Tertio istud notabi. cōfir. p.d.l.si pater puellę. C.de ioffi. testa. ad quā ponas casum, & illā incidenter allegaui. Quarto p.l.si ea lege. C.de vsu. & ex ibi dictis p Bald. pōt plura allegare, quæ cōferūt in ꝓposito. Quinto per. l. si ea pactione eo.ti.de vsu. Sexto p tex. sing. & vnicū secundū Bal. ibi in.l.tancimus.§.fi.C.de don. Septimo p tex. pulchrū. in.c.in ciuitate, & ī.c.nauigāti, de vsur. & quæ ibi per.dd. Octauo per.l.si quis ex alie.ff.de iud. quā allegant gl. in d.c.nauiganti, facit.l.2.§.si dubitetur. ff. de iudi.&.l.2.ff.si qs in ius voc.nō ierit.

Procurator cum libera pōt compromittere.

9 Nono facit in simili.l.1.in prin.ff.de vētre inspi. Decimo qa ꝓcurator cum libera pōt ꝯpromittere, vt p Bar.in.l.mādato generali.ff. de ꝓcura. nec intelligitur dñs lædi, licet posset auferre de iure vnius, & dare alteri, vt nota. in.l.sed etsi ī seruū.§.1.&.l.si de meis.ff.de arbi. nā cū vtraq; pars sic ꝯpromisit, neutra videt̄ lædi ex superueniēti casu, vt hic, & ita notab. dicit Alex.ī.d.l.de fideicō. reprobādo dictū Ang. qui tenuit contrariū in.l.Imperatores.ff.de pac. quod

Vsura an sit ī casu de quo hic.

10 dictū singulariter nota. Vndecimo facit notabil. qō, quā ponit Angel.in.l.itē quia post mediū.ff. đ pac. de eo q tradit quod habet alicui monaste. hoc pacto, quod p totū tēp9 vitę suę debeat alimētari, & post eius mortē remaneat apud monasteriū, an sit vsura, et vr̄ quod nō, ꝓpter dubiū, quia nescimus quāto tpe viuet, distingue vt ibi p eū. Duodecimo vide notabilē quæstionē per Abb. in.c.in ciuitate de vsur. versi. extra glo. quæritur & ibi in apostil. & multa quæ ponit in. c. nauiganti pe. & vltima col. maxime in versi. vltimo quęritur nunquid & in ver. vltimo quæritur mutua

Vsura an sit cum emi fructus fundi p totū tēpus vitæ meæ, et fructus sit collecti lōge excedunt preciū datum.

11 ui. Decimotertio facit illa notabilis quęstio, si aliquis emit fructus alicuius fundi ab ecclesia pro certa summa, pro toto tempore vitæ suę, & postea tanto tempore vixit, quod fructus ascēdunt summam, an censeatur vsura, videtur quod non propter dubium, quia nescitur quanto tempore viuet, vt dicit tex. in.l.tancimus.§.fin.C.de donat. de qua quæsti. per Bal.in.l.si ea pactione. C.de vsu. & ibi per Pau.in.l. de fideicommisso.de tranact. & in.l.si pater puellæ. C.

Euictionis noīe vt inuicē nō teneremur tecū conueni an saltē ad preciū teneamur.

12 de inoffi.testamen. Decimoquarto facit vna gl. singul.in.l.si familiæ. C.fami. ercis. quę dicit, quod licet alias quando est conuentum ne quis teneatur de euictione, tenetur tamē ad pciū.l.emptorem.§.si.ff.de act.empti. tamen quando inter cohęredes est dictū, nequis teneatur de euictione, tunc propter vicissitudinem, & propter dubium euētum, nemo tenebitur ad precium, quā gl. multum cōmēdat Bar. & Bal. ibi tene mēti.

Donatio reciproca qñ valeat īter virū et vxorem.

13 Decimoquinto facit quod dicunt Bal. & Pau.l.de Castr.in.d.l.si pater puellæ, quod licet donatio inter virum & vxorem sit prohibita, tamen si sit reciproca facta, hoc modo, quod si cōtingat al

terum præmori, superstes habeat bona, bene valet & tenet, ratio, quia non est vera liberalitas, & propter dubiũ euentum, quia ibi nemo dicitur fieri pauperior, & not. bene ꝑ magna limitatione ad ti.ff. de don. inter virum, & vxorem. Decimo sexto facit tex. & ibi glos. singula. in l. licet inter priuatos. C. de pactis. Decimoseptimo facit. l. verum. §. sciendum, & §. item non restituitur. ff. de minoribus ad quam ponas casum. Decimooctauo facit, quod tenet Ang. in consili. 169. incipienti, visis prædictis instrumentis, vbi tenet quod licet alias donatio, quæ excedit summam quingē-

14 torum aureorum sine insinuatione nō valeat. l. sancimus. C. de donatio. Bald. in. l. illud de sacrosanctis ecclesijs, tamē donatio mutua, vel vicissitudinaria no eget insinuatione, quia non est propriè donatio, & propter dubium euentum, & per hæc me expedio de isto notabili, inquantum dixi, quod ratione dubij euentus conceduntur aliqua, quæ alias non concederetur, & poteris per te confirmare per alia. Rursus ex ijs, quæ supra diximus in. 12. & 13. decisione supra allegatis apparet illum contra-

Insinuatio nō est necessaria in donatione reciproca.

15 ctum hodie vsitatissimum, cum venditur à rege, vel ab alio certo precio, certa præstatio, vel reditus annuus duraturus per totum tempus vitæ emptoris, quod is cōtractus vsurarius nō est, etiamsi emptor diutius quam speratū erat, vixerit, & ꝑ hoc fructus illius reditus ab eo ꝑcepti excesserint simplũ, & etiam duplum, vel triplum, vel vlterius precium ab eo datum, quod nota ad ꝯtractus à fœlicissimis principibus nostris celebratis quotidie (qui Hispane dicuntur vender iuros de por vida) idque ratione dubij euentus, &c. argu. eorum quæ iam diximus.

Vsura cessat in emptiōe de qua hic.

1 *Dominium rei venditæ, & traditæ quando reuertatur ipso iure ad venditorem, cum sub lege commissoria venditio facta fuit, dubia pugna.*

2 *Dominium rei venditæ & traditæ non transfertur, si fides non est habita de precio.*

3 *Venditione sub conditione, vel lege commissoria facta, pro ad dominij retractũ non refert vtamur verbo directo, an communi contra communem opin. hoc amplius non refert vtamur verbo directo, an mere obliquo contra communem opin.*

4 *Verbum reuertatur est commune.*

5 *Dominium rei venditæ sub conditione resolutiua, meliore conditione allata reuertitur ipso iure.*

6 *Dominium rei venditæ sub conditione resolutiua, meliore conditione allata reuertitur ipso iure, si vtamur verbo communi contra cōmunem opinio. idem si vteremur verbo mere obliquo, contra communem opin.*

7 *Dominium rei venditæ sub conditione resolutiua nō reuertitur ipso iure, quando id pactum, vel conditio ex interuallo fuit apposita.*

8 *Venditione ita facta vt si infra diem certũ par precium redderetur emptori, venditor rem suam recuperaret, an oblato precio dominium reuertatur ipso iure, ingens pugna.*

9 *Dominium rei traditæ ex contractu innominato an ad tradentem ipso iure reuertatur, quando alter ex parte sua non impleuit, & conuentum fuerat, vt eo non implente, rem recuperare liceret, egregia quæst.*

10 *Ratio improbatur communis.*

1 VENDIDI tibi fundum hac lege, vt si precium intra mensem numeratum non fuisset, ineptus esset, præterijt mensis, nec preciũ fuit numeratum, an dominium ipso iure ad me reuertatur, cum à me abcesserat? non leuis nostrorum contentio est, nã plerique omnes in hac sunt opinione, vt ad me, à quo euolauit, ipso iure citra traditionis retrorsum factæ interuentum regrediatur, neque ad rem pertinere, quod traditione dominium, non solis conuentionibus aut contractibus acquiratur. l. traditionibus. C. de pactis, nam in hoc pacto legis cōmissoriæ speciale esse tradidit gloss. & ibi communiter Doctores. in l. traditionib9 supra allegat. in glo. fin. tenent gloss. & communiter Doctores in l. cōmissoriæ. C. de pactis, inter emptorem gl. & communiter Docto. in l. si quis hac. ff. de rei vendi. Alexan. consilio. 10. videtur fortasse lib. 1. vbi hanc firmat esse communem opini. Decius in. d. l. traditionibus colum. penul. sequitur & dicit esse cōmunem sentētiam disertus Couasru. libr. 3. resolu. c. 8. colum. 1. Bald. Salicet. & alij in. l. ab emptione. ff. de pacti. Bar. & Paulus in. l. in diem. ff. de aqua plu. arcenda, Barto. in l. 3. alias est. l. 5. incipit si duobus. §. item Marcellus. ff. de in diē adiectio

Dñiũ rei vēditæ, et traditæ qñ reuertat ipso iure ad venditorē, cum sub lege cōmissoria vēditio facta fuit: dubia pugna.

adiectione, Dec. consi. 187. & pro tenui nu. 4. gl. in verbo, cogaris in d. l. ab emptione, gl. Bar. Paul. & alij in. l. 1. ff. de do. Are. & Alex. i. l. q absenti. §. 1. ff. de acq. pos. Andr. Tiraq. de retractu couentionali. §. 1. gl. 7. Pau. in. l. 1. col. 2. C. de pact. inter emptoré, Alex. in. l. Pomponius. §. præterea col. fi. ff. de acqui. possessio. Estque communis opinio secundum Tiraquellum vbi supra plene per Iaso. in. d. l. ab emptione, Rubeus cõsilio. 58. nume. 2. Curtius Senior consilio. 12. Dinus, Cinus, Iacob. Butrigari. in. d. l. traditionibus, Dinus in. l. 1. ff. de in diem adiectio. gloss. cum qua simpliciter transeunt Docto. ibi in. l. si ex duobus. §. sed & Marcellus. ff. de in diem adiectione, & sic hæc est communis opinio glossatorum, & Doctorum glo. in. l. iurisgentium. §. quinimo verb. in continenti. ff. de pactis, glo. in. l. si ager. ff. de rei vendicatio. est communis opinio. secundum Alexand. nume. 4. in dicto consilio. 10. & est communis opin. secundum Cumanum in. d. l. 1. ff. de donatio.

Mouentur omnes per tex. in. l. sed si ex duobus. §. sed & Marcellus. ff. de in dié adiectione, & l. si quis hac. 1. & 2. respõ. ff. de rei vendicatione, quę iura nihil faciunt, quia loquũtur in pacto addictionis in diem, de quo separatim agemus, nos loquimur in pacto legis commissoriæ. Deinde mouentur per text. in. l. fin. ff. de lege commisso. verb. vẽdicare, & per. l. commissoriæ. C. de pactis inter empt. verbo. vendicationem, quibus iuribus habetur, huic venditori vendicationem dari, si precium die definito numeratum nõ fuerit, cum ergo inquiũt dominium fuisset trãslatum in emptorem, & ob precium non solutum citra interuentum nouę traditionis retroactę, id dominium ad ipsum vẽditorem à quo abscesserat, reuertatur, ipso iure reuolasse, ac remeasse intelligendũ est iure quodam singulari, specialitatis autem occasionem effluxisse vel ob frequentiam huiusmodi pactionis, vt placuit Bar. Ang. Cumano, & alijs in. d. l. 1. ff. de donat. quam rationem à plerisque receptam sentiunt Andr. Tiraquell. & Couasrub. vbi supra. vel erat ratio, quia vt ab initio dominium sine iusto titulo transire nõ poterat in emptorem. l. nũquam nuda. ff. de acquiren. rerum dominio, ita quoque precio non soluto, cum ille titulus rescindatur, haberi debet peride, ac si sine titulo emptori res tradita fuisset, quo casu dominium nõ haberet, sicque ab eo dominium reuolat in venditorem, ita Dinus, Cinus, Iacobus, Butrig. & Bald. in. d. l. traditionibus, Cinus, in. l. 1. ff. de in diem adiectio. Bal. in. l. 1. ff. de lege commisso. sed hæc ratio est contra omnes non modo leges, sed etiam titulos. ff. & C. de condi. ob cau. & ff. & C. de cõdi. sine causa, in quibus licet titulus, & causa dandi vel non impleatur, vel ad nõ causam redigatur; tñ dominiũ quod semel abscesserit, nõ reuolat ipso iure, sed datur conductio. i. actio personalis ad ré repetendam, & similiter est cõtra titulos. C. & ff. de condi. indeb. & cõtra id quod notat gl. singularis in. d. l. nũquã nuda. Nã si tibi rem meam dedi ex causa non vera, sed putatiua, quia eã me debere putabam, trãfertur dominium, & tñ licet postea detegatur illius causæ defectus, nõ ideo magis dñium, quod semel abscesserat, reuertitur ipso iure, quinimo datur actio personalis. i. cõdictio ad re petédũ: sic ergo & in ꝓposito, ex cã emptionis rem meã tibi tradidi spe futuræ numeratiõis, precijq; recipiẽdi, hoc expressim acto, vt nisi die definito numeratũ fuisset, res inempta esset, certe licet pciũ postea nõ fuerit numeratũ, sicq; detegatur cessare cã, propter quã dedi, nõ deberet ad me dñium rei meę ipso iure remeare, nõ magis quã in terminis illorũ titulorũ. ff. & C. de ꝯdi. ob cau. & de cõdict. sine cã & ff. &. C. de cõdi. indeb. facit tex. in. l. loci corpus in pr. & 2. resp. ff. de acq. re. do. l. 1. §. si legatarius cũ gl. ff. ad leg. Fal. l. videamus. 2. 1. & 2. resp. ff. de vsuris. l. dotis fructꝰ, §. fi. l. sed nisi cũ. l. seq. ff. de iur. do. in quibus cauetur, et disponitur, datũ ob cãm futurã, i accipiẽtẽ iure dñij trãsire, & licet cã spectata nõ sequatur, tñ dñium semel trãslatum, nõ remeare ipso iure,

ſed ad illud repetendum actionem dari. Item datũ ex cauſa præterita, vel pręſenti, licet erronea aut falſa ſit, iure dominij in accipienté trãſferri, nec retrorſum referri, aut redigi ipſo iure, etiam ſi poſtea detegeretur, quod cauſa dãdi fallax, & erronea erat, ſic ergo &c. Deniq; ob has rationes ſemper nobis ſuperior communis op. ſuſpecta viſa eſt, & potiſsimum per tex. in. l. 3. C. de pact. inter emp. cuius verba ita habent, qui ea lege prædium vendidit, vt niſi reliquũ precium intra certũ tempus reſtitutũ eſset, ad ſe reuerteretur, ſi non precariam poſseſsionem tradidit, rei vendicationé non habet, ſed actionem ex védito, ecce tex. loquentem in terminis proprijs legis commiſsoriæ, negatque per aduentum conditionis precij intra diem ſuum nõ ſoluti dominium ſemel tranſlatũ ipſo iure ad venditoré, a quo abſceſserat, remeaſse, quinimo actionem perſonalem dũtaxat dari, ad illud repetendum, ſicque bis hanc parté probat, primũ dum nominatim negat rei vendicationem, deinde dum concedit actionem perſonalem ad illud repetendum, nemo enim cõdicit rem tuã præterquã a fure. l. fi. ff. vſufr. quemadm. ca. §. ſic itaq; cũ ibi notatis per gl. & doct. inſt. de act. vnde ſi per aduentũ conditionis precij non ſoluti, illico & ipſo iure dominiũ ab emptore abſceſsiſet, inq; véditorem remeaſset, iam venditori actio perſonalis ad poſſeſsionem repetendam nõ daretur, ſed rei vendicatio, & ille tex. tam perſpicuis apertiſq; verbis loquutus eſt, vt apertioribus vti nequiuerit: neque ad ré pertinet, quod tex. ille vtatur verbo reuertatur, quod doctores aiunt obliquum eſſe, aliud fore exiſtimantes ſi directum eſset, nã id quam longe abſit a mente, & ſententia Imperatoris ibi longe apertius eſt, quã vlla cõfutatione egeat, vt prope dicemus, & pro nobis præterea adeſt regula. d. l. traditionibus, a qua nullus vnq̃ vt arbitror diſcederet, niſi ob authoritatem. d. l. fi. ff. de lege cõmi. & d. l. commiſſoriæ. C. de pact. inter emptorem, a quarũ legum nõ bene acceptarum noſtrorum effluxit error: nam quod illis iuribus dicitur véditori dandam vendicationem, ſi precium definito die ſolutum nõ eſset, cum ſub lege cõmiſsoria venditio fiebat, nõ hunc habet ſenſum, vt dominium a véditore in emptorem tranſitum feciſse, deinde per aduẽtum cõditionis precij nõ ſoluti ab emptore ad véditorem redditum quoq; feciſse iure ipſo intelligatur, vt ſic & tranſitus mediãte traditiõe, & redditus dominij ſine vlla traditione fieret, quinimo verius eſt, neque dominij tranſitũ, neque redditum cõtigiſse, nam vt emptione & véditione tranſferatur dominium, præter rei traditionem, oportet fidem habitam eſse de precio, ſi precium numeratum nõ fuerit, aut pignus datum,
2 vel fideiuſsor, tex. clarus in. §. vendite inſt. de rerũ diuiſione glo. in. l. traditionibus. C. de pact. in glo. 1. ad fi. quod & in reliquis cõtractibus nominatis procedere cõmuniter tenét doct. ibi. nam Decius ibi nu. 8. hãc firmat cõmunem eſse op. & eam ſequitur, quam & ſequitur, & cõmunem appellat Alex. ibi nu. 2. ſequitur & dicit communem op. Romanus conſi. 86. viſo col. pe. ſed plusq̃ manifeſtum eſse debet eum qui ſub lege cõmiſsoria rem ſuam véditam tradidit, nõ habuiſse fidé de precio, ideoque pœnam illam appoſuiſſe, vt res inempta fieret in defectum precij ſoluendi, ergo ceſsabit dominij tranſlatio, & licet ſint qui in re dubia cum venditor tradit rem, cõtendant fidem de precio habitam videri, tamé cõtra eos eſt tex. apertus in. §. vendite niſi alueo ſuo relicto alio fluere cogatur, quinimo etiã ſi (ſine prę iudicio veri) agnoſceremus in terminis. d. l. fi. ff. de lege cõmi. & d. l. cõmiſsoriæ dominiũ de véditore in emptorem fuiſse tranſlatum, tamen cũ illud dominiũ fuiſset non liberum, & plenum, ſed reuocabile, potuiſset ipſo iure in véditorem reuerti: vt illico docebimur per. l. in bello. §. ſi quis ſeruũ cum conc. ff. de cap. ergo facta véditione ſub lege commiſsoria, aut fides habita fuit de precio, & res tradita, & tranſfertur dominiũ in emptorem, nec ad venditorem

Dominium res vendite nõ transfertur ſi fides non eſt habita de precio cũ communi.

venditorem ipso iure reuertitur, licet precium postea solutum nõ fuerit, hoc plane pbat. d.l.3. C. de pact. inter emp. in decision, aut fides de precio habita non est, sicque quasi precaria possessio tradita est, & tunc cum dominiũ permanserit penes venditoré, precio post ea nõ soluto eam rem védicare potest, hoc probat. d.l.3. in exceptione (dũ ait si non precariam possessionem tradidit) quod & probat. d. l. commissoriæ, quæ ita intelligenda est in verbo vendicationé, &.d.l.fi.verb. vendicare, quod si dubium sit, an fides de precio habita sit nec ne, magis est vt saltem cum contractus sit emptionis sub lege cõmissoria, fides de precio habita non intelligatur, vt non obscure probat. d.l.3. si non exterminetur, aut a suo vero sensu exulare cogatur, & ita est intelligẽdus totus ille titulus de lege commi.ff. & nostra materia.

Venditione sub lege cõmissoria facta non refert vtamur verbo directo an cõmuni contra communẽ: idem in verbo obliquo similiter cõtra cõmunem.

3 Hinc apparet an vera sit illa cõmunis op. quæ habet quod venditione facta sub lege commissoria, si contrahentes nõ vtũtur verbo directo (quale est res sit inempta) sed verbo obliquo (quale secundum eos est verbum reuertatur) tunc dominiũ quod in emptoré translatum fuit, non reuertitur ipso iure ad vẽditorem, & ita intelligunt. d.l.3. nostrorum plerique, glo. mag. in.l.1.ff. de donati. quam sequũtur ibi; Bart. Ang. Cuma. Paul. & alij cõmuniter Azo in summa. C. de pact. inter emp. Guili. de Cun. Bal. Sali. Paul. Ias. & alij in.l. ab emptione.ff. de pact. sequitur, & dicit singularem illam glo. Bal. in.l. si fundus.ff. de lege cõmi. quam sequitur & insigné appellat Couasrubi. resolu. li.3.c.8.col.2. Bal.ĩ.l. traditionibus col.pe.C. de pact. Ange. in.l.3.C. de pact. inter emp. idem Ang. & Sali.ĩ.l. cõmissoriæ eod. est cõmunis op. secundum Couasrub. vbi.s. quod nõ solum cõmuniter receptum, sed etiã omnibus sine controuersia placuisse firmat Andr. Tiraq. de retract. cõuenti.§.1.glo.7.nu.17. Alex. in.d.cõs.10.col.3. lib.1. idem in.l. Pomponius. §. præterea.ff. de acq. pos. Fabia. in tract. de empt.q.7. princip. col.pe. Curti. Senior cõs.12. Parpal. in.l.1.col.3.ff. sol. matrimonio, Casane. cons.33. Hugo col.3. Fernãdus Loazes, & Crotus in.l. filiusf. §. diui.ff. de leg. 1. quos allegat Tiraq. vbi supra Rubeus cons.58.nu.2. nimirũ ipsorũ, qui hanc opi. tuentur, collectio est, quod in terminis.d.l.3.C. de lege.cõmi. dominium transierit in emptorem, a quo licet precium die dicta nõ soluisset, non discessit, nec in venditorem reuolauit, eo quod dictum nõ fuit, quod res fuisset inempta, sed tãtum quod reuerteretur ad venditorem, quod nõ est

Verbum reuertatur est cõmune secundũ communem op.

4 intelligẽdum ipso iure. Et cum verbũ reuertatur, quod est in.d.l.3. sit verbum cõmune iuxta doctrinam, & mentem Bart. in.l. Centurio col.pe. & fin.ff. de verb.ob. & in.l. precibus. C. de impub. Couarrub. de testamé.c. Rainũtius.§.9. nu.4. Andr. Tiraq. in.l. si vnquam. C. de reuo. donato. verbo. reuer. nume.5. & rursus.nu.157. Aretinus col. fi. & Ias. col. fi. in. d.l. Centurio, vbi Galiaula in rep. char. pe. cõ.3. & cõstat esse communem opi. ex relatione Tiraq. vbi supra nume.6. ipsimet Doct. cum moueantur per. d.l.3. vbi est illud berbum, reuertatur, sensisse videntur (quod & nõ pauci eorum nominatim agnoscunt) vt idem foret etiam in verbis communibus, sicque sunt duę comunes cõclusiones, altera expressa, altera vero mentalis, nempe vt si precium die dicta solutum non fuerit, & non verbis directis vterentur contrahentes (puta vt res inempta fieret) sed verbis obliquis, tunc dominium nunquam reuertatur ipso iure ad venditorem, nec possit rem védicare, sed tantum actionem personalem habeat ad eam repetendam. Idemque & si vterentur verbis communibus, quale est.d. verbum reuertatur, sed in vtraque opinione, & conclusione communis opi. suspecta est, & directo aduersatur iure cõsulto, qui in.l. si quis hac, tam in principio quam in secundo respõso.ff. de rei védi. cõtrariũ expressit, dum vtitur verbo recedatur, quod similiter cõmune est, vt patet ex locis s. citatis, & tamé ibi dominiũ ad primũ emptorem reuertitur ipso iure, non secus,

cus, quam si vsi essent cōtrahentes verbo directo, puta vt res inempta esset. si tibi ergo rem védidi, vt si precium die dicta solutum non fuisset, res esset inempta, vel recedatur ab emptione, vel res ad me reuertatur, isthęc omnia nō dubito quin apud contrahentes pro ęquipollentibus habita fuerint, vt cōtraria expositio magis aucupium sapiat q̃ veram, & simplicē interpretationem, quæ legibus amica est, inst. de hæ. ab in. §. pe. & quærere legem vbi naturaliter sentimus, nihil aliud est secūdū Philosophum, quā infirmitas intellectus. Ergo tenendum est contra vtramq; communem conclusionem, quod data paritate terminorum in materia ista nō refert, nec est vlla harum vocum differētia: nam aut fides de precio habita non est, & siue vtantur hoc verbo, res sit inempta, siue illo v̄bo, reuertatur, siue illo verbo, recedatur, nō est tractādum, an dominium reuertatur, quando quidem nunquam transijt, cessante enim transitu, frustra quęritur de reditu. Aut fides de precio habita fuit, & tunc in oībus his speciebus, & vocibus, licet dominium trāsierit in emptorem, etiam precio postea non soluto, non reuertitur ad venditorem ipso iure, sed ad illud repetēdum datur sibi condictio, vt ex superioribus docemur, sicq; harum rerum & dictionum data paritate terminorum differentia nulla est.

Isthęc procedunt in lege commissoria, quid autem in adiectione in diem? puta vēdidi tibi fundum hac lege, vt si infra mensem alius meliorem conditionē afferret, inemptus esset, allata postea meliore conditione videndū est, an dominium ad me reuertatur ipso iure. Constat enim abscessisse à me, inq; emptorem migrasse, simul ac tibi traditus fuit fundus. d. l. si quis hac de rei vendi. ff. l. si ex duobus. §. sed & Marcell9. ff. de in diem adiect. l. 2. §. si in diē. ff. p̄ empt. iuncta. l. clauibus. ff. de contrahē. empt. l. 2. & l. 4. l. eum qui. l. item quod dictū. l. Imperator. ff. de in diem adiect. & ea ratione hoc casu transfertur dominiū, quia interueniunt titulus & traditio, et

5 *Dñium rei vēditæ meliore cōditione allata reuertit ipso iure cū cōi.*

precij numeratio, ergo, & c. vt. §. venditæ insti. de rerum diui. l. nunquam. ff. de acqui. rerum dominio. Diuersum est in vēditione facta sub lege commissoria, in qua deficit precij numeratio, nec de eo fides habetur, sicque cessat dominij translatio. d. §. venditę: vt per hoc appareat, quam parum iusti aut circūspecti fuerunt nostrorū pleriq; omnes supra memorati, dum hos contractus coniūxerunt quasi arantes in boue, & asino, & cum in hac specie addictionis in diē in emptorem trāseat dominium quādiu incertum est, an melior conditio afferretur necne, ea meliore cōditione allata, magis est vt dominium ipso iure citra nouę traditionis interuentum, retrorsum in venditorem reuolauerit. per tex. in. d. §. sed et Marcellus & per. l. si quis hac supra all. in. 1. respō. & etiam in. 2. responso. In quibus iuribus habetur, quod quandiu pēdet illud dubium, an melior conditio afferretur nec ne, tandiu emptor rem vendicare potest, & sic dominium habet. Postquā vero melior conditio allata fuit, statim desinit posse rem vendicare, quasi ipso iure ab eo dominium abscesserit. Vnde si interea rem pignori dedisset, allata meliore conditione pignus illico soluitur. d. §. sed & Marcellus, & sic dominium remigrasse ipso iure in venditorem est communis op. glosarum, & Docto. ita enim tenent gl. mag. vbi Bar. Ang. Cuma. Paul. & alij in. d. l. 1. ff. de dona. gl. & cōmuniter Docto. in. d. l. commissorię. C. de pact. inter empt. gl. & cōmuniter Doct. in. l. traditionibus in glo. fi. C. de pac. vbi plene per Decium col. pe. & fi. glo. & communiter Doct. in. d. l. si quis hac gl. & Doc. communiter in. d. l. si ex duobus. §. sed & Marcellus gl. & Doct. in. l. si ager. ff. de rei vend. gl. & communiter Docto. in. l. iurisgentium. §. quinimo, verbo in continenti. ff. de pact. & tenent oēs Doct. quos supra enumerauimus, diximusq; tenuisse hanc opi. in vēditione facta sub lege commissoria, quos repetere nō expedit. gl. & cōiter Doc. in. l. ab emp. v̄b. cogeris. ff. de pac. Quod procedit quādo venditio facta

esset

esset per verbum directum, puta vt meliore conditione allata, res inempta fieret, non sic si esset verbum, reuertatur. 6 Nam si dictum esset, vt meliore conditione allata, res ad me reuerteretur, tũc allata meliore conditione, dominiũ ad me non rediret ipso iure, ista est cõmunis opi. quam tenuerunt glo. mag. vbi Bart. Paul. Cuma. Angelus & alij in. d. l. 1. ff. de donati. & alij quamplures relati per Andr. Tiraq. de vtroque retract. in retract. cõuen. §. 1. glo. 7. nu. 17. & dicit cõmunem Couarrub. in. d. li. 3. resol. c. 8. col. 2. Alex. consi. 10. col. 3. idem in. l. Pomponius. §. præterea. ff. de acq. poss. tenentque omnes alij, quos supra retulimus, idem tenuisse in venditione facta sub lege cõmissoria verbis non directis: sed contra istam cõmunem opinionem est tex. expressus in. d. l. si quis hac prim. resp. vbi iurecõsultus vtitur verbo, recedatur, quod nõ est directũ, neq; quo ad materiam, qua de agimus, quicquam differt ab voce illa, reuertatur, & adhuc allata meliore cõditione, non desinit dominiũ remeare ad venditorẽ, faciuntque & illę rationes, quas retulimus in præcedenti. q. de venditione facta sub lege cõmissoria verbis non directis, & hæc opinio cõtra cõmunẽ intrepide videtur tenenda, quia ab ea, vt puto, nullus vnquã abscessisset, nisi timore. l. 3. C. de pact. inter emptorẽ, a cuius sensu male percepto nostrorum error descẽdit, dum existimabant, quod ibi dominium transierat de venditore in emptorem, & videbant, quod postea precio non soluto adhuc retrorsum ad vẽditorem non redibat, nec intelligebant qua ex causa id eueniret, sed noue aduerto inter titulum de lege commissoria, & titulum de in diem addictione, quo ad propositum, quo de agimus, esse nobilem differentiam, ac insignem: nam cum vẽditio fit in diẽ, allata cõditione, interea trãsfertur dominiũ in emptorẽ, sed reuocabiliter, vt modo diximus per. d. l. si quis hac, & d. §. sed & Marcellus, non sic cũ vẽditio fit sub lege cõmissoria, nã tũc cum dominium transit in emptorem, quod accidit, quando fides habita fuit de precio, transit quidem id dominiũ irreuocabiliter, vt. d. l. 3. C. de pact. inter emp. neque obscura est harum rerum, horũq; titulorũ differentia, quia illud dniũ dicitur esse irreuocabile, quod nobis sine facto nostro auferri regulariter non potest, licet facto nostro, & possit & quotidie auferatur, vel abscedat. l. id quod nostrũ. ff. de reg. iur. item, vt per factum nostrum positiue dominium nostrũ a nobis potest abscedere, ita & per non factum: nam qui non facit, fecisse etiã dicitur inst. de nupti. §. hactenus, ibi melius eos facturos si se abstinuerint. l. in facto. ff. de condi. & dem. & ideo tale dominium quotidie, passimq; amittimus per interuentum præscriptionis, etiã ignorantes. l. fi. C. de longi temp. pres. vt in specie hac notat Decius in. d. l. id quod nostrũ: dominium autem reuocabile dicitur illud, quod nobis auferri põt sine facto, aut cessatione nostra, cuiusq; conseruatio non pẽdet ex facto, diligẽtia, aut cura, & industria nostra, sed alterius, vel fortunæ, vel aliunde, quale est in terminis l. fi. C. de lega. & l. fi. §. sin autẽ sub conditione. C. com. de lega. l. in bello. §. si quis seruũ. ff. de capti. l. volũtate. §. fi. ff. quib. mo. pig. vel hiph. solui. l. seruo legato. §. 1. ff. de lega. 1. l. 1. 2. & 3. C. de donati. quæ sub modo, modo sic venditione facta sub lege cõmissoria, rei traditę dominium, aut nullo modo transit, vt modo diximus, aut transit irreuocabiliter, nullo modo, quando fides de precio non fuit habita, quando vero habita fuit, tunc transire dicitur etiam irreuocabiliter dominiũ: neque impedimẽto est, quod precio postea non soluto, daretur venditori actio personalis ad rem repetendam, nam tunc per factum suũ. i. per non factum, aut cessationem suam, rei suę dominiũ videretur amisisse, quod nõ sapit dominiũ reuocabile: cũ idem euenire soleat in dominio etiã irreuocabili, ergo in terminis. d. l. 3. de pact. inter emp. C. dominium quod in emptorẽ transiuit, irreuocabile erat, sicque per cessationẽ in precio soluendo non

Dominium rei vendita meliore cõditione allata reuertitur ipso iure, etiam si vteremur verbo communi cõtra cõem: idem si verbo obliquo cõtra cõmunem.

non amittitur ipso iure, quia necesse erat, quod interueniret factum suũ positiue, vt amitteretur, vel non factũ diuturnum, quale est in præscriptione passiue, non sic per non factum momentaneum, vel breuioris temporis vt hic, at in venditione facta, ita vt meliore conditiõe allata res inempta esset, ideo dominiũ, quod emptor interim habet, reuocabile esse videtur, quia per factum alterius meliorem conditionẽ offerentis sibi auferri potest, neq; in potestate sua est huic malo, aut periculo, aut dominij abscessioni obuiare, aut prospicere, ergo si habeo dominiũ sub cõditione resolutiua, aut ea resolutio pẽdet ex arbitrio alterius, & tũc dicitur propriẽ dominiũ reuocabile. d.§. si quis seruũ, idem si ex arbitrio fortunę. d.§. fin autẽ sub cõditione. d.l. seruo legato. §.1. idẽ si ex cursu temporis. d.l. fi. C. de lega. d.l.1.2. & 3. C. de donati. quæ sub modo, non sic si pendet ex solo arbitrio meo, non aliunde, aut alterius, nam tunc reuocabile nõ dicitur, quia omnia nostra possumus abijcere. l.1. & .2. ff. pro derelict. etiã abutendo & prodigendo. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de pet. hęr. neq; ad rẽ pertinet, quod forte emptor non habebit pecuniam paratam ad preciũ soluendũ, nam adhuc ea cõdi. potestatiua reputatur. l.2. ff. de cõdi. & dem. cũ ergo in terminis tituli de lege cõmissoria ea conditio affirmatiua de precio dando, vel numerãdo, potestatiua intelligatur, si eam emptor implere desijt, dominium propria voluntate abiecisse videtur, quẽadmodum & reliquarum rerũ suarum posset dominiũ prodigere, aut negligere. l.1. §. qui sub conditione. ff. si quis omi. ca. test. at cum in terminis tituli de ĩ diẽ adiecti. ff. illa cõditio negatiua si alius meliorem conditionẽ non attulerit, pẽderet ex arbitrio alieno, interim dominiũ is venditor reuocabile tantũ, non etiam perpetuum habere intelligitur, ergo regula. d.l. traditionibus & d.l. id quod nostrũ procedit in dominio perpetuo, ac irreuocabili (quale est in terminis tituli de lege cõmi[illegible] [illegible] interea dum preciũ nõ numeratur) non autẽ procedit in dominio reuocabili, & cõmutatiuo (quale est in terminis tituli de in diẽ adiect.) nam istud a nobis abscedere potest sine facto nostro, aut traditione a nobis facta, sed ipso iure, vt in. d.l. si quis hac, & in. d. §. sed & Marcellus. Nam & similiter licet hæres habeat dominium rei sub cõditione legatæ, tamen existente conditione illico, & ipso iure ab eo abscedit sine vlla traditiõe ab eo facta. d. §. fin autẽ sub conditione, &. d.l. seruo legato. §.1. & licet qui seruũ alienũ ab hostibus redemit, eius dominiũ, quandiu dominus preciũ nõ offert, habeat, tamen oblato a domino precio, ipso iure dominiũ amittit, sine vlla traditiõe a se facta. d. §. si quis seruum ibi oblato precio, simile in. l. voluntate. §. fi. ff. quibus modis pig. vel hip. sol. & in alijs supra allegatis, ergo cũ ex diuersis nõ fiat illatio. l. fi. ff. de calũni. & ad tollendam consequẽtiam sufficiat dari vnã instantiã, glo. in. l. si creditori vbi Ias. ff. de op. no. nunt. & inter titulũ de lege cõmi. & eius materiã, & materiã addictionis in diem sint differ. quas signauimus, superest vt non possit argui de. d.l.3. C. de pact. inter emp. quæ loquitur in lege commissoria ad nostram quæstionem addictionis in diem, pręsertim cũ in hoc indiuiduo, quo de agimus, non ignobilem differentię rationem ostenderimus, qua ratione contra mentem eiusdem cõmunis op. idem responderẽ in verbo obliquo, puta vendidi tibi, ita vt meliore cõditiõe illata rẽ redderes, nã a proprietate huius verbi recederemus ex tacita mẽte contrahentiũ, quæ secundum subiectam materiã interpretanda est. l. si vno. ff. locati. l. fi. C. de nõ nu. pe. l. ita stipulatus vers. Sabinus vbi Paul. & Ias. ff. de verb. obliga.

7 Hęc omnia ꝓcedũt, quãdocũq; pactũ illud vt res esset inempta continuo, seu in continẽti appositum fuit in ipso cõtractu, non sic quando ex interuallo, quale esset, si diu post contractam emptionem inter emptorem & venditorem conuentum esset, vt res esset, fieretq; inẽpta, si vel melior cõditio allata foret

Dominium non reuertitur ipso iure, quando pactum de meliore cõditione allata ex interuallo fuit appositũ cũ comuni.

foret, vel precium infra diem certum solutum non esset, nam his casibus res inuendita non reddetur, etiamsi postea vel melior conditio allata esset, vel precium exolutũ non esset, quia postquam factum. i. contractus semel fuit perfectus, & consummatus, suosque cœpit producere effectus à lege sibi accommodatos, dominiumq; rei venditæ ex traditiõe cœpit esse apud emptorem, extra contrahentium potestatem & arbitrium esse debet, leges mutare, arg. l. nemo potest. ff. de leg. i. l. ius publicum. ff. de pactis, tuncque illud dominium, quod fixum & quietum erat, & veluti radices egerat apud emptorem, vt ad venditorem reuertatur, opus est noua traditione, non secus, quam si ageretur, vt ad alium tertium perueniret, aut migraret, iuxta regulam d. l. traditionibus, ita tenent gl. in. l. ab emptione verb. cogaris. ff. de pact. quam ibi sequuntur Doctores communiter Bald. Sali. & Decius, col. pe. in. d. l. traditionibus, Pau. in. l. i. ff. de dona. Are. & Alex. in. l. qui absenti. §. i. ff. de acq. pos. Alex. in. d. consi. 10. nu. 7. lib. i. idem Alex. in. l. i. col. 3. ff. sol. ma. plene per And. Tiraq. de retract. conuenti. §. i. gl. 7. nu. 4. & 5. Couarrub. resolu. lib. 3. c. 8. col. 2. Guili. Bal. Ang. Fulg. & Pau. in. d. l. ab emptione, id quod secundum Tiraq. à nemine vnquam in discrimen adductum fuit.

Venditione ita facta vt dñium post tẽpus certũ liceret redimere pari p̃cio oblato p̃cio an sine traditione reuolet dominiũ? ĩgẽs pugna.

8 Quid autem si incontinenti conuenerit inter emptoré & venditoré, vt post annum forte, vel aliud tẽpus certum, vel incertum liceret vẽditori precium offerre, & rem suã recipere, an precio oblato oportune, dominium ipso iure ad se reuertatur sine vlla traditione? idemq; quæsitum est quando oblato oportune precio, vt res fieret inempta conuentum esset, & vtroq; casu nostri omnes pleriq; negãt dominium reuerti ipso iure, sed aiunt actioné tantũ personalem venditori competere, per. l. 2. C. de pact. inter emptoré, quod saltem recepussimum est, & esse debet fixum ac indubitatũ, quando verbis obliquis, aut cõmunibus, seu dubijs cõuentũ esset, puta, vt oblato precio, res ad emptorẽ reuerteret, aut perueniret, aut ei redderetur, traderetur, daret, aut restitueretur, ita late tenet & firmat communiter teneri Alexa. in. d. consi. 10. quam à plerisque etiam firmat teneri, Andræ. Tiraquel. vbi supra nu. 16. & 17. & Couarrub. vbi supra nu. 2. frequentissimo omnium consensu id ab omnibus receptum esse firmat Cuma. qui hanc dicit communem op. in. l. i. ff. de donatio. & ibi Alex. in addi. ad Bart. Decius in. d. l. traditionibus col. pe. idem Decius consilio. 187. col. 2. & alij quam plures relati à Tiraquello, vbi supra num. 12. vt sic iã in eo solum quæstio sit, quid erit q̃n id pactum ỹ bis directis fieret, puta vt precio oportune oblato, res esset inempta, qua in re etiam pleriq; nostrorum adhuc tenere videntur, oblato precio dñium non reuerti ipso iure, sed opus esse noua traditione, & hãc partem putat Couarrub. vbi supra communem, aut saltem receptiorem, quam tenet et communem firmat Alex. in. d. consi. 10. libr. i. per totum Corneus consi. 96. videtur in hac lib. i. idem Corneus consi. 102. visis in causa lib. 2. plene Ias. in. d. l. ab emptione. C. de pact. Bart. & Sali. in l. si prędium. C. de ędili. actionibus, Decius in. d. l. traditionibus col. pe. Alexã. in. d. l. qui absenti. §. i. ff. de acqui. poss. Decius consil. 300. visa petitione col. 2. & alij plures, quos refert Andrę. Tiraquel. vbi supra nu. 16. verum in hac specie quando dictum fuit vt res esset inempta, contrarium tenuerunt (. s. dominium ipso iure non reuerti ad venditorem) Cuman. in. d. l. i. ff. de donat. senior Francis. Curt. Senior. d. cõsi. 12. col. fi. Pau. in. l. si à te. C. de pact. inter empt. Decius consi. 187. nu. 4. Rubeus consil. 146. col. 3. Nico. Boerius decisione. 182. nu. 19. Ias. consi. 211. lib. 2. nu. 2. idem Ias. consil. 128. lib. 4. nu. 4. vbi hanc opinio. dicit esse communem Paulus & Alex. nu. 7. in. d. l. qui absenti. §. i. ff. de acquir. pos. Corneus consi. 90. in causa lib. 4. & alij quam plures relati per Tiraq. vbi supra, nu. 15. & hanc partem sequitur Andrę. Tiraq. vbi supra secundum Couar. in loco citato at nobis videtur ipse Tiraquellus

raquellus de more neutrã partem elegisse, & hanc partem receptiorem esse existimat disertissimus Couarrub. vbi supra, qui & eã sequitur per.l.volũtate. ff.quib.mod. pignus vel hip.sol.in. §.fi. Huius autem controuersię veritas illinc nobis, vt ex superioribus patet, pendere videtur, an emptor nactus esset dñiũ irreuocabile, & perpetuũ, nã tunc precio oblato dominium ab eo non discederet ipso iure, an vero dominium haberet reuocabile, & temporaneum, nã tunc oblato oportune precio dominiũ ab eo ipso iure sine aliqua traditiõe abscederet, inque venditorem recideret, per tex.apertum (quẽ à nemine ad hãc speciẽ allegatũ memini) ĩ. l.in.bello.§. si quis seruum ibi oblato precio. ff. de capti. Et magis est vt in specie nostra emptor, qui hac lege emit, vt precio oblato à vẽditore res foret inempta, cum primum precium offertur, dominium amisisse videatur, quod ipso iure regrediatur, ac recidat in primum venditorem sine vlla traditione, sicque dominium reuocabile tantũ habuisse videatur, quandoquidem tale dominium ab eo separari, alioq; se inuito, insciioque migrare potest, secundum quod supra tradidimus. Idemque putarem etiamsi his verbis directis ille vsus nõ esset, sed verbis ambiguis vel communibus, puta si cõuentum foret, vt precio oblato recederetur à prima emptione, arg.d.l. si quis hac ver.recedatur.ff. de rei vendi. Vel si diceretur, vt precio oblato res illa ad vẽditorem reuerteretur, vt in.l. 3.ỹ b.reuerteretur.C.de pact.inter ẽpt. quæ verba sunt cõmunia, vt per Bart. col.pe.& fi.in.l.Centurio.ff. de vulgar. vbi per omnes recentiores & supra attigimus. Nam & isthęc verba ambigua & communia, quorum natura est, vt effectum põssint producere, vel ipso iure vel etiã facto hominis, magis est vt hoc casu interpretari ita debeant, vt ipso iure, & sic plenius effectũ suũ producãt, quia in eo fauor est, vt res ad primęuam naturam reuertatur, argu. l.si vnus.§.pactus ne peteret. ff. de pact.d. l.i bello.§.si quis seruũ.ff.de capti.optimus tex.in.l.voluntate.§.fi.ff.quib.modis pignus vel hyp.soluitur.l. si cum vẽderet.ff.de pig.act. quę omnia iura hãc partem non obscure probãt, eorumq; inductio facilior est, quam hic explanari expediret, facitq; tex.in sui generalitate in.l.fi.C. de lega.&.C. de donatio. quę sub modo.l.quoties & fere per totum titulum, facit etiã.l.si prædium. C. de prædi.mino.ibi dominium siue ius, vbi apparet dominium nihil aliud esse, quã quoddã ius incorporeũ, quod sub legis potestate est, legeq; datur, legeq; adimitur, & migrare, ac remigrare huc atq; illuc iubetur facillime, & ipso iure sine hominis ministerio, seq; ignorante, aut inuito.l.fi.C.de pręscr.long.tẽp. l.fi.§.fin autẽ sub cõditione. C. com.de leg.l.seruo legato.§.1.ff.de leg.1. facit.l. filio.§.1.ff.de ioff.test. Sic ergo & in specie nostra illud dominium, & potuit indubitanter ipso iure remigrare ad venditorem, & id à lege statur æquissimũ fuit, quasi iure quodam postliminij, vt non tam denuo acquisitum, quam redditum videatur, vt in simili ait Papinianus iureconsultus in.l. filio quem.ff. de liber.& posthum.(ibi quod non translatus, sed redditus videretur.) l. nõ putauit.§.si quis exhęredatum, &.§. postliminio.ff.de contra tabu. in simili per l.in bello supra, alleg. §. si quis seruum. vt sic nihil obsit regula. d.l. traditionibus.C.de pactis quę in dominio irreuocabili denuo acquirendo loquitur. Hic autem sumus in dominio reuocabili, & momentaneo, quod nõ tam denuo acquiri, quã reddi videtur. Nec obest. d.l.2.C.de pact.inter empt.quia loquitur vbi verba erãt mere obliqua, vt patet ibi in verbo, restitueretur, quod est obliquum mere, tex.ĩ.l.cohæredi.§. cũ filiæ, vbi Bar.& omnes.ff.de vulg. Bar. & omnes in.d.l.Centurio col. pe. & fi. Tiraquel.nu.5.in.d.l.si vnquam ver.reuertatur.C.de reuo.dona. & cum illud verbum, restituatur, sit mere obliquũ desideretq; factum hominis mero iure redditus dominij cõtingere nõ potest, vt per totũ.ff.&.C.ad Treb.& titi. de fideicom.heredi.& sing. rebus per fidei.

non

nõ sic qñ sumus in verbis directis, aut ambiguis, seu cõibus, quæ sensu dire-cto aptari pñt, non secus q̃ obliquo, nã directo sensui potius aptari debent, vt p gl. & Doct. i. l. ỽbis ciuilib. ff. de vulg. c. si pr̃ de testa. in. 6. l. iam hoc iure. ff. de vulga. qua de re alibi latius, sicq; teneo cõem opi. affirmatiuã cõtra alterã cõmunẽ opi. negatiuã, vt in pacto nr̃o re trouẽdẽdi dñium reuertatur ipso iure, in duabus speciebus, prĩa qñ ỽba erant directa, altera qñ verba essent cõia aut

Quid in cõtractibus innominatis ĩgens quæst. 9 ambigua. Qua rõne idem quoq; tenẽdũ est in reliquis pactionibus, vt tenuerũt Cin. in. l. 1. q. 1. C. de reb. alie. Iac. Butrig. & Alber. in. d. l. traditionibus, Iaso. ꝯsi. 211. inter quosdã col. 7. lib. 2. idẽ Ias. cõs. 128. videtur in pręsenti col. 5. lib. 4. vbi hãc dicit cõem opi. Deci. cons. 187. & ꝓ tenui facultate mea diligẽter cõsideratis, qui allegat Bal. ĩ. l. ea lege. C. de condi. ob cau. Paul. in. l. si hominẽ. ff. de vsuca. eũd. Pau. in. l. qui absenti. §. 1. ff. de acq. poss. Corn. cõs. 90. in causa vertẽte lib. 4. Pau. & Cum. in. l. 1. ff. de donatio. Alex. in. d. l. q absenti. §. 1. Rub. ꝯsi. 146. circa primũ col. 3. & hãc cõem opi. sequtur And. Tiraq. qui plures refert huius sñiæ Fautores, quã & ipse sequitur ĩ retrac. ꝯuẽti. §. 1. gl. 7. nu. 15. Vñ sc̃dm eos si cõueni tecũ, vt equũ meũ acciperes, & mulã tuã mihi ex cã permutationis dares, & adieci, vt is cõtractus oĩno ĩfectꝰ esset, aut videretur, nisi traderes, te equum meum accipiente, & mulã tradere nolente, dominium equi mei ad me ipso iure absq; vlla traditione redderetur, sicque mire limitantur tituli. ff. &. C. de rerum permu. & de condict. ob cau. quia in omnibus his conuentionibus data paritate terminorum nulla est differẽtia argu. d. l. si cum venderet. ff. de pig. act. cũ cõcor. s̃. allegatis, & ad l. 3. ꝑ totã, &. l. si pecuniã per totã. ff. de cõdi. cau. data. l. 1. ff. de re. permut. cum simi. responderet Ias. vbi. s̃. procedere, quãdo simpliciter trãsit dominium dãtis in accipientẽ, nõ sic quando tale dominiũ fuit quodãmodo affectũ vitio reali, factũq; reuocabile, per illã cõuentionẽ, vt res infecta, cõtractusq; infe-ctus esset, si ex parte quoq; accipientis impletũ non esset. Quid dicẽdũ? & quidẽ, si verũ amamus, cuiq; nimiũ leue id argumẽtũ, ac parũ efficax solutio, ac satisfactio videbitur ad tot nõ modo leges, sed ẽt titulos, quibus cauetur, vt cũ dñium rei meæ, traditione à me facta, inte trãfertur, te iplere cessante, ad me nõ ipso iure reuertat, sed mihi ꝯdictio ad repetendũ detur, vt patet ꝑ totũ. ff. de cõdi. ob cau. pręsertim in. l. 1. 2. & 3. ꝑ totã. l. si pecunia ꝑ totã, & ꝑ totũ. ff. de re. permu. & ff. de præscri. ỽb. ꝑ totũ. C. de re. ꝑmu. ꝑ totũ. C. de cõdi. ob cau. & ꝑ totum. ff. & C. de cõdi. sine cã. Quod si ad vim ỽborũ spectes, quæ magis ob secro efficacia, aut enixa ỽba, quã quæ ponũtur in. l. si ea lege. C. de ꝯd. ob cau. ibi vt neutri alienãdæ portionis suę facultas vlla ꝯpeteret, & similia, ex quibꝰ apparet legibus, nõ tã de volũtate, quã de potestate agẽtũ, hac in re quærẽdũ esse, vt q ĩter viuos rẽ suam tradiderit, ei nulla sit potestas vllũ fere modũ inueniẽdi, ꝑ quẽ dñium semel remotum possit ipso iure recuperare, & ita ꝓcedũt oẽs leges, & tituli modo relati. Diuersum est qñ, sine facto meo vero, res mea, eiusq; dñium à me abscedit (quale est, cũ vendit iure creditoris) tũc enĩ pietatis intuitu, exoluto debito, ad me redire põt ipso iure, quasi id dñium reuocabiliter tm̃, nõ ẽt ꝑpetuo, et incommutabiliter à me abscessisse videretur, vt in. l. fi. §. 1. & 2. C. de iur. dñi. impetrã. & arg. d. l. si cũ vẽderet. ff. de pign. act. l. volũtate. §. fi. ff. qb. mõ. pig. vel hip. sol. & d. l. ĩ bello. §. si qs seruũ. ff. de cap. vbi res mea nõ à me alienata fuit, sed ab alio, ideo reuocabiliter tm̃, nõ ẽt incommutabiliter à me abscessisse videt̃, vt sic ad me ipso iure redire possit, cui fuit pie, meritoq; cõsulẽdũ, neq; mutat, ꝙ res quę iure creditoris distrahitur, qua si à debitore distracta videatur. §. 1. Insti. quib. alie. nã illud ꝓcedit nõ ỽe, sed interpretatiue, vt ibi quoq; significatur, sicq; nõ tã rigurosa, & cõsummata, aut veluti inexorabilis illa alienatio vr̃, & cũ nõ sit eadẽ, aut par oĩmodo rõ in re distracta iure creditoris, quæ est in [illegible]

natione à dño facta, nō pōt aut debet. d. l. si cum vêderet de pig. act. ff. & d. l. voluntate. §. fi. trahi ad cōsequentiā, vt per eas limitetur, vel, vt rectius dicam, icindatur, aut occidatur tot tamq; innumerę leges, præsertim, cum ad tollendam cōsequentiam sufficiat dari vnā instantiam, hicq; quāplures instātiæ inueniātur, ergo &c. gl. in. l. si creditori, vbi plene per Iai. ff. de op. noui nunti. pręterea cōtra hanc op. est fortis tex. in. d. l. 2. C. de pact. inter emp. quæ licet loquatur per verbū restituatur, tamē mentaliter idē fore significatur, etiā si loqueretur per verbum cōmune, aut directum, vrgetq; illa cōis op. glosatorū, & doct. s. relata, quæ habet speciale esse in pacto legis cōmissoriæ, & addictionis in diem, vt per aduētum illius cōditionis resolutiuę dniū reuertatur ipso iure, at speciale nō esset si in reliquis omnibus pactionibus idē foret, præterea, vt volat irreuocabile verbū, ita & lex voluit, vt ex causa actus inter viuos dominiū euolaret irreuocabiliter, quādo dns ipse alienat. l. nemo. ff. de pact. quod intellige regulariter, & facit. l. 1. §. si vir & in pr. d. l. ff. de acq. pos. dum ait dominiūq; ex naturali possessione cœpisse, hæc em alienatio quasi iuregētium fulcita nō facile admittit cōtrarium. Deniq; in terminis titulorum. ff. de lege cōmi. & de in diē addictiōe fauore cōtractus emptionis & vēditionis receptum dicere non absurdū erit, cum ille cōtractus sit magis necessarius humanis necessitatibus, q̄ vllus alius, vnde multa in eo sunt singularia pcepta, vt alibi docebimur, facit inst. de rerum diui. §. vēditę ibi ex iuregētium, & ibi iure naturali, sicq; is cōtractus & modus acquisitionis solus positus fuit i. d. ti. de rerū diuisione, vbi de naturalibus tantum acquisitionibus agebatur. Itaq; is contractus inter reliquos oēs primas tenet, vt pote omniū vtilissimus, & magis necessarius, sicq;, quod pacta in eo apposita sint reliquis efficaciora, mirū nō est. Nam, & similiter cum quęritur quare cōtractibus nominatis lex dederit maiorē vim, ac efficaciam q̄ innominatis, doctores cōmuniter aiūt, ac respōdent, quia nominati sunt longe frequentiores, & magis necessarij, ac ideo leges illorū maiorē curā habuerunt, eisq; maiorē vim, ac efficaciā accōmodarūt, ac dote opimiore ornarunt, vt per omnes doct. in. l. iurisgētiū in pr. ff. de pact. quod alibi latius: quæ enim regiones, quæ vrbes, qui populi, quæ villæ, q̄ deniq; domus est, vbi nō quotidie cōtractus emptionis & vēditiōis ac frequēter celebretur? Quod em hominū cōmerciū, aut humana societas eo dempto haberi, aut cōseruari posset, vt is cotractus veluti quintum quoddā elemētum merito haberi debeat? Cū ergo reliquorū omniū cōtractuum, qui frequētiores sunt, rarissimi sint, si cū isto coferantur, cūq; frequentiora q̄ sunt, maiori curę legislatoribus esse & debeāt, & soleāt. l. nā ad ea. ff. de legibus, pleniorēq;, ac efficaciorē effectū sortiri debeāt, & soleāt, quod & publice interesse dicimus. l. iusto errore ff. de vsucap. propter assiduā & quotidianā seruorū cōparationē, ita cōstitui publice interfuit. s. vt firmius & validius sit, quod frequētius cōtingit, sic er-
10 go &c. Deniq; eā cōmunē rationē, quā referūt Bar. & Ang. in. l. 1. ff. de donati. Andręas Tiraq. de retr. cōuēti. §. 1. glo. 7. nu. 8. Alex. cons. 10. lib. 1. Decius cōsi. 187. Coualru in lib. 3. resol. c. 8. quā teneri ab oībus ppe, qui hac de re loquūtur, firmat Tiraq. vbi. s. eā inq̄ rationē probare nō possum, dū aiunt, speciale esse in pacto legis cōmissoriæ, & in pacto adiectionis in diē ppter sui frequentiā, nā cum lōge frequētius sit pactū de retrouendēdo secundū Tiraq. & Couasrub. & alios vbi. s. iam eueniret, vt in pacto retrouēdendi idē ius foret recipiēdum, propter paritatē, vel maioritatē rationis. l. illud. ff. ad leg. Aqui. quod satis ambiguum est, nos ergo hāc vim, & efficaciam, ac beneficium, legem accōmodasse his pactionibus de in diē addictione, & de lege commissoria intelligimus, propter intuitū, & fauorē cōtractus emptionis, potius quā intuitu ipsorum, ergo non tam propter se, quā propter aliud priuilegiata fuerunt. *Ratio cōis improbatur*

Fructus

1 *Fructus quando suos faciat emptor bo.fi. ardua quæst.*
2 *Fructus etiam naturales suos facit possessor bo.fid.titulum onerosum habens, cum cõmuni opinione doctorum, cõtra communem opi.glosarum, secus si titulum haberet lucratiuum, cum cõmuni opinione glosarũ, contra communem opinio. Doctorum.*
3 *Fructus tam naturales, quam industriales, tam stantes, quam consumptos suos facit emptor bo.fi. vtrunq; contra communem.*
4 *Fructus tã naturales, quam industriales, tam stãtes, quam consumptos tenetur restituere bonæfidei possessor, quando nullum titulum habebat, cum communi cõtra alteram cõem. Idem si titulum habebat, sed illegitimum cũ cõmuni cõtra alteram cõem. Idem si titulum habebat legitimum, sed lucratiuũ, cum communi cõtra alteram communẽ, quæ omnia procedũt, quatenus factus fuerat locupletior, & non vltra.*
5 *Intellect.l.si & me & Titium. ff.si cer. peta.*
6 *Bonæfidei possessor quis dicatur.*
7 *Fructus quando teneatur restituere bonæfi. possessor.*
8 *Fructus non restituit bonafidei possessor titulum onerosum habens, licet fieret locupletior, contra communem opi.idq; in fructibus industrialibus, sed et idem in fructibus naturalibus, contra communem opin.*
9 *Bona fides orta etiã ex iniusta causa sufficit ad fructus acquirendos, estque ardua quæstio.*
10 *Fructuum quo ad acquisitionem non refert vtrum titulum habeam illegitimum, eo quod res simpliciter vetita sit alienari, an vero eo quod vetita sit sine certa solennitate alienari, contra communem opin.*
11 *Fructus industriales suos facit vxor ex donatione sibi à marito facta, licet non ignoraret talem donationem vetitam esse contra communem, idem in fructibus naturalibus, quatenus locupletior facta non fuit, contra communem.*
12 *Fructus interdum restituere tenetur bona fi. emptor.*
13 *Fructus rei à marito sibi donata suos facit vxor donataria, si sint industriales, licet sciat dona.inter virum & vxo. regulariter vetitam esse cõtra Segurã.*

Fructus an bo.fid.ẽptor suos faciat ardua q.

1 BOnæ fidei possessor, etiã si titulum habeat, qualis est emptor, fructus naturales suos non facit, hæc est communis opi. quam tenent glo.& Doctor.in.l.bonęfidei.ff. de acquirend.rerum dominio. gloss.& Docto.in.§.si quis à non domino, insti. de rerũ diuisione gl.& alij in.l. fructus. ff.de vsuris glo.& Doctor.in.l. & ex diuerso. ff. de rei vendicatio. Mouentur per textum, in. §. si quis à non domino instit.de rerum diuisione, ibi pro cultura, & cura, vbi ait bon.fid. possessorem facere fruct9 suos pro cultura, & cura, ergo industriales, non naturales. Item per textum in.l.si vxor filio.ff.de dona. inter virum & vxorẽ, ibi hoc enim bonæfidei possessoribus concessum esse, vbi tex.innuit bonæfidei possessoribus concessum esse, vt eis acquirat seruus bona fide possessus ex re sua.i. domini, & non vltra, & sic videtur quod neq; industriales acquireret. Ad idem.l. fructus.ff.đ vsuris, ibi sicuti nec cuiuslibet bonæfidei possessoris. Per cõtrarium vt fructus non tãtum naturales, sed etiam industriales suos faciat bonęfidei emptor, videtur expressum in.l. bonæ fidei.ff. de acquirend. rerum dominio, ibi non tantum eos qui diligentia et opera eius venerũt, sed omnes.l.fruct9, at qui totum dicit, nihil excludit.l.Iulianus.ff.de legat.3. Ad hunc text.respondent omnes glosæ supra citatę intelligendum esse, nõ quod facit omnes fructus suos cuiuscunque generis sint, sed quod facit fructus suos à cuiuscunque hominis opera, & diligẽtia sati, & collecti, non solum si ab opera, & diligentia ipsius bonæfidei possessoris sati, & collecti essent, quęquidem interpretatio à vera mente & sensu iureconsulti, & à proprietate verborum longe remotior est, quam nostra ꝯtentione, aut confutatione egeat. Præterea est contra rationem, quam ibi reddit iureconsultus, dum ait, quia quo ad fructus attinet, loco domini pene est, quæ ratio secundo loco probat hanc sententiam, vt tam naturales quam industriales fructus suos faciat emptor bonęfidei, non secus quam eos suos faceret verus dominus. Tertio id probatur in.l.qui scit. §.in alieno.ff.de vsuris, ibi porro bonæ fidei possessor in percipiendis fructibus id iuris habet, quod dominis prædiorum tributum est, ergo etiam naturales suos facit, aliter enim verum non esset quod iureconsultus ait exæquari vero domino bo.fi.possessorem. Quarto probatur in eadem lege in.§. præter ea ibi plus iuris habet in percipiendis fructibus. Vbi testatur iurecõsultus bonæfidei possessorem plus iuris habere in fructibus percipiẽdis, quam fructuarium, quem constat tam naturales, quã industriales suos facere.

Vnde licet opinio pręcedés sit cõis op. glosarũ, quam etiã tenet. glo. in. l. certũ C. de rei védi. dũ refert se ad id ꝙ dixerat in. d. l. & ex diuerso. ff. de rei vendi. tamé Bar. tenet ibi, ꝙ si possessor bonæ fidei habet etiã titulum legitimũ, tunc facit suos fructus etiã naturales, quod si nullũ haberet titulũ, tũc industriales tantũ suos faceret. Et idé si titulũ haberet illegitimũ, qualis est donatio inter virũ & vxoré, & hãc Bart. op. tenuerũt Oldraldus & Iacob. de Arena in. d. l. certum, quos Bar. allegat in. d. l. & ex diuerso. Iat. in addi. ad Portiũ in. d. §. si quis a non dño, Abbas in. c. grauis col. 3. de restit. spoli. sequitur, & dicit cõmuné. op. dissertissimus episcopus Couarrub. in lib. 1. variarũ resol. c. 3. nu. 6.

Quid dicédum? & sane etiã qui habet titulũ legitimum videtur solos fructus industriales suos facere, vt ĩ. d. §. si quis a non dño, vnde sumus in noua opinione, vt quatuor demũ cõcurrétibus fructus naturales concedãtur possessori. Primũ ꝙ habeat bonã fidé, alterũ quod habeat titulũ, tertiũ ꝙ is titulus sit legitimus, & a lege approbatus, vltimũ ꝙ is titulus sit onerosus, nõ lucratiuus: ꝙ aũt bona fides exigatur, patet in. d. l. certum, & in. d. l. bonæ fidei, ꝙ exigatur titulus patet ibid. dũ ait bonæ fidei emptor expresſius ĩ. l. per seruũ. ff. de acq. rerũ dnio, & in. l. quod vxor. ff. de acq. pos. & in. l. si vxor filio. ff. de donati. inter virũ & vxoré, in quibus legibus probatur regulariter male fidei possessoré intelligi, qui titulũ a lege improbatum habet, nõ secus q̃ si nullũ haberet. Qđ auté is titulus onerosus esse debeat, patet, in. d. l. bonæ fidei emptor, dũ de emptore facit métioné, idé in. d. §. ĩ alieno. Nã si esset titulus lucratiuus, qualis est donatio, tũc nõ sufficeret: & ita põt, & debet intelligi tex. in. l. fructus. ff. de vsuris. & in. l. si vxor filio, & in. l. de fructibus. ff. de donati. inter virũ & vxoré, q̃ iura loquũtur in donatione illegitima, qualis est ea, quę fit inter virũ & vxoré, sed & in reliquis donationibus idé videtur, vt donatarius bonæ fidei non faciat suos fructus naturales vt in. d. §. si quis a non dño. verbo. donationé, ratio differétię inter titulũ onerosum, & lucratiuũ perspicua est, nã cum fundum emi, preciũ mihi abest, quo probabiliter possem alterũ fundũ æque bonum emere, vnde fructus perciperé tam naturales, q̃ industriales, indeq; victũ quęrerem, & periniquum esset, vt quãdiu mihi abest totum, integrũq; preciũ fundi, nõ quoq; adsint integri, vniuersiq; fructus, siue illi naturales sint, siue industriales, ne fructu & cõmodo pecuniæ meę careã, quæ in aliã rem versa tantũdem, vel forte plus mihi redderet. Nõ sic est in donatario bonæ fidei, cui nihil abfuit, sic quicquid sibi a lege cõce-

2 ditur, id lucro adscribere debet. Ergo cũ quæritur possessor bonæ fidei quos fructus suos faciat, respondeam, quod suos facit tam naturales, q̃ industriales, si quidé habet titulũ onerosum, ꝙ est secũdũ cõem op. Bar. & aliorũ, quos. s. retulimus. Hoc primo, vnde infertur verã nõ esse cõem op. glosarũ, quas. s. retulimus, existimãtiũ, ꝙ industriales tm̃, nõ etiã naturales suos faceret. Qđ si titulũ haberet lucratiuũ, tũc licet legitimus is esset, & a lege approbatus, adhuc tñ industriales tm̃ suos faceret, nõ etiã naturales. arg. d. §. si quis à non dño, & p rationé. s. allegatã, & hoc casu saluari põt cõis op. glosarũ. s. allegatarũ contra cõmuné op. Bar. & aliorũ. Quod si titulũ habeat à lege improbatũ, & lucratiuũ, tũc regulariter præsumitur possessor malæ fidei, & nullos fructus suos facit. l. p seruũ. ff. de acq. rerũ dnio. l. quod vxor. ff. de acq. pos. l. si vxor filio. ff. de donati. inter virum & vxoré, sed si probaretur vere, vel præsumptiue bonam fidem habuisse, tunc industriales tãtum suos faceret, vt. d. l. fructus. ff. de vsuris. d. l. si vxor filio. d. l. de fructibus. ff. de donati. inter virum & vxorem, vt tamen quatenus factus esset locupletior, deductis expensis, & mercede operarum, vel laborum, teneatur restituere argu. l. sed & si lege. §. scire. ff. de peti. hære. ne ex ignorantia iuris cõmodum reportet, & futurum sibi satis quod indemnis seruatur, immunisq;

Fructus etiam naturales suos facit possessor bo. fi. titulũ onerosũ habẽs cũ doct. cõtra cõem op. glosarũ secus si titulum tãtũ lucratiuũ haberet cũ cõi opi. glosarũ cõtra cõmunẽ op. doctorum.

munisq; ab omni dãno, cessatque in eo rigor.l.fructus.ff.de rei vendi.

Fructus tã naturales q̃ ĩdustriales tã stantes q̃ cõsumptos retinet bon. fi. emptor ẽt si factus sit locupletior vtrũq; contra coem.

3 Sed vtcũq; bonę fidei possessor habeat titulum, etiã onerosum, & per hoc fructus etiam naturales suos faciat, tamen eos restituere tenetur, quatenus deductis expensis operis & mercede, factus est locupletior non quidem per rei vẽdicationem, sed vel officio iudicis, vel condictione sine causa, vt est communis opi. quam tenuerunt Bart. in d.l. ex diuerso. §.1. Ias. in §. omnium col. fi. inst. de act. quos refert, & sequitur Couar. vbi supra nu. 6. qui firmat hanc esse cõmunem opinionem Angel. Areti. in d. §. si quis à non domino, Abb. in d.c. grauis. Quod obtinet, etiamsi illi fructꝰ essent consumpti, dum modo ijs is possessor factus fuerit locupletior secundum eandem communem sententiam, quã & tenuit glos. in d.l. & ex diuerso, glos. & Docto. in d. §. si quis à non domino, sequitur & dicit communem opinio. Abbas nume. 6. in d.c. grauis per .l. si & me & Titium. ff. si certum petatur, vbi & me & Titium rogasti mutuam pecuniam, egoque iussi debitorem meũ, vt eã tibi vel numeraret, vel promitteret, quod ille effecit, eamque tibi stipulanti promisit, sed tu putabas eum esse Titij debitorem, non meum, sicque te, quasi ab Titio recepisse, eique te obligatum putabas, nõ mihi; quasi à me, debitore ve meo reciperes nihil, dubitabatur an mihi obligatus esses, & constitit vix te mihi obligatum esse, quia in omni obligatione mutuus ꝯsensus exigi videtur. l. obligationum substantia. §. fi. ff. de act. & obliga. hic autem nõ adfuit mutuus cõsensus, quia erratũ fuit, sed adhuc re ipsa quasi mihi obligatus videreris eã pecuniã, quæ quasi à me ꝑfecta ad te ꝑuenit, restituere teneberis mihi. Sic & in proposito, cum is bonæ fidei possessor locupletior factus fuerit, fructibus naturalibus rei meę, quasi sine causa eos possederit, eos vt mihi restituat æquum, & bonũ esse aiunt.

4 Fructus tã naturales q̃ ĩdustriales tã stãtes q̃ consumptos tenetur restituere bo. fi. pos. in tribus casibus qñ nullum habebat titulũ, vel habebat illegetimũ, vel ẽt legitimum sed lucratiuũ, quatenus factus est locupletior deductis, &c. sũt tres cões opi. contra totidem cões cõtrarias.

Sed sane neque verum est eos fructus apud me esse sine causa, neque vt ego bonę fidei emptor eos tibi restituã bonum est, aut æquum, cum vt iam diximus precium, & sic tantũdem mihi abfit, & par æquissimumque sit, vt quandiu ego carui pecunia mea, tãdiu gauderẽ fructibus rei cõparatę, vt loco precij, quod mihi abest, succedant fructus rei emptę, cum ex pecunia mea, si apud me maneret, victum eruerem. Praeterea communis opi. est plusquam manifeste cõtra d.l. bonę fidei, &. d.l. qui scit §. in alieno versi. porro, tum inquãtum illæ leges bonę fidei emptorẽ vero domino æquatum voluerunt, tum etiam inquantum nominatim induxerũt, oẽs oĩno fructus ipsum suos facere, quod verum non esset, si cum primũ suos fecisset, eos restituere teneretur. Vanum enim & otiosum esset ĩducere, vt suos faceret, si suos factos restituere teneretur. contra.l. hæc stipulatio. §. Diuus. ff. vt leg. nomine ca.l. non agendum. §. Sabinus. ff. de procura. etenim si cõmunis opi. vera foret, longe cõsultius erat inducere, ne bo. fi. emptor naturales fructus suos faceret, sed manerent in dño illius, qui rei ipsius dominus esset, ipse tamẽ bo. fi. possessor liberaretur, quatenus locupletior effectus non esset, ẽtsi eos ꝑdegisset, vel ijs abusus esset, sicq; ei cõsultum esset, ne dãno afficeretur. Verum longe alia mẽs, aliusq; animus fuit legislatoribus, & ideo aliud statuerunt, scilicet vt eos fructus suos statim faceret irreuocabiliter. Facit, nam si tales fructus semel mei facti sunt, sine facto meo mihi auferri non debent. l. id quod nostrũ. ff. de regu. iur. Facit, nam, quod legis autoritate effectũ semel attigit, id infectũ fieri nõ debet. ca. factũ legitime de regulis iuris. lib. 6.

5 Neque ad rem pertinet. d. l. si & me & Titium, in qua iacet vnicum fundamẽtum cõis opi. nam procedit, quãdo res mea apud te erat sine vlla causa, sed per errorem tibique nihil de bonis tuis ab erat, abscesseratque, & te cum iactura mea locupletari iniquum erat. Remq; meã apud te sine cã iusta manere iciuile erat. Habebas eñ pecuniã iussu meo à debitore meo tibi traditam, & numeratam, & sic quasi à me tibi traditã, seu

Intellect. l. si & me & Titium. ff. si cert. peta.

numeratã,sed quia per errorẽ quasi ab alio eã recepisses,mihi te obligare animus nõ fuit, ideo liber videbaris, verũ nẹ locupleteris cum iactura mea, par erat, vt mihi tantundẽ restitueres,cum tibi de bonis tuis abscessisset nihil.Hic autẽ tantũdem mihi de bonis meis abscesserat,quinimo ibi nõ negatur,quin interea qui mutua pecuniã recepit,gaudeat interusurio temporis, quod quasi fructus loco est,& ibi nõ de fructibus, sed de re principali agebatur, sicq; nec decisio illius tex. nec ratio eius militat in casu nostro, cũ ibi ageretur de ꝓprietate, hic de fructibus, ibi de bonis suis nihil abscesserat ei,qui iubetur pecuniã receptã restituere, hic tãtũdẽ abscesserat.i.preciũ ipsius rei emptẹ, & possessẹ,illeq; quasi ex cõtractu obligat9 fuit arg.tex.insti.de oblig. q̃ ex quasi cõtractu.Hic aũt qui fructus ex fũdo a se bona fide posseiso collegit,nec ex cõtractu, nec ex q̃si cõtractu obligatus fuit. Itẽ ille habuit animũ obligandi sese ad mutuã pecuniã reddenda,licet errabat circa verũ creditorẽ. Hic autẽ qui fructus suos colligebat nõ habuit animũ obligãdi se alicui. Itẽ ibi qui erat verus creditor habuit animũ obligãdi eũ, cui pecuniã numerari iusserat, hic aũt etiã verus dñs istius fundi possessi non põt videri talẽ animum habuisse,itaq; quo ad decisionẽ inter hunc casum nostrũ, &.d.l.si & me & Titiũ,sũt q̃plures differentiẹ, sicq; ex diuersis nõ fit illatio.l. fi.ff.de casũ. prælertim quia ad tollẽdã cõsequẽtiã sufficit dari vnã instãtiã gl. in.l.si creditori.ff.de noui.oper.nunt.q̃ ex relatione.Ias.ibi apparet cõis.Hic autẽ sunt q̃plures instãtiẹ, & differẽtiẹ vt diximus,qđ si in ratione illius.l.si & me & Titiũ, dũ ait pecuniã reddi bonũ & ẹquũ esse, fundamẽtum faciat op. cõis respõdemus similiter esse differẽtiã nõ obscurã sed satis longã, cum ibi,vt diximus, ei qui pecuniã mutuã acceperat, de bonis suis abscessisset nihil, sicq; iniquum erat eũ aliena cum iactura locupletari, æquissimumq; vt restitueret, emptor autẽ bonefidei preciũ abscesserat,& sic tantũdem cum quo cõpensari fructus perceptos æquum est,sicq; licet fateremur ꝙ dñs fundi fructuum iacturam faceret, si sibi non restituerentur,tamen similiter,vel similem iacturam faceret is possessor bo.fi.si eos restituere iuberetur,quia& illis fructibus careret,& fructu, cõmodo,vel interusurio pecuniæ suæ.Nec dubiũ est,quin vniuersum per orbem,omnesq; regiones,precio & pecunia omnes res cõparẽtur,eaque pecunia & preciũ, quod ille bonẹ fidei emptor effudit de suo, si ĩ emptionẽ alterius rei cõuersa fuisset, sane a cõmuniter accidentibus similes fructus,aut tantũdem fructuũ sibi redderet,vt ergo cõmunis opinio æquitatẽm intuetur quo ad verũ dominium fundi,cur eã deserit quo ad hunc bonẹ fidei emptorẽ,qui fructus possidet.Nõne ẹquius,& iuri proximius erat in hac pari causa tueri possessorẽ.c. in pari de reg.iuris in.6. facit tex.in.c.ad nostram de empt.& vendi. paulatim ergo dicemus dictã.l. si & me & Titiũ, æquitatẽ que ibi consideratã, licet verũ dñm iuuet quo ad hoc vt ei restituatur ꝓprietas fundi, tñ vt eidẽ etiã fructus percepti ante litẽ cõtestatã restituãtur minime iuuare, sed potius inde suaderi,vt maneat apud hũc bonẹ fidei emptorẽ, cõpensenturq; cũ precio,quod sibi abscesserat,ne aliter dãnum sentiat,præterea vltra lucrũ amissum, q̃ ratio omnino cessat in bonẹ fidei possessore, in tribus superioribus casibus a me exceptis.s.quado is possessor bonẹ fidei nullũ titulũ habebat, vel habebat a lege tñ improbatũ,vel habebat titulum legitimũ lucratiuũ, tñ nõ onerosum, his etenim casibus æquum est,vt fructus oẽs reddat tã naturales,q̃ industriales, tam stãtes,q̃ consumptos, quatenus, deductis expẽsis, & mercede operarũ, curæ & diligẽtiæ,factus fuit locupletior per æqtatẽ.d.l.si & me & Titiũ,q̃ hoc casu absq; vlla iniquitate,ĩiuria, iactura, aut dãno possessoris ꝓbari põt. Siue enim nullus esset titulus possidẽdi (sed puta bã mihi venditũ, donatũ, dotis noĩe datum, cum nulla iusta causa interfuisset id ita existimandi) tunc nihil mihi de

bonis

bonis meis abfuit, ergo ęquum est cum proprietate fructus quoque restitui, deductis iusta mercede, & expensis, siue etiam esset titulus possidendi, sed illegitimus, à legeque improbatus, tunc si is esset etiam lucratiuus, cum mihi nihil absit, ęquissimum est cum proprietate fructus quoq;, quatenus effect9 sũ locupletior, restitui. d.l. de fructibus. d.l. si vxor filio. Facit. l. quod seruus de acqui. rerum dominio. ff. l. quod vxor. ff. de acquir. poss. siue etiam sit onerosus, idem erit, ne ignorãtia iuris mihi in lucro acquirendo patrocinetur, contra. l. sed etsi lege. §. scire. ff. de petiti. hæredi. siue etiam esset titulus à lege approbatus, puta donationis legitimę, vt in terminis. d. §. si quis à non domino ibi donatione adhuc idē, vt omnes fructus, quatenus fact9 fuit locupletior, reddat ex æquitate. d.l. si & me deductis, &c. quia huic possessori de bonis suis aberat nihil, sicq; iniquum esset eum locupletari cum iactura aliena.

Denique quod his tribus casibus, quando bonæ fidei possessor habet titulum legitimum & lucratiuũ, vel lucratiuũ & illegitimũ (veluti si ab vxore donatum accepit) vel etiam nullum titulum habuit, teneatur omnes fructus reddere quatenus factus fuit locupletior, deductis expensis, & mercede operarum, curæ & diligentię, siue illi sint naturales, siue industriales, siue stãtes, siue cõsumpti, tenent Ang. in. d.l. & ex diuerso Bar. in. l. si fur. §. 1. ff. de vsucap. Anto. & Abb. in. d. c. grauis, Paulus in. l. si fundum. C. de rei vendi. Alex. in. l. si insulã. §. fructus. ff. soluto matr. Innocentius in c. in literis col. 1. de resti. spoli. Alex. Ias. Decius & nouiores, in. d.l. si & me, & hanc opi. ait cõem esse Alex. in. d. §. fructus, hanc dicunt communem Purpuratus, & Alciatus in. d.l. si & me, sequitur Alex. cõsi. 21. nu. 4. Alex. in. d.l. si & me, idem Alex. in. l. vi vel metu co. 3. C. quod metus causa, licet ibi contrariam opinio. communem esse agnoscat.

Quinimo hi omnes tenēt idē esse etiã in bonę fidei possessore, qui titulum haberet etiam legitimum, & etiã onerosum quod omnino suspectum est, & à nobis iam confutatũ. Contrariam partem in tribus casibus supra memoratis s. qñ bonæ fidei possessor titulũ nullũ habet, vel habet titu ũ à iure ĩprobatum, vel etiam legitimum, sed onerosum, videtur tenere quo ad fructus cõsumptos, Cin. in. l. non est. C. fam. ercis. Bal. in. l. 3. C. de vsuris & fruct. leg. Ange. & Imo. in. l. sequitur. §. 1. ff. de vsuca. Imo. in. d. c. grauis, vbi Abb. sequitur, & cõem dicit hanc opin. hanc etiam dicit ꝯmunem Alex. in. d.l. vi vel metu, Curtius Senior consi. 71. col. 4. Curt. Iunior consi. 28. col. 3. Ruinus cõs. 91. col. 2. lib. 5. Carol. Moline. in consuet. Paris. titul. 1. §. 22. nu. 49. per tex. in. d. §. si quis à nõ dño, & in. l. sed & loci. ff. finiũ regũdo. l. quæsitum. §. fi. ff. de acq. rer. dominio.

6 Quid dicendum? & sane oẽs leges simpliciter loquētes de bonæ fidei possessore sunt intelligendæ de eo, qui habet titulum legitimũ, nam eum qui titulũ nullum habet malęfidei possessoré appellãt in re dubia & regulariter. l. fi. C. vñ vi idem ĩ eo qui habet titulũ à lege improbatũ optimus tex. in. l. ꝑ seruũ. ff. de acq. rer. do. l. ꝗ vxor. ff. de acq. poss. l. quēadmodũ. C. de agri. & cens. lib. 11. c. qui cõtra iura mercatur de reg. iu. ĩ. 6. l. si vxor filio. ff. de dona. inter vi. & vxo. dũ ait, hoc em̃ bonæfidei possessoribus cõcessum esse, à cõtrario sensu, nã vir cui vxor donauit, vel ei per quē marito acquiritur, malã fidē intelligitur habere. Cõtrariũ tamen probari põt vt in. l. sed & si. §. scire. ff. de pet. hære. l. fructus. ff. de vsur. l. de fructibus. ff. de don. inter vir. & vxor. & vtrobiq; ꝑ gl. dũ ait, ꝗ in terminis illarũ legũ donatari9 eã donationē illegitimã valere putabat. Modo sic, ꝗ regulariter tradit bonę fidei possessoré fructus cõsumptos suos facere, intelligēdum est de possessore titulũ legitimũ habēte, vt nõ sufficiat titulus à lege improbatus, & lõge minus si null9

7 esset, vt. dd. leg. Et ita intelligo. d. §. si qs à nõ dño & . l. 4. §. post litē. ff. finiũ reg. l. quæsitũ. §. fi. ff. de acq. re. dom. & . l. certum verb. extãtes. C. de rei vendicatione. l. sumptus & . l. emptor. ff. eodem.

Bo. fi. possessor quis dicatur.

Fructus an bo. fi. poss. teneatur restituere.

ergo cum illa iura, quæ de bonæ fidei possessore loquuntur, dicentia suos facere fructus cōsumptos, eosq; lucrari, sint intelligēda de bonæ fidei possessore titulum legitimum habente, sequitur, quod non habent locum in bonæ fidei possessore, qui nullū titulum haberet, nec etiam in bonę fidei possessore, qui haberet titulum a lege improbatum. Hoc enim an fructus suos faciant, aliunde petēdum est, nō ab illis iuribus qui cum simpliciter loquātur intelligūtur in possessore bo.fi. legitimum titulum habente. Sed quid si cōstiterit possessorē bonā fidem habuisse, licet vel nullum titulum, vel illegitimum haberet. quod accidere potest vt in.d.§.scire &.d.l.fructus cum glo.&.d.l.de fructibus cum glo.& tunc cum ignorantia iuris cuiqua in lucris concedendis patrocinari non debeat, licet in dānis vitādis patrocinetur, vt.d.§. scire, euenit vt in tali bonę fidei possessore locum nō habeant.d.§.post litem verb.lucrari cū similibus supra allegatis quatenus bonæ fidei possessoribus fructus cōsumptos, etiā vsque ad lucrum cōcedunt, sed locus erit decisioni.d.§.scire iuncto.§.q̄d autē &.§.cōsuluit, quatenus cōcedunt possessori.bo.fi.ne de percipiendis teneatur, hoc est de illis fructibus, qui culpa sua percipi potuerint, nec etiā de cōsumptis, quos ꝑdegisset, quibusq; locupletior factus nō fuisset, hi enim bo.fi. possessores in iure errātes, nec dānum sentiēt, vt.dd.iuribus, nec lucrū capiēt, vt.d.§.scire.&.d.§.cōsuluit, a contrario sensu. Sicq; etiā cōsumptos restituent, quatenus facti sunt locupletiores, siue illi essent naturales, siue etiā industriales, quinimo industriales suos nō faciūt arg.ff.de vsuris.l.fructus, nisi eos, dū re sua se abuti putāt, ꝑdegerint, nā adhuc restituere nihil tenebūtur, ne dāno afficiātur.d.§.cōsuluit glo.in.l.itē veniunt §.eos.ff.de peti.hær. q̄ sic limitat, & intelligit.d.§.eos, vbi simpliciter dicebaī, ꝙ habēti bonā fidem ortā ex iusta causa subuenitur, vt quatenus factus esset locupletior, & nō vltra teneretur. Nā idē & si minus iustam causam haberet, dū tamē reuera esset in bona fide, vt.d. §.cōsuluit, &.d.§.scire. Ergo qui habet iustū titulū, & bo. fi. facit fructus suos etiā vsq; ad lucrū.d.§.post litē verb.lucrari cū similibus.s. allegatis. Qui autē nec habet iustū titulū, nec bo. fi. tenet de perceptis, & de percipiēdis, sicq; & lucro caret, & dānū sentire regulariter pōt.l.certū.C.de rei vē.d.l.sed & si.§.ꝙ autē.l.fructus.ff.de rei vēd. & vbi deest titulus, ibi regulariter mala fides præsumitur, vt dictū est. Idē si adsit titulus a lege improbatus, vt similiter dictū est, nisi inter virū & vxorē, vbi dānū cessare debet, vt.dd.ll. Quod si desit titulus legitimus, adsit tn̄ bona fides, tunc medium sequimur, vt cesset lucrū, & etiā dānum, & cōsequenter deductis expēsis, & mercede operarū, de cōsumptis teneaī, quatenus factus fuit locupletior, nō vltra, siue illi sint naturales, siue industriales.d.§.scire.d.§.consuluit. Idē si adsit titulus illegitimus cū bona fide.d.l.fructus.ff.de vsuris.d.l.de fructibus.ff. de donati.inter virū & vxorē, sed & cū adest titulus legitimus & bona fides, si is tamē erat lucratiuus, tenetur quis restituere naturales tā extantes, q̄ cōsumptos, quatenus factus est locupletior.argu.d.l.si & me, &.l.iure naturę.ff.de regu.iur.l.nā hoc.ff.de cōdi.ind. vt.s.diseruimus, & ad.d. §. si quis a non dño verb.donatione.l.sumptus.ff.de rei vēdi.resp.ꝙ procedunt in industrialibus, hos enim si cōsumpti sunt, nō restituit, licet locupletior factus esset, sed naturales, qui vel extarent, vel cōsumpti in eius vtilitatem versi essent, restitueret, quatenus factus esset locupletior, neq; inuenies vllā legē, quæ loquatur in naturalibus, & possessore titulum lucratiuū habēte, quę ei cōcedat cōsumptos vsq; ad lucrū, sed tantū vsq; ad dānum vitandū. Nam industriales tm̄ cōcedit vsq; ad lucrū, vt.d.§.si quis a nō dño.& d.§.post litē.verbo.lucrari, &.d.l.quæsitū, confirmaī, nā.d.l.si & me, nō habet locū quādo erat a me ī te pecunia mea ꝑfecta ex titulo lucratiuo.arg.l. si filius ff.si cer.pe.vt cōiter tenēt ibi.Bar. Ale. col.1.Ias.col.1. Decius & alij nouiores.

Fructus nõ restituit po. bo. fi. titulũ onerosum habẽs licet fieret locupletior contra cõmunẽ idem in fructibus industrialibus, & etiã in naturalibus contra cõmunẽ.

8 Ex superioribus apparet verã non esse eam communem sententiam supra relatam, quę habet possessorem bo.fi. qui titulum legitimum haberet, & onerosum, teneri restituere, quatenus factus esset locupletior, fructus industriales consumptos quinimo eos habebit, etiã vsque ad lucrum. d. §. post litem verb. lucrari cum concord. supra allega. Secundo apparet eãdem communem veram non esse etiam in fructibus naturalibus, qui si à pos. bo. fi. qui titulum legitimum, & onerosum haberet, consumpti essent, licet factus esset locupletior, nihil restitueret. d. §. post litem ỽ. lucrari iuncta. d. l. bonæ fidei. ff. de acq. rerum dominio. cum cõcor. supra all. Tertio apparet eam communem opi. supra relatam, quæ habet bo. fi. possessorem fructus industriales cõsumptos restituere indistincte non teneri, licet factus esset locupletior, veram non esse. Primo quando ille bo. fi. pos. nullum haberet titulum. Secundo veram non esse, etiamsi haberet titulũ à lege improbatum. Tertio veram non esse, etiã si haberet titulum à lege approbatum, si tamẽ esset lucratiuus, nam his omnibus casib9, quatenus locupletior factus esset restituere teneretur. Et his tribus casibus sustinetur altera opinio cõmunis, huic opinioni communi contraria.

Bona fides orta etiam ex iniusta cã an sufficiat ad fructus acquirendos? ardua quæst.

9 Ex superioribus infertur decisio illius quæstionis satis dubiæ, nẽpe an bona fides orta ex errore iuris sufficiat ad fructus adquirendos, qua in re fuerunt varię opiniones. Prima est existimãtium, vt indefinite ea bona fides sufficiat ad fructuum acquisitionem, ita tenuerũt gl. in. l. si fur. §. 1. verb. erranti. ff. de vsuc. gl. in. l. de fructibus. ff. de dona. inter virũ & vxo. gl. in. l. quod vxor. ff. de acqu. poss. cũ quibus glosis simpliciter trãseunt Docto. in dictis locis, Bar. in. l. sed & si lege. §. scire. ff. de petit. hære. Paul. in. l. Celsus. ff. de vsuca. & ibi Balbus. 4. not. Felin. in. c. de quarta nu. 29. de præscrip. Baldus, in. l. irritam col. 2. C. ꝑ donato, Roma. sing. 90. quam opinionem firmat esse communem Couasrub. nu. 8. lib. 1. variarum resol. c. 3. Abb. in. c. si diligẽti. 7. col. ver. secundus casus de prę scrip. Hęc opi. sic simpliciter intellecta vera non est, quia bona fides orta ex errore iuris (puta cum habebam titulum inutilem & à lege nõ approbatum) nõ sufficit ad faciẽdos fructus suos simpliciter, sed in eo tãtum vtilis est, vt is possessor indemnis reseruetur, non etiam vt quicquam lucri facere possit. d. l. sed et si lege. §. scire iũcto. §. cõsuluit, & quę supra diximus. ff. de peti. hęre. vnde fructus non solum naturales, sed etiam industriales restituit, quatenus excedunt expensas, & operas, vt iam docuimus, isthęc, & alia multa licet superiorẽ cõmunem opin. teneat etiam Alciatus, in l. bonæ fidei. ff. de verb. sign. gl. in. l. 2. C. si quis ignorans rem minoris. glos. in. l. per seruum. ff. de acquir. rerum domin. Areti. in. l. 3. §. ex contrario. ff. de acqui. pos. Decius in. c. cum causa. nume. 4. de officio delegat. Iaso. consilio. 46. libr. 3. Altera fuit opinio eorum, qui contendunt differentiam esse, vtrum error iuris descendat ex iure resistente, vt tunc ea bona fides non sufficiat ad vllorum fructuum acquisitionem, non sic si erratum esset in iure, quod neque assistebat, neque resistebat, nam tunc sufficeret ad omnium fructuũ acquisitionẽ, exempla traduntur per Bal. in. l. nõ dubium. C. de legibus. per Bart. in. d. § scire, & in. l. stipulatio ista. § alteri. ff. de ỽ. obli. & in. l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. Hanc opinio. tenent Abb. Anto. & Barbatius in. c. ad nostram de reb. ecc. Abb. in. c. dilecto col. 3. de præb. Bart. in. d. §. scire Abb. in. c. grauis de resti. spol. col. antep. Fel. nu. 31. in. d. c. de quarta Balb. in. l. Celsus. 4. no. de vsucap. Hæc distinctio videtur mihi ex capite Doctorũ, non autem ex mente legum descendisse, nam prꝫterea quod non inuenies vllam legẽ quę faciat mentionem de iure non assistente, vel resistente, etiamsi inuitis sensibus nostris velimus transire & admittere illam differentiam, vt sint iura resistentia, & nõ assistentia: tamen vbi est ius (vt ipsi aiunt) resistens, bonam fidem allegare ex iuris ignorãtia descendentem, non iuuat, quia qui

contra ius resistens contrahit malã fidẽ pręsumitur habere.l.1.C. de fide instru.& iure hastę fis.lib.10.l. quẽadmodum.C.de agri.& cens.c.si quis presbyterorum de rebus ecclesiæ, & cõsequẽter,neq; potest præscribere,vt.d.l.quẽadmodum,neq; fructus suos facere, vt d.l.1.&.d.c.si quis presbyterorũ.Quin imo etiam si essemus in iure nõ assistẽte,adhuc tamen qui contra tale ius contraheret,licet iuris ignorantiam allegaret,nõ esset credẽdus,nec videretur habere bonã,sed potius malã fidẽ,& cõsequẽter fructus suos regulariter nõ faceret.l.ꝑ seruũ.ff.de acq.re. do.l. qđ vxor. ff.de acq.re.do..l.si vxor filio. ff. de do. inter virũ & vxo.Ergo in re dubia nulla est differentia, vtrum quis faciat contractum cui lex resistit, an faciat contractum cui lex nõ assistit: nam vtroq; casu mala fides ęque præsumit. Vtroq; casu denegatur fructuũ acquisitio. Verum contra istam præsumptionem malæ fidei admittitur probatio in contrarium,& tunc probata bona fide, quæ effluxit à iuris ignorantia, siue illud ius esset resistens, siue non assistens, possessor faceret fructus suos pro concurrente quantitate expensarum, et laborum, operarumq;, vel quatenus eos consumptos prodegisset. Ita vt à damno immunis, indemnisq; esset, non tamẽ faceret suos fruct9 vsque ad lucrum, quinimo restitueret etiam consumptos, quatenus factus esset locupletior, siue illi essent naturales, siue etiam industriales, vt sic nec damnum sentiat, nec cõmodum. Vides ergo vt data paritate terminorum, nulla omnino est diff. inter ius resistens, & ius non assistens, nam vtrobique fructuũ acquisitio cessat, cum ꝑbatur mala fides, vel cum sumus in dubio. At vtrobiq; fructuũ acquisitio cõtingit sub distinctione tñ, quando probat bona fides, vt.s. plene disseruim9. Vnde subinfertur veram nõ esse tertiã opinionem existimantium bonam fidẽ ortam ex errore iuris siue resistentis siue non assistentis suos fructus simpliciter facere, nam licet agnoscam quo ad fructuũ acquisitionem nullã esse diffe. inter errantem in iure resistente, & errantem in iure non assistente, data paritate terminorum, tamen non est verũ vtroque casu possessorem fructus suos facere simpliciter, sed demũ sub distinctione pręmissa, sicq; reijcienda est op. Innocẽ. Ancha. Car. & Imol. in. d. c. ad nostrã gl. Bal. & Sali. in. l. 2. C. si qs ignorans rem minoris esse, & disertissimi. Couas. vbi supra nu.8. qui subdit ab oĩbus receptum esse bonam fidem ortã ex errore iuris sufficere ad fructuũ acquisitionem. Id quod nec ab omnibus receptum puto, nec dubiũ est. quin etsi ab omnibus receptum esset, tamẽ suspectum esset sic simpliciter acceptum.

10 Vnde apparet suspectam esse quartam op. eorum, qui scripserunt referre vtrũ aliquid simpliciter alienari vetitum sit vt in terminis. l. quemadmodũ, an vero non simpliciter, sed sine certarũ solẽnitatũ interuentu, vt priore casu fructus suos nõ faciat, posteriore ṽo vtiq;, si quidem adsit bo. fi. ratio differentiæ, quia in eo quod simpliciter absolute, et perpetuo à lege vetitum est, supina, fatua, & intolerabilis ignorantia est, non sic in eo quod vetitum non est simpliciter, sed permissum sub cõditione & solẽnitate tamen nimia, tunc enim etiam iurisperitissimi solent errare. Are. in. l. quod vxor. ff. de acqui. possess. Curtius consi.71.col.8. tradunt in simili Alexã. Ias. & nouiores in. l. filiusfa. §. diui. ff. de leg.1. sed hæc distinctio est contra tex. apertum in. d. l. 1. C. de fide instru. lib. 10. Denique si vir vxori donauit, vel contra, donatarius dicitur pro possessore possidere, sicq; bo. fi. nõ habet. l. quod vxor. ff. de acqui. pos. l. si vxor filio. ff. de donati. inter virum & vxorem. l. quod seruus. ff. de acqui. rerum domi. Sed an is defectus bo. fi. impediat fructuum acquisitionem, & licet videretur impediri ex regula generali. l. bonæfidei. ff. de acq. rerũ dominio, tamen inter virum & vxorem illa regula non procedit, nã donatari9 vir vel vxor facit fruct9 suos quatenus locupletior factus non est. l. de fructibus. ff. de donat. inter virum. l. fructus percipiendo. ff. de vsuris, & . C. de donat

Fructuũ in acquisitiõe nõ refert qđ simpliciter vetitum sit an vero sine certa solẽnitate cõtra cõem.

de dona.inter vir.l. si fructus eorum te net gl.in.d.l.de fructibus,in eo vero qđ donatarius locupletior factus est, tenetur restituere,vt.dd.ll. &.d.l. qđ vxor, &.d.l.per seruū.&.d.l.si vxor filio, quæ videbantur cōtra, & hæc cōcordia melius cæteris legibus & clarius probat.d.l.si fructus eorū.Ratio huius rei est,qa donatione inter virum & vxorē facta.l.tam donatori, quam donatario cōsultum voluit,sicq; vtriusque indemnitati prospicere voluit.l. si id quod.§. 1. & 2.ff.de donatio.inter virū.d.l.si fructus eorū.Vnde si iuberet, vt donatarius teneretur eos fructus restituere, quos ꝑdegisset & perdidisset, sane consuleretur donatori,sed non donatario. Quin imo ei læsio inferretur. Vnde oportune ac bellissime dixit iureconsultus in l.si sponsus.§.concessa.ff. de donati. inter virum & vxorem, eum donatariū rem donatam reddere non aliter compellendum,quam duobus demum concurrentibus, nempe quod & donator pauperior, & donatarius ditior factus fuerit.Sed si donatarius fructus quos ꝑdegerat,aut perdiderat restituere teneretur, tunc sane efficeretur pauperior, ergo cessat prouisio & præceptū illius tituli de dona. inter virum & vxorem, sicque ij fructus manebunt apud donatarium,vel vt rectius loquar apud nullum,horum ratio euidens est,nā in pari causa potior est conditio possidentis. c.in pari.de regul.iur.in.6. hic autē par causa esse videtur, cum nō supersit qd restituatur, cumq; si à donatario donatum exigeres.i. tantundem quantū donatum fuerat, licet per hoc tam ipsum quam donatorem in pari causa perdendi constitueres, tamen violentus fuisse videreris aduersus donatarium conuētum. At consultius fuisset cōcedere retentionem & defensionem, quam donatori actionē. Quod si dixeris nouū absurdumq; videri possessorem hūc. s. donatarium,qui habeat, vel habere deberet scientiam rei alienæ,illos fructus suos facere, respondebo nihil suum fecisse videri,qui ꝑdegit & ꝑdidit, quiq; si quid superfluū est,restituit, & demū hęc scientia rei alienę licet regulariter punibilis sit,tamen inter coniuges non est punibilis vsque ad damnum inferēdum,sed tantum vsque ad lucrum denegandum, per piam rationem de qua in.d.§.concessa & in dicta. l.si id quod §.1.& denique cum huic possessori accesserit domini voluntas,qui donauit, vel non videtur habere malam fidem, licet habeat scientiā rei alienæ, vel ea scientia rei alienæ, non est punibilis. l. si id quod (ibi quasi volente & concedente domina.ff.pro derelicto. Præsertim inter coniuges,quos summa æquitas, amor & pietas amplecti debet. d. l.si id quod.§. 1. de donat. inter virum. d.§.concessa. Denique vt debitor speciei eius interitu liberatur.l.si ex legati causa.ff.de verbor.obligatio. l. quod te mihi.ff.si cer.pet.ita & qui sine mala fide est debitor fructuum licet eos stantēs restituere teneretur,tamē si sine lucro eius intereant liberatur,nam vtrobique par ratio est.

11 Hinc apparet veram non esse eam cōmunem opin. glosarum & doctorum dicentium,quod mulier quę fundum à marito donatum accepit, fructus suos nullatenus faceret,si sciret eā donationem à lege vetitam esse,sicque eam restituere teneri, ad similitudinē possessorum malęfidei,ita tenuit gl.& comuniter Doct.in.d.l. quod vxor gl. in. d.l. per seruum gl. in. d.l. si fructus eorū gl. in.d.l.de fructibus gl.in.d.l.fructus percipiendo gl.in.l.si tur.§.1.ff. de vsucap. Paul.in.l.Celsus col.1.ff.eod.Abb.in ca. grauis nu.17.de resti.spolia.Areti.in.l.3. §.ex contrario.ff.de acq.pos.Bal.in.l.4. C.de vsucap.pro emp. Alcia.in.l.bonæ fidei.ff.de ver.signif.Bald.Nouellus de dote parte.11.col.fi.Decius in.c.cum cā nu.4.de offi.deleg.Ias.consil.46. col.4. lib.3.Bart.in.l.1.in fi. C.vbi cā status agi debeat gl.in.l.2.C.si quis ignorans,Bar. in.l.sed & si lege.§.scire.ff.de peti. hęre. Abb.in.c.ad nostram ad fi.de reb.eccle. Imo.in.c.si quis presbyterorum nu.30. de rebus eccle.Ias.in.l.1.§.si vir nu.22.ff. de acq.poss.Areti.in.l. quod vxor eod. Curti.Senior qui op.hāc dicit cōmunē consi.71.

Vxor q̄ à viro donationem cœpit sciēs legis ꝓhibitionem fructus industriales rei donatæ suos facit cōtra cōem. Idē in naturalibus quatenus locupletior facta nō fuit cōtra cōem.

conſ.71.nu.14.Roma.ſing.90.Feli.in.c. de quarta de præſcrip.nu.31.idem in.c. cum cauſa de re iud.nu.27.adde Seguram in.l.1.§.ſi vir col.17.ff. de acquiren. poſſeſ.ver.ex hoc poſſet inferri.

Et eędem gloſæ, ijdemque Doctor. volunt differentiam eſſe, vtrum ſciret donationem à lege eſſe vetitam, an vero permiſſam putaret, vt primo caſu nullos nullaque ex parte fructus ſuos faceret, poſteriore autem caſu omnes fructꝰ acquireret, & ſuos faceret. Nos aũt nullam hac in re eſſe differẽtiam, vtrũ donatarius ſciret an ignoraret donationem eſſe vetitam, vel ex eo compertũ, fixum, & indubitatum habemus, quod omnes leges hac de re loquẽtes ſimpliciter loquũtur, omnesq; ponũt pro cõſtanti donatarium ſciſſe donationem à lege vetitam eſſe, & adhuc fructuum acquiſitionem donatario cõcedũt quo ad fructꝰ, quatenus locupletior effectꝰ non fuiſset. Non ſic ſi locupletior effectus fuiſſet, quia tũc quod ſuperflueret reſtitueret, vt in legibus ſupra allegatis niſi in caſibus ſpecialibus.l.quando mulier pecuniam à marito donatam accepit, eamque mutuo dedit, vnde vſuras lucrata eſt, tunc enim illud lucrum non reſtituit, quia licet ipſa locupletata ſit, tamẽ vir pauperior factus non eſt.l. ex annuo.ff.de dona.inter vir.& vxorem. Nam etſi vir vxori cuius ædes incẽdio abſumptę fuerunt donauerit in earum refectionem, valet donatio, quaſi mulier locupletior facta nõ videat. Quinimo etſi pecuniam à marito donatam vxor mutuo dedit, indeq; vſuras perceperit, ſibi eas lucrabit.l. ex annuo.l. qd ergo.ff.de dona. inter virũ & vxorem. Ratio quia non tam ex re mariti, quam ex induſtria propria ipſius vxoris id ꝓfectum videtur, argu.l. cum oportet in pr.C.de bo. quæ lib.vel quod id aduentitium & fortuitum lucrũ intelligitur arg.l.ſcimus.§.imputari.C.de ĩoffi.teſt. vñ ſi pars pecuniæ donatæ amiſsa fuerit apud debitorem, ſicq; vir pauperior mulierq; ditior facta ſit, adhuc pars tãtum pecunię, quę ſalua manſit, marito, reſtituetur, lucro vſurarum penes vxorem manente.d.l.quid ergo, quia repetere non poteſt maritus rem donatam, niſi quatenus tempore litis conteſtatæ reperitur ſiue integra ſiue diminuta.l. ſi mulier acceptam cum.l.ſeq.ff.de do. inter virum. Nec lucrũ illud, quod magis ab induſtria mulieris profectum intelligitur, quam ab re mariti, reſtituendum eſt, vt ibi. Vnde fructus induſtriales, quos ex cultura, opera, labore, & cura vxoris fundus donatus produceret, non eſſent reſtituendi, etiãſi mulier ſciſſet vetitam eſſe donationem inter vir. & vxorem.d.l.de fructibus. Quia naturali ratione cum illo labore compenſari debent.§.ſi quis à domino inſti.de rerum diui.quid autem ſi excedant impẽſas factas in cultura, & etiam mercedẽ curæ & laboris, ſicque locupletior effecta ſit, & adhuc idem, tum per generalitatem.d.l.de fructibus, tum per rationem ibi expreſsam, dum ait permiſſam eſſe illo caſu donationem, nam ſi permiſsa donatio eſt, intelligitur etiã vſq; ad lucrum, aliter enim non tam donatio eſſet, quam laboris induſtriæ & impenſę recõpenſatio. Tertio quia ĩ fructibus induſtrialibus non tam ex re mariti donata, quam ex induſtria mulieris lucrum profectum videtur, ſicque eius ꝯmodo cedere debet.d.l. cum oportet in pri. Quod intelligo ſiue vxor ſciſſet donationem vetitam, ſiue ignoraſſet ꝑ generalitatem illius legis, & rationes.ſ. ſignatas. Nam vt oportune ait Didacus Segura ĩ.l.1.§.ſi vir vxori.ff.de acq.poſ. quaſi titu. oneroſo non lucratiuo percipi videntur. Ergo illi fructus qui compenſantur cum induſtria, impenſa, cura & opera, nõ tam in donationem cadunt, quam in titulũ oneroſum.l.ſi qs pro vxore.§.fi.ff.de donat. inter virum ibi nõ poſſe ab ea peti, quaſi donatum quod compẽſandũ eſt. Quod itelligo etiamſi fructus excedant impenſam, & mercedem laboris, quia induſtrię ęſtimationem an excedant nõ ſatis certo, intelligi poteſt, cum fructus, & ſic res corporea cũ ęſtimatiõe induſtrię, quæ incorporea eſt, non recte cõparabitur, aut metietur, vt certo ſciri poſsit, vtrũ eorum

eorum alterum excedat. Nam & ĩ.d.§. fi.conuenit inter maritum & vxorem, vt ipsa se, suosque pasceret, & ob id dotis fructib9 potiretur, & denegatur marito repetitio, aut huius donationis impugnatio, licet forte longe plus esset in fructibus, quam ad pascẽdam vxorem eiusque familiam opus esset. Nec eñ tam amare, & c.l.si id quod.§.1.ff.de donatio.inter virum. Ergo quod diximus vxorem donatariã, siue sciẽs siue ignorans eam donationem vetitam, teneri ad restitutionem fructuũ, quatenus locupletior effecta esset, intelligẽdũ est, in fructibus naturalibus, & alijs quę nõ tam ab ipsius industria, quã aliũde profecta intelliguntur. Non sic in vere industrialibus, quia eos suos facit, nec restituit. Denique do.inter virum & vxorem multis in casibus permissã esse patet in.d.§.concessa, & in.l.quod autem in pr.§.1.2. & per totam.ff. de donat. inter virum & vxorem.l. quod si vir.l. ex annuo cum.4.ll.seq.l.si id quod per totam eo.ti.nec dubiũ est, quin quod aliquãdo valeat donatio in fructibus, nõ tam noceat, quam si valeret in proprietate, nec donatarius, qui donationẽ vetitam sciebat, & per hoc pro possessore possidebat.l.quod vxor. ff. de acqui. poss.videtur per hoc malam fidem habere, cum sciat se possidere ex domini voluntate arg.l.si id quod.ff.pro dereli. ibi quasi volente & concedente domina. Quod ĩtellige, quãdo ille dominus esset maior ætate, nam si minor, & nõ coniunx, tunc mala fides non purgaretur, licet accederet domini volũtas, ita intelligo.l.2.C. si quis ignorans rem minoris esse, &.l.prædium.C.de prędi.minorum, dum aiũt fructus restituendos, & ita etiam intelligo.l.2. §. si à pupillo. ff.pro emptore, nam ibi licet accederet volũtas pupilli emptor non videretur bonam fidem habere, quia pupilli volũtas nulla est. l. furiosi vbi per Deciũ, & alios.ff.de reg. iur.l. in negotijs eod.tit. Deniq; eam cõem opi.glosarũ, & Doctorũ, quam supra retulimus tenuisse nostrorum plerosq;, firmantes bonæ fidei emptorem re euicta teneri ad fructuum etiam industrialium restitutionẽ, quatenus sibi superest, deductis expensis operis & mercede, & c. quamq; nos impugnamus ex multis, & præsertim, quia cum huic emptori preciũ suũ sibi abfuerit, par est vt eius loco fructibus rei emptę potiatur, quasi vero similiter & à plerunq; accidentibus (quod leges inspicere debẽt.l. nam ad ea.ff. de legibus) non minorem lęsionem sentierit in eo, quod pecuniæ suæ emolumento caret, quam cõmodum sentiebat ex fructibus, quos res empta produxerat. Adde id confirmari ex illa cõi opinione Doctorum volentium, quod si emi abs te fundum, precium solui, non tradis fundũ, teneris mihi ad vsuras post morã, vt dixi plene alibi, & tradunt cõmuniter Doct.in.l.curabit.C.de actio. empt.per nos supra.c.50.nu.6.cum seq. & prec. Denique cũ bonæ fidei possessor, licet dominium non habeat, soleat fructus suos facere solum ratione tituli iustę possessiõis, nec eos fruct9 sic suos factos teneatur vero domino rem suã vendicanti restituere, nisi à tempore litis contest.vt iam docuimus, mirari solent Doctores cur ille, qui non solũ iu-

12 stam possessionem, sed etiam dominiũ (qualis est ille, qui rite emit à minore) habet, minori in integrum restituto teneatur rẽ cum fructibus restituere. An minus est dominium bonam fidem, & iustam possessionem habere, quam habere solam iustam possessionem cũ bona fide? Et sane id, quod à recta ratione alienum omnino videtur, non est, sed par & æquum. Nec est obscura harum rerum differentia, nã si emi seruũ vel fundum à non domino, quem dominũ esse putabam, sum ĩ bona fide, securus & incautus existimans me habere non solum dominium, sed etiã dominiũ irreuocabile. At si emi à minore, licet & rite emissem: & ille dominus esset, & p hoc me dominum faceret, tamẽ intelligo vel ĩtelligere debeo hoc dominiũ reuocabile esse, vel reuocari posse per in integrum restitutionem, ergo nõ tã bonam fidem securam quietam & incautam hoc casu habeo, quam superiore, sicq;

Fructus interdũ restituere tenet bo.fi. ẽptor.

re, sicque siue fructus prodegero & dissipauero, siue rem ipsam deteriorem fecerim, vel ex toto peremerim, non tã bona fide fecisse me dicere posũ, quã cũ irreuocabiliter pertinere ad me fundum iure dominij putabam, sicq; cessat ratio de qua in.l. sed etsi lege. §. scire. ff. de pet. hęre. &. §. consuluit ead. lege, ergo isto casu vel non est verum me bonam fidem habere, vel tam bonam fidẽ habere, quam superiore casu, id quod sensisse mihi videtur iureconsultus in l. in causæ. 1. §. fi. ibi bona fide à contrario sensu, &. l. plane ver. bona fide à cõtrario sensu. ff. de minorib. Sic ergo in oĩbus exemplis supra memoratis ęquissimũ est rem cum fructibus restitui, & eadem rõ esse videtur in fructibus reddendis, quæ est in ipsa re reddẽda: nam vt sciebam rem reuocabiliter ad me pertinere, ita quoque ĩtelligere poteram, & debebam fructus quoq; ad me reuocabiliter pertinere, quod intellige varie primum ĩ terminis tituli. C. &. ff. de condi. ob causam Secundo in terminis tituli. C. & ff. de condi. indeb. Tertio in terminis tituli. C. & ff. de cõdit. sine cã. Quarto ĩ terminis tituli de ædilit. edi. C. & ff. Quinto in terminis tituli de in diem addict. ff. Sexto in terminis. l. 2. §. si in diem vltimo respõso. ff. pro empt. & demum in omnibus casibus & exẽplis supra memoratis, quæ nota ad tradita per Pinellum in. l. 2. de rescind. vẽ. par. 2. c. 4. nu. 45. fol. 116.

Fructus industriales rei à viro sibi donatæ suos facit vxor, licet nosset vetitã esse regulariter dona. inter virũ et vxorẽ cõtra Seguram.

13 In his quæ diximus supra nu. 10. cũ seq. apparet veram non esse opin. Didaci à Segura, qui in. l. 1. §. si vir col. 17. ver. ex hoc posset inferri, scripsit, quod si vir vxori fundum donauit, vxorq; fructus industriales ex eo percepit, existimans talem donationem valuisse, eos restituere non tenebitur, sicque inclinat in hoc, vt putet, quod eos restituere teneretur, si sciret talem donationem inter virum & vxorem vetitam esse. Quod omnino suspectum est, & contra generalitatem d. l. de fructibus. ff. de donat. inter virum & vxorem, vbi dicitur tales fructus ad vxorem indistincte pertinere. Et contra rationem similiter est, de qua in. l. si spõsus. §. concessa. l. si id quod §. 1. ff. eod. vbi valet donatio inter virũ & vxo. quatenus donator non fit pauperior. Nec dubium est, quin in specie nostra donator non fiat pauperior, quia fundus ille sua spõte fructus industriales minime produceret. Ergo donator non fuit factus pauperior, sicq; valuit donatio quo ad tales fructus, etiam inter contrahentes iuris non ignaros.

1 *Fructus restituuntur cum re principali ob læsionẽ vltra dimidiam, estq; egregia quæst.*
2 *Bonæfid. possessor an sit is cõtra quẽ cõpetit restitutio.*
3 *Fructus restituuntur cum re principali.*
4 *Possessor iniustior est, qui læsit maiorem vltra dimidiam, quam qui læsit minorem infra dimidiam.*
5 *Fructus suos facit possessor etiam interim dum cõtra eum restitutio prætextu læsionis peti potest cũ multis contra multos.*
6 *Intellect. c. ad nostram de rebus ecclesiæ non alien.*
7 *Ecclesia enormiter læsa restituitur infra ann. 30 leuiter læsa restituitur infra annos. 4. cum communi.*
8 *Intellect. c. ad nostram de rebus ecclesiæ.*
9 *Fructus nõ restituũtur quãdo fendũ ob læsionẽ restituit.*
10 *Fructus quando dicantur.*
11 *Malã fidem habere videtur qui contra iura mercat.*
12 *Ignorantia iuris quo ad fructus potest prodesse.*
13 *Fructus etiam prodigaliter consumptos non restituit bonæfidei emptor, licet contra iura mercatus fuisset, siue ab ecclesia, siue à minore, egregia quæstio.*

Fructus restituũtur cũ re principali ob læsionẽ vltra dimidiam egregia q̃stio.

1 QVę superiore capite tradita sunt circa fructuũ restitutionẽ, dũ diximus bonæ fidei possessorem regulariter non teneri ad restitutionem fructuum, sub distinctionibus iam memoratis, procedit sane cum agebatur rei vẽdicatione, vel alio simili iudicio, contra eũ qui rite rem tenebat, neque aduersariũ, quocum cõtraxerat, deceperat ex proposito aut re ipsa. Quid autem si ex capite deceptiõis restitutio petatur, & fiat, an tunc etiã fructus restituẽdi sint? Quod in minore restituto agnoscendum est, siue is restituatur aduersus cõtractũ validum, in quo tamen læsio interfuit, vt in. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minoribus. l. patri. §. 1. eod. l. minor viginti quinq; annis, cui fideicõmissum eod. Siue etiã cõtractus esset ipso iure nullus, qualis esset venditio prædij minoris facta sine decreto. l. 2. C. si qs ignorans

rans rem minoris esse.l.si prædiũ.C.de prędi.mino.l.1.C.si maior factus ali.rata hab. Ratio est, quia restitutio omnia reponit in pristinũ statũ.l.1.C. de repu. l.videamus.2.§.in Fauiana.ff.de vsuris. l.in condemnatione.ff.de reg.iu. Quid autem in restitutione, quæ conceditur maioribus læsis vltra dimidiam, vt in.l. 2.C.de rescin.vendi.an fiat cum fructibus? & hac in re varię sunt opiniones. Prima quidem est existimantiũ in hac restitutione fructus non venire, ita tenent Pantal.& Cagnolus, nu.40.in.d.l. 2.Fauianus de emptione & vendi. q.8. nu.24. vbi refert Rotã ita iudicasse, tenet Rota in nouis decisione.116. Anto. Gome.de cõtractibus.c.2.nu.24. idem ibidem in.c.4.nu.21. Anto.& Imo.in.c. ad nostram de emptio. & vendi. & ibi Burgens.nu.36.& Cepola de simul.contract.§.2.in fi.Mantuan.lib. 1. locorum. c.5.ad finem Couasrub.lib.1.resolut.variarum.c.3.nu.9. qui alios allegat.hanc partem sequitur & cõmunem esse firmat vsibusque forẽsibus receptissimã, Arias Pinellus de rescindi. vendi.part. 2.c.4.in pr.Calderi. & Ancha.in.c.peccati venia de reg.iur.in.6. Siluest. verb. vsura.2.§.15.nu.4. Mouentur hanc partem tenentes primum ex regula.l. bonæ fidei.ff.de acq.rer.do.l.acquiritur.§. 1.l.quæsitum eod.l.4.§.1.ver. lucrari.ff. finium regundorũ.§. si quis à non dño insti.de rer.diui.l.certum.C.de rei ven. l.ex diuerso.l.sumptus.l.empt.ff. eod.l. fructus percipiẽdo.ff.de vsuris.l.de fructibus.ff.de iure do. quæ iura parum vrgent, nam agnoscimus eum, qui a non domino, quẽ dominũ esse crediderat, emisset fundum, non teneri ad fructus regulariter, cum fundo ipso restituendos, Sed nos loquimur in eo qui ob petitam & obtentam restitutionem compellitur restituere. Neque obscuram esse harum rerum differẽtiam, cum hoc casu contractus ipse rescindatur, at illo casu non rescinditur, valet enim emptio & venditio rei alienę. l. rẽ alienã. ff.de contrahen.emptio. & licet victus rei vendicatione restituat, adhuc tñ & valuit initio, & firmus manet ꝯtractus

Bo.fi.pos. an sit is contra quẽ cõpetit restitutio. 2

ille vẽditionis quo ad fere oẽs alios effectus, non sic cum petita, & obtẽta restitutione rescinditur ꝯtractus, tũc.n. euanescit infirmaturque, vt.dd.legibus sicq; ĩ pristinũ statũ ac ĩ primęuũ reponitur, perinde acsi factus reuera nõ fuisset, vt quo ad iuris effectus quasi infectus reddatur. Diuersum est i eo qui victus rei vẽdicatione iubetur rẽ emptã restituere: nam adhuc contractus præambulus emptionis, & venditionis integer firmusq; permansit.d.l. rem alienam, sicque ista condemnatio, quæ fit in restitutione petita retrotrahitur ad tempus initi contractus, omniaque infecta reddit quo ad iuris effectus, sicq; fructus redire debẽt & pertinere ad restitutum, non aliter atq; si reuera is cõtractus, qui resciditur, initus nunq̃ fuisset. Non sic in rei vendicatione institu ta & obtenta, quæ nõ retrotrahitur ad tempus initi contractus, neque eum respicit, aut curat, sed rem ipsam corpoream intuetur, petit, insequitur. Præterea qui bona fide fundum à non domino emit, quem dominum esse crediderat, omnino inculpatus est, & subueniẽdus, nihil enim mali facit, neminemq; decepit.d.l.rem alienam.l.bonęfidei.ff. de ver.sign.d.l. bonæ fidei de acq. rerũ do.ff.l.fi.ff.pro suo.l.quod vulgo.ff.pro emptore. Non sic in eo qui rem maioris precij minoris emit, is enim aduersariũ decepit, vel ex proposito, vel saltem re ipsa, vnde benignitate & auxilio legis parum dignus videtur. Neque ad rem pertinet, quod forte non ex ꝓposito, sed tantũ re ipsa læsio interfuerit, nam cum ea cõtigerit occasione facti & cõtractus abs te mecum celebrati, æquissimum est me subueniri, ne iacturam faciam rerum mearum contra. l.nam hoc.ff.de condi.indebi.l.iure naturę.ff.de reg.iur: neve tu locupleteris cum iactura mea cõtra eadem iura. Cũ non minorem iacturam damnũve sentiam, cum non ex proposito, sed casu et re ipsa damnum mihi dedisti, quam si ex propsito, & inito consilio inferres. l.j.§.causa.ff.de ędil.edi. Deinde adducitur pro communi.c.ad nostrã de empt.

& vẽ

& vendi. in quo nullum efficax fundamentum fieri post propter varietatem intellectuum, quos accōmodatos à nostris recepit, iuxta illud, quod multipliciter ītelligitur, eius veritas ignoratur, cuius tamen de intellectu interius agemus. Altera fuit opinio eorum, qui contendunt hanc restitutionem cum fructibus faciendam esse, non secus quam illa quę fit iure minoris ętatis, ita tenēt Albert. in. d. l. 2. de rescind. vendi. nu. 16. post Rofredum, quem ipse allegat, & ibi Salic. nu. 5. & Bal. nu. 3. Matth. Afflictus in. c. 1. nu. 150. de feudo dato inuicē legis commit. vbi ait hanc partem esse certiorem, & ita consultum fuisse p famosos Doctores, sequitur Couarru. lib. 1. variarum resolu. c. 3. Ant. Gome. in. l. 70. tauri nu. 29. August. Beroal. in. c. cū dilecti in fi. idem i. c. ad nostrā de emp. & vendi. nu. 25. Grego. Lupus in. l. 56. titu. 5. par. 5. sub quadam tamē distinctione sequitur Egregius Emanuel de Acosta in. l. Gallus. §. & quid si tantū nu. 84. 73 in. 2. parte. ff. de liberis & posthumis.

3 Mouentur hanc partem tenentes per tex. qui vt nobis videtur nullum reliqt disceptationi locū, in. l. 1. c. si maior factus aliena. factam sine decreto ratā habuerit, vbi pater meus agrū vilius, quā par erat, vendidit, cum esset minor ætate, deinde maior factus eam venditionem ratam habuit, quæ ratihabitio retrotrahitur ad tempus pręambuli contractus. c. ratihabitionem de reg. iur. in 6. vt per hoc habeatur perinde, ac si maior reuera fuisset tempore initi contractus, sicque nihil obesset, quod decretum in tali alienatione interpositū, nō esset. Petebatur ibi restitutio nō quidē ex capite deficientis decreti (illum eñ defectum per interuentum ratihabitionis postea secutę constabat suppletum ac purgatum esse) sed ex capite læsionis in precio contingentis, & hanc restitutionem concesserant ibi Imperatores, quasi ratihabitio illa, quā maior factus fecit, non tam ad preciū supplēdum, quam ad decreti deficiētis viciū purgādum facta fuerit. Cum igitur salua & integra māsisse restitutio, quę maioribus prętextu læsionis vltra dimidiū conceditur, visa sit, in eo solū quæstio manebat, an cōcederetur pręcise ad similitudinem eius restitutionis, quæ minoribus cōcedi solet, an vero alternatiue ad similitudinē illius restitutionis, quę maioribꝰ ꝯcedi solet: & ait nō pręcise, sed alternatiue concedi debere, &
4 etiam cum fructibus, vt emptor vel agrum restituat cum fructibus, vel suppleat iustum precium. Deinde ꝓbatur ratione, nam si minoribus fit restitutio cum fructibus ob læsionem nō grauē, iustius id in maioribus concedi debet ob læsionem vltra dimidiam, sicque enormē. d. l. 2. Tertio iniquior deterior que is est contra quem restitutio beneficio. d. l. 2. datur ob tyrannem ipiamq; læsionem, quam intulit vltra dimidiā, quā is qui cū minore contrahēs eū non admodum grauiter læserat, arg. l. si voluntate de rescind. vend. C. & in fi. pri. insti. de oblig. ex consensu, & ff. ex quibus cau. maiores. l. 1. in pr. Ergo vt in restitutione minoris concessa beneficio ætatis restitutio datur etiam ad fructꝰ, ita & fortius & hoc casu etiam ad fructus dari debet, arg. l. si prædium. C. de prædijs minorum. l. 2. C. si quis igno. rē minoris esse. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minorib. l. patri. §. 1. eod. l. minor vigintiquinque annis cui fideicommissum eod. l. filio. §. fi. ff. de inoffi. test. Quarto facit. l. videamus. 2. §. in Fauiana. ff. de vsur. vbi verbum, restituere, includit fructuum restitutionem, non secus quam ipsius rei principalis, ad idē l. in condemnatione. ff. de regulis iuris. Quinto facit. l. cum autem. §. cum redhibetur. l. quod si nolit. §. fin. ff. de ędil. edi. d. §. i Fauiana, vbi cū aīal morbosū, quod vt sanum venierat, redhibetur, fructus quoque veniunt, & illa rescisio fit etiamsi ex parte venditoris adesset bona fides. l. 1. §. causa. ff. de ædil. edi. sic ergo & hic cum rescisio conceditur, fructus quoque cum re ipsa reddi debent. Neq; ad rem pertinet, quod strenuus Pinellus in. d. l. 2. parte. 2. fol. 106. enumerat plures differentias inter nostrum casum & illum, nam respondimus

Fructus restituūtur cū re principali.

Poss. iniustior est, qui lęsit maiorē vltra dimidiā quā qui lęsit minorē infra dimidiā.

mus argumētū à simili, quo vtimur nō cessare, licet non sit similitudo in oib9, quinimo si in omnibus esset, nō procederet, quia iam non tam simile quā idē videretur, vt no. in. l. quod Nerua. ff. de positi. Quinto adducitur. l. 5. ff. de lege cōmi. vbi vēdidi ea lege, vt si preciū intra præfinitū tēpus no daret, res inempta esset, preciū nō fuit eo die numeratū, res redditur cū fructibus: dicet quis ibi adest culpa emptoris preciū nō soluētis suo die, replicabo quod cū agitur ne mihi immerēti dānū datū pleueret, nō curatur, an qui dānum dedit in culpa esset necne. d. §. cā. illud. n. inspici solere cū ageretur de illo puniendo, non cum agitur ne lucretur cū iactura aliena. Sexto facit. l. Imperator. l. itē quod dictū. ff. de in diē addi. vbi similiter fructus cū re ipsa restituūtur. Septimo facit. l. filio. §. fi. ff. de inoffi. test. vbi rescisso testō fructus quoq; restituūtur. Octauo facit. l. cū qs. ff. de cōdi. ob cau. iūcta. l. 1. ibid. vbi in donatione cā mor. resoluta res auocatur cū fructibus ad idē. d. l. videamus. 2. post principiū. ff. de vsuris. Nono facit, nā & cū quasi indebitū quid repetitur, ēt fructus veniunt. ff. de cōdi. indeb. l. indebiti cū simil. & tñ ibi neutra ex parte culpa īterfuit. l. cuius p errorē. ff. de reg. iur. & trāslatū erat dominiū, vt not. gl. cōiter app. in. l. nunq̄. ff. de acq. rer. do. Decimo facit, quia iniquū est alterū alterius iactura locupletē fieri. l. nam hoc. ff. de cōdi. inde. l. iure naturę. ff. de reg. iur. l. si & me & Titiū. ff. si cer. peta. rescisso ergo cōtractu par est fruct9 quoq; venire, ne locupletior factus videaris, præsertim cum me, vel ex ꝓposito, vel re ipsa, deceperis. Vndecimo facit. l. si fullo, & p totū. ff. de cōd. sine cā, nā hic licet initio haberes causam rē meā tenēdi, tñ ea causa intellecta læsione, & concessa restitutione ad non causam redacta est tā in fructibus, quā in re ipsa, & ꝯsequēter vtrūq; reddere debes. Duodecimo facit qa vbi cōtractus rescinditur, ne alter cōtrahētiū pauperior, alter vero ditior fiat, semp res cū fructibus restituitur. l. p seruum. ff. de acq. rerū domi. l. si vxor filio. ff. de dona. inter vir. & vxor. l. quod vxor. ff. de acq. pos. iuncta. l. 2. & 3. ff. de don. inter vir. & vxo. sed hic rescinditur is cōtractus, ne alter contrahentium pauperior alter vero ditior fieret cū iactura aliena. ergo, &c. Decimo tertio facit sūma illa ęquitas de qua in. d. l. si & me & Titiū, pręterum cū hæc restitutio fructuum sit faciēda solūmodo, quatenus deductis expēsis, & mercede laborum is qui restituit, locupletior fact9 erat, vt sic eius indēnitati nō minus ꝯsulatur, quam cōsulitur restituto, arg. l. sed etsi lege. §. scire & §. consuluit. ff. de pet. hęre. nisi esset in culpa non leui, aut dolo, nā tūc etiam de percipiēdis teneretur, ita intelligo. ff. de minorib. l. patri cū similib. Decimoquarto facit. l. videamus. 2. ff. de vsuris, in pri. vbi in datione ob causam causa cessante, licet interea & dominium transierit, & consequenter fructus possessori quærerentur, tamen vbi causa cessauit, statim fructus cū re ipsa restituuntur. Decimo quinto idem in emptione. d. l. videamus. §. ex causa. Decimosexto idem in societate, vt. d. §. ex cā. Decimoseptimo idē in cōmodato & deposito. d. l. videamus. §. si possessionē. Decimo octauo idē ī re vi aut metu ablata. d. l. videamus. §. item si vi. Decimonono idē si clādestine rē meā haberes, nā cū fructibus restitues. d. l. videamus. §. in interdict. Vigesimo idē in oībus bo. fi. iudicis. d. l. videamus. §. ī cęteris. Vnde apparet in omni fere cōtractu tā nominato quā innomīato, si res apud te, quæ mea fuit, reperit̄, & vel nō fuit, vel fuit, sed esse desijt causa, cur apud te manere debeat, mihi quidem restituitur cum fructibus, etiamsi ipse dedi causam quo minus res apud te manere deberet. d. l. videamus in pri. vbi post pactas nuptias & dotem traditam per mulierem stetit, quo minus ad effectū perducerentur, & tamen fit restitutio dotis cum fructibus, non secus quam si per eam non stetisset. Simile in. l. 1. ff. de condict. ob cau. cum ergo in omni fere casu, cum res mea apud te est sine causa, vel causa euanescere aut cessare cœpit, constitutum sit ad me redeat cum

Oo fruct

fructibus, cur non idem & in specie nostra non video. Nam quod sis non solũ bonæfidei possessor, sed etiam dominus factus illius rei, & per hoc fructus tuos facias, id sane nihil impedimento est, nam ĩ terminis totius tituli.ff. et C. de condic.ob cau.& totius tituli. C. & ff.de condictio.indebiti. & totius tituli.C.&.ff.de condictio.sine causa, & totius tituli de in diem addic.& totius tituli de lege com. & totius tituli. C. & ff. de ædili. edict. & in similibus supra allegatis similiter is, qui rem restituebat dominus ipsius erat, & consequenter fructus suos faciebat, & adhuc fructus restituit cum ipsa re, quia in vtroque par fere ratio est. Nec enim in eo quæstio est, an fructus suos fecerit, sed an suos factos restituere teneatur, quasi causa propter quam ad eum peruenerant cessante rescisa, & ad non causam redacta atq; infecta. Vnde elegans tex. in.l.2.§.si ĩ diem.ff.pro emp.1.responso ait, quod si rẽ meã ĩ diẽ addixi, vt si interea alius meliorem conditionem afferret, inempta fieret, tunc pura venditio est, quæ sub conditione resolui potest, & consequenter interea possessor fructus suos facit, & vsucapi. Idemque si conuenisset, vt si infra diem emptio displicuisset, inempta res fieret, nam & tam fructus quam vsucapiendi conditio competũt emptori, vt ibi.2.responso. Nec dubium est, quin meliore postea conditione allata, aut si deinde res placita displicere cœpisset, restitueret cum fructibus, vt iam disseruimus. Tene ergo in terminis.d.l.2.de resci.vendi.C.rem cum fructibus restituendam esse, vt tamen fiat compensatio cum emolumento precij pro concurrẽte quãtitate, vt infra dicam.

Ex superioribus apparet iniustam esse dubitationem eorum, qui possident rẽ ex contractu, quem intelligunt per interuentum restitutionis rescindi posse, & putant se per hoc minus tutos esse, quo ad fructuum acquisitionem, & lõge iniustior doctrina eorum, qui tradunt hunc possessorem non esse in bona fide, sicque fructus suos non facere, vt sensit Imola in.c. Apostolicæ, col.3. de donatio. Feli.in. c. de quarta.nu.34. de præscript. Balbus in.l. Celsus.4. nor. limitat.5.de vsucap. Cuius contrarium sentit Innocentius in. c. quia plerique de immunita.ecclesiarum, vbi Abb. nume.28.& Couasrub.vbi supra nume.4. Molineus in consuetudin.Parisi. titu.1. §.22.nume.53. Tiraquel. de retract.§. 1. gloss.18.nume. 67. tangit, sed neutram partẽ eligit, & cum Imola tenet Alex. consi.54.circa primum libr.6.colum.fi. nume.10.qui ait Antonium in.d.c. Apostolicæ hanc rem attigisse & non decidisse. Verum sane is indubitãter & bonæfidei possessor est, & fructus suos facit, & præscribere potest, vt.d.§.si ĩ diẽ, optimus tex.à fortiori in.l.qui scit.§. fi. ff.de vsuris, & pro hoc faciunt omnia fere fundamenta superius adducta. Et circa hãc rẽ & ea quæ supra dicta sunt, videnda sunt quæ scripsimus supra.c. 49.& cap.61.

Restitutio cũ tẽpor. re pot., interim possessor fructus suos facit cũ multis cõtra plures.

6 Deniq; vt illuc redeamus vnde digressi fuimus, reiẽta opinione eorum, qui recte contendunt in terminis.d.l.2.C.de rescind.vend. rem emptam cum fructibus restitui, superest, vt respondeamus ad.d.c.ad nostram de rebus ecclesi. vbi res monasterij alienata fuit viliore precio, adeo vt esset læsio vltra dimidam, et adhuc restitutio fit sine fructib9, qui possessori relinquuntur in compensationem laboris, sicque videbatur in terminis.d.c.&.d.l.2.rem restitui sine fructib9, timore hui9 difficultatis ille tex. varios intellectus recepit. Sed præmitte quod ecclesia restituitur regulariter aduersus contractum infra quadriennium à tempore contractus initi non vltra.c.1.cum gloss.de restitutio. in integrum lib.6.clemen.vn.eod. titu.l.fin. titu.16.part.6. Quod intellige, quando læsio non fuit enormis, nam si enormis fuisset, tunc etiam post quadriennium restitui posset, vt nota.in.d.c.1. & tradunt Imola & communiter Doctor.in d.c.ad nostram, Gregorius Lupus in.d. l.fina. Quod si ageret ecclesia de nullitate contractus, quia defuerunt forte solennia, tunc perpetuo agere posset, *Intellect. c. ad nostram de reb.eccl.*

perpetuo

perpetuo autem intellige, vt illico dicẽmus gloss. & Docto. in l. 2. C. de rescin. vendi. glo. & Docto. communiter in d. c. ad nostram. d. l. fina. & ibi Gregorius Lupus tit. 16. part. 6. Sic ergo dum in d. c. ad nostram dicitur restitutionẽ fieri sine fructibus, primo intelligitur fructus quidem industriales nõ restituendos, quia illi quasi naturali rõne compensantur cum expensis, cultura, & cura. §. si quis à non domino insti. de re. diuisio. & argu. l. fructus percipiendo. ff. de vsuris, & l. de fructibus. ff. de iur. dotium, Abb. in d. c. ad nostram, quam sequũtur communiter Doct. secundum Couasr. lib. 1. resol. c. 3. nu. 3. qui eam sequitur & repetit postea nu. 9. Verũ is intellectus suspectus est secundũ Emanuelem de Acosta, i. l. Gallus. §. & quid si tantum part. 2. nume. 75. ff. de liberis & posthumis & secundum Couasr. vbi supra nu. 4. & secundum Ari. Pinellũ, in. l. 2. de rescin. vẽd. par. 2. c. 4. post prin. Nam ex hoc sensu infertur, quod possessor ille retẽtis fructibus, q sufficerẽt ad expẽsas & mercedes laborũ, superfluũ restituere teneretur, ꝙ est ꝯtra mẽtẽ illius text. q significat fructus oẽs ex integro retinẽdos. Vñ succedit secundus intellectus secũdũ eũd. Couas. nu. 4. vt ille tex. intelligatur in fructib9 cõsumptis, ex quibus possessor ille locupletior non fuerat effectus, ꝙ eos forte culpa ꝑdegerat, vel casu amiserat, tunc eñ ad eorũ restitutionẽ nõ teneretur, cũ eos bona fide ꝑcipiẽdo suos fecisset, libereq; cõsumere potuisset, argu. ff. de peti. hære. l. sed etsi lege. §. scire & . §. cõsuluit. Sed et is intellectus est cõtra generalitatẽ illius tex. qui indefinite fructus ait restituẽdos nõ esse, vñ videtur intelligẽdus nõ solũ in ijs, quos ille prodegisset, sed ẽt in ijs, quib9 locupletior effectus esset. Vñ successit tertius intellectus, quem assignauit ipse Couas. vbi s. nu. 9. dicẽs ibi cõtractũ fuisse nullum, cũ prędia monasterij alienari nõ possit ex cõsensu Abba. & capituli, qñ monasterium non erat exemptum. c. Abbat. 12. quæstio. 2. clem. 1. de rebus ecclesi. c. ea noscitur, de his quæ fiunt à prælato Cardi. & alij in. c. 1. de rebus eccl. gl. verbo. proprij, & ibi Cardi. in. d. clemen. 1. Imo. in. d. c. ad nostram Alexã. cõsil. 17. & ibi Carol. lib. 4. Cassan. in consuetu. Burg. rub. 9. §. 9. nu. 26. Verũ quia ea monasterij villa alienata fuit nõ rite, possessorq; habuit titulũ coloratũ, is sufficit ad inducẽdã bonã fidẽ, quæ ad fructus acq̃rẽdos sufficeret. Verũ is ĩtellectus suspect9 est, q̃a & aduersatur gñalitati illius. c. ad nrãm, q generaliter loquitur, & nõ eo tm̃ casu, quo monasteriũ nõ esset exẽptũ: præterea etiã in se is sensus suspectus est, quia hæc bona fides orta ex errore iuris non est sufficiẽs ad oẽs fructus irreuocabiliter acq̃rẽdos, sed tm̃ liberat à dãno, nõ aũt iuuat ad lucrum, vt differuimus. s. p. l. sed etsi lege. §. scire, & . §. cõsuluit. ff. de peti. hær. & ꝑ alia iura. Vñ successit. 4. intellectus assignatus ꝑ Couasrũ. vbi. s. nu. 14. ad finẽ dicentẽ, ꝙ cũ regulariter intra quadrienniũ tm̃ possit ecclesia restitui, & ibi post multos annos, & sic plures quã quatuor restitutio fuisset petita & obtẽta, magis ex bñficio quodã & iure singulari, q̃ alia rõne aut iure, cõsequẽs fuit eã restitutionẽ ꝯtinere sese intra terminos ꝓprietatis, nec ꝓsilire ẽt ad fruct9. Sed is ĩtellect9 similiter suspectus est: ꝯstat. n. ecclesiã licet ob leuẽ lęsionẽ restitui nequeat post quadriennũ, tñ ob enormẽ læsionẽ posse longe post quadrienniũ, glo. & cõiter Doct. in c. 1. de in integ. resti. lib. 6. Abb. i. c. 1. col. 1. de in integ. resti. Ang. in. §. rursus inst. de act. col. 4. Feli. i. c. 1. col. pe. de præsc. Soci. consi. 227. lib. 2. Ias. consi. 54. lib. 1. Hostien. collect. Abb. & Imo. in. d. c. ad nostram, Franc. in. d. c. 1. de in integr. resti. lib. 6. Greg. Lup. in. l. fi. titu. 14. par. 6. per tex. egregium ibi, qui decidit infra annos. 30. Hoc casu ecclesiam posse restitui, vbi Lupus ait nõ meminisse se id tẽpus iure cõmuni canonico aut ciuili definitũ esse, tenet Pinellus de rescind. vendi. in. l. 2. par. c. 4. nu. 15. & est communis opi. Ergo ecclesia tam iure ordinario restitui potest ob enormem læsionem post quadrienniũ, quam infra quadrienniũ ob lęsionẽ leuẽ, sicque vtrobiq;

7 *Ecclesia enormiter læsa restituitũ infra ann. 30. leuiter læsa restituitur infra quadriẽniũ cum cõi.*

Zo etiam tenet calda[...] pcuira in l Si curan[...] habens [...] [...] dollo nº 10

vtrobiq; par cã restitutionis est, pariter que fieri cũ fructibus deberetur. Et qđ ibi firmus esset cõtractus, & restitutio ꝯcessa esset, nõ ob defectũ solẽnitatis, sed ob enormẽ læsionẽ illatam, tenent
8 ibi Hostie. collect. Card. Abb. & Imol. Franc. in d. c. 1. de in integ. resti. in 6. Pinel. in d. l. 2. de rescin. vẽdi. d. part. 2. c. 4. nu. 23. Vñ etiam post quadriẽnium cõstitit ibi petitam fuisse restitutionẽ, vt per tex. ib. (verb. post multos annos) tenẽt Pinellus vbi. s. qui hunc dicit cõem intellect. & sensum ad illum. c. Emanu. de Acosta vbi. s. Frãc. vbi. s. Abb. Host. Collect. & Imola in. d. c. ad nostrã, vbi Hostiẽ. se scire firmat supplicationem ibi Roma. Pontifici porrectã esse post decẽnium. Excluso ergo hoc quarto intellec. successit quĩtus, vt ibi loquatur, nõ tã in restitutione iustitię, quã in restitutione gratiæ, in qua non veniũt regulariter fructus. auth. idẽ de Nestorianis. C. de hæreti. Alex. in. d. §. & quid si tãtũ col. 9. & Fortu. nu. 163. Lãcel. Galia. nu. 60. Crot. col. fi. Curti. Senior cõ. 71. Emanuel vbi supra, Couar. vbi. s. nu. 15. estq; cõis op. referre cõcedatur restitutio gratiæ an iustitiæ, vt illo casu nõ veniãt fruct9, isto autem vtiq;. Verum is intellectus qui in se ver9 est, minime conuenit. d. c. ad nr̃am, vt oportune aduertit Pinel. vbi. s. quia tunc ille tex. nõ haberet vim legis sed rescripti, & otiosum maneq; fuisset illud iuri canonico inseruisse, si iuris vim & potestatẽ non haberet, vt interim omittã id nõ obscure pugnare cũ mẽte, & sensu illius tex. qui iuris decisionem, non singulare beneficiũ inducere voluit. Vñ successit sextus intellectus existimãtium, vt ibi fructus illi percepti, & consumpti ante litem contestatam fuissent, sicq; possessor vtpote bonę fidei non teneretur ad eos restituendos, sed tantum ad perceptos, & consumptos post litem contestã l. 1. de peti. hære. C. iuncta. l. bonæ fidei. ff. de acquirẽ. rerum dominio. Sed is intellectus suspectus similiter est, nã exęquare. d. c. ad nostram cũ. d. l. bonę fidei ius nostrũ non patitur vllo modo: nã quando venditor restituitur aduersus emptorem, ille restituit preciũ, antequam rem cũ fructibus recipiat, sicq; vtriusque indẽnitati consultum est. d. l. 2. de rescin. vendi. l. 1. C. si maior factus alien. ratam. c. cum dilecti de emptio. & vendi. at secus est, quando à non domino emi, quem dominum esse putabam, & vendicatione dominus eam à me reuocauit, tunc enim rem restituo vero domino, nec precium mihi restituitur ab eo: & licet supersit mihi recursus contra venditorem, tamen interim re empta carebo, & postea preciũ forte recuperabo nunquam: sicque in recompensationem huius dãni, & mali subuenitur mihi in fructuum retentione, quod nota, quia non sic inuenies declaratum. Ergo in terminis dicto ca. ad nostram necesse erat rem cum fructibus restitui monasterio ab eo, qui prius ab ipso manasterio precium recipiebat, vt supra plenius diximus, & in hoc differunt inter se restitutiones, & rei vendicationes, sicque intelliges, vt differant omnes tituli, & libri. ff. & C. de restitutione loquẽtes, à titulis loquentibus de rei vendicatione. Excluso ergo isto sexto intellectu, quem Couaru. vbi supra, nu. 4. assignauerat, successit. Septimus intellectus, vt ius singulare sit in. d. c. ad nostram, propterea quod erant expẽsę factæ forte magnæ, cum quibus nõ multum dispariter fructus compensarentur, sed is sensus, qui fuit eiusdem Couar. vbi supra num. 14. diuinat, & restringit illum textum. Vnde successit octauus intellectus Pinelli, vbi supra nume. 24. contendentis ibi duo esse pręcepta singularia, primũ vt villa pręcise monasterio restitueretur prius precio recepto, nec electio possessori daretur, vtrum precium mallet supplere, an recepto precio rem trãdere: alterum præceptum singulare, vt restitutio rei fieret sine fructibus: vt quemadmodum vnum admissum fuit contra possessorem, nempe vt præcise rem restitueret, ita aliud in eius fauorem inductum fuisset, vt fructus retinere posset: nã qui in vno grauatur, in alio releuari debet. ff. de iureiu. l. eũ q.

intellect. c. ad nostram de reb. eccl.

Ratio

Ratio autem horum singularium præceptorum sit propter enormẽ læsionẽ ibi contingentem, subtilis sane intellectus, verum tot singularia prçcepta, tot miracula aut monstra inaudita, denuo inducere voluisse Romanum pontificem, mihi nõ fit verosimile: accessit ergo.9. intellectus, quem post alios signauit ipsemet Pinellus, qui & planus videtur, & literç amicus, vt in restitutione, quæ conceditur læso vltra dimidiam, non veniant fructus, licet aliud sit in restitutione, quç cõceditur iure minoris, & ita procedat. d.c. ad nostrã, qui intellectus verissimus est, & cæteris longe cõgruentior, retenta opinione existimantium in restitutione, quæ conceditur lçso vltra dimidiam nõ venire fructus, sed cum eã opi. improbauerimus,

Fructus nõ restituũtur feudo ob læsionem restituto. 9 is intellectus teneri nõ potest. Accessit ergo decimus intellectus eorum, quibus videtur eos ineptire, qui hanc ad rẽ illum tex. allegant, cũ vtiq; tex. ille non loquatur in contractu emptionis & vẽditionis, sed in feudi datione, quæ à cõtractu emptionis & venditionis longe differt, vt per totum de natura feudi, & §. adeo inst. de empt. & vendi. l. 1. 2. & 3. de iure emphy. C. vnde licet ĩ feudi datione agnoscendum sit læso vltra dimidiam dari restitutionem ad ipsam rem recuperãdum per. d. c. ad nostrã, quod vnicum est ad hanc quæstionem, tamẽ in hac restitutione feudum tantum seu res ipsa, non etiã fructus restituũtur, vt ibi. Cum enim ibi nouum ius fuerit inductum, non vtiq; necessum fuit illud in omnibus & per omnia reducere ad similitudinem & formã. d. l. 2. C. de resci. vend. quod si instes, fatemur ꝙ non fuit necessariũ, sed fuerat vtile & rationi consonum: sed id etiam fore rationi cõsonum non fatemur, nam qui feudũ suscepit, is domino obsequium prçstare debet in multis, quæ non facile tolerãda videtur, vt patet in pr. & fere per totum, quibus modis feudũ amittatur, & in multis titulis feudorum, & ad obsequiũ alteri præstãdum, nisi patri aut patrono obligari aliquem, per quã durum ac molestum est, arg. per totum. ff. & C. de obsequijs. l. 1. §. quæ onerande ff. quarum rerum actio non datur. l. 1. & 2. ff. de libero homine exhibẽdo. Vnde cum quçritur, quare in obligationibus dandi cõpellatur reus præcise, non sic in obligationibus faciendi, vt tradunt omnes per tex. ibi in. l. stipulationes nõ diuiduntur. ff. de verb. oblig. respondẽt Bart. ibi & omnes, ideo esse, quia obligatio faciendi aliquid, quicquid illud sit, si tamen mihi molestum sit & durũ, lõge durior videatur, quam obligatio dandi, quia illa onerat libertatẽ (quod in homine libero exosum & infestum est) hçc autem libertatem non onerat, etiãsi de vniuersis facultatibus nostris dandis ageretur, & hoc obsequiũ tam durum esse reputatur, vt etiã liberi illud parentibus exhibere moleste patiãtur, sicq; ad illud præstandum solebant pactionibus astringi. l. si quãdo. §. illud C. de inof. te. ibi pactionibus astringendos, habere enim hãc superioritatem, est quidẽ res inæstimabilis arg. l. filiusf. §. secũdum vulgarem. ff. de lega. 1. ergo si in terminis. d. c. ad nostrã feudatarius fructus percipiebat, in eius cõpensatio nem admitti debuit obsequium, quod monasterio præstabat & exhibebat, & periculum quod subiturus erat, si quando opus esset, & alia multa, vnde par erat, vt mutua cõpensatione isthæc cõquiescerent: & hoc mihi visus est sensisse Romanus pontifex, dum ait (cum sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore) cur nõ dixit pro expensis, vt in. l. emptor. ff. de rei vend. cur similiter nõ dixit pro sumptibus, vt in. l. sumptus. l. in fundo eod. cur non dixit pro cultura & cura, vt in. §. si quis à non domino inst. de rerũ diui. nẽpe quia mens & animus ipsius Romani pontificis nõ fuit, vt cum expẽsis, cultura, cura, mercede laborũ fieret fructuũ cõpensatio, vel non fuit vt fieret compensatio fructuum cum solis his rebus, sed potissimum vt fieret cũ labore, quẽ subiturus est molestissime, qui alteri obsequium præbet. Vnde cum his omnibus intelligo fructus cõpensari, & consequenter licet possessor cõdẽnatus ad rem pos-

ſeſſam reddendam poſsit deducere ex penſas factas in cultura & cura ipſorũ fructuũ.l.fructus.ff.ſol.matrimonio.l.ſi à non domino.§.fructus.ff.de peti.hær. & etiã ſumptus factos in ipſa re principali.d.l.ſumptus.d.l.emptor.d.l.in fundo.ff.de rei vend.l.ſi in area.ff. de cõdi. indebiti glo.in.c.1.de vſuri.gl.in.c.grauis de reſt.ſpoli.l.40.l.43.titu.28.par.3. & poſsit etiam deducere iuſtam mercedẽ laborũ curę & diligentiæ, vt tenent Abb.& cõmuniter doct.in.d.c. ad noſtram, Innocẽti. Abb.& alij in.c.cõque

Fructus qñ dicantur.

10 ſtus de vſuris, Romanus ſing.536. adeo vt fructus dicantur deducta iuſta mercede laborum, operarum, diligentię ac curę, non ſecus quam deductis expenſis factis in re ipſa, vel in fructibus colligendis, ita Bal.& Sali.in.l.ſi quis ſciẽs C.de rei vẽ. Tiraq.lib.1. de retr.§.18.gl. 1.ad finem. Tamẽ in terminis.d.c.ad noſtram nullas harũ expenſarum deducere poterit, ſed ipſas & etiã laborem & moleſtiam, quã ſuſtinuit in obſequio præſtando compẽſare tenebitur cũ vtilitate fructuum, vt ibi. Poſtremo poſſemus decimũ intellectum aſsignare ad d.c.ad noſtram (ibi poſt multos annos) vt cum per multum & longum tẽpus inducatur quaſi abiectio & obliuio rerum noſtrarum, vt eas quaſi pro derelicto habuiſſe videamur, ideo poſt illos multos annos fructus videntur haberi pro derelicto, & quaſi negligi & abijci, vt in ſimili notatur per Iaſ. in. l. 1. col. fi.C.de ſer.fug. idem in.l.naturaliter.§. nihil cõmune nu.84. de acq. po.ff. glo. Paul.& Alex.in.l.ſi de eo.§.1.eod.no ſic in proprietate, quia in ea agitur de maiore præiudicio. Sed magis placet pręcedens intellectus, ſecundum quem in fructibus ceſſat deciſio. l.2.C. de reſci. vendi.quando feudum propter lęſionẽ vltra dimidiã reſtituitur, licet non ceſſaret in proprietate, vt vtrunque probatur in.d.c.ad noſtram.

Poſſemus etiam &.11.aſsignare intell. ad.d.c.ad noſtram ibi (Abbas & conuentus neceſsitate coacti) vt ibi alienatori ideo parcius ſubueniatur, quod auxilio [illegible] indignus videbatur, eo quod ſciens prudensque, neq; rei ſuæ valorem ignorãs, eam alienauit. Volenti autem & ſcienti non fit iniuria, fraus aut dolus.l.cum donationis.C.de tranſact.& lapſis, nõ autem ſcientibus ſubuenitur, vt ibi & arg.l.1.ff.ex quib.cauſ. mai.vnde licet regulariter in tali reſtitutione veniant etiã fructus, tamen nõ ſic quãdo ſcienti rei ſuę valorem tempore contractus ſubuenitur, quia is indignus eſt tãto beneficio, aut tam vberrimo beneficio non eſt tam dignus, q̃ eſſet, ſi rei ſuę valorem tẽpore contractus ignoraſſet. Nam licet regulariter quiſq; rei ſuę valorem ſcire præſumatur. C.de reſci. vendi.l.quiſquis: tamen ab hac præſumptione diſcedimus, & contrarium præſumimus, quando quẽ videmus vltra dimidiã deceptum. Sed hæc poſterior præſumptio ceſſat in re certa, qualis erat in terminis.d.c.ad noſtram, ſicq; cõmunis op.eſt, vt.d.l.2. C. de reſci.vẽd.ceſſet, quado qui ſe enormiter lęſum dicit, tempore contractus non ignorabat verum rei valorẽ, argu. d. l. cũ donationis, & alibi diximus, ſicq; eſt in ſuperiore ſpecie, ergo ibi.in d.c.ad noſtram ex regula erat, vt ceſſaret reſtitutio: vnde ſi contra iuris regulas cõceditur parcius cõcedi decebat, ſicq; ſine fructibus. Nam qui in vno iuuatur &c.arg.l.eum qui.ff. de iureiu.cõfirmatur is intellectus ex his, quę diximus ſupra circa intellectum. l. 1. C. de prędi.decurionum lib.10.per illum tex. qui hũc intellectum iuſtiorem reddit. Deniq; apparet nullam eſſe differentiã inter eũ qui emit à minore ſine decreto, vel ab eccleſia ſine legitima ſolẽni-

11 tate, data inquã paritate terminorum, idemq; in eo, qui emeret à fiſco ſine legitima ſolẽnitate, ijs enim caſibus contractus eſt ipſo iure nullus, & cõſequẽter dominiũ non transfertur in accipiẽtem.l.nunquam nuda.ff.de acq. rerum dominio iuncta.l. non dubium.C.de legibus, &.l.iubemus nulli.§.1. in fi.C.de ſacr.eccleſi.l.2.§. ſi à pupillo.ff. de empt. quia nihil & inutile & c.l.1.§.ſi quis ita, vbi per Bar.& omnes.ff.de verb.oblig. §.fin.inſt.quibus modis teſtamen. in.fi.

Malam fidem habere videtur qui contra iura contrahit.

quinimo

Quinimo non transit etiam vsucapiẽdi conditio.l. quemadmodũ. C. de agri. & censi.d.§.si à pupillo.l.fi.§.sin autem sub conditione.C.com.de leg.Nec cõtingit fructuũ acquisitio. d. l. iubemus nulli.§.fin.l.1.C.de fide instrum.lib. 10. quia bonam fidem non præsumitur habere,qui cõtra iura mercatur.c.qui cõtra iura de reg.iur.in.6.d.l.quemadmodum,quâ cessante cessat fructuum acquisitio.l.bonæfidei. ff.de acq.rerũ do. 12 l.qui scit.§.fi.ff.de vsuris.l.4.§.1.ff.finiũ regundorum.Mala autem fides his casibus ideo præsumitur, quia quisque tenetur,& præsumitur scire leges.l.leges sacratissimæ.C.de legib. Cõtrarium tamen probari potest.l.sed etsi lege.§.scire.ff.de petit.hæredi. quo probato dubium est,an ille, qui bona fide aut non mala fide, & titul. illegitimo possedit, fructus suos fecerit,cum emit ab ecclesia sine solẽnitate,vt in terminis. d.l.iubemus, vel emit à fisco sine solẽnitate, vt ĩ terminis.d.l.1.de fide ĩstru.vel emit ab adulto sine decreto, vt ĩ terminis. l. si prædium.C.de prędi.mi.l.2 C.si quis igno.rẽ minoris esse, & his casibus verissimum est fructus non acquirere, nã sub hac demum conditione bonæfidei possessori lex pollicetur, & indulget fructuum acquisitionem, si ille iustam causam & titulum haberet possidendi atque legitimã.d.l.bonę fidei quæ quidẽ iusta causa similiter exigitur ad vsucapionem.l.quod vulgo.ff.pro empto. verb.iusta causa.l.non solũ.§.quod vulgo.ff.de vsucap. verb. iustam causam.l. pro legato.l.fi.ff.pro donato.l.fi. ff. pro suo.c.1.verbo causam de pręscrip.in.6. is autem iustam causam possidẽdi nõ habuit, ergo ex tali possessione non iusta neque contingit vsucapio, neq; fru- 13 ctuum acquisitio,hęc enim duo ex eodem fonte nascuntur, & quasi exæquãtur.l.2.§.si in diem.ff.pro emptore,sed licet is bonæfidei possessor qui iustam causam possidẽdi nõ habet perceptione quidem eos fructus suos non fecerit, consumptione tamen suos fecisse quodammodo videtur, simile insti. de rerum diuisione. §. cum quis ex aliena.

Ignorantia iuris quo ad fructus potest prodesse.

Fructus pdigaliter cõsumptos nõ restituit qui contra iura emerat,sed bona fide siue emeret ab ecclesia siue à minore,egregia: quæstio.

Vnde si illi fructus sic percepti in vtilitatem suam versi sunt, eisque locupletior factus fuit, eos restituit,quatenus factus fuit locupletior,sin autem perierunt,tunc quatenus perierunt, nec eis locupletior fact9 fuit,eos restituere nõ cogitur,siue casu perijssent, siue etiam culpa ipsius,quæ dolo careret, veluti si eos inocens prodegisset.l.sed etsi lege. §.scire,&.§.consuluit.ff.de peti.hęred. Sicque bona fides orta ex iniusta causa,& errore iuris,siue resistẽtis, siue nõ assistentis (non curo) in eo tantisper pdest,vt ille indẽnis seruetur, fructusq; non tã perceptione suos fecisse videatur,quam per interuentum cõsumptionis ab eorum restitutione liberatus intelligatur. Nam etsi res ipa principalis, puta seruus,aut equus,aut fundus chasmathe vel perijsset, vel longe deterior factus fuisset, similiter ab restitutione huius tam interitus quam deterioratio nis propter illam bonam fidem liberaretur,argu.ff.de verb.oblig.l.si ex legati causa,vbi per Bar.& omnes in simili. l.quod te mihi,cum ibi not.per gl.Bar. & alios.ff.si certum peta.l.quę fortuitis C.de pigno.act. Vnde infertur nullam esse differentiam inter ementem rẽ minoris sine debita solẽnitate, bona tamẽ fide orta ex errore iuris, & ementẽ rẽ ecclesiæ eadem bona mente sine debita solẽnitate, vterq; enim fructus suos non faceret perceptione, sed consumptione ab eorum restitutione liberaretur,quatenus locupletior factus non esset,sicque nullam esse diff.inter hos emptores sentit Aymo de antiq. temp. 4. par.nu.162.inclinat in hoc Aretin. in.l. quod vxor.ff.de acq.poss.Innocẽ. Flor. Ancha.in.c.ad nostra de reb. eccl. quos Imola ibi sequitur.Bal.in.l.si prędium. C.de prædi. minorum ,Pinellus in.l.2. C.de rescin.vendi.par.2.c.4.nu. 33. qui hanc partem non minus receptam putat,quam partem contrariam,quam receptam & communem putat Couasr. in lib.resolu.1.c.3.nu.8.post Bar. in.d.§. scire,Abb.Antonium & Barba.in. d.c. ad nostram.Abb.in. c. dilecto de præb. idem Abb.in.c.grauis de resti. spol.col.

antepe.Felinus nu.31.in.c. de quarta de pręscrip.Balbus in.l. Cellus de vsucap. 4.not.Lauren.de Rodulp.in.c.fine exceptione.12.quæstio.2.quæstio.pe.quę fere omnes dum allegant.d.l.quemadmodum videntur sentire differentiam esse inter rempublicam,& minores,& dum allegãt.d.l. iubemus nulli,sentiũt esse differentiam inter eosdem minores,& ecclesiam,& dum allegant.d.l.1. de fide instrumen. sentiunt esse diff. inter fiscum aut rempublicam, & eosdẽ minores,vt emẽs bona fide orta ex errore iuris (quod ipsi appellant resisten tis) rem à fisco,ecclesia,vel republica minime faciat fructus suos etiam consumptiõe, sed restituere teneatur,etiã vltra quam factus sit locupletior, quasi prædo. Non sic inquiũt in à minore emente sine debita solẽnitate,nam is cõsumptione liberaretur à fructuum restitutione, quatenus locupletior nõ fieret,sed in his tribus casibus contrariam partem sequor, vt inter has causas, & causam ecclesię nulla sit differentia,nã ꝓhibitionẽ alienationis sine debita solẽnitate in rebus minorum tam efficaci,& vehemẽti sermone facit lex in rebus minorum quam in reliquis pręfatis causis, vt patet per totũ.ff.de reb.eorũ & per totum.C.de prędi.minorum,& in.l.lex quæ tutores.C.de admini.tutorum,& in.l.bonæ fidei.ff.de acqui.rer. dominio,sentiunt Bar.nu.1. in.l.5. ff.de nouati.idem in.l.cum lex de fidei. Paulus not.4.in.l.Cellus.ff.de vsucap.diximus in tract.de succ.crea.part.1.Quinimo ecclesia hac in re longe benignior esse deberet quam reliqui, vt in simili per glo.in.c. hoc ius.10.q.2.gl. in.l.2.ff. de pollicit.Prælertim cum vt diximus supra lib.1.c. 9.etsi in multis conueniãt minores & ecclesiæ,tamen plerunque minores plenioribus priuilegijs, & fauoribus insequimur, quam ipsas ecclesias, vt ex multis ibi per me adductis ab alio non sic congestis colligere licet.

INDEX IN ORDINE ALPHABETI
LOCORVM MEMORABILIVM PER
TOTVM HOC OPVS SPARSORVM.

Conscientiæ

E

Ecclesia

Ludibrio

Mora

Sētentia

Stipulari

tantum

FINIS.

VAZQUEZ PINCIANO

CONTROVERSIÆ JURIS

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm